

Pop Hagä Do Panyyg
Hanäm Do Hahỹh

The New Testament in the Nadëb language of Brazil
(BR:mbj:Nadëb)

Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahÿÿh
The New Testament in the Nadëb language of Brazil (BR:mbj:Nadëb)
O Novo Testamento na língua Nadëb do Brasil

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nadëb (Nadëb)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Nadëb

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-29

Contents

FRT	1
Matew	2
Maah-Ko	61
Rukas	96
Jowāw	156
Atos	198
Roma	252
1 Korin	279
2 Korin	301
Garata	316
Epeso	326
Pirip	335
Korosa	341
1 Tesaronika	347
2 Tesaronika	352
1 Tsimoot	355
2 Tsimoot	362
Tiit	367
Piremon	371
Eberew	373
Tsijaag	393
1 Peed	399
2 Peed	406
1 Jowāw	411
2 Jowāw	417
3 Jowāw	418
Judas	419
Apokarip	422

P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹh O Novo Testamento na Língua Nadëb

SOCIEDADE BÍBLICA DO BRASIL
2011

As ilustrações nas páginas ... são usadas com a permissão da © 1978 David C. Cook Publishing Co.

As ilustrações por Horace Knowles nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

As ilustrações por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.

As ilustrações por Horace Knowles acréscimos e correções feitos por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.

As ilustrações coloridas são usadas com a permissão da © International Bible Society.

O Novo Testamento na língua nadëb Brasil
2011

Primeira edição 2011 5C

Publicado pela Sociedade Bíblica do Brasil
© 2011, Sociedade Bíblica do Brasil

P'op Hagä Do Panyyg Ky N'aa Hahỹh

Hahỹh hã takerii däk papuuj Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

Hahỹ takerih do pooj jé, hajõng ta baab pooj jé P'op Hagä Do kaner'ood wät paa Isaraéw buuj sa sii. Ti noo gó tan'oo däk paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tan'oo däk sa hã na-ãäj hẽ hajõng baad hadoo do ta kyyh, ta ky n'aa rod rerii bong doo.

Potugees kyy me ji maneëen tii “Antigo Testamento”. P'ooj ub sa sii kaner'ood däk doo, tahanäng pé tii. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta tyw n'aa papuuj heh'äät ta wë. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëeb, sahõnh hẽ badäk hahỹh hã habong do sa h'yyb tym dëeb. Jesus, P'op Hagä Do

T'aah badäk hahỹh hẽnh tamejõ hyng do né hẽ ta ti ji h'yyb tym dëeb. P'op Hagä Do asëew hõm do tii. Tah'yyb däng do tii.

Gereg kyy me ramaneëenh P'op Hagä Do h'yyb däng doo, Kristo. Jesus né ti Kristo. Ta hyb n'aa ji hajaa hỹh kä P'op Hagä Do wë ji nu dëe kån. Ta hyb n'aa na-ãäj hẽ tahajaa baad ji bawät ji da hadoo do wë. “Papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo” ji maneëenh Jesus ky n'aa. Potugees kyy me ji maneëenh “Novo Testamento”.

Pooj jé paa hahỹ raberii däk Gereg kyy me. Dooch wäd ta ti ma kahé bäh kerii wät do paah. P'ooj ub karejã jëng tii. Ti hadoo né hẽ, p'ooj ub tabahup nä bã hajõng paa rerii bong ta hã kerih doo. Tii d' rabadoo had'yyt hẽ tanahëej jëng hyb n'aa. Gereg kyy me na-ãäj hẽ raberih ta tii. Da hẽ ti anäng nä hajõng ta ti hedoo doo. Séd gó raberii paawä, ta ti mahang pawóp its rerih nä ta see pé noo gó ta bod its hajong do wób ranerih doo. Ta ti hedoo do bod kerii däk na-ãäj hẽ Nadëb kyy me hahỹ ta heen n'aa kadakëe: [ ]. Ta ti hedoo do seeh Matew 17.21. Hahỹ mo n'aa me takerii däk tii: [21 –*Jããm hẽ P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsëe doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh –näng mäh.*]

Ta see pé noo gó ti anäng ta ky n'aa, baad ji maa napäh hyb n'aa tahanäng péh. Ta ti hedoo do ky n'aa takerii däk ta yt hã. Dooch P'op Hagä Do kyyh bód tado bã tii. Kerih do nedëed is do ta heen n'aa. Ta tii bã na-ãäj hẽ ji tametëeh nyy bã ji baw'yyt P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih doo. Ta ti hedoo do seeh ji aw'yyt Matew 1.21 hã. Hahỹ mo n'aa me ta yt hã takerii däk: **b** 1.21 Jawéh ji ted'ëep, tahanäng pé ti Jesus.

Matew Jesus ky n'aa hanäm do Matew erii wät do hahÿh

Jesus wahë makū sa häd ketsén do hahÿh

¹ Jesus Kristo, Dawi panaa, Abaraãm panaa. Hahÿ ta wahë makū sa häd heen n'aa kerih doo:

² Abaraãm t'aah, Isak.

Isak t'aah, Jakóh.

Jakóh taah, Judah, ta hÿÿj daheeh.

³ Judah t'aah, Peres.

Peres taah, Eseróm Serah daheeh. Tamar mä sa ÿÿn makū häd.

Eseróm t'aah, Räm.

⁴ Räm t'aah, Aminadab.

Aminadab t'aah, Nasóm.

Nasóm t'aah, Saramon.

⁵ Saramon t'aah, Buwas. Buwas ÿÿn Rahab häd näng doo.

Buwas t'aah, Obed. Obed ÿÿn mä Rut häd näng doo.

Obed t'aah, Jesé.

⁶ Jesé t'aah kä, Dawi, ër wahë makū sa wahë n'aa paah.

Dawi t'aah, Saromāw. Saromāw ÿÿn Urija häd näng do ÿÿm paah.

⁷ Saromāw t'aah, Reoboām.

Reboām t'aah, Abijah.

Abijah t'aah, Asah.

⁸ Asah t'aah, Josapa.

Josapa t'aah, Jorāw.

Jorāw panaa seeh, Usijah.

⁹ Usijah t'aah, Jotāw.

Jotāw t'aah, Akas.

Akas t'aah, Esekijah.

¹⁰ Esekijah t'aah, Manaséh.

Manaséh t'aah, Amom.

Amom t'aah, Josijah.

¹¹ Josijah panaa kä, Jekonija, ta hÿÿj daheeh. Babirōn buuj, Judah buuj maji, sa häj n'aa hënh Judah buuj ramahūm noo gó Jekonija rababok.

¹² Babirōn häj n'aa bä rabaj'eenh do jawén paa bä henäk do hahÿ Jesus wahë makū sa häd: Jekonija t'aah, Saratijéw.

Saratijéw t'aah, Sorobab.

¹³ Sorobab t'aah, Abijuh.

Abijuh t'aah, Erijaķim.

Erijaķim t'aah, Asor.

¹⁴ Asor t'aah, Sadok.

Sadok t'aah, Akih.

Akih t'aah, Erijud.

¹⁵ Erijud t'aah, Erejasa.

Erejasa t'aah, Matān.

Matān t'aah, Jakóh.

¹⁶ Jakóh t'aah, Joséh kä. Marija häd näng do patug ti Joséh. Marija t'aah kä, Jesus, ramaneëenh do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

¹⁷ 14 Jesus wahë makū sa häd ketsén do Abaraãm du doo bä naa, Dawi bä kä tagadäk. 14 sa häd ketsén do Dawi häd bä naa, Judah buuj Babirōn häj n'aa hënh ramahūm bä kä. 14 kä m' Jesus Kristo* wahë makū sa häd ketsén do Babirōn häj n'aa hënh rabeboo nä do jawén paa bä naa, Kristo benäng bä kä.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahÿh

¹⁸ Hahÿ da Jesus Kristo benäng do ky n'aa. Jesus ÿÿn pan'aa Marija häd näng doo. Joséh gatëe do pan'aa m' ti Marija. Ti m' Marija beta däk, dooh Joséh awäd bä ta wë. Marija wén eta däk, P'op Hagä Do Sahee hejój hyb n'aa. ¹⁹ Baad ub, P'op Hagä Do karën doo da Joséh, ta patug pan'aa bawät. Ti hyb n'aa m' dooh takarën bä Marija taky n'aa tapa bä hajök do sa matym gó. Dooh takarën bä Marija tanu meby bä ta wób sa hã.† Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë däk, ta h'yyb gó, Marija tamejō hōm taganat'ëe wät hyb n'aa. Dooh m' takarën bä ta wób tamaher'ood bä.

²⁰ Ti m', ta ti tahyb n'aa newë däk do jawén paa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ääs kas'ee wät ta hã ta s'ëe gó. Ti m' ta s'ëe gó ääs ky hadoo ta hã. Hahÿ da ta kyyh:

* **1:17** Ji h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ramaneëenh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëenh Kristo . "P'op Hagä Do h'yyb däng doo", tahanäng pé m' ti. † **1:19** Aj'yy see sii Marija beta däk Joséh ed'oo. Ti hadoo né hë, dooh takarën bä taher'ood bä ta wób sa hã Marija eta däk doo, Marija tanu maneb'yyh hyb n'aa.

—Joséh, Dawi panaa, —näng mäh — mahyb n'aa p'eed manäh. Magat'ëë né hë Marija. Ajän ta wog gó hasuun doo, P'op Hagä Do Sahee hejój hanaa. ²¹ Aj'y y da ta t'aah. Mahäd n'oo da Jesus, ‡ P'op Hagä Do karapee tabed'ëep hyb n'aa da nesaa do ramoo bok do mahänh —näng mä ääs kyyh Joséh hä.

²² Sahönh hë tii d' tawén hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ da taky däng do paah: ²³ “Etaah da maruus aj'y y manepäh nä doo. Enny däk da aj'y y ta t'aah. Ramaneëenh da ta häd Imanuéw”, § näng mäh. “Ër mahang P'op Hagä Do bawät”, tahanäng pé ti Imanuéw.

²⁴ Ti m' Joséh ty gawëej däk bä, ääs mejüü doo da né hë taky daheeh. Marija tagat'ëë däg kän. ²⁵ Tagat'ëë däk né hë, dooh ta wë tawäd bä Marija t'aah nenäng nä bä. Ti m' Marija t'aah benäng do jawén paa bä Joséh häd n'oo däk mä Jesus.

2

Sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do Jesus henäng do resoos do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' panang Berënh häd näng doo bä, Judah häj n'aa bä Jesus benäng sa wahë n'aa Eróts häd näng do bag'ääs noo gó. Tabenäng do jawén paa bä ajyy tak'ëp ma kamet'ëek doo, sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do kaj'aa Jerusarënh bä. Sa häj n'aa papÿÿj hana hënh rahana. ² Ti m' rakajaa bä kä rabeaanh:

—Nyy bä tabadäg däk Judah buuj sa wahë n'aa nag'aap hë henäng doo? —näk mäh. —Ää hapäh sagõõh tabeny y däk do heen n'aa. Papÿÿj nu ganny hënh tahana. Ää wén na bë wahë n'aa nag'aap hë henäng do ää weh'ëeh hyb n'aa —näk mä sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do sa kyyh.

³ Ti m' tak'ëp mä Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do hyb n'aa tón mä taky n'aa napäh bä sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do raheer'oot doo. Sahönh hë Jerusarënh

panang buuj na-ääj hë m' rahyb n'aa tón mäh.* ⁴ Ti m' Eróts mejüü ranaëenh hyb n'aa ta wë sahönh hë Judah buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'y yk do ma mehetëk do na-ääj hë. Ti m' tabeaanh mä sa hä nyy bä P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng Kristo, P'op Hagä Do H'y yb Däng Do benäng doo.

⁵ Ti m' raky hadoo:

—Berënh panang bä, Judah häj n'aa bä tabenäng da —näk mäh. —Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod see erii wät paa ta ti ky n'aa —näk mäh:

⁶ “Panang Berënh, Judah häj n'aa bä badäk doo,

õm ky n'aa netsëeh do nado panang ky n'aa etsëeh do sa mahang, Judah häj n'aa bä.

Ky n'aa etsëeh da õm, a babuuj mahang gannyh do hyb n'aa ta bagä n'aa, Isaraéw buuj, karapé haa h'y yb mahüüm doo.” †

—Tii d' né hë P'op Hagä Do kyyh, ta ky n'aa rod see erih do paah —näk mä Mosees ky n'aa jaw'y yk do ma mehetëk do sa kyyh Eróts hä.

⁷ Ti m' Eróts mejüü rabats'y yt ta wë kejën doo gó sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek doo. Ti m' tabeaanh mä sa hä ny noo gó ti sagõõh gannyh. Ti m' rabaher'oot ta hä. ⁸ Ti m' Eróts mejüü mä Berënh hënh rabahõm hyb n'aa. Ti m' ky ken'y ym doo gó m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm, baad bë esóts karapee —näng mäh. —Karapee bë awyyd bä, nyyw hë ÿ karën ÿ bë maher'ood, karapee ÿ weh'ëeh hyb n'aa bë nemuun —näng mä Eróts kyyh.

⁹ Ti m' sa hä Eróts maher'oot do jawén paa bä, ratsyym kasog kän mäh. P'aa hënh mä sagõõh rabahapäh ënh ramahõm me. Sa pooj jé m' sagõõh bahõm. Ti m' sagõõh bayyw kä kän tób karapee t'aah yt sooh do pong jó. ¹⁰ Tak'ëp mä ratsebee bong sagõõh rabahapäh bä kä. ¹¹ Ti m' tób gó rabajëe p'ëe bä kä rabawyyd kän mä karapee Marija moo gó kä. Ti m' rabehy b'ëeh tüü sa taron nu paa me karapee t'aah wë.

‡ 1:21 Jawéh ji ted'ëep, tahanäng pé ti Jesus. § 1:23 Isajas 7.14 * 2:3 Eróts wén hyb n'aa tón, dooh takarën bä ta see bag'ääs doo. Ta mab hë takarën tabag'ääs. Panang buuj rawén hyb n'aa tón na-ääj hë Eróts hä rah'y y genäh do hyb n'aa. Rahapäh ti tak'ëp da nesaa do tamoo wät da karapee henäng do hä, taky n'aa napäh do hyb n'aa. † 2:6 Mika 5.2

Ti m' rawehëe kån ta hã. Ti m' raban'oo dåk ta hã ta matym n'aa tak'ëp hanãm doo, ky n'aa gebah doo. K'ääts tæg gabarëeh do s'ëeb, b'aa tæg buu benyym do s'ëeb in-sijëen häd näng doo, b'aa tæg buu benyym do s'ëeb miir häd näng doo raban'oo kån ta matym n'aa. ¹² Ti m' sa s'ëe gó kã P'op Hagä Do maher'oot ranabaaj hõm hyb n'aa Eróts magä doo me, Eróts ramanaher'oot hyb n'aa. Ti m' ta tyw n'aa see me m' rababaaj hõm kån sa häj n'aa hënh.

Esit häj n'aa hënh Joséh rakejën hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' sagõõh ma kamahet'ëek do ratsyym kasok do jawén paa bã, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ääs kasee mã Joséh hã ta s'ëe gó. Ti m' ta s'ëe gó taky hadoo ta hã:

—As'ëeg g'ëed! —näng mäh. —

Mamahüüm wäd karapee t'aah ta ÿÿn daheeh Esit häj n'aa hënh, t'ÿÿ hënh bë kejën hõm hyb n'aa. Eróts mejüü da resoos karapee t'aah tadaj'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa da Esit bã bë ayyw dó, õm ÿ maher'oot bã kã da mabana —näng mã ääs kyyh Joséh hã.

¹⁴ Ti m' nawayw hë Joséh ty gawëej dåk. Ti m' atsëm né hë Joséh bado dåk karapee t'aah, ti m' karapee ÿÿn daheeh ratsyym kasog kån Esit hënh hah'üüm doo. ¹⁵ Ti m' Esit häj n'aa bã rabajeej kån Eróts bedëp nã bã. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod see her'oot do paa kaja dåk hyb n'aa. Hahÿÿ d' mã P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erih do paah: “ÿ naëej wät tah ÿÿ, Esit bã naa tabanyyh hyb n'aa”,[‡] näng kerih do hã.

¹⁶ Ti m' Eróts h'yy kadaw'uuh sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do rawadii doo. Ti hyb n'aa tak'ëp mã takawajãän. Ti m' tamejüü mã radej'ëep hyb n'aa Berënh panang bã, panang nedaa bã na-ääj hë, sahõnh hë karepé ajyy pawóp hë ta baab n'aa hedo padëek doo, ti yd jé ta baab n'aa hedoo do na-ääj hë. Tii d' tawén d'oo, pawóp däg mã ta baab sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do pooj jé rabahapäh sagõõh karapee henäng do heen n'aa ganyyh doo. § ¹⁷ Tii d' né kã m'

kaja dåk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod Jeremii häd näng do erih do paa kã. Hahÿÿ da paa m' ta kyyh:

¹⁸ “Panang Rama** häd näng doo bã naa maa enã tak'ëp ha'oot doo.

Tak'ëp h'yy kat'oon do sa kyyh ji maa napäh da.

Rakéw panaa kyyh né hë tii, sa taah p'ää 'oot doo.

Dooh wäd sa taah. Ti hyb n'aa dooh rakarën bã ta wób rah'yyb enãw bã sa hã”,^{††} näng kerih doo.

Joséh rababaaj nã do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' Eróts dajëp do jawén paa bã, ta s'ëe gó m' ääs kas'ee wät Joséh hã. ²⁰ Hahÿÿ da ääs kyyh ta hã:

—As'ëeg g'ëed! —näng mäh. —Mamabaj

hõm karapee t'aah ta ÿÿn daheeh Isaraéw häj n'aa hënh kã. Dejëp karapee maji —näng mäh.

²¹ Ti m' Joséh bas'ëeg gëet mäh, tado dåk karapee t'aah, ti m' karapee ÿÿn daheeh ratsyym kasog kån Isaraéw häj n'aa hënh hah'üüm doo. ²² Ti m' Joséh ky n'aa napäh bã Akeraw häd näng do bag'ääs mã Judah häj n'aa^{‡‡} bã ta yb jawén buuj, eÿÿm mã t'ÿÿ hënh tahõm bã kã. Ti m' ta s'ëe see gó P'op Hagä Do ääs maher'oot mã t'ÿÿ hënh tanahõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa kã m' Isaraéw häj n'aa bód Garirej häd näng doo hënh mã tabahõm kån. ²³ Ta tii bã, panang Nasaréh häd näng do bã rabajeej kån. Tii b' mã kaja kån hahÿÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paa P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa hã: “Ramaneëenh da Nasaréh buuj”, nãk paa sa kyyh.

3

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta see pé noo gó, nu gemuun do paah, Jowãw häd näng do bahõm kån Judah häj n'aa bã tabanawäng hënh. T'ÿÿ hënh mã tamaher'oot maa new'ëe do sa hã P'op Hagä Do kyyh. ² Hahÿÿ d' mã ta kyyh:

‡ 2:15 Osejas 11.1 § 2:16 Tii d' sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do raher'oot paa ta hã. ** 2:18 Berënh nedaa bã ti panang Rama häd näng doo. Ti hyb n'aa ta tii bã na-ääj hë sa taah rap'ää oot, Jeremii ky däng doo da né hë. †† 2:18 Jeremii 31.15 ‡‡ 2:22 Judah häj n'aa, Isaraéw häj n'aa bód né hë.

—Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji tabag'ãas doo. Ti hyb n'aa bë eréd hõm nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh.

³ Jowāw né hẽ ti aj'yy ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa hahỹ tabaheer'oot noo gó:

“Hahỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh: Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,* näng mä takerii däk do hä.

⁴ Jowāw saroor mä kameer wii s'ëeb, ta pan'aa. Ta baa wyd paa m', ta byyh. Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëeh paa m' ta waa. ⁵ Ti m' hajök Jerusarënh babuj n'aa, Judah häj n'aa buuj, tamii Joradän nabyy me habong do na-ãäj né hẽ m' rabahõm Jowāw wë. ⁶ Nesaa do rakawoom bä, Jowāw nu gemuun hõm tamii Joradän häd näng doo me.

⁷ Ti m' hajök Pariséw ramaneëënh doo, hajök Saduséw ramaneëënh do na-ãäj hẽ ta wë, tanu gemuun doo bä rabana Jowāw bahapäh bä, taky hadoo mä sa hä:

—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëeh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hä P'op Hagä Do banoo do mahānh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahānh? ⁸ Taw'ãäts hẽ pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hõm bä. Bë metäh hanäm do bë moo bok do hä. ⁹ Bë daab yb manä Abaraãm panaa bë hanäk do hä. Bë edoo manäh: “Äã P'op Hagä Do gadoo Abaraãm panaa äã bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karën bä tahajaa hahỹ pä tawareem bä, Abaraãm panaa rado padäg bä —näng mäh. ¹⁰ —Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëem hyb n'aa hadoo tii. Sahõnh hẽ joom tëeg neaak do tagëew jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowāw kyyh.

¹¹ Ti m' Jowāw ky hadoo ënh:

* **3:3** Isajas 40.3 * **4:** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

—ÿ ti hỹh, bë ÿ nu gemuun naëng me, baad hadoo do wë bë h'yy kawareem do metëë n'aa. Ti awät da jawén ÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿ. Hä ÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun ÿ patsä bä —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa. Tëeg hõ hadoo doo me bë d' tametyy baad tabanaw däk hyb n'aa bë h'yyb tym —näng mäh. ¹² Tsynt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagä Do karën do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta wób. P'op Hagä Do karën do moo b'ook doo, banäm doo hënh tabetyn hõm, tabanesaa hënh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm do hadoo tiriig ta bóg mahānh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hä. Ta bóg taju toonh tëeg hõ me, nadëek doo me —näng mä Jowāw kyyh Kristo ky n'aa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹh

¹³ Ti m' ti noo gó Garirej häj n'aa bä naa Jesus bawëënh tamii Joradän häd näng doo hënh, Jowāw nu gemuun hyb n'aa. ¹⁴ Ti m' Jowāw geãm paawä, ti m' taky hadoo:

—Hëd n'aa wë ÿ mabana õm ÿ nu gemuun hyb n'aa? ÿ paawä ti manu gemuun —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Taw'ãäts hẽ ta tii da dó. ÿ manu gemuun né hẽ. Taw'ãäts hẽ ër bad'oo sahõnh hẽ ër hä P'op Hagä Do karën doo —näng mäh.

Ti m' tii d' taky hadoo do hyb n'aa m', Jowāw nu gemuun kån Jesus.

¹⁶ Jesus nu kemuun wät do jawén paa bä, nyyw hẽ tabanyyh tame naa. Tabanä sii hẽ m' wë kabasëëts hõm. Ti m' tahapäh mä P'op Hagä Do Sahee ahying mä ta wë. Gurii-i bahying doo da P'op Hagä Do Sahee bahying. Ta hä m' tabadäng. ¹⁷ Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kån P'op Hagä Do kyyh. Hahỹ da m' ta kyyh:

—Hahỹ tah ÿ, tak'ëp ÿ kamahān up doo. Baad ÿ h'yy gadajang tan'oo bä —näng mäh.

4

Jesus Dijab* metyy do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũũm kån Jesus tabanawäng hēnh, rabanabok hēnh, Dijab metyy hyb n'aa Jesus. ² Ti m' 40 ta ā noo gó dooh m' Jesus awa bä, dooh m' tawëë bä. Ti jawén mä Jesus basa däk. ³ Tii bä Dijab, ji h'yyb tahet'uuk doo, ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —mamejō hahÿ pä rakawereem padëek pāw —näng mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Ji waa hā had'yyt nado ji bedëp. Sahōnh hē P'op Hagä Do kyyh hyb n'aa ji bedëb heh'äät”[†] —näng mä Jesus.

⁵ Ti m' Jesus Dijab mahũũm kån Jerusarēnh hēnh, panang tsyt hē P'op Hagä Do wë kasëew däk doo hēnh. Ti m' tabatsyyd hōm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hēnh tabasëek hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

⁶ —P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tũ. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: “P'op Hagä Do mejũũ da ta āās, baad ōm rabahag'āās hyb n'aa. Ōm da ragadoo p'op pä hā a tsyym taganadas hyb n'aa”,[‡] näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

⁷ Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahÿÿ da na-āāj hē P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Mamety manā P'op Hagä Doo, a hagā n'aa”[§] —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' Jesus Dijab masäk waëë p'op nu däk do jó. Tii b' naa m' tametëeh ta hā sahōnh hē badäk hahÿÿ hā hanäng do häj n'aa rabag'āās doo, sahōnh hē hanām doo, hetsooh do badäk hahÿÿ hā hanäng do na-āāj hē. ⁹ Ti m' taky hadoo ta hā:

—Sahōnh hē ta ti ÿ anoo da a hā, wë ÿÿ, tũ a taron nuu me ÿ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ahōm mahānh ÿÿ, Nesaa Do Yb! —näng mäh. —Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Jāām hē P'op Hagä Doo, bë hagā n'aa, bë wehëë. Jāām hē ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh”,^{**} näng kerih doo —näng mä Jesus.

¹¹ Ti m' Dijab bahōm kån Jesus mahānh. Ti m' āās rabana, rahag'āās mä Jesus, ranoo mä ta hā ta waa kä.

Jesus du doo tama metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' Jowāw nu gahem'uun do radawäts geët do Jesus ky n'aa napäh bä m', tababaaj hōm kån mä Garirej häj n'aa hēnh. ¹³ Ti m' panang Nasaréh bä tabaym dó jawén paa bä m', takahÿÿd gā panang Kapar-Naũm häd näng doo hēnh. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me Kapar-Naũm badäk, Seburün, Napatawi sa häj n'aa bä.^{††}

¹⁴ Tii da tawén d'oo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ d' paa m' Isajas kyyh:

¹⁵ “Seburün, Napatawi häj n'aa babuuj, karaj'aa nabyy me, tamii Joradān tamyyj däk hā badäk do buuj.

Garirej sa häj n'aa häd, hajök do Judah buuj nadoo do rabaj'eenh bä.

¹⁶ Ta tii bä, gadagyp do hadoo doo gó habok doo, P'op Hagä Do nahap'ëeh doo, rahapëë däg kån ta bag ty eh do hadoo doo.^{‡‡}

Dajëb bawät bä habok do sa hā ganä wät ta bag”,^{§§} näng kerih doo.

¹⁷ Ti m' ti noo gó Jesus du do däk tama-her'oot sahōnh hē sa hā. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'āās doo. Ti hyb n'aa bë eréd nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

[†] 4:4 Dew-Teronom 8.3   [‡] 4:6 Saaw-Mo 91.11-12   [§] 4:7 Dew-Teronom 6.16   ^{**} 4:10 Dew-Teronom 6.13

^{††} 4:13 Garirej häj n'aa bód ta ti Seburün Napatawi sa häj n'aa.   ^{‡‡} 4:16 Jesus né hē ti ta bag ty eh do hadoo doo. Sa mahang Jesus bawäd wät do hyb n'aa, sa mahang Jesus ma met'ëeg wät do hyb n'aa, rahapëë däk nyy da rabad'oo P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa.   ^{§§} 4:16 Isajas 9.1 hā takerii däk tii. P'op Hagä Do nahap'ëeh doo, ji edëb heh'äät do nahap'ëeh do tii, dajëb bawät bä habok doo. Kristo sa wë kajaa doo, papÿÿj bag ganyyh do hadoo.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me Jesus bawät bä m', tabahapäh mä pawóp hē ajyy. Simaw, Peed ramaneëenh doo, ta hÿÿj Ān-Deréh daheeh. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hē m' tii. 19 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—B'ëep bē ana, si ÿÿ bē abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bē hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bē hÿÿ kä P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

20 Ti m' nanyw hē m' raberéd hōm karahi. Ah'ūūm kän mä ta sii.

21 Ti bahānh mä Jesus bahapäh ajyy Tsi-jaag, Jowāw daheeh, Sebedew häd näng do taah. Marakate gó m' rabat'oonh, sa yb mä sa hata. Karahi m' renām. Ti m' Jesus bats'yyt ta sii rabahōm hyb n'aa. 22 Ti m' nanyw hē m' ragatsëg n'yyh pong hēnh. Ti m' raberéd hōm sa yb, marakate. Ti m' Jesus sii rabahōm kän mäh.

23 Ti m' jé pad'yyt hē Garirej häj n'aa bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, Jesus ma metëek mäh, tamaher'oot mä sa hã P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo. Jé pad'yyt hē m' tabaheso hōm sahōnh hē sa nahëeh. Tabaheso hōm na-āāj hē h'yyb nahejooj padëek do nahëe haj'aa. 24 Ti hyb n'aa, Sirija häd näng do häj n'aa bä na-āāj hē raky n'aa napäh mä Jesus mo haj'aa hã. Ti hyb n'aa ramena kän ta wē nahëe enäh doo. Hajōng mä ramena do sa nahëeh. Tak'ëp datés do hahoop do ta wób, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do ta wób, mera do kaj'uun do ta wób, nabong do ta wób. Ta ti sahōnh hē sa nahëe Jesus hahëen hōm mäh. 25 Hajök mä Jesus jawén hah'ūūm. Ta s'ee hēnh naa m' hena ta jawén hah'ūūm doo. Garirej häj n'aa bä naa m' ta wób, Dekaporis häd näng do häj n'aa hēnh naa ta wób, Jerusarēnh bä naa m' ta wób, Judah häj n'aa bä naa m' ta wób, hëej Joradān häd näng do tamyyj däk hēnh naa m' ta wób kä.

5

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahÿÿh

* 5:5 Taw'ääts hē ji ner'oot Apokarip 21.1.

1 Ti m' hajök do ta jawén han'aa do Jesus bahapäh bä m', tabasëek waëe hã m', ti m' tabahyy sooh. Ti m' ta ma metëek do rabana ta wē, 2 ti m' tadu doo tama metëek do sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

3 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã hē daab na'yyp doo, sa h'yyb gó jãām hē P'op Hagä Do hã daab 'yyp doo. Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee rabahadoo do hyb n'aa.

4 —Ky n'aa kedëng da jé ha'oot do hah'oop doo, P'op Hagä Do h'yyb en'yyim do hyb n'aa da sa hã.

5 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng kaja hē sa h'yyb mahūūm doo, sa hejój hã h'yy kana'eeh doo. Rawén ky n'aa kedëng, hëej papuuj* P'op Hagä Do ky n'aa enooh do danäh rabahadoo do hyb n'aa da.

6 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng takarēn doo da ji bawät do hã tak'ëp h'yyb pad'ëek doo. Rah'yyb pahadëek do kan'oo däk da sa hã.

7 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta wób t'yyd mehīn doo. P'op Hagä Do t'yyd mehīn da sa hã kä.

8 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng baad hedoo do had'yyt hē h'yyb enäh doo. Ky n'aa kedëng da tii, rahapäh do hyb n'aa da P'op Hagä Doo sa matym me.

9 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng h'yyb nyyw gó habok do du n'aa doo. Ta ti hedoo doo ramaneëenh da P'op Hagä Do taah.

10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da P'op Hagä Do karēn do ramoo bok do hyb n'aa rarahejää do hah'oop doo. Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé bag'ääs do karapee rabahadoo do hyb n'aa da.

11 —Ky n'aa kedëng bëeh, hëp ÿ n'aa bë raky n'aa rejā bä, bë rarahejā bä, daap hē nesaa do bë ky n'aa ran'oo bä. 12 Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hã ta sām hÿ pong jé. Ti hyb n'aa da bë h'yy gadejah, bë tsebee da, tii d' bë hã radoo bä né paawā! Tii d' né paa sa wahë makū

rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hä, rarahejää né paa sa hä —näng mä Jesus.

Jukiir ky n'aa gó, ta bag ky n'aa gó Jesus ma metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jukiir hadoo bëeh, badäk hahÿÿ hä habong do sa mahang.† Jukiir nadah'ëed wäd bä, dooh ji haja bä ji an'oo bä p'aa hënh tadah'ëed däg bä. Tanadah'ëed wäd bä, dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé tabès pé tsab'eep da‡ —näng mäh.

¹⁴ —Badäk hahÿÿ hä habong do sa bag hadoo bëeh. Dooh ji haja bä ji jejën bä panang waëë jó badäk doo. ¹⁵ Dooh ta bag ji gataa so bä ji waa hood yt hä ji dasooh hyb n'aa. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, sahõnh hë tób yt hä haj'eenh do rabag enä hyb n'aa. ¹⁶ Ti hadoo ënh bë hä. Bë metäh, rabahapäh hyb n'aa, baad hedoo do bë babok doo, baad hadoo do bë moo bok doo, bë Yb hÿ pong jé hawät do hä raj'aa etsë hyb n'aa kä bë hä rahapäh do hyb n'aa —näng mä Jesus.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hä Jesus ma metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ ahyng babä ÿ gawats'iik hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ääj hë. Tii d' bë edoo manäh. ÿ wén hyng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ääj hë, takaja däk hyb n'aa, hä ÿ kametëeh hyb n'aa na-ääj hë. ¹⁸ Baad bë ÿ maher'oot. Wë, badäk hahÿ hëej bawät nä bä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh, sahõnh hë ta hä kerih do kametëeh bä kä. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh. ¹⁹ —Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bód t'aats ky nadaheeh doo, ta wób tama met'ëeg bä ta nemuun raky nadaheeh hyb n'aa, jääm hë ky n'aa nets'äs da ta ti hedoo do hÿ pong jé hawät do tabag'ääs do mahang. Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh

doo, ta wób hä tama met'ëeg bä na-ääj hë, ky n'aa etsä däk tii, hÿ pong jé hawät do tabag'ääs do mahang —näng mäh.

Baad had'op Jesus karën ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

²⁰ —Baad bë ÿ maher'oot. Baad ub Pariséw red'oo raky daheeh P'op Hagä Do karën do ji hä. Ti hadoo ënh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti hado né paawä, baad bë nado bä sa bahänh, dooh tabad'op hë bë haja bä hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee bë hado bä —näng mäh.

1. Baad ji bawät sa mahänh ji da hadoo do hä ji hyb n'aa newëe do hä ky n'aa hahÿÿh

²¹ —Bë maa napäh né hë p'ooj ub ër wahë maküü hä kamejüü doo: “Manaboh manä a da hadoo doo. Nesaa do hä ky n'aa kety däk da jé ta da hadoo do daj'ëep doo”, § näng kerih doo. ²² ÿÿ kä, ÿ her'oot hahÿ bë hä: Jé ta da hadoo do wë kawajään do sii hë ky n'aa kety däk da. Jé ta da hadoo do ky n'aa rejää péh, taw'ääts hë ër wahë n'aa hedoo do raky n'aa etyy tii. Jé “h'yy gatamaa its õm!”, hanäng pé ta da hadoo do hä, p'eets hë tabanesaa hënh, tëeg hõõ gó da tabahoop —näng mäh.

²³ —Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do hä mama ejuu bä mahyb n'aa es'ee bä a hä a da hadoo do ganen'aak doo, baad nadoo do ta hä mamoo wät do hyb n'aa, ²⁴ tii bä taw'ääts hë meréd dó mama ejuu do pan'aa ji ma ejuu do tyng pa. Tii bä ahõm a da hadoo do wë. Mets'ëë õm tahyb n'aa mabaan hyb n'aa, p'aa hënh bë h'yyb ennyw padëek hyb n'aa. Tii bä maju kä P'op Hagä Do wë mamanaa doo —näng mäh.

²⁵ —Taw'ääts hë nayyw hë mah'yyb enäw a wë kawajään doo, hyb n'aa jawyk do wë õm tamahüüm bä õm taky n'aa tapaa hyb n'aa paawä. Bë mahõm me, ta hõõ bä, mah'yyb enäw, hyb n'aa jawyk do ji hä ky n'aa etyy do hä, õm taky n'aa tapa mahänh. Tii d' manadoo bä, hyb n'aa jawyk do õm

† 5:13 Jukiir me ji ty gewuuk ta dab takanarejää hyb n'aa. Jukiir hadoo P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do badäk hahÿÿ hä habong do sa mahang. P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa nesaa do tak'ëp tawén kanah'üüm badäk hahÿÿ hä. ‡ 5:13 Jukiir nadah'ëed wät do hadoo ta hä h'yy ka'eeh do baad naboo bong doo. Baad ji nawäd wäd bä, baad nadoo do ji metëeh tii bä ta wób sa hä. Jukiir nadah'ëed wät do hadoo, ji aw'oong hõm do hado däk ji tii bä. § 5:21 Esodo 20.13

tabahaëenh da warahén hã, òm tadawäts gëët hyb n'aa kä. ²⁶ Dooh d' manä bä kä tii bä, sahõnh hẽ manepaag bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.

2. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do bahãnh, ji bawät ỹj sa wë ky n'aa hahỹh

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bẽ maa napäh hahỹ kamejũ doo: “Aã manä ta seeh ỹm sii”,** näng kerih do paah. ²⁸ Ỹj kä, ỹ her'oot hahỹ d' bẽ hã: Ỹnh wë ty gadäk doo, ta sii haỹh do hyb n'aa newë däk doo, baad nado däg ta h'yyb tym hã kä. Nesaa do tamoo wäd däg kãn, dooh né ta sii taã bä paawä. ²⁹ A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ãäts hẽ paawä a matym mado nyyh. Madawäts hõm. Taw'ãäts hẽ sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh òm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh. ³⁰ A moo hub hadäk do hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ãäts hẽ paawä magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ãäts hẽ sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh òm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh†† —näng mäh.

3. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do sa bahãnh, ji bawät ji ỹm wë ky n'aa hahỹh

³¹ —Hahỹ da kamejũ do paah: “Jé ta ỹm heréd hõm doo, taw'ãäts hẽ taban'oo däk né hẽ ta heen n'aa kerih do ta hã”,‡ näng kerih do hã. ³² Ỹj kä, ỹ her'oot hahỹ d' bẽ hã: Jé daap hẽ ta ỹm heréd hõm doo, ta ỹm wadii do hyb n'aa tanado bä, ỹnh ta patug nadoo do sii he'ỹh do hado däk tan'oo bä ta ỹm paah. Aj'yy see gat'ëë däg bä ta ti ỹnh, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹm sii he'ỹh do hado däk tii —näng mäh.

4. Baad ji awäd bä, dooh hyb n'aa tak'ëp ji ky n'aa h'ũm pé do ky n'aa hahỹh

³³ —Bẽ maa napäh né hẽ p'ooj ub ër wahë makũ hã kamejũ doo: “Maky kahỹd manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã maky

däng doo. Mamoo wäd né hẽ ta hã maky däng doo”, näng kerih doo. ³⁴ Ỹj kä, ỹ her'oot hahỹ d' bẽ hã: Bẽ ky dëë manä da. P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng hadoo hỹ pong jé. Ti hyb n'aa bẽ ky dëë manä hỹ pong jé hã, bẽ ehub né hẽ bẽ ky däng do bẽ metëeh hyb n'aa. ³⁵ P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo badäk hahỹ hëej. § Ti hyb n'aa, bẽ ky dëë manä badäk hahỹ hëej hã, bẽ ehub né hẽ bẽ ky däng do bẽ metëeh hyb n'aa. Bẽ ky dëë manä Jerusarënh panang hã, bẽ ehub né hẽ bẽ ky däng do bẽ metëeh hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ bag'ãäs do panang ti Jerusarënh. Ta ma tii. ³⁶ Bẽ ky dëë manä bẽ nuu hã. Dooh ji haj'as pé ji hã hẽ ji ahỹd bä. Ji sëen na-ãj hẽ dooh ji haja bä ji ahỹd bä. ³⁷ Ti hyb n'aa kä, “ỹj” bẽ noo bä, taw'ãäts hẽ “ỹj” né hẽ bẽ h'yyb gó. “Dooh” bẽ noo bä, “dooh” né bẽ h'yyb gó. Jããm ti bẽ kyyh. Dooh hyb n'aa tak'ëp bẽ ky n'aa h'ũm pé bẽ metëeh hyb n'aa ta ti bẽ ehub né hẽ. Nesaa Do Yb hanaa sahõnh hẽ ti bahãnh tak'ëp ky n'aa h'ũm doo —näng mäh.

5. Baad ji awäd bä, dooh ji abajj bä nesaa do ji tah moo wät do ky n'aa hahỹh

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bẽ maa napäh né hẽ hahỹ kamejũ doo: “Ta da hadoo do matym rejã doo, ta ti mo haj'aa näng do matym na-ãj ji rejã. Ta da hadoo do tæg see gatëh hõm doo, ta ti mo haj'aa näng do tæg see na-ãj hẽ ji rejã”,*** näng kerih doo. ³⁹ Ỹj kä, ỹ her'oot hahỹ d' bẽ hã: Bẽ mahũm manä hyb n'aa jewyk do sa wë nesaa do bẽ hã moo wät doo, tamoo wät do sãm tagadoo hyb n'aa paawä. Òm rapa ewyh bä manu mebyng hyb n'aa paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hẽnh rabewyyh hyb n'aa. ⁴⁰ Hyb n'aa jewyk do sa wë a da hadoo do òm taky n'aa tapa bä a saroor hyb n'aa, man'oo ta hã a hatsë a hã hadäk do na-ãj hẽ. ⁴¹ Òm ramejõ bä sa ma mas'ëed bä raky n'aa jaw'yyk do anoo do pënh, tii bä mamahãj manä ta ti

** 5:27 Esodo 20.14 †† 5:30 Dooh Jesus mejõ bä ji matym ji ado nä bä, ji moo see ji gakyd hõm bä. Jesus hapäh, ji h'yyb gó naa né hẽ ti nesaa do ji moo wät doo, ji heg'ãäs doo. Tii da tawén her'oot, baad ji hyb n'aa matakëë hyb n'aa nesaa do ji moo nawät hyb n'aa. Dooh masuuj tado bä ta ti hedoo doo, Jesus hanäng péh. ‡ 5:31 Dew-Teronom 24.1 § 5:35 Hỹ pong jé, P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng hadoo. Badäk hahỹh, P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo Isaraëw buuj sa hã. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ãäs. Ti né sahõnh hẽ danäh, tahanäng pé tii. *** 5:38 Esodo 21.24, Rewitikos 24.20, Dew-Teronom 19.21

ramejũ doo. Taw'ãäts hẽ raky däng do bahãnh mas'ëed.††† 42 Man'oo a da hadoo do ets'ëẽ bã a hã. A h'ëed see a da hadoo do ets'ëẽ bã tab'aanh doo, man'oo né hẽ — näng mäh.

6. Baad ji awäd bã, ji majĩ sii hẽ ji kamahãn do ky n'aa hahỹh

43 Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bẽ maa napäh né hẽ hahỹ ramejũ do paah: “Makamahãn a da hadoo doo. Mahyb n'aa wareem a majĩ.”‡‡‡ 44 Yỹ kä, y her'oot hahỹ d' bẽ hã: Bẽ kamahãn bẽ majĩ. Bẽ ky n'aa ets'ëẽ bẽ hã rejã doo, 45 bẽ Yb hỹ pong jé hawät do taah né bẽeh, bẽ metëeh hyb n'aa ta tii hã. Bẽ Yb hỹ pong jé hawät do anoo papỹyj bag tapahuunh doo, baad habok do sa hã, baad nabok do sa hã na-ãäj hẽ. Baad habok do rababong bã tabanoo naëng badoos hyb n'aa, baad nabok do rababong bã na-ãäj hẽ. 46 Bẽ gadoo bẽ ed'oo g'eeh hanãm do P'op Hagä Do hanaa, jããm né hẽ bẽ kamahãn bã bẽ hã kamahãn doo? Dajëer Roma buuj hã ji hepak do taa n'aa, bẽ ty n'aa ges'yyk doo, ti na-ãäj rakamahãn sa hã kamahãn doo. 47 Jããm hẽ bẽ wakããn hedoo do bẽ edëe bã, ta wób bad'oo do bahãnh nado bẽ bad'oo. Jé P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do na-ãäj né hẽ redëng sa wakããn, sa najiis. 48 Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ baad had'yyt hẽ bẽ babok, bẽ Yb hỹ pong jé hawät do baad had'yyt hẽ tabawät doo da —näng mã Jesus kyyh sa hã.

6

Tamawoob hẽ hedoo do Jesus ma metëek P'op Hagä Do ji weh'ëeh do ky n'aa hã

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad hedoo doo, P'op Hagä Do karën do bẽ moo bok bã, taw'ãäts hẽ bẽ moo boo bẽ raj'aa etsë hyb n'aa nado. Baad hedoo do bẽ moo boo bã bẽ hã raj'aa etsë hyb n'aa, ti bã dooh bẽ gado wäd bã hanãm do ta sãm bẽ Yb hỹ pong jé hawät do hanaa.

1. Nyy da ji bad'oo kas'uut do matym n'aa ji an'oo bã do ky n'aa hahỹh

††† 5:41 Roma buuj warahén n'aa Isaraéw häj n'aa bã mejũ do rahajaa, rakarën bã, ramejũ Isaraéw buuj rasëet sa ma dawëë péj. Tii d' radoo bã, ramejũ do bahãnh ji asëet, näng Jesus kyyh. Dooh ji mahãj bã. ‡‡‡ 5:43 Rewitikos 19.18

2—Ti hyb n'aa kas'uut do matym n'aa mabanoo bã, magamehã manä toröm-bet, òm ramanatakëe hyb n'aa, j'ooj madäk doo me ky ken'yym do rabahed'oo doo da panang tyw n'aa bã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, sa hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Baad bẽ y maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me né hẽ ragado däk ta sãm. Dooh ragado wäd bã hanãm do P'op Hagä Do hanaa. Né hup y né hẽ ta ti y her'oot doo. 3 Kas'uut do matym n'aa mabanoo bã, maher'ood manä ta wób sa hã, 4 ta wób ranahapäh hyb n'aa mamasa doo. Tii bã kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo, hapäh do ranahapäh bã manoo doo, anoo da a hã ta sãm baad hadoo doo —näng mäh.

2. Nyy da ji bad'oo ji ky n'aa ets'ëẽ bã ky n'aa hahỹh

5—Bẽ ky n'aa ets'ëẽ bã, j'ooj madäk doo me ky ken'yym do rabahed'oo doo da bẽ adoo manä da. Panang tyw n'aa kajatsëk bã, hajök do rababok bã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã na-ãäj ti ragen'aak raky n'aa etsëe rabë bã, ta wób rabahapäh hyb n'aa. Baad bẽ y maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me ragado däk ta sãm. Dooh ragado wät pé hanãm do P'op Hagä Do hanaa. Né hup y né hẽ ta ti y her'oot doo. 6 Ti hyb n'aa, maky n'aa ets'ëẽ bã, ajëe suun a tób gawakõ gó, manoo gatsëe däg ta gawakõ, ti bã maky n'aa ets'ëẽ a Yb, hỹ pong jé hawät do ji nahapäh do hã. Tii bã kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo, kejën doo gó maky n'aa etsëe do hapäh doo, anoo da a hã ta sãm baad hadoo doo. 7 Bẽ ky n'aa ets'ëẽ bã, bẽ ky n'aa jebaaj manä bẽ etsëe doo, P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do rabahed'oo doo da. Rah'yy kaha'eeh do maa napäh raky n'aa etsëe doo, hajõng do sa kyyh hyb n'aa red'oo. 8 Bẽ ky n'aa ets'ëẽ pooj jé bẽ Yb hapäh bẽ wë badoh doo. Ti hyb n'aa bẽ ky n'aa ets'ëẽ manä nanäng raky n'aa etsëe doo da.

9—Taw'ãäts hẽ hahỹ da d' bẽ kyyh bẽ ky n'aa ets'ëẽ bã:

“Ee, hỹ pong jé hawät doo,

ãã karēn sahōnh hē òm rahyb n'aa jew'yyk.
 10 Æã etsēē a hã,
 sahōnh hē mabag'ããs do nayyw hē takajaa
 hyb n'aa ãã wē.

Æã karēn sahōnh hē badäk hahÿÿ hã
 habong do ramoo bok makarēn doo,
 hÿÿ pong jé ramoo bok doo da makarēn doo.
 11 Man'oo had'yyt hē ãã waa.

12 Mamabaan hōm nesaa do ãã moo bok do
 paah,
 ãã mabaan hōm doo da ãã wē moo bong do
 nesaa doo.

13 Man'oo manã nesaa do ãã tah'yyb tatuk.
 Æã mamo n'aa jesu Nesaa Do Yb mahānh.*
 [Òm né ti sahōnh hē bagãã had'yyt doo.

Òm né ti hejooj had'yyt doo.
 Òm né ti ji j'aa etsēē had'yyt doo. Ti né hē.
 Taw'ããts hē]”, nãk da bēēh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē hyb n'aa mabaan bã nesaa do bē wē
 ramoo boo bã, tii bã bē Yb hÿÿ pong jé hawät
 do hyb n'aa mabaan da na-ããj hē bē hã.
 15 Bē hyb n'aa manabaan bã nesaa do bē
 wē ramoo bok doo, tii bã dooh na-ããj hē bē
 Yb hyb n'aa mabaan bã bē hã nesaa do bē
 moo bok doo.

*3. Nyy da ji bad'oo kas'aah doo me P'op
 Hagä Do ji weh'ēēh bã ky n'aa hahÿÿh*

16 Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagä Do bē weh'ēēh hyb n'aa bē
 kas'aah bã, bē metã manã bē h'yy gajēng
 doo, j'ooj madäk doo me habok doo, ky
 ken'yym do gó habok do rabahed'oo doo
 da. Ta ti rah'ÿÿt sa mamets rakas'aah ta
 wób rabahapäh hyb n'aa. Baad bē ÿ ma-
 her'oot: Ta ti hed'oo doo, sa hã raj'aa etsēē
 doo me, ragado däk ta sãm sahōnh hē. Dooh
 ragado wät pé hanãm do P'op Hagä Do
 hanaa. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo.
 17 Ti hyb n'aa, kas'aah doo me P'op Hagä
 Do maweh'ēēh bã, taw'ããts hē mahetsyid
 a mamets, mahawug ta syyj buu benyym
 do a nuu gó ji bahed'oo doo da 18 kas'aah
 doo me P'op Hagä Do maweh'ēēh do ta wób
 ranahapäh hyb n'aa. Jããm hē a Yb, hÿÿ
 pong jé hawät doo, ji nahapäh do hapäh

hyb n'aa. Tii bã kä, a Yb hÿÿ pong jé hawät
 doo, kejēn doo gó makas'aah do hapäh doo,
 anoo da a hã ta sãm baad hadoo doo —nãng
 mäh.

Ji ma ky n'aa hahÿÿh

19 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē ata manã bē ma takah'ũũm hyb n'aa
 badäk hahÿÿ bã, kamera hedoo do ji ma re-
 jãã doo bã, ji ma hetöt bã, hets'ēēk do bē tób
 ranoo eē hōm doo bã bē ma rabets'ēēk hyb
 n'aa. 20 Taw'ããts hē bē moo boo had'yyt hē
 ti P'op Hagä Do bē hã takarēn doo. Tii bã da
 bē gadoo da hÿÿ pong jé ta sãm P'op Hagä Do
 hanaa. Hÿÿ pong jé dooh kamera hedoo do
 rejã bã ta sãm P'op Hagä Do hanaa ji gadoo
 doo. Ta tii bã dooh tahetöd bã ta sãm, ta tii
 bã dooh retsēēg bã P'op Hagä Do hanaa ji
 gadoo doo. 21 Ta tii d' ÿ wén her'oot, tak'ēp
 bē kamahän do banãng bã, tii bã bē h'yyb
 bawät —nãng mäh.

22 —Ji bag hadoo ji matym. Baad tado
 bã ji matym,† ta bag hado däk sahōnh hē ji
 hã. 23 Baad tanado bã ji matym,‡ badagyp
 hadoo sahōnh hē ji hã. Ti hyb n'aa, ta bag
 hadoo bē hã hanãng do paawã, badagyp do
 tado bã, tak'ēp tabadagyp tii bã bē hã.

24 —Dooh hajaa pé pawóp hē ta kariw
 n'aa sii moo wät pé séd noo gó. Tii d' tahado
 bã, ta kariw n'aa see dooh takamahän bã,
 ta see ti takamahän. Ta see wē da baad
 tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyk da.
 Ti hadoo bē hã. Dooh bē haja bã bē h'yy
 keséj bã. Dooh bē haja bã P'op Hagä Do hã
 bē h'yyb däg bã, dajēēr hã na-ããj bē h'yyb
 dãng bã —nãng mã Jesus.

25 —Ti hyb n'aa bē ÿ maher'oot hahÿÿh:
 Bē hyb n'aa tón had'yyt manã bē babok do
 hã, bē waa hã, bē eēk do hã, bē saroor
 hã. Tii d' ÿ wén edoo, ji awa do bahänh ti
 ji edēp doo. Ji saroor bahänh ji. 26 Bē hegãã
 taw'ēēd. Dooh reloom bã joom tym. Dooh
 rata bã joom ag sa waa tób n'aa yt hã. Ti
 hado né paawã, P'op Hagä Doo, bē Yb, anoo
 sa waa. Taw'ēēd P'op Hagä Do kamahän
 do bahänh bē takamahän. 27 Tak'ēp bē hyb
 n'aa newē had'yyt né paawã, dooh bē haja
 bã bē aboo dawēd bã ta tii da —nãng mäh.

* 6:13 Tahajaa na-ããj hē ji erii bã: “Æã mamo n'aa jesu nesaa do mahānh.” † 6:22 Ji etsēēh, P'op Hagä Do hã ji h'yyb däk, tahanãng pé né m' ti baad hadoo do ji matym. ‡ 6:23 Ji netsēh, ji ma hyb n'aa ji bawät tahanãng pé né m' ti baad nadoo do ji matym.

28—Hëd n'aa bë hyb n'aa tón bë saroor bë padedëek do pan'aa hã? Bë hegãã tabawä n'aa ts'oooh joom banäng bä hawäng doo —näng mäh. —Doooh né paawä ramoo boo bä, dooh né paawä sa saroor rages'yyb bä, 29 Saromãw saroor anyyw né paawä, gabar'ëeng né paawä, ti bahãnh tabanäm ti tabawä n'aa ts'oooh. 30 Tii da baad ub P'op Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hã, nayyw hë tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã, dooh g'eeh ti bahãnh baad ub tabahag'ããs bëëh? Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëed hyb n'aa P'op Hagä Do hã baad bë h'yy kana'eeh? 31 Ti hyb n'aa kä, bë hyb n'aa tón manäh. “H'ëed g'ee d' äã awa? H'ëed g'ee d' äã eëek? H'ëed g'ee d' äã dadäk?”, bë an'oo manäh. 32 P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hã h'yyb padëek doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. Bë Yb hÿ pong jé hawät do hapäh bë wë bedoh doo. 33 Taw'ãäts hë pooj jé baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ãäs do hã, baad hedoo do ji hã takarën do hã na-ãäj hë. Tii bä kä, tanoo da bë hã sahõnh hë bë wë bedoh doo. 34 Ti hyb n'aa kä, naga hë bë hyb n'aa tón manä bë pooj jé hawät do hã. Jat'iip hadoo na-ãäj hë ti anäng ji h'yy katón doo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë jati pé bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo.

7

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nadoo do hã bë ky n'aa ety manä had'yyt hë ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa netyy hyb n'aa bëëh. 2 Tii d' ÿ wén edoo, ta wób bë ky n'aa etyy doo da, bë da P'op Hagä Do ky n'aa etyy. Ta wób bë ky n'aa etyy do pénh, ti pénh da P'op Hagä Do ky n'aa etyy da bëëh.

3—Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng? 4 Hëd n'aa, “Na b'aa

hyyj a matym gó hatu do ÿ ado hõm”, ma-banäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä a matym gó hanäng doo? 5 J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa haeh do a matym gó hakëë doo. Tii bä da mabahapäh baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mäh.

6—Bë an'oo manä awaar hã tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo. Bë da regës. Bë an'oo manä too yb hã majoor gabarëeh do perora häd näng do s'ëeb. Ratsab'eep da bë majoor* —näng mä Jesus.

Ji ky n'aa etsëë do ky n'aa hahÿÿh

7 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ets'ëë, tii bä P'op Hagä Do anoo bë hã. Bë esóts, tii bä bë aw'yyt da.† Bë naëej tób noo bä naa, tii bä da ta danäh noo gas'ëës.‡ 8 Jé hetsëë doo, gadoo da P'op Hagä Do hanaa. Jé hesoos péh, taw'yyt P'op Hagä Do hanaa. Jé tób noo bä naa naëënh péh, tób noo kas'ëës da ta hã P'op Hagä Do hanaa —näng mäh.

9—Pãw bë t'aah ets'ëë bä ta waa, pä bë anoo g'eeh ta hã? 10 Tah'ÿÿb bë hã tets'ëë bä ta tä, aw'yy g'eeh bë anoo ta hã? Doooh. 11 Nesaa do moo heb'ook do né paawä bëëh, baad hadoo do bë heno bë taah hã. Ti bahãnh bë Yb hÿ pong jé hawät do anoo da baad hadoo do ta hã hetsëë do hã.

12—Ti hyb n'aa kä, sahõnh hë bë bad'oo do hã, bë moo boo ta wób sa hã baad hadoo doo, bë karën do bë hã ramoo bok doo. Tii d' tahanäng pé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do hã kerih doo —näng mä Jesus.

Ta tyw n'aa ky n'aa gó Jesus ma metëek hÿ pong jé ji bahõm do ky n'aa hahÿÿh

13 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Noo maeh ta tyw n'aa, maeh ta tyw n'aa banesaa hënh, ji karejãã doo hënh hahõm doo. Hajõk maeh doo me hah'üüm. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë bë majëë suun noo nad'ëed is do hadoo doo me P'op Hagä Do wë, ji edëb had'yyt doo hënh ji tamahüüm doo. 14 Noo manad'ëed its, manad'ëed its

* 7:6 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé apäh: Bë ky kahüüm manä P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do bë maher'ood bä kanar'ëen do maa nanewëë do sa hã. Sa hã ji ky kahüüm bä, ji rarahejãã da tii bä. Awaar ji tegës do hadoo tii. Sa hã ji ky kahüüm bä panyyg hanäm do ky n'aa, raty n'aa ges'yyk da tii. Too yb majoor gabarëeh do tsab'eep do hadoo tii. † 7:7 Baad ji hyb n'aa matakëë ji ky n'aa etsëë do hã tahanäng pé m' tii bë esóts bä bë aw'yyt. ‡ 7:7 Ji ky padäg had'yyt hë P'op Hagä Do hã ji etsëë doo, tahanäng pé m' ti tób noo bä naa ji naëënh doo.

ta tyw n'aa ji edëb had'yyt doo hënh hahõm doo. Dooh tahajõõ bā ta ti ta tyw n'aa haw'yyt doo —näng mäh.

Rababok do hā ji h'yy ganäng sa hā ky n'aa hahỹȳh

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bē hyb n'aa matakā, P'op Hagä Do ky n'aa rod oow bē rawanadii hyb n'aa. B'éé anyyw is do hadoo kawanajãän do hadoo da rababok bē mahang. J'ooj madäk doo me tii. T'õp, sa h'yyb gó, tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo tii. ¹⁶ Ramoo bok do hā, raheer'oot do hā na-ããj hē bē da h'yy genäh sa hā, joom ag hā ji bahapäh do hadoo joom ȳyn hā. Dooh ji awyyd bā uwa ag sasëng tēeg hedoo do hā. Dooh na-ããj hē ji awyyd bā wiigo ag hetëk do hā. ¹⁷ Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag. Joom seeh, baad nadoo doo, ta hënh hënh ta ag hahõm, dooh baad hadoo do ta ag. ¹⁸ Joom baad hadoo doo, dooh teag bā baad nadoo doo. B'aa p'yyym näng doo, dooh tahaja bā baad hadoo do teag bā. ¹⁹ B'aa baad nadoo do heaak doo, ji agëem, ji tēeg hado däk tii bā. ²⁰ Joom ag hā bē hapäh doo da ta ȳyn, ti hadoo da, ramoo bok do hā, rababok do hā bē da h'yy genäh P'op Hagä Do ky n'aa rod oow sa hā —näng mäh.

²¹ —Dooh sahõnh hē “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, ȳ ramaneëenh doo, hỹ pong jé hawät do bag'ãäs do karapee rabahadoo da. Jããm hē Yp ȳ hỹ pong jé hawät do karën do moo b'ook doo, ta bag'ãäs bā tagadoo.

²² Sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, hahỹȳ da hajõk do sa kyyh hā ȳy: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, a kyy gó nado g'eeh a ky n'aa ãã baher'oot? A kyy gó nado g'eeh karap'aar h'yyb nesaa do sa hā padëek do ãã habëe hõm? A kyy gó nado g'eeh hajõng ãã pehuunh doo?”, näk da. ²³ Tii bā kã, hahỹȳ da da kēh ȳ sa hā: “Dooh noo gó bē ȳ hapëe bā. Bē anä matym ȳy gó naa, nesaa do moo heb'ook doo!”, näng da kēh ȳ sa hā.

²⁴ —Ti hyb n'aa kã, hahỹ kēh ȳ maa newëe doo, ky daheeh doo, aj'yy h'yy ganäng do hadoo, tababang bā, pã banäng bā, ta tób tatamaa sooh do hadoo. ²⁵ Adots né paawä naëng, tamii agyyb né paawä ta tób hā, bah'ood ahëm né paawä ta hā, dooh tatë

hyy bā, tababang bā ta tób tu n'aa baad tabejëh do hyb n'aa. ²⁶ Kēh ȳ maa newëe doo, ky nadaheeh doo, aj'yy h'yy gatamah do hadoo, hood jó ta tób tatamaa sooh do hadoo. ²⁷ Adoos naëng, ag'yyt tamii ta tób hā, bah'ood ahëm ta hā. Tii bā tabatë hyng. Sahõnh hē takarejãã ta tób —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus bahajaa bā sahõnh hē ta ti taheer'oot doo, maa new'ëe do rahyb n'aa meuunh mä tama metëek do hā. ²⁹ Rawén meuuj bong mä tama metëek mä hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Sa ma matëg, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rama metëek doo da nahado m' tii.

8

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹȳh

¹ Ti m' waëe bā naa Jesus bahyng bā kã hajõk mä had'aa. ² Ti m' aj'yy rog manahuuh do ana mä ta wë. Ti m' tabahyy häng mä ta taron nu paa me, ti m' taky hadoo mä Jesus hā:

—Wahëh ȳ n'aa, —näng mäh —makarën bā tii, mahajaa né hē nahäh ȳ mado hõm —näng mä ta kyyh.

³ Ti m' Jesus moo däg ta hā. Ti m' taky hadoo:

—Ej. Ȳ karën —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

Ti m' nanyw hē kã m' ta nahëe badoo wät. Has'oo däg kãn mäh.

⁴ Ti m' Jesus baher'oot ta hā:

—Maher'ood manä ta wób sa hā —näng mäh. —Ahõm jajé naga hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo wät do wë. Mametä ta hā õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejüü do paah, ta ti hedoo doo pé ji nahëe badoo wät do heen n'aa, õm has'oo däk do baad sahõnh hē rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus ta hā.

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hā h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹȳh

⁵ Ti m' panang Kapar-Naũm häd näng doo bā Jesus kajaa bā kã, Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa see ana kãn ta wë, ta karom Jesus masa hyb n'aa. ⁶ Ti m' Jesus hā taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —tak'ëp karom ȳ nahëe näng. Ti asooh

tób hēnh. Dooh tahaja bä tawäd wäd bä. Tak'öp tabahoop —näng mä warahén.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ääts hē. T'ii hēnh ŷ bahôm ŷ bahaso däk hyb n'aa —näng mäh.

⁸ Ti m' warahén wahē n'aa ky hadoo:

—Wahēh ŷ n'aa, hā ŷŷ, ŷ hyb n'aa sakog its a hā, tóp ŷŷ gó mabajēē suun hyb n'aa. Taw'ääts hē babā naa mamejūū ta nahēē hā, tii bä karom ŷ bahas'oo däk da. ⁹ Tii d' ŷ wén edoo, ŷ na-ääj né hē ŷ ky daheeh wahēh ŷ n'aa ramejūū do ŷŷh. ŷ na-ääj hē warahén ŷ n'aa ŷ mejūū, ŷ raky daheeh. Ta see ŷ mejō bä, “Ahôm”, ŷ noo bä, ahôm né hē. Ta see ŷ mejō bä “Ana”, ŷ noo bä, ana né hē. Karom ŷŷ ŷ mejō bä, “Hahŷ mamoo wäd”, ŷ noo bä, ŷ taky daheeh né hē* —näng mä warahén kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus hyb n'aa meuunh mä warahén her'oot do tamaa napäh bä. Ti m' taky hadoo hajök do ta sii han'aa do hā:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ŷ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa mahang tak'öp hā ŷ h'yy ka'eeh do hahŷ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo do h'yy ka'eeh do hadoo. ¹¹ Baad bē ŷ maher'oot hahŷŷh: Badäk hahŷŷ hā jé pad'yyt hē naa rabena da hŷ pong jé hawät do bag'ääs doo bä ratsebē do jām n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa Abaraām, Isak, Jakóh sa sii. ¹² Ti nuuj jé, pooj jé kats'yyt do ta karapee rabadoo hyb n'aa paawä, kaw'oong bong da ta w'oo hā, gadagyp doo bä. A'oot da tii bä. Sa tēg kamegēēj däk da tak'öp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

¹³ Ti m' warahén hā Jesus ky hado kän:

—Abaaj hōm. Mah'yy ka'eeh do hyb n'aa metsēē do ŷ moo wät —näng mäh.

Ti m' ti noo gó né hē ta karom bahas'oo däk.

Jesus nahēē sog hōm do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁴ Ti m' Peed tób bä Jesus bajēē suun bä, tahapäh mä Peed mayyn hasooh doo. Oom ta hā. ¹⁵ Ti m' Peed mayyn moo hā tamoo däng, ti m' nayyw hē oom keréd hōm. Ti m'

tabas'ēēg gēēt, ti m' tamoo wäd däk Jesus waa.

¹⁶ Tug bä kä m', ramenaa ta wē hajök karap'ar h'yyb nesaa do pahadēēk doo. Ti m' karap'ar h'yyb nesaa do tahebēē bong, ta ky haj'aa. Nahēē enäh do ahub padēēk mä Jesus an'oo bä. ¹⁷ Tii da tawén d'oo hahŷ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa:

“Ää tedēēb wät ää h'yyb nahejoonh do mahānh.

Tado hōm ää nahēēh”, näng paa Isajas.†

Jesus sii hawät do karēn do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁸ Ti m' hajök do ta w'oo hā kat'aa do Jesus bahapäh bä kä, taky hadoo mä tama metēēk do sa hā:

—Hamäh, ēr atsēg hōm karaj'aa tamyyj jé —näng mäh.

¹⁹ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do see ky hadoo ta hā:

—Ma matēg, —näng mäh —ōm ŷ hadaa had'yyt hē mahahōm hēnh —näng mäh.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Kanari tób näng, taw'ēēd maag enäh. ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ŷŷ pé ŷ yd kameh'ääk péh —näng mäh.

²¹ Ti m' Jesus sii hawät do see ky hadoo ta hā:

—Ōm da ŷ hada. Pooj jé dó ŷ abaaj hōm Ee wē ŷ bahag'ääs hyb n'aa. Tadjēp jawén paa bä kä, ŷ dakä jēng jawén paa bä kä ōm ŷ bahadaa kän —näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Na hā ŷ h'yy kana'eeh doo, dejēp do hadoo doo, dakēē sa da hadoo doo —näng mäh. —Ōm tii, ŷ mahadaa —näng mä Jesus.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahŷŷh

²³ Tii kä, Jesus gatsēg so kän marakate gó, karaj'aa tamyyj jé rabatsēg hōm hyb n'aa. Ta sii m' ta ma matēg ragatsēg tooj kän. ²⁴ Ti m' nayyw hē m' bah'ood bana kän tak'öp. Tewēēp mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jēē paawä.

* **8:9** Hahŷŷ da warahén hanäng pé ta her'oot do hā: “ŷ mejūū do ŷ raky daheeh doo da, ōm karom ŷ nahēē ky daheeh da, dawēē naa né paawä mamejō bä.” † **8:17** Isajas 53.4

Jesus mä aã sooh ti nuuj jé. ²⁵ Ti m' ta ma matëg ramebëë nyh, ti m' raky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! Aã medëëb! Èr da ag'yyp! —näk mäh.

²⁶ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tak'ëp bë beÿm? Kanahën d'os hë ub h'yy ka'eeh do bëeh! —näng mäh.

Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood, maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

²⁷ Ti m' tak'ëp rameuuj bong bä m' raky hadoo:

—Ny hadoo do aj'yy ti hÿ eh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed h'üüm do panyyg n'aa hahÿh

²⁸ Ti m' karaj'aa tamyyj jé, Geras buuj sa häj n'aa bä rakajaa bä kä, pawóp hë ajyy mera doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do ramamuun Jesus. Kamag pä gó naa m' rabana. Tak'ëp rakawajãän do hyb n'aa, dooh m' t'ï hënh tabës péh. ²⁹ Ti m' tak'ëp mä sa kyyh:

—H'ëëd makarën aã wë, P'op Hagä Do T'aah? P'op Hagä Do ky däng do ji tarejãä do pooj jé makarën aã marejãä? —näk mä mera do sa kyyh.

³⁰ Hajõng mä too yb dawë péj habëëh. Sa waa rabaheew'aa tii bä. ³¹ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsëë Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë too yb hä. Hahÿ d' mä sa kyyh:

—Aã mahabëë nä bä, man'oo aã bajëë pëë too yb hä —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë anäh! —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kån ajyy sa hä hanäng do paah, too yb hä m' rabajëë pä kån. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame wajapëm doo hënh, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'öp mä rapehäs. ³³ Ti m' too yb hagä n'aa rawaj'aa jëk panang hënh. T'ï hënh ramaher'oot mä sahõnh hë rapäh doo, ajyy karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do paa sa ky n'aa na-ãäj hë. ³⁴ Ti m' sahõnh hë panang buuj rabana Jesus

rabaheg'ãäs hyb n'aa. Ti m' Jesus raba-hapäh bä m', rabetsëë ta hä tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa.

9

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿh

¹ Ti m' Jesus gatsëg sooh marakate gó, ti m' ta panang hënh, karaj'aa tamyyj jé tabatsëg hõm. ² Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó. Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hä, taky hadoo nawät do hä:

—Mahyb n'aa tón manäh, tah ÿÿ. Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raky hadoo sa h'yyb gó:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejãä hahÿ hä —näk mä sa h'yyb gó.

⁴ Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa nesaa do bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. ⁵ —Nyy da nahejooj bë hä? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëëd, awäd däg”, ji noo bä? ⁶ Hÿ kã da, —näng mäh —bë bahapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa h'yyb gó hanäng do nesaa do ÿ ado hõm bä, ÿ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hä taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kã a tób hënh —näng mä Jesus ta hä.

⁷ Ti m' tabas'ëëg gëët, ahõm kån mä ta tób hënh. ⁸ Sahõnh hë hap'ëëh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hä raj'aa etsë, ta ti hadoo do hejój ajyy sa hä tabanoo do hyb n'aa.

Matew häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahÿh

⁹ Ti m' tii b' n'aa Jesus bahõm bä kä, taba-hapäh Matew häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëër tagahed'aak bä hasooh doo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëëp ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Matew bas'ëög geët, ahôm kân mä ta sii.

¹⁰ Ta jawén, Matew tób bä Jesus bawëh bä m', hajök dajëër gahed'aak doo, Matew hep'ëeh doo, * ta wób sa hä pé nesaa do moo heb'ooh do na-ãäj hë rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. ¹¹ Ti m' Pariséw rabahapäh bä ta tii, rabeaanh Jesus ma matëg sa hä:

—Hëd n'aa bë ma matëg bawëh dajëër gahed'aak do sa sii, ta wób na-ãäj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

¹² Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahôm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë. ¹³ Taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa newë nyy da P'op Hagä Do hanäng pé hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó ta her'oot do hä: “Dooch rama ejuu do had'yyt hë tado bä ti ÿ karën doo. ÿ gahëen sa hä, rat'yyd mehïïn sa da hadoo doo”, † näng kerih doo.

Ti m' Jesus ky hado kân:

—Dooch ÿ ahyy bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ÿ naëenh hyb n'aa. ÿ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ÿ naëenh hyb n'aa.‡

Jesus hä reaanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg rabana Jesus wë, ti m' reaanh ta hä:

—Ta see pé noo gó ãäh, Pariséw na-ãäj hë, noo kanawa doo me ãä weh'ëeh P'op Hagä Doo. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

¹⁵ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jām n'aa hënh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bä rahyb n'aa tón do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëed bä. Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hōm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kân§ —näng mäh.

* **9:10** Judah buuj sa wób né ti dajëër gahed'aak doo. Roma buuj hä kahepak do rabataa. Ta see pé noo gó ta ti dajëër n'aa gahed'aak do rawedii sa wakāän. Ta bahānh ragahëen dajëër, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajëër gedaag n'aa. † **9:13** Osejas 6.6 ‡ **9:13** Jesus wén naëenh, nesaa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. § **9:15** Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kân. *** **9:17** Dooch ji mekuuj bä papuuj tama metëek do ji h'yyb paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo.

¹⁶ Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Dooch ji gas'yyb bä pāän papuuj bäh me saroor säg noo eh doo. Tii d' ji adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'ëem, kawah'oob hōm tii bä. Ti bahānh tanoo ee däk tii. ¹⁷ Ti hadoo né hë uwa bëë hä. Dooch ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'ée byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood säg ganabäh hōm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëëh da, ta hood kä karejā kân —näng mäh. —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó. Uwa bëëh egän so bä, ta hood papuuj keh'üüs nä. Tii bä uwa bëëh, ta hood na-ãäj hë dooh takarejā bä** —näng mä Jesus.

ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹⁸ Ti m' ta ti Jesus baher'oot nä bä, aj'yy hyb n'aa jawyk doo, Judah buuj sa wahë n'aa see ana Jesus wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Tok ÿ h'yy gakog hōm —näng mäh. —Ti hadoo né hë b'ëep si ÿÿ, ta hä moo dëë, tii bä da tok ÿ awäd däk da p'aa hënh —näng mäh.

¹⁹ Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahōm kân ta sii. ²⁰ Tamahōm me m' ÿÿnh nahëë näng do ta jó gadäk hënh tabana ta wë. Majyyw mä ta nahëeh. ¹² m' ta baab ta nahëë badäk. Ti m' ta jó gadäk hënh mä tabana ta wë, Jesus saroor noo hä m' tamoo däng. ²¹ Tii d' tawén d'oo mä ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hä ÿ moo dëë bä, ÿ d' ahub däk tii bä”, näng mä ta h'yyb gó.

²² Ti m' Jesus ty kaw'ōöd däk ta wë, ti m' taky hadoo:

—Eÿÿm manäh, tok ÿÿ —näng mäh. —Öm has'oo däk, P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

Tii bä kä m', nayyw hë tabahas'oo däk.

²³ Ti m' Jesus kajaa bä m' hyb n'aa jawyk do tób bä, tabajëë suun bä m', tabahapäh bä m' manarapéw hadoo do ragamehÿÿh doo, séd dó m' raräb bä rabë bä, ²⁴ taky hadoo mä sa hä:

—Bë anäh! Karapee dooh tadajëb bä. Aÿÿh tii —näng mäh.

Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. ²⁵ Ti m' hajök do raban'yyh tan'oo bä do jawén paa bä, Jesus bajëë suun tób gawakõ gó, ti m' karapee tamoo maso däk, ti m' nanyyw mä karapee bas'ëëg geët. ²⁶ Ti m' jé pad'yyt hë m' ta ti häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kån mä ta tii bä tamoo wät do ky n'aa.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä, pawóp hë ajyy ty temaa bok do ta jawén rabana. Ti m' rageëëj bong. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Mat'yyd mehÿÿn ääh, Jesus, Dawi panaa!†† —näk mäh.

²⁸ Ti m' ta tób gó tabajëë suun bä m', ty temah do rabana ta wë, ti m' Jesus beaanh sa hä:

—Bë ky daheeh g'eeh ÿ haja bä bë ty enä padëëk doo? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—ÿÿ. Äã ky daheeh né hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh.

²⁹ Ti m' Jesus moo däng sa matym hä, ti m' taky hadoo:

—Bë heso padäg, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

³⁰ Ti m' nanyyw hë m' p'aa hënh mä raba-hapëë padëëk. Ti m' Jesus ge'ÿÿm sa hä ranaher'oot hyb n'aa sa hä tamoo wät doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Bë her'ood manä ta wób sa hä —näng mäh.

³¹ Ti m' ta ky geãm né paawä m', jé pad'yyt hë rapanäk Jesus moo wät do ky n'aa.

³² Ty temaa bok do paa ratsyym kasog sii hë m', ramanaa Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ner'oot doo.

³³ Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëë

hõm jawén paa bä, aj'yy er'ood däg kån p'aa hënh. Hajök do t'ÿÿ hënh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Doooh noo gó hapäh pé hahÿÿ hadoo pé Isaraéw buuj mahang —näk mä sa kyyh.

³⁴ Pariséw kä m' raky hadoo:

—Doooh. Karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' sahõnh hë sa panang bä Jesus bewäd nä. Sa tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä tama metëëk P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm doo. Sahõnh hë hedoo pé sa nahëë Jesus hahëën hõm mäh.

³⁶ Ti m' hajök do tabahapäh bä, tat'yyd mehÿÿn mä sa hä. B'éé hagä n'aa tamah do hadoo mä ta hä. Hajõng baad nadoo do rahoop. Doooh rad'oo péh, dooh masa pé sa hä. ³⁷ Ti m' panyyg gó m' tamaher'oot mä ta ma matëg sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa‡‡ —näng mäh. ³⁸ —Ti hyb n'aa taw'ääts hë joom danäh hä, P'op Hagä Do hä, bë ky n'aa ets'ëë tamejõ nä ta wób joom hä ramoo bok hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

10

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hä karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa raba-hebë hyb n'aa, sahõnh hë hedoo pé sa nahëë rahehëën hõm hyb n'aa na-ääj hë.

² Hahÿÿ m' 12 tamejüü do sa häd: Simaw mäh, Peed ramaneëënh doo. Ta jawén mä Än-Deréh, Simaw hÿÿj. Ta jawén mä Sebedew taah, Tsijaag, Jowäw häd enäh doo. ³ Ta jawén Pirip, Batoroméw, Toméh, Matew (Roma buuj hä Judah buuj rahepak do gedaag n'aa paah), Tsijaag Aw-Pew t'aah, Tadéw, ⁴ Simaw Serot, * Judas Ikarijot kä m', Jesus haëëj däk do majÿÿ hä.

†† **9:27** Dawi panaa rawén maneëënh, ti né hë ti sa hä P'op Hagä Do p'ooj ub taky n'aa eno wät do hyb n'aa. ‡‡ **9:37** Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh: Hajök ta hä h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hä her'oot do pan'aa.

* **10:4** Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejüü noo gó, Judah buuj wób rakarën rakamajÿÿ Roma buuj sa wë. Doooh rakarën bä Roma buuj mejõ bä sa hä. Roma buuj wë kamajÿÿ do ramaneëënh Serot. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw, rawén maneëënh “Simaw Serot”.

⁵ Ti m' Jesus mejũũ ta wób sa panang hēnh rabahōm hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä tamejũũ sa hã:

—Bē ahōm manä Judah buuj nadoo do wē. Bē ajēē pä manä Samarija buuj sa panang bã. ⁶ Taw'ãäts hē Isaraéw buuj sa h'yyb gó dawēē P'op Hagä Do mahānh habong do wē bē ahōm, b'éé kanapēē bong do hadoo do sa wē. ⁷ Bē mahōm me hahỹ panyyg bē maher'ood sa hã: “Edaa dāk hỹ pong jé hawät do ji tabag'ãäts doo”, näk da bē kyyh. ⁸ Taw'ãäts hē sa nahēē bē hahēēn hōm, dejēp do ragenä bong bē an'oo bã, rog manahuuh do sa nahēē bē ado hōm, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padēēk do bē hebēē hōm. Bag hēnh ŷ ban'oo dāk bē hã ta ti bē bahajaa hyb n'aa. Ti hyb n'aa bag hēnh bē masaa sa hã. ⁹ Dooh d' bē mahũũm pé ta sãm hadoo péh. ¹⁰ Dooh d' bē mahũũm ta hood hadoo péh, tatu hadoo péh, bē tsyym suun see hadoo péh, bē saroor see hadoo péh. Dooh bē mahũũm pé ŷ wén näng, moo bok do sa hã ramoo bok do sãm ji banoo do hyb n'aa. Bē masa do bē hã ranoo da bē wē badoh doo.

¹¹ —Panang bã bē kajaa bã, bē esóts jé ky en'yyim doo, bē gad'oo doo. Tii bã ta ti hedoo do tób bã bē ayyw panang bē beréd hōm bã kã. ¹² Ta tób bã bē ajēē pä bã, bē ky n'aa edēē ta yt hã haj'eenh doo. ¹³ Ta tii bã haj'eenh do ky en'yyim do rado bã, hanäm gó bē ragado bã, bē ky n'aa edēng do aym da sa wē. Hanäm gó bē raganado bã, bē ado hōm sa hã bē ky n'aa edēng do paah. ¹⁴ Bē raganado bã, bē ramaa nanewē bã bē her'oot doo, bē tsyym suun bē tepyng padäg k'ãäts, ta ti tób bã naa, ta ti panang bã naa bē tsyym kasok bã.† ¹⁵ Baad bē ŷ maher'oot. Sahōnh hē badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã, Sodoma panang buuj, Gomoha panang buuj ta sãm bahānh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bē ganadoo do panang buuj hã.‡ Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mäh.

† **10:14** Tii da Jesus mejũũ rabad'oo, dooh baad tado bã P'op Hagä Do panyyg panang buuj raky nadaheeh doo, panang buuj rabahapäh hyb n'aa. ‡ **10:15** Dooh Sodoma, Gomoha panang buuj ramaa newē bã baad hadoo do Róh sa hã tamaher'oot do paah. Jesus ma matēg hyb n'aa jewyk Róh bahānh, ti hyb n'aa sa kyyh maa nanew'ēē do ta bahānh ragadoo da nesaa do ta sãm. Sodoma panang buuj ragadoo do bahānh ragadoo ti ta sãm nesaa doo. § **10:16** Judah buuj sa hã aw'yy kamatakēē. Gurii-i kaja hē ta h'yyb tamahũũm sa hã.

¹⁶ —Sa mahang bē ŷ mejũũ b'éé tabanas'aa mahang habēēh do hadoo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hē baad bē matakä sa hã, aw'yy matakēē do hadoo. Taw'ãäts hē na-ãäj hē kaja hē denaa hē bē h'yyb bē mahũũm sa mahang bē aboo bã. Hanäm gó bē aboo sa wē, gurii-i bawät do hadoo. § ¹⁷ Baad bē kanä sa mahānh. Bē da rahaēēnh panang enäh do sa wahē n'aa sa moo gó, bē raky n'aa etyy hyb n'aa. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó bē da rahewyyh. ¹⁸ Hēp ŷ n'aa bē da ramahũũm sa wahē n'aa wē, hēēj bagã n'aa sa wē na-ãäj hē, sa matym gó bē raky n'aa tapaa hyb n'aa. Kēh ŷ n'aa bē her'ood kãn da tii bã sa hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ãäj hē, raky n'aa napäh hyb n'aa kēh ŷ n'aa. ¹⁹ Bē ramoo maso däg bã, bē hyb n'aa tón manä bē her'oot do pan'aa hã, nyy da bē her'oot do hã. Ti noo gó kan'oo dāk da bē hã bē her'oot do pan'aa. ²⁰ Bē nado ti noo gó her'oot doo. Bē Yb hỹ pong jé hawät do Sahee er'oot da bē her'oot do hã —näng mä Jesus.

²¹ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hỹỹj näng doo, ta hỹỹj tan'oo dāk da ta wób sa moo gó radaj'ēēp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hã. Sa taah da h'yy kawereem sa yb wē, sa ŷñn wē. Rahaēēnh da sa yb sa ŷñn ta wób sa moo gó radej'ēēp hyb n'aa. ²² Tak'ēp da sahōnh hē rakawajãän da bē wē hēp ŷ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ŷñ, tadajēb bã kã, edēb had'yyt hē da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. ²³ Panang s'ee hēnh bē rarejã bã, bē kejēn hōm panang s'ee hēnh. Baad bē ŷ maher'oot hahỹỹh: Bē bahajaa do pooj jé panang haw'ãäts hē Isaraéw häj n'aa bã bē moo bok bē ŷ mejũũ doo, ŷñh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do matēēh da. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo.

²⁴ —Dooh ma kametēēk do ta ma matēg bahānh tado bã. Dooh na-ãäj hē sa karom sa kariw n'aa bahānh rado bã. ²⁵ Sa ma

matëg hajaa do pénh ma kamet'ëek do rahaja däg bä kä, taw'ääts hë ratsebë. Sa kariw n'aa pénh sa karom rahyb n'aa jewyg däg bä kä, taw'ääts hë ratsebë. Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé ti ta tii: ÿÿh, bë wahë n'aa hadoo doo, "Beresebu,** karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa" ÿ ramaneëej bä, ti bahänh tii bä bë da raky n'aa rejää karapé haa bë bahadoo do hyb n'aa. ²⁶ Tii d' radoo né paawä bë hä, bë jeÿÿm manä sa hä. Sahönh hë ta wób nahapäh nä doo, sahönh hë sa hä kejën doo, ta jawén rabahapäh da. ²⁷ Ta wób ramaa nanapäh bä bë hä ÿ her'oot doo, sahönh hë maa napäh bä bë her'ood. Kaja hë bë ÿ hesëenh doo, tak'ëp bë her'ood da sahönh hë ramaa napäh hyb n'aa. ²⁸ Bë jeÿÿm manä ji majiï ji daj'ëep do hä. Jääm né ji hub rahajaa radaj'ëep. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä. Taw'ääts hë bë jeÿÿm P'op Hagä Doo. Ti ti hajaa tarejää ji hub ji h'yyb tym na-ääj hë tabanesaa hënh. ²⁹ Pawóp hë taw'ëed taah, kanahën d'os hë rabesëem is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sa see dajëp pé bë Yb hÿ pong jé hawät do nan'oo bä. ³⁰⁻³¹ Ti hyb n'aa bë eÿÿm manäh. Hajöng taw'ëed takamahän do bahänh bë P'op Hagä Do kamahän. Sahönh hë ji sëen sii hë P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ääs ÿ hanäng péh —näng mäh.

³² —Këh ÿ n'aa najejën pé ta wób sa hä, ÿ na-ääj hë dooh ÿ ky n'aa jejën bä ta tii, Ee hÿ pong jé hawät do matym gó. ³³ Këh ÿ n'aa jejën péh, ÿ na-ääj hë da ÿ ky n'aa jejën tii d' ënh, Ee hÿ pong jé hawät do matym gó.

³⁴ —ÿ ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw gó badäk hahÿÿ hä habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë ÿ an'oo bä do hyb n'aa. Tii d' bë edoo manäh. Ti hyb n'aa nado ÿ wén hyng. Wawëë hë ÿ bahyy wät do hyb n'aa ta wób rakamajï da ta wób sa wë. ³⁵ ÿ ahyy wät do hyb n'aa, ajyy wób rah'yy kawereem da sa yb wë. ÿ ahyy wät do hyb n'aa, sa toog wób rah'yy kawereem da sa ÿÿn wë, sa takaanh wób rah'yy kawereem da sa mayyn wë. ³⁶ Tii bä da sa wakään sa tób yt hä haj'eenh do sa

majiï däg da.†† ³⁷ ÿ bë kamahän do bahänh bë yb, bë ÿÿn bë kamahän bä, dooh bë haja bä hëp ÿ hata bë do bä. ÿ bë kamahän do bahänh bë taah, bë toog bë kamahän bä, dooh bë haja bä hëp ÿ hata bë do bä. ³⁸ Jé hëp ÿ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeÿÿm bä, h'yyb nahedoo do nemon ÿÿ, dooh tahaja bä hëp ÿ hata tado bä. ³⁹ Jé badäk hahÿÿ hä ji hawät do hä tak'ëp kamahän doo, dooh da tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Hëp ÿ n'aa, hä ÿ taky daheeh do hyb n'aa dajëp péh, baad tabawäd had'yyt da P'op Hagä Do wë.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Jé bë gadoo doo, ÿ na-ääj né tagadoo. ÿ gadoo doo, hä ÿ mejüü do tagadoo. ⁴¹ Jé P'op Hagä Do ky n'aa rod gadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa ta her'oot do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa ta ky n'aa rod hä tanoo do pénh ta sãm. Jé ta da hadoo do gadoo doo, baad hawät do ta da hadoo do bahadoo do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa baad hawät do hä tanoo do pénh ta sãm. ⁴² Jé naëng dagäp do hanyy is pé hanoo pé hahÿ hyb n'aa sakog is do see hä tabeëek hyb n'aa, hata ÿÿ tabahadoo do hyb n'aa, ta ti tagadoo né hë da baad hadoo do ta sãm P'op Hagä Do hanaa. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo.

11

Jowāw nu gahem'uun do mejüü do Jesus reanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bä kä 12 hedoo do ta ma matëg hä tamaher'oot doo, tatsyym kadoo mä tii b' naa, panang haw'ääts hë Garirej häj n'aa bä, panyyg hanäm do tama metëek hyb n'aa. ² Ti m' Kristo moo wät do radawäts gëet bä Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa napäh bä, tamejüü mä ta ma matëg Jesus wë rabahöm.

³ Hahÿÿ da bë eaaj Jesus hä —näng mäh: "Öm né hë tii, P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti ää gada?", denoo da —näng mä Jowāw nu gahem'uun doo.

⁴ Ti m' Jowāw mejüü do hä Jesus ky hadoo:

** **10:25** Nesaa Do Yb né ti Beresebu. †† **10:36** P'op Hagä Do ky n'aa rod Mika häd näng do kyy gó Jesus beh'üüm ta ti ta her'oot doo. Mika 7.6 hä takerii däk sa hä hë né hë sa wakään kamajï do ky n'aa. Rawén kamajï, Jesus hä h'yy kana'eeh do rah'yy kawereem ta hä h'yy ka'eeh do wë.

—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowāw hã hahỹ bë maa newëë doo, hahỹ bë bahapäh do na-ãäj hë: ⁵ Ty temah do paah, rahapëë padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa hënh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk p'aa hënh. Nabuuj gatamah do paah, ramaa napëë padëëk. Dejöp do wób genä bong ỹ an'oo bã. P'op Hagä Do panyyg hanäm do na-ãäj hë kaher'ood däk kas'uut do sa hã. ⁶ Ky n'aa kedëng da jé ỹ moo wät do hyb n'aa, ỹ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bã hã ỹ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood Jowāw hã —näng mä Jesus kyyh Jowāw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã.

⁷ Ti m' Jowāw mejũũ do rababaaj hõm bã kã, hajök do hã Jesus her'ood kãn Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—H'ëed ti bë heg'ãäs paa tabanawäng hënh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ãäs? ⁸ Ti tanado bã, h'ëed ti bë heg'ãäs t'ĩ hënh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë heg'ãäs t'ĩ hënh? Doo. Saroor ky n'aa gebah do dadäk do dooh raboo bã tabanawäng bã. Sa wahë n'aa tób hanäm doo gó rababok tii. ⁹ Ti tanado bã, h'ëed ti bë heg'ãäs t'ĩ hënh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bë heg'ãäs? Ỹỹ. Ti né hë ti bë heg'ãäs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii.* ¹⁰ Ta ti né hë ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta ky n'aa: “Ỹ mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyw däk hyb n'aa a pooj jé”†, näng kerih doo.

¹¹ —Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Badäk hahỹỹ bã habong do sa mahang, dooh Jowāw bahãnh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, hỹ pong jé hawät do bag'ãäs do karapee hedoo do sa mahang, jããm hë hyb n'aa sakog its né paawä, Jowāw bahãnh tanu gadäk hỹỹ kã. ¹² Jowāw nu gahem'uun do du doo noo gó naa tanu gemuun doo, da hë kã na-ãäj hë, hỹ pong jé hawät do bag'ãäs do tak'ëp takah'ũũm. Tak'ëp ta wób h'yyb hedoo, P'op Hagä Do

bag'ãäs do karapee rabahadoo hyb n'aa. ¹³ Jowāw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ãäj hë raheer'oot mä P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa, takajaa do pooj jé. ¹⁴ Bë gado bã, bë gadoo né hë hahỹ bë ỹ maher'oot doo: Jowāw né hë ti Eriij, kajaa da P'op Hagä Do ky däng do paa‡ ta kyy kerih doo gó. ¹⁵ Jé karën pé ỹ her'oot do tamaa newë bã, taw'ãäts hë tahyb n'aa matakëë.

¹⁶ —Nyy gó da ỹ baher'oot da, da hë badäk hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? Hahỹ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëeh do ramas'uunh do hadoo. Hahỹỹ da karepé wób sa kyyh ta wób sa hã: ¹⁷ “Raketëë do pud n'aa äã gamehỹỹh bë tsebë hyb n'aa paawä, dooh masunh do bë as'ãaw bã. Tii bã dajöp do heen n'aa äã wareem, masuuj gó bë h'yy ketón hyb n'aa paawä. Ti na-ãäj dooh bë karën bã. Doo h'yy katón gó bë masuuj bã”, näk karepé ta wób sa hã. ¹⁸ Ti hadoo né hë da hë habong doo —näng mäh. —Tabad'op hë ji raky dahé bã. Jowāw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëëb mahỹỹnh do teëg bã. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yym. Ti hyb n'aa, “Karap'aar h'yyb mahũũm mä tii”, näk sa kyyh Jowāw ky n'aa hã. Doo Jowāw ragado bã. ¹⁹ Ỹỹ kã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ ramaneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajëër gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. Äã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hë tii, ỹỹh, Jowāw na-ãäj hë h'yy gan'yyh doo. Äã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hã takametä däk tii —näng mä Jesus.

²⁰ Ta wób sa panang bã tapehuuj wät do bahãnh Korasĩn, Betsaj-Da häd enäh doo bã Jesus pehuuj wät. Ti hado né paawä dooh rah'yy kawereem bã ta ti panang häd enäh do buuj. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa tapaa mä sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

* **11:9** P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowāw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa tabahadoo do hyb n'aa. † **11:10** Marakijas 3.1 ‡ **11:14** P'op Hagä Do ky n'aa rod Marakijas häd näng do erii wät do hã P'op Hagä Do ky däng, Mesijas kajaa do pooj jé Eriij kajaa da. P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do ti Eriij makũũh. Doo Eriij Jowāw hã takas'ee bã. Doo tii d' tahanäng péh. Eriij makũ bawät do paa hadoo Jowāw bawäd wät. Ti hyb n'aa Jowāw né hë ti Eriij Jesus wén her'oot.

21 —Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hä Korasïn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ÿ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ÿ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo bä ÿ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ÿ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hä rat'yyd kamehïin paawä, P'op Hagä Do hä rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä sa-roor hebaan doo, hejooch doo, rapadadäg däg paawä, rehaa paawä sa nuu hä tēēg ooj rat'yyd kamehïin do heen n'aa. 22 Bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hē badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta sãm bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hä nesaa doo, bë t'yyd kamanehïin do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa.

23 —Bëeh, Kapar-Naüm panang buuj, hÿ pong jé has'ëek do bë ed'oo g'eeh bëeh? Dooh. Tabanesaa hēnh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä. Panang Sodoma häd näng doo bä ÿ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ÿ pehuuj wät doo, da hē ti badäk nä paawä panang Sodoma. § 24 Bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hē badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta sãm bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hä nesaa doo, bë t'yyd kamanehïin do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

25 Ti noo gó kä m' Jesus ky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hä ÿ j'aa etsë. Sahõnh hē hÿ pong jé, badäk hahÿÿ hä hanäng do na-ãj hē mabag'ããs. Majejën hahÿ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh, tak'ëp ma kamet'ëek do sa mahãnh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hä, baad h'yy ka'eeh pé hä. 26 Ta tii da magen'aak Ee —näng mäh.

27 Ti m' taky hadoo:

—Sahõnh hē Ee banoo ta hejój hä ÿÿ. Dooh baad hapäh pé ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah. Jääm né Ee hapäh ÿÿh. Dooh Ee, P'op Hagä Doo, baad hapäh péh. Jääm né ÿÿh, ta

T'aah hapäh. Jääm né hē sa hä ÿ metëeh do hapäh Ee —näng mäh.

28 Ti m' taky hado kån:

—B'ëep wë ÿ sahõnh hē bëeh, hakaaj padëek do hedoo doo, h'yy ketón do hedoo doo, tii bä da ÿ anoo bë kameh'ãäk hyb n'aa. 29 Kaja hē hëp ÿ mahüüm. Hanäm gó ÿ bawät sahõnh hē sa wë. Dooh ÿ h'yy kasabé bä. Ti hyb n'aa taw'ãäts hē bë ky dahé ÿÿh. Taw'ãäts hē bë ma kamet'ëeg hä ÿ bë hapäh doo. Tii bä da bë baw'yyt da bë h'yyb kameh'ãäk doo, bë h'yyb näw. 30 Nahejooj bë hä ÿ ma metëek doo. Tahajaa bë ky dahé bä. Nahejooj bë ÿ mejüü doo —näng mä Jesus kyyh.

12

Saab ky n'aa hahÿÿh

1 Ti noo gó m', Saab hä m', Judah buuj rakamehehäk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. As'aah mä ta ma matëg, ti hyb n'aa m' tiriig ag mä rateh'yyp rabawa hyb n'aa. 2 Ti m' rateh'yyp do Parisëw wób rabahapäh bä, raky hadoo Jesus hä:

—Mahegãä! Dooh a ma matëg raky dahé bä ër ky n'aa jaw'yyp do Saab ky n'aa hä. Saab hä ramoo bok —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makü Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä? 4 Dawi ajëe suun mä P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa yt hä, ti m' ta hataa daheeh rabawa päw P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa yt hä hatoonh doo, jääm hē né paawä ta ti tób yt hä moo heb'ooh do haw'aa ta ti päw Mosees ky n'aa jaw'yyp do hyb n'aa. Dawi dooh rahaja bä paawä rawa bä ta ti päw. 5 Dooh bë ner'ood bä g'eeh ër ky n'aa jaw'yyp do hä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa ky n'aa? Saab hä ramoo bok né paawä ta tób n'aa yt hä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa tapa bä sa hä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh doo, rahajaa Saab hä ramoo boo bä. 6 Hÿÿkä, baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: P'op Hagä Do tób n'aa ky n'aa jawyg né paawä, ti bahãnh hyb n'aa jawyk do kajaa

§ 11:23 Da hē ti badäk nä paawä panang Sodoma Jesus wén näng, rat'yyd kamehïin do hyb n'aa paawä. Tii bä, dooh p'ooj ub P'op Hagä Do gawatsiig bä paawä sa panang.

bë mahang.* 7 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh: “Dooch rama ejuu do had'yyt tado bä ti ỹ karën doo. Ỹ gahëen sa hã rat'yyd mehĩn sa da hadoo doo”,† nãng kerih doo. Bë hapëe bä paawä nyy d' tahanãng pé ta tii, dooh daap hë bë ky n'aa ety bä paawä nesaa do hã moo nahadoo doo. Dooch daap hë bë ky n'aa ety bä paawä ma matëk ỹỹ. 8 Ta ti ỹ wën her'oot, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ né hë ti Saab ky n'aa hã mejũũ doo —nãng mä Jesus Pariséw sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kado kãn. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh tabajëe suun. 10 Ti yt hã m' tabasooch aj'yy moo gadóm doo. Ti m' ta wób rakarën paawä m' Jesus raky n'aa tapaa, Jesus ky nadaheeh do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa m' rabeaanh ta hã:

—Èr ky n'aa jaw'yyk do anoo Saab hã ji haso däg bä nahëe nãng doo? —nãk mäh.

11 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mas'ãã b'éé tadëe hyy bä t'öp gadarong doo gó Saab hã, dooh g'eeh nyyw hë bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä? 12 Ji mas'ããh ji kamahãn do bahãnh tak'ëp ji kamahãn ji da hadoo doo! Ti hyb n'aa èr ky n'aa jaw'yyk do anoo né hë baad hadoo do ji moo wäd bä Saab hã —nãng mäh.

13 Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —nãng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kãn mäh, baad däg mä ta moo kä. Hahup doo, ta moo see hado däk. 14 Ti m' nyyw hë m' Pariséw raban'yyh. Ti m' rahyb n'aa newëe mäh, kaner'oot mäh, nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëep hyb n'aa.

15 Jesus h'yyb hap'ëeh mä rakarën radaj'ëep doo. Ti hyb n'aa ta s'ee hënh tabahõm kãn. Hajök mä ta jawén hah'ũũm. Ti m' sahõnh hë sa mahang habong do nahëe enäh do sa nahëe tasog hõm mäh.

16 Jesus ky ge'ỹỹm mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ky n'aa ta wób sa hã. 17 Tii d' tawén mejũũ, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd

nãng do her'ood wät do paa kametä däk hyb n'aa ta hã. Hahỹỹ da tii, P'op Hagä Do kyyh Isajas erii wät do paah:

18 “Hahỹ karom ỹỹ, ỹ asëew däk doo, ỹ kamahãn doo.

Baad ỹ h'yy gadajang ta wë.

Ỹ anoo da Sahé ỹỹ, ta h'yyb gó tabawät hyb n'aa.

Tamaher'oot da sahõnh hë badäk hahỹỹ hã habong do hã

nyy da ỹ bad'oo baad had'op rabahadoo hyb n'aa matym ỹỹ gó.

19 Dooch da taky gedag bä. Tak'ëp nado da ta kyyh.

Dooch da tak'ëp ter'ood bä hajök do sa mahang.

20 Baad hadoo doo me da tagadoo sa h'yyb gó nahejoonh doo.

Dooch da tahajëew bä h'yyb nahed'oo doo.

Tii da tabad'oo da sa hã baad had'op do j'aa ketsë bä kä nesaa do hã tan'oo bä.

21 Ta hã badäk hahỹỹ hã habong do radaab yyp,

rabedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh.”‡

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanãng do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ramanaa mä Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ty tamah doo, ner'oot doo. Ti m' Jesus habëe hõm karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do paah. Ti m' aj'yy er'ood däg kãn p'aa hënh. P'aa hënh mä tabahapëe däk.

23 Hajök doo, ta ti hap'ëeh doo, rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Hahỹ g'eeh Dawi panaa P'op Hagä Do Ky Dãng Doo? —nãk mäh.

24 Ti m' reanh do Pariséw ramaa napäh bä, raky hadoo:

—Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti hỹỹ tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo! —nãk mä sa kyyh.

25 Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hë —nãng mäh. —Panang buuj sa

* 12:6 Ta daaj hë, ta ky n'aa né hë Jesus her'oot. Ky n'aa jawyg né paawä P'op Hagä Do tób n'aa, ti bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Ti hyb n'aa tahajaa tan'oo bä ta ma matëg tiriig ag ratehyyb bä Saab hã. † 12:7 Osejas 6.6 ‡ 12:21 Isajas 42.1-4

hã hẽ rah'yy kawereem bã, sa wakãän na-ãäj hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa wareem bã, sahõnh hẽ kahäj jëng tii bã —näng mäh. ²⁶ —Ti hadoo ênh Nesaa Do Yb hã kã. Ta daaj hẽ takahabëë bã, ta hã hẽ paawä ti tah'yy kawareem däk. § Te hub tado bã paawä ta tii, nanyw hẽ tabahëej jëë paawä Nesaa Do Yb bag'ãäs doo. ²⁷ Bë her'oot doo da tado bã, Beresebu kyy gó ÿ hebëë bã paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy daap bë menyÿh do hyb n'aa bë her'oot do hã. ²⁸ P'op Hagä Do Sahee hejój gó né hẽ ti ÿ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ãäs do kaja doo kã bë wë, ta ti metëeh bë hã —näng mäh.

²⁹ —Panyyg see gó bë ÿ metëeh: Dooch aj'yy hejooñh do tób gó hajëë suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bã. Ta moo kamaw'yyd bã tahajaa ta ma tado hõm bã. **

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ÿ hata nadoo doo, majë ÿ tii. ÿ manasa do P'op Hagä Do wë ÿ ataa doo, dawëë rabehüüm tii bã tan'oo bã. ³¹ Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät do P'op Hagä Do mabaan né paawä, ta hã ji ky n'aa rejãã do P'op Hagä Do mabaan né paawä na-ãäj hẽ ji hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bã P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kã. ³² Jé Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kã, dooh P'op Hagä Do mabaan bã. Badäk hahÿÿ bã rababok nä bã, ta jawén na-ãäj hẽ, dooh P'op Hagä Do mabaan bã tii —näng mäh.

³³ —Joom baad hadoo do tado bã, baad ta ag. Baad nadoo do tado bã joom, baad nado na-ãäj hẽ ta ag. Ta ti ÿ wén her'oot, joom ag hã ji bahapäh joom ÿÿn. ³⁴ Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëeh! Baad

nadoo do bëeh. Ti hyb n'aa dooh bë haja bã baad hadoo do bë her'ood bã. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né ji her'oot. ³⁵ Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. ³⁶ Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hẽ ta sãm baj P'op Hagä Do banoo noo gó da, P'op Hagä Do matym gó ji kawoom da sahõnh hẽ ji her'oot do paa daap hadoo doo. ³⁷ Baad tado bã ji her'oot do paah, dooh P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bã nesaa do hã. Baad tanado bã ji her'oot do paah, ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy da nesaa do hã.

Pariséw ramejüü Jesus pahuunh sa matym haj'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ãäj mã raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —ãã karën ãã bahapäh mapahuunh doo, ãã matym haj'aa†† —näk mã sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Da hẽ badäk hahÿÿ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ÿ ramejüü ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa. Dooch da ÿ metä bã sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëeh. ⁴⁰ Tamawoob hẽ adëb bã, tamawoob hẽ ta ãh, tah'ÿÿb yb wog gó Jonas basuun doo da, ti hadoo, tamawoob hẽ adëb bã, tamawoob hẽ ta ãh, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do bakëë da k'ãäts gó. ⁴¹ Niniwéh buuj raky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó da hẽ badäk hahÿÿ hã habong doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã. Jonas maher'oot noo gó, rat'yyd kamehün nesaa do ramoo bok do hã. Nesaa do reréd hõm. Jonas bahãnh ÿ ti hÿÿh. Ti hado né paawä, dooh bë t'yyd

§ **12:26** Jesus wén her'oot ta tii, Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó tabahebë karap'aar h'yyb nesaa do ra her'oot do hyb n'aa. Nesaa Do Yb häd see ti Beresebu. ** **12:29** Hahÿÿ d' tahananäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo: Aj'yy hejooñh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooñh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooñh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejooñh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. †† **12:38** Sa hã Jesus dooh P'op Hagä Do hanaa tado bã. Ti hyb n'aa rakarën Jesus pahuunh sa matym haj'aa, Jesus rametty hyb n'aa.

kamehñn bä nesaa do bë moo bok do hä, dooh bë eréd bä, ti hyb n'aa né hẽ Niniwéh buuj bë da raky n'aa tapaa. ⁴² Seba häd näng do häj n'aa sa wahẽ n'aa yñnh, da hẽ badäk hahỹh hä habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëe naa paa m' tabana tii, tamaa newëe hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hä. Saromãw bahãnh y ti hahỹ bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë karën bä bë maa newë bä hahỹh –näng mä Jesus kyyh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

–Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahãnh, tabanawäng hẽnh tabahew'ëet, ta tób tabesoos takameh'ãäk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä. ⁴⁴ Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “ÿ abaa hõm p'aa hẽnh y hadäk do paa hä, tóp yñ hẽnh”, näng. Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, dooh ta yt hagä péh, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenäm ta hä. ⁴⁵ Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahãnh nesaa doo. Tii bä rabajëe pëe ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kãn ta hä kä. Ta hä hanäng do paa bahãnh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hä kä nesaa doo kä. Tii da né da bë hä kä, bëeh, nesaa do moo heb'ooh doo‡ –näng mä Jesus kyyh sa hä.

Jesus wakãän heh'äät do panyyg n'aa hahỹh

⁴⁶ Ti m' hajök do hä Jesus maher'oot nä bä ta yñn kajaa, ta wakãän sii hẽ m'. Ta w'oo hä m' rababë däk. Rakarën paawä ta sii raber'oot. ⁴⁷ Ti m' rë tanyy ky hadoo ta hä:

–A yñn, a wakãän ta w'oo hä rabab'ëeh. Rakarën mä õm rasii er'oot –näng mäh.

⁴⁸ Ti m' her'oot do hä Jesus ky hadoo:

–Jaa ti ëen, jaa ti wakãn haa? –näng mäh.

⁴⁹ Ti m' teheet mä ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

–B'ëeh hahỹh, ãn y hedoo doo, wakãn haa hedoo doo –näng mäh. ⁵⁰ –Sahõnh hẽ Ee hỹ pong jé hawät do karën do moo heb'ooh doo, ti né hẽ wakãn haa hadoo, ti

né hẽ ãnh y hadoo, ti né hẽ ëen hadoo –näng mä Jesus.

13

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahỹh

¹ Ti m' ti noo gó né hẽ Jesus banyyh tób bä naa, ti m' karaj'aa hẽnh tabawëenh. Ta nabyy me tabahyy sooh. ² Hajök kata b'ëeh ta hä. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajök doo m' ayyw b'ëeh ta takëen hä. ³ Ti m' hajöõ m' tama metëek mä sa hä panyyg ky n'aa me m'. Hahỹh d' mä ta kyyh:

–Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. ⁴ Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajak, ti taw'ëed rabajöh jëng. ⁵ Joom tym wób kajäk pä ta yt hẽ tabahadoo do jó. Kanahën its k'ãäts tii bä. Ti nayyw hẽ taganyyh, kanahën d'os do k'ãäts ta h'yyb. ⁶ Tabajuu bä nayyw hẽ tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb. ⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëe wäd bä. ⁸ Ta tym wób kajäg kãn baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60 nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn ta tym wób. 30 nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób kä –näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'oot.

⁹ Ti m' taky hadoo:

–Jé karën pé y her'oot do tamaa newëe bä, taw'ãäts hẽ tahyb n'aa matakëe –näng mäh.

¹⁰ Ti m' ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh ta hä:

–Hëd n'aa mamaher'oot sa hä panyyg ky n'aa me? –näk mäh.

¹¹ Ti m' taky hadoo sa hä:

–Bë hä P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do hỹ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa hä, ta wób sa hä dooh. ¹² Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahãnh P'op Hagä Do banoo nä ta hä ta h'yy ganäng doo. Baad tabahapëe kãn tii

‡ 12:45 Hahỹh d' Jesus hanäng péh: Tak'ëp ta bahãnh nesaa doo kä sa hä, Jesus raganadoo do hyb n'aa.

bä. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo.* 13 Rahegãã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä m', dooh m' ramaa napëë bä, dooh m' tagah'ood bä sa hã. Ti hyb n'aa né hë ÿ wén her'oot sa hã panyyg ky n'aa me. 14 Sa hã kametä däk hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa P'op Hagä Do kyyh Judah buuj sa hã:

“Bë maa newë had'yyt hë né paawä, dooh da tagah'ood bä bë hã.

Bë hegãã had'yyt hë né paawä, dooh bë h'yy ganyy bä.”

15 “Ta ti ÿ wén her'oot Judah buuj sa ky n'aa hã”, näng mä P'op Hagä Do Isajas hã, “Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad hadoo do hã, hajõõ nuu me raky nadaheeh do hyb n'aa.

Sa nabuuj ragetsëë hõm do hadoo.

Raty gatsëë däk sa matym ranahapäh hyb n'aa.

Tii d' tanado bä paawä rahapäh né paawä, ramaa napäh né paawä,

h'yy kadewuung né paawä,

wë ÿ rah'yy kawereem né paawä hã ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Tii d' radoo bä paawä ÿ h'yyb wareem paawä baad rababok hyb n'aa kã.”†

16 Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ky n'aa kedëng bëëh, bë matym kã rahapäh do hyb n'aa, bë nabuuj kã ramaa napäh do hyb n'aa. 17 Né hup ÿ né hë hahÿ bë hã ÿ her'oot doo: Rababong noo gó, hajök P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, hajök baad habok do maküüh, rakarën paawä raheg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarën paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

18 Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë nyy d' tahanäng pé joom tym parar'aah do panyyg: 19 P'op Hagä Do bag'ããs do hã rah'yy ganenä bä ta ky n'aa ramaa newëë bä, tii bä Nesaa Do Yb asog

hõm sa h'yyb tym gó kejoom do hadoo doo. Joom tym ta tyw n'aa me takajäk hadoo do tii. 20 Joom tym pä banäng bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, h'yy gadajaa gó gad'oo doo. 21 H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw hë rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejooñh do kametä bä sa hã, sa hã rarahejã bä na-ãäj hë P'op Hagä Do panyyg metëëk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw hë rah'yy gejë hõm. 22 Joom tym sasëng mahang kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hë badäk hahÿÿ hã ji bawät do hã.‡ Dajëër hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'üüm. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hedo padëëk tii. 23 Joom tym baad tabadoo bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, P'op Hagä Do panyyg hã h'yy gah'oot doo. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kã. Joom 100 nuu me, 60 nuu me, 30 nuu me takejoom do bahänh tabeak do hadoo do tii —näng mä Jesus.

Jawii tiriig mahang joom danäh majiï hejoom do panyyg n'aa hahÿÿh

24 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hã. Hahÿÿ da ta kyyh:

—Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa: Ti awät aj'yy joom tym baad hadoo do ta gëew gó hejoom doo. 25 Tii kã, sahõñh hë raba'ÿÿh bä, ta majiï bana. Jawii tym tatsawyyh mä tiriig mahang. Ti tabahõm kã. 26 Ti tiriig tym ganyyh. Ti tiriig ag ganyyh bä, raty gepëë kã jawii mahang tabahëë däk.§

27 Ti joom danäh karom rabahõm ta wë, ti raky hadoo ta hã:

—Kariw n'aa, —näk —baad hadoo do joom tym mabejoom wät. N'yy hëñh naa jawii ta mahang ganyyh doo? —näk sa kyyh.

28 Tii bä sa kariw n'aa ky hadoo sa hã:

—Majë ÿ see tii, ti tsawyh häng doo —näng.

* 13:12 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã. † 13:15 Isajas 6.9-10 ‡ 13:22 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. § 13:26 Jawii hadoo rawén hapäh, taneaak do hyb n'aa. Tiriig ti heaak doo.

Ti ta karom rabeaanh:

—Makarēn āā asog hōm jawii? —nāk mäh.

²⁹ —Dooh —näng sa kariw n'aa. —Jawii bē basok bā, tiriig tēeg wób bē asog hōm ta mahang —näng. ³⁰ —Na mabēē dó tiriig mahang, tiriig ji bataa bā kā. Tiriig ag ji bataa noo gó ŷ mejũũ da tiriig ag hat'aa do sa hā, jawii pooj jé rasiip, ta natuu hā ramaw'yyd dāk hyb n'aa ji ajuu hyb n'aa. Tii bā ŷ mejũũ tiriig ag rabataa, joom tób n'aa yt hā rabenām —näng joom danäh ta karom sa hā —näng mä Jesus panyyg gó tabeh'ũũm.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metēeh hahỹh hā P'op Hagā Do bag'āās do ky n'aa

³¹ Ti m' panyyg see ky n'aa gó Jesus maher'oot mā sa hā. Hahỹh da ta kyyh:

—Joom motaad häd näng do tym nad'ēēd is do aj'yy ejoom do ky n'aa hadoo, hỹ pong jé hawät do bag'āās do ky n'aa.

³² Jāām nad'ēēd its né paawā motaad tym bē joom tym mahang, ji waa ty gamabuuj see bahānh tabawäng. P'op tanu dāk. Tii bā kā, taw'ēēd batooj kän ta hā kā** —näng mäh.

³³ Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mā sa hā. Hahỹh da ta kyyh:

—Pāw makuj n'aa ŷỹnh ado dāk doo, hajōng tiriig s'ēēb mahang tamekuuj dāk do ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'āās do ky n'aa. Baad ŷỹnh bajōōts dāk, baad takamekuuj wät bā kā sahōnh hē tiriig s'ēēb mahang†† —näng mäh.

³⁴ Sahōnh hē ta ti Jesus her'ood wät sa hā panyyg ky n'aa me m'. Sahōnh taher'oot do sa hā, panyyg ky n'aa me né hē m' tamaher'oot. ³⁵ Tii da tawén d'oo hahỹ P'op Hagā Do kyyh ta ky n'aa rod erii wät do paa kametä dāk hyb n'aa:

“ŷ maher'oot da panyyg ky n'aa me.

ŷ maher'oot da sa hā badāk hahỹ tadu dahäng do noo gó naa kejēn wät do paah.”‡‡

Jesus maher'oot nyy d' tahanäng pé jawii joom mahang hawäng do ky n'aa hahỹh

** 13:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metēeh nyy da P'op Hagā Do bag'āās do kah'ũũm, ny hadoo ta hā h'yy ka'eeh do kah'ũũm. †† 13:33 Pāw makuj jé pad'yyt hē tiriig s'ēēb mahang kamekuuj dāk doo da, jé pad'yyt hē badāk hahỹh bā P'op Hagā Do bag'āās do bawäd däg da. ‡‡ 13:35 Saaw-Mo 78.2

³⁶ Ti m' hajök do hā Jesus kedēē hōm. Ti m' tób gó tabajēē suun mäh. Ti m' ta ma matēg rabana ta wē ti m' raky hadoo:

—Nyy d' mahanäng pé jawii joom mahang hawäng do panyyg n'aa hā? —nāk mā sa kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom tym baad hadoo do hejoom doo, ŷỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo.

³⁸ Joom banäng bā, badāk hahỹh hā habong doo. Joom tym baad hadoo doo, P'op Hagā Do bag'āās do karapee. Jawii, Nesaa Do Yb karapee. ³⁹ Joom danäh majĩ, jawii tym tsawyyh doo, Dijab tii. Tiriig ag rabataa noo gó, badāk hahỹh hā ji bawät do gawatsig hōm noo gó tii. Tiriig ag taa n'aa, āās tii. ⁴⁰ Jawii rasok doo da, tēeg hōō gó kadawäts toonh do hadoo da, badāk hahỹh hā ji bawät do gawatsig hōm noo gó. ⁴¹ Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do mejũũ da ta āās rasog hōm hyb n'aa tabag'āās doo bā naa sahōnh hē nesaa do wē ji tah'yyb tatuk doo, nesaa do ji moo wät hanoo doo, sahōnh hē nesaa do moo heb'ook doo na-āāj hē. ⁴² Tēeg hōō gó, tak'ēp haju doo gó da radawäts toonh tii. A'oot da tii bā. Sa tēg kamegēej padēek da tak'ēp nesaa do rahoop do hyb n'aa. ⁴³ Tii bā da baad habok do tak'ēp rakawehēē dāk da sa Yb bag'āās doo bā. Papỹj bag dāk doo da, hanām do sa hā. Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newē bā, taw'āāts hē tahyb n'aa matakēē —näng mä Jesus.

Tak'ēp ji karēn do hadoo hỹ pong jé hawät do bag'āās do panyyg n'aa hahỹh

⁴⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tak'ēp ky n'aa gebah doo, joom banäng bā kejēn kēē do ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'āās do ky n'aa. Tak'ēp ky n'aa gebah do aj'yy see baw'yyt joom banäng doo bā. Ti p'aa hēnh tajeh'aa kēē. Tii bā, sahōnh hē tabesēēm hōm ta wē hanäng doo, tak'ēp tah'yy gadajang do hyb n'aa. Tii kā, ta ma paa sām me tametsēē joom banäng doo, ky n'aa gebah do bakēē bā —näng mäh.

⁴⁵—Aj'yy hetsë doo, hesäm doo, tak'ëp nu gabarëeh do perora häd näng do hesoos do ky n'aa hadoo na-ääj hë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. ⁴⁶ Perora tak'ëp hetsooh doo, ky n'aa gebah do tabaw'yyt bä kä ta ti hedoo do hes'ëem do sa wë, tabahöm, tabesëem höm sahõnh hë ta ma ta wë hanäng doo. Tii kä ta säm me tametsëe perora tak'ëp hetsooh doo. §§

Karahi panyyg n'aa gó Jesus eh'üüm do hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa

⁴⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Karahi me tah'ÿÿb rames'aak do ky n'aa hadoo na-ääj hë, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. Karaj'aa me radatu karahi. Hajõng hedoo pé sa mo haj'aa. ⁴⁸ Ramo haj'aa enäh bä kä, rej'ooj nä kån ta takëen hä. Ahyy t'oonh mäh. Tii bä arook gó rabataa rasëew höm doo. Baad nadoo doo, ji nawëh doo, radewäts bëenh tii bä. ⁴⁹ Ti hadoo da badäk hahÿÿ hä ji bawät do gawatsig höm noo gó ääs rabad'oo da. Ääs rabana, tii bä rasëew höm da badäk hahÿÿ hä habong doo. Tsyt hë rabasëm da nesaa do moo bok doo, P'op Hagä Do karën doo da habok do sa mahänh. ⁵⁰ Tii kä tëeg hõ gó, tak'ëp haju doo gó radewäts bëenh da nesaa do moo bok doo. A'oot da tii bä. Sa tég kamegëej padëek da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

⁵¹ Ti m' Jesus eanh mäh:

—Bë maa napäh sahõnh hë ta ti ÿ her'ood wät doo? —näng mäh.

—Ää maa napäh —näk mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa hä na-ääj hë ma kamet'ëeg wät doo, tób danäh ta tób bä naa ky n'aa gebah do manyyh do hadoo ta wób hä tametëeh hyb n'aa. Ta gawakõ gó naa, aj'yy manyyh ky n'aa gebah do tenäm do paah. Ky n'aa gebah do papuuj hedoo do tamanyyh ta

mahang, ky n'aa gebah do pooj nä ta mahang*** —näng mäh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵³ Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg gó tama metëek doo, tatsyym kado kån ta tii bä naa. ⁵⁴ Ti m' panang tabawäng do paa bä takajaa bä, ta du doo mä tama metëek tób panang bä hasooh do P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hë. Maa new'ëe do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hä. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hënh naa hahÿ aj'yy tah'yy ganäng doo? N'yy hënh naa ta hejój tamapehuunh doo? —näk mäh. ⁵⁵ —B'aa bäh gaheh'õök do t'aa nado ti hahÿÿh? Marija nado ta ÿÿn? Tsijaag, Joséh, Simaw, Judas nado ta wakään? ⁵⁶ Sahõnh hë ta änh, bä ab'ëeh ër pa. N'yy hënh naa tahapäh doo, ta hejój? —näk mä tabawäng do babuj n'aa sa kyyh.

⁵⁷ Ti m' rakawajään ta wë. Raty n'aa gesygg däk mäh. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Sahõnh hë sa panang bä raweh'ëeh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jääm hë tabawäng do panang bä, ta tób bä, dooh rawehëe bä —näng mäh.

⁵⁸ Ti m', ta hä rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dooh denaa hë m' Jesus pehuuj bä ta tii bä.

14

Jowāw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ti noo gó né hë Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh mä Jesus moo wät doo, Jesus ma metëek doo. ² Ti m' ta masa n'aa hä taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do paa né tii. Ganä wät dejëp do paa mahang! Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näng mä Eróts.

³ Eróts mejüü paa ramoo maso däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts gëet Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mä

§§ **13:46** Hahÿÿ d' tahanäng pé pawóp hadoo do panyyg gó Jesus eh'üüm doo: P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa ji ky n'aa napäh bä, dooh ji hyb n'aa p'eed wäd bä pooj jé ji wë hanäng doo. Dooh ji hyb n'aa hüüm wäd bä badäk hahÿÿ bä ji karën doo, tak'ëp hetsooh do hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa ji karën do hyb n'aa. *** **13:52** Hahÿÿ d' apäh tahanäng pé tii: Jé P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih do baad ma kamet'ëeg wät doo, papuuj Jesus met'ëeg wät do na-ääj hë baad tamaa napëe bä, taky dahë bä, tahajaa tama met'ëeg bä ta wób sa hä baad hadoo doo, hetsooh do pooj jé kerih do hä, papuuj hä na-ääj hë hanäng doo.

Erodija, ta hÿÿj Pirip häd näng do ÿÿm hyb n'aa. ⁴Hahÿÿ d' paa Jowāw kyyh Eróts hä:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä magat'ëë bä a hÿÿj ÿÿm —näng paa Jowāw nu gahem'uun do kyyh Eróts hä.

⁵ Eróts karēn né paawä m' tadaj'ëep Jowāw, tajeÿÿm mä hajök doo. Hajök do tawén jeÿÿm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jowāw sa hä.

⁶ Ti m' Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó, jām ta heen n'aa ramoo bok noo gó, Erodija toog bajām sa matym gó. Ti m' tak'ëp mä Eróts tsebee kån ta wē. ⁷ Ti hyb n'aa taky däng tabanoo maruus hä, maruus karēn do né hē. P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng, dooh taky kahÿÿd bä maruus bahapäh hyb n'aa. ⁸ Ti m' maruus ÿÿn ta hä taky mejüü do hyb n'aa taky hadoo:

—Na, ÿ karēn ta hood gó mabanoo hä ÿÿ Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

⁹ Ti m' tak'ëp mä sa wahē n'aa hyb n'aa tón wät. Ti hadoo né hē, ta ky bajawaa hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa tagadoo maruus ets'ëë wät doo. ¹⁰ Ti m' tamejüü tadawäts geēt doo gó ranu gahög hōm hyb n'aa Jowāw. ¹¹ Ti m' ta hood gó ramanaa ta nu gabóg maruus wē. Ti m' maruus an'oo däg kån mä ta ÿÿn hä kä. ¹² Ti m' Jowāw ma matëg rabana rabeheēn hyb n'aa ta hub. Ti m' radakä jëng. Ti m' Jesus rapanäk.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jowāw radaj'ëep Jesus ky n'aa napäh bä m', ta m'aa hēnh mä ta ma matëg daheeh rabahōm kån marakate gó ta wób rabadoh hēnh paawä. Ta wób, hajök do raky n'aa napäh bä m' n'yy hēnh Jesus rabah'üüm, sa jawén mä rabah'üüm sa panang bä naa ta takeēn hä. Sa pooj jé m' rakajaa. ¹⁴ Ti m' Jesus basoop bä, hajök do tabahapäh bä m', tat'yyd mehīn mä sa hä. Nahēē enäh do sa mahang habong do taheso hōm mäh.

¹⁵ Tüüh däg kä m', ta ma matëg rabana ta wē, ti m' raky hadoo ta hä:

—Tüüh däg —näk mäh. —Dawëë hÿÿh. Mamejō hajök do panang banäng hēnh rabahōm sa waa retsëē hyb n'aa —näk mäh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Na mayw babä. Bē né hē hanoo sa waa —näng mäh.

¹⁷ Ti m' raky hadoo:

—Jāām hē ti hanyy is āā wē ji ma poo oow pé pāw, pawóp its tah'ÿÿb —näk mäh.

¹⁸ —Na b'ëep. Bē mana wē ÿÿ —näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' Jesus mejüü hajök do rabehyy b'ëeh hyb n'aa jawii jó. Ti m' tabasog däk mä pāw, tah'ÿÿb na-āāj mäh. Hÿ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Ōm taw'āāts hē Ee. Man'oo däk āā tā, man'oo däk āā waa —näng mäh.

Ti m' pāw taganebäh bong, tets'ëë hōm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hōm hyb n'aa hajök do hä kä. ²⁰ Tii bä kä m', sahōnh hē m' rabawëë bong. Wog enä hōm mä sahōnh hē. Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hōm kawaju gó. ¹² m' kawaju gedē hōm mäh. ²¹ Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy. ÿÿj, karepé na-āāj hē, dooh m' taketsén bä.

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ti m' nayyw hē ta ma matëg Jesus mejüü ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé tamyyj däk hēnh rabatsëg hōm hyb n'aa. Ti nuuj jé m' takedëe hōm hajök do sa hä. ²³ Takedëe hōm do jawén paa bä m', tabasëek ta mab hē waëë jó, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. Tabadajuu däk bä m', ta mab hē m' Jesus bayyw geēt. ²⁴ Dawëë péj mä ta ma matëg rababoo däg kån mä ti nuuj jé karaj'aa me. Tak'ëp maadaka betaam marakate hä. Dooh m' tahōm rahëe doo. Bah'ood ty gahēm mäh.

²⁵ Ti m' tapaj'ëe pooj jé Jesus bahōm kån sa wē tamii pong jó. ²⁶ Ti m' rabahapäh tamii pong jó hana doo, tak'ëp mä rabeÿÿm bong.

—Wät ta ti dajëp do saw'ëeng paah! —näk mäh.

Awaaw bong mäh, tak'ëp rabeÿÿm bong do hyb n'aa m'.

²⁷ Ti m' nayyw hē m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë eỹm manäh! Ý ti hỹh —näng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, òm tado bã, ý mamejõ tamii pong jó a wë ý bahõm hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ —Ej. B'ëep ana —näng mä Jesus ta hä.

Ti m' Peed gatsëg nyh, ti m' tamii pong jó tabahõm kån mä Jesus wë. ³⁰ Ti m' tak'ëp bah'ood bahëm do tabahapäh bã m', tabeỹm wät mäh. Ti m' ta du doo bã m' tadasug jëng bã, tak'ëp mä tageënh Jesus hä:

—Ý medëeb Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng.

³¹ Ti m' nanyw hë m' Jesus moo maso däk Peed. Ti m' taky hadoo:

—Kanaheh d'os hë h'yy ka'eeh do òm! —näng mäh. —Hëd n'aa mah'yy ganahoot? —näng mä ta kyyh Peed hä.

³² Ti m' marakate gó ragatsëg t'oonh bã m', bah'ood badoo wät. ³³ Ti m' marakate gó hat'oonh do Jesus mä raj'aa etsë. Hahỹ d' mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hë òm —näk mäh.

³⁴ Rabatsëg hõm bã m', Genesaréh häj n'aa bã m' marakate badëe jad kån. ³⁵ Ti m' ta ti babuj n'aa rabahapäh bã Jesus né ti kajaa doo, ramejũ jé pad'yyt hë hëej ta ti w'oo hä hanäng doo bã rapanäk hyb n'aa. Ti m' ramena nahëe enäh do sa mahang habong do Jesus wë. ³⁶ Ti m' rabetsëe ta hä tabanoo nahëe enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hä. Ti m' sahõnh hë nahëe enäh do ta hä moo kajäk doo, heso padäg kån mäh.

15

Ji h'yyb gó naa né hë nesaa do ky n'aa hahỹh

¹ Ti m' Parisëw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mäh, Jerusarënh bã naa han'aa do rabana Jesus wë, ti m' rabeaanh ta hä:

² —H'ëed hyb n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër wahë makũ metëek doo? Rawa do pooj jé, dooh ramoo ketsyid bã ër wahë makũ rabahed'oo doo da! —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Ý eanh bë hä —näng mäh. —Tii ënh bë ky nadaheeh ënh P'op Hagä Do mejũ doo? Bë wahë makũ mejũ do bë ky daheeh? —näng mäh. ⁴ —Hahỹ da P'op Hagä Do kyyh: “Bë wehëe bë yb, bë wehëe bë ýn.”* “Ji daj'ëep ta yb, ta ýn ky n'aa wasee doo.”† ⁵ Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëek doo —näng mä Jesus. —Hahỹ da bë kyyh: “Jé ta yb, ta ýn hä taky hado bã, ‘Hä ý naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bë hä ý an'oo wäd bã’, taky hado bã, ⁶ tii bã, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bã ta tii me ta yb taweh'ëeh hyb n'aa”, næk bë kyyh. Bë wahë makũ ma metëek do bë ky sũt do hyb n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũ doo. ⁷ J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Baad né paa hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh bë ky n'aa: ⁸ “J'ooj madäk doo me ý raweh'ëeh. Sa kyyt tii. Dawëe sa h'yyb bawät mahãnh ý. ⁹ Dooh këh ý tado bã ti rama metëek doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hë ti ta ti ý rahyb n'aa jew'yyk doo”‡ —näng mä Jesus Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

¹⁰ Ti m' hajõk do ta tii bã hab'ëeh do Jesus naënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë maa newë da, bë h'yy genä da ý her'oot do hä. ¹¹ Ji noo me hajëng do hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hä. Ji noo me hanyyh do tii, hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hä —näng mäh.

¹² Ti m' badah peej ta ma matëg raky hadoo ta hä:

—Mahapäh a kyyh, dooh taw'ããts hë tado Parisëw sa hä? —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—Kasog hõm da sahõnh hë joom Ee hỹ pong jé hawät do nejoom hõm doo —näng mäh. ¹⁴ —Na manäh. Na kamawejãn. Ta wób sa h'yyb mahũm n'aa ty temah do tii. Ty tamah do ta da ty hadoo do tamahũm bã, gadarong doo hënh rakajäk séd hä —näng mäh.

¹⁵ Ti m' Peed ky hadoo:

* 15:4 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 † 15:4 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9 ‡ 15:9 Isajas 29.13

—Äã mamaher'ood. Nyy d' mahanäng pé ta ti ji noo me hajëng do panyyg? —näng mäh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë h'yy ganah'ood nä? —näng mäh. ¹⁷ — Ji hä hajëng doo, ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hënh. ¹⁸ Tii d' nado ji noo me henyh do hä. T'öp naa, ji h'yyb tym gó tabana tii. Ti né hë ti P'op Hagä Do hä ji nas'aa däg hanoo doo. ¹⁹ Ji h'yyb tym gó naa tabana nesaa do ji hyb n'aa newëe doo. Ji h'yyb gó naa né hë tabana ji da hadoo do ji daj'ëep doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karën do ji bagä do ji yym nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa né hë tabana ti ji ets'ëek doo, daap hë ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejää doo kä. ²⁰ Ta ti hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do hä ji nas'aa däg. Ji moo kanets'yyt doo me ji awa do hyb n'aa nado ji nas'aa däg P'op Hagä Do hä[§] —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hä.

Yynh ta s'ee hënh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahyÿh

²¹ Ti m' ta tii b' naa Jesus bahöm hëej panang Tiir häd näng doo, Sidön häd näng do nedaa bä badäk doo hënh. ²² Ti m' yynh, Kanaäh buuj, Isaraéw buuj nado, ta tii bä hawät do ana kän Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh Jesus hä tabetsëe bä. Hahyÿ d' mä ta kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —Dawi makū panaa, —näng mäh — y mat'yyd mehīn! Tak'ëp nesaa do tok y bahoop karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do hyb n'aa —näng mäh.

²³ Ti m' dooh Jesus ky gado bä. Ti m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' tak'ëp mä rabetsëe yynh tamejō hōm hyb n'aa. Hahyÿ d' mä sa kyyh:

—Mamejō hōm. Èr jawén tabana. Tageëej had'yyt hë —näk mäh.

²⁴ Ti m' yynh hä Jesus ky hadoo:

—Jääm hë Isaraéw buuj dawëe P'op Hagä Do mahānh habong do sa wë y P'op Hagä Do mejūū —näng mäh.

²⁵ Ti m' Jesus wë ta taron nu paa me yynh bahyy häng. Ti m' taky hadoo:

—Y mamasaa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng mäh.

²⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:

—Taw'ääts hë nado karepé sa waa ji ado hōm bä ji banoo hyb n'aa sa masāh awaar taah hä —näng mä Jesus kyyh yynh hä.

²⁷ Ti m' yynh ky gadoo. Jesus kyy gó né hë m' taky hōm:

—Ehub né hë òm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hë rabawa sa danāh waa hyyj tūū kajäk doo —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hado kän ta hä:

—Tak'ëp né hë mah'yy ka'eeh! Ti hyb n'aa y an'oo däk hä y metsëe doo —näng mä Jesus ta hä.

Ti m' ti noo gó né hë tabahub däk yynh toog.

Hajōng sa nahëe Jesus asog hōm do panyyg n'aa hahyÿh

²⁹ Ti m' Jesus tsyym kado kän. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me tatabës. Ti m' tabasooop. Waëe hä m' tabasëek, ti m' tabahyy sooh. ³⁰ Hajōk rabana ta wë. Ramenaa ta wë nabong doo, ty temah doo, moo gedóm doo, tsyym gedóm doo, nabuuj gatamah doo, hajōk nahëe enäh do wób. Ti m' sa nahëe Jesus basog hōm. ³¹ Ti m' tsyym gedóm do aboo padëek, nabong do paa aboo padëek, ty temah do paa ty enä padëek, ner'oot do paa er'ood padëek, ta tii bä hab'ëeh do rabahapäh bä, rahyb n'aa meuuj kän mäh. Ti m' raj'aa etsëe kän P'op Hagä Doo, Isaraéw buuj h'yy kaha'eeh doo.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahyÿh

³² Ti m' Jesus naëej nä ta ma matëg, tamarher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Y t'yyd mehīn hahyÿ èr wë kata pad'ëek doo. Tamawoob däg ta āh si y rababok. Dooh sa waa péh. Dooh y karën bä sah me rabaaj hōm bä. Naheba padäg da, degōn jëng da sah mahyÿj ta hōō bä —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

§ 15:20 Pariséw, sahōnh hë Judah buuj wób sii hë, dooh rawëe bä, dooh rawa bä ramoo kanetsyyd bä pooj jé, sa wahë makū mahetëk doo da. Baad ub né paawä ji moo ketsyyd bä ji awa, ji awëh do pooj jé, ta bahānh Pariséw ran'oo bä. Dooh ragenaag bä, hajōō nuu me, sa wahë makū mahetëk doo da ta wób sa moo ranahetsyyd bä.

³³ Ti m' ta ma matëg raky hadoo:
—Hajök né hahÿÿh. Nyy bä äã baw'yyt babä sa waa? Dawëë bä. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.

³⁴ Ti m' Jesus beaanh:
—Nyy hë päw bë wë? —näng mäh.
—Ti anäng setsi päw, pawóp its tah'ÿÿb ned'ëed is doo —näk mäh.

³⁵ Ti m' Jesus mejüü hajök do rabehty b'ëeh tüü. ³⁶ Ti m' tabasog däk päw, tah'ÿÿb na-ääj mäh. Ti m' taky n'aa etsëë sa waa hyb n'aa. Tii bä m' taganebäh boo kän, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajök do sa hä kä. ³⁷ Tii bä kä m', sahõnh hë m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hë. Ti m' rabawëh do jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedë hõm doo.

³⁸ 4 miw mä ajyy ti hawëë bong doo. ÿÿj, karepé na-ääj hë m', dooh m' taketsén bä. ³⁹ Ti m' hajök do hä Jesus kedëë hõm jawén paa bä, tagatsëg sooh mä marakate gó. Ti m' tabahõm kän hëëj panang Magadän häd näng do nedaa bä badäk doo hënh.

16

¹ Ti m' Pariséw, Saduséw daheeh rabana Jesus wë. Ti m' Jesus rametyy hyb n'aa ramejüü mä tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hä.*

² Ti m' Jesus ky hadoo:
—Papÿÿj badëë hyng bä, “Jati d' banäm”, bë ky hetëg, bahiin do hyb n'aa wë puh. ³ Báp paah, “Ti awät da bah'ood. Adoos da”, näk bë kyyh, tabahiin do hyb n'aa naëng pooh. Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hä, banäm do heen n'aa hä wë hä kametëeh doo, dooh bë h'yy genä bä da hë ta heen n'aa bë hä kametëeh do hä.† ⁴ Da hë badäk hahÿÿ hä habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hä rahyb n'aa eréd hõm ta see hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ÿ ramejüü ÿ pahuunh hyb n'aa ta metëë n'aa sa matym haj'aa. Dooh da ÿ metä bä sa hä. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng

do ta metëë n'aa hadoo sa hä kametëeh da —näng mä Jesus.

Ti m' Jesus bahõm kän sa mahãnh. Panang s'ee hënh mä tabahõm.

Pariséw, Saduséw rama metëek do mahãnh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' karaj'aa ta ma matëg rabatsëg hõm bä, ramabaan sa waa päw. ⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw, Saduséw sa päw makuj n'aa mahãnh —näng mäh.

⁷ Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh ër mana päw. Tii d' tawén edoo —näk mä sa kyyh.

⁸ Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajëm doo. Ti m' tabeaanh sa hä:

—Kanhën d'os hë h'yy ka'eeh do bëeh. H'ëed hyb n'aa bë hyb n'aa tón päw bë mabaan doo? ⁹ Dooh tagah'ood nä bä bë hä? Bë mabaan hõm 5 päw ÿ etyn bong do 5 miw sa hä? Bë mabaan hõm nyy hë kawaju bë gedë hõm mad'aak doo? ¹⁰ Bë mabaan hõm setsi päw ÿ etyn bong do 4 miw sa waa? Nyy hë arook bë gedë hõm mad'aak doo? ¹¹ Hëd n'aa bë h'yy ganenä nä päw ky n'aa nado bë ÿ maher'oot doo? “Bë hyb n'aa matakä da Pariséw, Saduséw sa päw makuj n'aa”, näng këh ÿÿ —näng mäh.

¹² Ti m' rah'yy kadawuung kän nyy d' tahanäng péh. Dooh päw makuj n'aa mahãnh rakan'yyh do pan'aa tado bä. Dooh. Pariséw, Saduséw rama metëek do mahãnh Jesus karën rakan'yyh.

Jesus kyn'aa Peed her'oot do panyygn'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' hëëj panang Sesareja Pirip häd näng do nedaa badäk doo hënh Jesus kajaa bä, tabeaaj kän mä ta ma matëg sa hä:

—Jaa m' ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, sa nooh?

¹⁴ Ti m' raky hadoo:

* **16:1** Jesus wë Pariséw, Saduséw daheeh rakamajÿÿ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejüü do Jesus tado bä. Sa hä péh, dooh Jesus haja bä wë hä tapahuuj bä, rawén mejüü sa matym haj'aa Jesus pahuunh wë hä. J'ooj madäk doo me ramejüü do hyb n'aa, Jesus wén manetëeh sa hä rakarën do paawä. † **16:3** Hajõng Jesus pehuuj né paawä, dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä.

—Ta wób noo m' òm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' òm mä Eriij makūūh. Ta wób noo m' òm mä Jeremii makūūh. Ta wób noo m' òm mä P'op Hagā Do ky n'aa rod p'ooj ub dejēp do see paah —näk mä sa kyyh ta hä.

¹⁵—Bē hä ěnh? Jaa ŷ bē hä ěnh? —näng mä Jesus sa hä.

¹⁶Ti m' Simaw Peed ky hadoo:

—Òm ti Kristo, P'op Hagā Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagā Doo, hedēb had'yyt do T'aah òm —näng mäh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagā Do ky n'aa edēng do òm, Simaw, Jonas t'aah. Òm wén ky n'aa kedēng, dooh a'yy tado bā a hä metēēh do ta ti maher'oot doo. Ee, h̄y pong jé hawät do né tii, ta ti a hä metä wät doo. ¹⁸Ti hyb n'aa ŷ ti her'oot hah̄ȳh: Òm Peed, pä tahanäng doo. Pä tób ta jó ji tama sooh do hadoo da òm. Òm da hä ŷ h'yy ka'eeh do du n'aa doo. Dooh da Ades häd näng doo, dajēb hejój, haja bā hä ŷ h'yy ka'eeh doo, kahūūm had'yyt da. ¹⁹ŷ anoo da a hä h̄y pong jé hawät do bag'ääs doo gó mabag'ääs hyb n'aa.† Badäk hah̄ȳ bā mananoo doo, h̄y pong jé P'op Hagā Do nanoo do né tii. Badäk hah̄ȳ bā manoo doo, h̄y pong jé P'op Hagā Do anoo do né tii —näng mä Jesus kyyh Peed hä.

²⁰Ti m' Jesus mejūū ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hä Kristo tado bā.

Jesus her'oot do tadajēp do ky n'aa hah̄ȳh

²¹Ti m', ti noo gó naa Jesus du doo tamaher'oot ta ma matēg sa hä nesaa do tabahoop do pan'aa ky n'aa. Hah̄ȳ d' mä ta kyyh:

—P'op Hagā Do karēn Jerusarēnh hēnh ŷ bahōm ēr wahē n'aa moo gó, P'op Hagā Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahē n'aa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do sa moo gó na-āāj hē hajōng ŷ bahoop hyb n'aa, ŷ radaj'ēep hyb n'aa,

tamawoob hē ta āh tabado dāk bā ŷ ganā wät p'aa hēnh hyb n'aa —näng mä ta ma matēg sa hä.

²²Ti m' Peed naēēnh dawē hä. Ti m' taky ge'ŷm Jesus, tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

—Dooh. Tii d' edo manäh, Hyb N'aa Jawyk Doo! Dooh ŷ karēn tii d' a hä —näng mäh.

²³Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk ta wē. Ti m' Peed taky geām wät:

—J'ee! Ahōm mahānh ŷy, Nesaa Do Yb!§ —näng mäh. —ŷ mah'yyb panas'ēēh. Dooh mah'yyb dēē bā P'op Hagā Do karēn do hä. Ajyy rakarēn do hä ti mah'yyb dāk —näng mäh.

²⁴Ti m' sahōnh hē ta ma matēg hä Jesus ky hadoo:

—Jé karēn pé hēp ŷ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ääts hē teréd hōm ta hä hē tah'yy ka'eeh doo, taw'ääts hē teréd hōm ta hä hē tahyb n'aa newēē doo. Taw'ääts hē da tagado had'yyt hē tahoop do hēp ŷ n'aa. Taw'ääts hē tagadoo hēp ŷ n'aa radajēēb bā na-āāj hē. Taw'ääts hē ŷ taky daheeh, taw'ääts hē ŷ bawät doo da da ti bawät.

²⁵Tii d' ŷ wén edoo, badäk hah̄ȳ hä ji hawät do tak'ēp kamahān doo, jé tahoop do hēp ŷ n'aa jeŷm doo, dooh da P'op Hagā Do wē tanu dēē bā. Jé hēp ŷ n'aa tahoop do gadoo péh, hēp ŷ n'aa tadajēb bā, ta h'yyb tym P'op Hagā Do wē da tanu däng. ²⁶Hēd n'aa ji karēn sahōnh hē badäk hah̄ȳ ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hēnh tahōm bā? Dooh ta sām ji ad'oo pé ta s'ee hēnh ji h'yyb tym nahōm hyb n'aa. ²⁷Ta ti ŷ wén her'oot, ŷȳh, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ŷ bahyng da Ee bag tak'ēp gabarēēh doo gó, ta āās sa daheeh. Tii bā da ramoo bok do pénh da ŷ banoo sahōnh hē sa hä ta sām. ²⁸Baad bē ŷ maher'oot. Ta wób babā ēr mahang habong doo, rahapäh nā da ŷȳh, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do ŷ du doo noo gó ŷ bag'ääs do hä ŷ bag'ääs doo. Radejēp do pooj jé rahapäh nā da tii.

† **16:19** Hah̄ȳ da Gereg kyy me pooj jé hah̄ȳ kerih do kyyh: “ŷ anoo da a hä h̄y pong jé hawät do bag'ääs doo bā ta noo tēg. Badäk hah̄ȳ bā mamaw'yyd dāk doo, h̄y pong jé kamaw'yyd dāk né d' tii. Badäk hah̄ȳ hä masood hōm doo, h̄y pong jé kasood hōm né d' tii.” P'ooj ub, sa kariw n'aa ta s'ee hēnh rabok bā ranoo sa kaser n'aa sa tób tēg, sahōnh hē rabaheg'ääs hyb n'aa ti nuuj jé. Dooh P'op Hagā Do bag'ääs do noo nyy bā, dooh ta noo tēg nyy bā. Panyyg gó Jesus maher'oot Peed. § **16:23** Jesus h'yyb hapäh Nesaa Do Yb kyy gó m' Peed her'oot doo. Ti hyb n'aa tii da Peed tawén ky geām wät.

Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh.

17

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ji moo oow see pé sa ā jawén paa bä m', Jesus mahūūm ta sii Peed, Tsi-jaag, Jowāw daheeh. Tsi-jaag hÿÿj mä ti Jowāw. Ti m' rabas'ëeg kån waëe p'op nu däk do hä. Sa mab hē m' rabasëek. ² Ti m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh. Papÿÿj bag hadoo mä Jesus mamets gabar'ëeng däk. Tak'ëp mä ta saroor bahawag däk, ta bag hadoo mäh. ³ Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëeh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

⁴ Ti m' Peed ky hadoo Jesus hä:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —taw'ääts hē babä er hä! —näng mäh. —Makarēn bä tamawoob hē ta tób n'aa ÿ temaa toonh. Sét hē a tób, sét hē Mosees tób, sét hē Eriij tób —näng mäh.

⁵ Ti m' Peed ber'oot nä bä nayyw mä wē puh gabar'ëeh do tabadäng sahōnh hē sa hä. Wē puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Hahÿ tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahān doo. Baad ÿ h'yy gadajang ta wē. Bē maa newē, bē ky dahé ta kyyh —näng mäh.

⁶ P'op Hagä Do kyyh Jesus ma matëg ramaa napäh bä m', tüü m' rabeÿÿm do hyb n'aa. Tüü m' sa maboor me rabeÿÿ b'ëeh. ⁷ Ti m' Jesus bana sa wē, ti m' sa hä tamoo däng bä m' taky hadoo:

—Bē as'ëeg bēh! Bē eÿÿm manäh! —näng mäh.

⁸ Ti m' rabaheg'ääs bä m', jāām hē Jesus rahapäh. Doooh boo m' Jesus pa hab'ëeh do paah.

⁹ Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejüü rana-her'oot hyb n'aa rahapäh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Bē her'ood manä ta wób hä bē hapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä dejëp do mahang —näng mäh.

¹⁰ Ti m' rabeaanh ta hä:

—Hēd n'aa, Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëeh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raheer'ood bä? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' Jesus ky gadoo:

—Se hub né hē. Eriij matëeh né da sahōnh hē tabenäm hyb n'aa —näng mäh. ¹² —Ti hadoo né hē, bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Eriij ewäd hyng né hē. Ewäd hyy né paawä, dooh rah'yy genä bä ta hä, dooh ramepëe bä. Rah'yy kajäk doo da né hē rabad'oo paa ta hä. Ta hä rabad'oo doo da, sa moo gó ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ ahoop da na-ääj hē —näng mä Jesus kyyh.

¹³ Tii bä m' ta ma matëg rah'yy kadawu-ung kån: Jowāw nu gahem'uun do paa ky n'aa Jesus her'oot wät.*

Pahëew Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' hajök do rabab'ëeh bä, sa see ana ta wē. Ta taron nu paa me m' tabahyy häng ta wē. ¹⁵ Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Mat'yyd mehūūn tah ÿÿ —näng mäh. —Mera. Tüü takepëed had'yyt hē, tsanamäts däk. Tak'ëp nesaa do tabahoop. Ta hä ta nahëe adëe bä, hajōō nuu me tëeg hōō gó takadewëes. Ta me tabahop na-ääj hē —näng mäh. ¹⁶ —ÿ mana wät a ma matëg sa wē. Doooh rahaja bä rado hōm bä ta nahëeh —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do bēeh, da hē badäk hahÿÿ bä habok doo! Baad nado bē h'yyb tym —näng mäh. —Hajōō nuu me ÿ bawät nä g'eeh bē mahang bē ky dahé däk hyb n'aa kä? ÿ häd h'yyb napan däg bē hä, hä ÿ bē h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bē mana b'ëep pahëew —näng mäh.

¹⁸ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa doo, pahëew hä hadäk doo, Jesus geām wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' karap'aar h'yyb banä kån pahëew hä hadäk do paah. Ti noo gó né hē karapee bahas'oo däk.

* **17:13** Rukas 1.17 hä na-ääj hē takerii däk hahÿ ky n'aa. Eriij makū bawäd wät doo da Jowāw bawät paah. Ti hyb n'aa ti né hē ti Eriij Jesus wén näng, Eriij tanado né paawä. Doooh Jowāw hä Eriij makū kesog bä, jāām hē tabawäd wät doo da tabawäd wät.

19 Ti m' sa m'aa hēnh mä ta ma matëg rabeanh ta hä:

—H'ëed hyb n'aa äã wén nahajaa äã habëe hōm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh baad P'op Hagä Do hä bë h'yy kae nä do hyb n'aa bë wén nahajaa —näng mäh. —Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Mo-taad häd näng do tym nu nad'ëet do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahŷ waëe bë mejüü takahŷŷd häng hyb n'aa. Bë paawä taky daheeh. Kanahēn d'os hē né paawä baad bë h'yy kae bä, dooh paawä bë nahajaa péh —näng mäh. [21 —Jääm hē P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëe doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]

22 Ta jawén mäh, Garirej häj n'aa bä m' rakataa bä m', Jesus ky hadoo sa hä:

—ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó.

23 ŷ radaj'ëep da. Tamawoob hē ta ä jawén paa bä, ŷ ganä wät da p'aa hēnh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Ti m' rah'yy ketón bong mä ta her'oot do hyb n'aa.

P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa ji hepak do panyyg n'aa hahŷŷh

24 Tii kä m', Kapar-Naüm bä Jesus rakajaa do jawén paa bä m', P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa Judah buuj rahepak do taa n'aa rabana Peed wë, ti m' rabeanh:

—Äkä? Dooh bë ma matëg epaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa er hepak doo? —näk mäh.

25 —Tahepak né hē —näng mä Peed kyyh sa hä.

Ti m' badah, tób gó Peed bajëe suun bä kä, Peed ky ganyyh do pooj jé, Jesus eanh mä ta hä:

—Nyy da a hä, Simaw? —näng mäh. —Sa wahë n'aa hedoo do häj n'aa bä, jaa hä ramejüü rabep'aak häj n'aa wahë n'aa

hã kahepak doo? Sa taah hã ramejüü rep'aak, ta wób ta s'ee hēnh naa ramejüü g'eeh hep'aak? —näng mäh.

26 Ti m' Peed ky hadoo:

—Ta s'ee hēnh naa ti hep'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tii d' tado bä, sa taah, sa karapee, dooh rep'aak péh† —näng mäh. 27 Ti hado né paawä, hahŷŷ d' mabad'oo dajëer gedaag n'aa rakawanaj'ään hyb n'aa: Awëej karaj'aa majat bä. Tah'ŷŷb matakgy. Mado däg pooj jé a mo haj'aa tah'ŷŷb, manoo gegää, tii b' ta noo gó maw'yyt da moweed tég hawak do s'ëeb. Tii me mepaag sa hä, hä ŷ naa, a hanaa rakarēn doo —näng mä Jesus kyyh Peed hä.

18

Sa bahānh hyb n'aa jawyk do panyyg n'aa hahŷŷh

1 Ti m' ti noo gó ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeanh:

—Ny hadoo do sa bahānh hyb n'aa jawyk doo, hŷ pong jé hawät do bag'ääs doo bä? —näk mäh.

2 Ti m' karapee t'aah Jesus naëēnh, ti m' tamaher'oot mä sa mahang tabag'ëed däk hyb n'aa. 3 Ti m' taky hadoo:

—Bë h'yyb bë wanereem bä, hahŷ karapee hadoo bë bahadoo hyb n'aa bë h'yyb gó,* dooh tabad'op hē bë haja bä hŷ pong jé hawät do bag'ääs do karapee bë do bä. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo. 4 Ti hyb n'aa jé ta daaj hē kadaduu doo, hahŷ karapee hyb n'aa sakog is doo da tabahadoo hyb n'aa, ti né hē ti sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa jawyk do hŷ pong jé hawät do bag'ääs doo bä —näng mä Jesus.

5 Ti m' ahōm nä ta kyyh:

—Hät ŷŷ gó hahŷ karapee t'aah hadoo do see gadoo péh, ŷ né ti tagadoo —näng mäh.

6 Ti m' taky hado kån:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hä ranu hüü däg bä, ji radawäts tu tame t'öp ji pahäs hyb n'aa, ti bahānh tak'ëp baad

† 17:26 Panyyg gó Jesus beh'üüm P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa rahepak do ky n'aa. Jesus, ta ma matëg na-ääj hē, dooh paawä repaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa. P'op Hagä Do T'aah né ti Jesus. Ti né P'op Hagä Do tób n'aa danäh paawä. Ti hyb n'aa dooh paawä ji mejō bä tepaag hōm bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa. * 18:3 Taw'ääts hē karepé h'yy ka'eeh doo da ji h'yy ka'eeh. Karepé taah dooh raky sëew bä. Baad ragadoo ji her'oot doo. Rah'yy ka'eeh ji hä nanyw hē. Jesus karēn karepé h'yyb hadoo ji h'yyb hado däk P'op Hagä Do wë.

nado ji hã da, ky n'aa netsëeh do seeh, hahÿ karapee hedoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bã nesaa do tamoo wät hyb n'aa –näng mäh.

⁷ –Tak'ëp da rabahoop nesaa do ta sãm, badäk hahÿ hã habong doo, nesaa do ta wób ramoo bok do du n'aa doo! Tany had'yyt né hë nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, tak'ëp nesaa do ahoop da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo! ⁸ Ti hyb n'aa, a moo hyb n'aa, a tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bã, taw'ääts hë paawä magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ääts hë mabasëek hÿ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, sét hë a tsyym, tëeg hõõ gó, nadëek doo gó, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hë tado bã a mooh, a tsyym. ⁹ A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bã, taw'ääts hë paawä a matym mado nyyh. Madawäts hõm. Taw'ääts hë mabasëek hÿ pong jé P'op Hagä Do wë sét hë a matym, tabanesaa hënh tëeg hõõ gó, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hë tado bã a matym –näng mä Jesus kyyh.

B'éé kanapëe wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

–Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Ee hÿ pong jé hawät do wë had'yyt hë rahajaa rakajaa äãs, hahÿ hyb n'aa sakog is do sa hagä n'aa. Ti hyb n'aa bë ty n'aa gesyym manä hahÿ hyb n'aa sakog is do seeh. [¹¹ ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo ÿ ahyng babä ÿ bed'ëep hyb n'aa ta s'ee hënh habong do paa P'op Hagä Do mahãnh –näng mäh.]

¹² Ti m' panyyg gó tamaher'oot mäh:

–100 b'éé aj'yy masãh see takanapëe wäd bã, dooh g'eeh ta danäh eréd dó 99 hadoo do ta masãh waëë hënh, kanapëe wät do tabesoos hyb n'aa? ¹³ Ti tabaw'yyt bã kä, tak'ëp da tatsebé ta mas'ää kanapëe wät do paa hyb n'aa. B'éé 99 hadoo do hyb n'aa tatsebee né paawä, ta bahãnh tatsebé kanapëe wät do paa hyb n'aa. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo. ¹⁴ Masãh danäh bad'oo doo da, dooh bë Yb hÿ pong jé hawät

do karën bã dawëë ta mahãnh hahÿ hyb n'aa sakog is do see tawäd bã.

Ji hÿÿj ky n'aa hadoo do ji maher'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ –A hÿÿj ky n'aa hadoo doo, a nemuun P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo, baad nadoo do tamoo wäd bã [a wë], ahõm ta wë a mab hë. Tsynt hë, bë m'aa hënh mamaher'ood baad nadoo do tamoo wäd wät doo. Õm taky dahé bã, bë h'yyb hata däg p'aa hënh ta tii. ¹⁶ Õm taky nadahé bã, takanarën bã tamaa newë bã ta hã maher'oot doo, matsyyd tii bã P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do seeh. Makarën bã, sét hë matsyyd, makarën bã pawóp hë matsyyd, a sii rabahõm hyb n'aa ta wë, pawóp hë, tamawoob hë ky n'aa maa napäh do tabanäng hyb n'aa sahõnh hë ta ti hedoo pé ji kaner'oot bã.† ¹⁷ A sii mamahũm do sa kyyh na-ääj hë takanarën bã tamaa newë bã, taky nadahé bã, tii bã mamaher'ood sahõnh hë hã ÿ h'yy ka'eeh do sa hã. Hajök do sa kyyh tamaa nanewë bã, taky nadahé nä bã, tii bã P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do see hado däk bë hã bë hÿÿj ky n'aa hedoo do paah. Èr uuh dajëer gedaag n'aa Roma buuj hã ji hepak doo, raty n'aa ges'yyk do hado däk tii bã bë hã bë hÿÿj ky n'aa hedoo do paah –näng mä Jesus.

¹⁸ Ti m' taky hadoo ënh ta ma matëg sa hã:

–Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Badäk hahÿÿ bã bë nanoo doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né hë tii. Badäk hahÿÿ bã bë anoo doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do anoo né tii d' ënh. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo –näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

–Ta see bë ÿ maher'oot nä: Badäk hahÿÿ bã, pawóp hë bë wób séd hã bë h'yyb hedo bã bë ky n'aa etsëe do hã, Ee hÿ pong jé hawät do anoo né da bë hã. ²⁰ Bë hã tawén noo, pawóp hë, tamawoob hë hëp ÿ n'aa rakahet'aa bã, sa mahang ÿ bawät do hyb n'aa –näng mäh.

Ta kaser n'aa ta da hadoo do tat'yyd manehũn do panyyg n'aa hahÿÿh

²¹ Ti m' Peed bana kãn Jesus wë, ti m' teanh mäh:

† 18:16 Tii da né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũu ji bad'oo. Dew-Teronom 19.15 hã kerii däk doo da.

—Ma matëg, nyy hë nuu me makarën ÿ hyb n'aa mabaan häj ÿ ky n'aa hedoo doo, baad nadoo do tamoo wäd bä hä ÿÿ? Setsi nuu me apäh ÿ hyb n'aa mabaan? —näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky gadoo:

—Setsi nuu me nado mamabaan —näng mäh. —Taw'ääts hë hahÿÿ d' mabad'oo: Mahyb n'aa mabaan hõm had'yyt hë‡ —näng mäh.

²³ —Ta tii da ÿ wén mejüü, hahÿ panyyg ky n'aa hadoo do hyb n'aa hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa: Ti awät hëej bagä n'aa. Küüt enäh ta karom ta wë. Tii bä tanaëenh ta wë ta karom sa küüt rabep'aak hyb n'aa. ²⁴ Tii bä, tadu doo bä sa sii taber'oot doo, ramanaa ta wë ta karom see tak'ëp küüt eh doo. 10 miw moweed tak'ëp ky n'aa gebah do ta küüt. ²⁵ Tanahajaa do hyb n'aa tepaag bä, tak'ëp ta bahänh haeh do hyb n'aa ta küüt, ta kariw n'aa mejüü rabesëem hõm hyb n'aa ta ti ta karom, ta karom ÿÿm, ta taah, sahõnh hë ta wë hanäng do na-ääj hë, ta küüt sãm hata.

²⁶ —Tii bä, ta taron nu paa me ta karom bahyy häng ta wë, ti m' tak'ëp tabetsëe ta hä. Hahÿÿ d' ta kyyh: “Nayyw hë kawaj'ään manä wë ÿÿ”, näng. “Magadaa bä, sahõnh hë küt ÿÿ ÿ ep'aak da a hä”, näng. ²⁷ Ti ta kariw n'aa t'yyd mehüin kän. Ti tabawug hõm sahõnh hë ta küüt, ti m' tabanoo baad tabahõm hyb n'aa.

²⁸ —Ti ta karom anyyh ta kariw n'aa tób bä naa. Tamahõm me takataa ta da hadoo do see ta wë küüt näng doo. 100 moweed its ta küüt. Ti tamaso däk ta da hadoo doo, ta garagoor gamaso däk, ti taky hadoo: “Nayyw hë mepaag a küüt!”, näng.

²⁹ —Ti ta taron nu paa me ta da hadoo do bahyy häng ta wë, ti tak'ëp tabetsëe ta hä: “Nayyw hë kawaj'ään manä wë ÿÿ”, näng. “Magadaa bä, sahõnh hë küt ÿÿ ÿ ep'aak da a hä”, näng.

³⁰ —Tii bä, tak'ëp tabets'ëe né paawä, dooh takarën bä tamaa newë bä ta da hadoo do etsëe doo. Ti tamejüü ta da hadoo do radawäts gëet hyb n'aa ta küüt tabep'aak bä kä. ³¹ Ti tak'ëp häj n'aa wahë n'aa karom wób rah'yy kawaj'ään bong nyy

da ta ti karom bad'oo ta da hadoo do wë rabahapäh bä. Tii bä rabahõm kän sa kariw n'aa wë, ti ramaher'oot ta ti karom ky n'aa.

³² —Tii bä sa kariw n'aa mejüü ranaëenh ta ti ta karom. Ti taky hadoo ta hä: “Karom ky nesaa do òm!”, näng. “Sahõnh hë a küüt ÿ bawug hõm tak'ëp hä ÿ mabetsëe do hyb n'aa. ³³ Taw'ääts hë mat'yyd mehüin wäd paawä a da hadoo doo, òm ÿ t'yyd mehüin wät doo da”, näng. ³⁴ Tii bä kawaj'ään gó ta kariw n'aa bahaëej däk ta karom ragadahew'ëes doo bä hagä n'aa sa hä, karom rarejää hyb n'aa sahõnh hë ta küüt tabepaag hõm bä kä —näng mä Jesus. Panyyg gó tabeh'üüm.

³⁵ Ti m' taky hado kän:

—Sa kariw n'aa bad'oo doo da, tii da Ee hÿ pong jé hawät do bad'oo da sahõnh hë bë hä, bë h'yyb gó naa bë hyb n'aa manabaan bä bë hÿÿj ky n'aa hedoo doo —näng mä Jesus kyyh.

19

Dooh ji ÿÿm ji eréd hõm bä do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti ta her'oot doo, teréd hõm Garirej häj n'aa. Ti m' Judah häj n'aa hënh tabahõm, tamii Joradän tamyyj däk hä hadäk do hëej. ² Hajök mä ta jawén hah'üüm. Nahëe enäh do sa mahang habok do taheso hõm.

³ Ti m' Pariséw wób rabana ta wë rameytyy hyb n'aa m'. Hahÿÿ da m' rake'aanh:

—Èr ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh daap hë né hë aj'yy eréd hõm bä ta ÿÿm, dooh hyb n'aa pé né paawä? —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh P'op Hagä Do kyy kerih do hä, nyy da sahõnh hë tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do aj'yy ÿÿnh daheeh tapehuunh? ⁵ Hahÿÿ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Ti hyb n'aa kä aj'yy kä ta yb, ta ÿÿn mahänh kä sa m'aa hënh kä, tagatëe hyb n'aa ta ÿÿm kä. Takatëe jawén paa bä sét rabahado padëek ta ÿÿm daheeh”,* näng mäh. ⁶ Ti hyb n'aa pawóp hë ranado bong. Sét hado däg kän. Ti hyb n'aa séd hä P'op Hagä Do ata däk doo, dooh

‡ 18:22 Hahÿÿ da Gereg kyy me takerii däk: “Taw'ääts hë 77 nuu me mahyb n'aa mabaan.” Ji hyb n'aa mabaan had'yyt hë tahanäng pé m' tii. * 19:5 Genesis 2.24

tahaja bä ji etyn bä –näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hä.

⁷Ti m' raky hadoo:

–Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa Mosees mejüü ji erii däk ji yÿm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa? –näk mä Pariséw sa kyyh.

⁸Ti m' Jesus ky hadoo:

–Ta tii da Mosees wén n'oo däk bë hä, bë nabuj keh'üüm do hyb n'aa. Tadu dahäng noo gó dooh ta tii da tahado bä. ⁹Ti hyb n'aa bë y maher'oot hahÿÿ da: Jé ta yÿm heréd hõm doo, dooh né paawä ta patug tawad'ii bä, tii bä yÿnh see hä takat'ëe däg bä, nesaa do tamoo wät, ta yÿm h'yyb tare-jää tii kä –näng mä Jesus kyyh.

¹⁰Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hä:

–Tii d' tahado bä ji yÿm ji patug ky n'aa hä, taw'ääts hë dooh ji kat'ëe bä –näk mäh.

¹¹Ti m' Jesus ky gadoo:

–Dooh sahõnh hë rahaja bä ragado bä tii. Jääm né hë P'op Hagä Do anoo do gadoo rakanetëe doo. ¹²Ajyy wób dooh tahaja bä rakat'ëe bä pooj jé rabenäng bä ta nyy né hë tii. Ajyy wób dooh rahaja bä rakat'ëe bä ta wób ramoo bok do hyb n'aa sa hä.† Ta wób rakanetëe hÿ pong jé hawät do bag'ääs do hyb n'aa. Jé hajaa do ji kanatëe do tagado bä, taw'ääts hë tagadoo –näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' ta wób ramena karepé ned'ëed is do Jesus wë, sa hä Jesus moo däng hyb n'aa, P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëe hyb n'aa sa hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'yÿm mä karepé men'aa doo. ¹⁴Ti m' Jesus ky hadoo:

–Na ramena karepé wë yÿ. Bë geäm manäh. Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee hedo padëek doo –näng mäh.

¹⁵Tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, ta ky n'aa edëe bong mäh. Ti m' tatsyym kadoo, tabahõm.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶Ti m' aj'yy see bana Jesus wë, teanh Jesus hä:

–Ma matëg! –näng mäh. –H'ëed baad hadoo do y moo wät da edëb had'yyt do y gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa y bawät hyb n'aa kä? –näng mä aj'yy kyyh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

–Hëd n'aa baad hadoo do ky n'aa, hä y meanh? –näng mäh. –Jääm hë sét hë baad hadoo doo, P'op Hagä Doo. Taw'ääts hë maky dahé ta ky n'aa jaw'yyk doo, makarën bä magadoo edëb had'yyt doo –näng mäh.

¹⁸–Ny hadoo doo? –aj'yy eanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

–“Manaboh manä a da hadoo doo. Aä manä a yÿm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëeg manäh. Daap hë maky n'aa tapa manä ta wób. ¹⁹Mawehëe a yb, mawehëe a yÿn.‡ Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da”S –näng mä Jesus.

²⁰Ti m' aj'yy ky hadoo:

–ÿ panyyg kadeheeh né hë tii hä –näng mäh. –H'ëed ti hawät y moo wät? –näng mäh.

²¹Ti m' Jesus ky hadoo:

–Makarën bä baad had'op doo da mawäd bä P'op Hagä Do matym gó, abaa j hõm, mesëem hõm a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hä. Tii d' madoo bä hÿ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana kä wë yÿ, hëp y hata mabahadoo hyb n'aa kä –näng mä Jesus kyyh ta hä.

²²Ti m' aj'yy maa napäh bä Jesus her'oot doo, ahõm kån Jesus mahänh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekâp do hyb n'aa. ²³Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

–Hejooonh né hë wekâp do sa hä hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa. Né hup y né hë ta ti y her'oot doo –näng mäh. ²⁴–Hejooj né paawä kameer hä tatabëej bä gats'uus doo gó, ta bahänh tabahejooonh wekâp do sa hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa –näng mäh.

²⁵Ta ti ta ma matëg ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rameuuj bong, ti m' raky hadoo:

–Jaa ënh ti P'op Hagä Do wë hasëek ënh? –näk mäh.

† 19:12 Ta wób rah'ëed ehõk do hyb n'aa tahanäng pé tii. Tii da p'ooj ub sa kariw n'aa wób rabad'oo sa karom hä.

‡ 19:19 Esodo 20.12-16, Dew-Teronom 5.16-20 § 19:19 Rewitikos 19.18

²⁶ Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky hadoo:

—Ji daaj hë dooh né ji haja bä P'op Hagä Do wë ji as'ëög bä. Ti hadoo né hë, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

²⁷ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hë äã beréd hõm a hataa äã bahadoo hyb n'aa. H'ëed da äã gadoo ta sãm? —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Sahõnh hë papuuj tabahadoo bä kä, sa wahë n'aa heh'äät do tyng n'aa jó, tak'ëp hetsooh do jó, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do basooh bä kä, tadu doo bä kä tabag'ääs doo, bëeh, 12 hedoo doo, hëp ÿ hata hadoo doo, bë na-ääj da bë at'oonh da 12 bagä n'aa tyng n'aa jó, 12 Isaraéw taah panaa bë bag'ääs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo. ²⁹ Hëp ÿ n'aa heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta wakään, ta änh, ta yb, ta ÿÿn, ta taah, ta joom banäng doo, 100 nuu me bahänh do hajõng do tagadoo da baad hadoo do ta mabaj. Ta jawén kä, hÿ pong jé kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da. ³⁰ Hajõk babä hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hÿ pong jé. Hajõk babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó kä hyb n'aa jewyk kän da —näng mä Jesus kyyh.

20

Panyyg gó Jesus ma metëek hahÿÿ hã hÿ pong jé ta sãm ji gadoo do ky n'aa

¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta ti ÿ wén her'oot, joom danäh bad'oo doo da hahÿ panyyg hã, ti hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ääs doo bä* —näng mäh. —Bäp paa joom danäh bahõm kän ajyy tabats'yyt hyb n'aa ta joom uwa häd näng do mahang ramoo bok hyb n'aa. ² Sét hë moweed denaari häd näng do taky däng sa hã ta sãm, sét adëb bä ramoo bok do sãm. Baad ub mä ti sa hã. Tii bä ta joom banäng hënh tamejüü ramoo bok.

* **20:1** Hahÿ panyyg hã Jesus metëeh nyy da ta jawén hyb n'aa jewyk do wób hyb n'aa sekog padäg its hÿ pong jé, hyb n'aa sekog is do wób hyb n'aa jewyk padëek na-ääj hë.

³ —Tii bä, p'op däg papÿÿj, p'aa hënh tabahõm kän rabaheäm hënh ajyy wób tabats'yyt hyb n'aa. Tii bä tabahapäh moo nabok doo. ⁴ Ti taky hadoo sa hã: “Bë na-ääj hë bë ahõm jóm ÿ uwa mahang bë moo bok hyb n'aa. Baad hadoo do ÿ bep'aak bë hã”, näng. ⁵ Ti rabahõm kän. Ti p'aa hënh tabahõm wasyk, tug bä na-ääj hë, ta wób tabats'yyt hyb n'aa ta wë ramoo bok hyb n'aa. ⁶ Edah papÿÿj badëe hyng bä kä, sét nuu me tabewäd nä. Ti anäng nä ta wób moo nabok doo. Ti tabeaanh sa hã: “Hëd n'aa adëb yd jé dooh bë moo boo bä?”, näng. ⁷ “Doooh äã hats'yyt pé sa sii äã moo bok hyb n'aa”, näk sa kyyh. Ti joom danäh ky hadoo: “Bë na-ääj hë bë ahõm jóm ÿ uwa mahang bë moo bok hyb n'aa”, näng ta kyyh.

⁸ —Tii, papÿÿj badëe hyng bä kä, joom danäh ky hadoo moo bok do sa wahë n'aa hã: “Manaëej sahõnh hë moo bok doo. Man'oo sa hã ramoo bok do sãm. Pooj jé manoo tagadëög ub kajaa do ramoo bok do sãm. Tagadëög ub mabanoo pooj jé kaj'aa do ramoo bok do sãm”, näng.

⁹ —Ti tanaëenh tagadëög ub kaj'aa doo. Sét ken'yyh ragadoo sét hë moweed denaari häd näng do ramoo bok do sãm. ¹⁰ Tii bä kä, pooj jé kaj'aa doo, ti bahänh red'oo ragadoo. Ti hadoo né hë, sét pénh né hë ragadoo. ¹¹ Ragadoo do jawén paa bä kä, raky n'aa hajëm. Baad nado sa hã ta danäh bad'oo doo da. ¹² Hahÿÿ d' sa kyyh: “Hahÿ ajyy tagadëög ub matsyyd hõm doo, jããm hë sét hë oor its ti ramoo bok”, näk. “Äã tak'ëp äã moo boo paawä, tabajuu bä, äã gadoo do pénh ragadoo”, näk sa kyyh.

¹³ —Tii d' né paawä sa kyyh, ti sa kariw n'aa ky hadoo sa kanatëe hã: “Najis ÿÿ”, näng, “doooh õm ÿ wad'ii bä. Sét denaari né paa maky däng mamoo wät do sãm”, näng. ¹⁴ “Magado däg, ahõm kä. Tagadëög ub ÿ ats'yyt doo, magadoo do pénh né hë ÿ karën ÿ anoo ta hã”, näng. ¹⁵ “Doooh g'eeh ÿ haja bä ÿ karën doo da ÿ adoo bä dajër ÿÿ me? Mahyb n'aa jewës apäh ÿ betseëh do hyb n'aa?”, näng joom danäh kyyh.

16 —Ti hyb n'aa kä —näng mä Jesus —hyb n'aa sekog is doo, hyb n'aa jewyg kän da. Hyb n'aa jewyk doo, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

17 Ti m' Jerusarënh hënh Jesus rabahôm bä, sa m'aa hënh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hä:

18 —Ër ah'ũm Jerusarënh hënh —näng mäh. —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da rahaëj däk da P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ãäj da. Dajëb hä raky n'aa etyy da ÿÿh. 19 ÿ rahaëj däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, ÿ raky n'aa ejees hyb n'aa da, ÿ rabaheyyh hyb n'aa da, b'aa kajatsëk do hä ÿ rabepëem däk hyb n'aa kä ÿ dajëp hyb n'aa. Tii bä, tamawoob hë äh ÿ tabahadoo bä da, ÿ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus.

Tsijaag, Jowāw sa ÿÿn etsëe do panyyg n'aa hahÿÿh

20 Ti m' aj'yy Sebedew häd näng do taah ÿÿn ana Jesus wë. Ta sii ta taah rabana. Ti m' ta taron nuu me m' sa ÿÿn bahyy häng ta wë, ti m' tetsëe Jesus banoo hyb n'aa tetsëe doo.

21 Ti m' Jesus eanh ta hä:

—H'ëed ti makarën? —näng mäh.

Ti m' ÿÿnh ky hadoo:

—ÿ karën paawä, a hub hadäk hënh tah ÿ see basoooh man'oo bä, s'ÿÿ me ta seeh, mabag'ääs doo bä kä† —näng mä Tsijaag Jowāw sa ÿÿn kyyh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ÿÿnh taah hä:

—Doooh bë hapëe bä ti bë etsëe doo —näng mäh. —Bë hajaa da bë ahob bä ÿ ahoop doo? —näng mä Jesus sa hä.

—Äã hajaa! —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë ahoop né da ÿ d' ahoop do hadoo doo —näng mäh. —Hÿÿ kä, ta ti bë etsëe do hä ÿÿ, ÿ nado ti hanoo. Ee anoo da hup ÿÿ hënh, sä ÿÿ hënh rabat'oonh, ta pooj jé

tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh hë hadoo do raky n'aa napäh bä retsëe doo, rah'yy kawaj'ään bong ta hÿÿj daheeh sa wë. 25 Ti m' Jesus naëj nä ta wë sahõnh hë ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë hapäh né hë, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, tak'ëp ramejũ sa hä. Bë hapäh né hë ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũ sa karapee n'aa —näng mäh. 26 —Bë mahang taw'ääts hë dooh tii d' tado bä. Bë mahang karën pé kaweh'ëeh péh, taw'ääts hë da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa. 27 Bë mahang karën pé ta wób sa bahänh nu gadäk péh, taw'ääts hë bë wë takadad'uuh. Taw'ääts hë da bë masa n'aa, bë karom kanep'aak do hado däk tii. 28 Taw'ääts hë ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, bad'oo doo da tabad'oo. ÿ ahyng babä ÿ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. ÿ ahyng babä ÿ masa hyb n'aa ta wób, ÿ ky n'aa en'yyim hyb n'aa ta wób sa hä, ÿ dajëp hyb n'aa hajök do nesaa do sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahÿÿh

29 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä naa Jesus ratsyym kasok bä, hajök ta jawén hah'ũm. 30 Ti m' ti ab'ëeh mä ta tyw n'aa nabyy me pawóp hë ajyy ty temaa bong doo. Ti m' ta tii bä Jesus tabës do raky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä rageëj bong:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩn ääh! —näk mäh.

31 Ti m' hajök do Jesus sii hah'ũm do raky ge'ÿÿm mäh, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp rageëj magyys hë:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩn ääh! —näk mäh.

32 Ti m' Jesus baym. Ti m' tanaënh ta wë. Ti m' tabeanh sa hä:

—H'ëed ti bë karën ÿ moo wät bë hä? —näng mäh.

† 20:21 Sa wahë n'aa hub hënh, s'ÿÿ me na-ãäj hë rabat'oonh tak'ëp hyb n'aa jew'yyk doo, ta sii bag'ääs doo. Jesus sii rabag'ääs Jesus an'oo bä sa ÿÿn karën paawä.

³³ —Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh. —Äã karën p'aa hënh äã begãã padëek —näk mäh.

³⁴ Jesus t'yyd mehïin mä sa hä. Ti m' sa matym hä tamepaa. Ti m' nayyw hë rabahapëe padëek p'aa hënh. Ti m' Jesus rabahadaa kãn.

21

Baad Jerusarënh bä Jesus ragadoo do panyy n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jerusarënh bedaa däk bä m', panang Betapagéh häd näng doo hënh raka-jaa bä, waëe joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hë ta ma matëg Jesus mejüü sa pooj jé m' rabahöm hyb n'aa. ² Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hä:

—Bë ahöm panang hënh bë pooj jé badäk doo hënh ti nuuj jé. Bë kajaa bä da, nayyw hë da bë baw'yyt jumeto ÿÿnh. Ta pa d' ta t'aah bahäng. Ta tyd hä d' rababëeh. Bë asood höm da, séd hä bë manaa wawëe hë —näng mäh. ³ —“Héd n'aa ti bë as'oot jumeto?”, raky hado bä, tii bä hahÿÿ da bë kyyh: “Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do karën. Badah takatajoooh p'aa hënh da”, näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hä.

⁴ Tii d' ta her'oot, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod hä ta her'ood wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ da paa m' ta ky n'aa rod kyyh:

⁵ “Hahÿÿ da d' mamaher'ood Sijön* buuj: Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da. Kaja hë da ta h'yyb tamahüüm sahönh hä. Jumeto t'aah jó d' tabana, näng da a kyyh.”†

Ti né hë P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod hä, Jerusarënh buuj hä tamaher'oot do pan'aa.

⁶ Ti m' pawóp hadoo do ta ma matëg rabahöm kãn. Jesus mejüü doo da né hë m' rabad'oo. ⁷ Ti m' ramanaa mä jumeto ÿÿnh, ta t'aah daheeh Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hä padëek do paa radatoonh jumeto sa jó. Ti m' Jesus bas'ëeg so kãn jumeto t'aah jó hatsë jó. ⁸ Hajök ta tii bä. Ti m' hajök do

sa hatsë sa hä padëek do paa rat'ëeg höm ta tyw n'aa me tamahöm doo me, raweh'ëeh hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad, rat'ëeg höm mä ta tyw n'aa me.‡ ⁹ Ti m' sahönh hë pooj jé hah'üüm doo, duu hënh han'aa do na-ããj mä tak'ep mä sa kyyh:

—Öm äã j'aa etsë, Dawi panaa!
Ky n'aa kedëng tii, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk
Do kyy gó hana doo!§
Hÿ pong jé hawät do hä äã j'aa etsë! —näk
mä sa kyyh.

¹⁰ Ti m' Jerusarënh bä Jesus bajëe suun bä kä, tak'ep mä sahönh hë panang buuj ratsebee kãn, sa wób reanah mäh:

—Jaa ti hÿÿ? —näk mäh.

¹¹ Ti m' hajök doo, Jesus sii kaj'aa do raky gadoo:

—Jesus ti hÿÿh, P'op Hagä Do ky n'aa rod Nasaréh panang bä naa, Garirej häj n'aa bä naa —näk mäh.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëem do Jesus hebëe bong do panyy n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' Jesus bajëe suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' tabahabëe bong hes'ëem doo, hets'ëe do na-ããj mäh. Ti m' tabaüüj bëeh dajëer rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëem do tyng n'aa na-ããj mä taüüj bëeh. ¹³ Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ ji maneëenh da P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëe do tób n'aa”*** —näng mäh. —Hÿÿ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä! —näng mä Jesus sa hä.

¹⁴ Ti m' ty temah doo, nabong do na-ããj hë ramanaa ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ti m' sa nahëe Jesus basog höm. ¹⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hë rakawajãän mäh, baad hadoo do Jesus moo wät do rabahapäh bä. Rawén kawajãän na-ããj hë karepé sa kyyh P'op Hagä Do tób n'aa kahadë doo gó hab'ëeh do ramaa napäh bä. Hahÿÿ d' mä karepé sa kyyh:

* **21:5** Jerusarënh panang ti Sijön . Isaraéw buuj na-ããj hë kä ramaneëej kãn Sijön . † **21:5** Sakarija 9.9 ‡ **21:8** Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë ragado bä. § **21:9** Saaw-Mo 118.26 *** **21:13** Isajas 56.7

—Ōm äã j'aa etsë, Dawi panaa! —näk mäh, hajõõ nuu me rageëenh.

¹⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hë moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë rahajëm mä Jesus, karepé sa kyyh hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh maaaa napëë bä karepé a hä raj'aa etsë doo? —näk mäh.

—ÿÿ. ÿ maa napäh —näng mä Jesus. —Dooh g'eeh bë ner'ood nä bä hahÿ P'op Hagä Do kyyh hahÿ ky n'aa hä? Hahÿÿ d' paa ta kyyh: “Karepé, karepé taah its na-ääj hë õm raj'aa etsë man'oo bä”^{††} —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hä Dawi her'oot do paah.

¹⁷ Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh. Taberéd däk mä Jerusarënh. Panang Betanija häd näng doo hënh tabahõm. T'ïï hënh mä tabaÿÿh.

Joom Jesus ky n'aa was'ee häng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' jati pé bap paa Jerusarënh hënh tamatëeh bä, asa däk mäh. ¹⁹ Ti m' ta tyw n'aa nabyy me tahapäh mä joom wiigo häd näng doo. Taheg'ääs mä teag bä. Dooh m' ta hä ta ag. Ta g'aad had'yyt hë m'. Ti m' joom hä taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bä! —näng mäh.

Ti m' nyyw hë joom tsawyy häng. ²⁰ Ti m' nyyw hë tatsawyy häng do ta ma matëg rabahapäh bä, raky hadoo:

—Nyy da nyyw hë joom wén tsawyy häng? —näk mä sa kyyh.

²¹ Ti m' Jesus ky gadoo mäh:

—Baad bë h'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do bë ky nasëew bä, bë na-ääj hë bë hajaa bë moo boo bä hahÿ joom hä ÿ moo wäd wät doo. Ti bahãnh bë hajaa bë moo boo bä. Hahÿÿ da bë hajaa tii bä bë mejõ bä hahÿ waëë hä: “Ahõm, ahob tame”, bë d' taky daheeh tii bä. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo. ²² Baad bë ky dahé bä, bë ky nasëew bä, bë gadoo né da P'op Hagä Do hä bë ky n'aa etsëë doo —näng mä Jesus kyyh.

Jesus hä reaanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²³ Ti m' Jesus bajëë suun kahadë doo gó, P'op Hagä Do tób n'aa basoooh bä. Ti m' tama metëëk bä kä, rakajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?^{‡‡} —näk mä sa kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ eanh bë hä ënh. Bë her'ood bä, tii bä ÿ baher'oot bë hä jaa ky gabuuj hahÿ ÿ moo wät doo, hahÿ ÿ bad'oo doo —näng mäh.

²⁵ —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? —näng mäh.

Tii bä m' sa m'aa hënh mä raky n'aa hajëew bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teanh da ër hä tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ënh?”, näng da. ²⁶ Ajyy kyy gó ër noo bä, hajõk do kawaj'ään da tii bä ër wë, hajõk do hä m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh sa m'aa hënh raky n'aa hajëm bä.

²⁷ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hä:

—Dooh äã hapëë bä —ken'oooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ na-ääj né hë dooh ÿ her'ood bä ky gabuuj näng do hä ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hä.

Ajyy pawóp hë taah näng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' Jesus eanh sa hä:

—Nyy d' bë hä hahÿ panyyg? —näng mäh.

—Ti awät ajyy pawóp hë taah näng doo. Ta see pé noo gó wah'ëeh hadoo do hä tamejũũ sa joom uwa häd näng do mahang tamoo wät hyb n'aa ta ti noo gó. ²⁹ Ti wah'ëeh hadoo do ky hadoo: “Dooh. Dooh ÿ ahõm bä”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh, nyyw hë ta h'yyb tabah'ÿÿt, ti tabahõm tamoo wät hyb n'aa. ³⁰ Tii bä ta gad'oo hadoo do wë sa yb bahõm. Tamejũũ sa joom mahang tamoo wät hyb n'aa. Ti ta gad'oo hadoo do ky hadoo: “Ej. ÿ né ahõm”,

^{††} 21:16 Saaw-Mo 8.2   ^{‡‡} 21:23 Hes'ëem do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ääj hë rawén eanh. Jesus hä he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëem do rabehees'ëem. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

näng. Tii d' né paawä ta kyyh, dooh tahöm bä.

³¹ Ti m' Jesus beanh:

—Ny hadoo do ky daheeh ta yb karën doo? —näng mäh.

Ti m' raky gadoo:

—Pooj jé tamejũ doo —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Roma buuj hä kahepak do gahed'aak doo, yÿj hajök do sii haÿÿh do na-ããj hë, bë pooj jé da rabajëe p'ëe da P'op Hagä Do bag'ããs doo hënh. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo. ³² Ta tii d' ÿ wén edoo ta tii hä, Jowäw kajaa bä, nyy da baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó bë tametëeh hyb n'aa, dooh bë ky dahé bä ta hä. Roma buuj hä kahepak do gahed'aak doo, yÿj hajök do sii haÿÿh do na-ããj hë, ti ti ky dah'eeh. Bë hapëe né paawä nyy da ti raky daheeh, dooh bë h'yy kawareem bä bë ky daheeh hyb n'aa paawä Jowäw metëek doo —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa hä, Judah buuj sa wahë n'aa sa hä na-ããj hë.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũm do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:§§

—Bë maa newë hahÿ panyyg seeh —näng mäh. —Hÿ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedëe hõm. Ti tagagoos uwa bëeh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagä n'aa tyng. Tii b' tabahaëej däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hä. Ti ta danäh bahõm dawëe. ³⁴ P'eets hë joom ag wah'ëe däk bä kä, ta danäh mejũ ta sii moo heb'ook do wób ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä ta joom ag. ³⁵ Ti rakajaa bä kä, ta danäh mejũ do ta kaser n'aa rameso padëek. Ta mejũ do see rahewyh wät, ta see radaj'ëep, ta see radaj'ëep pä me ramakut do haj'aa. ³⁶ Tii bä ta karom wób joom danäh mejũ, pooj jé tamejũ do hawób bahãnh. Ti hadoo né hë, tii d' né rabad'oo tii d' ënh sa hä. Rarahejãã

né tii d' ënh. ³⁷ Tii bä, tagadëeg ub tamejũ ta t'aah. “Tah ÿ raweh'ëeh da”, näng mä ta h'yyb gó.

³⁸ —Tii bä ta t'aah ta kaser n'aa raba-hapäh bä, raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahÿÿh. Tii d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëeb! Èr ado hõm ta ma pan'aa paah”, näk mä sa kyyh. ³⁹ Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahãnh, ti ranaboh jad kãn —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũm sa hä.

⁴⁰ Ti m' teanh sa hä:

—Nyy da joom danäh bad'oo sa hä taka-jaa bä? —näng mäh.

⁴¹ Ti m' raky gadoo:

—Tadej'ëep da ta kaser n'aa ky nes'aa doo. Dooh d' tat'yyd mehĩn bä sa hä. Tii bä, ta kaser n'aa wób hä tabahaëenh da ta joom, joom wah'ëe däk bä kä ta ag wób ta hä hanoo do sa hä —näk mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh noo gó g'eeh bë ner'ood bä hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.*** Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ããts hë ër hä tii”,††† näng kerih doo —näng mäh. ⁴³ —Ti hyb n'aa —näng mä Jesus —bë ÿ maher'oot hahÿÿh: P'op Hagä Do bag'ããs do kado hõm da bë mahãnh. Kan'oo däk da ta wób sa hä, ta ag hadoo hanoo do sa hä.††† ⁴⁴ Sahõnh hë hahÿ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Jí jó ta ti pä tadëe bä, sahõnh hë ji gawatsik —näng mä Jesus.

⁴⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw na-ããj hë ramaa napäh bä panyyg gó Jesus metëek doo, rah'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa gó sa hä. ⁴⁶ Ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. Ti hadoo né hë, e'ÿÿm mä hajök do Jesus maa new'ëe do sa hä. Rawén e'ÿÿm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jesus hajök do sa hä.

§§ 21:33 Ta wë kamaj'ĩ do sa hä ti tabaher'oot. *** 21:42 Ta ky n'aa hë né hë Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarën bä Jesus, tób tahem'aa do ty n'aa ges'yyk do hadoo nanäng pä. Raty n'aa gesyyg né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä. ††† 21:42 Saaw-Mo 118.22-23 ‡‡‡ 21:43 P'op Hagä Do mejũ do ramoo boo had'yyt hë tahanäng pé m' ti ta ag hadoo rabanoo.

22

Hỹ pong jé jám haeh do hadoo panyyg n'aa hahỹȳh

¹ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹȳ d' mä ta kyyh:

² —Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh. — Ti awät hëej bagã n'aa ta t'aah katëe do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät doo. ³ Sahõnh hẽ ta waa n'aa ta tä n'aa tabahajaa bã, tamejũ ta karom wób rabahõm hyb n'aa pooj jé tatsyyd bong do rabats'yyt hyb n'aa. Ratsyyd né paawä, dooh rakarën bã rana bã.

⁴ —Tii bã ta karom pooj jé tamejũ do hawób bahãnh tamejõ kãn. Hahỹȳ d' ta kyyh sa hã: “Bẽ maher'ood ȳ atsyyd bong do sa hã, kaja toonh ta tä n'aa, ta waa n'aa. Bẽ maher'ood, masãh ȳ booj yb ajyy, booj yb tak'ëp hesynh do na-ääj hẽ ȳ naboh jat jãm tä n'aa. Sahõnh hẽ takaja däk. Bẽ maher'ood ȳ ats'yyt do sa hã, tah ȳ katëe do jãm n'aa hẽnh rabana hyb n'aa”, näng häj n'aa bagã n'aa.

⁵ —Tii bã, rapanäg né paawä, dooh rah'yy kap'eed bã. Kats'yyt do paa ah'ũm ta s'ee hẽnh. Ta joom banäng hẽnh ta see bahõm, tamoo wät doo hẽnh ta see bahõm. ⁶ Kats'yyt do wób rameso padëek häj n'aa bagã n'aa karom, rarahejãã, ti radejëeb kãn. ⁷ Tii bã, tak'ëp hëej bagã n'aa kawaj'ään kãn ta ti taky n'aa napãh bã. Tii b' tamejũ ta warahén sa wẽ. Ti ragawats'iik ta ti ji da hadoo do dahej'ëep doo. Ti ragatang sa panang paah.

⁸ —Ti taky hado kãn ta karom wób sa hã: “Kaja däg né paawä tah ȳ katëe do tä n'aa ta waa n'aa, pooj jé ȳ atsyyd wät doo, dooh ȳ gado wäd bã jãm hẽnh. Ta ti hedoo do dooh né hẽ ji atsyyd bã. ⁹ Hỹȳ kã, bẽ ahõm panang tyw n'aa kajatsëk doo hẽnh hajõk do rabab'ëeh hẽnh. Bẽ atsyyd nä sahõnh hẽ bẽ aw'yyt doo”, näng hëej bagã n'aa. ¹⁰ Tii bã ta karom rabahõm kãn panang tyw n'aa

me, ti rabats'yyt sahõnh hẽ ta tii bã raw'yyt doo. Baad habok do rats'yyt, baad nabok do na-ääj hẽ. Tii bã kã, gabad'ëe däk jãm tób n'aa.

¹¹ —Tii bã kã, hëej bagã n'aa, jãm noo gana do bajëe suun, rats'yyt do tabedëng hyb n'aa. Tii bã tabahapãh aj'yy jãm katëe do saroor n'aa nadadäk doo. ¹² Ti taky hadoo ta hã: “Najis ȳȳ”, näng, “doo paawä ta tii da majëe suun bã manadadäk do hyb n'aa jãm saroor n'aa”, näng. Bag hẽnh aj'yy maa new'ëp. Doo ta kyy péh. ¹³ Tii bã ta karom hã hëej bagã n'aa ky hadoo: “Bẽ moo maw'yyd däg, bẽ tsyym maw'yyd däg hahỹ aj'yy. Bẽ dawäts nä gadagyp doo hẽnh. A'oot da tii bã. Sa tẽg kamegëej däk da tii bã tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng hëej bagã n'aa kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Hajõõ né paawä P'op Hagä Do ats'yyt doo, pawóp its ta wób tasëew hõm doo* —näng mä Jesus kyyh.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹȳh

¹⁵ Ti m' Parisëw rakata padëek raky n'aa her'oot hyb n'aa nyy da rabad'oo Jesus rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa.

¹⁶ Ti m' ramejũ mã Jesus wẽ sa ma matëg, Judah buuj sa wahé n'aa Eróts häd näng do karapee sii hẽ, ky ken'yym doo gó rake'aanh hyb n'aa. Hahỹȳ d' mä sa kyyh Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —Äã hapãh õm. Baad ub mabawät. Doo daap mamenä bã. Ehub né hẽ P'op Hagä Do karën do hã mama metëek doo —näk mäh. —Doo mahyb n'aa p'eed bã ky n'aa etsëeh do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëek bã. Doo maky n'aa ehỹȳd bã sa hyb n'aa ma metëek doo. ¹⁷ Ti hyb n'aa, —näk mäh —ää mamaher'ood nyy da a hã. Taw'ääts hẽ a hã ji epaag bã Roma buuj sa wahé hã rahepak doo, Sesa hã? Nyy d' a hã? Ji ep'aak g'eeh ta tii?† —näk mä sa kyyh.

* **22:14** Panyyg metëeh doo da né da, hỹ pong jé hawät do bag'ääs doo bã. Judah buuj né hẽ ti pooj jé P'op Hagä Do ats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa. Hajõk sa wób dooh rakarën bã ragado bã Jesus. Judah buuj mahang pawóp its gadoo Jesus. Judah buuj nadoo do mahang, hajõk gad'oo. † **22:17** Tii da rawén eanh, rakarën paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Doo ji epaag bã Sesa hã” taky hado bã paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hẽ” Jesus ky hado bã paawä, hajõk do maa new'ëe doo, dooh ragenaag bã ta tii. Tii b' rakawaj'ään paawä ta wẽ. Hejooonh né hẽ ta hã reaanh doo.

18 Jesus hapäh mä sa h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ÿ hyb n'aa ÿ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.

19 —Bë metäh hä ÿÿ moweed ji mahepak doo —näng mäh.

Ti m' raban'oo däk ta hä moweed de-naari häd näng doo. 20 Ti m' tabeaanh sa hä:

—Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hä? —näng mäh.

21 Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hado kän sa hä:

—Bë an'oo Sesa hä ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hä ta no n'aa hë —näng mäh.

22 Ti m' rahyb n'aa meuunh mä Jesus her'oot do ramaa napäh bä m'. Ti m' rabahöm kän mä ta mahänh.

Saduséw Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

23 Ti m', ti noo gó né hë rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh doo, ta hä rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hä m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. 24 Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees mejüü ër hä, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëë däk tii, ta hÿÿj makü panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. 25 —Panyyg gó òm ää maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy 6 ta hÿÿj ää mahang habok do paah. Tagat'ëë däk mä ta ÿÿm. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. Ti hyb n'aa ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hÿÿj makü ÿÿm paah. 26 Ti na-ääj mä dajëp né tii d' ënh. Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né m' ta wób ënh. Sahõnh hë m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hë m' dooh reta nä bä radejëp. Tagadëëg ub ta gad'oo hadoo do kat'ëë däk ta hä. Ti na-ääj hë dajëp. 27 Tii kä m' ÿÿnh dajëb kän —näk mä Saduséw.

28 Ti m' rabeaaj kän Jesus hä:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh

ti noo gó kä? Sahõnh hë paa ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do hä, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejójb bë nahapäh do hyb n'aa na-ääj hë —näng mäh. 30 —Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë wäd bä. Ääs hÿ pong jé habong do kanetëë do hadoo da ji tii bä kä —näng mäh. 31 —Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood bä hahÿ bë hä P'op Hagä Do her'oot doo?†

32 “Abaraäm hagä ÿÿh, Isak hagä ÿÿh, Jakóh hagä ÿÿh.” Dooh, “Abaraäm makü hagä, Isak makü hagä, Jakóh makü hagä”, § tanoo bä. Dejëp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagä n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.

33 Ti m' hajök do ramaa napäh bä ta ti ta her'oot doo, rahyb n'aa meuunh mä tama metëëk do hä.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

34 Ti m', Pariséw raky n'aa napäh bä, dooh m' Saduséw sa kyy wät pé sa hä Jesus her'oot do hyb n'aa, séd hä m' rakata padëëk nyy d' rabad'oo rahyb n'aa newëë hyb n'aa. 35 Ti m' sa seeh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do metyy mä Jesus teaanh doo me. Hahÿÿ d' mä teaanh doo:

36 —Ma matëg —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mahang, ny hadoo do tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk? —näng mäh.

37 Ti m' Jesus ky hadoo:

—“Taw'ääts hë tak'ëp bë kamahän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ääts hë tak'ëp bë h'yyb padäg ta hä. Taw'ääts hë bë h'yyb tym gó naa né hë bë kamahän ta hä.”**

38 Ti né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk doo. Ti né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ëp ky n'aa jawyk do ta wób bahänh. 39 Hahÿ ta ky n'aa jaw'yyk do seeh, ta ti hadoo né hë: “Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da”†† —näng mäh. 40 —Ji

† 22:31 Mosees hä né paawä P'op Hagä Do maher'oot do paa ta tii, sa hä na-ääj hë ta her'oot ta kyy kerih do raner'oot bä, ti hyb n'aa bë hä P'op Hagä Do her'oot doo, Jesus wén näng. § 22:32 Esodo 3.6 ** 22:37 Dew-Teronom 6.5

†† 22:39 Rewitikos 19.18

kamahãn do hã tabana né hẽ sahõnh hẽ P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagã Do ky n'aa rod rahe'oot do paa na-ããj né hẽ —nãng mã Jesus.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹh

⁴¹ Séd hã m' Pariséw rakataa ná bã, Jesus eanh sa hã:

⁴² —Nyy da bë hã Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo? Jaa t'aah bë hã? —nãng mãh.

—Dawi t'aah, Dawi panaa —nãk mãh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Tii d' tado bã, h'ëéd hyb n'aa, P'op Hagã Do Sahee hejój gó Dawi ber'oot noo gó, ta wahë n'aa tamaneëënh ti Kristo? Ti ỹ wén eanh, hahỹ d' paa Dawi kyyh:

⁴⁴ “Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo:

‘Aso hup ỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs hyb n'aa a majĩ ỹ nes'ëëm bã kã.’”^{‡‡}

⁴⁵ Hỹ kã, “Wahë ỹ n'aa” Dawi maneëëj bã ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo? —nãng mã Jesus.

⁴⁶ Dooh m' sa kyy péh. Dooh m' reaj boo bã kã ti bahãnh kã. H'yyb e'ỹm mã reaj bã kã.

23

J'ooj madãk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahỹh

¹ Ti m' hajök do sa hã, ta ma matëg hã na-ããj hẽ Jesus ky hadoo:

² —Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw na-ããj né hẽ rama metëk ky n'aa jawyk do ky n'aa ji hã. Ji ramaher'oot ta ky n'aa. ³ Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky daheeh sahõnh hẽ bë hã ramejũ doo. Ramejũ do bë ky dahé né paawã, rabad'oo doo da bë adoo manãh. Ta ti ỹ wén her'oot, dooh rama metëk doo da

raboooh, ta see da rababok. Dooh né raky dahé bã ta wób hã ramejũ doo. ⁴ Tak'ëp ramejõ né paawã ji hã, P'op Hagã Do ji h'yyb en'yym hyb n'aa sa hã, tabad'op pé hẽ ji ramasa ramejũ doo ji bahajaa hyb n'aa.

⁵ —Ta wób raj'aa etsë hyb n'aa sa hã ti sahõnh hẽ rabahed'oo doo. Gaeh ran'oo bã P'op Hagã Do kyy kerih do bód hood* ji mabooh hã, ji moo hã ji ahũũ dãk doo, ta wób rabahapãh hyb n'aa. Dawëët ran'oo bã ta tyd sa saroor noo hã ragasyyp doo.† Rakametëeh do hyb n'aa tii da rawén d'oo.

⁶ Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh do rabahetonh bã ratooj bã. Tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot doo bã ragen'aak ratooj bã hyb n'aa jewyk do rabahetonh bã. ⁷ Rakarën ji bedëng hajök do mahang rabahesãm bã. Rakarën ji maneëënh “ãã ma matëg”.

⁸ —Bëeh, bë an'oo manã bë ramaneëënh sa “ma matëg”. Ta tii d' ỹ wén her'oot, jããm né hẽ sét ub bë Wahë N'aa. Bë tii, bë hỹj had'yyt hẽ. ⁹ “Ee” bë maneëëj manã ta wób.‡ Jããm hẽ sét ub bë yb. Hỹ pong jé tabawät tii. ¹⁰ Bë an'oo manã sa h'yyb mahõm n'aa bë tii d' ramaneëëj bã. Ta tii d' ỹ wén her'oot, sét hẽ bë h'yyb mahõm n'aa do hyb n'aa: Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo. ¹¹ Bë mahang karën pé ta wób sa mahãnh ky n'aa etsëeh péh, taw'ããts hẽ sa karom hadoo da tii. ¹² Tii d' tawén d'oo, jé kaweh'ëeh doo, kadad'uu dãk da P'op Hagã Do an'oo bã. Jé ta daaj hẽ kadadu doo, kawehëë dãk da tii, P'op Hagã Do an'oo bã.

¹³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do hã, Pariséw hã na-ããj hẽ Jesus ky hadoo:

—Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madãk do ky ken'yym do bëeh! —nãng mãh. —Bë gatsë hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo, ta bag'ããs do karapee ta wób ranadoo hyb n'aa. Bëeh,

^{‡‡} 22:44 Saaw-Mo 110.1 * 23:5 Ta byy me Judah buuj ramoo bok paa ta hood t'aah sa mabooh hã, sa moo s'ỹ hã na-ããj hẽ ramawyyt doo. Ta ti ta hood gó rabenãm P'op Hagã Do kyy kerih do bód. Tii d' rawén d'oo, raky n'aa ets'ëë bã, ramanabaan hyb n'aa P'op Hagã Do mejũ doo. Gaeh Pariséw rawén moo bok P'op Hagã Do kyy kerih do bód hood, sa daaj hẽ rakametëeh hyb n'aa. † 23:5 Sa saroor noo bã Judah buuj ragesyyp ta tyd jabaruut doo. Tii da né paa P'op Hagã Do mejũ rabad'oo, ta ky n'aa jaw'yyk do ramanabaan hyb n'aa. ‡ 23:9 Ta see pé noo gó ta wób ramaneëënh sa see “ee”, sa yb nadoo do hã. Tii d' rawén maneëënh raweh'ëeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus wén her'oot ta tii. Jããm hẽ sét ub ji yb, P'op Hagã Doo, tak'ëp ji weh'ëeh doo.

dooh bë karën bã tabag'ããs do karapee bë do bã. Jé karën do hã bë gatsë sa mahãnh. [14 Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do bë h'yyb. Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bãp peej hadoo doo me bë ky n'aa etsëë, bë hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da bëëh.]

15 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Dawëë, jé pad'yyt hë bë ahôm, sét ub né paawä Judah buuj nadoo do bë h'yyb wareem do hyb n'aa, bë ma metëek do tagadoo hyb n'aa. Tii bã, bë karapee tabahado däk bã kä, tak'ëp nes'aa däg, bë nesaa do bahãnh däg bë an'oo bã. Bë nemuun tabanesaa hënh tabahôm bë an'oo bã. §

16 —Baad nado bë hã, sa h'yyb mahôm n'aa ty temah do hadoo! Hahÿÿ da bë ky hetëg: “P'op Hagä Do tób n'aa hã ta see ky dëë bã, te hub né hë taky däng do tametëeh hyb n'aa, dooh ji gado bã ti ta tii. K'ããts tég gabarëeh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã hanäng do hã ji ky dëë bã kä, tii bã dooh tahaja bã ji ky kahÿÿd bã. Ji moo wät né hë ji ky däng doo”, nãk bë kyyh. 17 H'yy gatamah doo, ty temah do hadoo na-ããj hë bëëh! P'op Hagä Do tób n'aa tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk k'ããts tég gabarëeh do ta gó hanäng do bahãnh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do tób n'aa né hë tii, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk hanoo do hyb n'aa k'ããts tég gabarëeh doo. 18 Hahÿÿ d' bë kyyh seeh: “P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng hã ta see ky dëë bã, te hub né hë taky däng do tametëeh hyb n'aa, dooh ji gado bã ta tii. P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng jó kan'oo däk do hã ji ky dëë bã kä, tii b' dooh tahaja bã ji ky kahÿÿd bã ji ky däng doo. Ji moo wät né hë ji ky däng doo”, nãk bë kyyh. 19 H'yy ganehot do né hë bëëh! P'op Hagä Do ji ma

ejuu do tyng tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk ta jó kanoo do bahãnh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hyb n'aa tsyt hë P'op Hagä Do wë takasëew däk ta jó kan'oo däk doo. 20 P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hã ky däng doo, sahõnh hë ta jó kan'oo däk do hã na-ããj hë taky däng. 21 P'op Hagä Do tób n'aa hã ky däng doo, ta gó hanäng do hã, P'op Hagä Do hã na-ããj hë taky däng né hë tii. 22 Hÿ pong jé hã ky däng doo, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hã taky däng tii. P'op Hagä Do hã, tabag'ããs do tyng jó hasooh do hã na-ããj hë taky däng né hë tii.

23 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Bë waa ty gam-abuuj men-ta, anis, komino häd enäh do uuh sii hë né paawä bë banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawä bë ky dahé bã tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do P'op Hagä Do mejüü doo. Dooh baad hadoo do bë moo boo bã bë da hadoo do hã. Dooh bë t'yyd mehÿÿn bã bë da hadoo doo. Dooh baad had'yyt hë bë h'yy kae bã P'op Hagä Do hã, ÿ hanäng pé tii. Taw'ããts hë né paawä P'op Hagä Do hã bë banoo bë wë hanäng do uuh, taw'ããts hë dooh bë mabaan bã tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do tamejüü doo. 24 Sa h'yyb mahôm n'aa ty temah do hadoo bëëh! Bë asõõ né paawä bë eëek doo, ta babo n'aats bë karëeb jëë mahãnh, nepäh bë hã bë karëeb jëng kameer** —näng mäh.

25 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'õp, bë h'yyb gó, tak'ëp bë karën do jawén bë babok. Ta wób sa ma hã bë h'yyb pad'eëk. 26 H'yy ganehot do bë Pariséw. Taw'ããts hë paawä pooj jé

§ 23:15 Banesaa hënh sa karapee rabahôm ran'oo bã, dooh P'op Hagä Do karën do tado bã do hyb n'aa sa hã rama metëek doo. Sa daaj hë rahyb n'aa jaw'yyk do ti rama metëek do sa hã. ** 23:24 Pariséw rasõng paa sa waa reëek doo. Tii d' rawén d'oo, dooh rakarën bã rakarëeb jëë bã ta babo n'aats ji nawëh doo, “Bë awëë manäh” P'op Hagä Do mejüü do hyb n'aa. Ti sii hë ramatakä né paawä, dooh tagah'ood bã sa hã ramabaan tak'ëp ky n'aa jawyk do P'op Hagä Do mejüü doo. Ti hyb n'aa bë karëeb jëng kameer Jesus wén näng. Kanahën d'os do hã rahyb n'aa matakëë. Tak'ëp P'op Hagä Do karën do hã dooh rahyb n'aa matakä bã.

ta gó bë benäm baad ub bë kanek. Tii bã kä, sahõnh hẽ baad däg†† —näng mäh.

²⁷ —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Kamag hood hawak doo me rahewyk do hadoo bëëh. J'ooj hẽ tabanäm. T'öp, ta gó, séd dó dajëp do k'yy. Séd dó hasaats jëng doo. ²⁸ Ti hadoo bëëh. J'ooj hẽ, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do bëëh, ji ed'oo. Bë h'yyb gó, j'ooj madäk do had'yyt hẽ bëëh. Heh'äät nado bë h'yyb. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bëëh —näng mäh.

²⁹ —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do sa kamag n'aa hood pä s'ëëb bë tema. Ta hetsó n'aa bë moo bok baad habok do makü sa kamag n'aa paa bakëë bã. ³⁰ Hahÿÿ da bë kyyh, ta tii d' bë wén d'oo: “Äã wahë makü rababong noo gó äã aboo bã paawä, dooh paawä äã masaa bã äã wahë makü sa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod dej'ëep doo”, näk bë kyyh. ³¹ Ta ti bë her'oot do hã bë hã hẽ bë ky n'aa katepaa. P'op Hagä Do ky n'aa rod dahej'ëep do sa panaa bëëh, bë nooh. Bë daaj hẽ bë kaher'oot ta ti ky n'aa hã. ³² Ti b' hãä éh. Bë hajaa nesaa doo, bë wahë makü du doo do paah!‡‡ —näng mäh.

³³ —Aw'yy hadoo bëëh! Aw'yy taah né hẽ bëëh! Nyy da bë ed'oo bë ked'ëep tabanesaa doo hënh bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahãnh? ³⁴ Taw'ääts hẽ bë maa newë hahÿÿh: Ý mejüü da bë mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod. Ý mejüü da ajyy tak'ëp hajaa doo. Ý mejüü da P'op Hagä Do kyyh ma mehetëk doo. Sa wób bë dej'ëep da, sa wób bë epëem da b'aa kajatsëk do hã. Ý mejüü do wób bë hewyyh da tób P'op Hagä Do panyyg bë yd naherot do yt hã. Sa wób bë no n'aa masoo da badäk hahÿ haw'ääts hẽ. ³⁵ Ti hyb n'aa bë hã kä P'op Hagä Do anoo da sahõnh hẽ baad habok

do badäk hahÿÿ hã radej'ëep do paa sãm baj. Abéw ranabooh noo gó du däk do né hẽ tii. Tii kä tagadëëg ub Sakarija, Berekija t'aah, radaj'ëep doo kä. Ti bë daj'ëep paa m' ji ma ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. ³⁶ Né hup ý né hẽ hahÿ ý her'oot doo: Bë hã kä, da hẽ habong do sa hã, P'op Hagä Do anoo da sahõnh hẽ radej'ëep do sãm baj nesaa doo —näng mäh.

³⁷ Ti m' taky hado kãn:

—Jerusarënh, Jerusarënh! A babuuj ranaheb'oooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejüü doo, radej'ëp hyb n'aa. Hajöõ nuu me ý karën paawä ý bataa a babuuj nesaa do mahãnh ý mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ýÿn ta këg yt hã tata bëëh do mo n'aa me. Tii da ý badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarën bã.

³⁸ —Bë hegãä da Jerusarënh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bë panang. ³⁹ Hahÿ hyb n'aa ý wén her'oot ta tii: Dooh da ý bë hapëë wäd bã kä. Jããm né da p'aa hënh ý bë bahapäh da bë h'yy kawareem bã, hahÿÿ da bë her'ood bã: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”§§

24

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ratsyym kasok bã m' P'op Hagä Do tób n'aa bã naa, ta ma matëg rabana ta wë, ti m' rametëeh mä ta hã P'op Hagä Do tób n'aa. Anäm mä sa hã. ² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hapäh sahõnh hẽ hahÿÿh? Dooh da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hẽ da rabakud bëëh tüü. Né hup ý né hẽ ta ti ý her'oot doo —näng mäh.

³ Ti m' waëë joom oriib banäng doo hënh Jesus rabahõm kãn. Ta tii bã Jesus bahäng bã, sa m'aa hënh ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky n'aa eanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëed hado da õm kajaa do heen n'aa,

†† **23:26** Kanek ky n'aa me Jesus ma metëek sa h'yyb ky n'aa. Taw'ääts hẽ pooj jé ji benäm t'öp ji h'yyb, tii bã sahõnh hẽ ji hã, ji moo wät doo, ji her'oot doo, baad däg na-ääj hẽ. Ti né hẽ tahanäng pé né ti kanek ky n'aa me teh'üüm doo. ‡‡ **23:32** Jesus h'yyb hapäh rakarën do radaj'ëep. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot sa hã. Takarën paawä rah'yy

kadaw'uuh rahyb n'aa newëë do hã. §§ **23:39** Saaw-Mo 118.26

badäk hahÿ bahëej jëng do heen n'aa? —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa. ⁵ Hajök da han'aa ji hä wad'ii doo. Häät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk da sa kyyh. Hajök da rawedii. ⁶ Kaneb'ooh do ky n'aa bë ky n'aa napäh da. Ti hadoo né hë bë eÿÿm manäh. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hë, dooh takaja nä bä badäk hahÿ bahëej jëng doo. ⁷ Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. Hajöng häj n'aa bä as'aah da. Hajöng häj n'aa bä k'ääts katajuus da. ⁸ Sahönh hë tii, badäk hahÿ bahëej jëng do du däk do metëe n'aa. Ajän pooj jé ta mahÿÿj ganyyh do hadoo da tii.

⁹ —Ti noo gó bë da rahaëenh bë majïi moo gó bë rarejäã, bë radej'ëep hyb n'aa. Tak'ëp da sahönh hë häj n'aa buuj rakawajäã da bë wë hëp ÿ n'aa. ¹⁰ Hajök da ti noo gó h'yy gejë höm doo. Dooh hä ÿ rah'yy kae boo bä da. Ta ti hedoo doo, rahaëenh da sa da hadoo do sa majïi moo gó. Tak'ëp da rakawajäã sa da hadoo do wë. ¹¹ Hajök da ti anäng ti noo gó daap men'yyh doo, “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh”, hanäk doo. Hajök da rawedii. ¹² Tak'ëp däg do hyb n'aa nesaa do ti noo gó, hajök dooh rakamahän wäd bä sa da hadoo doo. ¹³ Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hä ÿÿ, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hë da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. ¹⁴ Hahÿ ji P'op Hagä Do bag'ääs do panyyg hanäm doo, jé pad'yyt hë da rabaheer'ood höm, sahönh hë badäk hahÿÿ hä habong do raky n'aa napäh hyb n'aa. Tii bä kä, badäk hahÿ bahëej jëng do kaja kän da —näng mäh.

¹⁵⁻¹⁶ —Ti hyb n'aa, nanäng tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejäã doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd höm hanoo doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo bä tahëe däg bä bë hapëe bä, ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Daniéw

häd näng do erii wät do paa bë hapëe bä, taw'ääts hë Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejën höm da waëe banäng hënh. (Bë hyb n'aa matakä Daniéw erii wät do hä.) ¹⁷ Ta ti bë bahapäh bä, taw'ääts hë jajé p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hë da takejën höm, dooh da pooj jé tób gó tehëen péh. ¹⁸ Ti hadoo né da ta joom hood hënh hawät doo. Taw'ääts hë dooh da tajëe bä ta hatsë tabehëen hyb n'aa paawä —näng mäh. ¹⁹ —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hä kä ti noo gó kä!* —näng mäh. ²⁰ —Taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä, bë kejën höm do tabahahëem noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó tanadoo hyb n'aa, Saab hä tanadoo hyb n'aa na-ääj hë.† ²¹ Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahÿ du däk noo gó naa, dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa da taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä, tabahahëem noo gó, Saab noo gó ta ti tanadoo hyb n'aa, ÿ wén näng. ²² P'op Hagä Do bód gakog höm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëew höm do sa hyb n'aa tawén bód gakog höm ti noo gó rahoop doo —näng mäh. ²³ —Ti noo gó, “Wät hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ranoo bä, bë ky dahé manä da raheer'oot doo. ²⁴ Ta ti ÿ wén her'oot, ti abok da hajök “ÿ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëeh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëew höm do sii hë rawedii hyb n'aa paawä. ²⁵ Bë hyb n'aa matakä! Ta pooj jé ÿ baher'ood däk bë hä.

²⁶ —Ta wób daap bë rapanäg bä, “Tabanawäng bä tabawät”, ranoo bä, bë ahöm manä t'ïi hënh. “Gëet nanäng, tób gawakö gó”, ranoo bä, bë ky dahé manäh. ²⁷ Hawyp do wë hä naa jé pad'yyt hë ji hapäh do hadoo da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa doo. Sahönh hë da raba-hapäh ÿ kajaa doo. ²⁸ Wyt ta maab hë da

* **24:19** Tak'ëp tawén nesaa ti noo gó sa hä, dooh tahaja rawaj'aa bä do hyb n'aa. † **24:20** Saab noo gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä dawëe Judah buuj raboo bä. Ti hyb n'aa Saab tado bä paawä rakejën höm doo, dooh paawä rahaja bä dawëe rakejën höm bä.

ÿ kajaa doo, dajëp do bajat bä wyt ta maab hê hadoo doo, kuruj-du ta tii bä rakataa do hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Ti noo gó tak'ëp rabahoop do jawén paa bä né hê, nayyw hê, papÿÿj da badagyb däk. Kamarab da, dooh ta bag nyy wäd bä. Sagõõh wê hã naa kejäk da. Wê hã habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hê, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä. † ³⁰ Ti noo gó kä da sahõnh hê rabahapäh da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kaja hyng do metëe n'aa wê puh mahang. Tii bä rah'yy ketón bong da sahõnh hê badäk hahÿÿ hã habong doo. Rahapäh da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ÿ bahyng bä wê puh mahang, P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo doo gó. ³¹ Ti noo gó ÿ mejüü da äs ÿÿ, torõm-bet häd näng do tak'ëp ragamehÿÿh hyb n'aa, ta naëj n'aa. Tii bä da rabataa jé pad'yyt hê badäk hahÿÿ hã habong do ÿ asëew hõm doo —näng mä Jesus.

³² Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bê hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hã —näng mäh. —Wiigo tääg tadu doo bä tagajewäng doo, bê hapäh tabanyyw edaa däk. § ³³ Ti hadoo né da, sahõnh hê ta ti bê ÿ maher'ood wät do kaja däk bä bê bahapäh bä, edaa däk ÿ kajaa do bê bahapäh da. ³⁴ Né hup ÿ né hê hahÿÿ her'oot doo: Da hê habong do rahapäh nä da sahõnh hê** ÿ her'ood wät do bawäd kån. ³⁵ Badäk hahÿÿh, wê na-ääj da, ahëej jëe né paawä, keh ÿÿ da dooh tahëej bä.

³⁶ Ti m' ahõm nä Jesus her'oot doo:

—Dooch d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Ääs, hÿ pong jé habok do dooh rahapëe bä. ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, na-ääj hê dooh ÿ hapëe bä. Jääm né hê Ee hapäh. ³⁷ P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né hê da rababok da, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. ³⁸ Sahõnh hê tabag'yyp do pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do

waa n'aa rawa, ratsebé do waa n'aa reëek. Rakehet'ëe doo da raketëe. Dooch rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëe p'ëe bä kä. ³⁹ Dooch rahapëe bä sa pooj jé hawät doo, hag'yyp do kaja kån. Ti m' hag'yyp do kaja kån, dejëb kån sahõnh hê. Ti hadoo da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. ⁴⁰ Ti noo gó, pawóp hê hedoo pé ajyy gëew gó moo bok doo, sa see da ÿ mahüüm si ÿÿ, ta see da keréd hõm. ⁴¹ Pawóp hê hedoo pé ÿÿj tiriig ramoo bok doo, sa see da ÿ mahüüm si ÿÿ, ta see da ÿ eréd gëet.††

⁴² —Ti hyb n'aa baad bê hyb n'aa matakä da, baad bê gadaa. Dooch bê hapëe bä ny noo gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bê h'yy kaha'eeh do kajaa. ⁴³ Bê hyb n'aa newë hahÿÿ panyyg gó bê ÿ maher'oot doo: Tób danäh hapëe bä paawä nyy b' akëe atsëm hets'ëek do kajaa, baad paawä tamatakëe, baad paawä tagada. Dooch paawä tan'oo bä hets'ëek do ta tób tanoo eë nä bä. ⁴⁴ Ti hadoo bê hã. Taw'ääts hê baad bê hyb n'aa matakä, baad bê gadaa ta pooj jé. Ta ti ÿ wén her'oot, bê ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hënh —näng mäh.

⁴⁵ —Ti hyb n'aa, jaa bê mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hê ta kariw n'aa mejüü do moo wät do hadoo? Jaa bê mahang ta kaser n'aa h'yy ganäng do hadoo doo, ta hã ta kariw n'aa hanoo do ta wób tabahag'ääs hyb n'aa, ta äh had'yyt hê baad ta wób sa waa tabetsëeh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hënh ta kariw n'aa awäd nuuj jé? ⁴⁶ Taw'ääts hê ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bä tamejüü do hã moo wät doo, ta kariw n'aa matëeh bä. ⁴⁷ Ta kariw n'aa weh'ëeh da ta ti hadoo doo. Sahõnh hê tahaëenh ta hã ta ma, ta ma hagä n'aa tabahado däk hyb n'aa kä. Né hup ÿ né hê ta ti ÿ her'oot doo. ⁴⁸ Hÿÿ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bä paawä, ta h'yyb gó taky hado bä: “Dooch nayyw hê kariw ÿ n'aa kaja bä”, tanoo bä, ⁴⁹ karom wób tahewyh had'yyt bä kä, tadu do bä jarakë he'ëek do sii tawa bä, teëg

‡ **24:29** Isajas kyy gó Jesus beh'üüm ta ti ta her'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã takerii däk ta ti ky n'aa. § **24:32** Tagajewäng doo, tabanyyw heen n'aa. ** **24:34** Sahõnh hê Jerusarënh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hê tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooch badäk hahÿÿ bahëej jëng do tado bä rahapäh doo. †† **24:41** Ta wób ta sii tamahüüm, ta wób ti ha'yym tahanäng pé tii. Dooch jääm hê pawóp hê tado bä ti taw'yyt doo. Baad gada do ti tamahüüm, h'yy kanapeet doo, ta hã h'yy kana'eeh do ti ha'yym.

bä, ⁵⁰ ti taganada bä né kä ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bä kä takajaa. ⁵¹ Tii bä tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kãn da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop j'ooj madäk doo me, ky ken'yym doo gó habok do nesaa do rabahoop doo da. A'oot da tii bä. Sa tæg kamegëej däk da tii bä tak'ëp nesaa do rahoop doo hyb n'aa —näng mä Jesus takajaa do pooj jé ky n'aa hä.

25

Maruus sa bag yt hä gad'aa do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do matëeh noo gó: Atsëm ji moo sahõnh hë maruus rabahõm sa najiis patug pan'aa hä rakataa hyb n'aa ta ÿÿm pan'aa tabehëen hënh. Sa moo gó sa bag rapatsëe. ² Sa wób, ji ma poo oow péh, h'yy gatamah. Ta wób h'yy genäh. ³ H'yy gatamah doo, sa bag ramahüüm né paawä, dooh m' ramahüüm ta syyj sa bag waa. ⁴ H'yy genäh do ti ramahüüm sa bag waa. ⁵ Tii bä, nayyw hë sa najiis patug pan'aa kanajaa do hyb n'aa, ji moo sahõnh hë hadoo do raty jewyk, tii b' rabaã jëk.

⁶ —Tii bä atsëm ub rë tanyy naëenh: “Wät ta ti ta patug pan'aa!”, näng. “B'ëep, bë gado!”, näng ta kyyh.

⁷ —Tii bä maruus raty gewëej padëek. Ti raty enäm sa bag hõ n'aa. ⁸ Ti h'yy gatamah do raky hadoo h'yy genäh do sa hä: “Na bë bag waa uuh. P'eets hë tabahãnh äã bag waa”, näk.

⁹ —“Dooh”, näk ta wób, “ää bag waa uuh äã an'oo bä bë hä, dooh da tahaja bä tii bä”, näk. “Bë ahõm nä ji bag waa rabahesãm hënh ta waa bë betsëe hyb n'aa” —näk.

¹⁰ —Ti rabahõm nuuj jé sa bag waa hets'ëe doo, takajaa sa najiis patug pan'aa. Tii bä maruus baad gad'aa do rabahõm kãn ta sii. Ket'ëe do jãm hënh rabahõm ta sii. Tii bä noo gatsëe däk jãm tób n'aa.

¹¹ —Ta jawén rakaja kãn hets'ëe doo. “Äã wahë n'aa, manoo gasëets tób äã bajëe p'ëe hyb n'aa”, näk.

¹² —Tii bä jãm noo gana do ky gadoo: “Né hup ÿ né hë tii, dooh bë ÿ hapëe bä”, näng

jãm noo gana doo —näng mä Jesus panyyg gó teh'üüm doo.

¹³ Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Ti hyb n'aa, baad bë gadaa ta pooj jé, bë nahapäh do hyb n'aa ny noo gó ÿ matëeh. Dooh bë hapëe bä nyy b' akëe ÿ kajaa —näng mä Jesus kyyh.

Dajëer karom sa hä aj'yy ets'ëe hõm do rabahag'ääs hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo na-ääj hë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa noo gó. Aj'yy dawëe tabahõm do pooj jé ta dajëer ta karom hä tets'ëe hõm do rabahag'ääs hyb n'aa ta s'ee hënh tawäd nuuj jé hadoo tii. Tabahõm do pooj jé, aj'yy naëenh ta karom ta wë. ¹⁵ Ta see hä tabanoo ji ma poo oow pé ta hood moweed k'ääts tæg gabarëeh do s'ëeb. Ta see hä tabanoo pawóp hë ta hood, ta see hä sét hë. Rahajaa do pénh ramoo bok doo, tets'ëe däk sa hä. Ti tabahõm kãn dawëe. ¹⁶ Tii bä nayyw hë ji ma poo oow pé gadoo do du do kãn ta tii me tamoo wät doo, dajëer kah'üüm hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ji ma poo oow pé jó tagadoo ji ma poo oow pé wób. ¹⁷ Tii d' né hë pawóp hë dajëer hood gadoo do bad'oo. Pawóp hë hadoo do jó tagadoo pawóp hë ta wób. ¹⁸ Tii d' nado sét gadoo doo. Ta kariw n'aa dajëer tagadoo do jawén paa bä tabahõm, ti tadakä jëng ta dajëer. Séd debaa hë tabado nyyh ta kariw n'aa matëeh bä kä.

¹⁹ —Tii bä hajõ ta baab jawén paa bä sa kariw n'aa kaja kãn. Tii b' tanaëenh ta wë ta karom dajëer tahanoo do paah, tabahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ti dajëer kä. ²⁰ Ji ma poo oow pé dajëer hood gadoo do ky hadoo ta hä: “Kariw ÿ n'aa”, näng, “ji ma poo oow pé ta hood man'oo däk hä ÿÿ, ta tii me ÿ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegää. Ta jó ÿ gado däk ji ma poo oow pé ta hood wób gedë hõm doo”, näng.

²¹ —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ääts hë mamoo wät doo. Karom baad hadoo do õm. Baad had'yyt hë maban'yyh a hä ji anoo doo”, näng. “Kanahën d'os hë né paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahãnh ÿ anoo a hä hÿÿ kä mabag'ääs hyb

n'aa kä. B'ëep, tsebee si ÿÿ", näng ta kariw n'aa kyyh.

²² —Tii bä pawóp hē dajēer hood gadoo do ky hadoo: “Kariw ÿ n'aa”, näng, “pawóp hē ta hood man'oo dāk hā ÿÿ, ta tii me ÿ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegāā. Ta jó ÿ gado dāk pawóp hē ta hood wób gedē hōm doo”, näng.

²³ —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'āāts hē mamoo wät doo. Karom baad hadoo do ōm. Baad had'yyt hē maban'yyh a hā ji anoo doo”, näng. “Kanhēn d'os hē né paawā, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahānh ÿ anoo a hā hÿÿ kā mabag'āāts hyb n'aa kä. B'ëep, tsebee si ÿÿh”, näng ta kariw n'aa kyyh.

²⁴ —Ti ta karom seeh, sét dajēer hood gad'ēē dāk do gadoo do tabana, ti taky hadoo: “Kariw ÿ n'aa”, näng, “tak'ëp mamejūū ji hā, hēp ÿÿ. Manu gekāā joom ag manejoom doo. Joom ag manejoom do mataa. ²⁵ Ti hyb n'aa ōm ÿ jeÿÿm”, näng. “Tii bä k'āāts gó ÿ jeh'aa kēē a dajēer”, näng. “Hÿÿh, a dajēer hā ÿ manoo do paah”, näng.

²⁶ —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Karom nesaa do ōm! Moo nahūūj ōm!”, näng. “Mahapāh mā a nooh, joom ag ÿ nejoom do ÿ nu gekāā, näng a kyyh. Joom ag ÿ nejoom do ÿ bataa, näng a kyyh”, näng. ²⁷ “Hēd n'aa dajēer manan'oo dāk dajēer me moo heb'oooh do sa hā? Tii bä kā, ÿ kajaa bä kā, ta bahānh ÿ gadoo paawā dajēr ÿÿ”, näng ta kariw n'aa ta hā.

²⁸ —Ti sa kariw n'aa ky hadoo: “Bē ado hōm sét hadoo do ta wē hanāng doo. Bē an'oo ji moo sahōnh hē wē näng do hā”, näng. ²⁹ “Jé wē näng do hā, ti bahānh takan'oo dāk ta hā. Hajōng da anāng ta wē.* Kanhēn d'os hē wē näng doo, kanhēn d'os do ta wē hanāng do kado hōm da ta mahānh”, näng. ³⁰ “Bē dawāts nā ta w'oo hā gadagyp doo hēnh karom nahūūnh doo. A'oot da tii bä. Sa tēg kamegēēj dāk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng sa kariw n'aa kyyh —näng mā Jesus panyyg gó teh'ūūm doo.

Sahōnh hē badāk hahÿÿ hā habong do ky n'aa kety dāk do ky n'aa hahÿÿh

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

* **25:29** Baad taban'yyh do hyb n'aa tii.

—Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ta kabaj'aa doo gó, ta bag tak'ëp gabarēeh doo gó sahōnh hē āās sa daheeh tabahyng bā kā, sa wahē wahē tyng n'aa jó, tsyt hē kasēew dāk do tyng n'aa jó tabasoooh da.

³² Tii bä sahōnh hē badāk hahÿÿ hā habong do rakata padēek da ta wē tan'oo bā. Tii bä tsyt hē tabasēew hōm da sa mahang, b'éé hagā n'aa tsyt hē tabasēm doo da b'éé kabara mahānh. ³³ Hub hēnh tabasēew hōm da b'éé, s'ÿÿ hēnh da kabara. ³⁴ Tii bä ta bagā n'aa ky hadoo da ta hub hadāk hēnh hab'ēeh do sa hā: “B'ëep bēeh, Ee ky n'aa edēng doo. Bē gado badāk hahÿÿ tadu dahāng noo gó naa bē hyb n'aa tenyyw hōm doo, ta bag'āāts doo. ³⁵ Bē ÿ wén ts'yyt, ÿ paa asaah, wa ÿ paa bē anoo hā ÿÿ. ÿ paa hoo kaanh, bē anoo paa naēng ÿÿ. Ta s'ee hēnh naa paa ÿÿh, bē gadoo paa ÿ bē tób bā. ³⁶ ÿ paa saroor tamaah, bē anoo paa saror ÿÿ. ÿ paa nahēē näng, bē heg'āāts paa ÿÿh. Ragadahew'ēēs doo gó paa ÿ bagēēt, ÿ paa bē hehēen”, näng da ta kyyh sa hā.

³⁷ —Tii bä baad habok do reaanh da ta hā: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó āā bahapāh mabasaah doo, ny noo gó a waa āā banoo? Ny noo gó mahoo kaanh, a naēng āā banoo? ³⁸ Ny noo gó ta s'ee hēnh naa ōm āā bahapāh, ōm āā gadoo? Ny noo gó ōm saroor tamaah, ōm āā saroor noo? ³⁹ Ny noo gó ōm āā bahapāh manahēē näng doo, radawāts gēēt do ōm? Ny noo gó ōm āā bahehēen?”, nāk da baad habok do sa kyyh.

⁴⁰ —Tii bä ta bagā n'aa ky hadoo da hahÿÿ da: “Baad bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahōnh hē hāj ÿ hedoo do hā, hā ÿ h'yy ka'eeh do hā bē bad'oo do paah, rahyb n'aa sekog its né paawā, hā ÿ né hē ti tii d' bē bad'oo doo. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo”, näng da ta bagā n'aa baad habok do sa hā.

⁴¹ —Tii bä ta s'ÿÿ hēnh hab'ēeh do sa hā taky hadoo da: “Bēeh, ky n'aa kawas'ee bong doo, bē ahōm mahānh ÿÿ tēeg hōō nadēek doo hēnh, Dijab, āās nesaa do Dijab karom sa daheeh sa hyb n'aa P'op Hagā Do benyyw dāk doo hēnh. ⁴² T'īi hēnh bē wén hōm, ÿ né asaah paah, dooh paa wa ÿ bē an'oo bā. ÿ paa hoo kaanh, dooh paa naēng ÿ bē an'oo bā. ⁴³ Ta s'ee hēnh naa paa ÿÿh,

dooh paa ŷ bē gado bā bē tób bā. ŷ paa saroor tamaah, dooh paa saror ŷ bē an'oo bā. ŷ paa nahēē nāng, ragadahew'eēs doo gó paa ŷ bagēēt, dooh paa ŷ bē hegāā bā”, nāng da ta kyyh.

⁴⁴ –Tii bā kā, ti na-āāj da reanh da. Hahŷŷ da da sa kyyh: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó paa ōm āā bahapāh mabasaah doo, mahoo kaanh doo, ta s'ee hēnh naa do ōm, saroor tamah do ōm, manahēē nāng doo, ragadahew'eēs doo gó mabagēēt doo? Ny noo gó ōm āā manasa?”, nāk da sa kyyh.

⁴⁵ Tii d' taky hadoo: “Baad bē ŷ maher'oot hahŷŷh: Hahŷ hyb n'aa sakog its do see hā bē manasa doo, ŷ né hē ti bē manasa. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo”, nāng da ta bagā n'aa baad nabok do sa hā.

⁴⁶ –Tii bā, ah'ūūm da rahoop do had'yyt doo hēnh. Baad habok doo, dooh t'ī hēnh rahōm bā. Hŷ pong jé ji edēb had'yyt do ragadoo tii hā –nāng mā Jesus.

26

Ratyw n'aa esoos do nyy da radaj'ēep Jesus panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bā sahōnh hē ta ti taher'oot doo, taky hadoo mā ta ma matēg sa hā:

² –Bē hapāh, edaa dāk Pas-kowa. Pawóp nā ta āh. Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ran'oo dāk da ta majī sa moo gó b'aa kajatsēk do hā takepēēm dāk hyb n'aa –nāng mäh.

³ Ti m' P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa na-āāj mā sēd hā m' rakata padēek P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āāt do tób bā. Kajapas mā P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āāt do hād. ⁴ Ti m' ratyw n'aa esoos mā Jesus ramoo maso hōm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapāh bā m', radaj'ēep hyb n'aa kā m'.

⁵ Rakaner'oot bā m' raky hadoo:

–Doo da ēr dajēēb bā Pas-kowa noo gó, hajōk do ēr wē rah'yy kawereem mahānh –nāk mäh.

Buu benyym do ŷŷnh ahoog wāt do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahŷŷh

⁶ Ti m' panang Betanija hād nāng doo bā m', Simaw saraa hā dāk do paa tób bā, ⁷ sa waa tyng hā m' Jesus basoo hā m', ana mā ta wē ŷŷnh. Buu benyym do hood mā ta moo gó m' tabadāk. Pā s'ēēb mā ta hood. Tak'ēp mā taky n'aa gebah ta ti gó hanāng do buu benyym doo. Ti m' Jesus nuu gó m' tabahah'ook.

⁸ Doo m' Jesus ma matēg ragenaag bā ta ti tabad'oo doo.

–Hēd n'aa tarejāā tii? –nāk mäh. ⁹ –Taw'āāts hē paawā takes'ēēm. Tak'ēp paawā ji ky n'aa geb'aah. Ta sām ji an'oo paawā kas'uut do sa hā –nāk mäh.

¹⁰ Jesus maa napāh bā sa kyyh, taky hadoo:

–Bē hajēēw manā hahŷ ŷŷnh! Tak'ēp baad hadoo do tamoo wād wāt hā ŷŷ.

¹¹ Kas'uut do aboo had'yyt hē bē mahang. ŷ ti hŷŷh, dooh bē mahang had'yyt hē ŷ awād wād bā. ¹² ŷ radakā jēng noo gó buu benāw n'aa tii d' nuh ŷŷ gó tah'ook doo. ¹³ Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Jé pad'yyt hē badāk hahŷŷ hā P'op Hagā Do T'aah panyyg hanām do rabaher'ood hōm bā, raher'oot da na-āāj hē hā ŷ tamoo wād wāt do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hā –nāng mäh.

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaēēnh do ky n'aa hahŷŷh

¹⁴ Ti m' 12 hedoo do Jesus ma matēg seeh, Judas Ikarijot hād nāng do bahōm P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa wē. ¹⁵ Ti m' taky hadoo sa hā:

–Nyy hē ta sām bē anoo da hā ŷŷ, Jesus ŷ haēēj bā bē hā? –nāng mäh.

Ti m' ranoo ta hā 30 moweed k'āāts tēg hawak do s'ēēb ta sām. ¹⁶ Ti m', ti noo gó naa Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kån tabahaēēnh hyb n'aa kā sa hā.

Jesus ta ma matēg daheeh Pas-kowa tā n'aa rabawēh do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁷ Ti m' pāw makuj n'aa tamah do rata-heb'eēs do du dāk noo gó m', Jesus ma matēg rabana ta wē, ti m' rabeanh ta hā:

–Nyy bā makarēn āā benām Pas-kowa tā n'aa, matab'eēs hyb n'aa? –nāk mäh.

¹⁸ Ti m' taky hadoo:

–Bē ahōm nā panang hēnh, aj'yy tób hēnh. Hahŷŷ da da bē maher'ood ta hā: “Hahŷŷ da āā ma matēg kyyh a hā, ‘Kaja

däk ÿ hajaa do noo gó ÿ jawén hyng doo. A tób hēnh da ÿ tab'ēēs Pas-kowa tā n'aa ma matēk ÿ sa daheeh' ", nāk da bē kyyh —nāng mā Jesus ta ma matēg sa hā.

¹⁹ Jesus mejūū doo da né hē m' ta ma matēg rabad'oo. Ti m' ramoo boo kån tii bā kā Pas-kowa tā n'aa kā.

²⁰ Papÿÿj badēē hyng bā kā, Jesus bahyy sooh mā 12 hedoo do sii hē sa waa tyng pa.

²¹ Sa tā rabawēh bā kā m' taky hadoo sa hā:

—Bē see ÿ tahaēēnh da majīī moo gó. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —nāng Jesus sa hā.

²² Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mā raky hadoo:

—Hā ÿÿ, dooh ÿ tado bā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo! —nāk mäh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē see né da. Nemon ÿ hehoots wāt do pāw, ti né da ÿ haēēnh doo —nāng mäh.

²⁴ —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajēp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hē —nāng mäh. —Ti hadoo né hē, baad nado da aj'yy hā, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majīī moo gó han'oo dāk do hā! Taw'āāts hē paawä ta ti aj'yy hā tanenyys bā paawä! —nāng mā Jesus kyyh.

²⁵ Ti m' Judas, Jesus haēēj dāk do pan'aa, ky hadoo ta hā:

—Hā ÿÿ, dooh ÿ tado bā ma matēg! —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky gadoo:

—A daaj hē ti makaher'ood dāk —nāng mäh.

²⁶ Ti m' rabawēh bā, Jesus bado dāk pāw, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'āāts hē òm, Ee. Man'oo dāk pāw āā hā —nāng mäh.

Ti m' taganabäh dāk pāw, tan'oo dāk mā ta ma matēg sa hā. Ti m' taky hadoo:

—Bē gado däg, bē awa. Hup ÿ heen n'aa hahÿÿh —nāng mäh.

²⁷ Ti m' Jesus bado dāk uwa bēēh hood, ti m' P'op Hagä Do hā ta ky hadoo:

—Taw'āāts hē òm, Ee. Man'oo dāk uwa bēēh āā hā —nāng mäh.

Ti m' tan'oo dāk mā sa hā, ti m' taky hadoo:

—Bē sahōnh hē, bē eēg ta uuh —nāng mäh.

²⁸ —Majyw ÿÿ ÿ anoo do ÿ dajēp noo gó heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahōnh hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kā. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky dāng. Hajök do sa hyb n'aa takan'oo dāk majyw ÿÿ, ÿ dajēp noo gó, nesaa do sa h'yyb gó hanāng do kawug hōm hyb n'aa —nāng mäh. ²⁹ —Hahÿÿ d' bē ÿ maher'oot: Hÿ jawén dooh ÿ eēg wād bā hahÿ uwa s'ēēb. Jāām hē p'aa hēnh papuuj däg ÿ eēēk da bē sii Ee bag'āās doo bā —nāng mäh.

³⁰ Ti m' Saaw-Mo hā hanāng do see me P'op Hagä Do rama ejām do jawén paa bā m', rabahōm kån waēē joom oriib hād nāng do banāng hēnh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Badah, atsēm, hā ÿ rabad'oo do bē bahapäh bā, bē sahōnh hē da ÿ bē beréd hōm —nāng mäh. —Hahÿÿ da takerii dāk P'op Hagä Do kyy kerih do hā ti ky n'aa: “B'éé hagä ÿ daj'ēēp da. Tii bā da jé pad'yyt hē b'éé rabehūūm bong”* —nāng mäh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta tii d' né paawä da hā ÿÿ, ÿ ganä wāt jawén paa bā da, bē pooj jé da ÿ bahōm Garirej hēnh —nāng mäh.

³³ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahōnh hē òm reréd hōm bā, a wē ramoo bok do rabahapäh bā, ÿ ti dooh noo gó òm ÿ eréd bā —nāng mā Peed.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Badah né hē, atsēm, karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejēn da. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —nāng mā Jesus Peed hā.

³⁵ Ti m' Peed ky kah'ūūm mā ta hā:

—Dooh! —nāng mäh. —ÿ radajēēb bā na-āāj hē a sii, dooh noo gó da òm ÿ hyb n'aa eréd bā! —nāng mäh.

Ti ky hedoo né hē m' Jesus ma matēg wób.

Getsemani bā Jesus ky n'aa ketsēē do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

³⁶ Ti m' ta ma matēg daheeh Jesus bahōm joom banāng hēnh Getsemani hād nāng doo hēnh. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Babä bē ayyw dó jajé ÿ ky n'aa ets'ēē nuuj jé —nāng mäh.

* 26:31 Sakarija 13.7

37 Ti m' Peed, Sebedew taah pawóp hadoo do daheeh tamahũũm ta sii dawë hä. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb.

38 Ti m' tamawoob hë hadoo do sa hä taky hadoo:

—Tak'ëp ÿ h'yy katón. ÿ h'yyb dajëp do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw. Bë matakä si ÿÿ. Bë aã manä da! —näng mäh.

39 Ti m' tabahõm dawë hä. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, tũũ m' ta maboore hyy jat, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Tahaja bä paawä, mado hõm mahãnh ÿÿ wät hahÿ ÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ÿ bets'ëë paawä, makarën doo d' né hë mabad'oo, ÿ karën doo da nado —näng mäh.

40 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob hë hadoo do rahab'ëeh hënh, taheg'aãs mäh, aã b'ëeh mäh. Ti m' Peed hä tabeaanh:

—Dooh bë haja bä kanahën d'os hë bë ty gapadäg bä si ÿÿ? —näng mäh. 41 —Bë matakä, P'op Hagä Do hä bë ky n'aa ets'ëë, nesaa do h'yyb natatuk hyb n'aa bëeh, ÿ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh. —Ji h'yyb karën né paawä baad hadoo do ji moo wät, nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ëë ÿ wén näng —näng mäh.

42 Ahõm ënh mä p'aa hënh, ti m' taky n'aa etsëë ënh p'aa hënh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Tanahaja bä ÿ ahoop do pan'aa kado hõm mahãnh ÿÿ, ÿ mamo n'aa najesu bä ta mahãnh, tii bä, makarën doo da né hë ÿ karën hä ÿ kametëeh —näng mäh.

43 Ti m' p'aa hënh tabana bä ënh, aã b'ëeh ënh mäh, tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb.

44 Ahõm ënh p'aa hënh, taky n'aa etsëë do paa taky n'aa etsëë ënh p'aa hënh.

45 Ti m' tamatëeh ta ma matëg tamawoob hë hadoo do wë, ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë kameh'aãk nä? Bë aã magyys hë? —näng mäh. —Bë hegãã. Edaa däk Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh do sa moo gó rabahaëëj däk doo. 46 Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm! Wät ta ti ÿ han'oo däk do majë ÿÿ hä —näng mä Jesus kyyh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

47 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajök mä han'aa ta sii. Sën-jeer yt hä m', boh yt hä m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó m', Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ããj hë ti rabana. 48 Haëënh doo, baad ub mä taky n'aa her'ood däk. Hahÿÿ da m' ta kyyh sa hä:

—Ta ti ÿ tapa tsanetsup doo da, ti né hë tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm —tii da m' ta kyyh dó sa hä.

49 Ti m' nayyw hë Judas bana Jesus wë, ti m' tedëng:

—Taw'ããts hë õm, ma matëg? —näng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.

50 Ti m' Jesus ky hadoo Judas hä:

—Ti bä, mamoo wäd ti majawén na doo, najis ÿÿ —näng mäh.

Ti m' ta hä rakajäk, ramaso däg kån mä Jesus. 51 Ti m' Jesus hata see bado däk ta sën-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'ãät do karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.

52 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Menyyw däg a sën-jeer —näng mäh. —Sën-jeer me ta wób hekyyt doo, sën-jeer me tadajëp. 53 ÿ nahaja med'oo, ÿ karën bä paawä, Ee hä ÿ ky n'aa etsëë 12 ken'yyh kata däk do tak'ëp kanekan do aãs nayyw hë tamejũũ hyb n'aa, ÿ ramo n'aa jesuu hyb n'aa? 54 Tii d' tado bä paawä, ÿ ramo n'aa jesu bä paawä, dooh paawä takaja bä tii bä P'op Hagä Do kyy kerih doo, hahÿ né hë kametëeh doo kä hä ÿ taheer'oot doo —näng mä Jesus ta ma matëg hä, sën-jeer hado däk do hä.

55 Ti m' hajök do hä kä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ÿÿh, bë wén n'aa wë ÿÿ sën-jeer yt hä, boh yt hä, ÿ bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hë ÿ ma metëëk bä. Dooh ënh ÿ bë maso bä tii bä ënh? —näng mäh. 56 —Hÿÿ kä, taw'ããts hë —näng mäh. —ÿ hapäh, sahõnh hë tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, hä ÿ kametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus.

Ti m' sahõnh hē kā ta ma matēg rawaj'aa bong. Reréd hõm mā Jesus.

Judah buuj sa wahē n'aa wē Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

⁵⁷ Ti m' Jesus ramaso dāk do ramahũũm kån Kajapas häd näng do tób hēnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do ti Kajapas. Kata b'ëeh mä ta tii bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetek doo, Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do sii hē m'. ⁵⁸ Peed bahõm mā Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë suun mā P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do tób w'oo hã. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng, tabaheg'ääs hyb n'aa nyy d' rabad'oo Jesus hã.

⁵⁹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa hedoo doo, sahõnh hē Sinedirijo häd näng do ajyy n'aa sii hē m' resoos mā Jesus hã rap'ää́ daj'ëep péh. Resoos mā daap hē Jesus raky n'aa tapaa doo. ⁶⁰ Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' raw'yyt pé rap'ää́ daj'ëep pé Jesus.

Ti m' tagadëeg ub kā pawóp hē han'aa, ⁶¹ ti m' raky hadoo:

—Hahỹỹ da hahỹ aj'yy kyyh: “ÿ hajaa ÿ gawatsiig hõm bā P'op Hagä Do tób n'aa”, näng. “Tamawoob hē ta äh, ÿ tamaa sooh p'aa hēnh”, näng ta kyyh —näk mā sa hã.

⁶² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do p'op mā tabas'ëeg geët. Ti m' taky hadoo mā Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

⁶³ Dooh m' Jesus ky gado bā. Bag hēnh mā tabagëët.†

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do ky hadoo ênh mā ta hã:

—P'op Hagä Do hedëb had'yyt do matym gó kā õm ÿ mejũũ, äã mamaher'oot hyb n'aa ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah mado bā! —näng mäh.

⁶⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Õm né tii, ti tii d' her'oot —näng mäh. —Ti hadoo né hē, hahỹỹ da bē sahõnh hã ÿ maher'oot: Hỹ jawén bē hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do, Sahõnh Sa Bahãnh Hadoo Do hub hēnh tabasoooh bā, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bā. Bē hapäh né da ênh tabahyng bā wē puh mahang —näng mā Jesus kyyh sa hã.

⁶⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do kawaj'ää́n gó tawén s'ëed hõm ta daaj hē ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejã däk! Jää́m hē. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Bē maa napäh né hē ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejã doo. ⁶⁶ Nyy da bē hã? —näng mäh.

—Taw'ää́ts hē tadajëp! —näk mā ta wób sa kyyh.

⁶⁷ Ti m' ta mamets rabahetsoos, ti m' rabetuu sa moo me. Ta wób ratapa ewyyh mäh, ⁶⁸ ti m' raky hadoo ta hã:

—Maher'ood mahapëë bā, Kristo, jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

⁶⁹ Ti noo gó, tób w'oo hã Peed bahäng bā, tób danäh karom ÿñh ana ta wē, ti m' taky hadoo:

—Õm na-ää́j hē Jesus Garirej buuj sii hawät doo —näng mäh.

⁷⁰ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät sahõnh hē sa matym gó.

—Dooh ÿ heen n'aa nyy bā ta ti maher'oot doo —näng mā ta kyyh.

⁷¹ Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bā. T'ĩĩ hēnh tób danäh karom ÿñh see bahapäh bā m', taky hadoo sa pa hab'ëeh do sa hã:

—Jesus Nasaréh buuj sii hawät do hahỹỹh —näng mäh.

⁷² Ti m' Peed jejën ênh mā p'aa hēnh. P'op Hagä Do hã m' taky däng, raky daheeh hyb n'aa paawä:

—Dooh ÿ hapëë bā ta ti aj'yy —näng mäh.

⁷³ Ti noo gó né hē badawëd däk mäh, ta pa hab'ëeh do p'op raky hadoo ta hã:

† 26:63 Dooh Jesus kawaj'ää́n bā. Daap hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'ää́t do ke'aanh, Jesus wén ky ganadoo.

—Sa hata see né hē òm —näk mäh. — Garirej buuj raber'oot doo da né hē ti maber'oot —näk mä sa kyyh.

⁷⁴ Ti m' Peed ta daaj hē taky n'aa kawas'ee kån. Ti m' P'op Hagä Do hä taky däng:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy! —näng mä ta kyyh sa hä.

Ti m' nanyw hē m' karaak bah'ÿÿ kån. ⁷⁵ Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa kä ta hä: “Karaak bah'ÿÿ do pooj jé, tamawoob nuu me ÿ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hä. Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëed kån mä taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

27

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kån do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Bãp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób, rahyb n'aa eno däk Jesus radaj'ëep hyb n'aa. ² Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm Pirato häd näng do wë, Roma buuj Judah häj n'aa bä bag'ããs doo.

³ Ti m' dajëb hä Jesus raky n'aa ety däk do Judas, Jesus haëej däk do ky n'aa napäh bä m', t'yyd kamehĩĩn wät mä tamoo wät do paa hä. Ti m' moweed k'ãäts tég hawak do s'ëeb tabaj hõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób hä.

⁴ —Nesaa do ÿ moo wäd wät —näng mä sa hä. —Mo haj'aa kad'oo do nado dajëb hä ÿ haëej däk doo —näng mä Judas kyyh sa hä.

Ti m' sa wahë n'aa hedoo do raky gadoo:

—Dooh hyb n'aa ãã hyb n'aa peet pé ta tii. A ky gabuuj hē ti ta tii —näk mä sa kyyh.

⁵ Ti m' Judas dawäts bëeh tũũ moweed P'op Hagä Do tób n'aa yt hä, ti m' tabahõm kån, nu kasagĩĩw däk mä tyd me.

⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa rabata däk moweed tũũ kajäk doo, ti m' raky hadoo:

—Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa tabahado däk hyb n'aa hahÿ dajëer. Majyyw dajëer n'aa ti hÿÿh —näk mäh.

⁷ Ti hyb n'aa m' rahyb n'aa newë däk ramametsëe hyb n'aa hew'yyt do joom banäng doo, Judah buuj nadoo do kamag kadebong do pan'aa. ⁸ Ti hyb n'aa, da hē na-ããj nã ta häd ramaneëenh “ta majyyw hood”, hew'yyt do joom hood paah. ⁹ Tii d' né kä m' kametä däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Jeremiih häd näng do erih do paa kä. Hahÿÿ d' paa m' ta kyyh: “Rado däk 30 he-doo do moweed k'ãäts tég hawak do s'ëeb. Sa moo gó rahaëej däk do sãm Isaraéw buuj raky kajäk do tii. ¹⁰ Ta sãm me rabets'ëe hõm hew'yyt do joom banäng doo. Tii d' né hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ hä ÿÿ”, * näng paa Jeremiih erii wät do kyyh.

¹¹ Ti nuuj jé m' Roma buuj Judah häj n'aa bä bag'ããs do pooj jé m' Jesus bagëet. Ti m' Jesus hä ta bagä n'aa eanh mäh:

—Òm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿÿ. Tii d' né hē, maher'oot doo d' né hē —näng mä Jesus.

¹² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób Jesus raky n'aa tapaa bä kä Pirato hä, dooh m' Jesus ky gedag bä. ¹³ Ti m' Pirato ky hadoo ta hä:

—Nepäh a hä òm raky n'aa tapaa doo? —näng mä Pirato.

¹⁴ Dooh né paawä Jesus kawaj'ããn bä, dooh m' taky gedag bä raky n'aa tapaa doo. Ti hyb n'aa m' tak'ëp Pirato hyb n'aa meuuj wät.

¹⁵ Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëes do seeh. Teréd hõm hajök do retsëe doo. ¹⁶ Ti noo gó m' ragadahew'ëes doo gó m' tabagëet Jesus Barabas häd näng doo, moo nesaa do ky n'aa etsëeh doo. ¹⁷ Ti m' hajök do rakat'aa bä kä ta tób hënh, Pirato beanh sa hä:

—Ny hadoo do bë karën ÿ eréd hõm: Jesus Barabas, Jesus ramaneëenh do P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? —näng mäh.

¹⁸ Tii d' tawén eanh, tahapäh mäh, ta hä rahaëej däk Jesus, rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa ta hä.

¹⁹ Ti m' ti noo gó né hē m', ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó Pirato basoooh bä kä m', Pirato

* 27:10 Jeremiih 19.1-13, 32.6-9. Taw'ãäts hē ji ner'oot na-ããj hē Sakarija 11.12-13.

ÿÿm mejũũ mã Pirato rapanäk hyb n'aa. Hahÿÿ d' mã ta kyyh:

—Marejã manã ta ti aj'yy mo haj'aa kanadoo doo. Ta ti hyb n'aa tak'ëp ÿ bahob wät säh ÿÿ gó naga hẽ atsëm —näng mã ta ÿÿm kyyh Pirato panäk do hä.

²⁰ Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ m' ramejũũ mã hajök doo, Barabas rabetsëe hyb n'aa Pirato hä. Ramaher'oot na-ããj hẽ Pirato ramejũũ Jesus tadaj'ëep hyb n'aa.

²¹ Ti m' Pirato beanh sa hä:

—Ny hadoo do bẽ karën ÿ eréd hõm? —näng mãh.

—Barabas —näk mã hajök do sa kyyh.

²² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bã, nyy da ÿ bad'oo Jesus hä, Kristo ramaneëenh do hä? —näng mãh.

—Mepëem däg b'aa kajatsëk do hä! —näk mã sahõnh hẽ sa kyyh.

²³ —Hëd n'aa? —näng mã Pirato. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bã —näng mãh.

Taher'ood né paawã m' tak'ëp rageëej bong tii bã:

—Mepëem däg! Mepëem däg! —näk mãh.

²⁴ Pirato bahapäh bã m' sa h'yyb rawanareem doo, Pirato hapäh mã rah'yy kawereem do ta wë, tado däk naëng, ti m' ta moo tabahetsyyd wät hajök do matym gó.†

—Hëp ÿ n'aa nado hahÿ aj'yy dajëp doo —näng mãh. —Bẽ né hẽ ti ta tii d' karën doo —näng mãh.

²⁵ —Taw'ããts hẽ —näk mã sahõnh hẽ. —Ããh, ãã panaa na-ããj hẽ, ãã gadoo ta majyyw hyb n'aa ãã raky n'aa tapa bã —näk mã Pirato hä.

²⁶ Ti m' Pirato beréd hõm Barabas häd näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëej däk warahén sa hä rabepëem däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hä.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' bag'ããs do warahén n'aa ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo

hënh. Tii bã m' ranaëej nä sahõnh hẽ sa hataa, séd hä rakata padëek hyb n'aa Jesus w'oo hä. ²⁸ Ti m' rakabo nyyh ta saroor, ti m' radasuun jëng ta hä ta hatsë hahiin doo.

²⁹ Ti m' hetëk do moo m' ramap'õöd däk, ta nuu gó m' radasooh. Ti m' ranoo ta tatu hub hënh tamasoo hyb n'aa.‡ Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy bëeh ta wë. Raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa mes'uunh. Ti m' raky n'aa ej'ees. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mãh.

³⁰ Ti m' rabahetsoos sa matsós me. Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me. ³¹ Raky n'aa ej'ees jawén paa bã m' rado nyyh mã ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mã ta saroor hẽ. Ti m' ramahũũm rabepëem däk hyb n'aa.

Jesus rabepëem däk do panyyg n'aa hahÿÿh

³² Panang bã naa raban'yyh bã m' rakataa aj'yy panang Sirené häd näng doo bã naa, Simaw häd näng do hä. Ti m' warahén ramejũũ mã tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëem däk do b'aa n'aa.

³³ Ti m' rakajaa Gogota häd näng doo bã. (Gogota häd näng doo m' ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) ³⁴ Ti m' ramenoo ta hä joom uwa häd näng do s'ëeb hejoonh doo. Kamekuunh mã ti datsäng doo me.§ Ti m' tameëek kanahën d'os hẽ, dooh teëg bã.

³⁵ Ti m' rabepëem däk do jawén paa bã m', ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.** ³⁶ Ti m' rabehyy b'ëeh Jesus rabahag'ããs hyb n'aa.

³⁷ P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëem däk kerih do Jesus moo p'ãã tadajëp do heen n'aa. Hahÿÿ da m' kerih do hä: “Jesus hahÿÿh, Judah buuj sa wahë n'aa”, näng mã kerih do hä. ³⁸ B'aa kajatsëk do wób hä rabepëem padëek na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy baretsëk doo. Hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëem däk do bahäng. ³⁹ Ta tii

† 27:24 Tii d' tawén d'oo, ta ky gabuuj gó nadoo do radaj'ëep doo, tametëeh hyb n'aa sa hä. ‡ 27:29 Ta hatsë rawén dadäk, sa wahë n'aa ky n'aa hadoo ramanes'uunh hyb n'aa. Ti hadoo hetëk do kapõõs doo. Tëg gabarëeh do sa wahë n'aa nuu gó radasooh do ky n'aa hadoo ramanes'uunh. Ti hadoo na-ããj hẽ ta tatu. Ta moo gó sa wahë n'aa atón tatu n'aa hedoo do k'ããts tëg hawak do s'ëeb rahyb n'aa jew'yyk do metëe n'aa. Ta tii me ramanes'uunh. § 27:34 Datés do biin tii. Tii d' né hẽ rabahed'oo radej'ëep do hä. ** 27:35 Saaw-Mo 22.18

me teb'ëes do raky n'aa rejãã mä Jesus, sa nuu m' rewõnh Jesus wë. ⁴⁰ Hahÿÿ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta äh mamoo wäd sooh p'aa hënh, a nooh. A daaj kedëeb! Ahyy b'aa hä hadäk do õm, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näk mä sa kyyh.

⁴¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hë raky n'aa ej'ees mäh:

⁴² —Ta wób ted'ëep —näk mäh. —Doo tahaja bä ta daaj hë takedëeb bä! Isaraéw buuj sa wahë n'aa m', tanooh. Taw'ãäts hë tabahyng b'aa kajatsëk do hä tahadäk do hä naa, tii bä äã ky daheeh da! ⁴³ P'op Hagä Do hä m' tah'yy kasadä, tanooh. Na P'op Hagä Do edëeb häã, P'op Hagä Do genaag bä ta hä. P'op Hagä Do T'aa m', tanooh —näk mä sa wahë n'aa sa kyyh.

⁴⁴ Baretsëk do ta pa pad'ëek do ti na-ããj raky n'aa rejãã mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hä. Jããm hë tug bä tabawag däk p'aa hënh. ⁴⁶ Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëej wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

“P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ÿ mamakyy?”^{††} tahanäng pé m' tii.

⁴⁷ Ta tii bä p'eets hë hab'ëeh do wób rama napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Eriij^{‡‡} ti tanaëenh —näk mäh.

⁴⁸ Ti m' nanyw hë sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëeb oow me, b'aa hä m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hä tabeëek hyb n'aa. ⁴⁹ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Na madëeg! —näk mäh. —Ti b' ër heg'ããs Eriij ana bä tabed'ëep hyb n'aa —näk mäh.

⁵⁰ Ti m' tak'ëp mä Jesus geëej wät, ti m' h'yy keréd hõm mäh.

⁵¹ Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ëed hyng mäh. Hëej katajus wät mäh, pä ganebäh bong

^{††} 27:46 Saaw-Mo 22.1 hä takerii däk doo hä tabeh'üüm. ti Eriij.

P'op Hagä Do an'oo bä. ⁵² Noo kesëets hõm mä kamag hood. Hajök mä baad habok do paa genä bok mäh. Edëb bë kån mäh. ⁵³ Genä bok do raban'yyh sa kamag hood paa bä naa. Ti m' Jesus ganä wät do jawén paa bä, rabajëe p'ëe panang Jerusarënh hënh. Kas'ee bok mä hajök do hä.

⁵⁴ Ti m' hëej katajuus doo, sahõnh hë hawäd wät do warahén sa wahë n'aa, ta warahén n'aa Jesus hag'ããs do rabahapäh bä m', raky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿÿh! —näk mä sa kyy kä.

⁵⁵ Hajök ÿÿj tii b' hab'ëeh. Dawëe naa m' rabaheg'ããs. Garirej häj n'aa bä naa rahada mä Jesus. Jesus karën do hä, ta waa hedoo do hä m' ramasa. ⁵⁶ Sa mahang mä rabab'ëeh Marija Madarën häd näng doo, Marija see Tsijaag Joséh sa ÿÿn, Sebedew taah sa ÿÿn. Tamawoob hë ÿÿj.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁷⁻⁵⁸ Tüüh däg bä m' papÿÿj, aj'yy tak'ëp ma näng do bahõm Pirato wë. Joséh mä ta häd. Arimatsija hënh naa m' tii. Jesus ma matëg see hado däk mäh. Ti m' tabahõm Pirato wë. Tetsëe mä Jesus kamag n'aa tabado hyng hyb n'aa. Ti m' Pirato mejüü rahaëej däk ta hä tadakä jëng hyb n'aa.

⁵⁹ Ti m' Joséh bado hyy kån Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pãän hanäm doo me, rino häd näng do s'ëeb. ⁶⁰ Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood pan'aa. Joséh kamag hood paawä ti ragagots däk doo. Ti m' pä gatsabak do tepëed nä, taty gatsëe däk mä ta me. Ti m' tabahõm kån. ⁶¹ Marija Madarën, Marija see Jesus kamag hood pa m' rabat'oonh.

⁶² Ti m' jati péh, Saab hä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw sa daheeh rabahõm Pirato wë.

⁶³ —Hyb n'aa jawyk doo —näk mä Pirato hä. —Äã hyb n'aa es'ee däk ta ti aj'yy noo kanesa do ky hadoo do paah. Hahÿÿ d' paa ta kyyh: “Tamawoob hë tabahado däk bä kä äh ÿÿ, ÿ d' ganä wät p'aa hënh”, näng paa ta kyyh. ⁶⁴ Ti hyb n'aa äã karën paawä

^{‡‡} 27:47 P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do paa

mamejũ warahén rabahag'ããs hyb n'aa ta kamag hood tamawoob hẽ ta äh. Ta kamag hood ranahagãã bã, ta ma matëg an'aa da ta kamag rabado nyyh hyb n'aa. Jesus ganä wät, näk da tii bã. Hajök paa tawedii. Jesus makũ ganä wät ranoo bã, ti bahãnh kawad'ii padëek hajök do tii bã — näk mã sa kyyh Pirato hä.

⁶⁵ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ãäts hẽ bẽ mahũũm warahén kamag hood rabahag'ããs hyb n'aa. Baad bẽ enyyw. Bẽ hapäh né hẽ nyy d' bẽ bad'oo — nãng mãh.

⁶⁶ Ti m' ta kamag hood noo bã rabats'aa däk ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa, ta ma matëg ranoo gasëets hõm mahãnh. Ti m' ramejũ warahén rabahag'ããs hyb n'aa.

28

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Saab bahëej jëng bã m', bap paah, met'uuh hä, papÿÿj ty ganä këe bã, Marija Madarën, Marija see daheeh rabahõm Jesus kamag hood rabaheg'ããs hyb n'aa.

² Ti m' nyyw hẽ, tak'ëp k'ãäts katajus këe. Tak'ëp tawén katajus wät P'op Hagä Do äãs bahyng do hyb n'aa, ti m' pä kepëed hõm ta noo gatsë paah, ti m' ta jó tabaso däk. ³ Tak'ëp mã äãs gabarëeh, hawyp do gabarëeh doo da. Tak'ëp mã ta saroor bahawak. ⁴ Tak'ëp mã warahén, Jesus kamag hood hag'ããs do paah, rajeÿÿm bong mã äãs. Kajajän b'ëeh mã ÿÿm haj'aa, dejëp do hedo padëek mãh.

⁵ Ti m' äãs ky hadoo ÿÿj sa hä:

—Bẽ eÿÿm manäh! —nãng mãh. —ÿ hapäh, Jesus repëem däk do paa bẽ esoos. ⁶ Dooch wäd bã. Ganä wät, bẽ tamaher'ood wät doo da né paah! B'ëep, bẽ hegãã nyy bã takadasuun jëng do paa bã —nãng mãh. ⁷ —Nyyw hẽ bẽ ahõm, ta ma matëg bẽ maher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da d' bẽ kyyh: “Ganä wät dejëp do sa mahang. Ahõm da bẽ pooj jé Garirej hënh. Bẽ hapäh da t'ii hënh”, näk da bẽ kyyh. Tii d' këh ÿ bẽ hä — nãng mã äãs kyyh ÿÿj sa hä.

⁸ Ti m' rawaj'aa jëk ta ma matëg ramaher'oot hyb n'aa. Rajeÿÿm né paawä m'

tseb'ee mä ti hyb n'aa. ⁹ Ti m' rabajëk bã m', nyyw hẽ m' Jesus kas'ee wät sa hä, ti m' takedëng sa hä. Ti m' ta wë rabana, ti m' rabehyy b'ëeh tũũ, ta tsyym hä ramoo kajäk ta hä raweh'ëeh hyb n'aa. ¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bẽ eÿÿm manäh. Bẽ ahõm, bẽ maher'ood hãj haa sa hä Garirej hënh rabahõm hyb n'aa. Tii bã da ÿ rabahapäh —nãng mã Jesus.

Warahén ramaher'oot do rahapäh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jesus ma matëg wë ÿÿj rahõm nuuj jé m', warahén wób rabajëk mã panang hënh P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. Ti m' ramaher'oot mã sa hä sahõnh hẽ rahapëe wät doo. ¹² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa rakataa Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa sii, rahyb n'aa newëe nyy d' rabad'oo hyb n'aa. Ti m' hajõng dajëer rabanoo warahén sa hä, ¹³ ti m' raky hadoo sa hä:

—Taw'ãäts hẽ hahÿÿ da bẽ maher'ood ta wób sa hä: “Atsëm, äã äã nuuj jé ta ma matëg rabana, tii b' retsëeg hõm ta kamag”, näk da bẽ kyyh —näk mã sa wahë n'aa hedoo do sa kyyh.

¹⁴ Ti m' raky hadoo ënh:

—Pirato, babä bagä n'aa ky n'aa napäh bã panyyg bẽ her'ood hõm doo, äã h'yyb en'yyim da, dajëb hä bẽ taky n'aa ety mahãnh* —näk mã sa kyyh.

¹⁵ Ti m' warahén ragado däk dajëer, ti m' sa hä ramejũ doo da né hẽ m' ramaher'ood hõm daap men'yyh do panyyg. Ti m' jé pad'yyt hẽ m' Judah buuj mahang kaher'ood däk ta ti panyyg. Da hẽ na-ãäj nä kaher'oot.

Jé pad'yyt hẽ ta ky n'aa ji maher'ood hõm Jesus mejũũ do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' 11 hedoo do rabahõm kãn Garirej hënh, waëe hënh, Jesus mejũũ do paa hënh. ¹⁷ Ti m' Jesus rabahapäh bã, raj'aa etsëe kãn mã ta hä. Ti hadoo né hẽ dooh baad tagah'ood nä bã ta wób sa hä. ¹⁸ Ti m' Jesus bana kãn p'eets hẽ sa wë. Hahÿÿ d' mã ta kyyh sa hä:

* **28:14** Roma buuj sa warahén n'aa raã bã rabahag'ããs bã, radej'ëep ta sãm. Ti hyb n'aa “ää h'yyb en'yyim da bẽ wahë n'aa” rawén nãng.

—Sahõnh hã, hỹ pong jé hawät do hã, badäk hahỹ bã hawät do hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do an'oo däk ÿ mejũũ hyb n'aa. Sahõnh hẽ sa bahãnh ÿ hyb n'aa jawyg däk tan'oo bã. ¹⁹ Ti hyb n'aa, bë ahõm. Ma matëk ÿÿ rabahado padëek bë an'oo bã sahõnh hẽ häj n'aa babuuj. Bë nu gemuun hõm da ta ti Ee häd gó, ta T'aah häd gó, P'op Hagä Do Sahee häd gó. ²⁰ Bë ma met'ëëg sa hã sahõnh hẽ bë ÿ mejũũ do paa raky daheeh hyb n'aa. Hahỹ ÿ ky däng bë hã: ÿ awäd had'yyt hẽ da bë sii badäk hahỹ gawatsik bã kä.† Jããm hẽ kä.

---

† **28:20** Sahõnh hẽ badäk hahỹ bahëej jëng do jawén paa bã, hỹ pong jé Jesus pa ër aboo had'yyt hẽ.

Maah-Ko Jesus ky n'aa hanäm do Maah-Ko erii wät do hahÿÿh

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿÿ tadu doo Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm doo.

² Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do mo haj'aa hä:

“ÿ mejüü da panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé.”*

³ “Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,† näng mä takerii däk do hä.‡

⁴ Nanäng panäk doo, Jowāw nu gahem'uun do paa m' tii. Tabanawäng bä paa m' tabawät. Tanu gemuun hõm paa m' hajõk. Taher'oot sa hä raberéd hõm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁵ Ti m' hajõk Judah häj n'aa buuj, panang Jerusarënh häd näng do babuj n'aa na-ääj né hë m' rabahõm Jowāw wë. Nesaa do rakawoom bä, Jowāw nu gemuun hõm tamii Joradän häd näng doo me. ⁶ Jowāw saroor mä kameer wii s'ëëb ta pan'aa. Ta baa wyd paa m' ta byyh. Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa. ⁷ Hahÿÿ d' paa ta kyy sa hä:

—Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahänh ÿÿ. Hä ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bä§ —näng mäh.

* **1:2** Marakijas 3.1 hä takerii däk hahÿÿ bód t'aats. P'op Hagä Do kyyh ta T'aah hä tabedoo do tii. Ta bód see ti Isajas erii wät do paah. † **1:3** Ji h'yyb tym ji enäm, baad P'op Hagä Do T'aah ji gadoo ji h'yyb gó, tahanäng pé m' ti ji tyw n'aa ji bak'ood däk, ji tyw n'aa ji daj'aah. ‡ **1:3** Isajas 40.3 § **1:7** P'oog ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowāw Jesus matym gó, ta hä hë Jowāw hegää bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä, ta hä hë tahegää bä, tahanäng pé tii.

⁸ —ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me. Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa —näng mä Jowāw nu gahem'uun do kyyh sa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun wät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti noo gó kä m' Jesus bana panang Nasaréh häd näng doo bä naa. Garirej häj n'aa bä ta ti Nasaréh panang. Jesus Jowāw nu gemuun wät doo kä tamii Joradän häd näng doo me. ¹⁰ Ti m' Jesus nu ganä däk bä m' tabahëg'ääs wë hä, wë kabasëëts däk. Ti m' P'op Hagä Do Sahee tabahapäh, ahyng mä ta wë gurii-i hadoo mäh. ¹¹ Ti m' hÿ pong jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Öm tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahän up doo. Baad ÿ mah'yyb n'yyim —näng mäh.

¹² Ti m' nyyw hë tabanawäng hënh, rabanabok hënh, Jesus P'op Hagä Do Sahee mahüüm kän. ¹³ T'ï hënh mä Jesus baym 40 m' ta äh. Tii bä m' Nesaa Do Yb, Satanas häd näng doo, mety paawä m'. Ta tii bä m', Jesus baym bä, ti abong mä tababo n'aa. Ääs rahag'ääs mä Jesus.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m', Jowāw nu gahem'uun do radawäts gëët do jawén paa bä kä m', Jesus bahõm kän Garirej häj n'aa hënh kä. T'ï hënh kä P'op Hagä Do panyyg hanäm do tamet'ëëg kän. ¹⁵ Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Kaja däg kän ji P'op Hagä Do bag'ääs doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë eréd hõm nesaa doo. P'op Hagä Do hä bë h'yy kawa-reem. Bë ky dahé ti panyyg hanäm doo —näng mä Jesus.

¹⁶ Ti noo gó m', tabawät bä m' karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me, tabahapäh mä pawóp hë ta hÿÿj daheeh habok doo. Simaw, Än-Deréh mä sa häd. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hë m' tii. ¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—B'ëep bë ana, si ÿ bë abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bë hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

¹⁸ Ti m' nanyw hë m' raberéd hõm karahi. Ah'ÿÿm kân mä ta sii.

¹⁹ Ti bahãnh mä tabahapäh Sebedew häd näng do taah, Tsijaag, Jowãw daheeh. Marakate gó m' rabat'oonh. Karahi m' renäm. ²⁰ Jesus ats'yyt né m' tii d' ênh. Ti m' nanyw hë m' raberéd sooh sa yb sa hataa sii hë m'. Ti m' Jesus sii rabahõm kân mäh.

Jesus habëë hõm do mera do hadäk do panyyg n'aa hahÿÿh

²¹ Ti m' Jesus bahõm panang Kapar-Naüm häd näng doo hënh. Ti m' Saab, Judah buuj rakamehehãk do hä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh tabahõm. Tii bã m' tama metëek P'op Hagä Do panyyg. ²² Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëek do hyb n'aa m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa nahado m' tii. ²³ Tii bã m' tabasoooh sa mahang aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

²⁴ —H'ëed makarën ãã wë Jesus, Nasaréh buuj? Æã marejãã mawén na! —näng mäh. —ÿ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëed õm —näng mä ta kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky geãm wät mä karap'aar h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hënh! Ahõm aj'yy mahãnh! —tah'eed hõm mäh.

²⁶ Tii bã m' aj'yy tak'ëp karap'aar h'yyb nesaa do behats wät. Tii bã m' awaaw wät mäh, ti m' tabahõm kân ta mahãnh. ²⁷ Ti m' ta wób rameuuj bong mäh, raky n'aa jög bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hÿÿ éh? Ta see ky n'aa hadoo hÿÿh. Tametëek mä hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Karap'aar h'yyb nesaa do sii hë tamejüü. Raky daheeh né hë —näk mä sa kyyh.

²⁸ Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg däk Garirej häj n'aa bã.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁹ Tii kä m' Jesus raban'yyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bã naa. Ti m' Tsijaag, Jowãw daheeh Jesus bahõm kân Simaw, An-Deréh sa tób hënh. ³⁰ Asooh mä Simaw mayyn. Oom ta hä. Ti m' Jesus hä rabaher'oot taoom. ³¹ Ti m' Jesus bajëë suun tahasoooh hënh, tamoo ej'ooj sëek mäh. Ti m' oom keréd hõm. Nanyw hë m' Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

³² Tug bã kä, papÿÿj badëë hyng jawén paa bã, Kapar-Naüm buuj ramenaah sahõnh hë nahëë enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do sii hë. ³³ Hajök Kapar-Naüm buuj kata padëek Simaw tób w'oo hä, Jesus yt gä do w'oo hä. ³⁴ Hajök mä sa nahëë Jesus hahëen hõm. Hajõ m' nahëeh. Hajõng mä karap'aar h'yyb nesaa do tahebëë bong mera do sa hä hanäng doo. Doo m' Jesus an'oo bã karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bã, rahapäh do hyb n'aa, Jesus P'op Hagä Do T'aah né hë.

P'op Hagä Do hä Jesus ky n'aa etsëë do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' jati péh, báp paah, badajung nä, tabas'ëeg gëet, ti m' tabahõm dawë hä, ranabok hënh, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. ³⁶ Ti m' Simaw ta hataa daheeh raty gawëej padëek bã m' rabahõm Jesus rabesoos hyb n'aa. ³⁷ Ramamuun bã m' raky hadoo ta hä:

—Hajök õm hes'oos! —näk mä ta hä.

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Hamäh! Ta s'ee hënh ër bahõm, ta wób panang hënh ÿ baher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg hanäm do sa hä na-ããj né hë. Ti hyb n'aa né hë ÿ wén na —näng mä Jesus kyyh.

³⁹ Tii d' paa tabawät jé pad'yyt hë Garirej häj n'aa bã. Sahõnh hë m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do hä tabaher'oot, tametëek P'op Hagä Do ky n'aa. Tahebë mä karap'aar h'yyb nesaa doo.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁰ Ti m' aj'yy rog manahuuh do hanäng do ana mä Jesus wë. Ti m' tabahyy häng mä ta taron nu paa me, tetsëë mä Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahëeh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Makarën bä mahajaa né hë nahäh ÿ mado hõm —näng mä ta kyyh.

⁴¹ Ti m' Jesus t'yyd mehïñ mäh. Ti m' tamoo däng ta hä, ti m' taky hadoo:

—Ej. ÿ karën —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

⁴² Ti m' nawayw hë kä m' ta nahëë badoo wät. Has'oo däg kân mäh.

⁴³ Ti m' baad tabaheer'oot ta hä:

⁴⁴ —Maher'ood manä ta wób sa hä —näng mäh. —Ahõm jajé naga hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo wät do wë. Mametä ta hä õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejüü do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, p'aa hënh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa õm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hä.

Ti m' tamejõ hõm.

⁴⁵ Tii d' né paawä Jesus maher'oot, dooh m' taky dahé bä. Taher'oot mä tamahõm me. Jé pad'yyt hë rapanyyg enä hõm mäh. Ti hyb n'aa kä m' dooh Jesus haja wäd bä sa panang hënh tahõm bä rabahapäh bä kä. Dawë hä kä m' takan'oo kân. Ti hadoo né hë m' jé pad'yyt hë naa rabena ta wë.

2

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' pawóp hë ta ä jawén paa bä, Jesus matëëh p'aa hënh panang Kapar-Naüm häd näng doo hënh. Tii bä m' rapanyyg enä däk, p'aa hënh mä Jesus bagëë däk tób ta yd nu hed'ëëh bä. ² Hajõk mä t'ïï hënh hah'üüm. Hajõk mä rakata padëëk tób bä. Du daa m' ta tyw n'aa wät pé tób w'oo hä na-ääj hë. Ti m' Jesus met'ëëg kân P'op Hagä Do panyyg. ³ Ti m' ji meheet pé ajyy ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó. ⁴ Du daa m' rakad'oo pé ramajë suun paawä m' Jesus wë, gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëës mä Jesus bagëët nemuun. Ti m' ramahy kân Jesus wë kä ta tyng jó. ⁵ Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hä, taky hadoo nawät do hä:

—Tah ÿÿ,* nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

⁶ Ti m' rabat'oonh sa mahang Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' sa h'yyb gó raky hadoo:

⁷ —Hëd n'aa m' ti hÿÿ ti d' tabaheer'oot? P'op Hagä Do taky n'aa rejää ti hÿÿh —näk mä sa h'yyb gó. —Jääm né hë P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

⁸ Nawayw hë m' Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. ⁹ —Nyy da nahejooj bë hä? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëed, mado däg a tyng, awäd däg”, ji noo bä nawät do hä? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

¹⁰ —Hÿÿ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa hä hanäng do nesaa do ÿ ado hõm bä, ÿ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hä taky hadoo:

¹¹ —As'ëëg g'ëed, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hä.

¹² Ti m' tabas'ëëg geët, tabado däk mä ta tyng, ahõm kân mä hajõk do matym gó. Tii bä kä m', rameuuj kân sa h'yyb gó. Ti m' P'op Hagä Do hä raj'aa etsë. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh ää hapäh pé hÿ hedoo péh —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jesus bahõm ënh karaj'aa Garirej häd näng doo hënh. Hajõk mä han'aa ta wë. Ti m' Jesus ma metëëk sa hä. ¹⁴ Ti m' ta jawén, Jesus bawät bä kä, tabahapäh Rewi häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëer tagahed'aak bä hasooh doo. Aw-Pew t'aa m' ti Rewi. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëep ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

* **2:5** Dooh Jesus t'aah tado bä. “Tah ÿÿ, najis ÿÿ” Judah buuj raheer'oot sa da hadoo do hä ramaher'oot bä. Tii d' né hë sa kyyh.

Ti m' Rewi bas'ëög geët, ahõm kån mä ta sii.

¹⁵ Ta jawén, Rewi tób bã Jesus bawëh bã m', hajõk dajëër gahed'aak doo, Matew hep'ëeh doo,† ta wób sa hã pé nesaa do moo heb'ooh do na-ããj hë rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. Hajõk né hë m' Jesus sii heb'ooh doo. ¹⁶ Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rabahapäh bã m' ta ti hedoo do sa sii Jesus bawa doo, Jesus ma matëg hã rabeaanh:

—Hëd n'aa dajëër gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii tabawëh? —näk mä sa kyyh.

¹⁷ Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bã, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bã mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta wë. Dooh ÿ ahyy bã hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ÿ naëënh hyb n'aa. ÿ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ÿ naëënh hyb n'aa‡ —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hã.

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti anäng paa m' ta heen n'aa Jowãw nu gahem'uun do ma matëg, Pariséw na-ããj mäh, ranoo kanawa doo me raweh'ëeh P'op Hagä Doo. Ti m' ta wób reaanh mä Jesus hã:

—Jowãw ma matëg, Pariséw ma matëg na-ããj hë ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee hyb n'aa. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

¹⁹ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jãm n'aa hënh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bã ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëed bã. Jãm bawät nä bã rawëë had'yyt hë. Dooh

ratayy bã. ²⁰ Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratayy kån§ —näng mäh.

²¹ Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh: —Dooh ji gas'yyb bã saroor säg noo eh do pãän papuuj bäh me. Tii d' ji adoo bã, papuuj bäh tsawyy däg bã, ta säg tanes'ëëm, kawah'oob hõm tii bã. Ti bahãnh tanoo ee däk tii.

²² Ti hadoo né hë uwa bëeh hã. Dooh ji gedu bã uwa bëeh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byyh säg gó. Tii d' ji adoo bã, uwa bëeh egän so bã, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bã kã, uwa bëë waho bëeh da, ta hood kã karejã kån —näng mäh. —Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'ũũs doo gó —näng mä Jesus kyyh sa hã.**

Saab ky n'aa hahÿÿh

²³ Saab hã m', Judah buuj rakamehehãk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm me m', ta ma matëg tiriig ag mä rateh'yypp rabawa hyb n'aa. ²⁴ Ti m' Pariséw sa sii habong do raky hadoo Jesus hã:

—Mahegãã! Hëd n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã ramoo bok†† —näk mä sa kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bã g'eeh nyy da ër wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bã, sa waa tamah bã? ²⁶ Abijatah P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tabahadoo noo gó, Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabawa ti pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hatoonh doo. Ti m' tanoo mä ta hataa rabawa. Jããm né paawä ta ti tób yt hã

† 2:15 Judah buuj sa wób né ti dajëër gahed'aak doo. Roma buuj hã kep'aak do rabataa. Ta see pé noo gó dajëër gahed'aak do rawedii sa wakãän. Ta bahãnh ragahëen dajëër, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bã dajëër gedaag n'aa. ‡ 2:17 Jesus wén naëënh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do

hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kã. § 2:20 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii hã: Ta ma matëg sii tabawät nä bã, dooh ratayy bã. Sa mahãnh Jesus badoh bã, tii bã da ratayy kån. ** 2:22 Dooh ji mekuuj bã papuuj tama metëek do ji h'yyb säg paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo. †† 2:24 Dooh ji moo wäd bã Saab hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok, tiriig ag rateh'yypp do hyb n'aa.

‡‡ 2:26 Jããm né paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa.

moo heb'oooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā^{††} —näng mä Jesus sa hä.

²⁷ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ji kameh'ääk do hyb n'aa P'op Hagä Do wén pahuuj wät paa ji kameh'ääk do heen n'aa. Doooh ji tapahuuj bā ji kameh'ääk do heen n'aa hyb n'aa —näng mäh.

²⁸ —Ti hyb n'aa, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, Saab ky n'aa hä sii hē ÿ mejüü —näng mä Jesus Pariséw sa hä.

3

Moo gadóm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ta see pé noo gó Jesus bahóm ênh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh. Ti yt hä m' tabasoooh aj'yy moo gadóm doo. ² Tii bā m' ta wób ramatakēē mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bā Saab hä. Ta moo tahaso däg bā, Jesus moo wät né hē Saab hä ká sa hä. Rakarēn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. ³ Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy hä:

—Ag'ëed däg sa mahang.

⁴ Ti m' taky hadoo ta wób sa hä:

—Nyy da ër ky n'aa jaw'yyk do metëek Saab ky n'aa hä? H'ëed ti taw'ääts hē ji moo wät Saab hä? Baad hadoo do ji moo wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do ji ed'ëep Saab hä, ji da hadoo do ji daj'ëep Saab hä? —näng mä Jesus kyyh sa hä.

Rahapëe né paawä m', dooh m' raky gado bā. ⁵ Ti m' kawaj'ään gó Jesus ty kawōot sa wë. Tahyb n'aa tón mä sa h'yyb tym ganahoot do hyb n'aa m'. Ti m' aj'yy hä ká taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kán mäh, baad däg mä ta moo ká. ⁶ Ti m' nyyw hē m' Pariséw raban'yyh. Eróts karapee sii hē m' rakaner'oot mä nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëep hyb n'aa.

Hajök mä Jesus gen'aak do hah'üüm do ta sii panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m' karaj'aa hēnh Jesus ta ma matëg sii hē m' rabawëej kán. Hajök mä Garirej häj n'aa hēnh naa Jesus jawén hah'üüm. ⁸ Raky

n'aa napäh bā m' sahōnh hē Jesus moo wät doo, rabana Judah häj n'aa hēnh naa, panang Jerusarēnh häd näng doo hēnh naa, Idumeej häj n'aa hēnh naa, tamii Joradān tamyyj däk hēnh naa. Ta wób mä Tiir, Sidōn panang häd enäh do häj n'aa hēnh naa. ⁹ Hajök do hyb n'aa m', Jesus mejüü ta ma matëg rabenäm hyb n'aa marakate ta pooj jé, ragatatug däk do hyb n'aa ta hä. ¹⁰ Hajök sa nahëe heso hōm do hyb n'aa m', nahëe enäh do rawén gatatug kán ta wë. Rakarēn mä ramoo kajäk ta hä. ¹¹ Jesus karap'aar h'yyb nesaa do hä hadäk do rabahapäh bā m', tüü m' rakajäk ta matym gó. Tak'ëp mä rageëenh:

—Öm P'op Hagä Do T'aah! —näk mäh.

¹² Jesus ky ge'ÿÿm mä karap'aar h'yyb nesaa doo, ranaher'oot hyb n'aa m' ta ky n'aa.

Jesus asëm do 12 hedoo do tamejüü do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jesus basëek waëe jó. Tanaëenh mä ta wë tah'yyb däng doo. Ti m' rabahōm ta wë. ¹⁴ Sa mahang tasëm mä 12 ta hataa, ta sii rababok hyb n'aa, tamejüü hyb n'aa ta ky n'aa rabaher'oot hyb n'aa. ¹⁵ Tanoo mä sa hä karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa. ¹⁶ Hahÿÿ m' 12 hedoo do tamejüü doo: Simaw mäh, “Peed” ta häd n'oo däk doo. ¹⁷ Ta jawén mä Sebedew taah, Tsijaag, Jowāw häd enäh doo, “Darung Do Taah” tamaneëenh doo. ¹⁸ Ta jawén mä Ænderéh, Pirip, Batoroméw, Matew, Toméh, Tsijaag see Aw-Pew t'aah, Tadéw, Simaw Serot,* ¹⁹ Judas Ikarijot ká m', Jesus haëej däk do majï hä.

Nesaa Do Yb ky gabuuj gó Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Ti m' Jesus ta ma matëg sii hē rabajëe p'ëe tób gó. P'aa hēnh mä rakata padëek hajök doo. Du daa m' rabawa pé hajök do hyb n'aa. ²¹ Ta ÿÿn, ta wakään rapanyyg enä däg bā m', rabahōm t'ï hēnh rahahëen

* **3:18** Judah buuj sa häj n'aa bā Roma buuj ramejüü noo gó, Judah buuj wób rakarēn rakamaj'ï Roma buuj sa wë. Doooh rakarēn bā Roma buuj mejō bā sa hä. Roma buuj wë kamaj'ï do ramaneëenh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëenh “Simaw Serot”.

paawä m'. Sa hä m' baad nado wäd Jesus h'yyb.†

²² Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetäk do Jerusarēnh hēnh naa han'aa doo, hajök do mahang hab'ëeh doo, raky hadoo ta wób sa hä:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahē n'aa ti adäk ta hä. Ti kyy gó ti tabahebē karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' tii d' ky hedoo do Jesus naēenh ta wē. Ti m' panyyg ky n'aa gó tabaheer'oot sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ta daaj hē g'eeh Nesaa Do Yb takahabē? —näng mäh. ²⁴ —Sa da hadoo do wē sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahōnh hē —näng mäh. ²⁵ —Sa wakāän sa hä hē rahyb n'aa wareem bä, kahäj jēng tii bä. ²⁶ Ti hadoo ēnh Nesaa Do Yb hä kä. Ta hä hē takawareem bä, ta karapee hä tahyb n'aa wareem bä, ahēej jēng né hē tii bä ta hejój. Gawatsik da tii bä —näng mä Jesus kyyh.

²⁷ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Dooch aj'yy hejoonh do tób gó hajëe suun pé ta ma tado hōm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä, tahajaa ta ma tado hōm bä —näng mä Jesus sa hä. §

²⁸ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: Sahōnh hē nesaa do ji moo wät doo, sahōnh hē P'op Hagä Do ji ky n'aa rejää do na-ääj hē P'op Hagä Do mabaan hōm da ji hä. ²⁹ P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää doo kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii. Ta ti hedoo péh, dooh tahëej bä nesaa do ta hä. Tadajep jawén paa bä na-ääj hē nesaa do adäg had'yyt hē ta hä —näng mä Jesus kyyh sa hä.

³⁰ Tii d' tawén edoo mä sa hä, P'op Hagä Do Sahee kyy gó tawén hebē. Sa hä m' Nesaa Do Yb ky gabuuj mäh. Raheer'oot do hä P'op Hagä Do Sahee raky n'aa rejää.

Jesus wakāän heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti m' Jesus ÿÿn, ta wakāän sii hē m' rakajaa. Ta w'oo hä m' rababē däk. Ti m' ramejüü ranaëēnh Jesus. ³² Hajök mä ta pa hat'oonh. Ti m' raky hadoo ta hä:

—A ÿÿn, a wakāän, ta w'oo hä rabab'ëeh. Ōm mä resoos —näk mäh.

³³ —Jaa ti ëen, jaa ti wakān haa? —teaanh mäh.

³⁴ Ti m' taty kawōöt ta w'oo gadäk hēnh rahat'oonh hēnh. Ti m' taky hadoo:

—T'oonh hahÿ äñ ÿÿ, wakān haa —näng mäh. ³⁵ —Sahōnh hē P'op Hagä Do karēn do moo heb'ooh doo, ti né hē wakān haa hadoo, ti né hē äñh ÿ hadoo, ti né hē ëen hadoo —näng mä Jesus kyyh sa hä.

4

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ma metëek ēnh karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me. Hajök do nu sabuk mä ta hä. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajök do ayyw b'ëeh mä ta takëen nabyy me. ² Ti m' hajōō m' tama metëek mä sa hä panyyg ky n'aa me m'. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

³ —Bē hyb n'aa matakä hahÿ panyyg! Hÿ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym.

⁴ Tatsawyh hōm joom tym. Joom tym tatsawyh hōm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëed rabajóh jēng. ⁵ Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahēn its k'ääts tii bä. Ti nayyw hē taganyyh, kanahēn d'os do k'ääts ta h'yyb. ⁶ Tabajuu bä, nayyw hē tatsawyy jēng, dooh ta kóm ta h'yyb. ⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëe wäd bä. Ti hyb n'aa dooh teag bä.

⁸ Ta tym wób kajäg kån baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 30 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kån baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60

† 3:21 Baad nado wäd Jesus h'yyb rawén ed'oo, ta bahānh däg sa hä Jesus moo wät doo. Hajök do ta wē hehüüm do tagado had'yyt hē, nahëe enäh do tabaheso, ta see pé noo gó dooh tawa wäd bä tak'ëp taty kanewaat do hyb n'aa. Dooch rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä. ‡ 3:22 Nesaa Do Yb né hē ti Beresebu. § 3:27 Hahÿÿ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hōm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebē karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh.

nuu me tabejoom do bahānh tabeag kån ta tym wób. 100 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kån baad tabadoo bã kajäk do ta tym wób kä —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũm.

⁹ Ti m' taky hadoo:

—Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newē bã, taw'ääts hē tahyb n'aa matakēē —näng mäh.

¹⁰ Ta jawén kä m', ta mab hē 12 hedoo do ta ma matēg hē kä, ta wób hē kä, rabeaanh ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg. ¹¹ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bē hã P'op Hagä Do an'oo däk bē bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hã. Ta wób sa hã, sa h'yyb gó naa maa new'ēē kanarēn doo, sahōnh hē takaher'oot da panyyg ky n'aa me —näng mäh. ¹² —Tii d' tawén hadoo, —näng mäh —“Rahegää had'yyt né paawä m', dooh m' rah'yy genä bã. Ramaa newē had'yyt hē né paawä m', dooh m' tagah'ood bã sa hã. Dooh né rakarēn bã P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem hōm, P'op Hagä Do nawug hōm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo”* —näng mä Jesus kyyh sa hã.

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Taganah'ood bã bē hã hahŷ panyyg, nyy d' tagahoot panyyg wób bē hã? —näng mäh. ¹⁴ —P'op Hagä Do kyyh herot doo, aj'yy joom tym hejóm do hadoo. ¹⁵ Joom tym ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ēē do wób sa hã. Ramaa newē sii hē, nayyw hē, P'op Hagä Do panyyg Nesaa Do Yb asog hōm sa h'yyb gó naa. ¹⁶ P'op Hagä Do panyyg maa new'ēē do wób, pä banäng bã kajäk do hadoo sa hã. P'op Hagä Do panyyg ramaa newē sii hē, nayyw hē, h'yy gadajaa gó ragadoo. ¹⁷ H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw hē rah'yy gejë hōm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejoonh do kametä bã sa hã, sa hã rarahejã bã na-ääj hē P'op Hagä Do panyyg metēēk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw hē rah'yy gejë hōm. ¹⁸ P'op Hagä Do panyyg maa new'ēē do wób, joom tym sasēng mahang kajäk

do hadoo sa hã. ¹⁹ P'op Hagä Do panyyg ramaa napēē né paawä, rahyb n'aa newē had'yyt hē badäk hahŷ hã ji bawät do hã.† Dajēer hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'ũm. Rah'yy karēn do jawén rababok. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahōm. Joom neaak do hado däk tii. ²⁰ P'op Hagä Do panyyg maa new'ēē do wób, joom tym baad tabadoo bã kajäk do hadoo sa hã. Ti ramaa newēē P'op Hagä Do panyyg, baad ragadoo, baad rabenäm sa h'yyb gó. P'op Hagä Do karēn do baad ramoo bok tii kä. Joom 30 nuu me, 60 nuu me, 100 nuu me takejoom do bahānh tabeaak do hadoo tii —näng mä Jesus.

²¹ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē gataa sooh bē bag, ji waa hood yt hã, ji jó ŷŷh do yt hã bē bejēn hyb n'aa apäh? Dooh. Ta bag bē dasooh ta tyng jó, baad ta bag däk hyb n'aa. ²² Ta ti hadoo da ŷ ma metēēk do hã: Sahōnh hē sa hã da hē kejēn nä doo, sahōnh hē rah'yy ganenäh nä doo, kametä däk né da sa hã. ²³ Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newē bã, taw'ääts hē tahyb n'aa matakēē —näng mäh.

²⁴ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Taw'ääts hē baad bē matakä ti bē maa newēē doo. Bē matakēē do pénh, bē maa newēē do pénh, bē da P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Ti bahānh baad bē da tah'yy gan'yyh. ²⁵ Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahānh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Jé kanahēn d'os hē h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hōm da ta hã kanahēn had'os doo‡ —näng mä Jesus.

*Panyyg ky n'aa gó Jesus metēēh hahŷ hã
P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa*

²⁶ Ti m' taky hadoo:

—Aj'yy joom tym hejóm do ky n'aa hadoo né hē P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. ²⁷ Ta āh tatebēj nuuj jé, adēb bã, atsēm, ta ti joom tym ganyyh, tabawäng. Dooh joom hejóm do hapēē bã nyy da tabawäng ti joom. ²⁸ Ta daaj né hē joom k'ääts baw'ēēh. Pooj jé tagajewäng, tii b' tabaeē däk, tii b' tabeag

* **4:12** Isajas erii wät doo gó Jesus beh'ũm. Isajas 6.9-10 hã takerii däk tii. † **4:19** Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hē. Rahyb n'aa tón had'yyt hē sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ **4:25** Ta ti tawén kado hōm sa hã, rahyb n'aa manatakēē do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bã P'op Hagä Do panyyg hã.

kän. ²⁹ Ta ag wah'ëë däk bä kä, ta heen n'aa hä, tii bä kä joom näng do bak'ãäd kän ta joom, joom ji nu gekãã do nahëë me —näng mä Jesus kyyh.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bê hä P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa —näng mäh. ³¹ —Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ãäs doo, tadu doo noo gó. ³² Jããm nad'ëed its né paawä ta tym, ji waa ty gam-abuuj see bahãnh tabawäng. Tak'ëp ta moo bawäng. Tii hä kä taw'ëed batooj kän ta hä kä, tabadahëëm bäs —näng mä Jesus kyyh.

³³ Hajõng ta ti hedoo pé panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hä P'op Hagä Do panyyg n'aa. Jesus her'oot mä sa hä rahyb n'aa hajaa doo. ³⁴ Sahõnh taher'oot do sa hä, panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot. Sa mab hë, rabedoh bä m', Jesus baher'oot ta ma matëg sa hä nyy d' tahanäng pé panyyg gó teh'üüm doo.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti noo gó m', tug bä kä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

³⁶ Ti m' raberéd b'ëeh hajök doo, ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó Jesus gasooh doo gó. Ti m' rabatsëg kän. Marakate wób an'aa sa jawén. ³⁷ Ti m' tak'ëp bah'ood bana. Tewëep mä maadaka. Marakate tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä. ³⁸ Marakate duu hënh mä Jesus baÿÿh. Ta nu tyng jó m' ta nu sooh.

Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Ma matëg! Õm h'yy kanap'eed! Ër da ag'yyp! —näk mäh.

³⁹ Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood tameduuk. Ti m' maadaka hä taky hadoo:

—Bag hënh!

Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

⁴⁰ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tak'ëp bê beÿÿm? Dooch P'op Hagä Do hä bê h'yy kae nä bä? —näng mäh.

⁴¹ Ti m' tak'ëp mä rabeÿÿm bong, ti m' rakaner'oot sa mab hë:

—Jaa ti hÿÿ éh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

5

Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hä hadäk do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bä, karaj'aa tamyyj jé. ² Ti m' Jesus gatsëg nyyh jawén paa bä m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo, nanyw hë m' tabana ta wë. Pä gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bä naa tabana. ³ Tii b' né hë m' tabahe'ÿÿh. Dooch m' hajaa pé moo mawyyt péh. Haak sapuuw hadoo doo me né hë m' ramoo maw'yyd né paawä m', dooch m' rahaja bä.

⁴ Hajõõ nuu me m' haak sapuuw hadoo doo me ramoo mawyyt, ratsyym maw'yyd paawä m'. Ti m' tagahet'ëeh mä haak sapuuw hadoo doo. Sapaar ta tsyym pëm tagahet'ëeh né m' tii d' ênh. Dooch ta hä hajaa meduuk péh. ⁵ Adëb bä, atsëm na-ããj mä tabahew'ëët kamag habong hënh, waëë jó na-ããj hë. Tak'ëp mä tageëenh, ta daaj hë m' takahej'ooh pä bäh me.

⁶ Dawëë naa m' Jesus tabahapäh bä m', waj'aa däk mä ta wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng Jesus wë. ⁷ Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

—H'ëed makarën wë ÿÿ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hë Bahãnh Hadoo Do T'aah? Maky dëë P'op Hagä Do häd gó, dooch da ÿ marejã bä! —näng mäh.

⁸ Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hahÿÿ da m' Jesus kyyh:

—Meréd hõm hahÿ aj'yy! —näng mä karap'aar h'yyb nesaa do hä.

⁹ Ti m' Jesus beaanh ta hä:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—“Hajök Doo” ãã häd, —näng mäh —hajök do hyb n'aa ããh —näng mäh.

¹⁰ Ti m' tets'ëë had'yyt mä Jesus hä tanah'eed hõm hyb n'aa dawëë karap'aar h'yyb nesaa do ta tii bä naa.

§ 4:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ãäs do kah'üüm, ny hadoo ta hä h'yy ka'eeh do kah'üüm.

¹¹ Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa takëen hã, wajapëm doo bã. Ta tii b' mä sa waa rabahew'aa. ¹² Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsëë Jesus hã:

—Man'oo äã ajëë pëë too yb hã —näk mäh.

¹³ Ti m' Jesus banoo tii d' sa hã. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kãn aj'yy hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä kãn. Hajõng mä ti too yb. 2 miw mäh. Ti m' rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'õp mä rapehäs.

¹⁴ Ti m' too yb hagã n'aa waj'aa bong mäh. Sa panang bã, panang nedaa bã na-ããj mä ramaher'oot sahõnh hë rahapäh doo. Ti m' panang buuj raban'yyh t'ii hënh, rabaheg'ããs hyb n'aa ky n'aa näng doo. ¹⁵ Ti m' Jesus wë rakajaa bã kã, rabahegãã kãn aj'yy hajõng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mäh, saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿÿm bong. ¹⁶ Ti m', ta ti hap'ëëh do paa rabaher'ood kãn han'aa do sa hã kã ta ti aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa ky n'aa. Too yb ky n'aa na-ããj mäh. ¹⁷ Ti m' han'aa do rabetsëë Jesus hã, tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bã naa. ¹⁸ Ti m' Jesus gatsëg sooh bã m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa betsëë Jesus hã, Jesus sii tabahõm hyb n'aa. ¹⁹ Dooch m' Jesus karën bã ta sii aj'yy ahõm bã. Hahÿÿ d' mä Jesus kyyh ta hã:

—Ahõm nä a yb, a ÿÿn, a wakãän wë. Mah'er'ood sa hã sahõnh hë taw'ãäts hë hadoo do a hã Tak'ëp Hyb n'aa Jawyk Do bad'oo doo. Maher'ood sa hã nyy da õm tat'yyd mehÿÿn doo —näng mä Jesus kyyh ta hã.

²⁰ Ti m' aj'yy bahõm kãn. Hëëj bód, Dekaporis häd näng doo bã ta her'oot mä tak'ëp hanäm do Jesus bad'oo do ta hã. Ti m' sahõnh hë maa nap'ëëh do rahyb n'aa meuunh mäh.

ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganã däk do ky n'aa daheeh hahÿÿh

²¹ Ti m' Jesus batsëg hõm bã p'aa hënh karaj'aa ta myyj jé, tabag'ëëd däk bã ta takëen hã, hajõk nu sabug däk. ²² Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' Jesus tabahapäh bã, ta

taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. ²³ Ti m' tak'ëp mä tabetsëë ta hã. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Edah tok ÿ tadajëp. B'ëëp ÿ karën paawã. Moo dëë ta hã tabahub däk hyb n'aa, tabedëp hyb n'aa —näng mäh.

²⁴ Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tabahõm bã hajõk mä hah'üüm ta sii, gatat'uuk mä ta hã. ²⁵ Sa mahang ti awät mä ÿÿnh. Majyyw mä ta nahëëh. ¹² m' ta baab ta nahëë badäk. ²⁶ Hajõk mä mediko hegãã bong do ta nahëëh. Mediko moo m' tahoop. Dooch m' rahaja bã. Ta wë hanäng do tahäj jëë né paawã m', dooch m' tahas'oo däg bã. Teg'yyw mä tii bã ta nahëëh. ²⁷ Jesus taky n'aa napäh bã m', ta jó gadäk hënh mä tabana ta wë hajõk do mahang. Ta saroor hã m' tamoo däng. ²⁸ Tii d' tawén d'oo mäh, ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hã ÿ moo dëë bã, ÿ d' ahub däk tii bã”, näng mä ta h'yyb gó. ²⁹ Tii bã kã m', nayyw hë m' dooch wäd mä ta hã ta nahëëh. Ta hã m' tahegãã bã, ta h'yyb gó, has'oo däk mäh. ³⁰ Tii bã m' nayyw hë m' Jesus hegãã bã m' ta hã naa anyyh ta ky gabuuj. Ti m' ta jawén p'aa hënh tabegãã wät hajõk do mahang, ti m' teanh:

—Jaa saror ÿÿ hã moo däng? —näng mäh.

³¹ Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nepäh a hã hajõk gatat'uuk do a hã? —näk mäh. —Hëd n'aa ti meanh?

³² Ti m' ty kaneréd had'yyt hë hajõk do sa wë, tabaheg'ããs hyb n'aa jaa ti ta hã moo däng doo. ³³ Ti m' ÿÿnh hegãã bã kã m' ta hã has'oo däk mäh, ana mä Jesus wë, ti m' tabahyy häng mä ta taron nuu me ta wë. Kajajän mä ta ãm n'aa. Ti m' sahõnh hë m' tabaher'ood jëng ta hã. ³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ÿÿ, õm has'oo däk P'op Hagã Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kã h'yyb näm doo me. Dooch wäd a nahëë kã —näng mäh.

³⁵ Jesus ber'oot nä bã m', rakajaa ajyy Jaj-Ro tób bã naa. Ti m' raky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näk mäh. —Hëd n'aa ti mah'yyb panas'ëëh ma matëg? —näk mäh.

³⁶ Dooch m' Jesus hyb n'aa p'eed bã panäk do sa kyy hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ÿ h'yy kasadëe!

³⁷ Ti ta bahãnh mä dooh m' tan'oo bã hajök do rahôm ta sii. Jããm mä takarën Peed, Tsijaag, Tsijaag hÿÿj Jowãw häd nãng doo. ³⁸ Jesus rakajaa bã m' Jaj-Ro tób bã kã tahapäh mä séd dó m' rarãb bã rabë bã. A'oot mä ta wób. ³⁹ Ti m' tabajëë suun tób gó, ti m' taky hadoo sa hã:

—H'ëed ti bë haräp? H'ëed ti bë ha'oot? Karapee dooh tadajëb bã. Aÿÿh tii —nãng mäh.

⁴⁰ Tii bã m' Jesus raky kawew'aam.

Jesus mejüü raban'yyh jawén paa bã m', tats'yyt mä karapee yb, karapee ÿÿn, ta ma matëg ta sii han'aa doo, ti m' rabajëë p'ëë karapee hasooh hënh. ⁴¹ Ti m' tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—Tabita kûm —nãng mä ta kyyh. (“Maruus, as'ëëg g'ëed!”, tahanãng pé m' tii.)

⁴² Tii bã m', nayyw mä tabas'ëëg gëet, awäd däk mäh. (12 m' ta baab n'aa.) Tii bã m', tak'ëp mä rameuuj bong. ⁴³ Ti m' tak'ëp Jesus mejüü sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. Ti m' tamaher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa.

6

Ta panang bã Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta tii bã naa Jesus ta ma matëg daheeh rabahôm panang tabawãng do paa hënh. ² Saab hã kã m' tama metëëk tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do yt hë. Hajök maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hënh naa taher'oot do P'op Hagã Do ky n'aa? —näk mäh. —N'yy hënh naa tah'yy ganãng doo? —näk mäh. —Nyy da tabad'oo tapehuunh doo? —näk mä sa kyyh. ³ —B'aa bãh gaheh'öök do nado ti hahÿÿh? Marija t'aah nado ti hÿÿh? Tsi-jaag, Josés, Judas, Simaw nado ta wakããn? Ta ãnh, bã ab'ëëh ër pa —näk mä sa kyyh.

Ti m' rakawajããn ta wë. Raty n'aa gesyyg däk mäh. ⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Sahõnh hë sa panang bã raweh'ëëh P'op Hagã Do ky n'aa rod. Jããm hë tabawãng do panang bã, ta wakããn mahang, ta tób bã, dooh rawehëë bã —nãng mä Jesus kyyh.

⁵ Dooh denaa hë m' Jesus pehuuj bã ta tii bã. Jããm né hë m' pawóp its nahëë enäh do hã ta moo tadasooh rabaheso padëëk hyb n'aa. ⁶ Tahyb n'aa meuunh mäh, dooh panang buuj rah'yy kae bã tahegãã bã.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿÿh

Ti m' sét panang ken'yyh bã m' Jesus ma metëëk. ⁷ Ti m' tanaëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' Jesus anoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa. Pawóp hë ken'yyh mä tamejüü rabahôm Jesus bad'oo doo da rabad'oo hyb n'aa. ⁸ Hahÿÿ da m' tamejüü:

—Dooch d' bë mahüüm péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta sãm hadoo péh. Jããm hë da bë mahüüm tatu —nãng mäh. ⁹ —Jããm ub da bë saroor bë hã hadäk do bë gahôm. Bë tsyym suun hë kã bë padedëëk —nãng mä ta kyyh. ¹⁰ Bë nu kajäg bã ta wób tób bã, tii bã da bë ayyw dó sa panang bë beréd hõm bã kã. ¹¹ Jé bë raganado bã, bë ramaa nanewë bã bë her'oot doo, bë ahõm sa mahãnh. Sa panang bã naa bë ahõm bã bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ãäts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bã P'op Hagã Do panyyg raky nadaheeh doo —nãng mä ta kyyh sa hã.

¹² Ti m' rabahôm kãn. Raketyh hõm. Jé pad'yyt hë m' rabaher'oot reréd hõm hyb n'aa nesaa doo. ¹³ Hajõng karap'aar h'yyb nesaa do rahebëë hõm mäh. Hajök nahëë enäh do ta syyj me m' ratahed'yyd hõm, heso hõm mäh.

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd nãng doo, taky n'aa napäh tii. Dawëë m' Jesus raky n'aa napëë däk. Hahÿÿ d' mä ta wób sa kyyh:

—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii, dejëp do mahang ganã wät doo. Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näk mä sa kyyh.

¹⁵ —Ta ti Eriij p'ooj ub hawät do paah —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' ta wób hë raky hadoo:

—P'op Hagã Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do paa hadoo pé ta tii —näk mä sa kyyh.

¹⁶ Eróts ky n'aa napëe däk bā kā ta wób her'oot doo, taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do tii, ỹ mejũũ do paa ranu gahōg hōm. Ganā wāt dejēp do paa mahang! —näng mä Eróts kyyh.

¹⁷ Eróts né ti mejũũ do paa ramoo maso däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts geēt Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mäh, Erodija, ta hỹjy Pirip häd näng do ỹm hyb n'aa. Eróts gat'ëe däk mä Erodija, ta hỹjy ỹm. ¹⁸ Ti hyb n'aa m' Jowāw ky hadoo paa ta hã:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā magat'ëe bā a hỹjy ỹm.

¹⁹ Jowāw kyyh hyb n'aa m' Erodija ty n'aa gesyyg kån, tawén kawaj'ään kån ta wë. Takarēn paawä m' tamejũũ radaj'ëep Jowāw. Du daa m'. ²⁰ Eróts mo n'aa jesuu mä Jowāw. Eróts mä eỹm Jowāw hã. Tahapäh mäh, baad ub né hẽ ti Jowāw bawät P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë Jowāw bawät tahapäh. Eróts maa newëe bā m' Jowāw her'oot doo, dooh m' baad tado ta h'yyb gó. Ti hadoo né hẽ, tamen mä Jowāw her'oot do tamaa newëe bā.

²¹ Tii bā kā m', ti bahānh kā m', Erodija bawyyd kån nyy d' tabad'oo. Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó m' Eróts moo wāt jām. Tatsyyd bong mä ta karapee sa wahë n'aa, ta warahén sa wahë n'aa, sahōnh hẽ m' ky n'aa etsëeh do Garirej hāj n'aa bā naa. ²² Ti m', jām noo gó m', Erodija toog bana tabajām hyb n'aa sa matym gó. Baad mä maruus sa matym gó, Eróts matym gó na-ääj mäh. Ti hyb n'aa m' Eróts ky hadoo ta hã:

—Mets'ëe hã ỹ makarēn péh. Ỹ anoo né da a hã —näng mä ta kyyh.

²³ P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng:

—Metsëe pé hã ỹ, ỹ anoo né da a hã. Wë ỹ hanäng do uuh ỹ anoo da a hã, makarēn bā. Né hup ỹ né hẽ tii —näng mä Eróts kyyh.

²⁴ Ti m' maruus banyyh ta ỹn wë tabeaanh hyb n'aa tetsëe pé Eróts hã. Ti m' ta ỹn ky hadoo:

—Mets'ëe Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

²⁵ Ti m' nyyw hẽ m' maruus matëeh p'aa hēnh. Ti m' tabets'ëe kån:

—Na, ỹ karēn nyyw hẽ mabanoo hã ỹ Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg ta hood gó —näng mä maruus kyyh Eróts hã.

²⁶ Ti m' tak'ëp sa wahë n'aa hyb n'aa tón wāt mäh. Ti hadoo né hẽ, ta ky bajawaa do hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa m', tawén wanadii. ²⁷ Ti m' nyyw hẽ m' tamejũũ warahén see Jowāw tadaj'ëep hyb n'aa, tamanaa hyb n'aa ta nu gabóg. Ti m' warahén bahōm Jowāw ragadahew'ëes doo hēnh, tadaj'ëep mä Jowāw, tanu gahōg hōm mäh. ²⁸ Tamanaa mä ta hood gó, tan'oo däk mä maruus hã. Ti m' maruus gado däk, tan'oo däg kån mä ta ỹn hã kā. ²⁹ Ti m' Jowāw ma matëg ky n'aa napëe däk bā m', rabana rabeheēn ta hub. Ti m' ti m' radasuun jëng gabaho doo gó, kamag hood n'aa gó.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹh

³⁰ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do rababaaj nā Jesus wë. Ti m' rabaher'oot ta hã sahōnh hẽ rametëek doo, ramoo bok doo. ³¹ Ta tii bā m' séd dó m' ta wë heg'ääs doo. Séd bā m' ranu kejäk do hyb n'aa, du daa m' Jesus ta hataa daheeh rabawa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo ta hataa sa hã:

—Hamäh, er ah'ũm ta wób rabedoh hēnh, bẽ kameh'ääk hyb n'aa —näng mäh.

³² Ti m' sa mab hẽ m' rabahōm marakate gó ta wób rabedoh bā paawä. ³³ Ta wób mä rahapäh raban'yyh. Ti m' sahōnh hẽ panang bā naa rabahōm ta takëen hã sa pooj jé. Sa pooj jé m' rakajaa. ³⁴ Ti m' Jesus basoop bā, hajōk do tabahapäh bā m', tat'yyd mehĩn mä sa hã. B'éé hagä n'aa tamah do hadoo mä ta hã. Ti m' hajōng ky n'aa tamaa met'ëeg kån sa hã.

³⁵ Tũh däg bā kā m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Tũh däg —näk mäh. —Dawëe hỹh.

³⁶ Mamejō hōm hajōk doo, panang tabanäng bā, sét ken'yyh rabaj'eenh hēnh na-ääj hẽ, sa waa rabetsëe hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bẽ né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ta ti 8 kamarab ji moo wät ta säm —näk mäh. —Äã né hë g'eeh ti hets'ëë ta ti sa waa päw? —reaanh mäh.

³⁸ Ti m' Jesus beanh:

—Nyy hë ti hanäng bë wë päw? Bë hegãã —näng mä ta kyyh.

Ti m' rabaheg'ããs, ti m' raky hadoo:

—Ti anäng ji ma poo oow pé päw. Pawóp its tah'ÿÿb —näk mä sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus mejüü ramejüü hajök do rabehyy b'ëëh hyb n'aa jawii jó. ⁴⁰ Ti m' rabehyy b'ëëh, 50 ken'yyh mä ta wób, 100 ken'yyh mä ta wób ketyn hõm doo.

⁴¹ Ti m' Jesus basog däk päw, tah'ÿÿb na-ããj mäh. Hÿ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Öm taw'ããts hë Ee. Man'oo däk äã tä, äã waa —näng mäh.

Ti m' päw taganebäh bong, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajök do sa hä kä. Tah'ÿÿb na-ããj né hë m' pawóp had'os do tetyn hõm né hë m' tii d' ënh. ⁴² Tii bä kä m', sahõnh hë m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hë. ⁴³ Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedë hõm mäh. ⁴⁴ Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy.*

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Ti m' nyyw hë ta ma matëg Jesus mejüü ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé rabahõm hyb n'aa Betsaj-Da häd näng do panang nemuun. Ti nuuj jé m' takedëë hõm hajök do sa hä. ⁴⁶ Takedëë hõm do jawén paa bä m' tabasëëk mä waëë jó P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa.

⁴⁷ Tabadajuu däk bä m', karaj'aa hoo gad'oo bä kä m' ta ma matëg rababoo däk. Ta mab hë m' Jesus bayyw gëet. ⁴⁸ Ti m' tabaheg'ããs, dooh m' tahõm rahëë doo. Bah'ood ty gahëm mäh. Ti m' tapaj'ëë pooj jé Jesus bahõm kän sa wë tamii pong jó. Jesus tabëëj paawä m', ⁴⁹⁻⁵⁰ rabahapäh tamii pong jó hana doo. Tak'ëp mä rabeÿÿm bong. Awaaw bong mäh. Dajëp do saw'ëëng paa red'oo mäh.

Ti m' nyyw hë m' Jesus ber'oot sa sii:

—Bë eÿÿm manäh! ÿ ti hÿÿh —näng mäh.

⁵¹ Ti m' tagatsëg sooh sa sii. Ti m' bah'ood badoo wät. H'yy gabedo bong mäh. Rameuuj bong mäh. ⁵² Dooh rah'yy gah'ood nä bä Jesus hä, päw tapehuuj né paawä. Dooh rah'yy genä bä.

⁵³ Rabatsëg hõm bä m', Genesaréh häj n'aa bä m' marakate badëë jad kän. Tii bä m' rabahüü jad kän. ⁵⁴ Ragatsëg bë sii hë m' pong hënh, ti babuj n'aa rabahapëë kän Jesus. ⁵⁵ Tak'ëp mä raty gapedäg bong ramena hyb n'aa nahëë enäh do Jesus wë. Jé pad'yyt hë hëj Genesaréh w'oo hä hanäng doo bä naa ramena nahëë enäh doo. ⁵⁶ Jé pad'yyt hë Jesus nu kejäk bä m', panang rakahet'aa bä m' ramena bëëh nahëë enäh doo. Ti m' rabetsëë nahëë enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hä. Ti m' sahõnh hë nahëë enäh do moo kejäk doo, heso padäg kän mäh.

7

Ji h'yyb gó naa né hë nesaa do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mä rakajaa Jerusarënh hënh naa. Ti m' rakata däk Jesus wë. ² Ti m' rabahapäh, Jesus ma matëg wób rawëh mä ta si n'aa hë. Dooh m' ramoo ketsyyd wäd rabahed'oo doo da. Sa hä m' nesaa do ta ti P'op Hagä Do hä. ³ (Pariséw, sahõnh hë Judah buuj wób na-ããj hë, dooh rawëë bä, dooh rawa bä, sa wahë makü mahetëk doo da ramoo kanetsyyd pooj jé. ⁴ Rabana bä jé sa waa hets'ëë do paah, dooh rawa bä, dooh rawëë bä, ramoo kanetsyyd bä, rabahed'oo doo da. Hajõõ tamo n'aa tii da rabahed'oo doo. Sarej ragejõs, sa waa hood ragets'yyt sa wahë makü mahetëk doo da.)*

⁵ Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä rabeaanh Jesus hä:

—Hëd n'aa a ma matëg ranad'oo äã wahëh metëëk doo da? Hëd n'aa dooh ramoo ketsyyd bä ër wahë makü rabahed'oo doo da? —näk mä sa kyyh.

* **6:44** Dooh m' taketsén bä ÿÿj, karepé.

* **7:4** Mosees ma metëëk do paa bahãnh rakarën rabawëëd däk. Sa hä, tii da ji adoo bä, baad ub ji P'op Hagä Do gadoo.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Baad né paa ti P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh, bë ky n'aa. Hahÿÿ d' paa m' takerii däk P'op Hagä Do kyyh bë ky n'aa: “J'ooj madäk doo me ÿ raweh'ëeh. Sa kyyp tii. Dawëe sa h'yyb bawät mahänh ÿÿ. ⁷ Dooch këh ÿ tado bä ti rama metëek doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hë ti ta ti ÿ rahyb n'aa jew'yyk doo”† —näng mä Jesus, Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë eréd hõm P'op Hagä Do mejüü doo. Bë wareem däg bë wahë makü metëek do hã —näng mäh.

⁹ Ti m' Jesus ej'ees sa hã:

—Baad né ta ti bë hã P'op Hagä Do mejüü do bë eréd hõm doo, bë wahë makü mejüü doo da bë bad'oo hyb n'aa kä. ¹⁰ Hahÿÿ da Mosees metëek do paa P'op Hagä Do mejüü doo: “Bë wehëe bë yb, bë wehëe bë ÿÿn.”‡ “Ji daj'ëep ta yb, ta ÿÿn ky n'aa wasee doo.”§ ¹¹ Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëek doo —näng mä Jesus. —Hahÿÿ da bë kyyh: “Jé ta yb, ta ÿÿn hã taky hado bä, 'Hã ÿ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooch bë hã ÿ an'oo wäd bä', taky hado bä, ¹²⁻¹³ tii bä, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bä ta ÿÿn, ta yb tamasa”, näk bë kyyh. Hajõng nä tii d' bë bad'oo doo —näng Jesus. —Bë wahë makü ma metëek do bë ky süüt do hyb n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejüü doo —näng mä Jesus Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa hã.

¹⁴ Ti m' p'aa hënh hajök do ta tii bä hab'ëeh do Jesus naëenh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë sahõnh hë, bë maa newë da, bë h'yy genä da ÿ her'oot do hã: ¹⁵⁻¹⁶ Ji noo me hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. T'öp ji h'yyb gó naa hanyyh do ti hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hã —näng mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus kedëe hõm hajök do sa hã. Ti m' tób gó tabajëe suun jawén paa bä ta

ma matëg rabeanh ta hã ta ti ta her'oot do ky n'aa. ¹⁸ Ti m' Jesus baher'oot sa hã:

—B'ës h'yy ganah'ood éh? —näng mäh. — Ji hã hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. ¹⁹ Ta ti dooh tajëe bä ji h'yyb tym gó. Ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hënh. Ti hyb n'aa dooh ji nas'aa bä P'op Hagä Do hã ji noo gó hejëng do hyb n'aa —näng mäh.

(Ta ti m' Jesus her'oot do ky n'aa m', taw'ääts mä sahõnh hë baad ub ji waa. Dooch m' ti haj'aa tado bä ji nas'aa bä.)

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ta ti ji h'yyb gó naa henyh do hyb n'aa ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. ²¹ Tii d' ÿ wén her'oot, t'öp naa, ji h'yyb tym gó naa tabana do hyb n'aa nesaa do ji hyb n'aa newëe doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karën do ji bagä do ji ÿÿm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa tabana ti ji ets'ëek doo. Ji h'yyb gó naa né hë tabana ji da hadoo do ji daj'ëep doo. ²² Ji h'yyb gó naa né hë tabana ti ji hyb n'aa h'üüm do ji ma, sahõnh hë ji moo nesaa doo, ji noo kanesa doo, nu meby n'aa näng doo, ji hyb n'aa jewës doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejää doo, ji kasab'ee doo, daap hadoo do ji moo wät doo kä. ²³ Sahõnh hë ta ti hedoo doo, ji h'yyb gó naa had'yyt tabana. Ta ti hyb n'aa ti ji wén nas'aa däk P'op Hagä Do hã —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hã.

ÿÿnh ta s'ee hënh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁴ Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm panang Tiir häd näng do nemuun. Ajëe suun mä tób gó. Dooch m' takarën raky n'aa napëe bä tii b' tabagä doo. Ti hadoo né hë, dooh m' tahaja bä tajejën bä. ²⁵⁻²⁶ Ti m' ÿÿnh, Gereg buuj, Siro-Penisija bä m' henäng doo, ky n'aa napäh Jesus. Judah buuj nadoo do m' tii. ÿÿnh toog hã mera do badäk. Ti m' tabana Jesus wë. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsëe Jesus bahabëe hõm hyb n'aa karap'aar h'yyb nesaa do ta toog hã hadäk doo.

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

† 7:7 Isajas 29.13 ‡ 7:10 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 § 7:10 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

—Na rawa dó sa waa rakarēn do sa taah hã —näng mäh. —Taw'ãäts hē nado sa waa ji ado hōm bä ji banoo hyb n'aa sa masãāh awaar taah hã —näng mä Jesus kyyh ŷŷnh hã.**

²⁸ Ti m' ŷŷnh ky gadoo Jesus. Jesus kyy gó né hē m' taky hōm:

—Ehub né hē ōm, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyik Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hē rawa sa taah waa hyyj sa noo m' kejäk doo —näng mä ŷŷnh kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hōm. H'yy ka'eeh doo me ŷ maky gadoo do hyb n'aa, dooh wäd karap'ar h'yyb nesaa do a toog hã —näng mä Jesus ta hã.

³⁰ ŷŷnh babaaj hōm bä kä m', takajaa ta toog wē, ahub däk ta toog. H'yy kamehãāg sooh mäh. Karap'ar h'yyb nesaa do ahōm ta hã hadäk do paah.

Aj'yy Jesus nabuuj genä däk do panyyg hahŷŷh

³¹ Ti m' Jesus raberéd hōm Tiir häj n'aa. Sidōn häd näng do hēej, Dekaporis häd näng do häj n'aa na-ãāj hē ratabēs. Ti m' karaj'aa Garirej häd näng doo hēnh rabaw'ēenh.

³² Jesus rakajaa bä m', ramanaa mä ta wē aj'yy nabuuj gatamah doo, hebä doo. Ti m' rabetsēē Jesus moo däng ta hã tabahub däk hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus mahūūm mä dawē hã, hajök do sa mahānh. T'ĩĩ hēnh kä m' ta nabuuj gó m' tamoo jēē pēē. Ti m' ta mo poo hã Jesus betsós wät, tii bä kä m' aj'yy nag'aad hã m' tamoo däng. ³⁴ Hŷ pong jé m' taty dēē wät, tak'ēp mä tah'yy kawabaag wät, ti m' taky hadoo:

—Epata! —näng mäh. (“Genä däg”, tahanäng pé m' tii.)

³⁵ Tii bä m' nanyw hē m' aj'yy nabuuj genä padēek, ta nag'aad na-ãāj mä nahejooj wäd mäh. Baad ub mä taber'ood däg kån.

³⁶ Ti m' Jesus mejūū ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hã. Nabuj keh'ūūm mä tii. Tak'ēp mä Jesus mejō paawä ranaher'oot hyb n'aa, tak'ēp mä tii bä rabaher'oot Jesus

mo haj'aa. ³⁷ Sahōnh hē m' rameunh Jesus mo haj'aa hã. Ti m' raky hadoo:

—Baad sahōnh hē tamo haj'aa —näk mäh. —Nabuuj gatamah do sii hē nabuuj genä padēek, ner'oot do sii hē er'ood padēek tan'oo bä —näk mä sa kyyh Jesus mo haj'aa ky n'aa hã.

8

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m' ta see pé noo gó hajök do rakata padēek p'aa hēnh ēnh. Dooh m' sa waa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus naēēnh ta ma matēg, sa sii taber'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

² —ŷ t'yyd mehĩĩn hahŷ er wē kata pad'ēek doo. Tamawoob däg ta āh si ŷ rababok. Dooh sa waa péh —näng mäh.

³ —Dawēē naa ta wób rabana. ŷ mejō bä rababaaj hōm sa gó, naheba padäg da, degōn jēng da sah mahŷŷj ta hōō bä —näng mä Jesus ta ma matēg sa hã.

⁴ Ti m' ta ma matēg raky hadoo:

—Nyy bä ji baw'yyt babä sa waa? Dawēē bä. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.

⁵ Ti m' Jesus beanh:

—Nyy hē pāw bē wē? —näng mäh.

—Ti anäng setsi —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus mejūū hajök do rabehyy b'ēeh tūū. Ti m' tabasog däk pāw, ti m' taky n'aa etsēē sa waa hyb n'aa. Tii bä m' taganebäh boo kån, tets'ēē hōm mä ta ma matēg sa hã, rabets'ēē hōm hyb n'aa hajök do sa hã kä. ⁷ Tah'ŷŷb na-ãāj mä ti anäng mä sa wē. Ned'ēed its mä ti tah'ŷŷb. Tii da né hē m' taky n'aa d'oo ēnh tii. Ti m' tamejūū ta ma matēg rabets'ēē hōm hajök do sa hã. ⁸ Tii bä kä m', sahōnh hē m' rabawēē bong. Wog enä hōm mä sahōnh hē. Ti m' rabawēh do jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matēg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedē hōm doo. ⁹ 4 miw mä ajyy tahyb n'aa pé ti hawēē bong doo.

Hajök do hã Jesus kedēē hōm jawén paa bä m', ¹⁰ tagatsēg sooh mä marakate gó ta ma matēg sa sii hē m'. Ti m' rabahōm Daramut häd näng do häj n'aa hēnh.

** **7:27** Tii da Jesus wén her'oot, tametyy hyb n'aa ŷŷnh baad ta hã tah'yy kae bä. Panyyg gó taky n'aa her'oot, tahyb n'aa newēē hyb n'aa baad tado bä tamasaä bä Judah buuj nadoo do sa hã. Jesus ky n'aa eh'ūūm Judah buuj sa taah. Awaar taah gó taky n'aa ed'oo Judah buuj nadoo doo.

11 Rakajaa bä m', Pariséw rabana ta wë. Hajõng mä reanh ta hä. Jesus rame-tyy hyb n'aa ramejüü mä tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hä.* 12 Ti m' tak'ëp mä tah'yy kawabaag wät, j'ooj madäk doo me ramejüü do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo:

—Daap hë da hë habong do rabetsëë hä ÿÿ ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa —näng mäh. —Dooch ÿ metëëh pé ta heen n'aa hahÿ sa hä. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mä ta kyyh.

13 Tii bä m' Pariséw taberéd b'ëëh, ti m' p'aa hënh tagatsëg sooh marakate gó, ti m' rabatsëg hõm karaj'aa ta myyj jé.

Pariséw, Eróts daheeh raheer'oot do mahãnh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahÿÿh

14 Ta ma matëg ramabaan mä ramahüüm sa waa pãw. Jáãm hë sét its mä pãw marakate gó. 15 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw, Eróts sa pãw makuj n'aa mahãnh —paa tamaher'oot mäh.

16 Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooch ër wë pãw. Tii d' tawén edoo† —näk mä sa kyyh.

17 Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajëm doo. Ti m' tabeaanh sa hä:

—H'ëëd hyb n'aa pãw bë mabaan hõm bë banäng? —näng mäh. —Dooch tagah'ood nä bä bë hä? Dooch bë h'yy kadawuung nä bä? —näng mä ta kyyh sa hä. 18 —Bë matym enä né paawä, dooch bë hapëë bä. Bë nabuuj genä né paawä, dooch bë maa napëë bä. Bë mabaan 19 5 pãw ÿ etyn bong do 5 miw sa hä? Nyy hë kawaju bë gedë hõm mad'aak doo?

—12 kawaju mad'aak —näk mä sa kyyh.

20 Ti m' Jesus eanh ënh:

—Setsi pãw ÿ etyn bong do 4 miw sa waa, nyy hë arook bë gedë hõm mad'aak doo?

—Setsi arook mad'aak —näk mäh.

21 Ti m' Jesus bedoo sa hä:

—Dooch bë h'yy genä nä bä? —näng mä ta kyyh ta ma matëg sa hä.

Aj'yy ty gadajuu däk do Jesus ty nä däk do panyyg n'aa hahÿÿh

22 Ti m' Jesus rakaja kãn Betsaj-Da häd näng doo bä panang bä. Ti m' ramanaa mä ta wë aj'yy ty gadajuu däk doo. Retsëë mä Jesus moo däng ta hä tabahub däk hyb n'aa. 23 Ti m' Jesus maso däk ta moo hä, tamahüüm mä dawë hä panang bahãnh. Ti m' Jesus ty hetsós wät, ti m' tamoo däng ta hä. Ti m' tabeaanh ta hä:

—Äkä, mahapëë däk? —näng mäh.

24 Ti m' tabeg'ãäs, ti m' taky hadoo:

—Dooch baad ÿ hapëë nä bä. ÿ hapäh habong doo. B'aa hadoo hä ÿÿ.

25 Ti m' p'aa hënh Jesus moo däng ta matym hä ënh. Ti m' ta matym baad däg kä. Baad mä tabahapäh tii kä. Dooch m' taty gadajuu wäd bä kä. 26 Ti m' Jesus mejüü tababaaj hõm ta tyw n'aa see me ta tób hënh. Dooch m' takarën myyj hënh tajëë wäd.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

27 Ti m' Jesus rabahõm panang wób Sesareja Pirip panang häd näng nedaa badäk doo hënh. Ti m' ramahõm me tabeaanh ta ma matëg sa hä:

—Jaa m' ÿÿh, sa nooh?

28 Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m', õm mä Jowãw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m', õm mä Eriij maküüh. Ta wób noo m', õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa seeh —näk mä sa kyyh ta hä.

29 —Bë hä ënh? Jaa ÿ bë hä ënh? —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo,‡ P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mä Peed kyyh ta hä.

* **8:11** Jesus wë Pariséw rakamaj'ïl. Dooch raky dahé bä P'op Hagä Do mejüü do Jesus tado bä. Sa hä péh, dooch Jesus haja bä wë hä tapahuuj bä, rawén mejüü sa matym haj'aa Jesus pahuuj bä wë hä. J'ooj madäk doo me ramejüü do hyb n'aa Jesus wén manetëëh sa hä rakarën do paawä. † **8:16** Dooch rah'yy kadawuung bä panyyg gó Jesus her'oot do hä. Jesus hä Pariséw Eróts daheeh ranu mer'oot. Dooch m' raky dahé bä Jesus P'op Hagä Do t'aah tado bä. Nayyw hë jé pad'yyt hë takah'üüm ranu mer'oot do ky n'aa. Pãw makuj nayyw hë takamekuunh tiriig mahang hadoo do tii. ‡ **8:29** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo”, tahanäng pé m' ti.

³⁰ Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hã ta ky n'aa.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

³¹ Ti m' Jesus du doo tama metëek do ta hataa. Tama metëek bã m' taky hadoo:

—Yỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajõng da ỹ ahoop. Èr wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hë, ỹ da rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bã. Tamawoob hë ta ã jawén paa bã, ỹ ganä wät da p'aa hënh —näng mã ta kyyh.

³² Baad mã ta ky n'aa tabaher'oot. Ti m' Peed naëenh dawë hã. Ti m' taky ge'yỹm, Jesus tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus ty kaw'õöd däk ta ma matëg wób sa wë. Ti m' Peed taky geãm wät.

—J'ee! Ahõm mahãnh yỹ, Nesaa Do Yb —näng mãh.Š —Doo mah'yyb dëe bã P'op Hagä Do karën do hã. Ajyy rakarën do hã ti mah'yyb däk —näng mã Jesus kyyh.

³⁴ Ti m' hajök do ta wë kata däk doo, ta ma matëg na-ããj hë Jesus naëej wät ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Jé karën pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ããts hë teréd hõm ta hã hë tah'yy ka'eeh doo, taw'ããts hë teréd hõm ta hã hë tahyb n'aa newëe doo. Taw'ããts hë da tagado had'yyt hë tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'ããts hë tagadoo hëp ỹ n'aa radajëeb bã na-ããj hë. Taw'ããts hë ỹ taky daheeh, taw'ããts hë ỹ bawät doo da da ti bawät.

³⁵ Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëe bã. Jé hëp ỹ n'aa, panyyg hanãm do hyb n'aa na-ããj hë, tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bã, panyyg hanãm do hyb n'aa tadajëb bã, ta h'yyb tym P'op Hagä Do wë da tanu däng —näng mã ta kyyh.

³⁶ Ti m' taky hadoo ënh:

—Hëd n'aa ji karën sahõnh hë badäk hahỹỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hënh tahõm bã? —näng mãh. ³⁷ —Doo ta sãm ji ad'oo pé ta s'ee hënh ji h'yyb tym nahõm

hyb n'aa —näng mã Jesus kyyh. ³⁸ —Hëp ỹ n'aa, ỹ ma metëek do hyb n'aa na-ããj hë nu mebyng pé P'op Hagä Do hã hyb n'aa eréd hõm do sa matym gó, nesaa do moo heb'ooh do sa matym gó, yỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng ënh ta hyb n'aa, Ee hejój gó, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó ỹ bahyng noo gó ããs tak'ëp baad hedoo do sa daheeh —näng mã ta kyyh.

9

¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ta wób babä ër mahang habong do rahapäh nä da ỹ du doo noo gó sahõnh hë ỹ bag'ããs P'op Hagä Do hejój me. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ỹ né hë ta ti ỹ her'oot doo.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

² Ti m' ji moo oow see pé sa ã jawén paa bã m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsi-jaag, Jowãw daheeh. Ti m' rabas'ëeg kãn waëe p'op nu däk do hã. Sa mab hë m' t'ĩ hënh rabaym dó. Ti m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mãh. ³ Tak'ëp mã ta saroor gabar'ëeng däk, tak'ëp mã tabahawag däk. Doo m' badäk hahỹỹ bã hajaa pé saroor ti hadoo pé tak'ëp hawak péh. ⁴ Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëeh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

⁵ Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näng mãh. —Taw'ããts hë babä ër hã! —näng mãh. —Taw'ããts hë tamawoob hë ta tób n'aa ãã temaa toonh. Sét hë a tób, sét hë Mosees tób, sét hë Eriij tób —näng mãh.

⁶ (Doo m' tadoo wät pé tak'ëp rabeỹỹm bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) ⁷ Ti m' nanyw mã wë puh ganyyh, sahõnh hë sa hã m' tabadäng. Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahỹỹ d' mã ta kyyh:

—Hahỹỹ tah yỹ, tak'ëp ỹ kamahãn doo. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mãh.

⁸ Ti m', nanyw hë m', raty kaw'õöd bong bã m', rabaheg'ããs bã m', jããm hë Jesus rahapäh. Doo boo m' Jesus pa hab'ëeh do paah.

⁹ Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ rana-her'oot hyb n'aa rahapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä dejëp do mahang. ¹⁰ Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm. Sa mab hë m' rakaner'ood bong. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—H'ëed ky n'aa tii, dajëp do ganä wät do taheer'oot doo? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' rabeaanh ta hä:

—Hëd n'aa Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raheer'oot? —näk mä sa kyyh.

¹²⁻¹³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Se hub né hë. Eriij matëeh né da sahõnh hë tabenäm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hadoo né hë, bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Eriij ewäd hyng né hë. Tii bä rah'yy kajäk doo da né hë rabad'oo paa ta hä. Tii d' né hë takerii däk ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do hä* —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ënh:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ky n'aa ënh? Nyy da këh ÿ n'aa kerih do P'op Hagä Do kyyh? ÿ na-ããj da hajõng ÿ ahoop da. ÿ rahyb n'aa wareem da na-ããj hë —näng mä Jesus kyyh.

Pahëew Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' ta ma matëg wób rabab'ëeh bä, hajök mä ranu sabug däk sa pa rabahapäh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky ked'aak mä sa daheeh. ¹⁵ Tii bä m', nanäng nu sabuk do rabahapäh bä m' Jesus, raty ge-ee bong. Ti m' rawaj'aa nä ta wë rabadëng hyb n'aa m' Jesus.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg wób sa hä:

—H'ëed p'ãã ti bë ky ked'aak sa wë? —näng mäh.

¹⁷ Tii bä m' hajök do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —ÿ manaa a wë paawä tah ÿÿ. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä adäk —näng mäh. —Dooch ter'ood wäd tan'oo bä. ¹⁸ Ta hä tabadäng bä, tũũ tadewëes. Ti tah ÿ gadów däk, tëg kamatsëe däk, tsanamäts däk tan'oo bä —näng mäh.

—ÿ eaaj wät a ma matëg sa hä rabahabëe hõm hyb n'aa. Dooch rahaja bä —näng mä ta kyyh Jesus hä.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do bëeh, da hë badäk hahÿÿ bä habok doo! —näng mäh. —Hajõõ nuu me ÿ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? ÿ häd h'yyb napan däg bë hä, hä ÿ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëep pahëew —näng mäh.

²⁰ Ti m' pahëew ramanaa ta wë. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahapäh bä m' Jesus, pahëew tabahehats wät. Ti m' tadawäts jat tũũ. Tũũ m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Tsanamäts jat mäh.

²¹ Ti m' Jesus beaanh ta yb hä:

—H'ëed pénh tabadäk ta hä? —näng mäh.

—P'ooj ub takarapee noo gó tadäg né hë ta hä —näng mä ta yb kyyh. ²² Hajõõ nuu me karap'aar h'yyb nesaa do dahew'ëes tũũ tëeg hõõ me, tame na-ããj hë. Takarën tadaj'ëep. Mahaja bä, mado hõm. Mat'yyd mehÿn ããh —näng mäh.

²³ —ÿ haja bä? —näng mä Jesus kyyh. —Dooch hejooonh pé P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh pé hä —näng mäh.

²⁴ Ti m' nanyyw hë pahëew yb ky hadoo:

—ÿ h'yy ka'eeh né hë —näng mäh. —Man'oo tak'ëp ÿ h'yy ka'eeh hyb n'aa, ÿ ky nasëm hyb n'aa! —näng mäh.

²⁵ Ti m' hajök waj'aa padëek sa wë rabaheg'ããs hyb n'aa Jesus hapäh bä m', nanyyw hë m', hajök do kaj'aa do rabaheg'ããs do pooj jé, karap'aar h'yyb nesaa do tageãm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Karap'aar h'yyb nesaa doo, ky tamah doo, nabuuj gatamah doo, anä pahëew hä hadäk doo! Dooch da ta hä madëe wäd bä! —näng mä Jesus kyyh.

²⁶ Ti m' tak'ëp mä karap'aar h'yyb nesaa do geëej wät. Ti m' tak'ëp tabahehats wät, ti m' tabanä kån pahëew hä hadäk do paah. Ta wób sa hä m' pahëew dajëp. Bag hënh mä tabajad hõm, ti hyb n'aa m' dajëp rawén ed'oo. ²⁷ Ti m' Jesus moo takyng sëek. P'op mä tabag'ëed däg kån.

* **9:12-13** Eriij tahanäng doo, Jowāw nu gahem'uun do né hë tii.

²⁸ Ti m' Jesus tób gó tabajëë suun jawén paa bä, sa m'aa hënh mä ta ma matëg rabeanh ta hä:

—H'ëëd hyb n'aa äã wén nahajaa äã habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Jääm hë P'op Hagä Do ji ky n'aa etsëë doo me, [ji noo kanawa doo me na-ääj hë] ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do tabanyyh —näng mä Jesus.

³⁰ Ti m' ratsyym kasok ta tii b' naa. Garirej häj n'aa me m' ratabës. Dooh m' Jesus karën bä ta wób raky n'aa napëë bä rabaym doo, ³¹ ta ma matëg tama metëëk do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo sa hä:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. ÿ radaj'ëëp da. Tamawoob hë ta ä jawén paa bä ÿ ganä wät da p'aa hënh —näng mä Jesus ta ky n'aa hä.

³² Dooh m' rah'yy genä bä ti ta her'oot do sa hä. H'yyb e'ÿÿm mä rawén neanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahãnh hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Ti m' rakajaa Kapar-Naüm häd näng panang bä. Tób bä tabajëë suun bä m' teanh mä ta ma matëg sa hä. Ti m' taky hadoo:

—H'ëëd p'ää ti bë ky ked'aak ta tyw n'aa me, ër mana me? —näng mäh.

³⁴ Dooh m' raky gado bä. Raky n'aa meb'yyh mäh. Tyyw me rababoo däk bä raky kedag bong ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahãnh. Ti hyb n'aa m' rawén ky n'aa meb'yyh.

³⁵ Ti m' Jesus bahyy sooh, ti m' ta ma matëg tanaëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Jé karën pé ta wób sa bahãnh hadoo doo, taw'ääts hë da sa yd jé tanu gadäk. Taw'ääts hë sahõnh hë sa karom hadoo tabahadoo —näng mä Jesus kyyh sa hä.

³⁶ Ti m' karapee t'aah ta moo taky gëet sa mahang, ti m' tabado däk, ti m' taky hadoo:

³⁷ —Hëp ÿ n'aa hahÿ karapee t'aah hadoo pé gadoo péh, ÿ né ti tagadoo —näng mäh. —ÿ gadoo péh, ÿ had'yyt nado tagadoo, hä

ÿ mejũũ do ti na-ääj né hë tagadoo —näng mä Jesus sa hä.

³⁸ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Äã hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Èr h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa äã ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh Jesus hä.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë geãm manäh! —näng mäh. —Dooh hät ÿÿ gó pahuunh pé ta jawén ÿ tanu mer'oot tii bä —näng mäh. ⁴⁰ —Ti hyb n'aa, ër wë h'yy kawanereem doo, ër h'yyb hata tii —näng mäh.

⁴¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Jé naëng han'oos pé hät ÿÿ gó bë hä, hata ÿÿ bë bahadoo do hyb n'aa, ta ti gadoo né da ta sãm baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ÿ né hë ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus sa hä.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hä ranu hũũ däg bä ji radawäts tu tame t'öp ji pahäs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad nado ji hä da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahÿ karapee hedoo doo, hä ÿ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh.

⁴³ Ti m' taky hadoo ënh:

—A moo hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä magakyd hõm a mooh. Taw'ääts hë mabasëëk hÿ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, mahõm mahãnh ta s'ee hënh, tabanesaa hënh, pawóp hë tado bä a mooh. T'ĩ hënh mahõm bä, tëëg hõõ nadëëk do mahoop da had'yyt hë. [⁴⁴ T'ĩ hënh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩ hënh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.] ⁴⁵ —A tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä magakyd hõm. Taw'ääts hë matsyym gahet mabasëëk hÿ pong jé P'op Hagä Do wë, ta s'ee hënh, tabanesaa hënh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hë tado bä a tsyym. [⁴⁶ T'ĩ hënh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩ hënh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.]

⁴⁷ —A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä a matym mado nyyh. Taw'ääts hë mabasëëk hÿ pong jé,

P'op Hagä Do ji tabag'ääs doo hēnh, sét a matym, jé ta s'ee hēnh, tabanesaa hēnh, òm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh pawóp hē tado bä a matym. ⁴⁸ “T'ī hēnh madoh-ro ji hawēh doo, dooh radejēb bä. T'ī hēnh tēeg hōo dooh tadäg bä”† —näng mä Jesus.

⁴⁹ Ti m' taky hadoo ēnh:

Sahōnh hē ma matēk yŷ P'op Hagä Do metyy da ji ahoop do hā, sa h'yyb tym banyyw dāk hyb n'aa ta hā, ta dab P'op Hagä Do hā ji ma ejuu do jukiir me ji enyyw dāk doo da.

⁵⁰ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Taw'ääts hē ti jukiir. Ti hadoo né hē, tanadah'ēed wäd bä, taw'ääts hē nado wäd. Ti hadoo né da bē hā. Taw'ääts hē baad had'yyt hē bē babok bē da hadoo do wē. Baad bē babok do bē da hadoo do wē gawatsiig bä, taw'ääts hē nado wäd —näng mäh. —Taw'ääts hē h'yyb nyw gó bē baboo had'yyt hē bē da hadoo do wē —näng mä Jesus ta ma matēg sa hā.

10

Dooh ji yŷm ji eréd hōm bä do panyyg n'aa hahŷh

¹ Ti m' Jesus raberéd dāk Kapar-Naūm, atsēg hōm mä tamii Joradān häd näng doo. Tamyyj dāk hā m', ta tyw n'aa me m' ramahyk Judah häj n'aa hēnh. Ti m' p'aa hēnh hajōk mä ta wē han'aa. Ti m', tabahed'oo doo d' né hē m' tama metēek mä sa hā.

² Ti m' Pariséw wób rabana ta wē rameytyy hyb n'aa m'. Hahŷh da m' rake'anh:

—Ēr ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh aj'yy eréd hōm bä ta yŷm? —näk mäh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy da Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä ēnh? —näng mä Jesus sa hā.

⁴ Ti m' raky hadoo:

—Mosees anoo ji erii dāk ji yŷm ji eréd hōm do heen n'aa, tii b' ji mejō hōm tabahōm hyb n'aa —näk mä Pariséw sa kyyh.

⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē nabuj keh'ūūm do hyb n'aa tii d' Mosees wén erii wät ta ti ky n'aa jawyk do ky n'aa —näng mäh. ⁶ —P'ooj ub dooh ta

tii da tahado bä. Sahōnh hē tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do pahuunh aj'yy yŷnh daheeh. ⁷ “Ti hyb n'aa kä, aj'yy kä, ta yb, ta yŷn mahānh kä, sa m'aa hēnh kä, tagatēe hyb n'aa ta yŷm kä. ⁸ Takatēe jawén paa bä sét rabahado padēek ta yŷm daheeh”,* näng mäh. Ti hyb n'aa pawóp hē ranado bong. Sét hado däg kän. ⁹ Ti hyb n'aa séd hā P'op Hagä Do ata dāk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hā.

¹⁰ Tób bä kä m' ta ma matēg rabeanh ta ti ky n'aa. ¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Jé ta yŷm heréd hōm doo, tii bä yŷnh see hā takat'ēe däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see yŷm sii he'yŷh do hado dāk tii. Ta yŷm paa tah'yyb rejää —näng mäh. ¹² —Jé ta patug heréd hōm do ta see tagat'ēe däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see patug sii he'yŷh do hado dāk tii —näng mä Jesus kyyh.

Karepé Jesus ky n'aa edēng do panyyg n'aa hahŷh

¹³ Ti m' ta wób ramena karepé ned'ēed is do Jesus wē, sa hā Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edēng hyb n'aa. Ti m' ta ma matēg rage'yŷm mäh. ¹⁴ Ti m' dooh Jesus genaag bä ta ma matēg rabad'oo doo. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Na ramena karepé wē yŷ. Bē geām manäh! Hahŷ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hē P'op Hagä Do bag'ääs do karapee hedo padēek doo —näng mäh.

¹⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ääs do karapee tado bä da. Né hup y né hē ta ti y her'oot doo —näng mä Jesus.

¹⁶ Ti m' karepé tabasog dāk ta hā, tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, taky n'aa edēe boo kän mäh.

Tak'ēp ma näng do panyyg n'aa hahŷh

¹⁷ Ti m' ta tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä m', ana mä aj'yy ta wē. Ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wē. Ti m' taky hadoo:

—Baad òm, ma matēg! —näng mäh. —Nyy da y bad'oo edēb had'yyt do y gadoo hyb

† **9:48** T'ī hēnh ji ahob had'yyt hē, tahanäng pé tii. Isajas 66.24 hā takerih do hā tabeh'ūūm. * **10:8** Genesis 2.24

n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa kä?
—näng mä aj'yy kyyh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hëd n'aa baad ub hä ÿ mabanäng? —
näng mäh. —Jääm hë P'op Hagä Doo, baad
hadoo doo. Dooch ta see pé baad hadoo
péh. ¹⁹ Mahapäh hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo: “Manaboh manä a da hadoo
doo. Aã manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug
nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hë maky
n'aa tapa manä ta wób. Mawad'ii manäh.
Mawehëë a yb, mawehëë a ÿÿn”† —näng mä
Jesus kyyh ta hä.

²⁰ —Ma matëg! —näng mä aj'yy kyyh. —
P'ooj ub, ÿ karapee noo gó ÿ panyyg kade-
heeh né hë ta tii hä —näng mä ta kyyh Jesus
hä.

²¹ Ti m' Jesus ty däng ta wë, takamahän
wät mäh. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Sët hë ti hawät a hä —näng mäh. —
Abaaj hõm, mesëëm hõm sahõnh hë a wë
hanäng doo. Man'oo ta sãm paa kas' uut
do sa hä. Tii d' madoo bä hÿ pong jé ma-
gadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä
Do hanaa. Ti jawén ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata
mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus
kyyh ta hä.

²² Ti m' aj'yy h'yy katón gëët. Ti m' ahõm
mä Jesus mahänh. H'yy katón wät mäh,
tak'ëp tawekäp do hyb n'aa.

²³ Ti m' Jesus ty däg ta ma matëg sa wë, ti
m' taky hadoo:

—Hejooch né hë wekäp do sa hä P'op
Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa raba-
hadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁴ Ti m' sa h'yyb gó ta ma matëg rameu-
unh mä Jesus her'oot do hyb n'aa. Ti m'
p'aa hënh Jesus ky hadoo sa hä:

—Tah haa —näng mäh. —Hejooch né hë
ji hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji
bahadoo hyb n'aa —näng mäh. ²⁵ —Hejooj
né paawä kameer hä tatabëëj bä gats'uus
doo gó, ta bahänh tabahejooch wekäp do
sa hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa
rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁶ Ti m' ti bahänh mä ta ma matëg
rameuuj bong mäh. Sa mab hë m'
rakaner'oot. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Jaa ënh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ënh?
—näk mäh.

²⁷ Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky
hadoo:

—Ji daaj hë dooh né hë ji haja bä P'op
Hagä Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hë,
dooch P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa
ta wë ji tamasäk —näng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hë äã beréd hõm a hataa äã
bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo:
Hëp ÿ n'aa, P'op Hagä Do panyyg hanäm
do hyb n'aa na-ääj hë heréd hõm pé ta tób,
heréd hõm do ta wakään, ta änh, ta yb,
ta ÿÿn, ta taah, ta joom banäng doo, ³⁰ ta
bahänh hajõng tagadoo da badäk hahÿÿ bä
ta mabaj. Tagadoo da tób, ta wakään, ta
änh, ta ÿÿn, ta taah, ta joom banäng doo.
Ta no n'aa na-ääj da tagadoo. Ta jawén
kä, hÿ pong jé kä, tagadoo da edëb had'yyt
doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da.

³¹ Hajök babä hyb n'aa jewyk do wób, ta
jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hÿ
pong jé. Babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti
noo gó kä hyb n'aa jewyg kän da —näng mä
Jesus kyyh sa hä.

*P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa
panyyg n'aa hahÿÿh*

³² Ti m' Jesus rabahõm Jerusarënh hënh.
Jesus mä sa pooh. Ti m' ta ma matëg rahyb
n'aa newëë mä t'ïi hënh Jesus bahõm doo.‡
Ta wób mä sa sii hah'üüm do e'ÿÿm mäh. Ti
m' sa m'aa hënh Jesus naëënh ënh 12 hedoo
do ta ma matëg. Ti m' tamaher'oot sa hä ta
mo n'aa. ³³ Ti m' taky hadoo:

—Ër ah'üüm Jerusarënh hënh —näng mäh.
—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana
Doo, ÿ da rahaëëj däk da P'op Hagä Do tób
n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa
sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do sa moo gó na-ääj da. Dajëb
hä raky n'aa etyy da ÿÿh. ÿ da rahaëëj
däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng
mäh. ³⁴ —Ta ti ÿ da raky n'aa ej'ees, ÿ da
rahetsoos. ÿ da rahewyyh. ÿ da radajëëb

† 10:19 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20 ‡ 10:32 Ta ma matëg rawén hyb n'aa newëë Jerusarënh hënh Jesus
bahõm doo, t'ïi hënh Jesus majïi rababok sa h'yyb.

kän —nängmäh. —Tamawoob hē āh ŷjawén paa bä, ŷ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Tsijaag, Jowāw daheeh retsēē do panyyg n'aa hahŷŷh

³⁵ Ti m' Sebedew taah hedoo doo, Tsijaag, Jowāw daheeh, rabana Jesus wë. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Äā karën paawä manoo äā etsēē do a hä —näk mäh.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—H'ëed ti bē karën hä ŷŷ? —näng mäh.

³⁷ Ti m' raky hadoo:

—Äā karën paawä tak'ëp makabaj'aa doo me mabag'ääs doo bä, a hub hadäk hēnh äā see basooh man'oo bä, s'ŷŷ me äā seeŠ —näk mä sa kyyh.

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bē hapëē bä ti bē etsēē doo —näng mäh. —Bē hajaa da ŷ ahoop do bē ahob bä? Bē hajaa da bē dajëb bä ŷ dajëp doo da? —näng mä Jesus sa hä.

³⁹ —Äā hajaa! —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ahoop né da ŷ ahoop do hadoo doo. ŷ dajëp do hadoo né da bē dejëp —näng mäh. ⁴⁰ —Hŷŷ kä, ta ti bē etsēē do hä ŷŷ, ŷ nado ti hanoo. P'op Hagä Do anoo da hup ŷŷ hēnh, sä ŷŷ hēnh rabat'oonh, ta pooj jé tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

⁴¹ Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahōnh hē hadoo do raky n'aa napäh bä retsēē doo, rah'yy kawaj'ään bong Tsijaag Jowāw sa wë.

⁴² Ti m' Jesus naëej nä ta wë sahōnh hē ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bē hapäh né hē, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa ky n'aa hedoo doo, tak'ëp ramejũũ sa hä. Bē hapäh né hē ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũũ sa karapee n'aa —näng mäh. ⁴³ —Bē mahang taw'ääts hē dooh tii d' tado bä. Bē mahang karën pé kaweh'ëeh péh, taw'ääts hē da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta

wób tamasa. ⁴⁴ Bē mahang karën pé ta wób sa bahānh nu gadäk péh, taw'ääts hē takadad'uuh sahōnh hē sa wë. Taw'ääts hē sahōnh hē sa masa n'aa, sa karom kanep'aak do hado däk tii —näng mäh. ⁴⁵ —ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ na-ääj né hē. ŷ ahyng babä ŷ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. ŷ ahyng babä ŷ masa hyb n'aa ta wób, ŷ ky n'aa en'yyim hyb n'aa ta wób sa hä, ŷ dajëp hyb n'aa hajök do nesaa do sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Baritsiméw häd näng do panyyg n'aa hahŷŷh

⁴⁶ Ti m' rakajaa panang Jerikó häd näng doo bä. Ti m', ta jawén, panang bä naa Jesus, ta ma matëg, hajök do wób ratsyym kasok bä, ta tyw n'aa nabyy me m' tabahäng ty tamah doo. Baritsiméw mä ta häd. Tsiméw häd näng do t'aa m' tii. Ta tyw n'aa me tabahäng dajëer tetsēē hyb n'aa m' ta tii me tebës do sa hä. ⁴⁷ Ti m', Jesus, Nasaréh buuj ramaneëenh do né hē ti ta tii bä tabës taky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä tageëej wät. Hahŷŷ da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehĩn ŷŷh, Jesus, Dawi panaa! ** —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' ta wób raky ge'ŷŷm mäh, bag hēnh tabahäng hyb n'aa. Raky geām né paawä m', tak'ëp tageëej wät tii bä:

—Mat'yyd mehĩn ŷŷh, Dawi panaa! —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus baym.

—Bē naëej! —näng mäh.

Ti m' raky hadoo Baritsiméw hä:

—Tsebee wäd! P'op as'ëeg g'ëed! Ōm tanaëenh! —näk mäh.

⁵⁰ Ti m' ta hatsë taw'oong jat mäh, gatsëg geët, ahöm mä Jesus wë.

⁵¹ Ti m' Jesus beanh ta hä:

—H'ëed ti makarën ŷ moo wät a hä? —näng mäh.

—Ma matëg! ŷ karën ŷ begāā däk —näng mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

Š **10:37** Tak'ëp hyb n'aa jewyk do tii, sa wahë n'aa basooh do pa hat'oonh doo. Rakarën paawä ta wób sa wahë n'aa rabahadoo Jesus sii. ** **10:47** Sa h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh Mesijas . Dawi panaa mahang ta ti ganyyh P'op Hagä Do ky däng do paa hyb n'aa, "Dawi panaa" ramaneëenh na-ääj hē P'op Hagä Do Ky Däng Doo. Tii da Jesus Baritsiméw wén maneëenh, ta hä pé Jesus né hē ti P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa kaja däk doo.

—Ahõm nä. Hã ÿ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa õm has'oo däk —näng mäh.

Ti m' nyyw hẽ m' tabahapëe däk. Ti m' tabahõm Jesus sa jawén.

11

Baad Jerusarënh bã Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus rabahõm. Ti m' Jerusarënh bedaa däk bã m', panang Betapagéh, Betanija häd enäh do w'oo hã rakajaa bã, waëe joom oriib häd näng do banäng bã, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus mejüü sa pooj jé m' rabahõm hyb n'aa. ² Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hã:

—Bë ahõm panang hënh bë pooj jé badäk doo hënh ti nuuj jé. Bë kajaa bã, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasooch nä doo. Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë asood hõm da, bë manaa wawëe hẽ —näng mäh. ³ —“Hëd n'aa ti bë as'oot?”, ranoo bã, “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën, bada m' tamejüü rababaj nä”, näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.

⁴ Ti m' rabahõm, ti m' jumeto t'aah rabawyyd kân tób w'oo hã. Tób noo hã m' takahõ. ⁵ Ti m' rabas'oot bã m', p'eets hẽ hab'ëeh do rabeanh:

—H'ëed ti bë hab'ëeh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo Jesus bedoo doo d' né hẽ m'. Ti m' rabanoo ramahüüm. ⁷ Ti m' Jesus ma matëg ramana kân Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' Jesus bas'ëeg sooh ta jó. ⁸ Hajõk mä sa hatsë sa hã padëek do paa rat'ëeg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me, raweh'ëeh hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad, rat'ëeg hõm mä ta tyw n'aa me.* ⁹ Ti m' sahõnh hẽ pooj jé hah'üüm doo, duu hënh han'aa do na-ãäj mä tak'ëp mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do äã j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk mäh. ¹⁰ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da ër wahë makü

* **11:8** Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë n'aa ragadoo bã. Ratsebë, raweh'ëeh do heen n'aa tii. † **11:9** Saaw-Mo 118.25-26 hã takerii däk do hã rabe'h'üüm. ‡ **11:10** Tii d' rawén her'oot, sa hã pé edaa däk Jesus du doo do Isaraëw buuj tabag'ääs doo. § **11:13** Ta ag noo gó nado né paawä, joom baad hadoo do hã ji aw'yyt né hẽ pawóp its ta ag tabeak do pooj jé ganyyh doo. Kas' uut do sa waa tii. Ti ti Jesus esoo do tabepóh hyb n'aa paawä. ** **11:17** Isajas 56.7

Dawi bag'ääs do paa hadoo bag'ääs doo‡ —näk mäh. —Hÿ pong jé hawät do hã äã j'aa etsë! —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' Jerusarënh bã Jesus bajëe suun kân. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Tabegã däk mäh. Tug bã däg do hyb n'aa m', 12 hedoo do sa sii hẽ m' tabahõm ta s'ee hënh, Betanija häd näng doo hënh, raba'ÿÿh hyb n'aa m' tii bã.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëem do Jesus hebëe bong do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' jati péh, Betanija bã naa ratsyym kasok bã, Jesus asa däk. ¹³ Dawëe naa m' tabahapäh joom wiigo häd näng doo. Tahëg'ääs mä teag bã. Dooch m' ta hã, ta ag noo gó nado m' ta h'yyb. § ¹⁴ Ti m' joom hã taky hadoo:

—Dooch da meag wäd bã! Dooch d' a ag repoo wäd bã! —näng mäh.

Ta ma matëg ramaa napäh mä ta kyyh joom hã.

¹⁵ Ti m' rakajaa bã kã m' p'aa hënh Jerusarënh bã, Jesus bajëe suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëe bong tii bã hes'ëem doo, hets'ëe do na-ãäj mäh. Ti m' tabaüj bëeh dajëer rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëem do tyng n'aa na-ãäj mä taüj bëeh. ¹⁶ Dooch m' tan'oo bã ramatabëj bã wak'ääb ta tii me, P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó. ¹⁷ Sa hã tama metëek bã m' taky hadoo:

—Nepäh bë hã kerih do P'op Hagä Do kyyh? —näng mäh. —Hahÿÿ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ ji maneëenh da sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bã habong do P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëe do tób n'aa”*** —näng mä Jesus. —Hÿÿ kã, baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bã! —näng mä Jesus kyyh sa hã.

¹⁸ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj mä raky n'aa napëe kân mä ta tii. Ti m' ratyw n'aa esoo mä radaj'ëep hyb n'aa m' Jesus, Jesus

rajeÿÿm do hyb n'aa m'. Rawén jeÿÿm mäh, hajök mä gen'aak Jesus metëek do hä.

¹⁹ Ti m' tug bä kä m' Jerusarënh Jesus raberéd däg kän, ah'üüm kän mäh.

Baad ji h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Jati pé bap paa m', Jerusarënh hënh rabahöm bä m', joom wiigo häd näng doo me m' ratabës. Tsawyy häng mä sahönh hë m' rabahapäh. ²¹ Ti m' Peed hyb n'aa newë däk mä Jesus ky hadoo do paa joom hä. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! Mahegää! —näng mäh. — Tsawyy häng joom mawas'ee häng doo — näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ääts hë P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh —näng mäh. ²³ —Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Hahÿ waëë hä ky hadoo péh: “Ahöm, ahob tame”, hanäng péh, P'op Hagä anoo ti ta hä, ta hä baad tah'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do taky nasëew bä ta h'yyb gó. ²⁴ Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot hahÿÿ da: Bë gadoo né da sahönh hë P'op Hagä Do hä bë ky n'aa etsëë doo, baad bë ky dahé bä, bë ky nasëew bä bë hä tanoo do hä —näng mäh. ²⁵ —Bë ky n'aa ets'ëë bä, tanyy bä bë h'yyb gó baad nadoo do bë da hadoo do wë, taw'ääts hë pooj jé bë hyb n'aa mabaan höm tii, bë Yb hÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan hyb n'aa nesaa do bë hä na-ääj hë. [²⁶ Bë hyb n'aa manabaan höm bä, dooh na-ääj hë bë Yb hÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë moo bok do paah —näng mä Jesus kyyh.]

Jesus hä reanh doo, jaa ky gabuuj ranäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' rakajaa Jerusarënh hënh. Jesus bawät bä m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, kajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë. ²⁸ Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj gó hahÿ mamoo wät doo?^{††} —näk mä sa kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ eanh bë hä ënh. Bë her'ood bä, tii bä ÿ baher'oot bë hä jaa ky gabuuj hahÿ ÿ moo wät doo, hahÿ ÿ bad'oo doo —näng mäh.

³⁰ —Jaa ky gabuuj Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? Bë her'ood hä ÿÿ —näng mäh.

³¹ Tii bä m' sa m'aa hënh mä raky n'aa hajëew bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teanh da ër hä tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ënh?”, näng da. ³² Ajyy kyy gó ër noo bä, hajök do kawaj'ään da ër wë —näk mä sa kyyh sa m'aa hënh raky n'aa hajëm bä.

(Rawén jeÿÿm mäh, hajök do hä m' P'op Hagä Do ky n'aa rod né hë paa m' sa h'yyb Jowāw.) ³³ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hä:

—Dooh ää hapëë bä —ken'ooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ na-ääj né hë, dooh ÿ her'ood bä ky gabuuj näng do hä ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hä.

12

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'üüm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus baher'oot panyyg ky n'aa me sa hä. * Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom höm uwa häd näng do ta joom. Tahedëë höm. Ti tagagoos uwa bëeh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagä n'aa tyng. Ti tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hä. Ti ta danäh bahöm dawëë.

² Joom ag wah'ëë däg bä kä, ta danäh mejüü ta sii moo heb'ooh do see ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä joom ag wób.

³ Ti takajaa bä kä, ramaso däk, rahewyyh, ramejō höm p'aa hënh bag hënh. ⁴ Tii bä ta danäh mejüü ënh ta seeh. Tii kä ranu ganabooh, rarahejää tii. ⁵ Ti tamejüü ënh ta

^{††} **11:28** Hes'ëem do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajök do tama metëek do hyb n'aa na-ääj hë rawén eanh. Jesus hä he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëem do rabehes'ëem. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo. * **12:1** Ta hä kamaj'ii doo, ta hä he'aanh do sa hä ti tabaher'oot.

seeh. Radajëeb kân tii. Ti ta danäh mejüü nä hajök. Tii b' sa wób rahewyh bong, sa wób raneboh bëeh. ⁶ Sét hë mad'aak ta pa. Ta t'aah takamahän do tii. Ti tamejüü. Ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Tah ÿ raweh'ëeh da”, näng mä ta h'yyb gó. ⁷ Ti ta kaser n'aa rabahapäh bä raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahÿÿh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëeb! Ër ma däg da tii bä kä hahÿ joom banäng doo”, näk mä sa kyyh. ⁸ Tii d' né kä, ranaboh jad kân. Dawëë radawäts hõm joom bahänh —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'üüm sa hä.

⁹ Ti m' teanh sa hä:

—Nyy da joom danäh bad'oo hÿÿ kä? —näng mäh. —Ana da, tadej'ëep da ta kaser n'aa, ta wób hä da tabahaëenh tii bä —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh sa hä:

—Dooch bë ner'ood bä g'eeh hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa them'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg. ¹¹ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ääts hë ër hä tii”, † näng kerih doo —näng mäh. ‡

¹² Tii bä kä m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do na-ääj mäh, ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. H'yy genäh mä Jesus pes'ääp mä panyyg ky n'aa me sa hä. Ti hadoo né hë, e'ÿÿm mä hajök do Jesus maa new'ëë do sa hä, ti hyb n'aa m' Jesus mahänh rabahõm.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ta jawén kä m' ramejüü Parisëw wób, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee wób na-ääj mä Jesus wë. Rakarën paawä rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa. ¹⁴ Ti hyb n'aa m' ky ken'yym doo gó rake'aanh:

—Ma matëg! —näk mäh. —Äã hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooch daap mamenä bä.

Dooch mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëeh do hä, hyb n'aa jawyk do hä mama metëek bä. Dooch maky n'aa ehÿÿd bä sa hyb n'aa ma metëek doo. Ehub né hë P'op Hagä Do karën do hä mama metëek doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh —ää mamaher'ood. Taw'ääts hë a hä, ji epaag bä Roma buuj sa wahë hä rahepak doo, Sesa hä?§ —näk mäh. ¹⁵ —Ji ep'aak g'eeh, dooch apäh ji epaag bä? Nyy da a hä? —näk mä sa kyyh.

Jesus hapäh mä ti sa h'yyb, j'ooj madäk doo me ti raky hadoo. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ÿ hyb n'aa ÿ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hä:

—Na moweed denaari ramaneëenh doo. ÿ megää —näng mäh.

¹⁶ Ti m' raban'oo däk ta hä. Ti m' tametëeh, ti m' tabeanh sa hä:

—Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hä? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hä ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hä ta no n'aa hë** —näng mäh.

Ti m' sa h'yyb gó rameuuj b'ëeh ta kyyh hyb n'aa.

Sadusëw Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' rakajaa Jesus wë Sadusëw häd enäh doo, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hä m' dooch m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. ¹⁹ Ti m' raky hadoo Jesus hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hä, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëë däk tii, ta hÿÿj makü panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. ²⁰ —Panyyg gó õm äã maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy, 6 ta hÿÿj. Tagat'ëë däk mäh. Dooch m' teta nä bä, aj'yy dajëp. ²¹ Tii bä ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta

† 12:11 Saaw-Mo 118.22-23 ‡ 12:11 Ti pä tahanäng péh, ta daaj hë né m' ti takaher'oot. § 12:14 Tii da rawén eanh, rakarën paawä Jesus her'oot do hä rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hä. “Dooch ji epaag bä Sesa hä” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hä. “Ji ep'aak né hë” Jesus ky hado bä paawä, hajök do maa new'ëë doo, dooch ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ään paawä ta wë. Hejooñh né hë ta hä reaanh doo.

** 12:17 Ji né hë ti P'op Hagä Do karën doo.

hÿÿj makũ ÿÿm paah. Ti na-ããj mã dajëp né tii d' ênh. Dooch m' reta nä bã tadajëp. Ti hadoo né m' ta wób ênh. ²² Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hẽ m' radejëp ranetaa nä bã. Tagadëëg ub kä ÿÿnh dajëb kãn.

²³ Ti m' rabeaaj kãn Jesus hã:

—Ji genyyh bã kä ênh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa m' ta ti ta pat'uuk —näk mã sa kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooch bẽ h'yy genã bã baad hadoo do hã, P'op Hagã Do kyy kerih do bẽ nahapãh do hyb n'aa, P'op Hagã Do hejój bẽ nahapãh do hyb n'aa na-ããj hẽ —nãng mäh. ²⁵ —Dejëp do ragenyyh bã kä, dooch ji kat'ëë wäd bã. Æã hÿ pong jé habong do kanetëë do hadoo da ji tii bã kä —nãng mã Jesus.

²⁶ Ti m' taky hadoo ênh:

—Dejëp do genyyh doo kä, dooch bẽ ner'ood bã Mosees mo haj'aa kerih do hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganã wäd do ky n'aa? —nãng mäh. —Tii gó naa P'op Hagã Do ber'oot Mosees hã. Hahÿÿ d' mã ta kyyh: “Abaraãm hagã ÿÿh, Isak hagã ÿÿh, Jakóh hagã ÿÿh”,†† nãng mäh. ²⁷ —Dooch, “Abaraãm makũ hagã, Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã”, tanoo bã. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagã Doo. Hedëp do sa hagã n'aa tii —nãng mäh. —Tak'ëp bẽ h'yy gatamah —nãng mã Jesus kyyh Saduséw sa hã.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see bana. Tamaa napãh mã raky kedag bong do Jesus daheeh. Ta hã m', baad mã Jesus ky gadoo sa hã rake'aanh doo. Ti hyb n'aa m' teanh mäh:

—Ny hadoo do P'op Hagã Do mejũũ do see tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk tamejũũ do wób bahãnh? —nãng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hahÿ tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk: “Bẽ maa newë da hahÿÿh, Isaraéw buuj. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo, P'op Hagã Doo, ër

hagã n'aa, sét né hẽ. ³⁰ Taw'ããts hẽ tak'ëp bẽ kamahãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagã Doo, bẽ h'yy kaha'eeh doo. Taw'ããts hẽ tak'ëp bẽ h'yyb padäg ta hã. Taw'ããts hẽ bẽ h'yyb tym gó naa né hẽ bẽ kamahãn ta hã, sahõnh hẽ bẽ hajaa doo me”,‡‡ nãng mäh. ³¹ —Hahÿ ta seeh: “Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da”§§ —nãng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Dooch tak'ëp ky n'aa jawyk pé ta ti pawóp hadoo do bahãnh —nãng mã Jesus ta hã.

³² Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky hadoo:

—Baad ti a kyyh, ma matëg —nãng mäh. —Sét né hẽ ti P'op Hagã Doo. Dooch ta see péh —nãng mäh. ³³ —P'op Hagã Doo tak'ëp ji kamahãn, tak'ëp ji h'yyb däk ta hã. Ji h'yyb tym gó naa né hẽ, sahõnh hẽ ji hajaa doo me né hẽ ji kamahãn ta hã. Ji kamahãn né hẽ ji da hadoo, ji hã ji kamahãn doo da —nãng mäh. —Ji ajuu doo, ji anoo do P'op Hagã Do hã bahãnh ti ta tii.

³⁴ Ti m' Jesus h'yyb hapãh bã baad ta kyyh, ta h'yy ganãng doo me tabedoo, ti m' taky hadoo:

—P'eets hẽ paawã P'op Hagã Do hã mah'yy ka'eeh takarën doo da. P'eets hẽ paawã P'op Hagã Do bag'ããs do karapee n'aa mabahadoo —nãng mäh.

Ti bahãnh kä m' dooch m' reaaj boo bã kä. H'yyb e'ÿÿm mã reaaj bã kä.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' P'op Hagã Do tób n'aa wahoo gó Jesus ma metëëk bã m' taky hadoo:

—Dawi panaa m' ti Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa nooh. Nyy da tii?

³⁶ Hahÿÿ d' mã P'op Hagã Do Sahee hejój gó Dawi baher'oot paa m' Kristo ky n'aa: “Wahë ÿ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo ky hadoo, ‘Aso hup ÿÿ hënh, si ÿ mabag'ããs hyb n'aa a majĩ ÿ nes'ëëm bã kä’ ”,*** nãng paa Dawi. ³⁷ Hÿÿ kä, “Wahë

†† 12:26 Esodo 3.6 ‡‡ 12:30 Dew-Teronom 6.4-5 §§ 12:31 Rewitikos 19.18 *** 12:36 Saaw-Mo 110.1
 ††† 12:37 Dawi panaa né hẽ ti Jesus aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneëenh do paah, P'op Hagã Do T'aah tabahadoo do hyb n'aa na-ããj hẽ ti Jesus.

ÿ n'aa" Dawi maneëej bä ti Kristo, nyy d' ti ta t'aah tabahadoo?^{†††} —näng mä Jesus.

Baad mä hajök do sa hä Jesus kyyh.

³⁸ Jesus ma metëek bä m' taky hadoo:

—Baad da bë kanä ta ti Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa mahänh —näng mäh. Baad ub raken'yyim, baad rakametëeh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarën ji bedëng hajök do sa mahang —näng mäh.

³⁹ —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jeryk do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh doo bä rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh. ⁴⁰ —Patug tema bong do radajëer esok, rama esok. Tii bä h'yy kamep'ëeh, bap péj hadoo doo me raky n'aa ets'ëe bä —näng mäh. —Ta ti hedoo do tak'ëp P'op Hagä Do rejää da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa ky n'aa.

Patug tamaa wäd is do tanoo do dajëer panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ti m' Jesus bahyy sooh dajëer radahet'oonh do dawëe bä. Ti m' tabahag'ääs hajök do radatoonh do dajëer tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëer n'aa. Hajök mä dajëer enäh doo, hajöng mä radatoonh. ⁴² Ti m' tabana patug tamaa wäd is doo, tadatooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii. ⁴³ Ti m' Jesus naëenh ta ma matëg ta wë, ti m' taky hadoo sa hä:

—Hahÿ ÿÿnh patug tamaa wäd is doo, sa bahänh tabanoo. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh. ⁴⁴ —Sahönh hë ta wób ranoo sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahönh hë taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

13

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg see ky hadoo ta hä:

—Mahegää, ma matëg! Ewëeh hÿ pä tób pan'aa. Anäm hahÿ tatama n'aa! —näng mäh.

² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahapäh hahÿ tób yb —näng mäh. —Doooh da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahönh hë da rabakud bëeh tũũ —näng mäh.

³ Ti m' waëe joom oriib banäng doo hënh Jesus rabahöm kän. P'op Hagä Do tób n'aa nu masee me tii. Ta tii bä Jesus bahäng bä, sa m'aa hënh Peed, Tsijaag, Jowāw, Ān-Deréh rabana ta wë, ti m' raky n'aa eanh:

⁴ —Ny noo gó da ti tii d' maher'oot doo tadu däk? H'ëed hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa. ⁶ Hajök da han'aa ji hä wad'ii doo. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo”, näk da sa kyyh. Hajök da rawedii —näng mäh. ⁷ —Bë eÿÿm manä da kaneb'oooh do bë ky n'aa napäh bä. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hë, dooh takaja nä bä badäk hahÿ bahëej jëng doo —näng mäh. ⁸ —Häj n'aa see babuuj rakaneb'oooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. Hajöng häj n'aa bä k'ääts katajuus da, sah na-ääj da anäng. Badäk hahÿ bahëej jëng do du däk do metëe n'aa d' tii. Ajän pooj jé ta mahÿÿj ganyyh doo hadoo da tii —näng mä Jesus.

⁹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Baad bë kanä sa mahänh —näng mäh. —Bë da rahaëenh panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da rahewyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó. Hëp ÿ n'aa bë da ramahũũm sa wahë n'aa wë, hëej bagä n'aa sa wë na-ääj hë, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh ÿ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hä —näng mäh. ¹⁰ —Badäk hahÿ gawatsig pooj jé, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do jé pad'yyt hë da rabaher'ood höm sahönh hë häj n'aa babuuj sa hä —näng mäh. ¹¹ —Bë ramoo maso höm bä, bë raheaaj bä bë raky n'aa etyy hyb n'aa, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot péh. Bë her'oot bä, bë her'ood bë hä P'op Hagä Do anoo do ti noo gó. Bë h'yyb gó naa nado da ti bë her'oot doo. P'op Hagä Do Sahee da ti her'oot doo —näng mä Jesus sa hä.

¹² Ti m' taky hadoo ënh:

—Hÿÿj näng do ta hÿÿj tan'oo däk da ta wób sa moo gó, radaj'ëep hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hã. Sa taah da h'yy kawereem da sa yb wë, sa ÿÿn wë. Rahaëenh da ta wób sa moo gó radej'ëep hyb n'aa. ¹³ Tak'ëp da sahõnh hë rakawajãän da bë wë hëp ÿ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ÿÿ, tadajëb bã kä, edëb had'yyt hë da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa —näng mã Jesus kyyh.

¹⁴ Ti m' taky hadoo ënh:

—Tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejãä doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm hanoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa bã tahëë däg bã bë hapëë bã, taw'ãäts hë Judah buuj häj n'aa bã haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hënh. (Sahõnh hë hahÿ ner'oot doo, taw'ãäts hë ramatakëë tagahoot hyb n'aa sa hã nyy d' Jesus hanäng pé ti tak'ëp nesaa doo.)* ¹⁵ Ta ti bë bahapäh bã, taw'ãäts hë jajé p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hë da takejën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëen péh. ¹⁶ Ti hadoo né da ta joom hood hënh hawät doo. Taw'ãäts hë dooh da tajëë bã ta hatsë tabehëen hyb n'aa paawä —näng mãh. ¹⁷ —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hã kä ti noo gó kä!† —näng mãh.

¹⁸⁻¹⁹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahÿ P'op Hagä Do pahuuwät noo gó naa, dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bã kä. Ti hyb n'aa da, bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hã, bë kejën hõm do tabahahëem noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó, tanahadoo hyb n'aa —näng mãh. ²⁰ —P'op Hagä Do bód gakog hõm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bã paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëew hõm do sa hyb n'aa tawén bód gakog hõm ti noo gó rahoop doo —näng mãh. ²¹ —Ti noo gó, “Wät hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”,

ranoo bã, bë ky dahé manä da raheer'oot doo. ²² Ta ti ÿ wén her'oot, ti abok da hajõk “ÿ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëeh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëew hõm do rawedii hyb n'aa paawä. ²³ Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä! Ta pooj jé ÿ baher'ood däk bë hã —näng mã Jesus kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ta ti rahoop do jawén paa bã, papÿÿj da badagyb däk, kamarab da dooh ta bag nyy wäd bã. ²⁵ Sagõoh wë hã naa kejäk da. Wë hã habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hë, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bã.‡ ²⁶ Ti noo gó kä da sahõnh hë da rabahapäh ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ bahyng bã kä wë puh mahang. ÿ ahyng da tak'ëp P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo doo me. ²⁷ Ti noo gó ÿ mejüü da äs ÿÿ rabata hõm hyb n'aa jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã habong do ÿ asëew hõm doo —näng mã Jesus kyyh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hã —näng mãh. —Wiigo tëeg tadu doo bã tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk.§ ²⁹ Ti hadoo né da, sahõnh hë ta ti bë ÿ maher'ood wät do kaja däk bã bë bahapäh bã, edaa däk ÿ kajaa do bë bahapäh da —näng mãh.

³⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Da hë habong do rahapäh nä da sahõnh hë ÿ her'ood wät do bawäd kän.** ³¹ Badäk hahÿÿh, wë na-ãäj da, ahëej jëë né paawä, këh ÿÿ da dooh tahëej bã —näng mãh.

³² Ti m' Jesus ky hado kän:

—Doo d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Ääs, hÿ pong jé habong doo, dooh rahapëë bã. ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, na-ãäj hë dooh

* **13:14** Maah-Ko erii wät ta tii, Daniéw erii wät do hã Jesus beh'üüm do hyb n'aa. † **13:17** Tak'ëp tanesaa sa hã, du daa d' rawaj'aah pé do hyb n'aa. ‡ **13:25** Isajas kyy gó Jesus beh'üüm ta ti taheer'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã kerii däk ta ti ky n'aa. § **13:28** Tabahahëm noo gó, hajõng do häj n'aa bã ti anäng joom ti noo gó barak doo. P'aa hënh tagajewäng tabanyyw bedaa däk bã. Ti hyb n'aa ta ti ky n'aa gó Jesus beh'üüm ta panyyg. ** **13:30** Jesus hã reaa wät ny noo gó P'op Hagä Do tób n'aa rarejãä. ³⁷ ta baab jawén paa bã, hahÿ Jesus her'oot do jawén paa bã, Roma buuj sa warahén n'aa rarejãä P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarënh bã hasooh do paah. Sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa pan'aa pä kepyy hyng Roma buuj sa warahén ran'oo bã.

ÿ hapëë bä. Jããm né hë Ee hapäh. ³³ Dooch da bë hapëë bä ny noo gó ta ti bawät. Ti hyb n'aa baad ub da bë gadaa ta pooj jé, baad ub da bë matakä. ³⁴ Aj'yy karom näng do ta s'ee hënh hahôm do hadoo tii. Tabahôm pooj jé tamejũũ ta karom sahôn hë raba-hag'ããs hyb n'aa. Tamaher'ood hôm sa hã ramoo bong do hã. Tamejũũ na-ãäj hë tób noo hag'ããs doo, baad tabahag'ããs hyb n'aa. Dooch raheen n'aa enä bä ny noo gó sa kariw n'aa matëeh. ³⁵ Ti hadoo bë hã kã. Taw'ãäts hë baad da bë gadaa, baad bë hyb n'aa matakä da. Dooch da bë hapëë bä ÿ matëeh bä, tób danäh matëeh do ta karom nahapäh do hadoo da. Dooch ji hapëë bä tób danäh kajaa bä, tug bä, atsëm, atsëm ub, tapaj'ëë bä. ³⁶ Dooch taw'ãäts hë tado bä bë h'yy gatamah bä tób danäh nayyw hë takaja bä —näng mäh. ³⁷ —Ti hyb n'aa ÿ bedoo bë hã, sahôn hë sa hã: Baad bë gadaa, baad bë matakä! —näng mä Jesus.

14

Buu benyym do ÿñh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahÿh

¹ Ti m' pawóp nä m' ta äh Pas-kowa* häd näng do bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo gó. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso hôm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä m', radaj'ëëp hyb n'aa kã m'. ² Rakaner'oot bä m' raky hadoo:

—Dooch da ër dajëëb bä Pas-kowa noo gó, hajök do ër wë rah'yy kawereem mahãnh —näk mäh.

³ Ti m' panang Betanija häd näng doo bä m', Simaw saraa hã däk do paa tób bä, sa waa tyng hã m' Jesus basooh bä m', ana mä ta wë ÿñh. Buu benyym do hood mä ta moo gó m' tabadäk. Pã s'ëëb mä ta hood. Tak'ëp mä taky n'aa gebah, joom nah-do häd näng do s'ëëb heh'äät ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' tanoo gatëh hôm, ti m' tabahah'ook Jesus nuu gó m'. ⁴ Ti m' Jesus pa hat'oonh do wób rakawaj'ãän

bong, ti m' raky hadoo sa da hadoo do sa hã:

—Hëd n'aa tarejãã tii? ⁵ Taw'ãäts hë paawä takes'ëëm. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta sãm ji anoo paawä kas'uut do sa hã —näk mäh.

Ti m' rabahajëëw wät ti ÿñh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hajëëw manäh! Na magëd ti ÿñh —näng mäh. —Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hã ÿÿ. ⁷ Kas'uut do aboo had'yyt hë bë mahang. Bë h'yy kajäk bä bë banoo sa hã. ÿ ti hÿÿh, dooch bë mahang had'yyt hë ÿ awäd wäd bä —näng mäh. ⁸ —Tahajaa do né hë ti tamoo wät hã ÿÿ. ÿ radakä jëë pooj jé buu benäw n'aa tii d' nuh ÿÿ gó tah'ook doo —näng mäh.

⁹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do rabaheer'ood hôm bä, raheer'oot da na-ãäj hë hã ÿÿ hahÿ ÿñh moo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hã —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, 12 hedoo do ta ma matëg sa seeh, bahôm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, Jesus tahaëënh hyb n'aa sa hã. ¹¹ Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hã. Ti m' ta sãm raky kajäk mä ta hã. Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kãn tabahaëënh hyb n'aa kã sa hã.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahÿh

¹² Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-heb'ëës do du däk bä m', b'éé t'aah aj'yy P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh noo gó m', Jesus ma matëg rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarën äã benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.

¹³ Ti m' tamejũũ pawóp hë ta ma matëg, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë ahôm nä panang hënh. Bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hã naëng hes'ooh do hã. Ta jawén bë ahôm da. ¹⁴ Ti bajëë suun bä tób gó, bë eaaj da tób danäh hã hahÿÿ da: “Äã ma matëg mejũũ äã beaanh nyy bä

* **14:1** Pas-kowa ramaneëënh do noo gó Isaraëw buuj rahyb n'aa esee P'op Hagä Do t'yyd mehÿn doo, Esit bä naa rabah'üüm noo gó. Pas-kowa ratab'ëës noo gó ranaheb'ooh b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hë pãw makuj tamah doo. Séd hã rataheb'ëës.

tagadäk ta gawakõ, tatab'ëes hyb n'aa Pas-kowa ta ma matëg sa daheeh", denoo da. ¹⁵Tii bã da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëeh da bë hä. Ta tii bã tyng n'aa näng da. Kabenyyw däk da —näng mäh. — Ta tii bã bë moo boo ta tä n'aa, ta waa n'aa er tab'ëes hyb n'aa —näng mä Jesus sa hä.

¹⁶Ti m' pawóp hë ta ma matëg rabahõm panang hënh. Rakajaa bã m' panang bã, Jesus her'oot do hadoo né kä m'. Ti m' ramoo boo kån tii bã kä Pas-kowa tä n'aa kä.

¹⁷Papỹj badëe hyng bã kä Jesus kajaa 12 hedoo do sa sii. ¹⁸Sa waa tyng pa rabat'oonh bã kä m', rabawëh bã kä m', taky hadoo sa hä:

—Bë see ÿ tahaëenh da majĩ moo gó. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

¹⁹Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mä raky hadoo:

—Hã ÿÿ, dooh ÿ tado bã! —näk mäh.

²⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bëeh, 12 hedoo do see né da, nemon ÿ heh'oos do pãw né da —näng mäh. ²¹—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hä, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majĩ moo gó han'oo däk do hä! Taw'ãäts hë paawä ta ti aj'yy hä tanenyyts bã paawä! —näng mä Jesus kyyh.

²²Ti m' rabawëh bã, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Taw'ãäts hë õm, Ee. Man'oo däk pãw ää hä —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hä. Ti m' taky hadoo:

—Bë gado däk. Hup ÿ heen n'aa hahÿÿh —näng mäh.

²³Ti m' Jesus bado däk uwa bëeh hood, ti m' P'op Hagä Do hä ta ky hadoo:

—Taw'ãäts hë õm, Ee. Man'oo däk uwa bëeh ää hä —näng mäh.

Ti m' taban'oo däk sa hä. Ti m' rabeëg pëe uwa bëeh.

²⁴Ti m' taky hadoo sa hä:

—Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó hajõk do sa hyb n'aa heen n'aa hahÿÿh.

Papuu j sahõnh hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng† —näng mä ta kyyh sa hä.

²⁵Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Dooh ÿ eëg wäd bã hahÿ uwa s'ëëb. Jããm hë p'aa hënh papuu j däg ÿ eëk da P'op Hagä Do bag'ãäts doo bã. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

²⁶Ti m' Saaw-Mo wób me P'op Hagä Do rama ejãm do jawén paa bã m', rabahõm kån waëë joom oriib häd näng do banäng hënh.

²⁷Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë sahõnh hë ÿ bë beréd hõm da —näng mäh. —Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hä ti ky n'aa: “B'éé hagã ÿ daj'ëep da. Tii bã da jé pad'yyt hë b'éé rabehũum bong”‡ —näng mäh.

²⁸Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ta tii d' né paawä da hä ÿÿ, ÿ ganä wät jawén paa bã da, bë pooj jé da ÿ bahõm Garirej hënh —näng mäh.

²⁹Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Sahõnh hë õm reréd hõm bã, ÿ dooh õm ÿ eréd bã —näng mäh.

³⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Badah né hë, atsëm, pawóp nuu me karaak bahÿÿh do pooj jé ÿ maky n'aa jejën da. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus Peed hä.

³¹Ti m' Peed ky kah'ũum mä ta hä:

—Dooh! —näng mäh. —ÿ radajëëb bã na-ãä j hë a sii, dooh noo gó da õm ÿ hyb n'aa eréd bã! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hë m' ta ma matëg wób.

Getsemani bã Jesus ky n'aa ketsëe do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

³²Ti m' Jesus rabahõm joom banäng hënh Getsemani häd näng doo hënh. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Babä bë ayyw dó ÿ ky n'aa ets'ëe nuuj jé —näng mäh.

³³Ti m' Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh tamahũum ta sii dawë hä. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad

† 14:24 P'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do nahado hahÿÿh. P'ooj ub b'éé t'aah majyyw rakaner'oot do heen n'aa. Papuu j däk hÿÿ kä. Jesus majyyw hyb n'aa, sét nuu me sahõnh hë sa hyb n'aa dajëp doo, P'op Hagä Do gadoo hÿÿ kä ta wë sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo. ‡ 14:27 Sakarija 13.7

tado wäd bä ta h'yyb. Ti m' taky hadoo sa hã:

³⁴ —Tak'ëp ÿ h'yy katón. ÿ h'yyb dajëp do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw, bë matakä. Bë aã manä da! —näng mäh.

³⁵ Ti m' tabahõm dawë hä. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hä tanahoop hyb n'aa tamo n'aa, tahaja bä. ³⁶ Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Dooh hejooñ pé a hã. Ti hyb n'aa ÿ karën paawä mado hõm mahãnh ÿÿ wät hahÿ ÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ÿ bets'ëë paawä, makarën doo d' né hë mabad'oo, ÿ karën doo da nado —näng mäh.

³⁷ Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob hë hadoo do rahab'ëeh hënh, taheg'aãs mäh, aã b'ëeh mäh. Ti m' tanaëej nyyh Peed ta häd heh'äät doo me:

—Simaw! —näng mäh. —Õm aã jëng? —näng mäh. —Dooh mahaja bä kanahën d'os hë maty gadäg bä si ÿÿ? —näng mäh. ³⁸ —Bë matakä, P'op Hagä Do hä bë ky n'aa ets'ëë, nesaa do h'yyb tatug mahãnh bëeh, ÿ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh. —Ji h'yyb karën né paawä baad hadoo do ji moo wät, nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ëë ÿ wén näng —näng mäh.

³⁹ Ahõm ënh p'aa hënh, taky n'aa etsëë do paa taky n'aa etsëë ënh p'aa hënh. ⁴⁰ Ti m' p'aa hënh tabana bä ënh, aã b'ëeh ënh mäh, tak'ëp mä raty jeryk sa h'yyb. Dooh m' sa kyyh pé ta hã.

⁴¹ Tamawoob nuu me m' tabahado däk bä m' taky hadoo sa hã:

—Bë kameh'aãk nä? Bë aã magyys hë? Jããm hë dó! —näng mäh. —Kaja däk ÿ ran'oo däk doo. Bë hegãã. Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'oooh do sa moo gó rabahaëëj däk hÿÿ kä —näng mäh.

⁴² —Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm. Wät ta ti ÿ han'oo däk do majë ÿÿ hä —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴³ Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajök mä han'aa ta sii. Sën-jeer yt hã m', boh yt hã m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa kyy gó m', Mosees ky n'aa

jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyy gó m', Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ããj hë ti rabana.

⁴⁴ Haëënh do baad ub mä taky n'aa her'ood däk. Hahÿÿ da m' ta kyyh sa hã:

—Ta ti ÿ tapa tsanetsup doo da, ti né hë tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm baad ub —tii da m' ta kyy dó sa hã.

⁴⁵ Ti m' nyyw hë Judas bana Jesus wë, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh. ⁴⁶ Ti m' ta hã rakajäk, ramaso däg kän mä Jesus. ⁴⁷ Ti m' Jesus pa hageët do seeh, bado däk ta sën-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.

⁴⁸ Ti m' han'aa do hä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ÿÿh, bë wén n'aa wë ÿÿ sën-jeer yt hã, boh yt hã, ÿ bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. ⁴⁹ —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hë bë sii ÿ ma metëëk bä. Dooh ënh ÿ bë maso bä tii bä ënh? —näng mäh. —Hÿÿ kä, taw'aãts hë —näng mäh. —ÿ hapäh, tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do hä ÿ kaja däk hyb n'aa —näng mä Jesus.

⁵⁰ Ti m' sahõnh hë kä ta hata rawaj'aa bong. Reréd hõm mä Jesus.

⁵¹ Jããm hë sét hë wanajaah, pahëew. Sét mä tadadäk ta hatsë pããn rino s'ëëb. Jesus jawén paawä tabahõm, ti m' ramaso däg bä paawä m', ⁵² teréd däk mä ta hatsë. Hahót mä tawaj'aa hõm.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahÿÿh

⁵³ Ti m' Jesus ramahũũm kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë kä. Ti m' rakata padëëk t'ĩ hënh sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë m'. ⁵⁴ Ti m' Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób wahoo gó. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng. Katëng mä sa nemuun tëëg me.

⁵⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë Sinedirijoš häd näng do ajyy n'aa sii hë m' resoos mä Jesus hã rap'ää daj'ëep péh. Resóts né paawä m' Jesus raky n'aa tapaa doo, dooh m' raw'yyt pé rap'ää daj'ëep péh. ⁵⁶ Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' séd gó rer'ood bä. Raky n'aa eh'ÿÿt mäh. Ta see ky n'aa hadoo mä ta see an'oo bä.

⁵⁷ Ti m' p'op mä ta wób rabes'ëeg b'ëeh, ti m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

⁵⁸ —Äã maa napäh ta her'oot doo. Hahÿÿ da ta kyyh: “ÿ gawatsiig hõm da hahÿ P'op Hagä Do tób n'aa, ajyy sa mo haj'aa. Tii bä, tamawoob hë ta äh, ÿ moo wäd sooh P'op Hagä Do tób n'aa seeh, ajyy mo haj'aa nadoo doo”, näng ta kyyh —näk mä sa hã.

⁵⁹ Tii d' né paawä m' sa kyyh, ti na-ääj mä dooh m' séd gó rer'ood bä.

⁶⁰ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä tabas'ëeg gëet sa mahang. Teaanh Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

⁶¹ Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hënh mä tabagëet.**

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaaj kån ta hã:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Õm P'op Hagä Do T'aah? —näng mä ta kyyh.

⁶² —ÿÿ. ÿ né hë —näng mä Jesus. — Bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hënh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bä. Bë hapäh né da ênh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

⁶³ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do

kawaj'ääñ gó tawén s'ëed hõm ta daaj hë ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—Jääm hë. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh —näng mäh. ⁶⁴ —Bë maa napäh né hë ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejää doo —näng mäh. —Nyy da bë hã? —näng mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do kyyh.

Ti m' sahõnh hë raky hadoo:

—Taw'ääts hë tadajëp! —näk mäh.

⁶⁵ Ti m' ta wób rabahetsoos, ti m' raty maw'yyd däk tanahapäh hyb n'aa, ti m' rabetuu sa moo me, ti m' rabeaanh ta hã:

—Maher'ood mahapëe bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa ramahũũm kån, ti m' rahewyyh mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁶ Ti m' Peed bahäng bä m' tób w'oo hã, tabës mä tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom ÿÿnh. ⁶⁷ Tahapäh bä m' Peed katëng tëeg noo pa, tabahëg'ääs ta hã. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Õm na-ääj hë Jesus Nasaréh buuj sii hawät do paa õm —näng mäh.

⁶⁸ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ÿ hapëe bä ta ti maher'oot doo. Dooh ÿ heen n'aa nyy bä —näng mäh.

Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. ⁶⁹ T'ÿ hënh ÿÿnh bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëeh do sa hã:

—Hahÿ sa hata see né hë —näng mäh.

⁷⁰ Ti m' Peed jejën ênh mäh.

Badah peej hadoo mä kä, ta pa hab'ëeh do p'op, raky hadoo ta hã:

—Sa hata see né hë õm —näk mäh. — Garirej hënh naa né hë õm —näk mä sa kyyh.

⁷¹ Ti m' Peed ta daaj hë taky n'aa kawas'ee kån. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

—Dooh ÿ hapëe bä ta ti aj'yy bë ky n'aa her'oot doo —näng mäh.

§ 14:55 Sinedirijo ramaneëënh doo, ta ti m' 71 ajyy rakaheta padëek do raber'oot hyb n'aa nyy d' rabad'oo Judah buuj sa mahang ji da hadoo do moo nesaa doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do na-ääj mäh. Ta ti m' ta wób mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa wób, ta wób mä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, ta wób sa wahë n'aa na-ääj mäh. ** 14:61 Dooh Jesus kawaj'ääñ bä. Daap hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh Jesus wén ky ganadoo.

⁷² Ti m' nanyw hē m' karaak bah'ÿÿ kân pawóp nuu me däg kä. Tii bä m' Peed hyb n'aa newē däk Jesus her'oot do paa ta hã kä: "Pawóp nuu me karaak bah'ÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me ÿ maky n'aa jejën da." Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã.

Ti m' tak'ëp Peed baód kân taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

15

Pirato häd näng do wē Jesus ramahũũm kân do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Bãp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa, sahõnh hē Sinedirijo ajyy n'aa sii hē m' rahyb n'aa n'oo däk Jesus. Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm Pirato häd näng do wē.*

² Ti m' Pirato beanh Jesus hã:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

—ÿÿ. Tii d' né hē, maher'oot doo d' né hē —näng mä Jesus.

³ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hajõng mä Jesus raky n'aa tapaa Pirato hã. ⁴ Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

—Dooch maky gado bä? Hajõng do hã õm raky n'aa tapaa —näng mä Pirato.

⁵ Dooch m' Jesus ky gedag bä.† Ti hyb n'aa m' Pirato hyb n'aa meuuj wät.

⁶ Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëes do seeh. Teréd hõm hajõk do retsëe doo. ⁷ Ti noo gó m' ragadahew'ëes doo gó m' tabagëet Barabas häd näng doo, ta hataa sa daheeh. Ta see tadaj'ëep paa ta wób sa sii m' Roma buuj wē rah'yy kawereem noo gó. ⁸ Ti m' hajõk do rabana Pirato wē, ti m' rabetsëe ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do see tamanyyh hyb n'aa, Pas-kowa noo gó tabahed'oo doo da.

⁹ Ti m' Pirato beanh sa hã:

—Bë karën ÿ ado nyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëenh doo? —näng mäh.

¹⁰ Tii d' tawén eanh, tahapäh mäh, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ta hã rahaëej däk Jesus, Jesus hã rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa. ¹¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ky mejũũ mä hajõk do rabetsëe hyb n'aa Pirato hã Barabas häd näng do Jesus jawén buuj.

¹² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, nyy da ÿ bad'oo hÿ Judah buuj sa wahë n'aa bë maneëenh do hã? —näng mäh.

¹³ Tii bä m' tak'ëp rageëej bong:

—Mepëem däg b'aa kajatsëk do hã! —näk mäh.

¹⁴ —Hed n'aa? —näng mä Pirato. —Dooch mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëej bong tii bä:

—Mepëem däg! Mepëem däg! —näk mäh.

¹⁵ Hajõk do Pirato h'yyb en'yyim hyb n'aa m' taberéd hõm mä Barabas häd näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëej däk warahén sa hã rabepëem däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' warahén ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hēnh. Tii bä m' ranaëej nä sahõnh hē sa hataa, séd hã rakata padëek hyb n'aa. ¹⁷ Ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo. Ti m' hetëk do moo m' ramap'õöd däk, ta nuu gó m' radasooch. ¹⁸ Tii bä m' radu doo raky n'aa ej'ees do ta hã. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

¹⁹ Hajõo nuu me m' ranu gewyyh tatu me, rabahetsoos sa matsós me. Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy b'ëeh ta wē, raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa mes'uunh hyb n'aa. ²⁰ Ti m' raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyh mä ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mä ta saroor hē. Ti m' ramanyyh rabepëem däk hyb n'aa.

Jesus rabepëem däk do panyyg n'aa hahÿÿh

* **15:1** Pirato häd näng doo, Roma buuj. Ta ti Judah häj n'aa bagã n'aa. † **15:5** Dooch Jesus kawaj'ãän bä. Daap hē raky n'aa tapaa Jesus wén ky ganadoo.

²¹ Ti m' ramanyyh bä m', aj'yy Simaw häd näng doo, panang hēnh hajēng doo, tabēēj paawä m' sa hä. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Aresän, Rupu häd enäh do sa yb tii. Jerusarēnh panang hēnh tabajēē paawä. Ti m' warahén ramejūū mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepēm däk do b'aa n'aa. ²² Ti m' Jesus ramahūūm Gogota häd näng doo hēnh. (Gogota häd näng doo m', ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) ²³ Ti m' ramenoo ta hä joom uwa häd näng do s'ēēb hejooñh doo. Kamekuunh mä ti datés do biin me, miir häd näng do s'ēēb. Dooh Jesus eēg bä. ²⁴ Tii bä ká m', repēēm däg kán mäh. Ti m' ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wē ym doo.

²⁵ P'op däg mä papÿÿj, 9 oor däg mä ti rabepēm däk. ²⁶ Hahÿÿ da m' takerii däk Jesus moo p'ää tadajēp do heen n'aa hä: "Judah buuj sa wahē n'aa hahÿÿh", näng mä kerih do hä.‡

²⁷ B'aa kajatsēk do wób hä rabepēm padēēk na-ääj hē pawóp hē ajyy baretsēk doo. Hub hēnh ta see hahäng, s'ÿÿ hēnh ta see hahäng. Hōō gó Jesus kahepēm däk do bahäng. [²⁸ Ta tii hä kaja däk P'op Hagä Do kyy kerih do paa hahÿÿ d' her'oot doo: "P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo."Š] ²⁹ Ta tii me teb'ēēs do raky n'aa rejää mä Jesus, sa nuu m' rewōñh Jesus wē. Hahÿÿ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta äñ mamoo wäd sooh p'aa hēnh, a nooh. ³⁰ Ahyy b'aa hä hadäk do òm! A daaj kedēēb! —näk mäh.

³¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetēk do na-ääj hē raky n'aa ej'ees mäh. Sa daaj hē m' rakaner'oot:

—Ta wób ted'ēēp —näk mäh. —Dooh tahaja bä ta daaj hē takedēēb bä! ³² Hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo, Isaraéw buuj sa wahē n'aa hanäng doo, taw'ääts hē tabahyng b'aa kajatsēk do hä tahadäk do hä naa, äñ baheg'ääs hyb

n'aa, äñ ky daheeh hyb n'aa! —näk mä sa kyyh.

Ta pa habēēh do b'aa hä pad'ēēk doo, ti na-ääj hē raky n'aa rejää mäh.

Jesus dajēp do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hä. Jääm hē tug bä tabawag däk p'aa hēnh. ³⁴ Tug bä m', tak'ēp mä Jesus geēēj wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

"P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hēd n'aa ÿ mamakyyys?","** tahanäng pé m' tii.

³⁵ Ta tii bä p'eets hē hab'ēēh do wób rama napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Bē maa newē! —näk mäh. —Eriij ti tanaēēnh —näk mäh.

³⁶ Ti m' sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ēēb oow me, b'aa hä m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hä tabeēēk hyb n'aa. Ti m' ti ky hadoo:

—Na madēēg! —näng mäh. —Ti b' er heg'ääs Eriij ana bä tamahyyh hyb n'aa —näng mäh.

³⁷ Ti m' tak'ēp mä Jesus geēēj wät, ti m' tadajēb kán.

³⁸ Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsē hebaan do kas'ēēd hyng mäh. ³⁹ Ti m' warahén sa wahē n'aa Jesus ty gadäk hēnh hab'ēēh doo, tamaa napäh bä Jesus geēēj wät doo, tahapäh bä m' nyy da Jesus dajēp doo, taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿ aj'yy! —näng mäh.

⁴⁰ Dawēē naa m' ÿÿj wób rabaheg'ääs. Sa mahang mä ab'ēēh Marija Madarēñ häd näng doo, Sarome häd näng doo, Marija seeh. Tsijaag, ta jawén nä ramaneēēnh doo, Josés ta hÿÿj daheeh sa ÿÿñ ti Marija. ⁴¹ Jesus hep'ēēh né hē m' ti ta tii. Garirej häj n'aa bä Jesus hataa né paa m' tii. Sa tä moo bo n'aa né paa m' tii. Hajök mä ÿÿj ta sii han'aa do Jerusarēnh hēnh, ti na-ääj mä tii bä m' rabab'ēēh ēñh.

Jesus radakä jēng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

‡ 15:26 P'op ta nu gad'oo pong jé m' rabepēm däk kerih doo. § 15:28 Isajas 53.12 ** 15:34 Saaw-Mo 22.1 hä takerii däk do hä tabeh'üüm.

⁴² Saab pooj jé m' ti tabahadoo. Saab pooj jé né hē m' ta ti Judah buuj rabahenyw hōm Saab hā rakamehehāk hyb n'aa. Tug bā kā m', ⁴³ Joséh, panang Arimatsija hād nāng do buuj, bahōm Pirato wē. Sinedirijo ajyy n'aa see ky n'aa etsēeh do m' ti Joséh. Tagada né hē m' P'op Hagä Do bag'ääs do du dāk. Ti m' tabahōm Pirato wē. Dooh m' tah'yyb eÿÿm bā. Tetsēē mā Jesus kamag n'aa. ⁴⁴ Ti m' Pirato hyb n'aa meuj wāt mā Jesus nyyw hē dajēp tahanāng doo. Ti m' tamejūū ranaēēnh warahén sa wahē n'aa tabeaanh hyb n'aa ta hā te hub tado bā. ⁴⁵ Ti m' ta heen n'aa nyy dāk bā warahén sa wahē n'aa her'oot doo, ti m' tabahaēēj däg kån Joséh hā. ⁴⁶ Ti m' Joséh etsēē mā pāān hawak doo, rino hād nāng do s'ēēb. Ti m' tabado hyy kån Jesus kamag n'aa, ti m' tahabēn dāk mā hawak doo me. Ti m' tadasuun jēng pā gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots dāk doo gó. Ti m' pā gatsabak do tepēēd nā, taty gatsēē dāk mā ta me. ⁴⁷ Marija Madarēn, Marija see Joséh ÿÿn raheg'ääs. Rahapäh mā ragadasuun jēng do Jesus kamag n'aa.

16

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' papÿÿj badēē hyng jawén paa bā, Saab bahēēj jēng bā, Marija Madarēn, Sarome, Marija Tsijaag ÿÿn ah'ūūm mā buu benyym doo m' retsēē. Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m' tii. ² Ti m' bāp paah, met'uuh hā, papÿÿj ty ganä kēē bā, rabahōm kån pā gabaho doo hēnh, Jesus kamag n'aa radasuun jēng hēnh. ³ Ramahōm me, tyyw me, rakaner'oot:

—Jaa da pā jawyk do ty gas'ēēs? —näk mäh.

⁴ Ti m' raty kajäk, pā kepēēd hōm taty gatsē. Aeh mā ti pā. ⁵ Ti m' rabajēē p'ēē gabaho doo gó. Ti m' rabahapäh, asooh mā pahēew hadoo. Hawak mā ta saroor tagasooh. Hub tabanāng hēnh mā tabasooh. Ti m' rah'yyb e'ÿÿm bong.

⁶ Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē eÿÿm manäh! —nāng mäh. —Bē esoos Jesus Nasaréh buuj, repēēm dāk do paah. Dooh wäd bā. Ganä wät! B'ēēp, bē hegāā radasuun jēng do paa bā —nāng mäh.

⁷ —Bē ahōm nā, bē maher'ood ta ma matēg sa hā, Peed hā sii hē. Hahÿÿ da da bē kyyh: “Ahōm da bē pooj jé Garirej hēnh. Bē hapäh da t'ÿÿ hēnh, bē tamaher'oot do paa da” —nāng mäh.

⁸ Ti m' rawaj'aa hōm, kaj'uun mäh, h'yyb manepēē boo m'. Dooh m' rahe'ood bā sa hā rabeÿÿm bong do hyb n'aa.

[⁹ Ti m' met'uuh hā bāp paah, Jesus ganä wät. Pooj jé Marija Madarēn hā m' takas'ee wät. Ta ti m' Marija setsi karap'ar h'yyb nesaa do hanāng do tahebēē bong do paa m'. ¹⁰ Ti m' tabahōm Jesus sii habok do paa wē. A'oot mā tii. H'yy ketón bong mā Jesus hyb n'aa. ¹¹ Ti m' Marija Madarēn baher'oot bā m' sa hā Jesus ganä wät doo, Jesus tahapäh doo, dooh m' raky dahé bā.

¹² Ta jawén kā Jesus kas'ee wäd kån ta see hado dāk mā pawóp hē ajyy panang s'ee hēnh hah'ūūm do sa hā, ta tyw n'aa me rababok bā. ¹³ Ti m' ajyy mat'ēēh p'aa hēnh, rahe'oot mā ta wób sa hā. Ti sa hā na-āāj mā dooh raky dahé bā.

¹⁴ Tii bā kā m', Jesus kas'ee wäd kån 11 he-doo do ta ma matēg sa hā kā sa tā rabawēh bā m'. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Hēd n'aa ti bē nabuj keh'ūūm bē ky nadaheeh ÿ hap'ēēh do ÿ ganä wät jawén paa bā? —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē ahōm jé pad'yyt hē badäk hahÿÿ hā. Bē maher'ood hōm sahōnh sa hā hanām do panyyg kēh ÿ n'aa —nāng mäh. ¹⁶ —Panyyg ky dah'eeh doo, nu kemuun bong doo, P'op Hagä Do ed'ēēp da ta wē. Panyyg ky nadah'eeh doo, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da banesaa hēnh —nāng mäh.

¹⁷⁻¹⁸ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Panyyg kēh ÿ n'aa ky dah'eeh do hā P'op Hagä Do anoo da hahÿ tak'ēp rahajaa doo: Karap'ar h'yyb nesaa do rahebē da hāt ÿÿ gó. Ta wób kyyh rer'oot da. Aw'yy rameso bā da, p'yyym reēg bā da, dooh da ramahÿÿj hob bā. Sa moo radatoonh da nahēē enäh do nu gad'oo bā, heso padēēk da nahēē enäh doo. Ta heen n'aa ti ta tii, te hub né hē kēh ÿ n'aa ta wób rabahapäh hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹⁹ Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ber'oot jawén paa bā sa sii, P'op Hagä Do

masäg kån hỹ pong jé. P'op Hagä Do hub
hēnh, takaweh'ēeh doo bā tabaso däg kån.
²⁰ Ti m' ta ma matēg rabahōm kån, ti m' jé
pad'yyt hē rabaher'ood hōm kån mä Jesus
ky n'aa kã. Jesus, p'op naa né hē tamasa
sa hã tapehuunh doo me, sahōnh hē raba-
hapäh hyb n'aa te hub né hē ta ti ta ky n'aa.]
Jããm né hē hahỹ Jesus P'op Hagä Do
T'aah panyyg kã.

Rukas Jesus ky n'aa hanäm do Rukas erii wät do hahÿÿh

Rukas Teopiro tamaher'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Õm ÿ ma erih hahÿÿh, Teopiro.

Hajök herii bong äã häj n'aa bä hawäd wät do ky n'aa, Jesus ky n'aa. ² Sahõnh hē tadu däk bä hap'ëeh doo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do her'ood hõm do rarer'oot sa hä raberih hyb n'aa. Tii d' né paa raberih. ³ Hÿÿ kä, Teopiro, hyb n'aa jawyk doo, sahõnh hē baad ÿ ma kamet'ëeg wät jawén paa bä ta ti ky n'aa, ÿ na-ããj hē hÿÿ kä ÿ erih ta ky n'aa. Sét ken'yyh ÿ ma erih doo. ⁴ Ta tii da ÿ wén erih, õm rama met'ëeg wät do Jesus ky n'aa hä, se hub né hē baad mabahapäh hyb n'aa ÿ erii wät do hä maner'ood bä.

Äãs ky n'aa her'oot Jowãw nu gahem'uun do benäng do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' sa wahë n'aa Eróts häd näng do Judah häj n'aa bä tabag'ääs noo gó, ti awät mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do seeh. Sakarija m' ta häd. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do wahë n'aa see Abijah makū panaa né m' tii. Ta ÿÿm häd mä Isabew. Sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë wahë n'aa makū Arãw häd näng do panaa né m' tii ënh. ⁶ Baad ub mäh, P'op Hagä Do karën doo da rababok. Baad ub né hē raky daheeh sahõnh hē P'op Hagä Do mejũũ doo, ta ky n'aa jaw'yyk do kerih doo. ⁷ Dooch m' rataah nyy bä. Dooch m' Isabew eta bä. Wehëh padäg mä ta patug daheeh.

⁸ Ti m' ta see pé noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do wób, Abijah makū karapee, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä ramoo bok noo gó, Sakarija moo wät mä tii bä. ⁹ Sakarija hä m' rah'yy kajäk t'öp gadäk doo gó tabajëë suun hyb n'aa, buu benyym do in-sijëën häd näng do tabajuu hyb n'aa. ¹⁰ Ti m' buu benyym do tabajuu bä m', hajök mä ta noo bä hab'ëeh. P'op

Hagä Do hä m' raky n'aa etsëë. ¹¹ Ti m' P'op Hagä Do äãs kasee Sakarija hä m'. Buu benyym do rabahej'uu do tyng hēnh, hub hēnh mäh, äãs bag'ëed däk. ¹² Tak'ëp mä Sakarija beÿÿm wät. H'yy gabadoo wät mäh. ¹³ Ti m' äãs ky hadoo ta hä:

—Eÿÿm manäh, Sakarija —näng mäh. — P'op Hagä Do maa napäh metsëë do ta hä —näng mäh. —Etaah da a ÿÿm. Aj'yy da bë t'aah. Man'oo da ta häd Jowãw —näng mäh. ¹⁴ —Tak'ëp da bë h'yyb tsebé ta hyb n'aa. Hajök ratsebé tabenäng bä, ¹⁵ hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó tabahadoo do hyb n'aa da —näng mäh. —Taw'ääts hē dooh d' teeg da uwa bëeh hejooonh doo, ta wób na-ããj hē mahÿÿnh doo. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm da a t'aah ta ÿÿn wog gó tabasuun nä bä na-ããj hē —näng mäh. ¹⁶ —Hajök da Isaraéw buuj tah'yyb wapëen hõm p'aa hēnh P'op Hagä Do wë, sa hagä n'aa wë, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mäh. ¹⁷ —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do pooj jé da Jowãw bawäd däk da, Isaraéw buuj sa h'yyb tym tabenäm hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. P'op Hagä Do Sahee hejój gó tabawät da, P'op Hagä Do ky n'aa rod Eriij makū hawäd wät do paa hadoo da, sa yb sa taah rah'yyb en'yyim hyb n'aa sa wë, nabuj keh'ũũm do rah'yy kawapëen hyb n'aa, rah'yy genäh hyb n'aa kä baad P'op Hagä Do karën doo da habok do rah'yy genäh doo da —näng mä äãs kyyh Sakarija hä.

¹⁸ Ti m' Sakarija ky hadoo:

—Nyy d' ÿ bahapäh ta ti te hub tado bä? —näng mäh. —Wah'ëë däg ÿ ti hÿÿh. Wah'ëë däg äm ÿ né tii ënh —näng mäh.

¹⁹ Ti m' äãs ky hadoo Sakarija hä:

—Gabirijéw häd näng do ÿ ti hÿÿh —näng mäh. —P'op Hagä Do pa hegët do ÿ hÿÿh. Ta ti né hē ti ÿ tamejũũ hahÿ hanäm do ky n'aa õm ÿ maher'oot hyb n'aa —näng mäh. ²⁰ —Hÿÿ kä, —näng mä —dooch d' mer'ood wäd bä a t'aah benäng bä kä, ÿ maky nadaheeh do hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó da ti awät né da a hä ÿ her'oot do a t'aah ky n'aa —näng mä äãs kyyh Sakarija hä.

* **1:9** Jääm né sét né hē sa ky n'aa rod hajëë suun t'öp gadäk doo gó, taber'oot hyb n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do tah'yyb en'yyim hyb n'aa.

21 Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa noo bä kata b'ëeh doo, ky n'aa ets'ëe doo, ragada mä Sakarija banyyh. "H'ëed hyb n'aa ti tabadoh?", näk mä sa h'yyb gó. 22 Ti m' tabanyyh bä kä m', dooh m' tahaja wäd ter'ood bä. Ta moo me m' tameh'eed däg up. Ti hyb n'aa rah'yy genäh. P'op Hagä Do metëeh do tahapäh sa hä.

23 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa gó tamoo wät do bahänh bä kä, tababaaj hóm kán mä ta tób hënh. 24 Ti m' nanyw hë denaa hë kä m', ta yÿm Isabew häd näng do beta däg kán mäh. Ji ma poo oow pé kä m' ta kamarab n'aa ta yÿm gada ta tób bä, dooh m' tawäd bä ta s'ee hënh. Ti m' Isabew ky hadoo:

25 —Hahÿ P'op Hagä Do anoo hä yÿ —näng mäh. —ÿ tat'yyd mehÿn. Tado hóm hä yÿ y nu mebyng doo, y netaah doo —näng mä Isabew kyyh.

Ääs ky n'aa her'oot do Jesus benäng do ky n'aa hahÿh

26 6 kamarab tabahado däk bä m', P'op Hagä Do mejüü ääs, Gabirijew häd näng doo, tabahóm hyb n'aa panang Nasaréh häd näng doo hënh, Garirej häj n'aa bä. 27 Tamejüü mä tabeg'ääs hyb n'aa maruus wë, Joséh häd näng do yÿm pan'aa wë. Dawi panaa né m' ti Joséh. Dooh m' aj'yy tamepëe nä bä ti maruus. Ta häd mä Marija. 28 Ti m' ääs bahóm ta wë, ti m' taky hadoo:

—ÿ ana a wë òm y panäk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky ennym a wë. A hä hë tabawät —näng mä ääs Gabirijew häd näng do kyyh.

29 Ti m' Marija hyb n'aa tón gëet mä ääs her'oot do hä. Ti m' tahyb n'aa newëe. Ta h'yyb gó m' tabedoo:

—H'ëed ky n'aa ti hÿh éh? —näng mä Marija ta h'yyb gó.

30 Ti m' ääs ky hadoo ta hä:

—Eÿÿm manä Marija! —näng mäh. —A hä P'op Hagä Do h'yyb däng. 31 Òm da eta däk, enny däg da a t'aah. Mahäd n'oo däk da Jesus. 32 Ky n'aa etsëeh da. P'op Hagä Doo, Sahönh Hë Sa Bahänh Hadoo Do T'aah da ramaneëenh —näng mäh. —P'op Hagä Do anoo da ta wahë makü Dawi häd näng do jawén buuj tabahadoo hyb n'aa, sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. 33 Jakóh panaa

sa wahë pan'aa da had'yyt da. Tabagääh had'yyt da —näng mä ääs kyyh.

34 Ti m' Marija ky hadoo ääs hä. Teaanh mäh:

—Nyy d' mä tii? Dooh aj'yy y mepëe bä —näng mäh.

35 Ti m' ääs ky hadoo:

—P'op Hagä Do Sahee da ahyng a wë —näng mäh. —P'op Hagä Doo, Sahönh Hë Sa Bahänh Hadoo Do hejój a hä da tabadäng. Ti hyb n'aa da hahÿ karapee hä P'op Hagä Do h'yyb däng. Ramaneëenh da P'op Hagä Do T'aah —näng mä ääs kyyh Marija hä.

36 Ti m' taky hadoo ënh:

—A wakään, Isabew häd näng doo, ti na-ääj hë etaah ta wah'ëe gó. Rahe'oot né paa ti netah. Hÿh kä eta däk —näng mäh. —Ji ma poo oow see pé däg ta kamarab n'aa.

37 Dooh hejooenh pé P'op Hagä Do hä —näng mä ääs kyyh Marija hä.

38 Ti m' Marija ky hadoo:

—P'op Hagä Do karom né yÿh. Tamejüü do y moo wät da —näng mäh. —Taw'ääts hë ta ti tahado bä, maher'oot do hä yÿ —näng mäh.

Ti m' ääs ahóm kán mä p'aa hënh ta mahänh.

39-40 Ti m' nanyw hë denaa hë Marija bahóm kán mä panang hënh, Isabew hagä hënh, waëe habëe hënh, Judah häj n'aa bä. Ta tsym n'aa kaw'aat mä tabahóm. Ti m' tób gó m' tabajëe suun. Isabew mä tedëng.

41 Ti m' takedëe sii hë m' ajän Isabew wog gó hasuun do kahasyyg wät mä ta wog gó. Baad mä P'op Hagä Do Sahee badäg däk Isabew h'yyb gó. 42 Ti m' Isabew ky hadoo Marija hä, tak'ëp mä ta kyyh:

—Baad òm P'op Hagä Do ky n'aa edëng yÿj wób sa mahänh. Ajän hä na-ääj né hë baad hadoo do tah'yyb däng —näng mäh.

43 Ti m' Isabew ky hadoo ënh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ta hä y h'yy kaha'eeh do yÿn pan'aa mabahado né paawä mabana y mabaheg'ääs. Y maweh'ëeh ta ky n'aa hä. 44 Y medëe sii hë, wok yÿ gó ajän kahasyyg wäd is, tsebee wät —näng mäh. 45 —Baad òm P'op Hagä Do ky n'aa edëng maky daheeh do hyb n'aa a hä tahe'oot doo —näng mä Isabew kyyh Marija hä.

46 Ti m' Marija ky hadoo:

—Hëp ÿ tym P'op Hagä Do taj'aa etsë.

47 Hëp ÿ tym tsebee kån P'op Hagä Doo, hëp ÿ tym dëeb wë.

48 Ta wë hëp ÿ tym wén tsebé, ÿ ta karom its tahyb n'aa esee do hyb n'aa.

Hÿ jawén sahõnh hë ÿ ramaneëenh da ÿÿnh ky n'aa kedëng doo,

49 tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Doo, sahõnh haj'ap do banoo do hyb n'aa hã ÿÿ.

Tsyt hë, sahõnh hë nesaa do mahãnh né tii. Baad had'op do né tii.

50 Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong doo, sa panaa na-ããj né hë,

ta hã hyb n'aa jew'yyk doo, P'op Hagä Do t'yyd mehïin had'yyt hë.

51 Tak'ëp hejooñh do P'op Hagä Do mo haj'aa.

Hahÿÿ da tamo haj'aa:

Jé pad'yyt hë dawë hã tabetyn hõm h'yy kasab'ee doo gó sa hã hë h'yy kasadä doo,

P'op Hagä Do karën do raty n'aa ges'yyk doo.

52 Tasog hõm hyb n'aa jewyk do sa hejój, ti taban'oo kån hyb n'aa sakog is do sa hã.

53 Baad taban'oo kån sa tä, sa waa, has'aah do sa hã.

Tan'oo kån ta si n'aa hë rababaaj hõm tak'ëp ma enäh do paah.

54 Tamasaa wät Isaraéw buuj, ta karom. Ta t'yyd mehïin had'yyt sa hã.

55 Dooh tamabaan bä Abaraãm hã, Abaraãm panaa† hã taky n'aa enooh doo.

Nahëej sa hã taky n'aa enooh do paah — näng mä Marija kyyh.

56 Ti m' tamawoob hë kamarab Marija bayyw kån mä Isabew tób bä. Ti m' tababaaj hõm kån ta tób hënh.

Jowãw nu gahem'uun do henäng do panyyg n'aa hahÿÿh

57 Ti m' Isabew t'aah benyy däk bä kä, enäng mä kä aj'yy. 58 Isabew pa haj'eenh doo, ta wakãän na-ããj mä rapanyyg enä hõm bä kä, ratsebee kån mä ta sii. Isabew P'op Hagä Do t'yyd mehïin, rahegãä bä.

† 1:55 Isaraéw buuj né hë ti Abaraãm panaa.

59 Ti m' ta t'aah 8 ta äh tabahado däk bä, sa wakãän, sa pa haj'eenh do na-ããj hë rabana ta t'aah masuuj noo byyh kahõg hõm do raheg'ãäs. Rakarën mä ta häd ramaneëenh Sakarija, ta yb häd. 60 Ti m' Isabew ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Ta häd da Jowãw — näng mäh.

Ti m' raky hadoo ta hã:

61 —Hëd n'aa ta tii d' ta häd? —näk mäh. —Dooh ta tii da Jowãw häd näng pé bë wakãän —näk mäh.

62 Ti m' sa moo me rameaanh ta yb hã nyy da ta t'aah häd. 63 Ti m' ta moo me Sakarija metsëe ta hã rabanoo rahe'iih doo. Ti m' rahyb n'aa meuuj bong terih do hã. “Jowãw” mä terii däk. 64 Tii bä kä m', taber'ood däg kån p'aa hënh kä. Ti m' Sakarija j'aa etsëe kån mä P'op Hagä Doo. 65 Ti m' sa pa haj'eenh do rahyb n'aa meuuj bong mä tak'ëp. Jé pad'yyt hë waëe habëeh hënh mä Judah häj n'aa bä ta ky n'aa rahe'ood hõm kån mäh. 66 Sahõnh hë ta ti maa new'ëe do panyyg hã, rahyb n'aa newëe, rahyb n'aa tón. Sa h'yyb gó m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk da ta ti karapee —näk mä sa h'yyb gó.

Tii da sa h'yyb gó rawén her'oot, P'op Hagä Do hejój karapee hã tabawät do hyb n'aa.

Hahÿ Sakarija her'oot do ta jawén hawät do ky n'aa P'op Hagä Do metëeh doo

67 Ti m' baad mä Sakarija h'yyb gó P'op Hagä Do Sahee badäng. Ti m' tadu doo tabahe'oot ta jawén hawät doo, P'op Hagä Do metëeh doo. Ti m' taky hadoo:

68 —Taw'ãäts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã,

Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do ër j'aa etsë.

Tabahyng ta karapee tabed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh.

69-70 P'ooj ub, ta ky n'aa rod tsyt hë ta wë kasëew bong do hã taky n'aa enooh doo,

tii da P'op Hagä Do bad'oo hÿÿ kä.

Tamejõ kån hÿÿ kä ër mahang tak'ëp ta hejój me ër hed'ëep doo,

ta karom Dawi makū panaa hã.

⁷¹ Ër da ted'ëep er maji mahãnh, er wë h'yy gaënh do mahãnh.

⁷² Tat'yyd mehïin paa er wahë makūh.

Tahyb n'aa esee baad had'op do sa hã taky däng do paah,

⁷³ Abaraãm makūh hã taky n'aa enooh do paah.

⁷⁴ Ër ted'ëep da er maji mahãnh, h'yyb neÿÿm doo me er moo bok hyb n'aa P'op Hagä Do wë.

⁷⁵ Tsyt hë nesaa do mahãnh, takarën doo da er baboo had'yyt hyb n'aa ta matym gó.

⁷⁶ Ti m' ta t'aah hã Sakarija ky hadoo:

—Öm da ramaneëenh P'op Hagä Doo, Sahõnh Hë Sa Bahãnh Hadoo Do ky n'aa rod.

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé panäg n'aa da öm.

Öm da henãm sa h'yyb tym, baad ragadoo hyb n'aa takajaa bä.

⁷⁷ P'op Hagä Do karapee hã mamaher'oot da nyy da sa h'yyb tym tabed'ëep hÿ pong jé ta pa rababoo had'yyt hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm do hyb n'aa da.

⁷⁸ Tii da P'op Hagä Doo, er h'yy kaha'eeh do wén d'oo, taky ennyym do hyb n'aa.

Ji tat'yyd mehïin.

Ti hyb n'aa Tah'yyb Däng Doo, ta bag hadoo er hã,

papÿÿj bag hadoo doo, p'op tabana er hã.

⁷⁹ Ta bag tanoo da gadagyp do hadoo doo gó habok do sa hã,

dajëb gó habok do sa hã.

Ër hã tanoo da h'yyb nyyw gó er babok hyb n'aa —näng mä Sakarija kyyh.

⁸⁰ Ti m' karapee bawëe geët. H'yyb hejooj g'ëed kån. Tabanawäng bä kã tabawäd had'yyt hë. Tii bä kã, tadu do kån tama metëek do Isaraéw buuj.

2

Jesus benäng do panyyg n'aa hahÿÿh

* **2:11** Ji h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëenh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo”, tahanäng pé m' ti.

¹ Ti noo gó m', hajõng hãj n'aa sa wahë n'aa Aw-Kus häd näng do tamejüü rabetsén hyb n'aa sahõnh hë ta karapee jé pad'yyt hë habok doo, sa hãj n'aa had'yyt bä habok doo, Roma buuj ramejüü doo bä. ² Jããm né hë ti pooj jé rabetsén doo. Kirinijo häd näng doo, hëej Sirija häd näng do babuuj sa wahë n'aa noo gó m' tii. ³ Tii bä m' sahõnh hë rabebanh sa wahë makū panang p'aa hënh, ta heen n'aa hã sa häd raberih hyb n'aa.

⁴ Ti hyb n'aa m' panang Nasaréh, Garirej hãj n'aa bä badäk doo bä naa Joséh ratsyym kasog kån, Judah hãj n'aa hënh, panang Berënh häd näng doo hënh rabahõm hyb n'aa. Dawi häd näng do panang paa né hë m' ti Berënh. Dawi panaa see m' Joséh.

⁵ T'i hënh tawén hõm mä Marija, ta ÿÿm pan'aa daheeh, retsén do heen n'aa hã sa häd raberih hyb n'aa m'. Etaah mä ti Marija. ⁶ Ta tii bä rabajeej bong noo gó kã m' karapee benyy däg kån. ⁷ Ti m' pooj jé ta t'aah, aj'yy m'. Ti m' tabahabën däk. Ta wób sa masãh tób n'aa yt hã m', b'éé waa hood gó m' tadasooh. Du daa m' dawëe hena do tób ranu kahej'ëek doo bä m', gabad'ëe däk do hyb n'aa m'.

⁸ Ti noo gó kã m', atsëm, b'éé hagã n'aa rabaj'eeh p'eets hë. B'éé mä rahag'ããs. ⁹ Ti m' P'op Hagä Do ããs kasee sa hã. Ti m' P'op Hagä Do hejój tametëeh sa pa. Ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo mäh. Ti m' b'éé hagã n'aa tak'ëp mä rabeÿÿm bong. ¹⁰ Ti m' ããs ky hadoo sa hã:

—Bë eÿÿm manäh! ÿ manaa tak'ëp ji tsebé do panyyg, sahõnh hë panyyg pan'aa —näng mäh. ¹¹ —Naga hë enny däk bë mahang, Dawi panang paa bä, bë h'yyb tym dëeb. Kristo,* P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tii —näng mä ããs kyyh.

¹² Ti m' taky hadoo ënh:

—Hahÿÿ da da bë heen n'aa: Bë aw'yyt da kahabën is karapee. B'éé waa hood gó da tabasooh —näng mä ããs kyyh b'éé hagã n'aa sa hã.

13 Ti bä m' nyyw hē m' ragenä b'ēeh hajōk do āās ta see pa. Tii bä m' P'op Hagä Do hä rama ejäm. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

14 –Taw'ääts hē hÿ pong jé tak'öp raweh'ēeh,
tak'öp rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo.
Badäk hahÿÿ bä, ta hä habong do hä,
takamahän do hä,
P'op Hagä Do anoo da h'yyb näw n'aa –näk
mä āās sa kyyh.

15 Äās rabelo bong bä m', p'aa hēnh hÿ pong jé rabasēek bä m', b'éé hagä n'aa rakaner'ood kän, ti m' raky hadoo:

–Hamäh, Berēnh hēnh er hegää ti P'op Hagä Do her'oot do āās hä. Hamäh, hamäh –näk mäh.

16 Ti m' nyyw hē m' rah'yy kabawaad bong. Resoos mäh. Ti m' rabawyyd kän Joséh, Marija, karapee kä. Karapee basooh mä b'éé waa hood gó. 17 Karapee rabahapäh jawén paa bä kä m', jé pad'yyt mä rabaher'ood hōm karapee t'aah ky n'aa, sa hä āās panäk doo. 18 Sahōnh hē maa nap'ēeh do rameuunh mä ta ky n'aa. 19 Ti m' Marija enyyw hōm mä ta ti ta h'yyb gó. Ta h'yyb gó m' tahyb n'aa newēē mäh. 20 Ti m' b'éé hagä n'aa rababaaj hōm. P'op Hagä Do raky n'aa ejäm hōm mäh. P'op Hagä Do raj'aa etsē mäh. Ti rawén ky hadoo rahapäh mäh, ramaa napäh mä sa h'yyb. Baad né hē m', āās her'oot doo d' né hē kä m'.

21 8 ta āh tabahado däk bä m' karapee, ta masuj noo byyh kahōg hōm bä kä m', rahäd n'oo däk mä Jesus, tabasuun däk do pooj jé āās häd n'oo däk doo d' né hē ta häd karapee hä.

22 Ti m' takaja kän mä ti noo gó Marija ta patug daheeh sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da ji t'aah benäng do jawén paa bä.† Ti m' ramahūūm Jesus Jerusarēnh hēnh, P'op Hagä Do wē rametēeh hyb n'aa ta tób n'aa gó. 23 Tii da rawén d'oo, hahÿÿ da m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do tamejūū do hyb

n'aa: “Taw'ääts hē pooj jé ji t'aah wah'ēeh ji ky n'aa enooh P'op Hagä Do hä tsyt hē.”‡ 24 T'ii hēnh rabahōm na-āāj hē, P'op Hagä Do hä rama ejuu hyb n'aa pawóp hē taw'ēed, h'ooh its hadoo doo, gurii-i hadoo doo. Tii d' né hē ta ky n'aa jaw'yyk do mejūū rabad'oo sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.

Simijāw häd näng do her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

25 Ti m' ti awät mä Jerusarēnh bä aj'yy wah'ēē däk doo, P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo. Simijāw mä ta häd. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm. Tagada mä Isaraéw buuj hed'ēep doo. 26 P'op Hagä Do Sahee metēeh mä ta hä, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, tahapäh nä né hē m' tadajēb pooj jé. 27 Ti m' ti noo gó né hē m' P'op Hagä Do Sahee mahūūm mä Simijāw P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hēnh Marija Joséh daheeh ramanaa bä m' karapee t'aats, Jesus, sa ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da ramoo bok hyb n'aa ta hyb n'aa, 28 ti agēet mä Simijāw tób w'oo hä. Ti m' karapee tabado däk ta moo gó, ti m' P'op Hagä Do taj'aa etsē. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

29 –Hÿÿ kä Tak'öp Hyb N'aa Jawyk doo, sahōnh hē mabag'āās doo,
man'oo ÿÿh, a karom, h'yyb näm doo me ÿ
dajēp.

Man'oo däk maky däng do ÿ bahapäh.

30 Hÿÿ kä matym ÿÿ me baad ÿ bahapäh ji h'yyb tym dēeb,

31 sahōnh hē badäk hahÿÿ hä habong do sa matym gó manoo doo.

32 Judah buuj nadoo do sa h'yyb bag hadoo, sa h'yyb kadawuung n'aa P'op Hagä Do hä. Isaraéw buuj ky n'aa etsēeh da ta hyb n'aa –näng mä Simijāw kyyh karapee t'aah ky n'aa hä.

33 Marija Joséh daheeh rahyb n'aa meuuj bong mä Simijāw her'oot do sa t'aah ky n'aa hä. 34 Ti m' Simijāw taky n'aa edēē bong

† 2:22 Isaraéw buuj sa taah benäng jawén paa bä, 40 ta āh noo gó ajän ÿÿn dooh tahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hēnh tahōm bä. Dooch na-āāj hē tahaja bä tamep'aa bä tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew däk doo. ‡ 2:23 Esodo 13.2, 12

sa hã. Ti m' Marija hã, Jesus yÿn hã, ta ky hadoo:

—Hajõk Isaraéw buuj wób raty n'aa ges'yyk da hahÿ karapee tawah'ëë däk bã. Ti hyb n'aa banesaa hënh rabahõm da P'op Hagä Do an'oo bã. Ta wób da baad ragadoo. P'op Hagä Do ed'ëep ta tii —näng mäh. —Ta heen n'aa hadoo da hahÿ karapee. Tametëeh da P'op Hagä Do gen'aak doo. Ti hyb n'aa hajõk da h'yy kawereem ta wë. ³⁵ Tii bã da kametä däk da rahyb n'aa newëë doo —näng mäh. —Õm da Marija, tak'ëp da mah'yy katón da ta hã ramoo bok do hyb n'aa da —näng mä Simijãw kyyh.

³⁶ Ti noo gó né hë m' ti agëet mä t'ïi hënh yÿnh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Æn mä ta häd. Wah'ëë däg né m' tii. Panuéw mä ta yb makü häd, Aseer makü panaa see m'. Patug tamaa wäd, marahud wäd mäh. Raket'ëë däk do jawén paa bã, 7 ta baab tabahado däk bã m' Æn patug maa badoo wät mäh. ³⁷ Wah'ëë däk mäh. ⁸⁴ däg mä ta baab n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa hënh had'yyt mä tabehev'üüm. Adëb bã, atsëm na-ããj mä P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ta hã taky n'aa etsëë mäh. Kas'aah mä taky n'aa etsëë hyb n'aa P'op Hagä Do hã. ³⁸ Ti m' Marija, Joséh wë tabana bã m', taky n'aa tsebee wäd kån P'op Hagä Doo. Ti m' Jesus ky n'aa taheer'ood kån t'ïi hënh hab'ëeh do mahang Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëep do gad'aa do sa hã.

³⁹ Ti m' Joséh Marija rabahajaa bã kã m' sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo, rababaaaj hõm kån sa panang hënh Nasaréh häd näng doo, Garirej häj n'aa hënh. ⁴⁰ Awëë däg kån mä karapee. Hejooj däg kån mäh. P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Baad P'op Hagä Do hag'ããs ta hã.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Jesus baym dó panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ta heen n'aa hë had'yyt hë Jesus yÿn ta patug daheeh rabahõm Jerusarënh hënh, Pas-kowa häd näng do ratab'ëës hyb n'aa. ⁴² 12 m' Jesus ta baab däg rabahõm Pas-kowa ratab'ëës hyb n'aa rabahed'oo doo da. Jesus ahõm sa sii. ⁴³ Pas-kowa ratab'ëës

do tabahëej jëng bã m', rababaaaj nä sa panang hënh. Jesus mä aym Jerusarënh bã. Dooch m' rahapëë bã ta yÿn hã tabaym. ⁴⁴ Sa wakãän mahang hawät red'oo mäh. Ti m' tug bã kã rabaheg'ããs, dooh m' Jesus. Resoos mä sa wakãän mahang. ⁴⁵ Dooch m' rawyyd bã. Ti m' rabaheg'ããs p'aa hënh Jerusarënh hënh. ⁴⁶ Tamawoob däg kån mä sa äh Pas-kowa jawén paa bã m', rabawyyd kån P'op Hagä Do tób n'aa yt hã m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do mahang mä tabasoo. Tamaa newëë mäh, teanh mä sa hã. ⁴⁷ Sahõnh hë Jesus maa napäh do rahyb n'aa meuunh mä tahapäh do hã m', tah'yy ganäng do hã m'. ⁴⁸ Ti m' ta yÿn ta patug daheeh rabahapäh bã m' rah'yy gabedo bong mäh. Ti m' ta yÿn ky hadoo:

—Hëd n'aa tii d' mabahadoo äã hã, tah yÿ? —näng mäh. —Õm äã esoos, õm äã hyb n'aa tón —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëd n'aa y bë esoos? Nepäh bë hã Ee tób bã né paawä ti y bë baw'yyt? —näng mä Jesus.

⁵⁰ Dooch m' ta yÿn rah'yy genä bã tii d' tahanäng do hã. ⁵¹ Ti m' tababaaaj hõm kån sa sii. Baad mä taky daheeh sa hã. Baad mä Marija benäm ta ti ta h'yyb gó. ⁵² Awëë gëet mä Jesus. Anäng mä ta hã kã tahapäh doo. P'op Hagä Do kamahãn ta hã, ta wób na-ããj rakamahãn.

3

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁻² Ti m' 15 ta baab tabahado däk bã m' Tiberijo häd näng do Roma bã tabag'ããs noo gó, tabanawäng hënh P'op Hagä Do ban'oo kån mä ta panyyg Jowãw hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Sakarija m' Jowãw yb. Ti noo gó, Judah häj n'aa bã Pon-Sijo Pirato häd näng do sa wahë n'aa. Garirej häj n'aa bã, Eróts häd näng do sa wahë n'aa. Eróts hÿÿj mä Pirip häd näng doo, Itureej, Taronit häd enäh do häj n'aa bã m' sa wahë n'aa. Risãän häd näng doo, Abirën häj n'aa bã sa wahë n'aa.* Anas, Kajapas häd enäh doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã

* **3:1-2** Roma buuj had'yyt nado Tiberijo bag'ããs. Hajõng ta wób sa häj n'aa na-ããj hë tabag'ããs. Pon-Sijo Pirato, Eróts, Pirip, Risãän na-ããj hë Tiberijo karom tii, Tiberijo kyy gó ta wób sa häj n'aa bã rabag'ããs doo.

moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti noo gó. ³ Ti m', P'op Hagä Do panyyg Jowāw gado dāk jawén paa bä kä m', tamaher'ood hōm mä sahōnh hē tamii Joradān nabyy me habong doo. Taher'oot sa hā raberéd hōm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hōm hyb n'aa nesaa do raberéd hōm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hōm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁴ Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paa Jowāw ky n'aa:

“Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh: Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah.

⁵ Bë geh'aa hōm gaderoh doo.

Bë epug hōm wajau doo, waëë na-ããj hē.

Bë deja hōm ta tyw n'aa gajeroh doo.

Bë benyiw däg baad ta tyw n'aa.

⁶ Tii bä da sahōnh hē badäk hahỹỹ hā habong do rahapäh da nyy da P'op Hagä Do ji tabed'ëëp nesaa do mahānh.”†

⁷ Ti m' hajök rakata dāk Jowāw wë ranu kemuun hyb n'aa. Ti m' Jowāw ky hadoo sa hā:

—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hā P'op Hagä Do banoo do mahānh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahānh. ⁸ Taw'ääts hē pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hōm bä. Bë metäh hanäm do hā bë moo bok do hā. Bë daab yb manä Abaraām panaa bë hanäk do hā. Bë edoo manäh: “Äã P'op Hagä Do gadoo Abaraām panaa äã bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karën bä, tahajaa hahỹ pã tawareem bä Abaraām panaa rado padäg bä —näng mäh. ⁹ Edaa dāk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë dāk do tabagëëm hyb n'aa hadoo tii. Sahōnh hē joom tëëg neaak do tagëëw jat da, ti tabaju hōm da —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁰ Ti m' rabeanh ta hā:

—Nyy d' äã bad'oo hỹỹ kä?

¹¹ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Pawóp hē saroor näng péh, sét tanoo saroor tamah pé hā. Waa näng doo, tanoo waa tamah do waa ta waa uuh —näng mä Jowāw kyyh.

¹² Ti m' sa wahë n'aa dajëër n'aa gedaag n'aa an'aa mä Jowāw wë tanu gemuun hyb n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Äã ënh, nyy d' äã bad'oo?

¹³ Ti m' Jowāw ky hadoo sa hā:

—Bë wad'ii manä ta wób —näng mäh. —Dooch ta bahānh bë ets'ëë sa hā dajëër. Jääm hē bë ets'ëë Roma buuj ky kajäk doo —näng mäh.

¹⁴ Ti m' warahén reanh:

—Äã ënh? Nyy d' äã bad'oo? —näk mä warahén sa kyyh.

Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bë eäm manä ta wób dajëër rabanoo hyb n'aa bë hā. Bë ky n'aa tapa manä daap hē ta wób. Bë h'yy gadeja dajëër bë wahë n'aa bë hā rep'aak do hā, bë hyb n'aa hüüm manä ti bahānh —näng mä Jowāw sa hā.

¹⁵ Ti m' hajök do t'ĩ hënh kat'aa do rah'yy kahas'ääp Jowāw hyb n'aa. Sa h'yyb gó m' rahyb n'aa newëë. Sa h'yyb gó m' raky hadoo: “Hahỹ né g'eeh P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng doo?” ¹⁶ Ti m' Jowāw ky hadoo sa hā:

—ÿ ti hỹyh, bë ÿ nu gemuun naëng me. Ti awät da tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿỹ. Hā ÿỹ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hā. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bä‡ —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabanoo da bë hā, tabajëë suun hyb n'aa bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa. Tëëg hõo hadoo me baad tabanāw dāk bë h'yyb tym, bë d' tame-tyy —näng mäh. ¹⁷ Tsyty hē tabetyn hōm da P'op Hagä Do karën do moo heb'ook doo, tsyt hē ta wób. P'op Hagä Do karën do moo b'ook doo, banäm doo hënh tabetyn hōm, tabanesaa hënh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hōm do hadoo tiriig ta bóg mahānh.

† 3:6 Isajas 40.3-5 ‡ 3:16 P'ooj ub sa karon rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowāw Jesus matym gó, ta hā hē Jowāw hegää bä. Ti hyb n'aa dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä ta hā hē tahegää bä, tahananäng pé tii.

Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju toonh tēeg hõõ me, nadēek doo me —näng mä Jowāw kyyh Kristo ky n'aa hã.

¹⁸ Hajõng mä Jowāw her'oot sa hã. Pannyg wób gó tabeh'ũm. Baad tametēek sa hã. Pannyg hanām do ta her'oot mä sa hã.

¹⁹ Ti m' Jowāw nabuuj gedoo mä Garirej häj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng doo, ta hỹj yỹm, Erodija, tagat'ēē dāk do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do wób Eróts moo wät do hyb n'aa na-āāj hē Jowāw nabuuj gedoo mä Eróts. ²⁰ Ti m' ti bahānh tabegyyts wät. Tamejũ mā Jowāw radawäts geēt ragadahew'ēēs doo gó.

Jesus Jowāw nu gemuun do pannyg n'aa hahỹj

²¹ Ti m' ragadahew'ēēs doo gó radawäts g'ēed poojjé m', hajök do Jowāw nu gemuun bong bä m', Jesus na-āāj mä tanu gemuun wät. Tanu gemuun bä m', Jesus ky n'aa etsēē bä m', wē kabasēets wät. ²² Ti m' P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wē guri-i hadoo mäh. Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kån P'op Hagä Do kyyh. Hahỹj da m' ta kyyh:

—Öm tah yỹ, tak'öp y kamahān up doo. Baad y mah'yyb n'yym —näng mäh.

²³ 30 ta baab Jesus bahado dāk bä m' tadu doo tamoo wät do sa mahang.

Jesus wahë makū sa häd ketsén do hahỹj

Joséh t'aah red'oo mä Jesus.

Joséh yb makū häd Eri.

²⁴ Eri yb makū häd Matat.

Matat yb makū häd Rewi.

Rewi yb makū häd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makū häd Janaj.

Janaj yb makū häd Joséh.

²⁵ Joséh yb makū häd Matatijas.

Matatijas yb makū häd Amos.

Amos yb makū häd Naũm.

Naũm yb makū häd Eseri.

Eseri yb makū häd Nakaj.

²⁶ Nakaj yb makū häd Maat.

Maat yb makū häd Matatijas.

Matatijas yb makū häd Semej.

Semej yb makū häd Josek.

Josek yb makū häd Jodah.

²⁷ Jodah yb makū häd Jowanan.

Jowanan yb makū häd Resa.

Resa yb makū häd Serubab.

Serubab yb makū häd Saratijéw.

Saratijéw yb makū häd Neri.

²⁸ Neri yb makū häd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makū häd Adih.

Adih yb makū häd Kosān.

Kosān yb makū häd Ew-Madān.

Ew-Madān yb makū häd Eer.

²⁹ Eer yb makū häd Josuwéh.

Josuwéh yb makū häd Erijés.

Erijés yb makū häd Jorīm.

Jorīm yb makū häd Matat.

Matat yb makū häd Rewi.

³⁰ Rewi yb makū häd Simijāw.

Simijāw yb makū häd Judah.

Judah yb makū häd Joséh.

Joséh yb makū häd Jonam.

Jonam yb makū häd Erijakīm.

³¹ Erijakīm yb makū häd Mereja.

Mereja yb makū häd Mena.

Mena yb makū häd Matatah.

Matatah yb makū häd Natān.

Natān yb makū häd Dawi.

³² Dawi yb makū häd Jesé.

Jesé yb makū häd Obed.

Obed yb makū häd Buwas.

Buwas yb makū häd Saramon.

Saramon yb makū häd Nasōm.

³³ Nasōm yb makū häd Aminadab.

Aminadab yb makū häd Adimih.

Adimih yb makū häd Rām.

Rām yb makū häd Eserōm.

Eserōm yb makū häd Peres.

Peres yb makū häd Judah.

³⁴ Judah yb makū häd Jakóh.

Jakóh yb makū häd Isak.

Isak yb makū häd Abaraām.

Abaraām yb makū häd Terah.

Terah yb makū häd Nahóh.

³⁵ Nahóh yb makū häd Serug.

Serug yb makū häd Rakaw.

Rakaw yb makū häd Pereg.

Pereg yb makū häd Eber.

Eber yb makū häd Serah.

³⁶ Serah yb makū häd Kaj-Nan.

Kaj-Nan yb makū häd Apasad.

Apasad yb makū häd Sēm.

Sēm yb makū häd Nowéh.

Nowéh yb makū häd Ramék.
³⁷ Ramék yb makū häd Metusarēm.
 Metusarēm yb makū häd Enók.
 Enók yb makū häd Jaréd.
 Jaréd yb makū häd Marareew.
 Marareew yb makū häd Kenan.
³⁸ Kenan yb makū häd Enós.
 Enós yb makū häd Seet.
 Seet yb makū häd Adāw.
 P'op Hagä Do t'aah hadoo Adāw makūih,
 P'op Hagä Do pahuunh do hyb n'aa.

4

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus basoop pong hēnh tamii Jo-radān häd doo me naa. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm. Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahūūm kän Jesus tabanawäng hēnh, rabanabok hēnh. ² 40 m' ta āh Dijab* metyy mä Jesus. Tabanawäng hēnh tabaym bä, dooh Jesus awa bä. 40 ta āh tabahado däk bä m' Jesus mä asa däk tak'ēp.

³ Ti m' Dijab ky hadoo ta hā:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, mamejō hahÿ pä takawareem däk pāw —näng mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Ji waa hā had'yyt nado ji bedēp”† —näng mä Jesus.

⁵ Ti m' Jesus Dijab masäk waëë jó. Tii b' naa m' nayyw hē tametēeh ta hā sahōnh hē badäk hahÿÿ hā hanäng do häj n'aa rabag'ääs doo. ⁶ Ti m' taky hadoo ta hā:

—Mahegää! —näng mäh. —Sahōnh hē ta ti ÿ anoo da a hā. Sa wahē wahēh mabahadoo ÿ an'oo bä. Sahōnh hē hanäm doo, hetsooh do ta hā hanäng do ÿ anoo da a hā —näng mäh. —ÿ ti ta ti gadoo. ÿ ta danäh. Ti hyb n'aa ÿ anoo ÿ karēn pé hā —näng mäh. ⁷ —Sahōnh hē ÿ banoo a hā, wē ÿÿ, tūū, a taron nuu me ÿ mawehēë bä —näng mä Dijab kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Jääm hē P'op Hagä Doo, bë hagä n'aa, bë wehēë. Jääm hē ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh”‡ —näng mä Jesus.

⁹ Ti m' Jesus Dijab mahūūm kän Jerusarēnh hēnh. Ti m' tabatsyyd hōm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hēnh tabasēëk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tūū babä naa. ¹⁰ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: “P'op Hagä Do mejūū da ta ääs baad òm rabahag'ääs hyb n'aa. ¹¹ Òm da ragadoo p'op pä hā a tsyym taganadas hyb n'aa”,§ näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

¹² Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahÿÿ da na-ääj hē P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagä n'aa”*** —näng mä Jesus.

¹³ Ti m' Dijab bahajaa bä kã Jesus tame-tyy doo, tabahōm dó Jesus mahānh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Garirej häj n'aa hēnh Jesus babaaj hōm kän. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm mä Jesus. Jé pad'yyt hē Garirej häj n'aa bä rapanyyg enä hōm kän mä ta ky n'aa. ¹⁵ Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā tama metēëk mäh. Sahōnh hē m' raj'aa etsē ta hā.

¹⁶ Ti m' panang Nasaréh hēnh tabahōm, tabawäng do paa hēnh. Saab hā kã m' tabahōm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh, tabehed'oo doo da. Ti m' tabas'ēëg gēët P'op Hagä Do kyy kerih do taner'oot hyb n'aa. ¹⁷ Ran'oo däk mä ta hā P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas makū erii wät do paah, ta heen n'aa. Kapōōs mä ta ti ma kahé bäh. Tii b' mä tabapyn, taw'yyt mä ta hā kerih doo. Hahÿÿ da m' takerih:

¹⁸ “Hā ÿ P'op Hagä Do Sahee banäng.

ÿ tasēëw hōm tsyt hē, P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do kasuud is do sa hā ÿ maher'oot hyb n'aa. ÿ tamejūū ÿ bed'ēëp hyb n'aa ta wób moo gó naa.

ÿ tamejūū ty temah do ÿ matym nä padēëk hyb n'aa.

* **4:2** Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng péh ti Dijab. † **4:4** Dew-Teronom 8.3 ‡ **4:8** Dew-Teronom 6.13 § **4:11** Saaw-Mo 91.1, 12 *** **4:12** Dew-Teronom 6.16

ÿ tamejũũ tak'ëp rarejãã do ÿ bed'ëep hyb n'aa sa moo gó naa, rabahõm hyb n'aa.

19 ÿ tamejũũ hahỹỹ da ÿ maher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã:

Kaja kãn P'op Hagã Do ji tat'yyd mehĩĩn doo.”††

20 Ti m' tabahëej jëng bã taner'oot doo, tap'õõj däk mã p'aa hënh kerih doo. Tan'oo däk mã p'aa hënh tób kaser n'aa hã. Sahõnh hẽ m' tii b' hat'oonh do baad mã raba-hag'ããs Jesus wë. Ragada mã taber'oot.

21 Ti m' taky hadoo:

—Naga hẽ, bẽ hapëe kãn tadu dahëe kãn kerih do ÿ ner'ood wät doo kã —näng mäh.

22 Ti m' sahõnh hẽ tii b' hat'oonh do baad mã raj'aa etsë ta hã. Rahyb n'aa meuunh mã baad taheer'oot do hã. Ti m' rakaner'oot jé hat'oonh doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Nyy d' tii éh? Joséh t'aah nado ti hỹỹh? —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ hapäh né tii, hahỹỹ da bẽ kyyh bẽ ky hetëg hã: “A daaj hẽ makebiin mediko mado bã”, näk da bëeh —näng mäh. —Hahỹỹ da d' bẽ kyyh: “Taw'ããts hẽ mamoo wäd mej n'aa näng doo, babä, a panang bã, Kapar-Naũm bã mapahuunh doo da, ãã ky n'aa napäh doo da raheer'oot doo”, näk da bëeh —näng mã Jesus sa hã.

24 Ti m' taky hadoo ënh sa hã:

—Ta panang bã, tabawäng doo bã, dooh P'op Hagã Do ky n'aa rod ragado bã. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo. 25 Eriij hawät noo gó m', hajõk mã Isaraéw häj n'aa bã patug tema bong do kas'uut doo, tak'ëp sahõnh hẽ rabas'aah noo gó m', tamawoob hẽ ta baab bahãnh tanadots wät do hyb n'aa. 26 Ti hadoo né hẽ m', dooh m' P'op Hagã Do mejõ bã Eriij sa wë tamasa hyb n'aa. Tamejũũ ta s'ee hënh ÿỹnh patug tamah do bawät bã. Panang Sarep-Ta häd näng doo bã tabawät. Häj n'aa Sidõn häd näng doo bã tii. Baad mã tamasa tii. 27 Ta jawén mäh, P'op Hagã Do ky n'aa rod seeh, Erisew häd näng do hawät noo gó m', hajõk mã nahëe enäh doo, rog manahuuh do

Isaraéw häj n'aa bã. Ti hadoo né hẽ m', dooh m' sa nahëe Erisew ado hõm bã. Jããm né m' sét hẽ tanahëe do hõm, Namah häd näng doo. Sirija häd näng do buuj mã tii —näng mã Jesus sa hã.

28 Ti m' tii b' hat'oonh do ramaa napäh bã m', tak'ëp mã rakawaj'ããn kãn ta wë.‡‡

29 P'op mã rabes'ëeg b'ëeh. Kawaj'ããn gó m' Jesus ramahũũm panang bã naa, p'op tabadoo hënh. Gadarong doo gó m' rakarën radawäts hyy paawä tadajëp hyb n'aa. 30 Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh, sa mahang mã tatabës.

Jesus habëe hõm mera do hadäk do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus bahyng panang Kapar-Naũm häd näng doo hënh, häj n'aa Garirej häd näng doo bã. Ti m' Saab hã kã tadu doo tama metëek sa hã P'op Hagã Do panyyg. 32 Ti m' maa new'ëe do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëek do hyb n'aa m'. 33 Ti m' tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot doo gó m' tabasoo aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mã ta kyyh:

34 —Ej! H'ëed makarën ãã wë Jesus Nasaréh buuj? ãã marejãã mawén na! —näng mäh. —ÿ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagã Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëed õm —näng mã ta kyyh.

35 Ti m' Jesus geãm wät karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk doo. Ti m' taky hadoo: —Er'ood manäh! Bag hënh! Ahõm aj'yy mahãnh —tah'eed hõm mäh.

Tii bã m' aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do dawäts jat tũũ sahõnh hẽ sa matym gó. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahõm kãn, ta hã hadäk do paah. Tabanyyh bã dooh tarejã bã aj'yy. 36 Ti m' tii bã kata b'ëeh do rameuuj bong mäh, raky n'aa jõg bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed pé ti tama metëek hahỹỹ hã? Hyb n'aa jawyk doo me, hejooonh doo me tamejũũ karap'aar h'yyb nesaa do rabanyyh hyb n'aa. Raky daheeh né hẽ —näk mã sa kyyh.

†† 4:19 Isajas 61.1-2 ‡‡ 4:28 Rawén kawaj'ããn bong, rahapäh do hyb n'aa nyy d' Jesus hanäng pé Eriij, Erisew sa panyyg gó sa hã tamaher'oot doo. Ta ti sa hã Eriij, Erisew masa do paah, dooh sa häj n'aa babuuj rado bã. Dooh m' Jesus pahuuj bã sa matym haj'aa rakarën doo da, tahanäng péh.

³⁷ Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg däk Garirej häj n'aa hēnh.

Jesus nahëë sog hōm do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Tii kä m' Jesus banyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Simaw tób hēnh mä tabahōm. Ti m' Simaw mayyn asooh mäh. Tak'ēp oom ta hä. Ti m' Jesus hä rabaher'oot tamasa hyb n'aa.

³⁹ Ti m' p'eets hē tabana gëēt Simaw mayyn hasooh hēnh. Tameduuk mä oom keréd hōm hyb n'aa. Ti m' oom keréd hōm. Nayyw hē m' Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

⁴⁰ Ti noo gó né hē, tug bä kä m', papÿÿj badëë hyng bä kä m', Saab bahëej jëng jawén paa bä, Kapar-Naüm buuj ramena sa hōnh hē nahëë enäh doo. Hajök mä sa nahëeh. Ti m' sét ken'yyh hä tamoo däng. Sa nahëë tahehëen hōm mäh. Ahub padëek mäh. ⁴¹ Karap'aar h'yyb nesaa doo, ta wób sa hä hanäng do enä kän mä sa hä hanäng do paah. Raban'yyh bä m' tak'ēp mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hē òm —näk mä karap'aar sa kyyh.

Ti m' Jesus ky ge'ÿÿm mäh. Dooch m' Jesus an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bä, rahapäh do hyb n'aa m', Jesus ta ti Kristo P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

⁴² Ti m' jati pé tapaj'ëë bä, Jesus bahōm dawë hä, rabanabok hēnh. Ti m' Jesus rabesoos jé pad'yyt hē. Ti m' Jesus rama-muun bä kä m' retsëe ta hä sa panang bä tabaym hyb n'aa. ⁴³ Ti m' taky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm do ÿ karēn ÿ her'oot panang wób hēnh na-ääj né hē. Ti hyb n'aa ÿ P'op Hagä Do mejō hyng —näng mä Jesus kyyh.

⁴⁴ Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä m', sahōnh hē Judah häj n'aa panang bä tama met'ëeg kän mäh.

5

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta see pé noo gó m' karaj'aa Gene-saréh* häd näng do nabyy me Jesus ma metëek. Hajök doo, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ëe doo, gatat'uuk mä ta hä. ² Ti

* 5:1 Karaj'aa häd see Garirej.

m' pawóp hē marakate tabahapäh ta nabyy me, tah'ÿÿb h'oo n'aa. Karahi rahets'yyt mä marakate danäh hä. ³ Ti m' tagatsëg sooh marakate see gó. Simaw mä marakate danäh. Ti m' tabetsëe taüüj hōm hyb n'aa dawë hä marakate. Tii b' naa m' tama met'ëeg kän.

⁴ Ti m' tabahajaa bä kä tama metëek doo, tamejüü Simaw tabadajong hēnh marakate t'ii hēnh radatu hyb n'aa tah'ÿÿb nahëeh.

—T'ii hēnh bë mo haj'aa enäh da —näng mä Jesus Simaw hä.

⁵ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Wahëh ÿÿ, —näng mäh —atsëm had'yyt hē ää baboo paawä, dooh ää mo haj'aa péh. Ti hadoo né hē, mamejüü do hyb n'aa ÿ datu p'aa hēnh karahi —näng mäh.

⁶ Ti m' tii d' rabad'oo bä kä m', hajōng mä tah'ÿÿb karahi gó. Tak'ēp hajōng do hyb n'aa karahi gekog bong. ⁷ Ti m' marakate see gó hat'oonh do ranaëenh rama-sa hyb n'aa. Ti m' tah'ÿÿb rabata tooj kän marakate gó. Pawóp hē marakate gad'ëe däk mäh. P'eets hē paawä m' tabagyyb paawä marakate tah'ÿÿb jawyg hä.

⁸ Ti m' Simaw Peed bahapäh bä m' Jesus ky haj'aa, ta taron nu paa me tabahyy häng mä Jesus wë. Ti m' taky hadoo:

—Ahōm mahānh ÿÿ, wahë ÿÿ. Dooch ÿ haja bä a matym gó ÿ ag'ëed bä, nesaa do moo hew'ëet do hyb n'aa ÿÿh —näng mäh.

⁹ Simaw ta hataa daheeh rameuuj bong mä hajōng do hyb n'aa tah'ÿÿb. ¹⁰ Sebedew taah, Tsijaag, Jowāw häd enäh doo, Simaw kanatëe, ti na-ääj mä rameuuj bong. Ti m' Jesus ky hadoo Simaw hä:

—Eÿÿm manäh —näng mäh. —Ajyy, ÿÿj sag hadoo da òm hÿÿkä, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹¹ Ti m' hood jó kä ratakyg jat marakate kä. Sahōnh hē raberéd hōm. Ah'üüm kän mä ta sii.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' panang s'ee hēnh Jesus mamuun mä aj'yy rog manahuuh do hanäng doo. Tak'ēp mä ta hä däg ta rog. Jesus tabahapäh

bä m', ahyy häng mä tũũ, tetsëë mä Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahëeh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —makarën bä mahajaa né hë nahäh ÿ mado hõm —näng mä ta kyyh.

¹³ Ti m' Jesus moo däg ta hä. Ti m' taky hadoo:

—Ej. ÿ karën —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

Ti m' nyyw hë kä m' ta nahëë badoo wät. Has'oo däg kãn mäh.

¹⁴ Ti m' Jesus baher'oot ta hä:

—Maher'ood manä ta wób sa hä —näng mäh. —Ahõm jajé naga hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo wät do wë. Mametä ta hä õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, p'aa hënh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa õm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hä.

¹⁵ Ti m' Jesus mejõ né paawä m' ta wób tamanaher'oot hyb n'aa, jé pad'yyt hë nyyw hë rapanyyg enä hõm mä Jesus ky n'aa hä. Ti hyb n'aa m' hajõk han'aa ta wë ramaa newëë hyb n'aa tama metëëk doo. Ta wób nahëë enäh do na-ãäj hë an'aa ta wë tabaheso hõm hyb n'aa sa nahëeh.

¹⁶ Ti m' Jesus, ta see pé noo gó, tabehũũm takabanawät hënh taky n'aa etsëë hyb n'aa P'op Hagä Do hä.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Hÿ hadoo mäh, ta see pé noo gó, tób gó Jesus ma metëëk bä kä, Parisëw ramaneëenh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj mäh, ti at'oonh mä maa new'ëë do sa mahang. Jé pad'yyt hë naa rabena. Garirej, Judah häd enäh do häj n'aa bä naa rabana. Jerusarënh hënh naa ta wób rabana. Baad ub P'op Hagä Do hejój Jesus h'yyb gó tabawät nahëë enäh do sa nahëë tawén do hõm. ¹⁸ Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo. Ratóg nä ta tyng jó. Rakarën paawä m' ramajëë suun tób gó Jesus wë. ¹⁹ Du daa m' rakad'oo pé gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëës mäh, ti m' tiï b' naa m' ramahy kãn kata däk do mahang Jesus bageët bä.

²⁰ Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hä, nawät do hä taky hadoo:

—Najis ÿÿ —näng mäh. —Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng kado hõm —näng mäh.

²¹ Ti m' Parisëw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hë raky hadoo sa h'yyb gó:

—Nyy d' mä hÿ ta hä! —näk mäh. —P'op Hagä Do taky n'aa rejää hahÿÿ hä. Jããm né hë P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

²² Jesus h'yyb hap'ëeh mä sa h'yyb. Ti hyb n'aa m' tabeaanh sa hä:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. —Bë ÿ h'yyb hapäh —näng mäh. ²³ —Nyy da nahejooj bë hä? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëed, awäd däg”, ji noo bä? —näng mä Jesus sa hä.

²⁴ Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Hÿÿ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa hä hanäng do nesaa do ÿ ado hõm bä, ÿ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hä taky hadoo:

—As'ëëg g'ëed, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hä.

²⁵ Ti m' nyyw hë kä tabas'ëëg g'ëed kãn, tabado däk ta tyng kä, ahõm kãn sahõnh hë m' rabahapëë kãn. P'op Hagä Do hä taj'aa etsë mä tababaaj hõm bä kä. ²⁶ Sahõnh hë hap'ëeh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsë. Ti m' rah'yyb e'ÿÿm bong. Ti m' raky hadoo:

—Meuj n'aa näng do ãä hapäh naga hë —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' ta jawén Jesus bahõm bä kä panang bä naa, taw'yyt mä Rewi häd näng doo. Roma buuj ky gabuuj dajëer raga-hed'aak bä m' tabasoo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëep ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

28 Ti m' Rewi bas'ëëg gëet, sahõnh mä taberéd hõm, ti m' ahõm kån mä ta sii.

29 Ti m' Rewi moo wät mä ta tób bä sa tä, sa waa Jesus tatebé do ky n'aa, Jesus taweh'ëëh do ky n'aa. Hajõk dajëer gahed'aak doo, Rewi hep'ëëh doo, ta wób na-ãj mä tatsyyd bong do rabana rabawa hyb n'aa ta sii. 30 Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do Pariséw wób hedoo doo, hãd kawaj'ãän gó m' rabeanh Jesus ma matëg sa hã:

—Hëd n'aa bë bawëh, bë beëek dajëer gahed'aak do sa sii, ta wób na-ãj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë. 32 Dooh ý ahyy bá hý pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ý naëënh hyb n'aa. Ý ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ý naëënh hyb n'aa, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh, Pariséw sa hã.

Jesus hã reanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

33 Ti m' h'yy gaëëj gó raky hadoo ta hã:

—Jowāw nu gahem'uun do ma matëg ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do heen n'aa, P'op Hagä Do hã raky n'aa et-sëë. Tii da na-ãj hë Pariséw ma matëg rabad'oo. Tii d' nado a ma matëg. Ti rawa had'yyt hë. Reëg had'yyt hë —näk mäh.

34 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jām n'aa hënh ji ats'yyt doo, dooh tahaja bá ji mejõ bá ratabëëj bá ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bá. Jām bawät nä bá ji ats'yyt do rawëë had'yyt hë. Dooh ratay bá.

35 Ti awät da sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kån† —näng mäh.

† 5:35 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bá, dooh ratay bá. Sa mahang Jesus badoh bá, tii bá da ratay kån. ‡ 5:37 Hahÿÿ da Jesus hanäng péh: Dooh ji mekuuj bá papuuj tama metëek doo, pooj jé rabahed'oo do paa da.

§ 5:39 Dooh papuuj Jesus ma metëek do rakarën bá, tahanäng pé m' tii. Ragenaa gó däk pooj jé rabahed'oo doo. Dooh rakarën bá reréd bá tii. * 6:2 Dooh ji moo wäd bá Saab hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok tiriig ag rateh'yyt do hyb n'aa.

† 6:4 Jāām né hë paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehün do hyb n'aa.

36 Ti m' panyyg see ky n'aa gó taky hadoo:

—Dooh ji as'ëëd bá ji saroor papuuj bäh ta säg hã ji gasyyp hyb n'aa. Tii d' ji adoo bá ji rejāā ji saroor papuuj. Papuuj bäh dooh baad tado bá saroor säg hã —näng mä ta kyyh. 37 —Ti hadoo né hë uwa bëëh hã. Dooh ji gedu bá uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii d' ji adoo bá, uwa bëëh egän so bá, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bá kä, uwa bëë waho bëëh da, ta hood kä karejā kån‡ —näng mäh.

38 —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'üüs doo gó —näng mäh.

39 Ti m' taky hadoo ënh ta see ky n'aa gó:

—Jé uwa bëëh mahÿÿnh do hajõo ta baab haso däk do heëek doo, papuuj dooh tage-naag bá. “Taw'ãäts hë pooj näh”, näk sa kyyh§ —näng mä Jesus.

6

Saab ky n'aa hahÿÿh

1 Hÿ hadoo mä Saab, Judah buuj rakame-hehāk do noo gó, Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm me m', ta ma matëg tiriig ag mä raberik ta byyh banyyh hyb n'aa, tiriig rabawa hyb n'aa. 2 Ti m' Pariséw sa sii habok do raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa bë ky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã bë moo bok* —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bá g'eeh nyy da ër wahë makū Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bá? 4 Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabadoo pāw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã hatoonh doo, ti m' tabawa. Ti m' tanoo mä ta hataa rabawa. Jāām né hë paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā† —näng mä Jesus sa hã.

5 Ti m' Jesus ky hadoo ënh sa hã:

—ÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ né hē ti Saab ky n'aa hā mejūū doo —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahÿh

⁶ Ta see pé noo gó m', Saab see hā m', Jesus bahóm ênh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh. Ti m' tama met'ëeg kån P'op Hagä Do ky n'aa. Ti yt hā m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ta hub mā ti gadóm. ⁷ Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma meheték do na-ãäj hē m' ramatakēē mā Jesus aj'yy moo tahaso däg bā Saab hā. Ta moo tahaso däg bā Jesus moo wāt né hē Saab hā kā sa hā. Rakarēn paawā m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. ⁸ Jesus hapāh mā sa h'yyb. Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy moo gadóm do hā:

—Ag'ëed däg sa mahang —nāng mäh.

Ti m' aj'yy as'ëeg g'ëed kån. ⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—ÿ eanh bē hā —nāng mäh. —Nyy da er ky n'aa jaw'yyk do metëek Saab ky n'aa hā? H'ëed ti taw'ääts hē ji moo wāt Saab hā? Baad hadoo do ji moo wāt, nesaa do ji moo wāt? Ji da hadoo do ji ed'ëep Saab hā, ji da hadoo do ji daj'ëep Saab hā? —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹⁰ Ti m' taty kaw'ööd däg kån sa wē. Ti m' aj'yy hā kā taky hadoo:

—Madajoow a mooh —nāng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kån mäh, baad däg mā ta moo kā. ¹¹ Ti m' tak'ëp mā Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma meheték do na-ãäj hē m' rakawaj'ään kån Jesus wē. Kaner'oot mā nyy d' rabad'oo ta hā.

Jesus asēm do 12 hedoo do tamejūū do pan'aa panyyg n'aa hahÿh

¹² Ti m' ta jawén Jesus basëek waëe jó taky n'aa etsëe hyb n'aa. Taky n'aa ets'ëe had'yyt hē m' atsēm. ¹³ Ti m' tabawag hóm bā kā tanaëēnh mā ta wē sahōnh hē ta ma metëek doo. Tasëew hóm mā 12 sa mahang habong doo, tamejūū do rabahadoo hyb n'aa. ¹⁴ Hahÿh d' mā tasëew hóm do sa häd: Simaw mäh, Peed

ta häd n'oo däk doo. Ta jawén mā Ān-Deréh, Simaw hÿÿj. Ta jawén mā Tsijaag, Jowāw, Pirip, Batoroméw, ¹⁵ Matew, Toméh, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw “Serot” ramaneëēnh doo, ¹⁶ Judas (Tsijaag t'aah), Judas Ikarijot kā m', Jesus haëej däk do maji hā.

Jesus metëek do nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hā panyyg n'aa hahÿh

¹⁷ Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahyng waëe jó naa. Ta hōō bā m' rabaym dó tabasatē bā. Hajök ta hataa wób tii bā hab'ëeh. Hajök né hē m' ta wób tii bā m' rakata padëek. Judah hāj n'aa bā naa m' rabana ta wób. Jerusarēnh bā naa m' ta wób. Panang Tiir, Sidōn häd enäh doo, akajar nabyy me badäk doo bā naa m' ta wób. ¹⁸ Tii bā m' rabana Jesus ma metëek do ramaa newëe hyb n'aa. Nahëe enäh do na-ãäj mā rabena Jesus basog hóm hyb n'aa sa nahëeh. Sa mahang ti abong karap'aar h'yyb hā hadäk doo. Jesus hebëe hóm mā karap'aar h'yyb nesaa do sa hā hanāng do paah. Heso padëek mäh. ¹⁹ P'op Hagä Do anoo ta hejój tabahajaa hyb n'aa sahōnh hē sa nahëe tasog hóm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' sahōnh hē rakarēn mā ta hā ramoo kajäk.

²⁰ Ti m' ta ma matëg wē Jesus ty dāng, ti m' taky hadoo sa hā:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, kas'uut doo,

P'op Hagä Do bag'ääs do karapee bē bahadoo do hyb n'aa.

²¹ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hÿÿ kā has'aah doo,

ta jawén kā bē waa enäh do hyb n'aa.

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hÿÿ kā h'yy kame'oot doo,

ta jawén bē kawew'aam bē tsebé do hyb n'aa.

²² —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hëp ÿ n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hyb n'aa, bē wē rah'yy gaëej bā, bē raty n'aa gesyng bā, bē raky n'aa rejā bā, nesaa do bē ky n'aa ran'oo bā. ²³ Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bē hā ta sām hÿ pong jé.

‡ **6:15** Judah buuj sa hāj n'aa bā Roma buuj ramejūū noo gó, Judah buuj wób rakarēn rakamaj'i Roma buuj sa wē. Dooch rakarēn bā Roma buuj mejō bā sa hā. Roma buuj wē kamaj'i do ramaneëēnh Serot. Ta ti sa see paa apāh ta ti Simaw rawén maneëēnh “Simaw Serot”.

Ti hyb n'aa taw'ääts hē bē tseb'ee tii d' bē hā radoo bā. Bē getsēg da tak'ēp bē tsebē do hyb n'aa. Tii d' né paa sa wahē makū rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hā, rarejää na-ääj hē sa hā —näng mä Jesus.

24 —Ta wób dooh da rah'yy gadajaa bā. Baad nado da bē hā da hē tak'ēp ma näng doo, ta jawén ká dooh bē gado wäd bā do hyb n'aa hanäm doo. Sahõnh hē bē gado wät paah.

25 —Baad nado bē hā da, da hē tak'ēp waa enäh doo, ta jawén bē basaah do hyb n'aa da. —Baad nado bē hā da, da hē bē kawew'aam doo, ta jawén bē h'yy kame'oot do hyb n'aa da, bē h'yy katón do hyb n'aa da.

26 —Baad nado bē hā da sahõnh hē bē hā raj'aa etsēē bā. Tii d' né paa sa wahē makū raj'aa etsē P'op Hagä Do ky n'aa rod heh'äät nadoo doo. §

Ji majĩ ji kamahãn do panyyg n'aa hahỹh

27 Ti m' Jesus ky hadoo ěnh:

—Bēeh, ŷ her'oot do maa new'ēē doo, ŷ maher'oot hahỹh da: Bē kamahãn da bē majĩ. Bē moo bok baad hadoo do bē wē h'yy gaēēnh do hā. 28 Bē ky n'aa edēē bē ky n'aa wasee do hā. P'op Hagä Do hā bē ky n'aa ets'ēē bē hā rejää doo —näng mäh.

29 —Õm rapa ewyh bā manu mebyng hyb n'aa paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hēnh rabewyyh hyb n'aa. A hatsē a hā hadäk do rado hõm bā, na ramahũũm a saroor na-ääj hē. 30 Man'oo a hā retsēē doo. A ma rado hõm bā, mamejõ manä ragabaanh. 31 Taw'ääts hē bē moo boo ta wób sa hā baad hadoo doo, bē karēn do bē hā ramoo bok doo —näng mä Jesus kyyh.

32 —Jääm né hē bē kamahãn bā bē hā kamahãn doo, dooh P'op Hagä Do bē taj'aa etsēē bā tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'oooh doo, ti na-ääj hē rakamahãn sa hā kamahãn doo. Ti hyb n'aa bē hā kamahãn do bē kamahãn bā,

dooh sa bahãnh bē ado bā. 33 Baad hadoo do bē moo boo bā bē hā baad hadoo do moo bok do sa hā, dooh P'op Hagä Do bē taj'aa etsēē bā tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'oooh doo, tii d' né hē rabad'oo ěnh. 34 Jääm né hē bē an'oo bā bē dajēer uuh hedoo doo, bē waa hedoo doo, p'aa hēnh hab'aanh do hā, dooh P'op Hagä Do bē taj'aa etsēē bā tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'oooh doo, ti na-ääj né hē tii da né hē rabad'oo ěnh sa da hadoo do hā. Ragahēen p'aa hēnh rabaj hõm doo. 35 Dooh tii d' bē adoo bā —näng mäh. —Bē kamahãn bē majĩ. Baad hadoo do bē moo boo sa hā. Bē an'oo retsēē doo. Bē gadaa manä p'aa hēnh rabaj bā. Tii bā da baad had'op do P'op Hagä Do banoo bē hā ta sãm. Sahõnh Hē Sa Bahãnh Hadoo Do taah bē tii bā. P'op Hagä Do ky enyym tamasa do baad ganadoo do sa hā, ky nes'aa do sa hā na-ääj hē. 36 Taw'ääts hē ta wób kamahãn gó bē t'yyd mehĩn bē Yb, P'op Hagä Do t'yyd mehĩn doo da.

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahỹh

37 —Bē ky n'aa ety manä ta wób, dooh tii bā bē P'op Hagä Do ky n'aa ety bā ká. Baad nadoo do hā bē ky n'aa ety manä bē da hadoo do sa mo haj'aa p'ää, dooh bē tii bā P'op Hagä Do ky n'aa ety bā bē mo haj'aa p'ää. Bē hyb n'aa mabaan sa hā taw'ääts hē nadoo do sa mo haj'aa hā, tii bā da P'op Hagä Do mabaan nesaa do bē mo haj'aa hā. 38 Bē an'oo ta wób sa hā, tii bā da P'op Hagä Do banoo bē hā. Baad P'op Hagä Do banoo da bē hā. Panyyg gó bē ŷ maher'oot nyy da P'op Hagä Do banoo bē hā: Ky en'yyim doo, baad tiriig tym hes'ēem doo, baad ta hood gad'ēē däk do hanoo do hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub bē hā tabanoo, dooh tabaa es'ĩ bā. Ta wób hā bē anoo do pēnh da, tii da né da P'op Hagä Do banoo bē hā.

39 Ti m' Jesus ky hadoo ěnh. Panyyg gó m' tabeh'ũũm:

—Ty tamah do dooh tahaja bā ta da ty hadoo do tamahũũm bā ta tyw n'aa hēnh. Ta s'ee hēnh, gadarong doo hēnh rakajäk séd hā —näng mäh. 40 —Doo ma kametēek do ta ma matēg bahãnh tado bā. Ma

§ 6:26 Baad nado sa hā Jesus wén her'oot, P'op Hagä Do rejää do hyb n'aa da sa hā, ta ky n'aa rod heh'äät nadoo do tarejää do paa hadoo.

kametëek do tahaja däk bä tama kametëek doo, ta ma matëg da hado däk, séd demuun rabahaja padëek —näng mäh.

⁴¹ —Hëd n'aa mamatakëe b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng? ⁴² Hëd n'aa, “Na b'aa hyyj a matym gó hatu do ÿ ado hõm”, mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä a matym gó hanäng doo? J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa a matym gó hakëe doo. Tii bä da mabahapäh baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mä Jesus.

Ji bawät do hä ji h'yyb gó hanäng do kametëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴³ Ti m' taky hadoo ënh:

—Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag, dooh ta ag nes'aa bä. Ti hadoo né hë joom see baad nadoo doo. Ta hënh hënh ta ag hahõm. Dooh baad hadoo do ta ag. ⁴⁴ Joom ag hä ji bahapäh joom ÿÿn. Dooh ji awyyd bä wiigo ag sasëng tëeg hedoo do hä. Dooh na-ääj hë ji awyyd bä uwa ag hetëk do hä. ⁴⁵ Ti hadoo ji hä. Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né hë ji her'oot —näng mä Jesus kyyh.

Tób tema do ky n'aa gó Jesus beh'üüm do ky n'aa hahÿÿh

⁴⁶ Hëd n'aa ÿ bë maneëenh “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, dooh ÿ bë ky dahé bä ënh? ⁴⁷ ÿ metëeh da ny hadoo ÿ ma metëek do maa newëe doo, ky daheeh doo. ⁴⁸ Tób tama do hadoo da tii. T'öp tagagoos ta tu n'aa tyw n'aa tababang bä, pä banäng bä. Tamii bag'yyp bä ta tób hä, wän n'aa hejooñh do badäng bä ta hä, dooh ta tób tatë hyy bä, baad ta tób ta tu n'aa babang bä tabejëh do hyb n'aa. ⁴⁹ Ti nado këh ÿ maa newëe do ky nadaheeh doo. Tób tama doo, j'ooj ta tu n'aa tabetuu daap hë, dooh tahej'oonh péh. Tamii bag'yyp bä ta tób hä, wän n'aa hejooñh do adäng ta hä, tii b' tabatë hyng. Sahõnh hë takarejää ta tób.

7

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hä h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti sa hä ta her'oot doo, tababaa j hõm kån panang Kapar-Naüm häd näng doo hënh. ² Tii bä panang bä ti awät mä Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa seeh. Nahëe näng mä ta karom. P'eets mä tadajëp ta nahëe mahÿÿj. Baad mä ta kariw n'aa kamahän tii. ³ Ti m' ta kariw n'aa, warahén sa wahë n'aa, ky n'aa napäh mä Jesus. Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa wób tamejüü mä Jesus wë, ramaher'oot hyb n'aa tabana hyb n'aa, ta karom tabahaso däk hyb n'aa m'. ⁴ Ti m' rakajaa bä kä, tak'ëp mä Jesus ramaher'oot rats'yyt doo. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Taw'ääts hë maky dahé õm tats'yyt doo —näk mäh. ⁵ —Takamahän né hë ëer, Judah buuj. Taky gabuuj ratama tób P'op Hagä Do panyyg ää yd naherot doo —näk mä sa kyyh Jesus hä.

⁶ Ti m' Jesus bahõm kån sa sii. Ti m' warahén tób bedaa däk bä m' warahén mejüü ta najiis wób ragadoo hyb n'aa Jesus, ramaher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da m' rapanäk Jesus hä warahén kyyh:

—Wahëh ÿ n'aa, hä ÿÿ ÿ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa mahyb n'aa tón manä tób ÿÿ gó mabajëe suun do hä. Jääm né hë mabana. ⁷ ÿ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa a wë ÿ nahõm. Taw'ääts hë babä naa mamejüü ta nahëe hä, tii bä karom ÿ bahas'oo däk da. ⁸ Tii d' ÿ wén edoo ÿ na-ääj né hë ÿ ky daheeh wahëh ÿ n'aa ramejüü do ÿÿh. ÿ na-ääj hë, warahén ÿ n'aa ÿ mejüü, ÿ raky daheeh. Ta see ÿ mejõ bä, “Ahõm”, ÿ noo bä, ahõm né hë. Ta see ÿ mejõ bä, “Ana”, ÿ noo bä, ana né hë. Karom ÿÿ ÿ mejõ bä, “Hahÿ mamoo wäd”, ÿ noo bä, ÿ taky daheeh né hë —tii da m' sa kyyh, warahén kyyh hä.

⁹ Ti m' Jesus maa napäh bä m' warahén mejüü do ra her'oot do warahén kyyh, tahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' taty kaw'õöd däk hajök ta sii han'aa do sa wë, ti m' taky hadoo sa hä:

—Baad bë ÿ maher'oot —näng mäh. —P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ÿ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa

mahang tak'ëp hã ÿ h'yy ka'eeh doo, hahÿ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo doo, h'yy ka'eeh do hadoo —näng mä Jesus.

¹⁰ Ti m' warahén Jesus wë tamejũũ do rababaaj nä bä m' warahén tób hënh, has'oo däg kãn mä ta karom kä ta hã rahëgãä bä kä.

Jesus h'yyb tym ganä däk do dajëp do paa panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' ta jawén kä m' Jesus bahôm kãn mä panang Naïn häd näng doo hënh. Ta ma matëg, hajök ta wób na-ääj hë Jesus rahada mäh. ¹² Panang noo bä m' Jesus kajaa bä kä m' tamamuun mä ti buuj. Ramanaa mä dajëp doo. Radakä paawä m'. Jããm né m' sét né hë m' ta ti patug tamaa wät do t'aah. Hajök ta tii bä buuj rahadaa nä ta ÿÿn. ¹³ Ti m' Jesus baheg'ääs bä m' ta ÿÿn, tat'yyd mehÿin mä ta ti ÿÿnh.

—Aód manäh —näng mä ta hã.

¹⁴ Ti m' Jesus bahôm rabatook hënh ta tyng jó, ti m' ta tyng hã tamoo däng. Ti m' kamag hat'ook do rabaym. Ti m' Jesus ky hadoo:

—Pahëew —näng mäh. —A hã ÿ mejũũ: Nu gas'ëeg gahëe! —näng mä Jesus kamag hã.

¹⁵ Ti m' tanu gas'ëeg gahäng dajëp do paah. Ti m' taber'ood däg kãn. Ti m' Jesus bahaëej däg kãn ta ÿÿn hã.

¹⁶ Ti m' sahõnh hë rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsë mäh.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod tak'ëp haj'ap do kas'ee kãn ër mahang —näk mä sa kyyh. —P'op Hagä Do bahyng ta karapee tamasa hyb n'aa —näk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus mo haj'aa hã kä sahõnh hë rapanäg hõm ta wób, Judah häj n'aa haw'ääts hë m', Judah häj n'aa pa hë habong do na-ääj mäh.

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ramaher'oot mä ta hã sahõnh hë Jesus moo wät do ky n'aa. Ti m' Jowãw naëënh ta wë pawóp hë ta ma matëg. ¹⁹ Ti m' tamejũũ mä Jesus wë rabahõm.

—Hahÿÿ da bë eaaj Jesus hã: “Õm né hë ti P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti äã gada?”, denoo da —näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.

²⁰ Ti m' Jesus wë rakajaa bä kä m' raky hadoo ta hã:

—Jowãw nu gahem'uun do äã tamejũũ, õm äã eanh hyb n'aa õm né tado bä P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see apäh ti äã gada doo? —näk mä sa kyyh.

²¹ Ti noo gó né hë hajök sa nahëe Jesus asog hõm doo. Hajõng nahëe Jesus asog hõm doo. Ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh. Sahõnh ta ti nahëe tabasog hõm. Karap'aar h'yyb nesaa do ta wób hã hanäng do tahebëe hõm. Ty tsehët doo, sahõnh hë taty enä hõm, baad rabahapëe padëek Jesus mo haj'aa. ²² Ti m' Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowãw babä bë hapäh doo, bë maa newëe doo: Ty temah do paah, rahapëe padëek. Nabong do paah, aboo padëek p'aa hënh. Rog manahuuh doo, ahub padëek p'aa hënh. Nabuuj gatamah doo, ramaa napëe padëek. Dejëp do wób genä bong ÿ an'oo bä. P'op Hagä Do panyyg hanäm do na-ääj hë kaher'ood däk kas'uut do sa hã. ²³ Ky n'aa kedëng da jé ÿ moo wät do hyb n'aa, ÿ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bä hã ÿ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood Jowãw hã —näng mä Jesus kyyh Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã.*

²⁴ Ti m' Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do rababaaj hõm jawén paa bä kä, hajök do hã Jesus her'ood kãn Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—H'ëed ti bë heg'ääs tabanawäng hënh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ääs?

²⁵ Ti tanado bä, h'ëed ti bë heg'ääs t'ÿ hënh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë heg'ääs t'ÿ hënh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do hanäm do dadäk doo, sahõnh hë rah'yy karën do sa wë hanäng doo, dooh raboo bä tabanawäng bä. Sa wahë n'aa tób hanäm doo gó rababok tii. ²⁶ Ti tanado bä, h'ëed ti bë heg'ääs t'ÿ hënh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bë heg'ääs? ÿÿ. Ti né ti bë

* **7:23** Jesus moo wät do hã wyt ta maab hë P'op Hagä Do hanaa. Ti hyb n'aa tamejũũ Jowãw ramaher'oot tamoo wät do hã. Isajas 61.1 hã takerii däk ti P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa.

heg'ããs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii.† 27 Ta ti né hē ta ti aj'yy ky n'aa nãng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahÿÿ da ta ky n'aa: “ÿ mejũũ da panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyw däk hyb n'aa a pooj jé”,‡ nãng kerih doo.

28 —Baad bē ÿ maher'oot —nãng mä Jesus. —Badäk hahÿÿ bã habong do sa mahang, dooh Jowãw bahãnh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee hedoo do sa mahang, jããm hē hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw bahãnh tanu gadäk hÿÿ kã —nãng mä Jesus.§

29 Ti m' hajök doo, dajēer gahed'aak do sii hē né hē m', ramaa napäh bã m' Jesus her'oot doo, P'op Hagä Do hã m' raky kajäk. Baad ub sa hã P'op Hagä Do moo wät doo. Jesus her'oot do rawén gen'aak, Jowãw nu gemuun hõm do hyb n'aa p'ooj ub sa hã. 30 Pariséw, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hap'ëeh do na-ããj hē, dooh m' ragado bã sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Rawén ganadoo mäh, dooh paa m' rakarēn Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun.

31 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy gó da ÿ baher'oot da, da hē badäk hahÿÿ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? —nãng mäh. 32 Hahÿÿ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëeh do ramas'uunh do hadoo. Hahÿÿ da karepé wób sa kyyh ta wób hã: “Raketēe do pud n'aa ãã gamehÿÿh bē tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bē as'ããw bã. Tii bã dajēp do heen n'aa ãã wareem, masuuj gó bē ba'oot hyb n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bē karēn bã. Dooh h'yy ketón gó bē masuuj bã”, nãk karepé ta wób sa hã. 33 Ti hadoo né hē da hē habong doo. Tabad'op hē ji raky dahé bã, dooh na-ããj hē ragenaag bã ji moo wät doo. Jowãw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëeb mahÿÿnh do teëg bã. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yyym. Ti hyb n'aa, “Karap'aar

h'yyb mahũũm mä tii”, bē nooh. 34 ÿÿ kã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ eëek, ÿ awa. Ti hyb n'aa ÿ bē maneëenh, tahawaa, heëek do men, dajēer gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. 35 ãã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hē ti ÿÿh, Jowãw na-ããj hē h'yy gan'yyh doo. ãã ma met'ëeg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hã takametä däk tii.

Buu benyym do Jesus tsyym hã ÿÿnh ahoog wät do panyyg n'aa hahÿÿh

36 Ti m' Pariséw see Jesus tabats'yyt ta tób hēnh tabawēh hyb n'aa ta sii. Ti m' Jesus bahõm kãn ta tób hēnh. Ti m' tabahyy sooh ta tyng hã rabahed'oo doo da, ta jawén p'aa hēnh mä ta tsyym bēeh. Ti m' rabawēe kãn. 37 Ti m' ta ti panang bã ti awät mä ÿÿnh nesaa do moo hew'ëet do paah. Ti m' taky n'aa napäh bã m', Pariséw tób hēnh Jesus bawēh bã m', t'ĩ hēnh mä tabahõm. Buu benyym do ta moo gó. Pã s'ëeb, buu benyym do hood. 38 Ti m' Jesus tsyym hã m' ta taron nu paa me tabahyy hãng. Ti m' tabaoot. Ta ty nabēeh Jesus tsyym hã takajäk. Ti m' tabahawuuk ta sēen me. Jesus mä tatsyym tsanetsup, ta hã taweh'ëeh do heen n'aa. Buu benyym do tah'ook mä Jesus tsyym hã.

39 Ti m' Pariséw Jesus hats'yyt do bahapäh bã m' ta tii, ta h'yyb gó m' taky hadoo: “P'op Hagä Do ky n'aa rod tado bã paawä hahÿÿ aj'yy, tahapäh paawä jaa ti ta ti ÿÿnh. Tahapäh paawä ti nesaa do moo hew'ëet doo. Tabahapäh bã paawä, dooh tagado bã ÿÿnh ta hã moo wät doo”, nãng mä Pariséw ta h'yyb gó.

40 Ti Jesus h'yyb hapäh mä ta ti Pariséw. Ti m' taky hadoo:

—Simaw —nãng mä ta hã. —ÿ karēn paawä õm ÿ maher'oot —nãng mäh.

—Éj. ÿ mamaher'ood ma matëg —nãng mäh.

† 7:26 P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa Jowãw bahadoo do hyb n'aa. ‡ 7:27 Marakijas 3.1 § 7:28 Jesus kajaa do pooj jé Isaraéw buuj P'op Hagä Do bag'ããs. Sa hã tabanoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, raky daheeh hyb n'aa. Ti noo gó Isaraéw buuj P'op Hagä Do ky dah'eeh do ramaneëenh P'op Hagä Do karapee. Ti see né hē Jowãw nu gahem'uun doo. Sa mahang dooh hanãng pé Jowãw bahãnh pé hyb n'aa jawyg ub doo. Jesus du doo tabag'ããs do sahõnh hē ta hã h'yy ka'eeh doo, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ããj hē. Ta ti tamaneëenh ta karapee, tabag'ããs doo. Sahõnh hē ta ti Jowãw bahãnh kã. Ky n'aa netsëeh do sa mahang habong doo, ti na-ããj hē Jowãw nu gahem'uun do bahãnh ranu gapad'ëek hÿÿ kã.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo, panyyg gó m' tabenaa wät:

—Ti abong pawóp hē ajyy. Kūūt enäh sa kariw n'aa wē. Ta see kūūt 50, ta see kūūt 500. ⁴² Doo rahaja bä repaag bä sa kūūt. Ti hyb n'aa sa kariw n'aa bawug hōm sa kūūt. Hÿÿ kä, ÿ eanh a hã —näng mä Simaw hã. —Ny hadoo do sa kariw n'aa tak'ëp takamahän up a hã péh? —näng mä Jesus.

⁴³ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Hã ÿÿ, kūūt eh do paah —näng mäh.

—Ti né hē —näng mä Jesus. —Baad a kyyh —näng mäh.

⁴⁴ Ti m' ÿÿnh wē taty kaw'ōöd däk. Ti m' Simaw hã ta ky hadoo:

—Mahegã hahÿ ÿÿnh —näng mäh. —A tób gó ÿ bajëe suun bä, dooh naeng ÿ man'oo bä ji bahed'oo doo da, tsym ÿ het-syd. Hahÿ ÿÿnh kä, tsym ÿ ta ty nabëe me tatsahë däk, ti tabawug hōm ta sëen me —näng mäh. ⁴⁵ —ÿ kajaa bä, dooh ÿ matsanetsub bä makedëng do heen n'aa ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh kä, dooh teréd bä tatsanetsup do tsym ÿÿ hã, ÿ kajaa bä tadu dahäng do né hē. ⁴⁶ Doo mahawug bä ta syyj buu benyym do nuh ÿÿ gó ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh, buu benyym do tahah'ook tsym ÿÿ hã. ⁴⁷ Tak'ëp ÿ tawén kamahän, hajöng nesaa do ta wē hanäng do paa P'op Hagä Do mabaan hōm do hyb n'aa. Kanahën hadoo do nesaa do hã näng do P'op Hagä Do awug hōm doo, kanahën doo hē P'op Hagä Do takamahän —näng mä Jesus Simaw hã.

⁴⁸ Ti m' ÿÿnh hã kä Jesus ky hadoo:

—Nesaa do a hã hanäng do paa kado hōm —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Simaw atsyyd bong do wób sa h'yyb gó m' rabadoo:

—Jaa ti hÿÿh? Tahajaa g'eeh nesaa do tado hōm bä? Jääm né hē P'op Hagä Do hajaa tii —näk mä sa h'yyb gó.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh ÿÿnh hã:

—Öm P'op Hagä Do wén ed'ëep nesaa do mahänh, hã ÿ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahöm kä h'yyb näm doo me —näng mä Jesus.

8

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti jawén mä sét panang ken'yyh bä m' Jesus her'ood hōm mä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm doo. 12 hedoo do ta ma matëg rahada mä Jesus. ² Ah'üüm mä na-ääj hē ta sii ÿÿj wób, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëek do paa Jesus habëe hōm do sa hã, sa nahëe tado hōm do sa hã. Sa mahang ti awät mä Marija Madarën häd näng doo, 7 karap'aar h'yyb ta hã henyh do paa Jesus habëe hōm doo. ³ Ta see häd mä Jowän, Kusa häd näng do ÿÿm. Hãj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng do kaser n'aa m' ti ta patug. Ta see häd mä Susään. Hajök mä ÿÿj wób rahada Jesus. Sa dajëer me ramasa Jesus ta ma matëg daheeh sa waa hã.

⁴ Ti m' hajök ta wób kata padëek mä Jesus wē. Jé pad'yyt hē naa rabena. Ti m' ta ma matëg hã tamaher'oot hahÿ panyyg:

⁵ —Hÿ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. Tatsawyh hōm joom tym. Joom tym tatsawyh hōm do wób ta tyw n'aa me takajak. Ta wób ratsabeeb hōm, ta wób taw'ëed rabajöh jëng. ⁶ Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its k'ääts tii bä. Ti taganyyh bä nanyw hē tatsawyy jëng, dooh tabatsahëe ta h'yyb. ⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Ta nemuun sasëng gajewäng. Tii bä kä, dooh tawëe wäd bä kä sasëng hyb n'aa. ⁸ Ta tym wób kajäg kân baad tabadoo bä. Genyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu me tabejoom do bahänh tabeag kân baad tabadoo bä kajäk doo —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'ood kân.

Ti m' tabahajaa bä panyyg ta her'oot doo, taky hadoo:

—Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ääts hē tahyb n'aa matakëe —näng mäh.

⁹ Ti m' ta ma matëg beanh ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg. ¹⁰ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ääs do hã. Ta wób sa hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ÿ maher'oot panyyg ky n'aa me —näng mäh.

—Ti hyb n'aa, “rahegãã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä, dooh tagah'ood bä sa hä”* —näng mä Jesus kyyh sa hä.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Hahÿÿ d' tahanäng pé panyyg ky n'aa: Joom tym, P'op Hagä Do kyyh. ¹² Joom tym wób ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hä. P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb gó kajäk do Dijab asog hõm raky nadaheeh hyb n'aa, ranedëp hyb n'aa nesaa do mahänh. ¹³ Joom tym wób pä banäng bä kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hä. Ramaa newëë bä h'yy gadajaa gó ragado né hë paawä, nayyw hë rah'yy gejë hõm. Joom kóm nanäng nä do hadoo sa hä. Pooj jé dó raky daheeh. Tii bä, hejoonh doo me P'op Hagä Do metyy bä baad rah'yy kae bä, nayyw hë rah'yy gejë hõm. ¹⁴ Joom tym wób sasëng mahang kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hä. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hë badäk hahÿÿ hä ji bawät do hä.† Dajëër hä, sa ma hä, rakarën do hä rahyb n'aa hüüm had'yyt hë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hado däk tii. ¹⁵ Joom tym wób baad tabadoo bä kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hä. Baad ub sa h'yyb, t'öp madäk doo me ramaa newëë. P'op Hagä Do kyyh ramaa napäh bä, baad rabenäm sa h'yyb gó. Rahyb n'aa matakä had'yyt hë ta hä. Tabad'op hë rah'yy gejë hõm. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom he'aak do hadoo tii —näng mä Jesus.

¹⁶ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ta bag dooh ji gataa so bä ji bejën hyb n'aa manajuu yt hä, ji bejën hyb n'aa ji jó ÿÿh do yt hä. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë pëë do rabahapäh hyb n'aa. ¹⁷ Ta ti hadoo da ÿ ma metëëk do hä: Sahõnh hë kejën nä doo, ji nahapäh nä doo, ta jawén kä da sahõnh hë da rabahapäh, wyt ta maab däg da sa hä. ¹⁸ Ti hyb n'aa

taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa matakä bë maa newëë do hä. Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahänh P'op Hagä Do banoo nä ta hä ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, tahajaa do ted'oo doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hä kanahën d'os hadoo doo‡ —näng mä Jesus.

Jesus wakãän heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' ta see pé noo gó Jesus ÿÿn, ta wakãän sii hë m' rabana, Jesus raheg'ãäs. Du daa m' rakad'oo pé hajök do hyb n'aa ta w'oo hä hab'ëeh doo. ²⁰ Ti m' rë tanyy ky hadoo ta hä:

—A ÿÿn, a wakãän ta w'oo hä rabab'ëeh. Õm mä raheg'ãäs —näng mäh.

²¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hë P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, ky dah'eeh doo, ti né hë èen hadoo, ti né hë wakän haa hadoo —näng mäh.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus baher'oot ta ma matëg sa hä:

—Ti bä, èr atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

Ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó. ²³ Ti m' rabatsëk bä kä m' Jesus aã sooh mäh. Ti m' bah'ood bana kän tak'ëp. Tewëep mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. ãm n'aa näng. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.

²⁴ Ti m' ta ma matëg ramebëë nyh, ti m' raky hadoo:

—ãã Wahë N'aa! —näk mäh. —Èr ag'yyp da! —näk mäh.

Ti m' tabas'ëëg gëet, ti m' bah'ood, maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo wäd. Badatih däk mäh.

²⁵ —Dooch hä ÿ bë h'yy kasadëë bä? —näng mäh.

Ti m' tak'ëp mä rabeÿÿm bong, tak'ëp mä rameuuj bong. Ti m' rakaner'oot sa mab hë:

—Jaa ti hÿÿ éh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

* **8:10** Isajas 6.9 † **8:14** Ta ti hedoo do hä raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ **8:18** Ta ti tawén kado hõm sa hä, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hä.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁶ Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bä, karaj'aa tamyyj jé, Garirej häj n'aa nu masee me. ²⁷ Ti m' Jesus gatsëg nyyh bä kä m', nyyw hë m' tabana ta wë aj'yy mera doo, karap'aar h'yyb hä näng doo, ta tii bä babuuj. Bap peej mä tabawät ta si n'aa hë. Bap peej däg mä tanaä wät tób yt hä. Pä gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bä tabahe'ÿÿh. ²⁸ Ti m' Jesus tabahapäh bä m' tak'ëp mä tageëj wät. Jesus matym gó m' tabadëe hyng. Tak'ëp mä ta kyyh:

—H'ëed makarën wë ÿÿ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hë Bahãnh Hadoo Do T'aah? ÿ d' marejã manäh! —näng mäh.

²⁹ Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hajõõ nuu me m' karap'aar h'yyb bejëng ta hä tamera doo. Haak sapuuw hadoo doo me né hë m' ramoo maw'yyd né paawä m', ratsyym mew'yyd hõm paawä m', hagã nyy né paawä m', tagahet'ëeh mä haak sapuuw hadoo doo. Tabanawäng hënh daap mä tawajaah karap'aar h'yyb an'oo bä.

³⁰ Ti m' Jesus beanh ta hä:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—“Hajõk Doo” äã häd —näng mäh.

Hajõk karap'aar h'yyb ta hä hanäng, tii d' ta häd tawén hadoo. ³¹ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rets'ëe had'yyt mä Jesus hä tanah'eed hyng hyb n'aa tabanesaa hënh.

³² Hajõng mä too yb tii b' habëeh karaj'aa takëen hä, wajapëm doo bä. Tii b' mä sa waa rabahe'w'aa. Ti m' karap'aar h'yyb rabetsëe Jesus banoo hyb n'aa rabajëe pëe too yb hä. Ti m' Jesus banoo t'ïi hënh sa hä kä. ³³ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kãn aj'yy hä hanäng do paah, too yb hä m' rabajëe pä kãn. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëenh tame wajapëm doo hënh, tame m' rakejäg bëenh. Ti m' t'öp mä rapehäs.

³⁴ Ti m' too yb hagã n'aa rabahapäh bä m' ta tii, waj'aa bong mäh. Sa panang bä, panang nedaa bä na-ãj mä ramaher'oot sahõnh hë rahapäh doo. ³⁵ Ti m' t'ïi hënh buuj rabana t'ïi hënh rabaheg'ããs hyb n'aa

ky n'aa näng doo. Ti m' Jesus wë raka-jaa bä kä, rabahegãã kãn aj'yy hajõng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mä Jesus tsyym pa. Saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿÿm bong. ³⁶ Ti m', ta ti hap'ëeh do rabaher'ood kãn han'aa do sa hä kä, ta ti aj'yy ky n'aa, Jesus ahub däk do ky n'aa. ³⁷ Ti m' ta ti babuuj rabetsëe Jesus hä, tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa. Tak'ëp mä rabeÿÿm bong rawén eanh tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus gatsëg so kãn marakate gó, ti m' tabahõm kãn.

³⁸ Aj'yy kä m' karap'aar h'yyb nesaa do hadäk do paa m' betsëe Jesus hä, Jesus sii tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus baher'oot ta hä tabahõm hyb n'aa. Hahÿÿ da m' taky hadoo ta hä:

³⁹ —Abaaj hõm a tób hënh, a wakãan rababong hënh. Maher'ood sa hä sahõnh hë taw'ãäts hë hadoo do a hä P'op Hagä Do mo haj'aa, õm tahuub däk doo —näng mä Jesus kyyh ta hä.

Ti m' aj'yy bahõm kãn. Taher'oot mä sahõnh hë panang buuj hanäm do Jesus mo haj'aa ta hä.

ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganã däk do ky n'aa daheeh hahÿÿh

⁴⁰ Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hënh karaj'aa tamyyj jé, hajõk baad ragadoo. Jesus mä ragadaa b'ëeh. ⁴¹ Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsëe ta hä ta tób hënh tabahõm hyb n'aa ta sii. ⁴² Jããm né m' sét its mä ta toog. P'eets mä tadajëp. 12 m' ta hyb n'aa pé ta baab n'aa.

Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tamahõm me m', hajõk do ta sii hah'üüm do gatat'uuk mä ta hä. ⁴³ Sa mahang ti awät mä ÿÿnh. Majyyw mä ta nahëeh. 12 m' ta baab ta nahëe badäk. Dooh m' hajaa pé masa pé ta hä. ⁴⁴ Ti m' Jesus jó gadäk hënh mä tabana ta wë. Ta saroor noo hä m' tamoo däng. Tii bä kä m', nyyw hë m', dooh wäd mä ta hä ta nahëeh. Ti m' Jesus beanh:

⁴⁵ —Jaa hä ÿ moo däng? —näng mäh.

—ÿ ti dooh —näk mä sahõnh hë ta pa hab'ëeh doo.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ma Matëg —näng mäh. —Hajök gatat'uuk a hä. Hajök a hä moo kajäk —näng mäh.

⁴⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Dooh. Hä ÿ̃ pé ÿ̃ hapäh hä ÿ̃ moo däng doo. Hä ÿ̃ naa anyyh hejój ÿ̃ ky gabuuj —näng mäh.

⁴⁷ Ti m' ÿ̃nh hegãã bä kä du daa m' takejën péh, ana mä Jesus wë. Kajajän mä ta äm n'aa gó m', tabahyy häng mä ta wë ta taron nuu me. Sahõnh hë ramaa napäh bä m' tamaher'oot h'ëed hyb n'aa tawén moo däng ta hä. Taher'oot mä nyy d' tabahas'oo däk nayyw hë. ⁴⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Tok ÿ̃, õm has'oo däk P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mäh.

⁴⁹ Jesus ber'oot nä bä m', takajaa aj'yy Jaj-Ro tób hënh naa. Ti m' taky hadoo Jaj-Ro hä:

—A toog h'yy gakog hõm —näng mäh. —Dooh mah'yyb panasä wäd bä ma matëg —näng mäh.

⁵⁰ Jesus maa napäh bä m' ta kyyh, ta ky hadoo Jaj-Ro hä:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hä ÿ̃ h'yy kasadëe. Tii bä da a toog da has'oo däk! —näng mäh.

⁵¹ Ti m' Jaj-Ro tób bä rakajaa bä m', dooh m' Jesus an'oo bä hajök rabahõm ta sii. Jããm né hë m' tanoo hajëe p'ëe Peed, Tsi-jaag, Jowãw, dajëp do yb, dajëp do ÿ̃n.

⁵² Séd dó m' tób yt hä raräb bä rabë bä. A'oot mä ta wób. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Jããm hë ti bë kyyh —näng mäh. —Bë aód manäh. Karapee dooh tadajëb bä. Aÿ̃h tii —näng mäh.

⁵³ Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. Dajëp né hë m' sa hä. ⁵⁴ Ti hadoo né hë dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä sa kyy hä. Ti m' karapee hä tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hä:

—As'ëeg g'ëed tok ÿ̃! —näng mäh.

⁵⁵ Tii bä m' h'yy ganä däk mä p'aa hënh. Nayyw mä tabas'ëeg gëet. Ti m' Jesus maher'oot sa hä rabanoo hyb n'aa maruus awa. ⁵⁶ Tii bä m' ta yb, ta ÿ̃n rameuuj bong mäh. Ti m' tak'ëp Jesus mejüü sa hä ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

9

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿ̃h

¹ Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus naëenh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hä karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, nahëe näng do rabaheso hyb n'aa na-ããj hë. ² Ti m' tamejüü mä rabahõm, ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa, nahëe enäh do rabaheso hõm na-ããj né hë. ³ Hahÿ̃ da m' tamejüü:

—Dooh d' bë mahüüm péh. Ji tatu hadoo péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta sãm hadoo péh, bë saroor see hadoo péh —näng mäh. ⁴ —Bë nu kajäk bä ta wób tób bä, tii bä da bë baym dó panang bë beréd hõm bä kä. ⁵ Bë raganado bä, bë ahõm sa mahãnh. Sa panang bä naa bë ahõm bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hä.

⁶ Ti m' rabahõm kãn. Sét ken'yyh panang bä m' rabaher'oot mä P'op Hagä Do panyyg hanãm doo. Jé pad'yyt hë heso hõm mä nahëe enäh doo.

⁷ Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napëe däk mä tii. H'yyb manepëe wäd mä Eróts Jesus ky n'aa raher'oot do hä.

—Jowãw nu gahem'uun do paa ti ta ti dejëp do mahang ganä wät doo —näk mä ta wób.

⁸ —Eriij p'ooj ub hawät do paa kas'ee wät do tii —näk mä ta wób.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paa see ganä wät do ti ta tii —näk mä ta wób.

⁹ Ti m' Eróts ky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun doo, ÿ̃ mejüü paa ranu gahõg hõm. Jaa ti ta tii, hä ÿ̃ ramaher'oot do ta ky n'aa? —näng mä Eróts kyyh.

Takarën paawä m' taheg'ããs Jesus.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahÿ̃h

¹⁰ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejüü doo, rababaaj nä bä m' Jesus wë, ramaher'oot mä ta hä sahõnh hë ramoo bok doo. Ti m' 12

hedoo do Jesus mahũũm sa m'aa hēnh kā, panang Betsaj-Da hād nāng doo hēnh. ¹¹ Ta wób, hajök doo, raky n'aa napäh bä m' n'yy hēnh Jesus rabahöm, ah'ũũm mä sa jawén. Rakajaa bä Jesus gadoo mä hajök doo, ti m' tama metëek sa hã ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. Nahëe enäh do heso hõm mäh.

¹² Tũũh tabado däk bä kä m' 12 hedoo do rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Mamejõ hõm hajök do panang tabanāng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hēnh na-ääj hē, sa waa rabetsëe hyb n'aa, t'ĩ hēnh raba'ỹh hyb n'aa. Dawëe hahỹ babä —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hē hanoo sa waa —nāng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Dooch tahaja bä —näk mäh. —Jääm hē ti hanyys ji ma poo oow pé pāw, pawóp its tah'ỹb —näk mäh. —Makarēn ää bahöm ää betsëe hajök do sa waa? —näk mäh.

¹⁴ (5 miw ajyy tahyb n'aa pé m' tii bä hab'ëeh doo.) Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mejõ rabehyy b'ëeh tũũ, 50 ken'yyh ketyh hõm doo —nāng mäh.

¹⁵ Ti m' Jesus mejũũ doo da né hē m' rabad'oo. Sahõnh hē m' rabehyy b'ëeh. ¹⁶ Ti m' Jesus asog däk mä pāw, tah'ỹb na-ääj mäh. Hỹ pong jé taty dāng bä m', P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ääts hē Ee. Man'oo däk ää tä, man'oo däk ää waa —nāng mäh.

Ti m' pāw, tah'ỹb na-ääj né hē taganebäh bong mäh, tets'ëe hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëe hõm hyb n'aa hajök do hã kä.

¹⁷ Tii bä kä m', sahõnh hē m' rabawëe bong. Wog enä hõm mä sahõnh hē. Ti m' mad'aak doo m' ta ma matëg rata hõm mä kawaju gó. 12 m' kawaju gedë hõm mäh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹh

¹⁸ Ti m' ta see pé noo gó ta m'aa hēnh Jesus ky n'aa etsëe mäh. P'eets hē m' ta ma matëg rabab'ëeh. Ti m' tabahajaa bä kä m' taky n'aa etsëe doo, tabeaanh ta ma matëg sa hã:

—Jaa m' ỹh, sa nooh?

¹⁹ Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' õm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' õm mä

Eriij makũũh. Õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa see ganä wät do m', ta wób sa nooh —näk mä sa kyyh ta hã.

²⁰ —Bë hã ënh? Jaa ỹ bë hã ënh? —nāng mä Jesus sa hã.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dāng Doo —nāng mäh.

²¹ Ti m' Jesus mejũũ tak'ëp sa hã rana-her'oot hyb n'aa ta ti ta wób sa hã. ²² Ti m' taky hadoo:

—Ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajõng da ỹ ahoop. Èr wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ääj da, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hē ỹ da rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bä. Tamawoob hē ta äh, ỹ ganä wät da p'aa hēnh —nāng mä ta kyyh.

²³ Ti m' taky hadoo sahõnh hē sa hã:

—Jé karēn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ääts hē teréd hõm ta hã hē tah'yy ka'eeh doo, taw'ääts hē teréd hõm ta hã hē tahyb n'aa newëe doo. Taw'ääts hē da tagado had'yyt hē tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'ääts hē tagadoo hëp ỹ n'aa radajëeb bä na-ääj hē. Taw'ääts hē ỹ taky daheeh, taw'ääts hē ỹ bawät doo da da ti bawät.

²⁴ Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹ hã ji hawät do tak'ëp kamahän doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa jeỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëe bä. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym da P'op Hagä Do wë da tanu dāng. ²⁵ Hëd n'aa ji karēn sahõnh hē badäk hahỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym ta s'ee hēnh tahõm bä? —nāng mä ta kyyh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Hëp ỹ n'aa, ỹ ma metëek do hyb n'aa na-ääj hē nu mebyng péh, ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng ënh ta hyb n'aa hejój ỹ hã ỹ bahyng bä ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó, Ee hejój gó, ääs tak'ëp baad hedoo do sa hejój gó na-ääj hē ỹ bahyng noo gó —nāng mäh. ²⁷ —Baad bë ỹ maher'oot. Ta wób babä èr mahang habong do rahapäh nä da ỹ du doo noo gó sahõnh hē ỹ bag'ääs P'op Hagä Do hejój me. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né

hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' 8 ta hyb n'aa pé sa ā jawén paa bā m', Jesus mahūūm ta sii Peed, Tsijaag, Jowāw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kån waëë jó taky n'aa etsëë hyb n'aa. ²⁹ Ti m' taky n'aa etsëë bā m', Jesus mamets kawareem dāk sa matym gó. Ta see hado dāk mäh. Tak'ëp mā ta saroor gabar'ëëng dāk, hawyp do gabarëëh doo da. ³⁰ Ti m' pawóp hē ajyy, p'ooj ub habong do paah, Eriij, Mosees häd enäh do ³¹ rakas'ee b'ëëh sa matym gó, ta bag gabarëëh doo gó. Er'oot mā Jesus sii. Er'oot mā ta sii Jerusarēnh bā Jesus dajëp do ky n'aa hã. ³² Ty jaw'yypk mā Peed ta najiis daheeh. Ti hyb n'aa aã b'ëëh mäh. Ti m' raty gawëëj padëëk bā m', Jesus bag tak'ëp gabarëëh do rabahapäh. Ti m' ajyy ta pa ab'ëëh mā rabahapäh. ³³ Ti m' ajyy rabahöm bā Jesus mahānh, Peed ky hadoo mā Jesus hã:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Taw'ãäts hē babā ër hã! —näng mäh. —Taw'ãäts hē tamawoob hē ta tób n'aa aã temaa toonh. Sét hē a tób, sét hē Mosees tób, sét hē Eriij tób —näng mäh.

(Dooch m' tadoo wät pé tak'ëp rabeÿÿm bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) ³⁴ Ti m' Peed ber'oot nã bā m' wë puh ganyyh. Sahõnh hē sa hã wë puh hadoo do badäng bā m' Jesus ma matëg rabeÿÿm bong mäh. ³⁵ Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahÿÿ d' mā ta kyyh:

—Hahÿ tah ŷÿ, ŷ h'yyb däng doo. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

³⁶ Tii bā m', kyyh hadoo do ky dawuh bā m', rabaheg'ããs, dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh doo. Ta mab hē m' tabayyw geët. Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm ta ti rahapäh doo, ramaa napäh doo. Dooch m' raheer'ood bā ta wób sa hã.

Pahëëw Jesus haso dāk do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁷ Ti m' jati pé Jesus rabahyk bā kã m' waëë jó naa, hajök kataa sa hã. ³⁸ Ti m' hajök do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Mahegãã tah ŷÿ. Jããm né hē sét had'os do tah

ÿÿ. ³⁹ Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Ta hã tadëë bā tak'ëp tah ŷ geëënh, tak'ëp tameraa wät, tũũ takepëëd had'yyt hē, tsanamäts dāk tan'oo bā. Dooch tahyb n'aa eréd bā, tak'ëp tarejãã —näng mäh. ⁴⁰ —ÿ eajj wät a ma matëg sa hã rabahabëë hõm hyb n'aa. Dooch rahaja bā —näng mä ta kyyh Jesus hã.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëëh, da hē badäk hahÿÿ bā habok doo! Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —Hajõõ nuu me ŷ bawät nã g'eeh bë mahang bë ky dahé dāk hyb n'aa kã? ÿ häd h'yyb napan däg bë hã, hã ŷ bë h'yy kanasadã nã do hyb n'aa —näng mäh. —Mamana b'ëëp a t'aah —näng mä aj'yy hã.

⁴² Ti m' ramanaa bā m', karap'aar h'yyb nesaa do pahëëw tadawäts jat tũũ. Meraa wät mäh. Tũũ m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do Jesus geãm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' pahëëw tabahaso dāk. Ti m' Jesus bahaëëj geët ta yb hã. ⁴³ Tak'ëp mā sahõnh hē rameuunh P'op Hagä Do mo haj'aa hã.

Jesus mo haj'aa hã sahõnh hē rameuuj bong bā m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

⁴⁴ —Baad bë hyb n'aa matakä da bë ŷ maher'oot doo: ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ŷ da ran'oo dāk da ta wób sa moo gó —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

⁴⁵ Dooch m' rah'yy genä bā ta ti Jesus edoo do sa hã. Dooch m' rahapëë bā ta ti tedoo do sa hã. Kejën do hadoo mā sa hã. H'yyb e'ÿÿm mā rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahānh hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁶ Ti m' ta ma matëg ky ked'aak mā ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahānh. ⁴⁷ Jesus h'yyb hap'ëëh mā sa h'yyb, ti hyb n'aa m' karapee t'aah ta moo takyg geët ta pa. ⁴⁸ Ti m' taky hadoo:

—Hëp ŷ n'aa hahÿ karapee t'aah gadoo péh, ŷ né ti tagadoo —näng mäh. —ÿ gadoo péh, hã ŷ mejũũ do tagadoo. Tii d' ŷ wén

edoo, tak'ëp hyb n'aa sakog is do bë mahang, ti né da hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó —näng mä Jesus sa hä.

⁴⁹ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Äã hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'ar h'yyb nesaa doo. Èr h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa äã ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh Jesus hä.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë geām manäh! —näng mäh. —Bë wë h'yy kawanereem doo, bë h'yyb hata tii —näng mäh.

Samarija buuj wób Jesus raganadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵¹ Tabedaa däk bä m' p'aa hënh Jesus basëek do hÿ pong jé, Jerusarënh hënh tabahöm tah'yyb däng mäh, tahapëë né paawä m' rarejäã t'ÿÿ hënh. ⁵² Ramahöm me m' tamejüü ta panäg n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa ta tii bä. Tamejüü mä Samarija häj n'aa panang s'ee hënh rabenäm hyb n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa tii bä. ⁵³ Dooh m' panang buuj ragado bä, Jerusarënh hënh Jesus bahöm do hyb n'aa. ⁵⁴ Ti m' Tsijaag Jowāw daheeh raky n'aa napäh bä Jesus raganadoo do ky n'aa, raky hadoo Jesus hä:

—Äã wahë n'aa —näk mäh. —Makarën p'op naa tëëg hõo äã mejõ hyng ragawatsik hyb n'aa? —näk mäh, reanh mäh.

⁵⁵ Ti m' duu hënh Jesus ty kawareem wät, ti m' taky geām bong tii d' rahyb n'aa newëë do hyb n'aa. ⁵⁶ Ti m' panang s'ee hënh kä Jesus bahöm kän.

Jesus sii ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁷ Ti m' ta tyw n'aa me ramahöm me aj'yy see ky hadoo ta hä:

—Öm ÿ hadaa had'yyt hë mahahöm hënh —näng mäh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Kanari tób näng, taw'ëed maag enäh. ÿÿh Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ÿÿ pé ÿ yd kameh'ääk péh —näng mäh.

⁵⁹ Ti m' aj'yy see Jesus bats'yyt:

—B'ëëp ana si ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Pooj jé dó ÿ abaa j hõm Ee wë ÿ bahag'ääs hyb n'aa. Tada jëp jawén paa bä kä, ÿ dakä jëng jawén paa bä kä òm ÿ bahadaa kän —näng mäh.

⁶⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Na hä ÿ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng mäh. —Öm tii kä, ÿ karën maher'ood ta wób sa hä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mä Jesus.

⁶¹ Ti m' aj'yy see ky hadoo:

—Öm da ÿ hada wahë ÿ n'aa. Pooj jé ÿ karën paawä ÿ babaaj hõm wakän haa, ee, èen ÿ kedëë wät hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

⁶² Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—K'ääts wapën n'aa booj yb takyyk doo me du doo do moo wät doo, ta jawén p'aa hënh tahegää bä, nas'aa däg tamo haj'aa. Ti hadoo né hë jé du doo do ÿ hada doo, tii bä ta see hä tahyb n'aa newë bä, dooh tahaja bä tamoo wäd bä P'op Hagä Do bag'ääs do hä —näng mä Jesus kyyh.

10

Jesus mejüü 72 hadoo do ta ma matëg panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta ti jawén paa bä 72 ta ma matëg wób Jesus asëew hõm mäh. Pawóp hë ken'yyh mä tamejüü ta pooj jé, ta wób sa panang hënh tabahöm doo hënh. ² Rabahöm do pooj jé taky hadoo sa hä, panyyg gó m' tamaher'oot:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa* —näng mäh. —Ti hyb n'aa taw'ääts hë joom danäh hä, P'op Hagä Do hä, bë ky n'aa ets'ëë tamejõ nä ta wób joom hä ramoo bok hyb n'aa. ³ Sa mahang bë ÿ mejüü, b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo† —näng mäh. ⁴—Dooh d' bë mahüüm dajëër hadoo doo, ta hood hadoo, tsyym suun ta gó bë gawät do jawén buuj hadoo

* **10:2** Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh: Hajök ta hä h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hä her'oot do pan'aa. † **10:3** Ta wób rakawajää da sa wë rakanarën do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem bä, tahanäng pé tii.

doo –näng mäh. –Bë kehewad manä bë kedëng do hä ta hõõ bä –näng mä sa hä.

⁵ Ti m' taky hadoo ënh:

–Bë nu kajäg bä ta wób tób bä, hahÿÿ da bë edëë ta yt hä haj'eenh doo: “Bë P'op Hagä Do h'yyb n'yyim”, denoo da. ⁶ Tii bä haj'eenh do baad rado bä, hanäm gó bë ragado bä, P'op Hagä Do h'yyb n'yyim do aym sa wë bë kedëng doo. Hanäm gó bë raganado bä, dooh da P'op Hagä Do h'yyb enäw bä tii. ⁷ Panang bä bë kajaa bä, bë kahÿÿd manä tób wób hënh. Bë ayyw jeej da bë gadoo do tób bä. Taw'ääts hë bë eëëk, bë awa, bë awëë bë hä ranoo doo. Taw'ääts hë moo bok do sa hä ramoo bok do sãm ji banoo. Ti hyb n'aa, bë nu mebyy manä bë gadoo do hä –näng mäh.

⁸ –Panang bä bë kajaa bä kä, bë ragado bä, bë hyb n'aa sëew manä bë waa. Taw'ääts hë bë awa, bë awëë bë hä ranoo doo. ⁹ Nahëë enäh doo, bë nahëë sog hõm. Hahÿÿ da bë her'oot sa hä: “Edah bë hä P'op Hagä Do bag'ääs doo”, denoo da –näng mäh. ¹⁰ –Panang bä bë kajaa bä, bë raganado bä, bë ahõm panang tyw n'aa me. Hahÿÿ da bë maher'ood sa hä: ¹¹ “Ää tsyym suun ää tepyng padëëk bë panang k'ääts, P'op Hagä Do bë ganadoo do heen n'aa tii. Bë ää maher'oot hÿÿ kä: P'eets hë paawä P'op Hagä Do bag'ääs do bë wë, dooh paawä bë gado bä.” Tii da bë kyyh sa hä –näng mäh. ¹² –Baad bë ÿ maher'oot. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj sa sãm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hä –näng mäh.

¹³ Ti m' panang Korasïn, Betsaj-Da häd enäh do buuj ky n'aa taheer'oot mäh:

–Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hä Korasïn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ÿ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ÿ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo bä ÿ pehuuj bä paawä bë mahang ÿ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hä rat'yyd kamehÿÿn paawä, P'op Hagä Do hä rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan do hejooh do rapadadäg né paawä. Rehaa paawä sa nuu hä tëeg ooj rat'yyd kamehÿÿn do heen n'aa paawä ti ta

tii. ¹⁴ Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn buuj p'ooj ub habong do nesaa do ta sãm bahãnh P'op Hagä Do anoo da bë hä nesaa doo, bë t'yyd kamanehÿÿn do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa –näng mäh.

¹⁵ Bëeh, Kapar-Naüm panang buuj, hÿ pong jé has'eëk bë ed'oo g'eeh bëeh? Dooh. Tabanesaa hënh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä –näng mä Jesus.

¹⁶ Ti m' ta ma matëg sa hä taky hadoo:

–Bë her'oot do maa new'eë doo, ÿ né hë ti tamaa newëë. Bë ty n'aa ges'yyk doo, ÿ né hë ti taty n'aa ges'yyk. ÿ ty n'aa ges'yyk doo, hä ÿ mejüü do taty n'aa ges'yyk –näng mäh.

¹⁷ Tii bä m' 72 hadoo do rababaaj nä bä m' Jesus wë, h'yyb tseb'ee doo me m' ramaher'oot ta hä rabeboo nä do ky n'aa.

–Ma matëg –näk mäh. –Karap'aar h'yyb nesaa do sii hë m' ää raky daheeh a ky gabuuj gó –näk mä sa kyyh.

¹⁸ –ÿÿ. ÿ hapäh –näng mä Jesus. –Matym ÿÿ gó Nesaa Do Yb het'oom do hadoo tabadëë hyng ÿ hegää bä. ¹⁹ Bë hä ÿ an'oo däk bë bahajaa hyb n'aa aw'yy, sëëj bë tseb'eep hyb n'aa. Bë hä ÿ an'oo däk bë bahajaa bë nes'eëm hyb n'aa Nesaa Do Yb, ji majÿÿ. Dooh tahaja bä nesaa do tan'oo bä bë hä. ²⁰ Taw'ääts hë bë tsebee manä karap'aar h'yyb nesaa do bë raky daheeh do hyb n'aa. Taw'ääts hë bë tsebé bë häd kerii däk do hyb n'aa hÿ pong jé, P'op Hagä Do karapee sa häd kerih do heen n'aa hä –näng mä Jesus 72 hadoo do sa hä.

²¹ Ti noo gó kä m', baad Jesus P'op Hagä Do Sahee h'yyb tsebee kãn. Tsebee gó m' taky hadoo:

–Ee, P'op Hagä Doo, a hä ÿ j'aa etsë. Sahõnh hë hÿ pong jé, badäk hahÿÿ hä hanäng do na-ääj hë mabag'ääs. Majëjen hahÿ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh, tak'ëp ma kamet'eëk do mahãnh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hä, baad h'yy ka'eeh pé hä. Ta tii da magen'aak Ee –näng mä Jesus.

²² Ti m' taky hadoo sa hä:

–Sahõnh hë Ee banoo ta hejój hä ÿÿ. Dooh baad hapäh pé ÿÿh, P'op Hagä Do

T'aah. Jããm né hẽ Ee hapäh ÿÿh. DooH Ee, P'op Hagä Do baad hapäh péh. Jããm né hẽ ÿÿh, ta T'aah hapäh. Jããm né hẽ sa hä ÿ metëeh do hapäh Ee —näng mäh.

²³ Ti m' ta ma matëg wë taty kawõõt. Ta m'aa hënh tamaher'oot:

—Ky n'aa kedëng bëeh, hahÿ bë ba-hapäh do hyb n'aa. ²⁴ Baad bë ÿ maher'oot: Rababong noo gó, hajök P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, hajök sa wahë n'aa hedoo do maküüh, rakarën paawä rahëg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bã. Rakarën paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Samarija buuj ky en'yyim do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁵ Ti m' ta see pé noo gó baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do as'ëëg gëet mä Jesus tametyy hyb n'aa.

—Ma matëg —näng mäh. —Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do ÿ gadoo hyb n'aa, hÿ pong jé P'op Hagä Do pa ÿ bawäd had'yyt hyb n'aa ÿ dajëp bã? —näng mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ny hadoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hä takerih ti ky n'aa? —näng mäh. —Nyy da ta hä maner'oot doo? —Jesus eaanh mäh.

²⁷ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk: “Taw'ãäts hẽ tak'ëp bë kamahãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyik Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ãäts hẽ tak'ëp bë h'yyb padäg ta hä. Taw'ãäts hẽ bë h'yyb tym gó naa né hẽ bë kamahãn ta hä, sahõnh hẽ bë hajaa doo me.”[‡] Hahÿÿ da na-ãäj takerii däk —näng aj'yy: “Makamahãn a da hadoo doo, a hä makamahãn doo da”[§] —näng mä aj'yy kyyh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad ub a kyyh, baad maky gadoo —näng mäh. —Taw'ãäts hẽ tii d' né hẽ madoo, tii bã baad mabawäd kãn hÿ pong jé kã —näng mä Jesus.

²⁹ Ti m' aj'yy karën paawä tajejën ta h'yyb j'ooj madäk doo me m' ti takeaj wäd paawä. Ti hyb n'aa m' Jesus hä tabeaanh ta seeh:

—Jaa tii da ÿ hadoo doo? —näng mä ta kyyh.

³⁰ Ti m' panyyg ky n'aa me m' Jesus ky gadoo:

—Ti awät aj'yy panang Jerikó hënh hahõm doo. Jerusarënh bã naa tabana. Ta tyw n'aa me tamahõm me takataa moo nes'aa do sa hä. Ramaso däk, rarahejãã mäh. Rasaroor kabo nyyh mäh, rahewyyh mäh. Tii bã m' radejaad hõm ta tyw n'aa noo däk bã. P'eets mä tadajëb paawä sa moo gó. ³¹ Ti m' aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooH do see tii me m' tamahõm. Aj'yy tabahapäh bã m', dawëë takenaa wät ta mahãnh. Ta tyw n'aa nu masee me m' tatabës. DooH m' tat'yyd mehÿn bã. ³² Ti hadoo né m' ta seeh. Rewi häd näng do panaa né tii. Tii me né m' tamahõm tii d' ënh. Ti na-ãäj mä dooh tat'yyd mehÿn bã aj'yy tyyw me hajad hõm doo. ³³ Ti m' tagadëëg ub aj'yy, Samarija buuj, bana. Ti m' ti t'yyd mehÿn kãn aj'yy.

³⁴ Ta wë m' tabahõm, ti m' ta rog taty mebiin ta syyj hadoo doo me, uwa s'ëëb hadoo doo me. Ti m' ta rog maw'yyd däk mäh. Ti m' aj'yy batóg sooh ta mas'ãã jó. Ti m' tamahüüm kãn dawëë hena do tób n'aa bã. Tii bã m' aj'yy tabahagãã kãn. ³⁵ Jati pé kã m' tets'ëë däk mä tób danäh hä pawóp hẽ moweed k'ãäts hawak do s'ëëb. Ti m' taky hadoo ta hä: “Mahagãã hahÿ aj'yy. Hÿ ta sãm. Ta sãm nahaja bã, ÿ matëeh bã sahõnh hẽ ÿ ep'aak a hä”, näng Samarija buuj kyyh tób danäh hä —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabaher'oot ta tii hä.

³⁶ Ti m' Jesus eaanh:

—Ny hadoo do ky enyyim a hä, ta ti rarejãã do hä? Ny hadoo do ta da hadoo a hä? —näng mä Jesus.

³⁷ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do ky hadoo:

—T'yyd mehÿn doo —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahõm nä, tii d' né hẽ mabadoo kãn a da hadoo do hä —näng mäh.

—T'yyd mehÿn doo —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahõm nä, tii d' né hẽ mabadoo kãn a da hadoo do hä —näng mäh.

Maah-Ta Marija daheeh Jesus heg'ããs do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Ti m' Jerusarënh hënh Jesus ramahõm me, panang see bã m' ranu kajäg kãn. Ta

tii bā m' ŷ̄nh Maah-Ta hād nāng do gadoo. Tats'yyt mā ta tób hēnh Jesus ta ma matēg daheeh. ³⁹ Maah-Ta ānh, Marija hād nāng do asooh mäh. Jesus ma metēek do tamaa newēē mäh. ⁴⁰ Maah-Ta m' ty kanewaat. Ta waa n'aa m' tamoo wāt Jesus rawa do pan'aa. Ti m' Jesus wē tabana ti m' taky hadoo:

—Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo —nāng mäh.
—Nepäh a hā, dooh ānh ŷ̄ ŷ̄ tamoo masaa bā? Mamaher'ood ŷ̄ tamoo masa hyb n'aa —nāng mā Maah-Ta.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Maah-Ta, —nāng mäh —hajōng do hā maty kanewaat. Tii hā mah'yyb dāk —nāng mäh. ⁴² —Mahyb n'aa tón manā ta tii hā. Jāām né hē sét hē ti taw'āāts hē. Ta tii hā Marija h'yyb dāk. Dooh da ŷ̄ mejō bā ta ti teréd hōm —nāng mā Jesus Maah-Ta hā.

11

Jesus ma metēek ji ky n'aa etsēē do ky n'aa hahŷ̄h

¹ Ti m' ta see pé noo gó Jesus ky n'aa etsēē mā P'op Hagā Do hā. Tabahajaa bā kā m' taky n'aa etsēē doo, ta ma matēg see ky hadoo ta hā:

—Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo —nāng mäh.
—Āā mama met'ēēg nyy da ēr ky n'aa etsēē, Jowāw nu gahem'uun do ta ma matēg tama metēek doo da —nāng mäh.

² Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē ky n'aa ets'ēē bā, taw'āāts hē hahŷ̄h da d' bē kyyh:

“Ee, āā karēn sahōnh hē ōm rahyb n'aa jew'yyk.

Āā etsēē a hā, sahōnh hē mabag'āās do nayyw hē takajaa hyb n'aa āā wē.

³ Man'oo had'yyt hē āā waa.

⁴ Mamabaan hōm nesaa do āā moo bok do paah.

Āā na-āāj hē āā mabaan hōm āā wē moo bong do nesaa doo.

Man'oo manā nesaa do āā tah'yyb tatug”, nāk da bēēh, bē ky n'aa ets'ēē bā —nāng mā Jesus.

⁵ Ti m' panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot sa hā ji ky n'aa etsēē do ky n'aa:

—Bē see ahōm bā atsēm ub ta najiis tób hēnh, pāw tets'ēē bā paawā ta wē, ta wē heg'āās do waa n'aa paawā, hahŷ̄h da ta kyyh ta najiis hā: “Na a waa uuh, pāw uuh. Tamawoob hē paawā ŷ̄ karēn. ⁶ Najis ŷ̄ kajaa nag'aap hē wē ŷ̄ atsēm ub. Dooh wē ŷ̄ ta waa péh”, nāng da.

⁷ Tii bā da ta najiis tób gó ta gawakō gó hagā do ky gedak ta hā: “ŷ̄ maty hasygg manāh. Baad tób noo gatsēē dāk ta tēg me. Āā aj'eenh tah haa daheeh. Dooh ŷ̄ haja bā ŷ̄ an'oo bā a hā metsēē doo”, nāng da ta najiis ta hā.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ŷ̄ maher'oot —nāng mäh. —Tii d' edo né paawā as'ēēg gēēt né hē, pāw tabanoo hyb n'aa ta najiis hā. Ta najiis tabadoo do hyb n'aa nado ti tabas'ēēg gēēt. Tawén s'ēēg g'ēēd kán, tanaēēj had'yyt ta h'yyb.

⁹ Ti hyb n'aa bē ŷ̄ maher'oot: Bē ets'ēē, tii bā P'op Hagā Do anoo bē hā. Bē esóts, tii bā bē aw'yyt da.* Bē naēēj tób noo bā naa, tii bā da ta danāh noo gas'ēēs.† ¹⁰ Jé hetsēē do gadoo da P'op Hagā Do hanaa. Jé hesoos pé taw'yyt P'op Hagā Do hanaa. Jé tób noo bā naa naēēnh péh, tób noo kas'ēēs da ta hā P'op Hagā Do hanaa.

¹¹ Ti m' Jesus eanh sa hā:

—Bē t'aah ets'ēē bā tah'ŷ̄h, bē anoo ta hā aw'yy? ¹² Karaak tyb bē hā tets'ēē bā, sēēj bē anoo ta hā? Dooh. ¹³ Nesaa do moo heb'ook do né paawā bēēh, baad hadoo do bē heno bē taah hā. Ti bahānh bē Yb hŷ̄ pong jé hawāt do anoo da ta Sahee, ta hā hetsēē do hā —nāng mā Jesus.

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wāt rahanāng do panyyg n'aa hahŷ̄h

¹⁴ Ti m' ta see pé noo gó, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habēē hōm ner'oot do hā hadāk do paah. Aj'yy karap'aar h'yyb beréd hōm bā, aj'yy er'ood dāg kán p'aa hēnh. Hajōk do t'ī hēnh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh. ¹⁵ Ta wób raky sēm Jesus. Ti m' raky hadoo:

* **11:9** Baad ji hyb n'aa matakēē ji ky n'aa etsēē do hā tahanāng pé m' ti bē esóts, tii bā bē aw'yyt. † **11:9** Ji ky padāg had'yyt hē P'op Hagā Do hā ji etsēē doo, tahanāng pé m' ti tób noo bā naa ji naēēnh doo.

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

16 Ta wób rakarën mä Jesus rametyy, P'op Hagä Do hejój me tado bä tamoo wät doo. Ti hyb n'aa rabetsëë mä Jesus hä, tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hä.

17 Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hä:

—Nesaa do Yb kyy gó ÿ hebë karap'aar h'yyb nesaa doo, bë nooh. Nyy d' tii éh? Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hë —näng mäh. —Sa wakãän sa hä hë rahyb n'aa wareem bä, sahõnh hë kahäj jëng tii bä —näng mäh. 18 —Ti hadoo ënh Nesaa Do Yb hä kä. Ta hä hë takawareem bä, ta karapee hä tahyb n'aa wareem bä, nayyw hë tabahëej jëë paawä tii bä Nesaa Do Yb bag'ääs doo. Ta ti ÿ wén her'oot, Beresebu kyy gó ÿ hebë karap'aar h'yyb nesaa do bë her'oot do hyb n'aa. 19 Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ÿ hebëë bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy, daap bë menyih do hyb n'aa bë her'oot do hä. 20 P'op Hagä Do ky gabuuj gó né hë ti ÿ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ääs do kaja doo kä bë wë, ta ti metëeh bë hä —näng mäh.

21 Ti m' panyyg ky n'aa see me m' Jesus maher'oot sa hä:

—Aj'yy hejooñh do hajõng ta kuman yt hä ta tób tahagãä bä, dooh ta ma hado hõm péh. 22 Ti aj'yy seeh, ta bahãnh hejooñh do kajaa bä ta wë, ta sãm tam'aah tii, ta hä taj'aa ketsë. Ta kuman paa tasog hõm, ta mejój paah. Tii bä kä, ta ma paa tabasog hõm kãn, tets'ëë bong ta wób hä kä§ —näng mä Jesus.

23 —Hëp ÿ hata nadoo doo, majë ÿ tii. ÿ manasa doo, P'op Hagä Do wë ÿ ataa doo, dawëë rabehüüm tii bä tan'oo bä —näng mäh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hä, ÿñh hä hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahãnh, tabanawäng hënh tabahew'ëët. Ta tób tabesoos takameh'ãäk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä. Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “ÿ abaañ hõm p'aa hënh ÿ hadäk do paa hä, tóp ÿñ hënh”, näng. 25 Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenäm ta hä.** 26 Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahãnh nesaa doo. Tii bä rabajëë pëë ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kãn ta hä kä. Ta hä hanäng do paa bahãnh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hä kä nesaa doo kä —näng mä Jesus.

27 Ti m' Jesus ber'oot bä m', hajök do mahang ÿñh see ky ganyyh:

—Ky n'aa kedëng ta ti a ÿñ òm haw'ëeh doo —näng mäh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta bahãnh ky n'aa kedëng, P'op Hagä Do kyyh maa newëë doo, ky daheeh doo —näng mä Jesus ta hä.

Jonas Jesus beh'üüm do ky n'aa hahÿñh

29 Ti m' hajök do gatat'uuk bä m' ta hä, Jesus ky hadoo:

—Da hë, badäk hahÿñ hä habong doo, nes'aa sa h'yyb. Ti hadoo né hë, ÿ ramejüü ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa.†† Dooh da ÿ metä bä sa hä. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hä kametëeh da. 30 Jonas hä P'op Hagä Do bad'oo do hä, Niniwéh buuj rah'yy genä hõm, P'op Hagä Do né ti mejüü. Ti hadoo né da hä ÿñ, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hä rah'yy genä hõm da, P'op Hagä Do né hë ti ÿ tamejüü doo. 31 Seba häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ÿñh, da hë, badäk hahÿñ hä habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hä. Saromãw

‡ 11:15 Nesaa Do Yb né ti Beresebu. § 11:22 Hahÿñ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo: Aj'yy hejooñh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooñh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooñh do ma, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejooñh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. ** 11:25 Ta tób paah, aj'yy, ÿñh hä hadäk do paa tii. †† 11:29 Rawén karën Jesus pahuunh sa matym haj'aa, rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa Jesus tado bä.

bahānh ŷ ti hahŷŷh, bē hapāh doo. Ti hado né paawā, dooh bē karēn bā bē maa newē bā hahŷŷh. ³² Niniwéh buuj na-āāj da raky n'aa tapaa né tii da ēnh ti noo gó kā, da hē badāk hahŷŷh hā habong doo. P'op Hagā Do ky n'aa rod Jonas sa hā ta her'oot noo gó, rat'yyd kamehīn nesaa do ramoo bok do hā. Nesaa do reréd hōm. Hahŷŷh, Jonas bahānh ti ŷ hŷŷh. Bē tii, dooh bē t'yyd kamehīn bā nesaa do bē moo bok do hā, dooh bē eréd bā —nāng mā Jesus hajōk do sa hā.††

Ji bag hadoo do panyyg n'aa hahŷŷh

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji bag ji gataa bā ji jejēn hyb n'aa. Dooh ji daso bā ji waa hood yt hā. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajēē p'ēē do rabahapāh hyb n'aa. ³⁴ Ji h'yyb bag hadoo ji matym —nāng mäh. —Baad tado bā ji matym, ta bag hado dāk sahōnh hē ji hā. Baad tanado bā ji matym, badagyp hadoo ji hā. ³⁵ Baad bē hyb n'aa matakā, ta bag hadoo bē hā hanāng bē ed'oo doo, badagyp do tanadoo hyb n'aa. ³⁶ Bē h'yyb tym gó ta bag hadoo do baad tabawag dāg bā, badagyp do hadoo do tanado wād bā, sahōnh hē tii bā tabawag dāk ji hā, ta bag hadoo do mehānh ji hā§§ —nāng mā Jesus kyyh. Panyyg gó m' tabeh'ūūm.

J'ooj madāk do ky ken'yyim do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahŷŷh

³⁷ Ti m' Jesus baher'oot do bahānh bā kā, Pariséw see ats'yyt mäh, ta tób hēnh tabawēh hyb n'aa. Ti m' Jesus bahōm kán mā ta tób hēnh, ti m' tabasooh, sa sii tabawēh hyb n'aa. ³⁸ Ti m' tób danāh hyb n'aa meuunh mā Jesus basooh do hyb n'aa, tabawa hyb n'aa ta si n'aa hē. Dooh m'

ta moo tahetsyyd bā sa wahē makū raba-hed'oo doo da. ³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Bē Pariséw —nāng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bēēh. Baad bē babok P'op Hagā Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madāk doo me tii. T'ōp, bē h'yyb gó, tak'ēp bē karēn do jawén bē babok. T'ōp bē h'yyb tym gó, hajōng nesaa doo. ⁴⁰ Bē h'yy gatamah —nāng mäh. — Ji hub pahuunh doo, ji h'yyb tym na-āāj hē tapahuunh. ⁴¹ Taw'āāts hē bē h'yyb gó naa, t'ōp naa, bē masaa kas'uut do sa hā, tii bā kā, P'op Hagā Do hā baad ub tabanām sahōnh hē bē hā*** —nāng mäh.

⁴² —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Bē waa ty gamabuuj uuh sii hē né paawā bē banoo P'op Hagā Do matym n'aa, dooh paawā baad hadoo do bē moo boo bā bē da hadoo do hā, bē mabaan P'op Hagā Do hā bē kamahān doo. Taw'āāts hē paawā dooh bē mabaan bā ta tii. Taw'āāts hē P'op Hagā Do matym n'aa bē banoo na-āāj hē —nāng mā Jesus.

⁴³ —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Bē gen'aak hyb n'aa jewyk do bat'oonh bā bē atooj bā, tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo bā. Bē gen'aak bē redēng, bē raweh'ēēh, hajōk do mahang rakahet'aa bā, rabahešām bā —nāng mäh.

⁴⁴ —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Kamag hood ta jó ji tsab'eep bā ji nahapāh do hadoo bēēh††† —nāng mā Jesus.

⁴⁵ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapāh do see ky hadoo ta hā:

—Ma matēg —nāng mäh. —Ta ti mapes'āāp doo, āā na-āāj hē mapes'āāp —nāng mäh.

⁴⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

†† 11:32 Jonas, tahŷŷb haeh do wog gó tabasuun wāt doo, tamawoob hē ta āh. Ti hadoo né hē Jesus, tamawoob hē né hē ta āh tabakā wāt k'āāts gó. Tii da tahanāng pé m' ti Jesus her'oot do sa hā. §§ 11:36 Ta bag ky n'aa nado ti Jesus hedoo. Panyyg ky n'aa me taba her'oot. Ta wób sa hā dooh m' tagah'ood nā bā. Ti hyb n'aa rakarēn p'aa hēnh Jesus pahuunh, baad rabahapāh hyb n'aa P'op Hagā Do T'aah tado bā. Sa hā kejēn Jesus hejój. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa eh'ūūm ta bag ky n'aa me tama metēēk doo. Dooh kejēn do tado bā ti tametēēk doo. Baad ji karēn bā baad hadoo do ji bahapāh bā, baad tagahoot ji h'yyb tym gó Jesus metēēk doo. Ji hā ta bag hado dāk. Ji kanarēn bā baad hadoo do ji bahapēē bā, dooh tagah'ood bā ji hā Jesus metēēk doo. Badagyp do hadoo ji hā. *** 11:41 Hahŷŷh da na-āāj hē tahajaa ji tab'ēēs ta tii: “Taw'āāts hē bē waa hood gó hanāng do bē anoo kas'uut do sa hā, tii bā kā baad ub tabanām sahōnh hē bē hā, P'op Hagā Do hā.” ††† 11:44 Kamag hood banāng bā tsab'eep doo, hasuts dāk hadoo P'op Hagā Do hā, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bā. Ti hadoo né sa hā ēnh, Pariséw sii raboo bā. J'ooj madāk doo me raky ken'yyim do hyb n'aa, dooh ji h'yy ganyy bā baad tanado bā sa h'yyb tym.

—Baad nado bë hä da Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëëh doo —näng mäh. —Hajông hejooñh do bë mejũũ ta wób raky daheeh hyb n'aa. Ti bahãnh bë bawëed dák Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né hë, dooh tabad'op hë bë masaa bã bë mejũũ do rabahajaa hyb n'aa —näng mäh.

⁴⁷ —Baad nado bë hä —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod, p'ooj ub habong do bë wahë makũ radej'ëëp do sa kamag n'aa hood pä s'ëëb, bë tema. ⁴⁸ Ta ti tametëeh, bë wahë makũ h'yyb hadoo bëëh. Bë wahë makũ né hë dej'ëëp P'op Hagä Do ky n'aa rod paah. Hÿÿ kä bë temaa toonh ji hyb n'aa esee do heen n'aa sa kamag n'aa hood jó.††† ⁴⁹ Hahÿÿ d' né hë P'op Hagä Do baher'oot ta hapäh doo gó bë ky n'aa: “Sa mahang ÿ mejũũ da kèh ÿ n'aa rod, panäk ÿ na-ããj né hë. Sa wób né da radej'ëëp, ta wób da rarejãã”, näng paa m' P'op Hagä Do kyyh —näng mä Jesus.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh sa hä:

—Ti hyb n'aa da bë hä, da hë habong do hä kä, P'op Hagä Do ban'oo kãn sahõnh hë ta ky n'aa rod radej'ëëp do paa sãm kä. P'ooj ub, badäk hahÿ tadu dahãng jawén paa bã radej'ëëp doo, ⁵¹ Abéw Kaïh naboooh noo gó du dák do né hë. Tii kä, tagadëëg ub, Sakarija radaj'ëëp doo kä. Ti radaj'ëëp paa m' rama ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. Baad ÿ her'oot bë hä, da hë habong do sa hä kä P'op Hagä Do ban'oo kãn sahõnh hë radej'ëëp do sãm kä —näng mäh.

⁵² —Baad nado bë hä Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo —näng mäh. —Doo bë karën bã ta wób raky n'aa napëë bã P'op Hagä Doo. Tób noo tég ji jejën do hadoo sa mahãnh, ranajëë p'ëë hyb n'aa hadoo bëëh. Bë né hë, dooh bë karën bã bë ajëëh, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bã. Ta wób, karën do hajëng doo, bë ge'ÿÿm ranajëng hyb n'aa, P'op Hagä Do rana-hapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hä.

⁵³ Ti m' Jesus banyyh bã kä m', tak'ëp mä Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do

ma mehetëk do na-ããj hë rakawajããn ta wë. Hajök mä gatatug dák, tak'ëp mä rabeaanh. Kawaj'ããn gó m' rabeaanh ta hä. ⁵⁴ Rakarën paawä m' raw'yyt ta her'oot do hä raganen'aak doo, raky n'aa tapaa hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä.

12

J'ooj madäk doo me raky ken'yyim do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti noo gó m', hajök rakata b'ëëh mä Jesus wë. Hajök né hë ti kahet'aa doo. Hajök do hyb n'aa, ta wób sa tsyyim mä rabep. Ti m' ta ma matëg sa hä Jesus ky hadoo:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw sa päw makuj n'aa mahãnh, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yyim do mahãnh, ÿ hanãngpéh tii —näng mäh. ² —Doo ji haja bã ji jejën bã ji h'yyb. Sahõnh hë ji h'yyb P'op Hagä Do hapäh. Ti awät da ti noo gó, sahõnh hë ji jejën doo P'op Hagä Do metëeh.* ³ Atsëm, kejën do hadoo ta wób ramaa nanapäh bã bë her'oot doo, adëb bã kä, sahõnh hë maa napäh bã takaher'oot da ta jawén, P'op Hagä Do an'oo bã. Kaja hë ta gawakö gó kahesëënh do ta see hä, tak'ëp da takaher'oot tii kä, sahõnh hë ramaa napäh hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä ti bë her'oot doo!

⁴ —Najis haa, bë jeÿÿm manä ji majiï ji daj'ëëp do hä. Jããm né hë ji hub rahajaa radajëëb bã. Ji h'yyb tym dooh rahaja bã. ⁵ ÿ maher'oot bëëh, ny hadoo do bë jeÿÿm. Taw'ããts hë P'op Hagä Do ji jeÿÿm. Ti ti hajaa ji tadaj'ëëp do jawén paa bã, ji h'yyb tym taw'oong hõm kãn tabanesaa hënh. Ti hyb n'aa, ji hyb n'aa jaw'yyk, ji jeÿÿm P'op Hagä Doo —näng mäh.

⁶ —Ji moo oow pé taw'ëëd taah, kanahën d'os hë rabesëëm is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sét had'os do sa see P'op Hagä Do mabaan bã. ⁷ Ti hyb n'aa, bë eÿÿm manäh. Hajông taw'ëëd takamahãn do bahãnh bë P'op Hagä Do kamahãn. Sahõnh hë ji sëen sii hë P'op

††† **11:48** Doo sa wahë makũ rapanyyg kadehé bã P'op Hagä Do ky n'aa hä, P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'oot do paah. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, rawehëë né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod makũh, dooh raky dahé bã sa kyyh paah. J'ooj madäk doo me raky kenaw ub tii. * **12:2** Tii d' Jesus wén her'oot, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yyim mahãnh Pariséw rabad'oo doo da.

Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ääs ŷ hanäng péh —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Baad bë ŷ maher'oot hahÿÿh: Kêh ŷ n'aa najejën pé ta wób sa hã, ŷÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Doo, ŷ na-ääj hë, dooh ŷ ky n'aa jejën bã ta tii, ääs P'op Hagä Do pa hab'ëeh do sa hã. ⁹ Kêh ŷ n'aa jejën péh, ŷ na-ääj da ŷ ky n'aa jejën tii d' ênh, ääs P'op Hagä Do pa hab'ëeh do sa matym gó. ¹⁰ Jé Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do ky n'aa rejää péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bã, dooh tat'yyd mehÿn bã kä tii kä —näng mäh.

¹¹ —Bë ramoo maso däg bã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh bë ramahÿüm bã, sa wahë n'aa wób wë bë ramahÿüm bã, hyb n'aa jewyk do wë na-ääj né hë, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do hã bë ky n'aa. ¹² P'op Hagä Do Sahee anoo da bë her'oot do pan'aa —näng mä Jesus.

H'yy gatamah doo, tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' hajök do mahang ta see ky ganyyh:

—Ma matëg —näng mäh. —Mamaher'ood hãj ŷÿ, tabetyn hyb n'aa äã yb wë naa —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Najis ŷÿ, ŷ nado ti hetyn bë hã bë yb ma paah —näng mäh.

¹⁵ Ti m' sahõnh hë sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa matakä da, bë hyb n'aa nah'ÿüm hyb n'aa bë ma, bë dajëer. Ji ma tak'ëp hajõng do nado ji h'yy gadajang hanoo do babä ji awät bã —näng mäh.

¹⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó m' tabeh'ÿüm ta ti ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy tak'ëp wekãp doo. Baad ta gëew bã. Ti hyb n'aa baad né hë ta joom beaak. ¹⁷ Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “N'yy d' ŷ bad'oo hÿÿ kä?”, näng. “Gedë hõm joom ag tób n'aa”, näng ta kyyh. “N'yy hënh hÿÿ kä ta wób ŷ bataa?”, näng ta h'yyb gó. ¹⁸ Ti taky hado kã: “ÿ hapäh. Hahÿÿ da ŷ bad'oo”, näng ta kyyh. “ÿ apyn hõm dó joom ag tób n'aa”, näng ta kyyh. “P'aa hënh da ŷ tamaa

sooh. Aeh da hÿÿ kä joom s'ëeb tób n'aa, ma ŷ tób n'aa na-ääj né hë”, näng. ¹⁹ “ÿ bahajaa bã kä”, näng, “hahÿÿ da d' kèh ŷÿ hã ŷÿ hë”, näng “Hajõng wakãp ŷÿ. Dooh d' nanyw tahëej bã. Hajõng da ta baab teh'ëenh wakãp ŷÿ hã”, näng. “Taw'ääts hë hÿÿ kä, ŷ kameh'ääk hÿÿ kä. Baad ŷ hÿÿ kä. Baad ŷ beëek hÿÿ kä, baad ŷ bawa hÿÿ kä, ŷ tsebë hÿÿ kä”, näng ta ti aj'yy h'yyb gó.

²⁰ Ti P'op Hagä Do ky hadoo ta hã: “H'yy gatamaa õm”, näng. “Badah atsëm da madajëp! Jaa wë tabayyw kãn a ma paah?”, näng P'op Hagä Do kyyh aj'yy hã kä —tii d' mä Jesus baher'oot ji ma ky n'aa, ji dajëer ky n'aa.

²¹ Ti m' Jesus ky hado kãn sa hã:

—Ti hadoo né kä ta ti tak'ëp sa wak'ääb hyb n'aa h'ÿüm do hã, P'op Hagä Do dooh rahyb n'aa es'ee bã —näng mä Jesus.

Ji P'op Hagä Do kamahãn do ky n'aa hahÿÿh

²² Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ti hyb n'aa bë ŷ maher'oot hahÿÿh: Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do hã, bë waa hã, bë saroor hã. ²³ Tii d' ŷ wén edoo, ji awa do bahãnh ti ji edëp doo. Ji saroor bahãnh ji. ²⁴ Bë hegãã taw'ëed. Dooh rejoom bã joom tym. Dooh rata bã joom ag. Dooh sa waa tób n'aa rayd taa péh. Ti hado né paawä P'op Hagä Do anoo sa waa. Taw'ëed P'op Hagä Do kamahãn do bahãnh bë takamahãn! ²⁵ Tak'ëp bë hyb n'aa newë had'yyt né paawä, dooh bë haja bã bë aboo dawëd bã ta tii da. ²⁶ Ta ti bë nahaja bã, nahejooj né paawä, h'ëed hyb n'aa bë hyb n'aa newë had'yyt hë ta wób.

²⁷ —Bë hegãã tabawä n'aa ts'ooh —näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo bã, dooh né paawä sa saroor rages'yyb bã, Saromãw saroor anyyw né paawä, gabar'ëeng né paawä, ti bahãnh tabanãm ti tabawä n'aa ts'ooh. ²⁸ Tii da baad ub P'op Hagä Do adoo bã tabawä n'aa hã, nanyw hë tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã, ti bahãnh da P'op Hagä Do bahag'ääs bëeh. Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëed hyb n'aa P'op Hagä Do hã baad bë h'yy kana'eeh? ²⁹ Bë hyb n'aa newë had'yyt manä bë eëek doo, bë awa doo, bë awëh doo. Bë hyb n'aa tón had'yyt

manä ta tii. ³⁰ P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hã h'yyb pad'ëek doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bã. P'op Hagä Doo, bë Yb, hapäh bë wë bedoh doo. ³¹ Taw'ääts hë baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ääs do hã. Tii bã kä, tanoo da bë hã sahõnh hë bë wë bedoh doo —näng mäh.

³² —Bë eỹm manä b'éé taah nahejooj is doo. Hanäm gó bë Yb, hỹ pong jé hawät do tabanoo bë hã, ta sii bë bag'ääs hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë eỹm manäh, ỹ wén näng. ³³ Taw'ääts hë bë esëem hõm bë wë hanäng doo. Kas'uut do hã bë banoo bë ma paa sãm. Tii bã kä, bë ma näng hỹ pong jé kä. Ta ti dooh tahëej bã. T'ĩ hënh dooh retsëeg bã kä bë ma. T'ĩ hënh dooh kamera rejã bã kä bë ma. ³⁴ Ta tii d' ỹ wén her'oot, tak'ëp bë kamahãn do banäng bã, tii bã bë h'yyb bawät —näng mã Jesus.

Baad ji gada do Jesus bahyng do panyyg n'aa hahỹh

³⁵ Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë bë h'yy kahasaãb bë moo bok hyb n'aa, baad ub da bë gadaa had'yyt da, atsëm na-ääj hë bë gada, p'aa hënh ỹ bahyng bã. ³⁶ Taw'ääts hë tób danäh karom, atsëm sa kariw n'aa raket'ëe hënh jãm n'aa baad gad'aa do hadoo da bëeh. Ta bag ahõõ had'yyt hë ran'oo bã. Ty gapad'ëek ragada sa kariw n'aa, tanaëenh bã, nayyw hë ragas'ëes hyb n'aa tób, sa kariw n'aa bajëe suun hyb n'aa. ³⁷ Baad da gad'aa do sa hã, sa kariw n'aa kajaa bã kä raty gapad'ëek do hyb n'aa —näng mã Jesus. —Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Sa kariw n'aa ats'yyt da, rabat'oonh, rabawëh hyb n'aa. Tii bã da ta saroor see tah'ỹt, tii bã sa tä, sa waa taban'oo kãn sa hã. ³⁸ Taw'ääts hë da sa kariw n'aa awyyd bã ty gapad'ëek do sa hã, atsëm ub takaja bã, tapaj'ëe bã takaja bã na-ääj hë —näng mäh.

³⁹ Ti m' tabaher'oot ënh panyyg see ky n'aa me sa hã:

—Bë hyb n'aa newë hahỹh: Tób danäh hapëe bã paawä hets'ëek do kajaa bã, dooh paawä tan'oo bã hets'ëek do ta tób tanoo eë nã bã. Baad paawä tagada. ⁴⁰ Ti hadoo bë hã. Taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä, baad bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ỹ wén

her'oot, bë ganadaa bã Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hënh —näng mã Jesus.

⁴¹ Ti m' Peed beanh ta hã:

—Äã wahë n'aa —näng mäh. —Äã hã ub ti mabaher'oot ta ti panyyg? Sahõnh hã ti mabaher'oot? —näng mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky gadoo panyyg see ky n'aa me m':

—Ta ti ỹ maher'oot, sahõnh hë bë mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hë ta kariw n'aa mejüü do moo wät doo, h'yy ganäng do hadoo rabahadoo doo. Ta tii hã ta kariw n'aa banoo, ta karom tabahag'ääs hyb n'aa, sa waa tabetsëeh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hënh ta kariw n'aa awäd nuuj jé.

⁴³ Taw'ääts hë ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bã ta mejüü do hã moo wät doo, ta kariw n'aa matëeh bã. ⁴⁴ Ta kariw n'aa weh'ëeh da ta ti hadoo doo. Sahõnh hë tahaëenh ta hã ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb n'aa kä. Né hup ỹ né hë ta ti ỹ her'oot doo. ⁴⁵ Hỹ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bã paawä, ta h'yyb gó taky hado bã: “Dooch nayyw hë kariw ỹ n'aa kaja bã”, tanoo bã, karom wób tahewyh had'yyt bã kä, tatsebé do waa n'aa tamoo hewëed bã, taoom bã jarakë hedoo do mahỹj, ⁴⁶ ti taganada bã né kä ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bã kä takajaa. Tii bã, tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kãn da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop, P'op Hagä Do ky nadah'eeh do nesaa do rahoop doo da.

⁴⁷ —Jé karom ta kariw n'aa ganada doo, ta kariw n'aa karën do tamoo nawät doo, tahapëe né paawä baad ub ta kariw n'aa mejüü doo, tak'ëp da rabahewyyh ta mabaj. ⁴⁸ Jé nesaa do moo wät doo, ta kariw n'aa mejüü do nahapäh doo, dooh denaa hë rahewyh ta mabaj. Ti hyb n'aa kä, ji hã P'op Hagä Do anoo do pénh, ti pénh né takarën ji moo wät ta wë. Hajõng do hã kahanoo doo, hajõng na-ääj takarën tamoo wät ta wë, hajõng takarën ta mabaj. Ta bahãnh kahanoo do hã, ta pénh né ta mabaj.

Jesus hyb n'aa raketyn hõm do ky n'aa hahỹh

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hỹ pong jé naa ỹ bahyng, tëeg hadoo ỹ gahõ jat hyb n'aa, badäk hahỹh hã habong

do sa mahang tetyn hõm hyb n'aa. Ý karën paawä nyyw hẽ tabahõõ jat ti tēeg hadoo doo. ⁵⁰ Tak'ëp da nesaa do ý bahoop da. Tak'ëp ý h'yy katón ta ti ý bahajaa bä kä. ⁵¹ Ý ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw gó badäk hahýý hã habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë, ý an'oo bä do hyb n'aa. Tii d' bë hyb n'aa newë manäh. Ý ahyy wät do hyb n'aa, hëp ý n'aa raketyn bong da. ⁵² Hý jawén da, sa wakãän hedoo do ketyn hõm da hëp ý n'aa. Sa wakãän tamawoob hẽ hadoo do ragadoo da keh ý n'aa. Pawóp hẽ, dooh d' ragado bä. Ky kedak da hëp ý n'aa. ⁵³ Ta wób da, sa yb sa taah daheeh ketyn bong da hëp ý n'aa. Ti hadoo né da sa ýñn sa toog daheeh, raketyn bong da hëp ý n'aa. Sa mayyn sa takaanh na-ãäj da —näng mä Jesus ta ma matëg hã.

⁵⁴ Ti m' hajök do hã taky hadoo:

—Papýýj badëë hyng hënh naa naëng poo wäd bä, “Badah tabadoos”, näk bë kyyh. Te hub né hẽ, adoos né hẽ. ⁵⁵ Ta karawaa me tagahëm bä, “Badah banäm”, näk bëeh. Te hub né hẽ, banäm né kä, baju né hẽ kä. ⁵⁶ J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã, dooh bë h'yy genä bä, da hẽ kä, ta heen n'aa bë hã kametëeh do hã† —näng mäh.

⁵⁷ —Hëd n'aa bë hyb n'aa nanewëë bë daaj hẽ, baad hadoo do ji moo wät doo? ⁵⁸ Bë ky n'aa tapaa pé sii bë ahõm bä, hyb n'aa jawyk do wë õm taky n'aa etyy hyb n'aa, taw'ãäts hẽ ta hõõ bä, bë sii hõm do sii baad bë ber'oot, taberéd hõm hyb n'aa ta ti bë ky n'aa tamahüüm do hyb n'aa jawyk do wë. Tii d' bë nadoo bä, bë d' tamahüüm hyb n'aa jawyk do wë. Ta tii kä, warahén hã bë tabahaëënh, bë tadewäts bëeh hyb n'aa kä. ⁵⁹ Baad bë ý maher'oot: Dooh d' bë anä bä kä tii bä, sahõnh hẽ bë nepaag bä —näng mä Jesus.‡

13

Nesaa do ji neréd bä, ji da P'op Hagä Do rejãã do ky n'aa hahýýh

† **12:56** Naëng badoos do pooj jé, rahapäh ta heen n'aa. Tabanäm do pooj jé, rahapäh na-ãäj hẽ ta heen n'aa. Hajõng Jesus pehuunh né paawä, dooh rah'yy genä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä né hẽ. ‡ **12:59** Ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa do ky n'aa had'ytyt nado hahýýh. Hahýý d' tahanäng pé na-ãäj hẽ: Taw'ãäts hẽ nyyw hẽ, ji hajaa nä bä, ji h'yyb tym ji benäm P'op Hagä Do wë, ta jawén ji tanarej'ãã hyb n'aa.

¹ Ti noo gó m' ta wób rabana Jesus wë. Jesus mä ramaher'oot Pirato häd näng do warahén n'aa radej'ëëp do Garirej buuj wób, P'op Hagä Do hã rama ejuu bä. ² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Garirej buuj wób sa mahãnh nesaa do ramoo bok, rawén dejëp, bë ed'oo? ³ Dooh. Tak'ëp nesaa do sa hã, ta wób sa mahãnh hyb n'aa nado. Bë hã na-ãäj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hënh bë da tah'eed hõm. ⁴ Ta ti 18 hedoo doo, Siroéh häd näng do tób yb sa jó hatëh hyng doo ënh? Radejëp bë ed'oo g'eeh, tak'ëp ranesaa do hyb n'aa Jerusarënh buuj wób sa mahãnh? ⁵ Dooh. Ti hyb n'aa nado. Bë hã na-ãäj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa, nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hënh bë da tah'eed hõm —näng mä Jesus.

⁶ Ti m', panyyg gó m' Jesus baher'oot nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã, baad hadoo do ji moo nawäd bä. Ti m' taky hadoo:

—Hý hadoo aj'yy bejoom joom wiigo häd näng doo, uwa tyd mahang. Hajõõ nuu me tabahõm tabahëg'ãäs hyb n'aa ta joom teag bä. Dooh tawyyd bä ta ag ta hã. ⁷ Tii kä, tagadëëg ub, ta joom mahang moo wät do hã taky hadoo: “Tamawoob hẽ ta baab ý gadaa wät teag bä. Dooh teag bä. Tabad'op hẽ ta ag ý aw'yyt péh. Ý karën mabagëëw jat”, näng mäh. “Daap tabewaat”, näng mäh. “Joom see ër ejoom paawä tabasooh bä”, näng joom danäh ta sii moo wät do hã. ⁸ Ti m' ta sii moo wät do ky hadoo: “Taw'ãäts hẽ sét hẽ ta baab ër gamedaa wät”, näng mäh. “Baad ý bahag'ãäs hýý kä”, näng mäh. “Baad ý w'oo eh'aa këë k'ãäts baad hadoo doo me”, näng mäh. ⁹ “Wät hahýý hã ta baab teag bä, taw'ãäts hẽ. Taneag bä kä, tii bä kä mamejõ ý bagëëw hyng”, näng aj'yy ta kariw n'aa hã —näng mä Jesus.

Ýñnh jadatog is do panyyg n'aa hahýýh

¹⁰ Ti m' Saab hã kä, Judah buuj rakamehehãk bä kä m', tób P'op Hagä Do panyyg

rayd naherot do yt hã m' Jesus ma metëek bã kä m', ¹¹ tahapäh mä tii bã ÿñh jadatog is doo, karap'ar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do haj'aa. Dooch m' tahaja tada-joow bã. ¹² Ti m' ÿñh Jesus bahapäh bã, tanaëenh mä ta wë. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Tok ÿÿ, òm has'oo däk! —näng mäh.

¹³ Ti m' ta hã tamoo däng. Ta hã tamoo deë sii hë m', takadajoow geët. Tak'ëp mä ÿñh j'aa etsëe kãn P'op Hagä Doo.

¹⁴ Ti m', dooch m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa genaag bã Saab hã ÿñh nahëe Jesus ado hõm doo.

—Ti näng ji moo oow see pé ji moo wät do pan'aa ta äh —näng mä tób hagä n'aa tób gó kahet'aa do sa hã. —Taw'ääts hë tii hã bë bana, bë nahëe kado hõm hyb n'aa. Saab hã ti dooch! —näng mä ta kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—J'ooj madäk do ta ti bë h'yyb! —näng mäh. —Bë na-ääj hë bë moo bok Saab hã. Dooch g'eeh bë asood hõm bã bë masääh booj yb, jumeto, sa tób n'aa yt hã habëeh do Saab hã, bë mahüüm hyb n'aa rabeheek doo hënh? ¹⁶ Dooch g'eeh taw'ääts hë tado bã, Saab noo gó ÿ asood hõm bã hahÿ Abaraäm panaa paa seeh, 18 ta baab takamawyyt do Nesaa Do Yb moo gó? —näng mä Jesus kyyh.

¹⁷ Ta ti tabedoo bã kä m', ta maji m' nu mebyy bong. Hajök do tii bã hab'ëeh do ratsebë mä sahõnh hë hanäm doo, Jesus moo wät do hã.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh hahÿ hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Panyyg ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh. ¹⁹ —Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ääs doo, tadu doo noo gó. Motaad tym aj'yy ejoom ta joom wób babëeh bã. Ti tabawëe kãn, ti tabae hëe kãn. Tii hã kä taw'ëed batooj kãn ta hã kä* —näng mä Jesus kyyh.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng

mäh. ²¹ —Pãw makuj ÿñh ado däk doo, tiriig s'ëeb hajõng do mahang tamekuuj däk do hadoo né tii. Baad tabajõots däk, baad takamekuuj wät hyb n'aa sahõnh hë tiriig s'ëeb mahang† —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'üüm.

Hÿ pong jé, P'op Hagä Do panang bã, ji bajëe suun do panyyg n'aa hahÿh

²² Ti m' Jesus bahõm Jerusarenh hënh. Ti m' tamahõm me, tama metëek panang ta hõo bã habong do sa hã. ²³ Ti m' aj'yy see eanh ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —Jääm hë pawóp its g'eeh ked'ëep P'op Hagä Do wë? —näng mä aj'yy kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã. Panyyg gó m' tabeh'üüm:

²⁴ —Noo nad'ëed its do hadoo hÿ pong jé ji bajëe suun doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë tak'ëp bë hyb n'aa eréd manäh, bë bahajaa hyb n'aa bë bajëng do t'i hënh. Ta jawén, hajök né paawä da karën hajëe p'ëe, dooch da rahaja wäd bã. ²⁵ Tób danäh noo gatsëe däg bã, dooch ji haja wäd bã ji ajëe suun ta gó. Tób w'oo hã bë wób rababë hõm tii bã. Tak'ëp bë wób ranaëenh da tagas'ëes hyb n'aa: “Ää wahë n'aa, manoo gasëets a tób, ää bajëe p'ëe hyb n'aa”, näk da bë wób kyyh ti noo gó. Ti d' taky hadoo: “Jaa bëeh? Dooch bë ÿ hapëe bã”, näng da bë wób hã. ²⁶ Ti d' bë wób raky gedak: “A sii paa ää beëek, a sii paa ää bawa. Ää panang bã, ta tyw n'aa me, mama metëek do paa ääh.” ²⁷ Ti d' bë wób hã taky hadoo: “Dooch bë ÿ hapëe bã. Bë ahõm mahänh ÿÿ, nesaa do moo heb'ooh doo”, näng da ta kyyh —näng mä Jesus ta hã h'yy kana'eeh do ky n'aa.

²⁸ Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp bë wób ba'oot da. Sa tög kamegëej däk da. Tak'ëp bë wén oot da, bë hapäh do hyb n'aa da hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ääs bã Abaraäm, Isak, Jakóh, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod, bëe kä, dooch ran'oo bã t'i hënh kä. ²⁹ Badäk hahÿ hã jé pad'yyt hë naa rabena da, P'op Hagä Do bag'ääs doo bã ratsebë do jãm n'aa tyng n'aa jó rabat'ooh hyb n'aa. ³⁰ Babä hyb

* **13:19** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ääs do kah'üüm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'üüm. † **13:21** Pãw makuj, jé pad'yyt hë tiriig s'ëeb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hë badäk hahÿ bã P'op Hagä Do bag'ääs do bawäd däk da.

n'aa sekog is do wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa jewyg kän da. Babä hyb n'aa jewyk do paa wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa sekog padäg its tii kä —näng mä Jesus.

Jerusarēnh panang hyb n'aa Jesus h'yy katón do panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti noo gó né hē m' Pariséw wób rabana Jesus wē. Ti m' raky hadoo:

—Ahōm ta s'ee hēnh. Ōm da Eróts daj'ēēp —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bē ahōm nã. Bē maher'ood ta ti aj'yy ji rahejãã do yb. Bē her'ood ta hã, pawóp nã ta ãh karap'aar h'yyb sa hã hanäng do ÿ bahebē nã. Pawóp nã ta ãh nahēē enäh do ÿ asog hōm nã sa nahēēh. Tii bã kä, ÿ haja kän da ÿ moo wät doo kä badäk hahÿÿ bã. Tii da bē kyyh ta hã. ³³ Jerusarēnh bã né hē P'op Hagã Do ky n'aa rod ranaheb'ooh. Ti hyb n'aa, t'ĩĩ hēnh né hē ÿ bahōm, ÿ dajēp hyb n'aa sa nemuun —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

³⁴ Ti m' taky hadoo:

—Jerusarēnh, Jerusarēnh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagã Do ky n'aa rod. Pã me ramahek'uut bē wē P'op Hagã Do mejũũ doo, radejēp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ÿ karēn paawã ÿ bataa a babuuj, nesaa do mahãnh ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ÿÿn ta kēg yt hã tata bēēh do mo n'aa me. Tii da ÿ badoo paawã sa hã, dooh tii d' rakarēn bã. ³⁵ Bē hegãã da Jerusarēnh buuj, P'op Hagã Do beréd hōm da bē panang. P'op Hagã Do mak'yyts däk bē panang. Dooh da ÿ bē hapēē bã kä. Jããm né da p'aa hēnh ÿ bē bahapãh da, bē h'yy kawareem bã, hahÿÿ da bē her'ood bã: “Ky n'aa kedēng tii, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”‡

14

Saab hã Jesus nahēē do hōm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ta see pé noo gó Saab hã, Pariséw hyb n'aa jawyk do see tób bã Jesus bawēh bã m', baad mä Jesus ramatakēē. ² Tii bã m' ti anäng mä aj'yy nahēē näng doo. Dehep-ung bēēh mä ta tsyym, ta mooh. Rakarēn

‡ 13:35 Saaw-Mo 118.26

mã raheg'ããs Jesus ado hōm bã ta nahēē Saab hã, ratayy do hã. ³ Ti m' Pariséw hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ēēh do hã na-ããj mä Jesus beanh:

—Mosees ky n'aa jaw'yyk do anoo, nahēē näng do sa nahēē ji ado hōm Saab hã? Dooh g'eeh tan'oo bã? —näng mä Jesus.

⁴ Dooh m' raky gedag bã. Bag hēnh mä rabab'ēēh. Ti m' Jesus moo däng nahēē näng do hã. Ta nahēē do hōm. Ti m' tamejũũ tababaaj hōm hyb n'aa. ⁵ Ti m' tabeaanh ta wób sa hã:

—Bē t'aah, bē mas'ãã booy yb t'aah, tadēē hyy bã t'õp naēng gajat doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hē bē ej'ooj nã bã, Saab hã né paawã? —näng mä Jesus.

⁶ Dooh m' sa kyy péh.

Jesus metēek ji kanasab'ee do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m', sahōnh hē Pariséw atsyyd wät do resoos mä ta tyng n'aa baad hadoo doo bã, ji weh'ēēh do tyng n'aa. Ta ti Jesus bahapãh bã m' taky hadoo, panyyg gó m' tabeh'ũũm:

⁸ —Ket'ēē do jãm n'aa hēnh ji ratsyyd bã, bē esóts manã baad hadoo doo, hyb n'aa jawyk do tyng bē tyng. Hyb n'aa jawyk do tyng n'aa bē esóts bã, hyb n'aa jawyk do bē mahãnh tatsyyd wät do kajaa bã, ⁹ kat'ēē do noo gana do ky hadoo da bē hã: “Man'oo hahÿÿ hã ta tyng majasooh doo”, näng da. Tii bã kä da, sa matym gó da bē da nu mebyy bong. Tii bã kä, bē kahÿÿd kän ky n'aa nets'äs do tyng jó kä. ¹⁰ Bē ratsyyd bã, taw'ããts hē bē atooj dawē hã, hyb n'aa najewyk do tyng jó. Ti m' jãm no gana do kajaa bã, hahÿÿ da ta kyyh bē hã: “B'ēēp dana, p'eets hē, baad hadoo doo bã bē atooj.” Tii bã kä, tats'yyt do wób sa matym gó bē kawehēē däk da. ¹¹ Jé ta daaj hē kaweh'ēēh doo, nu mebyy wät da, ta wób sa yd jé tanu gadäg hōm. Jé ta daaj hē kawaneh'ēēh doo, raweh'ēēh da, P'op Hagã Do an'oo bã —näng mä Jesus.

¹² Ti m' tób danãh hã Jesus baher'oot:

—A waa, a tä mamoo wäd bã a sii rat-sebé, a sii rabawa hyb n'aa, matsyyd manã a najiis hedoo doo, a hÿÿj hedoo doo, a wakããn hedoo doo, a pa haj'eenh do tak'ēp ma enäh doo. Ti matsyyd bã, òm da rats'yyt

ta mabaj. ¹³ Taw'ääts hē matsyyd kasuud is do hedoo doo, k'yy gedóm do hedoo doo, nabong do hedoo doo, ty tsehēt do hedoo doo. ¹⁴ Tii bā kā da ōm P'op Hagā Do ky n'aa edēng. Dooch né paawā rahaja bā rabaj bā, P'op Hagā Do tii kā hanoo a hā ta mabaj, baad habong do paa ragenā bong noo gó — nāng mäh.

Hỹ pong jé jām haeh do hadoo panyyg n'aa hahỹh

¹⁵ Ti m' Pariséw ats'yyt do see Jesus her'oot do tamaa napäh bā m', taky hadoo: —Ky n'aa kedēng da jé hỹ pong jé, P'op Hagā Do bag'ääs do jām n'aa bā ta waa n'aa tawa bā sa sii —nāng mā aj'yy kyyh.

¹⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo: —Hỹ hadoo aj'yy ratsebé do waa n'aa, ta tā n'aa tamoo wät. Hajök tats'yyt ta sii ratab'ëes hyb n'aa ta ti jām. ¹⁷ Sahōnh hē ta waa n'aa, ta tā n'aa, tabahaja dāk bā, tamejũ ta karom tabahōm, pooj jé tatsyyd bong do tabats'yyt hyb n'aa. ¹⁸ Ti m' sahōnh hē tats'yyt do raky kamep'ëeh. Ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ŷ bets'ëē hōm hēej. ŷ karēn ŷ heg'ääs”, nāng. “Dooch ŷ haja bā ŷ ahōm bā”, nāng. “Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ŷ bahōm péh”, nāng ta kyyh.

¹⁹ Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ŷ bets'ëē wät 10 booj yb. Hỹh kā ŷ metyy, baad rado bā. Ti hyb n'aa, dooh tahaja bā ŷ ahōm bā”, nāng ta kyyh. “Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ŷ bahōm péh”, nāng ta kyyh.

²⁰ Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ŷ gat'ëē dāk äm ŷh. Dooch tahaja bā ŷ ahōm bā”, nāng ta kyyh.

²¹ Ti ta karom babaaj hōm kån, tamaher'oot mā ta kariw n'aa sa kyyh. Tii bā kā, jām no gana do kawaj'ään wäd kån sa wē, ti taky hado kån ta karom hā kā: “Nayyw hē, ahōm nā. Panang tyw n'aa me matsyyd hōm kas'uut doo, k'yy gedóm doo, ty tsehēt doo, nabong do sii hē”, nāng ta hā.

²² Ti tabahajaa bā sahōnh hē tamejũ doo, taky hadoo ta kariw n'aa hā: “Sahōnh hē ŷ bahajaa mamejũ doo da. Ti hadoo né hē, ti anāng nā ta tyng n'aa, ti anāng nā

ta waa n'aa”, nāng ta karom kyyh ta kariw n'aa hā.

²³ Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hā: “Ahōm panang bahānh. Sahōnh maw'yyt do matsyyd. ŷ karēn tóþ ŷ gabad'ëē dāk. ²⁴ Baad ŷ her'oot a hā. Pooj jé katsyyd bong doo, dooh da ŷ an'oo bā sa tā, dooh ŷ an'oo bā sa waa”, nāng ta kariw n'aa kyyh* —nāng mā Jesus sa hā.

Nyy da ji bawät Jesus h'yyb hata ji karēn bā ji hado bā do ky n'aa hahỹh

²⁵ Hajök mā Jesus had'aa doo, Jerusarēnh hēnh tabahōm bā. Ti m' ta jawén p'aa hēnh taty kaw'ōöd dāk, ti m' taky hadoo:

²⁶ —Bē karēn bā hēþ ŷ hata bē hado bā, taw'ääts hē bē yb, bē ŷh, bē ŷm, bē taah, bē hỹj, bē ānh bē kamahān do bahānh ŷ bē kamahān. Taw'ääts hē bē kamahān do bē hā bahānh ŷ bē kamahān. Sahōnh hē sa bahānh ŷ bē kamanahān bā, dooh bē haja bā hēþ ŷ hata bē do bā. ²⁷ Jé hēþ ŷ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeŷm bā, h'yyb nahedoo do nemon ŷh, dooh tahaja bā hēþ ŷ hata tado bā —nāng mā Jesus.

²⁸ Ti m', panyyg gó m' tabaher'oot, pooj jé m' baad mā ji hyb n'aa newëe, ji haja bā ta h'yyb hata ji ado bā. Ti taky hadoo:

—Tób pä s'ëeb haeh do tama doo, pooj jé dó taw'ääts hē tahyb n'aa newëe tahaja bā ta wē hanāng do ta sām, sahōnh hē tahaja so bā ta tób. ²⁹ Daap tadu do bā, tanetsén nā bā ta sām, dooh ji hapëe bā ta baa bā tabawäd dāk bā, ta sām bahëej jëng. Tii bā ta wób rawajehëet ta hā: ³⁰ “Wät ta ti tób tama doo. Ahëej jëng ta wē ta sām, kanaja nā tób”, nāk da.

³¹ Hahỹ panyyg see bē maa newëe: Kaneb'ooh do du doo pooj jé, dooh g'eeh sa wahë n'aa hyb n'aa newë, rahaja bā sa maji hā raj'aa ketsë, sa yd jé né paawā ta warahén n'aa? 20 miw ta maji warahén n'aa, 10 miw ta warahén tany bā? ³² Tahyb n'aa newë bā tanahajaa doo, nayyw hē tamejũ rapanāk ta maji wē, dawëe nā rababok nā ta maji, raky n'aa her'oot rakananeb'ooh hyb n'aa —nāng mā Jesus.

³³ Ti m' taky hadoo:

* **14:24** P'op Hagā Do bag'ääs do jām n'aa hēnh, ji P'op Hagā Do bats'yyt do ky n'aa hahỹh.

—Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ta wẽ hanäng doo, hẽp ÿ n'aa tanerét doo, dooh tahaja bã hẽp ÿ hata tado bã —näng mãh.

³⁴ Ti m' taky hado kãn:

—Taw'ãäts hẽ ti jukiir. Ti hadoo né hẽ, tanadah'ëed wäd bã, taw'ãäts hẽ nado wäd.† ³⁵ Dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé karën pé ÿ ma metëek do tamaa newë bã, taw'ãäts hẽ tamatakëe —näng mã Jesus kyyh.

15

B'éé kanapëe wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ma metëek bã m', sa wahẽ n'aa dajëer gedaag n'aa, nesaa do moo heb'ooh do na-ãäj hẽ rabana, Jesus metëek do ramaa newëe hyb n'aa. ² Ti hyb n'aa m', Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hẽ, raky hadoo:

—Hahÿ aj'yy nesaa do moo heb'ooh do tagadoo. Awëh na-ãäj hẽ sa sii —näk mã sa kyyh.

³ Ti m' Jesus baher'oot panyyg sa hã:

⁴ —Bẽ see tanyy bã 100 b'éé, ta masãäh, ti m' 100 hedoo do see takanapëe wäd bã, dooh g'eeh teréd dó 99 hedoo do ta masãäh, kanapëe wät do tabesoos hyb n'aa? ⁵ Ti tabaw'yyt bã kã, tasebee wät do hyb n'aa tatóg sooh ta nu k'yy hã, tamajëeh hyb n'aa kã. ⁶ Tób bã takajaa bã kã, tanaëenh da ta najiis, tanaëenh ta wób ta pa haj'eenh doo, ratsebé hyb n'aa ta sii, ta mas'ãä see taw'yyt do hyb n'aa kã, kanapëe wät do paah. ⁷ Bẽ ÿ maher'oot hahÿÿh —näng mã Jesus: Ti hadoo né da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa habong doo, tak'ëp da ratsebé baad nadoo do paa see h'yy kawareem bã P'op Hagä Do hã. 99 hadoo baad habong doo, dooh hyb n'aa rah'yy kawereem pé sa hyb n'aa ratsebee né paawä, ta bahãnh ratsebé, sét hẽ baad nadoo do paa P'op Hagä Do wẽ h'yy kawareem do hyb n'aa —näng mã Jesus.

Moweed nepä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁸ Ti m' tabaher'oot ënh panyyg see gó. Ti m' taky hadoo:

—ÿÿnh see wẽ tanyy bã 10 moweed k'ãäts tég hawak do s'ëeb, tii bã, ta see badoo wäd bã, tagataa däk ta bag, tabakoot tób, baad tabesoos da. ⁹ Tabaw'yyt bã kã, tanaëenh ta najiis, tanaëenh ta pa haj'eenh doo, ta sii ratsebé hyb n'aa moweed nepä wät do taw'yyt do hyb n'aa. ¹⁰ Ta ti hadoo, P'op Hagä Do ääs ta pa hab'ëeh do ratsebé nesaa do moo hew'ëet do paa see P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem bã.

Aj'yy ta yb wẽ matëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jesus baher'oot ënh panyyg seeh. Ti m' taky hadoo:

—Ti awät aj'yy ma näng doo. Pawóp hẽ ta taah. ¹² Ta see pé noo gó, ta t'aah tagad'oo hadoo do ky hadoo ta yb hã: “Na ÿ karën no n'aa ÿÿ, madajëb nuuj jé no n'aa paah. Nayyw hẽ ÿ karën ÿ gadoo”, näng ta t'aah. Tii bã sa yb betyn hõm ta ma ta taah sa hã.

¹³ Dooh tahajõõ nä bã ta äh, tagad'oo hadoo do bata hõm kãn sahõnh hẽ ta ma, ta yb mo haj'aa kã. Ti tabahõm kãn dawëe, hëej s'ee hënh. T'ii hënh kã tabahäj kãn sahõnh hẽ ta wẽ hanäng do paah. Tah'yyb däng do hã tabeh'ëenh. ¹⁴ Ti bahãnh kã ta dajëer bahëej jëe kãn. Dooh wäd ta dajëer kã. Tii bã awäd kãn sah. Asa kãn. Dooh tadoo wät péh. ¹⁵ Ti ta tyw n'aa esóts kãn tamoo wät doo. Ti awät aj'yy too yb masãäh näng doo. Ti hã tabetsëe tamoo wät doo. Ti tamoo wäd kãn, too yb tahagãã kãn. Too yb tanejë kãn. ¹⁶ Tak'ëp ta ti aj'yy basa kãn. Takarën paawä too yb waa tabawa. Dooh hanoo pé ta hã ta waa.

¹⁷ Tii bã tat'yyd kamehĩn kãn. Ta h'yyb gó taky hadoo: “Jajé, sahõnh hẽ ee sii moo bong doo, ee karom, dooh rasa bã. Anäng sa waa. Mad'aak né sa waa. Ti ÿ bas'as babä”, näng. ¹⁸ “Taw'ãäts hẽ ÿ babaaj hõm ee wẽ”, näng ta kyyh. “ÿ maher'oot ta ti ee”, näng. “‘Ee’, näng da kèh ÿÿ”, näng, “‘nesaa do ÿ moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ãäj hẽ’, näng da kèh ÿÿ”, näng ta kyyh ta h'yyb gó. ¹⁹ Ti tahyb n'aa newëe ta h'yyb gó: “ÿ etsëe da ÿ moo wät doo. ‘A karom däg da ÿÿh. Dooh a t'aah ÿ doo wäd bã’, näng da

† 14:34 Jukiir nadah'ëed wät do hadoo, Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yy gejë hõm doo.

ÿÿh”, näng ta h'yyb gó. ²⁰ Ti tababaaj nä kán p'aa hēnh kā ta yb wē kā.

Takajaa bā kā ta yb wē, dawēē naa ta yb gadoo. Baad ta yb gadoo. Dawēē naa tabahapäh bā, tat'yyd mehīn. Ti tawaj'aa dāk ta wē, takedēng hyb n'aa. Tawaké dāk, ta tapa tsanetsub wāt takedēng do heen n'aa. ²¹ Ti ta t'aah ky hadoo: “Ee”, näng, “nesaa do ÿ moo wād wāt P'op Hagä Do hā, a hā na-āāj hē”, näng. “Dooch a t'aah ÿ mamaneēj wād bā”, näng ta kyyh.

²² Ti ta yb ky hadoo ta karom hā: “Nayyw hē, bē mana saroor tak'ēp hanām doo, ta hā bē dadäg. Ta ma poo heen n'aa, ta tsyym suun sii hē bē mana. ²³ Bē naboh booj yb t'aah hepuh doo, ēr nejē häng doo, ēr tsebé do tā n'aa”, näng. “Ēr tsebé da, p'aa hēnh tah ÿ kajaa do hyb n'aa”, näng. ²⁴ “Dajēp do hadoo hahÿ tah ÿÿ. Edēb wāt p'aa hēnh hÿÿ kā. Nepä wād paah. Hÿÿ kā kaw'yyt p'aa hēnh”, näng ta yb kyyh ta karom hā. Tii kā ratsebee kán, rabajām kán ta hyb n'aa kā.

²⁵ Ta t'aah seeh, wah'ēeh hadoo do moo wāt sa joom banäng bā. Ti nuuj jé takajaa. Wah'ēeh hadoo do bajēng bā kā, tamaa newē dāk ketēn doo, kejām doo. ²⁶ Ti tanaēenh sa karom seeh. Tabeaanh hēd n'aa ta tii. ²⁷ “A hÿÿj kaja nä p'aa hēnh”, näng. “A yb mejūū āā naboh jat booj yb t'aah hepuh doo, ēr tsebé do tā n'aa, baad takajaa do hyb n'aa”, näng sa karom kyyh ta hā.

²⁸ Ti wah'ēeh hadoo do kawaj'āān kán. Dooch takarēn bā tajēē suun tób gó. Ti ta yb banyyh tamaher'oot hyb n'aa, tabajēē suun hyb n'aa. ²⁹ Dooch ta t'aah karēn bā tamaa newē bā ta ti taher'oot doo. “Hajōō ta baab tak'ēp ÿ moo wād wāt a sii”, näng ta yb hā. “Dooch noo gó ōm ÿ ky nadaheeh péh”, näng. “Dooch noo gó tabad'op hē man'oos pé b'ée t'aah, najis ÿ daheeh āā tsebé do tā n'aa”, näng ta kyyh. ³⁰ “Hÿÿ kā a t'aah mahanäng doo, ÿÿj hajōk sii he'ÿÿh do hā tabahāj jēng do a dajēēr tababaaj nä bā kā, mamejūū ranabooh booj yb hepuh doo!”, näng wah'ēeh hadoo do ta yb hā.

³¹ Ti ta yb ky hadoo: “Tah ÿÿ”, näng, “pa ÿ had'yyt ti ōm bagā”, näng ta yb kyyh. “Sahōnh hē wē ÿ haym doo, a ma had'yyt né hē tii”, näng. ³² “A hÿÿj ti hÿ dajēp do paa

hadoo. Hÿÿ kā edēb wāt p'aa hēnh. Nepä wāt do hadoo, p'aa hēnh takaw'yyt”, näng. “Ti hyb n'aa, taw'āāts hē né hē tii d' ēr tsebé, taw'āāts hē né hē jām ji moo wāt”, näng ta yb kyyh wah'ēeh hadoo do hā —näng mā Jesus panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot.

16

Ta kaser n'aa kamatakēē do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta ma matēg hā Jesus maher'oot hahÿ panyyg:

—Ti awāt aj'yy tak'ēp ma näng doo. Ta see pé noo gó ramaher'oot ta kaser n'aa ky n'aa. Dooch m' baad tanä ta kariw n'aa ma, tah'ēenh mä ta ma. ² Ti hyb n'aa tanaēēj kán ta wē. Teaanh ta hā: “Nyy d' ti a ky n'aa ÿ ky n'aa napäh doo?”, näng. “Taw'āāts hē maheen n'aa eta hōm dajēēr n'aa hā, ma ÿÿ hā na-āāj hē. Dooch da kaser ÿ n'aa mado wād bā”, näng ta kariw n'aa kyyh.

³ Ti ta h'yyb gó ta kaser n'aa ky hadoo: “Nyy d' ÿ bad'oo hÿÿ kā?”, näng. “Kariw ÿ n'aa dooch da takarēn wād bā ÿ moo wād wāt ta sii. Dooch ÿ haja bā tak'ēp hadoo do ÿ moo wād bā. ÿ nu mebyng na-āāj ÿ ets'ēē ub bā dajēēr”, näng ta kyyh ta h'yyb gó. ⁴ Ti taky hadoo ēnh ta h'yyb gó: “ÿ hapēē dāk hÿÿ kā nyy d' ÿ bad'oo, sa tób hēnh ÿ ragadoo hyb n'aa, ÿ moo wāt do bahēēj jēng bā”, näng ta kaser n'aa ta h'yyb gó.

⁵ Ti tanaēenh ta wē sét ken'yyh ta kariw n'aa wē kūt enäh doo. Pooj jé kajaa do hā tabeaanh: “Nyy hē a kūt kariw ÿ n'aa wē?”, näng.

⁶ “100 ta hood joom syyj”, näng aj'yy.

Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahÿ a kūt heen n'aa. Nayyw hē, merii däg ta heen n'aa papuuj”, näng. “Merii däg a kūt 50”, näng ta kyyh ta hā. ⁷ Ta see hā tabeaanh ēnh: “A kūt ēnh kariw ÿ n'aa wē?”, näng ta kaser n'aa. “100 wog tiriig s'ēēb”, näng kūt näng do see kyyh. Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahÿ a kūt heen n'aa. Papuuj merii däg. 80 wog da merii”, näng ta kyyh. Tii d' had'yyt tabedoo hōm ta wób sa hā.

⁸ Tii bā ta kariw n'aa hyb n'aa meuunh ta hā, kamatakēē do hyb n'aa ta kaser n'aa paa kā, ta ma baad nan'yyh do paah —näng mā Jesus her'oot do panyyg.

—Te hub né hē —näng Jesus. —P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh doo, baad rakamatakëe ta wób sa hä rabahed'oo do hä. P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa mahänh rakamatakëe ta tii hä —näng mä Jesus.

⁹ Ti m' Jesus baher'ood kän ta ma matëg sa hä panyyg ky n'aa kä:

—Bë ÿ maher'oot —näng mäh. —Taw'ääts hē badäk hahÿÿ bä hanäng do hä bë wë hanäng doo me ta wób bë masaa, bë najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Tii bä da, ta jawén, bë wë hanäng do badoo wät bä kä, ti anyy kän bë gadoo do hÿ pong jé. P'op Hagä Do gadoo da bë t'ïi hënh —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Kanhën d'os hē ji ma hedoo doo, ji dajëer hedoo doo, baad han'yyh doo, hajöng do na-ääj hē baad taban'yyh. Kanhën d'os hē hadoo do baad nan'yyh doo, hajöng do na-ääj hē dooh baad tanä bä. ¹¹ Ti hyb n'aa, badäk hahÿÿ bä bë wë hanäng do baad bë nanä bä, dooh da P'op Hagä Do an'oo bä bë hä bë ma heh'äät do hÿ pong jé. ¹² Badäk hahÿÿ bä bë hä P'op Hagä Do anoo do baad bë nanä bä, dooh bë ma hanoo pé bë hä hÿ pong jé —näng mäh.

¹³ Ti m' Jesus ky hado kän:

—Doo sa karom haja bä pawóp ta kariw n'aa sii tamoo wäd bä séd noo gó. Tii d' tahado bä, ta kariw n'aa see dooh takamahän bä, ta see ti takamahän. Ta see wë da baad tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bë hä. Doo bë haja bä bë h'yy keséj bä. Doo bë haja bä P'op Hagä Do hä bë h'yyb däg bä, dajëer hä na-ääj hē bë h'yyb däng bä —näng mä Jesus.

¹⁴ Pariséw dajëer mä ragen'aak. Ti hyb n'aa Jesus her'oot do ramaa napäh bä m', raky n'aa rejää mä Jesus. ¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me bë ky ken'yym ta wób sa matym gó. Ti hado né paawä bë h'yyb, P'op Hagä Do hapäh bë h'yyb tym. P'op Hagä Do mak'yyts däk badäk hahÿÿ bä hanäng do tak'ëp rakamahän doo.

P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jowäw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä

Do ky n'aa rod rerih do paa kametëek paah. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm do kamet'ëeg däg kän. Hajök tak'ëp rah'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee rabahadoo hyb n'aa. ¹⁷ Ti hado né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tahëej bä. Wë, badäk hahÿÿ hëej gawatsig né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Doo ta bód had'os pé gawatsik péh. ¹⁸ Ti hyb n'aa, jé ta ÿÿm heréd hóm doo, tii bä ÿÿnh see hä takat'ëe däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii. Aj'yy see gat'ëe däg bä ÿÿnh ta patug heréd hóm doo, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do Rasaro daheeh panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' panyyg gó m' Jesus tabeh'üüm. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy tak'ëp wekâp doo. Tak'ëp ky n'aa gebah, hetsooh, ta saroor ta hä hadäk doo. Tak'ëp hanäm doo gó tabawäd had'yyt hē. ²⁰ Ta tób noo bä tabahäng aj'yy kasuud is doo, ta waa hets'ës doo. Nahëe nyy is ta tii. Rog manahuuh do tii. Rasaro ta häd. ²¹ Tak'ëp takarën paawä tabawëh, tak'ëp wekâp do tä hyyj kajäk do tũ. Awaar rahedëp ta rog, ta tii bä tabahëes bä.

²² Ti aj'yy hets'ës do dajëp bä kä, ääs ramasäg kän ta h'yyb tym hÿ pong jé kä, Abaraäm pa. Ti tak'ëp wekâp do dajëb kän na-ääj hē. Ti radakä jëng, tabanesaa hënh kä tabahöm. ²³ Tabanesaa hënh tak'ëp tabahoop bä kä nesaa doo, dawëe naa tabahapäh Abaraäm, Rasaro häd näng doo kä, ta pa. ²⁴ Ti wekâp do ky hadoo Abaraäm hä, tak'ëp ta kyyh: “Wahëh ÿÿ, Abaraäm”, näng, “ÿ mat'yyd mehÿin”, näng ta kyyh. “Mamaher'ood Rasaro ta moo poo tadatu naëng taheh'oos, nagat ÿ tadah'ëem hyb n'aa”, näng. “Tak'ëp ÿ bahoop baju doo, hahÿÿ tëeg hõh”, näng wekâp do paa kyyh.

²⁵ Ti Abaraäm ky hadoo ta hä: “Tah ÿÿ”, näng, “mahyb n'aa es'ee baad mabawät do paah. Sahõnh paa tabanäng makarën doo”, näng. “Rasaro paa ti dooh. Nesaa do

tagadoo paah. Hÿÿ kä baad ta hã kä. Hÿÿ kä h'yy gadajaa kãn. Õm hÿÿ kä hahoop nesaa doo”, nãng Abaraãm kyyh. ²⁶ “Ti anãng gaeh gadarong doo, t'õp gajëng do ta baa besuu. Babä naa karën pé t'ïï hënh tahõm bä, dooh tahaja bä. T'ïï hënh naa na-ãäj hë, dooh tahaja bä ënh”, nãng Abaraãm kyyh tak'ëp ma nãng do paa hã.

²⁷ Ti aj'yy betsëë Abaraãm hã tak'ëp, ti m' taky hadoo: “Wahëh ÿÿ”, nãng, “mamejõ Rasaro tabahyng ee tób hënh”, nãng. ²⁸ “Ti abong nä ji ma poo oow pé wakãn haa tii bä”, nãng ta kyyh. “Mamejõ baad tameraher'oot, babä tak'ëp ji ahoop doo bä ranana hyb n'aa nemon ÿÿ”, nãng tak'ëp ma nãng do paa kyyh.

²⁹ Tii bä Abaraãm ky hadoo: “Doo. Ti anãng Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah. Taw'ãäts hë ti né ramaa newë raner'oot bä. Tii hã rapanyyg enä kãn”, nãng Abaraãm.

³⁰ “Doo, wahë ÿ n'aa”, nãng aj'yy. “Sét hë dejëp do mahang ganä wäd bä, sa wë tahõm bä, tii bä kä da rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë”, nãng aj'yy kyyh.

³¹ Ti Abaraãm ky hadoo: “Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa ramaa nanewë bä, tii bä na-ãäj da dooh ramaa newë bä ganä wät doo”, nãng Abaraãm kyyh tak'ëp wekãp do paa hã.

17

Nesaa do hã ta see ji h'yyb tatuk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg hã:

—Tanyy had'yyt né hë nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, P'op Hagä Do rejãã da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo —nãng mäh. ² —Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä, ji radawäts tu tame t'õp ji pahäs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëeh do seeh, hahÿ karapee hedoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh doo, ji h'yyb tatug bä, nesaa do tamoo wät hyb n'aa —nãng mäh. ³ —Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä, ji h'yyb tanatuk hyb n'aa ta seeh —nãng mäh.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahÿÿh

—A da hadoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh do seeh nesaa do tamoo wäd bä, mageãm, tamoo nawät hyb n'aa baad nadoo doo. Nesaa do hã tat'yyd kamehïïn bä, taw'ãäts hë mahyb n'aa mabaan hõm ta hã tii bä. ⁴ Séd noo gó né hë 7 nuu me nesaa do a wë tamoo wäd bä, 7 nuu me tets'ëë bä mamabaan hyb n'aa, taw'ãäts hë baad mahyb n'aa mabaan hõm né hë —nãng mä Jesus.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do raky hadoo ta hã:

—Tak'ëp man'oo magyys hë P'op Hagä Do hã ãã h'yy ka'eeh hyb n'aa —näk mäh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Motaad häd nãng do tym, nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahÿ b'aa bë mejũũ takadawäts nyh, takadawäts tu ta me akajar me. Bë paawä taky daheeh —nãng mäh.

⁷ Ti m' panyyg gó m' tabeh'ũũm. Ti m' taky hadoo:

—Ji karom kanep'aak do gëew gó tamoo wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, b'éé tahagãã wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, dooh ta kariw n'aa an'oo nä bä nayyw hë ta waa tabawa. ⁸ Tabawëh pooj jé ta kariw n'aa mejũũ da tamoo wät ta tä n'aa, tii bä tamana kãn ta kariw n'aa tä kä. Tii bä kä, ta kariw n'aa bahajaa bä kä tawëh doo, tii bä kä ta karom bawëë kãn. ⁹ Ta karom moo hew'ëët ub né tii. Ti hyb n'aa, “taw'ãäts hë” ta kariw n'aa naher'oot ta hã. ¹⁰ Ti hado kãn bë hã kä. Sahõnh hë bë bahaja däk bä bë P'op Hagä Do mejũũ doo, taw'ãäts hë hahÿÿ da da bë kyyh: “Ãã moo heb'ooh do né hë tii. Doo ãã gahëen bä ãã hã P'op Hagä Do j'aa etsë doo, tamejũũ do ãã bahajaa do hyb n'aa”, bë noo da —nãng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Ajyy rog maneh'uuh do Jesus heso hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jerusarënh hënh Jesus bahõm bä, Samarija häd nãng do häj n'aa, Garirej häj n'aa baa besuu n'aa me tamahõm. ¹² Panang see bä takajaa bä kä, tamamuun 10 ajyy, rog maneh'uuh do sa nahëeh. Dawë mä rabab'ëeh. ¹³ Ti m' tak'ëp mä ranaënh:

—Jesus, ãã Wahë N'aa —näk mäh. — Mat'yyd mehĩn ããh! —näk mäh.

¹⁴ Ti m' Jesus bahapäh bä m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wë, bë hä raheg'ããs hyb n'aa bë heso padäg bä —näng mäh.

Ti m' rabahõm. Ramahõm me m' rameheso padëek.

¹⁵ Ti m' sét hë m' matëh nä Jesus wë, tahapäh do hyb n'aa has'oo däk doo. Tak'ëp mä ta kyyh. P'op Hagä Do taj'aa etsëe kån.

¹⁶ Tũũ takadawäts hyng Jesus bagëet bä, taweh'ëeh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ãäts hë Jesus. Ý mahaso däk! — näng mäh.

Samarija buuj mä ta tii.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—N'yy hënh ta wób? —näng mäh. —Ý heso hõm sahõnh hë. Hëd n'aa sahõnh hë ranana? —näng mäh. ¹⁸ —Ta wób dooh ramatëh bä. Jããm hë hahÿ Judah buuj nadoo do matëeh p'aa hënh, P'op Hagä Do hä taj'aa etsë hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' aj'yy hä taky hadoo:

—As'ëeg g'ëed! Õm has'oo däk ý maky daheeh do hyb n'aa —näng mäh.

P'op Hagä Do bag'ããs do panyyg n'aa hahÿh

²⁰ Ti m' ta see pé noo gó, Parisëw reaanh Jesus hä:

—Ny noo gó sahõnh hë P'op Hagä Do bag'ããs do du däk? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hë P'op Hagä Do bag'ããs do du däk doo, dooh da ji hapëe bä ji matym me ta heen n'aa —näng mäh. ²¹ —Doo da raky hado bä: “Wät nanäng, wät hahÿh”, ranoo bä takajaa bä. Ji hapäh do nado ta ti ji matym me. Ji matym me ji wén napäh, ji h'yyb tym gó da P'op Hagä Do bag'ããs do banäng —näng mäh.

²² Ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Ti awät da ti noo gó tak'ëp nesaa do ji wë. Ti noo gó da tak'ëp da bë karën ýh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jë Hana Do bë bahapäh. Sët nuu me hadoo pé da bë karën bë baheg'ããs. Doo da bë haja nä bä bë hegãã bä. ²³ Ta wób da daap da bë rapanäk

ÿ kajaa doo. “Wät hahÿh”, näk da ta wób. “Wät nanäng”, näk da ta wób. Bë ky dahë manä ta ti hedoo doo. ²⁴ Ýh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jë Hana Do kajaa bä, sahõnh hë da ý rabahapäh. Hawyp doo, wë hä naa jë pad'yyt hë sahõnh hë tabawag hõm do ji hapäh do hadoo da ý kajaa do rabahapäh. ²⁵ Ti pooj jë da ýh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jë Hana Doo, hajõng da tak'ëp ý ahoop näh. Badäk hahÿh bä da hë habong do ý raty n'aa ges'yyk da.

²⁶ P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né da rababok da ýh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jë Hana Do kajaa do pooj jë. ²⁷ Sahõnh hë tabag'yyyp do pooj jë, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebë do waa n'aa reëek, ratsebë do waa n'aa rawa. Rakehet'ëe doo da raketëe. Doo rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëe p'ëe bä kä. Ti m' rabagyyb kån, ti m' sahõnh hë radejëb kån.

²⁸ Ti hadoo né hë m' Róh häd näng do hawät noo gó ënh. H'yy kanap'eed né hë m' ti noo gó ënh. Ramoo heb'ooh paa m' ratsebë do wa n'aa, reëek ratsebë do waa n'aa. Rahesäm paa m', rahetsë paa m', rahejóm paa m', ratahem'aa sa tób. ²⁹ Sa panang, Sodoma häd näng do Róh beréd hõm bä kä m', tëeg hõõ, saw'aak do mahÿhnh doo, kajäk sa jó. Ti mahÿhjä mä sahõnh hë ragawatsig hõm Sodoma panang buuj.

³⁰ Ti hadoo né da, dooh rah'yy kap'eed bä, ýh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jë Hana Do kajaa do pooj jë. ³¹ Ti noo gó kä, p'op tób gadäk do jó hasooh péh, taw'ãäts hë da dooh tajëe suun bä tób gó, ta h'ëed tabehëen hyb n'aa paawä. Taw'ãäts hë nayyw hë takejën hõm, tabedëp hyb n'aa. Ti hadoo né da ta joom hood hënh hawät doo. Taw'ãäts hë nayyw hë da takejën hõm. Taw'ãäts hë dooh tajëe bä, tehëen bä ta h'ëed hedoo doo. ³² Bë hyb n'aa newë Róh ým ti noo gó.* ³³ Jë badäk hahÿh hä ji hawät do hä tak'ëp kamahän doo, ta ma hyb n'aa hawät péh, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëe bä. Jë ta wë hanäng do heréd hõm péh, dooh ta hä tabaa es'ĩi bä, edëp da, P'op Hagä Do wë da tanu däng. ³⁴ Ý kajaa bä kä, pawóp

* 17:32 Róh ýh wén dajëp, ta wak'ããb takamahän do hyb n'aa!

hē ha'ỹȳh do sa see da ỹ mahũũm si ỹȳ, ta see da keréd hõm. ³⁵ Pawóp hē hedoo pé ỹȳj tiriig ramoo bok do sa see da ỹ mahũũm si ỹȳ, ta see da ỹ eréd gëët. [³⁶ Pawóp hē hedoo pé ajyy gëew gó moo bok do sa see ỹ mahũũm, ta see dooh ỹ mahũũm bä —näng mä Jesus.]†

³⁷ Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Nyy bä ti bawät maher'oot doo? —näk mäh.

Ti m' panyyg gó m' Jesus ky hadoo:

—Dajëp do bajat bä, tii bä da kuruj-du rakata padëek —näng mä Jesus.‡

18

Patug tamah do panyyg n'aa hahỹȳh

¹ Ti m' panyyg gó m' Jesus ma metëek ta ma matëg hã, raky n'aa etsëë had'yyt hyb n'aa, ranerét hyb n'aa raky n'aa etsëë doo.

² Ti m' taky hadoo:

—Sa panang bä ti awät aj'yy tak'ëp hyb n'aa jawyk doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã tah'yy kae bä ti aj'yy. Dooh tawehëë bä ta wób.

³ Ti ỹȳnh patug tamah do tets'ëë had'yyt hē, tamasa hyb n'aa ta majĩ ky n'aa.

⁴ Pooj jé dó, dooh tahyb n'aa p'eed bä, dooh taky dahé bä ỹȳnh her'oot doo. Ti ta jawén kã, taky hadoo ta h'yyb gó: “Dooh né paawä P'op Hagä Do hã ỹ h'yy kae bä, dooh né paawä ta wób ỹ wehëë bä, ⁵ ỹ masa dó hỹȳ kã, ỹ mo n'aa jesuu hỹȳ kã. Ỹ mo n'aa najesu bä, ỹ ky nap'eed bä, ỹ d' h'yyb napan däg, ỹ tah'yyb panasä had'yyt do hyb n'aa”, näng aj'yy hyb n'aa jawyk do kyyh ta h'yyb gó —näng mä Jesus.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa newë aj'yy ky n'aa ka-her'oot do hã. Bë hyb n'aa newë ta ti kametëek doo —näng mäh. ⁷ —Ky nes'aa né paawä ta ti aj'yy hyb n'aa jawyk doo, ta jawén kã tamasa kã. Ti bahãnh P'op Hagä Do ky enyym. Baad P'op Hagä Do masa, baad tamo n'aa jesuu ta wë tasëew hõm doo, ta hã had'yyt hē ky n'aa etsëë doo. Dooh bap peej ji gadaa bä P'op Hagä Do an'oo bä. Nayyw hē tagadoo ji ky n'aa etsëë

doo. ⁸ Nayyw hē baad hadoo do tabanoo ji hã —näng mäh.

Ti m' tabeaanh:

—Ỹȳh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa bä, ỹ aw'yyt g'ee da badäk hahỹȳ bä hã ỹ h'yy ka'eeh doo? —näng mä Jesus.

Parisëw, dajëer gahedak do daheeh panyyg n'aa hahỹȳh

⁹ Ti m' Jesus ma metëek do maa new'ëë do mahang ti abong mä ta wób, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da rababok red'oo doo, sa hã hē rahegãã bä. Kasab'ee do me ta wób ramakyys. Sa hã m' Jesus baher'oot hahỹ panyyg:

¹⁰ —Ti abong pawóp hē ajyy P'op Hagä Do tób n'aa hënh hah'ũũm doo, P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëë hyb n'aa. Sét hē Parisëw, ta see sa wahë n'aa dajëer n'aa gahedak doo.* ¹¹ Ti Parisëw, ta m'aa hënh mä tabag'ëed däk, ti m' taky n'aa etsëë. “P'op Hagä Doo”, näng, “a hã ỹ h'yyb tsebë, dooh ta wób nesaa do moo heb'oooh do ỹ hado bä do hyb n'aa. Dooh wahed'ii do ỹ do bä. Dooh nesaa do moo hed'oo do ỹ do bä. Dooh ta wób sa ỹȳm sii he'ỹȳh do ỹ do bä. Dooh hahỹ dajëer gahedak do hadoo ỹ hado bä”, näng. ¹² “Pawóp nuu me sét semaan ken'yyh òm ỹ hyb n'aa esee ỹ noo kanawa doo me. Sahõnh hē ỹ gadoo do uuh ỹ an'oo had'yyt a hã”, näng Parisëw kyyh P'op Hagä Do hã.

¹³ Dajëer gahedak doo, dawëë tabagëët. Dooh hỹ pong jé taty däg bä, rabahed'oo doo da raky n'aa etsëë bä. Ta h'yyb tagedyyk t'yyd kamehĩn do ky n'aa. Ti taky hadoo: “P'op Hagä Doo, ỹ mat'yyd mehĩn”, näng. “Nesaa do moo hew'ëët do ỹȳh”, näng ta kyyh —näng mä Jesus panyyg gó ta her'oot doo.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'oot baad ub —näng mäh. —Sa tób hënh rababaaj hõm bä kã, dajëer gahedak do ky n'aa etsëë do P'op Hagä Do gadoo. Ta ti tii, baad hado däk ta h'yyb tym P'op Hagä Do an'oo bä. Parisëw, ti dooh P'op Hagä Do gado bä. Sahõnh hē sa daaj hē kaweh'ëeh doo, nu mebyy bong da, ta wób

† **17:36** Ta hã h'yy ka'eeh do tamahũũm, ta wób ta hã h'yy kana'eeh do rabaym da, tahanäng pé m' tii. ‡ **17:37** Wyt ta maab hē, ji bahapäh da ti ta tii, tahanäng pé m' Jesus her'oot doo. * **18:10** Dooh m' ragenaag bä dajëer Roma buuj hã kan'oo däk do gahedaag n'aa.

sa yd jé da ranu gapadäg hõm. Jé ta daaj hē kawaneh'ëeh doo, raweh'ëeh da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' ta wób ramena sa taah ned'ëed is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ÿÿm mäh. ¹⁶ Ti m' karepé Jesus naëënh ta wë, ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Na ramena karepé wë ÿÿ. Bë geãm manäh! Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hē P'op Hagä Do bag'ääs do karapee hedo padëek doo —näng mäh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ääs do karapee tado bä da. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' aj'yy sa wahë n'aa see eanh mä Jesus hã. Ti m' taky hadoo:

—Baad õm ma matëg! —näng mäh. —Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad ub hã ÿ mabanäng? —näng mäh. —Jããm hē P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh —näng mäh. ²⁰ —Mahapäh hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aã manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Manaboh manä a da hadoo doo. Etsëeg manäh. Daap hē maky n'aa tapa manä ta wób. Mawehëe a yb, mawehëe a ÿÿn”† —näng Jesus ta hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã.

²¹ —P'ooj ub, ÿ karapee noo gó ÿ panyyg kadeheeh né hē tii hã —näng mä aj'yy Jesus hã.

²² Ti m' ta her'oot do Jesus maa napäh bä kä, taky hadoo ta hã:

—Sét hē ti hawät a hã —näng mäh. —Mesëem hõm sahõnh hē a wë hanäng doo. Man'oo ta sãm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä, hÿ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti

jawén, ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.

²³ Ti m' ta hã Jesus her'oot do aj'yy maa napäh bä m', h'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekâp do hyb n'aa.

²⁴ Ti m' Jesus ty gadäk ta wë, ti m' taky hadoo:

—Hejooonh né hē wekâp do sa hã P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh. ²⁵ —Hejooj né paawä kameer hã tatabëej bä gats'uus doo gó, ta bahãnh tabahejooonh wekâp do sa hã, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁶ Tii bä m', ta ti maa nap'ëeh do raky hadoo:

—Jaa ënh ti P'op Hagä Do wë hasëek ënh? —näk mäh.

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ji daaj hē ji nahaja bä paawä P'op Hagä Do wë ji as'ëeg bä, P'op Hagä Do hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hē äã wë hanäng do paa äã beréd hõm, a hataa äã bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: P'op Hagä Do bag'ääs do hyb n'aa heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta ÿÿm, ta wakãän, ta yb, ta ÿÿn, ta taah, ³⁰ ta bahãnh hajõng da tagadoo badäk hahÿÿ bä ta mabaj. Ta jawén kä, hÿ pong jé kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti m' sa m'aa hënh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Ër ah'ũũm Jerusarënh hënh —näng mäh. —Sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod reri bong do paah, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ky n'aa hã, kametä däg kãn hÿÿ kä hã ÿÿ —näng mäh. ³² —ÿ da rahaëëj däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh. —ÿ da raky n'aa ej'ees. ÿ da raky n'aa rejãã. ÿ da rahetsoos. ÿ da rahewyÿh. ÿ da radajëeb kãn —näng mäh. ³³ —Tamawoob

† 18:20 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

hē āh ŷ jawén paa bä, ŷ d' ganä wäd kän — näng mä Jesus.

³⁴ Dooch m' Jesus ma matëg rah'yy genä bä Jesus her'oot do hä. Kejën Jesus hanäng pé ta ti sa hä. Dooch m' rah'yyb mepëë bä Jesus her'oot do hä.

Ty tamah do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä Jesus kajaa bä kã m', ti ahäng mä ta tyw n'aa nabyy me ty tamah doo. Tahetsë mä dajëër ta tii me tebës do sa hä. ³⁶ Ti m' hajök do ta tii me m' tab'ëës do tamaa napäh bä m', teanh sa hä h'ëed ta tii. ³⁷ Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jesus, Nasaréh hënh naa, ti ti tabës — nãk mä ta hä.

³⁸ Ti m' tageëej wät. Hahÿÿ da m' ta kyyh: —Mat'yyd mehīn ŷÿh, Jesus, Dawi panaa! —näng mäh.

³⁹ Ti m' poo hënh hah'ũũm do raky ge'ÿÿm, bag hënh tabahäng hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp tageëej wät tii bä:

—Mat'yyd mehīn ŷÿh, Dawi panaa! — näng mäh.

⁴⁰ Ti m' Jesus baym. Ti m' tamejũũ ramaana ta wë. P'eets hë Jesus wë tabag'ëed däk bä m', Jesus beaanh ta hä:

⁴¹ —H'ëed ti makarën ŷ moo wät a hä? — näng mäh.

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —ÿ karën ŷ begãã däk —näng mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo ta hä: —Mabegãã däg —näng mäh. —Hã ŷ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa òm has'oo däk‡ —näng mäh.

⁴³ Ti m' nyyw hë m' tabahapëë däk. Ti m' tabahòm kän Jesus sa jawén. P'op Hagä Do hä m' taj'aa etsëë kän. Hajök do na-ããj mäh, rabahapäh bä m', raj'aa etsë né hë m' tii d' ënh.

19

Sakéw häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus bajëë suun panang Jerikó häd näng do noo bä. Ti m' panang me m' tatabës. ² Tii bä m' ti awät mä aj'yy Sakéw häd näng doo. Dajëër gahed'aak do wahë

n'aa see m' ta ti Sakéw. Tak'ëp mä ta ma näng. ³ Takarën paawä m' Jesus taheg'ããs. Dooch m' tahaja bä, tũũ tanu däg is do hyb n'aa, hajök do raty gasuu do hyb n'aa m'. ⁴ Ti m' sa pooj jé tawaj'aa hõm, b'aa hä m' tabas'ëeg sooh, tabahag'ããs hyb n'aa baad ub Jesus hana doo.

⁵ B'aa basooch bä m' Jesus kajaa bä m', tabahag'ããs p'op b'aa hä, ti m' taky hadoo Sakéw hä:

—Nyyw hë ahyyh —näng mäh. —Badah a tób bä ŷ nu däng —näng mäh.

⁶ Ti m' tabahy gëet, h'yyb tsebë doo me tagadoo Jesus ta tób bä.

⁷ Sahõnh hë m' rabahapäh bä m' ta tii, baad nadoo doo me m' ramaher'oot. Baad nado m' ti sa hä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Nesaa do moo hew'ëet do tób hënh tabajëë suun. Tawëh ta sii —nãk mäh.

⁸ Ti m' Sakéw bas'ëeg gëet, ti m' Jesus hä taky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —ÿ anoo hÿÿ kã wakãp ŷ bód, ŷ gakook kas'uut do sa hä —näng mäh. —ÿ wad'ii bä ta wób, 4 nuu me ŷ banoo ŷ ab'aanh doo.

⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Naga hë hahÿÿ bä tób bä haj'eenh do P'op Hagä Do bed'ëep, Abaraãm panaa heh'ãat, Abaraãm karapee hahÿ aj'yy tabahadoo do hyb n'aa —näng mäh. ¹⁰ —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ŷ ahyng babã ŷ besoos hyb n'aa, ŷ bed'ëep hyb n'aa ta s'ee hënh habong do paa P'op Hagä Do mahãnh —näng mä Jesus kyyh.

Ji moo sahõnh hë hadoo do karom panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m', ta ti taher'oot do maa napäh do hä Jesus baher'oot panyyg. Edaa däk Jerusarënh panang. Nyyw hë P'op Hagä Do bag'ããs do tadu doo red'oo mäh. Ti hyb n'aa Jesus baher'oot sa hä hahÿ panyyg:

¹² —Ti awät aj'yy sa wahë n'aa t'aah. Dawëë, häj n'aa s'ee hënh takarën tabahòm, t'ĩ hënh hajõng häj n'aa bagã n'aa ta hä tamejũũ hyb n'aa, ta häj n'aa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Tii b' naa da tababaaj nä p'aa hënh ta häj n'aa hënh. ¹³ Ti m',

‡ 18:42 Dawi makũ panaa mahang ti ganyyh da ji h'yyb tym dëeb, P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa p'ooj ub Dawi hä. Jesus né hë tii, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa aj'yy ty tsahët do ky daheeh. Ti hyb n'aa “òm has'oo däk hä ŷ mah'yy kae däk do hyb n'aa”, Jesus wén näng.

tabahõm pooj jé, tatsyyd bong ta wë 10 ta karom wób. Sét moweed k'ãäts tég gabarëéh do tabanoo sét ken'yyh sa hã. Ti tamejũ ta tii me ramoo bok hyb n'aa, ta dajëër kah'ũum hyb n'aa ta s'ee hënh tawäd nuuj jé. Ti tabahõm kãn.

14 Ta karapee wób dooh ragenaaag bä ta ti aj'yy. Ti hyb n'aa ramejũ ta rod n'aa, ta jawén rabahõm hyb n'aa, hajõng häj n'aa bagã n'aa hã ramaher'oot hyb n'aa, rakanarën do ta ti aj'yy sa wahë n'aa tado bä.

15 Tii kä m', ta wób dooh né paawä rage-naag bä, ti né sa wahë n'aa däg. Ti ta häj n'aa hënh tababaaj hõm kãn. Takajaa bä kä tamejũ ranaëënh ta wë ta karom, dajëër tahanoo do paah, tahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ta ti dajëër kä.

16 Ti m' pooj jé hana do ky hadoo: “Wahë ÿ n'aa”, näng, “a dajëër jó ana 10”, näng ta kyyh.

17 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Baad ub mamoo wäd wät”, näng. “Karom baad hadoo do õm”, näng. “Baad maban'yyh, kanahën d'os hë né paawä, ti hyb n'aa da ÿ anoo hÿÿ kä a hã 10 panang mabag'ãäs hyb n'aa”, näng ta kariw n'aa kyyh.

18 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo: “Wahëh ÿ n'aa”, näng, “a dajëër jó ana 5”, näng ta kyyh.

19 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “A hã kä ÿ anoo 5 panang bagã n'aa õm kä”, näng.

20 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo: “Wahë ÿ n'aa”, näng, “hÿ a dajëër hã ÿ manoo do paah”, näng. “Saroor me ÿ bahabën däk, ti ÿ benyyw däk mamatëéh bä kä”, näng. 21 “Tak'ëp mamejũ a karom sa hã. Ti hyb n'aa õm ÿ jeÿÿm”, näng. “Mado hõm a ma nadoo doo. Mataa joom mane-joom doo”, näng ta karom kyyh.

22 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: “Karom ky nesaa do õm”, näng. “A kyy hyb n'aa õm ÿ ky n'aa etyy hÿÿ kä”, näng. “Mahapäh mä, a nooh, tak'ëp baad ÿ ban'yyh karom ÿ moo bok doo, ma ÿ nadoo do ÿ ado hõm mäh, joom ÿ nejoom do ÿ ataa, a nooh”, näng. 23 “Mahapäh mäh, a nooh. Hëd n'aa dajëër manan'oo däk dajëër me moo heb'ooh do sa hã? Tii bä kä, ÿ kajaa

bä kä, ta bahãnh paawä ÿ gadoo dajër ÿÿ”, näng ta kariw n'aa ta hã.

24 Ti ta pa hab'ëéh do hã taky hadoo: “Bë ado hõm sét hë moweed ta wë hanäng doo. Bë an'oo 10 moweed wë näng do hã”, näng ta kyyh.

25 Ti raky hadoo: “Ãã wahë n'aa”, näk. “Ti anyy däk ënh 10 ta wë.”

26 Ti taky hadoo: “Bë ÿ maher'oot”, näng. “Jé wë näng do sa hã, ti bahãnh takan'oo däk sa hã.* Kanahën d'os hë wë näng doo, kanahën had'os do sii hë ta wë hanäng do kado hõm da”,† näng. 27 “Hÿÿ kä majë ÿÿ hã kä, ÿ rakanarën do sa wahë n'aa ÿ nahadoo hyb n'aa, bë manaa babä. Bë dajëëb matym ÿÿ gó”, näng hëëj wahë n'aa kyyh —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'ũum sa hã.

Baad Jerusarënh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

28 Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg ta her'oot doo, tabahõm kãn mä Jerusarënh hënh. 29 Ti m' tabedaa däk bä panang Betapagéh, Betanija häd enäh doo, waëë joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hë ta ma matëg Jesus mejũ mä sa pooj jé. Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hã:

30 —Bë ahõm panang hënh bë pooj jé badäk doo hënh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasoooh nä doo. Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë asood hõm da, bë mana wawëë hë —näng mäh. 31 —“Hëd n'aa ti bë as'oot?”, ranoo bä, “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën”, näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.

32 Ti m' rabahõm, ti m' Jesus maher'oot doo da né hë m' rabawyyd kãn. 33 Ti m' rabas'oot bä kä m', ta danäh rabeaaj kãn:

—H'ëed ti bë hab'ëéh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mäh.

34 Ti m' raky hadoo:

—Ãã wahë n'aa karën —näk mäh.

35 Ti m' ramana kãn Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' ramasa, Jesus bas'ëëg so kãn ta jó. 36 Jumeto jó tabahõm me m', hajök do sa hatsë sa hã padëek do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me,

* 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad raban'yyh do hyb n'aa tii. Baad ramoo bok do hyb n'aa. † 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad tanan'yyh do hyb n'aa ta hã kan'oo däk doo. Baad tamoo nawät do hyb n'aa.

raweh'ëeh hyb n'aa. ³⁷ Ti m' ta tyw n'aa waëë Oriib häd näng doo hënh naa ta poo hyng bä kä rakajaa bä kä m', hajök do ta ma matëg h'yyb tsebë doo me P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsëë kän. Tak'ëp mä sa kyyh. Raj'aa etsëë kän, sahõnh hë Jesus pahuunh do paa rahapäh do hyb n'aa. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

³⁸ —Ky n'aa kedëng hahÿ ër wahë n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!‡ —näk mäh. —Äã karën sahõnh hë hÿ pong jé h'yyb nyw gó raky daheeh P'op Hagä Doo. —Hÿ pong jé hawät do hä äã j'aa etsë —näk mäh.

³⁹ Ti m' Parisëw, sa mahang habong doo, raky hadoo:

—Ma matëg! —näk mäh. —Maky geãm a ma matëg —näk mäh.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bag hënh rabë bä paawä, hä ÿ raj'aa netsëë bä paawä, hahÿ pä paawä ÿ raj'aa etsëë kän sa jawén buuj —näng mäh.

Jerusarënh hyb n'aa Jesus baoot do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ti m' tabedaa däk bä Jerusarënh hënh, panang tabahapäh bä m', Jesus p'ää oot mäh. ⁴² Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp ÿ karën paawä hahÿÿ hä, a babuj n'aa, rabahapäh hyb n'aa paawä nyy d' rabaw'yyt sa h'yyb näw. Dooh rah'yy genä bä ta hä. Kejën sa hä —näng mäh.

⁴³ —Ti awät da a majiĩ ramoo bok do a hadë rabehea doo, tii me ramajëë p'ëë hyb n'aa. Õm da ranu get'ëë däk. Õm da ranoo gatsëë hõm. ⁴⁴ Õm da ranes'ëëm, a babuj n'aa radej'ëëp da. Dooh paa a babuj n'aa rakarën ragado P'op Hagä Do mejüü do sa mahang. Ti hyb n'aa a majiĩ da dooh da a babuuj tób n'aa pä hadoo pé rerét pé ta see jó. Sahõnh hë takepyyj hyng —näng mä Jesus Jerusarënh hä.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, kahadë doo gó, wahoo

gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii bä hes'ëëm doo. ⁴⁶ Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ da, P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëë do tób n'aa da”§ —näng mäh. —Hÿÿ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä!*** —näng mä Jesus sa hä.

⁴⁷ Ti m' tama met'ëëg had'yyt hë m' P'op Hagä Do tób n'aa bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, ta wób sa wahë n'aa na-ääj mä rakarën mä Jesus radaj'ëëp. ⁴⁸ Du daa m' rabad'oo pé hajök do Jesus manew'ëë do hyb n'aa m'.

20

Jesus hä reanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta see pé noo gó P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, panyyg hanäm do Jesus ma metëëk bä kä m', kajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, na-ääj mä Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo. ² Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?* —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ eanh bë hä ënh —näng mäh. —Bë her'ood hä ÿÿ —näng mäh. ⁴ —Jaa kyy gó Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? —näng mäh.

⁵ Tii bä m' sa m'aa hënh mä raky n'aa hajëëw bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teaanh da ër hä tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ënh?”, näng da. ⁶ Ajyy kyy gó ër noo bä, hajök do ër da rakut pä me ër dejëp hyb n'aa, sa hä m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowäw —näk mä sa kyyh.

⁷ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hä:

—Dooh äã hapëë bä jaa kyy gó —ken'ooh mäh.

‡ 19:38 Saaw-Mo 118.26 § 19:46 Isajas 56.7 *** 19:46 Baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä Jesus wén näng, tak'ëp taky n'aa gebah rabes'ëëm do hyb n'aa. Tak'ëp rabetsëëg häng tii. * 20:2 Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajök do tama metëëk do hyb n'aa na-ääj hë rawén eanh. Jesus hä he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ na-ããj né hẽ dooh ÿ her'ood bã ky gabuuj nãng do hã ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —nãng mã ta kyyh sa hã.

Joom nãng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti m' Jesus baher'ood kãn panyyg ky n'aa me sa hã.† Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa hãd nãng do ta joom. Tii b' tabahaëej dæk ta joom banãng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta s'ee hẽnh ta danãh bahõm hajõõ ta baab n'aa. ¹⁰ Joom ag wah'ëe dæk bã kã, ta danãh mejũũ ta sii moo wät do see ta kaser n'aa sa wẽ, tagadoo hyb n'aa joom ag wób. Ti takajaa bã kã, rabahewyh wät, ramejõ hõm p'aa hẽnh bag hẽnh. ¹¹ Ti ta danãh mejũũ ãnh ta seeh. Rahewyh wät né tii d' ãnh, rarahejãã, ramejõ hõm né tii d' ãnh bag hẽnh. ¹² Ti tamejõ kãn ta seeh. Rog nãng sa mo haj'aa tii kã, ti radawäts nyyh joom bahãnh.

¹³ Ti joom danãh ky hadoo ta h'yyb gó: “Nyy d' ÿ bad'oo hÿÿ kã”, nãng mãh. “Tah ÿÿ, ÿ kamahãn do ÿ mejũũ hÿÿ kã. Tah ÿ apãh da raweh'ëeh”, nãng mã ta h'yyb gó.

¹⁴ Ti tamejõ kãn. Ta kaser n'aa rabahegãã dæk bã kã, sa mab hẽ rakaner'oot. Hahÿÿ da sa kyyh: “Ta danãh t'aah hahÿÿh. Ti d' ta danã dæg ta yb jawén buuj dæg”, nãk mãh. “Ti bã, ãr dajëeb! ãr ma dæg da tii bã kã hahÿ joom banãng doo”, nãk mã sa kyyh. ¹⁵ Tii d' né kã, ramejõ hõm joom bahãnh, ti ranaboh jad kãn —nãng mã Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

Ti m' teanh sa hã:

—Nyy da joom danãh bad'oo hÿÿ kã sa hã? —nãng mãh. ¹⁶ —Ana da, tadej'ëep da ta kaser n'aa, ta wób hã da tabahaëenh tii bã —nãng mã Jesus.

Ti m' maa new'ëe do raky hadoo:

—Doo paawã tii d' ãã karën P'op Hagã Do an'oo bã‡ —nãk mãh.

¹⁷ Ti m' Jesus ty dãng sa hã, ti m' tabeaanh:

—Nyy da bẽ hã ãnh hahÿ P'op Hagã Do kyy kerih doo? “Pã tób n'aa them'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kã pã ta ba n'aa dæg, mesoo n'aa dæg”§ —nãng mãh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hẽ pã hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pã tadëe bã, sahõnh hẽ ji gawatsik —nãng mã Jesus.**

¹⁹ Tii bã kã m', Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj mãh, ratyw n'aa esoos mãh, nayyw hẽ ramaso dæk hyb n'aa paawã m' Jesus. H'yy genãh mã Jesus pes'ããp mã panyyg ky n'aa me sa hã. E'ÿÿm mã hajõk do Jesus maa new'ëe do sa hã.

Jesus rano n'aa maso paawã ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Ti m' baad mã ramatakã had'yyt hẽ Jesus. Ti hyb n'aa m' ramejũũ ta wób ky ken'yyim doo gó rake'aanh Jesus hã. Rakarën paawã rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa, rahaëenh hyb n'aa Roma buuj ta tii bã hagã n'aa hã. ²¹ Ti m' j'ooj madäk doo me raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —nãk mãh. —ãã hapãh baad hadoo do né hẽ ti mama metëek, baad hadoo do né hẽ ti maher'oot —nãk mãh. —Doo maky n'aa ehÿÿd bã ta wób sa hã, séd gó mabaher'oot sahõnh hẽ sa hã. Ehub né hẽ P'op Hagã Do karën do hã mama metëek doo —nãk mãh. —Ti hyb n'aa —nãk mãh —ãã mamaher'ood. ²² Taw'ããts hẽ a hã ji epaag bã Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? —nãk mãh. —Ji ep'aak a hã? —nãk mã sa kyyh.

²³ Jesus hapãh mã ti sa h'yyb. J'ooj madäk doo me ti raky hadoo doo. Ti m' taky hadoo sa hã:

²⁴ —Bẽ metãh hã ÿÿ moweed denaari ramaneëenh doo —nãng mãh. —Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa hãd hahÿ kerih do ta hã? —nãng mãh.

²⁵ Ti m' raky hadoo:

† 20:9 Ta hã he'aanh do sa hã ti tabaher'oot. ‡ 20:16 Tii da maa new'ëe do rawén ky hadoo, rahapãh do hyb n'aa Jesus hanãng péh. Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do Jesus pes'ããp. Ti né ti joom danãh kaser n'aa hadoo. § 20:17 Saaw-Mo 118.22 ** 20:18 Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pã hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarën bã Jesus, tób them'aa do rakanarën do hadoo nanãng pã. Rakanarën né paawã, tak'ep hyb n'aa jawyg dæk Jesus, P'op Hagã Do an'oo bã.

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hä ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hä ta no n'aa hē†† —näng mäh.

²⁶ Dooch m' raw'yyt pé ta hä ta s'ee hēnh ta her'oot pé hajök do maa napäh bä. Rahyb n'aa meuunh mä ta kyyh hyb n'aa, ti hyb n'aa dooh radoo wät péh. Bag hēnh rababē hōm.

Saduséw Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh do wób, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hä m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. ²⁸ Ti m' raky hadoo Jesus hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hä, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëë däk tii, ta hÿÿj makü panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. ²⁹ —Panyyg gó òm äã maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy 6 ta hÿÿj. Tagat'ëë däk mä ta ÿÿm paah. Dooch m' teta nä bä, aj'yy dajëp. ³⁰ Tii bä ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hÿÿj makü ÿÿm paah. ³¹ Ta jawén mä ta hÿÿj seeh. Ti hadoo né m' ta wób ënh. Sahōnh hē m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahōnh hē m' dooh reta nä bä radejëp. ³² Tii kä m' ÿÿnh dajëb kån —näk mä Saduséw panyyg gó m' rabe h'üüm Jesus hä.

³³ Ti m' rabeaaj kån Jesus hä:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti noo gó kä? Sahōnh hē paa ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Ji ketëë badäk hahÿÿh bä tii. ³⁵ Tii d' nado hÿ pong jé hasëëk do hä. P'op Hagä Do anoo do ragenä bong doo, dooh raket'ëë boo bä. ³⁶ Äã kanetëë do hadoo da tii kä. P'op Hagä Do anoo ragenä bong hyb n'aa, ti hyb n'aa P'op Hagä Do taah kä —näng mäh. ³⁷ —Mosees mo haj'aa kerih do hä, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wät Mosees metëëk. Hahÿÿh da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh Mosees erii wät do

hã: “P'op Hagä Doo, Abaraãm hagã n'aa, Isak hagã n'aa, Jakóh hagã n'aa ÿ ti hÿÿh.”^{††}
³⁸ Dooch, “Abaraãm makü hagã, Isak makü hagã, Jakóh makü hagã” tanoo bä. P'op Hagä Do hä ti edëp. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.

³⁹ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób raky hadoo:

—Baad maba her'oot, baad a kyyh, ma matëg! —näk mäh.

⁴⁰ Ti bahānh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä. H'yyb e'ÿÿm mä reaaj bä kä.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dawi panaa mä ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, sa nooh. Nyy da tii?

⁴² Hahÿÿh da paa m' Dawi kyyh Saaw-Mo hä: “Wahë ÿ n'aa hä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo, ‘Aso hup ÿÿ hēnh, ⁴³ si ÿ mabag'ääs hyb n'aa a majÿ ÿ nes'ëëm bä kä’”,^{§§} näng paa Dawi. ⁴⁴ Hÿÿh kä, “Wahë ÿ n'aa” Dawi maneeëj bä ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo?^{***} —näng mä Jesus.

⁴⁵ Ti m' sahōnh hē maa new'ëë bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

⁴⁶ —Baad da bë kanä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo da bë nad'oo hyb n'aa —näng mäh. —Baad ub da raken'yy m, baad rakametëëh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarën ji bedëng hajök do sa mahang —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh bä. Ratsebë do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh do rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh. ⁴⁷ —Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bap peej hadoo doo me bë ky n'aa etsëë, bë hä ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ta ti hedoo do ta bahānh tak'ëp P'op Hagä Do rajää da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa.

†† 20:25 Ji né hē ti P'op Hagä Do karën doo. †† 20:37 Esodo 3.6 §§ 20:43 Saaw-Mo 110.1 *** 20:44 Dawi panaa né hē ti Jesus, aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneënh do paah, P'op Hagä Do T'aah do hyb n'aa na-ääj ti Jesus.

21

P'op Hagä Do matym n'aa patug tamah do an'oos do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus bagëet bä, tahapäh tak'ëp dajëër enäh do radatoonh do dajëër, tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëër n'aa. ² Ti m' tabana ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo. Tada-tooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii. ³ Ti m' Jesus bahapäh bä ta tii, taky hadoo:

—Hahÿ ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo, sahõnh hë sa bahãnh tabanoo. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh. ⁴—Sahõnh hë ta wób ranoo do tii, hajõng do sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahõnh hë taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' Jesus ma matëg wób raheer'oot mä pä s'ëeb P'op Hagä Do tób n'aa. Hetsooh mä sa hä. Raheer'oot na-ãäj mä ta wób sa mo haj'aa ta hetsó wób, P'op Hagä Do matym n'aa retsëeh doo. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

⁶ —Ti awät da ti noo gó kä, ta ti pä jé pad'yyt hë takajäg jëng. Dooch da ta see jó haso wät pé hahÿ bë hapäh do pä. Sahõnh hë da rabakud bëeh tũ —näng mäh.

⁷ Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëed hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë matakä da, bë rawanadii hyb n'aa. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo”, näk da sa kyyh. “Edaa däk sahõnh hë tagawatsik doo”, näk da. Bë ky dahé manä tii —näng mäh. ⁹—Bë eÿÿm manä da kaneb'ooch do bë ky n'aa napäh bä, ta wób sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem do bë ky n'aa napäh bä na-ãäj hë. Badäk hahÿ gawatsik do pooj jé, ti hadoo né da. Ti hado né hë paawä, dooh nayyw hë takaja bä badäk hahÿ bahëej jëng doo —näng mäh.

¹⁰ Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooch da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. ¹¹ Hajõng häj n'aa hënh da tak'ëp né da hëej katajuus. Sah na-ãäj da anäng. Hajök da tak'ëp ranahëë enäh da. Äm n'aa näng do ti awät da. Äm n'aa näng do heen n'aa ganyyh da wë hä. ¹² Ti pooj jé da bë da rano n'aa masoo. Bë da rarejäã. Bë da rahaëënh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da radewäts b'ëeh. Bë da ramahũm hëej bagä n'aa sa wë, sa wahë n'aa wób wë na-ãäj hë, bë raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hä. Hëp ÿ n'aa tii da rabad'oo da bë hä —näng mäh. ¹³—Këh ÿ n'aa bë her'ood kãn da tii bä sa hä —näng mäh. ¹⁴—Bë hyb n'aa tón manäh, bë ky n'aa sa hä bë her'oot do hä. ¹⁵ ÿ anoo da bë hä bë er'oot do pan'aa. Tak'ëp da bë ÿ h'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa bë majÿ dooch da bë rahaja bä, dooch d' sa kyy péh —näng mäh. ¹⁶—Bë yb, bë ÿÿn, bë wakãän, bë najiis na-ãäj né hë bë né rahaëëj padëek bë majÿ sa hä. Radej'ëep da bë wób. ¹⁷ Tak'ëp da sahõnh hë rakawajãän da bë wë, hëp ÿ n'aa. ¹⁸ Ti hadoo né hë, dooch P'op Hagä Do mabaan bëeh. Sahõnh hë bë hä tahapäh. ¹⁹ Bë h'yy kaneréd bä hä ÿ bë h'yy ka'eeh do hä, P'op Hagä Do wë da bë baboo had'yyt hë kä —näng mä Jesus.

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—Jerusarënh nu kat'ëë däk ta majÿ warahén n'aa ran'oo bä bë bahapäh bä, edaa däk da bë bahapëë kãn tagawatsik doo. ²¹ Tii bä da taw'ãäts hë Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hënh. Jerusarënh bä haj'eenh do taw'ãäts hë rakejën hõm sa panang bä naa. Panang bahãnh habong do taw'ãäts hë da dooch rana bä p'aa hënh panang hënh. ²² Ti noo gó da P'op Hagä Do anoo da Isaraéw buuj ta sãm baanh. Sahõnh hë P'op Hagä Do kyy kerih do kametä kãn sa hä kä —näng mäh. ²³—Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hä kä ti noo gó kä!* Tak'ëp nesaa do rabahoop Isaraéw häj n'aa bä. Tak'ëp da P'op Hagä Do banoo sa hä

* **21:23** Du daa m' rakejën péh.

nesaa doo —näng mäh. ²⁴—Ta wób da dejëp sa majiĩ kuman haj'aa. Ta wób da ramoo maw'yyd hõm ta s'ee hënh, jé pad'yyt hë häj n'aa hënh. Panang kä, Jerusarënh, rababep da Judah buuj nadoo do hä. Tii da rabad'oo P'op Hagä Do h'yyb däng do peej kä —näng mä Jesus.

²⁵Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ta jawén, papÿÿj hä, kamarab hä, sagõõh sa hä ji hapäh da meuj n'aa näng do heen n'aa, äm n'aa näng do heen n'aa. Sahõnh hë häj n'aa babuuj rahyb n'aa tón da, h'yy gabedo bong da, hewëeh do hyb n'aa akajar maadaka, tak'ëp hadoo do hyb n'aa akajar maadaka kyyh. ²⁶Tak'ëp rajeÿÿm do hyb n'aa da ti noo gó, ta wób degõn jëng da. H'yyb e'ÿÿm bong da, tak'ëp nesaa do ti hawät do hä rahyb n'aa newëe do hyb n'aa. Wë hä habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hë, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä. ²⁷Ti noo gó kä da sahõnh hë rabahapäh da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo kä, ÿ bahyng bä kä wë puh mahang. ÿ ahyng da P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo doo gó —näng mäh. ²⁸—Bë h'yy kahasaãb kä ta ti ta heen n'aa bë bahapäh bä kä, edaa däk do hyb n'aa kä bë P'op Hagä Do ed'ëep do nesaa do mahãnh —näng mä Jesus.

²⁹Ti m' panyyg gó m' tabaher'oot sa hä. Ti m' taky hadoo:

—Ta heen n'aa ÿ her'oot doo, joom wiigo häd näng doo, joom wób ky n'aa hadoo na-ãj hë tii —näng mäh. ³⁰—Joom tadu doo bä tagajewäng doo, baad bë bahapäh, edaa däk tabanyyw. ³¹Ti hadoo né da, sahõnh hë ta ti bë ÿ maher'ood wät do kaja däk bë bahapäh bä, edaa däk P'op Hagä Do bag'ãas doo —näng mäh.

³²Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Da hë habong do rahapäh nä da sahõnh hë ÿ her'ood wät do bawäd kãn.† ³³Badäk hahÿÿh, wë na-ãaj da, ahëej jëe né paawä, keh'ÿÿ da dooh tahëej bä —näng mäh.

³⁴Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Bë hyb n'aa matakä da, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Bë h'yyb padäg

manä jarakë hedoo do hä. Bë an'oo manä badäk hahÿÿ hä ji hyb n'aa tón do bë hyb n'aa hüüm bä, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Taw'ãats hë bë hyb n'aa matakä bë h'yy ganatemah hyb n'aa ÿ kajaa bä. ³⁵ÿ kajaa do heen n'aa, nayyw hë da, raganada bä, takajaa sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do sa wë —näng mäh. ³⁶—Taw'ãats hë bë hyb n'aa matakä had'yyt hë. Bë ky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä, bë ked'ëep hyb n'aa ta ti ÿ her'oot do paa nesaa do mahãnh. Bë ky n'aa ets'ëe na-ãaj hë, bë bahajaa hyb n'aa matym ÿÿ gó, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do matym gó, bë bab'ëeh hyb n'aa, baad bë ÿ gadoo hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

³⁷Jesus ma met'ëeg had'yyt mä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Tug bä hadoo tabaheh'üüm panang bahãnh, waëe Oriib häd näng doo hënh, t'ii hënh mä tabahe'ÿÿh hyb n'aa. ³⁸Bäp paa m' hajök do rabaheh'üüm, ramaa newëe hyb n'aa Jesus P'op Hagä Do tób n'aa yt hä.

22

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëenh do ky n'aa hahÿÿh

¹Ti m', edaa däk Pas-kowa häd näng do bawät, päw makuj tamah do rabawa noo gó. ²Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãaj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus radaj'ëep hyb n'aa. Rahyb n'aa newëe nyy d' rabad'oo, hajök do rakawaj'ãän bä sa wë rajeÿÿm do hyb n'aa. ³Ti m' Judas Ikarijot häd näng do h'yyb gó Nesaa Do Yb bajëe suun. ⁴Ti m' Judas bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa sa wahë n'aa wë na-ãaj hë, séd hä rakaner'oot hyb n'aa nyy da sa hä Jesus tabahaëenh. ⁵Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hä. Ti m' ta sãm raky kajäk ta hä. ⁶Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kãn, tabahaëenh hyb n'aa kä sa hä rabanahajök bä.

† **21:32** Sahõnh hë Jerusarënh ky n'aa sa hä Jesus maher'ood wät do né hë tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahÿ bahëej jëng do tado bä rahapäh doo.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m' pāw makuj n'aa tamah do rataheb'ëes do du dāk. Ti noo gó b'éé t'aah aj'yy ranaheb'ooh P'op Hagä Do matym n'aa, Pas-kowa rahyb n'aa esee do hyb n'aa. ⁸ Ti m' Jesus mejüü Peed Jowāw daheeh, ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahöm nä Pas-kowa tä n'aa bë moo bok hyb n'aa, ër tab'ëes hyb n'aa —näng mäh.

⁹ Ti m' rabeaanh ta hä:

—Nyy bä makarën ää benäm Pas-kowa tä n'aa? —näk mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahöm nä panang hënh. Panang bä bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hä, naëng hes'ooh do hä. Ta jawén bë ahöm da. Ta ti bajëë suun bä tób gó, ¹¹ bë eaaj da tób danäh hä hahÿÿ da: “Ää ma matëg mejüü ää beaanh, nyy bä tagadäk ta gawakö, tatab'ëes hyb n'aa Pas-kowa, ta ma matëg sa daheeh”, denoo da. ¹² Tii bä da ta gawakö gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëeh da bë hä. Ta tii bä tyng n'aa näng da. Kabenyw däk da —näng mäh. —Tii bä bë moo boo Pas-kowa tä n'aa, ta waa n'aa —näng mä Jesus sa hä.

¹³ Ti m' rabahöm kän. Rakajaa bä m' panang bä, Jesus her'oot do hadoo né kä m'. Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.

¹⁴ Ti m' Pas-kowa tä n'aa kajaa bä kä m', Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do tamejüü do sii hë sa waa tyng pa. ¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad ÿ r'yyb däng né hë hahÿÿ awëh bë daheeh, ÿ rarejää do ÿ ahoop do pooj jé —näng mäh. ¹⁶ —Dooch ÿ awëë wäd bä kä hahÿÿ ta jawén. Séd debaa hë ÿ bawëë kän Pas-kowa heh'äät doo kä hÿ pong jé, P'op Hagä Do bag'ääs bä kä —näng mäh.

¹⁷ Ti m' tabado däk uwa bëeh hood, ti m' P'op Hagä Do hä ta ky hadoo:

—Taw'ääts hë öm, Ee. Man'oo däk uwa bëeh ää hä —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë gadoo, bë ets'ëeh bë hä —näng mäh.

¹⁸ —Hahÿÿ d' bë ÿ maher'oot: Hÿ jawén

dooch ÿ eëg wäd bä uwa s'ëëb. Jääm hë p'aa hënh ÿ eëk da P'op Hagä Do bag'ääs do kajaa bä kä —näng mäh.

¹⁹ Ti m' tabado däk pāw, ti m' P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Taw'ääts hë öm, Ee. Man'oo däk pāw ää hä —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hä. Ti m' taky hadoo:

—Hup ÿÿ, bë hyb n'aa ÿ an'oo däk do heen n'aa hahÿÿh —näng mäh. —Hÿ jawén hahÿÿ d' bë bad'oo, ÿ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa —näng mäh.

²⁰ Ti hadoo ënh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ënh uwa bëeh hood, ti m' taky hadoo:

—Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó bë hyb n'aa heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahönh hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo, P'op Hagä Do ky däng* —näng mä Jesus.

²¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë maa newë! —näng mäh. —Ër mahang ti asooh majë ÿ moo gó ÿ tahaëenh doo —näng mäh. ²² —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hä, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majüü moo gó han'oo däk do hä! —näng mäh.

²³ Ti m' sa mahang rabeaanh:

—Jaa g'eeh tii? —näk mäh.

²⁴ Ti m' sa bahänh hadoo do p'ää m' raky ked'aak. ²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, hyb n'aa jeyyk hedoo doo, tak'ëp ramejüü sa karapee n'aa. “Sa masa n'aa” sa daaj hë rakamaneëenh —näng mäh. ²⁶ —Bë mahang taw'ääts hë dooh tii d' tahado bä —näng mäh. —Bë mahang karën pé ta wób sa bahänh hyb n'aa jawyk péh, taw'ääts hë da ta wób sa yd jé da tanu gadäk. Bë wahë n'aa hadoo doo, taw'ääts hë ta wób sa karom hado däk —näng mäh. ²⁷ —Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng n'aa jó hasooh doo, ta tyng jó hasoo do waa manaa doo? Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng jó hasooh do né hë —näng mäh. —ÿ tii, dooh

* **22:20** P'ooj ub Mosees sa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahÿÿ ji hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

tii da ÿ adoo bä. Sa karom sa tä manaa do hadoo ÿ bë mahang, ÿ hyb n'aa jawyg né paawä bë bahãnh —näng mäh. ²⁸ —Hëp ÿ hata had'yyt hë bëëh, nesaa do ÿ ahoop noo gó. ²⁹ Ti hyb n'aa hä ÿ Ee banoo do hadoo ÿ bag'ããs doo, tii da ênh bë ÿ banoo bë bag'ããs si ÿÿ. ³⁰ Ti hyb n'aa bë awëh da, bë eëëk da si ÿÿ, ÿ bag'ããs do noo gó, bë ÿ weh'ëëh do ky n'aa. Bë da at'oonh wahë n'aa tyng jó, 12 hedoo do Isaraéw taah panaa bë bag'ããs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo Peed hä:

—Simaw, Simaw —näng mäh. —Nesaa Do Yb ets'ëë wät tak'ëp bë tametyy hyb n'aa. Takarën paawä bë beréd hõm hä ÿ bë h'yy ka'eeh doo. ³² Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hä ÿ ky n'aa ets'ëë wät õm, manerét hyb n'aa hä ÿ mah'yy ka'eeh doo —näng mäh. —Mah'yy kawareem bä, p'aa hënh tak'ëp hä ÿ mah'yy kae bä, mah'yyb enäw ta wób hä ÿ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus Peed hä.

³³ Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Dooh ÿ h'yy keréd bä a hä —näng mäh. —ÿ radawäts g'ëëd bä, na radawäts g'ëëd ÿ a sii. ÿ radajëëb bä, na ÿ radajëëb a nemuun, näng mäh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Baad õm ÿ maher'oot Peed —näng mä —Badah, atsëm, karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da —näng mä Jesus Peed hä.

³⁵ Ti m' Jesus beanh ta ma matëg sa hä:

—Bë ÿ mejüü noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë baher'ood hõm hyb n'aa, dooh ÿ an'oo bä bë mahüüm pé dajëër hadoo péh, ta hood hadoo péh, bë tsyym suun bë wareem péh. Bedoh bë wë ti noo gó? —näng mäh.

—Dooh —näk mäh. —Dooh badoh pé äã wë —näk mä sa kyyh.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hÿÿ kä bë mahüüm bë wë tanyy bä dajëër, bë h'ëëd hood na-ããj hë. Bë wë

tananyy bä bë kuman mariij, taw'ããts hë bë esëëm hõm bë hatsë bë hä hadäk doo, bë kuman bë betsëë hyb n'aa ta sãm† —näng mäh. ³⁷ —Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ÿ n'aa hä: “P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”,‡ näng P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Jesus. —Sahõnh hë këh ÿ n'aa kerih doo gó her'oot doo, ta ti hadoo né kä —näng mä Jesus.

³⁸ Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —Pawóp hë äã wë kuman mariij —näk mäh.

—Jããm tii —näng mäh. §

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsëë do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁹ Ti m' tabahed'oo doo da, waëë joom oriib banäng doo hënh Jesus bahõm kån. Ta ma matëg had'aa mäh. ⁴⁰ Rakajaa bä m' Jesus ky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do hä bë ky n'aa ets'ëë, nesaa do h'yyb tatug mahãnh bëëh, ÿ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

⁴¹ Ti m' tabahõm dawë hä. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

⁴² —Ee, —näng mäh —makarën bä mado hõm mahãnh ÿÿ wät hahÿ ÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né hë ÿ bets'ëë paawä, makarën doo da né hë mabad'oo, ÿ karën doo da nado —näng mäh.

[⁴³ Ti m' hÿ pong jé naa äãs see kasee ta hä, tah'yyb hej'oonh hyb n'aa. ⁴⁴ Ti m' tak'ëp mä taky n'aa etsëë, tak'ëp tah'yy katón do hyb n'aa. Baad nado ta h'yyb tym. Majjyw hadoo mä tahehud. Tüü m' tabatõöm.] ⁴⁵ Ti m' tabas'ëëg gëet jawén paa bä m', taky n'aa etsëë do jawén paa bä, tabahõm ta ma matëg rahab'ëëh hënh. Äã b'ëëh mä tii. Tak'ëp mä raty jewyk rah'yy ketón do hyb n'aa. ⁴⁶ Ti m' taky hadoo sa hä:

† 22:36 Kuman ky n'aa nado ti Jesus her'oot. Kuman ky n'aa me tamaher'oot. Kaneb'ooh do du doo do pooj jé ji benäm ji kuman, baad ji gada hyb n'aa ji wë ji majÿ kajaa bä. Ti noo gó né tadu doo Jesus, ta ma matëg na-ããj hë rano n'aa masoo doo. Ti hyb n'aa ta ma matëg Jesus maher'ood wät, baad rahyb n'aa matakëë hyb n'aa baad nadoo do hä, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa, edaa däk do hyb n'aa sa hä rarejãã doo. ‡ 22:37 Isajas 53.12 § 22:38 “Jããm tii” Jesus wén her'oot, dooh ta ti tado bä do hyb n'aa tahanäng doo. Dooh kuman ky n'aa tado bä sa hä tamaher'oot doo.

—Häd n'aa bë ba'ÿÿh? —näng mäh. —Bë as'ëëg bëh! P'op Hagä Do hä bë ky n'aa ets'ëë, bë nesaa do h'yyb tatug mahänh, ÿ bë eréd hõm mahänh —näng mäh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁷ Jesus ber'oot nä bä m', rakaja kån hajök do ta wë. Judas, ta ma matëg 12 hedoo do see paah, sa pooj jé tabana. Ti m' Jesus wë Judas bana. Ta tapa tsanetsub wät. Kedëng do ky n'aa né paawä tii. ⁴⁸ Ti m' Jesus beaanh ta hä:

—Judas, —näng mäh —matsanetsup doo me ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do maban'oo däk? —näng mä Jesus Judas hä. **

⁴⁹ Ti m' Jesus sii habok do rabahapäh bä m' hajök do rakarën ramasoo, raky hadoo ta hä:

—Makarën ër gadoo kuman me?

⁵⁰ Ti m' Jesus sa hata see tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj hub hënh hadäk do tagakyd hõm mäh. ⁵¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ti moo hado manäh —näng mäh.

Ti m' Jesus moo däng aj'yy rog hä. Has'oo däk mäh.

⁵² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa hä, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa hä, Judah buuj sa wahë n'aa hä na-ãäj hë, Jesus ramaso däk hyb n'aa ta no n'aa han'aa do sa hä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũüm n'aa bë ed'oo g'eeh ÿÿh, bë wën n'aa wë ÿÿ sën-jeer yt hä, boh yt hä? —näng mäh. ⁵³ —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hë bë sii. Doo h'ënh ÿ bë maso bä tii bë ãnh? —näng mäh. —Hÿÿ kã, taw'ãäts hë —näng mäh. —ÿ hapäh, da hë né kã ÿ bë bahajaa. Da hë né hë Nesaa Do Yb mejũũ —näng mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁴ Ti m' ramaso däk Jesus, ti m' ramahũüm kån P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób hënh kã. Peed bahõm sa jawén. Dawëë

m' tagadäk. ⁵⁵ Ti m' warahén ragahõ jat tëëg tób w'oo hä, ti m' rabehyy b'ëëh tëëg noo pa. Sa pa m' Peed bahyy häng. ⁵⁶ Ti m' ÿÿnh, sa karom, bahapäh Peed tëëg bag hä m' tabahäng bä. Ti m' baad tabahëg'ãäs ta hä. Ti m' taky hadoo:

—Hahÿ Jesus hata seeh —näng mäh.

⁵⁷ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Doo h'ÿ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

⁵⁸ Badah peej däg kã m', ta see bahëg'ãäs Peed hä, ti m' taky hadoo:

—Ta hata see né hë õm —näng mäh.

—Doo h. Doo h sa see ÿ do bä —näng mä Peed.

⁵⁹ Badah peej däg kã m', sét oor tabahado däk bä m', ta see ky hadoo:

—Jesus ma matëg see né ti hÿÿh. Garirej buuj né ti hÿÿh —näng mäh.

⁶⁰ Ti m' Peed ky hadoo:

—Doo h'ÿ hapëë bä ta ti maher'oot doo —näng mäh.

Ti m' nanyw hë, ta her'oot nä bä m', karaak ky ganä kån, tabah'ÿÿ kån. ⁶¹ Ti m' Jesus ty kaw'õöd däk Peed wë. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däg kån Jesus her'oot do paa ta hä kã: “Karaak bahÿÿh do pooj jé da ÿ maky n'aa jejën tamawoob nuu me.” Tii d' né paa kã m', Jesus her'oot do paa kã ta hä. ⁶² Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëëd kån mäh, taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶³ Ti m', warahén Jesus hag'ãäs do raky n'aa ejeets kån mäh, rarejãã mä tak'ëp. ⁶⁴ Ti m' raty maw'yyd däk, tanahapäh hyb n'aa. Ti m' rabaheyyyh bä m' raky hadoo:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

⁶⁵ Hajõng nä m' sa kyyh, raky n'aa rejãã doo.

Judah buuj sa wahë n'aa Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁶ Ti m', bap paa m', rakata padëëk Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk

** 22:48 Tsanetsup doo me Judas metëëh ta wób sa hä Jesus, ti né hë ramaso däk hyb n'aa.

doo. Ti m' ramahũũm kãn Jesus sa wë, ⁶⁷ ti m' raky hadoo:

—Mamaher'ood ãã hã, òm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dãng Do mado bã —nãk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ÿ maher'ood bã paawä, dooh paawä ÿ bë ky dahé bã. ⁶⁸ Bë ÿ eaaj bã, dooh bë ky gedag bã —nãng mäh. ⁶⁹ —Ti tahado né paawä, hÿ jawén Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do asooh da P'op Hagä Doo, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hënh, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bã —nãng mã Jesus.

⁷⁰ Ti m' sahõnh hë kata däk do raky hadoo:

—Òm mã P'op Hagä Do T'aah, a nooh? —nãk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né tii, ti tii d' her'oot. Baad ub ti bë kyyh —nãng mäh.

⁷¹ Ti m' raky hadoo:

—Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Ta daaj né hë ti taky n'aa kaher'oot —nãk mäh.

23

Pirato häd nãng do wë Jesus ramahũũm kãn do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', sahõnh hë ajyy kata däk do ramahũũm kãn Jesus Pirato häd nãng do wë.* ² Ti m' radu doo Jesus raky n'aa tapaa Pirato hã. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Hahÿ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj, raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj. Tamoo ge'ÿÿm ranep'aak hyb n'aa Sesa hã ji hepak doo, Roma buuj sa wahë n'aa hã ji hepak doo. “ÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dãng Doo. Hãj n'aa wahë n'aa ÿÿh”, nãng mã ta kyyh —nãk mã ta ti ajyy Pirato hã.

³ Ti m' Pirato beanh Jesus hã:

—Òm né Judah buuj sa wahë n'aa? —nãng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿÿ. Tii d' né hë, maher'oot doo da né hë —nãng mã Jesus.

⁴ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, hajök do t'ÿÿ hënh kat'aa do hã na-ããj mã Pirato ky hadoo:

—Dooh ÿ aw'yyt pé ta hã ta sãm ÿ anoo péh —nãng mã Pirato.

⁵ Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã:

—Sahõnh Judah hãj n'aa bã, sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem tan'oo bã tama metëek do hã. Garirej hãj n'aa bã tadu doo tama metëek doo. Hÿÿ kã babã Jerusarënh bã tama met'ëeg kãn —nãk mã sa kyyh.

Eróts häd nãng do wë Jesus ramahũũm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶ Garirej hãj n'aa bã Jesus du doo paa tama metëek do Pirato ky n'aa napäh bã m', teaaj wät sa hã:

—Garirej hãj n'aa babuuj ti hÿ aj'yy? —nãng mäh.

⁷ Ti m' Pirato ky n'aa napäh bã m' Jesus t'ÿÿ hënh naa, tamejũũ ramahũũm Eróts Æn-Tipas häd nãng do wë, Garirej hãj n'aa wahë n'aa tabadoo do hyb n'aa. Jerusarënh panang bã Eróts bag'ããs dó ti noo gó.

⁸ Ti m' Eróts tsebee wät Jesus tahapäh bã. P'ooj né hë m' takarën paawä m' Jesus tabahapäh. Ta ky n'aa napëe däk paa m' Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa m' takarën paawä m' tabahag'ããs Jesus pahuunh doo. ⁹ Ti m' Jesus ramanaa bã m', hajõng mã teanh ta hã. Dooh m' Jesus ky gedag bã.† ¹⁰ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hë, tak'ëp mã raky n'aa tapaa ta ky n'aa Eróts hã. ¹¹ Ti m' Eróts, Eróts warahén n'aa sii hë m' raky n'aa ej'ees mäh, raky n'aa rejãã mã Jesus. Ti m' radadäk ta hã saroor tak'ëp hanãm doo, sa wahë n'aa hedoo do saroor n'aa, raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa manes'uunh hyb n'aa. Ti m' Jesus Eróts mejõ hõm p'aa hënh Pirato wë. ¹² Ti pooj jé m' Eróts Pirato daheeh ta majÿĩ dó m'. Ti noo gó kã m' ta najiis hado däg kãn mäh.

¹³ Ti m' Pirato mejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa, hajök do na-ããj

* **23:1** Pirato häd nãng doo, Roma buuj ta ti Judah hãj n'aa bagã n'aa. † **23:9** Jesus wén ky ganadoo Eróts, j'ooj madäk doo me Eróts eanh do hyb n'aa.

rakataa hyb n'aa ta wë. ¹⁴ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë mana wät hahÿ aj'yy wë ÿÿ —näng mäh. —“Hahÿ aj'yy h'yyb mahũüm Judah buuj raky nadahé wät hyb n'aa sa wahé n'aa, Roma buuj”, bë nooh —näng mäh. —Baad ÿ beaaj wät bë matym gó ta ky n'aa bë her'oot doo. Dooch ÿ aw'yyt pé ta hã nesaa do bë her'oot doo. ¹⁵ Ti hadoo né hë Eróts. Dooch taw'yyt pé nesaa do ta hã, ti hyb n'aa tamejũ p'aa hënh äã wë —näng mäh. —Dooch tamo haj'aa pé ta p'ää dajëp péh. ¹⁶ Ti hyb n'aa ÿ mejũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ÿ eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mä Pirato kyyh.

[¹⁷ Pas-kowa noo gó né m' Pirato mahen'yyh radewëes do seeh, hajök do retsëë doo.] ¹⁸ Ti m' hajök doo, séd hã m' raky hadoo, tak'ëp mä sa kyyh:

—Manaboh hÿ aj'yy. Äã karën maberéd hõm Barabas häd näng doo —näk mä sa kyyh.

¹⁹ Ragadahew'ëes doo gó m' tabagëët ta ti Barabas häd näng doo, Jerusarënh panang bä Roma buuj sa hã tah'yy kawareem do hyb n'aa ta h'yyb hataa sa daheeh, ta see tadaj'ëep do hyb n'aa na-ääj mäh. ²⁰ Pirato karën paawä taberéd hõm Jesus, ti hyb n'aa p'aa hënh taky kah'ũüm sa hã. ²¹ Ti m' rageëëj bong:

—Mepëem däg! Mepëem däg! Mepëem däg! —näk mä hajök do sa kyyh.

²² Ti m' tamawoob nuu me däg mä Pirato ky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa? —näng mäh. —Dooch mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh. —Dooch ÿ aw'yyt pé ta hã ta p'ää dajëp péh. Ti hyb n'aa ÿ mejũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ÿ eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mä Pirato kyyh.

²³ Ti m' raky kah'ũüm Pirato hã. Tak'ëp rageëëj bong, Jesus tabepëem hyb n'aa. Ti m' sa kyy me m' rahaja kãn Pirato. ²⁴ Ti hyb n'aa kã m' Pirato ban'oo kãn rakarën doo da. ²⁵ Tado nyh mä Barabas, Jerusarënh panang bä Roma buuj sa wë tah'yy kawareem do hyb n'aa radawäts gëët do paah, ta

see tadaj'ëep do paah. Ti né m' ti retsëë Pirato hã. Ti m' Pirato mejũ Jesus rabepëem däk b'aa hã, rakarën doo d' né hë m'.

Jesus rabepëem däk do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁶ Jesus warahén ramahũüm bä rabepëem hyb n'aa, ramaso däk mä aj'yy Simaw häd näng doo. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Jerusarënh panang hënh tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejũ mä tabes'ooch hyb n'aa b'aa Jesus rahepëem däk do b'aa n'aa. Ti m' ramejũ Jesus jawén tabahõm. ²⁷ Hajök mä hah'ũüm sa jawén. ÿÿj na-ääj mä ah'ũüm sa sii. A'oot mäh. Sa h'yyb mä ragedyyk. Rah'yy ketón do ky n'aa m' ta tii. ²⁸ Ti m' Jesus ty kaw'ööd däk sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—ÿÿj, Jerusarënh buuj —näng mäh. —ÿ had'yyt nado bë p'ää ód. Bë daaj hë bë p'ää kaód, bë taah na-ääj hë bë p'ää ód, tak'ëp nesaa do bë wë hana do hyb n'aa. ²⁹ Ti awät da ti noo gó hahÿÿ da d' bë kyyh: “Taw'ääts hë ÿÿj taah nanäng do hã, ÿÿj netaah do hã, ÿÿj nanebii do hã”, tak'ëp nesaa do taah enäh do rabahoop do hyb n'aa. ³⁰ Ti noo gó Judah buuj raky hadoo da waëë hã: “Keréd hyy äã jó, nayyw hë èr dejëp hyb n'aa.” Wajapëm do hã raky hadoo da: “Äã jó wamii hyyh”,[‡] näk da. ³¹ Hahÿÿ da hã ÿ ran'oo bä, b'aa tsahë do hadoo do ÿÿh, nesaa do nahanäng doo, ta bahänh da ti P'op Hagä Do bad'oo sa hã, b'aa hawoonh do hadoo, hajõng nesaa sa hã hanäng doo. Sahõnh hë haoj jëng do hadoo sa hã —näng mä Jesus ÿÿj sa hã.

³² Pawóp hë ajyy moo nesaa do ramahũüm, Jesus sii rabepëem padëek hyb n'aa sa moo p'ää. ³³ Ti m' rakajaa Ji Nu Gabóg K'yy ramaneëënh doo bä. Ti m' rabepëem däk Jesus b'aa kajatsëk do hã kã. B'aa kajatsëk do wób hã rabepëem padëek moo nesaa do Jesus pa. Ta hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng.

³⁴ [Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ee, —näng mäh —mamabaan sa hã hahÿ nesaa doo, hã ÿ ramoo bok doo. Dooch

[‡] 23:30 P'op Hagä Do ky n'aa rod pooj jé hawät doo, Osejas häd näng do erih do hã Jesus ky däng. Osejas 10.8 hã takerii däk tii. § 23:34 Dooch rah'yy genä P'op Hagä Do T'aah tado bä ti radaj'ëep doo.

rah'yy genä bä ramoo bok do häš —näng mä Jesus.]

Ti m' warahén ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.

³⁵ Hajök do rabaheg'ääs bä m', Judah buuj sa wahë n'aa raky n'aa ej'ees mäh, rakawew'aam mä Jesus. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Ta wób ted'ëep —näk mäh. —Taw'ääts hë ta daaj hë taked'ëep Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do asëew hõm do tado bä? —näk mä sa kyyh.

³⁶ Ti ky hadoo né hë m' warahén ënh. Ramenoo ta hä uwa s'ëeb oow, ramanes'uunh do heen n'aa. ³⁷ Ti m' raky hadoo:

—A daaj hë kedëeb, Judah buuj sa wahë n'aa mado bä! —näk mä sa kyyh.

³⁸ P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëem däk kerih doo. Hahÿÿ da m' kerih do hä: “Judah buuj sa wahë n'aa hahÿÿh”, näng mä kerih do hä.

³⁹ Ti m' moo nesaa do see Jesus pa hahäng do ky n'aa rejää mä Jesus. Hahÿÿ da m' taky n'aa ej'ees:

—Öm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do öm? Ti bä, a daaj hë kedëeb, ää na-ääj né hë! —näng mä ta kyyh.

⁴⁰ Ti m' ta see ky geäm wät:

—Dooch P'op Hagä Do majeÿÿm bä? Öm na-ääj né da dajep ta nemuun —näng mä ta hä. ⁴¹ —Taw'ääts hë ti ää radej'ëep, nesaa do ää moo bok do hyb n'aa —näng mäh. —Hahÿ aj'yy dooh nesaa pé tamo haj'aa —näng mä ta hä.

⁴² Ti m' Jesus hä kä taky hadoo:

—Mahyb n'aa es'ee ÿÿh, mabag'ääs doo hënh, hÿ pong jé makajaa bä —näng mäh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Né hup ÿ né hë hahÿ a hä ÿ her'oot doo: Badah mabasëek da si ÿÿ hÿ pong jé, P'op Hagä Do wë —näng mä Jesus.

Jesus dajep do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁴ Wasyg däk mä ti nuuj jé. Ti m' ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hä. Jääm hë tug bä tabawag däk p'aa hënh.

⁴⁵ Dooch m' papÿÿj bag wät péh. Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsë

hebaan do kas'ëed hyng mäh. ⁴⁶ Tii bä m' tak'ëp mä Jesus geëej wät:

—Ee, —näng mäh —a moo gó ÿ banoo hëp ÿ tym —näng mäh.

Ti m' ta ti taky hadoo bä m', tadajëb kån mäh.

⁴⁷ Ti m' sahõnh hë ta ti warahén sa wahë n'aa hapäh bä m', P'op Hagä Do hä taj'aa etsëe kån. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Te hub né hë, —näng mäh —baad hadoo do né paa ti hÿ aj'yy —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' hajök doo, kepëem do heg'ääs doo, sahõnh hë ta ti rabahapäh bä m', sa h'yyb ragedyyk rabajëk, rah'yy ketón do heen n'aa. ⁴⁹ Dawëe naa m' Jesus najiis rabaheg'ääs. Sa mahang mä ab'ëeh mä ÿÿj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus hataa paah.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁰⁻⁵¹ Ti awät mä aj'yy ky enyym doo, P'op Hagä Do karën doo da hawät doo, Judah häj n'aa, panang Arimatsija häd näng doo bä naa. Joséh mä ta häd. Tagada né hë m' P'op Hagä Do bag'ääs do du däk. Judah buuj sa wahë n'aa see né paawä m' tii, dooh m' ta h'yyb hedo bä sa sii, Jesus hä rabad'oo do hä. ⁵² Ti m' ti Joséh bahõm Pirato wë, Jesus kamag n'aa tabetsëe hyb n'aa. ⁵³ Ti m' tabado hyy kån Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pään hawak doo me rino häd näng do s'ëeb. Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots däk doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood. ⁵⁴ Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj rabahenyw hõm, Saab hä rakamehehäk hyb n'aa. Tüüh däg mä papÿÿj. Edaa däk Saab du däk doo.**

⁵⁵ ÿÿj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus had'aa do paah, rabahõm Joséh jawén. Rahapäh mä gabaho doo. Rahapäh mä na-ääj hë ragadakä jëng do Jesus kamag n'aa. ⁵⁶ Ti m' rabajëk myyj hënh. Ti m' rabenyw däk bag'aad, buu benyym do bëeh, Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m'. Rabenyw däk do rabahajaa bä m', Saab däg mäh. Ti hyb n'aa ragada mä Saab tabëej hõm hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk mejüü doo da.

** 23:54 Judah buuj sa hä, papÿÿj badëe hyng do jawén paa bä Saab du däg däk.

24

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' bap paah, met'uuh hä, ÿÿj rabahöm kân pä gabaho doo hënh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hënh. Buu benyym do renyyw däk do paa ramahũũm.

² Kepëed hõm mä pä gabaho do ty gatsë paah, rakajaa bä. ³ Ti m' rabajëe p'ëe ta gó. Dooch m' tii bä Jesus kamag n'aa. ⁴ Rahyb n'aa newë b'ëeh bä m', nayyw hë kasee sa pa pawóp hë ajyy. Gabarëeh mä sa saroor, hawyp do gabarëeh doo da. ⁵ Tak'ëp mä ÿÿj rah'yyb e'ÿÿm bong. Ti hyb n'aa, tũũ rabehyy b'ëeh. Ti m' ääs raky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa hawät do bë esoos dejëp do mahang? —näk mäh. ⁶ —Dooch wäd bä. Ganä wät! Dooch bë hyb n'aa es'ee wäd bë hä taher'oot do Garirej häj n'aa bä? ⁷ Hahÿÿ d' paa ta kyyh bë hä: “Ran'oo däk da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ook do sa moo gó, rabepëem däk hyb n'aa. Tamawoob däg bä kä ta äh, ganä wät da p'aa hënh”, näng bë hä —näk mä ääs kyyh sa hä.

⁸ Ti m' rahyb n'aa es'ee kân Jesus her'oot do paa kä. ⁹ Ti m' rabajëk, 11 hedoo do Jesus mejũũ do hä, ta wób na-ääj hä, rapanäk hyb n'aa. ¹⁰ Marija Madarën, Jowän, Marija Tsijaag ÿÿn, ÿÿj wób mä na-ääj hë m', ti panäk do sa hä. ¹¹ Dooch m' Jesus ma matëg raky dahé bä. Daap hë red'oo mä ti ÿÿj raheer'oot doo. ¹² Ti hadoo né hë m', Peed as'ëeg gëet, ti m' waj'aa hõm Jesus kamag n'aa hood gadäk hënh. Gabaho do tageg'ääs bä m', jääm né hë m' pään hawak do rino häd näng do s'ëeb tahapäh. Ti m' tabajëng. Tahyb n'aa newëe mä ta tii.

Pawóp hë ajyy hä Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti noo gó né hë, pawóp hë Jesus ma matëg wób rabahöm panang Emaus häd näng doo hënh. Dawëe péj tii, Jerusarënh bä naa. ¹⁴ Ramahöm me raheer'oot mä Jesus dajëp do ky n'aa. ¹⁵ Ti bahänh mä Jesus kataa sa hä. Sa sii m' tabahöm. ¹⁶ Dooch m' rah'yy genä bä Jesus tado bä, P'op Hagä Do an'oo bä. ¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—H'ëed ti bë her'oot? —näng mäh.

Ti m' rabayyw b'ëeh dó. Rahyb n'aa tón mäh. ¹⁸ Ti m' sa seeh, Kerew-Pas häd näng do ky hadoo:

—Jääm né hë õm Jerusarënh bä heg'ääs do ky n'aa nanapäh do t'ii hënh hawäd wät doo? —näng mä ta kyyh.

¹⁹ —H'ëed ky n'aa? —näng mä Jesus.

—Nasaréh buuj, Jesus häd näng do ky n'aa —näk mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod né tii. Tak'ëp ta hejój gó tama metëek, tapehuunh na-ääj hë. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Baad ub na-ääj hë ta wób sa matym gó —näk mäh. ²⁰ —Tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, ër wahë n'aa wób na-ääj hë, raban'oo kân Roma buuj sa moo gó, radaj'ëep hyb n'aa. Tii bä rabepëem däk b'aa hä —näk mäh. ²¹ —Kristo, ër majii moo gó naa ëer, Isaraéw buuj ted'ëep do paawä, ää ed'oo. Tamawoob däg mä ta äh tadajëp —näk mäh.

²² —Ti anäng nä ta ky n'aa —näk mäh. —Bap paa ÿÿj wób, ää h'yyb hataa, rabeboo nä Jesus kamag n'aa hood hënh. Ää h'yyb gabedo bong ran'oo bä. ²³ Dooch wäd mä ta kamag n'aa ta gó, sa nooh. Ääs kas'ee bong mä sa hä, sa nooh. Jesus mä ganä wät ääs her'ood bä, ÿÿj sa nooh. ²⁴ Tii bä ää wób rawaj'aah rabaheg'ääs hyb n'aa. Se hub né hë m' ÿÿj sa kyyh. Dooch wäd mä Jesus kamag n'aa tii bä. Dooch né hë m' rahapëe bä Jesus —näk mä ajyy kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—H'yy gatamah bëeh! —näng mäh. —Nayyw hë nado bë ky daheeh sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'oot do paah —näng mäh. ²⁶ —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop do pan'aa né hë sahõnh hë ta tii, hÿ pong jé, raweh'ëeh hënh, tabasëek do pooj jé. Baad né hë P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ta tii —näng mä Jesus sa hä.

²⁷ Ti m' Jesus ma met'ëeg wät mä sa hä sahõnh hë ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hä hanäng doo. Mosees erii wät do hä tadu doo ta ky n'aa tama metëek doo. Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do ta ky n'aa, Jesus her'oot né m' tii kä.

²⁸ Ti m' edaa däk mä panang Emaus häd näng doo. Panang bahänh mä Jesus

kateb'ëes. ²⁹ Ti m' tak'ëp rabetsëë sa pa tabaym hyb n'aa, tũh dæg do hyb n'aa papÿÿj. Badajuu däk mäh. Ti m' Jesus bahöm kån sa sii. Sa pa m' tabayyw kån. ³⁰ Rabehyy t'oonh bā kā rabawa hyb n'aa kā, Jesus bado däk pāw, ti m' P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëë ta hyb n'aa, ti m' taganabäh hõm, ti m' tabanoo sa hä kā. ³¹ Tii bā kā m', rah'yy kadaw'uuh Jesus hä. Rah'yy kadawuung sii hē m' Jesus dawuh.

³² Ti m' sa daaj hē rakaner'oot. Ti m' raky hadoo:

—Mahapäh né hē, ti baad er h'yyb tym tsebé do hadoo er sii taber'oot bā, P'op Hagä Do kyy kerih do hä er tamaher'oot bā er mana me —näk mā sa kyyh.

³³ Ti m' nanyw hē kā rabajëë kån Jerusarēnh hēnh, 11 hedoo do Jesus ma matëg, ta wób na-ãj hē rakata padëek bā. Rakajaa bā kā m', kata b'ëeh do raky hadoo sa hä:

³⁴ —Se hub né hē. Ganä wät né hē er Wahë N'aa! —näk sa kyyh. —Simaw hä takas'ee wät! —näk mā kata b'ëeh do sa kyyh.

³⁵ Ti m', panang Emaus häd näng doo hēnh naa han'aa do rabaher'oot sa hä nyy da Jesus kasee sa hä ta tyw n'aa ramahöm me, nyy da rah'yy kadaw'uuh ta hä pāw taganebëeh bā.

³⁶ Tii bā kā m', rabaher'oot nā bā m', Jesus ganä g'ëed kån mā sa mahang. Ti m' takedëng sa hä:

—Taw'ãäts hē bē P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

³⁷ Ti m' tak'ëp rabeÿÿm bong. H'yy gabedo bong mäh. Maëts red'oo mäh. ³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa bē beÿÿm? —näng mäh. —Hëd n'aa bē panyyg ky nadaheeh hahÿ bē hapäh do hä? —näng mäh. ³⁹ —Bē hegãã moh ÿÿ, tsym ÿÿ, atapuwa tyw n'aa paah. ÿ né ti hÿÿh. Maës ÿ nado ti hÿÿh. Bē mep'aa hä ÿÿ, maëts nado ÿÿh, bē bahapäh hyb n'aa. Maëts dooh ta dab nyy bā, dooh ta k'yy nyy bā, baad bē hapäh do ÿÿh —näng mā Jesus sa hä.

⁴⁰ Ti m' tametä dæg kån mā sa hä ta mooh, ta tsyym. ⁴¹ Dooh m' raky dahé nā bā, tak'ëp rah'yyb tsebé do hyb n'aa, tak'ëp

rah'yyb meuunh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus ky hadoo sa hä:

—Ti anyy ji awa péh? —näng mäh.

⁴² Ti m' rabanoo tahÿÿb dab. ⁴³ Ti m' tabawëë kån sa matym gó.

⁴⁴ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bē mahang ÿ bawät nā bā, ÿ dajëp do pooj jé, “Kametä däk da hä ÿ sahõnh hē kēh ÿ n'aa Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, Saaw-Mo hä kerih do na-ãj hē”, bē ÿ maher'ood bong paah —näng mäh.

⁴⁵ Ti m' rah'yy genä padëek P'op Hagä Do kyy kerih do hä, Jesus an'oo bā. ⁴⁶ Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do kēh ÿ n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop né da dajëb. Ta jawén kā da, tamawoob hē ta äh tabado däk bā, taganä wät da p'aa hēnh. ⁴⁷ Kristo ky gabuuj sahõnh hē häj n'aa babuuj sa hä rabaher'ood hõm da hahÿ ky n'aa: P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hē nesaa do ji moo wät do paah, ta hä ji h'yy kawareem bā. Jerusarēnh bā naa da radu doo raher'ood hõm doo —näng mā Jesus.

⁴⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bē hapäh sahõnh hē ta ti nesaa do ÿ ahoop doo, ÿ dajëp doo, ÿ ganä wät doo, ti hyb n'aa ÿ karën bē baher'oot ta ti kēh ÿ n'aa ta wób sa hä —näng mäh. ⁴⁹ —ÿ mejüü da bē wë P'op Hagä Do Sahee, Ee ky n'aa enooh doo —näng mäh. —Ti hyb n'aa bē ayyw dó Jerusarēnh bā, bē gado däk bā kā p'op naa P'op Hagä Do Sahee hejój —näng mā Jesus.

Hÿ pong hēnh Jesus basëek do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁰ Ti m' ta ma matëg Jesus mahüüm kån panang bahānh, panang Betanija häd näng doo hēnh. Ti m', p'op ta moo tagadabë sëek, ti m' taky n'aa edëë bong sa hä. P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëë sa hyb n'aa. ⁵¹ Ta ky n'aa edëng bā m', P'op Hagä Do masäg kån hÿ pong jé. ⁵² Ti m', sa taron nu paa me m' ta ma matëg ramehyy b'ëeh, Jesus raweh'ëeh do ky n'aa, Jesus hä raj'aa etsë hyb n'aa. Ti m' tak'ëp rah'yy gadejah doo gó m', rah'yyb tsebé doo gó m' rabajëk. ⁵³ P'op Hagä Do tób n'aa bā m' P'op Hagä Do hä

raj'aa etsëe had'yyt hẽ m'. Jããm hẽ kä hahỹ
Jesus panyyg.

Jowāw Jesus ky n'aa Jowāw erih do hahỹh

P'op Hagä Do kyyh Jesus hã takesok do ky n'aa hahỹh

¹ P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, tawäd né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.* P'op Hagä Do sii tabawät. P'op Hagä Do né hẽ tii. ² Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, P'op Hagä Do sii tabawät tii. ³ Sahõnh hẽ tamo haj'aa hanäng doo. Dooh tapanahuunh péh. ⁴ Ji edëb had'ytyt up doo, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do hã né hẽ tabana. Ji h'yyb tym bag hadoo né hẽ ta ti edëb had'ytyt ub doo. ⁵ Badagyp doo gó, nesaa do badäk hahỹh hã hanäng doo gó ta ti bag kadaw'uuh. Dooh badagyp do haja bä ta hã.

⁶ Ti m' ti awät mä aj'yy P'op Hagä Do kyy gó hana doo. Ta häd mä Jowāw.† ⁷ P'op Hagä Do mejũũ ta hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa ta ti ji h'yyb tym bag ky n'aa, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. ⁸ Dooh Jowāw tado bä ta ti ji h'yyb tym bag. Ta bag ky n'aa rod ub ti Jowāw. ⁹ Ahyy kãn badäk hahỹh bã, ta bag heh'äät ub doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ badäk hahỹh hã habong do sa h'yyb tym bag.‡

¹⁰ Badäk hahỹh bã paa tabawäd wät. Badäk hahỹh hã habong do tapehuuj né paawä, dooh ragado bã tii, dooh rah'yy genä bã ta hã. ¹¹ Ta karapee, Isaraéw buuj wë tabahyng, ti hadoo né hẽ, dooh ragado bã. ¹² Sahõnh hẽ gad'oo doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hã P'op Hagä Do banoo ta taah rabahadoo hyb n'aa. ¹³ P'op Hagä Do taah ti rawén hedo padëek, aj'yy karën do jawén nado, aj'yy panaa ji bahadoo do hyb n'aa nado. P'op Hagä Do taah rawén hedo padëek, P'op Hagä Do tii d' tabanoo do hyb n'aa sa hã. Sa yb hado däk P'op Hagä Doo.

* **1:1** Jesus né ti P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo. † **1:6** Jowāw nu gahem'uun do tii. Hajõk ti noo gó Jowāw häd enäh doo. Hahỹ Jesus panyyg hanäm do herii wät doo, Jowāw seeh, Jesus ma matëg seeh. ‡ **1:9** Jesus ji tah'yy gan'yyh baad hadoo do hã, P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé m' ti ji h'yyb tym bag. § **1:20** Ji h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh Mesijas. Gereg kyy me ramaneëenh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo”, tahanäng pé m' ti.

¹⁴ Ti m' aj'yy gó P'op Hagä Do Kyyh häd näng do kesok. Äã mahang paa tabawäd wät. Äã hapäh né hẽ tak'ëp hadoo do ta hejój, sét ub P'op Hagä Do T'aah tak'ëp hadoo do hejój. Tak'ëp né hẽ taky ennym. Heh'äät ub had'ytyt né hẽ ta tii.

¹⁵ Baad ub Jowāw nu gahem'uun do paa baher'oot paa ta ti ky n'aa. Hahỹh da m' ta kyyh:

—Hahỹ ti y ky n'aa her'oot doo, hahỹh da y baher'oot bã: “Jawén y hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahänh yỹ, tawäd däg né hẽ pój yỹ jé do hyb n'aa” —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁶ Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky ennym. Ti hyb n'aa èr hã taky ennyw had'ytyt hẽ. Baad hadoo do èr hã tametä had'ytyt hẽ. ¹⁷ Mosees makũ anoo paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Jesus Kristo kä metä kãn P'op Hagä Do ji takamahän doo, ky n'aa heh'äät ub do na-ääj hẽ. ¹⁸ Dooh noo gó hapäh pé P'op Hagä Doo. Tii d' né paawä, jããm né sét hadoo do ta T'aah, ta da hadoo doo, ta pa hawät doo, èr tamaher'oot ta ky n'aa. Ta hã hẽ takametëeh P'op Hagä Doo.

Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa hahỹh

¹⁹ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa panang Jerusarënh bã habong do ramejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, t'ĩ hënh ramoo heb'ook do Rewi panaa wób na-ääj hẽ, Jowāw hã rabeaanh hyb n'aa Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do tado bã. ²⁰ Baad ub mä Jowāw baher'oot sa hã, dooh taky n'aa jejën bã. Hahỹh da m' Jowāw kyyh sa hã:

—Dooh Kristo, § P'op Hagä Do H'yyb Däng Do y do bã —näng mä sa hã.

²¹ Ti m' rabeaanh:

—Õm Eriij, p'ooj ub hawät do paah? —näk mäh.

—Dooh —näng mä Jowāw.

P'aa hënh mä rabeaaj wät ënh:

—Ōm nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng doo? —näk mäh.

—Dooh ŷ ti tado bä —näng mäh.

²² Ti m' tagadëeg ub rabeaanh:

—Jaa ti ōm? —näk mäh. —Ãã mama-her'ood, ãã panäk hyb n'aa ãã hä mejüü doo. Jaa ōm, a nooh? —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' Jowāw ky hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas häd näng do her'oot doo da:

—“Ŷ né hē hahŷŷ da tabanawäng bä her'oot doo: Baad ub da bē tyw n'aa daj'aah Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.”**

²⁴ Ti m' sa wób, Pariséw ramaneëenh doo, ²⁵ rabeaaj wät ta hä:

—Héd n'aa manu gemuun, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nadoo do ōm? Héd n'aa manu gemuun Eriij p'ooj ub hawät do paa nadoo do ōm, nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod nadoo do na-ããj hē ōm? —näk mä sa kyyh.

²⁶ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ŷ ti hŷŷh, bē ŷ nu gemuun naëng me —näng mäh. —Ti awät bē mahang bē nahapäh doo. ²⁷ Ti né ti jawén ŷ hana doo, tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahănh ŷŷ. Hä ŷŷ, ŷ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ŷ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ŷ do bä —näng mäh.

²⁸ Ta ti reanh doo, panang Betanija häd näng doo bä tii, tamii Joradân häd näng do ta myyj jé. Tii bä m' Jowāw nu gemuun bong mä ta wē han'aa doo.

Jowāw nu gahem'uun do her'oot do Jesus ky n'aa hahŷŷh

²⁹ Ti m' jati péh, Jesus Jowāw nu gahem'uun do hapäh ta wē hana doo. Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bē hegãã, —näng mäh —P'op Hagä Do mas'ãã b'éé t'aah hadoo, badäk hahŷŷ hä habong do nesaa do sa hä hanäng do hado hōm doo†† —näng mä Jowāw Jesus ky n'aa hä. ³⁰ —Hahŷ né hē ta ti ŷ her'oot do paa kä, hahŷŷ da ŷ baher'oot noo gó: “Jawén

ŷ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahănh ŷŷ, tawäd däg né hē pój ŷŷ jé do hyb n'aa”, ŷ hanäng do paah. ³¹ —Dooh paa ŷ hapëë nä bä nanäng hyb n'aa jawyk do hahŷ tado bä. Ŷ wén nu gemuun bong tame, takametëeh hyb n'aa Isaraéw buuj sa hä —näng mä Jowāw.

³² Ti m' Jowāw ky hado kân:

—P'op Hagä Do Sahee ŷ hapäh hŷ pong jé naa tabahyng ta wē gurii-i hadoo. Ta hä tabaym. ³³ Pooj jé, dooh ŷ hapëë nä bä ti tado bä. Hahŷŷ da paa ŷ P'op Hagä Do maher'oot, ŷ paa tamejüü tame ŷ nu gemuun hyb n'aa: “Aj'yy wē Sahé ŷ ahyy bä, ta wē tabaym mabahapäh bä”, näng P'op Hagä Doo, “ti né hē tii kä tabanoo sa hä Sahé ŷŷ kä sa h'yyb tym gó tabajëë suun hyb n'aa, Sahé ŷŷ h'yyb mahüüm hyb n'aa kä sa hä”, näng P'op Hagä Do hä ŷŷ. ³⁴ Ŷ hapäh ta ti Jesus wē kä. Ti hyb n'aa baad ŷ baher'oot ta ky n'aa kä: P'op Hagä Do T'aah né hē ti hŷŷh —näng mä Jowāw nu gahem'uun doo.

Pooj jé Jesus sii habok do sa ky n'aa hahŷŷh

³⁵ Ti m' jati péh, p'aa hēnh mä Jowāw nu gahem'uun do tii bä tabawät. Pawóp hē m' ta ma matëg rahada. ³⁶ Jesus tabës bä Jowāw bahapäh bä m', taky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Bē hegãã! P'op Hagä Do mas'ãã b'éé t'aah hadoo —näng mä Jowāw.

³⁷ Ti m' ta ma matëg ramaa napäh bä m' Jowāw her'oot doo, Jesus sii m' rababoo kân. ³⁸ Ta jawén p'aa hēnh Jesus baheg'ããs bä m', ta jawén han'aa do tabahapäh bä m', tabeaanh sa hä:

—H'ëed bē karën? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Rabi‡‡ —näk mäh, —nyy bä mabagä? —näk mä sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—B'ëep, bē hegãã —näng mäh.

** **1:23** Isajas 40.3 †† **1:29** P'ooj ub, Jesus hewäd hyng do pooj jé, P'op Hagä Do mejüü b'éé t'aah radaj'ëep nesaa do sa mo haj'aa sãm. B'éé t'aah majyyw hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hōm nesaa do ramoo bong do paah. B'éé t'aah jawén buuj däg Jesus. Jesus dajëp nesaa do ër moo bok do hyb n'aa. Ta majyyw hyb n'aa kä P'op Hagä Do bawug hōm sahōnh hē nesaa do ër moo bok doo. Ti hyb n'aa, b'éé t'aah gó Jowāw wén eh'üüm Jesus ky n'aa. ‡‡ **1:38** “Ãã ma matëg” rahanäng pé m' ti Rabi. Raweh'ëeh do ky n'aa tii.

Ti m' rabahōm ta sii, ti m' rabaheg'ãās tabahe'ỹh doo. Ti m' rabaym ta pa, tũh däg do hyb n'aa papỹj, 4 oor m'.

⁴⁰ Aj'yy Ān-Deréh häd näng doo, Simaw Peed häd näng do hỹj, Jowāw nu gahem'uun do her'oot do maa napäh do seeh, Jesus sii hawäd däk do seeh. ⁴¹ Ti m' nayyw hē Ān-Deréh bahōm ta hỹj tesoos, Simaw. Ti m' tabaw'yyt bä kä, taky hadoo ta hã:

—Āã aw'yyt Mesijas rahanäng doo —näng mäh. (Kristo, P'op Hagä Do h'yyb däng doo, tahanäng pé ti Mesijas.)

⁴² Ti m' Ān-Deréh mahũm kãn Simaw Jesus wē kä. Ti m' Jesus begãã däk Simaw wē, ti m' taky hadoo ta hã:

—Ōm né Simaw. Jowāw häd näng do t'aah ōmŠŠ —näng mäh. —Hỹ jawén Sepas a häd kä —näng mäh. (Peed rahanäng pé ti ta tii, sa kyy me ti Sepas. “Pä” rahanäng pé m' tii.)

Pirip, Natanajéw daheeh Jesus naënh do panyyg n'aa hahỹh

⁴³ Ti m' jati pé Jesus h'yyb däng Garirej häj n'aa hēnh tabahōm. Tabahōm pooj jé tahapäh mä aj'yy Pirip häd näng doo.

—Hata ỹ ōm hỹ kä —näng mä Jesus ta hã.

⁴⁴ Betsaj-Da panang häd näng doo bä naa ti Pirip. Ti né hē na-ããj hē Ān-Deréh Peed sa panang. Sét panang buuj né tii. ⁴⁵ Ti m' aj'yy seeh, Natanajéw häd näng do hã Pirip kataa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Āã awyyd kãn Mosees erii wät do paa gó kaher'oot doo kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa gó kaher'oot do na-ããj hē —näng mäh. —Jesus né ti ta tii, Nasaréh häd näng do panang hēnh naa, Joséh t'aah —näng mä Pirip Natanajéw hã.

⁴⁶ —Nasaréh hēnh naa? —näng mä Natanajéw. —Nasaréh bä naa dooh baad hadoo do ana bä —näng mä Natanajéw.

Ti m' Pirip ky hadoo ta hã:

—Hamäh, ér hegãã —näng mä Pirip.

⁴⁷ Ti m' rabahōm. Ti m' Jesus bahapäh bä Natanajéw kaja nä bä, taky hadoo:

—Wät ta ti Isaraéw buuj heh'äät ub doo. Dooh tawad'ii bä, dooh tajejën bä —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' Natanajéw ky hadoo:

—Nyy d' ỹ mabahapäh? —näng mä Jesus hã.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ōm Pirip aw'yyt do pooj jé, ōm ỹ bahapäh joom wiigo häd näng do yt hã —näng mä Jesus.

⁴⁹ Ti m' Natanajéw hyb n'aa meuuj wät, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh —Ōm né P'op Hagä Do T'aah. Ōm né hē Isaraéw buuj sa wahë n'aa —näng mäh.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ỹ mah'yy ka'eeh, joom wiigo yt hã ōm ỹ bahapäh ỹ banäng do hyb n'aa? —näng mäh. —Ti bahãnh da mabahapäh da meuuj n'aa näng doo —näng mäh.

⁵¹ Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Né hup ỹ né hē hahỹ ỹ her'oot doo: Wë gasëets hōm do bë bahapäh da. P'op Hagä Do ããs rabehyng rabesëek Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do wë, bë hapäh da —näng mä Jesus sa hã.

2

Naëng kawapëen däk do panyyg n'aa hahỹh

¹ Ti m', jati hawät hadoo hã, panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä, ramoo bong ket'ëë do jãm waa n'aa, ta tä n'aa. Jesus ỹn awät tii bä, raket'ëë do jãm noo gó. ² Jesus, ta ma matëg sii hē, rabats'yyt jãm hēnh. ³ Ti bahãnh, tabahëej jëng uwa bëeh hejooñh doo. Ti m' Jesus ỹn ky hadoo Jesus hã:

—Ahëej jëng uwa bëeh hejooñh doo —näng mä Jesus ỹn.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa tii hã ỹ mamaher'oot? —näng mäh. —Dooh takaja nä bä hejój ỹ ỹ metëeh doo —näng mäh.

⁵ Tii bä m', ta ti tób yt moo bo n'aa hã m' Jesus ỹn ky hadoo:

—Bë moo boo da sahōnh hē bë tamejũ doo —näng mä ta ỹn kyyh sa hã.

⁶ Tób yt hã ti abëeh ji ma poo oow see pé naëng hood pä s'ëëb. Sa moo hetsyd, sa waa hood getsyd naëng n'aa. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do ky n'aa né tii.

ŠŠ 1:42 Jowāw see ta ti Simaw yb. Dooh Jowāw nu gahem'uun do paa tado bä. Dooh na-ããj hē ti Jesus ma metëek do seeh, Jowāw häd näng do tado bä. Hajök Jowāw häd enäh doo.

Tamawoob hē raat ken'yyh tahyb n'aa pé ta ti ta gabuuj. ⁷ Ti m', tii b' moo heb'ooh do sa hã Jesus ky hadoo:

—Bē gedu bēh naēng ta hood gó —nāng mā Jesus.

Ti m' ragedu bēēh sahōnh hē. ⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bē agób ta uuh. Bē mahũūm jām kaser n'aa wē —nāng mā ta kyyh.

Ti m' ramahũūm kãn ta wē ta uuh. ⁹ Ti m' jām kaser n'aa tameēēk naēng paah, uwa bēēh hejooj dāk doo. Dooh tahapēē bā n'yy hēnh naa tii. Tii bā moo heb'ooh doo, ti rahapāh ta tii. Ti m' dawē hã aj'yy katēē do tanaēēnh, ¹⁰ ti taky hadoo ta hã:

—Pooj jé ji heno uwa bēēh hejooj do baad hadoo doo. Ta jawén, baad rabeēg bong bā kā, rahād kanahapēē bong bā kā, ji heno baad nadoo doo. Ōm tii, dooh tii d' madoo bā. Menyyw hōm baad had'op do tagadēēg ub —nāng mā ta kaser n'aa kyyh aj'yy katēē do hã.

¹¹ Pooj jé Jesus du doo do tapahuunh do ta tii. Ta tii hã kā tametä kãn tak'ēp hadoo do ta hejój, ti hyb n'aa ta ma matēg ta hã rah'yy kae padäg kãn. Panang Kanah häd nāng doo bā, Garirej hāj n'aa bā ti ta tii.

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó hes'ēēm do Jesus hebēē bong do panyyg n'aa hahỹỹh

¹² Ti jawén mäh, panang Kapar-Naūm häd nāng doo hēnh Jesus rabahōm ta ȳyn, ta hỹỹj, ta ma matēg sa daheeh. T'ĩ hēnh mā tabaym pawóp hē ta āh.

¹³ Tabedaa dāk bā Pas-kowa* häd nāng do Judah buuj rahyb n'aa esee doo, Jesus bahōm kãn mā Jerusarēnh hēnh. ¹⁴ P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadē doo gó, wahoo gó, tabahapāh mā booj yb, b'éé, gurii-i hes'ēēm doo. Dajēēr meb'aanh doo, tii b' né rabat'oonh, Jesus hapāh. ¹⁵ Ti m' tabarig dāk ta tyd tamehewyyh hyb n'aa. Ti m' tabahabēē bong booj yb, b'éé sii hē. Ti m' tabaũũj bēēh mā dajēēr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Jé pad'yyt hē taparara bong

mā moweed, Jesus mo haj'aa. ¹⁶ Ti m' taky hadoo gurii-i hes'ēēm do hã:

—Bē manä ti j'eepl! —nāng mäh. —Ji es'ēēm do tób n'aa bē adoo manä Ee tób! —nāng mā Jesus kyyh sa hã.

¹⁷ Ti m' ta ma matēg rahyb n'aa es'ee däg kãn P'op Hagä Do kyy kerih do hã kerih doo: “Ȳ gawats'iik da tak'ēp ȳ kamahān do hyb n'aa a tób n'aa.”†

¹⁸ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rabana Jesus wē, ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó hahỹỹ d' mabad'oo? —näk mā sa kyyh. —Mametä āā hã meuj n'aa nāng do heen n'aa, P'op Hagä Do ky gabuuj tado bā —näk mā sa kyyh.

¹⁹ —Ej —nāng mā Jesus. —Bē karēn bā, bē apyn hōm hahỹ P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob hē tabado dāk bā ta āh, ȳ tamaa sooh p'aa hēnh —nāng mā Jesus.

²⁰ —Nyy d' ti ta tii? —näk mā Judah buuj wahē n'aa sa kyyh. —46 ta baab ramoo bok rabahaja sooh hyb n'aa. Tamawoob mā ta āh matamaa sooh p'aa hēnh? —näk mā sa kyyh Jesus hã.

²¹ Dooh P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarēnh bā hasooh do paa tado bā, Jesus hanāng péh. Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti ta her'oot.

²² Ta jawén, Jesus ganä wät jawén paa bā kā m', ta ma matēg rahyb n'aa newē kãn ta ti ta her'oot doo. Tii bā kā m' raky dahé kãn Jesus her'oot do paa kā. Raky daheeh na-āā hē P'op Hagä Do kyy kerih doo kā.

²³ Ti m', Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó, Jerusarēnh bā Jesus baym bā, hajōk h'yy kae kãn ta hã, hajōng tapehuunh do rahapāh do hyb n'aa. ²⁴ Dooh Jesus h'yyb dahé bā sa hã, baad tabahapāh do hyb n'aa sa h'yyb. ²⁵ Dooh hyb n'aa rabaher'oot pé Jesus hã badāk hahỹỹ hã habong do sa ky n'aa, baad Jesus bahapāh do hyb n'aa sa h'yyb.

3

Aj'yy Nikodēm häd nāng do sii Jesus ber'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

* **2:13** Pas-kowa ramaneēēnh doo, Isaraēw buuj rahyb n'aa esee do P'op Hagä Do t'yyd mehĩn doo, rabah'ũūm do Esit bā naa. Pas-kowa ratab'ēēs noo gó m' ranaheb'ooh mā b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa m' tii. Ti noo gó m' ratab'ēēs né hē m' pāw makuj tamah doo. Séd hã m' rataheb'ēēs. † **2:17** Saaw-Mo 69.9 hã takerii dāk tii. Dawi kyy gó Jesus beh'ũūm. Tak'ēp Jesus kamahān P'op Hagä Do tób n'aa. Baad takarēn P'op Hagä Do rahyb n'aa esee ta ti yt hã. Dooh tagenaag bā ta see hyb n'aa tii bā ramoo bong doo.

1 Ti m', ti awät mä aj'yy Nikodēm häd näng doo, Pariséw sa seeh, Judah buuj sa wahë n'aa see m'. 2 Atsëm tabana Jesus wë, ti taky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näng mäh —ãã hapäh, òm P'op Hagä Do mejüü, ãã mama metëëk hyb n'aa. Ta ti ãã wén hapäh, dooh hajaa pé ta tii d' mapahuunh doo da P'op Hagä Do nawäd bä ta sii —näng mä Nikodēm kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Dooch hajaa pé P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, p'aa hënh ji nenyy bä. Né hup ý né hë ta ti ý her'oot doo —näng mä Jesus Nikodēm hä.

4 Ti m' Nikodēm ky hadoo:

—Nyy d' tii? —näng mäh. —Nyy da p'aa hënh ji benäng, wah'ëë däk do ji? Ny daa p'aa hënh ji bajëë suun ji ýyn wog gó, p'aa hënh ji benäng hyb n'aa? —näng mä Nikodēm kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, ji h'yyb ji nenyyw bä nesaa do mahänh, P'op Hagä Do Sahee ji h'yyb gó tanajëë suun bä na-ããj hë.* Né hup ý né hë ta ti ý her'oot doo —näng mäh.

6 —Aj'yy hä hana doo, ta da hadoo né hë tii. P'op Hagä Do Sahee hä hana doo, P'op Hagä Do taah hedo padëëk tii. 7 Ti hyb n'aa mahyb n'aa meuuj manäh, “Taw'ãäts hë p'aa hënh bë benäng do hadoo”, ý hanäng do hä —näng mä Jesus.

8 Ti m' taky hadoo:

—Tabahëm do ky n'aa gó òm ý maher'oot p'aa hënh ji benäng do ky n'aa. Tabahëm do tabahëm takarën hënh. Ji maa napëë né paawä ta kyyh, dooh ji hapëë bä n'yy hënh tahana, dooh ji hapëë bä nyy bä tabaym. Ti hadoo P'op Hagä Do Sahee gó p'aa hënh henäk do sa hä† —näng mä Jesus Nikodēm hä.

9 Ti m' Nikodēm ky hadoo:

—Nyy d' tii?

10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Isaraéw buuj sa ma matëg né paawä òm, dooh tagah'ood bä a hä? —näng mäh.

11 —Né hup ý né hë hahÿ òm ý maher'oot doo: ãã her'oot ãã hapäh do ky n'aa, ãã hapäh do ãã matym me na-ããj hë. Ti hadoo né hë, dooh bë gado bä ãã her'oot doo —näng mäh. 12 —Òm ý maher'ood wät badäk hahÿy bä ky n'aa, dooh ý maky dahé bä. Nyy da da ý bë ky daheeh hÿ pong jé ky n'aa ý her'ood bä? —näng mäh. 13 —Dooch hewäd sëëk pé hÿ pong jé. Dooch ta ky n'aa her'oot péh. Jããm né hë hawät t'ïï hënh Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo. 14 P'ooj ub, tabanawäng bä, aw'yy heen n'aa Mosees gadahäng p'op, b'aa hä, ta wë rahegãã bä ranadejöp hyb n'aa. Ti hadoo né da b'aa hä, p'op, rabepëëm däk da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, 15 sahõnh hë ta hä h'yy ka'eeh do redëb had'yyt hyb n'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. 16 Tak'ëp badäk hahÿy hä habong do P'op Hagä Do kamahän. Ti hyb n'aa taban'oo däg kân sét hadoo do ta T'aah, sahõnh hë ta hä h'yy ka'eeh do tabanesaa hënh ranahõm hyb n'aa, rabadëb had'yyt hyb n'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do pa kã. 17 Taky n'aa etyy hyb n'aa nado nesaa do sa hä P'op Hagä Do wén mejõ hyng ta T'aah badäk hahÿy bä. Tawén mejõ hyng, ta hä rabadëp hyb n'aa nesaa do mahänh —näng mä Jesus kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooch P'op Hagä Do ky n'aa ety bä nesaa doo hënh, ta T'aah hä h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk taky n'aa etyy do sa hä nesaa doo hënh, ta T'aah hä h'yy kana'eeh do sa hä. Ta wén ky n'aa etyy nesaa doo hënh sa hä, sét had'os do ta T'aah hä rah'yy kana'eeh do hyb n'aa —näng mäh. 19 —Hahÿy hyb n'aa P'op Hagä Do rejãã da sa hä: Ta t'aah, ji h'yyb tym bag, baad hadoo do P'op Hagä Do gen'aak do ji hä tametëeh doo, kajaa badäk hahÿy hä habong do sa mahang. Ti hado né paawä, dooh rakamahän bä ta ti bag. Rakamahän badagyp do hadoo doo, nesaa do ramoo bong do hyb n'aa. 20 Nesaa do moo heb'ook doo, dooh rakamahän bä ta bag. Dooch

* 3:5 Hahÿy d' Gereg kyy me, Jowāw erih doo me: “Dooch ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs doo gó ji ajëë suun bä, naëng me ji nenyy bä, P'op Hagä Do Sahee me ji nenyy bä na-ããj hë.” Hahÿy da ta ti naëng ky n'aa: Ji kahetsyyd wät do hadoo naëng me hasus do mahänh, ji h'yyb ji benäm nesaa do mahänh. † 3:8 Hahÿy d' tahanäng pé tii: Dooch né paawä ji hapëë bä nyy d' ti p'aa hënh rabenäng do hadoo, wyt ta maab hë sa h'yyb tym kawareem kân P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

rakarēn bā ta bag hadoo doo gó rabooh, nesaa do ramoo bok do kamanetēeh hyb n'aa. ²¹ Baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metēek doo da habok doo, tabawak bā hadoo doo gó rababok, P'op Hagä Do ky gabuuj né ta ti ramoo bong doo, takametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus Nikodēm hā.

Jesus ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ta jawén mäh, Jesus, ta ma matēg daheeh raberéd hōm mä Jerusarēnh panang. Panang bahānh, Judah häj n'aa bā tabaym dó ta ma matēg daheeh. Ta tii bā tanu gemuun bong ta wē han'aa doo. ²³ Ti noo gó Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wät panang Anon häd näng doo bā, panang Sarīm häd näng do nedaa bā, tamüi maeh do hyb n'aa tii bā. Hajök Jowāw wē han'aa ranu kemuun hyb n'aa. ²⁴ (Jowāw nu gahem'uun do radawäts gēet do pooj jé tii.) ²⁵ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matēg raky ked'aak Judah buuj see sii. Judah buuj raky n'aa jaw'yuk do mejüü nyy da ji behop ji h'yyb enyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti p'ää raky ked'aak. Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matēg rabana ta wē, ti m' raky hadoo ta hā:

²⁶ —Äã ma matēg —näk mä Jowāw hā. —Aj'yy tamyyj däk hā makahataa doo, maky n'aa her'oot do paah, ta ti na-ääj hē nu gemuun hÿÿ kä. Sahōnh hē rabahōm kån ta wē. Dooch äã wē rana boo bā —näk mä Jowāw nu gahem'uun do ma matēg ta hā.

²⁷ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—P'op Hagä Do né hē ti hanoo ji hā ji moo wät do pan'aa. P'op Hagä Do ky gabuuj né hē ti tamoo wät doo. ²⁸ Bē hapäh né hē, bē maa napäh né hē bē hā ÿ her'oot do paah. P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado ÿ hÿÿh, näng paa ÿÿh. P'op Hagä Do mejüü ÿ ta pooj jé, näng paa ÿÿh. ²⁹ —Raketēe do jām n'aa rabajām noo gó, ta patug pan'aa wē né ta ÿÿm pan'aa bahōm. Aj'yy najiis, jām h'yyb mahüüm n'aa, tsebee kån katēe do pan'aa kyyh hā. Katēe do najiis tsebé do hadoo ÿ hÿÿh —näng mä Jowāw. —Baad ÿ tsebee kån sahōnh hē rabahōm do hyb n'aa ta wē. ³⁰ Taw'ääts hē rahyb n'aa jawyyg magyys hē ta tii. Ti yd jé taw'ääts hē ÿ rahyb n'aa sakog magyys hē —näng mä Jowāw.

³¹ Ti m' Jowāw ky hadoo ēnh:

—Hÿ pong jé hana doo, sahōnh hē sa bahānh ta tii. Badäk hahÿÿ bā naa ÿ ti hÿÿh. Badäk hahÿÿ bā naa ti ÿ hajaa ÿ her'ood bā. Hÿ pong jé hana doo, sahōnh hē bahānh hadoo doo, ³² ti né hē sahōnh hē tabaheer'oot t'ïï hēnh tahapäh doo, tamaa napäh do ky n'aa. Ti hado né paawä, dooh ragado bā taheer'oot doo. ³³ ÿ gadoo ti hÿ pong jé hana do her'oot doo. Te hub né hē P'op Hagä Doo, baad ÿ ky däng. ³⁴ ÿ P'op Hagä Do mejüü ta ky n'aa ÿ baheer'oot hyb n'aa. Baad tabanoo hā ÿ ta Sahee. Ti hyb n'aa, te hub né hē bē hapäh Jesus ky n'aa ÿ her'oot doo. ³⁵ —P'op Hagä Do kamahān ta T'aah. Sahōnh hē bagä n'aa tabahadoo ta Yb an'oo bā. ³⁶ P'op Hagä Do T'aah hā h'yy ka'eeh doo, edēb had'yyt da P'op Hagä Do pa hÿ pong jé. Nabuj keh'üüm doo, ta hā h'yy kana'eeh doo, dooh da t'ïï hēnh raboo bā. Rahob had'yyt hē da nesaa doo, P'op Hagä Do an'oo bā —näng mä Jowāw kyyh.

4

Samarija häj n'aa buuj ÿÿnh panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', hajöo däk Jesus ma matēg, Jowāw nu gahem'uun do ma matēg bahānh däg, Jowāw bahānh däg na-ääj hē Jesus ranu gemuun doo, Parisēw raky n'aa napēe kån.

² (Dooch m' Jesus nu gemuun bā. Ta ma matēg ti nu gemuun Jesus wē han'aa doo.)

³ Jesus heen n'aa nyy däk bā m', Parisēw raky n'aa napäh bā kä, teréd hōm Judah häj n'aa. Garirej häj n'aa hēnh tabahōm kån p'aa hēnh. ⁴ Ta tyw n'aa Samarija häj n'aa tabēs doo me m' tabahōm.

⁵ Ramahōm me m', rakajaa panang Sikar häd näng doo bā, Samarija häj n'aa bā. Hēej Jakóh ta t'aah Joséh hā tanoo do paa nedaa hēnh ti panang. ⁶ Tii bā ti majat mä naeng Jakóh gagots däk do paah. Jesus akaaj däk mäh, dawēe rababok do hyb n'aa. Ti m' Jesus baso däk naeng majat do pa. Wasyg kēe mäh.

⁷⁻⁸ Ti nuuj jé ta ma matēg rabahōm panang hēnh, sa waa rabetsēe hyb n'aa. Ti m' naeng majat bā ÿÿnh, Samarija buuj, kajaa mä naeng tabagóp hyb n'aa. Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Na ŷ eëg naëng uuh —näng mäh.

⁹ Ti m' ŷŷnh hyb n'aa newëë teanh do hyb n'aa. Dooh Judah buuj raherod bä Samarija buuj sa sii.* Ti hyb n'aa m' taky hadoo:

—H'ëed hyb n'aa mabetsëë hä ŷ naëng? —näng mäh. —Öm Judah buuj, ŷ ti Samarija buuj —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Mahapëë bä paawä ji matym n'aa P'op Hagä Do anoo do ji hä, mahapëë bä paawä hahŷ naëng hetsëë do a hä, metsëë paawä ta hä naëng. Ji h'yyb ed'ëep do naëng n'aa paawä tanoo a hä —näng mä Jesus.

¹¹ Ti m' ŷŷnh ky hadoo:

—Ny ta hood? T'öp hahŷ naëng majat. N'yy hënh naa mabagóp ti naëng menooh doo? —näng mäh. ¹² —Ër wahë makū Jakóh gagots jat hahŷ naëng. Ti mo haj'aa paah, ti ti hanoo paa ää hä. Ti ti heëek paah, ta taah reëek paah, ta masääh reëek paa hahŷ naëng. Ër wahë makū bahñh g'eeh öm? —näng mä ŷŷnh kyyh.

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Majat hahŷ naëng heëek doo, p'aa hënh da tahoo kaaj däk —näng mäh. ¹⁴ —Naëng ŷ anoo do heëek doo, dooh da tahoo kaaj wäd bä. Naëng ŷ anoo do tawäd had'yyt hë da sa h'yyb tym gó.† Tanoo sa hä hŷ pong jé, P'op Hagä Do pa sa h'yyb tym edëb had'yyt hë —näng mä Jesus.

¹⁵ Ti m' ŷŷnh ky hadoo:

—Na ta ti naëng ŷ karën, ŷ hoo nakaaj wät hyb n'aa, ŷ nana wät hyb n'aa, ŷ nagób wät hyb n'aa hahŷ naëng —näng mä ŷŷnh kyyh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Abaaj hõm! Mahahëen nä a patug —näng mä Jesus.

¹⁷ —Dooh ŷ patug nyy bä —näng mä ŷŷnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hë öm, “Dooh ŷ patug nyy bä”, hanäng do öm —näng mäh. ¹⁸ —Ji ma poo oow pé paa a pat'uuk. Hŷŷ kä mapa gä doo, dooh né hë a patug tado bä. Ehub né hë öm ti hedoo doo —näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' ŷŷnh ky hadoo ënh ta hä:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod ti öm —näng mäh. ²⁰ —Sooch nanäng waëë jó ää wahë makū rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo. Bëeh, Judah buuj, Jerusarënh bä m' ji hyb n'aa jaw'yyk, bë nooh. Nyy da a hä? —näng mäh.

²¹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Baad ŷ baher'oot a hä, ŷ maky dahé. Ti awät da ti noo gó, dooh da P'op Hagä Do ji Yb ji hyb n'aa jewyyg wäd bä nanäng waëë jó, Jerusarënh bä na-ääj né da —näng mäh. ²² —Bëeh, Samarija buuj, dooh bë hapëë bä ta ti bë hyb n'aa jew'yyk doo. Ää hahŷ Judah buuj, ää hapäh ta ti ää hyb n'aa jew'yyk doo. Ääh, Judah buuj, ää mahang né hë ti taganyyh sahõnh hë sa h'yyb tym dëeb —näng mäh. ²³ —Ti awät da ti noo gó kä, da hë né hë ta du däk, baad P'op Hagä Do ji Yb hyb n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ääj hë rahyb n'aa jew'yyk da. Ta ti hedoo do P'op Hagä Do ji Yb karën. ²⁴ Sahee né hë ti P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë ta hä hyb n'aa jew'yyk doo, ta Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ääj hë P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk —näng mä Jesus ŷŷnh hä.

²⁵ Ti m' ŷŷnh ky hadoo:

—ŷ ky n'aa napäh ti awät da Mesijas (Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ramaneëenh doo) —näng mäh. —Takajaa bä, sahõnh hë da ër tamaher'oot —näng mä ŷŷnh kyyh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—ŷ né ti hŷ Mesijas, a sii her'oot do né hë —näng mä Jesus.

²⁷ Tii bä kä m', Jesus ma matëg raka-jaa. Rahyb n'aa meuunh mä ŷŷnh sii Jesus ber'oot do hyb n'aa. Rahyb n'aa meuuj né paawä, dooh m' reaaj bä ta hä ŷŷnh hä taher'oot doo.

²⁸ Ti m' ŷŷnh beréd häng ta naëng hood, myyj hënh tabajëng. Takajaa bä m' tabaher'ood kån myyj bä haj'eenh do sa hä. Ti m' taky hadoo:

* **4:9** Dooh Judah panaa heh'äät do Samarija buuj rado boo bä. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj ragado bä sa mahang, dooh raherod bä sa sii. Dooh Judah buuj ragenaag bä Samarija buuj. Dooh na-ääj hë Samarija buuj ragenaag bä Judah buuj. † **4:14** P'op Hagä Do Sahee tii, naëng hadoo do Jesus anoo doo.

²⁹ —Hamäh, är hegãã aj'yy sahõnh hẽ ÿ moo wät do paa ÿ tamaher'oot doo —näng mäh. —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb n'aa hadoo ti ta tii —näng mäh.

³⁰ Ti m' rabahõm kãn rabaheg'ããs hyb n'aa kã.

³¹ Ti nuuj jé Jesus ma matëg ramejõ bong tabawa wät hyb n'aa ta waa:

—Mawa wäd a waa, ma matëg! —näk mä sa kyyh.

³² Ti Jesus ky hadoo sa hã:

—Ti anäng wa ÿ bë nahapäh doo —näng mä ta kyyh.

³³ Ti m' sa da hadoo do hã ta ma matëg rabeaanh:

—Ramana wät g'eeh ta waa? —näk mä sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus baher'oot sa hã:

—Ta ti hã ÿ mejõ hyng do karën do ÿ moo wät. ÿ karën ÿ bahajaa hã ÿ tamejũ doo. Ti né hẽ wa ÿ hadoo doo, ÿ hanäng doo. Ti né hẽ hẽp ÿ hejõj —näng mäh. ³⁵ —Hahÿÿ da bë ky hetëg: “4 nä ta kamarab n'aa takata däk hyb n'aa joom tym”, bë nooh. —Bë hegãã, bok ta ti hajõk wë ÿ han'aa doo. Joom ag hahõõ däk do hadoo tii. Kaja kãn ji ataa P'op Hagä Do wë, joom ag ji ataa do hadoo. ³⁶ Ta ti wë ÿ hataa do gadoo da tamoo wät do sãm. Hÿ pong jé, P'op Hagä Do pa ragadoo da edëb had'yyt doo, wë ÿ hata däk doo. Jé P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb tym gó hejoom do hadoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh do taa n'aa na-ããj né hẽ, séd hã da rah'yy gadejah. ³⁷ Te hub né hẽ hahÿ sa ky hetëg: “Ta see tejóm n'aa, ta see tataa n'aa.”

³⁸ Tii da da bë hã kã. Bë ÿ mejũ bë bataa hyb n'aa bë nejoom doo. Ta wób ti moo bong tii. † Ta wób ramoo bok do sãm bë gadoo kãn —näng mä Jesus ta ma matëg hã.

Hajõk Samarija buuj Jesus hã h'yy kae padëek do ky n'aa hahÿÿh

³⁹ Ti m', hajõk Samarija buuj, ta ti panang buuj, rah'yy kae padäg kãn mä Jesus hã, ÿÿnh maher'oot do hyb n'aa sa hã. Hahÿÿ d' mä ÿÿnh kyyh sa hã: “Sahõnh hẽ ÿ tamaher'oot ÿ moo wät do paah”, näng paa m' ÿÿnh sa hã. ⁴⁰ Ti m', Jesus wë panang buuj rakajaa bä, rabetsëe ta hã sa panang bä tabaym hyb n'aa. Tii bä kã, pawóp hẽ ta

äh tabayyw wät. ⁴¹ Ti bahãnh kã, hajõk panang buuj rah'yy kae kãn, sa hã Jesus her'oot do hyb n'aa. ⁴² Ti m' ÿÿnh hã raky hadoo:

—Maher'oot do hyb n'aa nado wäd äã wén ky daheeh. Äã wén ky daheeh hÿÿ kã, ta kyyh äã maa napäh do hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb tym dëeb né hẽ ti hahÿÿ kã, äã hapäh hÿÿ kã —näk mä sa kyyh ÿÿnh hã.

Aj'yy hyb n'aa jawyk do t'aah nahëe näng do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴³ Pawóp däg kã m' ta ä kã sa panang bä tatab'ëes doo, Jesus bahõm kãn Garirej häj n'aa hënh. ⁴⁴ Hahÿÿ d' mä Jesus her'oot do paah: “Ta häj n'aa bä dooh ragadoo bä P'op Hagä Do ky n'aa rod.” ⁴⁵ Ti m', Garirej häj n'aa bä takajaa bä, ragadoo Jesus. Rawén gadoo, sahõnh hẽ Jesus pahuunh doo, Pas-kowa Jerusarënh bä ratatab'ëes noo gó, raba-hapäh do hyb n'aa paah.

⁴⁶ P'aa hënh mä Jesus bahõm ënh panang Kanah häd näng doo hënh, naëng, uwa bëeh matsing do tawareem paa bä. Ti awät aj'yy hyb n'aa jawyk doo, sa häj n'aa wahë n'aa kaser n'aa. Nahëe näng ta t'aah. Kapar-Naüm panang bä m' tabagä ti ta t'aah. ⁴⁷ Ti m' aj'yy ky n'aa napäh bä Jesus kajaa do Garirej häj n'aa bä, Judah häj n'aa bä naa, panang Kanah hënh tabahõm Jesus wë. Ti m' Jesus hã tabetsëe ta sii tabahõm, ta t'aah nahëe tabahahëen hõm hyb n'aa. P'eets mä ta t'aah dajëb paawä.

⁴⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë nahapëe bä tak'ëp hadoo do ji pehu-unh doo, dooh né da bë ky dahé bä ënh —näng mä Jesus kyyh.

⁴⁹ —Hyb n'aa jawyk doo, —näng mä aj'yy —hamä si ÿÿ, tah ÿ nadajëp hyb n'aa —näng aj'yy kyyh.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm. Has'oo däk da a t'aah. Nadajëb da a t'aah —näng mä Jesus.

Aj'yy ky dahé kãn Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa tababaaj hõm kãn. ⁵¹ Ti m' ta tyw n'aa me, ta hõõ bä, takata däk mä ta karom sa hã, ta tób hënh han'aa doo.

—Has'oo däk a t'aah —näk mä ta hã.

⁵² Ti m' tabeaanh sa hã:

† 4:38 Ta wób paa ti rer'oot sa hã P'op Hagä Do kyyh, tahanäng pé tii.

—Nyy b' akëë papÿÿj, ta nahëë badoo wät? —näng mäh.

—Tsém né hë, atëh këë —näk mä sa kyyh.

⁵³ Ti m' aj'yy hyb n'aa newëë, tii b' akä däk né hë m' Jesus baher'oot ta hã: “Has'oo däk da a t'aah”, tabanäng. Ti m' aj'yy, ta tób yt hã haj'eenh do na-ããj mä rah'yy kae padäg kãn Jesus hã.

⁵⁴ Pawóp däg kä m' Jesus pahuunh do Garirej häj n'aa bä takajaa bä, Judah häj n'aa hënh naa.

5

Aj'yy nawät do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ta jawén Jesus bahöm kãn Jerusarënh hënh, Judah buuj rahyb n'aa esee do ratab'ëës hyb n'aa. ² Kahadë panang Jerusarënh häd näng doo. Panang noo seeh, B'éé Sa Tyw N'aa häd näng do pa ti majat karaj'aa bä mahan'yyts its. Betés-Da mä karaj'aa häd. Eberew* kyy me tii. Ta w'oo hã 4 tób hatoonh kawööt doo, sét hë ta hoo gad'oo bä hasooh. ³ Ta ti yt hã hajök nahëë enäh. Sa mahang ty temah doo, nabong doo, k'yy gedóm doo. [Ta tii bä ragada mä naëng ketaam doo. ⁴ Ta see pé noo gó m' P'op Hagä Do ããs bahyng mäh, tabetaam hyb n'aa naëng. Tabetaam jawén paa bä, pooj jé tame hahop do has'oo däk mä nahëë näng do paah.] ⁵ Nahëë enäh do sa mahang ti asooh mä aj'yy, 38 däg ta baab ta nahëëh. Nawäd tii. ⁶ Ti m' Jesus bahapäh bä aj'yy hasooh doo, taky n'aa napäh bä p'ooj däg ta nahëëh taky hadoo ta hã:

—Makarën mabahas'oo däk? —näng mäh.

⁷ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ÿ haja bä —näng mäh. —Dooh ÿ masa pé naëng ketaam jawén paa bä, ÿ bahop hyb n'aa. ÿ kakoon nuuj jé, ta see bahop pój ÿÿ jé. Ti hedo had'yyt hë —näng mä aj'yy kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mado däg a tyng. Awäd däg —näng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

⁹ Nayyw hë m' tabas'ëëg g'ëëd kãn, tado däk ta tyng kä, awäd däg kãn mäh.

Saab noo gó m' ta tii, Judah buuj rakame-hehãk do hã. ¹⁰ Ti hyb n'aa Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo aj'yy hã:

—Saab naga hë. Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ji tyng ji atón bä Saab hã —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'yy ky hadoo sa hã:

—Aj'yy ÿ haso däk do ky hadoo hã ÿÿ: “Mado däg a tyng. Awäd däg”, näng hã ÿÿ —näng mä aj'yy.

¹² Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa ti ta ti a hã hedoo doo? —näk mäh.

¹³ Dooh m' aj'yy hapëë bä. Dooh wäd mä tii bä Jesus. Hajök do mahang tabawäd däk.

¹⁴ Ti noo gó né hë m', badawëd däk, Jesus hapëë kãn aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa bä. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahegãã. Õm has'oo däk —näng mäh. —Mamoo wäd wäd manä nesaa doo, ti bahãnh tanahadoo hyb n'aa nesaa do a hã —näng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

¹⁵ Ti m' aj'yy bahöm kãn. Tamaher'oot mä Judah buuj sa wahë n'aa sa hã, Jesus ta ti haso däk doo.

¹⁶ Tii bä kä m' Jesus raky n'aa hajëëw kãn, ranu mer'ood kãn, Saab hã tahaso däk do hyb n'aa aj'yy. ¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ee moo wäd had'yyt hë. ÿ na-ããj né hë ÿ moo wäd had'yyt hë —näng mäh.

¹⁸ Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa, tak'ëp kä Judah buuj sa wahë n'aa rakarën radajëëb kãn. Pooj jé, dooh Saab tatay bä sa hã, ta jawén kä P'op Hagä Do m' ta yb mäh, tanooh. Sa hã, P'op Hagä Do hadoo mäh, tanooh.

P'op Hagä Do T'aah hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo Judah buuj sa wahë n'aa hã:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, dooh daj ÿÿ hë ÿ hajaa péh. Jããm né hë ÿ moo wät Ee, P'op Hagä Do moo wät do ÿ hapäh doo. Ee moo wät do né hë ti ÿ moo wät. ²⁰ Ee, P'op Hagä Doo, ÿ takamahã. Sahõnh hë tamoo wät doo, hã ÿ tametëëh. Hahÿ aj'yy ÿ haso däk do bahãnh da, hã ÿ P'op Hagä Do banoo ÿ moo wät hyb n'aa. Bë hyb n'aa meuunh

* **5:2** Judah buuj sa kyyh ji maneëënh Eberew. Badäk hahÿÿ hã Jesus bawät noo gó, tamawoob hë kyyh raher'ood Judah häj n'aa bä: Eberew kyyh, Aramew kyyh, Gereg kyyh. Eberew kyyh ti sa kyyh heh'äät doo.

da ta tii. ²¹ Dejĕp do genä bong, Ee an'oo bä. Rabedĕb had'yyt doo kä, tanoo. Ti hadoo né ŷyĥ, P'op Hagä Do T'aah, ŷ anoo rabedĕp, ŷ h'yyb däng do sa hä. ²² Ee nado ta wób ky n'aa etyy. Hã ŷy, T'aah hä, Ee banoo sahõnh hē ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa. ²³ Ta tii d' tawén d'oo ŷ raweh'ĕĕh, ŷ rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ta hä raweh'ĕĕh doo da, ta hä rahyb n'aa jew'yyk doo da. P'op Hagä Do T'aah waneh'ĕĕh doo, dooh né hē tawehĕĕ bä ĕnh Ee P'op Hagä Doo, hä ŷ mejõ hyng doo —näng mã Jesus sa hä.

²⁴ Ti m' taky hadoo ĕnh:

—Né hup ŷ né hē hahy ŷ her'oot doo: ŷ her'oot do gad'oo doo, hä ŷ mejũũ do hä h'yy ka'eeh doo, edĕb had'yyt do ta hä däg, tawäd had'yyt hē da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Dooh nesaa do hä taky n'aa kety däk da. Dooh banesaa doo hĕnh tahõm wäd bä. Edĕb had'yyt hē kä ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa da tabawäd had'yyt hē kä —näng mã ta kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ĕnh:

—Né hup ŷ né hē hahy ŷ her'oot doo: Ti awät da ti noo gó, da hē né hē tadu däk, P'op Hagä Do hä h'yy gatamah doo, dejĕp do hadoo doo, ramaa napäh da kĕh ŷy, P'op Hagä Do T'aah kyyh. Kĕh ŷ ky dah'eeh doo, edĕb had'yyt hē da sa h'yyb tym. ²⁶ Ee, P'op Hagä Do hanaa né hē ji edĕp doo. Ti hadoo né hē ta T'aah hä hana doo, P'op Hagä Do an'oo bä. ²⁷ Hã ŷy, T'aah hä P'op Hagä Do banoo ŷ hyb n'aa jawyk hyb n'aa, sahõnh hē sa hä ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa, Ajyy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ŷ bahadoo do hyb n'aa. ²⁸ Bĕ hyb n'aa meuuj manä ta ti ŷ her'oot do hä. Ti awät da ti noo gó, P'op Hagä Do T'aah kyyh sahõnh hē dejĕp do paa ramaa napäh da.† ²⁹ Tii bä da ragenä bong. Baad hadoo do moo heb'oooh do paah, hỹ pong jé da, P'op Hagä Do pa raboo had'yyt hē da. Nesaa do moo heb'oooh do paah, tabanesaa hĕnh da raky n'aa kety däk.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ĕnh:

—Dooh ŷ hajaa pé ti daj ŷy hē. P'op Hagä Do ŷ taher'oot doo da né hē ŷ bad'oo sa hä. Ti hyb n'aa baad ub had'yyt hē ta ti sa hä ŷ ky n'aa etyy doo. Hã ŷ mejũũ do karĕn

doo da ŷ bad'oo. ŷ karĕn do jawén nado —näng mã Jesus.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo ĕnh Judah buuj wahĕ n'aa sa hä:

—Daj ŷy hē kĕh ŷ n'aa ŷ her'ood bä paawä, dooh paawä baad tado bä tii. ³² Ti awät nä ta seeh baad ub kĕh ŷ n'aa her'oot doo. P'op Hagä Do né tii. Te hub né hē kĕh ŷ n'aa ta her'oot doo, ŷ hapäh. ³³ Bĕ mejũũ paa raky n'aa eanh Jowāw wĕ. Baad Jowāw nu gahem'uun do baher'oot sa hä kĕh ŷ n'aa. ³⁴ Dooh hyb n'aa ŷ karĕn pé badäk hahy ŷ bä naa kĕh ŷ n'aa rod, tii d' ŷ wén her'oot. ŷ wén ky däng Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paa hä kĕh ŷ n'aa, ta her'ood wät do bĕ ky daheeh hyb n'aa, bĕ h'yyb tym bedĕp hyb n'aa nesaa do mahänh. ³⁵ Ji bag bawag däk do hadoo Jowāw nu gahem'uun do ma metĕĕk doo. Pooj jé dó, bĕ tsebee bong tama metĕĕk do hä —näng mã Jesus kyyh sa hä.

³⁶ Ti m' taky hadoo:

—Baad ub né paawä Jowāw nu gahem'uun do baher'ood wät kĕh ŷ n'aa, ti anäng ta bahänh hadoo do kĕh ŷ n'aa metĕĕh doo. Hã ŷ Ee P'op Hagä Do anoo do ŷ pehuunh do pan'aa né tii. ŷ pehuunh do hä ji bahapäh ŷ P'op Hagä Do mejõ hyng do ŷ ti hỹh. ³⁷ Ee, P'op Hagä Doo, hä ŷ mejõ hyng doo, baad ub na-ããj hē ta her'oot kĕh ŷ n'aa. Dooh noo gó bĕ maa napäh pé ta kyyh. Dooh noo gó ta mamets bĕ ty gahapäh péh. ³⁸ Dooh bĕ h'yyb tym gó tayyw bä ta kyyh, tamejũũ do hä bĕ ky nadaheeh do hyb n'aa. ³⁹ Baad né paawä bĕ ma kametĕĕk P'op Hagä Do kyy kerih do hä. Tii d' bĕ wén ma kametĕĕk, tii hä bĕ aw'yyt bĕ ed'oo bĕ edĕb had'yyt do P'op Hagä Do wĕ. Hajõõ nuu me né hē bĕ ner'ood paawä, dooh bĕ h'yy ganyy bä kĕh ŷ n'aa hä ta hä ta her'oot do hä! ⁴⁰ Kĕh ŷ n'aa ti ta her'ood né paawä, dooh bĕ ana bä wĕ ŷy, edĕb had'yyt do ŷ banoo hyb n'aa bĕ hä.

⁴¹ Ti m' taky hadoo:

—ŷ raj'aa etsĕ do jawén nado ŷ bawät. ⁴² ŷ h'yyb hapäh bĕĕh! Dooh bĕ kamahän bä P'op Hagä Do bĕ h'yyb gó. ⁴³ Ee kyy gó né paawä ŷ bahyng, dooh ŷ bĕ gado bä. Ta seeh, ta daaj hē ta ky gabuuj gó hana

† 5:28 Ta jawén tii, p'aa hĕnh Jesus bahyng bä.

doo, ti paawä bē gadoo. ⁴⁴ Bē gen'aak bē da hadoo do bē hā raj'aa etsēē bā. Dooh bē hyb n'aa p'eed bā bē ky n'aa, P'op Hagä Doo, sét had'op do her'oot do hā. Ti hyb n'aa bē nahajaa hā ŷ bē h'yy ka'eeh doo.

⁴⁵ —Bē ŷ ky n'aa tapaa bē edoo manä Ee, P'op Hagä Do wē. ŷ nado tii, bē hā ky n'aa tapaa doo. Mosees hā ti bē h'yy kejäg ub. Ti né hē da bē taky n'aa tapaa. ⁴⁶ Mosees bē ky dahé bā paawä, ŷ né paawä bē ky daheeh. Mosees né hē keh ŷ n'aa herih do paah. ⁴⁷ Dooh bē ky dahé bā ti terih do paah. Ti hyb n'aa bē wén ky nadaheeh ŷ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahē n'aa sa hā.

6

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ta jawén kä m', karaj'aa Garirej häd näng do Jesus batsäg hōm. Tiberijas karaj'aa häd seeh. ² Hajök Jesus jawén habok, hajōng tapehuunh doo, nahēē enäh do taheso padēēk do na-āāj hē rabahapäh do paa hyb n'aa. ³ Ti m', Jesus ta ma matäg daheeh rabasēēk waēē hā. Tii b' rabaym, ti m' rabehyy b'ēēh. ⁴ Edaa däk mä Judah buuj Pas-kowa rataheb'ēēs doo. ⁵ Ti m' Jesus bahég'āās, hajök ti han'aa doo. Ti m' Pirip hā taky hadoo:

—N'yy hēnh da ēr betsēē hajök do sa waa?

⁶ —näng mä Jesus, Pirip tametyy hyb n'aa. Jesus hapäh ta h'yyb gó nyy d' tabad'oo.

⁷ Ti m' Pirip ky hadoo:

—8 kamarab ji moo wät do sām dooh tahaja nä bā sa waa sām —näng mä Pirip.

⁸ Ti m' ta ma matäg seeh, Ān-Deréh, Simaw Peed hŷŷj, ky hadoo mäh:

⁹ —Gēēt hŷ karapee. Ti anäng ta wē its ji ma poo oow pé pāw ned'ēēd is doo, se-wada häd näng do s'ēēb. Tah'ŷŷb pawóp hē. Tahaj'as mä ti hajök do hā? —näng mä ta kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē mejō rabehyy b'ēēh jawii jó —näng mäh.

Baeh jawii tii bā. Ti m' rabehyy b'ēēh. 5 miw ajyy tahyb n'aa pé tii bā hab'ēēh doo.

¹¹ Ti m' Jesus basog däk pāw, P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Ōm taw'āāts hē Ee. Man'oo däk āā waa —näng mäh.

Ti m' taban'oo kän hab'ēēh do sa hā. Ti hadoo né tah'ŷŷb ēnh. Wog enä hōm mä sahōnh hē. ¹² Rabahajaa bā kä rawēh doo, Jesus ky hadoo:

—Bē ata däg mad'aak doo, takanerejāā hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹³ Ti m' mad'aak do ta ma matäg rata hōm kän kawaju gó. 12 m' kawaju gedē hōm doo. Ji ma poo oow hadoo do paa madaag kän hajōng pāw bód.

¹⁴ Ti m' hajök do rabahapäh bā Jesus pahuunh doo, raky hadoo:

—Hahŷ né hē P'op Hagä Do ky n'aa rod badäk hahŷŷ hēnh hana doo, kerih do hā ta her'oot doo —näk mä sa kyyh.

¹⁵ Jesus h'yyb gó tabahapäh bā, tak'ēp rah'yyb tatug paawä sa hāj n'aa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa, ta mab hē kä p'op tabasēēk waēē jó sa mahānh.

Tamii pong jé Jesus bawät do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁶ Tūūh däg kä m', Jesus ma matäg rabawēēj kän karaj'aa hēnh. ¹⁷ H'oo gó m' ragatsäg t'oonh, Kapar-Naūm häd näng do panang nemuun rabatsäg paawä. Badajuu däk mäh. Dooh m' Jesus awēēj nä bā sa wē.

¹⁸ Ti m', tak'ēp bah'ood ty gahēm. Tewēēp maadaka. ¹⁹ Dawēē péj rababoo däk bā kä, Jesus rahapäh. Tamii pong jó tabana sa wē. Ti m' tak'ēp rabeŷŷm bong. ²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē eŷŷm manäh! ŷ ti hŷŷh —näng mäh.

²¹ Ti m' rah'yyb tsebee kän tagatsäg sooh bā sa sii. Ti m', nayyw hē rakaja kän jajé raty gapad'ēēk hēnh.

Ji h'yyb tym dēēb panyyg n'aa Jesus hanäng do hahŷŷh

²² Ti m' jati péh, hajök do tamyyj däk hā ha'yyim do Jesus mä resoos. Tsém hadoo, sét né h'oo tii bā hayat. Ti gó né hē Jesus ma matäg rabatsäg hōm. Dooh m' Jesus gatsäg so bā sa sii, sa hā. Ti hyb n'aa m' tii bā aym, red'oo. ²³ Ti noo gó né hē panang Tiberijas häd näng doo bā naa marakate wób ranu kajäk, pāw rabawa p'aa hēnh tabanäng hēnh. Tsém hadoo pāw rabawa do paah, Jesus P'op Hagä Do hā taky n'aa etsēē do jawén paa bā. ²⁴ Ti m' rah'yy

kadaw'uuh, dooh né hē m' Jesus tii bā, dooh ta ma matēg tii bā. Ti m' ragatsēg tooj kån marakate gó. Panang Kapar-Naũm tabanāng hēnh rabatsēg hõm kån mäh, t'ĩ hēnh Jesus rabesoos hyb n'aa.

²⁵ Karaj'aa ta myyj jé Jesus rabaw'yyt bā kā m' raky hadoo ta hã:

—Ma matēg, —näk mäh —nyy b' akā makajaa? —näk mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: ŷ pehuunh do hã bē h'yy genä dāk do hyb n'aa nado ŷ bē wén esoos. ŷ bē wén esoos, pāw hã bē wog enä padēek do hyb n'aa.

²⁷ Taw'ääts hē dooh bē waa hã had'yyt hē bē h'yyb padäg. Nayyw hē takarejää tii. Taw'ääts hē bē h'yyb padäg had'yyt hē ji h'yyb tym edēb had'yyt do hanoo do hã. Kanarejä tii. ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ né hē bē hã hanoo tii. Ee, P'op Hagä Do ky gabuuj gó ŷ moo wät —näng mä Jesus sa hã.

²⁸ Ti m' rabeaanh Jesus hã:

—H'ëed ti P'op Hagä Do karēn äã moo bok? —näk mä sa kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahŷŷ da P'op Hagä Do karēn bē hã: Takarēn bē h'yy ka'eeh tamejõ hyng do hã —näng mä Jesus.

³⁰ Ti m' raky hadoo:

—Äã karēn mametä ta heen n'aa. Ma-pahuunh do äã bahapäh bā kā, õm äã ky daheeh. H'ëed mametēeh äã hã? ³¹ Ēr wahē makū na-ääj hē rawa paa pāw hadoo do Manah häd näng doo, tabanawāng hēnh rahabok noo gó. Hahŷŷ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ky n'aa hã: “Tanoo sa hã hŷ pong jé hana do pāw.”* Ti bahānh ti äã karēn mametēeh —näk mä sa kyyh Jesus hã.

³² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Mosees nado ti hanoo ta ti pāw hŷ pong jé hana doo. Ee mo haj'aa ti ta ti pāw. Ee né hē ti hŷŷh, bē hã han'oo kån pāw heh'äät do hŷ pong jé hana doo. ³³ Badäk hahŷŷ bā hahyng doo, badäk hahŷŷ hã habong do sa h'yyb hed'ëep doo, ti né kā ta ti Pāw heh'äät kā P'op Hagä Do anoo doo.

³⁴ Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Man'oo had'yyt hē ta ti äã hã, maky dāng doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ŷ né ti pāw hadoo do edēb had'yyt hē hanoo doo. Wē ŷ hana doo, dooh tasa wäd bā. Hã ŷ h'yy ka'eeh doo, dooh tahoo kaaj wäd bā —näng mäh. ³⁶ —ŷ her'ood wät né paa bē hã, dooh hã ŷ bē h'yy kae bā, ŷ bē hapēē né paawä. ³⁷ Ti hadoo né hē, wē ŷ rabana da sahõnh hē Ee anoo do hã ŷŷ. Dooh da ŷ mak'yyts bā wē ŷ han'aa doo. ³⁸ Baad ŷ wén gadoo sa hã, P'op Hagä Doo, hã ŷ mejõ hyng do karēn do ŷ moo wät hyb n'aa. Dooh daj ŷŷ hē ŷ karēn do jawén nado. ³⁹ Hahŷŷ da P'op Hagä Do karēn hã ŷŷ: Dooh takarēn bā hã ŷ tanoo do see tabanesaa hēnh tahõm bā, ŷ an'oo bā. Takarēn ŷ genyy bong sahõnh hē hã ŷ tanoo doo, hŷ pong jé, P'op Hagä Do pa rababoo had'yyt hyb n'aa, sahõnh hã ta sām tabanoo noo gó. ⁴⁰ Ee P'op Hagä Do karēn sahõnh hē ta T'aah hã h'yyb padēek doo, ta T'aah hã ky dah'eeh doo, redēb had'yyt hē kā hŷ pong jé ta pa. Sahõnh hē ta sām ragadoo bā kā, ŷ genyy boo kån P'op Hagä Do wē, hã ŷ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus.

⁴¹ Ti m' hajõk do raky n'aa hajēm, “ŷ pāw hadoo doo, hŷ pong jé naa hahyng doo”, tahanāng do hyb n'aa. ⁴² Hahŷŷ d' mä sa kyyh rabaher'oot bā:

—Hahŷ ta see nado ti hŷŷh. Joséh t'aah né hē ti hŷŷh —näk mäh. —Äã hep'ëeh ti ta yb, äã hep'ëeh ti ta ŷŷn. H'ëed hyb n'aa, “Hŷ pong jé naa ŷŷh”, tabanāng? —näk mä sa kyyh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jääm ti bē kyyh, bē ky kak'ëe doo —näng mäh. ⁴⁴ —Dooch hajaa pé wē ŷ hana péh, hã ŷ h'yy ka'eeh péh, Ee, mejõ hyng do ŷŷh, wē ŷ tanatsyyd bā sa h'yyb tym. Jääm hē hajaa wē ŷ rana bā, Ee h'yyb tatug bā wē ŷŷ. Hã ŷ h'yy ka'eeh do ŷ genyy bong da, P'op Hagä Do wē ranu kajäk hyb n'aa, sahõnh hã ta sām ŷ banoo noo gó. ⁴⁵ Hahŷŷ da P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ji ta h'yyb tatuk do ky n'aa: “Sahõnh hē sa hã P'op Hagä Do ma metēek da.”† Ti

* 6:31 Esodo 16.4, Nemijas 9.15, Saaw-Mo 78.24-25 † 6:45 Isajas 54.13

hyb n'aa, sahõnh hẽ Ee ma metëek do maa new'ëe doo, sa h'yyb gó renäm doo, wẽ ȳy da rabana, hã ȳy da rah'yy ka'eeh. ⁴⁶ Dooch hapäh pé Ee, P'op Hagä Doo. Jããm né hẽ ȳȳh, P'op Hagä Do wẽ naa hahyng do hapëe wät —näng mä Jesus hajök do sa hã.

⁴⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Né hup ȳ né hẽ hahȳ ȳ her'oot doo: Hã ȳ ky dah'eeh do redëb had'yyt da hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa. ⁴⁸ Ȳ né ti pãw hadoo do edëb had'yyt hẽ hanoo doo. ⁴⁹ Tabanawäng hënh pãw hadoo Manah häd näng do bẽ wahë makû rawa né paawä, dejëp né hẽ. ⁵⁰ Hahȳ pãw hadoo do hỹ pong jé naa hahyng do hawa doo, dooh tadajëb bä ta h'yyb tym, dooh tabanesaa hënh tahõm bä. ⁵¹ Ȳ né hẽ ta ti pãw hadoo do ji hed'ëep doo, hỹ pong jé naa hahyng doo. Sahõnh hẽ hahȳ pãw hawa doo, raboo had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Hup ȳ ta ti pãw ȳ anoo do ȳ dajëp bä, badäk hahȳȳ hã habong do hỹ pong jé rabadëb had'yyt hyb n'aa P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus.

⁵² Ti m' tak'ëp Judah buuj raky kakä bong, tii da Jesus edoo do hyb n'aa. Hahȳȳ d' mä sa kyyh:

—Nyy da hahȳ aj'yy banoo ër bawëh hyb n'aa ta dab? —näk mä sa kyyh.

⁵³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ȳ né hẽ hahȳ ȳ her'oot doo: Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dab bẽ nawëe bä, ta majyyw bẽ neëg bä, dooh bẽ haja bä hỹ pong jé bẽ nu kajäg bä P'op Hagä Do pa. ⁵⁴ Jé dap ȳ hawëh doo, majyw ȳ heëek doo, hỹ pong jé edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa. Ȳ ganyy wät da P'op Hagä Do wẽ, sahõnh hã ta sãm ȳ banoo noo gó kä. ⁵⁵ Tanawë heh'äät hadoo dap ȳȳ. Ji heëk do heh'äät hadoo majyw ȳȳ. ⁵⁶ Jé dap ȳ hawëh doo, majyw ȳ heëek doo, séd hã däg ta h'yy kata däk hã ȳȳ. Ȳ na-ãäj da ta h'yyb gó ȳ bawäd kãn. ⁵⁷ Ee hã tabana hedëp doo. Ti né hẽ ȳ tamejũũ. Ta hyb n'aa ȳ bedëp. Ti hadoo né hẽ, hã ȳ h'yy kamasoo doo, edëp da hëp ȳ n'aa. ⁵⁸ Gëet hahȳ pãw hadoo do hỹ pong jé hana doo. P'ooj ub bẽ wahë makû rawa do paa nahado ti hỹȳh. Rawa né paawä ti dejëp. Hahȳ pãw hawa doo, tawäd had'yyt hẽ da P'op Hagä Do pa ⁵⁹ —näng mä Jesus, tób P'op Hagä Do panyyg

rayd naherot do yt hã tama metëek noo gó, Kapar-Naüm panang bä.

Hajök Jesus heréd hõm do panyyg n'aa hahȳȳh

⁶⁰ Ta ti Jesus her'oot do ramaa newë däk bä, hajök Jesus ma matëg wób raky hadoo mäh:

—Ti bahãnh hëeh ta ti taheer'oot doo. Dooch ky daheeh pé ta ti hedoo doo —näk mä sa kyyh.

⁶¹ Ta ma matëg wób kawaj'ããn gó raba-her'oot ta kyyh p'ãã Jesus bahapäh bä m' ta h'yyb gó m', taky hadoo sa hã:

—Ȳ her'oot do hã bẽ h'yy kejäg bong?

⁶² Bẽ h'yy kejäg bong tan'oo bä, nyy da da bẽ baher'oot ȳȳh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bẽ bahapäh bä, p'aa hënh hỹ pong jé tabasëek bä? ⁶³ P'op Hagä Do Sahee ti ji h'yyb tym hed'ëep doo. Ji daaj hẽ ji hejój me dooh ji hajaa péh. P'op Hagä Do Sahee hã naa né hẽ ti ta ti këh ȳȳ, bẽ hã ȳ her'oot doo, hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Te hub né hẽ këh ȳȳ. ⁶⁴ Ti hadoo né hẽ, bẽ mahang dooh raky dahé bä —näng mä Jesus.

Ta tii da Jesus wén her'oot, pooj jé Jesus hapëe däk do hyb n'aa ta h'yyb gó sa mahang ky nadah'eeh doo. Tahapëe däk né hẽ ênh ta majiũ moo gó haëënh do pan'aa.

⁶⁵ Ti m' Jesus ky hadoo kãn:

—Ti hyb n'aa bẽ hã ȳ bedoo, dooh hajaa pé wẽ ȳ hana pé Ee natatug bä —näng mä Jesus.

⁶⁶ Ti noo gó né kä m' hajök heréd hõm Jesus. Dooch ta sii raboo boo bä. ⁶⁷ Ti m' 12 hedoo do ta ma matëg hã Jesus beaaj wät:

—Bẽ na-ãäj bẽ karën bẽ bahõm mahãnh ȳȳ? —näng mäh.

⁶⁸ Ti m' Simaw Peed häd näng do ky hadoo ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näng mäh —jaa sii ãã bahõm kãn? Ôm ti her'oot ji h'yyb tym hedëb had'yyt do ky n'aa hã. ⁶⁹ Ôm né hẽ baad had'op doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ãã ky daheeh. ãã hapëe däk né hẽ tii —näng mä Peed kyyh.

⁷⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ŷ né hē, bēeh, 12 hedoo doo, wē ŷŷ ŷ asēew hōm doo. Sét hē bē mahang Dijab‡ karom!

⁷¹ (Judas, Simaw Ikarijot häd näng do t'aah ky n'aa ti taher'oot. 12 hedoo do see né tii, ta jawén Jesus taky n'aa her'ood däk do pan'aa kä majī hā.)

7

Judah buuj rahyb n'aa esee do rataheb'ëes doo hēnh Jesus bahōm do ky n'aa hahŷŷh

¹ Ta jawén kä Jesus bawäd kän mä Garirej häj n'aa hēnh. Dooch m' takarēn tahōm bā Judah häj n'aa hēnh, ta tii bā wahē n'aa rakarēn radaj'ëep do hyb n'aa. ² Tabedaa däk bā m', bag'aad me tób Judah buuj rabahemak do rataheb'ëes doo,* ³ Jesus hŷŷj raky hadoo mä ta hā:

—Ayyw manā babā. Taw'āāts hē Judah häj n'aa hēnh mabahōm, mapahuunh do a hataa rabahapäh hyb n'aa. ⁴ Ji karēn bā ji raky n'aa ets'ëeh, dooh ji jejēn bā ji moo wät doo. Taw'āāts hē sahōnh hē rabaheg'āās ti mapahuunh doo —näk mä sa kyyh.

⁵ Ta hŷŷj na-āāj hē dooh m' rah'yy kae bā ta hā, tii d' rawén edoo.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Dooch takaja nā bā ti noo gó ŷ bahōm doo. Bēeh, bē h'yyb karēn do noo gó né hē bē bahōm. ⁷ Badäk hahŷŷ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh doo, dooh bē hā rakamajē bā. Wē ŷ rawén kamajī, nesaa do ramoo heb'ooch do ky n'aa, nesaa do rahyb n'aa nahew'ëe do ky n'aa ŷ her'oot do hyb n'aa. ⁸ Bē ahōm ta ti rataheb'ëes hēnh. Dooch ŷ ahōm nā bā ta tī hēnh. Dooch takaja nā bā ti noo gó ŷ bahōm doo —näng mä Jesus kyyh ta hŷŷj sa hā.

⁹ Ta ti taher'oot do jawén paa bā m', Jesus baym dó Garirej häj n'aa bā.

¹⁰ Ti m', ta hŷŷj rabahōm jawén paa bā, Jesus bahōm kän. Kejēn do hadoo tabahōm, ta wób ranahapäh bā. ¹¹ Ti m' rahyb n'aa esee do rataheb'ëes hēnh Judah buuj sa wahē n'aa resoos mä Jesus. Rabesoos bā m' rabeaanh n'yy hēnh Jesus.

¹² Jé pad'yyt hē hajōk do wób raher'oot mä Jesus ky n'aa hā.

—Ky enyym —näk mä ta wób.

—Dooch —näk mä ta wób. —Ji tawadii tii —näk mäh.

¹³ Kaja hē m' rabahesēenh ta ky n'aa, sa wahē n'aa rajeŷŷm do hyb n'aa.

¹⁴ Rataheb'ëes do hōō bā, 4 ta ā däg, Jesus bahōm kän mä P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Tii bā tama met'ëeg kän. ¹⁵ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rahyb n'aa meuunh, ti m' raky hadoo:

—Nyy d' hajōng tabahajaa, ma kamanet'ëeg né paawā hahŷ aj'yy? —näk mä sa kyyh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hā ŷ naa nado ti ŷ ma metëek doo. Hā ŷ mejūū do hanaa né tii. ¹⁷ P'op Hagä Do gen'aak do karēn moo wät doo, ti tahapäh da ta h'yyb gó, P'op Hagä Do hanaa tado bā, hana ŷ tado bā ŷ ma metëek doo. ¹⁸ Jé ta daaj hē, ta ky gabuuj her'oot doo, ta hā raweh'ëeh do hyb n'aa tii. Ti hadoo nado ta hā mejūū do raweh'ëeh karēn doo. Dooch ji tawad'ii bā ta tii hā. Dooch j'ooj madäk do tado bā ta h'yyb. Baad had'op do tii —näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Mosees né hē bē hā hanoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hado né paawā, dooh bē ky dahé bā. H'ëed hyb n'aa ti bē karēn ŷ bē daj'ëep? Ta ky n'aa bē ky dahé bā paawā, dooh paawā bē karēn bā ŷ bē daj'ëeb bā —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahē n'aa sa hā.

²⁰ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Karap'aar h'yyb nesaa do a hā anäng! Dooch ōm daj'ëep péh —näk mä sa kyyh.

²¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sét hē ŷ pahuunh do hyb n'aa Saab hā, bē h'yy kejäg bong. ²² Bē na-āāj né hē Saab hā né bē moo bok. Bē taah masuuj noo byyh kahōk do heen n'aa Saab noo gó tado bā, tii hā né hē bē moo bok, Mosees mejūū do hyb n'aa. (Mosees nado du n'aa tii. Mosees pooj jé habong do paa er wahē makūūh, ti ti du n'aa.) ²³ Hŷŷj kä bē hā ŷ beaanh: Saab hā bē an'oo bā ji t'aah

‡ **6:70** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng péh ti Dijab. * **7:2** Sét ta baab ken'yyh Judah buuj rabahemak tób bag'aad me, tabanawäng hēnh sa wahē makū rababok do paa rahyb n'aa esee hyb n'aa.

masuuj noo byyh ji gahōg bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa ti bë kawajãän wë yÿ, Saab hã aj'yy baad ȳ ahub dāk do hyb n'aa? ²⁴ Daap hë ȳ bë ky n'aa ety manäh. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã bë baheg'ãäs ta ky n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Rahyb n'aa newëë P'op Hagä Do H'yyb Däng do Jesus tado bä ky n'aa hahÿÿh

²⁵ Ti m' Jerusarënh panang buuj wób raky hadoo:

—Hahÿ nado aj'yy radaj'ëep rahanäng doo? ²⁶ Ti babä tabagëët ënh. Hajōō mahang tabaher'ood né paawä, dooh sa kyy pé ta hã. Ër wahë n'aa rahyb n'aa newë dāk apäh, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng do tado bä tii? ²⁷ Nyy d' ti hÿÿ éh? Æã hapäh ti hahÿ aj'yy n'yy hënh naa. Kristo häd näng do kajaa bä, dooh ji hapëë bä n'yy hënh tahana —näk mä sa kyyh.

²⁸ Ti hyb n'aa m', P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus ma metëek bä taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Bë hapäh mä yÿ, bë nooh. Bë hapäh mä n'yy hënh naa yÿ, bë nooh. Dooh këh ȳ gabuuj tado bä hÿ ȳ bahyng. Ti awät né hë ta ti hã ȳ mejō hyng doo. Te hub né hë ta tii. Tahajaa ji h'yy kasadëë bä taky däng do hã. Ti dooh bë hapëë bä. ²⁹ Ȳ ti hapäh. Ȳ wén hapäh, ta wë naa ȳ bahyng. Ȳ tamejō hyng —näng mä Jesus sa hã.

³⁰ Tii d' tabedoo do hyb n'aa m', sa wahë n'aa rakarën ramoo maso däg paawä. Dooh hajaa pé ta hã, dooh nä tadajëp do noo gó tado nä bä do hyb n'aa. ³¹ Sa wahë n'aa rakarën ramaso däg né paawä, hajōk mä ta hã h'yy kae padëek. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do kajaa bä, dooh tapehuuj da hahÿ pehuunh do bahänh† —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Parisëw ramaa napäh bä ta tii da Jesus ky n'aa rabaher'oot bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa daheeh ramejūū, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa Jesus ramasoo hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

† 7:31 Sa hã m', Jesus né hë ti Kristo.

—Ȳ aym nä bë pa, ta jawén ȳ babaaj hōm hã ȳ mejō hyng do wë. ³⁴ Ȳ da bë esoos tii bä. Dooh da ȳ bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahōm bä ȳ hawät hënh —näng mä Jesus.

³⁵ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raba-her'oot ta tii d' tedoo do ky n'aa. Dooh tagah'ood nä bä sa hã taher'oot doo. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—N'yy hënh g'eeh tabahōm Æã naw'yyt, tahanäng doo? Gereg sa panang hënh g'eeh ti tahahōm, ër wakãän wób rahabong hënh? Gereg buuj g'eeh tama met'ëëg kän? ³⁶ Nyy d' tahanäng pé ti: “Ȳ da bë esoos tii bä. Dooh da ȳ bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahōm bä ȳ hawät hënh”, tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.

³⁷ Tagadëëg ub rataheb'ëës do Æ n'aa, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk. Tii bä kã m', ti noo gó kã m' Jesus bas'ëëg gëët. Ti m' taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Taw'ãäts hë hoo kaanh do hadoo do ta hã, wë ȳ tabana tabeëek do hadoo hyb n'aa.

³⁸ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Hã ȳ h'yy ka'eeh do h'yyb gó naa ganyyh da ji h'yyb bed'ëep do naëng n'aa” —näng mä Jesus.

³⁹ P'op Hagä Do Sahee tahanäng pé tii, Jesus hã h'yy ka'eeh do ta jawén ragadoo doo kã. Dooh Jesus an'oo nä bä ti noo gó P'op Hagä Do Sahee, dooh tadajëb nä bä, dooh taganä wäd nä bä, dooh P'op Hagä Do wë takawehëë dāk doo hënh tas'ëëg nä bä do hyb n'aa.

⁴⁰ Jesus her'oot do ta wób ramaa napäh bä m', raky hadoo:

—Hahÿ né ti P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do Ky Däng Doo —näk mä sa kyyh.

⁴¹ Ta wób mä raky hadoo:

—Hahÿ né hë Kristo häd näng doo —näk mä sa kyyh.

—Dooh. Garirej häj n'aa hënh naa nado Kristo bana —näk mä ta wób. ⁴² —Dawi panaa da ta ti Kristo. Panang Berënh häd näng doo bä naa, Dawi panang paa bä naa

Kristo bana da, näng P'op Hagä Do kyy kerih do hã‡ —näk mä sa kyyh.

⁴³ Sa h'yyb retyn hõm kån mä Jesus ky n'aa hã. ⁴⁴ Ta wób rakarën paawä Jesus ramaso däk. Ti hadoo né hẽ m', dooh ta hã moo däng péh.

⁴⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa, ramejõ ná do Jesus ramasoo hyb n'aa paawä, abaaj h'ũüm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa sa wë, Pariséw sa wë na-ããj hẽ. Ti m' rabeaanh sa hã:

—Hëd n'aa bë manana wät? —näk mä sa kyyh warahén sa hã.

⁴⁶ Ti m' warahén raky hadoo:

—Dooh noo gó her'oot pé ta ti aj'yy her'oot doo da —näk mä sa kyyh.

⁴⁷ Ti m' Pariséw raky hadoo warahén sa hã:

—Bë na-ããj hẽ tawadii? —näk mäh. ⁴⁸ —Dooh ër wahë n'aa raky dahé bã ta hã. ãã Pariséw, ãã na-ããj hẽ dooh ãã ky dahé bã ta hã. ⁴⁹ H'yy gatamah ti hajök do ta hã ky dah'eeh doo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do rahapëë bã, ti rawén sũüt. P'op Hagä Do was'ee bong ti ta ti hajök doo —näk mä Pariséw sa kyyh warahén sa hã.

⁵⁰ Ti m' sa seeh, Nikodëm häd näng doo, Jesus wë hegãã wät doo, ky hadoo ta wób sa hã:

⁵¹ —Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bã daap hẽ ër ky n'aa ety bã ër da hadoo doo. Taw'ããts hẽ pooj jé ër beaanh ta hã tamoo wät doo, tama metëëk doo, ër ky n'aa napäh hyb n'aa —näng mä Nikodëm.

⁵² Ti m' ta wób raky n'aa rejã kån, ti m' raky hadoo ta hã:

—Õm na-ããj né hẽ apäh Garirej hënh naa? —näk mäh. —P'op Hagä Do kyy kerih do hã mahegãã bã, mabahapäh, P'op Hagä Do ky n'aa rod dooh Garirej häj n'aa hënh naa tana bã —näk mä sa kyyh Nikodëm hã.

[⁵³ Ti m' sahõnh hẽ rabahõm sa tób hënh.

8

ÿñh ta patug nadoo do sii hayÿh do raky n'aa tapaa do panyyg n'aa hahÿh

‡ **7:42** Se hub né hẽ raheer'oot doo. Berënh panang bã né hẽ Kristo häd näng do benäng, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng. Rawén ky nadah'eeh, dooh rahapëë bã do hyb n'aa Berënh panang bã né hẽ Jesus benäng. Sa hã m' Garirej häj n'aa bã naa Jesus, tii bã tabawëë geët do hyb n'aa.

¹ Ti m' Jesus baym panang bahãnh péj, waëë Oriib häd näng doo bã. ² Jati péh, bãp paah, Jesus bahõm ënh p'aa hënh P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Hajök kata däk ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' tabahyy sooh, ti m' tama met'ëëg kån. ³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw sa daheeh, ramanaa ÿñh ta patug nadoo do sii hayÿh doo, ta wób raw'yyt doo. Ti m' ÿñh ramejũũ hajõõ gó tabag'ëëd däk hyb n'aa. ⁴ Ti m' Jesus hã raky hadoo:

—Ma matëg, —näk mäh —hahÿ ÿñh raw'yyt ta patug nadoo do sii tabaÿh bã —näk mäh. ⁵ —Ër ky n'aa jaw'yyk do hã ër Mosees mejũũ, pä me ji daj'ëëp ta ti hedoo do hyb n'aa. Nyy da a hã pé ji bad'oo? —näk mä sa kyyh.

⁶ Ta tii da rawén ke'aanh, rakarën Jesus kyyh hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ky n'aa. Ti m' Jesus nu wajakoo sooh, tama poo me tũũ taberih. ⁷ Raky n'aa h'ũüm do hyb n'aa, as'ëëg geët, ti m' taky hadoo sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë mahang nesaa do h'yyb gó nanäng doo, ti pooj jé hakut pä me —näng mä Jesus sa hã.

⁸ Ti m' p'aa hënh tanu wajakoo sooh ënh. Tũũ m' taberih p'aa hënh. ⁹ Ta tii d' Jesus bedoo bã sa hã, rabahõm kån sét kenäh hõm. Wahëh hedoo do ti pooj jé hah'ũüm. Jããm né hẽ haym Jesus. ÿñh hayyw geët ta pa. ¹⁰ Ti m' Jesus as'ëëg geët, ti m' ÿñh hã taky hadoo:

—N'yy hënh ta wób? Dooh õm ky n'aa etyy péh? —näng mä Jesus ta hã.

¹¹ —Dooh. Tabad'op hẽ —näng mä ÿñh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—ÿ na-ããj hẽ, dooh õm ÿ ky n'aa ety bã. Ahõm kã. Meréd hõm hÿÿ kã nesaa do sahõnh hẽ —näng mä Jesus ta hã.]

Jesus badäk hahÿÿ bã habong do sa h'yyb tym bag hadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' p'aa hënh Jesus baher'oot kata b'ëeh do sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb bag hadoo yỹh. Hã y ky dah'eeh doo, dooh tabad'op hẽ badagyp do hadoo doo gó, nesaa doo gó, raboo bã tii. Ti anäng da sa wẽ sa h'yyb bag, P'op Hagä Do wẽ ji ted'ëep doo, ta pa ji bawäd had'yyt hẽ hanoo doo —näng mä Jesus kyyh.

¹³ Ti m' Pariséw raky hadoo ta hã:

—A mab hẽ, a daaj hẽ maky n'aa her'oot a ky n'aa —näk mäh. —Doo Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bã ji mab hẽ, ji daaj hẽ, ji ky n'aa ji her'ood bã. Ti hyb n'aa taw'ääts hẽ nado ta ti maher'oot doo —näk mä sa kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Map yỹ hẽ, daj yỹ hẽ, këh y n'aa y her'ood né paawä, né hup y né hẽ ta ti y her'oot doo. Y hapäh ti n'yy hẽnh y bana, y hapäh ti n'yy hẽnh y bahõm, né hup y né hẽ y wén näng. Bẽ tii, dooh bẽ hapëë bã n'yy hẽnh y hana, n'yy hẽnh y bahõm. ¹⁵ Y bẽ ky n'aa tapaa j'ooj hanäng do hã bẽ hapäh do hã. Y dooh y ky n'aa tapaa péh. ¹⁶ Sa hã y ky n'aa ety bã paawä, baad paawä y ky däng sa hã, map yỹ hẽ nadoo do hyb n'aa y ky n'aa etyy. Ti anäng hã y ky masa doo. Ee, hã y mejõ hyng doo, ti né hẽ y taky masa —näng mäh. ¹⁷ —Pawóp hẽ ajyy séd demuun raheer'ood bã, baad ub tii, ji ky daheeh sa kyyh, bẽ ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo. ¹⁸ Tii d' né hẽ ãã bad'oo. Y her'oot këh y n'aa. Ee, hã y mejõ hyng doo, y taky masa këh y n'aa hã —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hã.

¹⁹ Ti m' rabeaaj kãn:

—N'yy hẽnh a yb? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Doo y bẽ hapëë bã. Doo né hẽ Ee bẽ hapëë bã ãnh —näng mäh. —Y bẽ hapëë bã paawä, Ee na-ãaj hẽ paawä bẽ hapäh —näng mä Jesus kyyh.

²⁰ P'op Hagä Do matym n'aa rabeheeno do hood basooh do pa Jesus baher'oot tii, tama met'ëek bã P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Rakarën né paawä ramasoo, dooh ta hã moo däng péh. Rawén moo nadäng, dooh takaja ná bã tadajëp do heen n'aa kã.

²¹ Ti m' p'aa hẽnh Jesus baher'ood wät sa hã:

—Y da ahõm bẽ mahãnh. Y d' bẽ esoos, Nesaa do anäng ná da bẽ hã bẽ dejëp. Y hahõm hẽnh, dooh bẽ haja bã bẽ ahõm bã —näng mä Jesus.

²² Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa rakeaj kãn mä sa hã hẽ né hẽ. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh: “Y hahõm hẽnh dooh bẽ haja bã bẽ ahõm bã”, tahanäng doo? Ta daaj hẽ g'eeh takadaj'ëep? —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo ãnh sa hã:

—Babä naa bẽ ti hỹỹh. P'op naa y ti hỹỹh. Badäk hahỹỹ bã naa bẽ ti hỹỹh. Y ti dooh. Doo badäk hahỹỹ bã naa tado bã yỹh.

²⁴ Nesaa do anäng ná da bẽ hã bẽ dejëp, näng yỹh. Y né hẽ ti hawäd had'yyt do bẽ ky nadahé bã, bẽ da dejëp né hẽ nesaa do bẽ h'yyb tym gó anäng ná —näng mä Jesus.

²⁵ Ti m' raky gakog hõm:

—Jaa ãnh õm? —näk mä sa kyyh.

—Pooj jé bẽ y maher'oot do né hẽ —näng mä Jesus.

²⁶ Ti m' taky hadoo ãnh:

—Ti anäng ná wẽ yỹ hajõng ná bẽ y ky n'aa tapaa do pan'aa —näng mäh. —Te hub né hẽ hã y mejõ hyng do her'oot doo. Tahajaa ji h'yy kasadëë bã taky däng do hã. Y tamaher'oot do né hẽ ti y her'oot do badäk hahỹỹ hã habong do sa hã —näng mä Jesus.

²⁷ Doo m' rah'yy genä bã ta Yb ky n'aa Jesus her'oot bã. ²⁸ Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op, b'aa hã Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bẽ basäg häng do jawén paa bã, y né hẽ ti hawäd had'yyt do tii bã bẽ h'yy genä kãn. Doo daj yỹ hẽ y moo wät péh, y her'oot péh, ti noo gó kã bẽ bahapäh. Ti noo gó kã bẽ bahapëë kãn hahỹỹh: Jããm hẽ y her'oot bẽ hã, Ee y tama met'ëek doo. ²⁹ Hã y mejõ hyng do awäd had'yyt hẽ si yỹ. Doo y teréd bã, tagen'aak do y moo wäd had'yyt do hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

³⁰ Ta ti tabaher'oot bã m', hajõk h'yy kae padäg kãn ta hã.

Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom, ky n'aa hahỹỹh

³¹ Ti m' Judah buuj ta hã h'yy kae padëek do hã Jesus ky hadoo:

—ÿ ma metëek do bë ky dahé had'yyt bä, hëp ÿ hata heh'äät padäg bë tii bä. ³² Bë hapäh da tii bä baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bë da ted'ëep, baad bë babok hyb n'aa kä —näng mä Jesus sa hä.

³³ Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hyb n'aa tii da mabaheer'oot? Abaraäm panaa né hë ti ääh. Dooch noo gó ta wób sa karom kanep'aak do ää ado bä. Nyy d' mahanäng pé ta ti maher'oot doo? —näk mä sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom né kä tii. ³⁵ Dooch da ta kariw n'aa tób yt hä ta karom awäd had'yyt hë. Jääm né hë ta t'aah hadoo do ti haym ta tób bä. ³⁶ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah bë tedëeb bä, baad né tii bä bë baboo kån, nesaa do karom nado boo bëeh —näng mäh. ³⁷ ÿ hapäh, Abaraäm panaa né ti bëeh. Ti hado né paawä, ÿ bë karën ÿ bë daj'ëep, baad takanejäk do hyb n'aa bë h'yyb gó ÿ ma metëek doo. ³⁸ Bë ÿ ma metëek Ee metëek do hä ÿÿ. Bë tii, bë yb wë bë ma kametëek doo, ti bë moo bok —näng mä Jesus sa hä.

³⁹ Ti m' raky hadoo:

—Abaraäm ti ää wahë maküüh —näk mä sa kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Abaraäm panaa bë do bä paawä, Abaraäm bad'oo doo da paawä bë bad'oo —näng mä Jesus. ⁴⁰ —Baad hadoo do ky n'aa, hä ÿ P'op Hagä Do an'oo däk do bë ÿ maher'oot. Tii d' né paawä ÿ metëek bë hä, bë karën ÿ bë daj'ëep. Dooch paa ta tii da Abaraäm adoo bä. ⁴¹ Bë yb moo wät do ti ta ti bë moo bok doo —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' raky hadoo:

—Ää yb daap nado. Jääm né hë P'op Hagä Do ää Yb. Ta taah heh'äät ää —näk mä sa kyyh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do tado bä paawä bë Yb, bë kamahän paawä ÿÿh, P'op Hagä Do wë ÿ bana do hyb n'aa. Dooch këh ÿÿ gó tado bä ÿ bahyng. Ti né hë ti hä ÿ mejö hyng doo. ⁴³ Hëd n'aa ti taganahoot bë hä, ÿ

her'oot doo? Bë h'yyb gó tawén ganahoot, këh ÿ bë ganadoo do hyb n'aa. ⁴⁴ Dijab taah bëeh. Takarën do bë karën bë moo bok, P'ooj ub, tadu däk noo gó, dahej'ëep do né paa tii. Dooch baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa tagenaag bä. Dooch baad hadoo do ky n'aa ta h'yyb gó tabawäd bä. Daap tamenyyh bä, ta kyyh né hë ti taheer'oot doo. Daap menyyh do tii. Daap menyyh do yb né tii. ⁴⁵ Baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa ÿ her'oot do hyb n'aa ÿ bë ky nadaheeh. ⁴⁶ Jaa bë mahang hajaa pé nesaa do hä ÿ taky n'aa tapa bä? Baad hadoo do ky n'aa ÿ her'oot. H'ëed hyb n'aa ÿ bë ky nadaheeh? ⁴⁷ P'op Hagä Do taah hedoo do ramaa newëe P'op Hagä Do her'oot doo. Bë tii, dooch P'op Hagä Do taah bë do bä, ti hyb n'aa bë wén maa nanewëe ta kyyh —näng mä Jesus kyyh sa hä.

⁴⁸ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo Jesus hä:

—Baad né ää ky kajäk. Samarija buuj né òm!* Karap'aar h'yyb nesaa do a hä adäk! —näk mä sa kyyh Jesus hä.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch. Dooch karap'aar h'yyb nesaa do adäg bä hä ÿÿ —näng mäh. ÿ ti hÿÿh, ÿ weh'ëeh Ee. Bë tii, ÿ bë ky n'aa rejää. ⁵⁰ Dooch ÿ as'üüd bä ÿ raweh'ëeh doo. Sét hë ti hawät ÿ raweh'ëeh karën doo. Ti né hë ti taky däng ji hä baad ji hado bä, baad ji nado bä. Bë nado ti ky kajäk doo. ⁵¹ Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: ÿ ma metëek do ky daheeh doo, dooch tadajëb wäd bä —näng mä Jesus sa hä.

⁵² Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo:

—Ää hapäh né hë hÿÿkä, karap'aar h'yyb nesaa do a hä adäk né hë —näk mäh. —Abaraäm dajëp paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod dejëp né paah, ti hadoo né hë, jé mama metëek do ky daheeh doo, dooch tadajëb bä, näng òm. ⁵³ Ää wahë makü Abaraäm bahänh g'eeh òm? Abaraäm dajëp paah, ti hadoo ënh P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paah. Jaa òm a hä péh? —näk mä sa kyyh.

⁵⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

* **8:48** Sa majjī hadoo Samarija buuj. Dooch ragenaag bä Samarija buuj. Samarija buuj né òm Jesus hä rawén her'oot, raky n'aa ej'ees hyb n'aa.

—Daj ŷy hē ŷ kawehēē bā paawā, dooh taw'āāts hē tado bā ta tii. Ee, bē h'yy kaha'eeh bē hanāk doo, ti né ti ŷ taweh'eēh.
⁵⁵ Dooh bē hapēē bā tii. ŷ ti hapäh. “Dooh ŷ hapēē bā”, ŷ noo bā paawā, ŷ paawā noo kanesa bē nemuun. ŷ hapäh né hē ti P'op Hagä Doo. ŷ ky daheeh ta kyyh.
⁵⁶ Abaraām, bē wahē makūūh, tsebee wāt ŷ kajaa noo gó tabahapäh bā. Tahapäh né paah† —näng mä Jesus.

⁵⁷ —Ōm ky kew'oonh ta ti maher'oot do hā —näk mä Judah buuj sa wahē n'aa. —Dooh mawah'eēē nā bā, dooh 50 ta baab mado nā bā, mahapäh mä Abaraām a nooh —näk mä sa kyyh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ŷ né hē hahy ŷ her'oot doo: Abaraām benäng do pooj jé ŷ awäd däg né hē! —näng mä Jesus sa hā.

⁵⁹ Ti m' ta ti ramaa napäh bā, rabasog padēēk pä, ta hā radewēēs hyb n'aa paawā, radajēēb paawā. Ti Jesus kejēn hōm. Ahōm P'op Hagä Do tób n'aa bā naa.

9

Ty tamah do panyyg n'aa hahyŷh

¹ Tamahōm me tabahapäh aj'yy ty tamah doo. Ta hā d' né hē m' tabenäng bā. ² Ti m' ta ma matēg rabeaanh:

—Ma matēg —näk mäh. —H'ēēd hyb n'aa hahy aj'yy tawén ty tamah tabenäng? Ta yb, ta ŷy n' nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, ta daaj hē apäh nesaa do tamoo wāt do hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh, ti hyb n'aa nado ti hahy tabahadoo —näng mäh. —Ty tamaa gó tawén enäng, ta hā P'op Hagä Do hejój kameteēh hyb n'aa —näng mäh. ⁴ —Taw'āāts hē tabawak nā bā ēr moo bok, hā ŷ mejō hyng do karēn doo. Ti awät tabadajuuh, du daa d' ji moo wāt péh.* ⁵ Badäk hahyŷ hā habong do sa h'yyb tym bag hadoo ŷyŷ, badäk hahyŷ hā ŷ bawät nā bā —näng mä Jesus kyyh.

⁶ Ta ti taky hadoo do jawén paa bā, tūū tabetsós wāt. K'āāts me tamekuuj wāt, ti m' aj'yy matym hā tahawug hōm mā ta uuh.

⁷ —Ahōm ká —näng mä aj'yy hā. — Mahetsyyd a matym naēng majat do Siroéh häd näng doo me —näng mä Jesus aj'yy hā.

(“Mejuū doo”, tahanäng pé ti Siroéh.) Ti m' aj'yy bahōm kän, tahetsyyd wāt mäh, tabahapēē däg kän mäh. Ti m' tababaaaj hōm kän ta tób hēnh.

⁸ Ti m', ta tób pa haj'eenh doo, pooj jé dajēēr tabehetsē bā hep'eēh do paa m' rapäh mä aj'yy. Ti m' raky hadoo:

—Hahy nado dajēēr hetsē do paah? —näk mä sa kyyh.

⁹ Ti né m' ta wób sa hā. Ta wób raky hadoo:

—Dooh ti tado bā —näk mäh. —Ta da hed'op —näk mäh.

—ŷ né tii —näng mä aj'yy ty tamah do paa kyyh.

¹⁰ Ti m' rabeaaj kän:

—Nyy da mabahapēē däk? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Aj'yy, Jesus ramaneēēnh doo, mekuuj wāt k'āāts, tii bā matym ŷy hā tahawug hōm ta uuh. Siroéh hēnh ŷ tamejuū, ŷ bahets'yyt hyb n'aa. ŷ ahōm, ŷ hetsyyd wāt, ti ŷ bahapēē däg kän —näng mä aj'yy kyyh.

¹² —Ny tawät ti aj'yy? —näk mä ta hā.

—Dooh ŷ hapēē bā —näng mä aj'yy kyyh.

Pariséw rabeaanh do aj'yy ty tamah do paa hā ky n'aa hahyŷh

¹³ Ti m' ramahūūm mā aj'yy ty tamah do paa Pariséw sa wē. ¹⁴ Saab né hē paa m' k'āāts Jesus mekuuj wāt, aj'yy taty nā däk.

¹⁵ Ti m' aj'yy hā Pariséw rabeaanh nyy da ta matym nyy däg kän. Ti m' aj'yy ky hadoo:

—K'āāts me matym ŷ tabahawug wāt. ŷ hetsyyd wāt. Hŷy ká ŷ bahapēē däk —näng mäh.

¹⁶ Ti m' Pariséw wób raky hadoo:

—Dooh P'op Hagä Do mejūū do tado bā ta ti aj'yy. Dooh Saab hā ky n'aa kajew'yyk do taky dahé bā —näk mä sa kyyh.

Ti m' ta wób raky gadoo:

† **8:56** 2.000 ta baab Jesus bewäd hyng do pooj jé Abaraām bawät paah. P'op Hagä Do metēēh paa Abaraām hā, badäk hahyŷ bā tabawät nā bā. * **9:4** Taw'āāts hē ji moo wāt ji bahajaa nā bā, tahanäng pé m' tii.

—Nesaa do moo hew'ëet do tado bä paawä, dooh paawä tahaja bä hahÿ hadoo do meuj n'aa näng do tapahuuj bä —näk mä ta wób sa kyyh.

Séd h'yyb nehedo boo m' Jesus hä.

¹⁷ Ti m' p'aa hënh rabeaaj wät aj'yy hä:

—Nyy d' mabaher'oot ta ti aj'yy ky n'aa? Õm né ti tamatym nä däk —näk mä sa kyyh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod né hë tii —näng mäh.

¹⁸ Dooh nä Judah buuj sa wahë n'aa raky dahé nä bä aj'yy ty tamah doo, dooh né hë m' raky dahé nä bä aj'yy ty nyy däk doo. Ti hyb n'aa m' ta yb, ta ÿÿn ranaëëj kän. ¹⁹ Ti m' rabeaanh sa hä:

—Bë t'aah né hahÿÿh? —näk mäh. —Hahÿ né hë ti ty tamah do bë hanäk doo, tabenäng noo gó? Nyy da tabahapëë däk hÿÿ kä? —näk mä sa kyyh ta yb sa hä.

²⁰ Ti m' ta yb raky hadoo:

—Ää t'aah né ti ta tii. Ta hä d' né hë tabenäng —näk mäh. ²¹ —Dooh ää hapëë bä nyy da taty nyy däk, jaa ty nä däk. Ta hä bë eaaj. Wah'ëë tii, karapee nado. Tahajaa ta her'ood bä ta daaj hë ta ky n'aa —näk mä sa kyyh.

²² Hahÿÿ d' paa m' Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh: “Ää ado nyyh da, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo. Dooh da ää gado wäd bä tób P'op Hagä Do panyyg ää yd naherot do yt hä”, näk mä sa kyyh. Ti hyb n'aa m' ta yb tii da rawén edoo. Judah buuj sa wahë n'aa rajeÿÿm.

²³ Ti hyb n'aa m', “Wah'ëë däg. Ta daaj hë tabaher'oot”, rawén näng.

²⁴ Ti m' p'aa hënh ënh ranaëënh sa wë ty tamah do paah. Ti m' raky hadoo ta hä:

—P'op Hagä Do hä maky dëë te hub tado bä! Baad maher'ood! —näk mäh. —Ää hapäh né hë, nesaa do moo hew'ëet do ti ta ti aj'yy —näk mä sa kyyh.

²⁵ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ÿ hapëë bä nesaa do moo hew'ëet do tado bä, nesaa do moo hew'ëet do tanado bä. Sé t hë ti ÿ hapäh: Ty tamaa né paa ÿÿh, ÿ taty nä däk —näng mä aj'yy Pariséw sa hä.

²⁶ Ti m' p'aa hënh rabeaanh ënh:

—Nyy da tabad'oo? Nyy da õm taty nä däk? —näk mäh.

²⁷ —Bë ÿ maher'ood wät. Dooh ÿ bë ky dahé bä. Hëd n'aa bë karën p'aa hënh ÿ baher'oot? Bë na-ääj né hë bë karën ta ma matëg bë bahadoo? —näng mä aj'yy sa hä.

²⁸ Ti m' raky n'aa rejää aj'yy. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Õm ti ta ma matëg! Mosees ma metëek do ää ti hÿÿh! ²⁹ P'op Hagä Do her'oot paa Mosees hä. Ti ti ää hapäh, ää ky n'aa napäh. Ta ti aj'yy, dooh ää hapëë bä n'yy hënh naa tii —näk mä sa kyyh.

³⁰ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—B'ës ky kewooj éh. ÿ né matym nyy däg paawä tamo haj'aa, dooh m' bë hapëë bä, bë nooh. ³¹ Ji hapäh né ti hahÿÿh: Dooh P'op Hagä Do maa newë bä nesaa do moo heb'ooh doo. P'op Hagä Do weh'ëeh doo, takarën do moo heb'ooh doo, ti né hë ti tamaa newëë. ³² Pooj jé tadu dahäng noo gó, dooh ji ky n'aa napäh pé ty tamah doo gó henäng do hapëë däk doo —näng mäh.

³³ —P'op Hagä Do wë naa tanado bä paawä, dooh paawä tahajaa péh, tabad'op hë —näng mä aj'yy kyyh sa wahë n'aa sa hä.

³⁴ Ti m' raky gadoo:

—Nesaa do a hä anäng mabenäng, ää mama metëek? —näk mä sa kyyh aj'yy hä.

Ti m' rah'eed nyyh mä P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Dooh m' ran'oo wäd bä tajëë wäd bä p'aa hënh t'ÿÿ hënh.

H'yy ganehot do sa ky n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' Jesus ky n'aa napäh aj'yy rah'eed nyyh doo. Aj'yy tamamuun bä, taky hadoo ta hä:

—Õm h'yy ka'eeh Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hä? —teanh mä ta hä.

³⁶ Ti m' aj'yy ty tamah do paa ky hadoo:

—Jaa tii? ÿ mamaher'ood, ta hä ÿ h'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Mahapäh paah. ÿ tii, a sii her'oot doo —näng mäh.

³⁸ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—A hä ÿ h'yy kae däg kän, hyb n'aa jawyk doo —näng mäh.

Ti m' ta taron nuu me m' aj'yy bahyy häng Jesus wë, Jesus taweh'ëeh hyb n'aa.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ wén hyng babä, ÿ ky n'aa etyy hyb n'aa sa hä, ty temah do ÿ ty nä padëek hyb n'aa, matym enäh do ranahapäh hyb n'aa, rah'yy ganahoot hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

⁴⁰ Ti m' Pariséw wób ta sii habong do ramaa napäh ta her'oot doo. Ti m' rabeanh ta hä:

—Nyy d' mahanäng pé tii? Äã sii hē ty temah mahanäng? —näk mä sa kyyh.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ty temah do bē hado bä paawä, bē h'yy ganah'ood bä paawä, bē h'yyb haj'aa hē nado tii, hä ÿ bē h'yy kana'eeh doo —näng mäh. “Äã hapäh, äã h'yy ganäng a hä”, bē hanäk do hyb n'aa, bē h'yyb haj'aa hē né hē hä ÿ bē h'yy kana'eeh doo —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hä.

10

B'éé hagā n'aa heh'äät do panyyg n'aa hahÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh, panyyg ky n'aa gó tabenaa wät:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: B'éé hood kahadē do noo me najëe suun doo, ta hadē pong jé gatsëk doo, baretsëk do tii, kamaj'ii do tii. ² Ta noo me hajëe suun doo, ti né hē ta masāäh b'éé hagā n'aa. ³ B'éé hagā n'aa kajaa bä kä, ta noo hagā n'aa tagas'ëes ta nooh tabajëe suun hyb n'aa. Ta masāäh hä ramaa napäh ta kyyh, sét ken'yyh tanaëenh bä sa häd me. Ti tamahüüm kân ta masāäh ta w'oo hä. ⁴ Sahõnh hē ta masāäh tamanyyh do jawén paa bä kä, sa pooj jé tabahõm, tamahüüm kân. Ta masāäh ah'üüm sa hagā n'aa jawén, ta kyyh ramepäh do hyb n'aa. ⁵ Tabad'op hē rahõm ramanepäh do jawén. Waj'aa bong ta mahänh, raky manepäh do hyb n'aa.

⁶ Ta ti ky n'aa me Jesus baher'oot sa hä. Dooch m' tagah'ood bä Pariséw sa hä ta her'oot doo. ⁷ Ti hyb n'aa m', p'aa hēnh Jesus ky hadoo sa hä:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: ÿ né hē b'éé hood noo hadoo. ⁸ Sahõnh hē pój

ÿÿ jé heboo nä doo, ma matëg oow hedoo doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng do hanäk do na-ääj, baretsëg paa tii, kamaj'ii paa tii.* Dooch paa raky dahé bä sa kyyh, b'éé ky nadah'eeh do hadoo sa hagā n'aa nadoo doo. ⁹ ÿ né hē b'éé hood noo hadoo. Wē ÿ nu däng doo, edëb had'yyt hē kä nesaa do mahänh. P'op Hagä Do wē da tanu däng. Baad tabajëng, baad tabanyyh, tawyyd had'yyt hē baad hadoo doo, sa waa b'éé raw'yyt do hadoo. H'yyb nyyw gó, neÿÿm doo gó, tabawäd kân P'op Hagä Do matym gó kä. ¹⁰ Hets'ëek do rabana rabets'ëek hyb n'aa, radej'ëep hyb n'aa, ragawats'iik hyb n'aa. Ti no n'aa rabana. Dooch ti ÿ hado bä. ÿ ahying babä ÿ bed'ëep hyb n'aa, baad hadoo doo gó rababoo had'yyt hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹¹ Ti m' taky hadoo ênh:

—ÿ né hē b'éé hagā n'aa baad hadoo doo. B'éé hagā n'aa baad hadoo do kan'oo däk da, tadajëp ta masāäh hyb n'aa. ¹² Sa karom, b'éé tabahag'ääs ramejüü doo, ta sãm tagadoo hyb n'aa, dooch b'éé hagā heh'äät tado bä. B'éé danäh nado tii. Eÿÿm wät tii, waj'aa wät tabanas'aa b'éé hek'ook do tabahapäh bä. Teréd bëeh b'éé. Tii bä awad japuk b'éé seeh, tii bä ta wób jé pad'yyt hē rawaj'aa bong ta ti hyb n'aa. ¹³ Ta sãm hyb n'aa paa ti sa karom bahag'ääs b'éé. Dooch b'éé tahyb n'aa p'eed bä. Ti hyb n'aa tawajaah. ¹⁴⁻¹⁵ ÿ ti hÿÿh, b'éé hagā n'aa heh'äät hadoo. Ee, P'op Hagä Doo, ÿ tamepäh, ÿ na-ääj hē ÿ mepäh Ee, P'op Hagä Doo. Ti hadoo né hē baad ÿ mepäh masäh haa. Masäh haa na-ääj né hē, baad né hē ÿ ramepäh. Daj ÿÿ hē ÿ kan'oo däk, ÿ dajëp hyb n'aa masäh haa sa hyb n'aa. ¹⁶ Ti abong nä masäh haa hedoo do wób, bong hahÿ wób nado tii.† Ti na-ääj né da ÿ manaa wē ÿÿ. Raky daheeh né da ÿÿh. Séd hä däg da rakata padëek, hä ÿ h'yy ka'eeh doo. Sét né hē da ÿÿh, sa hagā n'aa. ¹⁷ ÿ Ee kamahän. ÿ tawén kamahän, daj ÿÿ hē ÿ kan'oo däk ÿ dajëp hyb n'aa, p'aa hēnh ÿ bedëb wät hyb n'aa. ¹⁸ Dooch hajaa

* **10:8** Jesus ewäd hyng do pooj jé, hajök rawad'ii paawä Judah buuj. “ÿ ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk paa sa kyyh. Daap ramenyh tii. Sa ky n'aa né hē Jesus her'oot hahÿh hä. † **10:16** Judah buuj wób nadoo doo, ta jawén ta hä h'yy ka'eeh do tii.

pé ŷ daj'ëep péh. Daj ŷŷ hē ti ŷ kan'oo dāk dajëb hā. ŷ hajaa ŷ kan'oo däg bā dajëb hā. ŷ hajaa p'aa hēnh ŷ ganā wāt p'aa hēnh ŷ edëb wāt hyb n'aa. Tii d' né hē Ee mejũũ ŷ bad'oo —nāng mā Jesus kyyh.

¹⁹ Ti m' p'aa hēnh séd h'yyb nehedo boo Jesus hā, Jesus kyyh hyb n'aa. ²⁰ Hahŷŷ da hajök do wób sa kyyh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hā adāk. Baad h'yyb nado. Hēd n'aa bē maa newēē ti ta kyyh? —nāk mā sa kyyh.

²¹ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Dooh. Dooh ti taky hado bā karap'aar h'yyb nesaa do hadāk doo. Dooh karap'aar h'yyb ta ti hadoo do ta her'ood bā. Dooh karap'aar h'yyb haja bā ty tsehēt do raty nā padäg bā —nāk mā ta wób sa kyyh.

Jesus kyyh raganadoo do ky n'aa hahŷŷh

²² Ti m', Jerusarēnh bā P'op Hagä Do tób n'aa hyb n'aa ratsebé do rataheb'ëēs do kajaa. Tabahahēēm bawät noo gó m' tii. ²³ Jesus awät P'op Hagä Do tób n'aa yt hā, Saromāw häd nāng doo bā. ²⁴ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa ranu get'ëē dāk Jesus. Ti m' raky hadoo ta hā:

—Jāām hē, āā mah'yyb manepä wäd manäh! Baad ub āā mamaher'ood hŷŷ kā ōm P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bā —nāk mā sa kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ŷ maher'ood wāt, dooh bē ky dahé bā —nāng mäh. —Ee ky gabuuj ta ti ŷ pehuunh doo. Ti ti metëeh kēh ŷ n'aa. ²⁶ Baad kēh ŷ n'aa rametä né paawä bē hā, dooh bē ky dahé bā. Bē wén ky nadaheeh, dooh masāh haa b'éé wób bē do bā. ²⁷ Masāh haa b'éé raky daheeh ŷŷh. ŷ mepäh masāh haa. ŷ rahadaa had'yyt hē. ²⁸ Sa hā ŷ banoo edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Tabad'op hē rahob bā tabanesaa hēnh. Dooh hajaa pé masāh haa moh ŷŷ gó naa tado hōm bā. ²⁹ Ee, masāh haa hanoo doo, tak'ëp takabaj'aa sahōnh hē sa bahānh. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé masāh haa tado hōm bā Ee moo gó naa. ³⁰ ŷŷh, Ee, sét āā —nāng mā Jesus.

³¹ Ti m', p'aa hēnh Judah buuj wób, Jesus majĩ hedoo doo, rabasog padëek pä, ta hā

radewëēs hyb n'aa paawä, tadajëp hyb n'aa paawä. ³² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hajōng baad hadoo do Ee ky gabuuj ŷ pehuunh do ŷ metä wāt bē hā. Ny hadoo do ŷ pahuunh do p'āā bē karēn ŷ bē daj'ëep? —nāng mā Jesus sa hā.

³³ Ti m' Judah buuj wahē n'aa raky hadoo:

—Baad hadoo do mamoo wäd wāt do hyb n'aa nado ōm āā daj'ëep pä me. Ōm a wén kut pä me, P'op Hagä Do maky n'aa rejāā do hyb n'aa. Aj'yy né paawä ōm, “ŷ P'op Hagä Doo”, mabanāng —nāk mā sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hahŷŷ da P'op Hagä Do her'oot paa sa hā, bē ky n'aa jaw'yyk do hā takerih: “P'op Hagä Do hadoo bēeh.”† ³⁵ Ti né hē P'op Hagä Do kyyh. Bē hapäh né hē, dooh P'op Hagä Do kyy kerih do ji haja bā ji ahŷŷd bā. Ti hyb n'aa, ajyy tamejũũ do hā P'op Hagä Do ky n'aa hadoo ta häd n'oo däg bā, ³⁶ hēd n'aa, “P'op Hagä Do maky n'aa rejāā”, bē banāng hā ŷŷ, “ŷ P'op Hagä Do T'aah”, ŷ hanāng do hyb n'aa? ŷ né hē, Ee P'op Hagä Do asëew hōm doo, tah'yyb däng doo, wawëē hē tamejō hyng doo. ³⁷ ŷ moo nawäd bā paawä Ee, P'op Hagä Do moo wāt doo, bē ky dahé manā ŷŷh. ³⁸ Ee moo wāt do ŷ moo wäd bā, ŷ bē ky nadahé nā bā, taw'āāts hē bē ky daheeh ŷ pehuunh do metëeh do hā, hēp ŷŷ gó Ee bawät, Ee h'yyb gó ŷ bawät, baad bē bahapäh hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

³⁹ Ti m' p'aa hēnh rakarēn ramoo maso dāk Jesus ta kyyh p'āā. Dooh m' rahaja bā. Jesus ahōm sa mahānh.

⁴⁰ Ti m' Jesus batsëg hōm p'aa hēnh tamii Joradān häd nāng do ta myyj jé. Ta myyj dāk hā, Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wāt paa bā tabaym dó. ⁴¹ Hajök an'aa ta wē. Ti m' raky hadoo:

—Dooh né paawä Jowāw nu gahem'uun do pehuuj bā, te hub né hē sahōnh hē hahŷ aj'yy ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paah —nāk mā sa kyyh.

⁴² Tii bā m', hajök rah'yy kae dāk Jesus hā.

11

Aj'yy Rasaro häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ti awät aj'yy Rasaro häd näng doo. Nahëë näng mä Rasaro. Panang Betanija häd näng doo bä tabawät ta änh Maah-Ta, Marija daheeh. ² Ta ti né hë Marija, Jesus tsyym hah'ook do buu benyym doo me, ta séën me tahawug hõm doo. ³ Ti m', Rasaro änh ramejüü Jesus rapanäk. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Mahegãã, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo. Nahëë näng a najiis makamahän doo —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus maa napäh bä kä ta ky n'aa taky hadoo:

—Rasaro madajëp do nado ti ta nahëeh. Rasaro wén nahëë näng, P'op Hagä Do kabaj'aa do kameteëh hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do kameteëh hyb n'aa na-ããj hë da ta hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

⁵ Maah-Ta, Maah-Ta änh, Rasaro, Jesus kamahän né paawä, ⁶ dooh nayyw hë tahyb n'aa jöh bä. Pawóp nä ta äh tatab'ëes, Rasaro nahëë näng do taky n'aa napäh bä. ⁷ Ta jawén kä Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Hamäh, p'aa hënh ër bah'üüm Judah häj n'aa hënh, Rasaro rahabok hënh —näng mä Jesus kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näk mäh —nag'aap hë Judah buuj sa wahë n'aa rakarën òm radaj'ëëp. Hëd n'aa t'ii hënh makarën mababaaj hõm? —näk mä sa kyyh.

⁹ Ti m' panyyg gó Jesus ky hadoo:

—Badawëët adëb bä tabawag. Adëb bä ji awäd bä, baad ji bawät. Dooh ji tsyym poo däng péh, badäk hahÿ bag n'aa yt ji bawät do hyb n'aa —näng mäh. ¹⁰ —Badagyp doo gó ji awäd bä, daap ji tsyym poo kejäk, ta bag badoh do hyb n'aa ta hä —näng mä Jesus kyyh.*

* **11:10** Dooh Jesus majii rahaja bä, dooh na-ããj hë Nesaa Do Yb haja bä Jesus hä raj'aa ketsëë bä Jesus moo wät do nahänh nä bä, tahanäng pé m' tii. Ta see ky n'aa Jesus her'oot na-ããj hë ta tii da. Jesus né ti badäk hahÿÿ hä habong do bag n'aa hadoo. Jesus sii ji nawäd bä, gadagyp doo gó hawät do hadoo ji. Nesaa do j'aa ketsë tii bä ji hä. † **11:16** Dooh tahajõõ nä bä ta äh, t'ii hënh Jesus majii rakarën radaj'ëëp Jesus. T'ii hënh Jesus matëeh do hyb n'aa, Jesus radaj'ëëp Toméh ed'oo. Ti hyb n'aa tii da tawén edoo sa hä.

¹¹ Ti m', ta ti Jesus her'oot do jawén paa bä, taky hadoo ënh:

—Ër najiis Rasaro aã jëng. ÿ ahõm dó t'ii hënh ÿ mebeë nyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹² Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Äã wahë n'aa, —näk mäh —tabaÿÿh bä, has'oo däk da —näk mä sa kyyh.

¹³ Dajëp né hë Rasaro, näng Jesus. Aÿÿh ta ma matëg red'oo. ¹⁴ Ti m' baad ub Jesus baher'ood kån sa hä:

—Dajëp Rasaro ÿ hanäng doo —näng mäh.

¹⁵ —Baad tanyy ÿ badoh t'ii hënh tadajëp do hä, hä ÿ bë h'yy kae kån hyb n'aa kä —näng mäh. —Hamäh, ër ah'üüm t'ii hënh —näng mä Jesus kyyh.

¹⁶ Ti m', Toméh, “Kawareeh” ra-maneeënh doo, ky hadoo ta wób sa hä:

—Hamä ta sii, ta sii ër dejëp hyb n'aa† —näng mä Toméh kyyh.

¹⁷ Ti m' panang Betanija bedaa däk bä, Jesus ky n'aa napäh, ji meheet pé däg mä ta äh Rasaro pä gabaho doo gó radakä jëng doo.

¹⁸ Edah panang Betanija, Jerusarënh bä naa. ¹⁹ Ti hyb n'aa hajök Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, ta wób na-ããj mä an'aa Maah-Ta wë, Marija wë rah'yyb en'yym hyb n'aa, rahyb n'aa natón hyb n'aa sa hÿÿj maküüh. ²⁰ Ti m' Maah-Ta ky n'aa napäh bä Jesus kajaa, anyyh mä ta tób bä naa, ahõm ta wë. Marija ahäng mä sa tób yt hä.

²¹ Ti m' Maah-Ta kajaa Jesus wë kä, ti m' taky hadoo ta hä:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä mageë bä paawä, dooh paawä häj ÿ dajëb bä —näng mäh. ²² —Ti hadoo né hë paawä, ÿ hapäh, P'op Hagä Do anoo né da a hä sahõnh hë ta hä maky n'aa etsëë doo —näng mä Maah-Ta kyyh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ganä wät da a hÿÿj —näng mäh.

²⁴ Ti m' Maah-Ta ky hadoo:

—ÿ hapäh, ganä wät né da sahõnh hē ragenä bong do hä kä P'op Hagä Do betyn bong do hä kä banäm doo hēnh, banesaa doo hēnh —näng mä Maah-Ta.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—ÿ né da hanoo ta ti genyy bong doo. ÿ né ti hedēb had'yyt hanoo doo. Hä ÿ h'yy ka'eeh doo, dajēb né paawä, tawäd had'yyt hē da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. ²⁶ Hahÿ hedēp nä doo, hä ÿ h'yy ka'eeh doo, tabad'op hē da tadajēp ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa had'yyt hē da tabawäd kän —näng mä Jesus.

Ti m' Maah-Ta hä tabeaj kän:

—Maky daheeh ta ti ÿ her'oot doo? —näng mäh.

²⁷ —ÿÿ, Hyb N'aa Jawyk Doo. ÿ ky daheeh õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah —näng mä Maah-Ta kyyh Jesus hä.

²⁸ Ti m' ta ti tabaher'oot do jawén paa bä kä m' Maah-Ta bahõm, ta änh Marija tanaēēnh hyb n'aa. Ta m'aa hēnh mä tanaēēnh, ti m' taky hadoo:

—Ma matēg kajaa. Ta kyy gó õm ÿ naēēnh —näng mä Maah-Ta ta änh hä.

²⁹ Ti m', Marija maa napäh bä ta tii, nayyw hē m' tabas'ēēg gēēt, ahõm kän mä Jesus wē. ³⁰ Dooch Jesus ajēē suun nä bä panang bä. Ta hä Maah-Ta mamuun doo bä tabagēēt nä. ³¹ Ti m' Judah buuj tób bä hat'oonh doo, Marija h'yyb en'yym doo, rabahapäh bä nayyw hē Marija bas'ēēg gēēt bä, tabanyyh bä, rabahõm kän ta jawén. Kamag hakēē hēnh hahõm red'oo mäh. T'ii hēnh haoot red'oo mäh.

³² Ti m', Marija kajaa bä kä Jesus bagēēt bä, ta taron nu paa me tabahyy häng ta wē. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magēē bä paawä, häj ÿ dooch paawä tadajēb bä —näng mäh.

³³ Ti m' Jesus bahapäh bä Marija haoot doo, Judah buuj Marija sii han'aa do na-ääj hē ha'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb, tak'ēp tahyb n'aa tón wät. Tahyb n'aa esów wät. ³⁴ Ti m' tabeaj kän:

—Nyy bä bē dakä jēng? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—B'ēēp, mahegää, Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus baód wät.

³⁶ Ti m' Judah buuj raky hadoo:

—Bē hegää, tak'ēp paa takamahän —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Ty tamah do taty nä däk, tanoo. Hēd n'aa tananoo hahÿ tanadajēp hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

³⁸ P'aa hēnh ēnh baad nado wäd Jesus h'yyb. Tak'ēp tahyb n'aa tón takajaa bä kamag basuun bä. Pä gabaho doo gó radakä jēng. Pä gatsabak doo me ranoo gatsēē däk.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē noo gatsē do hõm —näng mäh.

Ti m' Maah-Ta, dajēp do änh, ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —buu banes'aa däg. Ji meheet pé däg ta äh tadajēp —näng mä Maah-Ta kyyh.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hä ÿ mah'yy kae bä, mahapäh da P'op Hagä Do kabaj'aa doo —näng mä Jesus Maah-Ta hä.

⁴¹ Ti m' ranoo gasēēts hõm kän. Ti m', p'op Jesus ty dēē wät taky n'aa etsēē hyb n'aa P'op Hagä Do hä. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hē Ee. Mamaa napäh, maky daheeh ÿ ky n'aa etsēē doo. ⁴² ÿ hapäh né hē ÿ mamaa napäh, ÿ maky dahé had'yyt hē. Ta tii d' ÿ wén edoo, babä hab'ēēh do sa hyb n'aa, õm né hē ti ÿ mejõ hyng do raky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hä.

⁴³ Ti m' ta ti tabedoo do jawén paa bä kä, tak'ēp tanaēēj kän mäh:

—Rasaro! —näng mäh. —Anäh! —näng mäh.

⁴⁴ Ti m' dajēp do paa anä kän. Kahapõõs ta mooh, ta tsyym sii hē pään hawak doo me. Ta matym na-ääj mä kahabēn pään me.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē apyn hõm pään, baad tabahõm hyb n'aa kä —näng mä Jesus.

⁴⁵ Ti m' hajõk Judah buuj Marija heg'ääs do Jesus pahuunh do hapäh doo, ta hä rah'yy kae padäg kän. ⁴⁶ Ta wób ah'üüm mä Pariséw sa wē, ramaher'oot mä Jesus mo haj'aa ky n'aa hä.

Jesus hã Pariséw rakamaj'ũ do panyyg n'aa hahÿh

⁴⁷ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw daheeh ratsyyd bong Sinedirijo ajyy n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, séd hã rakata padëek hyb n'aa. Rakata däk bä kä m', raky hadoo mäh:

—Nyy d' ër bad'oo? Bë hegã! Hajõng hahÿ aj'yy pehuunh doo. ⁴⁸ Èr hyb n'aa nap'eed had'yyt bä tapehuunh do hã, sahõnh hë da rah'yy kae padëek ta hã, sa wahë n'aa tabahado däk hyb n'aa. Roma buuj warahén n'aa kamajë bong da ãã hã tii bä. Rado hõm da P'op Hagä Do tób n'aa. Rado hõm da ãã häj n'aa —näk mä sa kyyh.

⁴⁹ Ti m' sa seeh, Kajapas häd näng doo, ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo sa hã:

—Dooch bë hapäh péh —näng mäh. ⁵⁰ —Dooch bë h'yy genä bä? Taw'ãäts hë ta ti sét né hë dajëp, sahõnh hë Judah buuj ranadejëp hyb n'aa —näng mä Kajapas kyyh.

⁵¹ Ta daaj hë tahajaa do hyb n'aa nado ta tii d' tabaher'oot. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo ta hã ti tabaher'oot hyb n'aa, ta pooj jé Jesus ky n'aa hã. Jesus dajëp da Judah buuj sa hyb n'aa tahanäng pé m' tii d' taher'oot doo.

⁵² Tadaajëp Judah buuj sa hyb n'aa had'yyt nado. Tata däk séd hã da na-ããj hë sahõnh hë P'op Hagä Do taah hedoo do jé pad'yyt hë habong doo.

⁵³ Ti jawén paa bä kä m', Kajapas her'oot jawén paa bä kä m', Judah buuj wahë n'aa rabaher'ood kán nyy da da Jesus radaj'ëep.

⁵⁴ Ti hyb n'aa, dooh Jesus awäd wät bä sahõnh hë mahang kä. Ti hyb n'aa ahõm kán mä ta ma matëg sa sii kä panang Eparajim häd näng do tabanäng hënh, tabanawäng do nab'yy hënh kä. T'ĩ hënh rabaym dó.

⁵⁵ Tabedaa däk bä Pas-kowa häd näng do Judah buuj rataheb'ëes doo, hajõk hah'ũm mä Jerusarënh hënh, t'ĩ hënh ratab'ëes hyb n'aa. Pas-kowa pooj jé rabahõm, sa h'yyb

rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad ratab'ëes hyb n'aa.† ⁵⁶ Jesus mä re-soos P'op Hagä Do tób n'aa yt hã rabab'ëeh bä. Hahÿ d' mä sa kyyh:

—Nyy da bë hã? Ana g'eeh da Pas-kowa ër tab'ëes bä? —näk mäh.

⁵⁷ Tii da rawén edoo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw sa daheeh ramejũũ do hyb n'aa ramaher'oot hyb n'aa Jesus rahapëe bä. Rakarën paawä ramaher'oot ramaso däk hyb n'aa.

12

Buu benyym do Marija ah'ook do Jesus tsyym hã panyyg n'aa hahÿh

¹ Ji moo oow see pé ta äh Pas-kowa häd näng do pooj jé, Jesus matëh kán panang Betanija häd näng doo hënh, Rasaro taganyy wät do panang bä. ² Takajaa bä kä m', Jesus najiis ramoo bok Jesus raweh'ëeh do tä n'aa. Maah-Ta manaa ti hat'oonh do sa waa, sa tä. Rasaro asooh sa mahang. ³ Ti m' Marija bado däk buu benyym do hood. Häd eh ta hood.* Tak'ëp ky n'aa gebah, heh'äät, joom nah-do häd näng do s'ëeb ti buu benyym doo. Ti m' tabahah'ook Jesus tsyym hã. Ti m' tatsyym hawug hõm ta seën me. Jé pad'yyt hë däg tób yt hã buu benyym do buu bewäd däk.

⁴ Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, Jesus ma matëg seeh, ta jawén Jesus tahaëej däk doo, ky hadoo:

⁵ —Hëd n'aa buu benyym do takanes'ëem? 300 moweed k'ãäts tëg hawak paawä ta sãm. Ta sãm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näng mä Judas kyyh.

⁶ Kas'uut do tat'yyd mehĩn do hyb n'aa nado ta tii da tawén her'oot. Baretsëg tii. Jesus sa dajëer hagä n'aa Judas. Tahes'ook mä ta gó radahep'ëe doo.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na magëd ti ÿñh. ÿ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' tabad'oo. ⁸ Kas'uut do aboo had'yyt hë bë mahang. ÿ ti hÿh, dooh bë mahang ÿ awäd wäd bä had'yyt hë —näng mä Jesus Judas hã.

⁹ Ti nuuj jé m' hajõk Judah buuj raky n'aa napëe däk Betanija bä Jesus bawäd

† 11:55 Tii da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ paah. * 12:3 Riit gó ji ety bä, ta baa bä tagadäk.

däk doo. Ti m' rabana kån Jesus rabaheg'ãas hyb n'aa. Rasaro, dajëp do paah, Jesus ganyy wät do rabaheg'ãas hyb n'aa na-ãaj né hë. ¹⁰⁻¹¹ Rasaro hyb n'aa hajök Judah buuj rahyb n'aa eréd hõm sa wahë n'aa. Jesus hã m' rah'yy kae padäg kån. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa Rasaro sii hë rakarën radaj'ëep.

Baad Jesus ragadoo Jerusarënh bä panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m', jati pé hajök doo, Pas-kowa hyb n'aa Jerusarënh hënh han'aa doo, Jesus raky n'aa napäh hana do Jerusarënh hënh. Ta hõõ bä tabawäd däk. ¹³ Madyyk g'aad hadoo do rakekyyt mäh, an'yyh mä panang bä naa, Jesus ragadoo hyb n'aa. Ti m' raky hadoo, tak'ëp sa kyyh:

—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk mäh. —Ky n'aa kedëng, Isaraéw buuj sa wahë n'aa! —näk mä sa kyyh.

¹⁴ Ti m' jumeto t'aah jó Jesus baso kån. Tii d' né paa ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih doo. Hahÿÿ da takerih:

¹⁵ “Bë eÿÿm manä Sijõn‡ buuj. Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da. Jumeto t'aah jó tabana.”§

¹⁶ Pooj jé dó, dooh Jesus ma matëg rah'yy genä nä bä ta ti P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hã kametä wät ti noo gó. Ta jawén, Jesus dajëp, Jesus ganä wät, Jesus basëek do jawén paa bä kä, rahyb n'aa es'ee däg kån ta ti ta ky n'aa kerih doo, ta hã kametëeh doo.

¹⁷ Ti m' hajök do wób, hap'ëeh do Rasaro Jesus ganyy wät doo, raher'oot mä ta wób sa hã. ¹⁸ Ti hyb n'aa kä m', ta ti Jesus pahuunh do raky n'aa napäh do hyb n'aa, hajök an'yyh panang bä naa Jesus ragadoo hyb n'aa. ¹⁹ Ti m' Pariséw raky n'aa jög bong sa da hadoo do hã. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Bë hegãã! Dooh ãã haja bä hahÿÿh. Sahõnh hë ta wë rabahõm kån —näk mä sa kyyh.

Gereg buuj wób rakarën do raheg'ãas Jesus panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Ti m' Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa han'aa do sa mahang ti abong mä Gereg buuj wób. ²¹ Pirip wë rabana. Betsaj-Da panang bä, Garirej häj n'aa bä naa ti Pirip. Ti m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näk mäh —ãã karën Jesus ãã bahegãã paawä —näk mäh.

²² Ti m' Pirip ahõm Æn-Deréh wë, tama her'oot hyb n'aa. Ti m' Æn-Deréh bahadaa hõm Pirip. Jesus wë rabahõm ramaher'oot hyb n'aa Gereg buuj rakarën doo. ²³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Kaja däk hÿÿ kä ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do dajëp doo, baad ÿ P'op Hagä Do wén weh'ëeh da —näng mäh. ²⁴ —Né hup ÿ né hë hahÿÿ her'oot doo: Tiriig ag k'ãäts gó takanajäg bä, k'ãäts gó ta bóg nadajëb bä, ta mab hë, sét hë had'yyt hë tabaym ti ta ag. Ta bóg dajëb bä, papuuj ganyyhä, tii bä hajõng ta ag ganä kån ta hanaa** —näng mäh. ²⁵ —Jé badäk hahÿÿ hã ji hawät do hã tak'ëp kamahän doo, dooh da tanu dëe bä P'op Hagä Do wë. Badäk hahÿÿ hã ji hawät do hã kamanahän doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa. ²⁶ Jé karën pé wë ÿ moo wät péh, taw'ãäts hë hëp ÿ hata had'yyt hë. ÿ bawät bä tabawäd had'yyt hë da wë ÿ moo wät doo. Ee weh'ëeh da tii —näng mäh.

²⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Hÿÿ kä, taw'ãäts hë nado hëp ÿÿ. Nyy da da këh ÿÿ P'op Hagä Do hã? “Ee, ÿ medëeb nesaa do ÿ ahob mahänh, ÿ dajëb mahänh”, näng g'ee d' ÿÿh? Dooh. ÿ dajëp hyb n'aa né hë ÿ bahyng —näng mä Jesus.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo P'op Hagä Do hã:

—Ee, mametä baad had'op do õm, tak'ëp kabaj'aa do sahõnh hã —näng mä Jesus kyyh.

† **12:13** Saaw-Mo 118.25-26 ‡ **12:15** Jerusarënh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ãaj hë kä ramaneëëj kån Sijõn . § **12:15** Sakarija 9.9 ** **12:24** Ta ky n'aa hã né hë Jesus her'oot ta tii. Jesus né hë tiriig ag hadoo. Jesus nadajëb bä paawä, dooh takahüüm boo tii bä ta hã h'yy ka'eeh doo, tahanäng pé tii.

Ti m', hỹ pong jé naa tamaa ena kyyh. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Ȳ metä wät. P'aa hēnh da ȳ metēeh ēnh —näng mäh.

²⁹ Darung mä hajök do tii bä hab'ēeh do sa hä.

—Ääs ti her'oot ta sii —näk mä ta wób sa kyyh.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hēp ȳ n'aa nado ti kyy ber'oot. Bē hyb n'aa ti taber'oot, bē ky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

³¹ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hỹỹ kä kajaa däk P'op Hagä Do ky n'aa etyy do badäk hahỹỹ hä habong do ta hä h'yy kana'eeh doo. Da hē kä Nesaa Do Yb, badäk hahỹỹ hä habong do hä mejüü do kahabēē hōm kän. ³² Ȳȳ kä, p'op kajatsēk do hä, b'aa hä, ȳ radahēē däk bä, ȳ naēēnh da wē ȳȳ sahōnh hē badäk hahỹỹ hä habong doo —näng mä Jesus.

³³ Ta tii d' tawén her'oot, tametēeh hyb n'aa nyy da tadajēp.

³⁴ Ti m' hajök do raky hadoo:

—Äã ky n'aa napäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. Kristo häd näng doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, awäd had'yyt hē m', dooh tadajēb bä takerih doo gó ta her'ood bä. Hēd n'aa Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do p'op radahäng, mabanäng? —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hä:

—Kanhēn doo nä ta bag bawät nä bē mahang.†† Taw'ääts hē bē babok tabawak nä bä, badajung do‡‡ adēē pooj jé bē hä. Ta tii d' ȳ wén her'oot bē hä, tabadajuu gó hawät doo, dooh tabahapēē bä do hyb n'aa n'yy hēnh tahahōm. ³⁶ Bē mahang ta bag bawät nä bä, taw'ääts hē bē h'yy ka'eeh ta hä tabahajaa nä bä, ta bag taah§§ bē bahadoo hyb n'aa —näng mä Jesus hajök do sa hä.

Ta ti ta her'oot do jawén paa bä kä m', Jesus bahōm kän hajök do sa mahänh. Ta

m'aa hēnh mä tabawäd däk, ta ma matēg ta sii.

Hēd n'aa Jesus hä rah'yy kana'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

³⁷ Hajōng ta metēē n'aa Jesus pehuuj né paawä sa matym gó, ta wób dooh rah'yy kae padäg bä ta hä. ³⁸ Rawén h'yy kana'eeh, Isajas, P'op Hagä Do ky n'aa rod makü her'oot do paa kametēeh hyb n'aa. Hahỹỹ da Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kyyh:

“Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bä ēr her'oot doo. Dooh rah'yy genä bä Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk do hejój sa hä kametēeh doo.”***

³⁹ Rawén nahajaa rah'yy ka'eeh, hahỹỹ da Isajas erii wät do paa hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh:

⁴⁰ “P'op Hagä Do gatsēē däk sa matym, ranahapäh hyb n'aa.

P'op Hagä Do gatsēē däk sa h'yyb tym, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa, rah'yy kawanareem hyb n'aa. Rah'yy kadawuung bä paawä hä ȳȳ, rah'yy kawereem bä paawä, ȳ h'yyb wareem paawä, baad rababok hyb n'aa kä.”†††

⁴¹ Ta tii da Isajas wén her'oot paah, Jesus hejój, Jesus bag tak'ēp gabarēeh do tabahapäh do hyb n'aa dawēē naa. Ti m' ta ky n'aa né m' ti ta her'oot, Isajas hä.

⁴² Dooh né paawä hajök do raky dahé bä, hajök Judah buuj wahē n'aa sii hē rah'yy kae padäg kän Jesus hä. Dooh ra her'ood bä Jesus hä rah'yy ka'eeh doo, Pariséw rajeȳm do hyb n'aa. Rahabēē nyyh tii bä sa h'yyb, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Sa h'yyb gó ub rah'yy ka'eeh. ⁴³ Sa hä baad ub sa da hadoo rawehēē bä sa hä. Dooh denaa hē ragenaag bä P'op Hagä Do ji taweh'ēeh do hä.‡‡‡

†† 12:35 Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti ta her'oot. Jesus né hē ti ji bag hadoo. ‡‡ 12:35 Tabadajung doo, Nesaa Do Yb hejój ji tamasoo doo. Jesus, sa bag hadoo, edaa däk ti noo gó takado hōm, P'op Hagä Do wē tamatēeh. Jesus hä rah'yy kanae bä, Nesaa Do Yb moo gó rababok tii bä. Tabadajuu gó ji bawät do hadoo tii. §§ 12:36 Jesus né hē ti ta bag hadoo. Ta hä h'yy ka'eeh doo, ta karapee, ta bag taah. *** 12:38 Isajas 53.1 ††† 12:40 Isajas 6.10 ‡‡‡ 12:43 Ti hyb n'aa rajeȳn Jesus hä rah'yy ka'eeh doo, ta wób rakawanajään hyb n'aa sa wē.

⁴⁴ Ti m' Jesus ky hadoo, tak'ëp ta kyyh:
 —Jé hã ÿ h'yy ka'eeh doo, hã ÿ had'yyt nado tah'yy ka'eeh. Hã ÿ mejũũ do hã né hẽ tah'yy ka'eeh tii. ⁴⁵ Ý hapäh doo, hã ÿ mejũũ do na-ãäj né hẽ tahapäh. ⁴⁶ Hÿ pong jé naa ÿ bahyng, badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb bag ÿ bahadoo hyb n'aa, sahõnh hẽ hã ÿ h'yy ka'eeh do badagyp doo gó ranaym hyb n'aa. ⁴⁷ Dooh ÿ tado bã hã ÿ ky nadah'eeh do ky n'aa etyy doo. Ý wén hyng babä, nesaa do ÿ ky n'aa etyy do jawén nado badäk hahÿÿ hã habong do sa hã. Ý wén hyng ÿ bed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh. ⁴⁸ Ti anäng né hẽ ÿ ty n'aa ges'yyk doo, ÿ her'oot do ganadoo do sa ky n'aa etyy n'aa. Kêh ÿÿ, sa hã ÿ her'ood wät do né hẽ ti sa ky n'aa etyy n'aa. Kêh ÿÿ, sa hã ÿ her'ood wät do paa ky n'aa etyy sa hã, P'op Hagä Do banoo noo gó sahõnh hã ta sãm. ⁴⁹ Ta ti ÿ ma metëek doo, kêh ÿ gabuuj nado. Ee, ÿ mejõ hyng doo, ti né hẽ hanoo hã ÿÿ, ÿ tamejũũ ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa, “sa ky n'aa etyy n'aa däg, ÿ her'ood wät doo”, ÿ wén näng. ⁵⁰ Ý hapäh né hẽ hahÿÿh: Ee kyyh ji ted'ëep, ji bawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ti hyb n'aa ÿ tamejũũ do ÿ her'oot do pan'aa, ti né hẽ ÿ her'ood had'yyt hẽ.

13

Ta ma matëg sa tsyym Jesus hets'yyt do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' sét wäd Pas-kowa ratab'ëes do äh. Jesus hapäh ta h'yyb gó, kaja däk ti noo gó taberéd däk hyb n'aa badäk hahÿÿh, ta Ýb wë tabasëek hyb n'aa kã. Jesus kamahãnh bong né paa ta ma matëg badäk hahÿÿ hã ta sii habok doo. Ta tii d' né kã m' tametëeh sa hã tak'ëp takamahãnh doo.

² Atsëm mä Pas-kowa tä n'aa rabawëh. Dijab h'yyb tatug däk mä Simaw t'aah, Judas Ikarijot, Jesus tabahaëenh hyb n'aa. ³ Jesus hã ta Ýb an'oo däk sahõnh hẽ ta hejooj, Jesus hapäh. P'op Hagä Do hã tabana, p'aa hënh tamatëeh ta wë Jesus hapäh na-ãäj hẽ. ⁴ Ti m' Jesus bas'ëeg geët, tado nyh ta saroor j'ooj hadäk doo.

* **13:8** Peed wén ganadoo paawä, ji karom moo heb'oooh do mo n'aa me Jesus bad'oo sa hã. Hyb n'aa jawyk Jesus, Peed matym gó. † **13:15** Ji da hadoo do ji masa, tahanäng pé tii. Dooh ji daaj hẽ ji kawehëe bã. Dooh hahÿÿ da ji kyyh: “Dooh ta ti ÿ moo wäd bã. Ta karom nado ÿÿh.” Dooh tii da ji kyyh. Ji da hadoo do ji masa sahõnh hã. ‡ **13:16** Dooh Jesus bahãnh rado bã, tahanäng pé tii.

Tawaho däk mä ta baa bã pãän ji kamehewuuk doo. ⁵ Ti m' naëng tagedu jat ta hood gó, ti m' ta ma matëg sa tsyym tahets'yyd kãn. Ti m' tabawug hõm ta hã hadäk doo me.

⁶ Simaw Peed wë takajaa bã kã m', Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — tsym ÿ sii hẽ mabahets'yyt? —näng mäh.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh mah'yy ganyy nä bã hahÿ ÿ moo wät doo. Ta jawén da mabahapäh —näng mäh.

⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh. Tabad'op hẽ tsym ÿ mahetsyyd* —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—A tsyym ÿ nahetsyyd bã, dooh hëp ÿ hata mado wäd da —näng mä Jesus ta hã.

⁹ Ti m' Simaw Peed ky hado kãn:

—Tii d' madoo bã, ÿ karën paawä sahõnh hẽ ÿ mabahets'yyt! —näng mä Peed kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hehob wät doo, baad däg ta hã sahõnh hẽ. Jããm né hẽ ta tsyym tahets'yyt nä. Baad däg bë hã. Jããm né hẽ sét hẽ bë see baad nadoo —näng mä Jesus.

¹¹ Jesus hapäh mä ta hã haëenh doo. Ti hyb n'aa, “Dooh sahõnh hẽ baad tado bã”, tawén näng.

¹² Jesus bahaja däk bã sa tsyym tahets'yyt doo, p'aa hënh tadadäk ta saroor j'ooj hadäk doo, ahyy sooh p'aa hënh, ti m' taky hadoo:

—Bë hapäh nyy d' tahanäng pé ta ti ÿ moo wät do bë hã? —näng mäh. ¹³ —Ý bë maneëenh “Ma matëg”, “Hyb N'aa Jawyk Doo”, näk bëeh. Baad né ti bë kyyh. Ti né hẽ ÿÿh. ¹⁴ Ýÿh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bë ma matëg né paawä, bë tsyym ÿ hetsyyd wät. Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ bë na-ãäj hẽ da bë hetsyyd bë h'yy kanatëe tsyym. ¹⁵ Taw'ãäts hẽ ÿ metä wät doo da da bë bad'oo.† ¹⁶ Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo: Dooh sa karom sa kariw n'aa bahãnh tanu gadäg bã. Dooh sa panäg sa hã mejũũ

do sa bahānh tado bā. † 17 Bē hapēē dāg kån ta tii. Ti hyb n'aa P'op Hagā Do bē taky n'aa edēng da ta tii da bē moo hedo bā.

Ta majīl moo gó rahaēēnh do ky n'aa Jesus her'oot do panyyg n'aa hahỹyh

18 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Dooch sahōnh hē bē ky n'aa had'yyt tado bā ta ti ŷ her'ood wāt doo. ŷ hapāh ta ti sahōnh hē ŷ asēew dāk doo. Hahỹyh da P'op Hagā Do kyy kerih do ŷ asēew hōm do see ky n'aa: “Si ŷ hawa do ŷ tahyb n'aa wareem dāk.” † Kametā kån ta ti kerih doo gó ta ky n'aa kā. 19 Ta pooj jé ta ti bē ŷ maher'oot, kametēēh do pooj jé, takametā dāg bā, ŷ né hē Hawād Had'yyt Do bē ky daheeh hyb n'aa. 20 Jé ŷ mejūū do gadoo doo, ŷ na-āāj né hē tagadoo. ŷ gadoo doo, hā ŷ mejūū do tagadoo. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mäh.

21 Jesus bahajaa bā kā m' ta ti taheer'oot doo, baad nado wād ta h'yyb. Ti m' baad tabaheer'oot sa hā:

—Bē see ŷ tahaēēnh da majīl moo gó. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mā Jesus sa hā.

22 Ti m' sa daaj hē ta ma matēg raky kakā bong. Dooch rahapēē bā jaa ky n'aa ta ti taheer'oot doo. 23 Sa kanatēē, Jesus tak'ēp kamahān do asooh p'eets hē Jesus pa. **

24 Ti m' ta moo me Simaw Peed hād nāng do beheet, p'eets hē hasooh do hā tabeaanh hyb n'aa ta hā jaa ti tahadoo doo. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Mameaaj ta hā jaa péh —nāng mā Peed kyyh.

25 Ta ti Peed mejūū doo, p'eets hē takatahā dāk ta hā, tabeaanh hyb n'aa. Ti m' tabeaanh:

—Jaa tii, Hyb N'aa Jawyk Doo? —nāng mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hahỹ pāw ŷ heh'oos do ŷ hanoo doo. Ti né kā —nāng mā Jesus. ††

Ti m' tabehoots kån, tan'oo kån Judas Ikarijot hā, Simaw t'aah hā kā. †† 27 Judas gado dāg sii hē m', Nesaa Do Yb bajēē suun ta h'yyb tym gó.

Ti m' Judas hā Jesus ky hadoo:

—Nayyw hē mamoo wād mamoo wāt doo kā —nāng mā Jesus kyyh ta hā.

28 Tii bā hat'oonh doo, dooh m' rah'yy genā bā tii d' Jesus bedoo do Judas hā. 29 Sa dajēer wē nāng do ta ti Judas. Ti hyb n'aa Jesus mejō hōm Pas-kowa waa n'aa hata hetsēē, red'oo mäh. Kasuud is do sa hā dajēer tanoo, ta wób red'oo mäh. 30 Ti m', pāw tagadoo do jawén paa bā, Judas bahōm kån. Badajuu dāk.

Papuu ky n'aa jawyk do ky n'aa hahỹyh

31 Judas banyyh do jawén paa bā kā Jesus ky hadoo ta wób sa hā:

—Kametā dāg kån hỹh kā Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do tak'ēp hadoo do ta kabaj'aa doo, tak'ēp raweh'ēēh doo. P'op Hagā Do tak'ēp ta kabaj'aa doo, raweh'ēēh doo, kametā dāk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do hyb n'aa. 32 P'op Hagā Do tak'ēp ta kabaj'aa doo, raweh'ēēh doo, ta hyb n'aa kametā dāg bā, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do tak'ēp ta kabaj'aa doo, raweh'ēēh doo, kametā dāk da P'op Hagā Do an'oo bā. Nayyw hē ŷ P'op Hagā Do weh'ēēh.

33 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tah haa hedoo doo, dooh tabadawēd wād bā bē mahang ŷ bawāt doo. Bē esóts né paawā da ŷyh, dooh bē haja nā bā bē ahōm bā ŷ hawāt hēnh. Tii d' né hē ti ŷ her'oot do paa Judah buuj sa wahē n'aa hā —nāng mäh. 34 Papuu ky n'aa jawyk do bē hā ŷ mejūū: Taw'āāts hē bē kamahān ta wób. Taw'āāts hē bē ŷ kamahān doo da bē kamahān ta wób. 35 Ta wób bē kamahān do hā, ma matēk ŷyh bēēh, tii hā da sahōnh hē rabahapāh —nāng mäh.

36 Ti m' Simaw Peed ky hadoo ta hā:

—N'yy hēnh mabahōm, Hyb N'aa Jawyk Doo? —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch tahaja nā bā ŷ hahōm hēnh mahōm bā nag'aap hē. Ta jawén da, jawén ŷ mabana kån —nāng mā Jesus Peed hā.

37 Ti m' Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —nāng mäh —hēd n'aa tanahajaa nayyw hē ŷ ahōm bā a sii?

§ 13:18 Saaw-Mo 41.9 ** 13:23 Jowāw tii. †† 13:26 Kaja hē apāh Jesus her'oot ta ti Jowāw hā. Ta wób apāh dooh ramaa napēē bā Jowāw hā Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa dooh rah'yy genā bā Jesus bedoo do Judas hā. †† 13:26 Simaw see ti Judas Ikarijot yb. Simaw Peed nado.

—näng mäh. —ÿ radajëeb bā a hyb n'aa, na madajëeb its ÿÿh. A hyb n'aa né hē ÿ kan'oo dāk —näng mā Peed.

³⁸ —Ōm dajëp né da hëp ÿ n'aa? —näng mā Jesus. —Karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mā Jesus kyyh Peed hā.

14

Ta ma matëg Jesus h'yyb en'yyim do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' sahõnh hē ta ma matëg sa hā Jesus ky hadoo:

—Bē hyb n'aa tón manäh. Taw'ääts hē bē h'yy kae had'yyt hē P'op Hagä Do hā. Hā ÿ na-ääj hē taw'ääts hē bē h'yy kae had'yyt hē. ² Hÿ pong jé, Ee tób bā, tabawät bā, ti anäng hajõng bē baym doo. T'ii hēnh ÿ basëek bē pooj jé, ÿ benäm hyb n'aa bē baym do hood. Tii d' tanado bā paawä ÿ her'oot paawä bē hā. ³ ÿ basëek bē tyw n'aa ÿ benäm hyb n'aa. Tii bā ÿ matëeh da bē ÿ mahũum hyb n'aa wē ÿÿ, ÿ bawät bā bē babok hyb n'aa na-ääj hē. ⁴ Bē hapäh né hē ta tyw n'aa ÿ mahõm doo —näng mā Jesus kyyh.

⁵ Ti m' Toméh ky hadoo ta hā:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — dooh ää hapëe bā n'yy hēnh mabahõm. Ti hyb n'aa nyy da ää bahapäh ta ti ta tyw n'aa? —näng mā Toméh kyyh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ né hē ta tyw n'aa, ÿ né hē ta hub her'oot doo, ÿ né hē hanoo hedëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Jääm né hē hëp ÿ n'aa Ee wē ji nu däng. ⁷ Baad ub ÿ bē mepëe bā, bē mepäh na-ääj hē Ee. Sét né hē ääh. Hÿÿ kã bē mepëe dāk, bē ty gepëe dāk na-ääj hē Ee —näng mā Jesus sa hā.

⁸ Ti m' Pirip ky hadoo:

—Mametä ää hā a Yb. Jääm né ti ää karën, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mā Pirip.

⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bäp peej né paawä ÿ bawäd dāk bē sii, dooh ÿ mamepëe nä bā, Pirip? —näng mäh. —Tahapëe dāk do ÿÿh, Ee na-ääj hē tahapëe dāk. H'ëed hyb n'aa ti mabedoo, “Mametä ää hā a Yb”, mabanäng? ¹⁰ Dooh maky dahé bā? Ee h'yyb gó ÿ bawät, hëp ÿÿ gó Ee bawät. Bē hā ÿ her'ood wät doo, kēh ÿ gabuuj had'yyt nado tii. Ee kyyh né hē tii. ÿ moo wät doo, Ee, hëp ÿÿ gó had'yyt hawät doo, ti né hē moo wät tii. ¹¹ Taw'ääts hē bē ky daheeh, Ee h'yyb gó ÿ bawät, hëp ÿÿ gó Ee bawät, ÿ hanäng doo. Bē ky nadahé nä bā, taw'ääts hē bē ky daheeh ÿ pehuunh do hyb n'aa. ¹² Né hup ÿ né hē hahÿÿ her'oot doo: Hā ÿ h'yy ka'eeh do tamoo wät da ÿ moo wät do paah. ÿ moo wät do paa bahãnh da tamoo wät tii kã, Ee wē ÿ basëek do hyb n'aa kã.* ¹³ Sahõnh hē hät ÿÿ gó bē etsëe do ÿ moo wät da bē hā, ÿ moo wät do hā Ee kawehëe dāk hyb n'aa. ¹⁴ Sahõnh hē hät ÿÿ gó hā ÿ bē ets'ëe bā, ÿ ky daheeh né hē, ÿ anoo né hē.

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—ÿ bē kamahãnh bā, bē ky daheeh da ÿ mejũũ doo —näng mäh. ¹⁶⁻¹⁷ —Ee hā ÿ etsëe da, tii bā da bē hā taban'oo kãn bē masa n'aa seeh, bē sii tabawäd had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëeh do né tii. Badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do dooh rahaja bā ragado bā ta Sahee, ranahapäh do hyb n'aa, ramaa nanapäh do hyb n'aa na-ääj hē. Bē ti bē mepäh, bē sii tabawät do hyb n'aa, ta jawén kã bē h'yyb gó tabajëe suun kãn. ¹⁸ Dooh bē ÿ eréd bā. Dooh da kabarii boo bē do bā. P'aa hēnh da ÿ bana bē wē.† ¹⁹ Dooh tabadawëd nä bā, tii bā badäk hahÿÿ hā dawëe P'op Hagä Do mahãnh habong do dooh ÿ rahapëe wäd bā. Bē hapäh da ÿ tii. ÿ awäd had'yyt do hyb n'aa, bē na-ääj hē bē aboo had'yyt hē da. ²⁰ ÿ ganä wät noo gó, Sahé ÿÿ ÿ mejũũ noo gó, tii bā da bē bahapäh Ee h'yyb gó ÿ

* **14:12** Ta yb wē Jesus basëek do jawén paa bā, tamejõ hyng P'op Hagä Do Sahee, ta hā h'yy ka'eeh do h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Jé pad'yyt hē rabaher'ood hõm kãn Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajõk h'yy kae padäg kãn Jesus hā, P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Ti hyb n'aa, ÿ moo wät do paa bahãnh da tamoo wät tii kã, Jesus wén näng. † **14:18** P'op Hagä Do Sahee gó Jesus bana sa wē p'aa hēnh, tahanäng pé m' tii.

bawät. Hëp ÿÿ gó bë babok, bë h'yyb gó ÿ bawät bë bahapäh na-ããj né hë ti noo gó. Séd ër h'yyb hedoo. ²¹ Këh ÿ gadoo doo, ky daheeh doo, ti né hë ta ti hã ÿ kamahän doo. Hã ÿ kamahän doo, Ee kamahän da. ÿ na-ããj hë ÿ kamahän tii. Ta hã ÿ banoo, tah'yy gahoot hyb n'aa hã ÿÿ.

²² Ti m' Judas see (Ikarijot nadoo doo), ky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — h'ëed hyb n'aa ãã hã had'yyt hë mabanoo a hã ji h'yy ganäng doo, ta wób sa hã dooh? —näng mä Judas see kyyh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ÿ kamahän do ky daheeh né hë ÿ ma metëek doo. Ee kamahän ti ta tii. ãã an'aa da ta wë. Ta h'yyb tym gó da ãã babok. Jáãm hë hã ÿ kamahän do hã ÿ banoo tah'yy ganäng hyb n'aa hã ÿÿ. ²⁴ Hã ÿ kamanahän doo, dooh taky dahé bã ÿ ma metëek doo. Ti hyb n'aa, dooh sa hã ÿ an'oo bã hã ÿ rah'yy genäh hyb n'aa. Këh ÿ nado ta ti bë maa newëe doo. Ee, hã ÿ mejüü do kyy né tii.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ta ti bë ÿ maher'ood wät, babä bë sii ÿ bawät nä bã. ²⁶ Bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee, këh ÿÿ gó Ee P'op Hagä Do mejüü doo, ti né da bë tama metëek sahõnh hã. Sahõnh hë bë hã ÿ her'ood wät do paah, bë hyb n'aa newëe tan'oo bã bë hã.

²⁷ H'yyb n'yyim do ÿ banoo bë hã. Bë wë da tabaym. ÿ anoo hëp ÿ näw bë hã. Badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do ranoo do nahado tii. Bë h'yy ketón manäh. Bë eÿÿm manäh —näng mä Jesus kyyh.

²⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë maa napëe bok hahÿ bë hã ÿ her'ood wät doo: “ÿ da ahõm, tii bã p'aa hënh ÿ bana bë wë”, näng ÿÿh. ÿ bë kamahän bã paawä, bë paawä tseb'ee Ee wë ÿ basëek do hyb n'aa. ÿ hyb n'aa jawyk do bahänh Ee hyb n'aa jawyk. ²⁹ Ta pooj jé bë ÿ maher'ood wät, tametëeh bã kã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa hã ÿÿ. ³⁰ P'eets däg Nesaa Do Yb, badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã mejüü doo. Ti hyb n'aa,

doo tabadawëd wäd bã ÿ her'oot bë hã. Dooch Nesaa Do Yb haja bã hã ÿÿ. ³¹ Daj ÿÿ hë ÿ kan'oo däk dajëb hã, sahõnh hë hã ÿ Ee mejüü do ÿ ky daheeh do hyb n'aa, Ee ÿ kamahän do hyb n'aa. Taw'ãäts hë sahõnh hë dawëe P'op Hagä Do mahänh habong do rabahapäh ÿ ky daheeh Ee, ÿ kamahän Ee.

Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Hamäh, ër ah'üüm ta s'ee hënh.

15

Jesus joom uwa häd näng do hadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom uwa patuuh heh'äät hadoo ÿÿh. Ee, uwa danäh, ta hã moo wät doo. Uwa tyd hadoo hã ÿ h'yy ka'eeh doo. ² Uwa tyd, tyt ÿ hadoo do neaak do Ee gakyd hõm da. Uwa tyd, tyt ÿ heaak do baad taban'yyh. Ta poo gekyd hõm, baad tabeaaak hyb n'aa ta bahänh kã. ³ Baad däg bëeh. Tabenyyw däk bëeh, bë ÿ ma metëek do hyb n'aa. ⁴ ÿ karën séd hã bë h'yy kata däg had'yyt hã ÿÿ, tii bã ÿ h'yy kata däg had'yyt hë bë hã kã. Dooch uwa tyd haja bã ta m'aa hënh teag bã. Taw'ãäts hë ta patuuh hã tadäg had'yyt hë. Ti hadoo bë hã. Dooch bë haja bã joom heaak do bë hado bã, dooh bë haja bã P'op Hagä Do gen'aak do bë moo boo bã, hã ÿ bë h'yy kanata bã.

⁵ —ÿ né hë uwa patuuh hadoo. Tyt ÿ hadoo bëeh. Hã ÿ had'yyt h'yy kata däk doo, ta hã ÿ h'yy kata däk doo, ti ti ta ti baad heaak do hadoo. Ta tii d' ÿ wén her'oot, dooh bë daaj hë bë hajaa péh. Hã ÿ bë nyyw bã, dooh bë hajaa péh. ⁶ Hã ÿ h'yy kanata wät doo, uwa tyd kaw'oong hõm, tsawyy bëeh do hadoo da tii. Ti hedoo do rabataa, tëeg hõõ gó radewäts toonh, tii bã tabahõõ jëng. ⁷ Hã ÿ had'yyt hë bë h'yy kata däg bã, ÿ ma met'ëeg wät do bë h'yyb gó tayyw bã, bë ky dahé bã, bë ky n'aa ets'ëe bë karën do né hë, tii bã bë gadoo né hë. ⁸ Baad bë beaak do hadoo do hã Ee kaweh'ëeh. Bë eaak do hadoo do hã bë kametëeh hëp ÿ hata hadoo bëeh.*

⁹ —Ee ÿ takamahän doo da bë ÿ kamahän. Taw'ãäts hë ÿ kamahän do bë

* 15:8 Ji da hadoo do ji masa, ji da hadoo do ji kamahän, P'op Hagä Do karën do ji moo wät, ji heaak do ky n'aa.

h'yyb gó tabawäd had'yyt hē. Bē eréd manä tii hā. ¹⁰ Bē hā ŷ mejūū do bē ky dahé bā, ŷ kamahñ do awäd had'yyt da bē h'yyb tym gó. Dooh bē eréd bā tii bā. Bē gado had'yyt hē tii bā bē ŷ kamahñ doo. Taw'ääts hē ŷ bad'oo doo da bē bad'oo: Hā ŷ Ee mejūū do ŷ ky daheeh. Ti hyb n'aa Ee kamahñ do awäd had'yyt hē hēp ŷ tym gó. Ti hyb n'aa, dooh ŷ eréd bā takamahñ do hā. ¹¹ Ta ti bē hā ŷ her'ood wät, ŷ tsebé doo da bē tsebé hyb n'aa, baad bē tsebee had'yyt hē hyb n'aa. ¹² Hahŷ ti ŷ mejūū doo: Bē kamahñ bē da hadoo doo, bē ŷ kamahñ doo da. ¹³ Jääm né hē tak'ēp kamahñ doo, jé ta najiis sa hyb n'aa dajēp doo, ŷ bad'oo doo da. ¹⁴ Najis haa né hē bēeh, ŷ mejūū do bē ky dahé bā. ¹⁵ Dooh “karom ŷŷ” ŷ maneēej wäd bēeh. Dooh sa karom rahapēe bā sa kariw n'aa h'yyb. “Najis haa” bē ŷ wén maneēēnh, sahōnh hē hā ŷ Ee maher'oot do ŷ tabēj dāk do hyb n'aa bē hā. ¹⁶ Bē nado ti ŷ hasēew wät doo. ŷ ti hasēew bong bēeh. Bē ŷ wén sēew hōm, ŷ mejūū joom heaak do hadoo bē bahadoo hyb n'aa. Joom ag kanarejää do hadoo ti ŷ karēn bē hā.† Tii bā da sahōnh hē hāt ŷŷ gó bē ky n'aa etsēe doo, Ee anoo da bē hā. ¹⁷ Bē ŷ mejūū bē kamahñ bē da hadoo doo.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Badäk hahŷ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do bē wē rakamajē bā, bē hyb n'aa es'ee, pooj jé hā ŷ rakamajē bong. ¹⁹ Badäk hahŷ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do wób bē ado bā paawä, bē paawä rakamahñ, sa da hadoo do rakamahñ doo da. Dooh sa wób bē ado boo bā. Bē ŷ asēew hōm sa mahñh. Ti hyb n'aa bē hā rakamaj'ī. ²⁰ Bē hyb n'aa es'ee bē hā ŷ her'oot do paah. Dooh sa karom ta kariw n'aa bahñh tanu gadäg bā, näng paa ŷ bē hā. Ta wób ŷ rano n'aa masoo paah. Bē na-ääj né da rano n'aa masoo né da. Ta wób, kēh ŷ raky dahé wät paah. Bē na-ääj da raky daheeh. ²¹ Hēp ŷ n'aa da bē rano n'aa masoo, hā ŷ mejō hyng do ranahapäh do hyb n'aa. ²² ŷ nahyy bā paawä, sa hā ŷ naher'ood bā paawä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bā sa hā nesaa do sa mo haj'aa

hyb n'aa. Hŷŷ kã, ŷ ahyy wät do hyb n'aa, panyyg hanäm do ŷ maher'ood wät do hyb n'aa sa hā, dooh da sa kyy pé sa hā P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Sa h'yyb haj'aa hē tii d' rabad'oo. ²³ Hā ŷ kamaj'ī doo, Ee hā na-ääj hē takamaj'ī. ²⁴ Sa mahang tak'ēp ŷ pehuuj wät. Dooh hajaa pé ta tii da pehuunh péh, ŷ pehuunh doo. Ta ti ŷ panehuu bā paawä, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa ety bā sa hā, nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hŷŷ kã, rahapēe wät né hē ŷ pehuunh doo. Ti hadoo né hē hā ŷŷ, Ee hā na-ääj hē rakamajē bong. ²⁵ Ta tii da rawén d'oo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametä dāk hyb n'aa. Hahŷŷ da takerih: “Daap hē hā ŷŷ rakamajē dāk”,‡ näng mä kerih doo gó.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēeh do kajaa bā kã, taher'oot da kēh ŷ n'aa. Ee hanaa ŷ mejūū da bē wē. ²⁷ Bē na-ääj hē ŷ karēn bē her'ood hōm kēh ŷ n'aa, pooj jé, ŷ du doo noo gó bē baboo had'yyt do hyb n'aa si ŷŷ.

16

¹ —Sahōnh hē ta ti bē hā ŷ wén her'oot, bē h'yy kanerét hyb n'aa hā ŷ bē h'yy ka'eeh doo. ² Bē da rahabēe nyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bā naa. Ta ti bahñh da ti awät nä. Ti awät ti noo gó, P'op Hagä Do rah'yyb en'yym red'oo da bē radejēeb bā. ³ Ta ti hedoo do ramoo bong da, Ee daheeh ŷ ranahapäh do hyb n'aa sa h'yyb gó. ⁴ Hahŷ ŷ wén her'ood wät bē hā, takametä wät bā kã, bē hyb n'aa esee hyb n'aa bē ŷ maher'ood wät do paah. ŷ wén naher'oot nä paah, ŷ awät nä do hyb n'aa bē sii.

P'op Hagä Do Sahee ji hā metēeh do ky n'aa hahŷŷh

⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hŷŷ kã ŷ basēek hā ŷ mejō hyng do wē. Ti hado né paawä, dooh ŷ bē eaaj bā n'yy hēnh ŷ bahōm. ⁶ Bē h'yy ketón up ta ti bē hā ŷ her'ood wät do hyb n'aa. ⁷ Né hup ŷ né hē hahŷ bē ŷ maher'oot doo: Baad

† 15:16 Hahŷ joom ag kanarejää do hedoo do ji hā: Ji da hadoo do ji kamahñ doo, ji tsebé doo, baad ji bawät doo, P'op Hagä Do karēn do ji moo wät doo. P'op Hagä Do matym gó dooh tahēej bā tii. ‡ 15:25 Saaw-Mo 35.19, 69.4

tanyy bē hā Ee wē ŷ basēek. ŷ nas'ēeg bā, dooh paawā bē masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee ana bā bē wē. ŷ basēek bā kā ŷ mejō hyng bē wē. ⁸ Takajaa bā kā, badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do hā baad tametēeh ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē nesaa do ramoo bok do hā. Tametēeh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē baad had'op do hā. Tametēeh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy do hā sa mo haj'aa p'āā. ⁹ Ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē nesaa do ramoo bok do hā, hā ŷ rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. ¹⁰ P'op Hagā Do Sahee metēeh da sa hā, ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē baad had'op do hā, Ee wē ŷ basēek hyb n'aa, ŷ bē nahapāh hēnh kā. ¹¹ P'op Hagā Do Sahee metēeh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy do hā sa mo haj'aa p'āā, Nesaa Do Yb, sa hā mejūū do hā, P'op Hagā Do ky n'aa ety dāg kån do hyb n'aa nesaa doo.

¹² Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hajōng nā paawā ŷ her'oot bē hā, dooh bē haja nā bā bē gado bā. ¹³ P'op Hagā Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēeh do kajaa bā kā, sahōnh hē baad hadoo do ky n'aa bē da tametēek. Dooh ta ky gabuuj tado bā ta her'oot doo. Hana ŷ naa tamaa napāh do bē d' tamaher'oot. Taher'oot na-āāj da ta jawén hana do ky n'aa. ¹⁴ ŷ da tahyb n'aa jaw'yyk. ŷ tawén hyb n'aa jaw'yyk, hana ŷŷ tagadoo, tatab'ēēs hyb n'aa bē hā. ¹⁵ Sahōnh hē Ee wē hanāng doo, ma ŷ had'yyt hē. Ti hyb n'aa P'op Hagā Do Sahee gadoo ma ŷŷ, bē hā tatab'ēēs hyb n'aa, ŷ wén nāng —nāng mā Jesus kyyh.

¹⁶ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Nayyw hē denaa hē, dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da, p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh —nāng mā Jesus.

¹⁷ Ti m' ta ma matēg wób raky hadoo sa da hadoo do sa hā:

—Nyy d' tahanāng pé tii éh, “Nayyw hē denaa hē m', dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da, p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh”, tahanāng doo? Nyy d' tahanāng péh, “Ee wē ŷ basēek hyb n'aa”, tahanāng doo? —nāk mā sa kyyh.

¹⁸ Ti m' sa m'aa hēnh rakaner'ood kån:

—Nyy d' tahanāng pé g'eeh, “Nayyw hē denaa hē”, tahanāng doo? Dooh āā h'yyb mepēē bā ti ta her'oot do hā —nāk mā sa kyyh.

¹⁹ Jesus hapāh rakarēn reanh ta hā. Ti m' taky hadoo kån:

—Bē karēn paawā bē eanh ta ti ŷ her'oot do hā? Hahŷŷ da paawā bē kyy bē h'yyb gó: “Nyy d' tahanāng pé tii éh, ‘Nayyw denaa hē dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh’, tahanāng doo”, nāk bē kyyh. ²⁰ Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Bē da a'oot, bē da h'yy ketón. Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do tseb'ee da ti noo gó kā. Bē h'yy ketón né paawā da, bē h'yy katón do kawareem da tsebé do hā. ²¹ ŷŷnh wog mahŷŷnh ajān henāng doo kā, kajaa do hyb n'aa ti noo gó tabenāng doo. Ta t'aah henāng do jawén paa bā kā, tamabaan hōm tak'ēp ta mahŷŷj ta hoop do paah, tak'ēp tatsebé do hyb n'aa kā. ²² Ti hadoo né da bē hā: Hŷŷ kā bē d' h'yy ketón. ŷ bē bahapāh bā p'aa hēnh kā, tii bā bē tsebee kån. Dooh hadoo hōm pé ta ti bē tsebé doo. ²³ Ti noo gó kā, dooh hā ŷ bē ets'ēē wāt péh. Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Ee, P'op Hagā Do banoo da bē hā sahōnh hē hāt ŷŷ gó bē etsēē doo. ²⁴ Dooh bē etsēē nā pé hāt ŷŷ gó. Bē ets'ēē da. Bē gadoo né hē da, tii bā baad da bē tsebee kån.

²⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Panyyg ky n'aa gó bē ŷ maher'ood bong paah. Ti awāt da ti noo gó, dooh da bē ŷ maher'ood wād bā ta tii da. Baad ub, kejēn do hadoo nado da bē ŷ maher'ood kån Ee ky n'aa hā. ²⁶ Ti noo gó bē etsēē da hāt ŷŷ gó. Dooh hyb n'aa da bē ŷ ky masa pé ta hā. ²⁷ Ta daaj hē bē Ee kamahān. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa bē ŷ ky masa péh, ŷ wén nāng. Bē Ee wén kamahān, ŷ bē kamahān do hyb n'aa, P'op Hagā Do hanaa ŷ bahyng bē ky daheeh do hyb n'aa na-āāj hē. ²⁸ Ee, P'op Hagā Do wē naa ŷ bahyng badāk hahŷŷ bā. Badāk hahŷŷ hā ŷ bawād wāt. Hŷŷ kā ŷ beréd dāk badāk hahŷŷh. Ee wē ŷ basēek p'aa hēnh —nāng mā Jesus kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ma matēg raky hadoo:

—Baad hỹ̃ỹ kā mabaher'ood wāt. Panyyg gó nado wād. ³⁰ Sahõnh hẽ mabahapäh, äã hapäh hỹ̃ỹ kā. Ji eanh do pooj jé mabahapëë däk ji karën do ji eanh doo. P'op Hagä Do hanaa õm tii hã äã bahapäh, äã wén ky daheeh —näk mä sa kyyh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ky dahé däg né hỹ̃ỹ kā. ³² Ti awät da ti noo gó, kaja kãn, bë waj'aa bong doo kä bë tób hẽnh. Map ỹỹ hẽ da ỹ bë beréd wät. Tii d' né paawä, map ỹỹ hẽ nawäd ỹỹh. Ee si ỹ awät. ³³ Ta ti P'op Hagä Do Sahee ky n'aa bë ỹ wén maher'ood wät, h'yyb nyyw gó bë babok hyb n'aa, si ỹỹ séd bë h'yyb hedoo do hyb n'aa. Badäk hahỹ̃ỹ hã bë ahoop né da nesaa doo. Ti hado né paawä, bë h'yy gadeja da, badäk hahỹ̃ỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã ỹ j'aa ketsë do hyb n'aa.*

17

Jesus ky n'aa etsëë do panyyg n'aa hahỹ̃ỹh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti ta her'oot doo, wë hã taty däg, ti m' P'op Hagä Do hã taky n'aa ets'ëë kãn:

—Ee, —näng mäh —kaja kãn ỹ dajëp doo kä sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Mametä a T'aah tak'ëp ta makabaj'aa doo. Ỹ mawehëë, õm a T'aah weh'ëëh hyb n'aa, makabaj'aa do tametëëh hyb n'aa. ² Hã ỹ maban'oo däk sahõnh hẽ badäk hahỹ̃ỹ hã habong do ỹ bag'ääs hyb n'aa, ỹ bedëëb had'yyt hẽ hyb n'aa a wë, hã ỹ manoo doo. ³ Hahỹ̃ hedëb had'yyt hadoo do rawén gadoo: Õm, jããm hẽ sét had'op doo, P'op Hagä Do heh'äät do rabahapäh do hyb n'aa. Jesus Kristo, mamejõ hyng do rabahapäh do hyb n'aa na-ääj né hẽ. ⁴ Ỹ haja däk sahõnh hẽ hã ỹ mamejũ doo. Tii hã õm ỹ wehëë däk badäk hahỹ̃ỹ bä. ⁵ Hỹ̃ỹ kä Ee, man'oo tak'ëp ỹ kabaj'aa hyb n'aa a matym gó, p'ooj ub, badäk hahỹ̃ỹ madu dahäng do pooj jé, a pa ỹ bawät noo gó, ỹ kabaj'aa doo da.

⁶ A ky n'aa ỹ metä wät badäk hahỹ̃ỹ hã habong do wób hã, hã ỹ manoo do sa hã. A karapee paa tii, ti man'oo däk do hã ỹỹ.

A ky n'aa raky dahé däk. ⁷ Sahõnh hẽ hã ỹ man'oo däk doo, a hanaa né ti rabahapëë däk hỹ̃ỹ kä. ⁸ Ti rawén hapäh, sa hã ỹ tab'ëës do hyb n'aa a kyyh hã ỹ manoo do paah, ti ragadoo. Baad rabahapäh, a wë naa né hẽ ỹỹh. Õm né hẽ ỹ mejõ hyng doo, raky daheeh.

⁹ A hã ỹ ky n'aa etsëë sa hyb n'aa. Dooh ỹ ky n'aa ets'ëë bä badäk hahỹ̃ỹ hã dawëë a mahãnh habong do sa hyb n'aa. Hã ỹ manoo do sa hyb n'aa ỹ ky n'aa etsëë, a karapee rabahadoo do hyb n'aa. ¹⁰ Sahõnh hẽ karapé haa, a karapee né tii. A karapee, karapé haa. Sa hyb n'aa ỹ kawehëë däk. ¹¹ Dooh da badäk hahỹ̃ỹ bä ỹ ayyw wäd bä, a wë da ỹ bas'ëëg kãn. Ti d' hayyw kãn badäk hahỹ̃ỹ bä. Ti hyb n'aa, Ee, tsyt hẽ hawät do õm nesaa do mahãnh, mamoo n'aa jesu da a hejój me, hã ỹ manoo doo me né hẽ, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã ër h'yyb hedoo doo da. ¹² Sa mahang ỹ hawät noo gó, ỹ mo n'aa jesu bong a hejój me, hã ỹ manoo doo me. Dooh h'yy kawareem pé nesaa do hã. Jããm hẽ sét hẽ nesaa do hã h'yy kawareem. Karejãã do pan'aa né tii. Ti tawén hadoo, a kyy kerih do kametëëh hyb n'aa. ¹³ Hỹ̃ỹ kä da, dooh sa mahang ỹ awäd wät bä kä. A wë da ỹ bas'ëëg kãn. Badäk hahỹ̃ỹ bä ỹ bawät nä bä ỹ her'oot nä ta tii, ỹ tsebë do baad sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa. ¹⁴ Ỹ an'oo däk sa hã a kyyh. Badäk hahỹ̃ỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do kamajë däk sa hã, sa wób ranahado bong do hyb n'aa, sa see ỹ nahadoo do hadoo né tii. ¹⁵ Dooh ỹ ets'ëë bä mabasog hõm hyb n'aa badäk hahỹ̃ỹ bä habong do sa mahãnh. Jããm né hẽ ỹ etsëë a hã, mamoo n'aa jesuu hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. ¹⁶ Badäk hahỹ̃ỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do wób nado tii, ta ti see ỹ nahadoo doo da. ¹⁷ Tsyt hẽ mabetyn däk hanãm do ky n'aa me, magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. A kyyh né hẽ ti hanãm do ky n'aa. ¹⁸ Badäk hahỹ̃ỹ bä mamejõ hyng doo da ỹỹh, tii da ỹ mejũ sa hã badäk hahỹ̃ỹ hã habong do sa mahang. ¹⁹ Sa hyb n'aa ỹ kan'oo däk, tsyt hẽ magen'aak do ỹ moo wät hyb n'aa, ta ti na-ääj hẽ baad tsyt hẽ

* **16:33** Badäk hahỹ̃ỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã Jesus j'aa ketsëë kãn. Nesaa do Yb hã, sa hã mejũ do hã Jesus j'aa ketsëë kãn na-ääj hẽ.

magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. ²⁰ Sa hyb n'aa had'yyt nado ŷ ky n'aa etsēē. ŷ ky n'aa etsēē na-āāj né hē ta jawén hā ŷ h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, hahŷ sa kyyh hyb n'aa h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa. ²¹ ŷ ky n'aa etsēē sahōnh hē hā ŷ h'yy ka'eeh doo, séd hā rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'yyb hedoo doo da. Hēp ŷŷ gó mabawät, a h'yyb gó ŷ bawät doo da. ŷ karēn séd hā rah'yy kata dāk ēr hā, badäk hahŷŷ hā habong do rabahapäh hyb n'aa ōm né hē hā ŷ mejō hyng doo. ²² Tak'ēp baad hadoo do hā ŷ man'oo dāk do paa ŷ an'oo dāk né sa hā, séd hā rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'yyb hedoo doo da. ²³ Sa h'yyb gó ŷ bawät. Hēp ŷŷ gó mabawät. ŷ karēn baad ub, séd hā rah'yyb hedoo, ŷ mamejō hyng ta wób rabahapäh hyb n'aa, hā ŷ h'yy ka'eeh do hā makamahän ŷ makamahän do hadoo, ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus taky n'aa etsēē bā.

²⁴ Ti m' taky hado kän ta yb hā:

—Ee, —näng mäh —ŷ karēn ŷ bawät bā rababok hā ŷ manoo doo. ŷ karēn rabahapäh ŷ kabaj'aa doo, bak ŷ tak'ēp gabarēeh doo, badäk hahŷ madu dahäng noo gó pooj jé, ŷ makamahän do hyb n'aa hā ŷ man'oo dāk do paah. ²⁵ Ee, baad had'op do had'yyt moo wät do ōm. Badäk hahŷŷ hā dawēē a mahänh habong doo, dooh né paawä ōm rahapēē bā sa h'yyb gó, ŷ ti hapäh ōm. B'ēeh hahŷ rahapäh ŷ mamejō hyng doo. ²⁶ A ky n'aa ŷ metä wät sa hā. A ky n'aa ŷ metä had'yyt hē da sa hā, ŷ makamahän do sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa, ŷ na-āāj hē sa h'yyb gó ŷ bawät hyb n'aa.

18

Jesus ramaso dāk do panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m', Jesus bahajaa bā kā taky n'aa etsēē doo, ahōm kän mä ta ma matēg sa daheeh. Kapŷŷj madarong doo, Kidorōn häd näng do rabatsēg hōm. Tii bā tabanäng joom Oriib häd näng doo. Tii bā, joom banäng bā Jesus baym.

² Judas, Jesus haēej dāk do tahapäh mä Jesus bahe'yym doo. Hajōō nuu me ta tii bā Jesus bahew'ēēt ta ma matēg sa daheeh. ³ Ti m' Judas bahōm kän joom banäng

bā. Warahén, ta wób P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa ramejūū doo, Pariséw ramejūū do na-āāj hē tamanaa. Bag enäh rabana. Kuman yt hā m' rabana.

⁴ Jesus hapäh ta h'yyb gó sahōnh hē ta hā rabad'oo doo. Ti hyb n'aa m' sa wē tabahōm, ti m' tabeaaj kän:

—Jaa no n'aa bē ban'aa? —näng mäh.

⁵ Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mä sa kyyh.

—ŷ né hŷŷh —näng mä Jesus sa hā.

(Sa mahang Judas, ky ken'yym doo gó haēej dāk do bagēēt.) ⁶ “ŷ né hŷŷh” Jesus her'ood sii hē, sa jawén p'aa hēnh rakajak tūū.

⁷ Ti m' Jesus beaanh ēnh p'aa hēnh:

—Jaa no n'aa bē ban'aa? —näng mäh.

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mäh p'aa hēnh sa kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ŷ né hŷŷh, ŷ hanäng do bē hā —näng mäh. —No na ŷ tado bā, bē an'oo hata haa rabahōm hyb n'aa —näng mä Jesus sa hā.

⁹ (Ta tii d' Jesus wén edoo, “Dooh h'yy kawareem pé nesaa do hā”, ta yb hā taheer'ood wät do paa kametēeh hyb n'aa.)

¹⁰ Ti m' Simaw, Peed häd näng do bado dāk ta sēn-jeer, ta nabuuj hub hēnh hadäk do tagakyd hōm mä aj'yy Maw-Kó häd näng doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa heh'äät do karom tii. ¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo Peed hā:

—Menyyw däg a sēn-jeer. Dooh g'eeh ŷ gado bā ŷ ahoop doo, Ee anoo doo? —näng mä Jesus ta hā.

Anas wē Jesus ramahūūm do ky n'aa hahŷŷh

¹² Ti m' warahén sa wahē n'aa, ta warahén n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sii hē ramaso dāk Jesus. Ramoo maw'yyd däg kän, ¹³ tii bā pooj jé ramahūūm aj'yy Anas häd näng do wē. Kajapas mayb ti Anas. Ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa heh'äät do ti Kajapas. ¹⁴ Ta ti Kajapas né hē ta ti her'oot do paa Judah buuj sa wahē n'aa sa hā, “Taw'ääts hē sét hē dajēp sahōnh sa hē hyb n'aa”, hanäng doo.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Simaw, Peed häd näng doo, Jesus ma matëg see sii tabahõm warahén sa jawén. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do hep'ëëh do ta ti ta ma metëëk do seeh. Ti hyb n'aa rabanoo tabajëë suun tób wahoo gó, kahadë doo gó, Jesus ramajë sun doo gó. ¹⁶ Peed gada ta noo bä. Jesus ma matëg seeh, tób danäh hep'ëëh doo, anyyh p'aa hënh maruus ta noo hagã n'aa wë tabetsëë hyb n'aa Peed bajëë suun hyb n'aa. Ti m' tamajë sun kån Peed.

¹⁷ Ti m' maruus, ta hadë noo hagã n'aa ky hadoo Peed hä:

—Nanäng aj'yy ma matëg see nado õm? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooch ta ma matëg see ÿ do bä —näng mäh.

¹⁸ Tak'ëp tabahahëëm ti atsëm. Ti hyb n'aa tób danäh karom, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sii hë ragahõ sooh tëëg sëh. Tëëg noo pa rabab'ëëh rakatëng hyb n'aa. Peed agëët katëng sa pa.

Sa wahë n'aa Jesus hä teanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti nuuj jé m', tób gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do eanh mä Jesus ta ma matëg ky n'aa, tametëëk do ky n'aa na-ãäj hë. ²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hë ramaa napëë had'yyt hë ÿ her'ood wät doo —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hë, P'op Hagä Do tób n'aa yt hë na-ãäj hë ÿ ma met'ëëg wät paah. Dooch kejën gó ÿ her'ood bä —näng mäh. ²¹ —Hëd n'aa hä ÿ bë beanh? Bë eaaj këh ÿ maa new'ëë do sa hä. Ta ti rahapäh ÿ her'ood wät doo —näng mä Jesus kyyh.

²² Ta tii d' Jesus baher'oot do hyb n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa see Jesus ta tapa ewyh wät, ti taky hadoo:

—Tii da ji kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do hä? —näng mäh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Mametä nesaa do ky n'aa ÿ her'ood bä. Baad hadoo do ÿ her'oot do p'ää ÿ matapa ewyyh? —näng mä Jesus ta hä.

²⁴ Ti m' Anas mejũũ mä ramahũũm Jesus, Kajapas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë. Moo kamewyyt nä m' Jesus.

P'aa hënh Peed ky n'aa jejën do Jesus panyyg n'aa hahÿÿh

²⁵ Ti m' tëëg noo pa Peed katëng bä, rabeaaj kån mä ta hä:

—Ta ma matëg see nado õm? —näk mäh.

Ti m' Peed ky n'aa jejën:

—Dooch. Ta ma matëg see nado ÿÿh —näng mäh.

²⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom seeh, Peed nabuuj gakyd hõm do wakään ky hadoo:

—Õm nado ta ti ÿ hapäh do ta sii, joom mahang? —näng mä ta kyyh.

²⁷ Ti m' p'aa hënh Peed ky n'aa jejën ënh. Tii bä karaak ky ganä kån, tabah'ÿÿ kån.

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kån do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m', Kajapas tób bä naa ramahũũm kån Jesus aj'yy Roma buuj Judah häj n'aa bagã n'aa tób hënh, Pirato häd näng do wë. Jati pé bap paa m' tii. Judah buuj wahë n'aa Jesus man'aa doo, dooh rajëë pä bä Roma buuj tób gó. Rakarën mä baad ratayy rabawëh nä do hyb n'aa Pas-kowa tä n'aa.*

²⁹ Ti hyb n'aa Pirato banyyh sa wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëed p'ää bë ky n'aa tapaa hahÿ aj'yy? —näng mäh.

³⁰ Ti m' raky hadoo:

—Moo nesaa do tanado bä, dooh paawä ää haëëj bä a hä —näk mä sa kyyh.

³¹ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bë né hë ky n'aa etyy ta hä bë ky n'aa jaw'yyk do banoo doo da —näng mäh.

—Dooch ää haja bä ää dajëëb bä. Dooch Roma buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —näk mä sa kyyh Pirato hä.

* **18:28** Dooch Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä, Judah buuj nadoo do tób bä rabajëë pä bä. Hasus do hadoo sa hä P'op Hagä Do matym gó red'oo, tii d' radoo bä. Ta ti hedoo doo, dooh rahaja bä Pas-kowa tä n'aa rawëë bä.

³² Tii d' tawén hado kán, nyy d' tadajëp Jesus her'ood wät do paa kametä wät hyb n'aa.†

³³ P'aa hēnh Pirato bajëë suun tób gó, Jesus tanaëēnh mä ta wë, teaaj kán:

—Öm Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—A ky gabuuj hē ti meaanh? Öm ta wób ramaher'oot do kēh ŷ n'aa hyb n'aa mabeaanh? —näng mä Jesus.

³⁵ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Judah buuj nado ŷ hÿÿh —näng mäh. —A wakään, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ti òm haëēnh hã ŷÿ. H'ëed p'ää? —näng mä Pirato.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Badäk hahÿÿ bä nado ŷ bag'ääs doo. Badäk hahÿÿ bä tado bä paawä, karapé haa ŷ ramo n'aa jesu paawä Judah buuj sa wahë n'aa sa mahänh. Badäk hahÿÿ bä nado ŷ bag'ääs doo —näng mäh.

³⁷ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, òm né hē häj n'aa wahë n'aa? —teaanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hē òm tii d' hanäng. Baad hadoo doo, heh'äät do ky n'aa ŷ her'oot hyb n'aa ŷ benäng, ti hyb n'aa né hē ŷ bahyng badäk hahÿÿ bä. Baad hadoo do ky n'aa gen'aak do ky daheeh ŷ her'oot doo —näng mä Jesus Pirato hã.

³⁸ Ti m' Pirato ky hadoo:

—H'ëed ti baad hadoo do mahanäng? —näng mäh.

Ti m' nyyw hē Pirato banyyh Judah buuj sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Dooch ŷ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy doo —näng mäh. ³⁹—Pas-kowa bë teheb'ëes do hã bë mehejö ŷ bado nyyh ŷ dawäts gëet do seeh. Bë karën ŷ ado nyyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneēnh doo? —näng mäh.

⁴⁰ Ti m' raky hadoo, tak'ëp mä rageëēnh:

—Ta ti nado ää karën! —näk mäh. —Barabas häd näng do ti ää karën! —näk mäh.

Roma buuj wë h'yy kawereem do see paa ti Barabas.

19

Jesus raky n'aa ety däk do b'aa hã tadajëp hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Pirato mejüü Jesus rabahewyyh.

² Ti m' hetëk do moo m' warahén ramap'ööd däk, ta nuu gó m' radaso kán. Ti m' rada-suun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo.* ³ Ti m' hajöo nuu me m' rabena ta wë raky n'aa ej'ees hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

Ti m' ratapa ewyyh hajöo nuu me.

⁴ Ti m' p'aa hēnh Pirato ber'oot Judah buuj sa sii:

—ÿ manyyh da hÿÿ kä bë wë ta w'oo hã, dooh ŷ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã bë bahapäh hyb n'aa —näng mäh.

⁵ Ti m' ta nu gaheen n'aa hetëk do mooh, ta hatsë hahiin doo gó tabanyyh bä, Pirato ky hadoo sa hã:

—Bë hegää! Gëet hahÿ a'yy —näng mäh.

⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa Jesus rabahapäh bä, nyyw hē rageëej bong:

—Mepëem däg, mepëem däg! —näk mäh.

Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bë né hē hepëem däk. ÿ ti dooh ŷ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã —näng mä Pirato.

⁷ Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky kah'üüm ta hã:

—Ää ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hyb n'aa taw'ääts hē tadajëp né hē, P'op Hagä Do T'aah tabanäng do hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

⁸ Pirato maa newë däk bä tii da, tak'ëp mä tabeyym tii bä kä. ⁹ Ti m' p'aa hēnh tabajëë suun tób gó, ti m' Jesus hã tabeaanh:

—N'yy hēnh naa òm? —näng mäh.

Jesus kawanaj'ään né paawä, dooh m' taky gado bä. ¹⁰ Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

† 18:32 Judah buuj radajëeb bä paawä, pä me paawä ramakut. Roma buuj radej'ëep, b'aa kajatsëk do hã rabepëem däk. B'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp, ta daaj hē paa tabaher'oot. * 19:2 Raky n'aa mes'uunh do ky n'aa m' ti hetëk do moo ramap'ööd däk do ta nuu gó radasoo doo. Sa wahë n'aa soog ky n'aa ti ta tii. Ti hadoo né hē ãnh ta hatsë hahiin doo. Sa wahë n'aa hatsë ky n'aa né ti ta tii ãnh.

—Dooch maky gado bä? Mahapäh né hē, ỹ hajaa ỹ mejō bä ōm raberéd hōm hyb n'aa, ỹ hajaa na-āāj hē ỹ mejō bä ōm rabepëem dāk —näng mä Pirato.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooch paawä mahaja bä hã ỹỹ, P'op Hagä Do nan'oo bä. Ti hyb n'aa, ỹ haëej dāk do sa hã, a hã hanäng do nesaa do bahänh sa hã —näng mä Jesus Pirato hã.

12 Ti m' ta ti Pirato maa newë dāk bä takarēn paawä taberéd hōm Jesus. Tak'ëp mä Judah buuj rageëej had'yyt hē tii bä:

—Ta ti aj'yy meréd hōm bä, dooh Sesa, sahōnh hē bä wahë n'aa h'yyb hata mado bä. Hāj n'aa wahë n'aa hanäng doo, Sesa tahyb n'aa wareem —näk mä sa kyyh.

13 Ti m' Pirato maa napäh bä m' ta tii, tamanyyh Jesus, ahyy sooh mä ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó. Pã ta yt ta tii bä. (Eberew kyy me ramaneëenh ta ti Gabatah.) 14 Pas-kowa rataheb'ëes do pooj jé noo gó m' tii. Wasyk mäh. Ti m' Pirato ky hadoo Judah buuj sa hã:

—Gëet hahỹ bë wahë n'aa —näng mäh.

15 Ti m' raky hadoo tak'ëp:

—Mado hōm, mado hōm, mepëem däg! —näk mäh.

—Bë wahë n'aa ỹ epëem dāk g'eeh? —näng mä Pirato.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa raky hadoo:

—Jããm né hē sét hē äã wahë n'aa, Sesa! —näk mäh.

16 Ti m' tagadëeg ub kä, Jesus Pirato ba-haëej däg kãn sa hã takepëem dāk hyb n'aa.

Jesus rabepëem dāk do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti m' warahén sa hã kä takahaëej dāk Jesus. 17 Ta daaj hē Jesus besoo hōm b'aa rahepëem dāk do pan'aa ta hã. Ji Nu Gabóg K'yy ramaneëenh doo hēnh ramahũum. (Eberew kyy me ramaneëenh ta tii bä Gogota.) 18 Tii bä rabepëem dāk b'aa kajatsëk do hã kä. B'aa kajatsëk do wób hã rabepëem dāk na-āāj hē pawóp hē ajyy. Hub hēnh ta see hahäng, s'ỹỹ hēnh ta see hahäng. Hōō gó Jesus kahepëem dāk do bahäng.

† 19:24 Saaw-Mo 22.18

19 Pirato kyy gó raberii bong ta heen n'aa, ti m' p'op, Jesus nu gad'oo pong jé, rabepëem dāk. Hahỹỹ da m' takerih ta hã: “Jesus, Nasaréh buuj, Judah buuj wahë n'aa hahỹỹh.” 20 Edah tii, Jerusarēnh bä naa. Ti hyb n'aa hajök ner'ood bong kerih doo. Tamawoob hē kyyh takamerih doo: Eberew kyy me, Ratīn kyy me, Gereg kyy me. 21 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa rabahōm kãn Pirato wë, ti m' raky hadoo:

—Merii manäh: “Judah buuj sa wahë n'aa”, hanäng doo da. Taw'ääts hē merii: “Ta daaj hē Judah buuj sa wahë n'aa tabanäng hahỹ aj'yy” —näk mä sa kyyh.

22 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ääts hē ỹ erii wät doo. Dooch ỹ ahỹỹd wäd bä —näng mä sa hã.

23 Ti m' Jesus warahén rabepëem dāk do jawén paa bä m', rabasog hōm ta saroor. Retyn hōm ji meheet pé hadoo do sa hã. Sét hē, ta hatsë, mad'aak kanasuuh doo. 24 Ti m' raky hadoo:

—Dooch ër as'ëed bä hahỹỹh. Hamäh, ma-suuj ër moo bong ër bahapäh hyb n'aa jaa wë tabaym —näk mä sa kyyh.

Ti tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëeh hyb n'aa. Hahỹỹ da takerih ta ti ky n'aa:

“Rabetyn hōm sa hã hē saror ỹỹ. Masuuj ramoo bong saror ỹ hyb n'aa.”†

Tii da né hē warahén ramoo boo kãn.

25 B'aa kajatsëk do Jesus hadäk do dewë hã, ti ab'ëeh ta ỹỹn, ta kaat, Keropas häd näng do ỹỹm Marija häd näng doo, Marija Madarēn häd näng do daheeh. 26 Ti m' Jesus bahapäh bä ta ỹỹn, ta ma matëg seeh, tak'ëp takamahän do rabab'ëeh bä, Jesus ky hadoo ta ỹỹn hã:

—Gëet ta ti a t'aah —näng mäh.

27 Ti m' ta ma matëg hã m' taky hadoo:

—Gëet ti a ỹỹn —näng mä Jesus ta ỹỹn ky n'aa hã.

Tii bä kä, ta ti tagado kãn Jesus ỹỹn ta tób bä kä, tabahag'ääs hyb n'aa kä.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ta jawén kä, sahōnh hē tabahaja dāk bä kä tamoo wät do paah, P'op Hagä Do kyy

kerih do kametëeh hyb n'aa kä taky hado kån: “ÿ hoo kaanh”, näng mäh. ²⁹ Ti asooh tii bä uwa s'ëeb oow. Ti m' raheh'oos sapum doo, Jesus hä rabanoo hyb n'aa. B'aa isop häd näng do hä radadäk, ti rabanoo p'op, Jesus beëek hyb n'aa ta naeng hadoo.

³⁰ Jesus beëek do jawén paa bä, taky hadoo: —Jääm né kä ÿ moo wät doo —näng mäh.

Ti m' ta nu wakoo däg kån, ti m' h'yy keréd hõm mäh.

³¹ Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj rabahenyw hõm Saab hä rakamehehäk hyb n'aa. Tak'ëp ratayy ti noo gó, Pas-kowa noo gó tabadoo do hyb n'aa. Doo Judah buuj rakarën bä Saab hä rapadäg nä bä kepëem padëek doo. Ti hyb n'aa rabetsëe Pirato hä tamejüü hyb n'aa warahén ragetëh bong hyb n'aa sa tsyym k'yy, nanyw hë radejöp hyb n'aa. Rabetsëe rasog hyk hyb n'aa sa kamag Saab du doo do pooj jé. ³² Ti m' Pirato mejüü warahén sa tsyym k'yy ragetëh bong hyb n'aa. Ti m' Jesus pa hadäk do ragetëh bong ta tsyym k'yy, ta jawén mä ta see tsyym k'yy. ³³ Jesus tsyym k'yy ragetëh paawä, tii bä rabahapäh Jesus dajöp. Doo Jesus ratsyym k'yy getëh boo bä. ³⁴ Ti warahén bejöh kån ta baa bä. Ti m' majyyw banyyh naeng mahang. Dajöp né kä m'. ³⁵ Aj'yy ta ti hapäh doo, baad tabaher'oot ta ti ky n'aa. Doo daap tamenä bä. Ta ti aj'yy hapäh né hë, te hub né hë taheer'oot doo. Ta ti tawén erii wät hahÿÿ hä, bë na-ãäj bë ky daheeh hyb n'aa, bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. ³⁶ Jesus tsyym wén ganetëeh, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih do kametëeh hyb n'aa. Hahÿÿ d' paa m' takerih ta ky n'aa: “Doo da ta k'yy gatëh is péh.”[‡] ³⁷ Rawén baa ejooh, hahÿÿ kerih do paa kametëeh hyb n'aa: “Raheg'ãäs da rabaa ejooh do wë.”[§]

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Tii bä kä, Jesus kamag n'aa paa Joséh, panang Arimatsija häd näng do buuj hadoo doo, bets'ëe kån Pirato hä. Jesus h'yyb hata ta ti Joséh. Doo tametä bä ta h'yyb, ta hä tah'yy ka'eeh doo, tajeÿÿm do hyb

n'aa Judah buuj sa wahë n'aa wób. Ti m' Pirato bahaëej däk ta hä. Ti m' Joséh bana, tado hyy kån mä Jesus kamag n'aa paah. ³⁹ Nikodëm Joséh hata. Nikodëm né hë tii, p'ooj ub Jesus heg'ãäs do atsëm. Nikodëm manaa mä 35 m' ta nu jawyg b'aa s'ëeb buu benyym doo. Aroé ramaneëenh do s'ëeb, miir ramaneëenh do s'ëeb ta ti buu benyym. ⁴⁰ Ti m' Jesus kamag n'aa paa rahabën däk pään me, hawak doo me, rino häd näng do s'ëeb. Buu benyym mä ta hä. Judah buuj rabahed'oo doo da né hë rabad'oo Jesus kamag n'aa hä. ⁴¹ Jesus rabepëem däk doo bä ti anäng joom. Ti mahang tagadäk papuuj kamag hood, pä gó ragagots däk doo. ⁴² Saab pooj jé, Judah buuj rabahenyw hõm noo gó tado hyb n'aa, p'eets hë ta ti kamag n'aa hood tagadäk do hyb n'aa na-ãäj hë, tii b' né radasuun jëe kån Jesus kamag n'aa.

20

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' bap paah, met'uuh hä, badajung nä, Marija Madarën häd näng do bahõm kån pä gabaho doo hënh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hënh. Taheg'ãäs mäh, noo gasëets hõm gabaho do ty gatsë. ² Ti m' tawaj'aa jëng Peed, Jesus ma matëg baad Jesus kamahån do daheeh rabab'ëeh hënh. Ti m' taky hadoo pawóp hadoo do sa hä:

—Rado nyyh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamag n'aa. Doo ãä hapëe bä n'yy hënh ramahüüm —näng mä ta kyyh.

³ Ti m' Peed, Jesus ma matëg see daheeh ah'üüm mä Jesus kamag n'aa hood gadäk hënh. ⁴ Waj'aa h'üüm. Tak'ëp Jesus ma matëg see wajaah ta pooj jé. Peed pooj jé takajaa. ⁵ Ta noo bä takajaa bä, doo tajëe suun bä. Nu hyy däk, tabaheg'ãäs ta gó. Tahapäh pään hewak doo, rino häd näng do s'ëeb. ⁶ Ti m' Peed, duu hënh hana do kaja nä. Gabaho doo gó tabajëe suun. Pään hewak doo, Jesus kamag n'aa ramahabën däk do paah, tahapäh. ⁷ Pään hawak doo, ta mamets jesuu n'aa paah, tahapäh na-ãäj hë. Ti asooh tsyt hë, baad takamatëh däk. ⁸ Tii bä m' Jesus ma matëg seeh, pooj jé

[‡] 19:36 Esodo 12.46, Numeros 9.12, Saaw-Mo 34.20   [§] 19:37 Sakarija 12.10 hä takerii däk tii. Doo warahén raky n'aa napëe bä ta ti kerih doo. P'op Hagä Do né hë hanoo, kerih do kametëeh hyb n'aa.

kajaa doo, bajëë suun kån. Ta ti tabahapäh bä kä, Jesus ganä wät do taky dahé kån. ⁹(Dooch tagah'ood nä bä sa hä P'op Hagä Do kyy kerih doo gó taher'oot doo, Jesus ganä wät da hanäng doo.)

Marija Madarën hä Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰ Ti m' rabajëk sa tób hënh. ¹¹ Marija Madarën baym kamag hood paa noo bä. Aoot mäh. Ta ód gó tanu hyy däk gabaho doo gó tageg'ääs hyb n'aa. ¹² Tii bä m' pawóp hë ääs tabahapäh. Hewak mä sa sa-roor. At'oonh mä Jesus kamag n'aa basooh do paa bä m'. Ta nuu hënh tabanäng hënh mä ta seeh, ta tsyym tabanäng hënh ta seeh.

¹³ Ti m' ääs rabeanh ta hä:

—H'ëëd p'ää mabaoot? —näk mäh.

Ti m' taky hadoo:

—Rado hõm wahë ÿ n'aa. Dooch ÿ hapëë bä n'yy hënh rahed'oo —näng mä Marija Madarën.

¹⁴ Ti m' ta jawén p'aa hënh tabegää wät. Taheg'ääs mä Jesus tii bä hageët. Dooch m' tah'yy ganyy bä Jesus tado bä. ¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—H'ëëd p'ää mabaoot? Jaa ta ti mesoos doo? —näng mäh.

Ta tii bä joom mahang moo hew'ëët do ted'oo mäh. Ti hyb n'aa taky hadoo ta hä:

—Õm tado bä ti hado nyyh, maher'ood hä ÿ n'yy hënh mamahũũm, ÿ behëen hyb n'aa ta kamag n'aa —näng mä Marija Madarën.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Marija! —näng mäh.

Ti m' Marija ty kaw'õöd däk ta wë, ti m' Eberew kyy me* taky hadoo:

—Raboni! —näng mäh. (“Ma matëg”, tahanäng pé m' tii.)

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Moo dëë manä hä ÿÿ —näng mäh. —Dooch Ee wë ÿ ewäd s'ëëg nä bä. Ahõm hãj haa hedo padëëk do sa wë. Hahÿÿ da maher'ood sa hä keh ÿ n'aa: “ÿ asëëk Yp ÿ wë, bë Yb na-ääj, P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh doo, bë h'yy kaha'eeh do wë”, tii da a kyyh —näng mä Jesus ta hä.

¹⁸ Ti m' Marija Madarën bajëng Jesus ma matëg sa wë. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do

tahapäh mä tanooh. Tapanäk sa hä Jesus kyyh.

Ta ma matëg hä Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti noo gó né hë m', met'uuh hä, atsëm, séd hä Jesus ma matëg rakata padëëk. Baad ranoo gatsëë däk ta tëg me tób nooh, sa wahë n'aa rajeÿÿm do hyb n'aa. Ti m' Jesus kas'ee g'ëëd kån sa mahang, ti m' takedëng sa hä:

—Taw'ääts hë bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

²⁰ Takedëng do jawén paa bä tametëeh sa hä ta mooh, ta baa. Tak'ëp ta ma matëg ratsebee bong Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahapäh bä kä.

²¹ P'aa hënh Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh. —Ee ÿ tamejũũ doo da, bë ÿ mejũũ hÿÿ kä —näng mäh.

²² Ti m' tapahuunh sa wë, ti m' taky hadoo:

—Bë gado P'op Hagä Do Sahee —näng mäh. ²³ —Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do sa mo haj'aa, P'op Hagä Do mabaan né sa hä. Bë hyb n'aa manabaan bä sa hä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä sa hä —näng mäh.

²⁴ 12 hedoo do sa seeh, Toméh häd näng doo, “Kawareeh” ramaneënh doo, dooh sa mahang Jesus kasee bä. ²⁵ Ti m' ta wób rabaher'oot bä Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahapäh doo, dooh taky dahé bä.

—Atapuwa tyw n'aa ÿ nahapëë bä ta moo hä, moh ÿÿ me ÿ manep'aa bä atapuwa tyw n'aa ta moo hä, ta baa rejooh do tyw n'aa na-ääj hë, dooh ÿ ky dahé bä! —näng mä Toméh.

²⁶ Ti m' met'uuh see hä, p'aa hënh ta ma matëg rakata p'ëë tób gó. Toméh sa sii kä. Noo gatsëë né paawä tób, Jesus kas'ee g'ëëd kån sa mahang, ti m' takedëng sa hä:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

²⁷ Ti m' Toméh hä taky hadoo:

—Mamep'aa hahÿÿh —näng mäh. —Mahegää moh ÿÿ. Magadahëë a mooh, mamep'aa bah ÿÿ bä —näng mäh. —Maky sëew manäh! Maky dahé! —näng mä Jesus Toméh hä.

* **20:16** Judah buuj sa kyyh ti Eberew kyyh.

²⁸ Ti m' Toméh ky hadoo:

—Wahëh ÿ n'aa, P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do òm! —näng mä Toméh kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—ÿ mahapäh do hyb n'aa mawén ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé ÿ ranahapëë né paawä ky dah'eeh doo —näng mä Jesus.

³⁰ Hajõng nä Jesus pehuunh ta ma matëg rabahapäh bä. Dooch ta ti takerii bä hahÿÿ hã. ³¹ Hahÿÿ hã kerih do wén kerii wät, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah bë ky daheeh hyb n'aa. Ta hã bë h'yy kae bä, bë d' edëb had'yyt hë P'op Hagä Do wë Jesus hyb n'aa.

21

Karaj'aa nabyy hã Jesus kas'ee wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ta jawén Jesus kas'ee wät p'aa hënh ta ma matëg sa hã karaj'aa Tiberijas* häd näng do nabyy me. Hahÿÿ d' paah: ² Simaw Peed häd näng doo, Toméh (“Kawareeh” ramaneëënh doo), Natanajéw häd näng doo (panang Kanah, Garirej hãj n'aa bä hana doo), Sebedew häd näng do taah, pawóp hë Jesus ma matëg wób, séd hã rababoo däk.

³ Ti m' Simaw Peed ky hadoo sa hã:

—Tah'ÿÿb ÿ es'aak —näng mäh.

—Ej. A sii äã bah'üüm —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' rabaw'ëënh. H'oo yb gó ragatsëg t'oonh. Ti m' rabesaag kãn. Resaag had'yyt hë paawä atsëm, dooch sa mo haj'aa péh.

⁴ Bãp paa Jesus bag'ëëd kãn karaj'aa takëen hã. Dooch ta ma matëg rah'yy genä bä Jesus tado bä.

⁵ Ti m', tii b' naa Jesus naëënh:

—Najis haa —näng mäh. —Äkä, bë mo haj'aa? —näng mäh.

—Tabad'op hë äã mo haj'aa —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë hub hënh tabanäng hënh bë datu karahi, tii bä bë mo haj'aa enäh da —näng mäh.

Tii d' rabad'oo bä kä, hajõng tah'ÿÿb karahi gó. Dooch rahaja bä rej'ooj nä bä, tak'ëp hajõng do hyb n'aa tah'ÿÿb.

⁷ Ti m' Jesus ma matëg baad Jesus kamahän do ky hadoo Peed hã:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do né tii —näng.

Ti m' Simaw Peed häd näng do maa napäh bä kä Jesus tii, tahanäng doo, nayywh hë tadadäg däk ta hatsë pooj jé tado nyh dó. Ti tabahop tame, Jesus wë tabatsóm hõm hyb n'aa. ⁸ Ta wób ah'üüm ta jawén h'oo gó. Edah ta nabyy. ¹⁰⁰ meet tahyb n'aa péh. Ti hyb n'aa karahi rabejooch tame naa. ⁹ Rakajaa bä kä ta nabyy me, tëëg sëh hahõng do rahapäh. Tah'ÿÿb kejä ta jó. Pawóp na-ääj päw tii b' hatoonh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mana tah'ÿÿb bë mo haj'aa wób —näng mäh.

¹¹ Ti m' Simaw Peed gatsëk h'oo gó. Tii b' naa tabej'ooj nä kãn karahi. Hajõng tah'ÿÿb hew'äp do ta gó. ¹⁵³ tah'ÿÿb. Jawyg né paawä, dooch karahi gekog boo bä. ¹² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—B'ëëp bë ana, bë awëëh —näng mäh.

H'yyb e'ÿÿm “Jaa òm?” rawén neaanh. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né sa hã.

¹³ Ti m' Jesus bado däk päw, tah'ÿÿb daheeh, ti m' taban'oo däk sa hã. ¹⁴ Tamawoob nuu me däg tii, Jesus kasee do sa hã, taganä wät do jawén paa bä.

Peed sii Jesus her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Rabahaja däk bä rawëh doo, Jesus ky hadoo mä Simaw Peed hã:

—Simaw, Jowāw t'aah, ta wób ÿ rakamahän do bahänh ÿ makamahän? —näng mäh.

—ÿÿ —näng mä Peed. —Mahapäh né hë òm ÿ gen'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagãã masãh ÿ b'éé taah hedo padëëk doo —näng mäh.

¹⁶ P'aa hënh Jesus beaanh ta hã:

—Simaw, Jowāw t'aah, ÿ né makamahän? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

* **21:1** Karaj'aa häd see Garirej, ta häd see Genesaréh. Tamawoob hë ta häd.

–Ŷ̃ –näng mäh. –Mahapäh né hē òm ŷ gen'aak –näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

–Mahagãã masãh ŷ b'éé hedo padëek doo –näng mäh.

¹⁷ Ti m' tamawoob nuu me däg kã tabeaanh ênh:

–Simaw, Jowāw t'aah, ŷ né magen'aak? –näng mäh.

Peed hyb n'aa tón wät mä tamawoob nuu me, “Ŷ̃ makamahãn?” tahanäng do hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

–Hyb N'aa Jawyk Doo, –näng mäh – sahõnh hē mabahapäh. Mahapäh né hē òm ŷ gen'aak doo –näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

–Mahagãã masãh ŷ b'éé hedo padëek doo –näng mäh. ¹⁸ –Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Mapapunh nä bã mabeheh'yyh, mabaheh'ũũm mah'yyb däng doo hēnh. Mawah'ëë däk bã kã, madajoom da a mooh, òm da ramaw'yyd däk, makanarēn hēnh òm da ramahũũm –näng mä Jesus ta hã.

¹⁹ (Ta tii d' tawén her'oot, tametëeh hyb n'aa nyy da Peed dajëp, tadajëp do hã P'op Hagã Do kawehëë däk hyb n'aa.)

Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

–Hamäh, jawén ŷ ahõm –näng mäh.

Jesus ma matëg baad Jesus kamahãn do panyyg n'aa hahŷh

²⁰ Dawë hã Jesus sii Peed bawät bã kã, ta jawén p'aa hēnh tabegãã wät. Tahapäh Jesus ma matëg baad Jesus kamahãn do sa jawén hana doo. (Ti né hē ta ti Jesus ma matëg Pas-kowa tä n'aa rabawëh noo gó p'eets hē takatahã däk Jesus hã, “Jaa ti òm haëenh doo, Hyb N'aa Jawyk Doo”, heaanh doo.) ²¹ Ta ti Peed bahapäh bã, tabeaanh mä Jesus hã:

–H'ëed hado da ër jawén hana do hã? –näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo:

–Ŷ̃ karēn bã paawä tanadajëb bã, p'aa hēnh hŷ pong jé naa ŷ bahyng bã kã, hēd n'aa ti a hã? Ŷ̃ karēn ti òm hëp ŷ hata had'yyt hē –näng mä Jesus Peed hã.

²³ Ta tii d' Jesus her'oot do hyb n'aa, ra-her'ood hõm kãn Jesus ma matëg sa mahang, dooh m' ta ti Jesus ma matëg dajëb bã.

Dooch tii d' Jesus edo bã. Jããm hē hahŷh da Jesus kyyh: “Ŷ̃ karēn bã paawä tanadajëb bã, p'aa hēnh hŷ pong jé naa ŷ bahyng bã kã, hēd n'aa ti a hã”, näng paa m' Jesus ta hã.

²⁴ Ŷ̃ né hē ti ta ti ta ma matëg. Ŷ̃ né hē ta ti Jesus ky n'aa her'oot doo. Ŷ̃ né hē hahŷ ta ky n'aa herii wät doo. Baad ŷ bahapäh, te hub né hē sahõnh hē ta ky n'aa ŷ erii wät doo.

²⁵ Hajõng Jesus moo wäd wät do ŷ nerii wät doo. Hã ŷh, ji erii bã paawä sahõnh hē, dooh paawä badäk hahŷ tahaja wäd bã ta tyw n'aa, ji erii bã sahõnh hē. Jããm hē kã.

Atos Jesus mejũũ do ramoo bok do paa panyyg n'aa hahỹỹh

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

¹⁻² Teopiro, õm ti ÿ ma erih. Pooj jé ÿ erii wät doo gó, ÿ erii wät sahõnh hẽ Jesus mo haj'aa paah, tama metëek do paa na-ããj hẽ, hỹ pong jé Jesus bas'ëeg kãn P'op Hagä Do an'oo bã. Hỹ pong jé tabasëek do pooj jé, P'op Hagä Do Sahee kyy gó, tamejũũ do sa hã, tasëew hõm do sa hã, Jesus maher'ood hõm nyy d' rabad'oo da. Sahõnh hẽ ti ÿ erii wät, pooj jé ÿ erih do hã.*

³ Ti m' Jesus dajëp jawén paa bã kã m', Jesus kas'ee wät sa hã. Baad takas'ee wät sa hã. Baad tametëeh sa hã rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, edëb wät né hẽ rabahapäh hyb n'aa. Hajõõ nuu me takametëeh sa hã. 40 m' ta ãh takas'ee wät sa hã. Taher'oot mã sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa. ⁴ Ti m', ta see pé noo gó m', sa sii tabawëh noo gó m', hahỹỹ d' mã tamejũũ sa hã:

—Panang Jerusarënh bã bẽ ayyw dó. T'ĩ hẽnh da bẽ gada Ee ky n'aa enooh doo, ta Sahee, bẽ hã ÿ her'oot do paah. ⁵ Hahỹỹ né hẽ ti ÿ her'oot do paah: “Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Doo ta ãh hajõõ bã, bẽ hã P'op Hagä Do banoo ta Sahee bẽ h'yyb tym gó, bẽ tah'yyb mahũũm hyb n'aa” —nãng mã Jesus ta mejũũ do sa hã.

⁶ Ti m' ta see pé noo gó, rakata padëek bã séd hã, tamehej'ũũ do reanh Jesus hã. Hahỹỹ d' mã sa kyyh:

—Hahỹỹ hã mabanoo ãã hã, Isaraéw buuj hã, ãã wahë n'aa, ãã tabahag'ããs hyb n'aa? —nãk mã sa kyyh ta hã.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Doo bẽ panyyg enäh do jawén tado bã, Ee ky däng do heen n'aa ta hejój hã. Doo ti hyb n'aa tado bã. ⁸ P'op Hagä Do Sahee bajëe suun bã bẽ h'yyb tym gó, tii bã da bẽ h'yyb tym hejooñh, kẽh ÿ n'aa bẽ baher'oot

hyb n'aa. Kẽh ÿ n'aa bẽ her'ood da panang Jerusarënh bã, Judah hãj n'aa bã, Samarija hãj n'aa bã na-ããj da. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ da bẽ baher'oot kẽh ÿ n'aa —nãng mã Jesus kyyh sa hã.

⁹ Ti m' ta ti taher'oot do jawén paa bã kã m', P'op Hagä Do masäg kãn hỹ pong jé. Sa matym gó né hẽ tabasëek. Wẽ puh ejën wät mã rawén nahapëe wäd kãn. ¹⁰ Rabahag'ããs bã Jesus hasëek doo, nanyyw hẽ m' rakasee pawóp hẽ ajyy sa pa. Hewak mã sa saroor. ããs mã tii. ¹¹ Ti m' ããs raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa babä bẽ bab'ëeh, wẽ hã bẽ baheg'ããs, Garirej buuj? —nãk mãh. —Ti né hẽ Jesus bẽ mahang hawät doo, hỹ pong jé hasëek doo, ti né hẽ da paa me hahyng. Bẽ hapäh do hadoo tabasëek, ti hadoo né da tabahyng p'aa hẽnh —nãk mã ããs sa kyyh sa hã.

Judas Ikarijot jawén buuj resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

¹² Ti m', tii b' naa, waëe joom oriib banäng doo bã naa, rababaajnä Jerusarënh panang hẽnh. Dawëe nado m' tii. Judah buuj sa hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanoo do rabeheb'oooh do Saab hã, ti pénh mã tii.

¹³ Ti m' rakajaa bã m', rabajëe p'ëe mã ta gawakõ p'op gadäk doo gó, rabahej'eenh doo hẽnh. Hahỹỹ d' paa m' kata j'eenh do sa hãd: Peed, Jowãw, Tsijaag, ãn-Deréh, Pirip, Toméh, Batoroméw, Mawew, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw Serot, Judas Tsijaag t'aah. ¹⁴ Sahõnh hẽ ta ti rakahet'aa, Jesus wakãan, Marija (Jesus yñn), yñj wób sa sii, séd hã raky n'aa etsëe hyb n'aa.

¹⁵⁻¹⁶ Ti m', ta see pé noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do rakataa séd hã. (120 hyb n'aa hadoo mã ti kata pad'ëek doo.) Ti m' Peed bas'ëeg gëet sa mahang, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bẽ maa newë kẽh yñ, wakãan haa —nãng mãh. —P'ooj ub ër wahë makũ Dawi hãd nãng doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot Judas Ikarijot makũ ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do paa gó. Dawi erih do paah, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, ti d' né paa Judas ky n'aa. Jesus maso

* **1:1-2** Rukas ti mo haj'aa hahỹ kerih doo. Jesus ky n'aa hanãm do tii, pooj jé terii wät doo.

däk do metëe n'aa ti Judas Ikarijot. ¹⁷ Äã see paa né tii, äã kanatëe paah. ¹⁸ (Jesus maji sa moo gó tan'oo däk do säm n'aa me tamets'ëe hõm tób hood pan'aa. Ti m' ta jawén tabadëe hyng p'op naa ta nuu paa me. Sahõnh mä taganabäh hõm. Ta j'aa tyd mä gatsëk. ¹⁹ Ti m' sahõnh hë Jerusarënh buuj raky n'aa napäh bä m', ta häd ramaneëenh "ta majyyw hood" ta tób hood paah. Sa kyy me ramaneëenh Akaredäm) —näng mä Peed kyyh.

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—P'op Hagä Do kyy kerih do paa hä, Saaw-Mo hä, takerii däk Judas Ikarijot ky n'aa. Hahÿÿ da takerii däk:

“Ta tób paah, dooh ta yt hagëe wät pé.”†

Saaw-Mo see hä takerii däk hahÿÿ da:

“Taw'ääts hë ta see ta jawén buuj”,‡ näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyyh ta her'oot do Saaw-Mo hä.

²¹⁻²² Ti m' Peed ky hadoo:

—Ti hyb n'aa, taw'ääts hë ër esoos hapäh do seeh, Jesus Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun noo gó, Jesus hawät noo gó äã mahang, tabasëek jawén paa bä hapäh doo. Ti né hë da äã ky hata. Äã sii her'oot do pan'aa, Jesus ganä wät do tadajëp jawén paa bä ky n'aa —näng mä Peed kyyh sa hä.

²³ Ti m' rah'yy kajäk pawóp hë ajyy. Hahÿÿ d' paa m' sa häd: Joséh, Bar-Saba ramaneëenh doo (ta häd see ramaneëenh Jus-To). Ta see häd mä Matsijas. ²⁴⁻²⁵ Ti m' hahÿÿ da Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa etsëe:

—Jesus, baad mah'yyb hapäh äã sahõnh hë —näk mäh. —Mametä jaa ta ti masëew däk do Judas jawén buuj, mamejüü do see tabadoo hyb n'aa ta jawén buuj. Dooh Judas maküü mamejüü do see tado wäd bä. Ahõm nesaa do tamoo wät do säm tagadoo hënh —näk mä sa kyyh Jesus hä.

²⁶ Ti m' pä taah hä raberii padëek sa häd. Ti m' ramekuuj bong pä taah, ti m' pä t'aa adëe hyng tüü. Ti m' rabaheg'ääs. Matsijas häd mä ta hä. Ti hyb n'aa 12 rabado däg kän p'aa hënh Jesus mejüü doo.

2

Jäm Pën-Tekos häd näng do noo gó P'op Hagä Do Sahee bahyng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', jäm Pën-Tekos häd näng do noo gó m', séd hä m' sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do rakata padëek sét tób yt hä. ² Ti m' nyyw hë, hÿ pong jé naa ky ganä däk bah'ood tak'ëp hana do ky hadoo mäh. Tób rayd t'oonh do haw'ääts hë m' maa ena ta ti kyyh. ³ Ti m' rabahapäh, tëeg hõõ hadoo mä tabehüüm sa hä. ⁴ Ti m' sahõnh hë kat'aa do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, tabanyy däk hyb n'aa. Baad mä sa h'yyb tamahüüm. Ti m' radu doo ta wób sa kyy me rer'oot doo. P'op Hagä Do Sahee anoo do hadoo sa hä, ti hadoo né m' rer'oot.

⁵ Ti noo gó m' ti abong mä Jerusarënh panang bä Judah buuj, P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, badäk hahÿ haw'ääts hë häj n'aa bä naa han'aa doo. ⁶ Ti m' bah'ood hadoo do kyyh ramaa napäh bä m', séd hä m' rakata padëek. Ramaa napäh Jesus hä h'yy ka'eeh do ramer'oot mä sa kyy me. Sahõnh hë häj n'aa s'ee hënh han'aa do sa kyy me m' ramer'oot. Ti hyb n'aa m' rameuuj bong. ⁷ Tak'ëp rameuuj bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hado hÿÿ éh? —näk mäh. —Sahõnh hë her'oot doo, Garirej häj n'aa buuj né ti hÿÿh —näk mäh. ⁸ —H'ëed hyb n'aa ti rabahajaa sahõnh hë ër kyyh rer'ood bä? —Er maa napäh rer'oot do ër kyyh —näk mä sa kyyh. ⁹ —Er mahang ti abong Par-Tos häj n'aa babuj n'aa, Medija häj n'aa bä naa, Mesopotäm babuj n'aa, Judah häj n'aa bä naa, Kapados häj n'aa babuuj, Põn-Tus häj n'aa babuuj, Asija häj n'aa babuuj, ¹⁰ Pirikija häj n'aa bä naa, Pam-Pirija häj n'aa bä naa, Esit häj n'aa bä naa, Ribija häj n'aa Sirené nedaa bä naa ta wób —näk mäh. —Ti abong na-ääj hë panang Roma häd näng doo bä naa ta wób. ¹¹ (Er mahang ti abong Judah buuj heh'äät ub doo. Ta wób Judah buuj nadoo do né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh Judah buuj rabahed'oo doo da.) Tsyt dëeg hä, Keret häd näng doo bä naa ta wób. Arab häj n'aa

† 1:20 Saaw-Mo 69.25 ‡ 1:20 Saaw-Mo 109.8

babuuj ta wób. Èr sahõnh hē èr maa napäh èr kyy me P'op Hagä Do tak'ëp haj'ap do mo haj'aa rer'oot doo —näk mä sa kyyh.

12 Ti m' sahõnh hē rah'yyb manepëe bong. Rameuuj bong mäh. Ti m' sa da hadoo do hä rabeaanh:

—H'ëed hado hahÿÿ éh? —näk mäh.

13 Doo. Ti a'oom sa h'yyb —näk mä ta wób. Raky n'aa ej'ees mäh.

14 Ti m' Peed, 11 hedoo do Jesus mejüü do wób, sa sii tabas'ëëg gëet. Ti m' kata pad'ëek do sa hä tabaheer'oot. Tak'ëp mä ta kyyh. Ti m' taky hadoo:

—Judah buuj, wakän haa, Jerusarënh buuj na-ãäj hē, baad bë maa newë bë ÿ maher'oot doo —näng mäh. —ÿ her'oot bë hä hahÿ bë hapäh do ky n'aa —näng mäh.

15 —Ha'oom doo, bë ed'oo hahÿ ajyy. Doo raom bä. Bãp paa nä. Doo ji aoom bä nayyw hē bãp paah. 16 Hahÿ bë hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Jowéw häd näng do her'oot do paah. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

17 “Sahõnh hē tagawatsig pooj jé, näng mä P'op Hagä Doo, ÿ anoo da Sahé ÿÿ sahõnh hē badäk hahÿ haw'ãäts hē habong do sa hä. Bë taah, bë toog na-ãäj hē raheer'oot da ta jawén ganyyh do ky n'aa.

S'ëeh hadoo da pahëew sa hä.

Wahëh s'ëeh enäh da.

18 Wë ÿ moo bok do sa hä né da ÿ banoo da ti noo gó Sahé ÿÿ.

ÿ anoo ajyy sa hä, ÿÿj sa hä na-ãäj hē.

Ti hyb n'aa ta jawén ganyyh do pan'aa raheer'oot da.

19 Wë hä ÿ pehuunh da tak'ëp had'op doo.

Tüü ta heen n'aa ÿ metëeh da.

Majyyw, tëeg hõoh, atsyg na-ãäj hē ÿ metëeh da.

20 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ahyng do pooj jé,

ti noo gó né hē, papÿÿj badagyb däk da.

Kamarab ty hahiin majyyw hado däk da.

Tak'ëp da tabanäm, hetsooh né hē da, gabarëeh do bag hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hahyng noo gó.

21 Sahõnh hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ky n'aa etsëe doo,

wë ÿÿ da sa h'yyb tym edëp ÿ an'oo bä.”*

22 Ti m' Peed ky hadoo ënh:

—Isaraéw buuj, bë maa newë hahÿÿh —näng mäh. —Jesus Nasaréh buuj pehuunh tak'ëp hadoo doo. Tametëeh P'op Hagä Do hejój. P'op Hagä Do né hē ti hanoo ta ti ta hä, baad P'op Hagä Do h'yyb däng ta hä ji bahapäh hyb n'aa. Bë hapäh né hē tii. 23 Ti né hē Jesus ran'oo däk do bë moo gó, p'ooj ub P'op Hagä Do h'yyb däng do hadoo né hē. Ti né hē Jesus bë daj'ëep doo, bë epëem däk doo. Ajyy P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bë mejüü repëem däk.

24 Tii da bë badoo né paawä, Jesus ganä wät dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. Tadjëp jawén paa bä, edëb wät P'op Hagä Do an'oo bä. Tii d' tawén d'oo, dooh dajëb haja bä taj'aa ketsëe bä Jesus hä. 25 Hahÿÿ da èr wahë makü Dawi her'ood däk do paa Jesus ky n'aa:

“Matym ÿÿ gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ÿ hapäh had'yyt hē, pój ÿÿ jé tabahöm. Hup ÿÿ hënh tabawät do hyb n'aa, dooh ÿ h'yyb eÿÿm bä.

26-27 Ti hyb n'aa ÿ h'yy gadajang, ti hyb n'aa ÿ ma ejäm ÿ tsebé do hyb n'aa. Doo kamak ÿ n'aa meréd bä ÿ radakä jëng doo hënh.

Doo man'oo bä a karom tsyt hē a wë moo wät do ta kamag n'aa karejä bä.

Ti hyb n'aa, dooh ÿ eÿÿm bä ÿ dajëb né paawä.

28 Hä ÿ mametëeh ta tyw n'aa hÿ pong jé hahöm doo,

ji awäd had'yyt doo hënh.

Tak'ëp ÿ tsebé a matym gó man'oo bä”,† näng mä Dawi Jesus ky n'aa hä.

29 Ti m' Peed baher'oot ënh sa hä:

—Wakän haa —näng mäh. —Wyt ta maab hē ti ÿ her'oot do bë hä. Èr wahë makü Dawi, ta ti her'oot do paah, dajëp. Radakä jëng. Da hē ti anäng nä èr panang bä ta kamag n'aa paa hood. 30 Noo ese ti Dawi maküüh, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh. Doo ta daaj hē ta ky n'aa taheer'ood bä. Tahapäh né hē ky kaneh'ÿÿt doo me P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta hä. Ti

* 2:21 Jowéw 2.28-32 † 2:28 Saaw-Mo 16.8-11

awät, P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta hä, Dawi panaa see er wahë pan'aa tabahadoo hyb n'aa ta jawén buuj. ³¹ Ta jawén hawät do tahapäh do hyb n'aa Dawi makü wén her'ood däk, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa, Kristo dajëp do jawén paa bä ganä wät do ky n'aa. Dooch P'op Hagä Do H'yyb Däng Do radakä jëng doo hënh tayyw bä, tanooh. Dooch ta kamag n'aa karejä bä, tanooh. ³² Ta ti Jesus, ta ky n'aa bë hä ÿ her'oot doo, ti né hë P'op Hagä Do an'oo bä edëb wät p'aa hënh. Taganä wät jawén paa bä, ää sahõnh hë ää bahapäh, ta ky n'aa ää wén maher'oot. ³³ Hÿ pong jé tabasëëk P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do hub hënh tabasooch P'op Hagä Do an'oo bä, ta sii tabag'ääs hyb n'aa. Tii bä ta Yb an'oo däk ta Sahee ta hä, er hä taky n'aa enooh do paah. Ti né hë hÿy kä tanoo do ää hä kä. Ti né hë ti bë maa newëë doo, babä bë hapäh doo. ³⁴ Dooch Dawi makü hÿ pong jé hasëëk do tado bä. Ti hadoo né hë hahÿy da ta kyyh:

“Wahëh ÿy hä P'op Hagä Do ky hadoo:
‘Aso hup ÿy hënh, si ÿ mabag'ääs hyb n'aa.
³⁵ Tii bä kä da a majÿ da ÿ nes'ëëm,
õm da raky daheeh ÿ an'oo bä.’” †

Tii da né Peed kyyh Dawi erih do paa hä P'op Hagä Do kyyh.

³⁶ Ti m' Peed ky hado kân sa hä:

—Isaraéw buuj, wakân haa, bë ÿ maher'oot baad ub, bë sahõnh hë baad bë bahapäh hyb n'aa ti hahÿy: Ta ti Jesus, bë epëëm däk doo, P'op Hagä Do an'oo däk tak'ëp hyb n'aa jawyk tabado däk hyb n'aa, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tabado däk hyb n'aa na-ääj hë —näng mä Peed kyyh.

³⁷ Ti m' kat'aa do ramaa napäh bä m' Peed kyyh, tak'ëp mä rah'yy ketón bong. Ti m' rabeaanh Peed sa hä:

—Wakân haa, —näk mäh —nyy da er bad'oo hÿy kä?

³⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hë bë h'yy kawareem P'op Hagä Do wë. Taw'ääts hë Jesus Kristo häd gó bë ranu gemuun hõm, ta ti heen n'aa. Tii da nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm da. Tii bä da tanoo

da ta Sahee bë hä —näng mäh. ³⁹ —Bë hä, bë panaa hä, ta wób hä na-ääj hë dawëë habong do P'op Hagä Do mahãnh taky n'aa enooh paa ta Sahee. Sahõnh hë tanaëënh do sa hä taky n'aa enooh ta tii —näng mä Peed kyyh kata padëëk do sa hä.

⁴⁰ Ti m' hajõng Peed her'oot nä sa hä. Tak'ëp tabetsëë sa hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Hahÿy da ta kyyh:

—Bë kedëëb, ky nes'aa do sa nemuun bë P'op Hagä Do narejäã hyb n'aa —näng mäh.

⁴¹ Ti m' ranu gemuun hõm mä Peed her'oot do gad'oo doo. Kata däg kân mä P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa hä. Kata däk doo kä ti noo gó tahyb n'aa pé 3 miw.

⁴² Baad mä rahyb n'aa matakëë 12 hedoo do Jesus mejüü do rama metëëk do hä. Séd hä had'yyt hë rababong. P'op Hagä Do sii raber'oot, ta hä raky n'aa etsëë. Raganebäh hõm pãw, sahõnh hë rabawa, Jesus sa hyb n'aa dajëp do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

⁴³ Hajök do rameuuj bong mä Jesus mejüü do rametëëk doo, rapehuunh do hyb n'aa. Tak'ëp né hë rapehuunh mäh.

⁴⁴ Séd hä rababok Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hë sa ma sa hä né hë rabetyn. ⁴⁵ Ti m' res'ëëm sa ma sa wë hanäng doo. Ta sãm retyn hõm mä sahõnh hä, wë bedoh do sa hä. ⁴⁶ P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, séd hä Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa had'yyt hë. Sa tób yt hä séd hä sa tä rabawëh, sa waa rabawa, rah'yyb tsebë do hyb n'aa, baad tabahadoo do hyb n'aa sa h'yyb. ⁴⁷ P'op Hagä Do rama ejäm, P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa raheer'oot. Sahõnh hë ta wób ragen'aak Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Ti m' Jesus an'oo bä ta hä h'yy ka'eeh do kahüüm magyys hë.

3

K'yy gadóm do Peed haso däk do panyyg n'aa hahÿy

¹ Ti m' ta see pé noo gó, tug bä, Peed Jowãw daheeh rabah'üüm P'op Hagä Do tób n'aa hënh, P'op Hagä Do hä Judah buuj raky n'aa hetsë do heen n'aa gó m'. ² Tób wahoo n'aa hadë noo bä aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hä d' né hë takenäng noo gó. Ta noo “Hanãm Doo” ramaneëënh doo

bä tabahäng. T'ĩ hēnh ramana had'yyt hē, dajēer tabetsēē hyb n'aa hejēng do sa hã. ³ Ti m' tabahapäh bä Peed Jowāw daheeh hajēē p'ēē doo, tetsēē mä sa hã. ⁴ Ti m' rabaheg'ãās ta hã, ti m' Peed ky hadoo:

—Mahegãã ãã wē —näng mäh.

⁵ Ti m' aj'yy hyb n'aa matakä däk mäh. Ranoo ted'oo dajēer ta hã. ⁶ Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—Dooch wē ŷ hanäng pé k'ãäts tēg gabarēeh doo, hewak do na-ãāj hē. Wē ŷ hanäng do ŷ anoo da Jesus Kristo, Nasaréh buuj ky gabuuj: Awäd däg! —näng mäh.

⁷ Tii bä m' Peed moo ej'ooj sēek mäh. Ta hub me m' tamoo ej'ooj sēek. Ti m' nayyw hē ta tsyym bahub däk. ⁸ Tabas'ēēg gēēt bä getsēg wät mäh. Ti m' tadu doo tabawäd däk. Ajēē suun kän mä sa sii P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, awäd däk mäh, getsēk mä tawäd bä. P'op Hagä Do m' taj'aa etsēē wät. ⁹ Ti m' sahōnh hē rabahapäh bä hawäd däk doo, P'op Hagä Do taj'aa etsēē däk bä, ¹⁰ raky hadoo:

—Ti né paa ēr hep'ēeh doo, tób noo bä “Hanäm Do” häd näng doo bä hahäng doo, dajēer hetsē doo —näk mä sa kyyh.

Ti m' rahyb n'aa meuuj bong mä hawäd däk do hyb n'aa.

¹¹ Ti m' ta tii kä aj'yy hawäd däk doo, dooh m' teréd bä Peed Jowāw daheeh. Ti m' sahōnh hē t'ĩ hēnh rawaj'aa padēek, raheg'ãās hyb n'aa. Saromāw häd näng doo bä rabab'ēeh. ¹² Ti m' Peed rabab'ēeh bä m' ranu sabug däk. Ti hyb n'aa m' Peed ky hadoo sa hã:

—Isaraéw buuj —näng mäh. —H'ēed hyb n'aa bē meuunh? H'ēed hyb n'aa ãã wē bē baheg'ãās? ãã ky gabuuj bē ed'oo, baad P'op Hagä Do hã ãã h'yy kasadä do hyb n'aa bē ed'oo, ti aj'yy bawäd däk —näng mäh. ¹³ —P'op Hagä Doo, Abaraām, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo, ēr wahē makū rah'yy kaha'eeh doo, ti hanoo tak'ēp Jesus kawehēē däk hyb n'aa. Ti né hē bē an'oo däk paa ta wób sa moo gó tadajēp hyb n'aa. Baad né paawä Pirato beréd hōm tabahōm, bē ty n'aa ges'yyk. ¹⁴ Bē h'yy kawareem baad had'op do wē, P'op Hagä Do karēn doo da hawät do wē. Bē mejūū Pirato beréd

hōm ta da hadoo do dahej'ēep doo, Jesus jawén buuj. ¹⁵ Bē daj'ēep paa ji hed'ēep doo. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do an'oo bä taganä wät p'aa hēnh. ãã sahōnh hē, baad ub ãã bahapäh ta tii, ta ky n'aa ãã wén maher'oot. ¹⁶ Jesus häd gó ãã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, hahŷ aj'yy bē hep'ēeh do wén k'yy hub däk. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus häd gó né hē tawén has'oo däk, baad ub bē bahapäh doo kä —näng mä Peed sa hã.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Wakān haa —näng mäh. —ŷ hapäh, dooh bē h'yy ganyy bä, bē wahē n'aa na-ãāj hē, tii da bē bad'oo do paa Jesus bē rejãã noo gó. ¹⁸ Tii da né hē takaja däk P'op Hagä Do an'oo bä, ta pooj jé sahōnh hē ta ky n'aa rod rahe'oot do paa Kristo ky n'aa hã. Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop mä da dajēb, rahe'oot paah. ¹⁹ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē bē t'yyd kamehīn bē bad'oo do hã. Bē h'yy kawareem, P'op Hagä Do hã bē h'yy ka'eeh, nesaa do bē h'yyb tym gó hanäng do tabawug hōm hyb n'aa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do bē tah'yyb en'yyim hyb n'aa, ²⁰ Jesus, Kristo, p'ooj ub bē hyb n'aa tasēm do P'op Hagä Do mejūū hyb n'aa bē mahang —näng mäh.

²¹ Ti m' Peed ky hadoo ēnh:

—Hŷ pong jé Jesus bagä nä, takajaa bä kä sahōnh hē P'op Hagä Do benäm doo. Tii da né hē p'ooj ub taky däng tabad'oo ta ky n'aa rod tsyt hē ta wē kasēew bong do rahe'oot do hã. ²² Hahŷŷ da m' taky n'aa enooh do Mosees her'oot do hã: “P'op Hagä Do ky n'aa rod ŷ hadoo doo da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do bē h'yy kaha'eeh do an'oo bä bē mahang ganyyh da. Bē ky dahé da ta kyyh tahe'oot doo. ²³ Jé ta hã ky nadaheeh doo, dooh né hē P'op Hagä Do gado wäd bä ta karapee mahang”,* näng Mosees kyyh —näng mä Peed.

²⁴ Ti m' Peed ky hadoo ēnh:

—Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod, Samuéw, P'op Hagä Do ky n'aa rod wób na-ãāj hē Samuéw jawén her'oot doo, rahe'oot paah, da hē ēr mahang Jesus bad'oo doo. ²⁵ Bē né hē ti gadoo do pan'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta ky n'aa rod sa hã. Bē né hē ti gadoo do pan'aa

* 3:23 Dew-Teronom 18.15, 18, 19

ër wahë makû sii P'op Hagä Do kaner'oot doo. Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng do paa ër wahë makû Abaraãm hä: “Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do raky n'aa kedëng da a panaa see† hyb n'aa”,‡ näng mäh.

²⁶ Ti m' taky hado kân:

—Ta t'aah P'op Hagä Do ganyy wät jawén paa bä, pooj jé tamejũũ bë wë, bë taky n'aa edëng hyb n'aa, bë tah'yyb wareem hyb n'aa nesaa do bë moo bok do mahãnh.

4

Sinedirijo ajyy n'aa raky ge'ÿÿm do Peed Jowãw daheeh panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, Saduséw häd enäh do na-ããj hë, an'aa Peed Jowãw daheeh rabaher'oot bä hajök do mahang. ² Tii kä m', han'aa do tak'ëp mä rakawajãän, Peed Jowãw daheeh rama metëek do hyb n'aa ti Jesus edëb wät dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä.* ³ Ti m' rameso padëek Peed Jowãw daheeh. Tũũh däg mä papÿÿj rawén dewäts bëeh dó, jat'iip hadoo rabaher'oot hyb n'aa. ⁴ Ti hadoo né hë, hajök raky daheeh Jesus ky n'aa Peed raheer'oot doo. Kahũũm magyys hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo. ⁵ miw däk mä tahyb n'aa péh.

⁵ Ti m' jati pé Judah buuj sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hë, Jerusarënh bä rakata padëek rabaher'oot hyb n'aa. ⁶ Ti abok sa mahang P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do Anas häd näng doo, Kajapas, Jowãw, Aresãn, ajyy wób na-ããj hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wakãän. ⁷ Ti m' ramejũũ ramena b'ëeh Peed Jowãw daheeh sa wë. Ti m' radu doo reaanh doo. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—H'ëed hejój me, jaa kyy gó aj'yy k'yy gadóm do bë haso däk? —näk mä sa kyyh.

⁸ Ti m' baad mä Peed P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm. Ti m' Peed ky gadoo:

—Bëeh, Judah buuj bag'ããs doo, bëeh, sa wahë n'aa hedoo doo —näng mäh ⁹ —ãã bë

eaanh nahëë näng do hä baad ãã moo bok do ky n'aa. Bë karën mä bë bahapäh nyy da tabahas'oo däk. ¹⁰ ÿ her'oot baad ub bë hä, baad bë bahapäh hyb n'aa, sahõnh hë Isaraéw buuj na-ããj hë: Jesus Kristo, Nasaréh buuj, bë epëem däk do paah, P'op Hagä Do an'oo bä ganä wät do hejój gó né hë tabahas'oo däk hahÿ aj'yy bë mahang hag'ëed däk doo —näng mäh. ¹¹ —Jesus né hë ti pä hadoo, bëeh, tób n'aa tehem'aa do hedoo do ty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa hado däk doo —näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyy kerih do paa hä.†

¹² Ti m' taky hadoo ënh:

—Jããm hë Jesus häd gó ji P'op Hagä Do bed'ëep nesaa do mahãnh ta wë ji basëek hyb n'aa. Dooch ta see pé badäk hahÿ haw'ãäts hë ji h'yyb tym hed'ëep doo —näng mäh.

¹³ Ti m' sa wahë n'aa rameuuj bong, h'yyb neÿÿm doo me Peed Jowãw daheeh raheer'oot rabahapäh bä, dooch né paawä tak'ëp rama kamet'ëeg bä, ky n'aa netsä né paawä. Peed raheer'oot do hä, Jesus sii rababong do paa sa wahë n'aa rahapäh.

¹⁴ Sa mahang né hë aj'yy has'oo däk do bagëet. Baad rabahapäh ti has'oo däk né hë, ti hyb n'aa dooch sa kyy péh. ¹⁵ Ti m' ramejũũ Peed Jowãw daheeh raban'yyh dó. Ti m' sa wahë n'aa rakaner'oot nyy d' rabad'oo. ¹⁶ Ti m' raky hadoo:

—Nyy d' ër bad'oo sa hä? Sahõnh hë Jerusarënh buuj raheen n'aa enä hahÿ baad rapahuunh doo. Dooch tahaja bä ër ky n'aa jejen bä —näk mäh. ¹⁷ —Taw'ãäts hë ër meduuk sa hä, ranaher'ood bong hyb n'aa ta wób sa hä Jesus häd gó, rapahuunh do ky n'aa kanah'ũũm hyb n'aa —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh, sa daaj hë rakaner'ood bä.

¹⁸ Ti m' ramejũũ Peed Jowãw daheeh rabajëe p'ëe p'aa hënh. Ti m', tak'ëp ramejũũ sa hä ranaher'oot hyb n'aa, rama manetëek hyb n'aa Jesus häd gó.

¹⁹ Ti m' Peed raky hadoo:

—Bë daaj hë bë hyb n'aa newë baad hadoo do P'op Hagä Do matym gó. Bë

† 3:25 Jesus né hë ti Abaraãm panaa see, taky däng doo. ‡ 3:25 Genesis 22.18, 26.4 * 4:2 Saduséw sa hä ji dajëp jawén paa bä, dooch ji ganä wäd bä p'aa hënh. † 4:11 Saaw-Mo 118.22 hä takerii däk tii, Peed ky däng doo.

mejũũ do hã ãã ky daheeh, P'op Hagä Do mejũũ do hã ãã ky daheeh? ²⁰ Dooch ãã haja bã ãã ky n'aa eréd bã ãã her'oot do ãã maa napäh do hã, ãã hapäh do hã —näk mä Peed sa kyyh.

²¹ Ti m' p'aa hënh rage'ỹỹm sa hã. Rage'ỹỹm jawén paa bã m', raberéd hõm rabah'ũũm hyb n'aa. Dooch rahapëë bã nyy d' rabad'oo Peed Jowāw daheeh rarejãã hyb n'aa, hajök do P'op Hagä Do raj'aa etsë do hyb n'aa, aj'y'y has'oo däk do hyb n'aa.

²² Aj'y'y has'oo däk doo, 40 bahãnh däg ta baab n'aa.

Jesus hã h'y'y ka'eeh do raky n'aa etsëë do panyyg n'aa hahỹỹh

²³ Ti m' Peed Jowāw daheeh raberéd hõm jawén paa bã kã m', rabahõm sa najiis hedoo do sa wë, Jesus hã h'y'y ka'eeh do sa wë. Ti m' rabaher'oot sa hã sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooch do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób sa kyyh. ²⁴ Ti m' raky n'aa napäh bã m', séd hã m' raky n'aa etsëë P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hë mabag'ããs doo —näk mäh. —A mo haj'aa sahõnh hë badäk hahỹỹh, wë, akajar na-ããj hë, sahõnh hë ta hã habong do na-ããj hë. ²⁵ Hahỹỹ da maher'ood wät paa a Sahee kyy gó, a karom kyy hã, Dawi, ãã wahë makũ kyy hã, a wë rah'y'y kawapëen do ky n'aa:

“H'ëed hyb n'aa badäk hahỹ haw'ããts hë habong doo,

Judah buuj nadoo doo, rakawajããn?

H'ëed hyb n'aa daap hë rahyb n'aa newëë nyy d' rah'y'y kawereem P'op Hagä Do wë, ta hã raky nadaheeh hyb n'aa.

²⁶ Badäk hahỹ haw'ããts hë häj n'aa sa wahë n'aa rakataa séd hã,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë, Kristo, Tah'y'yb Däng Do wë na-ããj hë, rakamaj'ĩĩ hyb n'aa.”[‡]

²⁷ —Te hub né hë —näk mäh. —Babä panang bã, ãã wahë n'aa Eróts häd näng do kataa Pirato sii, Isaraéw buuj nadoo do sii, Isaraéw buuj sii na-ããj hë rah'y'y kawapëen hyb n'aa a karom tsyt hë a wë

kasëew däk do wë, Jesus wë, mah'y'yb däng do wë. ²⁸ P'ooj ub maky däng do paa hadoo doo da né hë rabad'oo. ²⁹ Mahapäh né hë ãã rage'ỹỹm doo. A karom né hë ããh. Man'oo baad ub, h'y'yb neỹỹm doo me, a ky n'aa ãã baher'oot hyb n'aa. ³⁰ Man'oo ãã hã a hejój, nahëë enäh do ãã baheso hyb n'aa, ãã pehuunh hyb n'aa, ãã moo bok hyb n'aa ji hyb n'aa meuunh doo, Jesus a karom tsyt hë a wë kasëew däk do häd gó —näk mä sa kyyh raky n'aa etsëë bã.

³¹ Rabahajaa bã raky n'aa etsëë doo, rabab'ëeh bã katajus wät mä k'ããts. Tii bã kã m', P'op Hagä Do Sahee sahõnh hë sa hã tak'ëp mä sa h'y'yb tamahũũm. Ti m' h'y'yb neỹỹm doo me rabaher'ood kãn P'op Hagä Do ky n'aa.

Séd rah'y'yb hedoo padëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

³² Ti m', séd rah'y'yb hedoo sahõnh hë Jesus hã h'y'y ka'eeh doo. Jé ma enäh do ky en'yym ta wób sa hã. Dooch sa mab hë sa ma tado bã, sahõnh hë sa ma hadoo. ³³ Tii kã m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, P'op Hagä Do hejój me raheer'oot mä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät do ky n'aa. Baad P'op Hagä Do moo wät sa hã, baad tabahag'ããs sa hã. ³⁴ Dooch kas'uut pé sa mahang. Ta see pé noo gó ken'y'yh, jé tób see enäh doo, tób hood pan'aa enäh do na-ããj hë, resëem hõm mä tii. ³⁵ Ta sãm ramanaa Jesus mejũũ do sa wë, rabets'ëë hõm hyb n'aa wë bedoh do sa hã.

³⁶ Sa mahang ti awät Rewi panaa, tsyt dëeg hã Tsi-Peré häd näng doo bã henäng doo. Joséh mä ta häd. Jesus mejũũ do rahäd n'oo däk Béh-Nabéh. (“Ji h'y'yb en'yym doo”, tahanäng pé ti Béh-Nabéh.) ³⁷ Béh-Nabéh besëem hõm tób hood pan'aa ta ma paah, ti m' ta sãm tamanaa Jesus mejũũ do sa wë, rah'y'yb däng doo da rabad'oo hyb n'aa ta me.

5

Ananijas Sapira daheeh rawad'ii paawä do panyyg n'aa hahỹỹh

¹ Sa mahang ti awät mä aj'y'y seeh. Ta häd mä Ananijas. Ta ỹỹm Sapira häd näng do daheeh resëem hõm mä na-ããj hë tób

hood pan'aa, sa ma paah. ² Ta ÿ̃m da-heeh rakaner'oot jawén paa bä m', Ananijas manaa mä ta säm uuh Jesus mejüü do sa wë. Ta uuh sa wë tabaym.

³ Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Ananijas, —näng mäh —ny hadoo Satanas, Nesaa Do Yb, õm tah'yyb mahüüm P'op Hagä Do Sahee mawadii hyb n'aa paawä? A wë tabaym tób hood pan'aa a ma paa säm, a hä rep'aak do uuh. ⁴ A h'ëed né hë paa ti tób hood pan'aa. Ta säm, mesëem hõm do jawén paa bä, a ma né hë paawä. H'ëed hyb n'aa, sahõnh hë a hä rep'aak do mets'ëe däk maken'ooh? Dooh äã tado bä ti mawadii doo, P'op Hagä Do ti mawad'ii paawä —näng mä Peed kyyh ta hä.

⁵ Ananijas maa napäh bä m' Peed her'oot doo, adëe hyng mä tũ, dajëp mäh. Ti m' sahõnh hë raky n'aa napäh bä m' ta tii, rajeÿ̃m bong mä tak'ëp. ⁶ Ti m' pahëew wób rabana, rahabën däk mä ta hub, ti m' radakä jëng mäh.

⁷ Nayyw hë denaa hë Ananijas makü ÿ̃m bajëe suun mä tób gó, Peed rabab'ëeh bä. Dooh m' ta heen n'aa nyy bä ta patug dajëp doo. ⁸ Ti m' Peed eanh ta hä:

—Baad maher'ood hä ÿ̃ —näng mäh. —Jããm né hë hahÿ tób säm, a patug daheeh bë gadoo doo? —näng mäh.

—ÿ̃. Ti né hë ta säm —näng mä ÿ̃nh.

⁹ Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—H'ëed hyb n'aa bë kaner'oot bë metyy hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee? —näng mäh. —Mahegãã, bok ta ti a patug dakä jëk doo. Õm da ramahüüm hÿ̃ kä —näng mä Peed Sapira hä.

¹⁰ Ti m' Sapira badëe hyng Peed bagëet bä, dajëp mäh. Pahëew hedoo do rabajëe p'ëe bä, rahapäh mä Sapira dajëp doo. Ti m' ramanyyh, radakä jëng ta patug makü pa.

¹¹ Ti m' sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ta wób heen n'aa enäh do na-ããj hë rajeÿ̃m bok mäh.

Jesus mejüü do hajõng ranahëe esog hõm do panyyg n'aa hahÿ̃h

¹² Ti m' Jesus mejüü doo, 12 hedoo doo, hajõng mä rapehuunh. Meuj n'aa näng do ramoo bok hajõk do sa mahang. Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa mä tób P'op Hagä Do rayd hyb n'aa esee do yt hä, Saromãw

häd näng doo bä. ¹³ Ta wób, ragenaag né paawä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, dooh sa sii rakata bä, h'yyb e'ÿ̃m do hyb n'aa. ¹⁴ Ti hadoo né hë m' ajyy, ÿ̃j, Jesus hä h'yy ka'eeh do ka'oot. ¹⁵ Ti m' nahëe enäh do ramena tyw n'aa hahäd hä. Sa tyng jó m' radatoonh, Peed tabës bä, ta wób sa hä ta maëts badäng hyb n'aa. ¹⁶ Hajõk panang Jerusarënh nedaa bä haj'eenh do han'aa. Ramena nahëe enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahad'ëek do na-ããj hë. Ti m' sahõnh hë rabaheso hõm.

Jesus mejüü do Judah buuj wahë n'aa rarejãã do panyyg n'aa hahÿ̃h

¹⁷ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Sadusëw häd enäh do ta sii habong do na-ããj hë rah'yy kajewëets kãn Jesus mejüü do sa wë. ¹⁸ Ti m' rameso padëek, ti m' ragadahew'ëes doo gó m' radewäts b'ëeh. ¹⁹ Ti m' atsëm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do äãs tanoo gasëets nyyh mä Jesus mejüü doo. ²⁰ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä. T'ĩ hënh bë her'ood hajõk do sa hä hahÿ ji bawät do papuuj ky n'aa, ji h'yyb nãm do Jesus an'oo däk do ky n'aa. Sahõnh hë bë her'ood sa hä —näng mä äãs kyyh.

²¹ Ti m' tabawag hõm bä kä rabahõm P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, äãs mejüü doo da sa hä. Ti m' radu doo rama metëek doo.

Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ta sii habong doo, ranaëenh sahõnh hë Isaraëw buuj sa wahë n'aa, séd hä rakata padëek hyb n'aa. Sahõnh hë sa wahë n'aa ramaneëenh Sinedirijo. Tii bä m' ramejüü rahahëen Jesus mejüü do radewäts b'ëeh do paa bä. ²² Ti m' warahén rakaja hõm bä t'ĩ hënh, dooh m' rawyyd bä. Ti m' rababaaj nä, raky n'aa manaa. ²³ Ti m' raky hadoo:

—Äã kaja hõm bä, baad tanoo katsë. Ta noo bä warahén rabab'ëeh. Äã noo gasëets hõm bä, dooh ta gó hab'ëeh péh! —näk mä sa kyyh.

²⁴ P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób raky n'aa

napäh bä m' tii, h'yyb manepëë boo m'. Ti m' rakaner'oot:

—Nyy d' tii éh? —näk mäh.

²⁵ Ti nuuj jé m' ta see kajaa, ti m' taky hadoo:

—Ajyy bë dewäts b'ëëh do paa ti ab'ëëh P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä. Hajök do hä rama metëëk —näng mäh.

²⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, ta sii moo bok do daheeh rahahëen mä 12 hedoo do Jesus mejüü doo. Rakaja hõm bä, baad raber'oot sa sii, dooh m' rarahejã bä. Rajeÿÿm hajök doo, Jesus mejüü do sa kyyh maa new'ëë doo. Pä me ramakut red'oo do hyb n'aa, 12 hedoo do rarahejã bä paawä. ²⁷ Ti m' rakaja hõm bä, ramenaa Sinedirijo ajyy n'aa rabat'oonh bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beanh hyb n'aa sa hä. Ti m' ta ti ky hadoo sa hä:

²⁸ —Tak'ëp bë äã mejüü paa äã ky n'aa jaw'yyk doo me, bë ma manetëëk hyb n'aa ta ti aj'yy ky n'aa. “Tabad'op hë da bë her'ood”, näk paa äã kyyh bë hä. Ti hadoo né hë bë nabuj keh'üüm. Sahõnh hë Jerusarënh buuj sa hä bë met'ëëg hõm nanäng Jesus ky n'aa. Äã daj'ëep ta ti aj'yy bë ky n'aa h'üüm. Äã hä bë ky n'aa tapaa —näng mä ta kyyh.

²⁹ Ti m' Peed, ta wób Jesus mejüü do na-ääj hë raky hadoo:

—Taw'ääts hë P'op Hagä Do kyyh ti äã ky daheeh. Dooch tahaja bä ajyy sa kyyh äã ky dahé bä, äã hä ramejüü do baad tanu nadëë bä P'op Hagä Do mejüü do hä —näk mäh. ³⁰ —P'op Hagä Doo, èr wahë makü rah'yy kaha'eeh doo, Jesus ganä wät dejëp do sa mahang tan'oo bä. Ti d' né hë Jesus bë epëem däk do paa b'aa kajatsëk do hä. ³¹ P'op Hagä Do wehëë däk tii. Hÿ pong jé tabasëëk tan'oo bä. P'op Hagä Do hub hënh tabasooch ta sii sahõnh hë tabag'ääs hyb n'aa tan'oo bä. Ji h'yyb tym dëeb tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bä, P'op Hagä Do hä Isaraéw buuj rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus an'oo bä, nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo tabasog hõm hyb n'aa. ³² Äã sahõnh hë äã bahapäh ta tii. P'op Hagä Do Sahee, ta hä ky dah'eeh do sa hä P'op Hagä Do an'oo

däk doo, ti na-ääj hë tahapäh sahõnh hë tii —näk mä Peed sa kyyh.

³³ Ti m' ramaa napäh bä m' Peed raheer'oot doo, tak'ëp mä rakawajãän. Rakarën mä radej'ëep. ³⁴ Ti m' Pariséw see sa mahang hawät do as'ëëg gëet mäh. Ti m' tabaheer'oot sa hä. Gamarijéw mä ta häd. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do seeh. Hyb n'aa jawyk Isaraéw buuj sa mahang. Ti m' tamejüü 12 hedoo do raman'yyh dó. ³⁵ Ti m' taky hadoo ta da hadoo do sa hä:

—Bë maa newë këh ÿÿ, Isaraéw buuj —näng mäh. —Baad bë hyb n'aa newë bë bad'oo do sa hä —näng mäh. ³⁶ —Bë hyb n'aa newë p'ooj ub du n'aa doo, Tew-Das häd näng doo. Ky n'aa etsëëh paa m', tanooh. 400 ajyy tahyb n'aa pé ta sii habok do paah. Ti m' radajëeb kän. Radaj'ëep jawén paa bä m', ta sii habok do paa ketyn bong. Tadjëp bä, ahëej jëng sahõnh hë. ³⁷ Ta jawén, sahõnh hë häj n'aa babuuj rabetsén noo gó, du n'aa do ta see Judas häd näng doo, Garirej buuj. Ti hadoo né hë tii. Ta wób ta sii rababok. Ti na-ääj hë radajëeb kän. Ti m' ta sii habok do paa ketyn bong mä na-ääj hë. ³⁸ Ti hyb n'aa ÿ baher'oot bë hä: Na maboh. Bë eréd rabahõm hyb n'aa. Aj'yy du n'aa do tado bä ti rametëëk doo, ti ramoo bok doo, tii b' gawatsik da —näng mäh. ³⁹ —P'op Hagä Do du n'aa do tado bä, dooh bë haja bä bë medug bä sa hä —näng mäh. —Baad bë matakä, ji hapäh mä ti P'op Hagä Do hä bë kamaj'üü —näng mä Gamarijéw kyyh sa hä.

⁴⁰ Ti m' raky daheeh ta kyyh. Ti hadoo né hë, 12 hedoo do ramenaa, ti m' ramejüü rabaheewyyh. Ti m' ramejüü mä sa hä ranaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Ti m' raberéd hõm rabahõm hyb n'aa.

⁴¹ Ti m' Jesus mejüü do raban'yyh Sinedirijo sa mahang hab'ëëh do paah. Tseb'ee mä rabaheewyyh jawén paa bä, P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo rabahoop hyb n'aa Jesus hyb n'aa. ⁴² Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hä, sa tób hënh na-ääj hë raheer'oot ta äh hä had'yyt hë, rama metëëk Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

6

Resoos do 7 ajyy Jesus mejũũ do ramoo masa hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

¹ Ti noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. Sa mahang ti abong mã Judah buuj, ta s'ee hẽnh hena doo, Gereg kyyh her'oot doo. Ta ti m' ramaher'oot mã Jesus mejũũ do sa hã ta tii bã babuuj sa ky n'aa. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Patug tema bong do sa waa rabahetsẽh doo bã, dooh ran'oo bã ãã sii habok do sa hã —nãk mã sa kyyh.

² Ti m' 12 hedoo do ramejũũ sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padẽek sэд hã, sa hã rabaher'oot hyb n'aa. Ti m' raky hadoo:

—Dooh baad tado bã ãã eréd bã P'op Hagä Do kyyh ãã metẽek doo, sa waa ãã betseẽh hyb n'aa paawä. ³ Ti hyb n'aa, wakãh haa, ãã karẽn bẽ esoos bẽ mahang ajyy bẽ hep'ẽeh do h'yy genãh doo, P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo. Ti ãã mejũũ sa hã rabetsẽeh hyb n'aa sa waa.

⁴ ãã né hẽ, ãã ky n'aa etsẽe, P'op Hagä Do sii ãã ber'oot. ãã né hẽ ãã ma metẽek P'op Hagä Do ky n'aa —nãk mã sa kyyh.

⁵ Ti m' baad mã sa hã raheer'oot doo. Tii bã m' rasẽm mã Es-Tew hãd nãng doo. Tak'ẽp paa m' tah'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. Baad P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm mã tii. Hahỹỹ d' mã rasẽm do wób sa hãd: Pirip, Porokoro, Nikanóh, Timom, Paramenas, Nikoraw. ãn-Tijoka panang hãd nãng doo hẽnh naa ta ti Nikoraw. Jesus hã tah'yy ka'eeh do pooj jé, Judah buuj nado né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do taky dahé dãk Judah buuj rabahed'oo doo da. ⁶ Ti m' rabasẽm jawén paa bã, ramehũũm kãn mã Jesus mejũũ do sa wẽ. Tii bã kã m', Jesus mejũũ do sa moo radatoonh sa nuu gó, raky n'aa etsẽe sa hyb n'aa.

⁷ Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm. Nayyw hẽ Jerusarẽnh bã takah'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Hajök P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do wób rah'yy kae kãn Jesus hã.

Es-Tew ramaso dãk do panyyg n'aa hahỹỹh

⁸ Ti m', baad mã P'op Hagä Do hejój awät Es-Tew hãd nãng do h'yyb gó. Baad mã P'op

Hagä Do ky n'aa edëng. Es-Tew pehuunh, meuj n'aa nãng do heen n'aa tamoo wät hajök do sa mahang. ⁹ Ti m' Judah buuj wób, ta wób sa karom paah, radu doo Es-Tew raky gedak. Ti asooh tsyt hẽ sa tób P'op Hagä Do panyyg ti rayd naherot do yt hã. Sa sii ti abong Sirené panang buuj wób, Aresãn-Dirija panang buuj wób, Siris hãj n'aa buuj wób, Asija hãj n'aa buuj wób. ¹⁰ Es-Tew mã raky hũũm paawä, dooh m' rahaja bã. Es-Tew P'op Hagä Do Sahee h'yy gan'yyh do hyb n'aa rawén nahajaa.

¹¹ Ti m' ramaher'oot ajyy wób sa hã, daap ramenyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa.

—Hahỹỹ da bẽ her'ood —nãk mãh. —“ãã maa napãh Mosees, P'op Hagä Do na-ããj hẽ Es-Tew ky n'aa rejãã doo”, denoo da —nãk mã sa kyyh.

¹² Ti m' Judah buuj, Judah buuj sa wahẽ n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetẽk do na-ããj hẽ rakawajããn Es-Tew wẽ ta ti ajyy sa kyyh hyb n'aa. Ti m' ramaso dãk, ti m' ramahũũm Sinedirijo ajyy n'aa sa wẽ, sa wahẽ n'aa wẽ. ¹³ Ti m' ramejũũ ta wób, noo kanesa doo, daap ramenyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa sa wahẽ n'aa hã. Ti m' daap mehen'yyh do raky hadoo:

—Dooh hahỹ aj'yy eréd bã taky n'aa rejãã do P'op Hagä Do tób n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do na-ããj hẽ —nãk mãh. ¹⁴ —ãã maa napãh ta kyyh. P'op Hagä Do tób n'aa Jesus Nasaréh buuj ahãj jëng da, tanooh. Ky n'aa jaw'yyk do Mosees metẽek do Jesus ahỹỹd hõm da, tanooh —nãk mã noo kanesa do sa kyyh.

¹⁵ Ti m' sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa, t'ĩĩ hẽnh hat'oonh doo, baad mã raty padẽek Es-Tew wẽ. Ta mamets, ããs mamets hado dãk mã sa hã.

7

Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã panyyg n'aa hahỹỹh

¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahẽ n'aa heh'ããt do eanh Es-Tew hã:

—ãkã, se hub né hẽ ta ti raheer'oot do a ky n'aa? —nãng mãh.

² Ti m' Es-Tew ky hadoo:

—Wakān haa, yp ŷ hyb n'aa hed'oo doo, bē maa newē kēh ŷŷ —nāng mäh. —P'op Hagä Doo, sahōnh hē sa bahānh hadoo doo, kas'ee wāt ēr wahē makū Abaraām hā, Mesopotām hād nāng doo hāj n'aa bā Abaraām bawāt nā bā, Arān panang hēnh takahŷŷd gā do pooj jé. ³ Hahŷŷ d' paa m' P'op Hagä Do kyyh ta hā: “Maberéd däg mabawāt do paah, a wakāān, a yb tób paah. Ahōm da hēej s'ee hēnh, ōm ŷ metēeh hēnh”,* nāng mā P'op Hagä Do ta hā. ⁴ Ti m' taberéd dāk Kaw-Dew sa hāj n'aa, Mesopotām hād nāng doo, ti m' tabahōm Arān panang hād nāng doo hēnh. Ta yb dajēp do jawén paa bā, P'op Hagä Do manaa wawēē hē ēr babong do hāj n'aa bā. ⁵ Dooch P'op Hagä Do an'oos pé ta hā, hēej uuh hadoo pé paawā, taky n'aa enooh né hē paawā hahŷ hēej ta panaa pan'aa sa hāj n'aa pan'aa, Abaraām dajēp jawén paa bā. Tii d' taky n'aa enooh ta hā, dooh nā né paawā Abaraām t'aah nyy nā bā ti noo gó. ⁶ Hahŷŷ da P'op Hagä Do kyyh ta hā: “Sa hāj n'aa nadoo hēnh da a panaa rababok da. Tak'ēp da ramejūū sa hā 400 ta baab noo gó. Ta si n'aa hē da ramoo bok da t'ī hēnh. Rarahejāā da t'ī hēnh a panaa. ⁷ ŷ abaanh da ta sām ta tii d' moo hed'oo do sa hā. ŷ rahejāā da. Ti jawén paa bā, tii b' naa a panaa rababaaj nā bā wawēē hē. Babā ŷ rahyb n'aa jew'yyk da”,† nāng mā P'op Hagä Do kyyh Abaraām hā —nāng mā Es-Tew kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Ti m' Abaraām P'op Hagä Do mejūū sa taah ramasuuj noo byyh ehōk, P'op Hagä Do karapee rabahadoo heen n'aa. Ti hyb n'aa m' Abaraām t'aah, Isak hād nāng doo, ⁸ tabado dāk bā ta āh, Abaraām masuuj noo byyh hōg hōm. Tii d' né hē kā Isak Jakóh yb. Jakóh kā, ta hād see Isaraéw, ¹² hedoo do radu na do Isaraéw buuj sa panaa. ⁹ Ti né hē Jakóh taah, ēr wahē makūūh, rahyb n'aa jewēs do sa hŷŷj Joséh. Ti hyb n'aa rabesēem hōm Esit hāj n'aa hēnh, ta si n'aa hē tamoo wāt hyb n'aa t'ī hēnh. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do hagāā had'yyt hē Joséh. ¹⁰ Joséh P'op Hagä Do ed'ēep sahōnh hē nesaa do mahānh. Tah'yy

gan'yyh. Baad Esit hāj n'aa wahē n'aa, Paraóh ramaneēēnh do gadoo, P'op Hagä Do an'oo bā. Ti hyb n'aa Paraóh an'oo bā kā sahōnh hē Esit hāj n'aa hagā n'aa, ta tób hagā n'aa na-āāj hē tabahadoo hyb n'aa. ¹¹ Ta jawén ji hasaah do bawād kān Esit hāj n'aa bā, Kanaāh hāj n'aa bā na-āāj hē. Sahōnh hē m' rabahoop sah. Dooch m' ēr wahē makū sa waa rawyyd bā. ¹² Tii bā kā, Jakóh ky n'aa napāh bā joom s'ēeb Esit bā hanāng doo, tamejūū ēr wahē makū t'ī hēnh sa waa rabetsēē hyb n'aa. ¹³ Ti m', ta jawén, p'aa hēnh t'ī hēnh rabahōm bā kā sa waa hets'ēē doo, Joséh baher'ood kān sa hā sa hŷŷj né hē. Tii bā Paraóh na-āāj hē heen n'aa nyy dāk Joséh wakāān hā, Joséh yb hā. ¹⁴ Tii bā kā m', Joséh mejūū ramanaa ta yb, ta wakāān had'yyt hē Esit hēnh. ⁷⁵ sahōnh hē han'aa do paah. ¹⁵ Ti m' Jakóh rakahŷŷd j'eenh Esit bā. T'ī hēnh tadajēb kān. Tii b' né paa m' ēr wahē makū radejēb kān. ¹⁶ Sa kamag paa ramahūūm p'aa hēnh Sikēm panang hēnh. Gabaho doo gó, Sikēm bā Amoor taah sa hā Abaraām ets'ēē hōm do paa radaboo jēng sa kamag n'aa —nāng mā Es-Tew kyyh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tabedaa dāk bā kā Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kajaa doo, tak'ēp ēr wahē makū panaa rakaood bong Esit hāj n'aa bā. ¹⁸ Ti m' ta see pé noo gó Esit hāj n'aa wahē n'aa see tadu doo tabag'āās doo. Dooch m' ta ti ky n'aa napēē bā Joséh makūūh. ¹⁹ Ta ti sa wahē n'aa tawedii ēr wahēh makūūh, tarejāā na-āāj hē. Tamejūū sa taah papuuj henyys do raberéd is, radejēp hyb n'aa. ²⁰ Ti noo gó m' tabenāng Mosees hād nāng doo. Anām ti karapee. Ta yb, ta ŷŷn rawā wāt, rejēn sa tób bā tamawoob hē kamarab. ²¹ Ranahaja wād bā rejēn doo, raberéd tu ta hood gó jawii mahang. Tii bā kā, Paraóh toog rabawyyd kān, taw'ēēh mäh, ta t'aah hadoo tan'oo bā. ²² Sahōnh hē Esit buuj rahajaa do rama metēek ta hā. Tak'ēp tii bā kā tahyb n'aa jawyk ta her'oot do hā, tamoo wāt do hā. ²³ 40 ta baab Mosees bahado dāk bā, takarēn tabahēg'āās ta wakāān, Isaraéw buuj. ²⁴ Takajaa bā, tahapāh ta wakāān

* 7:3 Genesis 12.1 † 7:7 Genesis 15.13-14

see Esit buuj see rejãã. Ti hyb n'aa ta sãm baan. Tanaboh jat Esit buuj. ²⁵ Ta h'yyb gó Mosees ed'oo, ta wakããn raheen n'aa enãh P'op Hagã Do ti mejũũ tabed'ëep sa hã Esit buuj sa moo gó naa. Dooh rah'yy genã bã. ²⁶ Jat'iip hadoo tabahapãh pawóp hẽ Isaraéw buuj kep'uuk doo. Mosees karẽn paawã dooh ti d' radoo bã. “Wakããn haa”, nãng, “bẽ wakããn had'yyt hẽ. H'ëed hyb n'aa bẽ kamaj'ĩĩ?”, nãng. ²⁷ Ta see rejãã do aũũj hõm mã Mosees, ti m' taky hadoo ta hã: “Jaa g'eeh hanoo ãã wahẽ n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa? ²⁸ Ý makarẽn manaboh jat Esit buuj tsém hẽ manaboh jat doo da?”, ‡ nãng mãh. ²⁹ Ti m' aj'yy kyyh Mosees maa napãh bã, kejẽn hõm Midijãn hãj n'aa hẽnh. T'ĩĩ hẽnh tabag'ëed dæg kãn ta wakããn nadoo do sa mahang. T'ĩĩ hẽnh takat'ëe dæk. Pawóp hẽ ta taah.

³⁰ Ti m' Es-Tew ky hadoo ênh:

—40 ta baab jawén paa bã P'op Hagã Do ããs kasee Mosees hã tẽeg hõõ gó, b'aa tũũ nu dæg is do kadoo doo gó naa. Banawãng bã, waëe Sinaih hãd nãng do nedaa bã tii. ³¹ B'aa kado né paawã, dooh m' taooj jẽe bã Mosees bahapãh bã, tahyb n'aa meu-unh mãh. T'ĩĩ hẽnh tabahõm bã, p'eets hẽ tabaheg'ããs hyb n'aa, tamaa napãh mã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh her'oot do ta hã: ³² “Ý né hẽ P'op Hagã Doo, a yb h'yy kaha'eeh doo. Ý né hẽ P'op Hagã Doo, Abaraãm, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo”, § nãng mãh. Mosees kajajãn wãt mã tak'ëp tabeyĩm wãt do hyb n'aa. Dooh tahegãã bã t'ĩĩ hẽnh, eỹm wãt do hyb n'aa m'. ³³ Ti m' P'op Hagã Do ky hadoo ta hã: “Makabo nã a tsyym suun, majó geët do k'ããts ma ý hadoo do hyb n'aa, tsyt hẽ takasëew dæk ti wẽ ýĩ. ³⁴ Ý hapãh né hẽ ny hadoo karapé haa rarejãã do Esit hãj n'aa bã. Ý maa napãh sa kyyh rah'yy kame'oot doo. Ti hyb n'aa hỹ pong jé naa ý bahyng ý bed'ëep hyb n'aa Esit buuj sa moo gó naa. Ti hyb n'aa kã, Esit hẽnh õm ý mejũũ, karapé haa t'ĩĩ hẽnh naa mabasog nyyh hyb n'aa”, ** nãng mã P'op Hagã Do kyyh Mosees hã, nãng mã Es-Tew.

³⁵ Ti m' Es-Tew ky hadoo ênh:

—Ti né hẽ ti Mosees ta wakããn raty n'aa ges'yyk do paah. “Jaa hanoo ãã wahẽ n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa?”, nãk paa sa kyyh ta hã. ããs b'aa kadoo doo gó Mosees hã kasee do kyyh hã P'op Hagã Do mejũũ sa wahẽ n'aa pan'aa Mosees bahadoo hyb n'aa, Esit buuj sa moo gó naa ta wakããn tabed'ëep hyb n'aa. ³⁶ Ti né hẽ Mosees èr wahẽ makũ manyyh do Esit hãj n'aa bã naa. Tapahu-unh paa m', hyb n'aa meuj n'aa nãng do tametëeh Esit bã, akajar Hahiin Do hãd nãng doo bã, tabanawãng bã na-ããj hẽ 40 ta baab noo gó m'. ³⁷ Ti né hẽ ti Mosees hahỹỹ da Isaraéw buuj hã ky hadoo doo: “P'op Hagã Do ky n'aa rod ý hadoo do P'op Hagã Do an'oo bã bẽ mahang ganyyh da.” †† ³⁸ Ti né hẽ ti Mosees Isaraéw buuj sa mahang hawãt do paa tabanawãng bã rakata padëek noo gó, waëe Sinaih hãd nãng doo bã ããs her'oot do gadoo doo. Ti né hẽ ti èr wahẽ makũ sa mahang hawãd wãt doo. Ti né hẽ gadoo do paa P'op Hagã Do kyyh ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo, èr wahẽ makũ sa hã tama metëek hyb n'aa. ³⁹ Ti hadoo né paa m', dooh paa m' èr wahẽ makũ raky dahé bã Mosees. Raty n'aa gesyyg wãt mã Mosees. Rakarẽn mã rababaaj hõm p'aa hẽnh Esit hẽnh. ⁴⁰ Ti m' ta hỹỹj hã, Arãw hãd nãng do hã ramejũũ: “Mamoo wãd èr h'yy kaha'eeh do pan'aa, èr pooj rababok hyb n'aa. Dooh ji hapëe bã h'ëed hado ta ti aj'yy Mosees hã, Esit hãj n'aa bã naa èr manyyh doo”, ‡ nãk mã sa kyyh. ⁴¹ Ti noo gó m' ramoo wãd kãn kabariih, booj yb t'aah heen n'aa. Tii bã m' sa masããh wób raneboh bëeh, raju toonh kabarii sa mo haj'aa raweh'ëeh hyb n'aa. ⁴² Ti hyb n'aa m' dawë hã P'op Hagã Do wén kanã dæk sa mahãnh. Tanoo mã wẽ hã habong do rahyb n'aa jew'yyk. Ti hadoo né hẽ takerii dæk P'op Hagã Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã:

“Isaraéw buuj,
hã ý g'eeh ti bẽ banoo ta ti bẽ ejuu doo
40 ta baab banawãng hẽnh bẽ babok noo
gó?

‡ 7:28 Esodo 2.14 § 7:32 Esodo 3.6 ** 7:34 Esodo 3.5, 7, 8, 10 †† 7:37 Dew-Teronom 18.15 ‡‡ 7:40 Esodo 32.1

⁴³ Hã ÿ nado ti bẽ banoo.
 Bẽ kabarii Morók häd näng do tób n'aa its ti
 bẽ mahang bẽ manaa doo.
 Kabarii Repã häd näng do sagõõh n'aa hã bẽ
 h'yy kaha'eeh.
 Ta ti né hẽ kabarii bẽ mo haj'aa, sa hã bẽ
 h'yy ka'eeh hyb n'aa.
 Ti hyb n'aa bẽ ÿ ah'eed n'yyh da bẽ häj n'aa
 bã naa.
 Bẽ ÿ mejũũ da Babirõn panang bahãnh.”§§

Tii da né hẽ P'op Hagã Do kyyh ta ky n'aa
 rod rerih do hã —näng mä Es-Tew kyyh.

⁴⁴ Ti m' Es-Tew ky hadoo ênh:

—Tabanawäng bã ër wahë makũ
 rababok noo gó, P'op Hagã Do sa hã kahesé
 do tób n'aa ramahũũm mä sa sii. P'op Hagã
 Do mejũũ doo da Mosees hã, P'op Hagã
 Do metëeh do hadoo ta hã waëë hã, tii d'
 né paa ratama. ⁴⁵ Josuwéh sa wahë n'aa
 tabahadoo noo gó, ër wahë makũ ramanaa
 sa sii ta ti tób hahỹ häj n'aa bã. Ti noo gó
 Josuwéh bado hõm ta wób sa häj n'aa, P'op
 Hagã Do habëë n'yyh do sa häj n'aa. Tii bã
 kã, ta ti tób ër häj n'aa bã aso had'yyt hẽ.
 Asooh nä paa m' na-ããj hẽ Dawi ër wahë
 makũ sa wahë n'aa tabahadoo noo gó.
⁴⁶ Baad P'op Hagã Do hyb n'aa gadoo mä
 Dawi. Ti tetsëë mä P'op Hagã Do hã, tanoo
 hyb n'aa P'op Hagã Do Jakóh panaa rah'yy
 kaha'eeh do tób n'aa pä s'ëëb tatamaa sooh
 hyb n'aa. ⁴⁷ Tii d' Dawi karën né paawä, ta
 t'aah Saromãw häd näng do tii, P'op Hagã
 Do tób n'aa tatamaa sooh doo. ⁴⁸ Ta tób n'aa
 tamoo wäd né paawä, dooh P'op Hagã Do
 Sahõnh Hẽ Sa Bahãnh Hadoo Do agëë bã
 tób ji tamaa sooh do yt hã. Tii d' né hẽ ta
 ky n'aa rod see her'oot paa P'op Hagã Do
 kyyh:

⁴⁹ “Wë, ÿ bag'ããs do tyng.
 Badäk hahỹ hëej, tsym ÿ tyng hadoo.
 Tii d' tahadoo do hyb n'aa,
 ny hadoo pé tóp ÿ pan'aa ti bẽ karën ti bẽ
 tamaa sooh doo?
 Ny yt hã bẽ ed'oo ÿ kameh'ããk?

⁵⁰ ÿ né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng
 doo”,*** näng mä P'op Hagã Do
 kyyh, näng mä Es-Tew.

⁵¹ Ti m' Es-Tew ky hado kãn Sinedirijo
 ajyy n'aa sa hã:

—Nabuj keh'ũũm bëeh! Ganah'ood bë
 hã. P'op Hagã Do hã h'yy kana'eeh do
 h'yyb hadoo bë h'yyb. P'op Hagã Do hã
 h'yy kana'eeh doo, ta kyyh maa nanapäh
 do hadoo bëeh. Bẽ wahë makũ hadoo né
 bëeh. P'op Hagã Do Sahee hã bë kamaj'ũ,
 bë wahë makũ rabad'oo do paa hadoo né
 hẽ. ⁵² Sahõnh hẽ P'op Hagã Do ky n'aa rod
 p'ooj ub habong do bë wahë makũ rarejãã.
 P'op Hagã Do ky n'aa rod, P'op Hagã Do
 karën doo da hawät do kajaa do ky n'aa
 her'oot doo, bë wahë makũ radej'ëep paah.
 Hỹy kã, Baad Had'op Do kajaa bã kã, bë
 h'yy kawareem ta wë, bë dajëeb kãn. ⁵³ Æãs
 an'oo däg né paawä bë hã P'op Hagã Do ky
 n'aa jaw'yyk doo, dooh bë ky dahé bã —
 näng mä Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa
 sa hã.

⁵⁴ Ti m' Es-Tew kyyh ramaa napäh bã m',
 tak'ëp mä rah'yy gaëej bong. Kawaj'ããn
 bong mä ta wë. ⁵⁵ Ti m' Es-Tew P'op Hagã
 Do Sahee baad tah'yyb mahũũm. Ti m' wë
 hã tabahëg'ããs, ti m' tabahapäh P'op Hagã
 Do hejój, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo
 doo. Tahapäh Jesus hageët do P'op Hagã Do
 hub hënh, takaweh'ëeh doo bã. ⁵⁶ Ti m' taky
 hadoo:

—Bë hegãã! —näng mäh. —Wë kas'ëës do
 ÿ hapäh. Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
 Do ÿ hapäh na-ããj hẽ, P'op Hagã Do hub
 hënh —näng mäh.

⁵⁷ Ti m' sa nabuuj ragetsëë padëek sa
 moo me. Tak'ëp mä rageëënh. Ta wë m'
 rawaj'aa padëek. ⁵⁸ Ti m' Es-Tew rabado
 nyyh panang bã naa. Ti m' rabakut pä
 me, tadajëp hyb n'aa. Ti m' Es-Tew ky n'aa
 daap menyyh do sa hatsë hebaan doo, sa
 hã padëek doo, rakebo bëeh rabakut hyb
 n'aa pä Es-Tew hã. Aj'yy wanehëh nä doo,
 Saw-Ru häd näng doo, enãm ti nuuj jé sa
 saroor hebaan doo.

⁵⁹ Ti m' rabakut bã, Es-Tew ky n'aa etsëë
 mäh. Hahỹy d' mä ta kyyh:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, magado
 hëp ÿ tym —näng mäh.

⁶⁰ Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng.
 Ti m' tak'ëp mä taky hadoo:

—Jesus hyb n'aa jawyk doo, säm ÿ mabaaj manä sa hä —näng mäh.

Ti m' tadajëb kån.

8

¹ Taw'ääts mä Saw-Ru hä Es-Tew dajëp doo.

Jesus hä h'yy ka'eeh do Saw-Ru rejää do panyyg n'aa hahÿÿh

Ti noo gó né hë m' radu doo rarejää do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Jerusarënh panang bä. Ti hyb n'aa m', sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raketyn bong Judah häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä na-ääj hë. Jääm hë Jerusarënh bä ha'yyim 12 hedoo do Jesus mejüü doo. ² Ti m', Es-Tew radaj'ëep jawén paa bä m', ta wób P'op Hagä Do weh'ëeh do rabahõm, radakä jëng hyb n'aa Es-Tew kamag n'aa. Tak'ëp mä rabaód bong ta hyb n'aa. ³ Saw-Ru kä, tarahejää Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hë tabahëg'ääs tób yt hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do tabesoos hyb n'aa. Tamejüü mä radewëes Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ajyy ÿÿj sii hë.

Samarija buuj raky n'aa napäh do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴ Ti m' ketyn bok do rabaher'oot Jesus ky n'aa ramahõm me. ⁵ Ti m' sa seeh, Pirip häd näng doo, bahõm kån panang hënh Samarija häd näng do häj n'aa bä. T'ii hënh tabaher'oot sa hä Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa. ⁶ Ti m' panang buuj rabahapäh bä Pirip pehuunh doo, baad mä ramatakëe ta kyyh. ⁷ Pirip hebë karap'aar h'yyb nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo. Rabenyyh bä sa hä hanäng doo, tak'ëp mä rageënh. Hajök k'yy gedóm doo, seäk do heso hõm. ⁸ Ti hyb n'aa tak'ëp panang buuj ratsebé.

⁹ Pirip kaja pooj jé sa mahang ti awät aj'yy Simaw häd näng doo, mehëm do paah. Hajök mä tawahed'ii Samarija buuj. Ta daaj hë, ta hä hë takasab'ee, ta hä hë tahyb n'aa jawyk do hyb n'aa. ¹⁰ Sahõnh hë, hyb n'aa jewyk doo, hyb n'aa sekog is do na-ääj hë raky daheeh mä ta kyyh. Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta ky n'aa:

—Ta ti aj'yy gó P'op Hagä Do hejój tak'ëp hadoo do kametëeh —sa nooh.

¹¹ Báp peej däg tamehëm doo me panang buuj Simaw wedii, rawén ky süüt. ¹² Pirip kajaa bä kä, ta her'oot mä sa hä P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo, Jesus Kristo ky n'aa hanäm do na-ääj hë. Ti m' raky daheeh bä Jesus ky n'aa, ranu gemuun hõm ajyy ÿÿj na-ääj hë. ¹³ Mehëm do paa na-ääj hë taky daheeh Jesus ky n'aa. Ti sii hë ranu gemuun wät. Ti m' jé pad'yyt hë tabawäd däg kån Pirip sii. Tameuunh tak'ëp Pirip pehuunh doo, hyb n'aa meuj n'aa näng do tahapäh do hyb n'aa.

¹⁴ Ti m' Jesus mejüü do Jerusarënh bä haj'eenh do raheen n'aa enäh bä m' Samarija buuj raky daheeh do P'op Hagä Do ky n'aa, ramejüü mä Peed Jowäw daheeh, t'ii hënh rabaheg'ääs hyb n'aa. ¹⁵ Rakaja hõm bä t'ii hënh, raky n'aa etsëe Samarija buuj Jesus hä rah'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo hyb n'aa ta Sahee sa h'yyb gó. ¹⁶ Dooch nä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó, ranu gemuun up Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do häd gó. ¹⁷ Ti m' Peed Jowäw daheeh moo tooj wät mä sa nuu gó. Ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëe suun kån mä sa h'yyb tym gó.

¹⁸ Ti m' Simaw mehëm do paa bahapäh bä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb tym gó hajëng do ramoo toonh bä sa nuu gó, takarën paawä m' tanoo sa hä dajëer, tii d' ranoo tabahajaa hyb n'aa. ¹⁹ Hahÿÿ d' mä ta kyyh Peed sa hä:

—Bë an'oo hä ÿÿ, tii da ÿ bahajaa hyb n'aa, ÿ moo sooh bä sa nuu gó, P'op Hagä Do Sahee bajëng hyb n'aa sa h'yyb tym gó —näng mä mehëm do paa kyyh.

²⁰ Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hë paawä õm a dajëer daheeh P'op Hagä Do aw'oong hõm baad tanadoo hënh, ji matym n'aa ji hä P'op Hagä Do anoo do makarën metsëe do hyb n'aa dajëer me —näng mäh. ²¹ Baad nado a h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa dooch ää sii mamoo wäd bä —näng mäh. ²² —Meréd hõm ta ti nesaa doo, tii d' mabahed'oo doo da. Maky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä. Tii bä da apäh õm tat'yyd mehün, tii bä da apäh nesaa do mahyb n'aa newëe do tado hõm. ²³ ÿ hapäh né hë a h'yyb gó hanäng doo. Õm h'yy gaënh mah'yy kajew'ëes do hyb n'aa. Nesaa do õm tah'yyb mahüüm.

24 Ti m' Simaw ky hadoo:

—ÿ karën paawä bē ky n'aa ets'ēē hēp ŷ n'aa, bē her'oot do tanadäng hyb n'aa hä ŷŷ —näng mäh.

25 Ti m' Jesus ky n'aa raheer'oot jawén paa bä, P'op Hagä Do kyyh rametēek jawén paa bä, Peed Jowāw daheeh rababaaj hōm kån Jerusarēnh hēnh. Samarija buuj sa panang bä ramabaaj hōm me, ranu kejäk doo bä, raheer'oot Jesus panyyg hanäm doo.

Etsijop häj n'aa buuj hä Pirip her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahŷŷh

26 Ti m', ta jawén Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ääs see her'ood kån mä Pirip hä. Ti m' ääs ky hadoo:

—Ahōm banawäng do tyw n'aa me Gasa hēnh hahyng do Jerusarēnh bä naa —näng mäh.

27 Ti m' Pirip bahōm kån. Ta tyw n'aa me takataa mä aj'yy hä, Etsijop häj n'aa buuj. Hyb n'aa jawyk ti aj'yy. Etsijop buuj sa wahē n'aa ŷŷnh, Kån-Das häd näng do kaser n'aa. Sa wahē n'aa dajēer hagä n'aa ti aj'yy. Jerusarēnh hēnh tahewäd nä, P'op Hagä Do tahyb n'aa esee do hyb n'aa. 28 Tamabaaj nä me kä, ta hood gó kawaaro takyyk doo gó tabasooch bä, taner'oot P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paah. 29 Ti m' P'op Hagä Do Sahee ber'oot Pirip h'yyb gó:

—Ahōm nä ta wē —näng mäh.

30 Ti m' takata däk bä ta hä, tamaa napäh taner'oot do Isajas erih do paah. Ti m' tabeaanh ta hä:

—Äkä, maaaa napäh ti maner'oot doo? —näng mäh.

31 Ti m' aj'yy hadoo do ky hadoo Pirip hä:

—Nyy da ti ŷ maa napäh? Dooch metēek pé hä ŷ ta ky n'aa —näng mäh.

Ti m' tabatsyyd kån Pirip gatsēg sooh hyb n'aa ta pa.

32 Hahŷŷ d' ti aj'yy ner'oot doo:

“B'éé radaj'ēep do hadoo ta tii.

B'éé t'aah hadoo, dooh ta kyy pé ta wii ragekää bä.

Ti hadoo tii. Dooch ter'ood bä.

33 Rarejäã, rej'ees ta ky n'aa.

* 8:33 Isajas 53.7-8

Sahōnh hē tak'ēp baad nadoo do ramoo bok ta hä.

Dooch P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo da tado bä ti ramoo bok ta hä.

Dooch da her'oot pé ta panaa ky n'aa, radaj'ēep do hyb n'aa.”*

34 Ti m' aj'yy beaanh Pirip hä:

—Jaa ky n'aa Isajas her'oot? Ta daaj hē ta ky n'aa, ta see ky n'aa apäh? —näng mäh.

35 Ti m' Pirip du doo taheer'oot do taner'oot do hä, P'op Hagä Do kyyh see hä, sahōnh hē Jesus panyyg hanäm do ky n'aa.

36 Ti m' ratabēs bä naēng banäng bä aj'yy ky hadoo:

—Babä ti majat naēng —näng mäh. —

Tahajaa ŷ manu gemuun? —näng mäh.

[37 Ti m' Pirip ky hadoo:

—Tak'ēp mah'yy kae bä, tahajaa —näng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—ÿ ky daheeh. P'op Hagä Do t'aah né hē Jesus Kristo —näng mäh.]

38 Ti m' aj'yy mejūū ta sii habok do rabaym hyb n'aa. Tii bä kä m', rabawēej bēej kån tame. Ti m' Pirip nu gemuun wäd kån. 39 Ti m' rabas'oob n'yyh bä tame naa Pirip P'op Hagä Do Sahee mahūūm kån. Dooch aj'yy hapēē wäd bä. Ahōm kån mä tahahōm hēnh. Tsebē mä tahōm bä. 40 Ti m' Pirip ganä wät panang Asot häd näng doo bä. Ti m' tabahōm kån Sesareja hēnh. Tamahōm me m' taheer'oot Jesus panyyg hanäm do sahōnh hē panang bä.

9

Saw-Ru hä Jesus kasee do panyyg n'aa hahŷŷh

1 Ti noo gó né hē Saw-Ru h'yy kaneréd tahehō Jesus hä h'yy ka'eeh doo, tadej'ēep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do hä 2 tetsēē rerih do raky n'aa jaw'yyk doo, tabahōm hyb n'aa panang Damas-Ko häd näng doo hēnh. T'ĩ hēnh takarēn paawä tametēeh kerih doo, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä, tamoo mesoo hyb n'aa paawä, tamanaa hyb n'aa paawä Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh hēnh. Takarēn paawä tamanaa ajyy ŷŷj sii

hē. ³ Ti m' tabedaa dāk bā Damas-Ko, tii bā gabarēeh do ta bag p'op naa gabar'eëng wāt ta hahād hā. ⁴ Tūū m' tabadēē jat tii bā. Ti m' tamaa napāh kyyh ta hā her'oot doo:

—Saw-Ru, Saw-Ru, h'ēēd hyb n'aa ŷ marejāā?

⁵ —Jaa ōm Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo? —nāng mā Saw-Ru.

—ŷ né hē, Jesus marejāā doo —nāng mäh.

⁶ —As'eëg g'ēēd! Ahōm nā panang hēnh. T'ī hēnh rabaheer'oot a hā nyy da mabad'oo do pan'aa —nāng mā Jesus kyyh.

⁷ Ta sii habok do ramaa napēē né paawā ta ti kyyh, dooh m' rahapāh pēh. Ti hyb n'aa rah'yyb panado bong. ⁸ Tii bā m' Saw-Ru as'eëg gēēt. Tahegāā paawā, dooh tahapēē wād bā.* Ti hyb n'aa ramoo maso hōm tabawāt hyb n'aa. Ti m' ramahūūm kån Damas-Ko panang hēnh. ⁹ T'ī hēnh nawa wād, neëg wād, ty tamaa wād, tamawoob hē m' ta āh.

¹⁰ Ti m', Damas-Ko bā ti awāt mā Jesus hā h'yy ka'eeh do seeh, Ananijas hād nāng doo. Ti m' Jesus kasee ta hā ta s'eëh hadoo doo gó. Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ananijas —nāng mäh.

—H'ēēd? Bā agēēt ŷŷh, Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo —nāng mäh.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ahōm aj'yy Judas hād nāng do tób hēnh. Ta tyw n'aa “Dajang Doo” hād ramaneēēnh do hahād hā ta tób basooh. T'ī hēnh mameaaj aj'yy Saw-Ru hād nāng doo, Tas hēnh naa. P'op Hagā Do hā taky n'aa et-sēē. ¹² Ta s'eëh hadoo doo gó tahapāh aj'yy Ananijas hād nāng do hajēē suun doo, ta nuu gó ta mooh tadasooh doo, p'aa hēnh tabahapēē dāk hyb n'aa —nāng mā Jesus Ananijas hā.

¹³ Ti m' Jesus kyyh tamaa napāh bā m', Ananijas ky hadoo:

—Wahēh ŷ n'aa, hajōng ta ky n'aa raheer'oot hā ŷŷ. Sahōnh hē ŷ ky n'aa napāh nesaa do tamoo wāt do Jerusarēnh bā, a hā h'yy ka'eeh do sa hā —nāng mäh. ¹⁴ —Wawēē hē tabana hŷŷ kā. P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa raky n'aa jaw'yyk doo me tabana, tadewäts

bēeh hyb n'aa a hād gó h'yy ka'eeh doo —nāng mā Ananijas kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ahōm nā. Ahōm né hē t'ī hēnh. ŷ asēēw dāk panāk ŷ n'aa tabahadoo hyb n'aa, kēh ŷ n'aa tabaheer'oot hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa hā, sa wahē n'aa sa hā, Isaraéw buuj sa hā na-āāj hē —nāng mäh. ¹⁶ —ŷ metēēh da ta hā tak'ēp tabahoop do pan'aa hēp ŷ n'aa —nāng mā Jesus.

¹⁷ Ti m' Ananijas bahōm kån Saw-Ru yt gā doo hēnh. Tabajēē suun jawén paa bā m', ta moo tadasooh Saw-Ru nuu gó. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Saw-Ru, wakān ŷ hado dāk ōm hŷŷ kā —nāng mäh. —Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, ta tyw n'aa me a hā kasee doo, ti né hē ŷ tamejūū a wē ŷ bana hyb n'aa, p'aa hēnh mabahapēē dāk hyb n'aa, P'op Hagā Do Sahee a h'yyb tym gó tabajēng hyb n'aa —nāng mäh.

¹⁸ Ti m' nayyw hē m' Saw-Ru matym gó naa kajāg bēeh tah'ŷŷb pād hadoo. Ti m' p'aa hēnh tabahapēē dāg kån. Ti m' tabas'eëg gēēt, ti m' ranu gemuun wāt. ¹⁹ Ti m' tabawēh jawén paa bā m', h'yyb hejooj dāg kån p'aa hēnh. Ti m' Damas-Ko panang bā tabaym dó Jesus hā h'yy ka'eeh do sa mahang.

²⁰ Ti m', nayyw hē Saw-Ru du doo taheer'oot do tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do yt hā. P'op Hagā Do T'aah né hē Jesus, tamaher'oot mā kat'aa do sa hā. ²¹ Sahōnh hē maa new'eē do rahyb n'aa meuunh mäh. Hahŷŷ d' mā raky n'aa her'ood bong:

—Ti né pa doo aj'yy Jesus hād gó h'yy ka'eeh do rejāā do Jerusarēnh bā. Ti né paa wawēē hē hana doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh hēnh tamahūūm hyb n'aa, P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa sa moo gó tahaēēnh hyb n'aa? —nāk mäh.

²² Ky n'aa jawyk doo me Saw-Ru her'ood magyys hē tii bā sa hā. Jesus né hē ti P'op Hagā Do Ky Dāng Doo, baad ub tametēēh sa hā. Ti hyb n'aa Judah buuj Damas-Ko bā haj'eenh do h'yyb manepēē bong ta kyyh hā.

* **9:8** Tawén nahapēē wāt, Jesus bag gabarēeh do tahapāh do hyb n'aa.

²³ Ti m', hajõõ ta ä jawén paa bä Judah buuj rakaner'oot radaj'ëep hyb n'aa Saw-Ru. ²⁴ Ti hadoo né hë, Saw-Ru ky n'aa napäh rakaner'oot doo. Adëb bä, atsëm na-ãäj hë ta majiï ragada sa panang tyw n'aa noo bä, radaj'ëep hyb n'aa paawä m'. ²⁵ Ti m' Saw-Ru Jesus hä h'yy ka'eeh do rabah'yyh ta hadë n'aa hä naa arook gó. Tii bä kä m' tabahõm kån.

²⁶ Takaja hõm bä Jerusarënh hënh, takarën paawä m' Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd däk. Sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do rajeÿÿm mä ta hä. Dooch raky dahé bä te hub tado bä Jesus hä Saw-Ru h'yy ka'eeh doo. ²⁷ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do seeh, Béh-Nabéh häd näng doo, mahüüm mä Saw-Ru, tametëeh hyb n'aa Jesus mejüü do sa hä. Béh-Nabéh her'oot sa hä Jesus kasee do Saw-Ru hä ta tyw n'aa me Damas-Ko hënh tahahõm noo gó ky n'aa, Saw-Ru hä Jesus her'oot do ky n'aa na-ãäj hë. Béh-Nabéh her'oot na-ãäj hë sa hä, nyy da h'yyb neÿÿm doo me Jesus ky n'aa Damas-Ko bä Saw-Ru her'ood wät. ²⁸ Ti m' Saw-Ru bayyw kån Jerusarënh hënh. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd däg kån. Neÿÿm doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do häd gó tabahe'oot Jesus ky n'aa. ²⁹ Ti m' tabahe'oot Judah buuj ta s'ee hënh hena doo, Gereg kyyh her'oot do sa hä. Ky kedak sa sii. Ti m' rakarën paawä m' radaj'ëep. ³⁰ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä radaj'ëep rakarën doo, ramahüüm kån Saw-Ru panang Sesareja häd näng doo hënh. Tii b' naa ramejüü panang Tas häd näng doo hënh.

³¹ Ti m' baad rababok Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä, Garirej häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä habong doo. Dooch rarejä bä. Ti m' baad rah'yy kae kån, dooh rah'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Jesus hä h'yy ka'eeh do kah'üüm P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. P'op Hagä Do hä raweh'ëeh baad rababok do hä.

Enejas Peed haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

³² Ti m' sahõnh hë panang Peed beg'ääs, Jesus hä h'yy ka'eeh do tabahehëen hyb n'aa. Tamahõm me tabeg'ääs Jesus hä h'yy ka'eeh doo, panang Rida häd näng doo bä

habong doo. ³³ T'iï hënh tamamuun aj'yy Enejas häd näng doo. K'yy gadóm mä tii. 8 ta baab tabasooch ta tyng jó. ³⁴ Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Enejas, Jesus Kristo õm tahaso däk — näng mäh. —As'ëeg g'ëed, menyyw a tyng majasooch doo —näng mäh.

Ti m' nyyw hë Enejas bas'ëeg gëet. ³⁵ Ti m' Rida panang buuj, Sarõn panang buuj na-ãäj hë, rabahapäh bä kä Enejas has'oo däk doo, rah'yy kae kån Jesus hä.

Doh-Kas panyyg n'aa hahÿÿh

³⁶ Ti noo gó, panang Jopéh häd näng doo bä, ti awät ÿÿnh Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Ta häd mä Tabita. Gereg kyyh ramaneëenh mä Doh-Kas. Baad mä tamoo wät, tamasaa had'yyt hë kas'uut doo. ³⁷ Ti noo gó kä ta nahëe näng, ti tadajëp. Ti m' rabahets'yyt ta kamag n'aa paah, ti m' ramasäg kån ta gawakõ p'op gadäk doo gó. ³⁸ Ti m' Rida panang bä Peed bawät Jopéh buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä, ramejüü pawóp hë ajyy Peed rabats'yyt hyb n'aa. Jopéh nedaa bä ti Rida panang. Ti m' raka-jaa bä raky hadoo Peed hä:

—Nyyw hë äã karën mabahõm Jopéh hënh —näk mäh.

³⁹ Ti m' Peed bahõm kån sa sii. Takajaa bä m' ramasäg kån kamag hasooch hënh. Ti m' ÿÿj patug tema bok do Peed hä ranu sabug däk. Raba'oot bä m' rametëeh ta hä tamo haj'aa paa sa saroor tahedëp noo gó. ⁴⁰ Ti m' Peed mejüü mä raban'yyh dó. Ta taron nu paa me m' tabahyy häng, taky n'aa etsëe mäh. Taheg'ääs kamag wë, ti m' taky hadoo:

—Tabita, as'ëeg g'ëed! —näng mä Peed.

Tabita begäã däk mä tii bä. Peed taba-hapäh bä, nu gas'ëeg sooh. ⁴¹ Ti m' Peed moo ej'ooj sëek. Ti m' tanaëej kån mä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, patug tema bok doo. Tametëeh sa hä tabedëb däk bä kä. ⁴² Jé pad'yyt hë Jopéh panang bä raky n'aa napäh ta tii, ti hyb n'aa m' hajõk rah'yy kae kån mä Jesus hä. ⁴³ Ti m' Peed bayyw g'ëed kån hajõng ta äh ta ti panang bä, Simaw, sa masääh byyh s'ëeb tahem'aa do tób bä.

10

Aj'yy Kóh-Nerijo häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Panang Sesareja häd näng doo bä m' ti awät mä aj'yy Kóh-Nerijo häd näng doo. Isaraéw buuj nado m' tii. Roma buuj warahén n'aa 100 hadoo do sa wahë n'aa. Itarija warahén n'aa t'ĩ hēnh kat'aa do sa häd. ² P'op Hagä Do hã Kóh-Nerijo h'yy ka'eeh, Judah buuj rah'yy ka'eeh do hadoo. Sahõnh hē ta tób yt haj'eenh do rah'yy ka'eeh na-ãj hē P'op Hagä Do hã. Kóh-Nerijo heno mä dajēer kas'uut do Judah buuj sa mahang habong do sa hã. P'op Hagä Do hã m' taky n'aa hetsē. ³ Ti m', ta see pé noo gó m', tug bä m', ta s'ēeh hadoo do tabahapäh. Ta s'ēē gó baad mä tabahapäh P'op Hagä Do ääs ta wē hana doo. Hahÿÿ d' ääs kyyh ta hã:

—Kóh-Nerijo —näng mäh.

Ti m' h'yyb eÿÿm doo me Kóh-Nerijo heg'ääs ääs wē, ti m' taky hadoo:

—H'ēēd, tak'ēp hyb n'aa jawyk doo? —näng mäh.

⁴ Ti m' ääs ky hadoo:

—P'op Hagä Do gadoo a kyyh ta hã maky n'aa hetsē doo. Tahapäh na-ãj hē kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo —näng mäh. ⁵ —Mamejõ a sii moo heb'oooh do wób Jopéh hēnh rabahõm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. ⁶ Simaw, sa masãäh byy s'ēēb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh —näng mä ääs kyyh ta hã.

⁷ Ti m' ääs dawuh jawén paa bä kä m', Kóh-Nerijo naēenh pawóp hē ta sii moo heb'ook doo, warahén see sii hē P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Ta karom see né hē m' ti warahén. ⁸ Ti m' taher'oot sa hã sahõnh hē tahapäh doo. Ti m' tamejũũ Jopéh panang hēnh rabahõm hyb n'aa.

⁹ Ti m' jati péh, Kóh-Nerijo mejũũ do rabe-daa däk bä Jopéh hēnh, Peed basēēk tób jó, basatē doo bä, taky n'aa etsēē hyb n'aa. Wasyk mäh. ¹⁰ Asa däk mäh. Takarēn paawä m' ta tä tabawēh. Ta tä ramoo boo nuuj jé m' s'ēēh hadoo tahapäh. ¹¹ Ti m' ta s'ēēh hadoo doo gó m' tahapäh wē noo kas'ēēs doo. Ti m' hÿ pong jé naa ta hood pãän hadoo do bahyng tabagēēt bä. Ta sasu

hã ta hood pãän kamewyyt. ¹² Ta gó tabanäng mä har'ēēng, tababo n'aa, taw'ēēd sii hē. Ta mahang ti anäng Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ranawēh doo. ¹³ Ti m' tamaa napäh kyyh her'oot do ta hã:

—As'ēēg g'ēēd. Manaboh a tä —näng mäh. Ti m' Peed ky hadoo:

¹⁴ —DooH Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo. DooH ÿ hewē bä nesaa doo, maganen'aak doo —näng mäh.

¹⁵ Ti m' kyyh ber'oot p'aa hēnh:

—Mamaneēēj manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo —näng mäh.

¹⁶ Tamawoob nuu me m' ta ti kyy ber'oot ta hã. Ti m' nayyw hē hÿ pong jé pãän hadoo do basēēk p'aa hēnh. ¹⁷ Ti m' Peed hyb n'aa newēē nyy d' tahanäng pé ti ta s'ēēh. Ti nuuj jé né hē m' Kóh-Nerijo mejũũ do rakajaa Simaw häd näng do tób noo bä. Ramana me m' rabeaanh Simaw tób. ¹⁸ Ti m' rabeaaj kãn Peed tagēē bä.

¹⁹ Ti m' Peed hyb n'aa newēē nä bä ta s'ēēh hadoo doo, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo ta hã ta h'yyb gó:

—Tamawoob hē ajyy õm resoos —näng mäh. ²⁰ —As'ēēg g'ēēd, ahyy sa wē. Ahõm né hē sa sii, ÿ né hē mejũũ a wē rabana hyb n'aa —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

²¹ Ti m' Peed bahyy kãn sa wē. Ti m' taky hadoo sa hã:

—ÿ né hē bē eanh doo —näng mäh. —H'ēēd hyb n'aa bē wén n'aa? —näng mäh.

²² Ti m' ajyy raky hadoo:

—Kóh-Nerijo häd näng doo, 100 hedoo do warahén sa wahë n'aa seeh, äã tamejũũ —näk mäh. —P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh. Baad hadoo do moo hew'ēēt do ta ti aj'yy. Sahõnh hē Judah buuj raj'aa etsē ta hã. P'op Hagä Do ääs see kas'ee wät mä ta hã. Ta hã tamejũũ mä õm ranaēēnh hyb n'aa, ta tób hēnh mabeg'ääs hyb n'aa, ta hã maba-her'oot hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' Peed batsyyd kãn tób hēnh, t'ĩ hēnh rabawēh, raba'ÿÿh hyb n'aa. Ti m' jati pé Peed bahõm kãn sa sii. Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Jopéh panang bä habong do rahada mäh.

24 Ti m' jat'iip hadoo rakajaa Sesareja panang bä. T'ĩ hēnh Kóh-Nerijo, ta wakāän, ta najiis tats'yyt do ragada mäh. 25 Ti m' Peed kajaa bä Kóh-Nerijo tób bä, Kóh-Nerijo ahyy häng tũũ ta taron nu paa me, Peed taweh'ēeh hyb n'aa. 26 Ti m' Peed mejũũ tabas'ēeg gēet hyb n'aa, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ēeg g'ēed! —näng mäh. —Aj'yy ȳȳh. A da hadoo do né hē ȳȳh. P'op Hagä Do nado ȳ h̄ȳh —näng mäh.

27 Ti m' Peed ber'oot bä m' ta sii, ajēē suun mä tób gó. Ti m' hajök do t'ĩ hēnh kat'aa do tabahapäh. 28 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bē hapäh né hē, Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä Judah buuj nadoo do mahang Judah buuj raboo bä. Dooh tan'oo bä sa tób yt hã Judah buuj ajēē suun bä. Ti hadoo né hē, s'ēeh hadoo doo gó ȳ P'op Hagä Do metēek ȳ mananeēeh hyb n'aa baad nadoo doo, P'op Hagä Do ganadoo doo, ta wób —näng mäh. 29 —Ti hyb n'aa ȳ ranaēej bä, ȳ gadoo ȳ rats'yyt doo. Nayyw hē ȳ bana —näng mäh. —Maher'ood h'ēed hyb n'aa ȳ maneēeh —näng mä Peed kyyh.

30 Ti m' Kóh-Nerijo ky hadoo:

—Ji meheet pé ta ä däg, da hē, tug bä ȳ ky n'aa etsēē bä, tii bä pój ȳ jé takasee aj'yy. Gabarēeh ta saroor. 31 Ti taky hadoo hã ȳȳ: “P'op Hagä Do maa napäh a kyyh ta hã maky n'aa hetsē doo. Tahapäh na-ãäj hē kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo”, näng. 32 “Mamejō a sii moo heb'oo do wób Jopéh hēnh rabahōm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. Simaw, sa masāäh byy s'ēeb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basoo”, näng ääs kyyh hã ȳȳ. 33 Ti hyb n'aa nayyw hē ȳ mejũũ òm ranaēeh hyb n'aa. Baad tanyy né hē ti mabana —näng mäh. —Sahōnh hē äã kata däk P'op Hagä Do matym gó, äã matakēē hyb n'aa P'op Hagä Do mejũũ do maher'oot do äã hã —näng mä Kóh-Nerijo kyyh.

34-35 Ti m' Peed du do kãn taher'oot do sa hã:

—Baad ȳ bahapäh h̄ȳ kã, sahōnh hē badäk hah̄ȳ haw'ãäts hē hãj n'aa babuuj ta hã h'yy ka'eeh doo, baad hadoo do moo b'ook do P'op Hagä Do gadoo. Séd hã ji P'op Hagä Do gadoo —näng mä Peed.

36 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē ky n'aa napäh P'op Hagä Do taher'oot do äã hã, Isaraéw buuj sa hã: Jesus Kristo dajep ji hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh P'op Hagä Do majĩ ji do boo bä. Tahajaa ta najiis ji hado däg bä h̄ȳ kã. Sahōnh hē badäk hah̄ȳ hã habong do sa wahēh ti Jesus. 37 Bē ky n'aa napäh né hē Jesus moo wäd wät do Judah hãj n'aa bä, Jowāw nu gahem'uun do her'oot do jawén paa bä Garirej hãj n'aa bä ji nu gemuun hōm do ky n'aa. 38 P'op Hagä Do hejój, ta Sahee na-ãäj hē Jesus Nasaréh buuj tah'yyb mahũũm, P'op Hagä Do an'oo bä. Jé pad'yyt hē baad hadoo do Jesus moo wäd wät. Taheso sahōnh hē Dijab* rejãã doo. Sahōnh hē ta ti Jesus bahajaa, ta sii P'op Hagä Do bawät do hyb n'aa. Bē ky n'aa napäh né hē ta tii. 39 Baad äã bahapäh sahōnh hē Jesus moo wäd wät do Judah buuj sa hãj n'aa bä, Jerusarēnh panang bä na-ãäj hē. Ti hyb n'aa äã wén her'oot äã hapäh doo. Ta jawén kã rabepēem däk b'aa hã kajatsēk do hã, tadajep hyb n'aa. 40 Tadajep jawén paa bä, tamawoob däg ta äh, taganä wät P'op Hagä Do an'oo bä. Ta jawén takas'ee kãn äã hã P'op Hagä Do an'oo bä. 41 Dooh sahōnh hē Judah buuj sa hã takas'ee bä. Jããm hē äã hã takasee, äãh, P'op Hagä Do asēew bong doo, ta t'aah ky n'aa äã baher'oot hyb n'aa. Äã awēē bong, äã eēg bong Jesus sii taganä wät do jawén paa bä —näng mä Peed.

42 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Äã tamejũũ ta ky n'aa äã baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã. Äã tamejũũ äã maher'oot hyb n'aa, ti né hē ti sahōnh hē hedep doo, dejep do paa na-ãäj hē sa ky n'aa etyy n'aa P'op Hagä Do an'oo bä. 43 Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'ood wät paa ta ky n'aa. Hah̄ȳ da raheer'oot doo: Jé ta hã h'yy ka'eeh do sa h'yyb tym gó hanäng do nesaa do P'op Hagä Do awug hōm da, sa hyb n'aa Jesus dajep do hyb n'aa.

* 10:38 Gereg kyy me ramaneēeh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

⁴⁴ Ti m' Peed er'oot nä m', sahõnh hē ta kyyh maa new'ëe do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng. ⁴⁵ Ti m' Judah buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Peed sii han'aa doo, rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do Sahee Judah buuj nadoo do sa h'yyb gó tabajëng do hyb n'aa. ⁴⁶ Ramaa napäh mä kyy wób me rer'oot doo, P'op Hagä Do raj'aa etsë doo. ⁴⁷ Ti m' Peed ky hadoo:

—Doo hewaap pé ranu kemuun hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee bajëng do hyb n'aa sa h'yyb gó, èr hä tabajëng do hadoo —näng mä Peed.

⁴⁸ Ti m' Peed mejüü ranu gemuun hyb n'aa Jesus Kristo häd gó. Ti m' retsëe sa sii Peed baym hyb n'aa dó.

11

Peed maher'oot do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habok do na-ääj hē raky n'aa napäh Judah buuj nadoo do na-ääj hē ragadoo do P'op Hagä Do panyyg. ² Ti m' Peed kaja hõm bä kä Jerusarēnh hēnh, Judah buuj wób Jesus hä h'yy ka'eeh doo, masuuj noo byyh kehõk doo, ranabuuj gedoo mä Peed. ³ Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta hä:

—Häd n'aa mabajëe suun Judah buuj nadoo do sa tób gó? Häd n'aa mabaweh sa sii? —näk mäh.

⁴ Ti m' baad Peed baher'oot sa hä sahõnh hē tahapäh do tahewäd nä hēnh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

⁵ —Panang Jopéh häd näng doo bä ÿ bagëe wät bä, ÿ ky n'aa etsëe bä, s'ëeh hadoo hä ÿÿ. ÿ hapäh hÿ pong jé naa tabahyng, ÿ bagëet bä, ta hood pään hadoo doo. Ta sasu hä pään kamewyyt. ⁶ Baad ÿ baheg'ääs h'ëed ta gó hanäng péh. Tii bä har'ëeng, tababo n'aa, taw'ëed sii hē ÿ hapäh ta gó. Ta mahang ti anäng èr ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa èr naweh doo. ⁷ Ti ÿ maa napäh kyyh her'oot do hä ÿÿ: “As'ëeg g'ëed. Manaboh a tä”, näng mä hä ÿÿ. ⁸ Ti ÿ ky hadoo: “Doo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Doo ÿ hewë bä nesaa doo, maganen'aak doo”, näng këh ÿÿ. ⁹ Tii bä hÿ pong jé naa kyyh her'oot p'aa hēnh hä ÿÿ: “Mamaneëj manä nesaa doo

me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo”, näng mä ta kyyh. ¹⁰ Tamawoob nuu me ta ti kyyh ber'oot hä ÿÿ. Ti m' nyyw hē hÿ pong jé pään hadoo do basëek p'aa hēnh. ¹¹ Ti noo gó né hē tamawoob hē ajyy, Sesareja hēnh naa ramejüü doo, rakajaa ÿ bagä bä. ÿ rahahëen rawén n'aa. ¹² Tii bä P'op Hagä Do Sahee ÿ tamejüü sa sii né hē ÿ bahõm hyb n'aa. Ti ää bahõm kån. B'ëeh hahÿ ji ma poo oow see pé ajyy èr hÿÿj hedoo doo, si ÿ rabahõm. Séd hä ää bajëe p'ëe aj'yy tób yt hä. ¹³ Ti aj'yy baher'oot ää hä ta tób yt tahapäh do ääs, hahÿÿ da m' ta sii her'oot doo: “Mamejõ Jopéh panang hēnh Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. ¹⁴ Taher'oot da a hä nyy da bë P'op Hagä Do bed'ëep nesaa do mahänh, ta sii bë baboo had'yyt hyb n'aa hÿ pong jé, õm, a tób yt haj'eenh doo”, näng ääs ta hä —näng mä Peed kyyh tamaher'oot do sa hä.

¹⁵ Ti m' ahõm nä Peed kyyh:

—ÿ du doo bä ÿ her'oot do sa hä, sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, pooj jé èr h'yyb gó tabajëng do hadoo. ¹⁶ Ti ÿ hyb n'aa esee Jesus her'oot do paah: “Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wät naeng me. Hÿÿ kä bë hä P'op Hagä Do anoo da ta Sahee bë h'yyb tym gó.” ¹⁷ Sa hä P'op Hagä Do an'oo däk ta Sahee, èr hä tan'oo däk doo da, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ää h'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hä ÿ hajëm g'eeh tamo haj'aa hadoo do hyb n'aa? —näng mä Peed sa hä.

¹⁸ Ti m' ramaa napäh bä m' Peed her'oot doo, dooh m' ranabuuj gedo boo bä kä. Ti m' radu doo P'op Hagä Do raj'aa etsë. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Judah buuj nadoo do hä na-ääj hē P'op Hagä Do anoo ta hä rah'yy kawapëen, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa —näk mä sa kyyh.

Än-Tijoka bä habong do Jesus hä h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Jesus hä h'yy ka'eeh do rarejää doo, Es-Tew radaj'ëep noo gó, raketyn bong. Sa wób Penisija häd näng do häj n'aa hēnh rabahõm, ta wób tsyt dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo hēnh rabahõm, ta wób panang

Än-Tijoka häd näng doo hēnh rabahōm. T'īi hēnh jāām hē Judah buuj hā ramaher'oot Jesus ky n'aa. ²⁰ Ti hadoo né hē, Jesus hā h'yy ka'eeh do wób, Tsi-Peré, Sirené häd enäh doo bä naa, ah'ūūm Än-Tijoka hēnh. T'īi hēnh rabaher'oot Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hā kā. ²¹ P'op Hagä Do hejój sa hā tabawät, ti hyb n'aa hajök raky dahé däk panyyg hanäm doo. Jesus hā rah'yy kae padäg kän.

²² Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bä habong do raky n'aa napäh bä ta tii, ramejūū Béh-Nabéh, Än-Tijoka hēnh tabahég'ääs hyb n'aa. ²³ Ti m', t'īi hēnh Béh-Nabéh kajaa bä, tahapäh P'op Hagä Do ky n'aa edēē bong hanäm doo me Judah buuj nadoo doo. Ti hyb n'aa tatseebe wät. Ti m' baad tabaher'oot sa hā, t'öp madäk doo me rahyb n'aa hūūm had'yyt hē hyb n'aa Jesus. ²⁴ Ky enyym mä ti Béh-Nabéh. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm, baad tah'yy ka'eeh Jesus hā. Hajök t'īi hēnh rah'yy kae kän Jesus hā.

²⁵ Ti m' Béh-Nabéh bahōm kän Tas hēnh, Saw-Ru hesoos doo. ²⁶ Tabaw'yyt bä m' tamana kän Än-Tijoka panang hēnh. Ti m' sét ta baab rababoo kän ta tii bä Jesus hā h'yy ka'eeh do sa mahang. Hajök do sa hā rama metēek Jesus ky n'aa. Än-Tijoka bä né kā pooj jé radu doo ramaneēēnh doo doo Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Kristo karapee.

²⁷ Ti noo gó P'op Hagä Do ky n'aa rod rabana Än-Tijoka hēnh, Jerusarēnh hēnh naa. ²⁸ Sa seeh, Agab häd näng doo, as'ēeg gēet, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot sa hā, ana ji hasaah doo pan'aa sahōnh hē hēej Roma buuj rabag'ääs doo bä. Te hub né hē, Roma buuj sa wahē n'aa Karaw-Dijo häd näng doo bag'ääs noo gó rabas'aah né hē. ²⁹ Tii kā m', Jesus hā h'yy ka'eeh doo Än-Tijoka bä habok do ramasa kän Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong doo. Sahōnh hē ranoo rahajaa doo pénh. ³⁰ Ti m' ramejūū Béh-Nabéh Saw-Ru dahēeh ramahūūm ramasa doo, Jesus hā h'yy ka'eeh doo Judah häj n'aa bä habong doo sa wahē n'aa wē.

Eróts mejūū radaj'ēep paawä Peed panyyg n'aa hahȳh

¹ Ti m', ti noo gó Judah buuj sa wahē n'aa Eróts häd näng doo du doo tarejāā doo doo Jesus hā h'yy ka'eeh doo wób. ² Tamejūū mä radaj'ēep Tsijaag sēn-jeer me. Jowāw hȳj mä ti Tsijaag. ³ Ti m' Eróts bahapäh bä kā ti Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh doo ragen'aak Tsijaag tadaj'ēep doo, tamejūū na-āāj hē ramaso däk Peed. Pāw makuj temah doo rabawa doo ratab'ēēs noo gó m' tii. ⁴ Ti m' ramaso däk jawén paa bä tamejūū radawäts gēet. Ti m' tamejūū 16 warahén, ji meheet pé ken'yyh raketyn hōm, rabahag'ääs hyb n'aa Peed. Takarēn né paawä Pas-kowa ratab'ēēs jawén paa bä tamejūū Peed ramanaa, hajök doo sa matym gó ta hā taky n'aa etyy hyb n'aa. ⁵ Ti m' ragadahew'ēēs doo gó Peed ag'ēed nuuj jé, tak'ēp né hē Jesus hā h'yy ka'eeh doo P'op Hagä Do hā raky n'aa etsēē ta hyb n'aa.

⁶ Ti m' atsēm, Eróts ky däng doo pooj jé, hajök doo sa matym gó Peed taky n'aa etyy doo paawä, Peed ayȳh mä warahén sa hōō gó. Hub hēnh warahén seeh, s'ȳy hēnh ta seeh. Pawóp hē haak sapuuw hadoo doo me Peed ramoo maw'yyd däk. Warahén sa hā taty d padēek. Warahén wób ragadahew'ēēs doo noo bä rabab'ēeh rabahag'ääs hyb n'aa. ⁷ Ti m', nyyw hē m' P'op Hagä Do ääs kas'ee wät. Ragadahew'ēēs doo gó m' ta bag ganyyh. Ti m' ääs mebē Peed karapa hā, taty gawēej däk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Nyyw hē, h'yy kabawaad wäd! As'ēeg g'ēed! —näng mäh.

Ti m' nyyw hē haak sapuuw hadoo doo, ta moo hā padēek doo paah, keréd bēeh tūū.

⁸ Ti m' ääs ky hadoo ta hā:

—Madadäg a saroor, a tsyym suun —näng mäh.

Ti m' Peed dadäk ta saroor, ta tsyym suun. Ti m' ääs ky hadoo ēnh:

—Madadäg a hatsē a hā, jawén ȳ ana! —näng mäh.

⁹ Ta jawén Peed banä kän ragadahew'ēēs doo gó naa. Doo tah'yy ganyy bä te hub tadoo bä né hē ääs moo wät doo. Ta s'ēeh hadoo tahapäh ted'oo. ¹⁰ Ratab'ēēs pooj jé hab'ēeh doo warahén. Ta jawén hab'ēeh doo ratab'ēēs né hē m' tii d' ēnh. Ti m'

rakajaa bä ta noo sapaar s'ëeb ty katsë doo, panang hënh ji bahõm bä kä, ta daaj hë tanoo kasëets hõm. Ti m' ratabëej nä kän mäh. Dawëe péj rababoo däk bä kä m', ääs badoo wäd kän, ta pooj jé hawät doo.

¹¹ Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh. Ta h'yyb gó m' taky hadoo:

—Hÿÿ kä baad ub ÿ bahapëe kän. P'op Hagä Do mejüü ta ääs ÿ tabed'ëep hyb n'aa Eróts moo gó naa, ÿ rarejää do paawä Judah buuj sa mahãnh —näng mä ta h'yyb gó.

¹² Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh bä m', tabahõm Marija häd näng do tób hënh. Tii hënh hajök kata b'ëeh raky n'aa etsëe hyb n'aa. Marija häd näng doo, Jowāw Maah-Ko häd näng do ÿÿn. ¹³ Ti m' sa tób nooh, ta tyw n'aa tabës bä nasoo doo me Peed naëenh. Tanoo edas mäh. Ti m' maruus, sa karom Rode häd näng do banyyh tabahëg'ääs hyb n'aa. ¹⁴ Tamaa napäh bä Peed noo ged'op, tsebee wät do hyb n'aa p'aa hënh tamatëh hõm tapanäk hyb n'aa ta wób sa hä Peed ti agëet tób noo bä. H'yyb manepëe wät do hyb n'aa, dooh m' tanoo gasëets wäd tób nooh. ¹⁵ Ti m' ta wób raky hadoo maruus hä:

—Öm ky kew'oonh —näk mäh.

—Dooh. Né hup ÿ né hë. Peed né hë —näng mä maruus.

—Dooh Peed tado bä —näk mäh. —Ääs ta hä hag'ääs do apäh —näk mäh.

¹⁶ Ti nuuj jé m' Peed naëenh nä tób noo bä. Ti m' ranoo gasëets kän, ti m' Peed rahapäh, ti m' h'yy gabedo bong mäh.

¹⁷ Ta moo me m' Peed meduuk, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' ta her'oot sa hä ny hadoo P'op Hagä Do manyyh ragadahew'ëes doo gó naa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maher'ood Tsijaag, ta wób Jesus hä h'yy ka'eeh do sii hë —näng mäh.

Ti m' sa hä tabaheer'oot jawén paa bä, ahõm kän ta s'ee hënh.

¹⁸ Ti m' tabawag hõm bä kä, tak'ëp warahén rah'yyb manepëe bong, h'yyb e'ÿÿm b'ëeh mä Peed badoo wät do hyb n'aa m'. ¹⁹ Ti m' Eróts mejüü rabesoos hyb n'aa. Dooh m' rawyyd bä. Ti m' hajõng Eróts eanh warahén sa hä, ti m' tamejüü

radej'ëep sahõnh hë warahén hag'ääs do paa.* Ti m' ti jawén paa bä Eróts beréd däk dó Judah häj n'aa. Sesareja panang hënh tabeg'ääs dó.

Eróts dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Eróts paa kamajë wät Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa sa hä. Ti m' Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa, baad ub rakaner'oot rabaheer'oot hyb n'aa Eróts sii, Eróts kamanajë wät hyb n'aa sa hä. Tii d' rawén d'oo sa waa hyb n'aa, Eróts häj n'aa bä retsëe do hyb n'aa. Ti m' pooj jé rakaner'oot Baras häd näng do sii, Eróts hä tabetsëe hyb n'aa tan'oo bä ta sii raber'oot hyb n'aa. Eróts karom, ta masa n'aa Eróts weh'ëeh do ti Baras. ²¹ Ti m' Eróts ky däng sa hä, ta sii raber'oot hyb n'aa. Ti m' ti noo gó tadadäk sa wahë n'aa saroor n'aa, ti m' tabaheer'oot hajök do sa hä. ²² Ti m' maa new'ëe do tak'ëp mä sa kyyh:

—Ta ti her'oot doo, dooh aj'yy tado bä! P'op Hagä Do hadoo né hë tii! —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' Eróts gadoo sa kyyh, “P'op Hagä Do õm”, hanäk doo. Tsebee wät ti hyb n'aa. Dooh tawehëe bä P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa ti noo gó né hë kä, nayyw hë, P'op Hagä Do ääs an'oo bä ta nahëe nyy kän. Tii bä m', tadajëb kän as'ood no haj'aa.

²⁴ P'op Hagä Do ky n'aa ahõm tii bä. Jé pad'yyt hë tii bä rabaheer'oot.

²⁵ Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabaheej däk jawén paa bä dajëer Än-Tijoka buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do mejüü doo, rababaaaj nä kä Än-Tijoka hënh. Sa sii ramahüüm kän Jowāw Maah-Ko häd näng doo.

13

Jesus ky n'aa mahüüm do rasëm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Än-Tijoka bä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang ti anäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyyh ma metëek doo. Hahÿÿ da m' sa häd: Béh-Nabéh, Simijāw “byyh hasus doo” ramaneënh doo, Rusijo (panang Sirené häd näng doo hënh naa),

* **12:19** Hajõng Eróts wén eanh sa hä, tahapäh hyb n'aa ranoo kanesa bä. Peed ramasa ragadahew'ëes doo gó tabanyyh ted'oo apäh. Ti noo gó radej'ëep né hë ragadahew'ëes doo gó hagëet do hagä n'aa, ta see kejën nä bä sa mahãnh.

Manaën (Eróts Garirej häj n'aa wahë n'aa daheeh hawäng do paah), Saw-Ru kä. ² Ti m' ta see pé noo gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahyb n'aa jew'yyk bä, ranoo kanawa doo me Jesus rahyb n'aa esee bä, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo sa h'yyb gó:

—Tsyth hë, wë ÿÿ bë asëew Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh. Ti anäng ÿ karën do ramoo bok doo, ÿ wén naëenh —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

³ Ti m' raky n'aa etsëe jawén paa bä, ratayy do ji noo kanawa doo me Jesus ji hyb n'aa esee hyb n'aa jawén paa bä, sa moo radatooj kän Béh-Nabéh Saw-Ru* sa nuu gó.† Ti m' raky n'aa edëe wät rabahöm hyb n'aa kä.

Tsyth dëeg hä Jesus ky n'aa raher'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴ Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahöm kän P'op Hagä Do Sahee mejüü doo da. Ti m' panang Serew-Sija häd näng doo hënh rabaw'ëenh. Tii b' naa ragatsëg t'oonh marakate gó rabatsëg hóm hyb n'aa tsyth dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo hënh. ⁵ Rakaja hóm bä panang Saramin häd näng doo bä, raher'oot mä P'op Hagä Do panyyg tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hä. Jowāw Maah-Ko sa sii m' tabawät, tamasa hyb n'aa sa hä.

⁶ Ti m' tsyth dëeg ratabëej däk, Pap panang bä rakajaa. Tii hënh ramamuun mä sëew oow, Judah buuj seeh. Bar-Jesus mä ta häd. Gereg sa kyy me Erimas ramaneëenh. P'op Hagä Do panyyg rod mä tanooh. Noo kanesa do tii. ⁷ Sesijo Paw-Ro, tsyth dëeg hä buuj sa wahë n'aa sii tamoo wät. H'yy ganäng mä ti sa wahë n'aa Sesijo Paw-Ro häd näng doo. Ti m' tamejüü ta wë ranaëenh hyb n'aa Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh, ta hä rabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh. ⁸ Ti m' ta ti aj'yy sëew oow, Erimas häd näng doo, dooh tagenaag bä raher'oot doo. Takarën paawä dooh sa wahë n'aa h'yy kae bä Jesus hä. ⁹ Ti m' baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm Saw-Ru, Paw-Ro ramaneëenh doo. Ti m' baad Paw-Ro baheg'ääs sëew oow wë. ¹⁰ Ti m' taky hadoo ta hä:

—Dijab t'aah öm! Baad hadoo do gannen'aak do öm. Ky nesaa öm, noo kanes'ats öm —näng mäh. —Mawareem had'yyt hë g'eeh baad hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëek doo? —näng mäh.

¹¹ Ti m' taky hadoo ënh ta hä:

—A wë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb wareem däk. Öm da ty tamaa wät dó. Ti noo gó dooh mahapëe wäd bä papÿÿj bag —näng mä Paw-Ro kyyh.

Ti m' nanyyw hë Erimas ty tamaa wäd kän. Tesóts wät mä nanyyw hë moo takyyk do pan'aa. ¹² Ti m' sa wahë n'aa bahapäh bä aj'yy ty tamaa wät doo, Jesus hä tah'yy kae däg kän. Tameuuj wät mä Jesus ky n'aa hä.

Än-Tijoka s'ee hënh raheboo nä do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Pap bä naa Paw-Ro rabatsëg hóm tamyyj däk hä, Peh-Ke häd näng doo hënh, Pam-Pirija häj n'aa bä. Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä rakajaa bä, Jowāw Maah-Ko eréd bong mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh, Jerusarënh hënh tababaaj hóm hyb n'aa. ¹⁴ Peh-Ke bä naa Paw-Ro rabahöm panang Än-Tijoka s'ee hënh, Pisidija häj n'aa bä. Ti m' Saab hä, Judah buuj rakamehehäk do hä, rabahöm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ta yt hä m' rabat'oonh. ¹⁵ Ti m' tób yt hä kat'aa do see taner'oot mä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do bód, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do bód na-ääj hë. Taner'ood wät do jawén paa bä, tób sa wahë n'aa rabats'yyt Paw-Ro raher'oot hyb n'aa rakarën bä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Ää wakään —näk mäh. —Tanyy bä bë wë bë her'oot pé babä hat'oonh do ratsebë hyb n'aa, bë her'ood —näk mäh.

¹⁶ Ti m' Paw-Ro bas'ëeg gëet. Ta moo me m' tameduuk, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë këh ÿÿ, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ääj hë P'op Hagä Do hä hyb n'aa es'ee doo —näng mäh. ¹⁷ —P'op Hagä Do Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do tasëew hóm paa ër wahë maküüh. Tak'ëp rakaood bong P'op Hagä Do an'oo bä Esit bä, sa wakään nadoo do sa mahang

* 13:3 Saw-Ru häd see Paw-Ro. † 13:3 Sa moo radatooj bong, P'op Hagä Do Sahee hejój sa sii tabawät hyb n'aa.

rababong noo gó. Ti m' t'ĩ hēnh hāj n'aa bā naa ta hejój me ēr wahē makū taman'yyh. ¹⁸ 40 m' ta baab rababong tabanawāng bā, P'op Hagā Do baad taheg'āās sa hā. ¹⁹ Hēej Kanaāh hād nāng doo bā 7 t'ĩ hēnh habong do paa sa wahē n'aa sa karapee sii hē ēr wahē makū nu gad'eet, P'op Hagā Do an'oo bā. Ēr wahē makū hā tan'oo dāk sa hāj n'aa paah. ²⁰ 450 ta baab tabado dāk bā kā ēr wahē makū tasēew hōm do jawén paa bā tii.

—Ta jawén P'op Hagā Do anoo sa hā ajyy ky n'aa etsēeh do sa mahang ky n'aa etyy doo. Tii d' tabahadoo, P'op Hagā Do ky n'aa rod Samuéw bawād dāg bā kā. ²¹ Ti m' ēr wahē makū rabetsēē, P'op Hagā Do anoo hyb n'aa sa wahē n'aa pan'aa. Ti m' P'op Hagā Do banoo né hē Sauh hād nāng doo, Kis hād nāng do t'aah, sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Bēn-Jamih hād nāng do panaa ti Sauh. 40 ta baab Sauh bag'āās. ²² Ta jawén tado hōm Sauh, Dawi ta jawén buuj P'op Hagā Do an'oo bā, sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Hahỹ da m' P'op Hagā Do kyyh Dawi ky n'aa: “Ỹ karēn doo da Dawi bawāt ỹ hapāh. Tamoo wāt da sahōnh hē ỹ karēn doo”, nāng mā P'op Hagā Do kyyh Dawi ky n'aa hā —nāng mā Paw-Ro kyyh.

²³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dawi panaa see P'op Hagā Do mejō kán, Isaraéw buuj sa h'yyb tym dēeb, taky n'aa enooh do paa hadoo. Jesus né hē tii. ²⁴ Jesus du doo do pooj jé P'op Hagā Do ky n'aa tahe'oot doo, Jowāw nu gahem'uun do hād nāng do her'oot sahōnh hē Isaraéw buuj sa hā, raberéd hōm hyb n'aa ta ti nesaa doo. Tanu gemuun hōm nesaa do raberéd hōm do heen n'aa. ²⁵ Sahōnh hē ta hā P'op Hagā Do mejūū do tametēek do pan'aa tabahajaa bā, Jowāw nu gahem'uun do ky hadoo: “Jaa ỹ bē hā?”, nāng māh. “Doo hē bē hyb n'aa newēē do tado bā ỹh. Doo h P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do tado bā ỹh. Ti awāt da jawén ỹ. Ỹ hyb n'aa sakog its ta hā. Ti hyb n'aa, dooh ỹ haja bā ta tsyym suun ỹ kabo nā bā”, nāng mā Jowāw nu

gahem'uun do kyyh —nāng mā Paw-Ro sa hā.

²⁶ Ti m' ahōm nā Paw-Ro kyyh:

—Wakān haa, Abaraām panaa, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagā Do hā hyb n'aa hesé doo, bē na-āāj hē, bē sahōnh hē bē maa newē. Ēr hā né hē P'op Hagā Do an'oo dāk ēr panyyg nāng hyb n'aa nyy da ji h'yyb tym Jesus bed'ēep. ²⁷ Jerusarēnh panang buuj, sa wahē n'aa na-āāj hē, dooh rah'yy ganyy bā jaa ti Jesus. Dajēb hā Jesus raky n'aa ety dāk. Tii da takajaa Saab hā had'yyt hē tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do yt hā P'op Hagā Do ky n'aa rod sa kyy kerih do raner'oot doo.† ²⁸ Doo h rawyyd bā né paawā dajēb hā Jesus raky n'aa etyy hyb n'aa, retsēē Pirato hā tamejūū radaj'ēep hyb n'aa. ²⁹ Sahōnh hē ta ky n'aa kerih do paa P'op Hagā Do kyy kerih do hā ta hā rabad'oo do jawén paa bā, rabado hyy kán Jesus hub b'aa hā naa. Ti m' radasuun jēng pā gabaho doo gó. ³⁰ Ti m' taganā wād kán p'aa hēnh, P'op Hagā Do an'oo bā. ³¹ Tada jēb pooj jé, hajōk ta sii hah'ūūm Garirej hāj n'aa bā naa Jerusarēnh hēnh. Sa hā né hē Jesus kas'ee wāt hajōng ta āh, taganā wāt do jawén paa bā. Ti né hē rahapāh doo, hỹ kā rahe'oot Jesus ky n'aa Isaraéw buuj sa hā —nāng mā Paw-Ro kyyh.

³²⁻³³ Hahỹ panyyg hanām do āā her'oot bē hā. P'op Hagā Do ky n'aa enooh do ēr wahē makū hā, ti né hē hỹ kā tan'oo dāk ēr sa panaa paa hā. Ti d' né hē tabad'oo Jesus ganā wāt tan'oo bā kā. Hahỹ hadoo ta ky n'aa kerih do Saaw-Mo 2 hā:

“Tah ỹ ōm. A yb ỹ hado dāk naga hē.”§

³⁴ Ta pooj jé P'op Hagā Do her'ood dāk ta t'aah ganā wāt do ky n'aa, ta kamag karejā mahānh. Hahỹ da takerii dāk ta ti ky n'aa:

“Ōm ỹ ky n'aa edēng, baad had'op doo me, ky kaneh'ỹt doo me, Dawi hā ỹ ky n'aa enooh do paa me.”**

† 13:27 Raneherod né paawā P'op Hagā Do ky n'aa rod rerii bong do paah, P'op Hagā Do ky n'aa enooh do ji h'yyb tym dēeb ky n'aa, nyy da rarahejāā, nyy da radaj'ēep, dooh rah'yy genā bā. Jesus radaj'ēep noo gó kaja dāk P'op Hagā Do maher'oot do paah. § 13:32-33 Saaw-Mo 2.7 ** 13:34 Isajas 55.3

³⁵ Hahÿÿ da na-ãäj hē takerii dāk P'op Hagä Do kyyh see hã:

“Dooh man'oo bā a karom,
tsyt hē a wē moo wāt do ta kamag n'aa
karejã bā.”††

³⁶ Dooh Dawi ta daaj hē ta ky n'aa tado bā ti ta her'oot doo. P'op Hagä Do karēn doo da né hē sahōnh hē Dawi moo wāt tahawāt noo gó. Ta jawén tadajëb kån. Ta wahē makū rahabong hēnh tabas'ëëg kån. Karejã dāk ta kamag n'aa. ³⁷ Tii d' nado dejëp do mahang ganä wāt P'op Hagä Do anoo do hã. Dooh ta ti ta kamag n'aa karejã bā.

³⁸ —Ti hyb n'aa wakån haa, —näng mäh —baad ÿ karēn bē heen n'aa nyy dāk hahÿ ÿ her'oot do bē hã: Jesus dajëp do hyb n'aa, taganä wāt do hyb n'aa, P'op Hagä Do awug hōm da sahōnh hē nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo. ³⁹ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, dooh tahaja bā baad ji hado däg bā tan'oo bā P'op Hagä Do matym gó. Jé h'yy ka'eeh do Jesus hã, baad tabahado dāk hÿÿ kã P'op Hagä Do matym gó —näng mäh. ⁴⁰ —Baad bē hyb n'aa matakä bē hã takanajaa hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod ra her'oot do paah. Hahÿÿ d' paa ra her'oot P'op Hagä Do kyyh:

⁴¹ “Bē maa newē kēh ÿ ty n'aa ges'yyk doo. Bē meuuj da! Bē dejëb kã!
ÿ moo wāt da bē habong do noo gó sët
hadoo doo,
tabad'op hē da bē ky dahé, bē rapanäg né
hē paawä ta ky n'aa.”‡‡

—Tii d' né hē P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã —näng mä Paw-Ro tób yt hat'oonh do sa hã, Jesus ky n'aa raky nasēm hyb n'aa.

⁴² Ti m' Paw-Ro bahajaa bā ta her'oot doo, anä kån mä Béh-Nabéh daheeh. Raban'yyh bā m' tób gó naa, t'ïi hēnh hat'oonh do rabatsyyd kån, Saab see hã p'aa hēnh raba her'oot hyb n'aa ta ti panyyg. ⁴³ Tób P'op Hagä Do panyyg rayd na herot do wahē n'aa kat'aa do hã rakedëe hōm jawén paa bā, sahōnh hē raban'yyh do jawén paa bā, hajök Judah buuj, Judah buuj nadoo do

P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do na-ãäj hē, rahadaa hōm Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky n'aa jebaanh sa sii hah'ũüm do sa hã, rahyb n'aa nerét hyb n'aa P'op Hagä Do ky ennyym do ky n'aa ramaa napëe wāt doo.

⁴⁴ Ti m' Saab see hã kã, hajök panang buuj kat'aa, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ëe doo. ⁴⁵ Ti m' Judah buuj rabahapäh bā m' hajök do kat'aa doo, h'yy kajewëets bong Paw-Ro sa hã. Ti m' raky hadoo:

—Dooh te hub tado bā Paw-Ro ra her'oot doo —näk mäh. —Noo kanesa tii —näk mä sa kyyh.

Raky n'aa rejãä mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh. ⁴⁶ Ti m' h'yyb neÿÿm doo me Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky gadoo:

—Äã her'ood wāt P'op Hagä Do panyyg pooj jé bē hã. Dooh bē karēn bā bē gado bā. Dooh bē karēn bā bē h'yyb tym hedëb had'yyt doo. Ti hyb n'aa hÿÿ kã äã bahōm kån, äã ba her'ood kån Judah buuj nadoo do sa hã kã —näk mäh. ⁴⁷ —Tii d' né hē äã P'op Hagä Do mejũũ kerih do hã:

“ÿ an'oo bā òm sahōnh hē Judah buuj nadoo do sa h'yy ganä n'aa mabahadoo hyb n'aa.
Tii d' ÿ bad'oo, mamahũüm hyb n'aa kēh ÿ
n'aa dawëe habong do sa hã,
ÿ bed'ëep hyb n'aa sa hã nesaa do mahänh,
si ÿ had'yyt hē rababok hyb n'aa kã.”§§

⁴⁸ Ti m' Judah buuj nadoo do ramaa napäh bā ta tii, ratsebee bong.

—Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

Ti m' sahōnh hē P'op Hagä Do asëew hōm doo, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa ta pa, raky dahé kån Jesus ky n'aa. ⁴⁹ Ti m' ra her'ood kån Jesus ky n'aa panang bā, panang nedaa bā hajeenh do sa hã na-ãäj hē. ⁵⁰ Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rabahōm kån ÿÿj ky n'aa et-sëeh doo, P'op Hagä Do hyb n'aa esee do wē, panang bā ky n'aa etsëeh do ajyy n'aa sa wē na-ãäj hē. Ra her'ood had'yyt hē sa hã rah'yy kawereem hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh sa wē, rabah'eed h'ũüm hyb n'aa

ta s'ee hēnh. Ti m' tii d' né hē rabad'oo. Rah'eed n'yyh sa panang bā naa. ⁵¹ Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ratapyng hōm k'ääts sa tsyym suun hā padëek doo. Tii d' rawén d'oo baad nado ta wób sa mo haj'aa sa hā, rahanäng péh. Ti m' rabahōm kán panang Ikonijo häd näng doo hēnh. ⁵² Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do ratsebee bong. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūm kán.

14

¹ Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh rakajaa bā panang Ikonijo häd näng doo bā, rabahōm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hā, rabahed'oo doo da. Baad rabaher'oot t'ii hēnh Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajök Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hē, raky daheeh Jesus ky n'aa. ² Ti m' Judah buuj Jesus ky n'aa ganadoo doo, rah'yyb metsëeh Judah buuj nadoo doo, rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wë. ³ Ti hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabaym ta tii bā hajōng ta äh. H'yyb neŷm doo me rabaher'oot Jesus ky n'aa. Ti m' Jesus anoo sa hā rabahajaa hyb n'aa rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, sahōnh hē rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do kyy gó né hē ti P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa raheer'oot doo. ⁴ Ti m' panang buuj wób raky daheeh Paw-Ro raheer'oot doo, ta wób raky daheeh Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh doo. ⁵ Ti m' Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh doo, Judah buuj nadoo doo, sa wahë n'aa sii hē rakaner'oot Paw-Ro Béh-Nabéh rarejäa hyb n'aa, pä me rabakut hyb n'aa. ⁶ Ti m' Paw-Ro raky n'aa napäh bā m' tii, rakejën hōm hëej bód Rikonikas häd näng doo hēnh, panang Ris, Derebé häd enäh doo hēnh, ta tii bā häj n'aa hēnh. ⁷ T'ii hēnh na-ääj mä raheer'oot Jesus ky n'aa hanäm doo.

Paw-Ro rakut do pä me panyyg n'aa hahŷh

⁸ Ti m', Ris bā Paw-Ro her'oot do maa new'ëe do sa mahang aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hā d' né hē tahenäng noo gó. Dooch noo gó tabawäd bā. ⁹ Tamaa newëe mä Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro baheg'ääs ta wë. Tah'yyb hapäh né hē, aj'yy

h'yy ka'eeh Jesus hā tabahub däk hyb n'aa.

¹⁰ Ti m' taky hadoo ta hā:

—As'ëeg g'ëed! —näng mäh.

Ti m' nayyw hē tabas'ëeg gëet mäh. Ti m' tadu doo hawäd däk doo.

¹¹ Ti m' hajök do rahapäh bā Paw-Ro mo haj'aa, tak'ëp mä raky kakä bong. Sa kyy me raky hadoo:

—P'op habong doo, ër h'yy kaha'eeh do ahyy b'ëeh. Ajyy gó rakesok —näk mäh.

¹² Béh-Nabéh ramaneëenh Sewus häd me, rah'yy kaha'eeh doo. Paw-Ro ramaneëenh Er-Mes häd me, rah'yy kaha'eeh do seeh, Paw-Ro ti her'ood ub do hyb n'aa. ¹³ Ti m' tób Sewus rahyb n'aa esee do yt hā moo hew'ëet do tamanaa booj yb, b'aa ts'oooh sii hē, sa panang noo bā. Panang babuj n'aa sii hē takarën paawä tajuu booj yb, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Panang nedaa bā tób Sewus rahyb n'aa esee do basooh.

¹⁴ Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raba-hapäh bā m', ras'ëed hōm sa daaj hē sa saroor tii da raganen'aak do heen n'aa. Ti m' rawaj'aa bong sa mahang. Rawaj'aah bā m' tak'ëp mä rageëenh:

¹⁵ —H'ëed hyb n'aa tii d' bë bad'oo? —näk mäh. —Ajyy né hē ääh, bë da hadoo doo! —näk mäh. —Bë ää panäk ää wén na, bë beréd hōm hyb n'aa hahŷ daap hē bë h'yy kaha'eeh doo. Dooch redëb bā tii. Taw'ääts hē P'op Hagä Do hā, hedëp do hā bë h'yy kawareem, sahōnh hē pahuunh do hā bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Sahōnh hē badäk hahŷh, wë, akajar na-ääj hē, sahōnh hē ta hā habong do na-ääj hē P'op Hagä Do mo haj'aa. ¹⁶ P'ooj ub rakarën doo da paa P'op Hagä Do banoo rababok sahōnh hē badäk hahŷ haw'ääts hē häj n'aa babuuj. ¹⁷ Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do ta daaj hē takametëeh sa hā. Tametä had'yyt hē baad had'op do sa hā tanoo doo me. Ti né hē mejüü naëng badoos doo. Ti né hē hanoo bë joom baad tawén eaak. Ti né hē bë waa hanoo. Ti né hē bë h'yyb tsebé tan'oo bā —näk mä Paw-Ro sa kyyh.

¹⁸ Ti m' raheer'ood wäd né paawä, p'eets ub paawä raky nadaheeh. P'eets ub paawä rabajuu né hē booj yb sa hyb n'aa. ¹⁹ Ti m' rabaher'oot nä bā, Paw-Ro sa maji, Judah

buuj, kaja nä. Æn-Tijoka, Ikonijo panang häd enäh doo bä naa rabana. Ti m' ra-her'oot hajök do sa hä, rah'yy kawapëen hyb n'aa Paw-Ro sa wë. Ti m' hajök do rakawaj'ään bong Paw-Ro sa wë. Paw-Ro rakud kån pä me. Dajëp red'oo rawén takyg hõm panang bahänh. Tii b' raberéd jat. ²⁰ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do kata b'ëeh mä Paw-Ro pa. Ti m' Paw-Ro bas'ëeg gëet. P'aa hënh tabahõm ënh panang hënh. Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahõm kån panang Derebé häd näng doo hënh.

Paw-Ro rababaaj hõm do Æn-Tijoka hënh panyyg n'aa hahÿÿh

²¹ Ti m', ta ti panang bä ra-her'oot Jesus ky n'aa hanäm doo. Hajök mä Jesus hä h'yy kae kån ra-her'oot do hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rababaaj hõm kån Ris bä, Ikonijo hënh, Æn-Tijoka hënh. ²² Ti m' ramabaaj nä me, panang buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä baad raky n'aa edëe däk, ranerét hyb n'aa Jesus hä rah'yy ka'eeh doo. Baad rabaher'oot ratsebé hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä na-äänj hë ramaher'oot sa hä: “Hajõng né da ji ahoop P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji bahadoo hyb n'aa.” ²³ Sahõnh hë panang ramatebës me, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rasëew hõm Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. Ti m' raky n'aa etsëe sa hyb n'aa. Ranoo kanawa doo me m' Jesus rahyb n'aa esee. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Baad mahagää hahÿ a hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa a hä h'yy ka'eeh do sa hä —näk mäh.

²⁴ Ti m' ratabës Pisidija häj n'aa bä. Ti m' rakajaa Pam-Pirija häj n'aa bä. ²⁵ Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä ra-her'oot Jesus ky n'aa. Tii b' naa rabaw'ëenh mä panang Atarija häd näng doo hënh. ²⁶ Tii bä ragatsëg tooj kån marakate gó. Ti m' rabatsëg hõm kån Æn-Tijoka hënh, rahana doo hënh. Æn-Tijoka bä né hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa ets'ëe wät do paa Paw-Ro sa hyb n'aa, baad P'op Hagä Do bahag'ääs hyb n'aa sa hä. Tii b' naa né hë ti ramejüü do paah, jé pad'yyt hë rabaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Paw-Ro rabahajaa do hyb n'aa rababaaj nä kån. ²⁷ Rakajaa bä

kä m' Æn-Tijoka bä, ramejüü Jesus hä h'yy ka'eeh do rakata padëek hyb n'aa. Ti m' ra-her'oot sa hä sahõnh hë P'op Hagä Do mo haj'aa sa hä raheboo nä hënh. Ra-her'oot na-äänj hë m', Judah buuj nadoo do sa hä Jesus an'oo däg kån ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa. ²⁸ Ti m' hajõng ta äh Æn-Tijoka bä Paw-Ro rabaym Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang.

15

Jerusarënh bä Jesus hä h'yy ka'eeh do rakaner'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ti noo gó ajyy wób rakajaa Æn-Tijoka bä, Judah häj n'aa hënh naa. Ti m' radu doo rama metëek Judah buuj nadoo do hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do hä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Taw'ääts hë bë masuuj noo byyh ehök Mosees ky n'aa jaw'yyk do metëek doo da. Tii da bë moo naboo bä, dooh bë P'op Hagä Do edëeb bä ta wë —näk mäh.

² Dooh Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rage-naag bä ra-her'oot doo. Ky kedag bok sa sii ta ti hyb n'aa. Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Æn-Tijoka bä habong do rabasëew hõm Paw-Ro, Béh-Nabéh, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, Jerusarënh hënh rabahõm hyb n'aa. T'ii hënh ramejüü rabahõm, masuuj noo byyh kahök do ky n'aa rabeaanh hyb n'aa 12 hedoo do Jesus mejüü do sa hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa t'ii hënh habong do sa hä.

³ Ti m' rabahõm kån. Ramahõm me m', Penisija häd näng do häj n'aa bä, Samarija häd näng do häj n'aa bä na-äänj hë ra-her'oot Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä nyy da Judah buuj nadoo do wób h'yy kae padëek P'op Hagä Do hä. Jesus hä h'yy ka'eeh do panang bä habok do raky n'aa napäh bä tii, tak'ëp ratsebee bong.

⁴ Ti m' Paw-Ro rakaja hõm bä kä Jerusarënh hënh, Jesus hä h'yy ka'eeh doo, sa wahë n'aa na-äänj hë, 12 hedoo do Jesus mejüü do na-äänj hë baad ragadoo. Ti m' Paw-Ro ra-her'oot mä sa hä sahõnh hë ramoo bok do hä P'op Hagä Do mo haj'aa do ky n'aa raheboo nä hënh. ⁵ Ti m' Parisëw wób Jesus hä h'yy ka'eeh do raky hadoo:

—Taw'ääts hē ji mejũũ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy kae padëek do sa hã, sa masuuj noo byyh ehög hõm. Taw'ääts hē na-ääj hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m', ti hyb n'aa m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ääj hē rakata b'ëeh rabaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. ⁷ Ti m' bap peej däg raky n'aa her'oot do jawén paa bã, Peed as'ëëg gëët, ti m' taky hadoo:

—Wakån haa —näng mäh. —Bë hapäh né hē p'ooj ub ÿ P'op Hagä Do asëm do ÿ baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã, rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. ⁸ P'op Hagä Doo, ji h'yyb tym hapäh doo, tametëeh tagadoo na-ääj hē Judah buuj nadoo doo. Tanoo ta Sahee sa h'yyb tym gó tabajëng doo, ër hã tanoo do hadoo. ⁹ Dooch ta see hadoo pé ër hã, sa hã na-ääj hē. P'op Hagä Do awug hõm sa h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, ër h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm do hadoo, ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus hã. ¹⁰ Ti hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa bë gahëen Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy kae padëek do ramoo bok hyb n'aa ta ti ër nahajaa doo, ër wahë makũ na-ääj hē ranahajaa doo? H'ëed hyb n'aa bë karën P'op Hagä Do bë metyy? ¹¹ Dooch taw'ääts hē tado bã —näng mäh. —Dooch ër moo bok do hyb n'aa tado bã ër h'yyb tym P'op Hagä Do bed'ëëp. Jesus hyb n'aa, ër Jesus kamahån do hyb n'aa tii. Ti hadoo né hē sa hã, Judah buuj nadoo do sa hã —näng mä Peed kyyh.

¹² Ti m' sahõnh hē bag hënh rababë hõm ramaa newëë bã Béh-Nabéh Paw-Ro daheeh raheer'oot doo. Paw-Ro raheer'oot mä rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, P'op Hagä Do hejój me ramoo bok doo, Judah buuj nadoo do sa mahang. ¹³ Rabahajaa bã raheer'oot doo, Tsijaag ky hadoo mäh:

—Bë maa newë këh ÿÿ, wakån haa —näng mäh. ¹⁴ —Peed her'ood wät nyy da

P'op Hagä Do t'yyd mehĩn wät Judah buuj nadoo doo, sa mahang P'op Hagä Do kara-pee rabadoo hyb n'aa. ¹⁵ Ta ti taheer'oot do baad tanu däng P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hã. Hahÿÿ da takerii däk:

¹⁶ “Ta ti jawén ÿ matëeh da.

Hajõõ ta baab né paawä dooh Dawi panaa rabagää boo bã, p'aa hënh Dawi panaa see sa wahë n'aa tabahado däk ÿ an'oo bã da.*

¹⁷⁻¹⁸ Tii da ÿ wén d'oo, Judah buuj wób, sahõnh hē Judah buuj nadoo do sii hē, karapé haa pan'aa hedoo doo, ÿ rabesoos hyb n'aa', näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, p'ooj ub taky däng do moo wät doo.”†

¹⁹ —Ti hyb n'aa, —näng mä Tsijaag —hã ÿÿ péh, taw'ääts hē dooh ta bahånh ër mejõ bã Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hã h'yy kae padëek do sa hã. ²⁰ Taw'ääts hē ër erih ranawëh hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do tä n'aa. Taw'ääts hē ër erih ranaÿÿh hyb n'aa sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii. Ranawëh hyb n'aa sa masääh dab, har'ëëng dab, ranaboh bã ta majyyw gatsëë däk doo. Taw'ääts hē ër erih na-ääj hē ranawëh hyb n'aa majyyw. ²¹ Tii d' ër wén erih, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raner'ood had'yyt hē däg panang haw'ääts hē Saab hã had'yyt hē, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã. Ti hyb n'aa raheen n'aa nyy däk né hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã —näng mä Tsijaag kyyh sa hã.

Judah buuj nadoo do rama erih do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sahõnh hē Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rasëew hõm sa wób, ramejũũ hyb n'aa Béh-Nabéh Paw-Ro sa sii, Æn-Tijoka hënh. Rasëm do häd hahÿÿh: Judas Bar-Saba häd näng doo, Siras daheeh. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa

* **15:16** Tób hadëë hyng do paah, p'aa hënh ji tama sooh do ky n'aa gó tabeh'ũũm Gereg kyy me Dawi panaa ky n'aa. P'op Hagä Do hã Judah buuj raky nadaheeh do hyb n'aa, hajõõ ta baab noo gó dooh Dawi panaa rabagää boo bã paa Judah hãj n'aa bã. Tii bã kã, ta ky n'aa rod raber'oot do hã, ti awät da Dawi panaa seeh, p'aa hënh sa hã tabag'ääs doo, P'op Hagä Do ky däng. Jesus né ti ta ti Dawi panaa P'op Hagä Do ky däng doo. † **15:17-18** Amos 9.11-12

wób tii. ²³ Ti m' sa hã ramejũũ rerih doo kã. Hahỹ ti rama erih doo:

“Ããh, 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ããj hë, bë wakããn hedoo ããh. Bëeh, Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do ãn-Tijoka panang bã habong doo, Sirija häj n'aa bã, Siris häj n'aa bã habok do na-ããj hë ãã ma erih. ãã edëng bëeh.

²⁴ “Ãã heen n'aa enäh babã naa t'ĩ hënh heboo nä doo. ãã heen n'aa enäh, ajyy raheer'oot doo me baad nado wäd bë h'yyb ran'oo bã. Bë h'yyb manepëë boo ran'oo bã. Dooch ãã kyy gó tado bã ta ti rama metëek doo. ²⁵ Ti hyb n'aa baad ub babã ãã kaner'oot, bë wë ãã mejũũ hyb n'aa ãã wób, Paw-Ro Béh-Nabéh ër najiis bë mejũũ do sa sii rabahõm hyb n'aa. ²⁶ P'eets ub radejëëb paawã Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa rabaheer'ood hõm do hyb n'aa, dooch Paw-Ro Béh-Nabéh rah'yyb eỹm bã, dooch rah'yy gejë hõm bã. ²⁷ ãã mejũũ Judas Siras daheeh raky masa hyb n'aa ãã erih do hã. ²⁸ Baad ub né hë P'op Hagã Do Sahee metëeh ãã hã, ãã ganahëen hyb n'aa bë hã tak'ëp hejooñh doo. ãã hã na-ããj hë baad ub P'op Hagã Do Sahee metëeh doo. Jããm hë bë tayy hahỹ ãã her'oot do bë hã: ²⁹ Taw'ããts hë bë nawëh P'op Hagã Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do tã n'aa. Taw'ããts hë bë nawëh bë masããh dab, har'ëeng dab bë naboh bã ta majyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manã ta majyyw. Bë aã manã bë yỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Ta ti bë ky dahé bã, taw'ããts hë. Jããm hë kã ãã erih doo.”

³⁰ Ti m' Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa daheeh ramejũũ Paw-Ro, Béh-Nabéh, Judas, Siras daheeh rabahõm hyb n'aa. Ti m' rabahõm kãn. Ti m' rakajaa bã ãn-Tijoka bã, ramejũũ sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do séd hã rakata padëek hyb n'aa. Ti m' ranoo sa hã 12 hedoo do rama erih doo. ³¹ Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩ hënh kata däk do raner'ood bong kerih doo. Ti m' ratsebee bong ta ky n'aa hyb n'aa. ³² Ti m' Judas, Siras daheeh,

baad mã ramaher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh doo, baad ub, tsebë doo gó rababok hyb n'aa, rah'yy ganejë hõm hyb n'aa. P'op Hagã Do ky n'aa rod né hë m' ti Judas, Siras daheeh. ³³ Ti m', hajõng ta ãh t'ĩ hënh rabaym do jawén paa bã m', Jesus hã h'yy ka'eeh do kedëë bong, rababaaj hõm hyb n'aa Jerusarënh hënh. Sa hã rakedëë bong bã m' raky hadoo:

—Baad tanyy né hë ti bë bana. Baad ãã karën P'op Hagã Do bë taky n'aa edëng. H'yyb näm doo me ãã karën bë babaaj hõm —näk mäh.

Ti m' ta wób rababaaj hõm kãn. [³⁴ Siras aym dó.] ³⁵ Ti m' Paw-Ro, Béh-Nabéh rabaym ãn-Tijoka bã. T'ĩ hënh rama metëek ta wób sa sii Jesus ky n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do rabeg'ããs panang raheboo nä doo hënh panyyg n'aa hahỹh

³⁶ Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ky hadoo Béh-Nabéh hã:

—Hamäh, ër ah'ũũm p'aa hënh ër heboo nä do paa hënh. Jesus hã h'yy ka'eeh do ër heg'ããs, jé pad'yyt hë Jesus ky n'aa ër her'oot do paa hënh. Ër heg'ããs baad raboo bã —näng mäh.

³⁷ Ti m' Béh-Nabéh karën paawã Jowãw Maah-Ko bahõm sa sii. ³⁸ Paw-Ro hã dooch baad tado bã, Pam-Pirija bã Jowãw Maah-Ko, sa sii hawät do paah, teréd bong do hyb n'aa. ³⁹ Dooch rah'yyb däng do tado bã, ti hyb n'aa raketyn bong. Béh-Nabéh, Jowãw Maah-Ko daheeh rabatsëg hõm tsyt dëeg hã Tsi-Peré häd näng doo hënh. ⁴⁰ Ti m' Paw-Ro hata kã Siras. Ti m' ratsyym kasok bã m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ãn-Tijoka bã habong do raky hadoo sa hã:

—Baad ub bë P'op Hagã Do kamahãñ. Baad ub bë tabahag'ããs —näk mäh.

⁴¹ Ti m' Sirija häd näng do häj n'aa bã, Siris häd näng do häj n'aa bã rakajetsëg hõm. Rakajetsëk me Paw-Ro maher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do panang bã habong do sa hã, baad rababok hyb n'aa, ratsebé hyb n'aa, rah'yy kae magyys hë hyb n'aa.

16

¹ Ti m' panang Derebé häd näng doo hënh Paw-Ro rabeboo nä jawén paa bã, rabahõm panang Ris häd näng doo hënh. Tii bã

tamamuun Jesus hã h'yy ka'eeh do seeh, Tsimoot häd näng doo. Ta yŷn mä Judah buuj. Ta yb mä Gereg buuj. ² Jesus hã h'yy ka'eeh do Ris bä habong doo, Ikonijo bä habong do na-ãäj hẽ, baad mä rabaher'oot Tsimoot ky n'aa. ³ Ti m' Paw-Ro karẽn Tsimoot ahõm sa sii. Pooj jé tamejũũ ta masuuj noo byyh kahõg hõm, Judah buuj t'ĩ hẽnh häj n'aa bä habong do sa hyb n'aa, sahõnh hẽ rahapäh do hyb n'aa Gereg buuj Tsimoot yb. Dooch takarẽn bä Judah buuj rakawajãan ta hyb n'aa. ⁴ Ti m' sahõnh hẽ panang ramatebës me raheer'oot rama erih do ky n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahẽ n'aa na-ãäj hẽ Jerusarẽnh bä habong doo, rerih doo. ⁵ Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang haw'ãäts hẽ habong doo, tak'ëp mä rah'yy kae kãn Jesus hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do kahũũm had'yyt hẽ.

Paw-Ro s'ëeh hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶ Ti m', dooch P'op Hagä Do Sahee an'oo bä raheer'oot Jesus ky n'aa Asija häj n'aa bä. Ti hyb n'aa m' ratabës Pirikija, Garata häd enäh do häj n'aa. ⁷ Misija häj n'aa bahëej jëng bä, rakarẽn paawä Bitinija häj n'aa hẽnh rabahõm. Ti hadoo né hẽ dooch m' Jesus Sahee an'oo bä.* ⁸ Ti hyb n'aa Misija häj n'aa bä rakajetsëg w'ëenh. Panang Torowas häd näng doo hẽnh mä rabaw'ëenh. ⁹ Tii bä, panang bä, atsëm, Paw-Ro s'ëeh hadoo mä ta hã. Ta s'ëë gó tahapäh mä aj'yy hageët doo, Paw-Ro hats'yyt doo. Hahÿÿ d' mä aj'yy hageët do kyyh: “B'ëëp Masedonija häj n'aa hẽnh. ãã mamasaa”, näng mäh. ¹⁰ Paw-Ro s'ëeh hadoo do tahapäh do jawén paa bä, nayyw hẽ ãã benyyw hõm ãã h'ëed, ãã tsyym kasok hyb n'aa Masedonija hẽnh hah'ũũm doo. ãã hã, P'op Hagä Do ti ãã naëenh doo, Masedonija babuj n'aa hã ãã baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa.†

Yŷnh Ridija häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

* **16:7** Sa h'yyb gó m' rabahapäh tii. † **16:10** Rukas ti hahÿ erii wät doo. Masedonija hẽnh Paw-Ro rabahõm do pooj jé Rukas kata däk sa hã. Sa sii tabawäd kãn. ‡ **16:13** Pawóp its rado bä Judah buuj ta wób sa panang bä haj'eenh doo, dooch ratamaa bä P'op Hagä Do panyyg raneherót do tób n'aa. Tamii nabyy me rakahet'aa, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

¹¹ Ti m', tii b' naa ãã gatsëg t'oonh marakate gó. Ti m' nayyw hẽ ãã batsëg hõm tsyt deëg hã Samotaras häd näng doo hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo ãã kajaa panang Newaporis häd näng doo bä. ¹² Tii b' naa ãã bahõm kãn panang Pirip häd näng doo hẽnh. Jããm né hẽ ky n'aa etsëeh ta ti panang Masedonija häj n'aa bä. Hajõk Roma buuj t'ĩ hẽnh rababong. Tii bä ãã baym pawóp hẽ ta äh. ¹³ Ti m' Saab hã, Judah buuj rakamehehãk do hã, panang bahãnh ãã babok. Tamii me ãã baw'ëenh. ãã hã, tamii takëen hã Judah buuj rakat'aa P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëë hyb n'aa.‡ Ta tii bä kata b'ëeh do ãã mamuun bä, tũũ ãã bab'ëeh sa pa. Ti m' ãã du doo ãã her'oot do Jesus ky n'aa, yŷj tii bä kata b'ëeh do sa hã. ¹⁴ Sa mahang ti ahäng yŷnh Ridija häd näng doo, Panang Tijatira häd näng doo bä naa. Pããn hebaan do hahiin do hesäm do tii. Judah buuj nado né paawä, P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ti m' baad tahyb n'aa gadoo Paw-Ro her'oot doo, Jesus an'oo bä. ¹⁵ Ti m' ranu gemuun wät ta wakãan daheeh. Ti m' ãã tabats'yyt sa tób hẽnh. Ti m' Ridija ky hadoo:

—Bẽ hã y h'yy kae bä né hẽ Jesus hã, y karẽn paawä bẽ ayyw dó tóp y yt hã —näng mäh.

Ky kah'ũũm ãã hã, ãã wén ym.

Paw-Ro, Siras daheeh, radewäts b'ëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' ta see pé noo gó Judah buuj raky n'aa hetsë hẽnh ãã bahõm bä, ãã mamuun maruus. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Noo ese karap'aar h'yyb nesaa do an'oo bä. Taher'oot ta wób sa hã h'ëed hado ta jawén rababok doo. Ti hyb n'aa ta kariw n'aa hajõng dajëer ragedak. ¹⁷ Paw-Ro sii hẽ, ãã sii hẽ, ta ti maruus bawäd had'yyt hẽ. ãã sii tabawät bä tak'ëp tageëenh:

—P'op Hagä Doo, Sahõnh Hẽ Bahãnh Hadoo Do wẽ moo heb'ook do hahÿ ajyy. Raheer'oot bẽ hã nyy da P'op Hagä Do bẽ tabed'ëep nesaa do mahãnh, ta wẽ bẽ basëek hyb n'aa! —näng mä maruus.

¹⁸ Hajõng ta äh tii da tabed'oo. Ti m' Paw-Ro tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa ta her'oot do hä, Paw-Ro ty kaw'õöd däk ta wë, ti m' taky hadoo karap'aar h'yyb nesaa do hä:

—Jesus Kristo häd gó õm ÿ mejũũ ma-banyyh hyb n'aa maruus hä hadäk doo —näng mäh.

Ti m', nanyw hë karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa anä kån.

¹⁹ Ti m' ta kariw n'aa rabahapäh bä m', dooh ragedag wäd bä dajëër,§ rameso padëek Paw-Ro, Siras daheeh. Ti m' ramahũũm panang buuj rakahet'aa bä, hyb n'aa jew'yyk do sa wë. ²⁰ Hyb n'aa jew'yyk doo, ji ky n'aa etyy do sa matym gó raky n'aa tapaa sa hä. Hahỹ d' mä sa kyyh:

—Hahỹ Judah buuj rametëek ër panang buuj sa hä rakamaj'ĩ hyb n'aa. ²¹ Rametëek na-ããj hë rabahed'oo doo da ër nahajaa doo. Dooh taw'ããts hë tado bä ër gado bä. Roma buuj ëer —näk mä sa kyyh.

²² Ti ky hedoo né hë hajök do sa kyyh. Tii bä kä m', hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ rakebo bëeh Paw-Ro Siras sa saroor rabahewyyh hyb n'aa. ²³ Ti m' tak'ëp rabahewyyh do jawén paa bä, ramejũũ radewäts b'ëeh. Ti m' ragadahew'ëes do hagã n'aa hä ramejũũ, baad tabahag'ããs Paw-Ro Siras daheeh. ²⁴ Ti m' ragadahew'ëes do hagã n'aa dewäts b'ëeh t'õp gadäg ub doo gó. Ti m' b'aa gó ji tsyym tyw n'aa ragegots padëek doo gó tadabong sa tsyym.

²⁵ Ti m' atsëm ub, gawak'aap, Paw-Ro Siras daheeh raky n'aa etsëe mäh, P'op Hagã Do hä rama ejãm mäh. Ta wób radewäts b'ëeh do ramaa newëe sa kyyh.

²⁶ Tii bä, nanyw hë, tak'ëp tabana k'ããts katajuus doo. Pä ragadahew'ëes do mesoo n'aa katajus wät na-ããj hë. Ti m' ragadahew'ëes do nooh, noo kasëets hõm ta daaj hë katajuus do hyb n'aa. Haak sapuuw hedoo do radewäts b'ëeh do sa moo hä padëek do paah, kajäg bëeh tũũ. ²⁷ Ti m' ragadahew'ëes do hagã n'aa ty gawëej däk bä, tahapäh bä ragadahew'ëes do noo gasëets hõm doo, tado däk sën-jeer ta daaj

hë takadaj'ëep hyb n'aa paawä. Sahõnh hë raban'yyh ted'oo. ²⁸ Ti m' tak'ëp Paw-Ro beënh:

—Kadajëeb manä a daaj hë! —näng mäh. —Sahõnh hë ääh, babä äã bab'ëeh —näng mäh.

²⁹ Ti m' aj'yy betsëe ta bag, ti m' tawaj'aa suun, ti m' ahyy häng ta taron nu paa me Paw-Ro Siras sa wë. ³⁰ Ti m' taman'yyh ragadahew'ëes doo gó naa. Teanh mä tii bä:

—Nyy d' ÿ bad'oo hëp ÿ tym P'op Hagã Do bed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh, ta wë ÿ basëek hyb n'aa? —näng mäh.

³¹ Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do hä mah'yy kae. Tii bä a h'yyb tym P'op Hagã Do ed'ëep da, ta wë mabawät hyb n'aa da, õm a tób yt hä haj'eenh do na-ããj hë —näk mäh.

³² Ti m' ra her'oot ta hä, ta tób yt habong do sa hä na-ããj hë Jesus ky n'aa. ³³ Ti m' ti noo gó né hë, atsëm ub, Paw-Ro Siras sa rog rahewyyh do haj'aa paah, ragadahew'ëes do hagã n'aa hetsyyd hõm. Ti m' nanyw hë ranu gemuun wät ta wakãän daheeh. ³⁴ Ti jawén Paw-Ro Siras daheeh tamahũũm mä ta tób hënh. Ti m' tanoo sa waa. Ti m' tak'ëp tatebee kån ta wakãän daheeh, P'op Hagã Do hä rah'yy kae däk do hyb n'aa.

³⁵ Ti m' jati péh, hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ warahén wób, ragadahew'ëes do hagã n'aa wë, tabasog nyyh hyb n'aa ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do paah, Paw-Ro Siras daheeh raban'yyh hyb n'aa. ³⁶ Ti m' ragadahew'ëes do hagã n'aa her'oot Paw-Ro hä:

—Hyb n'aa jew'yyk do ÿ ramejũũ, õm Siras daheeh ÿ basog nyyh ragadahew'ëes doo gó naa, baad bë bah'ũũm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë anäh, h'yyb nyyw gó bë ahõm —näng mäh.

³⁷ Ti m' Paw-Ro baher'oot warahén panäk do sa hä:

—Bë hapäh né hë Roma buuj ky n'aa jaw'yyk doo. Dooh tahaja bä Roma buuj rahewyyh bä ranaher'oot nä bä raky kes'ëem do ky n'aa. Roma buuj né paawä ääh, äã

§ 16:19 Noo ese do paa hyb n'aa, ta wób rabena maruus wë, tamaher'oot hyb n'aa sa hä ny hadoo sa pooj jé hawät doo. Maruus kariw n'aa hä rep'aak sa hä tamaher'oot hyb n'aa. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa anä kån do jawén paa bä, dooh maruus noo ese wäd bä. Ti hyb n'aa né hë ta kariw n'aa rakawajãän Paw-Ro sa wë.

rahewyyh sahõnh hẽ sa matym gó, dooh né paawã ãã hã ran'oo bã ãã her'oot ãã ky n'aa. ãã radewãts b'ëeh tii bã ragadahew'ëes doo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bã ãã hã, hỹỹ kã rakarën kejën do hadoo ãã bahõm. Dooh baad tado bã. ãã karën rabana wawëẽ hẽ, sa daaj hẽ ãã ramanyyh hyb n'aa —nãng mã Paw-Ro kyyh panãk do sa hã.

³⁸ Ti m' warahén rabahõm kãn, rahe'oot mã sa hã. Ti m' hyb n'aa jew'yyk do raky n'aa napäh bã, Paw-Ro Siras daheeh Roma buuj, tak'ëp mã rabeỹỹm bong. ^{**} ³⁹ Ti m' rabahõm Paw-Ro sa wë, raber'oot hyb n'aa sa sii. Ti m' raky hadoo:

—ãã karën bẽ hyb n'aa mabaan hõm ãã mo haj'aa bẽ hã. Bẽ kawaj'ããn manã ãã wë —nãk mã sa kyyh.

Ti m' baad hadoo doo me retsëẽ rabahõm hyb n'aa sa panang bã naa. ⁴⁰ Paw-Ro raban'yyh bã ragadahew'ëes doo gó naa, Ridija tób hënh rabahõm. T'ĩĩ hënh rakat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii. Baad ub mã rabaher'oot sa hã, rah'yyb neỹỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' rabahõm kãn.

17

Jesus hã h'yy kana'eeh do radu n'aa kamaj'ĩĩ do panyyg n'aa hahỹỹh

¹ Ti m', Paw-Ro ramahõm me ratabës ãm-Piporis hãd nãng do panang, Aporonija hãd nãng do panang na-ããj hẽ. Kaja hõm kãn mã panang Tesaronika hãd nãng doo bã. Tii bã ti asooh tób P'op Hagã Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo. ²⁻³ Ti m', t'ĩĩ hënh Paw-Ro rabahõm Judah buuj rakamehehãk do hã, rabahed'oo doo da. Tamawoob hẽ Saab noo gó P'op Hagã Do kyy kerih do paa hã Paw-Ro metëeh sa hã, Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Do ky n'aa. Tamaher'oot mãh, tametëeh Kristo dajëp né hẽ, ganã wät né hẽ tadajëp jawén paa bã, ta ky n'aa kerih dãk doo da né hẽ. Ti m' taky hadoo:

^{**} **16:38** Rawén jeỹỹm bong, rabahewyyh bã, dooh rahapëe bã Roma buuj rado bã. Daap hẽ ramejũũ rabahewyyh. Daap hẽ radewãts b'ëeh. Dooh tii da Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bã Roma buuj hã radoo bã. ^{*} **17:7** Roma buuj sa wahë n'aa hyb n'aa jawyk do ti Sesa .

—Jesus, ta ky n'aa y her'oot do bẽ hã, ti né hẽ Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo —nãng mãh.

⁴ Ti m' Judah buuj wób raky daheeh Jesus ky n'aa. Séd rah'yyb hedo dæg kãn Paw-Ro sa hã. Hajõng Gereg buuj P'op Hagã Do hyb n'aa hes'ee do na-ããj hẽ raky dahé kãn Jesus ky n'aa. Ti hadoo ënh hajõk yỹj ky n'aa etsëeh doo. ⁵ Ti hyb n'aa m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kajewëets kãn. Rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa rabats'yyt panang bã habong do moo nesaa doo, ti m' radu n'aa kamaj'ĩĩ do panang bã. Ti m' rawaj'aa hõm Jasõn hãd nãng do tób hënh. Rakarën paawã Paw-Ro Siras daheeh tii bã haj'eenh do ramesoo, ramahũũm hyb n'aa panang buuj rakahet'aa bã. ⁶ Ti m' dooh rawyyd bã Paw-Ro Siras daheeh. Ti hyb n'aa ramaso dæk Jasõn, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób na-ããj hẽ. Ramahũũm mã panang wahë n'aa sa wë. Tak'ëp mã rageëenh:

—Hahỹ ajyy badãk hahỹ haw'ããts hẽ kamaj'ĩĩ doo, hỹỹ kã babã rakaja nã —nãk mãh. ⁷ —Gëet hahỹ Jasõn ats'yyt, ta tób yt hã rabaj'eenh hyb n'aa. Sahõnh hẽ hahỹ ajyy dooh raky dahé bã Sesa. ^{*} Sa noo m' ti anãng ji wahë n'aa seeh, Jesus ramaneëenh doo —nãk mãh.

⁸ Ti m' ramaa napäh bã ta tii, hajõk do t'ĩĩ hënh kat'aa doo, panang wahë n'aa na-ããj hẽ rah'yy ganapõ kãn. ⁹ Ti m' ramejũũ Jasõn, ta wób na-ããj hẽ, rep'aak raberéd hõm hyb n'aa. Reréd hõm mã tii bã.

Bereja hãd nãng doo hënh Paw-Ro rabahõm do panyyg n'aa hahỹỹh

¹⁰ Ti m' atsëm, Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bã habong do sa kyyh gó Paw-Ro rabah'ũũm Bereja hënh. Rakajaa bã, rabahõm tób P'op Hagã Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hënh. ¹¹ Ti m', Judah buuj Bereja bã habong do ky en'yyim Tesaronika habong do sa mahãnh. Baad ragadoo Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. P'op Hagã Do kyy kerih do hã raner'ood had'yyt hẽ, rabahapäh hyb n'aa te hub tado bã sa hã Paw-Ro her'oot doo. ¹² Ti m' hajõk

Judah buuj rah'yy kae kån Jesus hã. Hajök ýÿj Gereg buuj ky n'aa etsëeh doo, ajyy na-ãäj hẽ Gereg buuj, h'yy ka'eeh né hẽ tii da ênh. ¹³ Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, panang Tesaronika habong doo, raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa Bereja däg bä, Bereja hënh rabana. Ti m' radu n'aa Bereja buuj rakamaj'ĩi hyb n'aa Paw-Ro sa wë. ¹⁴ Ti m' nayyw hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do ramejũ Paw-Ro bawëenh akajar nabyy me. Ti hadoo né hẽ, Siras Tsimoot daheeh rabaym dó Bereja bä. ¹⁵ Paw-Ro sii hah'ũüm do paah, had'aa doo, panang Atën häd näng doo bä rabebe nä. Tii b' naa rababaaj nä. Rakajaa bä raheer'oot Paw-Ro kyyh Siras, Tsimoot sa hã, nayyw hẽ rabah'ũüm hyb n'aa, Atën bä rakataa hyb n'aa Paw-Ro hã.

Atën bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' Paw-Ro gadaa nuuj jé Atën bä, h'yy katón wät mä tahapäh do hyb n'aa hajõng Atën buuj sa kabariih. Sa panang haw'ãäts hẽ anyy had'yyt hẽ. ¹⁷ Ti hyb n'aa m' tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã Paw-Ro ky wõnh Judah buuj, Gereg buuj P'op Hagä Do hã hyb n'aa hes'ee do na-ãäj hẽ. Panang buuj rakahet'aa bä, rabaheb'ëeh bä, Paw-Ro ky wõnh ta äh hã had'yyt hẽ t'ĩi hënh kat'aa doo. ¹⁸ Ti m' Epikuréw häd enäh do ma matëg wób, Es-Toj-Ko häd enäh do ma matëg wób raky ked'aak mä Paw-Ro hã. Ti m' ta wób raky n'aa rejää. Hahÿÿ d' mä reanh:

—H'ëed hahÿ tar'ood ýÿn karën taheer'oot? —näk mäh.

Ti m' ta wób raky hadoo:

—Häj n'aa s'ee hënh rah'yy kaha'eeh do sa ky n'aa taheer'oot. Ta ti sa hã ji h'yy ka'eeh takarën, tahyb n'aa péh —näk mäh.

Tii d' rawén her'oot, Jesus ky n'aa hanäm doo, Jesus ganä wät do ky n'aa na-ãäj hẽ Paw-Ro maher'oot do hyb n'aa sa hã.

¹⁹ Ti m' Paw-Ro rabatsyyd hõm Arejopak häd näng doo hënh, ma matëg sa wahë n'aa rakahet'aa doo hënh. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Äã karën paawä äã bahapäh mama metëek do ky n'aa. Doo äã ky n'aa napëe

nä bä ta tii —näk mäh. ²⁰ —Õm ky kew'oonh maher'oot do hã. Äã karën äã hapäh h'ëed ky n'aa tii —näk mäh.

²¹ (Atën buuj, ta s'ee hënh naa hena do panang bä habong do na-ãäj hẽ maa kereed had'yyt hẽ papuuj hadoo do ky n'aa ramaa newë bä, raheer'ood bä na-ãäj hẽ. Ti hado had'yyt hẽ. Doo ramoo boo bä. Ti hyb n'aa m' Paw-Ro rabats'yyt.)

²² Ti m' Paw-Ro bas'ëeg gëet Arejopak bä, ti m' taky hadoo sa hã:

—Atën buuj —näng mäh. —ÿ hapäh ti bë maa ker'eet bë wehëe bä bë h'yy kaha'eeh doo —näng mäh. ²³ —ÿ hawät noo gó bë panang bä, ÿ hapäh sahõnh hẽ bë kabariih. ÿ hapäh na-ãäj hẽ bë h'yy kaha'eeh do hã bë ma heju do tyng n'aa. ÿ hapäh sa mahang bë ma heju do tyng n'aa seeh, hahÿÿ da ta hã kerih doo: “P'op Hagä Do Ji Nahapäh Do Ji Ma Heju Do Tyng N'aa Hahÿÿh.” Ta ti né hẽ P'op Hagä Doo, bë hyb n'aa esee doo, dooh né paawä bë hapëe bä, ti ky n'aa né hẽ ti ÿ her'oot bë hã —näng mäh.

²⁴ —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk hahÿ mo haj'aa näng doo, badäk hahÿÿ hã habong do tamo haj'aa. Sahõnh hẽ badäk hahÿ haw'ãäts hẽ habong do sa wahë n'aa tii. Sahõnh hẽ tabag'ãäs. Doo ta ti tagëe bä tób ji tama doo, ji yd hyb n'aa esee do yt hã.

²⁵ Doo hyb n'aa ta hã ji masa péh, sahõnh hẽ ji bahãnh tabahadoo do hyb n'aa. Ti né hẽ ti hanoo ër hã ër bedëp hyb n'aa. Ti né hẽ ti sahõnh hẽ hanoo do ër hã. ²⁶ Sét hẽ aj'yy du na do sahõnh hẽ badäk hahÿ häj n'aa bä habong do P'op Hagä Do an'oo bä, badäk hahÿÿ hã rababong hyb n'aa. P'op Hagä Do né hẽ hanoo ny noo gó rababong doo, sa panang rababong do pan'aa na-ãäj hẽ. ²⁷ P'op Hagä Do wén d'oo tii da, P'op Hagä Do baad ji esóts bä né hẽ, apäh ji baw'yyt, baad ji hyb n'aa newë bä né hẽ tii. Doo né paawä dawëe P'op Hagä Do awäd bä ër mahãnh. ²⁸ P'op Hagä Do hyb n'aa ër bedëp. P'op Hagä Do hyb n'aa né hẽ ër babok. Tii d' né hẽ bë see erih do paah: “P'op Hagä Do panaa ëer”, näng mäh.

²⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ênh:

—P'op Hagä Do panaa hadoo do hyb n'aa ëer, ti hyb n'aa dooh taw'ãäts hẽ tado bä

kabarii hadoo ji ed'oo P'op Hagä Doo. Dooh kabarii ji daaj hē ji moo wät do tahado bä. Dooh kabarii k'ääts tēg gabarēeh do s'ēeb, k'ääts tēg hawak do s'ēeb, pä s'ēeb hadoo do tahado bä P'op Hagä Doo. ³⁰ P'ooj ub P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan hōm tii da ji adoo bä. Hÿÿ kä ti dooh. Hÿÿ kä tamejũũ sahōnh hē badäk hahÿ haw'ääts hē habong do reréd hōm nesaa doo, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. ³¹ Tii da tawén mejũũ, taky däng do hyb n'aa ti awät nä. Ti awät ti noo gó taky däng, sahōnh hē badäk hahÿÿ hã habong do ta matym gó rakata b'ēeh bä. Ti noo gó kä tamejũũ da aj'yy, tah'yyb däng doo, taky n'aa etyy hyb n'aa sahōnh hē badäk hahÿ haw'ääts hē habong doo. Baad ub né hē da tabaaher'oot. Dooh tesōōts bä. Ti né hē ti ta h'yyb däng doo, sahōnh hē ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do metēeh sahōnh hē sa hã. Hahÿÿ da P'op Hagä Do metēeh ta tii: Tah'yyb Däng Do ganä wät dejēp do mahang, tan'oo bä –näng mä Paw-Ro kyyh.

³² Ti m' ganä wät do ky n'aa ramaa napäh bä tadajēp jawén paawä, ta wób raky n'aa ej'ees mä Paw-Ro. Ta wób kä raky hadoo:

–Taw'ääts hē. Jããm hē dó –näk mäh. –Äã karēn ta jawén äã mamaher'oot p'aa hēnh ta ti ky n'aa –näk mäh.

³³ Ti m' Paw-Ro bahōm panang buuj ma mehetēk do sa wahē n'aa rakahet'aa doo bä naa. ³⁴ Ta wób raky daheeh taaher'oot doo, ti m' rahadaa hōm mä Paw-Ro. Sa mahang ti awät mä ma mehetēk do sa wahē n'aa seeh, Dijonis häd näng doo. Sa mahang ti awät mä na-ääj hē ÿÿnh, Damaris häd näng doo, ta wób na-ääj hē.

18

Korĩn bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ti jawén paa bä, Paw-Ro bahōm kãn Atēn bä naa Korĩn hēnh. ² Ti m', t'ĩĩ hēnh mä takataa Judah buuj seeh hã, Akira häd näng do hã. Panang Põn-Tus häd näng doo bä tabenäng paa tii. Akira, ta ÿÿm Pisiir häd näng do daheeh, papuuj nä rakajaa Itarija häj n'aa hēnh naa. Itarija bä naa rawén n'yyh, Roma buuj sa wahē n'aa, Karaw-Dijo häd näng do ah'eed h'ũũm do hyb n'aa sahōnh hē Judah buuj, Roma bä habong

doo. Ti m' Paw-Ro beg'ääs sa wē. ³ Ramoo bok doo péh, ti né hē Paw-Ro moo wät. Ti hyb n'aa sa pa tabagä, séd hã ramoo bok hyb n'aa. Tób pan'aa pããn s'ēeb, ji kah'ÿÿt bä ji mahũũm do ji sii, ratema. ⁴ Ti m' Saab had'yyt hē Paw-Ro ahōm had'yyt hē tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hēnh. T'ĩĩ hēnh taky wōnh Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hē. Takarēn né paawä Jesus hã rah'yy ka'eeh.

⁵ Ti m' Siras Tsimoot daheeh rakaja nä bä m' Masedonija häj n'aa hēnh han'aa doo, Paw-Ro moo yyw kãn tamoo wät do paah, Jesus ky n'aa hanãm do tama met'ēeg had'yyt hē hyb n'aa. Judah buuj sa hã taaher'ood had'yyt hē, sa hã tametēeh Jesus né hē ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. ⁶ Ti hadoo né hē m', dooh Judah buuj rakarēn bä ramaa newē bä. Radu doo rakamaj'ĩĩ do ta hã. Raky n'aa rejää mäh. Ti hyb n'aa ta tsapoog ta hã hadäk do tatapyng wät sa wē, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä tii d' rad'oo do heen n'aa. Ti m' ta ky hadoo sa hã:

–Bē h'yyb haj'aa hē né hē ti dawēē bē baboo hōm P'op Hagä Do mahãnh. Kēh ÿ gabuuj nado –näng mäh. –ÿ her'ood wät baad ub bē hã. Hÿÿ kä ÿ her'oot Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kä –näng mä Paw-Ro kyyh.

⁷ Ti m' Paw-Ro banä kãn tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã naa. Ti m' tabahōm kãn aj'yy Tisijo-Jus häd näng do tób hēnh. Judah buuj nado m' tii. P'op Hagä Do m' tahyb n'aa esee tii hã. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do pa ta tób basooh. ⁸ Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahē n'aa, Kiris-Po häd näng do h'yy kae kãn Jesus hã. Ti hadoo né hē m' sahōnh hē ta tób yt haj'eenh doo. Ti m' hajōk na-ääj hē Korĩn babuj n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh, ta ky n'aa ramaa napäh jawén paa bä. Ti m' ranu gemuun bong.

⁹ Ti m' ta see pé noo gó, atsēm, s'ēeh hadoo Paw-Ro hã. S'ēeh hadoo doo gó Jesus ber'oot Paw-Ro sii. Hahÿÿ d' mä ta kyyh Paw-Ro hã:

–Eÿÿm manäh. Maher'ood had'yyt hē kēh ÿ n'aa. Maky n'aa eréd manäh. ¹⁰ ÿ awäd had'yyt hē a sii. Dooh da a hã moo

däng pëh. Dooch da õm rarejã bã. Babã babuj n'aa sa mahang hajõk ÿ raky daheeh da —nãng mã Jesus kyyh Paw-Ro hã.

¹¹ Ti hyb n'aa sét hë ta baab, ji ma poo oow see pé ta kamarab n'aa ta jó, Paw-Ro bayyw kãn Korĩn bã, P'op Hagã Do kyyh tama metëek hyb n'aa.

¹² Ti m', aj'yy Garijo häd nãng doo, Akaja hãj n'aa bã wahë n'aa noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rakamaj'ĩ Paw-Ro hã. Ti m' Paw-Ro ramaso dák, ramahũüm mã sa hãj n'aa wahë n'aa Garijo häd nãng do wë. Rakarën paawã m' Garijo ky n'aa etyy Paw-Ro. ¹³ Ti m' Garijo hã raky hadoo:

—Hahÿ aj'yy ky kah'ũüm ër panang bã habong do sa hã, P'op Hagã Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ãã ky n'aa jaw'yyk do nanoo doo da —nãk mãh.

¹⁴ Ti m' Paw-Ro du do paawã taheer'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa, Garijo ky hadoo Judah buuj sa hã:

—Tamo haj'aa kadoo bã paawã, tak'ëp nesaa do tamoo wäd wäd paawã, ÿ maa newë né paawã bë kyyh, Judah buuj. ¹⁵ Jããm hë kyyh p'ãã, sa häd p'ãã, bë ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa p'ãã bë ky ked'aak. Ti hyb n'aa bë daaj hë bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo. Dooch ÿ ky n'aa ety bã ta ti hedoo doo —nãng mãh.

¹⁶ Ti m' tabah'eed n'yyh Judah buuj. ¹⁷ Ti m' aj'yy Sotenés, tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa see wë rah'yy kawereem, rahewyh wät mã Garijo moo hew'ëet do tób n'aa w'oo hã. Dooch Garijo hyb n'aa p'eed bã rabahewyyh bã.

Ãn-Tijoka hënh Paw-Ro babaaj hõm do panyyg n'aa hahÿh

¹⁸ Ti m' ti jawén Paw-Ro aym nã hajõng ta ãh Korĩn bã. Ti m' Paw-Ro kedëe wät Jesus hã h'yy ka'eeh do Korĩn bã habong do sa hã. Ti m', Pisiir Akira sa daheeh ragatsëg t'oonh marakate gó hãj n'aa Sirija häd nãng doo hënh hahõm doo. Marakate atsëg pooj jé, Paw-Ro ahoo bëeh ta sëen, panang Sën-Kerej häd nãng doo bã. Bãp peej dák tanahoh ta sëen, P'op Hagã Do hã taky däng do paa hyb n'aa.* ¹⁹ Ti m' atsëg hõm kãn. Ti m' rakajaa panang Epeso häd

nãng doo bã. T'ĩ hënh Pisiir Akira daheeh rabayyw kãn. Paw-Ro kã ahõm tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ti m' taky wõnh Judah buuj t'ĩ hënh kat'aa doo. ²⁰ Ti m' rabats'yyt bã sa sii tabaym dó, dooch m' takarën bã. ²¹ Tób yt naa tabanyyh bã taky hadoo sa hã:

—P'aa hënh da ÿ bana P'op Hagã Do karën bã —nãng mãh.

Ti m' tagatsëg sooh marakate hatsëk doo gó, hãj n'aa Sirija häd nãng doo hënh hahõm doo gó. ²² Panang Sesareja häd nãng doo bã rakaja hõm bã, Paw-Ro gatsëg nyyh. Ti m' tabas'oob kãn Jerusarënh hënh, Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩ hënh habong do taheg'ããs hyb n'aa m'. Tii b' naa Ãn-Tijoka hënh mã tabahõm. ²³ Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ahõm Pirikija, Garata häd enäh do hãj n'aa hënh. Tamahõm me, panang banãng bã taheg'ããs sahõnh hë panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Tah'yyb en'yyim mã sa hã. Taheer'oot mã sa hã, baad ub Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Aj'yy Aporos häd nãng do panyyg n'aa hahÿh

²⁴ Ta see pé noo gó, aj'yy, Judah buuj, Aporos häd nãng do kajaa panang Epeso häd nãng doo bã, panang Pisiir Akira daheeh rabaym do paa bã. Panang Aresãn-Dirija häd nãng doo bã tabenãng paa ti Aporos. Ky mepäh ter'ood bã. Baad tabahapäh P'op Hagã Do kyy kerih doo. ²⁵ Heen n'aa nãng né hë Jesus ky n'aa. Tak'ëp h'yyb hedoo doo me tabaher'oot sa hã, baad tama metëek Jesus ky n'aa na-ããj hë, jããm né hë paawã tahapëe paawã Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun do ky n'aa. ²⁶ Ti m' neÿÿm doo me tabaher'oot Jesus ky n'aa, tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do yt hã. Ti m' taheer'oot do Pisiir Akira daheeh ramaa napäh bã m', rabatsyyd kãn sa tób hënh. T'ĩ hënh rabaher'oot baad ub né hë P'op Hagã Do ky n'aa ta hã, tanahapäh nã doo.

²⁷ Ti m' ta see pé noo gó Aporos karën tabatsëg hõm Akaja hãj n'aa hënh. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso bã habong do raky hadoo:

—Taw'ããts né hë mabahõm —nãk mãh.

* **18:18** Tabëej dák ta ky däng do heen n'aa, tawén hoo bëeh ta sëen.

Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Akaja bã habong do hã rama erih, baad ragadoo hyb n'aa Aporos. Ti m' takajaa bã t'ĩ hẽnh Aporos masa Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Jesus hã rah'yy kae padëek tii, P'op Hagã Do ky enyym do hyb n'aa sa wë. ²⁸ Aporos ky wõnh Judah buuj. Sahõnh hẽ ramaa napäh bã baad tabaher'oot, baad tametëeh Judah buuj sa hã, Jesus né hẽ ti Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dång Doo. P'op Hagã Do kyy kerih do hã tametëeh tii. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj sa kyy pé taher'oot do hã.

19

Epeso bã Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Korĩn bã Aporos bawät noo gó, Paw-Ro bahõm panang Epeso häd näng doo hẽnh. Ta tyw n'aa waëe me tabës doo me tamahõm. T'ĩ hẽnh tamamuun Jesus ky n'aa ky dah'eeh do wób. ² Ti m' teanh sa hã:

—Äkä, bẽ gado däk P'op Hagã Do Sahee bẽ du doo noo gó bẽ ky daheeh doo? —näng mä Paw-Ro.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh ãã ky n'aa napëe nä bã tanyy bã P'op Hagã Do Sahee —näk mäh.

³ Ti m' Paw-Ro eanh mä sa hã:

—H'ëed hadoo doo me ti bẽ ranu gemuun bong? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun doo da —näk mäh.

⁴ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Jowãw nu gemuun doo, nesaa do ji beréd hõm do heen n'aa, P'op Hagã Do hã ji h'yy ka'eeh do heen n'aa. Jowãw nu gahem'uun do maher'oot paa maa new'ëe do sa hã, ta jawén hana do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro.

⁵ Ti m' raky n'aa napäh bã Paw-Ro her'oot doo, ranu gemuun hõm kãn mä Jesus häd gó kä. ⁶ Ti m' Paw-Ro dasooh ta moo sa nuu gó, ti m' P'op Hagã Do Sahee bajëe kãn sa h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa kyy wób rer'ood wät dó. P'op Hagã Do ky n'aa m' raher'oot na-ããj hẽ. ⁷ 12 m' ajyy tahyb n'aa pé m' tii.

⁸ Tamawoob hẽ ta kamarab Paw-Ro ahõm had'yyt hẽ tób P'op Hagã Do panyyg

rayd naherot doo hẽnh. H'yyb neÿÿm doo me baad tabaher'oot sa hã P'op Hagã Do ji tabag'ããs do ky n'aa.

⁹ Ti m' sa mahang ti abong nabuj keh'ũm doo. Dooh m' rakarën bã raky dahé bã Jesus ky n'aa. Ti m' ta wób maa napäh bã, raky n'aa rejãã Jesus ky n'aa, papuuj hadoo do ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro ahõm sa mahãnh. Ti m' tatsyyd h'ũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tób Tirãn häd näng do yd ma mehetëk doo hẽnh. T'ĩ hẽnh tabaher'ood had'yyt hẽ sa hã Jesus ky n'aa. ¹⁰ Pawóp mä ta baab tabaher'oot t'ĩ hẽnh. Ti hyb n'aa m', sahõnh hẽ Judah buuj, Judah buuj nadoo do Asija häj n'aa bã habong doo, raky n'aa napäh Jesus ky n'aa. ¹¹ P'op Hagã Do an'oo bã tak'ëp Paw-Ro pehuunh. ¹² Paw-Ro saroor tapadedëek do sii hẽ radaso bã nahëe näng do hã, has'oo däk tan'oo bã. Karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do sii hẽ tabahebë Paw-Ro saroor hã.

¹³ Ti m' Judah buuj wób, jé pad'yyt hẽ karap'aar h'yyb nesaa do hebë doo, rakarën paawä karap'aar h'yyb nesaa do rahebë Jesus häd gó. Hahÿÿ da m' sa kyyh karap'aar h'yyb nesaa do sa hã:

—Jesus, Paw-Ro ky n'aa her'oot do häd gó, õm ãã mejũũ maberéd hõm hyb n'aa mahadäk doo —näk mäh.

¹⁴ Tii d' hed'oo do 7 ajyy, Judah buuj Sewah häd näng do taah. P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa see m' ti Sewah. ¹⁵ Ti m' ta see pé noo gó karap'aar h'yyb nesaa do see ky gadoo mä sa hã:

—ÿ hapäh ti Jesus. ÿ ky n'aa napäh ta ti Paw-Ro —näng mäh. —Bẽ ti dooh. Dooh ÿ mepëe bã bëeh —näng mäh.

¹⁶ Ti m' aj'yy, karap'aar hã hadäk do her'oot doo, sa hã tawaj'aa däk. Tak'ëp tabahejoonh karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk do hyb n'aa, ti hyb n'aa taj'aa ketsë sa hã. Tarejãã tak'ëp sa hã, ti hyb n'aa rawaj'aa n'yyh bag hẽnh tób gó naa. Majyyw ratag nyyh raban'yyh bã. ¹⁷ Ti m' sahõnh hẽ Epeso bã habong do Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ raky n'aa napäh bã m' rabeÿÿm bong. Raweh'ëeh mä tak'ëp Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

18 Ti m' hajök Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, sahõnh hẽ ramaa napäh bä rakawoom ne-saa do sa mo haj'aa. 19 Hajök mehëm do paa ramenaa sa h'ëed kerih doo. Ta hä tabanäng ramehëm do ky n'aa paah. Ti m' sahõnh hẽ rabahapäh bä m' rabaju toonh sahõnh hẽ ta ti hedoo do kerih doo. Ta hyb n'aa pé 50 miw moweed k'ääts tæg hawak do s'ëeb raju toonh do sãm paah. 20 Tii bä kä m', ky n'aa etsä däg kãn mä Jesus ky n'aa. Jé pad'yyt däg kä ta ky n'aa tii bä. Hajök h'yy ka'eeh doo kä Jesus hä.

21 Ta ti jawén paa bä Paw-Ro h'yyb däng tabeg'ääs Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa hënh. Tii b' naa takarën Jerusarënh hënh tabahöm. Ti m' taky hadoo:

—Jerusarënh hënh ý bewäd nä jawén paa bä, ý beg'ääs nä Roma panang —näng mäh.

22 Ti m' ta sii moo bok do wób, Tsimoot, Eras häd enäh do tamejũũ Masedonija häd näng do häj n'aa hënh rabahöm hyb n'aa ta pooj jé. Ti nuuj jé m' Paw-Ro baym dó Asija häj n'aa bä.

Demeet du n'aa do rakamaj'ĩ do Paw-Ro sa wẽ panyyg n'aa hahỹh

23 Ti m' ti noo gó Epeso bä hajök kamaj'ĩ Jesus ky n'aa hyb n'aa. 24 Aj'yy Demeet häd näng do du n'aa rakamaj'ĩ doo. K'ääts tæg hawak do moo hew'ëet do tii. Tób taah its sa kabarii Dijään* häd näng do tób n'aa mo n'aa me tatema tób taah its. Demeet, ta moo hataa daheeh ratehem'aa sa kabarii tób n'aa its. Hajõng ta sãm ragedak. 25 Ti m' Demeet maher'oot ta sii moo heb'ook doo, ta wób na-ääj hẽ k'ääts tæg hawak do s'ëeb moo heb'ooch doo. Hahỹ d' mä ta kyyh sa hä:

—Bẽ hapäh né hẽ ti baad ub ër gedak ër moo bok do sãm —näng mäh. 26 —Bẽ ky n'aa napäh na-ääj hẽ Paw-Ro häd näng do her'oot do hä. Taher'oot sa hä, kabarii ji moo wät doo, dooh ji h'yy kaha'eeh do pan'aa tado bä. Hajök ky dah'eeh ta kyyh hä, Epeso panang buuj had'yyt hẽ nado. Asija häj n'aa bä, jé pad'yyt hẽ da raky daheeh ta kyyh —näng mäh. 27 —Ji äm n'aa hoop da taher'oot do hä. Hajõo magyys hẽ ky dah'eeh da ta kyyh hä, dooh da ër moo bok do hä raky dahé wäd bä. Dooh

da na-ääj hẽ Dijään tób n'aa, tak'ëp haj'ap doo, rawehëe wäd bä. Dijään, Asija häj n'aa bä, sahõnh hẽ häj n'aa bä rah'yy kaha'eeh doo, ti na-ääj hẽ, dooh da rah'yy kae wäd bä, dooh da rawehëe wäd bä. Ta häd ky n'aa etsëeh do paa ahëej jëng da —näng mä Demeet kyyh.

28 Ti m' Demeet her'oot do ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rakawajään Paw-Ro wẽ. Ti m' radu doo rageënh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' ti hyb n'aa, nayyw hẽ sahõnh hẽ Epeso buuj rageënh mäh. Ky kak'ëe mä tak'ëp. Ti m' rameso padëek ajyy Gajo, Aris-Tako häd enäh doo, Masedonija häj n'aa bä naa Paw-Ro had'aa doo. Ti m' Epeso buuj ramahũũm rakahet'aa doo bä. 30 Ti m' Paw-Ro karën paawä t'ĩ hënh tabahöm, hajök do hä tabaher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh m' Jesus hä h'yy ka'eeh do ran'oo bä tahöm bä t'ĩ hënh, äm n'aa näng do hyb n'aa. 31 Ta ti häj n'aa wahë n'aa wób sii hẽ, Paw-Ro najiis, rapanäk ta hä tanahöm hyb n'aa, takamanew'aa hyb n'aa sa mahang.†

32 Daap hẽ kat'aa do rageënh. Ta see hadoo ta wób sa kyyh, ta see hadoo ta wób sa kyyh. Hajök sa mahang dooh rahapëe bä h'ëed hyb n'aa t'ĩ hënh rakata padëek daap hẽ. 33 Ti m' Judah buuj sa mahang kata padëek do ramejũũ aj'yy Aresän häd näng doo, hajök do hä tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' kata däk do wób raher'oot Aresän hä nyy da ta kyyh sa hä. Ti m' Aresän moo me tamedug paawä, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa, sa hä tamaher'oot hyb n'aa paawä. 34 Ti m' Judah buuj rabahapäh bä Aresän, radu doo rageënh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! —näk mä sa kyyh.

Séd ky hedoo mä rageënh, pawóp oor. Dooh rakarën bä ramaa newë bä sa hä Aresän maher'oot do paawä.

35 Ti m' panang wahë n'aa hyb n'aa jawyk do medug kãn. Ti m' taky hadoo sa hä:

* 19:24 Ta ti Dijään häd näng doo, Epeso buuj sa kabarii rah'yy kaha'eeh doo. † 19:31 Rajeỹm mä Paw-Ro radajëe bä, kata b'ëeh doo hä.

—Bē maa newē keh ÿÿ, Epeso buuj —näng mäh. —Sahōnh hē häj n'aa buuj rahapäh ti Dijãän tób n'aa hagã n'aa er panang buuj. Er hag'ããs na-ãäj hē ta heen n'aa hadoo doo, pä s'ëëb, wē hã naa hadëë jat doo. ³⁶ Sahōnh hē raky n'aa napäh ta tii. Dooh ta ky n'aa jejën péh. Ti hyb n'aa taw'ãäts hē bag hēnh bē bab'ëëh. Ti hyb n'aa dooh bē hyb n'aa jöh bā bē moo bok do hã sa hã. ³⁷ Hahÿ ajyy bē manaa doo, dooh Dijãän tób n'aa yt hã retsëëg hōm péh. Dooh raky n'aa rejã bā er h'yy kaha'eeh doo —näng mäh. ³⁸ —Demeet wē, ta hataa ta sii moo b'ook do sa wē tanyy bā ta wób raky n'aa tapaa do ky n'aa, taw'ãäts hē hyb n'aa jeryk do ji ky n'aa etyy n'aa wē rabahōm. Ti anäng na-ãäj hē Roma buuj sa wahë n'aa seeh. Taw'ãäts hē sa hã rabaher'oot. ³⁹ Tanyy nā bā bē her'oot do seeh, taw'ãäts hē bē her'oot sahōnh hē Epeso buuj rakahet'aa noo gó er ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. ⁴⁰ Äm n'aa näng Roma buuj sa wahë n'aa er raky n'aa tapaa, hajõõ gó bē ky ked'aak doo. Er reaa bā h'ëëd hyb n'aa tak'ëp bē geëënh, dooh er her'oot péh, dooh hyb n'aa péh —näng mäh.

⁴¹ Ti m' taky hado kån sa hã:

—Jããm hē. Taw'ãäts hē bē abaaj h'üüm —näng mäh.

20

Masedonija häj n'aa hēnh, Keres häj n'aa hēnh Paw-Ro bahōm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' kawejãn do paa rababaaj hōm jawén paa bā sa tób hēnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do Paw-Ro ats'yyt mã ta wē rabana hyb n'aa. Ti m' baad tabaher'ood däk sa hã, h'yyb neÿÿm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' takedëë hōm sa hã. Ahōm kån mã tii bā Masedonija häj n'aa hēnh. ² Tamahōm me panang bā taher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, h'yyb neÿÿm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Hajõng baad hadoo do taher'ood däk sa hã. Ti m' Gereg buuj sa häj n'aa bā takajaa. ³ Tamawoob hē kamarab tabaym dó tii bā. Ti m' takarën tagatsëg so paawã marakate gó Sirija häj n'aa hēnh hahōm doo gó. Tagatsëg so pooj jé, heen n'aa nyy däk Judah buuj rano n'aa masoo do hã.

Ti hyb n'aa tahyb n'aa newē däk tababaaj hōm Masedonija häj n'aa bā tabës doo me ta tyw n'aa. ⁴ Ta sii habaaj h'üüm do sa häd hahÿÿ da: Sopater (panang Bereja häd näng doo bā naa, Piho häd näng do t'aah), ta see Aris-Tako, ta see Sekün (panang Tesaronika häd näng doo bā naa), ta see Gajo (panang Derebé häd näng doo bā naa), ta see Tsimoot, ta see Tikiko, ta see Toropimo (Asija häj n'aa hēnh naa). ⁵ Äã pooj jé rabahōm ti nuuj jé. Äã ragadaa kån panang Torowas häd näng doo bā. ⁶ Tii bā, päw makuj n'aa tamah do äã tab'ëës jawén paa bā, äã gatsëg t'oonh Pirip bā naa marakate gó. Ji moo séd hēnh ta ä jawén paa bā, äã kataa sa hã panang Torowas häd näng doo bā. ⁷ ta äh äã baym dó tii bā.

Hadëë hyng do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m' met'uuh hã äã kata b'ëëh Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii, päw äã ganebäh hōm hyb n'aa, Jesus äã hyb n'aa esee hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro baher'ood kån Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Jati pé tatsyym kadoo do hyb n'aa, taher'oot do dawëët. ⁸ Äã kata däk tób gó p'op gadäk doo gó, ta bag banäng hēnh. ⁹ Ti m' atsëm ub, gawak'aap, pahëëw Ew-Tiko häd näng doo, tób noo bā hasooh doo, äã jëng tabasooh bā, Paw-Ro her'oot do dawëët do hyb n'aa, ty jawyg däk do hyb n'aa m'. Ti m' tabadëë hyng p'op naa. Dajëp. ¹⁰ Ti m' Paw-Ro bahyng, ahyy häng, tawaké däk dajëp do hã. Ti m' taky hadoo:

—Bē eÿÿm manäh. Edëp! —näng mäh.

¹¹ Ti m' Paw-Ro rabas'ëëg kån p'aa hēnh tób gawakõ p'op gadäk doo gó. Tii bā äã hã Paw-Ro ganebäh hōm kån päw, sahōnh hē äã bawa. Ti m' p'aa hēnh tabaher'oot, tabawag hōm bā kã taky yyw däk. Ti m' tatsyym kadoo. ¹² Ti m' marahud hadëë hyng do paa ramahüüm kån ta tób hēnh. Edëp tabahōm. Sahōnh hē rah'yy gadejah.

Epeso buuj sa hã Paw-Ro kedëë wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ta pooj jé tii bā äã bah'üüm marakate gó. Panang Asós häd näng doo hēnh äã bah'üüm. Tii bā äã gada Paw-Ro, tagatsëg sooh hyb n'aa äã sii. Tii da ta kyyh äã hã. Takarën mã takanaa hëëj hã. ¹⁴ Asós bā takajaa bā, äã mahüüm kån marakate

gó. Panang Mitirēn häd näng doo hēnh āā bahōm. ¹⁵ Jat'iip hadoo āā tsyym kasok ēnh, āā kaja hōm kän tsyt dēeg hā Kiw häd näng do nedaa bā. Jat'iip hadoo āā batsēg hōm kän tsyt dēeg hā, Samos häd näng doo hēnh. Jati pé āā kaja hōm kän panang Mirét häd näng doo bā kā. ¹⁶ Dooh Paw-Ro karēn bā Epeso bā āā nu kajäg bā. Nayyw hē takarēn mā takaja hōm Jerusarēnh hēnh. Tahaja bā m' takarēn Pēn-Tekos ratab'ēēs do pooj jé takajaa Jerusarēnh hēnh. ¹⁷ Ti m', Mirét bā naa Paw-Ro mejūū ranaēēnh hyb n'aa Epeso bā habong do Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa. ¹⁸ Ti m', Mirét bā rakajaa bā, Paw-Ro ky hadoo sa hā:

—Bē hapäh né hē nyy da ŷ bawäd had'yyt hē bē mahang Asija häj n'aa bā ŷ kajaa noo gó naa —näng mäh. ¹⁹ —Jesus hā ŷ moo wäd had'yyt hē, ta ky n'aa ŷ her'ood had'yyt hē. Dooh né ŷ h'yy kasabé bā. Jesus ky n'aa ŷ her'oot bā, hajōō nuu me ŷ h'yyb heoot Jesus hā rah'yy ka'eeh tak'ēp ŷ karēn do hyb n'aa. Tii da né hē ŷ bad'oo, hajōō nuu me né hē paawä ŷ bahoop Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do sa moo gó. ²⁰ Dooh ŷ ky n'aa eréd bā ŷ her'oot do baad hadoo do ky n'aa bē hā. Sahōnh hē baad hadoo do bē ŷ ma met'ēeg wät. Bē tób yt hā bē ŷ metēek, sahōnh hē ramaa napäh. ²¹ Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa hā na-āāj hē ŷ baher'oot nesaa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagä Do hā rah'yy kawereem hyb n'aa, Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. ²² Jerusarēnh hēnh ŷ bahōm hŷy ká ŷ P'op Hagä Do Sahee mejūū. Dooh ŷ hapēē bā h'ēēd hado hā ŷ t'īi hēnh. ²³ Jāām né hē ŷ hapäh, sahōnh hē panang ŷ bewäd nä hēnh, ŷ P'op Hagä Do Sahee maher'oot ŷ da radawäts gēēt, tak'ēp da ŷ bahoop, tanooh. ²⁴ Ti hadoo né hē paawä, dooh ŷ h'yyb n'aa p'eed bā ŷ hedēp do hā. Jāām hē ŷ karēn ŷ bahajaa, Jesus Hyb N'aa Jawyk Do hā ŷ tamejūū doo. ŷ tamejūū ŷ baher'oot hyb n'aa sahōnh hē sa hā P'op Hagä Do kamahän do ky n'aa —näng mā Paw-Ro kyyh.

²⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—ŷ hapäh baad ub, dooh da ŷ bē hapēē wäd bā bē mahang her'oot do paa P'op Hagä Do ji tabag'āās do ky n'aa —näng mäh.

²⁶ —Ti hyb n'aa baad ŷ baher'oot bē hā. Kēh ŷ gabuuj nado tii, ta wób sa h'yyb tym P'op Hagä Do wē tanas'ēēg bā. ²⁷ Sahōnh hē bē hā ŷ her'ood wät sahōnh hē P'op Hagä Do karēn doo. Dooh ŷ ky n'aa jejēn péh. ²⁸ Ti hyb n'aa, taw'āāts hē baad ub bē bahag'āās bē daaj hē, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā na-āāj hē, sa wahē n'aa bē bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Taw'āāts hē bē hagāā baad ub P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh doo. Sa hyb n'aa paa Jesus kan'oo dāk, tadajēp sa hyb n'aa, ta karapee raba-hado padēek hyb n'aa. ²⁹ ŷ hapäh hahŷy: ŷ bahōm jawén paa bā, bē mahang an'aa da ta wób. Tabanas'aa b'ée hek'ook do hadoo da. Dooh da rat'yyd mehīn bā Jesus hā h'yy ka'eeh doo. ³⁰ Bē mahang na-āāj né hē ta wób radu doo da rawareem do P'op Hagä Do kyyh, sa hā kā Jesus hā h'yy ka'eeh do raky sūūt hyb n'aa. ³¹ Ti hyb n'aa, baad bē hyb n'aa matakä da! Bē hyb n'aa es'ee nyy da tamawoob hē ta baab noo gó had'yyt hē ŷ ky n'aa jebaanh sahōnh hē bē hā sét ken'yyh. Ta see pé noo gó ŷ h'yyb heoot doo me ŷ ky n'aa jebaanh, baad ŷ karēn do hyb n'aa paawä bē h'yy ka'eeh Jesus hā —näng mā Paw-Ro sa hā.

³² Ti m' taky hado kän:

—ŷ karēn P'op Hagä Do bē tahag'āās. ŷ karēn P'op Hagä Do ji wē ky enyym do panyyg n'aa bē h'yyb gó tawäd had'yyt hē. Ti né hē tan'oo bā baad bē h'yy kae magyys hē Jesus hā. Tan'oo dāk da bē hā baad hadoo doo, ta karapee tasēew hōm do sa hā taky däng doo —näng mäh. ³³ —Dooh hēp ŷy gó ŷ karēn pé paa ta wób sa dajēer, ta wób sa saroor —näng mäh. ³⁴ —Bē hapäh né hē ny hadoo ŷ moo wät daj ŷy hē, ma ŷ sām hā, hata ŷ ma sām hā. ³⁵ Sahōnh hē ŷ bad'oo do hā ŷ metēeh bē hā, bē bahapäh hyb n'aa, tak'ēp né hē ji moo wät ji masa hyb n'aa kas' uut doo. Bē hyb n'aa es'ee Jesus kyyh: “Ji tsebee né paawä ji hā ran'oo bā ji karēn doo, ta bahānh ji tsebé da ta wób hā ji an'oo bā rakarēn doo”, näng mā Jesus —näng mā Paw-Ro kyyh.

³⁶ Ta ti Paw-Ro her'oot do jawén paa bā m', ahyy häng ta taron nuu me, ta wób na-āāj hē m'. Ti m' taky n'aa etsēē. ³⁷ Sahōnh hē rabaód bong, rawaké wät, redēē wät.

³⁸ Tak'ëp rawén h'yy ketón bong Paw-Ro her'oot do hã, dooh raty gepëë wäd bä taher'oot do hyb n'aa. Ti m' rabahadaa wëenh marakate gó tagatsëg sooh bä.

21

¹ Ti m', äã kedëë bong jawén paa bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa Epeso bä naa han'aa do sa hã, äã gatsëg tooj kãn marakate gó. Äã gagëd hõm ub tsyt dëëg hã, Kos häd näng doo hënh. Jat'iip hadoo äã bahõm tsyt dëëg hã, Rodes häd näng doo hënh. Tii b' naa äã bahõm panang Pataar häd näng doo hënh. ² Pataar bä äã baw'yyt marakate Penisija häj n'aa hënh hahõm doo. Ti m' äã gatsëg tooj kãn ta gó. ³ Äã matsëk me äã hapäh tsyt dëëg hã, Tsi-Peré häd näng doo, ji s'ÿÿ hadäk hënh. Äã ahõm kãn Sirija häj n'aa hënh. Marakate gabuuj ramesób nuuj jé, äã as'oop panang Tiir häd näng doo hënh. ⁴ Tii bä äã mamuun Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bä habong doo. ⁷ ta äh äã baym dó sa pa. Ti m' P'op Hagä Do Sahee baher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy d' rabad'oo Paw-Ro hã Jerusarënh hënh. Ti hyb n'aa m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Ahõm manä Jerusarënh hënh —näk mäh.

⁵ Ti m', ⁷ ta äh tabado däk bä, äã bawëëj kãn. Jesus hã h'yy ka'eeh do ajyy, sa ÿÿm, sa taah äã rahadaa w'ëenh hood jó. Hood jó äã behyy bëeh äã taron nu paa me, ti äã ky n'aa etsëë. ⁶ Ti m' äã kedëë bong sa hã. Ti m' äã gatsëg tooj kãn marakate gó. Tii bä äã hadaa w'ëenh do rabas'oo kãn sa tób hënh.

⁷ Tiir bä naa marakate bahõm, Toremajida bä tanu däng. Ta tii bä äã beg'ääs Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wë. Sét adëb bä äã tab'ëës sa sii. ⁸ Jat'iip hadoo äã kaja hõm panang Sesareja häd näng doo bä. Pirip, Jesus ky n'aa rod tób bä äã ba'yyim. ⁷ ajyy Jesus mejüü do sa hata see ti Pirip. ⁹ Ji meheet pé Pirip toog, marahud. Rahajaa raheer'ood bä ta jawén hawät doo, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. ¹⁰ Hajjõ däk äã äh Pirip tób bä, takaja nä Judah häj n'aa hënh hana doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh, Agab häd näng doo. ¹¹ Äã pa tabana gëet bä, tapyn hõm Paw-Ro baa wyd. Ti m' ta daaj

hë ta mooh, ta tsyym takamaw'yyd gëet ta me. Ti m' taky hadoo:

—Hahÿ baa wyd näng do danäh, hahÿÿ da da Judah buuj ramaw'yyd däk Jerusarënh bä. Ran'oo däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, P'op Hagä Do Sahee her'oot —näng mä Agab kyyh.

¹² Ta ti äã maa napäh bä, ta wób na-ääj hë ta tii bä hab'ëeh doo, äã sahõnh hë äã ky kah'üüm Paw-Ro hã, tanahõm hyb n'aa Jerusarënh hënh. ¹³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hëd n'aa bë ba'oot? Tak'ëp ÿ h'yy katón bë an'oo bä —näng mäh. —Doo ÿ eÿÿm bä ÿ ramaw'yyd däk do hã. Rakarën bä ÿ radajëeb bä Jerusarënh bä, ÿ dajëp né hë Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa. Doo ÿ eÿÿm bä —näng mäh.

¹⁴ Doo äã taky dahé bä. Ti hyb n'aa doo äã ky kah'üüm boo bä ta hã. Ti m' äã ky hadoo:

—Na manä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb däng do hadoo ta hã —näk ääh.

¹⁵ Ti m' äã benyyw hõm äã h'ëed, ti m' äã tsyym kasog kãn Jerusarënh hënh hah'üüm doo. ¹⁶ Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Sesareja bä habong doo, ah'üüm äã sii. Äã ramah'üüm aj'yy bap peej Jesus hã h'yy kae däk do tób hënh, t'ÿÿ hënh äã ba'ÿÿh hyb n'aa. Ta häd Masõn. Tsytt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo bä tabana.

Tsijaag wë Paw-Ro beg'ääs do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Ti m' äã kaja hõm bä kã Jerusarënh bä, baad Jesus hã h'yy ka'eeh do äã ragadoo. ¹⁸ Jat'iip hadoo äã beg'ääs Paw-Ro sii Tsijaag tób hënh. T'ÿÿ hënh rakata b'ëeh sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. ¹⁹ Ti m' Paw-Ro kedëng sa hã. Baad ub tabaheer'oot sa hã sahõnh hë tamoo wät do hã P'op Hagä Do mo haj'aa Judah buuj nadoo do mahang. ²⁰ Ta ti ramaa napäh bä m', raj'aa etsë P'op Hagä Do hã. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Mahapäh né hë, äã wakään, hajök Judah buuj babä rah'yy kae padëek Jesus hã. Ti hadoo né hë sahõnh hë raky kah'üüm Mosees ky n'aa jaw'yyk doo da ji bad'oo hyb n'aa. ²¹ Raheer'oot mä sa hã, mametëek mä jé pad'yyt hë habong do Judah buuj sa hã, Judah buuj nadoo do sa mahang

habong do sa hã, Mosees kyy kerih do raky nadaheeh hyb n'aa. Raheer'oot mä sa hã, dooh m' makarën bä sa taah masuuj noo byyh ranoo ehög hõm. Raheer'oot mä na-ããj hë, maher'oot mä sa hã ti dooh er bad'oo doo da radoo bä —näk mä Tsijaag sa kyyh.

²² Ti m' raky hadoo ênh:

—Taw'ããts hë er hyb n'aa newëë nyy da er bad'oo. Raky n'aa napäh da õm kaja nä doo. ²³ Ti hyb n'aa taw'ããts hë ãã her'oot doo da mabad'oo —näk mä Paw-Ro hã. —Ti abong ji meheet pé ajyy ãã mahang sa sëen hehoh doo, P'op Hagä Do hã raky däng do ahëëj jëng do heen n'aa. ²⁴ Sa sii ahõm P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Mamoo wäd sa sii er ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, bë h'yyb bë benäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Taw'ããts hë sa hyb n'aa mepaag hõm rama ejuu do pan'aa, sa sëen rabehoh hyb n'aa. Tii d' madoo bä, sahõnh hë rabahapäh da raheer'oot do a ky n'aa dooh se hub tado bä. Rahapäh da maky daheeh né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. ²⁵ Judah buuj nadoo doo kä, ãã ma erii wät nyy da rabad'oo do pan'aa. Hahÿÿ da ãã kyy kerih doo: “Taw'ããts hë bë nawëh P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do tä n'aa. Taw'ããts hë bë nawëh bë masããh dab, har'ëëng dab, bë naboh bä ta majyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë aã manä bë ÿÿm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii” —näk mä Tsijaag tób bä kata b'ëëh do sa kyyh.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Paw-Ro ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁶ Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro mahüüm ta ti ajyy. Tamoo wät sa sii Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hënh, tapanäk hyb n'aa ta tii bä moo b'ook do sa hã, ny noo gó tabahãnh P'op Hagä Do matym gó sa h'yyb rabenäm doo. Tapanäk mä na-ããj hë sa hã ny noo gó P'op Hagä Do hã rama ejuu doo.

²⁷ P'eets ub paawä m' tabahëëj jëng bä ta ti 7 ta äh, Paw-Ro rabenyyw bong do ä n'aa, Judah buuj wób, Asija häj n'aa hënh han'aa doo, rabahapäh mä Paw-Ro P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ti m' hajök do t'ii

hënh kata b'ëëh do rah'yyb tatuk Paw-Ro wë rakamaj'ii hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro wë rawaj'aa padëëk. ²⁸ Rageëënh bä m' raky hadoo:

—Äã bë masaa Isaraéw buuj! —näk mäh. —Hahÿ né hë aj'yy jé pad'yyt hë hawät doo, tametëëk do kamaj'ii ãã hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã na-ããj hë, hahÿÿ hã na-ããj hë P'op Hagä Do tób n'aa hã. Hÿÿ kä na-ããj hë tamanaa Judah buuj nadoo do wawëë hë, P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ta yd rejãã tan'oo bä —näk mä sa kyyh.

²⁹ Tii da rawén ky hadoo, pooj jé rabahapäh Paw-Ro sii Epeso buuj, Toropimo häd näng doo, panang bä rababong bä. Paw-Ro mahüüm red'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.

³⁰ Ti m' sahõnh hë panang buuj rakawajãã. Jé pad'yyt hë rabana, rawaj'aa padëëk P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ramaso däg kän mä tii bä Paw-Ro, ramahüüm mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' nyyw hë ranoo gatsëë däk ta nooh. ³¹ Ranaboh nuuj jé paawä Paw-Ro, Roma buuj warahén n'aa wahë n'aa hã rapanäk mä Jerusarënh buuj kamaj'ii do ky n'aa. ³² Ti m' warahén sa wahë n'aa tanaëënh mä warahén wób, warahén sa wahë n'aa wób na-ããj hë. Ti m' rawaj'aah Jerusarënh buuj sa wë. Rabahapäh bä m' warahén sa wahë n'aa sa sii han'aa doo, moo yyw padëëk mä Paw-Ro rejãã doo. ³³ Ti m' warahén sa wahë n'aa kaja nä bä tamaso däk Paw-Ro, ti m' tamejüü ramoo maw'yyd däk haak sa-puuw hadoo doo me. Ti m' teanh mäh:

—Jaa hahÿ aj'yy? H'ëed hado tamo haj'aa? —näng mäh.

³⁴ Ti m' ta see hadoo ta wób rageëënh, ta see ky n'aa hadoo ta wób sa kyyh. Dooh m' warahén sa wahë n'aa h'yyb mepëë bä ta ky n'aa hã, tak'ëp rageëënh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa tamejüü ramahüüm warahén tób n'aa yt hã. ³⁵ T'ii hënh rakaja hõm bä, tób gó ji basëëk do tyng n'aa jó, warahén ratóg sëëk mä Paw-Ro, hajök do ta hã rapahuut do hyb n'aa. ³⁶ Ti m' hajök do rageëëj nä:

—Ji daj'ëëp, ji daj'ëëp! —näk mäh.

³⁷ Ti m' warahén ramajëë suun pooj jé Paw-Ro beanh sa wahë n'aa hã Gereg kyy me:

—ÿ karēn paawä ÿ her'oot a hä —näng mäh.

Ti m' warahén sa wahë n'aa eanh:

—Mer'oot Gereg kyyh? —näng mäh. ³⁸ —

Õm nado Esit buuj kamaj'ĩ do du n'aa do nag'aap hë denaa hë? Õm nado ti mahũũm do 4 miw heb'ooh do banawäng doo hënh? —näng mäh.

³⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Doo. ÿ nado tii —näng mäh. —Judah buuj ÿ ti hÿh. Panang Tas häd näng doo bä naa, Siris häj n'aa bä naa ÿh. Panang ky n'aa etsëeh do buuj ÿh —näng mäh. —ÿ karēn paawä man'oo ÿ baher'oot hyb n'aa sa hä —näng mäh.

⁴⁰ Ti m' warahén sa wahë n'aa an'oo kån tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro bag'ëed däk tsyym tyng n'aa jó. Ti m' tameduuk ta moo me, bag hënh rababë däk hyb n'aa. Ti m' bag hënh rababë däk bä, tadu doo taher'oot do Eberew kyy me.* Ti m' taky hadoo:

22

¹ —Wakån haa, yp ÿ hyb n'aa hedoo doo. Bë maa newë keh ÿh. Hä ÿ rakamaj'ĩ do ky n'aa ÿ her'oot —näng mäh.

² Ti m' ramaa napäh bä m' ter'oot do Eberew kyy me, sa kyy me, bag hënh rababë däg magyys hë tii bä. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

³ —Judah buuj né ÿ hÿh. Panang Tas häd näng doo bä, Siris häj n'aa bä ÿ benäng. Babä Jerusarēnh bä ÿ bawäng. Gamarijéw* baad ub né hë ÿ tama metëek er wahë makū ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa. Baad ub né hë ÿ karēn paa ÿ h'yyb n'yyim P'op Hagä Doo, da hë bë bad'oo doo da né hë.

⁴ ÿ rejää né paa Jesus hä h'yy ka'eeh doo, radejöp hyb n'aa. ÿ mesoo paa ÿj, ajyy, ÿ dewëes ragadahew'ëes doo gó. ⁵ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, er wahë n'aa na-ääj hë rahapäh tii. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot do bë hä. Hä ÿ raban'oo däk paa kerih doo, ramejũũ do ky n'aa, ÿ banoo hyb n'aa er wakään, Judah buuj, panang

Damas-Ko häd näng doo bä habong do sa hä. Ti t'ĩ hënh ÿ bahöm paah, ÿ mena paawä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, rarejää hyb n'aa Jerusarēnh hënh —näng mä Paw-Ro sa hä.

⁶ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ti, wasyk, ÿ bedaa däk bä Damas-Ko, tii bä wë hä naa gabarëeh do ta bag gabar'ëeng wät hahät ÿh. ⁷ Tũũ ÿ badëe jat tii bä. Ti ÿ maa napäh kyyh, hä ÿ her'oot doo: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa ÿ marejää?”, näng mä kyyh hä ÿh. ⁸ “Jaa õm?”, näng ÿh. “ÿ né hë Jesus, Nasaréh buuj marejää doo”, näng mäh. ⁹ Si ÿ habok do rahapëe né paawä ta bag, dooh rah'yy ganny bä kyyh hä, hä ÿ her'oot do hä. ¹⁰ ÿ eanh tii bä: “Nyy d' ÿ bad'oo, Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näng ÿh. Ti taky hadoo hä ÿh: “As'ëeg g'ëed. Ahöm nä panang hënh. T'ĩ hënh rabaher'oot a hä nyy da mamoo wät do pan'aa hä ÿh”, näng mä Jesus kyyh hä ÿh. ¹¹ ÿ hapäh ta bag tak'öp gabarëeh do hyb n'aa ÿ wén ty tamaa wät. Ti hyb n'aa hata haa ÿ ramoo maso hõm Damas-Ko hënh ää bah'ũũm hyb n'aa.

¹² —Aj'yy Ananijas häd näng do ÿ taheg'ääs. Baad ta ti Ananijas ky dahé had'yyt hë Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ti panang bä habong do Judah buuj raweh'ëeh ti Ananijas. ¹³ Pa ÿ tabag'ëed däk bä taky hadoo: “Wakån ÿh, Saw-Ru, mabegää däk p'aa hënh!”, näng mäh. ÿ bahapëe däg kån nyyw hë tii bä. ¹⁴ Ti m' taky hadoo ënh hä ÿh: “P'op Hagä Do er wahë makū rah'yy kaha'eeh doo, ti né hë hasëew wät õm, mabahapäh hyb n'aa takarēn doo, mabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo,† mamaa napäh hyb n'aa ta ti ta kyyh. ¹⁵ Õm né hë da Baad Had'op Do rod n'aa sahõnh hë sa hä. Maher'ood da mamaa napäh doo, mahapäh do ky n'aa”, näng mä ta kyyh hä ÿh. ¹⁶ Ti m' taky hadoo: “Magadaa wäd manäh. Ahöm nä õm ranu gemuun wät hyb n'aa. Õm ranu gemuun bä, Jesus hä mabetsëe a hä hanäng do nesaa do

* **21:40** Judah buuj sa kyyh heh'äät do ramaneëenh Eberew kyyh. Judah buuj na-ääj hë rer'oot Aramew kyyh. Sa wób na-ääj hë rahajaa rer'ood bä Gereg kyyh. * **22:3** Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetek do ky n'aa etsëeh do ti Gamarijéw. Atos 5.34 hä takerii däk ta ky n'aa. † **22:14** Jesus né hë ti P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo.

tabawug hõm hyb n'aa", näng ta kyyh hã ÿÿ.

¹⁷ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ênh:

—Jerusarênh hênh ÿ babaaj nä bã, P'op Hagã Do tób n'aa yt hã ÿ bahõm ÿ ky n'aa etsêê hyb n'aa. Ta tii bã s'êêh hadoo hã ÿÿ. ¹⁸ S'êêh hadoo doo gó ÿ hapäh Tak'êp Hyb N'aa Jawyk Doo. Hahÿÿ da ta kyyh hã ÿÿ: “Nayyw hê! Ahõm nä Jerusarênh bã naa. Dooh da raky dahé bã kêh ÿ n'aa maher'oot doo”, näng mã hã ÿÿ. ¹⁹ Ti ÿ ky gadoo: “Tak'êp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hê ajyy babã habong do rahapäh nyy da ÿ bahõm do paa sahõnh hê tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do yt hã, a hã h'yy ka'eeh do ÿ dewëes hyb n'aa, ÿ rejãã hyb n'aa. ²⁰ Radaj'ëep noo gó a ky n'aa rod paa Es-Tew häd näng doo, ÿ na-ããj hê sa da h'yyb hadoo. ÿ né paa pä me hakut do sa saroor henãm”, näng kêh ÿ ta hã. ²¹ Ti taky hadoo hã ÿÿ: “Ahõm nä, õm ÿ mejüü dawëë, Judah buuj nadoo do sa mahang”, näng mãh.

²² Ti m', jããm né hê ramaa newëë do Paw-Ro her'oot doo. Judah buuj nadoo do sa mahang Paw-Ro Jesus mejüü Paw-Ro her'oot hyb n'aa, radu doo mã rageëênh doo:

—Dooh taw'ããts hê tado tawäd bã badäk hahÿÿ hã! Taw'ããts hê tadjëp! —näk mã Paw-Ro majiï sa kyyh.

²³ Ti m' rageëênh. Sa hatsë sa hã padëek do ratepyh, rakawajããn do heen n'aa. K'ããts rehaa p'op. ²⁴ Ti hyb n'aa, warahén sa wahë n'aa mejõ kãn Paw-Ro ramajëë suun warahén tób n'aa yt hã. Tamejüü mã rahewyyh. Tamejüü mã reaanh ta hã h'ëed hyb n'aa ta majiï tii da rawén geëênh. ²⁵ Ti m' ramaw'yyd däk bã rahewyyh do pan'aa paawä, Paw-Ro eanh warahén wahë n'aa see hã:

—Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh bë hewyh bã Roma buuj seeh, bë nahapëë nä bã tamo haj'aa kadoo bã? —näng mãh.

²⁶ Ti m' warahén sa wahë n'aa see maa napäh bã Paw-Ro her'oot doo, nayyw

‡ **22:29** Dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bã Roma buuj see ramaw'yyd bã ranahapäh nä bã tamo haj'aa kadoo bã. Ti hyb n'aa warahén sa wahë n'aa wén eÿÿm wät. * **23:3** J'ooj madäk do ta h'yyb tym, Paw-Ro hanäng pé panyyg ky n'aa gó taher'oot doo.

hê tabahõm kãn warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' teaanh ta hã:

—Nyy da mabad'oo hahÿ aj'yy hã? Roma buuj né hê ti hÿÿh —näng mãh.

²⁷ Ti m' sa wahë n'aa heh'äät ub do bahõm Paw-Ro wë. Ti m' tabeaanh:

—Te hub né hê, Roma buuj né hê õm? —näng mãh.

—ÿÿ. Roma buuj né hê ÿÿh —näng mã Paw-Ro kyyh.

²⁸ Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do ky hadoo:

—Tak'êp ÿ bepaag hõm paah, Roma buuj ÿ bahadoo hyb n'aa —näng mãh.

Ti Paw-Ro ky hadoo ta hã:

—Roma häj n'aa bã ÿ benäng, ti hyb n'aa ÿ benäng noo gó naa Roma buuj né ÿ hÿÿh —näng mãh.

²⁹ Ti m' hewyyh do paawä nayyw hê m' raberéd gëet Paw-Ro. Sa wahë n'aa eÿÿm wät tah'yy ganyy bã Roma buuj né ti tamejüü ramoo maw'yyd däk do haak sapuuw hadoo doo me.‡

Sinedirijo ajyy n'aa hã Paw-Ro her'oot do ky n'aa hahÿÿh

³⁰ Ti m' jati pé warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do mejüü ramanyyh Paw-Ro. Takarên mã ta heen n'aa näng baad ub h'ëed p'ãã Judah buuj Paw-Ro hã raky n'aa tapaa. Ti m' tamejüü P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób, rakata b'ëêh hyb n'aa, Sinedirijo häd enäh doo. Ti m' Paw-Ro tamanaa rabab'ëêh bã.

23

¹ Ti m' baad ub mã Paw-Ro baheg'ããs Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Wakãn haa —näng mãh. —P'ooj ub ÿ bawät do hadoo né hê ÿ da hê. Baad ub hëp ÿ tym P'op Hagã Do matym gó —näng mãh.

² Ti m' P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Ananijas häd näng doo, mejüü mãh, Paw-Ro pa hab'ëêh do Paw-Ro ranoo gewyyh hyb n'aa. ³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ta hã:

—P'op Hagä Do òm hewyyh da! Ta hadë hawak doo me j'ooj hë rep'ees do hadoo òm! * Òm tii bā hasooh ÿ maky n'aa etyy hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yuk do her'oot doo da. Ti hadoo né hë, dooh Mosees ky n'aa jaw'yuk do maky dahé bā, ÿ mamejũũ ÿ rabahewyyh hyb n'aa. Dooch tii da Mosees ky n'aa jaw'yuk do an'oo bā —nāng mā Paw-Ro kyyh ta hā.

⁴Ti m' Paw-Ro pa hab'ëeh do raky hadoo Paw-Ro hā:

—Òm ky neÿÿm maky n'aa rejā bā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo! —näk mäh.

⁵Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Wakān haa, dooh ÿ hapëe bā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado bā. P'op Hagä Do kyy kerih do hā hahÿÿ da takerih: “Maky n'aa rejā manā bē wahë n'aa”† —nāng mäh.

⁶Ti m' Paw-Ro hapäh do hyb n'aa ti anāng ta wób Saduséw, ta wób Pariséw sa mahang, taky hadoo kat'aa do sa hā:

—Wakān haa, —nāng mäh —Pariséw né ti ÿ hÿÿh. Pariséw t'aah ÿÿh —nāng mäh. —Hā ÿ rawén ky n'aa tapaa, ÿ gada do hyb n'aa dejëp do ragenā bong doo —nāng mäh.

⁷Tii da ta her'oot do hyb n'aa, radu doo raky ked'aak do Pariséw Saduséw sa mahang. Ti hyb n'aa raketyn b'ëeh mā sa wahë n'aa ta tii bā kata padëek doo. ⁸(Saduséw sa hā ji dajëp jawén paa bā, dooh ji ganā wäd bā. Sa hā, dooh āās. Sa hā dooh na-āāj sahee péh. Pariséw sa hā kā, ji dajëp jawén paa bā ji ganyyh nā p'aa hënh. Ti anāng na-āāj hë sa hā āās, sahee na-āāj hë.)

⁹Ti hyb n'aa raky ked'aak mā ta ti p'āā. Mosees ky n'aa jaw'yuk do ma mehetëk do wób, Pariséw wób as'eëg b'ëeh mäh. Tak'ëp mā sa kyyh. Hahÿÿ d' mā sa kyyh:

—Dooch hahÿÿ aj'yy nesaa do tamoo wäd bā. Ji hapäh mā āās her'ood bā ta hā. Ji hapäh mā tii, sahee her'ood bā ta hā —näk mā sa kyyh.

¹⁰Ti m' Pariséw Saduséw kamajë däg mā tak'ëp. Ti m' warahén sa wahë n'aa beÿÿm wät, rejes wät ted'oo Paw-Ro. Ti hyb n'aa tamejũũ warahén rabahôm rabej'ooj

nyyh hyb n'aa Paw-Ro, warahén tób hënh ramahũũm hyb n'aa p'aa hënh.

¹¹Ti m' atsëm kã, Jesus kasee Paw-Ro hā. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Eÿÿm manäh! —nāng mäh. —Maher'oot do hadoo këh ÿ n'aa babä Jerusarënh bā, ti hadoo né hë da maher'ood panang Roma häd nāng doo bā —nāng mā Jesus ta hā.

Paw-Ro Judah buuj wób radajëeb paawä panyyg n'aa hahÿÿh

¹²Ti m' jati péh, Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do wób rakaner'oot Paw-Ro radaj'ëep hyb n'aa. P'op Hagä Do hā raky dāng radaj'ëep né hë. Ti m' raky hadoo:

—Dooch d' ër awa bā, dooh d' ër eëg bā ër nanaboh nā bā Paw-Ro —näk mā sa kyyh.

¹³Tahyb n'aa pé 40 ajyy ti h'yyb hedoo doo. ¹⁴Ti m' rabahôm P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wë na-āāj hë. Ti m' raky hadoo sa hā:

—P'op Hagä Do hā āā ky dāng, dooh āā awa bā, dooh āā eëg bā Paw-Ro āā nanaboh nā bā —näk mäh. ¹⁵—Āā karën paawä Sinedirijo ajyy n'aa sii hë bē ky n'aa etsëe warahén sa wahë n'aa hā, Paw-Ro tamanaa hyb n'aa bē bab'ëeh bā. Taw'āāts hë bē her'oot bē karën baad bē ky n'aa napäh ta ky n'aa, bē keno da —näk mäh. —Āā gadaa dāk da ta baa bā, āā daj'ëep hyb n'aa bē hab'ëeh hënh takajaa do pooj jé —näk mā sa kyyh.

¹⁶Ti m' Paw-Ro s'aah ky n'aa napäh ra her'oot doo. Ti m' tabahôm kãn warahén sa tób hënh, Paw-Ro tapanäk hyb n'aa. ¹⁷Ti m' Paw-Ro naëënh warahén sa wahë n'aa seeh. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Mamahũũm hahÿÿ pahëew bē wahë n'aa wë. Ti anāng panyyg ta her'oot pé ta hā —nāng mā Paw-Ro.

¹⁸Ti m' warahén wahë n'aa see mahũũm kãn pahëew sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Paw-Ro, ër maso gëet doo, ÿ tanaëëj nā, ta her'oot hā ÿÿ, ÿ manaa hyb n'aa hahÿÿ pahëew a wë. Ti anāng mā panyyg ta her'oot pé pan'aa a hā —nāng mäh.

† 23:5 Esodo 22.28

19 Ti m' pahëew warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do moo takygy hõm ramaa nanapäh hënh. Teanh mäh:

—H'ëed ti makarën maher'oot hä ÿÿ? —näng mäh.

20 Ti m' pahëew ky hadoo:

—Judah buuj kaner'ood bong a hä raky n'aa her'oot hyb n'aa Paw-Ro mamahüüm hyb n'aa Sinedirijo ajyy n'aa rakahet'aa hënh. Rakarën mä paawä raky n'aa napëe magyys hë Paw-Ro ky n'aa, ken'ooh da. 21 Maky dahé manä da. 40 ajyy tahyb n'aa pé ragadaa däk radaj'ëep hyb n'aa. Kejën rabë bä. P'op Hagä Do hä raky däng dooh rawa bä, dooh reeg bä rananaboh nä bä Paw-Ro. Da hë ti abë padëek. Ragadaa däk maher'oot do pan'aa sa hä —näng mä Paw-Ro s'aah kyyh warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do hä.

22 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do edëe wät pahëew. Ti m' taky hadoo:

—Maher'ood manä ÿ mapanäk doo —näng mäh.

23-24 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do naëenh pawóp hë warahén sa wahë n'aa. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë etyn hõm da 200 warahén tsyym me hah'üüm péh, 70 kawaaro jó hah'üüm do ta wób, 200 jook yt hä hah'üüm doo, kawaaro Paw-Ro jahõm pé sii hë da, atsëm rabahõm hyb n'aa panang Sesareja häd näng doo hënh —näng mä ta kyyh.

Ti m' tamejüü baad ub ramahüüm hyb n'aa Paw-Ro, sa wahë n'aa Peris häd näng do wë. 25 Tamejüü sa hä tama erih do Peris. Terih doo, hahÿÿ da m':

26 “ÿ, Karaw-Dijo Risijas, ÿ edëng õm Peris, hyb n'aa jawyk doo, Sesa kyy gó babä bag'ääs do õm. 27 Õm ÿ panäk hahÿÿ da: Judah buuj ramaso däk hahÿ aj'yy. Rakarën paawä radaj'ëep. Ti ÿ ky n'aa napäh bä Roma buuj tado bä, ÿ bahõm warahén sii hë ÿ bed'ëep hyb n'aa sa moo gó naa. 28 ÿ karën paawä ÿ heen n'aa näng h'ëed hyb n'aa rakamaj'ïï ta hä, ti hyb n'aa ÿ wén mahüüm paa Judah buuj wahë n'aa sa wë. 29 Tii bä ÿ heen n'aa nyy däk raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa raky kes'ëem. Dooch tamo haj'aa kadoo bä ji daj'ëep hyb n'aa paawä. Dooch tamo haj'aa kadoo bä na-ääj

hë ji dawäts geët hyb n'aa. 30 Tii bä ÿ ky n'aa napäh rakarën radaj'ëep. Ti hyb n'aa nyyw hë ÿ mejõ hõm a wë. ÿ maher'oot da ta maj'ïï, a wë rabahõm a sii raber'oot hyb n'aa ta ky n'aa”, näng mä terih do hä.

31 Ti m' warahén sa wahë n'aa mejüü doo da rabadoo kän. Ramahüüm kän mä atsëm Paw-Ro. Ti m' panang An-Tiparis häd näng doo bä rakajaa. 32 Tii b' naa, jati péh, warahén tsyym me hah'üüm do rababaaaj nä p'aa hënh sa tób hënh. Kawaaro jó hah'üüm do ramahüüm kän tii bä Paw-Ro. 33 Rakaja hõm bä Sesareja bä, ran'oo däg kän sa wahë n'aa ma erih do Peris hä. Ti m' rahaëenh Paw-Ro ta hä. 34 Ti m' Peris ner'ood kän kerih doo, ti m' teanh mä Paw-Ro hä ny hado tabanäng hënh tabana, Roma häj n'aa. Siris hënh naa tabana Paw-Ro her'oot bä m', 35 Peris ky hadoo ta hä:

—ÿ maa newëe da a ky n'aa a hä kamaj'ïï do rakaja nä bä —näng mäh.

Ti m' tamejüü Eróts, Judah buuj sa wahë n'aa tób haeh do yt hä warahén raba-hag'ääs hyb n'aa Paw-Ro.

24

Peris hä Paw-Ro her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' 5 ta ä jawén paa bä, Ananijas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kajaa nä Sesareja bä. Ta sii tamanaa mä Judah buuj sa wahë n'aa wób, sa ky n'aa rod Ter-Turus häd näng do na-ääj hë. Ti m' raky n'aa tapa kän Paw-Ro ta ti häj n'aa bagä n'aa matym gó. 2 Ti m' Paw-Ro ramana geët bä, Ter-Turus häd näng do du doo taher'oot do Peris hä. Paw-Ro taky n'aa tapaa. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Baad tanyy né hë, a hyb n'aa baad ub ää hä ää häj n'aa bä. Dooch kamaj'ïï péh. Õm h'yy ganäng do hyb n'aa, baad tawén hadoo ää hä, ää häj n'aa bä. 3 Jé pad'yyt hë ää häj n'aa bä ää h'yy gadajang a mo haj'aa hyb n'aa, Peris, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. 4—Dooch ää karën bä õm ää h'yyb panasä bä. Ti hyb n'aa ää karën paawä kanahën d'os hë maaaa newë ää her'oot doo. 5 Geët hahÿ aj'yy, kamaj'ïï do du na do tii, ää hä. Jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ bä Judah buuj rakamaj'ïï sa hä hë tan'oo bä. Aj'yy Nasaréh buuj ky s'üüt doo, ta

wób sa wë h'yy kawereem hõm do sa wahë n'aa see hahÿh. ⁶ Takarën paawä tan'oo bä baad tanado wät P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa äã wén maso däk. [⁷ Äã karën paawä äã ky n'aa etyy äã ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. Ti nuujjé warahén sa wahë n'aa, Risijas häd näng doo, ta warahén sii hë tabana. Äã hä rawaj'aa padëek, Paw-Ro rabej'ooj hõm hyb n'aa äã mahänh. ⁸ Tamejüü ta hä ky n'aa tapaa do a wë rabahõm.] Baad hahÿ aj'yy hä meaaj bä, maheen n'aa näng da äã ehüb né hë äã ky n'aa tapaa do hä —näng mä Ter-Turus kyyh Peris hä.

⁹ Ti m' Judah buuj, Jerusarënh bä han'aa doo, raky masa Ter-Turus. Raky n'aa tapaa ënh Paw-Ro. Te hub né hë m' Ter-Turus her'oot doo, sa nooh.

¹⁰ Ti m' sa wahë n'aa Peris häd näng do mejüü Paw-Ro ber'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hajõö däg ta baab äã häj n'aa bä baad maky n'aa etyy. Ti hyb n'aa h'yyb neÿÿm doo me ÿ her'oot a hä këh ÿ n'aa hä ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa hä —näng mäh. ¹¹—¹² ta ä nä ÿ kaja nä Jerusarënh bä, P'op Hagä Do ÿ hyb n'aa esee hyb n'aa. Makarën bä mameaaj ÿ kaja noo gó ÿ rahapäh doo, te hub né hë ta ti ÿ her'oot do mabahapäh hyb n'aa. ¹² B'ëeh hahÿh hä ÿ kamaj'ii doo, dooh noo gó ÿ rahapëë bä ÿ ky kedag bä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Dooh noo gó ÿ rahapëë bä ÿ kamajë bä tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä, panang bä na-ääj hë. ¹³ Hahÿ ajyy dooh rahaja bä rametä bä te hub tado bä hä ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa.

¹⁴ Hÿÿ kä, dooh ÿ ky n'aa jejën bä, ÿ hyb n'aa jaw'yyk né hë P'op Hagä Doo, äã wahë makü rah'yy kaha'eeh doo. Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë ky n'aa ÿ ky daheeh.* Ta wób wë äã h'yy kawareem hõm ramaneëej né paawä ta tyw n'aa papuuj, sahõnh P'op Hagä Do kyy kerih do ÿ ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ÿ ky daheeh. ¹⁵ Hä ÿ kamaj'ii do ragada do hadoo né hë ÿ gada dejëp do ragenä bong doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. P'op Hagä Do karën doo da

habong do paah, baad nabok do paa na-ääj hë da äã gada ragenä bong doo. ¹⁶ Sahõnh hë da ragenä bong do hyb n'aa, baad ub had'yyt hë ÿ karën ÿ bawät, hëp ÿÿ gó baad had'yyt hë tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hä, ta wób sa hä na-ääj hë —näng mä Paw-Ro.

¹⁷ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—Hajõng ta baab häj n'aa s'ee hënh ÿ bewäd nä. Ta jawén ÿ babaaj hõm p'aa hënh Jerusarënh hënh, kasuud is do Judah buuj sa mahang habong do sa matym n'aa ÿ tajooch hyb n'aa, P'op Hagä Do hä ÿ ma ejuu do hyb n'aa na-ääj hë. ¹⁸⁻¹⁹ Ti né hë ÿ bad'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hä, sahõnh hë ÿ bahajaa jawén paa bä äã ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji h'yyb banyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Dooh hajök do tado bä si ÿ habok doo. Dooh na-ääj hë ÿ kamajë bä ta wób sa wë. Daap ramenyyh hä ÿ raky n'aa tapaa doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä né hë ÿ bag'ëed däk Judah buuj wób Asija häj n'aa hënh naa ÿ rabahapäh bä. Taw'ääts hë né hë paawä ta ti né hë ajyy wawëë hë rabana, hä ÿ raky n'aa tapaa hyb n'aa tanyy bä sa wë hä ÿ raky kes'ëem péh. Ti né hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hä ÿ raky n'aa tapaa do paah. ²⁰ Ta ti ranan'aa do hyb n'aa, na b'ëeh hahÿ raheer'ood ny hadoo pé rahapäh ÿ mo haj'aa kadoo bä Sinedirijo ajyy n'aa raky kes'ëem do hä ÿÿ. ²¹ Jääm né hë hahÿh da këh ÿÿ Sinedirijo ajyy n'aa sa hä: “Dejëp do ragenä bok do ÿ gada do hyb n'aa, hä ÿ raky n'aa etyy bë matym gó”, näng paa këh ÿ sa hä. Nepäh ta tii hä rawyyd bä sa hä baad nadoo do mo haja ÿÿ —näng mä Paw-Ro kyyh.

²² Ti m', baad Peris ky n'aa napäh né hë Jesus ky n'aa, ta tyw n'aa papuuj ramaneëenh doo. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä taky hadoo:

—Jääm hë dó —näng mäh. —Warahén sa wahë n'aa Risijas häd näng do kaja bä, ÿ baher'oot da nyy da ÿ bad'oo õm raky n'aa tapaa do hä —näng mä Peris kyyh.

²³ Ti m' Peris mejüü warahén sa wahë n'aa see rabaheg'ääs nä Paw-Ro. Hahÿh da m' ta kyyh sa hä:

* **24:14** Jesus ky n'aa né hë ti “ta tyw n'aa papuuj” ramaneëenh doo.

—Taw'ääts hē bē eréd tabawät hyb n'aa, tabeg'ääs hyb n'aa. Bē an'oo na-ääj hē ta najiis rabeg'ääs ta wē rabanoo hyb n'aa takarēn doo —näng mäh.

²⁴ Ti m' ta jawén, p'aa hēnh Peris bana Paw-Ro wē. Ta ŷŷm sii hē tabana. Dusir mä Peris ŷŷm häd. Judah buuj mä ti ta ŷŷm. Ti m' tamejũũ Paw-Ro ranaēēnh. Tamaa newēē mä Paw-Ro her'oot doo, ji h'yy ka'eeh do Kristo Jesus hā ky n'aa. ²⁵ Ti m' Paw-Ro baher'oot bā baad ub ji bawät do ky n'aa, ji h'yy keb'aah do ky n'aa, ta jawén ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa na-ääj hē, Peris eŷŷm wät mäh. Ti m' taky hadoo:

—Jääm hē dó. Ahöm nä. ŷ karēn bā, ŷ mejũũ da öm ranaēēnh p'aa hēnh —näng mä ta kyyh Paw-Ro hā.

²⁶ Peris karēn paawä Paw-Ro anoo da-jēēr ta hā, taberéd hōm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' hajōō nuu me tanaēēnh ta wē Paw-Ro sii taber'oot hyb n'aa. ²⁷ Ti m' pawóp hē ta baab tabahado dāk bā, Posijo-Pes Peris jawén buuj däg. Peris sa wahē n'aa tabadoo do paa tabanyyh bā, teréd gēēt Paw-Ro, Judah buuj tah'yyb en'yyim hyb n'aa.

25

Roma buuj sa wahē n'aa see sii Paw-Ro ber'oot do panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m' tamawoob hē tabahado däg bā ta äh Pes Peris jawén buuj tabahado däg bā, Jerusarēnh hēnh tabahōm kän Sesareja panang häd näng doo bā naa. ² Ti m' Jerusarēnh bā takajaa bā, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa wób na-ääj hē, rabahōm ta wē. Paw-Ro raky n'aa tapaa ta matym gó. ³ Ky kah'ũũm mä ta hā, rakarēn doo da tabad'oo hyb n'aa. Rakarēn né paawä Pes mejō nā Paw-Ro Jerusarēnh hēnh. Rakarēn né paawä radaj'ēep Paw-Ro tana bā ta tyw n'aa me. ⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Doooh —näng mäh. —Sesareja bā Paw-Ro bagēēt. T'ĩĩ hēnh da ŷ babaaj hōm p'aa hēnh nayyw hē. ⁵ Taw'ääts hē né paawä bē wahē n'aa wób rabah'ũũm si ŷŷ, t'ĩĩ hēnh

raky kes'ēēm hyb n'aa tamo haj'aa kadoo bā —näng mäh.

⁶ Ti m' ji moo sahōnh hē ta ä jawén paa bā, Pes babaaj hōm kän Sesareja hēnh. Ti m' jat'iip hadoo Pes bana sooh ji hā raky kes'ēēm do ky n'aa rabaherot bā. Ti m' tamejũũ ranaēēj nā Paw-Ro. ⁷ Paw-Ro bana gēēt bā, Judah buuj, Jerusarēnh bā naa han'aa do ranu sabug dāk tabagēēt bā. Ti m' radu doo tak'ēp Paw-Ro raky n'aa tapaa. Hajōng mä nesaa do tamo haj'aa, sa nooh. Daap mä ramenyyh. Doooh m' rahaja bā rametä bā se hub tado bā ti rahe'oot doo.

⁸ Ti m' ta daaj hē Paw-Ro ky n'aa ka-her'oot sa hā:

—Doooh ŷ mo haj'aa kad'oo pé Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hā. Doooh ŷ mo haj'aa kadoo bā P'op Hagä Do tób n'aa hā. Doooh ŷ mo haj'aa kadoo bā Sesa, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do hā —näng mä Paw-Ro kyyh.

⁹ Ti m', Pes h'yyb enäw paawä Judah buuj. Ti hyb n'aa hahŷŷ da m' ta kyyh Paw-Ro hā:

—Makarēn mabahōm Jerusarēnh hēnh, t'ĩĩ hēnh ŷ maa newēē hyb n'aa öm raky n'aa tapaa doo, öm ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa? —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Babä ŷ bagēēt hŷŷ ká, raky kes'ēēm do ky n'aa rabaherot bā. Babä né hē ji ky n'aa etyy Sesa kyy gó, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do kyy gó. Babä né hē ŷ maky n'aa etyy. Baad mabahapäh né hē, dooh ŷ mo haj'aa kadoo bā Judah buuj sa hā.

¹¹ ŷ mo haj'aa kadoo bā paawä, dajēb hā ŷ maky n'aa ety bā ta hyb n'aa, ŷ gadoo né da ŷ radaj'ēep doo. Se hub tanado bā hā ŷ raky n'aa tapaa doo, dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bā sa moo gó ŷ rahaēēnh. ŷ karēn Sesa né hē ŷ taky n'aa etyy —näng mä Paw-Ro kyyh.

¹² Ti m' Pes beanh ta hā masa do sa hā nyy d' rabad'oo. Ti m' rakaner'oot do jawén paa bā Pes ky hadoo Paw-Ro hā:

—Makarēn mä Sesa öm taky n'aa etyy. Ti hyb n'aa t'ĩĩ hēnh né da mabahōm ta wē —näng mäh.

Judah buuj sa wahë n'aa hä Pes her'oot do Paw-Ro ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' ta jawén, ta see pé noo gó, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do Agaripa häd näng doo, ta änh Berenis häd näng do daheeh rabana, Sesareja hënh rabeg'ääs hyb n'aa Pes wë. ¹⁴ Hajõõ ta äh t'ïi hënh rabajeej bong. Ti hyb n'aa Agaripa hä Pes baher'oot Paw-Ro ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ti agëët babä aj'yy Peris eréd gëët do paah —näng mäh. ¹⁵ —Jerusarënh hënh ÿ bewäd nä noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ääj hë raheer'oot hä ÿÿ ta hä raky kes'eëm do ky n'aa. Rakarën né paawä dajëb hä ji ky n'aa etyy —näng mäh.

¹⁶ —ÿ her'oot sa hä, dooh Roma buuj ramejõ bä rarejã bä nayyw hë ji hä. Pooj jé ji ky naa etyy n'aa an'oo bä ta matym gó ji hä ky n'aa tapaa do ji ky gadoo. Tii d' né këh ÿ sa hä. ¹⁷ Ti m' wawëë hë rakaja nä bä, nayyw hë, jati péh, ÿ mejüü Paw-Ro ramanaa, ta hä ky kes'eëm do rabab'ëëh bä. ¹⁸ Ta hä raky n'aa tapaa bä, dooh ÿ h'yyb däng do tado bä raky n'aa tapaa doo. ¹⁹ Raky n'aa hajëm rah'yy kaha'eeh do ky n'aa hä. Raky n'aa hajëm na-ääj hë dajëp do ky n'aa, Jesus häd näng doo. Paw-Ro her'ood bä edëp mäh, tanooh. ²⁰ Dooh ÿ hapëë bä nyy da ÿ bad'oo ta ti hedoo do hä. Ti hyb n'aa ÿ beaanh ta hä takarën bä Jerusarënh hënh tabahõm, t'ïi hënh raky n'aa etyy hyb n'aa. ²¹ Ti m' Sesa hä Paw-Ro ky däng. Takarën mä Sesa ky n'aa etyy ta hä. Ti hyb n'aa ÿ mejüü rabahag'ääs nä Sesa wë ÿ manejõ nä bä —näng mä Pes kyyh.

²² Ti m' Agaripa ky hadoo:

—ÿ karën paawä ÿ maa newëë ta ti aj'yy her'oot doo —näng mäh.

—Taw'ääts hë. Jat'iip né da mamaa newëë taheer'oot doo —näng mä Pes.

²³ Ti m' jat'iip hadoo Agaripa, Berenis daheeh rabajëë p'ëë ta gawakõ gaeh doo gó, raky n'aa tapaa do ky n'aa rabaherot bä. Rabajëë p'ëë bä, baad ub t'ïi hënh kat'aa do raweh'ëëh Agaripa, Berenis daheeh. Sa sii m' rabajëë p'ëë warahén sa wahë n'aa ky n'aa etsëëh doo, ajyy panang buuj ky n'aa

etsëëh do na-ääj hë. Ti m' Pes häd näng do mejüü Paw-Ro ramanaa hyb n'aa. ²⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Agaripa, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo, bëëh, ää mahang kata b'ëëh doo, bë hegää hahÿ aj'yy —näng mäh. —Jerusarënh hënh, babä Sesareja bä na-ääj hë sahõnh hë Judah buuj hä ÿ raky n'aa her'oot ÿ daj'ëëp hyb n'aa. Tak'ëp sa kyyh rabetsëë hä ÿÿ —näng mäh. ²⁵ —Hä ÿÿ, dooh tamo haj'aa pé tadajëb bä. Ti hadoo né hë, Sesa ky n'aa etyy ta hä taky däng do hyb n'aa, ÿ h'yyb däng Roma hënh, Sesa wë né hë ÿ mejüü. ²⁶ Tii da né da ÿ bad'oo. Ti hadoo né hë, dooh wë ÿ ta ky n'aa ÿ ma erih pé Sesa hä. Ti hyb n'aa ÿ mana gëët bë matym gó. A wë né hë ÿ mana gëët Agaripa, hajõng ta hä ër eanh do jawén paa bä, ÿ bahapäh hyb n'aa h'ëëd ÿ ma erih pé ta ky n'aa hä. ²⁷ Dooh taw'ääts hë tado bä ta si n'aa hë ÿ mejõ bä Paw-Ro, ta hä ky n'aa tapaa do ky n'aa tamah doo me —näng mä Pes kyyh Agaripa sa hä.

26

¹ Ti m' Agaripa ky hadoo Paw-Ro hä:

—Maher'ood a daaj hë a ky n'aa —näng mäh.

Ti m' Paw-Ro meduuk ta moo me, bag hënh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' ta du doo taheer'oot doo:

² —ÿ h'yy gadajang né hë Agaripa, naga hë ÿ her'oot do hyb n'aa Judah buuj hä ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa mamaa napäh bä —näng mäh. ³ —ÿ h'yy gadajang na-ääj hë, baad mabahapäh do hyb n'aa nyy da ëër, Judah buuj, ër bahed'oo doo da. Mahapäh né hë h'ëëd p'ää ëër, Judah buuj, ër ky ked'aak. Ti hyb n'aa ÿ karën paawä h'yyb jawyk doo me da ÿ mamaa newëë —näng mäh.

⁴ Ti m' taky hadoo ënh:

—Sahõnh hë Judah buuj rabahapäh nyy da ÿ bawäd wät ÿ karapee noo gó naa häj ÿ n'aa bä ÿ bawäng doo bä, Jerusarënh bä na-ääj hë. ⁵ Bãp peej däg ÿ rabahapäh né hë. Rakarën bä rahajaa raheer'ood bä nyy da ÿ bawät paah. Baad had'op, ta wób sa bahãnh Parisëw raky daheeh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër mahang. Parisëw sa see né hë paa ÿÿh. Rababok doo da ÿ bawäd

wät paah. ⁶ Hÿÿ kä hä ÿ raky n'aa etyy, ÿ gada do hyb n'aa er wahë makũũ hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. ⁷ Isaraéw taah 12 hedoo do du na do sa panaa ragada P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, P'op Hagä Do rawén hyb n'aa jewyyg had'yyt hë. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ÿ gada do hyb n'aa né hë Judah buuj hä ÿ rawén ky n'aa tapaa —näng mäh.

⁸ Ti m' teanh mäh:

—H'ëed hyb n'aa bë mahang habong do sa hä dooh P'op Hagä Do haja bä dejëp do ragenä boo bä p'aa hënh tan'oo bä? —näng mã ta kyyh.

⁹ —P'ooj ub ÿ na-ääj hë sa da hadoo né paa ÿÿh. Ti noo gó hä ÿ taw'ääts hë sahõnh hë ÿ hajaa doo me ÿ karën ÿ rejää Jesus Nasaréh buuj häd. ¹⁰ Tii d' né paa ÿ bad'oo Jerusarënh bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó hajök Jesus hä h'yy ka'eeh do ÿ dewäts b'ëeh. Radejëeb bä, ÿ karën né hë paa radejëp. ¹¹ Hajöö nuu me jé pad'yyt hë tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do basooh hënh ÿ bahõm paah, ÿ rejää hyb n'aa Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang habong doo. ÿ rejää doo me ÿ karën né paawä Jesus hä raky n'aa rejää. Tak'ëp né hë ÿ kawajään paa sa wë. Ti hyb n'aa ÿ bahõm panang s'ee hënh, Judah buuj häj n'aa tanadoo hënh, ÿ rejää hyb n'aa t'ïï hënh —näng mäh.

¹² —Ti ta see pé noo gó ÿ bahõm Damas-Ko hënh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó ÿ bahõm t'ïï hënh, Jesus hä h'yy ka'eeh do ÿ rejää hyb n'aa paawä. ¹³ Ti m' wasyk, ta tyw n'aa me ÿ bahõm bä, tii bä ÿ bahapäh wë hä naa ta bag tak'ëp gabarëeh do hahät ÿÿ hä, hata haa sa hä na-ääj hë. Papÿÿj gabarëeh do bahãnh ta ti bag. ¹⁴ Tũũ äã kajäg b'ëeh tii bä. Ti ÿ maa napäh kyyh, hä ÿ her'oot do Eberew kyy me: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa ÿ marejää? A daaj né hë maker'ook ÿ maky nadahé bä, booj yb gasõom do hä tedats bä ta jawén p'aa hënh hadoo.” ¹⁵ Ti ÿ eanh ta hä: “Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näng ÿÿh. Ti taky hadoo: “ÿ né hë Jesus, marejää doo. ¹⁶ As'ëeg g'ëed! A hä ÿ wén kas'ee wät õm ÿ asëew wät do hyb n'aa. Õm ÿ asëew wät,

hëp ÿ n'aa mamoo wät hyb n'aa, ta wób sa hä mabaher'oot hyb n'aa mahapäh do ÿ hÿÿ kä. Maher'ood sa hä na-ääj hë ÿ metëek nä do a hä ky n'aa. ¹⁷ Õm da ÿ ed'ëep Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa moo gó naa õm rarejã bä. Judah buuj nadoo do sa mahang õm ÿ mejũũ hÿÿ kä, ¹⁸ mamaher'oot hyb n'aa sa hä. Ty temah do hadoo, gadagyp do hadoo doo gó habok do hadoo tii. ÿ karën mabaher'oot sa hä küh ÿ n'aa, rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, gadagyp do hadoo doo gó ranaboo bong hyb n'aa, Nesaa Do Yb manejõ wät hyb n'aa sa hä, P'op Hagä Do karën doo da rababok hyb n'aa, ta bag näng hënh hadoo gó rababoo däk hyb n'aa, hä ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do ÿ bawug hõm hyb n'aa. Tii bä da P'op Hagä Do karapee, hä ÿ rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tsyt hë ta wë tasëew hõm do rabahado padëek hyb n'aa da”, näng Jesus kyyh hä ÿÿ.

¹⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—Ti hyb n'aa, nayyw né hë ÿ ky daheeh Jesus mejũũ do wë hä naa, hä ÿ takasee bä. ²⁰ Nayyw hë kä ÿ baher'ood kãn Jesus ky n'aa Damas-Ko bä habong do sa hä, ta jawén Jerusarënh bä habong do sa hä, sahõnh hë Judah häj n'aa bä habong do sa hä kä. ÿ maher'oot na-ääj hë Judah buuj nadoo do sa hä. Sa hä ÿ her'oot nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. ÿ her'oot sa hä, baad rababok hyb n'aa, baad ub ji bahapäh hyb n'aa nesaa do reréd hõm doo, P'op Hagä Do hä rah'yy kae däk doo. ²¹ Ti hyb n'aa né hë, Jesus mejũũ do ÿ moo wät do hyb n'aa, ÿ Judah buuj ramaso däk P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä kahadë doo gó, ti ÿ radajëeb paawä.

²² Ti hadoo né hë ÿ P'op Hagä Do masaa had'yyt hë, da hë na-ääj hë. Ti hyb n'aa né hë babä ÿ wén gëet, ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa ky n'aa etsëeh do sa hä, ky n'aa netsëeh do sa hä na-ääj hë. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod makũ rer'oot do paa bahãnh, Mosees her'oot do paa bahãnh ÿ her'ood bä. ²³ Ti raheer'oot né hë P'op Hagä Do H'yyb Däng Do dajëp do ky n'aa. Jääm né hë pooj jé dejëp do mahang taganä wät do hyb n'aa, tamaher'oot da Judah buuj sa hä,

Judah buuj nadoo do sa hã na-ããj hẽ, nyy da ta bag hadoo doo gó rababok hyb n'aa —nãng mã Paw-Ro kyyh.

²⁴ Ti m' Pes ky gakog hõm Paw-Ro. Ti m' taky hadoo:

—Õm ky bawad däk tak'ëp mama kametëek do haj'aa! —nãng mã Pes kyyh Paw-Ro hã.

²⁵ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh —nãng mãh. —Dooh ÿ ky bawad bã. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo. Baad tabadãng ji h'yyb gó baad ji hyb n'aa newë bã —nãng mãh. ²⁶ —Mameaaj paawä Agaripa hã. Baad ub tabahapãh ÿ her'oot do ky n'aa. Ti hyb n'aa tahajaa baad ÿ baher'oot ta hã. Hã ÿÿ, ta heen n'aa nãng né hẽ ÿ her'oot do ky n'aa hã. Dooh kejën doo gó tawäd wäd hahÿ Jesus ky n'aa ÿ her'oot doo. Sahõnh hẽ raheen n'aa enãh —nãng mã Paw-Ro.

²⁷ Ti m' Paw-Ro beaanh Agaripa hã:

—Maky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa rod n'aa raheer'oot do paah? —nãng mãh. —Maky daheeh né hẽ, hã ÿÿ —nãng mãh.

²⁸ Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Nayyw hẽ med'oo g'eeh mahajaa ÿ mah'yyb tatug bã Kristo hã h'yy ka'eeh do see ÿ bahado däk hyb n'aa? —nãng mãh.

²⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Nayyw hẽ tado bã, nayyw hẽ tanado bã, P'op Hagä Do hã ÿ ky n'aa etsëe õm, ta wób ÿ ramaa newëe do na-ããj hẽ, da ÿ rabahado padëek hyb n'aa. Dooh hahÿÿ da, ÿ moo kamewyyt doo da tado bã —nãng mã Paw-Ro.

³⁰ Ti m' Agaripa, Pes, Berenis, sahõnh hẽ sa pa hab'ëeh do as'ëeg b'ëeh. ³¹ Ti m' raban'yyh ta gawakõ gó naa. Sa m'aa hẽnh rakaner'oot bã raky hadoo:

—Dooh tamo haj'aa kadoo bã ji dajëeb bã. Dooh hyb n'aa ji dawäts gëet péh —nãk mãh.

³² Ti m' Agaripa ky hadoo Pes hã:

—Taky nahado bã paawä Sesa ky n'aa etyy hyb n'aa ta hã raky n'aa tapaa do ky n'aa hã, taw'ãäts hẽ paawä ji eréd hõm tabahõm hyb n'aa —nãng mãh.

27

Paw-Ro ramejõ hõm do Roma hẽnh pa-nyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Itarija häj n'aa hẽnh, Roma panang hẽnh ãã ramejũũ raky dãng do jawén paa bã, rahaëej däk Paw-Ro, radewäts b'ëeh do wób na-ããj hẽ warahén sa wahë n'aa see Jurijo häd nãng do moo gó, Roma hẽnh Paw-Ro tamahũũm hyb n'aa. “Sesa warahén n'aa” ramaneëenh do sa see ti Jurijo. ² Ti m' panang Adaramit häd nãng doo bã naa ãã gatsëg t'oonh marakate gó, Asija häj n'aa hẽnh hahõm doo gó. ãã sii hahõm na-ããj hẽ aj'yy Aris-Tako häd nãng doo. Masedonija häj n'aa bã, panang Tesaronika häd nãng doo bã naa tii. ³ Ti m' jati pé ãã kajaa panang Sidõn häd nãng doo bã. ãã kajaa bã Sidõn bã, Jurijo ky ennym Paw-Ro hã. Tanoo tabeg'ãäs hyb n'aa pong hẽnh ta nãjiis sa wë, ta hã rabanoo hyb n'aa ta wë badoh doo. ⁴ ãã tsyym kasok bã, ãã habok hẽnh bah'ood ty gahëm. Ti hyb n'aa tsyt dëeg hã, Tsi-Peré häd nãng do nu masee me ãã kenaa bong. ⁵ Ti m' ãã batsëk bã ãã tabës Siris, Pam-Pirija häd enãh do häj n'aa. Ti m' ãã kaja hõm panang Mira häd nãng doo bã, Risija häj n'aa bã.

⁶ Ta tii bã warahén sa wahë n'aa baw'yyt marakate panang Aresãn-Dirija häd nãng doo bã naa, Itarija häj n'aa hẽnh hahõm doo. Ti m' tamejũũ ãã gatsëg t'oonh, tii gó ãã bah'ũũm hyb n'aa. ⁷ Ti m', hajõng ta ãã kaja hẽ ãã bahõm séd bã ãã karip do hyb n'aa, bah'ood ãã habok hẽnh taty gahëm do hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok ãã kaja hõm hyb n'aa panang Kinid häd nãng do nedaa bã. Dooh bah'ood an'oo bã ãã ty gahõm hẽnh ãã ahõm bã. Ti hyb n'aa s'ÿÿ tabanãng hẽnh ãã bah'ũũm. Tsyt dëeg hã Keret, Saramone häd enãh do hoo gad'oo bã ãã tabës. Tii da ãã wén d'oo, tsyt dëeg hã Keret häd nãng do nu masee me ãã kenaa bong hyb n'aa. ⁸ Kaja hẽ ãã bahõm is Keret nabyy me. Tak'ëp né hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok marakate bahõm hyb n'aa. Ti m' ãã kaja hõm kãn Datyyw Banãm Do

* **27:9** Jõm Kipur häd nãng do Judah buuj rataheb'ëes, nesaa do kawug hõm do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

häd näng doo bä. Panang Raseja häd näng do nedaa bä däg tii.

⁹ Tabëej hõm ta äh rakahej'aa do paawä Itarija häj n'aa hënh. Tabëej hõm Jõm Kipur* rataheb'ëes doo. Äm n'aa nyy däk ji atsëg bä akajar, edaa däk do hyb n'aa tabahahëem do bawät doo. Tabahahëem do noo gó tak'ëp bah'ood bana. Ti hyb n'aa Paw-Ro ky hadoo mä sa hä:

¹⁰ —Hä yÿ pé da, dooh da baad tado bä ër hahÿ hah'üüm doo. Ër da ta see hadoo, ër da kamana'uuh marakate hä, ta gabuuj hä, ër na-ääj hë da. Taw'ääts hë babä ër ba'yym dó —näng mä Paw-Ro.

¹¹ Paw-Ro maher'ood né paawä sa hä, dooh warahén sa wahë n'aa karën bä tamaa newë bä ta kyyh. Taky daheeh marakate poo masoo n'aa, marakate danäh daheeh. ¹² Dooh baad tado bä ratabëej bä tabahahëem do noo gó “Datyyw Banäm Do” häd näng doo bä. Ti hyb n'aa hajök do rakarën rabah'üüm, rakajaa hyb n'aa paawä panang Pënis häd näng doo bä, t'ï hënh ratab'ëes hyb n'aa paawä tabahahëem do noo gó. Pënis bä marakate ranu kahej'ëek, tsyt dëeg hä Keret häd näng doo bä. T'ï hënh dooh tabahëm bä tagajarah hyb n'aa.

¹³ Tii bä, tadu doo bä tabahëm do raty gahõm hënh, ratsebee bong, h'yy kahasë bong. Rah'yyb däng doo da né hë red'oo mäh. Ti m' resäg toonh marakate mesoo n'aa. Ti m' rabahõm kån tsyt dëeg nabyy me. ¹⁴ Dawë péj rababoo däg bä kä tak'ëp bah'ood bana kån. Tsytt dëeg hadäk hënh naa tabana. Rahepëe däk ti bah'ood tak'ëp hen'aa doo. ¹⁵ Ti m' marakate bah'ood bahëm hõm. Dooh ää haja bä ää ahõm bä bah'ood gó. Ti hyb n'aa ää beréd hõm bah'ood marakate tamahüüm hyb n'aa. ¹⁶ Ti m', tsyt dëeg nad'ëed is doo, Kaw-Da häd näng do nu masee me ää kenaa bong bä bah'ood an'oo bä, tii bä ää bahaja kån ää ej'ooj nä kån h'oo yb marakate duu me hadäk doo. T'ï hënh dooh denaa hë né paawä bah'ood tabahëm bä, ti hadoo né hë tak'ëp ää bej'ooj nä kån. ¹⁷ Ti m' ta gó rabatóg so kån h'oo marakate agyyb jëe bä hood n'aa. Ti m' ta mawyd n'aa hewëeh doo me ramew'yyd hõm marakate hä tagananabëeh hyb n'aa, maadaka tak'ëp

hejoonh do hyb n'aa. Rajeÿÿm na-ääj hë marakate adëe kä bä hood jó, hood Sirit häd näng do jó. Ti hyb n'aa rabaw'oong bëenh marakate yb mesoo n'aa sekeek doo. Tii bä raberéd hõm bah'ood ty gahëm hënh marakate bahõm. ¹⁸ Ti m', tak'ëp ketaam do hyb n'aa maadaka marakate hä, jat'iip hadoo rakud bëenh marakate gabuuj tagasakog däk hyb n'aa. ¹⁹ Tamawoob hë tabado däg bä ta äh, sa daaj hë rabaw'oong bëenh marakate gó ramoo mabok do nahëe paah. ²⁰ Poo hajëe had'yyt hë. Dooh papÿÿj ty ganä wäd bä, sagõõh dooh ji hapëe boo bä, ny nemuun ää bahõm ää bahapäh hyb n'aa paawä. Kaneréd bah'ood. Ti hyb n'aa sahõnh hë ää dejëp ää ed'oo.

²¹ Hajõõ däg ta äh ranawa bong do jawén paa bä, Paw-Ro bas'ëeg gëet tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë né paawä y bë ky dahé y baher'ood wät bä ër nahõm hyb n'aa paawä Keret bä naa. Y bë ky dahé bä paawä, dooh né hë paawä bë kamanau bä bë aw'oong bëenh do hä —näng mäh. ²² —Ti hado né hë paawä, bë h'yy ketón manäh. Dooh da dajëp pé ër seeh. Jääm hë marakate karejä hõm da —näng mäh. ²³ —Naga hë, atsëm, P'op Hagä Doo, y hyb n'aa jaw'yyk doo, mejüü ääs, ta karom seeh, hä y takasee hyb n'aa. ²⁴ Hahÿÿ da ääs kyyh: “Eÿÿm manä Paw-Ro. Sesa hä da makametëeh nä. A hyb n'aa da P'op Hagä Do bed'ëep sahõnh hë marakate gó habok doo”, näng mä ääs kyyh. ²⁵ Ti hyb n'aa bë tsebee, bë h'yy kahasë. Y h'yy ka'eeh né hë P'op Hagä Do hä. Y hapäh baad ub, hä y ääs her'oot do hadoo né hë da ër hä. ²⁶ Hood jó, tsyt dëeg hä bah'ood tapooh da marakate —näng mä Paw-Ro.

²⁷ Ti m' 14 däg ää äh, ää bah'ood mahüüm akajar Adirijat häd näng doo bä. Ti atsëm ub, edaa däk hëej badäk marakate gó moo b'ook do rahyb n'aa hapäh. ²⁸ Ti m' rametyy tetyy n'aa me. ³⁶ meet mä tahajaa rametyy bä. Ta bahãnh rametyy p'aa hënh. Ta yd jé däg: 27 meet däg mäh. ²⁹ Rajeÿÿm mä pä hä tatapóh bä. Ti hyb n'aa ji meheet pé raw'oong bëenh marakate mesoo n'aa, ta duu hënh kanehõ doo. Ti m' raky n'aa etsëe nyyw hë tabawag hõm hyb n'aa

paawä. ³⁰ Ti m' marakate gó moo b'ook do radawäts tuu paawä h'oo yb. Marakate poo hä rabahõ ta mesoo n'aa ken'ooh. Rakarën paawä rakejën hõm sa mahãnh. ³¹ Tii bä warahén sa wahë n'aa hä, warahén sa hä na-ããj hë Paw-Ro ky hadoo mäh:

—Marakate gó moo b'ook do ranayyw bä, dooh da bë edëb bä —näng mäh.

³² Ti m' warahén ragekyd bong h'oo mesoo n'aa. Tame tabahop ran'oo bä.

³³ Ti m' tapaj'ëë bä däg, Paw-Ro etsëë sahõnh hë rabawa hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—14 äã ä däg dooh bë awa boo bä, bë h'yy ketón padëëk do hyb n'aa. ³⁴ Ti hyb n'aa, tak'ëp ÿ betsëë bë hä bë bawa hyb n'aa bë waa. Taw'ääts hë bë h'yyb hejooj padäg bë bedëp hyb n'aa —näng mäh. —Edëp da bëeh, baad ub da sahõnh hë —näng Paw-Ro.

³⁵ Ti m' Paw-Ro baher'ood wät jawén paa bä sa hä, tado däk päw, ti m' taky n'aa ets'ëë wät P'op Hagä Do hä sahõnh hë ramaa napäh bä. Taganabäh hõm tii bä, tii b' tabawa kån. ³⁶ Ti m' ta wób rah'yy kahasë bong, rabawa kån tii bä. ³⁷ Sahõnh hë marakate gó habok do 276 ajyy. ³⁸ Ti m' rah'yy kajäk do pénh sahõnh hë rabawa bong do jawén paa bä, radewäts bëënh tiriig, marakate häd gasakog däk hyb n'aa.

³⁹ Ti m' tabawag hõm bä kä, marakate gó moo b'ook doo, dooh rahapëë bä tsyt dëëg. Tii b' rahapäh tagajarah yb hood banäng bä. Rah'yy kajäk t'ïï hënh marakate badäng hyb n'aa paawä. ⁴⁰ Ti m' ragekyd bong ta mesoo n'aa. Ti m' rapyn hõm ta du ewõd n'aa ramaw'yyd däk do paah. Ti m' ragaj'eej däg kån pään gaeh do tah'ũũm doo, ta poo bä hadäk doo. Tii bä kä, marakate bahõm kån hood hanäng hënh. ⁴¹ Ti m' hood wajau do hä marakate badëë këë. Hood jó ta poo baa këë. Ti hyb n'aa ta duu hënh takameb'ood wät maadaka an'oo bä.

⁴² Tii bä kä, warahén rakarën radejëëb paawä radewäts b'ëëh do paa ramahũũm do sa sii, ranatsóm hõm hyb n'aa sa mahãnh. ⁴³ Ti hadoo né hë dooh sa wahë n'aa an'oo bä radejëëb bä, Paw-Ro tat'yyd mehĩn do hyb n'aa. Ti m' warahén sa wahë n'aa mejũũ jé hatsóm do rakajäk hyb n'aa tame, rabatsóm hõm hyb n'aa

hood hakëë hënh. ⁴⁴ Ta wób, nats'oom do tamejũũ sekeek do hä rakamesoo hyb n'aa, rabahõm hyb n'aa hood hakëë hënh. Tii da né hë kä sahõnh hë äã kaja nä kån hëëj hä.

28

Tsyt dëëg hä Maw-Ta häd näng doo bä rabaym dó panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Sahõnh hë äã babë padëëk bä ta nabyy me, äã heen n'aa enä däg Maw-Ta ta ti tsyt dëëg häd. ² Ti m' tsyt dëëg bä habong do ky en'yym sahõnh hë äã hä. Ti m' naëng adoos do hyb n'aa, bahahëëm do hyb n'aa, ragahõ jat tëëg, äã rats'yyt äã katëng hyb n'aa. ³ Paw-Ro kab'ood däk tëëg. Tadawäts toonh bä hahõng doo me, batëë däk do hyb n'aa aw'yy bana tadawäts toonh do mahang, ta moo hä tabegëëj däk bä adäg däk. ⁴ Ti m' tsyt dëëg bä habong do rabahapäh bä aw'yy ta moo hä kas'ëë däk doo, raheer'oot rabab'ëëh bä:

—Hahÿÿ aj'yy tahyb n'aa pé ji naheb'ooh doo. Kedëëb wäd né hë paawä akajar me naa, hÿÿ kä da tadajëb kån ji sãm heb'aanh do an'oo bä —näk mäh.

⁵ Ti m' aw'yy Paw-Ro tsawyh wät tëëg hõo me ta moo hä kas'ëë däk doo. Dooh tadateej bä ta hä, baad tabawät. ⁶ Ti m' tsyt dëëg buuj ragada ta moo dap'uung s'ëëg bä, ragada na-ããj hë tadagõn jëë bä. Bãp peej ragada ta hä. Dooh tadateej bä ta hä, ti hyb n'aa m' ta see hado däk rahyb n'aa newë däk ta hä. Tak'ëp haj'ap do red'oo mäh.

⁷ Ta tii bä p'eets hë ti anäng hëëj uuh, Pubirijo häd näng do ma. Tsyt dëëg buuj sa wahë n'aa tii. Baad äã tagadoo ta tób bä. Tamawoob hë äã äh ta tii bä. ⁸ Ta yb nahëë näng tagëë bä. Oom ta hä, w'oo gatsëg ta hata. Ti m' Paw-Ro beg'ääs tahagä hënh. Ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hä ta nahëë hyb n'aa. Taky n'aa ets'ëë wät jawén paa bä ta moo tadasooh ta nuu gó. Ti m' aj'yy bahas'oo däk. ⁹ Ti jawén paa bä tsyt dëëg hä haj'eenh doo, nahëë en'ÿÿh doo, an'aa Paw-Ro wë. Heso hõm né m' tii d' ënh. ¹⁰ Baad ub äã tsyt dëëg buuj raweh'ëëh. Ta jawén kä, äã tsyym kasok bä, äã hä rabanoo sahõnh hë äã mahũũm doo, äã batsëg hõm do waa n'aa na-ããj hë.

¹¹ Tamawoob hë kamarab tsyt dëëg hä äã baj'eenh do jawén paa bä, äã gatsëg t'oonh

marakate gó Aresân-Dirija hēnh hana doo gó, tsyt dēeg hā tabahahēem noo gó tab'ēes doo. Marakate poo hā sa kabarii kawareeh do sa heen n'aa badäk, Kas-Tor, Porus häd enäh doo. ¹² Ti m' äã kajaa panang Sirakus häd näng doo bä. Tamawoob hē äã äh tii bä äã tab'ēes. ¹³ Tii b' naa äã bahōm ta nabyy me had'yyt hē. Ti m' äã kajaa panang Resijo häd näng doo bä. Jati pé bah'ood bana, äã ty gahōm hēnh tabahēm. Ti m' jat'iip hadoo äã kaja hōm panang Putewori häd näng doo bä. ¹⁴ Tii bä äã kat'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Äã rats'yyt äã baym hyb n'aa dó 7 ta äh sa pa. Tagadēeg ub kä Roma bä äã kaja hōm kän. ¹⁵ Jesus hā h'yy ka'eeh do Roma bä habong do heen n'aa enä däk né hē äã ky n'aa hā. Ti hyb n'aa rawén na, äã ragadoo hyb n'aa panang Apijo häd näng doo bä, panang buuj rakahet'aa doo bä. Ta wób äã ragadaa däk Tamawoob hē Taber-Nas häd näng doo bä. Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Paw-Ro bahapäh bä, tatsebee wät, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'ääts hē mamejō nä do hyb n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh doo —näng mä ta kyyh.

¹⁶ Äã kaja hōm bä Roma bä, ranoo ta m'aa hēnh Paw-Ro bagä. Sét hē warahén ta hagä n'aa.

Roma bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Ti m' tamawoob hē däg mä ta äh, Paw-Ro mejüü ranaēēnh hyb n'aa sahōnh hē Judah buuj sa wahē n'aa, Roma bä habong doo. Ti m' rabana bä, Paw-Ro ky hadoo sa hā:

—Wakän haa —näng mäh. —Dooch ÿ mo haj'aa kad'oo pé er wakään sa hā, er wahē makū rabahed'oo do paa hā na-ääj hē. ÿ ramaso däk Jerusarēnh bä, tii bä ÿ ran'oo däk Roma buuj sa moo gó. ¹⁸ Hā ÿ rabeaanh jawén paa bä, rakarēn né hē paawä ÿ raberéd hōm. Dooch ÿ mo haj'aa kadoo bä ta hyb n'aa ÿ radaj'ēep hyb n'aa paawä, ti hyb n'aa rakarēn ÿ raberéd hōm. ¹⁹ Dooch Judah buuj, er wakään, rakarēn ÿ reréd hōm bä. Ti hyb n'aa ÿ betsēē, Sesa hā ÿ taky n'aa etyy, hā ÿ raky tapaa do ky n'aa hā. ÿ ti dooch ÿ ky kes'ēem pé er wakään sa hā. ²⁰ Ti hyb n'aa ÿ mejüü bē ranaēēnh ÿ baher'oot hyb

n'aa bē hā —näng mäh. —Isaraéw buuj sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragada do ÿ gada hyb n'aa né hē babä ÿ wén geēt ÿ moo kamewyyt haak sapuuw hadoo doo me —näng mä Paw-Ro.

²¹ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa Roma bä habong do raky hadoo Paw-Ro hā:

—Dooch äã gadoo pé kerih do Judah häj n'aa bä naa a ky n'aa. Dooch na-ääj hē er wakään t'ii hēnh naa han'aa do rer'ood bä baad nadoo pé a ky n'aa —näk mäh. ²² —Äã karēn paawä äã maa napäh h'ēed hado a hā pé papuuju hadoo do ky n'aa. Jé pad'yyt hē baad nadoo doo me rabaher'oot ta ti papuuju ky n'aa hā —näk mäh.

²³ Ti m' raky kajäg däk Paw-Ro her'oot do pan'aa hā. Raky kajäk do noo gó hajök mä kat'aa Paw-Ro hagä hēnh. Tabaher'oot bä, bap paa tadu doo, tug bä taky keréd hōm mäh. Taher'oot mä sa hā ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. Baad ub mä tabaher'oot sa hā. Mosees erii wät do paa mahang, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa mahang na-ääj hē taner'oot sa hā, Jesus né hē P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, raky daheeh hyb n'aa. ²⁴ Sa mahang raky daheeh mä Paw-Ro her'oot do hā. Ta wób mä dooch raky dahé bä. ²⁵ Séd h'yyb nahedoo maa new'ēē do sa mahang. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä Isajas erih do paa P'op Hagä Do Sahee kyyh, radu doo hah'üüm doo. Hahÿÿ d' mä Paw-Ro her'oot sa hā P'op Hagä Do Sahee kyyh Isajas hā:

²⁶ “Ahōm da sa wē. Hahÿÿ da da mama-her'ood sa hā:

‘Bē maa napēē né paawä, dooch bē maa newē bä.

Bē hegää né paawä, dooch bē hapēē bä’, noo da sa hā.

²⁷ Sa h'yyb tym gó abaa padēek do hado däk.

Dooch d' rah'yy kadawuung wäd bä.

Sa nabuuju ragetsēē hōm.

Sa matym ty kajaä hōm.

Tii da tanado bä paawä,

rabahapäh né paawä,

ramaa napēē né paawä,

h'yy kadewuung né paawä,

wē ÿÿ rah'yy kawereem né paawä

hā ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Hã ÿÿ rah'yy kasadëë bã paawä ÿ t'yyd
mehĩn sa hã.”*

²⁸ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ênh:

–ÿ karën bē heen n'aa enäh hahÿÿ hã:
Hÿÿ kã da, ji P'op Hagã Do ed'ëöp do ky n'aa
Judah buuj nadoo do sa hã da takaher'oot.
Ti raky daheeh da –näng mã Paw-Ro.

[²⁹ Ti m' ta tii da Paw-Ro baher'oot jawén
paa bã sa hã, ah'ũüm mãh. Ky ked'aak mã
ramahõm me sa da hadoo do hã.]

³⁰ Ti m' pawóp hē ta baab sa tób bã Paw-
Ro bagëë wät. Tēpaag had'yyt mã ta sãm
tób danäh hã. Baad mã tagadoo sahõnh hē
ta wē heg'ããs doo. ³¹ H'yyb neÿÿm doo me
taher'oot P'op Hagã Do bag'ããs do ky n'aa.
Doo hewaap pēh ta hã. Tametëek mã Jesus
Kristo Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa.
Jããm hē kã hahÿ panyyg.

---

* **28:27** Isajas 6.9-10

Roma Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang Roma häd näng doo bã habong do hã, Paw-Ro ma erih do hahỹh

1 Paw-Ro, Kristo Jesus karom ỹ ti hỹh. Hã ỹ P'op Hagã Do h'yyb däng, Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa. Tsyť hẽ ỹ P'op Hagã Do asẽew däk, ta panyyg hanãm do panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. **2-4** Ta T'aah, Jesus Kristo, ẽr Wahẽ N'aa ky n'aa né hẽ ta ti panyyg hanãm doo. Jesus kajaa do pooj jé P'op Hagã Do ky n'aa rod rerih do hã P'op Hagã Do ky n'aa eno däk paa ta ti ta panyyg hanãm doo. Tak'ẽp hanãm do ta kyy kerih do hã rerih paa ta tii. Ji da hadoo Jesus bahado däk noo gó, Dawi panaa né paa tii. P'op Hagã Do T'aah kabaj'aa do na-ããj hẽ Jesus, P'op Hagã Do Sahee, tak'ẽp hanãm do metã wät. Dejẽp do mahang Jesus ganã wät do hã tametã wät tii. **5** Jesus hyb n'aa P'op Hagã Do ky enyym wẽ ỹỹ. Ta hyb n'aa, hã ỹ taban'oo däk na-ããj hẽ Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ỹ maher'oot hyb n'aa, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus raky daheeh hyb n'aa kã. **6** Ti sa wób né hẽ bẽeh, P'op Hagã Do naẽej wät doo, Jesus Kristo karapee rabahadoo hyb n'aa. **7** Ỹ edẽng bẽ sahõnh hẽ, panang Roma häd näng doo bã habong doo, P'op Hagã Do kamahãn doo, P'op Hagã Do naẽej wät doo, tsyt hẽ ta wẽ bẽ babok hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op Hagã Do ẽr Yb, Jesus Kristo Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bẽ hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bẽ rah'yyb en'yym.

8 Pooj jé ỹ ky däng do hahỹh: Jesus Kristo häd gó, P'op Hagã Do ỹ h'yy kaha'eeh do hã ỹ j'aa etsẽ, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹh bã rabaher'oot do hyb n'aa nyy da baad ub P'op Hagã Do hã bẽ h'yy ka'eeh. **9-10** Bẽ ỹ ky n'aa etsẽẽ had'yyt hẽ. P'op Hagã Do hapãh ỹ ky n'aa etsẽẽ bẽeh. Ta wẽ t'õp hẽp ỹỹ gó naa ỹ moo wät, ta T'aah ky n'aa

ỹ maher'ood hõm. Ta hã ỹ ky n'aa etsẽẽ, takarẽn bã tabanoo hyb n'aa ta tyw n'aa, bẽ ỹ bahehẽen hyb n'aa. **11** Ta ti ỹ wén her'oot, tak'ẽp ỹ karẽn do hyb n'aa bẽ ỹ bahapãh, P'op Hagã Do Sahee hã hana doo me bẽ ỹ masa hyb n'aa baad bẽ h'yy kae had'yyt hẽ hyb n'aa. **12** Hahỹh d' ỹ hanäng pé tii: Ỹ karẽn bẽ ỹ h'yyb en'yym, baad ỹ h'yy ka'eeh do bẽ bahapãh bã. Ỹ karẽn na-ããj hẽ ỹ bẽ h'yyb en'yym bẽ h'yy ka'eeh doo me, sэд demuun ẽr h'yyb tsebé hyb n'aa kã. **13** Wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bẽ bahapãh, hajõõ nuu me paa ỹ h'yyb däng bẽ ỹ bahehẽen, baad Kristo hã bẽ panang buuj wób rah'yy ka'eeh ỹ anoo hyb n'aa, ta wób Judah buuj nadoo do mahang ỹ bad'oo do paa hadoo. Hajõõ nuu me ỹ paa h'yyb däng bẽ ỹ bahehẽen paawã, dooh ỹ haja nã bã bẽ wẽ ỹ ahõm bã. Ti anyy had'yyt hẽ ỹ tahewaata doo.

14 Hã ỹ kamejõ däk, sahõnh hẽ sa hã Kristo ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa, panang bã haj'eenh do rado bã, daap habong do rado bã, ma kamet'ëek do rado bã, ma kamanet'ëeg do rado bã na-ããj hẽ. **15** Ti hyb n'aa, tak'ẽp ỹ h'yyb hedoo, bẽ hã na-ããj hẽ Kristo ky n'aa hanãm do ỹ maher'oot hyb n'aa, bẽeh, Roma bã haj'eenh do hã.

16 Dooh ỹ nu mebyy bã Kristo ky n'aa hã. Ỹ wén nu manebyng, ta ky n'aa hã kametã däk do hyb n'aa P'op Hagã Do hejój. Ta tii me tabed'ëep sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Pooj jé dó tabed'ëep Judah buuj, tii bã tabed'ëep na-ããj hẽ Judah buuj nadoo doo. **17** P'op Hagã Do hejój né hẽ ti ta ti ỹ wén her'oot, Kristo ky n'aa hanãm do metëeh do hyb n'aa nyy da baad ji bahado däk P'op Hagã Do matym gó, jããm hẽ Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagã Do kyy kerih doo gó: "Jããm hẽ edeb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagã Do matym gó", * näng kerih doo.

18 Hỹ pong jé naa P'op Hagã Do metëeh takawajãan sahõnh hẽ ta panyyg kanadah'eeh do sa wẽ, nesaa do moo heb'ook do sa wẽ na-ããj hẽ. Baad hadoo do ky n'aa rah'yyb panas'ëeh nesaa doo gó rababok doo me. **19** P'op Hagã Do rajãã

* **1:17** Habakuk 2.4

da ta tii, rahapäh do hyb n'aa paawä P'op Hagä Do hä ji hapäh doo, sahõnh hē sa hä P'op Hagä Do metä wät do hyb n'aa. ²⁰ Badäk hahÿ P'op Hagä Do pahuuj wät noo gó naa, P'op Hagä Do pehuuj wät do hä takametä däk P'op Hagä Do hä ji nahapäh doo. Ta hejój gawanatsik doo, sahõnh hē sa bahãnh ta kabaj'aa do na-ãäj hē kametä däk ÿ hanäng péh. Tamo haj'aa hä ji h'yy ganäng hyb n'aa ta hä. Ti hyb n'aa, dooh da tahaja bä ji ky hado bä, “Dooh P'op Hagä Do ÿhapëë bä”, ji noo bä. ²¹ Rahapëë né paawä P'op Hagä Doo, dooh rawehëë bä ta hä, dooh na-ãäj hē raj'aa etsëë bä ta hä tanoo do hyb n'aa sa hä. Daap hadoo do ti rahyb n'aa newë däk. Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad hadoo do hä. ²² H'yy genäh redoo né paawä sa hä hē rahegää bä, h'yy gatema padäg. ²³ Dooh rakarën wäd bä rawehëë bä P'op Hagä Doo, kabaj'aa doo, hawäd had'yyt doo. P'op Hagä Do rahyb n'aa eréd hõm, tii bä kabarii ajyy nahejooj is do heen n'aa hä, taw'ëed heen n'aa hä, ta babo n'aa heen n'aa hä na-ãäj hē rah'yy kawereem kãn, ta tii hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

²⁴ Ti hyb n'aa kä P'op Hagä Do anoo nesaa doo, tak'ëp nu meby n'aa näng do sa h'yyb tym tak'ëp karën do ramoo bok sa hä hanäng doo me. Sa hub, sa hä hanäng doo, baad nado wäd ran'oo bä, tak'ëp nesaa do ta tii me sa da hadoo do sii hē ramoo bok do hyb n'aa. ²⁵ Rahyb n'aa eréd hõm P'op Hagä Do ky n'aa baad hadoo doo, heh'äät ub doo, tii bä daap hadoo do hä rah'yy kawereem däk, P'op Hagä Do pehuuj wät do rawén hyb n'aa jewyyg kãn. P'op Hagä Doo, sahõnh hē mo haj'aa näng doo, dooh rahyb n'aa jewyyg wäd bä —ti né hē paawä ji j'aa etsëë had'yyt doo. ÿÿ. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

²⁶ Tii d' rabad'oo do hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo doo, nu meby n'aa näng doo, ramoo bok hyb n'aa kä sa h'yyb tym tak'ëp karën doo da. ÿÿj sii hē reréd hõm baad hadoo do sa patug wë rababok doo, P'op Hagä Do karën doo da paawä. ÿÿj wób ÿÿj wë rababoo däg kãn. ²⁷ Tii d' na-ãäj hē ajyy wób rabad'oo. Reréd hõm sa ÿÿm wë rababok doo, P'op Hagä Do

karën doo da paawä. Tak'ëp rah'yy karën ajyy wób wë rababok. Tak'ëp nu meby n'aa näng do ajyy wób ramoo bok ajyy wób sa sii. Ti hyb n'aa rahoop nesaa do ramoo bok do sãm.

²⁸ Tii d' had'yyt nado. Rakanarën do hyb n'aa P'op Hagä Do rabahapäh, ramakyys do hyb n'aa P'op Hagä Do hä ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo do rahyb n'aa newëë hyb n'aa, nu meby n'aa näng do ji moo nawät do ramoo bok hyb n'aa kä. ²⁹ Séd dó sa h'yyb gó nesaa péh. Tak'ëp rakarën nesaa do ramoo bok ta wób sa hä. Sa h'yyb karën do jawén rababok. Tak'ëp raky nes'aa däk. Tak'ëp ta wób sa ma rahyb n'aa jewëts däk. Ta wób wë rakarën rakamaj'ii. Sa h'yyb gó had'yyt hē kaj'õök do bawät. Rakarën rawad'ii had'yyt hē ta wób. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hē ta wób sa wë. Ta wób na-ãäj hē ranu mer'oot. ³⁰ Ta wób raky n'aa rejää. Tak'ëp rakamajë däk P'op Hagä Do wë. Ta wób sa bahãnh ranu gapad'ëek red'oo do hyb n'aa, ta wób raky n'aa rejää, ta wób rarejää. Ta wób sa bahãnh ranu gapad'ëek red'oo. H'yy kasab'ee. Rahyb n'aa newëë nyy da nesaa do ramoo bok. Dooh raky dahé bä sa yb, sa ÿÿn. ³¹ H'yy gatamah. Ky keh'ÿÿt. Dooh rakamahãn bä ta wób. Dooh rat'yyd mehïïn bä ta wób. ³² Rahapëë né paawä dajëb hä P'op Hagä Do ky n'aa ety ta ti hedoo do nesaa do moo b'ook doo, dooh reréd bä ta tii. Tii d' had'yyt nado rabad'oo. Taw'ääts hē na-ãäj hē sa hä, ta wób, sa nemuun baad nadoo do ramoo boo bä.

2

Sahõnh hē badäk hahÿÿ bä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

¹ Bëeh, Judah buuj wób, ta wób nesaa do moo heb'ooch do bë ky n'aa etyy. Ti hadoo né hē, dooh da bë kyy pé P'op Hagä Do matym gó ji taky n'aa etyy noo gó. Ta wób bë ky n'aa ety bä, bë daaj hē né hē bë ky n'aa ketyy, bë na-ãäj hē bë moo bok do hyb n'aa ta wób bë p'ää ky n'aa etyy doo. ² Èr hapäh, daap hē hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do moo b'ook doo. Tahapäh do hyb n'aa taky n'aa etyy

sahõnh hẽ. ³ Ti hyb n'aa, kabaj'aa nadoo do bëeh, nesaa do moo heb'ooh do ky n'aa etyy doo, bë na-ããj hẽ bë moo bok ta wób bë p'ãã ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa, dooh né da bë kedëeb bã bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahãnh. ⁴ Bë makyys apäh tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do bë wë, ji tahyb n'aa b'aah doo? Dooh tagah'ood bã bë hã, bë wë tawén ky enyym, ta wë bë h'yy kawareem hyb n'aa paawä ta hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä? ⁵ Bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa, bë h'yy kawanareem do hyb n'aa na-ããj hẽ, bë an'oo bã tak'ëp bë P'op Hagä Do rejãã da takawajããn noo gó, sahõnh hẽ tanes'õõs doo me P'op Hagä Do ky n'aa etyy do kajaa bã kä. ⁶ Rabad'oo do pénh da P'op Hagä Do anoo da ta sãm sahõnh hẽ sa hã. ⁷ Ti anäng tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hã hana do gada doo, ta wë rakaweh'ëeh gad'aa doo, h'yyb nadajëp do ragadoo rakarën doo. Ta tii hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, h'yy kanerët doo me baad hadoo do ramoo boo had'yyt hẽ. Ta ti hedoo do sa hã P'op Hagä Do anoo da edëb had'yyt do ta pa. ⁸ Ti anäng ta wób. Sa hã hẽ ub rahyb n'aa newëe tii. Baad hadoo do P'op Hagä Do her'oot do raty n'aa ges'yyk. Nesaa do jawén rababok. Ta ti hedoo doo, ta kawaj'ããn gó tak'ëp P'op Hagä Do rejãã da. ⁹ Tak'ëp rabahoop da sahõnh hẽ nesaa do moo heb'ooh doo, Judah buuj pooj jé,* Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Tak'ëp baad nadoo do adäng da sahõnh hẽ sa hã. ¹⁰ Sahõnh hẽ baad hadoo do moo bok do hã, tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do anoo da. Rakawehëe däk da P'op Hagä Do matym gó. H'yyb näm do P'op Hagä Do anoo da sa hã. Pooj jé, Judah buuj baad hadoo do moo wät do hã tabad'oo da tii, tii bã Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ. ¹¹ Dooh P'op Hagä Do asëew bã ji mahang. Judah buuj ji do bã, Judah buuj ji nado bã, sét né hẽ ji ta hã.†

¹² P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do nahapäh do nesaa do moo b'ook doo, dawëe da rababoo

had'yyt hẽ P'op Hagä Do mahãnh, ta ky n'aa jaw'yyk do dooh né paawä rahapëe bã. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hapäh do nesaa do moo b'ook doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa etyy da sa hã. ¹³ Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maa new'ëp do nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do tii, baad hedo padëek do ta matym gó. ¹⁴ Ta see pé noo gó Judah buuj nadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do nahapäh doo, ramoo bok ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, dooh paawä rahapëe bã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tii da ta see pé noo gó rawén d'oo, sa h'yyb sa hã mejũũ do hyb n'aa. ¹⁵ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ramoo bong bã, rametëeh tii hã, ti anäng né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do sa h'yyb gó. Sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ, baad nadoo do ramoo boo bã. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newëe do metëeh da sa hã, baad tado bã, baad tanado bã rabad'oo do paah. ¹⁶ Ta tii d' tabawät sahõnh hẽ ji h'yyb gó ji jejën do paa Kristo Jesus metyy noo gó, P'op Hagä Do ky gabuuj gó. Tii da né da tabahadoo, ta ky n'aa hanäm do ÿ maher'ood hõm do hã metëeh.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do Judah buuj raky nadaheeh do ky n'aa hahÿÿh

¹⁷ Bë m' Judah buuj, bë wób sa nooh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã bë daap yyp. P'op Hagä Do bë hapäh do hyb n'aa bë h'yy kasab'ee. ¹⁸ Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ma kametëek do hyb n'aa, P'op Hagä Do karën do bë bahapäh, tak'ëp baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. ¹⁹ Ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa hadoo bëeh, bë hã péh.‡ Badagyp doo gó habok do sa bag hadoo bëeh, bë hã péh. ²⁰ P'op Hagä Do nahapäh do hã bë metëeh baad hadoo doo. Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hapäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ bë bahapäh, sahõnh hẽ baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa, nahapäh doo, karapee hadoo do

* **2:9** Pooj jé Judah buuj du d'oo da rahoop doo. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do rahapäh do hyb n'aa né paawä, dooh raky dahé bã. † **2:11** Baad hadoo do moo b'ook doo, baad hadoo do ragadoo né da ta hanaa. Nesaa do moo b'ook doo, nesaa do ragadoo né da ta hanaa. ‡ **2:19** Judah buuj nadoo do ramaneëenh "ty temah doo". P'op Hagä Do karën paa Judah buuj rah'yyb mahũũm Judah buuj nadoo doo, ta ky n'aa rahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa bëeh, Paw-Ro wén näng.

sa ma matëg hadoo bëeh. ²¹ Ti hyb n'aa kä, hëd n'aa bë hä hë bë ma manetëëk, ta wób ma metëëk do bëeh? Hëd n'aa bë bets'ëëk, ti bë baher'oot ta wób nets'ëëk? ²² Hëd n'aa bë ÿm nadoo do sii bë beÿÿh, sa ÿm nadoo do sii ranayÿh ta wób bë maher'ood bä? Hëd n'aa sa kabarii tób n'aa yt hä hanäng do bë bets'ëëk, tak'ëp kabarii ganen'aak do bëeh? ²³ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk do hä bë h'yy kasab'ee, ti hadoo né hë, dooh bë wehëë bä P'op Hagä Doo, bë ky nadaheeh do hyb n'aa ta ky n'aa jaw'yyk doo. ²⁴ Ta tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, bë hä kametä däk hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo: “Bë hyb n'aa Judah buuj nadoo do raky n'aa rejää P'op Hagä Doo.”[§]

²⁵ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk do bë ky dahé bä, tii bä taw'ääts hë né hë ji masuuj noo byyh ji gahök doo, P'op Hagä Do karapee ji bahadoo do heen n'aa. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky nadahé bä, ji masuuj noo byyh kahög hõm né paawä, dooh ji P'op Hagä Do gado bä. Masuuj noo byyh kanehök do hado däk ji tii bä, Judah buuj né paawä ji. ²⁶ Hÿÿ kä, ta wób, Judah buuj nadoo doo, masuuj noo byyh kanehök doo, ramoo boo bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo, tii bä sa masuuj noo byyh kehök do hadoo rabahado padëëk tii, P'op Hagä Do hä. P'op Hagä Do gadoo né da tii. ²⁷ Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta masuuj noo byyh kanahög né paawä, bë da taky n'aa etyy P'op Hagä Do matym gó. Bë tawén ky n'aa etyy da, bë ky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, bë hapëë né paawä ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, anyy né paawä bë hä na-ääj hë ji masuuj noo byyh kahök do heen n'aa. ²⁸ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh Judah buuj heh'äät ji do bä P'op Hagä Do matym gó, jääm hë j'ooj madäk doo me Judah buuj rabahed'oo doo da ji bad'oo do hyb n'aa. Ti hadoo P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do hä: Dooh j'ooj madäk doo me ji masuuj noo byyh kahök do tado bä tii. ²⁹ Jé ta h'yyb

gó naa P'op Hagä Do karën do moo wät doo, ti né hë Judah buuj heh'äät doo. P'op Hagä Do Sahee baad hadoo do hä ji tah'yyb wareem däk doo, ti né hë P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät doo. Jääm hë j'ooj madäk doo me tamejüü doo da ji masuuj noo byyh ji gahök doo, dooh ta karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do tado bä. Ta wób raganado bä né paawä ta ti hedoo doo, P'op Hagä Do gadoo né da jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karën do moo wät doo.

3

Dooh P'op Hagä Do ky kahÿÿd bä taky däng do hä ky n'aa hahÿÿh

¹ Nyy d' ÿ hanäng pé ta tii hä?* Daap hë g'eeh Judah buuj P'op Hagä Do asëew hõm ta wób sa mahang? Daap hë g'eeh ji masuuj noo byyh ji kahök do heen n'aa, Judah buuj hä tan'oo däk doo? ² Dooh. Dooh tii d' tado bä ÿ hanäng péh. Hajöng baad hadoo do ti anäng né hë ää Judah buuj wë, ta wób wë nanäng doo. Ta ti hajöng baad hadoo do mahang hahÿ ti ta bahänh baad hadoo doo: Judah buuj hä takan'oo däk P'op Hagä Do kyyh.

³ Hÿÿ kä, Judah buuj wób raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh, dooh wäd g'eeh hÿÿ kä P'op Hagä Do moo wäd wäd bä sa hä taky däng doo? P'op Hagä Do ky kah'ÿÿt g'eeh hÿÿ kä sa hä taky däng doo? ⁴ Dooh. Dooh P'op Hagä Do ky kahÿÿd bä taky däng doo. Baad hadoo do taheer'ood had'yyt hë. Sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do ti daap men'yyh doo. Tii da né hë takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, Dawi makü kyyh P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da ta kyyh:

“Maher'oot bä, baad ub né a kyyh ji bahapäh da.

Õm da j'aa ketsë õm raky n'aa tapaa bä”† – näng Dawi kyyh.

⁵ Hÿÿ kä, baad nadoo do ër moo bok do hä wyt ta maab däg, dooh tii da P'op Hagä Do bad'oo. Baad had'op sahõnh hë P'op Hagä Do bad'oo doo, ji nahadoo do hyb

§ 2:24 Isajas 52.5, Esekijew 36.22 * 3:1 Tëg eh do 2, tëg nad'ëed is do 25-29 hä terii wät do ky n'aa Paw-Ro ah'üüm nä babä. † 3:4 Saaw-Mo 51.4

n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, nyy da ji kyyh tii bā nesaa do hā ji taky n'aa ety bā? “Taw'āāts hē nadoo do P'op Hagä Do bad'oo, āā tarejāā do hyb n'aa”, nāng g'eeh ji? (Badäk hahÿÿ bā habok do hyb n'aa newëë doo da, reanh doo da, ÿ her'oot ti ÿ erih do hā.) ⁶ Dooh. Baad had'yyt hē P'op Hagä Doo. Tii d' tanado bā paawä, dooh P'op Hagä Do haja bā paawä badäk hahÿÿ hā habong do taky n'aa ety bā. ⁷ Hÿÿ kã, hahÿÿ da apäh da ÿ her'ood wät do maa newëë do see ÿ taky gadoo: “Ji nawäd bā baad hadoo do ky n'aa metëeh doo da, ta bahānh baad had'op P'op Hagä Do ji bahapäh tii hā. P'op Hagä Do kawehëë däg kãn baad nadoo do ji moo wät do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hëd n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do ji moo wät do hyb n'aa”, nāng mä ta kyyh. ⁸ “Taw'āāts hē nesaa do ër moo bok. Baad hadoo do du n'aa tii”, näk mä ta wób. “Baad had'op P'op Hagä Doo, kametëeh tii hā”, näk mäh. Tii d' mä ÿ ma mehetëk doo, sa nooh. Daap ramenyyh kēh ÿ n'aa hā, ÿ raky n'aa rejāā. P'op Hagä Do rejāā né da tii da hyb n'aa newëë doo, tii da her'oot doo!

Dooh baad hadoo pé P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahÿÿh

⁹ Hÿÿ kã, ta wób sa bahānh g'eeh āāh, Judah buuj, P'op Hagä Do matym gó? Dooh, tabad'op hē. Nesaa do mejüü sahõnh hē ji hā, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-āāj hē. ÿ metä däg kãn ta tii. ¹⁰ Tii da né hē takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hā:

“Dooh baad hawät pé P'op Hagä Do karën doo da!

¹¹ Dooh baad hadoo do hā h'yy kadaw'uuh péh.

Dooh P'op Hagä Do hā hyb n'aa newëë péh.

¹² Sahõnh hē dooh rahyb n'aa newë wäd P'op Hagä Doo.

Dawë hā rababoo hõm ta mahānh.

Nes'aa padäg sahõnh hē.

Dooh baad hadoo do moo wät péh!

Dooh sét had'os pé baad hadoo do moo wät péh.”‡

¹³ “Kamag hood noo gasëëts däk do hadoo sa r'ood. Dajëb ta hanaa.

Ramer'oot doo me rawedii ta wób.”§

“Aw'yy p'yyim mahÿÿj hadoo sa kyyh.”***

¹⁴ “Sa noo me raky n'aa was'ee had'yyt hē, h'yy gaëej gó rabaher'oot.”††

¹⁵ “Nayyw hē radej'ëep ta wób.

¹⁶ Rahahõm hēnh ragawats'iik sahõnh hē, nesaa do ta wób rahoop ran'oo bā.

¹⁷ Dooh h'yyb nyyw gó ta wób wë raboo bā.”‡‡

¹⁸ “Dooh P'op Hagä Do rawehëë bā, dooh P'op Hagä Do rajeyÿm bā sa h'yyb gó.”§§

Tii d' P'op Hagä Do kyyh.

¹⁹ Hÿÿ kã, ër hapäh hahÿÿh: Sahõnh hē né hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo, ta kyyh her'oot doo, ta ky n'aa jaw'yyk do gado däk do sa hā né hē ti tabaher'oot, Judah buuj hā ti tabaher'oot.*** Tii d' tawén hadoo, bag hēnh sahõnh hē rababë däk hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó. Dooh da sa kyy péh. Sahõnh hē badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy da. ²⁰ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü do ji moo wät do hā, dooh da baad hadoo pé P'op Hagä Do matym gó. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hā kan'oo däk do hā ji h'yy kadaw'uuh nesaa do ji h'yyb gó hanāng do hā.†††

Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahÿÿh

²¹ Hÿÿ kã P'op Hagä Do metä däk nyy da ji hajaa baad ji bahado däk ta matym gó. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do ji ky daheeh do hyb n'aa nado tii. Ti hadoo né hē, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do na-āāj hē, raher'oot paa ta ti ky n'aa hā. ²² P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym

‡ 3:12 Saaw-Mo 14.1-3, 53.1-3, Ekeresijas 7.20 § 3:13 Saaw-Mo 5.9 *** 3:13 Saaw-Mo 140.3 †† 3:14 Saaw-Mo 10.7 ‡‡ 3:17 Isajas 59.8 §§ 3:18 Saaw-Mo 36.1 *** 3:19 Tëg nad'ëed is do 10 hanaa kerii däk doo, Judah ky n'aa na-āāj hē. Ti na-āāj hē baad nadoo do ramoo bong do tii. ††† 3:20 Saaw-Mo 143, Garata 2.16 ††† 3:22 Tahajaa na-āāj hē ji erii bā hahÿÿ da: “P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, baad had'yyt hē Jesus Kristo bad'oo do hyb n'aa. Sahõnh hē né hē ta hā ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.”

gó, Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kã. Sahõnh hẽ né hẽ ta hã ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.## Dooh P'op Hagã Do asëew bã ji mahang Judah buuj ji do bã, Judah buuj ji nado bã. ²³ Sahõnh hẽ né hẽ ramoo boo däk nesaa doo. Dawëë sahõnh hẽ rababoo däk tak'ëp baad hadoo do mahãnh, sa hã P'op Hagã Do anoo do paawä.### ²⁴ Ti hado né paawä, bag hënh P'op Hagã Do banoo baad sahõnh hẽ rabahado padëek hÿÿ kã ta matym gó, tak'ëp ji wë taky ennym do hyb n'aa, Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do hyb n'aa ër tedëeb wät do hyb n'aa nesaa do mahãnh. ²⁵ Ta T'aah P'op Hagã Do an'oo wät, ër wë P'op Hagã Do kawajãän do ër hyb n'aa tabahoop hyb n'aa, ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa kã. Baad ër bahado däk hÿÿ kã P'op Hagã Do matym gó, ër hyb n'aa Jesus dajëp ër ky dahé bã. Tii da P'op Hagã Do wén d'oo, baad had'op sahõnh hẽ tamoo wät doo, tametëeh hyb n'aa. P'op Hagã Do sa hã tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa, Kristo kajaa do pooj jé dooh tabaaj bã nesaa do ramoo bok do mabaj. ²⁶ Ta T'aah P'op Hagã Do wén n'oo däk, baad had'op sahõnh hẽ tamoo wät doo, tametëeh hyb n'aa hÿÿ kã. Baad ub né hẽ P'op Hagã Doo. Ti hadoo, baad rabahado padëek na-ãäj hẽ ta matym gó tan'oo bã, Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

²⁷ Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé ta hã hẽ tah'yy kasabé bã. Ji hã hẽ ji wén nahajaa ji h'yy kasab'ee doo, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tadoo do hyb n'aa baad ji bahado däk do P'op Hagã Do matym gó. Kristo bad'oo do hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk ta matym gó. Ti hyb n'aa dooh ji haja bã ji hã hẽ ji h'yy kasabé bã. ²⁸ Yÿ. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji bahado däk P'op Hagã Do matym gó, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tadoo bã. ²⁹ Judah buuj had'yyt nado P'op Hagã Do bag'ãäs. Sahõnh hẽ ta wób na-ãäj hẽ né hẽ tabag'ãäs. ³⁰ Sét ub P'op Hagã Doo. Baad rabahado padëek tan'oo bã ta matym gó Judah buuj ta hã h'yy ka'eeh doo, Judah

buuj nadoo do ta hã h'yy ka'eeh do na-ãäj hẽ. ³¹ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh apäh ji karën wät ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paa y hanäng pé g'eeh? Dooh. Ti bahãnh ër ky daheeh hÿÿ kã ta ky n'aa jaw'yyk doo.*

4

Abaraãm h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Taw'ãäts hẽ ër hyb n'aa newë nyy da Abaraãm, ãä Isaraéw buuj wahë maküüh, baad hado däk paa P'op Hagã Do matym gó. ² Baad Abaraãm hado däg bã paawä P'op Hagã Do matym gó, P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa paawä, tii d' tado bã paawä, tahajaa paawä ta hã hẽ tah'yy kasabé bã. Ta hã hẽ tah'yy kasabé bã paawä, dooh P'op Hagã Do matym gó tado bã paawä tii. ³ Hahÿÿ da né hẽ P'op Hagã Do kyy kerih do hã takerii däk Abaraãm ky n'aa: "Abaraãm ky dahé kãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado däk P'op Hagã Do matym gó",* näng kerih doo.

⁴ Hÿÿ kã, ji moo wät do ky n'aa gó bë y maher'oot: Ji moo wäd wät do hyb n'aa ji gado bã ji moo wät do sãm, tii bã ta sãm ji gadoo doo, dooh daap hẽ ji gadoo do tado bã tii. Dooh bag hënh ji gadoo do tado tii. Ji moo wät do sãm né hẽ tii. Ti hadoo baad ji hado däk do hã P'op Hagã Do matym gó. Baad ji bahado däg bã paawä baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa, tii bã dooh bag hënh tado wäd bã paawä tii. ⁵ P'op Hagã Do né hẽ ti hanoo, baad rabahado padëek baad nadoo do paah. Ta hã h'yy ka'eeh doo, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ baad tabahado däk ti P'op Hagã Do matym gó, ta ky n'aa jaw'yyk do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa nado. ⁶ Tii d' né hẽ Dawi makü baher'oot paah. Ky n'aa kedëng mäh, baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa nado baad hado däk do P'op Hagã Do matym gó. Hahÿÿ da m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã kerih doo:

3:23 Tak'ëp hanãm do P'op Hagã Do h'yyb däng Adãw hã tabanoo hyb n'aa, ta panaa hã na-ãäj hẽ. Ta jawén, Adãw ky nadaheeh do hyb n'aa, dooh ta ti tagado wäd bã. * **3:31** Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji hajaa hÿÿ kã baad ji ky dahé bã ta ky n'aa jaw'yyk doo. * **4:3** Genesis 15.6

⁷“Ky n'aa kedëng tii, sa hã P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan do ta ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do paah, baad nadoo do ramoo bok do paa P'op Hagä Do awug hõm doo.

⁸Ky n'aa kedëng tii, baad nadoo do ramoo bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do netsén doo”, näng Dawi kyyh.†

⁹ÿ eanh hÿÿ kä, jããm hẽ sa masuuj noo byyh kehõk do ti ky n'aa kedëng g'eeh? Dooh. Judah buuj nadoo doo, sa masuuj noo byyh kanehõk doo, ti na-ããj hẽ raky n'aa kedëng. Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ baad tawén hado däk P'op Hagä Do hã, ër ky hadoo paah. ¹⁰Bẽ hyb n'aa newë, ny noo gó baad Abaraãm hado däk P'op Hagä Do matym gó? Ta masuuj noo byyh gahõk jawén paa bã, ta masuuj noo byyh tagahõk do pooj jé? Ti pooj jé né hẽ, dooh ta jawén tado bã. ¹¹Ta jawén tii, Abaraãm hã takan'oo däk sa masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa. Ta masuuj noo byyh kanahõk nä bã, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad tabahado däk do metëe n'aa tii. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ sa masuuj noo byyh kanehõg né paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëek do P'op Hagä Do matym gó, sa wahë makũ hado däk Abaraãm. ¹²Sahõnh hẽ sa masuuj noo byyh kehõk doo, Abaraãm masuuj noo byyh kanahõk nä bã h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ Abaraãm panaa.

¹³Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hyb n'aa tado bã, Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã na-ããj hẽ, P'op Hagä Do ky n'aa enooh sahõnh hẽ badäk hahÿ ta danäh rabahadoo hyb n'aa. Dooh. Ta ti P'op Hagä Do wén kyn'aa enooh sa hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëek P'op Hagä Do matym gó hyb n'aa tii.‡ ¹⁴Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã daab 'yyp do rado bã paawä ti Abaraãm hã taky n'aa eno däk do gadoo doo, tii bã daap hẽ paawä ji h'yy ka'eeh doo, daap hẽ na-ããj hẽ paawä tii bã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. ¹⁵Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji

ky daheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do kyn'aa enooh do ji gadoo ÿ wén näng, nesaa do hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ji tawén ky n'aa etyy, baad ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bã. Tanyy bã ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky nadahé had'yyt hẽ né hẽ ta mahang. ¹⁶Ti hyb n'aa kä, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo. Jããm hẽ tak'ëp ji wẽ P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa tii. Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ Abaraãm panaa ragadoo hyb n'aa Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. Tii bã Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragadoo tii. Ta wób, Judah buuj nadoo doo, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ ragadoo. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa wahë makũ ti Abaraãm.

¹⁷Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã: “Hajõng häj n'aa buuj sa yb da õm ÿ an'oo bã”,§ näng mäh. Ër yb né hẽ ti Abaraãm, P'op Hagä Do Abaraãm h'yy kaha'eeh do matym gó. Ti né hẽ P'op Hagä Doo, dejëp do hed'ëep doo. Ti né hẽ ky n'aa enooh badoh nä doo. ¹⁸Tabëej däg né paawä ta baab n'aa rabetaah do pan'aa, Abaraãm ky daheeh hyb n'aa tagadaa had'yyt hẽ ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa hajõng häj n'aa buuj sa yb tabahado däk, ta hã P'op Hagä Do her'oot doo da né paah: “Metsén sagõõh, mahaja bã. Ti hawób da a panaa”,** näng paa P'op Hagä Do ta hã. ¹⁹Abaraãm hã péh, dajëp do hadoo ta hub, tahyb n'aa newë bã. P'eets däg 100 ta baab däg ti noo gó. Sarah wog dajëp hadoo na-ããj hẽ, Abaraãm hã. Ti hadoo né hẽ, baad ub Abaraãm h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. ²⁰Dooh taky sëew bã ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do hã tah'yy kae däk. Ta hã tah'yy ka'eeh doo me tawehëe däk P'op Hagä Doo. ²¹P'op Hagä Do hajaa né hẽ tamoo wäd bã taky däng doo, baad Abaraãm bahapëe däg kãn ta h'yyb gó. ²²Ti hyb n'aa né hẽ baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do an'oo bã, takerii däk do

† 4:8 Saaw-Mo 32.1-2 ‡ 4:13 Genesis 17.4-6, Genesis 22.17-18 § 4:17 Genesis 17.5 ** 4:18 Genesis 15.5

né hē. ²³ Abaraām hyb n'aa had'yyt nado takerii dāk ta tii. ²⁴ Takerii dāk er hyb n'aa na-āāj hē, eēr, baad ta matym gó hado dāk doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. Takerii dāk er hyb n'aa, Jesus er wahē n'aa dejep do mahang taganä wät hanoo do hä h'yy ka'eeh doo. ²⁵ Jesus né ti nesaa do er h'yyb tym gó hanäng do hyb n'aa dajeb hä kan'oo dāk do paah. Jesus né ti dejep do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, baad er bahado dāk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

5

P'op Hagä Do najiis er bahado dāk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa kä, baad er bahado dāk do hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó ta hä er h'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do najiis er bahado dāk hÿÿ kä. Dooh ta majiï er hado boo bä. Er Wahē N'aa Jesus Kristo hyb n'aa tii. ² Er h'yy ka'eeh do hyb n'aa Kristo an'oo dāk, papuuj gó, h'yyb nyyw gó er babok hyb n'aa kä, P'op Hagä Do er wē ky ennym do matym gó. Tsebee gó baad er gada P'op Hagä Do kabaj'aa do er gadoo ta sii. ³ Ti hyb n'aa had'yyt nado er tsebē. Baad nadoo do er ahob bä, er tsebē na-āāj hē. Er hapäh, baad nadoo do ji ahoop doo, nyyw hē ji h'yy ganajēē hōm tan'oo bä. ⁴ Nyyw hē ji h'yy ganajēē hōm doo, baad P'op Hagä Do hä ji bawäd däg had'yyt hē tan'oo bä. Baad ji bawäd dāk do hyb n'aa, baad ji gadaa kän baad hadoo do ji gadoo do ta jawén. ⁵ Ta jawén er gadoo do baad er gada do hyb n'aa, dooh da er h'yy ketón bä er gadoo do hä, baad er h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahän do bawäd dāk do hyb n'aa. Ta Sahee er h'yyb tym gó tabawäd dāk P'op Hagä Do an'oo bä do hyb n'aa tii. ⁶ Bē hegäã, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó, er nahaja bä er daaj hē er kedēeb bä, Kristo dajep nesaa do moo heb'ooh do sa hyb n'aa. ⁷ Dooh nyyw hē ji aw'yyt pé baad hawät do see hyb n'aa dajep péh. Ti hado né paawä ji aw'yyt apäh ky ennym do see hyb n'aa dajep péh. ⁸ Tii d' nado P'op Hagä Do hä! Hahÿÿ da P'op Hagä Do metēeh er takamahän doo: Kristo

dajep er hyb n'aa, nesaa do er bahadoo nä noo gó. ⁹ Hÿÿ kä, baad er bahado dāk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Kristo er hyb n'aa tadajep do hyb n'aa, baad né hē er da ted'eep nesaa do hä ji taky n'aa etyy do mahänh. ¹⁰ P'op Hagä Do majiï er bahadoo nä noo gó, ta najiis er bahado däg kän tan'oo bä, er hyb n'aa ta T'aah dajep do hyb n'aa. Ti bahänh hÿÿ kä er da ted'eep banesaa hēnh er ahōm mahänh, ta najiis er bahado dāk do hyb n'aa kä. Tii d' tawén hadoo, taganä wät do jawén paa bä, p'aa hēnh Kristo bawäd dāk do hyb n'aa. ¹¹ P'op Hagä Do äã j'aa etsē, Jesus Kristo er Wahē N'aa hyb n'aa. Jesus Kristo hyb n'aa né hē P'op Hagä Do najiis er bahado dāk. Ta hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do majiï er do boo bä.

Adāw ky n'aa Kristo ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹² Sét hē aj'yy nesaa do du n'aa badäk hahÿÿ bä.* Nesaa do hyb n'aa kä, dajeb du dāk. Tii bä sahōnh hē badäk hahÿÿ bä haj'eenh do sa wē dajeb banyy däg kän, nesaa do sahōnh hē ramoo boo dāk do hyb n'aa. ¹³ Ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä P'op Hagä Do an'oo dāk do pooj jé tanyy däg né hē nesaa do badäk hahÿÿ bä. Nesaa do badäk hahÿÿ hä habong do ramoo boo däg né hē. Ti hadoo né hē, ta ky n'aa jaw'yyk takanan'oo nä bä do hyb n'aa sa hä, dooh P'op Hagä Do etsén nä bä sa hä nesaa doo. ¹⁴ Dooh né paawä taketsén bä nesaa do ti noo gó, radejep né hē. Adāw bä naa, Mosees bawät bä kä, sahōnh hē radejep. Dooh né paawä sa wób P'op Hagä Do mejüü do raky nadahé bä Adāw bad'oo do paa da, radejep né hē. Kristo, ta jawén kajaa do hä hadoo ti Adāw, pawóp hadoo do radu n'aa do hyb n'aa ji wē ratab'eēs doo. ¹⁵ Tii d' tahado né paawä, baad hadoo doo, bag hēnh er gadoo do Kristo du n'aa doo, dooh Adāw ky nadaheeh do hyb n'aa tadu n'aa do hadoo tahado bä. Sét hē aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa hajök do hä dajeb banyy däg kän. Ti bahänh hÿÿ kä P'op Hagä Do ji wē taky ennym do tabēs hajök do sa wē. Ji matym n'aa bag hēnh ji hä kanoo do na-āāj hē tabēs hajök do sa hä, sét hadoo doo, Jesus Kristo, ky ennym do hyb n'aa er wē. ¹⁶ Bag hēnh

* 5:12 Adāw tii.

P'op Hagä Do anoo do ji hä, dooh Adāw du n'aa do hadoo do tahado bä. Sét hē nesaa do Adāw moo wät doo, nesaa do hä ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy tan'oo bä. Tii d' nado bag hēnh P'op Hagä Do ji hä tanoo do hä. Hajōō nuu me badäk hahÿÿ bä habong do P'op Hagä Do raky nadaheeh do jawén paa bä, taky enyym doo gó bag hēnh ji hä P'op Hagä Do anoo ji matym n'aa, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. ¹⁷ Sét hē hadoo do ky nadaheeh do hyb n'aa, dajëb j'aa ketsë paa ji hä. Hÿÿ kä sét hadoo do see hyb n'aa, Jesus Kristo hyb n'aa, baad ër da j'aa ketsë nesaa do hä kä badäk hahÿÿ bä ër babok bä. Ër tii kä tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do gadoo doo. Ër tii kä baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó kä.

¹⁸ Sét hē aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa, sahōnh hē raky n'aa kety däk paa dajëb hä. Ti hadoo na-ããj hē sét hē, Kristo, baad hadoo do tamoo wät do hyb n'aa,† sahōnh hē rahajaa baad rabahado padëek P'op Hagä Do matym gó, rabadëb had'yyt hē hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa kä. ¹⁹ Sét hē ky nadaheeh do hyb n'aa, sahōnh hē baad nadoo do moo heb'ooh do rabahado padëek. Ti hadoo na-ããj hē, sét hē ky daheeh do hyb n'aa, hajök baad rabahado padëek da P'op Hagä Do matym gó.

²⁰ Hÿÿ kä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä. Ta ti tawén kan'oo däk, ji bahapäh hyb n'aa nyy da tak'ëp baad nadoo tabahadoo nesaa do ji moo wät doo. Nesaa do kah'üüm noo gó, ti bahānh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do kah'üüm kän. ²¹ Nesaa do mejō had'yyt hē paa ji hä. Dajëb tamanaa ji wë. Hÿÿ kä, ti bahānh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do wén kah'üüm kän, taky enyym do j'aa ketsë hyb n'aa kä. P'op Hagä Do ji wë taky enyym do ër tamejüü hÿÿ kä, baad ër bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ër edëb had'yyt do tamanaa ër wë, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa.

6

Nesaa do hä ër dejëp Kristo sii ky n'aa

† **5:18** Ji hyb n'aa tadajëp do tii, baad hadoo do tamoo wät doo. * **6:8** Papuu hadoo do ji bawät do Kristo sii, badäk hahÿÿ bä tadu doo né paawä ta hä ër h'yy ka'eeh noo gó naa, ti awät nä ër gadoo do hÿ pong jé ër hub papuu nadajëp doo.

hahÿÿh

¹ Nesaa do kah'üüm bä kä, ti bahānh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do kah'üüm kän, näng ÿÿh. Taw'ãäts hē g'eeh nesaa do ër moo bok nä, ër wë P'op Hagä Do ky enyym do kah'üüm hyb n'aa, ÿ hanäng pé g'eeh tii?

² Dooh. Dooh né taw'ãäts hē tado bä tii. Ër dajëp paa nesaa do hä. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē nado nesaa doo gó ër aboo nä bä. ³ Dooh g'eeh bë hapëë bä sahōnh hē Jesus häd gó ër nu kemuun bong doo, séd ër h'yyb hedo däk Kristo Jesus dajëp do hä? Ër dajëp hadoo ta sii. ⁴ Ti hyb n'aa, ër ranu gemuun bong doo me ër kadakä jëng hadoo Kristo sii. Ta tii d' tawén d'oo, papuu gó ër babok hyb n'aa hÿÿ kä, dejëp do mahang ta Yb kabaj'aa doo me Kristo ganä wät do hadoo.

⁵ Tii da séd ër h'yyb hedo bä tadajëb hä, séd hä na-ããj né hē ër h'yyb hedoo da taganä wät do hä. ⁶ B'aa hä takepëem däk Kristo sii ër h'yyb säg Adāw hana doo, ër h'yyb säg hejój gawatsig hōm hyb n'aa, nesaa do ër hä tamanejō wät hyb n'aa kä sa kariw n'aa sa karom mejüü doo da. ⁷ Tii d' tawén hadoo, dooh nesaa do haja wäd do hyb n'aa dejëp do hä tamejō bä. ⁸ Hÿÿ kä, Kristo sii ër dejëp do hyb n'aa hadoo, ta sii ër babok na-ããj hē baad ër gada.* ⁹ Kristo ganä wät do hyb n'aa, dooh tadajëb wäd bä kä, ër bahapäh. Dooh dajëb haja wäd bä Kristo.

¹⁰ Sét nuu me paa Kristo dajëp, nesaa do ër moo bok do hejój tagawats'iik hyb n'aa. Dooh hyb n'aa tadajëb wät péh. Taganä wäd kän. Tawäd had'yyt hÿÿ kä, P'op Hagä Do taweh'ëeh hyb n'aa kä. ¹¹ Ti hadoo né da bëeh. Taw'ãäts hē hahÿÿ da bë hyb n'aa newë: “ÿ dajëb wät nesaa do ji moo hew'ëet do hä. Kristo Jesus hä ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa, P'op Hagä Do ÿ weh'ëeh hyb n'aa ÿ bawäd had'yyt hÿÿ kä”, näk da bëeh, bë h'yyb gó.

¹² Ti hyb n'aa kä, bë an'oo manä nesaa do bë moo hew'ëet do paa badäk hahÿÿ bä bë hub n'aa tamejō bä. Bë ky dahé manä nesaa do bë hub karën doo. ¹³ Bë an'oo manä nesaa do hä bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë hub hedoo do na-ããj

hē. Bē an'oo manā baad nadoo do ta tii me bē moo bok. Bē genā bong hadoo dajēb moo gó naa. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē bē daaj hē bē kan'oo dāg P'op Hagā Do karēn doo da bē babok hyb n'aa. Taw'āāts hē P'op Hagā Do hā bē an'oo bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo bē hub na-āāj hē, baad hadoo do ta tii me bē moo bok hyb n'aa kā. ¹⁴ Ta ti ŷ wén her'oot, dooh nesaa do ji h'yyb sāg karēn do bē hā tamejō wād bā, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bē tah'yyb mahūūm wāt do hyb n'aa. P'op Hagā Do ji wē taky enyym do ti bē tah'yyb mahūūm kān hỹ kā. ¹⁵ Hỹ kā ēnh, tahajaa g'eeh nesaa do ēr moo boo nā bā p'aa hēnh, dooh wād Mosees ky n'aa jaw'yyk do ēr tah'yyb mahūūm wād do hyb n'aa, P'op Hagā Do ji wē taky enyym do ji tah'yyb mahūūm kān do hyb n'aa? Dooh. Dooh taw'āāts hē tado bā tii. ¹⁶ Baad bē bahapāh ti hahỹh: Ta hā bē ky daheeh doo, ta ti bē kariw n'aa hadoo. Ta karom bēēh. Nesaa do ji h'yyb sāg karēn do karom bē do bā, bē da dajēp.† P'op Hagā Do karom bē do bā, P'op Hagā Do bē da tagadoo ta wē, baad dāg bē ta matym gó tan'oo bā. ¹⁷ P'op Hagā Do ŷ j'aa etsē, pooj jé nesaa do ji h'yyb sāg karēn do karom bē bahado né paawā, bē h'yyb gó naa bē ky dahé dāk hỹ kā bē āā ma met'ēēg wāt doo. ¹⁸ Baad bē baboo dāk. Dooh nesaa do ji h'yyb sāg karēn do bē hā tamejō wād bā. Baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do karom bē hỹ kā.

¹⁹ Sa kariw n'aa ky n'aa gó, sa karom ky n'aa gó, bē ŷ maher'oot, nayyw hē ganahoot do hyb n'aa bē hā, bē daaj hē bē h'yyb nahejooj nā do hyb n'aa. P'ooj ub, bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo, ta see hedoo do na-āāj hē bē anoo paah, nu meby n'aa nāng doo, ky n'aa jaw'yyk do nanoo do bē moo bok hyb n'aa ta tii me. Nesaa do karom hadoo paa bēēh. Bē an'oo hỹ kā bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo, bē né hē, baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do bē moo bok hyb n'aa ta tii me, tsyt hē, nesaa do mahānh, P'op Hagā Do wē bē babok hyb n'aa kā. ²⁰ Pooj jé, nesaa do ji h'yyb sāg karēn do karom bē bahadoo noo gó, dooh

baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do mejō bā bē hā. ²¹ H'ēēd baad hadoo do bē gadoo ti noo gó ta ti hedoo do hanaa, ta hyb n'aa hỹ kā bē nu mebyng doo? Dooh baad hadoo do bē gado bā ta ti hedoo do hanaa. Ji dajēp, banesaa hēnh ji ahōm ta ti an'oo bā! ²² Hỹ kā, dooh nesaa do bē hā tamejō wād bā. Baad bē baboo dāg kān. P'op Hagā Do karom bē bahado dāk. Tsyt hē, baad P'op Hagā Do wē bē baboo dāk ta ti an'oo bā. Ti hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagā Do pa kā bē da aboo had'yyt hē. ²³ Banesaa hēnh, dawēē P'op Hagā Do mahānh ji h'yyb tym bawād had'yyt hē, baad nadoo do ji moo wāt do sām. Tii d' nado ji matym n'aa P'op Hagā Do ji hā tanoo doo. Hỹ pong jé, ta pa had'yyt hē ji bawāt P'op Hagā Do an'oo bā, ēr wahē n'aa Kristo Jesus hā ēr h'yy kata dāk do hyb n'aa.

7

Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wād bā ēr hā mejūū do ky n'aa hahỹh

¹ Wakān haa hedoo doo, bēēh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapāh do hā ŷ maher'oot. Ti hyb n'aa bē hapāh né hē hahỹh: Ta ky n'aa jaw'yyk do jāām hē ji hā tamejūū, ji edēp nā bā. ² ŷnh kat'ēē dāk do ky n'aa gó bē ŷ maher'oot: Ta patug bawāt nā bā, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā ta see hā takat'ēē bā. Ta patug dajēp bā kā, tii bā dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geām wād bā. ³ Ti hyb n'aa kā, a'jyy see hā takat'ēē bā paawā ta patug bawāt nā bā, “Nesaa do moo hew'ēēt doo, ta patug nadoo do sii haỹh doo”, ramaneēēnh tii bā ta ti ŷnh. Tii d' nado ta patug dajēb bā. Ta patug dajēp jawén paa bā, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geām wād bā ta see tagat'ēē bā. Ta patug dajēp bā kā, dooh nesaa do moo hew'ēēt doo, ta patug nadoo do sii haỹh do tado wād bā, ta see hā ŷnh kat'ēē bā.*

⁴ Ti hyb n'aa kā, wakān haa hedoo doo, bē na-āāj hē bē dajēp paa hadoo Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā Kristo sii, P'op Hagā Do an'oo bā. Tii d' tawén hadoo, ta see hā bē h'yy kata dāk hyb n'aa hỹ kā. Kristo, dejēp

† **6:16** Nesaa do ji h'yyb sāg karēn do karom ji do bā, dooh P'op Hagā Do wē ji nu dēē bā, tahanāng pé ti bē da dajēp.

* **7:3** Jāām hē ji edēp nā bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji hā tamejūū, Paw-Ro hanāng pé ta tii hā.

do mahang ganä wät do hä bë h'yy kata däk hyb n'aa, baad hadoo do P'op Hagä Do weh'ëéh do ër moo bok hyb n'aa kä. ⁵ Pooj jé, ër h'yyb säg karën doo da ër babok noo gó, nesaa do tak'ëp ër h'yyb karën doo, ta ky n'aa jaw'yyk do nanoo do hyb n'aa tak'ëp ji karën doo, awät né paa ër hä. Nesaa do dajëb hanoo do ër moo bok ti noo gó. ⁶ Hÿÿ kä, ër dajëb wät do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tamesoo do paa hä, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hä tamejô wäd bä. Papuu gó P'op Hagä Do wë ër moo bok hÿÿ kä, ta Sahee ër tah'yyb mahüüm do hyb n'aa. Dooh pooj jé ji bahed'oo doo da, ky n'aa jaw'yyk do hä takerii däk doo da tado wäd bä, P'op Hagä Do wë ër moo bok doo.

⁷ Nyy d' ÿ hanäng pé tii? Nesaa g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk doo? Dooh. Dooh nesaa do tado bä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanado bä paawä, dooh ji hapëë bä paawä ny hadoo do nesaa do P'op Hagä Do matym gó. Dooh paawä ji hapëë bä baad nado ji h'ëéd nadoo do hä ji h'yyb däk doo, “Mah'yyb däg manä a da hadoo do ma hä”† ta ky n'aa jaw'yyk do naher'ood bä paawä. ⁸ Ti hadoo né hë, nesaa do tyw n'aa esóts kán, tii bä hajöng baad nadoo do ji h'yy karën do hedoo do hä ji h'yyb däg däk tan'oo bä, “Mah'yyb däg manä a h'ëéd nadoo do hä”, ta ky n'aa jaw'yyk do mejüü do hyb n'aa. Ky n'aa jaw'yyk do badoo bä nesaa do hä ji moo ge'ÿÿm doo, tii bä dooh nesaa do ji tah'yyb tatug bä. ⁹ Pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do hä ÿ h'yy ganahoot nä bä, dooh ÿ hyb n'aa p'eed bä ÿ bawät doo. Ta jawén, ta ky n'aa jaw'yyk do ÿ bahapäh bä kä, nesaa do banyy däg kán hëp ÿ tym gó. ¹⁰ Tii bä ÿ dajëb wät hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd kán, ÿ hanäng pé tii. P'op Hagä Do mejüü doo, ta hä ji edëb had'yyt hë paawä ji ky dahé bä, dajëb tamana kán wë ÿÿ, tii b' ÿ bahapëë däk. ¹¹ Hahÿÿ da tii: Nesaa do ji h'yyb gó hanäng do ÿ tawadii. ÿ hajaa, ÿ ed'oo, ÿ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do

Mosees hä kan'oo däk doo, P'op Hagä Do pa ÿ bawäd had'yyt hë hyb n'aa ta jawén. Tii bä, ÿ nahajaa do hyb n'aa tii, dajëb hä ÿ ky n'aa kety däg kán, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ ketyn hóm. Ti hyb n'aa, nesaa do ÿ tawadii ta tii hä, ÿ wén näng. ¹² Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa do tado bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk doo. Tsyt hë, nesaa do mahänh tii. Tsyt hë, nesaa do mahänh P'op Hagä Do mejüü doo. Baad had'op do tii. Taw'ääts hë tii. ¹³ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, baad hadoo do an'oo bä g'eeh ÿ dajëb kán hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd däk? Dooh. Dooh ta ti tado bä ta ti hanoo doo. Nesaa do tii, tahana ÿ dajëp, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd däk doo. Baad hadoo do ÿ bahapäh bä kä, nesaa do ÿ tah'yyb tatug wät baad hadoo do ÿ ky nadaheeh hyb n'aa, nesaa do nas'aa né hë ji bahapëë däk hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa kä, tak'ëp nas'aa né hë nesaa doo, P'op Hagä Do mejüü do metä däk.

¹⁴ Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hanaa tado bä nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ër hapäh. Tii d' nado ÿÿh. Badäk hahÿÿ bä naa ÿÿh, ji daaj hë ji karën do jawén hawät doo. Nesaa doo, kariw ÿ n'aa hadoo. Tak'ëp tamejô had'yyt hë hä ÿÿ.‡ ¹⁵ Dooh ÿ h'yy ganyy bä ÿ bahed'oo do hä. ÿ karën do ÿ moo wät doo, dooh ÿ moo hewëéd bä. Tak'ëp ÿ ganen'aak doo, ti né ti ÿ moo wät doo. ¹⁶ ÿ kanarën do ÿ moo wät do tahadoo do hyb n'aa, tii bä, “Te hub né hë, baad ub P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo”, näng ÿÿh. ¹⁷ Dooh ÿ tado wäd bä ta ti baad nadoo do moo wät doo. Nesaa do hëp ÿ tym gó hawät do ti ta ti moo wät doo. ¹⁸ ÿ hapäh né hë, dooh baad hadoo pé hëp ÿ säg gó hawät péh. Ta ti ÿ wén hapäh, ÿ karën né hë paawä baad hadoo do ÿ moo wät, dooh ÿ haja bä. ¹⁹ Baad hadoo do ÿ karën do nado ti ÿ moo hew'ëët doo. ÿ kanarën doo, nesaa doo, ti ti ÿ moo wäd had'yyt hë. ²⁰ Hÿÿ kä, ÿ kanarën do tado bä ta ti ÿ moo hew'ëët doo, dooh ÿ tado wäd bä ta ti moo wät doo. Nesaa do

† 7:7 Esodo 20.17, Dew-Teronom 5.21 ‡ 7:14 Tëg nad'ëéd is do 14 bä naa, tëg nad'ëéd is do 23 tadu däk bä, Paw-Ro her'oot doo, ti hadoo né hë sahönh hë ji hä. Èr daaj hë, dooh ër haja bä ër moo boo bä P'op Hagä Do karën doo. Jääm hë Kristo hä ji h'yy kata däg bä, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó.

hëp ÿ tym gó hawät do moo wät ti ta tii.

²¹ Ti hyb n'aa kä, hahÿÿ da hëp ÿÿ gó awäd had'yyt hë ÿ bahapäh: Baad hadoo do ÿ karën bä ÿ moo wäd paawä, nesaa do hëp ÿÿ gó takametëeh, ÿ tahewaat, baad hadoo do ÿ moo nawät hyb n'aa. ²² Hëp ÿÿ gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ÿ gen'aak. ²³ Ti hadoo né hë, hä ÿÿ hë awät na-ääj hë, ÿ hapäh, hejój see péh, baad hadoo do ÿ hyb n'aa newëe do ÿ gen'aak do majiï hadoo doo. Nesaa do hëp ÿÿ gó hanäng do ÿ moo wäd had'yyt hë tan'oo bä tii. ÿ tamaso had'yyt hë tii hä. ²⁴ Tak'ëp baad nado né hë ÿÿh! Jaa ÿ hed'ëep da dajëb hejój mahänh hup ÿÿ gó hawät doo? ²⁵ P'op Hagä Do wë ÿ tsebé. Ti né ti ÿ hed'ëep doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo hyb n'aa.

Ti hyb n'aa kä, hahÿÿ da ti hä ÿÿ ÿ hapäh doo: Hëp ÿÿ gó ÿ karën ÿ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né hë, nesaa do ji moo hew'ëet do hejój karën do hëp ÿ säg moo wät.

8

Baad ji bawäd had'yyt hë P'op Hagä Do wë ta Sahee an'oo bä ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa kä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety wäd bä kä banesaa hënh jé Kristo Jesus hä h'yy kata däk doo. ² Banesaa hënh ër tawén ky n'aa nety wät, P'op Hagä Do Sahee hejój, ji edëb heh'äat do hanoo doo, ër tabedëeb wät do hyb n'aa nesaa do ji moo hew'ëet do hejój mahänh, dajëb mahänh* na-ääj hë. Kristo Jesus hyb n'aa tii d' tabad'oo. ³ Nahejoonh do hyb n'aa ër h'yyb säg, ër nahajaa do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër ky dahé bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do haja bä ër tedëeb bä nesaa do hejój mahänh. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër tedëeb wät hÿÿ kä. Hahÿÿ da tabad'oo tii: Ta T'aah tajejō däk ër mahang. Nahejoonh doo gó, ji hadoo doo da né hë tabana. P'op Hagä Do mejō däk nesaa do mabaj tadajëp hyb n'aa. Dajëb hä ta T'aah taky n'aa ety däk nesaa do ji moo wät do hyb n'aa. ⁴ Tii d' tawén d'oo, baad had'op, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, ër bahado däk hyb n'aa, ëer,

ta Sahee h'yyb mahüüm doo da habok doo, ji h'yyb säg karën doo da nado.

⁵ Jé sa h'yyb säg karën doo da habok doo, sa h'yyb säg karën do hä had'yyt hë rah'yyb padëek. Jé P'op Hagä Do Sahee karën doo da habok doo, ta Sahee karën do hä rah'yyb padëek. ⁶ Ji da dajëp, dawëe P'op Hagä Do mahänh ji bawäd däg had'yyt hë ji h'yyb säg an'oo bä. P'op Hagä Do Sahee kä ji tah'yyb mahüüm bä, ji edëb had'yyt hë P'op Hagä Do pa ta Sahee an'oo bä. H'yyb nyyw gó ji bawät tan'oo bä na-ääj hë. ⁷ Ji h'yyb säg nesaa do gen'aak doo, P'op Hagä Do majiï. Dooh taky dahé bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Dooh na-ääj hë tahaja bä taky dahé bä. ⁸ Ti hyb n'aa, sa h'yyb säg karën doo da habok doo, dooh rahaja bä ran'oo bä P'op Hagä Do tsebé sa wë.

⁹ Tii d' nado bëeh. Dooh ji h'yyb säg tado wäd bä bë tah'yyb mahüüm doo. P'op Hagä Do Sahee ti bë tah'yyb mahüüm doo kä, bë h'yyb gó ta Sahee awäd bä tii. Kristo Sahee sa h'yyb gó badoh doo, dooh Kristo karapee rado bä. ¹⁰ Bë h'yyb gó Kristo awäd bä, bë hub dajëb né da paawä nesaa do hyb n'aa, bë da edëb had'yyt hë hÿ pong jé P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, baad bë bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. ¹¹ Dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo do Sahee bë h'yyb gó tawäd bä, tii bä Kristo ganä wät hanoo do genä hōm tan'oo bä na-ääj hë badäk hahÿÿ bä bë hub n'aa paah. Ta Sahee bë h'yyb gó hawät doo me tii d' tabad'oo da.

¹² Ti hyb n'aa kä wakän haa hedoo doo, taw'ääts hë dooh ër ky dahé boo bä ji h'yyb säg ji hä mejüü doo. Taw'ääts hë dooh ër aboo boo bä ji h'yyb säg karën doo da. ¹³ Ta ti ÿ wén her'oot, ji h'yyb säg karën doo da bë aboo bä, bë da dajëp, dawëe da bë baboo had'yyt hë tii bä P'op Hagä Do mahänh. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do Sahee hejój me bë medug bä nesaa do ji karën doo, tii bä bë da aboo had'yyt hë P'op Hagä Do sii. ¹⁴ Sahōnh hë P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm doo, P'op Hagä Do taah tii. ¹⁵ Dooh sa karom sa kariw n'aa tak'ëp sa hä mejüü do jeÿÿm do hadoo bë hado bä, ta Sahee bë gado däk do an'oo bä. Ta Sahee, bë hä tan'oo däk doo,

* **8:2** Dawëe P'op Hagä Do mahänh ji bawät do mahänh ji tedëeb wät, tahanäng pé ti dajëb mahänh ër tedëeb wät doo.

P'op Hagä Do taah däg bë tan'oo bä kä. Ti né hë ta Sahee an'oo bä, “Ee” ër maneënh P'op Hagä Doo, ër Yb. ¹⁶ P'op Hagä Do taah né hë ëër, baad P'op Hagä Do Sahee metëeh ër h'yyb tym hä. ¹⁷ Ta taah ër bahadoo do hyb n'aa, ër gadoo da ta taah hä P'op Hagä Do ky däng doo. Kristo sii ër gadoo da ta hä P'op Hagä Do an'oo däk doo. Kristo sii ër ahob bä, ta sii da ër babok ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó, ta sii da ër kabaj'aa.

Tak'ëp hetsooh do ta jawén ji gadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ Da hë ër ahoop doo, dooh its tii hä ÿÿ péh, tak'ëp hetsooh doo, kabaj'aa do ta jawén ër hä kametä däk do matym gó. ¹⁹ Sahõnh hë P'op Hagä Do pahuunh do paa tsebee gó ragada tak'ëp hetsooh doo, kabaj'aa do P'op Hagä Do taah ragadoo do noo gó kä. ²⁰ Sahõnh hë P'op Hagä Do pahuunh do ta ti tawén gada, P'op Hagä Do ky n'aa was'ee wät do hyb n'aa sahõnh hë tapehuunh doo, baad tawén nado wäd. P'op Hagä Do né hë tii, tii d' had'oo do paah.† Ti hadoo né hë, ti awät ti noo gó sahõnh hë baad tabahado däk da p'aa hënh, tapehuunh do gad'aa, P'op Hagä Do an'oo bä. ²¹ Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä Do ed'ëep da sahõnh hë tapehuunh do paa takarejä mahãnh. Tak'ëp hetsooh doo gó, kabaj'aa doo gó P'op Hagä Do taah rababok bä kä, sahõnh hë kapahuuj wät do na-ãäj kä ragadoo baad hadoo do sa nemuun.

²² Ër hapäh, sahõnh hë badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do pahuunh do paa ahoop ÿÿnh ajãn mahÿÿj tahoop do hadoo. ²³ Ti had'yyt nado hahoop. Ër na-ãäj hë ër ahoop. Ëër, ti nuuj jé P'op Hagä Do Sahee gadoo doo, ta jawén hÿ pong jé ër gadoo do metëe n'aa, ër ahoop baad ër gadaa nuuj jé ta wë P'op Hagä Do ër tagadoo bä kä. Ta taah ëër, ër gada. Ër gada papuuj ër hä däg. ²⁴ Ër tedëeb wät do hyb n'aa ër gada né hë ta tii. Ër gado däg bä paawä ër hä taky n'aa enooh doo, dooh hyb n'aa ta ti ji gadaa wät péh. Dooh ji gadaa bä ji gado däk doo. ²⁵ Ër ganadoo nä do hyb n'aa, baad ër gada sahõnh hë ër

hã taky n'aa enooh do takajaa bä kä. Dooh ër h'yy gejë hõm bä.

²⁶ Ër gadaa nuuj jé P'op Hagä Do Sahee ër tamasa, nahejoonh do hyb n'aa ër h'yyb. Dooh ër hapëe bä nyy da taw'ãäts hë ji ky n'aa etsëe. Ti hadoo né hë, ji kyyh nadoo doo me P'op Hagä Do Sahee taky n'aa etsëe ër hyb n'aa. ²⁷ P'op Hagä Doo, ër h'yyb tahapäh doo, tamaa napäh ta Sahee kyyh ër h'yyb gó naa. P'op Hagä Do karën doo da né hë ta Sahee ky n'aa etsëe, P'op Hagä Do karapee tsyt hë ta wë kasëew däk do sa hyb n'aa.

²⁸ Ër hapäh, sahõnh hë né hë ji hä kametëeh doo, baad nadoo do sii hë, baad tabahado däk da P'op Hagä Do an'oo bä ta hä kamahãn do sa hä, tanaëenh do sa hä. Ër tanaëej wät, ji hä tah'yyb däng do takaja däk hyb n'aa kä. ²⁹ Sahõnh hë tadu däng do pooj jé, P'op Hagä Do hapëe däk do sa hä P'op Hagä Do h'yyb däng, ta T'aah hadoo rabahadoo hyb n'aa, hajök do ta wakãän hedoo do sa hÿÿj wah'ëeh hadoo do ta T'aah tabahadoo hyb n'aa.‡ ³⁰ P'op Hagä Do h'yyb däng do ta pooj jé, ti na-ãäj hë tanaëej kãn. Tanaëej wät doo, baad rabahado padëek ta matym gó tan'oo bä. Baad hado däk do ta matym gó tan'oo däk doo, kabej'aa da, ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang rababoo däk da tan'oo bä.

³¹ Tii d' P'op Hagä Do bad'oo do hyb n'aa ji hä, wyt ta maab hë hahÿÿh: P'op Hagä Do bahag'ãas do hyb n'aa ëër, dooh hajaa pé ër hä. ³² Dooh P'op Hagä Do baa es'ïï bä sét hadoo do ta T'aah. Dajëb hä tahaëenh paa ër sahõnh hë hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tanoo né da ji hä na-ãäj hë sahõnh hë ta seeh, takarën doo da ër bahajaa ër babok hyb n'aa. ³³ Jaa g'eeh hajaa P'op Hagä Do hasëew hõm do hä taky n'aa tapa bä? P'op Hagä Do tii, baad rabahado padëek tan'oo bä ta matym gó. ³⁴ Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do paah, p'aa hënh ganä wät doo, P'op Hagä Do hub hadäk hënh hasooh doo, ër hyb n'aa taky n'aa etsëe. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé banesaa hënh ër taky n'aa ety bä. ³⁵ Jaa g'eeh hajaa Kristo

† 8:20 Tapahuunh do paa P'op Hagä Do wén ky n'aa was'ee wät, Adãw, P'op Hagä Do pahuunh do hagä n'aa, tamejũũ do taky nadaheeh do paa hyb n'aa. ‡ 8:29 P'ooj ub, dooh nä badäk hahÿÿ bä habong pé né paawä, ji P'op Hagä Do hapëe däk né hë.

ër takamahän do mahänh ër tetyn bä? Ji ahoop doo, baad nadoo do ji wë kajaa doo, ji rarejää doo, ji asaah doo, ji saroor tamah doo, äm n'aa näng doo, ji radaj'ëöp do na-ääj hë, dooh tabad'op hë tahaja bä Kristo ër takamahän do mahänh ër tetyn bä. ³⁶ Hahÿ takerii däk doo da né hë P'op Hagä Do hä Dawi her'oot do kametëeh ër hä:

“A hyb n'aa dajëb gó had'yyt hë ää babok, b'éé radahej'ëöp doo hënh ramahüüm doo da ran'oo bä ää hä.”[§]

³⁷ Ta ti hedoo do bawäd bä né paawä ër hä, baad ër j'aa ketsëe had'yyt hë, P'op Hagä Doo, ër hä kamahän doo, an'oo bä. ³⁸ Baad ÿ bahapäh hahÿ hëp ÿÿ gó: Dooch hajaa pé ër hä P'op Hagä Do kamahän do mahänh ër tetyn höm bä. Dooch dajëb haja bä, dooh ji awät do haja bä, dooh ääs rahaja bä, dooh nesaa do hejój enäh do rahaja bä, dooh da hë ji wë hawät do haja bä, dooh ji pooj jé hawät do haja bä, dooh hejój n'aa enäh do rahaja bä, ³⁹ dooh p'op habong do hejój enäh do rahaja bä, dooh tũü habong do hejój enäh do rahaja bä, dooh na-ääj hë P'op Hagä Do pahuunh do see haja bä tii. Kristo Jesus, ër wahë n'aa hä takametëeh ër hä P'op Hagä Do kamahän doo. Dooch hajaa pé ër hä takamahän do mahänh ër tetyn höm bä.

9

Isaraéw buuj ky n'aa hahÿÿh

¹ Séd hä ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa Kristo hä, né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot do hä. Dooch daap ÿ menä bä. Hëp ÿÿ gó P'op Hagä Do Sahee bawät do hyb n'aa, te hub né hë hahÿ ÿ her'oot doo, baad hëp ÿ metëeh hä ÿÿ: ² Tak'ëp né hë ÿ hyb n'aa tón, ÿ ahoop hëp ÿÿ gó ³⁻⁴ wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa. Tahaja bä paawä, ÿ gadoo paawä ÿ ky n'aa kawas'ee däk doo, ÿ gado paawä dawëë Kristo mahänh ÿ bawäd höm doo, wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa, ti raky n'aa kawas'ee bong hyb n'aa paawä, Kristo karapee rabahado padëek hyb n'aa paawä. P'op Hagä Do asëew höm do tii, ta taah rabahadoo hyb

n'aa paawä. Sa hä né hë P'op Hagä Do metä wät ta bag tak'ëp gabarëeh doo, ta kabaj'aa doo. Sa wahë n'aa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paa nyy da tabad'oo sa hä. Sa hä paa taban'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo. Sa hä P'op Hagä Do metëeh paa nyy da takarën ji hyb n'aa jaw'yyk ta hä. Sa hä né hë hajöng baad hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah. ⁵ Abaraäm, Isak, Jakóh né ti sa wahë maküüh. Isaraéw buuj sa see né hë ti Kristo, ji da hadoo tabahado däk do hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahönh hë sa bahänh hadoo doo, ji j'aa etsëe had'yyt do ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

⁶ Hÿÿ kä, Isaraéw buuj mahang hajök raganadoo do hyb n'aa Jesus, dooh takaja bä g'eeh sa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, Jesus raganadoo do metëeh apäh? Dooch. Tii d' bë edoo manäh. P'op Hagä Do moo wät né hë sa hä taky däng doo. Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Dooch sahönh hë Isaraéw buuj panaa, Isaraéw buuj heh'äät rado bä P'op Hagä Do hä, dooh sahönh hë P'op Hagä Do karapee rado bä. ⁷ Abaraäm panaa rabahado né paawä, dooh sahönh hë Abaraäm panaa heh'äät do rado bä. Jääm hë ta wób tii, Abaraäm panaa heh'äät do P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng paa Abaraäm hä: “Isak hanaa da a panaa heh'äät.”* ⁸ Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Dooch sahönh hë Abaraäm hanaa P'op Hagä Do karapee rado bä. Jääm hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa henäk do P'op Hagä Do karapee heh'äät tii. ⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh Abaraäm hä taky däng do paah: “Wät hahÿÿ hä, ta baab, p'aa hënh da öm ÿ bahehëen. Öm ÿ bahehëen bä p'aa hënh, t'aah nyy däk da a ÿÿm Sarah”,† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraäm hä taky n'aa enooh doo.

¹⁰ Ta ti hä had'yyt hë nado ji bahapäh nyy da P'op Hagä Do basëew höm ta karapee. Séh hë Rebéka taah sa yb, Isak ää wahë n'aa maküüh. ¹¹⁻¹² Séh hë né paawä sa yb, ta taah kawareeh henäk do pooj jé, dooh nä baad hadoo do ramoo boo nä bä, dooh nä baad nadoo do ramoo boo nä bä na-ääj hë, P'op Hagä Do ky hadoo

§ 8:36 Saaw-Mo 44.22 * 9:7 Genesis 21.12 † 9:9 Genesis 18.10, 14 ‡ 9:11-12 Genesis 25.23

Rebéka hã: “Wah'ëëh hadoo doo, ta jawén nã karom da”,[‡] nãng mäh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do h'yyb däng do kaja däk hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng do né hë ti tanaëënh doo. Dooh ramoo bok do hyb n'aa tado bä sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng doo. ¹³Tii da né hë P'op Hagä Do kyy kerih do bód see her'oot: “Jakóh ý kamahän wät. Esauh dooh ý genaag bä.”[§]

¹⁴Tii d' tahadoo do hyb n'aa, “Dooh baad hadoo do P'op Hagä Do moo wäd ji hã”, nãng g'eeh ji kyyh? Dooh. Taw'ääts hë tii da dooh ji edo bä. ¹⁵Hahýý da P'op Hagä Do ky hadoo Mosees hã: “Ý ky ennym da jé ý h'yyb däng do hã. Ý t'yyd mehïñ da jé ý h'yyb däng do hã”,^{**} nãng mä ta kyyh. ¹⁶Ti hyb n'aa, ji karën do hyb n'aa nado ji tabasëm. Dooh tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah do hyb n'aa tado bä na-ãäj hë. Jããm hë ji tat'yyd mehïñ do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén sëm. ¹⁷Hahýý da P'op Hagä Do kyyh Paraóh hã ta kyy kerih doo gó: “Õm ý asëew hõm, hejój ýý ý metëeh hyb n'aa né hë a hã, hât ý ky n'aa etsëeh hyb n'aa na-ãäj hë badäk hahý haw'ääts hë”, nãng mä ta kyyh. ¹⁸Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Do t'yyd mehïñ tah'yyb däng do hã, ranabuj keh'ũüm tan'oo bä tah'yyb däng doo.

¹⁹“Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa ër P'op Hagä Do ky n'aa tapaa nã? Dooh ji haja bá P'op Hagä Do h'yyb däng do wë ji h'yy kawareem bá”, nãng apäh bë kyyh hã ýý. ²⁰Bë ý eanh ënh: Jaa bë ajyy its, P'op Hagä Do bë ky gedag bá? “Hëd n'aa tii da ý mabewyd wät”, nãng g'eeh apäh manajuu kyyh hewyt do hã?^{††} ²¹Dooh. Takarën doo da né hë hewyt do moo wät tsäng me. Takarën bá, sét ta pan'aa me tabewyt hanäm do hood ta seeh, hanäm do hood nado ta seeh.

²²Ti hadoo P'op Hagä Do hajaa tamoo wäd bá ji hã takarën doo da. P'op Hagä Do karën bá tahajaa paawä tametëeh ta kawajãän do nesaa do sa wë, tahajaa paawä tametä bá ta hejój, sa hã tamoo wät do hã. Ti hadoo né hë tak'ëp h'yyb jawyg gó tagada, nayyw hë tanarejãä hyb n'aa sa wë takawajãän doo, ta jawén tarejãä

doo. ²³Tii da P'op Hagä Do bad'oo tak'ëp ta kamabaj'aa do tametëeh hyb n'aa jé tat'yyd mehïñ do sa hã, ta pooj jé tenäm doo, tak'ëp hetsooh do ta jawén ragadoo hyb n'aa. ²⁴Ta ti sa wób né ëër, Judah buuj mahang, Judah buuj nadoo do mahang na-ãäj hë ta wë tasëew bong doo. ²⁵Tii d' né paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Osejas häd nãng do berii wät paa P'op Hagä Do kyyh. Hahýý d' paa ta kyyh:

“Karapé haa ý maneëënh da, karapé haa nadoo do paah.
Ý kamanahän do paa ý maneëënh da ý kamahän doo”,^{‡‡} nãng ta kyyh.

²⁶Hahýý da na-ãäj hë P'op Hagä Do her'oot paah:

“Ti awät da ti noo gó kã,
karapé haa ý nanãng do paa ý naëej däk da karapé haa däg.”^{§§}

²⁷Isaraéw buuj hã kã, hahýý d' paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd nãng do her'oot:

“Hood tég hawób hado né paawä Isaraéw buuj,
jããm né da sa wób P'op Hagä Do ed'ëep.

²⁸Tii d' tawén hadoo,
nayyw hë né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gawats'iik da sa häj n'aa buuj.
Jããm né da sa wób ked'ëep”,^{***} nãng mä Isajas kyyh.

²⁹Isajas her'oot do paa hadoo né kã. Hahýý d' paa ta kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
Sahõnh hë Haj'ap Do taneréd bá paawä ër wób rabadëp hyb n'aa
ër panaa nãng hyb n'aa,
Sodoma, Gomoha hado däg paawä ëër.
Ër paawä gawatsig jëng.”^{†††}

³⁰Hahýý d' tahanãng pé tii: Judah buuj nadoo doo, dooh né paawä resóts bá nyy da baad rabahado padëek hyb n'aa P'op

§ 9:13 Marakijas 1.2-3   ** 9:15 Esodo 33.19   †† 9:20 Isajas 29.16, 45.9   ‡‡ 9:25 Osejas 2.23   §§ 9:26 Osejas 1.10   *** 9:28 Isajas 10.22-23 hanaa Paw-Ro erii wät doo.   ††† 9:29 Isajas 1.9

Hagä Do matym gó, baad rawén hado däg kån hÿÿ kã ta matym gó, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. ³¹ Isaraéw buuj kã, tak'ëp rah'yyb padäg né paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da rababok hyb n'aa, baad rabahado padëek hyb n'aa paawä P'op Hagä Do matym gó, dooh baad rahado padäg bã ta matym gó. ³² Hëd n'aa ti rawén nahajaa? Rawén nahajaa, dooh rah'yy ka'eeh doo me resóts bã tii. Jããm hë ramoo bok do hã rakarën baad rabahado padëek ta matym gó. Ti hyb n'aa, ta tii hã tak'ëp rah'yyb padëek do hyb n'aa, dooh tagah'ood bã sa hã h'ëed hyb n'aa Kristo dajëp, Jesus rawén makyys. Ta see hã tak'ëp ji h'yyb däk do hyb n'aa pä hã ji tsyym poo heo, ji adëë hyng do hadoo tii. ³³ Tii d' né hë takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

“Bë hyb n'aa matakä.
Sijõn bã⁺⁺⁺ ÿ daj'aat da pä, ta hã ratsyym
poo heo hyb n'aa.
Ta hã ratsyym poo heo da.
Ti hadoo né hë, ta tii hã h'yy kasadä doo,
doo da tanu mebyy bã”, näng ta kyyh. ^{§§§}

10

¹ Wakån haa hedoo doo, bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Tak'ëp paawä ÿ karën Isaraéw buuj rabadëp P'op Hagä Do wë. Tii d' né hë ÿ ky n'aa etsëë P'op Hagä Do hã sa hyb n'aa. ² ÿ hapäh né hë sa ky n'aa ÿ wén her'oot hahÿÿh: Tak'ëp né hë rakarën paawä P'op Hagä Do rah'yyb en'yyim. Ti hadoo né hë, dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. ³ Doo rah'yy gah'ood bã nyy da P'op Hagä Do bad'oo baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. Ratyw n'aa esoos nyy da rabad'oo, sa daaj hë baad rabahado padëek hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, dooh rakarën bã

ragado bã P'op Hagä Do benyyw däk doo, baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. ⁴ Doo Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bã ji tah'yyb mahüüm doo, Kristo an'oo bã. Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëek hÿÿ kã P'op Hagä Do matym gó.*

⁵ Hahÿÿ da Mosees erii wät do paa ta ky n'aa jaw'yyk do hã hana do baad ji bahado däk do ky n'aa: “Jé hahÿÿ hã kamejüü do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa”,[†] näng ta kyyh. ⁶⁻⁷ Ta see hadoo Mosees kyyh seeh, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do matym gó ji bahado däk do ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh: “Hahÿÿ da medoo manäh, ‘Jaa hasëek pé hÿ pong jé? Jaa hahyng pé t'öp dejëp do rababong bã?’ ” näng mäh. Hahÿÿ d' tahanäng pé Mosees kyyh: Doo hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bã.[‡] Doo hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bã.[§] ⁸ Hahÿÿ da takerii däk: “Dawëë nado a mahãnh panyyg hanäm doo. A h'yyb gó tabawät, a kyyh hã tabawät”,** näng kerih doo.^{††} Ta ti né hë ti panyyg hanäm do ji ky daheeh do pan'aa, ãã maher'ood hõm doo. ⁹ Hahÿÿ da ãã panäk sahõnh hã: T'öp, a h'yyb gó naa ta wób ramaa napäh bã, “Jesus né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, manoo bã, dejëp do mahang ganä wät P'op Hagä Do an'oo bã baad a h'yyb gó maky dahé bã na-ããj hë, tii bã õm da P'op Hagä Do ed'ëep nesaa do mahãnh, õm da ted'ëep ta wë. ¹⁰ Ji tawén ed'ëep, ji h'yyb gó né hë ji ky daheeh do hyb n'aa baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ji tawén ed'ëep na-ããj hë, ji noo me ji her'oot do hyb n'aa, “Jesus né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.” ¹¹ Tii da né hë takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Sahõnh hë né hë ta hã h'yy kasadä doo,

⁺⁺⁺ **9:33** Jerusarënh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hë kã ramaneëej kån Sijõn . **§§§ 9:33** Isajas 8.14, 28.16 daheeh ta ti kerii däk. Jesus ky n'aa né ti pä ky n'aa gó teh'üüm doo. Hajök Isaraéw buuj sa hã, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do dajëb bã b'aa kajatsëk do hã. Ky n'aa kawas'ee däk sa hã b'aa hã dajëp doo. Ti hyb n'aa Jesus rawén makyys, rawén ganadoo. Panyyg gó Isajas erii wät doo da, hajök Isaraéw buuj ratsyym poo heo do hadoo. * **10:4** Hahÿÿ da na-ããj hë tahajaa ji erii bã tii: “Kristo hã takaja däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëek hÿÿ kã P'op Hagä Do matym gó.” [†] **10:5** Rewitikos 18.5 [‡] **10:6-7** Doo hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bã, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa. [§] **10:6-7** Doo hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bã, Kristo ganä wäd kån do hyb n'aa. ** **10:8** Nahejooj baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, kerih do hã ji bahapäh. ^{††} **10:8** Dew-Teronom 30.14

dooch da ranu mebyy bä”,^{‡‡} näng P'op Hagä Do kyyh. ¹² Séd hä P'op Hagä Do gadoo ta hä h'yy kasadä doo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hē. Sét né hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hē sa wahē n'aa. Baad taky n'aa edëng sahõnh hē ta hä ky n'aa ets'ëē doo. ¹³ Tii d' tawén hadoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Sahõnh hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ky n'aa ets'ëē doo, wē ÿÿ da sa h'yyb tym edëp ÿ an'oo bä.”^{§§}

¹⁴ Ti hado né paawä, nyy d' raky n'aa ets'ëē g'eeh, dooh ta hä rah'yy kae bä? Nyy da Jesus Kristo hä rah'yy ka'eeh da g'eeh, dooh raky n'aa napëē bä ta ky n'aa? Nyy da raky n'aa napäh da, tananyy bä ta ky n'aa sa hä maher'oot doo? ¹⁵ Nyy da rabaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm do ta wób sa hä, P'op Hagä Do manejo bä ramaher'oot hyb n'aa? Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hä ta ti ky n'aa: “Taw'ääts hē, baad ub ta ti panyyg hanäm do panäg n'aa kajaa doo”,^{***} näng kerih do hä.

¹⁶ Taw'ääts hē né paawä tii, dooh sahõnh hē Isaraéw buuj ragado bä P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Tii da né hē Isajas her'oot do paah. Hahÿÿ d' mä ta kyyh P'op Hagä Do hä: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bä ér her'oot doo”,^{†††} näng mäh. ¹⁷ Ti hadoo né hē, ji h'yy ka'eeh doo, panyyg hanäm do ji maa newëē do hä tabana. Kristo kyyh né hē ti panyyg hanäm doo. ¹⁸ Hÿÿ kä, hajök Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa ÿ eanh hahÿÿh: Dooch g'eeh rapanyyg enä hõm Kristo ky n'aa hä? Rapanyyg enä hõm né hē. Hahÿÿ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hä rapanyyg enä hõm né hē ji bahapäh:

“Badäk hahÿÿ bä haw'ääts hē sa kyyh kēh ÿ n'aa bawäd däk.
Dawëē sa kyyh kaja däk kēh ÿ n'aa hä.”^{†††}

¹⁹ Hÿÿ kä, rapanyyg enä hõm né paawä, dooh apäh Isaraéw buuj rah'yy genä bä Kristo ky n'aa hä, rawén ganadoo? Dooch.

^{‡‡} **10:11** Isajas 28.16 hä takerii däk tii. Dooch da ranu mebyy bä ta matym gó rabë bä, sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, tahanäng pé tii. ^{§§} **10:13** Jowéw 2.32 ^{***} **10:15** Isajas 52.7 ^{†††} **10:16** Isajas 53.1 ^{†††} **10:18** Saaw-Mo 19.4 ^{§§§} **10:19** Dew-Teronom 32.21 ^{*} **10:20** Isajas 65.1 [†] **10:21** Isajas 65.2. Isaraéw buuj rapanyyg enä né paawä, rah'yy genä né paawä, ranabuj keh'üüm do hyb n'aa rawén ganadoo Kristo ky n'aa hanäm doo. ^{*} **11:3** 1 Reis 19.10, 14

Dooch tii d' tado bä. Pooj jé dó hahÿÿ da paa Mosees baher'oot P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hä:

“Ta wób buuj hä da,
p'ooj ub karapé haa nadoo do hä,
bë da h'yy kajew'ëēs ÿ an'oo bä.
ÿ anoo da bë kawajään ta wób buuj wë
bë hä h'yy gatamah doo”,^{§§§} näng mäh.

²⁰ Ta jawén, baad ub Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj nadoo do ky n'aa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

“Hä ÿ hyb n'aa napeet do paa ÿ d' rawyyd
kän sa h'yyb me.
ÿ kametä däk hä ÿ hyb n'aa napeet do paa
hä”,^{*} näng mäh.

²¹ Isaraéw buuj ky n'aa hä kä hahÿÿ da Isajas erii wät P'op Hagä Do kyyh:

“Moh ÿÿ ÿ an'oo had'yyt paa nabuj
keh'üüm do sa wë,
hä ÿ h'yy kawereem do sa wë, ÿ masa do
hyb n'aa paawä.”[†]

11

Isaraéw buuj ta jawén P'op Hagä Do t'yyd mehÿÿn do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿÿ da ÿ eanh hÿÿ kä: P'op Hagä Do mak'yyts kän g'eeh ta karapee, Isaraéw buuj? Dooch. Dooch P'op Hagä Do mak'yyts bä. Bë hegää ÿÿh. ÿ na-ääj hē Isaraéw buuj, Abaraäm makü panaa seeh, Bën-Jamih 12 hedoo do Isaraéw taah see panaa ÿÿh. ² Dooch P'op Hagä Do mak'yyts bä ta karapee p'ooj ub tasëew hõm doo. Bë hapäh né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó P'op Hagä Do hä Eriij her'oot do paah. Hahÿÿ da Eriij makü kyyh P'op Hagä Do hä, Isaraéw buuj taky n'aa tapaa bä: ³ “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, radejëeb kän sahõnh hē a ky n'aa rod hedoo doo. Rarejā bëeh a wë ji ma ejuu do tyng. Sét né hē ÿ mad'aak a ky n'aa

rod sa see paah. Ý na-ãaj hē hỹỹ kã rakarēn radaj'ēep",* nāng mã Eriij kyyh. ⁴ Ti m' hahỹỹ da P'op Hagä Do ky gadoo Eriij: "Ý asēew dāk tsyt hē wē ýỹ 7 miw ajyy. Ta ti dooh sa taron nuu me rehyy bē bā ta wób sa kabarii Baaw häd nāng do wē",† nāng mã P'op Hagä Doo. ⁵ Ti hadoo né hē da hē. P'op Hagä Do asēew hōm Isaraéw buuj sa wób, sa wē taky enyym do hyb n'aa. ⁶ Hỹỹ kã, sa wē taky enyym do hyb n'aa tado bā P'op Hagä Do wén sēew hōm tii, dooh sa daaj hē baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa tado bā. Ji moo wät do hyb n'aa tado bā paawä, tii bā dooh ji wē taky enyym do hyb n'aa had'yyt hē tado wäd bā.

⁷ Hahỹỹ da tabawät, da hē, Isaraéw buuj mahang: Dooh Isaraéw buuj rawyyd bā ti resoos doo.‡ Jáãm hē sa wób, P'op Hagä Do asēew hōm do rawyyd kãn tii. Ta wób dooh rah'yy gah'ood bā. Abaa padēek sa h'yyb P'op Hagä Do an'oo bā. ⁸ Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh do hã takerii dāk sa ky n'aa:

"Dooh rah'yy gah'ood bā P'op Hagä Do an'oo bā.

Matym enä né paawä, dooh sa h'yyb gó rahapēē bā.

Nabuu enä né paawä, dooh ramaa napēē bā." §

⁹ Dawi na-ãaj hē her'oot paa Isaraéw buuj h'yy ganahoot do sa ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh sa ky n'aa hã, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsēē bā:

"Man'oo sa tä, sa waa tak'ep hanaak do na-ãaj hē,

h'yy kanap'eed gó rababok tan'oo bā, raganadaa bā baad nadoo do rabahoop hyb n'aa,

nesaa do ramoo bok do sãm ragadoo hyb n'aa kã.

¹⁰ Man'oo sa matym gabah'ũüd dāk, rana-hapäh hyb n'aa.

Man'oo ta wób karom rabahadoo hyb n'aa."***

¹¹ Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dawēē P'op Hagä Do mahãnh raba-booo däg had'yyt hē g'eeh hỹ jawén? Dooh. Dooh da raboo däg had'yyt hē dawēē P'op Hagä Do mahãnh. Jesus ky n'aa raganadoo do hyb n'aa, resõõts hōm do hyb n'aa, ta wób, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do edēeb kãn hỹỹ kã ta wē, sa wē Isaraéw buuj rah'yy kajew'ēēs hyb n'aa.†† ¹² Isaraéw buuj resõõts hōm do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa edēē kãn hỹỹ kã badäk hahỹỹ bā habong do Isaraéw buuj nadoo doo. Isaraéw buuj raganadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do sa hã tanoo do paawä, baad P'op Hagä Do ky n'aa edēē kãn hỹỹ kã Isaraéw buuj nadoo doo. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bē hyb n'aa newē nyy da tak'ep ti bahãnh baad ub tabahadoo sahõnh hē er hã, p'aa hēnh P'op Hagä Do wē Isaraéw buuj rah'yy kawereem bā kã, Jesus hã rah'yy kae padēek bā kã.

¹³ Bēeh, Isaraéw buuj nadoo do hã ý maher'oot hỹỹ kã. Ý Kristo asēew hōm, ý tamejũũ, Isaraéw buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ý ma metēek hyb n'aa. Ti hyb n'aa tak'ep ý kamahãn ta ti hã ý tamejũũ doo, tak'ep ý wén hyb n'aa tam'aah. ¹⁴ Tii d' ý wén d'oo, ý karēn ý an'oo bā paawä wakãn ý wób, Isaraéw buuj, bē wē rah'yy kajew'ēēs. Bē wē rah'yy kajewēēts bā, rat'yyd kamehĩn, Jesus hã rah'yy ka'eeh ý karēn paawä, sa wób rabadep hyb n'aa. ¹⁵ Da hē hajök Isaraéw buuj P'op Hagä Do etyn hōm ta mahãnh, Jesus raganadoo do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ti nuuj jé, hajök Isaraéw buuj nadoo do wób, ta majĩĩ hedoo do paah, tii kã ratyw n'aa nyy dāk P'op Hagä Do najiis rabahadoo hyb n'aa kã. Ta jawén, Isaraéw buuj rat'yyd kamehĩn bā kã, Kristo hã rah'yy kae bā kã, p'aa hēnh da P'op Hagä Do gadoo ti ta wē. Tak'ep tabahetsooh da ti noo gó kã. Dejep do paa genä bong do hadoo da tii! ¹⁶ Panyyg ky n'aa gó bē ý maher'oot Isaraéw buuj ky n'aa: Tsytt hē P'op Hagä Do wē kasēew däg bā pãw pan'aa uuh ta hã kan'oo dāk doo, tii bā tsyt hē na-ãaj hē ta wē kasēew dāk

† 11:4 1 Reis 19.18 ‡ 11:7 Isaraéw buuj ratyw n'aa esoos, baad rabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.

§ 11:8 Dew-Teronom 29.4, Isajas 29.10 ** 11:10 Saaw-Mo 69.22-23 †† 11:11 Rah'yy kajew'ēēs bā da rat'yyd kamehĩn, tii bā da Jesus ragadoo.

sahõnh hẽ mad'aak doo. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wẽ kasëew däk do tado bä joom patuuh, tii bä tsyt hẽ ta wẽ kasëew däk na-ãäj hẽ joom moo sahõnh hẽ.††

17 Joom oriib häd näng do hadoo P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj. P'op Hagä Do gekyd hõm joom moo wób. Tii bä bëë kä, Isaraéw buuj nadoo doo, oriib häd näng do daap hawäng do moo hadoo do tets'aa däk joom tääg heh'äät hã, joom moo heh'äät do mahang. Ta tåg, joom kóm hana doo, tabës hỹỹ kä bë hã na-ãäj kä. §§ 18 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bë mak'yyts manä joom moo hedoo do P'op Hagä Do gekyd hõm doo, Isaraéw buuj. Bë h'yy kasabé manäh. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Doo h bë tado bä joom patuuh hej'oönh doo. Joom patuuh ti bë hã hej'oönh doo.

19 Hahỹỹ da apäh h'yy kasab'ee doo gó bë see ky hadoo hã yỹ: “P'op Hagä Do gakyd hõm joom moo wób, Isaraéw buuj, yỹh, Isaraéw buuj nadoo doo, joom hã tabats'aa däk hyb n'aa, y tagadoo hyb n'aa”, näng apäh bë see kyyh. 20 Te hub né paawä tii, P'op Hagä Do wén gekyd hõm tii, rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Õm P'op Hagä Do wén gadoo Kristo hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hẽ mahyb n'aa eäm, a hã hẽ h'yy kasabé manäh. 21 P'op Hagä Do t'yyd manehiïn bä joom mooh, Isaraéw buuj h'yy kana'eeh doo, õm na-ãäj hẽ dooh da tat'yyd mehiiïn bä P'op Hagä Do mahyb n'aa eréd hõm bä. 22 Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Ky enyyw né paawä P'op Hagä Do ji wẽ, dooh tahaja bä ji manesuj bä. P'op Hagä Do ky n'aa ety wät Isaraéw buuj Kristo ganadoo doo. Ky enyym bë hã Isaraéw buuj nadoo doo. Taky enyyw had'yyt hẽ bë hã, bë manabaan bä hahỹỹh: Jääm hẽ taky enyym do hyb n'aa bë tawén gadoo. Ta ti bë mabaan bä, bë hã hẽ bë du do bä bë h'yy ka'eeh, bë na-ãäj hẽ P'op Hagä

Do etyn hõm da, joom moo ji gakyd hõm do hadoo. 23 Isaraéw buuj h'yy kana'eeh do paa rah'yy kawereem bä, p'aa hẽnh rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä, tii bä P'op Hagä Do gadoo p'aa hẽnh tii, joom moo joom tääg hã ji ets'aa däk doo da. P'op Hagä Do hajaa tii d' tadoo bä sa hã. 24 Bëëh, daap hawäng do b'aa oriib moo hedoo doo, P'op Hagä Do gakyd bëëh, tii bä bë tets'aa däk joom oriib häd näng do heh'äät do tääg hã, joom moo nahado né paawä bë p'ooj ub. Ta tii da P'op Hagä Do haja bä tamoo wäd bä, ta bahãnh tahajaa Isaraéw buuj, joom oriib heh'äät do moo hedoo doo, p'aa hẽnh tets'aa bä ta tääg hã.***

Ta jawén Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëep do ky n'aa hahỹỹh

25 Wakän haa hedoo doo, y karën bë bahapäh hahỹ pooj jé ji nahapäh nä doo, bë hã hẽ bë h'yy kasabé mahãnh: Hajök Isaraéw buuj wób nabuj keh'üüm dó, dooh Jesus hã rah'yy gah'ood nä bä, sahõnh hẽ ta ti Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do pan'aa ta hã rah'yy kae padäg bä kä. 26 Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä Do ed'ëep da ta wẽ sahõnh hẽ Isaraéw buuj. Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Panang Sijõn††† häd näng doo bä naa kajaa da ji h'yyb tym deëb.

Tado hõm da P'op Hagä Do ganen'aak do Isaraéw panaa ramoo bok doo.

27 Hahỹ ti sa hã y ky n'aa enooh doo, sa hã y bad'oo doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do y ado hõm bä kä”,††† näng P'op Hagä Doo.

28 Jesus Kristo ky n'aa hanäm do rananadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do majiï dó ti Isaraéw buuj, bëëh, Isaraéw buuj nadoo doo, tyw n'aa enäh hyb n'aa, Kristo

†† 11:16 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wẽ kasëew däk paa Abaraãm, Isak, Jakóh, Isaraéw buuj sa wahë n'aa. Ti hyb n'aa sa panaa na-ãäj hẽ kasëew bong tsyt hẽ ta wẽ. Hahỹ na-ãäj hẽ: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wẽ kasëew padëek jáãm hẽ pooj jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Isaraéw buuj né tii. Ti hyb n'aa, tsyt hẽ P'op Hagä Do wẽ kasëew padëek sahõnh hẽ pooj jé h'yy ka'eeh do sa wakään. §§ 11:17 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: P'op Hagä Do asog hõm Isaraéw buuj wób. Isaraéw buuj nadoo do tagadoo sa jawén buuj. Hỹỹ kä ti ragado däk na-ãäj hẽ sa sii Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. *** 11:24 P'aa hẽnh P'op Hagä Do hajaa tagadoo ta wẽ Isaraéw buuj Jesus hã rah'yy kae bä kä, tahanäng pé tii. ††† 11:26 Jerusarënh häd see ti Sijõn. Isaraéw buuj ti na-ãäj hẽ ramaneënh Sijõn. ††† 11:27 Isajas 59.20-21, 27.9, Jeremij 31.33-34.

hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do asëew hõm do hyb n'aa sa wahë makũũh, P'op Hagä Do kamahãn had'yyt hẽ Isaraéw buuj, sa wahë makũũ hã taky n'aa enooh do hyb n'aa. ²⁹ Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do ado hõm bã sa hã tanoo do paah. Dooh na-ããj hẽ tah'yy kahỹyđ bã tasëew hõm do sa hã. ³⁰ Isaraéw buuj raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩn bëeh, p'ooj ub ta hã ky nadah'eeh doo. ³¹ Hỹy kã, Isaraéw buuj na-ããj hẽ raky nadaheeh do wób raba-hado padëek do hyb n'aa kã, P'op Hagä Do t'yyd mehĩn da sa hã, bë P'op Hagä Do t'yyd mehĩn doo da. ³² Sahõnh hẽ badäk hahỹy bã habong do nabuj keh'ũũm, P'op Hagä Do metä kãn. Dooh sa daaj hẽ rahaja bã rakedëeb bã, ti hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩn sahõnh hẽ.

P'op Hagä Do Paw-Roj'aa etsë do ky n'aa hahỹyđ

³³ Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do ky enyym! Tak'ëp baad ub sahõnh hẽ tamoo wät doo. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hapäh. Dooh ji haja bã ji h'yy ganyy bã nyy da P'op Hagä Do h'yyb däng tamoo wät doo. Dooh ji haja bã ji h'yy gah'ood bã h'ëed hyb n'aa

P'op Hagä Do bad'oo tamoo wät doo.

³⁴ “Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb.

Dooh maher'oot pé ta hã nyy da tabad'oo.”§§§

³⁵ “Dooh hanoo pé P'op Hagä Do hã, tamab'aanh péh!”*

³⁶ Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ ta hanaa had'yyt hẽ.

Ti né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo.

Ta no n'aa had'yyt hẽ.

Taw'ãäts hẽ ta hã ji j'aa etsëe had'yyt hẽ. Yỹ.

Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ.

12

Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë ji awät do ky n'aa hahỹyđ

¹ Ti hyb n'aa kã wakãn haa, P'op Hagä Do ër tat'yyd mehĩn do hyb n'aa, tak'ëp ȳ betsëe bë kan'oo däk hyb n'aa P'op Hagä Do hã, ta wë bë baboo had'yyt hẽ hyb n'aa.

Taw'ãäts hẽ tsyt hẽ, nesaa do mahãnh, tagen'aak doo da bë babok. Tii da né hẽ P'op Hagä Do ji hyb n'aa jewyyg heh'äät doo. Tii da né hẽ ta Sahee karën P'op Hagä Do ji hyb n'aa jaw'yyk. ² Bë aboo manä badäk hahỹy hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rababok doo da. Bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb h'ỹyt, papuuj, P'op Hagä Do karën do bë hyb n'aa newëe hyb n'aa. Tii bã bë hapäh da P'op Hagä Do karën doo. Taw'ãäts hẽ, baad had'op, P'op Hagä Do tsebë hanoo do ti P'op Hagä Do karën doo. ³ Taky enyym doo gó ȳ P'op Hagä Do asëew hõm do hyb n'aa ta mejũũ do ȳ bahadoo hyb n'aa, hahỹy da ȳ etsëe bë hã: Bë kawehëe manä bë hã hẽ. P'op Hagä Do anoo do pénh bë h'yy ka'eeh doo, bë hyb n'aa newëe. ⁴ Hahỹ hyb n'aa ta ti ȳ etsëe bë hã: Sét hẽ né paawä ji, hajõng ji hã hanäng doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, ji matym hedoo doo. Ta see ti ji mooh moo wät doo. Ta see ti ji tsyym bad'oo doo. Ta see pan'aa ji matym, ta see pan'aa ji nabuuj. ⁵ Ti hadoo ër hã: Hajõk né paawä ëer, sét hẽ Kristo hub hadoo ëer, sét hẽ Kristo karapee ëer, ta hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa. Hajõk né paawä ëer, séd hã ër kata däk ër da hadoo do hã, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo do séd hã ji hã takata däk doo da. Ti hyb n'aa, bë kawehëe manä bë hã hẽ ȳ wén näng. ⁶ Ta ky enyiw gó P'op Hagä Do an'oo däk ër hã ta Sahee hejój gó ji hajaa doo. Ër hã tetyn hõm ta Sahee ky gabuuj gó ër hajaa doo. Ti hyb n'aa kã, ër see hã P'op Hagä Do an'oo däg bã P'op Hagä Do metëeh do ta wób hã tamaher'oot hyb n'aa, taw'ãäts hẽ ta h'yy ka'eeh do pénh tamaher'oot tii. ⁷ Ji hã tan'oo däg bã ta wób ji masa doo, tii bã taw'ãäts hẽ ji masa né hẽ. Ji hã tan'oo däg bã ta wób ji ma metëek hyb n'aa, taw'ãäts hẽ ji ma metëek né hẽ. ⁸ Ji hã tan'oo däg bã ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa, tii bã taw'ãäts hẽ ji h'yyb en'yym né hẽ ta wób. Ji hã tan'oo däg bã bedoh do sa hã ji masa hyb n'aa, taw'ãäts hẽ baad né hẽ ji masa. Ji hã tan'oo däg bã ta wób sa wahë n'aa ji bahadoo hyb n'aa, taw'ãäts hẽ h'yyb hedoo doo me ji bag'ãäs. Ji hã tan'oo däg bã ta wób ji t'yyd mehĩn hyb n'aa, taw'ãäts hẽ

tsebee gó tii d' ji bad'oo.

⁹ Taw'ãäts hē bē h'yyb gó naa bē kamahñ bē da hadoo doo. Bē kamahñ manä nesaa doo. Taw'ãäts hē baad hadoo do bē kamahñ had'yyt hē. ¹⁰ Taw'ãäts hē ji wakāñ baad ji kamahñ doo da bē kamahñ bē da hadoo doo. Bē wehēē bē da hadoo doo, bē hā hē bē kaweh'ēēh do bahñh.

¹¹ Taw'ãäts hē tak'ēp bē hyb n'aa tam'aah P'op Hagä Do wē bē moo bok do hā. Bē h'yyb nahũj manäh, bē moo nahũj manäh. Taw'ãäts hē bē h'yyb gó naa, h'yyb hedoo doo me bē moo boo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē.

¹² Baad hadoo do bē gadoo da ta jawén bē bahapäh do hyb n'aa, taw'ãäts hē h'yyb tsebee gó bē aboo had'yyt hē. Taw'ãäts hē h'yyb jawyg gó bē gadoo baad nadoo do bē ahob bä. Bē eréd manä bē ky n'aa etsēē doo.

¹³ Bē masaa bē wē hanäng doo me P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wē kasēew bong doo, bedoh doo. Taw'ãäts hē baad bē gadoo bē tób yt nu kejäk doo.

¹⁴ Bē ky n'aa edēē bē hā rejää doo. Taw'ãäts hē bē ky n'aa edēē tii. Bē ky n'aa was'ee manäh.

¹⁵ Taw'ãäts hē bē tsebee tsebé do sa sii. Bē aód ha'oot do sa sii.

¹⁶ Taw'ãäts hē baad bē babok ta wób sa wē, séd bē h'yyb hedoo hyb n'aa. Sa bahñh bē nu gadäk bē edoo manäh. Taw'ãäts hē ta wób sa yd jé had'os do sa da bē h'yyb hedoo. Bē hajaa ta wób mahñh bē edoo manäh.

¹⁷ Baad nadoo do bē hā ramoo boo bä, bē mabaaj manä baad nadoo doo me. Taw'ãäts hē bē hyb n'aa newē nyy da baad hadoo do bē moo bok ta wób sa matym gó.

¹⁸ Taw'ãäts hē sahõnh hē bē hajaa doo me bē tyw n'aa esoos nyy da bē bad'oo, hanäm gó bē babok hyb n'aa sahõnh hē sa wē.

¹⁹ Wakāñ haa hedoo do y kamahñ doo, bē mabaaj manä baad nadoo do bē hā ramoo bok bä. P'op Hagä Do ti hanoo ta ti hedoo do sām. Tii da né hē kerih doo gó P'op Hagä Do kyyh:

“Y né hē ti ta sām habaanh doo.

Y né hē ti baad nadoo do ta sām hanoo doo”,* näng mä P'op Hagä Doo.

²⁰ P'op Hagä Do kyyh her'oot doo da né bē bad'oo. Hahỹ da ta kyyh:

“A majĩ asa bä,
man'oo ta hā ta waa.
Tahoo kaaj bä,
man'oo ta naeng.
Nu mebyng da tii bä,
baad nadoo tamoo wät do paa hyb n'aa.”†

²¹ Bē an'oo manä nesaa do j'aa ketsē bē hā. Taw'ãäts hē bē j'aa ketsē nesaa do hā baad hadoo doo me.

13

Hyb n'aa jewyk do sa hā ji ky daheeh do ky n'aa hahỹh

¹ Taw'ãäts hē bē sahõnh hē bē ky daheeh hyb n'aa jewyk do ji rabag'ãäs doo. Ta ti y wén mejũ, dooh P'op Hagä Do ky gabuuj nadoo pé ji wahē n'aa. P'op Hagä Do né hē ti hanoo ji wahē n'aa rabahadoo hyb n'aa. ² Ti hyb n'aa sa wahē n'aa wē h'yy kawareem doo, P'op Hagä Do hanoo do wē né hē tah'yy kawareem. Tii d' hedoo do sa daaj hē raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me. ³ Baad moo bok doo, dooh hyb n'aa rajeỹm pé hyb n'aa jewyk do hedoo doo. Baad nadoo do moo bok do ti ti he'ỹm sa hā. Baad ub, neỹm doo gó ji karēñ bä ji awäd bä ji wahē n'aa wē, taw'ãäts hē baad hadoo do ji moo wät, tii bä ji wahē n'aa tsebé da ji wē. Ji moo wät do hā da raj'aa etsē tii bä. ⁴ P'op Hagä Do karom hadoo ji wahē n'aa hedoo doo, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa ji hā. Hỹ kä, baad nadoo do ji moo wäd bä, taw'ãäts hē ji eỹm sa hā, rahajaa do hyb n'aa ji rarejää. P'op Hagä Do karom, nesaa do moo bok do rejää do hadoo tii. ⁵ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē ji ky daheeh né hē ji wahē n'aa. Ji ranarejää hyb n'aa had'yyt hē nado ji ky daheeh. Ji wén ky daheeh na-ääj hē, ji h'yyb ji hā taky n'aa tapa mahñh. ⁶ Ti hyb n'aa, ji gadoo do uuh ji an'oo had'yyt hē ji häj n'aa bag'ãäs do sa hā. Sa hā ji wén noo ta tii, P'op Hagä Do karom hadoo rabahadoo do

* 12:19 Dew-Teronom 32.35 † 12:20 Proweh-Bijos 25.21-22

hyb n'aa, raty kanewad had'yyt hẽ do hyb n'aa rabag'ããs do hã. ⁷Taw'ãäts hẽ bẽ an'oo né hẽ dajëer ji häj n'aa bag'ããs do ramejũũ doo. Taw'ãäts hẽ na-ãäj hẽ baad ji weh'ëeh hyb n'aa jewyk do ji hã bag'ããs doo.

⁸ Bẽ kũüt enä manäh. Tabad'op hẽ bẽ kũüt enäh. Jããm hẽ ji da hadoo do ji kamahãn do ti bẽ kũüt hado had'yyt hẽ sa wẽ. Ta ti ÿ wén her'oot, ta da hadoo do kamahãn doo, taky dahé däk do hyb n'aa sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. ⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aã manä ta see ÿÿm sii. Madajëeb manä a da hadoo doo. Etsëeg manäh. H'yyb däg manä a da hadoo do h'ëed hã.”* Ta ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, ta ky n'aa jaw'yyk do wób na-ãäj hẽ, hahÿ sét hadoo do tamejũũ do hã takaja däk: “Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da.”† ¹⁰ Jé kamahãn doo, dooh baad nadoo do tamoo wäd bã ta da hadoo do hã. Ti hyb n'aa, jé kamahãn do ky dahé däg kãn P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. ¹¹ Taw'ãäts hẽ bẽ ÿ maher'ood wät doo da bẽ babok, da hẽ er babok bã Kristo matëeh do ji gadaa had'yyt hẽ bẽ hapäh do hyb n'aa. Bẽ h'yy kanapeed manä haÿÿh do rah'yy kanapeet doo da. Taw'ãäts hẽ bẽ h'yyb hedoo, ji h'yyb nãm do hadoo. Er du doo noo gó Jesus hã er h'yy ka'eeh doo, hãd badawëet nä ta wẽ ji Kristo ed'ëep doo. Hÿÿ kã hãd edaa däk. Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ bẽ h'yyb hedo bẽ ÿ maher'ood wät doo da bẽ babok hyb n'aa. ¹² Panyyg ky n'aa gó bẽ ÿ maher'oot tii: Edaa däk atsëm bahãnh doo, edaa däk tabawak, ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ er erét badagyp hadoo do ji moo wät do paah.‡ Taw'ãäts hẽ baad hadoo doo gó er babok, ta bag gó er babok do hyb n'aa. Ji kuman hadoo ti baad hadoo doo, ta me nesaa do hã ji j'aa ketsë doo. ¹³ Taw'ãäts hẽ baad er babok, adëb bã, ta bag gó, ji awät do hadoo. Taw'ãäts hẽ dooh ji aoom bã jarakë hedoo do hã. Taw'ãäts hẽ dooh ta bahãnh ji awëe bã na-ãäj hẽ. Taw'ãäts hẽ dooh er aã bã ji ÿÿm ji patug nadoo do sii. Taw'ãäts hẽ dooh er moo boo nu meby n'aa nãng doo. Taw'ãäts hẽ dooh er aboo bã séd ji h'yyb nahedoo doo gó ji da hadoo do

hã, dooh ta wób hã er h'yy kajewëets na-ãäj hẽ. ¹⁴ Bẽ an'oo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, bẽ h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ, bẽ tah'yyb mahũũm, Kristo bawät doo da bẽ babok hyb n'aa kã. Bẽ an'oo manä nesaa do ji h'yyb säg karën do bẽ h'yyb gó tawäd bã, nesaa do bẽ moo boo mahãnh.

14

Nyy da ji bawät ji da hadoo do wẽ ky n'aa hahÿÿh

¹ Taw'ãäts hẽ bẽ gadoo ji hã P'op Hagä Do karën do hã baad h'yy ganehot nä doo. Bẽ ky kedag manä sa sii sa hã baad hadoo do p'ãã. ² Ta wób sa hã tahajaa sahõnh hẽ ji awëe bã. Tii d' nado ta wób sa hã. Baad h'yy ganehot nä do sa hã, dooh ji awëe bã ta dab. ³ Sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ hawëh doo, taw'ãäts hẽ dooh ramak'yyts bã ta dab nawëh doo. Ti hadoo ënh ta dab naw'ëeh doo, taw'ãäts hẽ dooh raky n'aa ety bã baad nadoo do hã ta dab haw'ëeh doo, P'op Hagä Do gado däk do hyb n'aa sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ hewëh doo. ⁴ Karom ky n'aa gó bẽ ÿ maher'oot ta tii: Dooh taw'ãäts hẽ tado bã ta see karom ji nabuuj gedo bã, baad tamoo nawäd bã ji edoo bã. P'op Hagä Doo, ta kariw n'aa ti ta her'oot da baad tawäd bã, baad tanawäd bã. Baad däg da tabahadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hajaa do hyb n'aa baad had'yyt hẽ tabahado däk tan'oo bã.

⁵ Ta wób rahyb n'aa jew'yyk ta äh see ta äh wób mahãnh. Ta wób sa hã, séd uuh had'yyt hẽ ji äh. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ baad bẽ bahapäh bẽ h'yyb gó h'ëed hyb n'aa bẽ bad'oo bẽ bahed'oo doo. ⁶ Ta ä see hyb n'aa jaw'yyk doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo. Sahõnh hẽ hawëh doo, sahõnh hẽ hawa doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ãäj hẽ, ta waa, ta tä hyb n'aa P'op Hagä Do hã taj'aa etsë do hyb n'aa. Ta dab nawëh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ãäj hẽ. P'op Hagä Do hã na-ãäj hẽ taj'aa etsë tii. ⁷ Dooh er daaj hẽ er ta

* **13:9** Esodo 20.13-15, 17, Dew-Teronom 5.17-19, 21 † **13:9** Rewitikos 19.18 ‡ **13:12** Badagyp hadoo doo, sahõnh hẽ nesaa pé tii.

danäh er do bä er aboo bä, er dajëb bä na-ãäj hë. Dooh ji daaj hë ji h'yyb en'yyim hyb n'aa ji awäd bä, ji dajëb bä. ⁸ Badäk hahÿÿ bä er abok doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do er h'yyb en'yyim hyb n'aa tii, er dajëb na-ãäj né hë. Ti hyb n'aa kä, badäk hahÿÿ bä er abok bä, er dajëb bä na-ãäj hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ma had'yyt hë ëër. ⁹ Ti hyb n'aa né hë Kristo wén dajëp, tawén ganä wät, sahõnh hë sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa, dejëp do sa wahë n'aa, edëp do sa wahë n'aa na-ãäj hë.

¹⁰ Ti hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa bë ky n'aa etyy bë wakãän hadoo do ta dab tabawëh do hyb n'aa? Bëë kä, baad h'yy ka'eeh doo, h'ëed hyb n'aa bë makyys bë wakãän hadoo do ta dab tanawëh do hyb n'aa? Èr sahõnh hë, er da kametä däk P'op Hagä Do matym gó er taky n'aa etyy hyb n'aa, er hä tabahe'oot hyb n'aa tagado bä, taganado bä er moo bok do paah. ¹¹ Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

“Baad ÿ ky däng, dooh ÿ ky kahÿÿd bä”,
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
“sahõnh hë rabehyy b'ëëh da sa taron nu
paa me pój ÿÿ jé.
Sahõnh hë raj'aa etsë da P'op Hagä Doo”,
näng mä P'op Hagä Do kyyh.*

¹² Ti hyb n'aa kä, er sahõnh hë, sét ken'yyh da P'op Hagä Do hä er da kaner'oot er babok do paa hä.

¹³ Ti hyb n'aa taw'ãäts hë er erét er da hadoo do er ky n'aa etyy doo. Taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa matakä, tabad'op hë bë moo boo mahãnh, tabad'op hë bë her'ood mahãnh baad nadoo do hä h'yyb tatuk do bë seeh. ¹⁴ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa, baad ub hëp ÿÿ gó ÿ bahapäh hahÿÿh: Ji awa do mahang, ji awëh do mahang, dooh ti hanäng pé baad nado wäd ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. Baad ub ti sahõnh hë. Ti hadoo né hë, jé hahÿÿ da hyb n'aa newëe doo: “Hahÿÿ dooh ji awëë bä. Dooh P'op Hagä Do karën bä ji awëë

bä”, tanoo bä ta h'yyb gó, tii bä taw'ãäts hë nado tawëë bä. Baad nado däk ti ta hä. ¹⁵ Bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa bë wakãän hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do bë h'yyb rejã bä, tii bä dooh kamahãn gó bë aboo booh. Bë an'oo manä bë awëh do hyb n'aa bë wakãän hedoo doo, sa hyb n'aa Kristo dajëp doo, baad rawén h'yy kanae wät. ¹⁶ Ti hyb n'aa hahÿÿ ÿ etsëë bë hä: Bë adoo manä bë wakãän hedoo do h'yyb rejãã doo, baad né paawä ti bë hä. Taw'ãäts hë bë h'yyb bë meso, baad hadoo do bë hä hyb n'aa, ta wób Jesus hä h'yy kana'eeh do bë raky n'aa rejã mahãnh. ¹⁷ Ta ti ÿ wén etsëë bë hä, ji awa do hyb n'aa nado, ji nawa do hyb n'aa nado, ji eëek do hyb n'aa nado tabag'ãäs doo bä ji P'op Hagä Do gadoo. Ti nado P'op Hagä Do karën do ji hä. P'op Hagä Do ji tabag'ãäs bä, takarën ta Sahee ji tah'yyb mahüüm do hyb n'aa baad ji bawät ta matym gó, h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë, tsebee gó ji bawät na-ãäj hë. ¹⁸ Ta tii da Kristo wë moo bok do rah'yyb en'yyim P'op Hagä Doo. Baad ub da na-ãäj hë ta wób rahe'oot ta tii d' hawät do sa ky n'aa.

¹⁹ Ti hyb n'aa kä, taw'ãäts hë h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë hanoo do hä er h'yyb padëek, er moo booh. Taw'ãäts hë er h'yyb padëek na-ãäj hë er moo bok er da hadoo do masa do hä, Jesus hä er h'yy ka'eeh do takah'üüm hyb n'aa. ²⁰ Bë rejã manä bë da hadoo do h'yyb gó P'op Hagä Do moo wät doo, bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa sa hä baad nadoo doo. Tahaja né paawä sahõnh hë ji awa bä, ji awëë bä, dooh taw'ãäts hë tado bä ji awëë bä, ji awa bä ta see h'yyb panas'ëëh doo, baad tah'yy kanae wät hanoo doo.†

²¹ Taw'ãäts hë dooh ji eëg bä uwa s'ëëb, taw'ãäts hë dooh ji awëë bä ji tä, ta ti ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do tah'yyb tatug bä. Taw'ãäts hë tabad'op hë er moo boo er da hadoo do baad nadoo do hä tah'yyb tatuk doo.

²² Baad tado bä a hä sahõnh hë hedoo pé ji awëë bä, uwa s'ëëb ji eëg bä, taw'ãäts hë

* **14:11** Isajas 45.23 † **14:20** Hahÿÿ d' apäh Paw-Ro hanäng péh: Ji awëë bä ji da hadoo do tayy doo, ji h'yyb tatuk tabawëh hyb n'aa ta hä pé ji nawëh doo. Tii bä ta hä hë, ta daaj hë ta h'yyb ky n'aa tapaa, tii d' tabad'oo do hyb n'aa. Tii bä teréd hõm Jesus hä tah'yy ka'eeh doo, ta daaj hë, ta hä hë ta h'yyb ky tapaa do hyb n'aa, baad nado tamoo wät ted'oo do hyb n'aa.

tii. P'op Hagä Do hapäh a h'yyb. Mamejõ manä ta wób ragadoo a hä pé baad hadoo doo. Ky n'aa kedëng jé ta hä hë ky n'aa kanatapaa doo, ta hä pé baad hadoo do p'ää. ²³ Tii d' nado h'yy ketyn doo gó ta tä tawëë bä, ta hä pé ji nawëh doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo, h'yy ka'eeh doo me tanadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. Sahõnh hë ji h'yy ka'eeh doo me nadoo do ji moo wät doo, baad nado ti P'op Hagä Do matym gó.

15

¹ Taw'ääts hë ëër, baad P'op Hagä Do hä h'yy kasadä doo, ër gadoo, ër masa ër da hadoo do baad nado nä P'op Hagä Do hä h'yy kasadä doo. Taw'ääts hë dooh ër karën do jawén ër abooh. ² Taw'ääts hë ër sahõnh hë ër h'yyb en'yyim ër wakään hedoo doo, baad tabadoo hyb n'aa sa hä, baad P'op Hagä Do hä rah'yy kasadä hyb n'aa kä. ³ Kristo na-ääj hë, dooh ta daaj hë tah'yyb en'yyim do jawén nado paa tabawät. Ta wób tamasa hyb n'aa paa ti tabawät, hahÿ kerih do paa metëëh doo da né hë: “Jó ÿÿ tabadäng õm raky n'aa rejää doo. ÿ né hë gado däk, a hä tanadäng hyb n'aa”, * näng kerih do paah. ⁴ Sahõnh hë P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerii däk doo, takerii däk ër tama metëëk hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me, ta kyy kerih doo gó hana do ji h'yyb näm doo me ër gada hyb n'aa baad hadoo do ër hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. ⁵ P'op Hagä Do hä, ji h'yy ganajëng do hanoo doo, ji tah'yyb en'yyim doo, ÿ ky n'aa etsëë, séd bë h'yyb hedo had'yyt hë tan'oo bä, Kristo Jesus bawäd wät doo da bë babok hyb n'aa, ⁶ sét hadoo doo me bë h'yyb, sét hadoo doo me bë kyyh, P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo Yb, bë j'aa etsë hyb n'aa kä.

⁷ Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hë bë gadoo bë da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, bë Kristo gado däk doo da. Taw'ääts hë tii da bë bad'oo P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa. ⁸ Bë hyb n'aa newë bë ÿ maher'oot doo: Kristo bana kän Judah buuj tamasa

hyb n'aa, te hub né hë P'op Hagä Doo, tametëëh hyb n'aa, Judah buuj sa wahë maküü hä P'op Hagä Do ky däng do takaja däk hyb n'aa, ⁹ Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, sa wë tat'yyd mehüin do hyb n'aa. Tii da né paa takerii däk ta ti ky n'aa:

“Ti hyb n'aa a hä ÿ j'aa etsë da Judah buuj nadoo do mahang.

Õm ÿ ma ejäm da.”†

¹⁰ Hahÿÿ da na-ääj hë takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë tsebee P'op Hagä Do karapee sa sii, Judah buuj sa sii.”‡

¹¹ Hahÿÿ da na-ääj hë takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë j'aa etsëë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong doo, bë j'aa etsëë ta hä.”§

¹² Hahÿÿ d' paa Isajas baher'oot:

“Ganyyh da Jesé panaa mahang Judah buuj nadoo do bag'ääs doo. Ta hä da rah'yy kasadä.”***

¹³ P'op Hagä Do hä, baad taky n'aa enooh do ji gada hanoo do hä ÿ ky n'aa etsëë bë h'yy gadajang tan'oo bä, h'yyb nyyw gó bë babok tan'oo bä bë hä, ta hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ta ti ÿ wén ky n'aa etsëë, ta Sahee hejój me tan'oo bä baad ub had'yyt hë bë gada hyb n'aa ër hä taky n'aa enooh doo.

¹⁴ Wakän haa hedoo doo, baad ÿ bahapäh hahÿ hëp ÿÿ gó: Bë ky enyyw had'yyt né hë bë da hadoo do wë, baad bë bahapäh nyy da P'op Hagä Do karën ji bawät, baad bë bahajaa bë maher'oot bë da hadoo doo, baad rababok hyb n'aa. ¹⁵ Ti hadoo né hë, dooh né hë ÿ ky n'aa eäm bä bë ÿ ma erii wät do hä, ta ti bë mabaan mahänh. Tii da bë ÿ wén ma erii wät, ta ky enyyim

* **15:3** Saaw-Mo 69.9 hä takerii däk ti P'op Hagä Do hä kaher'oot do paah. † **15:9** 2 Samuéw 22.50, Saaw-Mo 18.49

‡ **15:10** Dew-Teronom 32.43 § **15:11** Saaw-Mo 117.1

*** **15:12** Isajas 11.10. Dawi makü yb ta ti Jesé. Jesus né

ti Jesé panaa Judah buuj nadoo do bag'ääs doo.

doo gó P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa hä ŷŷ, ¹⁶ Judah buuj nadoo do mahang Kristo Jesus panäg n'aa ŷ bahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do matym n'aa manaa do hadoo ŷŷh. Judah buuj nadoo do hä ŷ maher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo P'op Hagä Do gen'aak do rabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó moo wät do hyb n'aa, tsyt hē nesaa do mahānh kasēew hōm do rabahadoo hyb n'aa kā.

¹⁷ Ti hyb n'aa, ti anäng ŷ h'yy kasab'ee do pan'aa Kristo Jesus hejój gó P'op Hagä Do wē ŷ moo wät do hyb n'aa. ¹⁸ Ti hadoo né hē, jāām hē ŷ h'yy kasab'ee ŷ moo wät do hä Kristo moo wäd wät do hyb n'aa. Ta ky n'aa sa hä ŷ maher'oot do hyb n'aa, sa mahang ŷ moo wäd wät do hyb n'aa, Kristo an'oo bā Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hä raky daheeh hyb n'aa. ¹⁹ Ta heen n'aa hejój gó, meuj n'aa näng do hejój gó, P'op Hagä Do Sahee hejój gó ŷ moo wäd wät sa mahang. Jerusarēnh bā naa, Iririko häd näng do häj n'aa bód hēnh kā baad ŷ baher'ood hōm sahōnh hē sa hä Kristo panyyg hanäm doo. ²⁰ Hahŷŷ da had'yyt hē ŷ bahed'oo: ŷ karēn ŷ maher'oot Kristo ky n'aa ta wób ranaher'oot nā bā, ta wób ramoo bok do jó ŷ moo nawät hyb n'aa. ²¹ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii dāk doo da ŷ karēn ŷ bad'oo. Hahŷŷ da takerii dāk:

“Panyyg tamah do rahapäh da,
Ta ky n'aa nanapäh do h'yy kadew'uuh
da.”††

²² Raky n'aa nanapäh nā bā ŷ maher'ood hōm do hyb n'aa Kristo ky n'aa, dooh paa tahaja bā bē wē ŷ hegāā bā. ²³ Hŷŷ kā, ŷ haja dāk do hyb n'aa babā Kristo ky n'aa ŷ maher'oot doo, hajōō dāk hyb n'aa na-āāj hē ta baab ŷ karēn do bē wē ŷ baheg'āās, ²⁴ ŷ karēn paawā bē panang bā ŷ nu däng dō Es-Pāj häj n'aa bā ŷ mahōm me, bē ŷ bahehēen hyb n'aa. Bē ŷ bahehēen do jawén paa bā, banadawēd né paawā, ŷ karēn paawā ŷ bē masa Es-Pāj hēnh ŷ

bahōm doo. ²⁵ Jerusarēnh hēnh ŷ bahōm dō pooj jé, Jesus hä h'yy ka'eeh do t'īī hēnh habong do sa matym n'aa ŷ tajoooh hyb n'aa. ²⁶ H'yyb tsebē doo me Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa bā habong do rabata padēek dajēēr, Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do ramasa hyb n'aa. ²⁷ Sa daaj hē, sa h'yyb gó naa ramasa. Taw'āāts hē né hē ti ramasa sa hä, rakūūt enäh do hadoo do hyb n'aa sa wē. Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do sa hyb n'aa né hē Judah buuj nadoo do ragado dāk sa h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do Sahee hä hana doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ti ramasa hŷŷ kā Judah buuj hä sa wē hanäng doo me, ramabaanh do hadoo. ²⁸ Sa matym n'aa ŷ tajoooh do jawén paa bā, baad sahōnh hē dajēēr ragado dāk ŷ bahapäh bā kā, ŷ tsyym kadoo da Es-Pāj häj n'aa hēnh ŷ bahōm doo. Ta hōō bā ŷ nu däng dō bē panang bā, bē ŷ baheg'āās hyb n'aa. ²⁹ Baad ŷ bahapäh hahŷŷh: Bē wē ŷ kajaa bā, tak'ēp bē da Kristo ky n'aa edēng da hēp ŷ n'aa.

³⁰ Hŷŷ kā wakān haa hedoo doo, Jesus Kristo ēr Wahē N'aa karapee ēr bahadoo do hyb n'aa, ēr da hadoo do ēr kamahān P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa na-āāj hē, tak'ēp ŷ betsēē bē hä, si ŷŷ P'op Hagä Do hä bē ky n'aa ets'ēē had'yyt hē hēp ŷ n'aa. ³¹ Bē ky n'aa ets'ēē ŷ P'op Hagä Do mo n'aa jesuu hyb n'aa Judah häj n'aa bā habong do Jesus hä h'yy kana'eeh do sa mahānh.‡‡ Bē ky n'aa ets'ēē na-āāj hē, baad Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do ragadoo hyb n'aa sa matym n'aa sa wē ŷ mahūūm doo. ³² Taw'āāts hē tii da bē ky n'aa ets'ēē, P'op Hagä Do karēn bā, h'yy gadajaa gó bē wē ŷ kajaa hyb n'aa, bē mahang ŷ h'yy kameh'āāk hyb n'aa, p'aa hēnh ŷ h'yyb hedo dāk hyb n'aa kā. ³³ Hŷŷ kā ŷ karēn P'op Hagä Doo, ji tah'yyb en'yym doo, bē mahang tabawät. ŷŷ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

16

Sa hä Paw-Ro hyb n'aa esee do ky n'aa

†† 15:21 Isajas 52.15 ‡‡ 15:31 Tii d' tawén etsēē sa hä, Judah buuj wób, Jesus hä h'yy kana'eeh doo, rakawajāān do hyb n'aa ta wē. Rano n'aa masoo Paw-Ro.

hahÿÿh

¹ Bë ÿ maher'oot ër ãnh hadoo do Pëb häd näng do ky n'aa. Baad tabawät. Jesus hä h'yy ka'eeh do panang Sën-Kerej häd näng doo bä habong do sa masa n'aa see tii. ² Taw'ãäts hë bë gadoo bë wë takajaa bä, bë nemuun Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä tah'yy kata däk do hyb n'aa. Taw'ãäts hë baad bë gadoo Jesus hä h'yy ka'eeh doo, tsyt hë ta wë kasëew däk do ji gadoo doo da. Taw'ãäts hë bë masaa ta hä, hajõng do tamasa wät do hyb n'aa. ÿ na-ãäj hë tamasa wät.

³ Bë maher'ood Pisiir, ta patug Akira da-heeh, ÿ hyb n'aa esee sa hä. Nemon ÿÿ Kristo Jesus wë ramoo bok tii. ⁴ Rahapëë né paawä dajëp sa hä péh, ti hadoo né hë ÿ ramasa. ÿÿh, sahõnh hë Judah buuj nadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do na-ãäj hë, ãä tsebé sa wë, baad hadoo do ãä hä rabad'oo do hyb n'aa. ⁵ Taw'ãäts hë hät ÿÿ gó bë edëe na-ãäj hë Jesus hä h'yy ka'eeh do Akira sa tób bä kahet'aa doo.

Bë maher'ood najis ÿÿ, Epenet häd näng doo, ÿ hyb n'aa esee ta hä. Häj n'aa bód Asija häd näng doo bä, jããm hë pooj jé Kristo hä h'yy ka'eeh do ti Epenet. ⁶ Hät ÿÿ gó bë edëe Marija, tak'ëp bë hyb n'aa moo wät do paah. ⁷ Hät ÿÿ gó bë edëe nemon ÿÿ Isaraéw buuj hedoo doo, ãn-Doroniko, Junijas häd enäh doo, si ÿÿ radewäts b'ëëh do paah. Ky n'aa etsëeh tii, Jesus mejüü do sa mahang. Pój ÿÿ jé Kristo hä rah'yy kae padëek tii.

⁸ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy ãm-Pijat häd näng doo, ÿ kamahän doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä tah'yy kata däk do hyb n'aa. ⁹ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Uh-Bãn häd näng doo, ër sii Kristo wë moo wät doo. Hät ÿÿ gó bë edëe najis ÿÿ Es-Takis häd näng doo. ¹⁰ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Aperes häd näng doo, h'yy kanerét doo me baad had'yyt hë Kristo hä h'yy ka'eeh doo. Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Aris-Tob häd näng do tób yt hä haj'eenh doo. ¹¹ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Erodijõn häd näng doo, nemon ÿÿ Isaraéw buuj hedoo doo. Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Nar-Sis häd näng do tób yt hä haj'eenh do Jesus hä h'yy ka'eeh doo.

¹² Hät ÿÿ gó bë edëe ÿÿj Tiripena, Tiri-posa häd enäh doo. Tak'ëp ramoo bok do ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. Hät ÿÿ gó bë edëe ÿÿnh Peh-Sid häd näng doo, najis ÿÿ, tak'ëp né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë moo wäd wät doo. ¹³ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Rupu häd näng doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëew hõm doo. Hät ÿÿ gó bë edëe na-ãäj hë ta ÿÿn. Ta t'aah hadoo ÿ tagadoo paah. ¹⁴ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Asïn-Kirito, Peregõn, Er-Mes, Patorobas, Er-Mas häd enäh doo. Hät ÿÿ gó bë edëe na-ãäj hë ër hÿÿj hedoo do P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa sa sii kahet'aa doo. ¹⁵ Hät ÿÿ gó bë edëe aj'yy Pirorogo häd näng doo, ÿÿnh Jurija häd näng doo, aj'yy Neru häd näng doo, ta ãnh daheeh. Hät ÿÿ gó bë edëe na-ãäj hë aj'yy Orim-Pas häd näng doo, sahõnh hë P'op Hagä Do karapee wób sa sii kahet'aa do na-ãäj hë.

¹⁶ Baad bë kedëe bë da hadoo do hä, Sahõnh hë Kristo hä h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do bë m' rahyb n'aa esee.

¹⁷ Wakän haa hedoo doo, ÿ etsëe bë hä, bë kanä séd ji h'yyb nahedoo hanoo do sa mahãnh, ji rah'yyb panas'ëeh do mahãnh na-ãäj hë, ta see hadoo, bë gado däk do hadoo nado ma met'ëek doo. Bë ky dahé manä sa hä. Dawëe bë kanä sa mahãnh. ¹⁸ Doooh Kristo, ër Wahë N'aa wë ramoo bok tii. Sa h'yyb karën do jawén rababok. Ky kamep'ëeh doo me, ji hä raj'aa etsë doo me rawedii baad manatakëe doo.

¹⁹ Kristo hä h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë habong do raky n'aa napëe däk baad bë ky dahé däk Kristo ky n'aa, ti hyb n'aa ÿ h'yy gadajang. Ti hadoo né hë, baad hadoo do hä ÿ karën paawä bë h'yy ganäng, taw'ãäts hë bë nahapäh do hadoo nesaa doo. ²⁰ Edaa däk P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw gó ji bawät hanoo doo, bë j'aa ketsë tan'oo bä Nesaa Do Yb hä. Jesus, ër Wahë N'aa ky enyym da bë hä.

²¹ Tsimoot, si ÿ moo wät doo, bë m' tahyb n'aa esee. Nemon ÿÿ Isaraéw buuj hedoo doo, Rusijo, Jasõn, Sosipater häd enäh doo, ti na-ãäj hë bë m' rahyb n'aa esee.

²² ÿÿh, Tesijo häd näng doo, hahÿ Paw-Ro mejüü do herih doo, bë sii Tak'ëp Hyb N'aa

Jawyk Doo hã h'yy kata däk doo, bë ÿ hyb n'aa esee.

²³ Aj'yy Gajo häd näng do bë m' tahyb n'aa esee. Baad ta tób bã ÿ tagado had'yyt hẽ. Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong doo, ti na-ãäj hẽ baad tagadoo. Eras, panang dajëër hagã n'aa, ër hÿÿj hadoo do Kuwar-To häd näng do na-ãäj hẽ, bë m' rahyb n'aa esee. [²⁴ ÿ karën Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky enyym sahõnh hẽ bë wë. ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ.]

²⁵ Hÿÿ kä, taw'ãäts hẽ ër j'aa etsë P'op Hagä Doo. Ti né hẽ tahajaa panyyg hanäm do ÿ maher'oot doo me, Jesus Kristo ky n'aa me, baad bë h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bã. P'ooj ub dooh rahapëë nä bã ta ti ky n'aa.

²⁶ Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hã kametä däk P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do mejüü do hyb n'aa, kaher'ood däk sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do sa hã, Kristo hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, raky daheeh hyb n'aa na-ãäj né hẽ. ²⁷ Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Doo, sét hadoo do tak'ëp h'yy ganäng doo, ji j'aa etsëe had'yyt hẽ Jesus Kristo hyb n'aa. ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Korīn

Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korīn hãd nãng doo bã habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahỹh

Ji matym n'aa ji hã Jesus anoo do ky n'aa hahỹh

¹ Paw-Ro ŷ ti hỹh, P'op Hagã Do karēn do hyb n'aa ŷ tanaēēn doo, Kristo Jesus mejũ do see ŷ bahado dāk hyb n'aa, ta ky n'aa ŷ baher'ood hõm hyb n'aa kã. Ęr hỹj hadoo do Sotenés hãd nãng do sii bẽ ŷ edēng, ² bẽh, P'op Hagã Do karapee hedoo doo, Korīn hãd nãng do panang bã habong doo. Tsyt hẽ, ta wẽ bẽ tabetyn hõm Kristo Jesus bad'oo do hyb n'aa.* Sahõnh hẽ jé pad'yyt hẽ Ęr Wahẽ N'aa Jesus Kristo hã j'aa hets'ēē do sii hẽ bẽ tabetyn hõm tsyt hẽ, ta wẽ had'yyt hẽ bẽ babok hyb n'aa. Sahõnh hẽ Ęr wahẽ n'aa né hẽ ti Jesus. Jé pad'yyt hẽ habong do sa Wahẽ N'aa, Ęr Wahẽ N'aa na-ãj hẽ. ³ Ę karēn P'op Hagã Do Ęr Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do na-ãj hẽ ky en'ymm bẽ hã. Ę karēn baad bẽ rah'yyb en'ymm.

⁴ P'op Hagã Do hã ŷ tsebee had'yyt hẽ bẽ hyb n'aa, baad bẽ wẽ taky enymm do hyb n'aa Kristo Jesus hyb n'aa. ⁵ Kristo hyb n'aa, baad tabanoo bẽ hã ta ky n'aa baad bẽ bahajaa bẽ baher'oot, baad tabanoo bẽ hã takarēn do baad bẽ bahapãh hyb n'aa, baad tagahoot hyb n'aa bẽ hã. ⁶ Baad bẽ gado dāk Kristo ky n'aa bẽ hã ãã her'ood wãt do paah. Te hub né hẽ kã bẽ hã kã. ⁷ Ti hyb n'aa kã, hỹh kã bẽ h'yyb gó tabanyy dāk sahõnh hẽ P'op Hagã Do Sahee ji hã hanoo do ji hajaa doo, baad bẽ gadaa nuuj jé Jesus Kristo, Ęr Wahẽ N'aa p'aa hẽnh tabahyng bã kã. ⁸ Baad had'yyt hẽ Jesus Kristo bẽ tah'yyb hej'oonh, baad bẽ baboo had'yyt hẽ hyb n'aa, tagadēēg ub, takajaa bã kã, baad had'yyt hẽ bẽ hã tabahapãh hyb n'aa, tanaw'yyt hyb n'aa bẽ hã taky n'aa tapaa do ky n'aa. ⁹ P'op Hagã Doo, bẽ tanaēēn do

Jesus Kristo Ęr Wahẽ N'aa sii bẽ babok hyb n'aa, dooh bẽ teréd bã. Tamoo wãt né hẽ ji hã taky dãng doo.

Sa h'yyb gó raketyn hõm do ky n'aa hahỹh

¹⁰ Wakãh haa, Ęr Wahẽ N'aa Jesus Kristo kyy gó tak'ēp ŷ betseē bẽ hã, séd hã bẽ h'yyb hedoo hyb n'aa, bẽ h'yy kanetyn hyb n'aa, séd hã had'yyt hẽ bẽ babok hyb n'aa. ¹¹ Ęnh Korowéh hãd nãng do karapee ŷ rapanãk bẽ ky n'aa. Bẽ ky ked'aak bẽ mahang, sa nooh. ¹² Hahỹh d' mã bẽ kyyh: “Paw-Ro karapee ããh”, nãk mã bẽ wób sa kyyh. “Aporos karapee ããh”, nãk mã bẽ wób. “Peed karapee ããh”, nãk mã ta wób. “Kristo karapee ããh”, nãk mã ta wób kã. H'yy kasab'ee doo gó ta tii d' bẽ kyyh. ¹³ Ketyn hõm g'eeh ti Kristo bẽ hã? Ę g'eeh, Paw-Ro, bẽ hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã kepēem dāk do paah? Hãt ŷh gó paa bẽ ranu gemuun? Dooh. ¹⁴ Taw'ããts hẽ hã ŷh, ŷ tsebé, dooh bẽ ŷ nu gemuun bã do hyb n'aa. Jããm hẽ ajyy Kiris-Po, Gajo hãd enãh do ŷ nu gemuun paah. ¹⁵ Taw'ããts hẽ dooh bẽ ŷ nu gemuun boo bã ŷ wén nãng, hãt ŷh gó bẽ nu kemuun bẽ naher'oot hyb n'aa. ¹⁶ Ę hyb n'aa es'ee dāk hỹh kã Es-Tepanas tób yt hẽ habong do na-ãj hẽ ŷ nu gemuun paah. ¹⁷ Dooh ta wób ŷ nu gemuun do hyb n'aa tado bã tii, Kristo mejũ do hã ŷh. Ta ky n'aa hanãm do ŷ baher'ood hõm ti ŷ tamejũ doo. Ta ky n'aa ŷ baher'oot bã, dooh ŷ her'ood bã badãk hahỹh hã hanaa ji hajaa doo me, b'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do hejój hã maa newēē do raj'aa etsë hyb n'aa. Dooh ŷ karēn bã kēh ŷ tak'ēp ŷ haj'ap do hã raj'aa etsë bã.

¹⁸ B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa, daap hadoo do ky n'aa banesaa hẽnh hahõm do sa hã. Ęr hã kã, banesaa mahãnh ted'ēep do hã, P'op Hagã Do hejój kametã dāk ta tii hã. ¹⁹ Tii da né hẽ P'op Hagã Do kyy kerih doo gó. Hahỹh da ta kyyh:

“Ę ahãj jëng da tak'ēp hajaa do rahapãh doo. H'yy ganãng do sa h'yyb ŷ makyys da”,† nãng kerih do hã.

* **1:2** Ji hyb n'aa tadajëp, ji hyb n'aa taganã wãt, tahanãng pé ti Kristo bad'oo doo. † **1:19** Isajas 29.14

²⁰ Äkä, nyy da P'op Hagä Do h'yyb tak'ëp hep'ëeh do sa hä? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa hä ënh? Badäk hahÿÿ hä tak'ëp h'yy ganäng doo gó her'oot do sa hä ënh? P'op Hagä Do wareem däk badäk hahÿÿ hä habong do ta hä h'yy kana'eeh do tak'ëp rahajaa doo. H'yy gatamah do h'yyb hado däk rahajaa do paa tan'oo bä. ²¹ Tak'ëp tabahajaa doo gó P'op Hagä Do anoo badäk hahÿÿ hä habong do ta hä h'yy kana'eeh do ta hä ranahapäh hyb n'aa sa h'yyb gó rahajaa doo me. P'op Hagä Do h'yyb däng ted'ëep ta wë ta ky n'aa hyb n'aa ta hä h'yy ka'eeh doo, daap ta wób redoo né paawä Kristo ky n'aa.

²² Judah buuj rakarën kapehuunh doo, meuj n'aa näng doo, rabahapäh raky daheeh hyb n'aa. Judah buuj nadoo do re-soos tak'ëp ji hajaa doo, raky daheeh hyb n'aa. ²³ Tii d' né hë paawä rakarën, äã maher'ood had'yyt hë Kristo b'aa kajatsëk do hä kepëem däk do ky n'aa. Ta ti ky n'aa Judah buuj tah'yyb rejää. Judah buuj nadoo do sa hä, daap mä ta ti Jesus dajëp do ky n'aa. ²⁴ P'op Hagä Do h'yyb däng do sa hä kä, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo do rado bä na-ääj hë, Kristo hä kametä däk P'op Hagä Do hejój, P'op Hagä Do hajaa do na-ääj hë. ²⁵ Daap hedoo do P'op Hagä Do wë hanäng do red'oo doo, badäk hahÿÿ hä habong do tak'ëp rahajaa do bahänh tii. P'op Hagä Do nahejooj red'oo doo, badäk hahÿÿ hä habong do tak'ëp sa hejój bahänh né hë tii.

²⁶ Bë hyb n'aa es'ee wakän haa bë P'op Hagä Do asëew hõm noo gó. Ti noo gó dooh tahajõõ bä bë mahang tak'ëp hajaa doo, badäk hahÿÿ hä habong do h'yy kasab'ee do sa matym gó. Ti noo gó dooh tahajõõ bä bë mahang hyb n'aa jew'yyk doo. Dooh bë mahang tahajõõ bä ky n'aa etsëeh do ti noo gó. ²⁷ P'op Hagä Do asëew hõm ta wë badäk hahÿÿ hä habong do sa hä h'yy gatamah doo. Ta tii d' tawén d'oo, tak'ëp hajaa do rakadad'uu hyb n'aa P'op Hagä Do wë kä. P'op Hagä Do wén sëew hõm ta wë badäk hahÿÿ hä habong do sa hä hyb n'aa sakog is doo, hejooonh do rakadad'uu hyb n'aa.

²⁸ P'op Hagä Do asëew hõm badäk hahÿÿ hä raty n'aa ges'yyk doo, hyb n'aa sekog is doo. P'op Hagä Do asëew hõm ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëeh do ky n'aa netsä bong hyb n'aa ta hä. ²⁹ Tii d' tawén d'oo, tabad'op hë ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bä sa hä hë P'op Hagä Do matym gó. ³⁰ P'op Hagä Do né hë ti h'yyb ta däk bëeh, Kristo Jesus hä. Kristo hä kametä däk P'op Hagä Do hajaa doo. Kristo hyb n'aa né hë ji tabed'ëep. Kristo hyb n'aa né hë baad tabahado däk ër h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Kristo hyb n'aa tsyt hë ër baboo kän P'op Hagä Do wë. Kristo né hë ti ër hed'ëep do nesaa do mahänh. ³¹ Ti hyb n'aa kä, “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ääts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä takasab'ee.”† P'op Hagä Do kyy kerih do hä tii da ta kyyh.

2

B'aa kajatsëk do hä Kristo dajëp do ky n'aa hahÿÿh

¹ Wakän haa, bë wë ÿ kajaa noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë hä ÿ baher'oot hyb n'aa, dooh ÿ her'ood bä tak'ëp ma kamet'ëek do rer'oot doo da. Dooh na-ääj hë ÿ her'ood bä tak'ëp hajaa do kyy da. ² Tii d' ÿ wén d'oo, hahÿÿ da ÿ h'yyb däng bë mahang ÿ bawät noo gó do hyb n'aa: Jääm hë Jesus Kristo ky n'aa, b'aa kajatsëk do hä tadajëp do ky n'aa ÿ karën bë ÿ maher'oot. ³ Bë mahang ÿ bawät bä ÿ nahejooj its, ÿ kajajän paa ÿ eÿÿm do hyb n'aa.*

⁴ Ta ky n'aa bë ÿ panäk noo gó, bë ÿ ma metëek noo gó, dooh badäk hahÿÿ hä habong do tak'ëp hajaa do kyy me bë ÿ maher'ood bä bë ÿ h'yyb wareem hyb n'aa, bë ky daheeh hyb n'aa. Dooh. Bë ÿ maher'oot noo gó, P'op Hagä Do Sahee hejój tametëeh bë h'yyb gó te hub né hë ta ky n'aa ÿ her'oot doo. ⁵ Tii da ÿ wén d'oo paah, P'op Hagä Do hejój hyb n'aa bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh badäk hahÿÿ hä habok do hajaa do hyb n'aa nado.

Ta Sahee hyb n'aa ji hapäh P'op Hagä Do ji h'yyb gó ky n'aa hahÿÿh

† 1:31 Jeremij 9.24 * 2:3 Paw-Ro wén eÿÿm apäh sa mahang tabawät noo gó, dooh takarën bä tesõõts bä P'op Hagä Do ta hä mejüü do hä. Dooh Paw-Ro karën bä ta hä raj'aa etsëe bä. Jesus hä takarën raj'aa etsëe.

⁶ Ti hado né paawä, baad Jesus Kristo ky n'aa hapäh doo, ky dah'eeh do sa mahang äã her'oot né hē kyyh tak'ëp hajaa doo. Doo badäk hahÿÿ hä hanäng do hajaa do tado bä, dooh badäk hahÿÿ hä habong do sa wahë n'aa hajaa do tado bä äã ma metëek doo. Ahëej jëes da ta ti sa wahë n'aa hejój. Edah ta ti sa wahë n'aa ragawatsig jëng. ⁷ P'op Hagä Do tak'ëp hajaa do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ti äã her'oot doo.† Kejën né paawä tii, badäk hahÿÿ hä habong do sa mahänh, sahõnh hē tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb däng ta ti ër hä, ta tii gó ër j'aa etsë hyb n'aa.

⁸ Doo badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa wahë n'aa rah'yy genä bä ta ti P'op Hagä Do hajaa do hä. Ta hä rah'yy genä bä paawä, dooh paawä repëem däg bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, kabaj'aa doo. ⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Dooh noo gó rahapäh doo,
dooh noo gó ramaa newëe doo,
dooh noo gó rahyb n'aa newëe doo,
ti né hē ti P'op Hagä Do enäm do ta hä
kamahän do sa hä”,‡ näng kerih doo.

¹⁰ Ti né hē ti ta ti ta Sahee me P'op Hagä Do metä wät paa äã hä. Sahõnh hē P'op Hagä Do Sahee hag'ääs. P'op Hagä Do h'yyb ji nahapäh do sii hē taheg'ääs, tahapäh. Ti hyb n'aa tahajaa tametëeh ji hä. ¹¹ Doo hapäh pé ta wób hyb n'aa newëe doo. Jääm né hē hapäh ji daaj hē ji h'yyb. Ti hadoo né hē P'op Hagä Do hyb n'aa newëe do hä. Jääm né hē ta Sahee hapäh. ¹² Hÿÿ kä, dooh badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do rahyb n'aa newëe do tado bä äã gado däk doo. Ta Sahee né hē ti P'op Hagä Do anoo do ër hä, taky enyym doo gó baad ër hä tabanoo do ër bahapäh hyb n'aa. ¹³ Ta ti ky n'aa ër hä tama metëek do äã her'oot P'op Hagä Do Sahee anoo doo me. Doo badäk hahÿÿ hä hanäng do ji hajaa doo me tado bä. P'op Hagä Do Sahee hanaa, P'op Hagä Do Sahee äã hä tanoo doo me äã tab'ëes baad hadoo do ky n'aa. ¹⁴ Jé P'op Hagä Do Sahee ta h'yyb gó badoh

doo, dooh tagado bä P'op Hagä Do Sahee hä hana doo. Daap hadoo do ti ta hä. Doo tah'yy ganyy bä ta hä, jääm hē P'op Hagä Do Sahee ji tah'yy gan'yyh do hyb n'aa ta ti hä. ¹⁵ P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó hanäng doo, ti né hē h'yy gan'yyh sahõnh hē P'op Hagä Do Sahee hana doo. Ta wób, sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee nawät doo, dooh rah'yyb mepëe bä P'op Hagä Do Sahee hanäng do sa hä. ¹⁶ Ti d' né hē P'op Hagä Do kyy kerih do hä:

“Doo hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do h'yyb.
Doo ta hä ma metëek péh.”§

Ër tii, ër h'yyb gó Kristo h'yyb bawät. Ti hyb n'aa ër wén h'yy genäh ta hä hana doo.

3

Séd hä Jesus wë Paw-Ro ramoo bok do ky n'aa hahÿÿh

¹ Wakän haa, bë panang bä ÿ bewäd nä noo gó, dooh ÿ haja bä paawä bë ÿ maher'ood bä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mah'üüm do sa hä ji her'oot doo da. Bë ÿ maher'oot paa sa h'yyb karën do jawén habok do sa hä ji her'oot doo da. Karepé taah h'yyb hedoo nä bë ti noo gó. Doo nä Kristo baad bë hapëe nä bä, ÿ hanäng péh. ² Jääm hē häd nahejoonh doo me bë ÿ metëek paa P'op Hagä Do hä hana doo, ta bii gamyyj ub ji anoo do hadoo karapee t'aah hä. Doo ÿ haja bä hejoonh do bë ÿ ma met'ëeg bä. Karapee t'aah ta tä tanahajaa nä do hadoo bë ti noo gó. Tii d' ÿ wén d'oo, taganahoot nä do hyb n'aa bë hä. Da hē na-ääj hē, dooh tagah'ood nä bä bë hä, ³ badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo nä do hyb n'aa bë h'yyb. Bë mahang h'yy kajew'ëes nä, bë kaj'öök nä. Badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo nä bë h'yyb ta ti tametëeh. P'op Hagä Do nahapäh do rababok doo da bë babok nä. ⁴ “ÿ Paw-Ro karapee”, näng bë seeh. “ÿ Aporos karapee”, näng ta seeh. P'op Hagä Do nahapäh do rababok doo da bë babok nä ta ti metëeh.

† 2:7 Jesus Kristo ky n'aa né hē tii. ‡ 2:9 Isajas 64.4 § 2:16 Isajas 40.13

⁵ Jaa Aporos bē hã péh, jaa ŷ bē hã péh, bē p'ãã kajew'eēs doo? P'op Hagä Do karom ub ãã ti hÿÿh. ãã hyb n'aa, ãã ma metëek do hyb n'aa, bē h'yy kae dæg kãn Jesus Kristo hã. ãã moo bok P'op Hagä Do anoo do ãã hã. Hã ŷ tanoo do ŷ moo wät, Aporos hã tanoo do tamoo wät. ⁶ Ji joom ky n'aa gó bē ŷ maher'oot. Ta tym hejoom do hadoo ŷÿh. Naëng hataag n'aa hadoo Aporos. Tii d' ãã badoo né paawä, dooh ãã tado bã joom hawäng do hanoo doo. P'op Hagä Do ta ti hanoo. ⁷ Ti hyb n'aa, joom tym hejoom do nado hyb n'aa jawyk, dooh na-ããj hē naëng hataag n'aa hyb n'aa jawyg. Jããm hē P'op Hagä Do hyb n'aa jawyk, joom hawäng do hanoo doo. ⁸ Séd hã joom tym hejoom doo, naëng hataag n'aa ramoo bok. Ti hadoo né hē, ramoo bok do pénh ragadoo da ta sãm P'op Hagä Do hanaa. ⁹ Séd hã ãã moo bok P'op Hagä Do wē. P'op Hagä Do gëew hadoo bēeh. P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bēeh, ãã tamaa sooh doo. ¹⁰ Hã ŷ taky enyym do hyb n'aa P'op Hagä Do an'oo däk hã ŷÿ, pä s'ëeb me tób tahem'aa do sa wahë n'aa hado däk ŷ bahadoo hyb n'aa. Pä tób hejój n'aa ŷ at'ëeg sëek do hadoo. Ti jó ta wób ratamaa sëek do hadoo tób. ŷ du doo do hã ramoo bok ŷ hanäng pé.* Taw'ãäts hē sahõnh hē baad rahyb n'aa matakëe nyy da tób hadoo do hã ramoo bok. ¹¹ Ti anyy däk tób hejój n'aa hadoo. Jesus Kristo né hē tii. Dooh hajaa pé tób hejój n'aa see moo wät péh. Ti hyb n'aa, “Taw'ãäts hē baad rahyb n'aa matakëe nyy da ta hã ratamaa sëek”, ŷ wén näng. ¹² Tób hejój n'aa hã ta wób rat'ëeg sëek apäh pä ky n'aa gebah do s'ëeb hadoo doo me, k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb hadoo doo me, k'ãäts tæg hawak do s'ëeb hadoo doo me. Ta wób rat'ëeg sëek apäh ta hã b'aa hadoo doo me, bag'aad hadoo doo me, jawii hadoo doo me. ¹³ Jesus matëeh bã kã, tii bã da ramoo bok do tametyy, baad tado bã, baad tanado bã. Ti noo gó kametëeh da ramoo bok doo, nyy da. Tëeg hõõ hadoo doo gó kametä däk da baad

tado bã ramoo bok doo, baad tanado bã. Ramoo bok do tëeg hõõ hadoo do metyy da. ¹⁴ Ta see tatama do tanaooj jëe bã, tagadoo da tamoo wät do sãm baad hadoo doo. ¹⁵ Tatama do taooj jëe bã, dooh da tagado bã tamoo wät do sãm, Jesus edëeb né paawä ta hã. Tedëeb né paawä, aj'yy tób kataa hõm do mahãnh ked'ëep do hadoo ta hã. Sahõnh hē ta wē hanäng do aooj jëng do hadoo.

¹⁶ P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bēeh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do Sahee bē mahang tabawät. Dooh g'eeh bē hapëe bã ta tii? ¹⁷ P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejãã doo,† P'op Hagä Do rejãã na-ããj hē, baad had'op, tsyt hē ta wē ketyn däk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa. Bē né hē ti P'op Hagä Do tób n'aa.

¹⁸ Bē kawad'ii manäh! Badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa matym gó tak'ëp hajaa ted'oo doo, taw'ãäts hē teréd hõm ta tii da tahyb n'aa newëe doo. Taw'ãäts hē paawä h'yy gatamah do hadoo tabahadoo P'op Hagä Do nahapäh do sa matym gó, P'op Hagä Do matym gó kã h'yy ganäng do tabahadoo hyb n'aa kã. ¹⁹ Tii d' ŷ wén näng, h'yy gatamaa né hē P'op Hagä Do matym gó ta hã h'yy kana'eeh do h'yy genäh red'oo doo. Tii d' né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “P'op Hagä Do no n'aa masoo hadoo tak'ëp hajaa doo, rah'yy kamep'ëeh doo me.”‡ ²⁰ Hahÿÿ da na-ããj hē takerii däk: “Daap né hē tak'ëp hajaa do sa h'yyb, P'op Hagä Do hapäh.”§ ²¹ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē dooh bē h'yy kasabé wäd bã bē ma matëg sa hyb n'aa, sa karapee bē bahadoo hyb n'aa. Sahõnh hē P'op Hagä Do an'oo däk bē hã: ²² ŷ Paw-Ro, Aporos, Peed, sahõnh hē badäk hahÿÿ hã hanäng do P'op Hagä Do pahuunh doo, ji edëp doo, ji dajëp doo, da hē ji bawät nä bã, hÿ jawén hawät doo. Sahõnh hē tii, bē matym n'aa né hē tii. ²³ Bëe kã, Kristo ma hadoo bēeh, Kristo karapee bēeh. Kristo kã, P'op Hagä Do ma

* **3:10** Tób ji tamaa sooh do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot Jesus ky n'aa ta wób hã ji ma metëek doo. Paw-Ro ti pooj jé Kristo ky n'aa Korīn buuj hã tamaher'oot doo. Ta jawén ta wób rama met'ëeg magyys hē, baad Korīn buuj rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. Ti hyb n'aa, ŷ du doo do hã ramoo bok, Paw-Ro wén näng. † **3:17** P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejãã doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do raketyn hõm hanoo do tii. Ky ked'aak do hanoo do tii. Séd hã ranaboo bong do hanoo doo. ‡ **3:19** Jóh 5.13 § **3:20** Saaw-Mo 94.11

hadoo, P'op Hagä Do t'aah kä.

4

Jesus mejüü do sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē hahÿÿ da bē h'yyb äã hã, bē ma matēg hedoo do sa hã: Kristo kaser n'aa, sa hã kan'oo däk do P'op Hagä Do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do rama metēek hyb n'aa äãh. ² Hÿÿ kä, taw'ãäts hē baad had'yyt hē sa kariw n'aa kaser n'aa hedoo do ramoo bok sa hã kamejüü doo. ³ ÿÿ kä, baad g'eeh ÿ moo wät? Dooch ÿ hyb n'aa p'eed bä ÿ moo wät do hã bē hyb n'aa newēē doo. Dooch na-ãäÿ hē ÿ hyb n'aa p'eed bä ta wób sa h'yyb hã ÿÿ. Dooch na-ãäÿ hē daj ÿÿ hē ÿ kamety bä. ⁴ Dooch hēp ÿ tym ÿ taky n'aa tapaa pé ÿ moo wät do hã. Ti hadoo né hē, ta ti dooch tametä bä baad had'yyt hē ÿ moo wäd bä. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do né hē ti ÿ tametyy doo. Ti né hē her'oot baad tado bä, baad tanado bä ÿ moo wät doo. ⁵ Ti hyb n'aa taw'ãäts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé, dooch bē h'yy kajäg bä baad tado bä, baad tanado bä ta wób moo bok doo. Kristo kajaa bä kä tametēeh da sahōnh hē ji h'yyb gó kejēn doo. Tametēeh da na-ãäÿ hē ji hyb n'aa newēē do paa hã. Ti noo gó, sa hã tahapäh do pénh P'op Hagä Do j'aa etsē da sahōnh hē sa hã kä.

⁶ Wakān haa, ÿ erii wät do bē p'ãã ky ked'aak do ky n'aa, ny hado äã Aporos daheeh. Bē hyb n'aa né hē ti ÿ baher'ood wät tii da, jãām hē P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerih doo da bē bad'oo hyb n'aa. Takerih do hã bē matakä bä, tii bä dooch bē kasabé bä bē ma matēg hyb n'aa. Dooch tii bä bē hyb n'aa jewēts bä ma matēg wób. ⁷ Ta wób sa bahānh nado bēēh. Sahōnh hē bē wē hanäng doo, P'op Hagä Do anoo do tii. Bag hēnh bē gadoo sahōnh hē bē wē hanäng doo. Ti hyb n'aa h'ēēd hyb n'aa bē h'yy kasab'ee bē hanaa bē hanäk doo?

⁸ Bē wē anyy däg is sahōnh hē bē h'yyb karēn do bē ed'oo g'eeh? Tak'ēp bē wē anyy däg is P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do bē ed'oo g'eeh? Sa wahē n'aa sa bahānh

hadoo däg is do bēēh, bē ed'oo g'eeh? Äã bē gakog hōm is bē ed'oo. ÿ karēn paawä te hub tado bä, sa wahē n'aa sa bahānh hadoo do né hē ÿ karēn paawä bēēh. Tii bä paawä bē sii äã bag'ããs. ⁹ Äã tii, dooch sa wahē n'aa sa bahānh hedoo do äã ado bä. Hã ÿ duu hēnh, sahōnh hē sa yd jé had'os do P'op Hagä Do an'oo bä äã Jesus mejüü do hedoo doo. Kaneb'ooch do jawén paa bä, j'aa kets'ēē do rabajēk bä sahōnh hē sa matym gó, duu hēnh radej'ēēp do hood hēnh sa maji ramahüüm do hadoo äãh. Sahōnh hē, ajyy, äãs na-ãäÿ hē äã rahag'ããs.*

¹⁰ Kristo äã ky daheeh do hyb n'aa, h'yy gatamah do äãh, ta wób sa matym gó. Bēē kä, tak'ēp hajaa do bē ed'oo, Kristo karapee bē bahadoo do hyb n'aa. Dooch äã haj'as pé ta wób sa hã. Bēē kä, tak'ēp hej'oonh do hadoo bē ed'oo. Bēēh, bē raweh'ēēh. Äãh, äã raty n'aa ges'yyk. ¹¹ P'ooj ub, da hē na-ãäÿ hē, äã as'aah, äã hoo k'aanh. Ta säg its äã saroor. Äã rarejäã. Dooch äã panang péh. ¹² Tak'ēp äã moo bok äã waa säm hã. Äã raky n'aa was'ee bä, äã ky n'aa edēng sa hã. Äã rarahejä bä, h'yyb jawyk doo me äã gadoo tii. ¹³ Äã raky n'aa rejä bä, baad hadoo doo me äã ky gadoo. Nesaa doo, hesus doo, badäk hahÿÿ hã habong do raw'oong hōm do hadoo äãh, ran'oo bä.

¹⁴ Bē ÿ nu meb'yyh do jawén nado ta ti ÿ berih. Bē ÿ ma metēek hyb n'aa tii. Tah haa ÿ kamahān do hadoo bē hã ÿ an'oo bä. ¹⁵ Tanyy bä né paawä hajōk bē ma matēg, sét ub né hē bē yb hadoo. Bē yb hado däk ÿÿh, Kristo ky n'aa hanām do bē ÿ maher'ood wät do hyb n'aa ta karapee bē bahado däk do hyb n'aa kä. ¹⁶ Ti hyb n'aa ÿ karēn paawä ÿ bawät doo da né hē bē babok. ¹⁷ ÿ mejüü da Tsimoot bē wē. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hã äã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tah ÿÿ ÿ kamahān do hado däk tii. Baad had'yyt hē tamoo wät. P'aa hēnh da Tsimoot bē tamaher'oot nyy da ÿ bawäd had'yyt hē, Kristo hã ÿ h'yy kata däk

* **4:9** Rakaneb'ooch do jawén paa bä, raj'aa ketsē bä, tsebee gó Roma buuj sa warahén rakametēeh rabajēk bä panang hēnh. Duu hēnh ramanaa sa maji. Sa maji wób radej'ēēp sahōnh hē sa matym gó. Sahōnh hē panang buuj rabahōm radej'ēēp do hood hēnh. Ta ti ky n'aa me Paw-Ro wén eh'üüm, Paw-Ro bahānh däg Korīn buuj red'oo do hyb n'aa. Paw-Ro bahānh däg ragadoo P'op Hagä Do Sahee hana do red'oo. Paw-Ro hyb n'aa jawyk do bahānh däg red'oo.

do hyb n'aa. Jé pad'yyt hē Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā ŷ ma mehetēk doo da né hē ŷ bawāt.

18 ŷ negāā wād bē wē, bē wób red'oo. Ti hyb n'aa kā, kasab'ee do hā sa hā hē rayd kaweh'ēeh. 19 T'ī hēnh da nayyw hē ŷ bahōm bē wē, P'op Hagā Do karēn bā. ŷ kajaa bā da, ŷ heg'āās da P'op Hagā Do hejój sa wē tanyy bā, sa kyyp apāh sa r'ood hā. 20 P'op Hagā Do bag'āās do karapee ji do bā, dooh ji her'oot do hā ji hapāh do tado bā. P'op Hagā Do hejój gó ji bawāt do hā ji bahapāh. 21 Nyy da bē karēn ŷ bad'oo bē hā ŷ kajaa bā? Bē gen'aak tak'ēp bē ŷ hajēēw bā? Kamahān doo gó, ky enyym doo gó bē hā ŷ her'ood bā bē karēn?

5

Baad nadoo sa see bawāt do ky n'aa hahŷh

1 ŷ ky n'aa napēē dāk tak'ēp nesaa do bē see moo wāt. Ta yb ŷŷm sii tabahe'ŷŷh mäh. Ta wób mahang, P'op Hagā Do rana-hapēē né paawā, dooh tii da radoo bā. 2 Ti awād né hē paawā ta tii da bē mahang, bē h'yy kasab'ee nā? Taw'āāts hē paawā bē h'yy katón ta ti hyb n'aa. Taw'āāts hē paawā bē ah'eed hōm ta ti hadoo doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa. 3 ŷ nawād né hē paawā bē mahang, ŷ hyb n'aa newēē do bē mahang tabawāt. Jesus hād gó ŷ ky n'aa ety dāk ta ti aj'yy hā, ŷ badoo né paawā bē mahang. 4 Bē kahet'aa bā kā, bē mahang hēp ŷ bawāt bā, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hejój bē sii tabawāt bā, 5 tii bā da taw'āāts hē bē ah'eed hōm bē mahānh, Nesaa Do Yb moo gó bē haēēj, tarejāā hyb n'aa ta hā, ta h'yyb tym bedēp hyb n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matēēh noo gó.

6 Baad nado ta ti bē h'yy kasab'ee do bē hajaa do hā, ta ti hadoo do awād bā bē mahang. Sét ub né paawā nesaa do moo wāt do bē mahang, sahōnh hā tah'yyb rejāā. Pāw makuj n'aa hadoo tii. Nad'ēēd its né paawā ta makuj n'aa, jé pad'yyt hē takamekuuj dāk pāw pan'aa mahang. 7 Taw'āāts hē bē ah'eed hōm bē mahānh

nesaa do moo wāt doo, nesaa do hā ta wób h'yyb tatuk doo, pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm doo da Pas-kowa noo gó, P'op Hagā Do karapee nesaa do nanāng doo, P'op Hagā Do wē kasēēw bong do bē bahadoo hyb n'aa, pāw makuj n'aa tamah do P'op Hagā Do wē kasēēw dāk doo da. Ta tii d' ŷ wén edoo, Kristo ēr hyb n'aa dajēp P'op Hagā Do anoo do hyb n'aa, b'éé t'aah Pas-kowa noo gó radahej'ēēp do hadoo. 8 Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do ēr tabedēēb wāt do ēr hyb n'aa esee do hyb n'aa, taw'āāts hē ēr erét sahōnh hē nesaa doo, ky nesaa do na-āāj hē pooj jé ēr bahed'oo doo, Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm do hadoo. Taw'āāts hē papuuj gó ēr babok, baad hadoo do ēr her'oot, j'ooj madāk doo me nado, pāw makuj n'aa tamah doo me Pas-kowa Judah buuj rahyb n'aa esee doo da.

9 Pooj jé mo haja ŷŷ hā, bē ŷ ma erih doo gó, bē ŷ mejūū séd hā bē nabok hyb n'aa ta ŷŷm nadoo do sii he'ŷŷh do sa sii, ta patug nadoo do sii he'ŷŷh do sa sii. 10 Dooh Jesus Kristo nahapāh do sa ky n'aa ŷ her'ood bā, ta wób sii he'ŷŷh doo, tak'ēp sa wē hanāng do kah'ūūm do karēn doo, hets'ēēk doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo. Tsyt hē, dawēē ta ti hedoo do mahānh ji karēn bā ji awād bā, jāām hē ji hajaa badāk hahŷ ji eréd hōm bā paawā. 11 Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh hanāk do sa ky n'aa ŷ her'oot, ta wób sii he'ŷŷh doo, tak'ēp sa wē hanāng do kah'ūūm do kar'ēēn doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, ha'oom doo, hets'ēēk doo. Bē awēē manā na-āāj hē ta ti hedoo do sa sii. 12-13 Dooh ŷ ky n'aa ety bā Jesus Kristo karapee nadoo doo. P'op Hagā Do ky n'aa etyy tii. Taw'āāts hē bē nemuun h'yy ka'eeh do Jesus hā nesaa do moo wāt do bē ky n'aa etyy bē meduuk doo me. P'op Hagā Do kyy kerih doo gó kerih doo da bē bad'oo: "Bē ah'eed hōm nesaa do moo wāt doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa."*

6

Sa da hadoo do raky n'aa tapaa do ky n'aa hahŷh

* 5:12-13 Dew-Teronom 17.7, 19.19, 21.21, 22.21, 23, 24.7

¹ Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bē see ky n'aa tapa bā, h'ēēd hyb n'aa P'op Hagä Do nahapäh do wē tamahũũm ta ti ky n'aa, ramasa hyb n'aa? Dooh tii d' ji adoo bā. Taw'ãäts hē paawä Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do wób wē bē mahũũm ta ti ky n'aa, bē ramasa hyb n'aa. ² Dooh g'eeh bē hapēē bā, P'op Hagä Do nahapäh do hã Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' tado bā, P'op Hagä Do nahapäh do bē ky n'aa etyy bā da, dooh g'eeh bē haja bā bē mahang hawät do ky n'aa katep'aa doo, bē her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo? Ta ti dooh tahejooj bā. ³ Dooh g'eeh bē hapēē bā ääs sii hē da ēēr, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ēr ky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' hadoo do hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã hawät do p'ää ji ky kedak doo, ti bahãnh baad ēr bahajaa ēr her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo. ⁴ Ti hyb n'aa, tanyy bā bē mahang badäk hahỹỹ hã ji hawät do p'ää bē ky ked'aak doo, h'ēēd hyb n'aa bē mahũũm ta ky n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa matym gó hyb n'aa sakog is do sa wē, hyb n'aa jewyg né paawä ta wób sa hã? ⁵ Tii d' y wén her'oot bē hã, bē nu mebyy bok hyb n'aa. Dooh g'eeh bē mahang tanyy bā hapäh doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang raky ked'aak bā? ⁶ Ti anyy né paawä bē mahang baad hadoo do her'oot doo, bē see ky n'aa tapaa ta da hadoo doo, hyb n'aa jewyk do P'op Hagä Do panyyg ky nadah'eeh do sa matym gó. Jesus Kristo panyyg hanãm do bē ky n'aa rejää tii d' bē bad'oo do hã.

⁷ Dooh paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ji mejō bā ji da hadoo do raky n'aa etyy. Tii d' bē bad'oo do hyb n'aa, tak'ēp bē besōōts hōm Kristo karēn do hã. Taw'ãäts hē paawä bag hēnh bē gadoo baad nadoo do bē hã ramoo bok doo. Taw'ãäts hē paawä kawanajään doo gó bē gadoo bē rawadii doo. ⁸ Taw'ãäts hē né paawä tii da bē bad'oo, bē né hē ti ta wób wad'ii doo, bē né hē ti baad nadoo do moo bok do ta wób sa hã. Bē hỹỹ hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã tii d' bē bad'oo.

⁹ Nepäh bē hã, dooh P'op Hagä Do gado bā tabag'ääs bā nesaa do moo heb'oooh doo?

Bē kawad'ii manä da. Ta patug nadoo do sii, ta yỹm nadoo do sii he'yỹh doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo, ta patug h'yyb rejää doo, ta yỹm h'yyb rejää doo, aj'yy yỹnh ked'oo do ta see aj'yy tagadoo doo, aj'yy, aj'yy sii he'yỹh doo, ¹⁰ hets'ēēk doo, tak'ēp tahyb n'aa h'ũũm doo, ha'oom doo, ta wób ky n'aa rejää doo, ta wób wad'ii do na-ääj hē, dooh rahaja bā P'op Hagä Do bag'ääs do karapee rado bā. ¹¹ Ta ti sa wób paa né paawä bē wób pooj jé, hỹỹ kã bē h'yyb tym kahawug däk nesaa do mahãnh. Tsyt hē, ta wē bē P'op Hagä Do benyyw däk. Baad hado däk bē h'yyb tym ta matym gó P'op Hagä Do an'oo bā. Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ta tii, P'op Hagä Do ēr h'yy kaha'eeh do Sahee hyb n'aa na-ääj hē.

Ji hub ky n'aa hahỹỹh

¹² “Sahōnh hē y karēn do y hajaa y moo wät. Dooh ky n'aa jaw'yyk do y moo ge'yỹm péh”, nãk bē wób. Te hub né paawä tii, dooh sahōnh hē baad ub ji hã. Te hub né hē, sahōnh hē y hajaa y moo wät y karēn doo. Ti hado né paawä, dooh taw'ãäts hē tado bā y h'yyb karēn do mejō bā hã yỹ. ¹³ “Ji waa ji wog gó hajēng do pan'aa. Ji wog ji waa gejēng do pan'aa”, nãk ta wób. Te hub né paawä tii, ti awät ti noo gó P'op Hagä Do ahäj jēng tii. Dooh tii da ji hub hã. Dooh taw'ãäts hē tado bā ji hub gado bā ji yỹm nadoo do hã, yỹnh ta patug nadoo do hã. Dooh né hē. Ji hub, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hã ji moo wät do hyb n'aa tii. Ji hub Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hag'ääs. ¹⁴ Ta hejój me Jesus hub P'op Hagä Do bed'ēep doo da taganä wät hyb n'aa, ti hadoo da ēr hub na-ääj hē tabed'ēep da ēr genä bong hyb n'aa.

¹⁵ Nepäh bē hã, ēr hub, Kristo hub uuh hadoo? Taw'ãäts hē g'eeh tii bā Kristo hub uuh ji do däg bā, yỹnh hajōk do sii he'yỹh do hã ji h'yy gedag bā? Dooh. ¹⁶ Nepäh bē hã, yỹnh hajōk do sii he'yỹh do tah'yy gedag bā, sēt tabahado däk ta sii? Sēt hado däk sa hub. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Pawóp hadoo doo, sēt rabahado padēēk da.”* ¹⁷ Ti nado ti nanäng kã Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo. Sēt

* 6:16 Genesis 2.24

tabahado dāk ta h'yyb tym Jesus h'yyb tym hā.

¹⁸ Tabad'op hē da bē aā bē ŷm nadoo do sii, bē patug nadoo do sii. Baad bē kanā da ta ti hedoo do mahānh. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, nesaa do ji hyb n'aa newēē do na-āāj hē dooh ji hub tarejā bā tii. Tii d' nado ji ŷm, ji patug nadoo do sii ji baŷh do hā. Ta ti tarejāā ta hā hē ji hub. ¹⁹ Nepāh bē hā, P'op Hagā Do Sahee tób hadoo bē hub? Bē h'yyb gó ta Sahee bē hā P'op Hagā Do anoo do bawāt. ²⁰ Dooh bē hub danāh bē do bā. P'op Hagā Do ma dāg bēēh. Tak'ēp tabepaag hōm bē sām, b'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp noo gó. Ti hyb n'aa da, taw'āāts hē P'op Hagā Do bē weh'ēēh bē hub me.

7

Ji kat'ēē dāk do ky n'aa hahŷh

¹ Hŷh kā, ŷ bē ma erih do hā ŷ bē eanh do ky n'aa bē ŷ maher'ood kån. “Taw'āāts hē apāh dooh aj'yy awād bā ta ŷm wē?”, * nāk bē kyyh bē eanh doo.† ² Hahŷh da bē ŷ maher'oot: Hajōk baad nadoo doo da rababok do hyb n'aa, hajōk sa ŷm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷh do hyb n'aa ŷ hanāng péh, taw'āāts hē sahōnh hē ajyy sa ŷm wē rababok nā, sahōnh hē ŷh sa patug wē rababok nā. ³ Taw'āāts hē ajyy sa ŷm ragadoo, sa wē rababok. Ti né hē baad ub, raket'ēē padēēk do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷh sa hā. Taw'āāts hē sa patug ragadoo, sa wē rababok. ⁴ Ji ŷm, dooh ta hub danāh tado bā. Ta patug ti ta danāh. Ti hadoo ēnh ji patug hā. Ta patug, dooh ta hub danāh tado bā. Ta ŷm ti ta danāh. ⁵ Taw'āāts hē ket'ēē padēēk doo, dooh rakajesyg bā ta patug daheeh. Jāām hē ratayy pawóp its ta āh rakarēn bā, baad pooj jé rakaner'ood bā, P'op Hagā Do hā raky n'aa etsēē hyb n'aa ti noo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bā kā, taw'āāts hē p'aa hēnh séd hā raba'ŷh sa ŷm daheeh, Nesaa Do Yb h'yyb natatuk hyb n'aa, ranahajaa do hyb n'aa ji h'yy keb'aah do hā.

⁶ Bē karēn bā tii, pawóp its ta āh bē tayy. Dooh bē ŷ mejūū do tado bā ti ŷ her'oot doo.

⁷ Hā ŷh péh, ŷ karēn paawā sahōnh hē da ŷ rabahadoo.‡ Ti hadoo né hē ŷ karēn doo da nado. Séd uuh had'yyt hē nado ēē, P'op Hagā Do an'oo bā. P'op Hagā Do anoo ta wób sa hā raketēē hyb n'aa, ta wób sa hā tabanoo rakanetēē hyb n'aa, ŷ hanāng péh.

⁸ Hŷh kā, marahud bong do bē mahang habok do sa hā, patug tema bong do sa hā na-āāj hē ŷ erih hahŷh: Taw'āāts hē paawā rakanet'ēē bong ŷ kanatēē doo da. ⁹ Ti né hē paawā kēh ŷ sa hā, ranahaja bā rah'yy keba bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Baad nado sa hā aj'yy tado bā, ŷnh tado bā, rahyb n'aa newē had'yyt bā rakarēn do hā. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē raketēē né hē tii d' tado bā.

¹⁰ Ket'ēē padēēk do sa hā hahŷh da ŷ mejūū (kēh ŷh gó nado tii, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ti mejūū): Taw'āāts hē ŷh dooh reréd bā sa patug! ¹¹ Ti hadoo né hē, ta patug teréd bā paawā, dooh tahaja bā ta see hā takat'ēē bā. Takanarēn bā ta mab hē tawād bā, taw'āāts hē ta patug paa sii taber'oot, p'aa hēnh tagadoo hyb n'aa, p'aa hēnh séd hā rababok hyb n'aa. Taw'āāts hē ajyy dooh reréd bā na-āāj hē sa ŷm. ¹² Ta wób sa hā ŷ mejūū hahŷh, (dooch Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do tado bā ti mejūū doo, kēh ŷ tii): Ta ŷm h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta ŷm karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta ŷm. ¹³ Ti hadoo ēnh ŷh sa hā ēnh. ŷnh patug h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta patug karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta patug. ¹⁴ Ta tii da ŷ wén mejūū, ta patug h'yy kanae né paawā, tsyt hē ti takasēēw dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do wē, ta ŷm hyb n'aa, Jesus hā ta ŷm h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷh sa hā kā. Ta ŷm Jesus hā tah'yy kanae bā né paawā, tsyt hē ti takasēēw dāk P'op Hagā Do wē, ta patug hyb n'aa, Jesus hā ta patug h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii d' tanado bā paawā, nes'aa né paawā tii bā bē taah P'op

* **7:1** Hahŷh d' Gereg kyy me takerii dāk tii: “Taw'āāts hē apāh dooh aj'yy moo dēē bā ŷnh hā?” Ji ŷm wē ji bawāt do ky n'aa ta tii. Ti hadoo né hē hahŷh da ta wób ratab'ēēs ta tii: “Taw'āāts hē apāh dooh aj'yy ŷnh hā takat'ēē bā?”

† **7:1** Ta tii da rawén eaaj wāt, baad P'op Hagā Do ji tagadoo red'oo ji ŷm wē ji nawād wād bā, Jesus hā ji h'yy kae dāg kån do hyb n'aa, nayyw hē Jesus matēēh red'oo do hyb n'aa na-āāj hē. ‡ **7:7** Dooh Paw-Ro ŷm nyy bā. Tahajaa tah'yy keba bā. Ti hyb n'aa tii da tawén her'oot.

Hagä Do matym gó. Dooch ranes'aa bä P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hē, P'op Hagä Do wē rakasēew padēek bē taah. ¹⁵ Hÿÿ kä, Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bä teréd hōm bä ta patug, na mahūūm tii bä. Ta mahānh tahōm bä, na mahūūm. Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bä teréd hōm bä ta ÿÿm, na mahūūm tii bä. Ta mahānh tahōm bä, na mahūūm. P'op Hagä Do asēew hōm ēer, ta hā h'yy ka'eeh doo, h'yyb nyyw gó ēr babok hyb n'aa sahōnh hē sa wē. ¹⁶ Bēeh, ÿÿj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē patug rah'yy ka'eeh da Jesus hā. Bēeh, ajyy Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē ÿÿm rah'yy ka'eeh da Jesus hā.

¹⁷ Taw'āāts hē ēr hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo doo da ēr babok hyb n'aa ēr P'op Hagä Do basēew dāk noo gó, tii da né hē ēr baboo had'yyt hē. Ti né hē ti ÿ mejūū do jé pad'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Sét gó ÿ mejūū ta ti ky n'aa hā. ¹⁸ Hahÿÿ d' ÿ hanāng: Aj'yy ta masuuj noo byyh kahōg hōm do tado bä P'op Hagä Do basēm noo gó Jesus hā tah'yy ka'eeh hyb n'aa, taw'āāts hē. Na manā tii. Dooch hyb n'aa ji jejēn pé tii. Aj'yy masuuj noo byyh kanahōk do tado bä P'op Hagä Do naēēnh noo gó, taw'āāts hē na-āāj hē. Dooch hyb n'aa pé ta ti ramoo bok ta hā. ¹⁹ Dooch P'op Hagä Do gahēen bä ji hā ji masuuj noo byyh kahōg hōm doo, kanahōk doo. Jāām hē tagahēen ji hā tamejūū do ji ky daheeh doo. ²⁰ Ji kan'yyh doo da ji P'op Hagä Do basēm noo gó, tii da taw'āāts hē sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do rababoo had'yyt hē. ²¹ Ji kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op Hagä Do basēew hōm noo gó, taw'āāts hē. Dooch ji hyb n'aa tónbā sa karom ji bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, ji kariw n'aa karēn bä ta da hadoo ji do bä, ta karom ji nado wāt hyb n'aa, tii bä taw'āāts hē ji gadoo tii. ²² Ji kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op Hagä Do basēew hōm noo gó, ji Jesus edēeb kån hÿÿ kä nesaa do mahānh, Jesus wē ji moo wāt hyb n'aa kä. Kariw

n'aa tamah do ji do bä paa ji P'op Hagä Do naēēnh noo gó, Kristo karom hado dāk ji hÿÿ kä. ²³ Tak'ēp P'op Hagä Do bepaag hōm bē hyb n'aa b'aa kajatsék do hā Jesus dajēp noo gó, ta karapee bē bahadoo hyb n'aa. Ti hyb n'aa bē an'oo manā ta wób bē ramejūū. ²⁴ Ti hyb n'aa wakān haa, bē marahud nā bä, bē ket'ēē hōm bä, kariw n'aa mejūū do bē do bä, kariw n'aa tamah do bē do bä bē P'op Hagä Do basēew hōm noo gó, tii da né hē bē babok.

²⁵ Hÿÿ kä kanetēē nā do ky n'aa hā, bē eanh doo, bē ÿ maher'ood kån. Bē ÿ maher'oot doo, dooch Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejūū do tado bä. Dooch ēr hā tamejō bä ta ti ky n'aa hā. Bē ÿ maher'oot, hā ÿÿ pé baad hadoo do ta ti ky n'aa hā. Jesus ky enyym do hyb n'aa hā ÿÿ, ÿ tah'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa, baad ub ta ti ÿ her'oot doo. ²⁶ Da hē nesaa do ji ahoop do hyb n'aa, hā ÿÿ pé taw'āāts hē paawā dooch raket'ēē bä kanetēē nā doo. ²⁷ Tii d' tado né paawā, ji ÿÿm nyy bä, taw'āāts hē dooch ji mejō hōm ji mahānh. Ji ÿÿm nanyy nā bä, taw'āāts hē dooch ji esóts bä ji ÿÿm pan'aa, hā ÿÿ péh. ²⁸ Ti hadoo né hē, ji kat'ēē bä, dooch nesaa do tado bä ta ti P'op Hagä Do matym gó. Maruus kat'ēē bä, dooch na-āāj hē nesaa do tamoo wād bä ta tii hā P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hē, hajōng nesaa do ket'ēē padēek do rahoop da badāk hahÿÿ hā rababok bä. ÿ karēn paawā bē ÿ mo n'aa jesuu ta ti mahānh.

²⁹ Wakān haa, hahÿÿ d' ÿ hanāng péh: Edaa dāk Jesus matēēh doo. Ti hyb n'aa taw'āāts hē paawā ÿÿm enāh do tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hÿ jawén. ³⁰ Taw'āāts hē paawā h'yy ketón doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hÿ jawén na-āāj hē. Tseb'ee doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hÿ jawén. Taw'āāts hē sa ma hets'ēē doo, sa ma hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek. ³¹ Taw'āāts hē badāk hahÿÿ hā hanāng do hā moo bok doo, tii hā rah'yyb padäg had'yyt hē nado hÿ jawén.

§ 7:23 Ta wób ramejūū Korīn buuj sa hā rakanet'ēē bok hyb n'aa, sa masuuj noo byyh ragahōg hōm hyb n'aa na-āāj hē. Ta ti ji moo wād bä, baad ji P'op Hagä Do gadoo, baad ji tagen'aak, sa nooh. Ta bahānh rakarēn ran'oo bä. Dooch te hub tado bä ta tii d' mejūū do sa kyyh. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejūū raky nadaheeh hyb n'aa ta ti hedoo do sa kyyh. Ji P'op Hagä Do gadoo ji kat'ēē bä, ji kanat'ēē bä na-āāj hē. Ji tagadoo Judah buuj ji do bä, ta wób buuj ji do bä na-āāj hē.

Ta tii da ŷ wén nāng, gawatsik do hyb n'aa da badāk hahŷh, sahōnh hē ta hā hanāng do na-āāj hē.

³² ŷ karēn paawā bē hyb n'aa tón manā badāk hahŷh hā bē babok do hā. Kanetēē doo, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padēēk, ramoo bok, Jesus rah'yyb en'yyim hyb n'aa.

³³ Ajyy ŷŷm enāh doo, badāk hahŷh hā ji hawāt do hā rah'yyb padēēk, sa ŷŷm rah'yyb en'yyim hyb n'aa. ³⁴ Pawóp hē hadoo do hā rah'yyb padäg kán. Sa ŷŷm, Jesus na-āāj hē rakarēn rah'yyb en'yyim. Ti hadoo ēnh ŷŷj sa hā kā. ŷŷj patug tema bong doo, maruus na-āāj hē, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padäg had'yyt hē, tsyt hē, Jesus hā ub ramoo bok hyb n'aa sahōnh hē sa wē hanāng doo me. ŷŷj patug enāh doo, badāk hahŷh hā ji hawāt do hā rah'yyb padēēk, sa patug rah'yyb en'yyim hyb n'aa.

³⁵ Bē ŷ h'yy ge'ŷŷm hyb n'aa nado ŷ wén erih ta tii. Bē hyb n'aa né hē, baad tabadoo hyb n'aa bē hā, ŷ wén erii wāt tii.** Baad Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē bē moo bok hyb n'aa bē tamasa tii hā. Ta hā had'yyt hē ŷ karēn bē h'yyb padäg. Dooch ŷ karēn bā bē h'yyb panas'ēeh péh.

³⁶ Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bā ta ŷŷm pan'aa hā: “Dooch baad tado bā ām ŷ pan'aa hā ŷ bad'oo doo”, p'eets hē na-āāj hē tatabēēj däg bā ta j'ooch baab n'aa tagatēē do pan'aa, takarēn bā tagat'ēē bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Dooch nesaa do tado bā ta tii, P'op Hagā Do matym gó.†† ³⁷ Aj'yy see ta daaj hē, ta wób mejūū do nado kā tii, tahyb n'aa newē däg bā ta ŷŷm pan'aa hā, taganatēē hyb n'aa, tahaja bā tah'yy keba bā, nyy d' tabad'oo tahyb n'aa newē bā kā, tii bā taw'āāts hē rakanetēē. Ti na-āāj hē baad hadoo do tamoo wāt. ³⁸ Ket'ēē padēēk doo, baad né ti sa hā. Kanatēē doo kā, marahud kā, ti baad tabad'oo ŷŷm nāng do mahānh.

³⁹ Taw'āāts hē ŷŷnh kat'ēē dāk doo, ta patug sii had'yyt hē tabawād kán tabedēp

** **7:35** Dooch Paw-Ro karēn bā ji tah'yy geām bā ji kanatēē hyb n'aa. P'op Hagā Do an'oo bā ji hā ji katēē hyb n'aa, ji katēē né hē. †† **7:36** Hahŷh da na-āāj hē ji hajaa ji erii bā tii, aj'yy ky n'aa tado bā ta her'oot doo: “Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bā ta ŷŷm pan'aa hā: ‘Dooch baad tado bā ām ŷ pan'aa hā ŷ bad'oo doo’, tanahaja bā tah'yy keba bā, takarēn bā takat'ēē bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Dooch nesaa tado bā tii, P'op Hagā Do matym gó.” ‡‡ **7:40** Ti noo gó Korīn panang bā ta wób raky sēm Paw-Ro her'oot doo. Sa hā, sa h'yyb gó had'yyt hē P'op Hagā Do Sahee bawāt. Sa hā hē rah'yy kasab'ee. P'op Hagā Do Sahee hēp ŷŷ gó na-āāj hē tabawāt, Paw-Ro wén her'oot, terih do raner'oot bā, raky nasēm hyb n'aa.

nā bā. Ta patug dajēb bā, ta jawén paa bā kā, tahajaa ta see hā takat'ēē bā, Jesus hā h'yy ka'eeh do see tado bā tii. ⁴⁰ Hā ŷŷ péh, ta bahānh baad ub ta hā takanat'ēē wād bā. Tii d' né hē hā ŷŷ. P'op Hagā Do Sahee hēp ŷŷ gó na-āāj hē tabawāt. Ta wób sa h'yyb gó had'yyt hē nado.‡‡

8

Kabarii hā Jesus hā h'yy kana'eeh do ranoo do ky n'aa hahŷh

¹ Kabarii rah'yy kaha'eeh do tā n'aa ky n'aa hā bē ŷ maher'oot hŷh kā. “Ēr sahōnh hē, ēr h'yy genāh, hajōng baad hadoo do ēr wén hapāh”, nāk bē wób. Te hub né hē paawā tii, ji h'yy kasab'ee hajōng ji hapāh do an'oo bā! Tii d' nado ji kamahān doo. Ji kamahān do ta wób tamasa. ² H'yy ganāng ted'oo doo, dooh tah'yy ganyy nā bā heh'āāt ub. ³ Ti nado P'op Hagā Do kamahān doo. P'op Hagā Do kamahān ti ta tii.

⁴ Kabarii hā kan'oo dāk do ky n'aa kā, ji awēē bā, ji nawēē bā. Dooch sa kabarii redēb bā ēr hapāh. Jāām hē sét ub P'op Hagā Doo. Dooch ta see péh. ⁵ Sa hā ti anyy né hē paawā sa hā kabaj'aa pé badāk hahŷh hā, wē hā na-āāj hē, hajōō né hē paawā sa hā pé kabaj'aa doo, raweh'ēeh do na-āāj hē, ⁶ ēr, Jesus hā h'yy ka'eeh do hā kā sét ub P'op Hagā Doo, ta Yb, sahōnh hē pahuunh doo, ta hyb n'aa ēr babok doo. Jāām hē sét ub né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, sahōnh hē mo haj'aa nāng doo, papuuj gó ēr babok hanoo doo.

⁷ Tii d' tahado né paawā, dooh sahōnh hē rahapēē bā tii. Ta wób dooh ramabaan nā bā pooj jé rabahed'oo do paa kabarii hā rah'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, da hē na-āāj né hē, kabarii hā kan'oo dāk do tā uuh rawēē bā, kabarii ratayy sa hā sa h'yyb gó. Tii bā sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hā hē ta ti an'oo bā, dooh baad tado nā bā do hyb n'aa sa h'yyb. ⁸ Te hub né hē, ji awēh do

hyb n'aa, ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Ji nawëë bä, dooh ta wób sa yd jé ji hado däg bä P'op Hagä Do matym gó. Ji awëë bä, dooh sa bahñh ji do bä ta matym gó. ⁹ Ti hadoo né hë, sahõnh hë bë hajaa bë bad'oo bë edoo né paawä, taw'ääts hë bë hyb n'aa matakä bë babok do hä, baad Jesus ranahapäh nä do bë h'yyb natatuk hyb n'aa baad nadoo do hä. ¹⁰ Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa hä, dooh taw'ääts hë tado bä ji awëë bä kabarii tä n'aa. Nayyw hë, daap hë sa h'yyb tym ky n'aa tapaa sa hä ramoo bok do hä. Õm ti hapäh, ji awëh do ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Mahapäh na-ääj hë dooh kabarii redëb bä. Ti hadoo né hë õm rahapëë bä kabarii tób n'aa yt hä hawëh doo, mah'yyb metsä kån sa hä, rabawëh tii bä kä a nemuun kabarii hä kan'oo däk doo. Tii bä sa h'yyb ky n'aa tapa kån sa hä hë, rawëh do hyb n'aa sa hä ji nawëh doo. ¹¹ Tii bä kä, a hÿÿj hadoo do baad h'yy kana'eeh nä doo, ta hyb n'aa Kristo dajëp do tarejä däk mahajaa med'oo do hyb n'aa. ¹² Ta tii da nesaa do mamoo wäd bä a hÿÿj hadoo do wë, ta h'yyb tym ta hä hë taky n'aa tapaa man'oo bä, tii bä da Kristo wë né hë nesaa do mamoo wäd däg kån! ¹³ Ti hyb n'aa, ÿ awëh do tah'yyb tatug bä nesaa do hä häj ÿ hadoo doo, dooh ÿ awëë wäd bä ta dab, häj ÿÿ ÿ h'yyb natatuk hyb n'aa nesaa do hä.

9

Jesus mejüü do see heh'äät Paw-Ro ky n'aa hahÿÿh

¹ Nepäh bë wób hä Jesus mejüü do see ÿ do bä? Dooh ta wób mejüü pé hä ÿÿ. Dooh g'eeh Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ÿ hapëë wäd matym ÿÿ me? Hëp ÿ n'aa nado g'eeh Jesus hä bë h'yy kae däg kån? ² Jesus mejüü do heh'äät ub ÿ nado bä paawä ta wób sa hä, bë hä kä Jesus mejüü do né hë ÿÿh. Bë hä né hë ji hapäh Kristo mejüü do né hë ÿÿh. Hëp ÿ n'aa Jesus hä bë h'yy kae däk do hyb n'aa.

³ Hahÿÿ da ÿ ky gadoo, hä ÿ hedoo do Jesus mejüü do nado ÿÿh, hanäk doo: ⁴ Dooh g'eeh ää haja bä bë hanaa ää gado bä ää waa, ää karën bä paawä? ⁵ Dooh g'eeh taw'ääts hë tado bä, ää karën bä paawä, ää rahadaa bä ji ÿÿm Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Jesus mejüü do wób rabad'oo doo da? Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hÿÿj, Peed na-ääj hë rabad'oo doo da? ⁶ Jääm hë g'eeh ÿÿh, Béh-Nabéh daheeh, ää waa sãm hä moo bok doo?

⁷ Dooh warahén ta daaj hë hep'aak pé ta waa! Ta sii moo wät do ti hep'aak. Joom danäh hä ënh? Ny hadoo do g'eeh joom danäh rananoo pé ta joom ag nepóh péh? B'éé hag'ääs doo ënh? Ny hadoo pé ti b'éé hag'ääs do rananoo pé ta masääh bii gamyyj neëek péh? ⁸ Panyyg gó ÿ her'ood wät doo, ÿ had'yyt hë nado ti her'oot. Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tii da né hë takerih. ⁹ Hahÿÿ da Mosees ky n'aa jaw'yyk doo: "Taw'ääts hë ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hä, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa."* Jääm hë booj yb hyb n'aa g'eeh P'op Hagä Do mejüü ta tii? ¹⁰ Èr hyb n'aa nado g'eeh ti ta her'oot tii? ÿÿ. Èr hyb n'aa né hë ta ti takerii däk. Booj yb takyyk doo me k'ääts wapën doo, joom ag tahes'ooj hõm do na-ääj hë, ramoo bok bä ragahëen joom ag uuh. ¹¹ Ti hadoo ënh ää hä. P'op Hagä Do Sahee hä hana do bë h'yyb gó ää ejoom hõm do hadoo.† Ta bahñh däg bë edoo däk, bë hanaa ää gahëen bä hÿÿ kä ää waa hedoo doo, ää saroor hedoo doo? ¹² Ta wób bë mahang Jesus ky n'aa ma mehetëk doo, ta tii hä bë masa. Taw'ääts hë nado g'eeh ti sa bahñh ää bë masaa paawä? Ti hadoo né hë, dooh noo gó ää daab yb bä bë hä. Dooh. Hejooj né paawä ta ti ää hä, ää gadoo sahõnh hë ää hä hejooj doo, Kristo ky n'aa hanäm do ää nahewaat hyb n'aa.‡

¹³ Dooh g'eeh bë hapëë bä, P'op Hagä Do tób n'aa hënh ramanaa do waa uuh ta yt moo heb'ook do ragadoo sa waa pan'aa? Ti hadoo ënh P'op Hagä Do hä rama ejuu do tyng hä moo b'ook doo. P'op Hagä Do

* **9:9** Dew-Teronom 25.4 † **9:11** Jesus ky n'aa hanäm do sa hä tamaher'oot doo, sa hä tama metëek doo, tahanäng pé tii. ‡ **9:12** Paw-Ro, Béh-Nabéh daheeh, dooh radaab yb bä Korin buuj hä. Tak'ëp ramoo bok sa waa sãm hä, sa hä radaab nayyp hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ta see pé noo gó rahoop baad nadoo doo.

hã kan'oo däk do uuh sa tä. ¹⁴ Ti hadoo ênh Jesus ky n'aa hanäm do ma mehetëk do hã. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejüü, sa hã ma mehet'ëek do hanaa ragadoo sa waa hedoo doo, sa saroor hedoo doo. ¹⁵ Ti hado né paawä, dooh ta tii hã ÿ daab yb bä. Dooh na-ãäj hë ta ti ÿ erii bä, ta tii hã ÿ bë masa hyb n'aa. ÿ h'yy gadajang, bag hënh Jesus ky n'aa ÿ maher'oot do hyb n'aa. Dooh ÿ gahëen péh. Taw'ãäts hë paawä ÿ dajëp ta ti ÿ h'yy gadajang do rado hõm do pooj jé. ¹⁶ Dooh ÿ haja bä ÿ h'yy kasabé bä Jesus ky n'aa hanäm do ÿ maher'oot do hã. P'op Hagä Do ÿ tamejüü ÿ maher'oot hyb n'aa. Tak'ëp baad nado hã ÿÿ, ta ky n'aa ÿ naher'ood bä ta wób sa hã. ¹⁷ ÿ karën do hyb n'aa tado bä paawä ta ky n'aa ÿ her'oot doo, tii bä ÿ haja paawä ÿ gahëen bä ta sãm. Dooh ti hyb n'aa tado bä. ÿ P'op Hagä Do mejüü do hyb n'aa, hã ÿ tabanoo do hyb n'aa ta ky n'aa ÿ wén her'oot ta ky n'aa. ¹⁸ Ny hadoo ta sãm hã ÿÿ? Jããm hë hahÿÿ kä ta sãm: ÿ tsebé doo, bag hënh Jesus ky n'aa hanäm do ÿ maher'oot do hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do ÿ panäk bä, ÿ ma metëek bä, dooh ÿ gahëen bä ÿ ramasa doo, dooh na-ãäj hë ÿ mejö bä ÿ ramasa, ÿ haja né paawä ÿ mejö bä Jesus mejüü do ÿ bahadoo do hyb n'aa.

¹⁹ Dooh ajyy hÿÿ kä hã ÿ mejüü péh, sa hanaa ÿ ganadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hë, daj ÿ hë ÿ kan'oo däk, sahõnh hë sa karom ÿ bahadoo hyb n'aa, hajök Jesus wë ÿ manaa hyb n'aa paawä. ²⁰ Hahÿ ÿ hanäng pé tii: Judah buuj mahang ÿ awäd bä, sa da hado däk ÿÿh, Kristo wë ÿ manaa hyb n'aa Judah buuj. Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do tamanejö né paawä hã ÿÿ, sa ky n'aa jaw'yyk do ÿ ky daheeh, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do wób Kristo wë ÿ manaa hyb n'aa. ²¹ Judah buuj nadoo do Mosees ky n'aa jaw'yyk do nahapäh do mahang ÿ awäd bä, sa da hadoo ÿ bahadoo, Jesus wë ÿ manaa hyb n'aa ta tii. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh

do ÿ ado bä ti hyb n'aa. Kristo ky n'aa jaw'yyk do ÿ ky dahé had'yyt hë. ²² Baad h'yy ganehot nä do sa hã, sa da ked'oo né ÿÿh, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa Jesus hã. § Sahõnh hë ta wób rababok doo da, ti ked'oo né ÿÿh, sa wób Jesus wë ÿ bed'ëep hyb n'aa. ²³ Sahõnh hë ta tii da ÿ wén d'oo, Jesus ky n'aa hanäm do kah'üüm hyb n'aa, baad hadoo do ta hã hana do ÿ gadoo hyb n'aa sahõnh hë ta ti ky dah'eeh do sa nemuun.

²⁴ Bë hapäh né hë, ratsyym kasã bä kä, sahõnh hë rawaj'aa né hë paawä, jããm hë sét hë gadoo ta sãm, pooj jé kajaa doo. Taw'ãäts hë bë waj'aah do hadoo j'aa ketsë do wajaah doo da, ta sãm bë gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. ²⁵ Sahõnh hë tsyym kas'ÿÿ kar'ëen doo, baad rahyb n'aa matakëë. Tii d' rawén d'oo, j'aa ketsë do soog n'aa ragadoo hyb n'aa, karejã né paawä ti nayyw hë.** Èer kä, èr wén hyb n'aa matakëë, nahãnh do sãm èr gadoo hyb n'aa. ²⁶ Ti hyb n'aa daap wajaah do nahado ÿÿh. Kep'uuk do daap hë hetuu do nahado ÿÿh. ²⁷ Dooh. Hã ÿÿ hë ÿ ketuu hadoo,†† hup ÿÿ ÿ taky daheeh hyb n'aa. Tii da hã ÿÿ hë baad ÿ wén kan'yyh, ÿÿ kä ta sãm ÿ nahasög hõm hyb n'aa, ta wób sa hã ÿ maher'ood wät, ÿ ma met'ëeg wät do jawén paa bä Jesus ky n'aa hanäm doo.

10

Taw'ãäts hë Isaraéw buuj rabed'oo do paa èr nad'oo do ky n'aa hahÿÿh

¹ ÿ karën bë hyb n'aa newë hahÿ wakãh haa: Sahõnh hë èr wahë makü rababok paa ta ti wanakud yt hã. Sahõnh hë rabatsëg hõm ta ti akajar “Hahiin Doo” häd näng doo. ² Sahõnh hë nu kemuun bok hadoo wanakud gó, akajar gó na-ãäj hë Mosees sa wahë n'aa tabahadoo bä kä. ³ Sahõnh hë paa rabawa sa waa P'op Hagä Do hanaa.* ⁴ Sahõnh hë paa rabeëek naeng P'op Hagä Do hanaa. Pã hada do hadoo sa hã, P'op Hagä Do mo haj'aa gó ganyyh do hã naa

§ 9:22 Pooj jé 8.7 hã Paw-Ro her'oot ta ti hedoo do sa ky n'aa. Sa h'yyb ky n'aa tapaa näh, dooh baad Jesus hã rah'yy kadawuung nä bä do hyb n'aa. ** 9:25 Paw-Ro bawät noo gó, kas'ÿÿ do j'aa ketsë do nuu hã radasoo ta soog bag'aad kap'öj däk doo, taj'aa ketsë do heen n'aa. Nayyw hë tatsawyy jëng ta ti sa soog, nayyw hë takarejãã. Ti ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot sa hã. †† 9:27 Baad takan'yyh tahanäng pé ti ta hã hë taketuu do hadoo. * 10:3 Banawäng hënh rababok noo gó P'op Hagä Do anoo paa sa waa. Ta ti sa waa ramaneëenh Manah .

rabeëk. Kristo né hē paa ti pä. ⁵ Sahōnh hē tii d' rabadoo né paawä, P'op Hagä Do dooh tagenaag bä hajōk do sa hä. Ti hyb n'aa hajōk dejēp. Jé pad'yyt hē banawäng doo bä sa kamag n'aa tawén nyy hōm.

⁶ Sahōnh hē ta ti bawäd wät, er tama metëek do heen n'aa, nesaa do hä er h'yyb nadäg wät hyb n'aa, ta ti rabad'oo doo da. ⁷ Bē tametëeh, kabarii hä bē h'yyb panadëek hyb n'aa, sa wób rabad'oo do paa da. Hahÿÿ da takerih ti ky n'aa: "Ehyy t'oonh mä rabawa, rabeëk hyb n'aa. Tii bä m' rabajäm, ramas'uunh",† näng kerih do hä.‡ ⁸ Er tametëeh, ji naÿÿh hyb n'aa ji ÿÿm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii, sa wób rabad'oo do paa da. Ti noo gó né hē, sét adëb bä, 23 miw dejēp ta ti ramoo bok do hyb n'aa. ⁹ Pooj jé hawäd wät do er tametëeh, Kristo er manetyy hyb n'aa, sa wób rabad'oo do paa da. Rametyy do hyb n'aa radejēp aw'yy tēg haj'aa mahÿÿj. ¹⁰ Bē h'yy kawapëen manä bē nu gabóg wē, sa wób rabad'oo do paa da. Dejēp tii, P'op Hagä Do mejüü do ääs an'oo bä.

¹¹ Sahōnh hē ta ti bawäd wät paa er wahë maküü hä, ta ti er tama metëek do heen n'aa. Ta ti tawén kerii däk eër, tagadëeg ub noo gó habok do tamaher'oot hyb n'aa, er hyb n'aa matakëe hyb n'aa, baad er kan'yyh hyb n'aa, rabad'oo do paa da er nad'oo hyb n'aa. ¹² Ti hyb n'aa, baad hawät ted'oo doo, taw'ääts hē baad tahyb n'aa matakëe, nesaa do tamoo nawät hyb n'aa ta ti ramoo bok do paa da. ¹³ Bē hä kametyy doo, ji sahōnh hē hä kametyy do hadoo né hē tii. Dooh ta wób hä kametyy do bahānh tado bä. Baad ji P'op Hagä Do kamahān had'yyt hē. Dooh tah'yy gajëe hōm bä ji hä. Tahajaa né hē ta hä ji h'yy kasadëe bä. Dooh P'op Hagä Do an'oo bä ta bahānh hadoo doo, bē nahajaa do bē tametyy. Kametyy do bē wē takajaa bä, bē da P'op Hagä Do masa, bē bahajaa hyb n'aa baad bē kan'yyh doo.

¹⁴ Ti hyb n'aa kä, najis haa, taw'ääts hē baad bē kanäh, kabarii hä bē h'yy kae mahānh. ¹⁵ Baad hyb n'aa newëe do bëeh. Ti hyb n'aa, bē daaj hē bē hyb n'aa newë

te hub tado bä hahÿÿ ÿ erih doo: ¹⁶ Jesus majyyw heen n'aa, ta hyb n'aa P'op Hagä Do er j'aa etsë doo, er beëk bä, séd uuh had'yyt hē eër, Kristo majyyw er gadoo bä. Pāw, Jesus hub heen n'aa er ganebëeh bä, séd uuh had'yyt hē eër, Jesus hub er gadoo bä. ¹⁷ Hajōō né paawä eër, sét né hē pāw er awa doo, ti hyb n'aa séd uuh had'yyt hē eër. ¹⁸ Bē hyb n'aa newë Isaraéw buuj rabahed'oo doo. P'op Hagä Do hä kan'oo däk do hawëh doo, séd hä rah'yy kata däk P'op Hagä Do hä kanoo do hä. ¹⁹ Nyy d' ÿ hanäng péh? Ji tayy ta tä kabarii hä ran'oo däk doo? Kabarii edëp ÿ hanäng pé g'eeh? ²⁰ Dooh. Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé tii: Kabarii hä P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ranoo doo, karap'aar h'yyb nesaa do hä takan'oo däk né hē tii. Dooh P'op Hagä Do hä takan'oo däg tii. Hahÿÿ da na-ääj hē ÿ her'oot: Dooh ÿ karën bä karap'aar h'yyb nesaa do weh'eëh do h'yyb hataa bē hado bä. ²¹ Dooh bē haja bä pawóp hä bē h'yyb däng bä. Dooh bē haja bä bē eëg bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh, karap'aar h'yyb nesaa do hä kanoo do uuh na-ääj hē! Dooh bē haja bä bē awa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub heen n'aa uuh, karap'aar hä kan'oo däk do na-ääj hē! ²² Ta tii d' bē adoo nä bä, bē karën apäh bē anoo P'op Hagä Do hyb n'aa jewës, tah'yy kawajään bē wē? P'op Hagä Do bahānh bē ed'oo g'eeh bëeh?

²³ "Sahōnh hē ji karën do ji hajaa ji moo wäd bä. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ji moo ge'ÿÿm péh", näk bē wób. Te hub né paawä tii, dooh sahōnh hē baad ub ji hä. Sahōnh hē ji karën do ji haja né paawä ji moo wät, dooh hajaa pé ge'ÿÿm pé paawä, dooh sahōnh hē ji hä masa pé P'op Hagä Do karën doo da ji bawät do hä. ²⁴ Dooh ji karën do jawén ji awäd bä. Ta wób sa wē baad hadoo doo, ti né hē bē moo booh.

²⁵ Taw'ääts hē hahÿÿ da bē bad'oo: Bē awëe sahōnh hē rahesäm doo hēnh naa. Bē eaaj manä n'yy hēnh naa tii. Bē an'oo manä bē h'yyb bē taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. ²⁶ Ta tii d' ÿ wén edoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa: "Badäk hahÿÿh,

† 10:7 Esodo 32.6 ‡ 10:7 Kabarii hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta tii d' rabad'oo. Rejäm doo, ramas'uunh doo, sa äj nadoo do sii tii. Isaraéw buuj nadoo do rabad'oo doo da rabad'oo.

sahõnh hē ta hã hanäng do na-ããj hē, P'op Hagä Do ma.”Š

²⁷ Jesus hã h'yy kana'eeh do òm tatsyyd bã ta tób hēnh ta sii mabawēh hyb n'aa, makarēn bã ti mabahõm. Taw'ããts hē mawēē sahõnh hē. Man'oo manä a h'yyb òm taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. ²⁸ Hÿÿ kã, hahÿÿ d' bē ramaher'ood bã paawä: “Hahÿ kabarii hã kan'oo däk do hahÿ ji tä”, raher'ood bã, mawēē manä d' tii bã, òm aj'yy maher'oot do hyb n'aa, ji h'yyb ji taky n'aa tapaa do hyb n'aa na-ããj hē. ²⁹ Ta see h'yyb hyb n'aa ti ÿ bedoo, a h'yyb hyb n'aa nado. Bē an'oo manä bē h'yyb bē taky n'aa tapa, ÿ hanäng. Hahÿÿ da apäh bē kyyh hã ÿÿ: “H'ēēd hyb n'aa ÿ an'oo bã ta see h'yyb ÿ taky n'aa tapaa ÿ natayy do hyb n'aa, ÿ awēh do hyb n'aa? ³⁰ ÿ awēē bã tä ÿÿ, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã ÿ ky n'aa ets'ēē wät doo, h'ēēd hyb n'aa ÿ raky n'aa tapaa, P'op Hagä Do wē tsebē doo me ÿ bawēh do hyb n'aa?”, näng apäh bē kyyh. ³¹ Hahÿÿ da kēh ÿ bē hã: Taw'ããts hē P'op Hagä Do bē weh'ēēh sahõnh hē bē moo bok do hã, bē awēē bã, bē eēg bã na-ããj hē. ³² Bē moo boo manä baad nadoo do hã ta wób h'yyb tatuk doo, Judah buuj rado bã, Judah buuj nadoo do rado bã, P'op Hagä Do karapee bē panang bã habong do rado bã na-ããj hē. ³³ ÿ bad'oo doo da né hē, sahõnh hē ta wób ÿ h'yyb en'yym doo da bē bad'oo. Hã ÿÿ hē ÿ h'yy ken'yym do jawén nado ÿ bawät. Baad hadoo do ti ÿ karēn ta wób sa hã, sa h'yyb tym bedēp hyb n'aa Jesus Kristo wē kã.

11

¹ Taw'ããts hē ÿ bawät doo da bē babok, Kristo bawät doo da ÿ bawät do hadoo.

Nyy d' rabad'oo rakahet'aa bã do ky n'aa hahÿÿh

² ÿ tsebē bē hã, ÿ bē hyb n'aa es'ee had'yyt hē do hyb n'aa. ÿ tsebē na-ããj hē, bē ÿ ma met'ēēg wät do bē ky daheeh do hyb n'aa. ³ Ti hadoo né hē, hahÿ ÿ karēn bē bahapäh: Kristo, sahõnh hē ajyy sa nu gabóg. Ajyy, ÿÿj sa nu gabóg. P'op Hagä Doo, Kristo

nu gabóg. ⁴ Ajyy sa nu kajesuu doo me raky n'aa ets'ēē bã, sa nuu kajesuu doo me P'op Hagä Do ky n'aa ratabēēj bã na-ããj hē, Kristo, sa nu gabóg, dooh rawehēē bã tii hã. ⁵ ÿÿj kã raky n'aa ets'ēē bã, P'op Hagä Do ky n'aa ratabēēj bã na-ããj hē, sa nuu ranajesu bã, sa patug, sa nu gabóg, dooh rawehēē bã tii hã. ÿÿj sa nuu rahab wät do hadoo tii, tanu mebyng do heen n'aa tii.* ⁶ ÿÿnh nu kanajesuu doo, taw'ããts hē ta sēēn tagek'ãã bēēh. Tanu meby n'aa nyy bã ÿÿj hã sa sēēn ragekãã doo, rahab bēēh doo, taw'ããts hē sa nuu rajesuu. ⁷ Ta da hadoo P'op Hagä Do pahuunh aj'yy. Ajyy sa hyb n'aa P'op Hagä Do kawehēē däk. Ti hyb n'aa, ajyy dooh ranu kajesu bã Jesus hyb n'aa rakahet'aa bã. ÿÿj sa hã kã, sa hyb n'aa ajyy rakawehēē padēēk.† ⁸ ÿÿnh hanaa nado aj'yy. Aj'yy tahana ti ÿÿnh. ⁹ ÿÿnh hyb n'aa nado aj'yy kapahuuj kã. ÿÿnh kapahuuj wät aj'yy hyb n'aa. ¹⁰ Ti hyb n'aa né hē, ããs rahapäh do hyb n'aa na-ããj hē, taw'ããts hē ÿÿj ranu kajesuu hyb n'aa jawyk do heen n'aa. ¹¹ Tii d' tahado né paawä, Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, sa m'aa hēnh nado ÿÿj ajyy sa mahãnh. Ti hadoo ēnh ajyy sa hã. Sa m'aa hēnh nado ÿÿj sa mahãnh. ¹² Ta ti ÿ wén her'oot, aj'yy hanaa ÿÿnh ganyyh doo da, ÿÿj hanaa ajyy na-ããj hē tii d' raganyyh. Sahõnh hē ta ti tabana P'op Hagä Do hanaa.

¹³ Bē hyb n'aa newē baad tado bã, Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bã, ÿÿj raky n'aa ets'ēē bã sa nuu kanajesuu doo me. ¹⁴ Badäk hahÿÿ hã ji bad'oo doo, P'op Hagä Do anoo doo, ti na-ããj hē tametēēh hahÿÿh: Baad nado ajyy sa hã sa sēēn dewēēt doo me raboo bã. Sēēn dewēēt do ajyy hã tawaneh'ēēh do haj'aa. ¹⁵ Sēēn dewēēt doo, ÿÿj sa hetsó ti ta tii. P'op Hagä Do an'oo däk ti sa hã, sa nuu jesuu n'aa. ¹⁶ Ta ti hedoo do p'ãã karēn do ky ked'aak do hã hahÿÿ da ÿ baher'oot: Dooh ta see mo n'aa me ãã adoo bã, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habok do na-ããj hē, dooh ta see mo n'aa me rabahed'oo Jesus

Š **10:26** Saaw-Mo 24.1. Sahõnh hē P'op Hagä Do hanaa tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa tahajaa ji awēē bã sahõnh hē.

* **11:5** Paw-Ro bawät noo gó, Korīn panang bã rahap ÿÿj sa nuuh, nesaa do ramoo boo bã. Tii d' rawén d'oo, ranu mebyng hyb n'aa. † **11:7** Tii d' tahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hē ranu kajesuu Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bã.

hyb n'aa rakahet'aa bä.

Jesus ji hyb n'aa esee do heen n'aa rataheb'ëes do ky n'aa hahÿÿh

¹⁷ Hahÿÿ hä bë ÿ metëek doo, dooh bë hä ÿ j'aa etsëe bä. Ta tii d' ÿ wén her'oot, teg'yys baad nadoo do bë kahet'aa bä. ¹⁸ Pooj jé ÿ ky n'aa napäh, dooh m' séd hä bë h'yyb hedo bä. Bë m' h'yy ketyn hõm bë kahet'aa bä. Ta mahang ÿ ky daheeh ÿ rapanäk doo. ¹⁹ (Dooch ji ky sëew its bä! Taw'ääts hë bë h'yy ketyn hõm, P'op Hagä Do matym gó baad hadoo do bë mahang habong do rakametä däk hyb n'aa.) ²⁰ Bë kahet'aa bä, dooh Jesus ji hyb n'aa esee do waa n'aa tado wäd bä bë awa doo. ²¹ Bë awa bä, dooh m' bë gadaa bä ta wób. Sa pooj jé bë karën bë bawa bë waa. Ti hyb n'aa, ta wób rabas'aah nä bä, ta wób a'oom kån ta bahãnh reëek do haj'aa. ²² Dooch g'eeh bë tób enä bä, bë yd wa péh, bë yd eëek péh? Bë ty n'aa ges'yyk P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do kahet'aa doo. Bë nu meb'yyh kas'uut do bë mahang habong doo. Nyy da këh ÿ bë hä? Bë ÿ j'aa etsë g'ee da ta tii da bë bad'oo do hyb n'aa? Dooch. Dooch né hë bë ÿ j'aa etsëe bä.

²³ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ÿ gadoo doo, ti né hë ti ÿ tabëj wät do bë hä. Hahÿ né hë ti ÿ gadoo ta ky n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, atsëm, ta maji moo gó takahaëenh noo gó, tabado däk pãw, ²⁴ ti m' ta hyb n'aa taky n'aa ets'ëe wät do jawén paa bä, taganabäh hõm, ti m' taky hadoo: “Hup ÿÿ, bë hyb n'aa ÿ an'oo däk do heen n'aa hahÿÿh. Hahÿÿ da d' bë bad'oo, ÿ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa”, näng mäh. ²⁵ Ti hadoo ënh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ënh uwa bëeh hood ti m' taky hadoo: “Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahõnh hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng.† Hahÿ bë eëg had'yyt bä hÿ jawén, tii d' bë bad'oo ÿ bë hyb n'aa esee hyb n'aa”, näng mä Jesus. ²⁶ Ta ti pãw bë awa bä, ta ti ta hood gabuuj uuh bë eëg bä, bë her'ood hõm Jesus dajëp do ky n'aa p'aa hënh tamatëeh bä kä.

† 11:25 P'ooj ub Mosees sa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahÿ ji hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

²⁷ Ti hyb n'aa, daap hë ta ti pãw hawa doo, ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh heëek doo, nesaa do tamoo wäd däk tii hä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub wë, ta majyyw wë na-ääj hë. ²⁸ Taw'ääts hë ji daaj hë ji h'yyb ji hyb n'aa newë bä baad tado bä pãw uuh ji awa do pooj jé, majyyw heen n'aa ji eëek do pooj jé. ²⁹ Hahÿ hyb n'aa ta ti ÿ wén her'oot: Daap hë ji awa bä, daap hë ji eëg bä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub ky n'aa ti ji hyb n'aa nanewë bä, ji daaj hë ji ky n'aa katakyk baad nadoo doo me. ³⁰ Ti hyb n'aa né hë hajök bë mahang nahejooj boo, hajök bë mahang nahëe enäh, ta wób dejëp. ³¹ Jesus heen n'aa ër gadoo do pooj jé ër daaj hë ër hyb n'aa newë bä baad ër h'yyb tado bä, dooh tii bä ër P'op Hagä Do rejä bä. ³² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër hä taky n'aa etyy bä, nesaa do tanoo ër hä ër tama metëek hyb n'aa, badäk hahÿÿ hä habong do ta hä h'yy kana'eeh do sa nemuun ër tanarejää hyb n'aa ta jawén kä.

³³ Ta tii kä, wakån haa, taw'ääts hë bë gada ta wób, bë kahet'aa bä Jesus heen n'aa bë bawa hyb n'aa. ³⁴ Bë bas'aah bä, taw'ääts hë bë tób yt hë bë bawa séd hä bë kahet'aa do pooj jé Jesus heen n'aa bë tab'ëes hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa ne-tyy hyb n'aa nesaa do bë hä.

ÿ kajaa bä kä, ky n'aa see ÿ baher'oot bë hä.

12

P'op Hagä Do Sahee hä hana do ji hajaa do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hÿÿ kä wakån haa, baad ÿ karën bë bahapäh P'op Hagä Do Sahee hejój gó ji hajaa doo. ² Bë hapäh, p'ooj ub, Jesus hä bë h'yy kana'eeh nä noo gó, ta s'ee hënh bë rah'yyb mahüüm had'yyt hë, kabarii nedëp do hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. ³ Ti hyb n'aa ÿ karën bë bahapäh hahÿÿh: P'op Hagä Do Sahee hejój gó her'oot doo, dooh Jesus taky n'aa was'ee bä. Dooch na-ääj hë ji haja bä, “Jesus né hë ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, ji her'ood bä P'op Hagä Do Sahee hejój gó tanado bä ji hä.

⁴Ti anāng hajōng ta wób hedoo do ji hajaa ji moo wāt doo, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. Sét né hē P'op Hagä Do Sahee tahana tii hā. ⁵Ti anāng ta wób hajōng ji mamasa doo. Ti hadoo né hē, jāām né hē sét ub Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ēr wē moo wāt doo. ⁶Ti anāng hajōng ta wób ji hajaa ji moo wāt doo. Ti hadoo né hē, sét ub ti P'op Hagä Do ta ti ji hā hanoo doo, ta tii me ta wē ji moo wāt hyb n'aa. ⁷P'op Hagä Do Sahee hā hana doo, sahōnh hā takan'oo dāk sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do tamasa hyb n'aa. ⁸Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo tak'ēp hajaa doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo h'yy ganāng doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. ⁹P'op Hagä Do Sahee, sét hadoo doo, anoo ta see hā baad tah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ta see hā tabanoo ta wób tabaheso hyb n'aa. ¹⁰Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo ta hejój me tapehuunh hyb n'aa. Ta see hā tabanoo P'op Hagä Do kyyh tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hā tabanoo tabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä, sahee see tado bä ti her'oot doo. Ta see hā tabanoo kyy wób me, ji h'yy kanadaw'uuh doo me, tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hā tabanoo kyy wób me kaher'oot do tatab'ēēs hyb n'aa maa new'ēē do sa hā. ¹¹Sét né hē P'op Hagä Do Sahee sahōnh hē ta ti hanoo doo. Tah'yyb dāng doo da né hē sahōnh hē sa hā tabanoo tii.

Sahōnh hē ēēr, Jesus uuh hadoo do ky n'aa hahỹh

¹²Hajōō né paawä ji hā, ji noo hedoo doo, ji nabuuj hedoo doo, ji matym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, sét né hē ji. Ti hadoo ēnh Kristo hā, Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā. ¹³Ēr wób, Judah buuj. Ēr wób, ta wób buuj. Ēr wób, ta wób sa karom hedoo doo. Ēr wób, kariw n'aa temah doo. Tii d' tahado né paawä, ēr nu kemuun bong P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, sét Jesus hub hadoo ēr bahadoo hyb n'aa. Sét né hē ti P'op Hagä Do Sahee ēr gadoo doo.

¹⁴Hajōng né hē ji hā hanāng do ji uuh. Sét uuh had'yyt nado ji uuh. ¹⁵Ji tsyym ky hado bä paawä: “Ta moo ŷ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ŷ do bä”, ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä. ¹⁶Ji

nabuuj ky hado bä paawä: “Ta matym see ŷ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ŷ do bä”, ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä.

¹⁷Sahōnh hē ji hā hanāng do ji matym tado bä paawä, nyy da paawä ji maa newēē tii bä? Sahōnh hē ji hā hanāng do ji nabuuj tado bä paawä, nyy da ji matsehỹk tii bä?

¹⁸Sahōnh hē ji hā hanāng do ji uuh P'op Hagä Do bat'ēēg hōm ji hā, tah'yyb dāng doo da. ¹⁹Séd uuh had'yyt hē tado bä paawä ji hā, dooh paawä ji hub had'yyt hē tado bä.

²⁰Hahỹh da né hē: Hajōng né paawä ji hā hanāng do ji uuh, sét né hē ji.

²¹Ji matym dooh tahaja bä taky hado bä ji moo hā: “Dooh hyb n'aa ōm ŷ karēn péh.” Dooh na-āāj hē ji moo haja bä ji tsyym hā taky hado bä: “Dooh hyb n'aa ōm ŷ karēn péh.” ²²Ta ti ji hā hanāng do uuh nahejooj is doo, ti né hē ti baad ji karēn up doo.

²³Ji uuh ji hā ky n'aa netsēēh doo, baad ji weh'ēēh. Ta wób hā ji manetēēh doo, baad ji ban'yyh. ²⁴Ji uuh wób ji metēēh doo, dooh hyb n'aa baad ji ban'yyh péh. Baad P'op Hagä Do benyyw hōm ji hā hanāng doo, ta ti ji hā hād ky n'aa netsēēh hedoo do rakawehēē dāk hyb n'aa. ²⁵Tii da tawén d'oo, ji hā takanetyn hōm hyb n'aa, sahōnh hē ji hā hanāng do séd demuun baad rakahag'āās hyb n'aa na-āāj hē. ²⁶Sét hē ji hā hanāng do ji uuh nesaa do tahob bä, sahōnh hē séd demuun rabahoop. Ta see ji uuh kawehēē dāg bä, sahōnh hē ji uuh wób taw'āāts hē sa hā.

²⁷Bē sahōnh hē, Kristo hub hadoo bēēh. Sét ken'yyh bēēh, ta uuh hadoo. ²⁸Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do sa mahang P'op Hagä Do banoo, pooj jé Jesus mejūū do rabad'oo doo. Ta jawén ta ky n'aa herot doo. Ta jawén ta ky n'aa ma mehetēk doo. Ta jawén rapehuunh do haj'aa doo, ta wób rabaheso hajaa doo, ta wób masa doo, ta wób h'yyb mahūūm n'aa hedoo doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do hajaa her'oot do na-āāj hē. ²⁹Sahōnh hē g'eeh Jesus mejūū do had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh ta ky n'aa rod had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh ta ky n'aa ma mehetēk do had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh rabahajaa rapehuuj had'yyt hē?

³⁰Sahōnh hē g'eeh rahajaa ta wób rabaheso? Sahōnh hē g'eeh kyy wób rahajaa

rer'ood bā? Sahōnh hē g'eeh rahajaa kyy wób me kaher'oot do ratabēj bā? ³¹ Doo. Taw'āāts hē ji hajaa do P'op Hagā Do Sahee ji hā hanoo do ta bahānh had'op do hā, ta wób masa do hā, bē h'yyb padāg. Pooj jé dó bē ŷ metēeh hŷŷ kā sahōnh hē ta bahānh baad hadoo doo:

13

Ji kamahān do ky n'aa hahŷŷh

¹ Ajyy sa kyy me, āās sa kyy me na-āāj hē ŷ haja bā né paawā ŷ her'ood bā, ŷ kamanahān bā paawā, dooh taw'āāts hē tado bā. Jāām hē sapaar redas do ky hado dāk ŷ tii bā. ² P'op Hagā Do ky n'aa ŷ haja bā né paawā ŷ maher'ood bā, P'op Hagā Do Sahee hā ŷ tabanoo do hyb n'aa tii, ji nahapāh do hā ŷ h'yy ganny bā paawā, sahōnh hē ŷ hapēē bā paawā, tak'ēp ŷ h'yy ka'eeh do hyb n'aa waēē hā ŷ haja bā paawā ŷ mejō bā takahŷŷd hāng, ta wób ŷ kamanahān bā paawā, daap paawā ŷŷh. ³ Sahōnh hē wē ŷ hanāng do kas'uut do sa hā ŷ an'oo bā paawā, daj ŷŷ hē paawā ŷ kan'oo dāk ŷ rabaju tēē, ŷ kamanahān bā, daap paawā ti hā ŷŷ.

⁴ Kamahān do kanejāg. Kamahān do ky enyym. Doo tah'yy kajewēets bā. Doo ta hā hē taj'aa etsēē bā. Doo takasabé bā. ⁵ Tawaneh'ēēh do nado. Doo ta daaj hē takarēn do jawén tawād bā. Doo nayyw hē takawaj'āān bā. Doo tah'yy gaēēj bā ta wób sa wē. ⁶ Doo tatsebee bā baad nadoo do hā. Baad hadoo do hyb n'aa tatsebé. ⁷ Kamahān doo, dooh tah'yy gajēē hōm bā. Ta wób hā tah'yyb eeh had'yyt hē. Tagadaa had'yyt hē. H'yyb jawyk doo gó sahōnh hē tagadoo.

⁸ Kamahān doo, dooh tahēēj bā. Tii d' nado P'op Hagā Do ky n'aa ji her'oot do ji hajaa doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do ji hajaa ji her'oot doo, ji hapāh do na-āāj hē. Ahānh da tii. ⁹ Da hē ji hapāh doo, P'op Hagā Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do na-āāj hē, ta uuh ub tii. ¹⁰ Baad had'op do heh'āāt do kaja bā kā, tii bā kā, dooh hyb n'aa ji karēn wāt pé ta uuh hadoo doo. ¹¹ Hahŷ hadoo tii: ŷ karapee noo gó, karepē

raber'oot doo da ŷ ber'oot paah, karepē rahyb n'aa newēē doo da ŷ hyb n'aa newēē paah. ŷ wah'ēē wāt bā kā ŷ eréd hōm ta ti karapee ŷ h'yyb hadoo do paah. ¹² Da hē, dooh baad ēr hapēē nā bā P'op Hagā Doo, japow gó ji heg'āās do hadoo. Ta jawén da ēr bahapāh baad ub kā, heh'āāt kā. Da hē, jāām hē ta uuh ŷ bahapāh. Ta jawén da, sahōnh hē ŷ bahapāh ta hā, ŷ P'op Hagā Do hapāh doo da né hē.

¹³ Hŷŷ kā tamawoob hē hadoo do ti haym: Ji h'yy ka'eeh doo, ji gada doo, ji kamahān doo. Ji kamahān doo, sa bahānh baad had'op do tii.

14

Ji hajaa do P'op Hagā Do Sahee hana do ky n'aa bód hahŷŷh

¹ Taw'āāts hē kamahān do hā baad bē h'yyb padāg. Taw'āāts hē P'op Hagā Do Sahee hā hana do ji hajaa do hā bē h'yyb padāg na-āāj hē. Pooj jé, P'op Hagā Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do hā baad ub bē h'yyb padāg. ² Hahŷ hyb n'aa ta ti ŷ wén her'oot: Kyy wób me her'oot doo, dooh ta wób tamaher'ood bā. P'op Hagā Do sii taber'oot tii hā. Doo maa napāh pé ta ti ta her'oot doo. Ji nahapāh do ky n'aa ta her'oot tii, P'op Hagā Do Sahee an'oo bā. ³ Tii d' nado P'op Hagā Do ky n'aa her'oot do hā. Ta wób hā ti ramaher'oot. Ta ti ji tamasa, ji h'yy ka'eeh do kah'ūūm hyb n'aa. Ji tamaher'oot, baad ji bawāt hyb n'aa. Ji tah'yyb en'yym. ⁴ Kyy wób me her'oot doo, ta daaj hē, ta hā hē takamasa tii, P'op Hagā Do ky n'aa kah'ūūm hyb n'aa ta h'yyb gó. P'op Hagā Do ky n'aa her'oot do tamasa ta wób, P'op Hagā Do ky n'aa sa h'yyb gó takah'ūūm hyb n'aa. ⁵ ŷ karēn paawā sahōnh hē bēēh, bē bahajaa kyy wób me bē baher'oot. Ti hadoo né hē, tak'ēp ŷ karēn P'op Hagā Do ky n'aa bē her'oot. Kyy wób me kaher'oot do bahānh baad hadoo P'op Hagā Do ky n'aa her'oot doo.* Kyy wób me kaher'oot doo, ta ky n'aa nyy d' tahanāng pé ji her'ood bā, Jesus hā h'yy ka'eeh do kahet'aa do ramaa napāh hyb n'aa, P'op

* **14:5** P'op Hagā Do ky n'aa ji her'oot do baad ub tawén doo, kyy wób me kaher'oot do bahānh, hajōng tamasa do hyb n'aa.

Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó kah'ũũm hyb n'aa, ti na-ããj hẽ baad ub.

⁶Ti hyb n'aa wakān haa, bẽ wẽ ÿ kajaa bā, kyy wób me bẽ ÿ maher'ood bā paawā, nyy d' paawā bẽ tamasa tii? Dooh paawā bẽ tamasa bā. Hā ÿ P'op Hagä Do metëeh doo, ji hajaa do ky n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa, ji ma metëek do ky n'aa bẽ ÿ maher'oot do na-ããj hẽ, ti bẽ tamasa. ⁷Ji gamehÿÿh do ky n'aa me, ji etën do ky n'aa me na-ããj hẽ tii d' bẽ ÿ metëeh ÿ hanäng pé tii, ta ti hedëp do nado né paawā. Baad ranetën bā, baad ragamanehã bā, nyy da ta wób rabahapäh ti teh'ũũm doo? ⁸Ti hadoo né hẽ torõm-bet häd näng do hā. Nyy da g'eeh warahén rah'yy genā bā kaneb'oooh doo hēnh tanaëej bā, baad torõm-bet ragamanehã bā? ⁹Ti hadoo né hẽ bẽ hā. Kyy wób me ta wób bẽ maher'ood bā, nyy da ramaa napäh ta ti ky n'aa, nyy d' tahanäng péh? Daap hẽ ti bẽ baher'oot kyy wób me. ¹⁰Hajõng ti anäng kyyh badäk hahÿÿ hā. Baad ub sahõnh hẽ tii, maa napäh do sa hā. ¹¹ÿ kyy maa nanapäh doo, ta tii hā, ÿ ta s'ee hēnh naa, ta s'ee hēnh naa ÿ ta hā. ¹²Ti hadoo né hẽ bẽ hā. Tak'ëp bẽ karën P'op Hagä Do Sahee hana do bẽ gado bā do hyb n'aa, taw'ãäts hẽ bẽ h'yyb padäg sahõnh hẽ Jesus hā h'yy ka'eeh do masa do hā.

¹³Ti hyb n'aa kyy wób haj'aa doo, taw'ãäts hẽ raky n'aa etsëe P'op Hagä Do hā, tabanoo hyb n'aa na-ããj hẽ sa hā rabahajaa hyb n'aa ratab'ëes do nyy d' tahanäng pé tii. ¹⁴Kyy wób me P'op Hagä Do hā ÿ ky n'aa etsëe bā, hëp ÿ tym ti ky n'aa etsëe. Dooh ÿ hapäh pé ÿ her'oot doo. ¹⁵Nyy d' ÿ bad'oo ti tahado bā? Hahÿÿ da ÿ bad'oo: ÿ da ky n'aa etsëe hëp ÿ tym me, ÿ hapäh doo me na-ããj hẽ da ÿ ky n'aa etsëe. P'op Hagä Do ÿ ma ejäm da hëp ÿ tym me, ÿ hapäh doo me na-ããj hẽ. ¹⁶Jääm hẽ a h'yyb tym gó P'op Hagä Do maj'aa etsëe bā, nyy da õm raky masa ranahapëe bā maher'oot doo? ¹⁷Baad né paawā P'op Hagä Do maj'aa etsë, kyy wób me maher'oot doo, dooh ta wób tamasa bā rah'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa.

¹⁸P'op Hagä Do ÿ j'aa etsë, sahõnh hẽ bẽ bahãnh ÿ bahajaa kyy wób me ÿ maher'oot

do hyb n'aa. ¹⁹Ti hadoo né hẽ, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang, hā ÿÿ, taw'ãäts hẽ ji ma poo oow pé kyyh ji maa napäh do ÿ her'ood bā ÿ ma metëek bā, 10 miw kyyh ji maa nanapäh do mahãnh.

²⁰Wakān haa, karepé h'yy gatamah do bẽ hado manā P'op Hagä Do Sahee ji hā hanoo do hā. Taw'ãäts hẽ wah'ëe h'yyb hadoo bëeh, ta ti hā. Taw'ãäts hẽ nesaa do hā bẽ h'yy gatamah karapee t'aah h'yy gatamah do hadoo. ²¹Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hā:

“Ji nahapäh do kyy me,
ta s'ee hēnh naa do sa kyy me, ÿ maher'oot
da karapé haa.
Ti hadoo né hẽ da, dooh da raky dahé bā
ÿÿh”,†
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

²²Ti hyb n'aa kã, kyy wób me kaher'oot doo, Jesus hā h'yy kana'eeh do metëe n'aa, ta hā h'yy ka'eeh do metëe n'aa nado. P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do metëe n'aa tii, ta hā h'yy kana'eeh do metëe n'aa nado. ²³Séd hā Jesus hā h'yy ka'eeh do rakata bā kã, kyy wób me sahõnh hẽ rer'ood bā paawā, ti ta seeh, nahapäh doo, Jesus hā h'yy kana'eeh do na-ããj hẽ tajëe suun bā tii bā, sahõnh hẽ bẽ meraa bong hadoo ted'oo da. ²⁴Jesus hā h'yy kana'eeh doo, nahapäh do na-ããj tajëe suun bā P'op Hagä Do ky n'aa sahõnh hẽ rer'ood nuuj jé, kametä däk tii bā ta hā nesaa do ta h'yyb tym gó hanäng doo. Ky n'aa kety däk tii bā sahõnh hẽ bẽ her'oot do hyb n'aa. ²⁵Kametä däk tii bā sahõnh hẽ ta h'yyb tym gó tahyb n'aa newëe do pooj jé ji nahapäh doo. Ta taron nu paa me tabahyy häng da, P'op Hagä Do taj'aa etsë hyb n'aa. “P'op Hagä Do awät né hẽ bẽ mahang”, näng da.

²⁶Wakān haa, taw'ãäts hẽ hahÿÿ da bẽ bad'oo bẽ kahet'aa bā: Ta see P'op Hagä Do hā tama ejäm, ta see ma metëek P'op Hagä Do ky n'aa, ta see her'oot P'op Hagä Do ta hā tametëeh doo, ta see her'oot kyy wób me, ta see tab'ëes kyy wób me kaher'oot do nyy d' tahanäng péh. Taw'ãäts hẽ sahõnh hẽ ta tii d' ji bad'oo, sahõnh hẽ

† 14:21 Isajas 28.11-12

Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó P'op Hagä Do ky n'aa takah'ũm hyb n'aa. ²⁷ Kyy wób me raheer'ood bã, jããm né hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ ti her'oot. Taw'ãäts hẽ sét ken'yyh raber'oot. Tii bã, taw'ãäts hẽ ta see tab'ëes nyy d' tahanäng péh. ²⁸ Tabadoo bã ta ky n'aa tab'ëes doo, nyy d' tahanäng pé ti tab'ëes doo, taw'ãäts hẽ bag hẽnh tabasooch bẽ kahet'aa bã kyy wób me her'oot doo. Taw'ãäts hẽ ta m'aa hẽnh, ta tób hẽnh taber'oot P'op Hagä Do sii.

²⁹ Taw'ãäts hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ raheer'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Taw'ãäts hẽ ta wób ramatakëe, ta ti taheer'oot do baad tado bã. ³⁰ Sa mahang hat'oonh do gado bã ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do ky n'aa, taw'ãäts hẽ pooj jé her'oot do ky ym, ta ti hasooh do ber'oot hyb n'aa kã. ³¹ Ta tii da sét ken'yyh bẽ baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa, bẽ sahõnh hẽ bẽ ma kameteek hyb n'aa, bẽ h'yyb hedo magyys hẽ hyb n'aa. ³² P'op Hagä Do ky n'aa rod rahajaa rah'yy kamedug bã, rahajaa ragadaa bã rabaher'oot hyb n'aa. ³³ Dooh P'op Hagä Do hanaa tado bã ta ti jé pad'yyt hẽ kaher'oot doo, baad nahõm doo. Baad hadoo do ji h'yyb n'yyim doo, ti ti P'op Hagä Do hanaa.

Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do rabahed'oo doo da, ³⁴ taw'ãäts hẽ yÿj dooh rer'ood bã séd hã rakahet'aa bã. Taw'ãäts hẽ bag hẽnh rabab'ëeh. Dooh taw'ãäts hẽ tado bã rer'ood bã ji kahet'aa bã. Taw'ãäts hẽ yÿj raky daheeh ajyy, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo da. ³⁵ Tanyy bã sa hã reeah doo, taw'ãäts hẽ sa tób hẽnh sa patug hã rabeeah, dooh taw'ãäts hẽ tado bã do hyb n'aa ji kahet'aa bã yÿj rer'ood bã.

³⁶ Bẽ hanaa bẽ ed'oo g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa hanãm doo? Jããm hẽ bẽ tii, ta ti gadoo do bẽ ed'oo g'eeh? ³⁷ P'op Hagä Do ky n'aa rod ta hã pé ted'oo doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa gadoo do ted'oo doo, taw'ãäts hẽ tah'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ do né hẽ ti y erii wät doo. ³⁸ Hahÿ manatakëe doo, dooh né hẽ ji hyb n'aa p'eed bã tii.

³⁹ Ti hyb n'aa kã, wakãn haa, taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa bẽ her'oot do hã bẽ h'yyb padäg. Bẽ medug manã kyy wób me

rer'ood bã. ⁴⁰ Ti hado né hẽ paawã, baad bẽ adoo ti ta tii, ta tyw n'aa näng bã.

15

Jesus ganã wät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hÿÿ kã, wakãn haa, y karẽn bẽ hyb n'aa esee Jesus Kristo ky n'aa hanãm do bẽ y ma met'ëeg wät do paah, bẽ gadoo do paah. Ta ti né hẽ bẽ h'yy ka'eeh do mejój n'aa. ² Ta ti ky n'aa hanãm do ed'ëep bẽ h'yyb tym P'op Hagä Do wẽ, baad bẽ hyb n'aa matakã bã tii, bẽ neréd bã y ma metëek do ky n'aa. Tii d' tanado bã, daap bẽ h'yy ka'eeh.

³ Jããm hẽ baad hadoo do ta ky n'aa y gadoo do ti bẽ hã y tab'ëes doo. Hahÿ né hẽ tii: Kristo dajep nesaa do er moo bok do sãm, P'op Hagä Do kyy kerih do ta pooj jé taheer'oot doo d' né kã. ⁴ Ti m' radakã jëng, ti m' tamawoob däg kã ta ã kã taganã wät p'aa hẽnh, pooj jé P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né kã. ⁵ Ti jawén mäh, Peed hã takas'ee wäd kãn. Ti jawén mäh, 12 hedoo do sa hã takasee ãnh. ⁶ Ti bahãnh mäh, séd noo gó 500 ta ma matëg sa hã takas'ee wäd kãn. Hajõng sa wób ed'ëep nã hahÿÿ berih bã. Hap'ëeh do wób radejeb kãn. ⁷ Ti m' takasee Tsijaag hã, sahõnh hẽ tamejũũ do hedoo do sa hã na-ããj hẽ. ⁸ Tagadëeg ub takas'ee kãn hã yÿ, y ajãn s'oo hadoo do hã. ⁹ Sa yd jé had'os do yÿh, Jesus mejũũ do sa mahang. Dooh paawã y ramaneëej bã Jesus mejũũ doo, P'op Hagä Do karapee y rejãã do paa hyb n'aa. ¹⁰ Ti hadoo né hẽ, ta mejũũ do see da hẽ y wén hado däk, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa hã yÿ. Daap hyb n'aa nado ta ti hã y taky enyym doo. Dooh. Ta wób moo bok do bahãnh y moo wäd wät. Ti hadoo né hẽ, dooh y tado bã ti moo wät doo. Hã y P'op Hagä Do ky enyym do hanaa tii. ¹¹ Hÿÿ kã y tado bã bẽ hã maher'ood wät doo, ta wób rado bã, ti né hẽ ti ta ky n'aa ãã her'oot doo. Ti ky n'aa né hẽ ti bẽ ky dahé bong doo.

Jesus ganã wät do ky n'aa ta wób raky sëm do ky n'aa hahÿÿh

¹² Kristo ganã wät ãã her'ood bã, h'ëed hyb n'aa dooh ji ganã bã dejep do mahang bẽ wób sa kyyh? ¹³ Te hub tado bã ta ti bẽ wób her'oot doo, ji ganã bã paawã, Kristo na-ããj hẽ paawã dooh paawã taganã

wäd bā tii bā. ¹⁴ Kristo ganānā wäd bā paawā, daap paawā tii bā āā maher'ood hōm do ta ky n'aa. Daap hē na-āāj hē paawā bē h'yy ka'eeh doo. ¹⁵ Kristo ganānā wäd bā paawā, noo kanesa do paawā āā tii bā, Kristo ganā wāt P'op Hagā Do an'oo bā āā ma metēek do hyb n'aa. Dejēp do ganenā bā paawā, dooh Kristo ganā wäd P'op Hagā Do an'oo bā paawā. ¹⁶ Dejēp do ganenā bā, dooh paawā Kristo ganā wäd bā. ¹⁷ Kristo ganānā wäd bā paawā, daap hē paawā bē h'yy kae dāk ta hā. Ti tahado bā paawā, dooh na-āāj hē takawug bā nesaa do bē h'yyb tym gó hanäng do paah. ¹⁸ Te hub tado bā paawā ta tii, gawatsig hōm paawā Kristo hā h'yy ka'eeh do sa makūūh. ¹⁹ Jāām hē da hē, badāk hahȳ hā ji bawāt nā bā Kristo hanaa ji gahēen bā, tii bā taw'āāts hē paawā tak'ēp, sahōnh hē mahānh, ēr rat'yyd mehīn paawā.

²⁰ Tii d' nado. Kristo ganā wāt né hē dejēp do mahang P'op Hagā Do an'oo bā. Pooj jé dejēp do mahang ganā wāt do tii. Ta wób na-āāj hē genyyh do metēe n'aa tii. ²¹ Hahȳ hyb n'aa ȳ wén her'oot tii: Sét hē aj'yy ji dajēp do du na doo. Ti hadoo na-āāj hē sét hē aj'yy see ji ganyyh do dejēp do mahang du na doo. ²² Adāw hyb n'aa sahōnh hē ji dejēp. Ti hadoo ēnh Kristo hyb n'aa kā sahōnh hē ragenyyh da. ²³ Sahōnh hē genyyh do bahānh, pooj jé ganā wāt do Kristo. Ta jawén, Kristo kajaa bā kā, ta hā h'yy ka'eeh do ragenā boo kán da. ²⁴ Tii bā kā, badāk hahȳ gawatsik do kaja kán. Kristo j'aa ketsē do jawén paa bā sahōnh hē mejūū do ji nahapäh do sa hā, sahōnh hē bag'āās do ji nahapäh do sa hā, sahōnh hē hejój enäh do ji nahapäh do sa hā na-āāj hē, tii bā tabag'āās do Kristo bahaēej kán da P'op Hagā Do ta Yb hā kā. ²⁵ Kristo bag'āās da sahōnh hē ta majī hā taj'aa ketsē bā kā. ²⁶ Tagadēeg ub kā majī tagawats'iik doo, dajēb. ²⁷ Ta ti ȳ wén her'oot, hahȳ da P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa: “Sahōnh hē ta tsyym yt hā P'op Hagā Do an'oo bā tabag'āās hyb n'aa.”* “Sahōnh hē

tabag'āās” tabaher'oot bā, dooh P'op Hagā Do ta Yb sii hē tado bā tii, ti né hē hanoo do hyb n'aa ta hā sahōnh hē tabag'āās doo. ²⁸ Takajaa bā kā sahōnh hē Kristo bag'āās doo kā, ti noo gó kā, ta daaj hē ta Yb yd jé da tanu gadäg kán. Tii d' tawén hadoo, ta Yb, sahōnh hē ta hā han'oo dāk doo, tabag'āās hyb n'aa, sahōnh hē bahānh tabahado dāk hyb n'aa kā, sahōnh hē tabag'āās hyb n'aa kā.

²⁹ Hyȳ kā, ji ganānā bā paawā, nyy da rabad'oo da dejēp do hyb n'aa nu kemuun doo? Dejēp do ganenā bā paawā, hēd n'aa tii d' rawén d'oo?† ³⁰ Ji ganānā bā paawā, dooh hyb n'aa pé had'yyt hē ȳ ahoop doo. Ji ganā wāt do hyb n'aa ȳ wén gadoo Jesus hyb n'aa ȳ ahoop doo. ³¹ Dajēb gó had'yyt hē ȳ bawāt tak'ēp ȳ rarejāā do haj'aa. Né hup ȳ né ta ti ȳ her'oot do bē wén hapäh, ȳ h'yy kasab'ee do hyb n'aa bē hyb n'aa Kristo Jesus ēr Wahē N'aa hyb n'aa. ³² H'ēed hyb n'aa ȳ kamety wāt paa ajyy tabanas'aa hedoo do sa sii Epeso panang bā, jāām hē badāk hahȳ hā ji hawāt do hā ȳ h'yyb däg bā paawā, ji ganānā bā paawā? Ji ganānā bā paawā, se hub né hē paawā hahȳ da sa ky hetēg: “Hamäh, ēr awēeh, hamäh, ēr eēg jati ēr dejēb kán do hyb n'aa.”‡

³³ Bē an'oo manā bē rawad'ii. “Nesaa do moo heb'oooh do sii ji awād bā, sa da h'yyb hadoo da ji, baad né paawā ji bawāt pooj jé.” ³⁴ Taw'āāts hē p'aa hēnh bē h'yyb bē an'oo baad hadoo do hā. Bē moo boo manā wäd nesaa doo. Ta ti ȳ wén mejūū, bē wób ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagā Do sa h'yyb gó. Bē nu mebyy bok hyb n'aa ȳ wén her'oot tii.

³⁵ Hahȳ da apäh da ta wób rabeaanh: Nyy da dejēp do paa ragenā bok? Ny hadoo do sa hub? ³⁶ Baad nadoo do heaanh do tii! Joom tym ji ejoom doo, dooh taganā bā ta bóg nadajēb bā. ³⁷ Tiriig tym, joom tym wób na-āāj hē ji ejoom bā, dooh ta gajewēe tado bā ji ejoom doo. Ta tym ub ti ji ejoom doo. ³⁸ P'op Hagā Do bad'oo nyy d' tabahadoo joom, tah'yyb däng doo da. Joom tym ta wób hedoo tawēe bā. Ta see hadoo ta seeh, ta see hadoo ta seeh.

* 15:27 Saaw-Mo 8.6 † 15:29 Dooh ji hapēe bā ta tii d' hed'oo doo. Dooh Paw-Ro met'ēeg bā dejēp do hyb n'aa ji nu kemuun bā. Jāām né hē ti ky n'aa gó tabeh'ūūm ji ganā wāt do ky n'aa. ‡ 15:32 Ji h'yyb karēn doo da né hē ji moo wāt tahanäng pé ti sa ky hetēg doo. Ji ganānā bā paawā, se hub né hē tii bā paawā raher'oot doo.

39 Ti hadoo ěnh ti anāng ta wób hedoo ta dab. Ta see hadoo ji dab, ta see hadoo har'ěeng dab, ta see hadoo taw'ěěd dab, ta see hadoo na-āāj hē tah'ỹyb dab. 40 Ta wób hedoo wē hā habong do bag. Ta wób hedoo badāk hahỹ hā habong doo. Ta see hadoo wē hā habong do sa hetsóh. Ta see hadoo badāk hahỹ hā habong do sa hetsóh. 41 Ta see bag hadoo papỹyj, ta see bag hadoo kamarab, ta see bag hadoo sagōōh. Sagōōh wób ta wób hedoo ta matym.

42 Ti hadoo né da dejĕp do mahang ji ganyyh do hā. Karejāā ji kamag ji dakā jĕng doo. Taganyyh bā kā, kanarejā wād. 43 Nas'aa ji kamag ji dakā jĕng bā. Tak'ĕp tabahetsooh taganyyh bā kā. Nahejooj its ji dakā jĕng bā. Hejooonh taganyyh bā kā. 44 Dab nāng ji kamag ji dakā jĕng doo. Taganyyh bā kā, papuuj dāg ji hub P'op Hagā Do Sahee ed'ěĕp doo. Ji hub dab nāng do tanyy bā, tii b' ti anāng na-āāj hē ji hub papuuj P'op Hagā Do Sahee ed'ěĕp doo. 45 Hahỹ da takerih doo gó: “Jāām pooj jé aj'yy, Adāw, hedĕb gĕēt doo.”[§] Tagadĕĕg ub Adāw hedoo doo, Kristo, ji edĕp do hanoo do Sahee hado dāk tii. 46 Pooj jé dó tabanyy dāk ji hub dab nāng doo. Ta jawén ji hub papuuj, P'op Hagā Do Sahee ed'ěĕp doo. 47 Jāām pooj jé aj'yy, badāk hahỹ hā tsāng hanaa. Aj'yy ta jawén hana doo, Kristo, hỹ pong jé naa tii. 48 Badāk hahỹ hā habong doo, Adāw k'āāts gó hana do hadoo ti sahōnh hē. Hỹ pong jé hana do hadoo da ěr hub papuuj hỹ pong jé naa ěr gadoo doo. 49 Da hē, badāk hahỹ hā ěr babok nā bā, Adāw hadoo nā ěĕr. Ti hadoo né hē da, ti awāt ti noo gó, hỹ pong jé hana do hadoo da ěĕr.

50 Hahỹ ti ŷher'oot, wakān haa: Dab nāng doo, majyyw nāng doo, dooh da tanu dĕĕ bā P'op Hagā Do bag'āās bā. Karejāā doo, dooh tagado bā nadajĕp doo. 51 Bĕ hyb n'aa matakā da! Bĕ ŷ maher'oot ji nahapāh do hā: Dooh ěr sahōnh hē ěr dejĕb bā.** Ti hadoo né hē, sahōnh hē ěr da kawereem. 52 Nanyy hē ti ji kawareem doo, ji ty watsig wād sii hē, tagadĕĕg ub torōm-bet hād nāng do ky ganyyh bā kā. Torōm-bet ky ganā

sii hē da sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do dejĕp do paa ragenā boo kān da. Ta ti dooh radejĕb boo bā kā. Ti ěĕr kā, ti noo gó hedĕp nā doo, ěr kawereem boo kān, hedĕb had'yyt do ěr gadoo hyb n'aa kā. 53 Karehejāā do kawareem da kanarejāā do hā. Dejĕp do kawareem da nadajĕp do hā kā. 54 Ta ti bawāt bā kā, karehejāā do kawareem bā kā kanarejāā do hā, dejĕp do rakawareem bā kā nadajĕp do hā kā, tii bā kā hahỹ kerih do ky dāng do paa kā kaja kān:

“Dajĕb gawatsig kān.

Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa ketsĕē kān ta hā.”††

55 “Dajĕb, ny maj'aa ketsĕ doo?

Dajĕb, ny a hejój ji mamarahĕjāā doo?”‡‡

56 Nesaa do ji moo wāt doo, ji hyb n'aa newĕĕ doo, ti né hē dajĕb mahỹyj. Ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ji moo wāt do hejój. 57 P'op Hagā Do hā ěr j'aa etsĕ. Ti né hē hanoo ěr j'aa ketsĕ doo, Jesus Kristo ěr Wahĕ N'aa hyb n'aa.

58 Ti hyb n'aa kā, wakān haa ŷ kamahān doo, taw'āāts hē bĕ h'yy kahejój. Bĕ an'oo manā bĕ tahewaat do hā, bĕ h'yy ganejĕ hōm hyb n'aa. Taw'āāts hē bĕ moo boo had'yyt hē Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do wē sahōnh hē bĕ wē hanāng doo me, daap hē nado ti Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do wē bĕ moo bok doo, bĕ bahapāh do hyb n'aa.

16

Ta wób ji masa do dajĕĕr n'aa ky n'aa hahỹyh

1 Hỹ kā, P'op Hagā Do karapee Judah hā j n'aa bā habong do ji masa do dajĕĕr n'aa ky n'aa bĕ ŷ ma erih. Taw'āāts hē Garata hād nāng do hāj n'aa hĕnh habong do Jesus hā h'yy ka'eeh do ŷ mejūū doo da, bĕ na-āāj hē tii d' bĕ bad'oo. 2 Taw'āāts hē sét met'uuh hā ken'yyh bĕ betyn hōm tsyt hē bĕ dajĕĕr uuh bĕ gadoo do pénh. Hajōng tado bā bĕ gadoo doo, hajōng do ta uuh bĕ betyn hōm tsyt hē. Kanahĕn d'os hē tado bā, dooh denaa hē. Taw'āāts hē bĕ ata ŷ kajaa do pooj jé. 3 Tii bā, ŷ kajaa bā kā, ŷ erih do ŷ

§ 15:45 Genesis 2.7 ** 15:51 Jesus matĕĕh noo gó ta hā h'yy ka'eeh do ky n'aa ti tahe'oot. †† 15:54 Isajas 25.8 ‡‡ 15:55 Osejas 13.14

mejũ da ajyy ta ti dajēer Jerusarēnh hēnh ratajoooh do bē asēew hōm do sa sii, baad t'ī hēnh ragadoo hyb n'aa. ⁴ Taw'āāts hē tado bā, ŷ na-āāj hē ŷ ahōm. ŷ d' rahadaa hōm tii bā.

⁵ ŷ h'yyb dāng Masedonija hāj n'aa ŷ jatsēk. T'ī hēnh ŷ bewād nā do jawén paa bā, bē wē ŷ bahōm kån bē ŷ baheg'āās hyb n'aa. ⁶ Badawēet apāh da ŷ bawāt bē pa. T'ī hēnh hyb n'aa hadoo da tarab'ēer ŷ tab'ēēs. Tii bā ŷ bē masa da ŷ bahōm hēnh. ⁷ Dooh ŷ karēn bā ŷ h'yy kajóh gó bē wē ŷ beg'āās doo, ti hyb n'aa nayyw hē ŷ wén nahōm nā bē wē. ŷ karēn paawā badawēet ŷ bawāt bē pa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn bā tii. ⁸ Ti nuuj jé ŷ baym da babā Epeso panang bā, jām Pēn-Tekos hād nāng do kajaa bā kā. ⁹ Tyw n'aa nāng babā hā ŷŷ, baad Jesus ky n'aa ŷ beher'oot hyb n'aa, hajōk né paawā ŷ raganen'aak.

¹⁰ Tsimoot kajaa bā bē wē, taw'āāts hē baad bē gadoo bē mahang, baad tabahadoo hyb n'aa ta hā. Tii d' ŷ wén etsēē bē hā, ŷ moo wāt doo da Tsimoot moo wāt na-āāj hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē. ¹¹ Bē an'oo manā bē wób raty n'aa gesygyg Tsimoot hā. Taw'āāts hē hanām doo gó bē kedēē hōm, wē ŷ tababaaj hōm hyb n'aa. Ēr wakāān wób Jesus hā h'yy ka'eeh do sa sii takajaa ŷ gada.

¹² Ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do Aporos hād nāng do hā kā. Tak'ēp ŷ betsēē ta hā, tabahōm hyb n'aa ěr wakāān sa sii bē rabahehēen bā. Dooh m' takarēn nā bā tahōm bā. Baad tahaja bā m' tabahōm.

¹³ Taw'āāts hē baad bē kanāh. Taw'āāts hē baad had'yyt hē bē h'yy kae. Bē h'yyb eŷŷm manāh. Bē h'yy kahejój. ¹⁴ Taw'āāts hē kamahān gó bē moo bok sahōnh hē bē moo bok doo.

¹⁵ Bē hapāh, Es-Tepanas ta tób yt hā haj'eenh do sii hē jāām hē pooj jé ti Akaja hāj n'aa bā Jesus hā rah'yy kae padēek doo. Bē hapāh nyy da ramasaa had'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Tak'ēp ŷ betsēē bē hā, wakān haa, ¹⁶ bē ky dahé ta ti hedoo

doo. Bē ky dahé na-āāj hē ta wób ta ti hedoo do sa sii Jesus ky n'aa hā moo b'ook doo. ¹⁷ ŷ h'yy gadajang ajyy Es-Tepanas, Portunat, Akajo hād enāh do bē wē naa wē ŷ rakajaa bā kā, bē jawén buuj, hā ŷ ramasa do hyb n'aa. ¹⁸ Baad ŷ rah'yyb en'yyim, bē rah'yyb en'yyim doo da. Taw'āāts hē bē weh'ēeh ta ti hedoo doo.

¹⁹ Jesus hā h'yy ka'eeh do Asija hāj n'aa bā habong do bē m' rahyb n'aa esee. Akira, ta ŷŷm Pisiir hād nāng do daheeh, bē nemuun séd hā h'yyb hedoo do Jesus Kristo hā, tak'ēp mā bē rahyb n'aa esee. Jesus hā h'yy ka'eeh do sa tób bā kahet'aa doo, ti na-āāj hē bē m' rahyb n'aa esee tii da. ²⁰ Sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do babā habong do bē m' raky n'aa edēng. Baad bē kedēē bē da hadoo do hā.

²¹ ŷ Paw-Ro, moh ŷŷ me ti hŷ ŷ berii kån:* Bē ŷ hyb n'aa esee.

²² Ky n'aa kawas'ee dāk da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kamanahān doo. B'ēep matēh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo!

²³ ŷ karēn, Jesus, ěr wahē n'aa ky enyyim bē hā.

²⁴ ŷ kamahān bē sahōnh hē nemon ŷŷ séd hā h'yyb hedoo do Kristo Jesus hā. Jāām hē kā.

* **16:21** Paw-Ro bawāt noo gó dooh sa daaj hē rerii bā, rahaja né paawā rerii bā. Sa masa n'aa rerih sa ma matēg esok doo. Paw-Ro esok do teri n'aa erii kån. Tagadēeg ub kā, tabahajaa bā kā, Paw-Ro gadoo terih do nahēeh, ta daaj hē taberih hyb n'aa tahyb n'aa esee do ky n'aa. Ta tii hā rabahapāh, Paw-Ro kyyh né hē sahōnh hē ta tii hā kerii dāk doo. Paw-Ro mo haj'aa né hē rabahapāh.

2 Korīn

Jesus hā h'yy ka'eeh do panang Korīn hād nāng doo bā habong do hā ta jawén Paw-Ro ma erih do hahỹh

Kedēng do ky n'aa hahỹh

¹ Paw-Ro ŷ ti hỹh, P'op Hagä Do karēn do hyb n'aa ŷ tanaēnh doo, Kristo Jesus mejũũ do see ŷ bahado dāk hyb n'aa, ta ky n'aa ŷ baher'ood hōm hyb n'aa kã. Ęr hỹh hadoo do Tsimoot hād nāng do sii bē ŷ edēng bēeh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korīn hād nāng do panang bā habong doo. Sahōnh hē Akaja hād nāng do hāj n'aa bā P'op Hagä Do tsyt hē ta wē tabasēew hōm do āā edēng na-āāj hē.

² ŷ karēn P'op Hagä Do Ęr Yb, Jesus Kristo Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do na-āāj hē ky en'yym bē hā. ŷ karēn baad bē rah'yyb en'yym.

P'op Hagä Do ji tah'yyb en'yym do ky n'aa hahỹh

³ Taw'āāts hē Ęr j'aa etsē P'op Hagä Doo, Ęr Wahē N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né hē ji yb ji hā t'yyd mehĩn doo. Ti né hē P'op Hagä Do ji tah'yyb enāw had'yyt doo. ⁴ Sahōnh hē baad nadoo do āā wē tadēē bā, āā tah'yyb enāw had'yyt hē, ta wób āā bahajaa hyb n'aa āā h'yyb en'yym hyb n'aa, baad nadoo do sa wē tadēē bā, āā hā P'op Hagä Do h'yyb en'yym doo me. ⁵ Jesus ahoop do āā wē tabēs doo da, āā wē tabēs na-āāj hē Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do Ęr tah'yyb en'yym doo. ⁶ Nesaa do āā ahob bā, bē hyb n'aa né hē ti āā bahoop. Bē h'yyb enyym hyb n'aa tii, bē bedēp hyb n'aa nesaa do mahānh na-āāj hē. P'op Hagä Do āā tah'yyb en'yym bā, bē hyb n'aa né hē ti āā tah'yyb en'yym doo. H'yyb jawyk doo me āā ahoop do āā gadoo bē bahapāh bā, bē da h'yyb enyiw bok. Ti hyb n'aa, h'yyb jawyk doo me bē gado had'yyt hē da nesaa do bē ahoop doo. Jesus hyb n'aa āā ahoop doo, ti né hē bē ahoop na-āāj hē. ⁷ Baad āā bahapāh hahỹ bē hā: Ąā nemuun

bē ahob bā āā ahoop doo, ji P'op Hagä Do h'yyb en'yym do bē gadoo āā nemuun na-āāj hē. Ti hyb n'aa, dooh bē h'yy gejē hōm bā Jesus hā āā hapāh, nesaa do bē ahob né paawā.

⁸ Wakān haa, ŷ karēn bē bahapāh tak'ĕp nesaa do Asija hāj n'aa bā āā wē kajaa doo. Tak'ĕp né hē ti nesaa do āā hā kametyy doo. Dooh āā haja wād bā ta hā. Dooh paa āā gadaa bā āā edēp doo. ⁹ Ąā d' dejēp āā ed'oo paa āā h'yyb gó. Ąā wē ta ti wén wād wāt, āā hā hē āā h'yy kanasadā hyb n'aa, P'op Hagä Do hā, dejēp do genyy bong do anoo do hā, āā h'yy kasadā hyb n'aa kã. ¹⁰ Ti né hē tii, dajēb mahānh āā tedēēb wāt doo. Ąā d' ted'ĕp nã. Ta hā āā h'yyb eh, āā ted'ĕp hỹ jawén ¹¹ āā bē masaa bā, āā bē ky n'aa etsēē doo me. Tii bā kã, hajōk raj'aa etsē da P'op Hagä Doo, āā ted'ĕp do hyb n'aa, hajōk do sa kyyh P'op Hagä Do gadoo do hyb n'aa.

Paw-Ro maher'oot do h'ĕed hyb n'aa tawén ky kahỹd wāt sa hā ky n'aa hahỹh

¹² Hahỹ hyb n'aa āā kasab'ee: J'ooj madāk doo me nadoo āā baboo bong bē mahang, ta wób sa mahang na-āāj né hē. Baad āā h'yyb metēeh ta ti āā hā. Dooh āā jejēn bā āā h'yyb. Tii da āā wén bok, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa āā wē. Dooh badāk hahỹ hā habong do hajaa do hā āā h'yyb ee bā. ¹³⁻¹⁴ Dooh kejēn pé bē āā ma erih do mahang. Wyt ta maab hē bē ŷ ma erii wāt do ky n'aa, nyy d' tahanāng péh. Bē ner'oot doo, bē maa napāh do na-āāj né hē, ti né hē. Dooh kejēn péh. Hỹ kã, bē hād hapēē dāg né paawā āā h'yyb, ŷ gada da baad āā h'yyb bē bahapāh nã, Jesus Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do matēeh noo gó kã, āā hyb n'aa bē h'yy kasab'ee hyb n'aa, bē hyb n'aa āā h'yy kasab'ee doo da ti noo gó.

¹⁵ Hĕp ŷ bē hapāh ŷ ed'oo do hyb n'aa, hā ŷ bē h'yy ka'eeh ŷ ed'oo do hyb n'aa na-āāj hē, ŷ hyb n'aa newē dāk paa bē ŷ bahehēen Masedonija bā ŷ kajaa do pooj jé. ŷ hyb n'aa newē wāt paah, pawóp nuu me bē ŷ bahehēen paawā, pawóp nuu me baad hadoo do hyb n'aa bē hā paawā. ¹⁶ ŷ h'yyb dāng paa Masedonija hēnh ŷ mahōm me bē ŷ bahehēen, ŷ matēeh me na-āāj hē,

ÿ bë masa hyb n'aa Judah häj n'aa hënh ÿ bahöm bä. ¹⁷ Tii d' né ÿ h'yyb dëe paawä, ÿ ky kahÿÿd wät. Daap ÿ h'yyb däng bë ed'oo g'eeh, ÿ wén ky kahÿÿd wät? J'ooj madäk doo me bë ed'oo g'eeh “ÿÿ” ÿ banäng, hëp ÿÿ gó “doo”? Ky kahehät do bë ed'oo ÿÿh? ¹⁸ Bë hä ÿ her'oot doo, ta ky n'aa bë ÿ maher'oot do na-ããj né hë, ky kah'ÿÿt do nado. P'op Hagä Doo, ji hä ky kaneh'ÿÿt doo, ji hä h'yy kaneh'ÿÿt doo, hapäh te hub né hë ÿ her'oot doo. ¹⁹ P'op Hagä Do T'aah, Jesus Kristo, ta ky n'aa bë mahang Siras, Tsimoot sa daheeh ÿ maher'oot doo, dooh taky kahÿÿd bä ji hä. Taky däng doo, ti né hë tamoo wäd had'yyt hë. Ti hadoo ääh, ta ky n'aa rod hedoo doo. ²⁰ Sahönh hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji hä, Kristo moo wäd wät. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do er j'aa etsë bä, “ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë”,* er wén näng ta hä, Jesus Kristo häd gó. ²¹ P'op Hagä Do né hë tii, ääh, bë na-ããj né hë baad tah'yyb ta däk do Kristo hä, er h'yy kanerét hyb n'aa ta hä. Ääh hä tah'yyb däng, tsyt hë ta wë ääh moo bok hyb n'aa. ²² Er ta ma däg tan'oo bä. Tan'oo däk dó er h'yyb gó ta Sahee, ta jawén, hÿ pong jé er gadoo do metëe n'aa.

²³ P'op Hagä Do hä ÿ ky däng hahÿÿh: Bë hyb n'aa né hë, bë ÿ nahajëm hyb n'aa, bë panang hënh ÿ wén nahöm wät p'aa hënh. Né hup ÿ né hë ti ÿ her'oot doo. ²⁴ Bë ääh karën ääh mejüü hyb n'aa nado bë h'yy kaha'eeh do hä ÿ wén näng ta tii. Baad bë h'yy kae däg kân Jesus hä, ääh hapäh. Jääm hë ääh karën bë ääh masa, baad bë tsebë hyb n'aa.

2

¹ Ti hyb n'aa, hëp ÿÿ gó ÿ ky hadoo hahÿÿ da: “Doo ÿ ahöm wäd bä sa wë ÿ bahehëen hyb n'aa”, näng ÿ hëp ÿÿ gó. Doo ÿ karën bä bë ÿ bahehëen do bë h'yy ketón tan'oo bä.* ² Bë h'yy katón do ÿ an'oo bä paawä, jaa hanaa tii bä ÿ tsebë doo? Bë né hë ti tsebë do hanoo do hä ÿÿ. ³ Ti hyb n'aa né hë,

* **1:20** P'ooj ub, da hë na-ããj nä, P'op Hagä Do ji j'aa etsë bä, Amen ta wób resok. “ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë” tahanäng pé ti amen. * **2:1** Korin buuj Paw-Ro bahehëen bä paawä ti noo gó, Korin buuj Paw-Ro nabuuj gedo paawä baad ranabok do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta tii da Paw-Ro wén erii wät. † **2:6** Jääm né tii Paw-Ro wén her'oot, ta ti aj'yy t'yyd kamehïin wät do hyb n'aa, nesaa do teréd hóm do hyb n'aa. ‡ **2:11** Ji kanarën bä ji hyb n'aa mabaan do ji da hadoo do hä, Nesaa Do Yb hä ji anoo tii bä ta tyw n'aa ji tawadii hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hë ji mabaan ji da hadoo do moo wät doo.

pooj jé bë ÿ ma erii wät doo gó, ta tii da bë ÿ wén ma erii wät, bë wë ÿ kajaa bä kä, ÿ h'yy katón bë an'oo mahänh hä ÿÿ, bë paawä ti tsebë do hanoo do hä ÿÿ. ÿ tsebë doo da bë da tsebë nemon ÿÿ, baad ÿ gada bë sahönh hë wë. ⁴ Tak'ëp ÿ h'yy katón doo gó, ÿ aoot doo me ta ti bë ÿ ma erii wät paah. Bë h'yy katón ÿ an'oo bä do hyb n'aa nado bë ÿ wén ma erii wät, pooj jé ÿ erii wät do hä. Bë ÿ wén ma erii wät, tak'ëp bë ÿ kamahän ÿ erii wät do hä bë bahapäh hyb n'aa.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ta ti aj'yy, bë mahang ji h'yy katón do du na doo, ÿ had'yyt hë nado ti h'yy katón tan'oo bä. Hajök bë wób h'yy ket'oon tan'oo bä. Doo ÿ karën bä ÿ her'ood bä, bë sahönh hë bë h'yy ket'oon tan'oo bä, ta bahänh ÿ naher'oot hyb n'aa. ⁶ Hÿÿ kä, ta ti aj'yy hä kä, jääm né ti hajök bë wób ta hä nesaa do ky n'aa etyy doo.† ⁷ Taw'ääts hë bë hyb n'aa mabaan hÿÿ kä tamoo wät do paah. Taw'ääts hë bë h'yyb enäw ta hä, tah'yy ganajëe hóm hyb n'aa tak'ëp tah'yy katón do an'oo bä. ⁸ Ti hyb n'aa tak'ëp ÿ betseë bë hä, bë metëeh hyb n'aa ta hä bë kamahän doo. ⁹ Bë ÿ wén ma erii wät paah, aj'yy nesaa do moo wäd wät do bë ky n'aa etyy hyb n'aa, bë ÿ metyy hyb n'aa, ÿ bahapäh hyb n'aa ÿ bë ky dahé bä. ¹⁰ Bë hyb n'aa mabaan bä ta ti aj'yy moo wäd wät do paah, ÿ na-ããj da ÿ hyb n'aa mabaan ta hä. ÿ hyb n'aa mabaan doo, tanyy bä ÿ hyb n'aa mabaan péh, ÿ hyb n'aa mabaan tii, Kristo matym gó, baad tabadoo hyb n'aa bë hä. ¹¹ Tii da ÿ wén d'oo, Nesaa Do Yb er tawanadii hyb n'aa.‡ Baad er bahapäh né hë nesaa do tahyb n'aa newëe do ji hä.

Tiit Paw-Ro esoos do ky n'aa hahÿÿh

¹² Panang Torowas häd näng doo bä ÿ kajaa bä Kristo ky n'aa hanäm do ÿ maher'oot hyb n'aa, tyw n'aa näng ta tii bä hä ÿÿ, baad ÿ maher'oot hyb n'aa ta ky n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä. ¹³ Ti hadoo né hë,

dooch baad tado nä bä hëp ÿÿ, Tiit, häj ÿ hadoo do tii bä ÿ mamuun ÿ ed'oo doo, ÿ naw'yyt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ÿ kedëe hõm sa hä. Ti Masedonija häj n'aa hënh ÿ bahõm kån, Tiit ÿ besoos hyb n'aa.

J'aa ketsë do ky n'aa gó Paw-Ro eh'ũũm do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ P'op Hagä Do hä ÿ j'aa etsë, äã tamahũũm hado had'yyt hyb n'aa Kristo sii, Kristo j'aa ketsë do tametëeh bä kä. Jé pad'yyt hë, äã hyb n'aa P'op Hagä Do maher'ood hõm Kristo ky n'aa, buu benyym do jé pad'yyt hë bewäd däk do hadoo. ¹⁵ P'op Hagä Do hä, Kristo buu benyym do hadoo äã banesaa do mahãnh hedëp do sa mahang, banesaa hënh hah'ũũm do sa mahang na-ããj né hë. ¹⁶ Banesaa hënh hah'ũũm do sa hä, ^{**} dajëp do babuu hadoo äãh. Banesaa do mahãnh hedëp do sa hä, Kristo ky n'aa ky dah'eeh do sa hä, hedëp do babuu hadoo äãh. Dooch hajaa pé ta daaj hë ta hejój gó ta ti tamoo wäd bä. ¹⁷ Äã wén hajaa tii, P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa äã hä. Dooch ta sãm jawén äã maher'ood hõm P'op Hagä Do ky n'aa, hajõk ta wób rabahed'oo doo da. Séd äã h'yyb hedoo Kristo hä. T'õp hanäng doo me äã baher'oot P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do mejũũ do äã bahadoo do hyb n'aa.

3

¹ P'aa hënh äã daaj hë äã j'aa etsë bë ed'oo g'eeh ta ti ÿ erii wät do hyb n'aa? Äã hyb n'aa karën g'eeh, ta wób rabahed'oo doo da, äã manaa bë hä sa mo haj'aa kerih doo, rerii wät do bë ner'oot jawén paa bä, baad äã bë gadoo hyb n'aa? Bë mo haj'aa kerih do äã hyb n'aa karën pé apäh, ta wób rabahed'oo doo da, panang s'ee hënh baad äã ragadoo hyb n'aa? Dooch. ² Dooch hyb n'aa äã karën pé ta wób mo haj'aa kerih doo, baad äã ragadoo hyb n'aa sa wë. Bë

hä né hë sahõnh hë rabahapäh nyy da äã babok, nyy da äã ma metëek. Baad däg bë baboo däk bë äã ma met'ëeg wät do hyb n'aa rabahapäh bä, äã d' ragadoo. Baad bë babok do hä äã h'yyb kametä däk. ³ Wyt ta maab hë: Bë hä Kristo ky n'aa äã ma met'ëeg wät do hyb n'aa, Kristo mo haj'aa kerih do hado däk bëeh, ta wób hä kametä däk doo. Dooch ta nahëe me kerih do tado bä tii. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do Sahee bë h'yyb gó taban'oo däk P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, ÿ hanäng doo. P'ooj ub, pä gatsebak do hä takerii däk paa ta ky n'aa jaw'yyk doo. Hÿÿ kä ji h'yyb gó tabawäd däg kån, ji tah'yyb mahũũm hyb n'aa.

⁴ Bë äã ma met'ëeg wät do hyb n'aa, Kristo hä bë h'yy kae padëek baad äã bahapäh P'op Hagä Do matym gó Kristo an'oo bä. ⁵ Ti hadoo né hë, äã daaj hë hyb n'aa nado tii. Äã daaj hë, dooh äã hajaa péh. P'op Hagä Do hanaa äã hajaa doo. ⁶ Ti né ti hanoo äã hä, papuuj taky n'aa enooh do ky n'aa panäg n'aa äã bahadoo hyb n'aa. Pooj jé taky n'aa enooh do kerih do nahado papuuj taky n'aa enooh doo. Papuuj hä, P'op Hagä Do Sahee moo wät hÿÿ kä ji h'yyb tym gó. Pooj jé kerii däk do paah, ji h'yyb tym dajëp tan'oo bä.* Papuuj taky n'aa enooh do hä kä, ji h'yyb tym ted'ëep P'op Hagä Do Sahee an'oo bä kä.

⁷ P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëeh do mahang ta ky n'aa jaw'yyk do kajaa, pä gatsebak do hä kerih do paah. Dajëb hä ji taky n'aa ety né paawä, gabarëeh do mahang takajaa. Tak'ëp gabarëeh do hyb n'aa, dooh paa m' Isaraéw buuj rahaja bä bap peej Mosees mamets rahegää bä ta ky n'aa jaw'yyk do tagadoo noo gó, gabarëeh do ta mamets hä kametëeh do kahäj né paawä. ⁸ Hÿÿ kä, tak'ëp ti bahãnh tabahetsooh, baad ub, papuuj ji hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ta Sahee ji h'yyb gó moo wät

§ 2:14 Rakaneb'ooch do jawén paa bä, raj'aa ketsë bä, tseebe gó Roma buuj sa warahén wahë n'aa sa warahén sii hë rakametëeh rabajëk bä panang hënh. Buu benyym do rejuu ti noo gó. Jé pad'yyt hë ratabës bä buu benyym do bewäd däk. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Jesus ky n'aa taher'ood hõm doo. Warahén sa wahë n'aa j'aa ketsë do hadoo ti Kristo. Ta sii P'op Hagä Do mahũũm hadoo Paw-Ro, ta wób Jesus mejũũ do na-ããj hë, ta t'aah j'aa ketsë do ky n'aa ramaher'oot hyb n'aa. ^{**} 2:16 Kristo ky n'aa ky nadah'eeh do ti banesaa hënh hah'ũũm doo. ^{*} 3:6 Ji h'yyb tym dajëp tawén näng, ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk do paah. Ji ky nadaheeh do hyb n'aa, ji taky n'aa etyy dawëe had'yyt hë P'op Hagä Do mahãnh ji h'yyb tym bawät hyb n'aa, tak'ëp nesaa do ji h'yyb tym ahob had'yyt hë hyb n'aa.

doo, ji h'yyb tym hedëp do hanoo doo. ⁹ Ti hyb n'aa kä, baad ub tado bä paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dajëb hä ji taky n'aa ety né paawä, tak'ëp tii bä ta bahñh baad ub, tabahetsooh hÿÿ kä papuuj taky n'aa enooh doo kä, baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. ¹⁰ Tak'ëp né hë ta bahñh baad ub, tak'ëp ta bahñh tabahetsooh ta ti papuuj ji hä taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa ta tii hä ji mety bä, dooh wäd its hÿÿ kä ta ky n'aa jaw'yyk do p'ooj ub kan'oo däk doo. ¹¹ Gabarëeh do mahang kaja däk paa kah'ëenh doo, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa tak'ëp ta bahñh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do nahñh doo.

¹² Tak'ëp ta bahñh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do baad äã bahapäh do hyb n'aa, neÿÿm doo me baad äã baher'oot ta ky n'aa. ¹³ P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hä Mosees maher'oot jawén paa bä, ta mamets taja-hes'uu pään sawas'aap doo me, gabarëeh do kah'ëenh do ta mamets hä hadäk do wë raty kanejäk hyb n'aa. Tii d' nado äã bad'oo papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hä. Neÿÿm doo me äã baher'oot ta ky n'aa. ¹⁴ Ta bag gabarëeh do Isaraéw buuj rahapëë né paawä ti noo gó, dooh m' rah'yy kadawu-ung bä, dooh m' rah'yy gah'ood bä. Da hë na-ääj nä, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kerih do kaner'oot bä, kajesuu do hadoo sa h'yyb, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa ta hä. Jääm hë Kristo hä ji h'yy kae bä takado hõm ta ti ji h'yy kajasuu do hadoo do paah. ¹⁵ Da hë na-ääj nä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do kerih do kaner'oot bä, kajesuu do hadoo sa h'yyb. ¹⁶ Tii d' tado né paawä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë ji h'yy kawareem bä, ta hä ji h'yy ka'eeh hyb n'aa kä, kado hõm kån ti ji h'yy kajasuu doo. ¹⁷ Ta ti tawén hadoo, P'op Hagä Do Sahee né hë ti ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do Sahee bawät bä, baad däg ji bawäd däk tan'oo bä. Dooh ji hewad

wät péh. ¹⁸ Ti hyb n'aa èer kä, ta hä h'yy ka'eeh doo, èr mamets jesuu n'aa tamah doo me èr hä takametä kån Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëeh doo. Èr kawareem had'yyt hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo èr bahadoo do kahüüm had'yyt hyb n'aa. Kahüüm had'yyt hë ta bag gabarëeh do hadoo èr hä kametëeh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo do hä hana doo.†

4

¹ Ti hyb n'aa kä, äã wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa papuuj taky n'aa enooh do rod n'aa äã bahadoo tanoo do hyb n'aa, dooh äã h'yy gejë hõm bä. ² Dooh né hë äã h'yy gejë hõm bä. Äã eréd hõm kejën doo gó moo kaheb'oooh doo, nu meby n'aa näng doo. Dooh äã wad'ii bä ta wób. Dooh äã ehÿÿd bä P'op Hagä Do kyy kerih doo. Baad ub äã baher'oot baad hadoo do ky n'aa. Baad äã babok P'op Hagä Do matym gó sahõnh hë sa hä kametä däk. Jé hyb n'aa matakëe do hapäh tii. ³ Baad né paawä äã baher'oot panyyg hanäm doo, dooh tagah'ood nä bä ta wób sa hä, jääm hë taganahoot banesaa hënh hah'üüm do sa hä. ⁴ Bag hadoo Kristo tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. P'op Hagä Do hadoo né hë ti Kristo. Ti hadoo né hë Nesaa Do Yb, badäk hahÿÿ hä P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do hä mejüü doo, tan'oo bä panyyg hanäm do hä rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa. Tii d' Nesaa Do Yb wén d'oo, ta ti bag hadoo do ranahapäh hyb n'aa. ⁵ Dooh äã ky n'aa tado bä ti äã maher'ood hõm doo. Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ji Wahë N'aa, ti äã ky n'aa her'ood hõm doo. Äã tii, bë karom hadoo Jesus hyb n'aa. ⁶ P'op Hagä Doo, “Ganä ta bag badagyp do mahang” her'oot do paah,* ti né hë ti èr h'yyb gó ta bag ganyyh hanoo doo, P'op Hagä Do hejój hä, tak'ëp ta kabaj'aa do hä, ta bag gabarëeh do Kristo mamets hä kametëeh do hä äã h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

† **3:18** Hahÿÿ da na-ääj hë tahajaa ji erii bä tæg nad'ëed is do 18: Ti hyb n'aa sahõnh hë èer, ta hä h'yy ka'eeh doo, japow gó ji heg'ääs do hadoo èr baheg'ääs Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëeh doo. Èr mamets jesuu n'aa tamah doo me èr heg'ääs. Èr heg'ää nuuj jé, èr kawareem had'yyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo èr bahadoo do kahüüm had'yyt hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo doo, ti né hë ta ti hanoo do èr hä.

* **4:6** Badäk hahÿÿ tapahuunh noo gó tii d' ta kyyh.

⁷ Ta ti tak'ëp hanäm doo, ta bag gabarëeh doo, ta hejój na-ããj hē, kan'oo dāk ãã hã, ãã nahejoonh do hã. Tii d' tawén d'oo, P'op Hagä Do hanaa ji bahapäh hyb n'aa sahõnh hē bahãnh hadoo do hejój, ãã hanaa nado. ⁸ Nesaa do jé pad'yyt hē ãã ahob né paawä, ãã medëp né hē. Dooch né paawä ãã ad'oo péh, dooh ãã h'yy gejë hõm bä. ⁹ ãã rano n'aa mahes'oo né paawä, dooh P'op Hagä Do ãã teréd bä. ãã majĩ ãã radewäts né paawä tũũ, dooh rahaja bä ãã h'yy gejë hõm bä ran'oo bä. ¹⁰ ãã ahoop do hyb n'aa, ãã kata däg had'yyt hē Jesus dajëp do hã, Jesus edëp do kametä däk hyb n'aa ãã hã. ¹¹ Hahÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot tii: ãã hedëp doo, dajëb gó had'yyt ãã babok Jesus hyb n'aa, Jesus edëp do ãã hã kametä däk hyb n'aa, ãã nahejooj is do hã. ¹² Ti hyb n'aa dajëb gó ãã babok, edëb heh'äät do bë gadoo hyb n'aa.

¹³ Hahÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “ÿ h'yy kae däk, ti hyb n'aa ÿ wén her'ood wät”,[†] näng kerih do hã. Ti hadoo ãã na-ããj hē. ãã wén her'oot Jesus ky n'aa, ãã h'yy kae däk do hyb n'aa. ¹⁴ ãã her'oot ta tii, hahÿ d' ãã bahapäh do hyb n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät hanoo doo, ãã na-ããj hē da genä bok tan'oo bä da Jesus nemuun. Tii b' bë sii hē ãã tamahũũm da ta wë, ta matym gó er tametëeh hyb n'aa kä. ¹⁵ Bë hyb n'aa né hē sahõnh hē ta ti ÿ ahoop doo, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã. Tii d' tawén d'oo P'op Hagä Do ji hã taky ennym do ky n'aa gad'oo do kah'ũũm hyb n'aa. Tii bä kä, hajök tseb'ee da P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do j'aa ketsëe däk hyb n'aa kä.

¹⁶ Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy gejë hõm bä. ãã hub kahäj jëe né paawä, ãã h'yyb papuuj hado däg had'yyt hē. ¹⁷ ãã wén h'yy ganejë hõm, kanahën d'os hē hadoo do er ahoop do nayyw hē tabës do er hã tabanoo

tak'ëp baad hadoo do nahãnh doo. Dooch its ti ji ahoop doo, tak'ëp baad hadoo do matym n'aa. ¹⁸ Ti hyb n'aa dooh ãã h'yyb padäg bä ji hapäh do hã.‡ Ji nahapäh do hã ãã h'yyb padëek.§ Ji hapäh do ahãnh. Ji nahapäh doo, dooh tahëej bä. Tawäd had'yyt hē.

5

Ër hub papuuj ky n'aa hahÿÿh

¹ Ër hub badäk hahÿÿ bä hanäng do dajëp bä, ti anyy däk er hapäh, hÿ pong jé er hub papuuj gawanatsik do P'op Hagä Do mo haj'aa. Ajyy mo haj'aa nado tii kä. ² Ti nuuj jé, badäk hahÿÿ bä er babok nä bä, hejooonh er hã. Tak'ëp er karën hÿ pong jé hub n'aa er gadoo, er kah'ÿÿt ³ er hub papuuj däg hyb n'aa. Tii bä, dooh da er hub tamaa bä. ⁴ Da hē, ta säg gó er babok nä bä er ahoop nä. Hejooonh er hã. Nyy d' ÿ hanäng péh? Ër karën er dejëp er hub tamah hyb n'aa, ÿ hanäng pé g'eeh? Dooch. Hÿ pong jé hub n'aa er karën paawä nayyw hē er gadoo, dahej'ëep do kawareem däk hyb n'aa nadajëp do hã kä, edëb had'yyt do hã kä.* ⁵ P'op Hagä Do né hē tii, edëb had'yyt do er gadoo hyb n'aa er tawén pehuuj wät doo. Ti nuuj jé tan'oo däk dó er h'yyb gó ta Sahee, ta jawén hÿ pong jé er gadoo do metëeh doo.

⁶ Ti hyb n'aa baad er gahëen had'yyt hē er pooj jé er gadoo do pan'aa. Da hē er babok nä bä, dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do pa er aboo nä bä er hapäh. ⁷ Badäk hahÿÿ bä er babok nä bä, ta hã er h'yy kae had'yyt hē, dooh né paawä ji hapëe nä bä ji matym me ji hã taky däng doo. ⁸ Tsebee gó er gahëen né hē er gadoo do pan'aa. Tak'ëp er karën paawä er berét badäk hahÿÿ bä er babong nä doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do pa had'yyt er baboo däk hyb n'aa kä. ⁹ Ti hyb n'aa tagen'aak do hã tak'ëp er h'yyb padëek, tatsebë hyb n'aa er

[†] **4:13** Saaw-Mo 116.10 hã takerii däk tii. Hajõng nesaa do Saaw-Mo 116 erii wät do paa ahoop paah. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsëe dajëb mahãnh tabedëp hyb n'aa. Ti hadoo Paw-Ro bad'oo na-ããj hē. Hajõng nesaa do tabahoop. Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Paw-Ro eréd bä Jesus ky n'aa hanäm do taher'oot doo, tama metëek doo. ‡ **4:18** Dooch badäk hahÿÿ hã ji ahoop do hã rah'yyb padäg bä, Paw-Ro hanäng péh. § **4:18** Hÿ pong jé ji gadoo do hã rah'yyb padëek, Paw-Ro hanäng péh.

* **5:4** Hahÿÿ d' Paw-Ro hanäng péh: Taw'äats hē paawä ji hã, badäk hahÿÿ bä ji bawät nä bä Jesus matëeh. Tii d' tadoo bä, ji hub dahej'ëep do kawareem däk nadajëp do hã.

wë kä. Ta tii hã er h'yyb padëek, badäk hahÿy bä er hub n'aa gó er babok nä bä, badäk hahÿy bä er hub n'aa er beréd hóm bä na-ãaj hë né hë. ¹⁰ Tagen'aak do hã er wén h'yyb padäg had'yyt hë, er sahõnh hë er da kametä däk do hyb n'aa Kristo matym gó er taky n'aa etyy hyb n'aa, ji gadoo hyb n'aa badäk hahÿy hã er babok nä bä baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj, baad nadoo do ji moo wäd wät do sãm na-ãaj hë.

Ji P'op Hagä Do gadoo do ky n'aa hahÿy

¹¹ Ji weh'ëeh né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do baad ãã bahapäh, ti né hë ti ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ãã h'yy kah'üüm ta wób hã ãã her'oot doo, Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Baad ãã P'op Hagä Do bahapäh, dooh ÿ ky kenäw bä. T'öp madäk doo me, baad hadoo doo me ÿ bawät P'op Hagä Do hapäh. Bë na-ãaj né hë bë hapäh tahyb n'aa péh. ¹² Dooh ãã daaj hë ãã j'aa ketsëe bä p'aa hënh bë matym gó. Dooh. Jããm hë ãã anoo bë hã ta tyw n'aa, ãã hyb n'aa bë h'yy kasab'ee hyb n'aa, bë bahajaa hyb n'aa bë ky gadoo j'ooj hë madäk do hã j'aa kehets'ëe doo, ma matëg oow, t'öp ji h'yyb gó hanäng do hyb n'aa napeet doo. ¹³ ãã h'yyb mera ta wób redoo bä, na rahe'ood. P'op Hagä Do hyb n'aa tii bä ti ãã h'yyb mera doo. Baad tado bä ãã h'yyb, bë hyb n'aa né tii, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã. ¹⁴ Kristo kamahän do ãã tah'yyb mahüüm. Hahÿy da baad ãã bahapäh: Sét hë dajëp sahõnh hë sa hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hë dejëp do hadoo.† ¹⁵ Sahõnh hë sa hyb n'aa tawén dajëp, papuuj ji bawät do gadoo doo, sa hã hë ranaboo bong hyb n'aa. Kristo hã, sa hyb n'aa dajëp do hã, sa hyb n'aa ganä wät do hã kä rababoo däg kån hyb n'aa kä. ¹⁶ Ti hyb n'aa, hÿy kä dooh ãã da hadoo do ãã hyb n'aa hüüm wäd bä P'op Hagä Do nahapäh do sa da hadoo do rahyb n'aa h'üüm doo da. P'op Hagä Do nahapäh doo da né paawä Kristo ÿ hyb n'aa hüüm wät

paah,‡ dooh tii da ÿ adoo wäd bä. ¹⁷ Kristo hã h'yy kata däk doo, papuuj däg tii kä. Gawatsig hóm ji h'yyb säg hejój. Papuuj däg ji hÿy kä. ¹⁸ P'op Hagä Do hanaa sahõnh hë ta tii. Ti né hë ti P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa p'aa hënh ta wë er tagadoo doo, ta majiï er nahado wät hyb n'aa, ta najiis er bahado däk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do anoo ãã hã, ta wób ãã maher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa hanäm doo. ¹⁹ Hahÿ ti ta ky n'aa: Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo ta wë badäk hahÿy hã habong doo, ta majiï ranado bong hyb n'aa, ta najiis rabahado padëek hyb n'aa kä. Dooh tetsén wäd bä sa hã nesaa do ramoo bok doo. Tamabaan hóm kån. Ti tamejüü ãã hã, ji tagadoo do ky n'aa ãã baher'ood hóm hyb n'aa kä ta wób sa hã. ²⁰ Ti hyb n'aa Kristo rod n'aa ããh. Ta mejüü do ããh. ãã her'oot do hã P'op Hagä Do bë tamaher'oot. Kristo ky gabuuj gó tak'ëp ãã betsëe bë hã, bë banoo hyb n'aa bë P'op Hagä Do h'yyb wareem ta wë, ta najiis bë bahado padëek hyb n'aa kä. ²¹ Kristo, tabad'op hë nesaa do moo nawät doo, nesaa do er moo bok do sãm tabahado däk P'op Hagä Do an'oo bä, Kristo hyb n'aa baad had'op er bahado padëek hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

6

¹ Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do masa n'aa ãã bahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ãã betsëe bë hã, daap hë bë ganadoo hyb n'aa P'op Hagä Do anoo doo, bë hã taky enyym doo. ² Tii da ÿ wén her'oot, hahÿy da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa:

“Öm ÿ gadoo do noo gó kajaa bä kä,
ÿ maa newë wät maky n'aa etsëe doo.
Öm ÿ bed'ëep do noo gó kajaa bä kä,
ÿ masaa wät öm.”*

Bë maa newë baad ub! Da hë né kä ji tagadoo do noo gó kä. Da hë né kä ji tabed'ëep do noo gó kä.

† 5:14 Dooh ji h'yy gakog hóm do ky n'aa tado bä hahÿy hã Paw-Ro her'oot doo. Dooh ji hub dajëp do ky n'aa tado bä. Hahÿy d' tahanäng pé tii: Er hyb n'aa Kristo dajëp nesaa do er moo bok do sãm. Hÿy kä, Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa, radejëp do hadoo nesaa do hã. Ti hyb n'aa nesaa do ji h'yyb säg karën do ji ky nadahé wät. P'op Hagä Do Sahee ji hã metëeh do ji ky dahé kån hÿy kä. Dooh ji karën doo da ji awäd wäd bä tahanäng pé tii, tég nad'ëed is do 15 hã kerii däk doo da. ‡ 5:16 Ta hã Jesus kasee do pooj jé, aj'yy ub Jesus, Paw-Ro ed'oo. * 6:2 Isajas 49.8

Baad ub Paw-Ro rababok hejooñh do rahob né paawä ky n'aa hahÿÿh

³ Dooch äã moo bong pé ta wób h'yyb hewaap péh, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do äã maher'oot do raky n'aa narejää hyb n'aa. ⁴ P'op Hagä Do karom äã bahadoo do hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hã äã metëeh nyy da tak'ëp h'yyb jawyk doo me baad ub äã babok, baad nadoo do äã ahob bä, äã wë badoh do äã ahob bä, dooh äã ad'oo pé né paawä, ⁵ äã rahewyh bä, äã radewäts bë bä, hajõk do rakamajë bä äã hã, tak'ëp äã moo bok do hã, ty jawyk do äã ahob bä, äã basaah bä na-ääj né hẽ. ⁶ Dooch äã moo boo bä nu meby n'aa näng doo. Kristo ky n'aa äã hapäh. Äã h'yy kanejäg. Ta wób wë äã ky en'yym. P'op Hagä Do Sahee äã tah'yyb mahũm. Baad ub, t'õp madäk doo me äã kamahän ta wób. ⁷ Baad hadoo do äã her'oot. P'op Hagä Do hejój gó äã babok. P'op Hagä Do karën doo da ji bawät doo, äã kuman hadoo. Tii me äã kamej'oonh. Tii me äã mesoo. ⁸ P'op Hagä Do wë äã moo bok äã raweh'ëeh bä, äã rawanehëe bä na-ääj hẽ. P'op Hagä Do wë äã moo bok baad raheer'ood bä äã ky n'aa, äã raky n'aa rejä bä na-ääj né hẽ. Ta wób mä äã wedii, ta wób sa hã. Ti hadoo né hẽ baad hadoo do ky n'aa äã her'oot. ⁹ Äã ky n'aa netsä né paawä ta wób sa hã, P'op Hagä Do baad äã tabahapäh. Dajëb gó äã baboo né paawä, äã edëp näh. Äã rahewyh né paawä, dooh äã dejëb bä. ¹⁰ H'yy katón n'aa näng né paawä, äã tsebee had'yyt hẽ. Äã kasuud its né paawä, hajõk do hã äã banoo hajõng baad hadoo doo.† Dooch né paawä äã wë hanäng péh, ti anyy had'yyt hẽ P'op Hagä Do karën do äã wë.

¹¹ Baad bë äã maher'oot najis haa, Korīn buuj. Dooch äã jejën bä äã h'yyb. Tak'ëp bë äã kamahän né hẽ. ¹² Äã nado bë hã kasaë doo. Bë ti kasaë äã hã. ¹³ Ji taah ji maher'oot doo da né hẽ ÿ maher'oot bëeh: ÿ karën paawä bë ÿ kamahän doo da bë kamahän ÿÿh.

Dooch séd hã ji h'yyb hedo bä Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã ky n'aa hahÿÿh

† **6:10** Dooch dajëer tado bä ti ta wób sa hã ranoo doo. Jesus ky n'aa hanäm do Paw-Ro maher'oot do ragadoo. Jesus ky n'aa hanäm do Paw-Ro maher'oot do ragadoo. Ti ky n'aa né tii. ‡ **6:16** Rewitikos 26.12, Jeremij 32.38, Esekijew 37.27 § **6:17** Isajas 52.11, Esekijew 20.34, 41

¹⁴ Taw'ääts hẽ bë kamekuuj manäh, taw'ääts hẽ séd hã bë h'yyb hedo manäh Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã. Tii d' ÿ wén her'oot, dooh séd gó tanu dëe bä baad had'op do ji moo wät doo, P'op Hagä Do mejũũ do ji ky nadaheeh do hã. Dooch tanu dëe bä ta bag gadagyp do hã. ¹⁵ Séd h'yyb nahedoo Kristo, Nesaa Do Yb daheeh. Séd h'yyb nahedoo Jesus hã h'yy kana'eeh doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do daheeh. ¹⁶ Dooch tahaja bä séd hã rah'yyb hedo bä P'op Hagä Do tób n'aa, kabarii daheeh. Èr tii, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do tób n'aa hadoo. Ta daaj né hẽ P'op Hagä Do her'oot ta tii. Hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó taky däng ji hã:

“Sa h'yyb gó da ÿ bawät, sa mahang da ÿ bawät.

ÿ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii.”‡

¹⁷ “Ti hyb n'aa, bë anä da hã ÿ h'yy kana'eeh do sa mahang naa.

Taw'ääts hẽ da tsyt hẽ bë babok”, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

“Baad bë kanä baad nadoo do mahänh, tii bä da bë ÿ gadoo”,§ näng mäh.

¹⁸ “Tii da bë adoo bä, bë yb da ÿ tii bä.

Bë da tah haa, bë da tok haa, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh Hẽ Haj'ap Do kyyh, ji taky n'aa enooh doo.”**

7

¹ Najis haa, èr hã ta ti taky n'aa enooh do hyb n'aa, taw'ääts hẽ èr enyyw hõm èr hã rejää doo, èr h'yyb rejää do na-ääj hẽ. P'op Hagä Do èr weh'ëeh do hyb n'aa, taw'ääts hẽ èr kan'oo däg had'yyt hẽ ta hã, tsyt hẽ, ta wë had'yyt èr babok hyb n'aa kä.

Paw-Ro tsebé do ky n'aa hahÿÿh

² Taw'ääts hẽ paawä baad bë kamahän ääh! Dooch baad nadoo do äã moo boo bä sa hã. Dooch äã rejä bä sa hã. Dooch äã wad'ii bä sa hã. ³ Bë ÿ ky n'aa etyy do hyb n'aa nado ti ÿ wén erih. ÿ her'ood däk né paa baad bë äã kamahän. Bë äã kamahän

** **6:18** 2 Samuëw 7.8, 14

had'yyt hē ēr bedēp bā, ēr dejēb bā na-āāj hē. ⁴ Ÿ hapāh bē gadoo Ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa neŸŸm doo me bē Ÿ maher'oot. Bē hyb n'aa Ÿ kasab'ee. Tak'ēp Ÿ h'yyb nyyw dāg kån, Ÿ tsebee kån. Sahõnh hē baad nadoo do āā ahob né paawā, tak'ēp Ÿ h'yy gadajang.

⁵ Masedonija hāj n'aa bā āā kaja hõm noo gó, dooh kameh'āāk do āā hā. Jé pad'yyt naa ji h'yyb panas'ēeh do kejāk āā wē. Āā wē ta wób rah'yy kawereem. Āā h'yyb gó h'yy katón badāk. ⁶ Ti hadoo né hē, P'op Hagā Doo, h'yy ketón do h'yyb en'yyim doo, āā tah'yyb en'yyim Tiit kajaa do hā, bē wē tabewād nā do jawén paa bā. ⁷ Tiit kajaa do had'yyt nado Ÿ tah'yyb en'yyim doo. Ÿ wén h'yy gadajang, Ÿ wén h'yyb nyyw dāk na-āāj hē, Tiit mā bē h'yyb en'yyim, tanooh. Tak'ēp mā Ÿ bē hyb n'aa esee, tanooh. Tak'ēp mā bē h'yy ketón bong baad nadoo do bē mahang hawād wāt do hyb n'aa. Tak'ēp mā bē h'yyb tseb'ee wē ŸŸ, nāng ta kyyh. Ti hyb n'aa kā, tak'ēp Ÿ wén tsebee kån hŸŸ kā.

⁸ Pooj jé bē Ÿ ma erih do hā bē hyb n'aa tón boo né paawā, dooh Ÿ t'yyd kamehĩn bā tii da bē Ÿ ma erih do hā. Pooj jé dó Ÿ t'yyd kamehĩn dó Ÿ erih do bē hyb n'aa tón bong tan'oo bā Ÿ bahapāh bā, banadawēd né paawā bē h'yy ket'oon doo. ⁹ Tii d' tahado né paawā, Ÿ h'yy gadajaa kån hŸŸ kā. Bē hyb n'aa tón do hyb n'aa nado Ÿ wén h'yy gadajaa kån. Ÿ wén h'yy gadajang, bē hyb n'aa tón do hyb n'aa bē t'yyd kamehĩn bong baad nadoo do hā. Bē hyb n'aa tón do P'op Hagā Do gadoo. Ti hyb n'aa kā, dooh nesaa pé āā moo boo bā bē hā bē Ÿ ma erih doo me. ¹⁰ Ji h'yy katón do P'op Hagā Do gadoo doo, ji h'yy kawareem baad hadoo do wē tan'oo bā. Baad hadoo do wē ji h'yy kawareem doo, ji h'yyb tym tabed'ēep tan'oo bā kā. Ti hyb n'aa dooh ji jesyg bā ta ti hedoo do ji h'yy katón doo. Ji gadoo né hē. Badāk hahŸŸ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo, ji h'yyb tym dajēp tan'oo bā.* ¹¹ Bē hegāā bē h'yy ket'oon do bē hā P'op Hagā Do anoo

do tan'oo bā bē hā: Bē h'yy katón do hyb n'aa, nyyw hē bē karēn nesaa do bē ado hõm bē mahānh, dooh bē karēn bā nesaa do moo bok do h'yyb hataa bē do bā, tak'ēp bē ganen'aak nesaa do bē mahang hawād wāt doo. Bē h'yy katón do hyb n'aa bē h'yyb eŸŸm bong, tak'ēp bē karēn Ÿ bē bahapāh, tak'ēp bē h'yy kahasāāb baad hadoo do bē moo bok hyb n'aa, nyyw hē bē karēn nesaa do moo wāt do ky n'aa kety dāk. Sahõnh hē ta tii me bē metā wāt, bē h'yyb haj'aa hē nado wād nesaa do bē mahang hawād wāt doo.

¹² Pooj jé bē Ÿ ma erii wāt doo, pooj jé bē gadoo doo, aj'yy nesaa do moo wāt do had'yyt hyb n'aa nado Ÿ wén erii wāt. Ta ti aj'yy h'yyb rejā dāk do hyb n'aa had'yyt nado hyb n'aa na-āāj hē. Ta ti bē Ÿ wén ma erii wāt paah, bē h'yy kadaw'uuh hyb n'aa, bē h'yyb baad hadoo do bē metēeh hyb n'aa kā āā wē P'op Hagā Do matym gó. ¹³ Ti hyb n'aa dooh āā h'yy ketón boo bā. Āā h'yyb tseb'ee.

ŸŸ. Dooh āā h'yy ketón boo bā. Āā h'yyb nyyw padēek né hē. Tak'ēp āā tsebee na-āāj hē tak'ēp Tiit h'yy gadajaa kån āā bahapāh do hyb n'aa. Tiit wén h'yy gadajang, bē sahõnh hē bē h'yyb en'yyim do hyb n'aa ta hā. ¹⁴ Bē Ÿ j'aa etsē paa Tiit hā. Ÿ her'oot doo da né hē bē ky n'aa, ti né hē bē metēeh Tiit hā. Dooh Ÿ bē nu meby bā. Te hub né hē sahõnh hē bē Ÿ maher'ood wāt doo. Bē hyb n'aa Ÿ j'aa etsē doo, te hub né hē na-āāj hē kametā dāk hŸŸ kā. ¹⁵ Ta bahānh Tiit bē takamahān kån tahyb n'aa newē bā nyy da baad bē ky daheeh ta kyyh, baad bē gadoo bē mahang, bē h'yyb eŸŸm doo gó bē weh'ēeh ta hā. ¹⁶ Ÿ h'yy gadajang, bē hā baad ji hajaa ji h'yyb eh hyb n'aa.

8

Ji etsēeh do ky n'aa hahŸŸh

¹ HŸŸ kā wakān haa hedoo doo, āā karēn bē āā maher'oot nyy da Kristo hā h'yy ka'eeh do Masedonija hāj n'aa bā habong do rabad'oo P'op Hagā Do ky ennyim do sa h'yyb gó hawāt do an'oo bā. ² Tak'ēp nesaa do rahob né paawā, tak'ēp ratsebē. Tak'ēp

* **7:10** Tii d' tawén hadoo, sa h'yyb kawanareem do hyb n'aa. Ta ti hedoo do ji h'yy katón doo, dooh tan'oo bā ji t'yyd kamehĩn hyb n'aa nesaa do ji moo wād wāt do hā.

ratsebé do hyb n'aa tak'ëp ramasa sa wë hanäng doo me. Tak'ëp rabetsëeh, kasuud its né paawä. ³ Baad bë ÿ maher'oot sa ky n'aa. Rahajaa do pénh né hë rabanoo. Ti bahănh rabanoo, rahajaa do bahănh. Sa h'yyb gó naa, sa daaj hë né hë ti tak'ëp rabetsëeh. ⁴ Rets'ëeh had'yyt hë ãã hã, ãã banoo hyb n'aa ramasa hyb n'aa Kristo karapee Judah hăj n'aa bā habong doo. Baad ub sa hã ti ji masa doo. ⁵ ãã hyb n'aa newëe do bahănh rabad'oo. Sa daaj hë rakan'oo dăg pooj jé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do ramoo bok hyb n'aa, ãã karën do na-ããj hë. P'op Hagä Do karën doo da né hë ji hã, tii da rabad'oo. ⁶ Ti hyb n'aa kã tak'ëp ãã betsëe Tiit, pooj jé du doo do bë tah'yyb mahũũm dajëer masa n'aa bë ataa do hã, bë tah'yyb mahũũm p'aa hënh, ta ti bë masa do dajëer n'aa takaja dăk hyb n'aa. ⁷ Tak'ëp bë gado dăk baad hadoo doo: Tak'ëp bë h'yy ka'eeh. Tak'ëp bë bahajaa bë baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Baad bë bahapäh ji hã P'op Hagä Do karën doo. Tak'ëp bë h'yy kahas'ããp baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa. Tak'ëp ãã bë kamahănh. Ti hyb n'aa, ÿ karën paawä tak'ëp na-ããj hë bë banoo ta wób ji masa doo. Taw'ããts hë ti ji hÿÿj hedoo do ji masa doo. ⁸ Doo bë ÿ mejō bā ta wób bë masa hyb n'aa. Jããm hë ÿ karën bë ky n'aa napäh nyy da sa h'yyb hedoo doo me ta wób ramasa sa da hadoo doo, bë na-ããj hë baad bë kamahănh bë da hadoo do bë metëeh hyb n'aa. ⁹ Taw'ããts hë paawä ta wób bë masaa, bë hapäh do hyb n'aa nyy da er Wahë N'aa Jesus Kristo bad'oo do paah. Taky enyym do hyb n'aa ji wë, sahōnh hë ta wë anyy wäd né paawä, kasuud is tabahado dăk bë hyb n'aa, tak'ëp baad hadoo do bë wë tabanyy dăk hyb n'aa kã P'op Hagä Do matym gó.*

¹⁰⁻¹¹ Ta baab tabëej hōm do hã, bë né ti jããm pooj jé dajëer hat'aa do du d'oo doo. Bë né ti pooj jé kar'ëen mas'aa doo. Ti hyb n'aa, hã ÿÿ taw'ããts hë tsebé doo gó bë du doo doo da né hë bë bahajaa hÿÿ

* **8:9** Wawëe hë Jesus bewäd hyng do pooj jé, tak'ëp takabaj'aa. Tii bā kã, aj'yy tabahado dăk, dajëb kân ji tabed'ëep hyb n'aa. Tii d' tahanäng pé ti kasuud is do tabahado dăk. Taw'ããts hë ji hyb n'aa newëe nyy da tak'ëp ji Jesus t'yyd mehīn, ji na-ããj ji t'yyd mehīn hyb n'aa ji da hadoo do. † **8:15** Esodo 16.18. Păw hadoo Manah hăd năng do P'op Hagä Do mo haj'aa doo, tabanawăng hënh Isaraew buuj rababok noo gó ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm. Ti noo gó kanahën d'os hë Manah hat'aa doo, dooh badoh péh. Hajōō hat'aa doo, dooh mad'aak pé sa wë.

kã bë du doo do paah. Taw'ããts hë bë hajaa do bë anoo. ¹² Bë h'yyb n'oo bā, P'op Hagä Do gadoo da bë hajaa do bë anoo doo. Doo P'op Hagä Do gahëen bā bë hã bë wë badoh doo. ¹³ Doo ãã karën bā ta wób hã bë banoo do hyb n'aa, bëe kã ti hahoop badoh doo. ãã karën paawä séd demuun tabanäng sahōnh hë sa wë. ¹⁴ Da hë bë wë hanäng do masa sa hã. Ta jawén bë wë tananyy bā, bë d' ramasaa kân ta mabaj. Tii bā kã, séd demuun tabanäng sahōnh hë sa wë. ¹⁵ Tii d' tabaher'oot P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

“Doo mad'aak pé hajōng do hat'aa do sa wë.
Kanhën d'os hë hat'aa doo, dooh badoh pé sa wë ênh.”†

¹⁶ P'op Hagä Do ÿj'aa etsë Tiit hã tabanoo do hyb n'aa bë tahyb n'aa esee bë ÿ hyb n'aa esee do hadoo da. ¹⁷ Tiit gadoo ãã etsëe do ta hã, bë wë tabahōm hyb n'aa. Tak'ëp tah'yyb hedoo bë wë tabeg'ããs hyb n'aa. Ta hã ãã eanh do pooj jé, ta daaj hë tahyb n'aa newë dăk bë wë tabahōm hyb n'aa. ¹⁸ Tiit sii ãã mejũũ da ãã hÿÿj ky n'aa hadoo do jé pad'yyt hë Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ky n'aa etsëeh doo, Jesus ky n'aa hanăm do hã tamoo wät do hyb n'aa. ¹⁹ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do rasëew hōm ta ti hÿÿj ky n'aa hadoo doo, ãã tabahada hyb n'aa Jerusarēnh hënh dajëer kata dăk do ãã tajooh bā kã. Ta ti sa masa n'aa ãã tajooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ãã weh'ëeh hyb n'aa, baad ãã karën ãã masa er wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ãã metëeh hyb n'aa na-ããj né hë.

²⁰ ãã hÿÿj hedoo do ãã d' rahada, ta wób daap rah'yy genā mahănh dajëer ãã mahũũm do hã. ²¹ Baad ãã matakëe, baad hadoo do ãã moo bok hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, ajyy sa matym gó na-ããj hë. ²² Tiit sa sii ãã mejũũ nã ãã hÿÿj seeh. Hajōō nuu me ãã mety dăk

tii. Baad tah'yyb hedo had'yyt hē ta wób tamasa hyb n'aa. Baad bē hā tah'yyb ee dāk do hyb n'aa, tak'ēp tah'yyb hedo dāk dajēer bē bataa do hā bē tamasa hyb n'aa. ²³ Tiit hā kā, hēp ŷ hata ti bē hā ŷ moo wāt do hā. Jesus hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do mejūū do ta wób, ajyy Tiit had'aa doo. Kristo raweh'ēeh do tii. ²⁴ Ti hyb n'aa kā, taw'āāts hē kamahān gó bē gadoo bē wē rakajaa bā kā. Taw'āāts hē bē metēeh ta wób Jesus hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong doo, dooh daap hē tado bā bē āā j'aa etsē doo.

9

¹ Dooh hyb n'aa bē ŷ ma erih pé Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do bē masa do ky n'aa hā. ² ŷ hapāh né hē nyy da tak'ēp bē h'yy karēn ta wób bē masa. Bē ŷ j'aa etsē paa Masedonija hāj n'aa bā habong do er wakāān hedoo do sa matym gó. P'ooj ub ta baab tabēej hōm do hā, bēeh, hēej Akaja hād nāng do babuuj,* bē du doo bē karēn bē masa doo, nāng kēh ŷ sa hā. Hajōk Masedonija hād nāng do hāj n'aa babuuj er wakāān hedoo doo, raky n'aa napāh bā baad bē karēn bē masa ta wób, ti na-āāj hē rah'yyb hedo padēek ramasa hyb n'aa. ³ Ta wób bē karēn bē masa ŷ hapēē né paawā, ŷ mejūū Tiit ta hataa daheeh bē wē, bē ramasa hyb n'aa dajēer bē bataa do hā, ta ti hā bē ŷ j'aa etsē do paa daap tanadoo hyb n'aa, ŷ kajaa do pooj jé bē h'yyb bē matakā dāk hyb n'aa. ⁴ Ēr hŷj hedoo do wób, Masedonija hāj n'aa buuj, si ŷ rakajaa bā bē wē, ŷ d' nu mebyy wāt da bē nahaja nā bā, dajēer bē nata nā bā, baad bē ky n'aa ŷ her'ood wāt do paa hyb n'aa. Bē na-āāj né da bē nu mebyy bong sa wē, bē nahaja nā bā. ⁵ Ti hyb n'aa ŷ hyb n'aa newē dāk, taw'āāts hē ta ti ajyy ŷ mejūū āā pooj jé, bē ramasa hyb n'aa, kamasa do dajēer n'aa bē bataa hyb n'aa, bē ky kajäk do paah. Tii bā, kaja dāk da āā pooj jé. Bē etsēeh do metēe n'aa dāg ti ta tii kā, bē ramejūū do hyb n'aa nado.

⁶ Bē hyb n'aa newē hahŷh: Kanahēn d'os hē hejoom doo, kanahēn d'os hē ta ag

tabataa ēnh. Hajōng hejoom doo, hajōng né ta ag tataa.† ⁷ Taw'āāts hē sahōnh hē bēeh, bē banoo bē h'yyb gó bē h'yy kajäk doo. Taw'āāts hē dooh bē an'oo bā bē h'yyb nanoo doo me. Bē ramejūū do hyb n'aa nado bē banoo. Bē daaj hē bē banoo. Ta ti ŷ wén erih, P'op Hagā Do kamahān do hyb n'aa tsebee gó hanoo doo. ⁸ P'op Hagā Do hajaa bē hā tabanoo sahōnh hē baad hadoo doo, tabanyy had'yyt hyb n'aa sahōnh hē bē karēn doo, tamad'aak hyb n'aa, sa wē bedoh do bē masa hyb n'aa. ⁹ Hahŷh da P'op Hagā Do kyy kerih do paa hets'ēeh do sa ky n'aa hā:

“Etsēeh da wē bedoh do sa hā.
Ky ennyw had'yyt hē.” ‡

¹⁰ P'op Hagā Doo, joom jóm hā ta joom tym hanoo doo, ji waa hanoo do na-āāj hē, bē hā da tabanoo hajōng bē ma, ta tii me tak'ēp bē masa hyb n'aa wē bedoh do sa hā. ¹¹ Hajōng hedoo pé da tabanoo bē hā, bē betsēh had'yyt hyb n'aa. P'op Hagā Do raj'aa etsē da, sa hā bē anoo do āā tajoo bā sa wē. ¹² Ta ti bē masa do tamasa da Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habok do sa wē bedoh doo. Tak'ēp P'op Hagā Do ratsebē da, bē masa do an'oo bā da. ¹³ P'op Hagā Do hā raj'aa etsē da. P'op Hagā Do rawén j'aa etsē da, baad bē ky daheeh Kristo panyyg hanām do bē h'yy kaha'eeh bē hanäk doo, bē masa do metēeh do hyb n'aa. P'op Hagā Do raj'aa etsē na-āāj da, sa hā, ta wób sa hā na-āāj hē bē betsēeh do hyb n'aa. ¹⁴ Tak'ēp kamahān gó bē da raky n'aa etsē P'op Hagā Do hā, P'op Hagā Do ky ennym do hyb n'aa bē wē, sa hā bē wén masa. ¹⁵ P'op Hagā Do hā āā j'aa etsē er matym n'aa tak'ēp hanām do er hā tanoo do hyb n'aa. Tak'ēp baad ub tii. Ti hyb n'aa dooh ji kyy pé ta ky n'aa ji her'ood bā. §

10

Paw-Ro ky gadoo ta hā ky sēm do ky n'aa hahŷh

¹ ŷ eŷm do m' bē mahang ŷ bawāt bā, nāk mā ta wób sa kyyh. Dawēē ŷ bawāt bā

* **9:2** Akaja hāj n'aa bā Korīn panang badäk. † **9:6** Ji ejoom do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot ji masa do ky n'aa. Taw'āāts hē ji etsēeh. Baad ub P'op Hagā Do banoo hets'ēeh do sa hā. ‡ **9:9** Saaw-Mo 112.9 § **9:15** Jesus né tii, ji matym n'aa tak'ēp hetsooh doo.

kä, ŷ neŷŷm kä ŷ erih do hã, nãk sa kyyh, ŷ ranu mer'oot bã. ŷ né hẽ, Paw-Ro, Kristo ji tah'yyb en'yyim do kyy gó, ji hã ky enyym do kyy gó, ² tak'ëp ŷ h'yy kah'ũũm bẽ hã, p'aa hẽnh bẽ ŷ bahehẽen bã kä, bẽ an'oo manã kyyh tak'ëp hadoo doo me ŷ gadoo hyb n'aa ŷ nu mer'oot doo. P'op Hagã Do nahapãh do h'yyb karẽn do jawén habok doo da ãã babok, nãk ãã nu mer'oot do sa kyyh. Kyyh tak'ëp hadoo doo me da ŷ gadoo tii, ŷ h'yyb dãng. ³ Badãk hahŷŷ bã ãã baboo né paawã, dooh ãã kamety bã sa hã badãk hahŷŷ hã habong do P'op Hagã Do nahapãh do rabahed'oo doo da sa majĩ hã. ⁴ ãã kuman ãã kamety doo, dooh badãk hahŷŷ hã habong do kuman tahado bã. Dooh. P'op Hagã Do hejój me ãã gawats'iik sa mejój. ⁵ ãã gawats'iik rahyb n'aa newëe doo, rah'ũũm doo, sahõnh hẽ h'yy kasab'ee do hewaata do P'op Hagã Do rabahapãh nanoo doo. Sahõnh hẽ ji hyb n'aa newëe do ãã no n'aa masoo hadoo, ji majĩ ji no n'aa masoo doo da, ãã meduuk ŷ hanãng pẽh, ji h'yyb ky daheeh hyb n'aa kä Kristo. ⁶ Baad bẽ ky dahé dãg bã kä, ãã nabuuj gedoo da ky nadah'eeh nã doo.

⁷ Taw'ããts hẽ bẽ hyb n'aa matakã wyt ta maab hadoo doo!* H'yy kasab'ee doo gó, “ãã ti Kristo karapee” hanãk doo, taw'ããts hẽ hahŷ rahyb n'aa newëe: ãã na-ããj hẽ Kristo karapee. Dooh ãã bahãnh rado bã. ⁸ Ta bahãnh ŷ h'yy kasabé bã paawã, ta hyb n'aa jaw'yyk do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hyb n'aa ãã hã, dooh hyb n'aa ŷ nu mebyng pẽh. Ta hyb n'aa jaw'yyk do ãã hã taban'oo dãk, bẽ h'yy ka'eeh do kah'ũũm ãã anoo hyb n'aa, bẽ ãã rejãã hyb n'aa nado. ⁹ Bẽ ŷ ma erih doo me, bẽ ŷ e'ŷŷm do hyb n'aa nado. Tii d' bẽ hyb n'aa newë manãh. ¹⁰ Hahŷŷ da sa kyyh ŷ ranu mer'oot bã: “Tak'ëp ji tamejũũ. Ky n'aa jaw'yyk doo gó, kejŷŷk doo gó Paw-Ro ji tama erih. Tii bã ji mahang tawãd bã, nahejooj dãg its. Dooh baad her'oot do tado tii”, nãk. ¹¹ Ta tii d'

her'oot do taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëe hahŷŷh: Dawëe ãã babok bã ãã erih doo da, tii da na-ããj ãã bad'oo bẽ mahang ãã aboo dãg bã p'aa hẽnh.

¹² Dooh ŷ haja bã “sa da ŷ hado bã” ŷ noo b'ãts, sa hã hẽ j'aa kehets'ëe doo. Dooh ŷ haja b'ãts sa hã hẽ ŷ kamety b'ãts.† Sa hã hẽ rakamety doo, sa hã hẽ raheg'ããs do ny hadoo do sa bahãnh hadoo doo, h'yy gatemah ti tametëeh. ¹³ ãã hã kä, dooh ta bahãnh ãã kasabé bã. Dooh ãã kasabé bã ãã hã P'op Hagã Do nanoo do hã. Jããm hẽ ãã kasab'ee ãã hã P'op Hagã Do anoo do hã ãã moo bok hyb n'aa. Bẽ panang bã na-ããj hẽ tabanoo ãã moo bok hyb n'aa. ¹⁴ ãã hã P'op Hagã Do anoo do bahãnh nado ãã baboo dãk. ãã tii, pooj jé bẽ wẽ kaj'aa doo, Kristo ky n'aa hanãm do bẽ hã maher'oot doo. ¹⁵ Dooh na-ããj hẽ ãã kasabé bã ta wób ramoo bok do hã. Hahŷ ti ãã karẽn doo: Bẽ h'yy ka'eeh do kah'ũũm bã kä, ãã karẽn ãã moo bok do tak'ëp takah'ũũm na-ããj hẽ, ¹⁶ panang wób hẽnh, bẽ panang bahãnh Jesus ky n'aa hanãm do ãã maher'oot hyb n'aa kä, ta wób ranaher'oot nã bã. Dooh ãã karẽn bã ãã kasabé bã ta wób ramoo bok do hã, sa hã P'op Hagã Do anoo doo hẽnh. ¹⁷ “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee.”‡ ¹⁸ Ta hã hẽ h'yy kasab'ee do nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa etsë doo, ti né ti ta wẽ tagadoo doo.

11

“Jesus mejũũ do ŷŷh” daap hanãk do ky n'aa hahŷŷh

¹ Bẽ badoo dãk doo da ŷ karẽn paawã bẽ gadoo nã hãd h'yy gatamah do her'oot doo da ŷ er'ood bã.* ² Tak'ëp bẽ ŷ kamahãn do hyb n'aa ŷ karẽn bẽ gadoo tii. P'op Hagã Do hanaa ji kamahãn doo me né hẽ bẽ ŷ kamahãn. Ti hyb n'aa, dooh ŷ an'oo bã bẽ rawad'ii. Maruus aj'yy manepãh nã do baad hawãt do hadoo bẽeh. Maruus

* **10:7** Wyt ta maab hadoo do hã rahyb n'aa matakã bã, tii bã dooh ragado bã paawã ma matëg oow. Tii bã Paw-Ro Jesus mejũũ do heh'ãat ub rahapãh paawã. † **10:12** Paw-Ro ej'ees doo gó tabeh'ũũm. Tii da tawén edoo, sa hã hẽ raj'aa etsë do hyb n'aa. Paw-Ro bahãnh mã rahyb n'aa jawyk sa nooh. ‡ **10:17** Jeremij 9.24 * **11:1** Dooh Paw-Ro genaag bã ta daaj hẽ tah'yy kasabé bã. Ti hyb n'aa, hãd h'yy gatamah do her'oot doo da ŷ er'ood bã, tawén nãng. Ta daaj hẽ tah'yy kasab'ee, Korīn buuj sa hã tametëeh hyb n'aa ma matëg oow rawedii sa hã.

yb hadoo ŷȳh. Bē ŷ haëej dāk do hadoo sēt ub aj'yy hã, Kristo hã, bē patug hadoo tabahadoo hyb n'aa da. ³ Ti hadoo né hē, ky ken'yym doo gó bē da rawedii ŷ jeŷȳm, jāām hē sēt hã, Kristo hã baad bē h'yyb nadäg wät hyb n'aa, Ewa aw'yy wad'ii wät do paa hadoo da. ⁴ Tii d' ŷ wén her'oot, Jesus ky n'aa seeh, ãã ma met'ëeg wät do nadoo do raheer'ood bã, ti nayyw hē bē gadoo. Nayyw hē na-ããj hē bē gadoo sa-hee seeh, bē gado dāk do paa nadoo doo. Nayyw hē bē gadoo panyyg seeh, bē ãã panäk do nadoo doo. ⁵ Dooh né hē Jesus ky n'aa rod sa bahãnh red'oo do sa yd jé ŷȳh. ⁶ Dooh né paawã tak'ëp herot do tado ŷȳh, hajõng ŷ hajaa do ŷ hapäh doo. Hajõõ nuu me né hē ŷ metã wät ti bē hã.

⁷ Bē sãm noo do hyb n'aa nado ŷ her'oot do P'op Hagã Do ky n'aa bē hã. Dooh bē ŷ mejõ bã ta sãm bē an'oo bã hã ŷȳ. Daj ŷȳ hē ŷ kadaduu ŷ moo wät do hã, bē kawehëe dāk hyb n'aa. Nesaa do g'eeh bē hã, tii d' ŷ ad'oo doo? ⁸ Jesus hã h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habong do hã ŷ daab yyp, sa dajëer ŷ ado hõm hadoo, ŷ ramasa hyb n'aa Jesus ky n'aa bē ŷ maher'oot hyb n'aa. ⁹ Bē mahang ŷ bawät noo gó, wē ŷ tabadoh bã ŷ karēn doo, dooh bē hã ŷ daab yb bã. Èr wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bã naa hana do ŷ ranoo ŷ karēn doo. Dooh paa ŷ karēn bã bē hã ŷ daab yb bã, tanajawyky hyb n'aa bē jó. Hÿ jawén dooh na-ããj hē bē hã ŷ daab yb bã. ¹⁰ Kristo ky n'aa hanãm do hëp ŷȳ gó tabawät. Ti hyb n'aa, dooh Akaja häj n'aa bã habong pé ŷ ky meduuk péh, ŷ ky däng, bē hã ŷ daab nayyp do hyb n'aa ŷ h'yy kasab'ee do hã. ¹¹ H'ëed hyb n'aa ti ta ti ŷ her'oot? Bē ŷ kamanahãn do hyb n'aa g'eeh? Dooh. P'op Hagã Do hapäh bē ŷ kamahãn.

¹² ŷ ad'oo do paah, ŷ badoo had'yyt hē da. Dooh da ŷ gado bã ta sãm, sa daaj hē Jesus mejũũ do rakamaneëenh do ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bã ãã nemuun ramoo bok rabanäng do hyb n'aa. ¹³ Kristo mejũũ do heh'äät nadoo do tii. Bē rawedii ramoo

bok do hã. Kristo mejũũ do ked'oo do tii. ¹⁴ Dooh ŷ hyb n'aa meuuj bã rabahed'oo do hã. Nesaa Do Yb sii hē tahajaa takawareem bã ããs ta bag gó hawät do ji ed'oo hyb n'aa, ji tawadii hyb n'aa. ¹⁵ Ti hyb n'aa, dooh ŷ hyb n'aa meuuj bã Nesaa Do Yb karapee baad moo bok do rabahed'oo rakeno bã. Ti hedoo do ragadoo da nesaa do ramoo bok do sãm.

Nesaa do tahoop do hyb n'aa Paw-Ro kasab'ee do ky n'aa hahÿȳh

¹⁶ ŷ ab'aanh pooj jé ŷ her'ood wät doo: Bē hyb n'aa newë manã ŷ h'yy gatamah doo! Ti hadoo né hē, ŷ h'yy gatamah do bē ed'oo nã bã paawã, taw'ããts hē ŷ bē gadoo h'yy gatamah do bē gadoo doo da, ŷ na-ããj hē ŷ h'yy kasab'ee hyb n'aa. ¹⁷ Këh ŷȳ, ŷ h'yy kasab'ee doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyky Do ber'oot doo da nado. H'yy gatamah do ber'oot doo da ŷ baher'oot. ¹⁸ Hajõk ma matëg oow bē mahang habong do rah'yy kasab'ee. Badäk hahÿȳ hã habong do rah'yy karēn do jawén habok do rabahed'oo doo da rah'yy kasab'ee. Hÿȳ kã, ŷ na-ããj da ŷ h'yy kasab'ee.† ¹⁹ Bē ti h'yy genäh bē edoo né paawã, tsebee gó bē gadoo h'yy gatamah doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hē bē gadoo na-ããj hē ŷȳh, ŷ h'yy kasabé bã. ²⁰ Bē gadoo tak'ëp bē hã mejũũ doo, sa karom hadoo bē ran'oo bã. Bē gadoo bē dajëer hã daab 'yyp doo, bē wad'ii doo, bē bahãnh nu gapad'ëek kar'ëen doo, bē rejãã doo, bē ratapa ewyyh doo. ²¹ ŷ hãd nu mebyys ŷ nahaj'as do hyb n'aa bē hã ŷ moo wäd bã ta tii da bē hã ramoo bok doo.‡

Ãã kanahën its né paawã ta tii hã, ta ti neÿȳm doo me rap'ãã kasab'ee doo, ŷ na-ããj hē ŷ hajaa neÿȳm doo me ŷ p'ãã kasabé bã. H'yy gatamah do hadoo ŷ baher'oot ta tii. ²² Eber buuj had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-ããj hē Eber buuj. Isaraéw buuj had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-ããj hē Isaraéw buuj. Abaraãm panaa had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-ããj hē Abaraãm panaa. ²³ Kristo karom had'oo mäh, sa nooh. ŷ Kristo karom heh'äät do sa bahãnh. (H'yy

† 11:18 Tii da Paw-Ro wén d'oo, Korīn buuj rah'yy genäh hyb n'aa ma matëg oow sa hã. ‡ 11:21 Ma matëg oow sa kyyh hyb n'aa Paw-Ro wén ej'ees. Nahejooj its Paw-Ro, sa nooh. Dooh Paw-Ro nu mebyy heh'äät tado bã. Hãd nu mebyng tawén näng, ma matëg oow ramoo bok do hã rah'yy genäh takarēn do hyb n'aa.

gatamah do her'oot do hadoo ÿ baher'oot ta tii da.) Tak'ëp sa bahãnh ÿ moo wäd wät. Sa bahãnh hajõõ nuu me ÿ radawäts gëët, Jesus ky n'aa ÿ her'oot do hyb n'aa. Sa bahãnh hajõõ nuu me tak'ëp ÿ raba-hewyyh. Hajõõ nuu me dajëb gó ÿ bewäd nä. ²⁴ Ji ma poo oow pé nuu me ken'yyh 39 nuu me ÿ raba-hewyyh ta tyd me, Judah buuj hã.Š ²⁵ Tamawoob nuu me ken'yyh b'aa t'aah me ÿ raba-hewyyh.** Sét nuu me ÿ radajëeb paawä, pä me ÿ ramakut. Tamawoob nuu me marakate ÿ gahöm do tabegyb jëk. Sét adëb bä, sét atsëm ÿ batu tame. ²⁶ Hajõõ nuu me ÿ bawät. Äm n'aa näng hã ÿÿ, tamii ÿ mawät doo. Äm n'aa näng hã ÿÿ, moo nesaa do sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ÿÿ, häj ÿ n'aa buuj wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ÿÿ, Judah buuj nadoo do wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ÿÿ, panang bä. Äm n'aa näng hã ÿÿ, ranabok hënh ÿ bawät bä. Äm n'aa näng hã ÿÿ, akajar me ÿ bawät bä. Äm n'aa näng hã ÿÿ, Jesus hã h'yy ka'eeh do ken'ooh do sa mahang. ²⁷ Tak'ëp ÿ moo wäd wät. Tak'ëp ÿ bakaanh ÿ moo wät do hyb n'aa. Hajõõ nuu me ÿ naÿÿh.†† Sah, hoo kaanh do na-ãj hë ÿ bahoop. Hajõõ nuu me ÿ waa tamah. Hajõõ nuu me ÿ bahoop hahëem doo. Hajõõ nuu me dooh saroor hebaan do wë ÿÿ, ÿ kahat'ëeh hyb n'aa. ²⁸ Sahõnh hë ÿ ahoop do wób bahãnh ti anäng nä sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong do sa hyb n'aa ÿ hyb n'aa tón do had'yyt hë, Jesus karën doo da rababok ÿ karën do hyb n'aa paawä. ²⁹ Rah'yy kanejó j bá kä Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã, ÿ t'yyd mehĩn sa hã, ÿ hyb n'aa tón hëp ÿÿ gó sa hyb n'aa. Nesaa do ta see moo wäd bá rah'yyb tatuk do hyb n'aa, tak'ëp ÿ h'yy katón ta ti hedoo do hyb n'aa.

³⁰ ÿ h'yy kasabé bá, jáãm hë né hë ÿ h'yy kasab'ee da ÿ nahejooj is do metëeh do hã.

³¹ Dooh daap ÿ menä bá P'op Hagä Do ji j'aa etsëe had'yyt doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy kaha'eeh doo, ta Yb, hapäh. ³² Damas-Ko panang hënh ÿ hewäd nä noo gó, panang bagä n'aa sa wahë n'aa Aretas häd näng do wë moo wät do mejũũ panang hadë do noo bá warahén ÿ ragada ÿ ramasoo hyb n'aa. ³³ Tii d' radoo né paawä, arook gó Jesus hã h'yy ka'eeh do ÿ rabahy g'ëed is tũũ, panang hadë pong jé naa. Tii bá ÿ kejën hõm is sa mahãnh.

12

¹ Dooh né paawä ÿ genaag bá, ahõm nä ÿ h'yy kasab'ee do ran'oo bá, daap né paawä ti ta tii. Bë ÿ maher'oot hÿÿ kä s'ëeh hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hã ÿÿ. Bë ÿ maher'ood kãn na-ãj hë hã ÿ tametëeh doo. ² ÿ hapäh aj'yy Kristo hã h'yy ka'eeh doo. ¹⁴ däg ta baab tabëej hõm doo, P'op Hagä Do mahũũm dó hÿ pong jé, ta wë. Dooh ÿ hapëe bá ta h'yyb tym ub tado bá t'ĩ hënh hasëek doo, ta hub sii hë tado bá. P'op Hagä Do ti hapäh. ³⁻⁴ ÿ hapäh né hë hÿ pong jé P'op Hagä Do masäk. (ÿ ab'aanh, dooh ÿ hapëe bá ta h'yyb tym ub tado bá t'ĩ hënh hasëek doo, ta hub sii hë tado bá.) T'ĩ hënh ta ti aj'yy* maa napäh kyyh ji nahajaa do ji her'ood bá, P'op Hagä Do nanoo do ji er'ood bá.† ⁵ Ti hadoo do aj'yy hyb n'aa ÿ haja paawä ÿ kasabé bá. Hã ÿÿ hë dooh ÿ h'yy kasabé bá. Hã ÿÿ hë ÿ kasabé bá paawä, jáãm hë ÿ h'yy kasab'ee da ÿ nahejooj is do metëeh do hã. ⁶ ÿ karën bá paawä hã ÿÿ hë ÿ h'yy kasabé bá, h'yy gatamah do nado né paawä ÿÿh, né hup ÿ né hë paawä ta ti ÿ h'yy kasab'ee do hã. Ti hado né paawä, dooh ÿ h'yy kasabé bá. Dooh ÿ karën bá ta bahãnh ÿ rahyb n'aa newë bá. Jáãm né hë hã ÿ rahapäh ÿ moo wät doo, ÿ her'oot do na-ãj hë.

⁷ Hã ÿÿ hë ÿ h'yy kasabé mahãnh, tak'ëp hetsooh do kametä däk do hyb n'aa hã ÿÿ,

Š **11:24** Jáãm né hë 40 nuu me ji bahewyyh do séd noo gó, Judah häj n'aa buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bá rasãm baanh. Ranesõõts hõm hyb n'aa ti yd jé rabetsén. 39 nuu me raba-hewyyh. ** **11:25** Roma buuj ti ky n'aa etyy do b'aa me raba-hewyyh. †† **11:27** Ta see pé noo gó Paw-Ro moo wät atsëm ta waa sãm hã. Ta see pé noo gó Jesus ky n'aa tama metëek atsëm. Ta see pé noo gó taky n'aa etsëe atsëm, ti hyb n'aa ty jawyg tabahoop. * **12:3-4** Ta daaj hë, ta ky n'aa né hë Paw-Ro her'oot. Ti né ti aj'yy hÿ pong jé P'op Hagä Do masäk doo. Kejën doo gó Paw-Ro wén her'oot, dooh takarën bá tah'yy kasabé bá do hyb n'aa. † **12:3-4** P'op Hagä Do wén nanoo kyyh tamaa napäh do ter'ood bá, tak'ëp tabahetsooh do hyb n'aa. Dooh ër haja ná bá ta ti hadoo do ër gado bá badäk hahÿÿ hã ër babok ná bá.

P'op Hagä Do anoo hä ÿñ nesaa do ÿ ahoop doo, sasēng tēg ejoooh do hadoo ji. Nesaa Do Yb mejūū do tii, ÿ tarejāā hyb n'aa, hä ÿñ hē ÿ h'yy kasabé mahānh. ⁸ Tamawoob nuu me Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ betsēē tabado hōm hyb n'aa ta ti ÿ ahoop doo. ⁹ Tii d' né paawä, hahÿÿ da ta kyyh hä ÿñ: “Jāām hē né hē ÿ ky enyym do a hä, sahōnh hē hejój ÿñ baad takametä dāk do hyb n'aa nahej'oonh do sa hä”, nāng ta kyyh hä ÿñ. Ti hyb n'aa kā, tsebee gó ÿ h'yy kasab'ee ÿ nahej'oonh do hä, Kristo hejój bawāt hyb n'aa hä ÿñ. ¹⁰ Ti hyb n'aa kā ÿ tsebé Kristo hyb n'aa nahej'oonh do ÿ ahob bä, Kristo hyb n'aa ÿ raky n'aa rejā bä, Kristo hyb n'aa wē ÿ badoh do ÿ ahob bä, Kristo hyb n'aa ÿ rarahejā bä, Kristo hyb n'aa dooh ÿ ad'oo pé na-āāj hē. ÿñ nahejooj bä, hēp ÿ tym hä ÿ bahej'oonh.

¹¹ H'yy gatamah do her'oot doo da ÿ ber'ood dāk. Bē né ti han'oo tii d' ÿ wén her'oot. Bē né paawä tii baad her'oot do keh ÿ n'aa hä. Dooh its né paawä ÿñh,† dooh tabad'op hē Jesus ky n'aa rod sa bahānh red'oo do sa yd jé ÿñh. ¹² H'yyb jawyk doo me ÿ moo wād wāt bē mahang Jesus mejūū do heh'āāt ji do bä metēēh doo: Hetsooh do P'op Hagä Do hanaa ÿ metä wāt, meuj n'aa nāng do ÿ moo wād wāt, ÿ pehuunh do na-āāj hē. ¹³ Ny hadoo do ÿ moo wād wāt ta wób Jesus hä h'yy ka'eeh do hä, bē hä ÿñ moo nawād wāt doo? Jāām né hē hahÿÿ bē hä ÿñ nad'oo doo: Bē ÿñ daab nayyp doo! Bē mabaan ta ti hyb n'aa bē ÿñ ky n'aa rejāā hadoo doo.‡

¹⁴ Tamawoob nuu me dāg bē ÿñ bahehēēn da hÿÿ kā. P'aa hēnh dooh né da bē ÿñ daab yb bä ēnh. Bē ma nado ti ÿñ karēn. Bē ti ÿñ karēn sa yb sa taah karēn doo da. Ji taah ned'ēēd is do nado sa yb sa ÿñ karēn do hanoo doo. Sa yb ti sa taah nad'ēēd is do karēn do hanoo doo.** ¹⁵ Baad ÿñ h'yyb hedoo sahōnh hē ÿñ ah'ēēnh wē ÿñ hanāng

doo, ÿñ kan'oo dāk bē hä bē ÿñ masa hyb n'aa. ÿñ eanh hÿÿ kā bē hä: Dooh denaa hē ÿñ bē kamahān, tak'ēp bē ÿñ kamahān do mabaj?

¹⁶ Hahÿÿ d' mä bē mahang habong do sa nooh: “Te hub né hē. Dooh bē tadaab yb bä. Dooh né paawä bē tadaab yb bä, kamatakēē doo me bē tawedii”, nāk sa kyyh. ¹⁷ Ajyy bē wē ÿñ mejūū do hä bē ÿñ wadii bē hä? ¹⁸ Tak'ēp paa ÿñ betsēē Tiit bē wē tabahōm hyb n'aa. Āā h'yyb hata ÿñ mejūū ta sii ti noo gó. Bē Tiit wadii, bē hä péh? Sét hēp ÿñ Tiit daheeh. Séd h'yyb hedoo āā babok Tiit daheeh. Dooh bē āā wad'ii bä.

¹⁹ Ta ti āā wén her'oot bē hä, āā kawoom hyb n'aa bē ed'oo g'eeh? Dooh. Dooh ti hyb n'aa tado bä. Séd āā h'yyb hedoo Kristo hä. T'ōp hanāng doo me āā baher'oot sahōnh hē āā her'oot doo. P'op Hagä Do maa napāh āā her'oot doo. Najis haa, sahōnh hē āā bad'oo doo, bē hyb n'aa né hē tii, baad tabahadoo hyb n'aa bē hä, Jesus hä bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm hyb n'aa paawä. ²⁰ ÿñ eÿÿm, bē wē ÿñ kajaa bä, ta see hadoo bē h'yyb hä ÿñ da. Tii bä, dooh na-āāj hē bē genaag da bē ÿñ maher'ood bä. ÿñ aw'yyt apāh da bē mahang kaj'ōōk doo, h'yy kajew'ēēs doo, kawajāān doo, séd hä h'yyb nahed'oo doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, kasab'ee doo, kamanejūū do na-āāj hē. ÿñ hyb n'aa newē bä, ÿñ hyb n'aa tón ta ti hedoo do ÿñ awyyd bä da bē mahang. ²¹ ÿñ eÿÿm da, bē wē ÿñ kajaa bä p'aa hēnh da ÿñ nu mebyng bē hyb n'aa P'op Hagä Doo, ta hä ÿñ h'yy kaha'eeh do an'oo bä. ÿñ hyb n'aa tón da ÿñ eÿÿm, pooj jé nesaa do moo bok do rat'yyd kamaneh'iin do hyb n'aa baad nadoo do ramoo bok do hä, sa ÿñm sa patug nadoo do sii rabeÿÿh do hä, nu meby n'aa nāng do hä, sa matym gó ramoo bong doo.

13

Tagadēēg ub Paw-Ro maher'oot do ky

† **12:11** Dooh its né paawä ÿñh Paw-Ro wén her'ood wāt, dooh né ji hajaa péh P'op Hagä Do tanado bä paawä. Ta ti tabaher'oot bä tapes'āāp na-āāj hē ta hä ky n'aa rejāā doo. “Dooh its Paw-Ro”, nāk sa kyyh. § **12:13** Sahōnh hē ta wób sa mahang tamoo wād wāt doo, Korīn buuj mahang na-āāj tamoo wād wāt. Jāām hē dooh tadaab yb bä sa hä. Ta wób hä ti tadaab yyp. Ti hyb n'aa apāh dooh baad Paw-Ro kamahān sa hä ta wób red'oo. Bē mabaan bē hä ÿñ daab nayyp doo Paw-Ro baher'oot bä, tahād ky n'aa ej'ees. Nesaa do nado ti ji da hadoo do ji daab nayyp doo. ** **12:14** Korīn buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Paw-Ro taah hadoo. Dooh Paw-Ro karēn bä sa dajēē tagado bä. Takarēn tamasa sa hä, baad Jesus hä rah'yyb padēēk hyb n'aa. Sa yb hadoo Paw-Ro, ta hyb n'aa Jesus hä rah'yy kae dāk do hyb n'aa.

n'aa hahỹh

¹ Tamawoob nuu me däg hahỹ bë ŷ bahehëen doo. ŷ kajaa bä, sahõnh hë ky n'aa katep'aa do bë mahang hanäng doo, pawóp hë, tamawoob hë ta rod n'aa rahe'oot da te hub tado bä.* ² ŷ ab'aanh, pooj jé, pawóp nuu me däg bë ŷ bahehëen noo gó nesaa do moo boo bok do sa hã ŷ maher'ood wät doo. Ta ti moo hedoo doo, bë sahõnh hë na-ããj hë, ŷ maher'oot hahỹ da: Dooch da ŷ t'yyd mehĩn bä pooj jé du d'oo do nesaa do moo bok doo, ta wób na-ããj hỹ kã nesaa do moo bok doo. ³ Dooch da bë ŷ t'yyd mehĩn bä. Bë karën mäh, bë ŷ metëeh Kristo tado bä hã ŷ her'oot doo, bë nooh. Nahejooj nado Kristo bë wë. Hejooj né hë bë mahang. ⁴ Nahejooj doo gó b'aa kajatsëk do hã kepëem däg né paawä, ti awäd had'yyt hỹ kã P'op Hagä Do hejój hyb n'aa. Ti hadoo né hë ãã hã. Kristo nahejooj hã séd hã ãã h'yyb hedo né paawä, bë wë da ãã babok Kristo sii P'op Hagä Do hejój hyb n'aa. Bë wë ãã kajaa bä, ta hejój gó da ãã babok bë wë.†

⁵ Taw'ãäts hë bë ti bë hã hë bë kamety, bë hyb n'aa newë, Jesus hã bë h'yy kae bä heh'äät ub. Dooch g'eeh bë hapëe bä, Jesus Kristo bë h'yyb gó awät? Ta nehub tado bä bë hegãã bä, dooch Kristo hã h'yy ka'eeh do heh'äät do bë do bä. ⁶ Wyt ta maab hë bë hã ŷ gada, bë hapäh Jesus mejüü do heh'äät do ŷh.‡ ⁷ P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsëe, baad nadoo do bë moo nabok hyb n'aa. Dooch ãã ky n'aa ets'ëe bä ta tii, baad bë mahang ãã moo boo bok do ta wób rabaher'oot hyb n'aa. Dooch. Tii d' ãã wén ky n'aa etsëe, baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa. Ti né hë ti ãã karën doo. Dooch ŷ hyb n'aa p'eed bä, baad nadoo ãã moo boo bok doo, ta wób redoo bä. Jããm né hë ŷ karën, baad bë babok doo. ⁸ Tii d' ŷ

wén her'oot, dooh ãã haja bä baad hadoo do ãã geãm bä. Jããm hë ãã hajaa ãã moo bok baad hadoo do masa doo, kah'üüm do hanoo doo. ⁹ Tsebee gó ãã gadoo ãã nahejooj doo. Jããm hë ãã karën, baad Jesus hã bë h'yy ka'eeh. ãã ky n'aa etsëe bëeh, bë t'yyd kamehĩn hyb n'aa baad nadoo do hã, p'aa hënh baad ub bë babok hyb n'aa. ¹⁰ Hahỹ mo haja ŷh kerih do bë ŷ ma erih bë wë ŷ kajaa do pooj jé, bë wë ŷ kajaa bä kã, dooch hyb n'aa bë ŷ nabuuj gedoo pé hyb n'aa ky n'aa jawyk doo me, hã ŷ kan'oo däk doo me. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo ta ti ŷ ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ŷ moo wät hyb n'aa bë hã, bë h'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa. Hã ŷ tabanoo ta ti ta ky n'aa jaw'yyk do bë h'yyb tym gó hanäng do ŷ rejãã hyb n'aa nado.

Paw-Ro kedëe hõm do ky n'aa hahỹh

¹¹ Tagadëeg ub, wakän haa, bë tsebee. Taw'ãäts hë bë t'yyd kamehĩn baad nadoo do bë moo boo bok do hã. P'aa hënh baad hadoo do bë moo boo hỹ kã. Bë ky dahé hahỹ hã, bë ŷ ma erih do hã bë ŷ maher'oot do ta hã. Taw'ãäts hë séd bë h'yyb hedo. Taw'ãäts hë hanäm doo gó bë babok bë da hadoo do wë. Tii bä da P'op Hagä Doo, ta hanaa ji kamahän doo, ta hanaa ji h'yyb näm doo, awät da bë mahang.

¹² Taw'ãäts hë baad ub, hanäm doo gó bë edëe sahõnh hë bë da hadoo doo. ¹³ Sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong do bë rahyb n'aa esee.

¹⁴ ŷ karën, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym do bë h'yyb gó tabawät. ŷ karën ji P'op Hagä Do kamahän do sahõnh hë bë h'yyb gó tabawät. ŷ karën na-ããj hë séd hã ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do sahõnh hë bë h'yyb gó tabawät. Jããm hë kã.

* **13:1** Tii d' né ji bad'oo P'op Hagä Do kyy kerih do ji tamaher'oot, ta see ta da hadoo do taky n'aa tapa bä. Dew-Teronom 19.15 hã takerii däk tii. Dooch ji ky dahé bä sét hë her'ood bä. Jããm hë ji ky daheeh pawóp hë, tamawoob hë hadoo doo, te hub né hë ranoo bä ky n'aa katapaa do ky n'aa. Tii da P'op Hagä Do kyy kerih do wén mejüü, daap hë ji ky n'aa tapa mahänh ji da hadoo do. † **13:4** Korīn panang bä habong do wób raky sëm Paw-Ro. Dooch raky dahé bä. Nesaa do rakarën ramoo bok nä. Ti hyb takajaa do pooj jé Paw-Ro maher'oot sa hã. Pooj jé dó tat'yyd mehĩn né paawä, dooch da tat'yyd mehĩn wäd bä nabuj keh'üüm do sa hã. Kristo hejój gó Paw-Ro ky n'aa etyy da hỹ kã sa hã takajaa bä. ‡ **13:6** Korīn buuj wób ramejüü Paw-Ro metëeh Jesus mejüü do heh'äät do tado bä. Ti Paw-Ro mejüü sa daaj hë sa hã hë rakametyy rabahapäh hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae bä, Jesus hã rah'yy kanae bä. Jesus hã rah'yy kae bä tii bä rabahapäh Paw-Ro Jesus mejüü do heh'äät tii, Paw-Ro hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

Garata Jesus hã h'yy ka'eeh do Garata hãd nãng do panang bã habong do hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

¹ Jesus mejũũ do see ÿ ti hÿ Paw-Ro. Ajyy ÿ rasëew hõm do hyb n'aa nado Kristo mejũũ do see ÿ wén hado däk. Ajyy sa kyy gó nado tii. Jesus Kristo kyy gó né tii. P'op Hagä Do ta Yb, dejëp do mahang Jesus ganä wät hanoo do kyy gó na-ããj hë.

² Èr hÿÿj hedoo do pa ÿ habong do sa sii ÿ edëng bëeh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Garata hãj n'aa bã jé pad'yyt hë bë panang bã kahet'aa doo.

³ ÿ karën P'op Hagä Do èr Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë ky en'yyim bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'yyim. ⁴ Jesus né hë tii, P'op Hagä Do èr Yb karën doo da, ta daaj hë takan'oo däk dajëb hã, nesaa do èr moo bok do sãm, èr tabed'ëëp hyb n'aa, da hë Nesaa Do Yb mejũũ doo da habok doo da èr naboo bong hyb n'aa kä. ⁵ Taw'ããts hë P'op Hagä Do hã ji j'aa etsëe had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ããts hë.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem do ky n'aa hahÿÿh

⁶ ÿ hyb n'aa tón, nayyw hë né hë bë du doo do hyb n'aa bë beréd hõm P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa né hë bë wë taky enyym, bë tagadoo doo. Panyyg see bë ky dahé däg kãn. ⁷ Jesus panyyg hanãm do tii, ta wób sa noo né paawä, dooh panyyg hanãm do tado bã. Ta wób rakarën bë rawedii. Rakarën rah'ÿÿt Kristo ky n'aa hanãm doo. ⁸ Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hë jé ta see hadoo Jesus ky n'aa hanãm do ma metëëk doo, bë ãã ma met'ëëg wät do paa nadoo doo. ÿ tado bã paawä, ããs wë hã hana do tado bã paawä na-ããj hë ta see hã ma metëëk doo, ky n'aa kawas'ee däk da. ⁹ ÿ ab'aanh pooj jé bë ãã

maher'ood wät doo: Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hë jé ta see hadoo Kristo ky n'aa hanãm do bë tamaher'ood bã, pooj jé bë gadoo do nahadoo doo! Tabanesaa hënh hahõm do ti ma matëg oow.

¹⁰ Ta ti ÿ erih do hã wyt ta maab hë, dooh hã ÿ raj'aa etsë do jawén ÿ awäd bã. P'op Hagä Do ÿ taj'aa etsë ÿ karën. Ta wób ÿ karën ÿ h'yyb en'yyim g'eeh? Doo. Da hë ÿ karën nã bã paawä ta wób ÿ h'yyb enäw up, dooh Kristo karom ÿ do bã paawä.

¹¹ Baad bë ÿ maher'oot hahÿ wakãn haa: Kristo ky n'aa hanãm do bë ÿ ma met'ëëg wät doo, dooh ajyy sa hanaa tado bã.

¹² Doo ajyy tado bã hã ÿ tab'ëës do ta panyyg. Doo ÿ rama met'ëëg bã ta tii. Jesus Kristo né hë tii, ta ti metëëh do hã ÿÿ.

¹³ Bë ky n'aa napäh paa nyy da p'ooj ub Judah buuj ky n'aa jew'yyk do mejũũ doo da ÿ bawäd wät. Bë ky n'aa napäh nyy da tak'ëp ÿ paa rejãã P'op Hagä Do karapee, Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Bë ky n'aa napäh na-ããj hë tak'ëp ÿ karën paawä Kristo hã h'yy ka'eeh do ÿ gawats'iik ti noo gó. ¹⁴ Tak'ëp paa ÿ ma kamet'ëëg wät Judah buuj ky n'aa jew'yyk doo, baad paa ÿ ky daheeh. Ti hyb n'aa ÿ akog bong paa hajök Judah buuj nemon ÿÿ ma kamet'ëëk doo. Tak'ëp paa ÿ karën ÿ ky daheeh sahõnh hë ãã wahë makũ metëëk do hã. ¹⁵⁻¹⁶ Tii bã kä, tii da né hë ÿ bawäd né paawä, P'op Hagä Do metä wät hã ÿ ta T'aah, ÿ tah'yy gan'yyh ta hã tan'oo bã, Judah buuj nadoo do hã ta ky n'aa ÿ maher'oot hyb n'aa. P'ooj ub, ãn ÿ wog gó ÿ basuun nã bã, tsyt hë ÿ P'op Hagä Do asëew däk. Taky enyym do hyb n'aa hã ÿÿ, nes'aa né paawä ÿÿ, hã ÿ tabanoo ta wë ÿ moo wät hyb n'aa. Tii bã, ta T'aah hã ÿ tametëëh P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó, dooh ÿ eaaj bã ajyy sa hã nyy d' ÿ bad'oo. ¹⁷ Doo na-ããj hë Jerusarënh hënh ÿ ahõm bã, pój ÿÿ jé Jesus mejũũ do rabahado padëëk do sa wë ÿ beanh hyb n'aa paawä. Doo. Nayyw hë ÿ bahõm paa Arab hãd nãng do hãj n'aa hënh. Ta jawén, tii b' naa Damas-Ko panang hënh ÿ babaaj hõm kãn.

¹⁸ Tii bã kä, tamawoob hë ta baab jawén paa bã, Jerusarënh hënh ÿ bahõm kãn, Peed

* **1:19** Tsijaag, Jesus hÿÿj. Sét hë sa ÿÿn.

ÿ baheg'ääs hyb n'aa. 15 ta äh ta pa ÿ baym. 19 Ta tii bä na-ääj hē ÿ bahapäh Tsijaag, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hÿÿj.* Jesus mejüü do wób, dooh ÿ hapëë bä ti noo gó. 20 P'op Hagä Do matym gó bë ÿ maher'oot: Te hub né hē hahÿ ÿ erih doo. Dooh ÿ noo kanesa bä. 21 Ta jawén ÿ bahöm kån Siriija, Siris häd enäh do sa häj n'aa hēnh. 22 Kristo hä h'yy ka'eeh do Judah buuj häj n'aa bä, jé pad'yyt hē sa panang hēnh rakahet'aa doo, dooh ÿ rahapëë nä bä ti noo gó. 23 Jääm hē hahÿ ÿ raky n'aa napäh. Hahÿÿ d' sa kyyh: "Aj'yy p'ooj ub ää tarahejää doo, hÿÿ kä tama met'ëëg kån Kristo ky n'aa p'ooj ub takarēn do tagawats'iik do paah", näk mä sa kyyh. 24 Ta ti ÿ raky n'aa napäh bä, P'op Hagä Do raj'aa etsē hēp ÿ n'aa.

2

1 Ti m', 14 ta baab jawén paa bä, p'aa hēnh Jerusarēnh hēnh ÿ bahöm. Béh-Nabéh sii ÿ bahöm. Tiit ÿ mahüüm si ÿÿ. 2 T'ii hēnh ÿ wén hōm, P'op Hagä Do metëëh hyb n'aa taw'ääts hē né hē ÿ bahöm. Ta tii bä ÿ ats'yyt Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ky n'aa näng doo, ÿ maher'oot hyb n'aa sa hä nyy da Kristo ky n'aa hanäm do Judah buuj nadoo do hä ÿ ma mehet'ëëk doo. ÿ wén maher'oot, ÿ karēn ÿ baheg'ääs séd rah'yyb hedo bä hä ÿÿ, ÿ ma mehet'ëëk do hä. Séd rah'yyb nahedo bä paawä ÿ ma mehet'ëëk do hä, daap paawä tii bä ÿ ma met'ëëg wät doo, da hē ÿ ma metëëk do na-ääj hē, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób ÿ da raky sēm do hyb n'aa ta ti raky n'aa napäh bä. 3 Séd hä sa wahē n'aa hedoo do rah'yyb hedoo né hē hä ÿÿ, ÿ ma mehet'ëëk do hä. Dooh ēnh ramejō bä Tiit, t'ii hēnh si ÿ hewäd nä doo, ta masuuj noo byyh kahōg hōm bä, Judah buuj nado né paawä. 4 Ta wób ti tii d' karēn paawä tabad'oo. Jesus hä h'yy ka'eeh do oow né tii. Èr mahang rakamekuuj bong rabaheg'ääs hyb n'aa nyy da Kristo Jesus hyb n'aa, dooh sa ky n'aa jaw'yyk do èr jeÿÿm wäd bä, neÿÿm doo gó èr wén boo kån. Rakarēn paawä p'aa hēnh sa ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji bawät. Rakarēn paawä sa ky n'aa jaw'yyk do karom hadoo ji bahado däk p'aa hēnh. 5 Tii d' rakarēn né paawä, dooh tabad'op hē ää ky dahé bä

sa kyyh, bë hyb n'aa, Kristo ky n'aa hanäm doo, baad hadoo doo, baad tabenyww däk hyb n'aa, ta panyyg kamanekuuj däk hyb n'aa.

6 Jerusarēnh bä Jesus hä h'yy ka'eeh do mahang rahyb n'aa jew'yyk do sa hä, sa wahē n'aa ky n'aa näng do sa hä, baad ub ÿ ma mehet'ëëk doo. Dooh ÿ ma mehet'ëëk do jó ramejüü péh. (Ta ti ÿ her'ood né paawä, dooh ÿ ky s'üüd bä sa hä Jesus sii rababok do paa hyb n'aa. Séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo. Ky n'aa etsëeh doo, ky n'aa nets'äs do na-ääj hē tagadoo.) 7 Dooh né hē ÿ ma mehet'ëëk do jó ramejüü péh, ÿ hanäng. Rahapäh, hä ÿ P'op Hagä Do anoo, Kristo ky n'aa hanäm do ÿ ma metëëk hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa mahang, Peed hä tabanoo do hadoo Judah buuj mahang tama metëëk hyb n'aa. 8 P'op Hagä Doo, Peed tahej'oonh doo, Judah buuj mahang Jesus mejüü do tabahadoo hyb n'aa, ÿ na-ääj né hē tahej'oonh Judah buuj nadoo do sa mahang Jesus mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa, rabahapäh. 9 Ti m', Tsijaag, Peed, Jowāw daheeh, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa enäh doo, rabahapäh bä nyy da P'op Hagä Do ÿ tasëew hōm tsyt hē, Judah buuj nadoo do mahang ÿ moo wät hyb n'aa, Béh-Nabéh daheeh ÿ ragadoo sa h'yyb hataa ää bahado däk hyb n'aa kä. Sa moo hub me ää redëng tii bä, ää ragadoo rametëëh hyb n'aa ta tii hä. Sa sii ää kaner'oot noo gó, baad ub sa hä Judah buuj nadoo do mahang ÿ Béh-Nabéh daheeh ää moo bok hyb n'aa. Ti nuuj jé Judah buuj mahang ramoo bok tii. 10 Dooh ää hä ramejō bä. Jääm hē ää hä retsëë, Jesus hä h'yy ka'eeh do kas'uut do Jerusarēnh panang bä habong do ää hyb n'aa esee hyb n'aa, ää masa hyb n'aa. Tii d' né da tak'öp ÿ karēn up ÿ bad'oo.

11 Än-Tijoka panang bä ää wē Peed baheg'ääs noo gó, Peed ÿ nabuuj gedoo baad nadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. 12 Pooj jé dó baad Peed awa had'yyt hē Jesus hä h'yy ka'eeh do Judah buuj nadoo do sa sii. Tii bä kä, Än-Tijoka bä rakajaa ajyy Tsijaag hep'ëëh doo. Ti m' ta ti ajyy rakajaa bä kä, dawē hä Peed bawäd däk Judah buuj nadoo do sa mahänh. Dooh sa sii tawa wäd bä,

Judah buuj wób ji masuuj noo byyh kahök do hä ky kah'üüm do tajeÿÿm do hyb n'aa.*
 13 Tii bä Judah buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do ta tii bä habong doo, Peed mo n'aa me rabadoo däk na-ããj hë. J'ooj madäk doo me ti noo gó Peed bad'oo doo da tii d' na-ããj hë rabad'oo. Dawë hä rababoo däk Judah buuj nadoo do sa hÿÿj hedoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahãnh.† Béh-Nabéh sii hë sa h'yyb hata däg ti noo gó.

14 Ti m', dooh baad hadoo doo, Kristo ky n'aa hanäm do metëeh doo da raboo boo bä ÿ bahapäh bä, sa hÿÿj hedoo do raty n'aa gesygg däk‡ ÿ bahapäh bä, sahõnh hë sa matym gó Peed hä ÿ ky hadoo: “Judah buuj né paawä õm, Judah buuj nadoo doo da mabawäd däk. Meréd hõm Judah buuj raky n'aa jaw'yyk doo. H'ëed hyb n'aa hÿÿ kä, mabad'oo do hä, makarën mamejüü Judah buuj nadoo do ër hÿÿj ky n'aa hedoo doo, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ragadoo sa hä magadoo hyb n'aa, õm né heréd hõm paawä tii?§ 15 Te hub né hë, Judah buuj taah ër bahadoo do hyb n'aa Judah buuj né hë ëer. Dooh ta wób, baad nadoo do moo heb'oooh do ër ado bä.** 16 Dooh né paawä baad nadoo do moo heb'oooh do ër ado bä paawä, ër hapäh, jããm hë Jesus Kristo hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk P'op Hagä Do matym gó. Jããm hë Jesus hyb n'aa ji tagadoo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado bä. Èr na-ããj hë, Judah

buuj, Kristo Jesus hä ër h'yy kae däk baad ër bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, ër tagadoo hyb n'aa. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hä ër daab yb wäd bä. Dooh hajaa pé baad tabahado däk P'op Hagä Do matym gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do taky daheeh do hyb n'aa. 17 Hÿÿ kä, ëer, Judah buuj hedoo doo, Kristo hyb n'aa kä ër karën do hyb n'aa baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó, baad nadoo do moo heb'oooh do ër bahado däk Judah buuj nadoo do nemuun, näk ër buuj wób. Nyy d' rahanäng pé ta tii? Kristo hyb n'aa g'eeh nesaa do moo heb'oooh do ër bahado däk? Dooh. Dooh tii d' tado bä! 18 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ji bahadoo, p'aa hënh ji du do bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä ji daab yb bä, pooj jé ji eréd hõm doo.†† 19 Dooh taw'ããts hë tado bä p'aa hënh ÿ du do bä ÿ daap yyp Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do dajëb hä ji taky n'aa etyy do hyb n'aa, ÿ paa dajëb wät hadoo ta hä.‡‡ Hÿÿ kä, tamanejõ wät do hyb n'aa hä ÿÿ, ÿ hajaa P'op Hagä Do karën doo da ÿ bawät. 20 Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé ti ta ky n'aa jaw'yyk do hä ÿ paa dajëb wät do hadoo ÿ baher'oot bä: Kristo sii ÿ kepëem däk do hadoo b'aa kajatsëk do hä tadajëp noo gó. Gawatsig hõm pooj jé ÿ bawät do paah. Kristo ti hÿÿ kä hëp ÿÿ gó hawät doo. Da hë, badäk hahÿÿ bä ÿ bawät nä bä, ÿ h'yy kae had'yyt hë P'op Hagä Do T'aah hä,

* 2:12 Ti noo gó, Judah buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do wób ramejüü Judah buuj nadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm, jããm hë tii bä P'op Hagä Do gadoo Judah buuj nadoo do red'oo do hyb n'aa. Judah buuj wób, Jesus hä h'yy ka'eeh doo, tii da ramejüü Judah buuj nadoo do rabad'oo, Judah buuj wób Jesus hä h'yy kana'eeh do rajeÿÿm do hyb n'aa. Sa hä rawén jeÿÿm, ta ti rarejãã sa ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh doo. † 2:13 Ti noo gó, jããm hë Judah buuj rabawa Judah buuj nadoo do sa sii, Judah buuj nadoo do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm bä. Tii da né sa ky n'aa jaw'yyk do mejüü. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang dooh tii d' tahado wäd bä. Séd gó ji P'op Hagä Do gadoo Jesus hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hë né hë paawä Judah buuj nadoo do sii Peed bawa. Ta tii bä heg'ããs do Peed raky n'aa her'oot ta wób sa hä Peed jeÿÿm. Ti hyb n'aa dooh takarën bä Judah buuj nadoo do sii tawa bä heg'ããs do sa matym gó. Ti hyb n'aa tsyt hë tabawäd däk, tahapëë né paawä dooh ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa ji P'op Hagä Do gadoo. ‡ 2:14 Rawén ty n'aa ges'yyk, dooh Garata häj n'aa buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh kehõg bä. Ti hadoo né hë P'op Hagä Do gadoo na-ããj hë sa hä Peed hapëë né paawä, ta ty n'aa ges'yyk ta sii wa do paah, ta wób tajeÿÿm do hyb n'aa. J'ooj madäk do ta h'yyb. § 2:14 Dooh né paawä Peed her'ood bä Judah buuj nadoo do sa hä sa masuuj noo byyh ragehõg hõm hyb n'aa, tii d' tahanäng pé dawëë tabawäd däk do sa mahãnh, Judah buuj wób rakajaa bä. ** 2:15 Judah buuj ramaneëenh ta wób “baad nadoo do moo heb'oooh doo”, sa ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do hyb n'aa. †† 2:18 Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: P'aa hënh ji daab yb bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hä, ta ti ji eréd wät do jawén paa bä, tii bä né hë nesaa do moo heb'oooh do ji bahado däk né hë, ji nahajaa do hyb n'aa sahõnh hë ji ky dahé bä. Dooh Jesus hä ji daap yyp do hyb n'aa tado bä nesaa do moo heb'oooh do ji hado bä. ‡‡ 2:19 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejõ wäd bä ji hä Paw-Ro hanäng péh.

hã ÿ kamahãn do hã, hëp ÿ n'aa dajëp do hã. §§ 21 Jããm hë P'op Hagã Do ër wë taky ennyym do hyb n'aa baad ër wén hado däk ta matym gó. Dooh ÿ ty n'aa gesyyg bã ta tii. Ta ti ÿ wén her'oot, ji haja bã paawã baad ji bahado däk P'op Hagã Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, tii bã daap paawã Kristo dajëp!", nãng mã ÿ Peed hã.

3

1 H'yy ganahoot nã do hadoo bëeh, Garata buuj! Tak'ëp bë rawad'ii bong bë wén nahapëë wät baad hadoo doo! Jaa bë hã wadii? Baad ub né paa bë ÿ ma met'ëëg wät Jesus Kristo ky n'aa b'aa, kajatsëk do hã ji hyb n'aa dajëp doo. 2 Sét ub ti ÿ eanh bë hã hÿÿ kã: P'op Hagã Do anoo bë hã ta Sahee, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa g'eeh, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ky n'aa bë maa napäh noo gó? 3 Tak'ëp bë h'yy ganahoot? Bë du do däk noo gó Kristo hã bë h'yy ka'eeh doo, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagã Do Sahee bë wén gadoo. Ta Sahee bë tah'yyb mahũm. Bë karën apäh hÿÿ kã bë daaj hë bë hajaa doo me bë bahajaa pooj jé bë du doo doo? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã g'eeh bë karën bë daap yyp hÿÿ kã? 4 Hajõng baad hadoo do bë bahapäh paa bë mahang. Daap hë g'eeh ta ti bë hã? ÿ karën paawã bë bahapäh, dooh daap hë tado bã.* 5 Wyt ta maab hë, ta Sahee P'op Hagã Do wén noo bë hã, hanãm do tawén pehuunh bë mahang, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa tado bã.

6 Bë hyb n'aa newë Abaraãm bad'oo doo. P'op Hagã Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado däk paa P'op Hagã Do matym gó.† 7 Ti hyb n'aa kã, tii d' h'yy ka'eeh doo, Abaraãm karapee kã.‡ 8 P'ooj ub P'op Hagã Do kyy kerih do hã

kaher'ood däk paah, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sii hë da baad rabahado padëëk da P'op Hagã Do matym gó. Hahÿÿ da Kristo ky n'aa hanãm do P'op Hagã Do kyy kerih do her'oot paa Abaraãm hã: "A hyb n'aa né da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do ky n'aa kedëng da",§ nãng kerih doo. 9 Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh do tii, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ragadoo da Abaraãm hã P'op Hagã Do ky n'aa edëng do paah.

10 Tii d' nado sahõnh hë tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hã daab 'yyp doo. Ky n'aa kawas'ee däk tii. Tii d' né hë P'op Hagã Do kyy kerih do her'oot ti ky n'aa: "Ky n'aa kawas'ee däk sahõnh hë ajyy, ÿÿj, sét né paawã resõõts bã sahõnh hë P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk doo gó kerih do mahang. Sét nuu me né paawã resõõts hõm bã, raky n'aa kawas'ee däk da",** nãng kerih doo. 11 Ti hyb n'aa, wyt ta maab hë, dooh baad ji bahado däk P'op Hagã Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do hã ji daap yyp do hyb n'aa. Ti né hë ti P'op Hagã Do kyy kerih do her'oot doo. Hahÿÿ da takerii däk ta ti ky n'aa: "Jããm hë edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagã Do matym gó",†† nãng kerih doo. 12 Hÿÿ kã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji moo wät doo, dooh ji h'yy ka'eeh do tado bã. Ramoo bok do hã radaab yyp ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh kar'ëën doo. Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagã Do kyy kerih doo gó ta ti ky n'aa: "Jé hahÿÿ hã kamejũũ do moo wät doo, edëb né paawã da ta hyb n'aa."‡‡

13 Èr paa ky n'aa kawas'ee däk Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ër nahajaa do hyb n'aa ër ky dahé bã. Tii bã kã, ër Kristo bedëëb wät ër ky n'aa kawas'ee däk do mahãnh. Ta hã tabadãng ër ky n'aa kawas'ee däk do Kristo an'oo bã, ër hã

§§ 2:20 Ti hadoo ër hã na-ããj hë. Paw-Ro bawät do hã ër tametëeh nyy da taw'ãäts hë ër sahõnh hë ër babok. * 3:4 Dooh ji hapëë bã baad ub nyy d' tahanãng pé tég nad'ëed is do 4 hã kerih doo. Sét né paawã Gereg kyyh, pawóp hë ta ky n'aa ta see pé noo gó. Hahÿÿ da na-ããj hë tahajaa ji erii bã: "Daap hë g'eeh tak'ëp bë ahob wät doo, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë rarejãã noo gó? ÿ karën paawã bë bahapäh, dooh daap hë tado bã bë ahoop do paah." † 3:6 Genesis 15.6 ‡ 3:7 Abaraãm karapee, P'op Hagã Do karapee, Isaraéw buuj sa hã. Ti hyb n'aa jé h'yy ka'eeh do tii, P'op Hagã Do karapee heh'ãät doo, Paw-Ro wén nãng. § 3:8 Genesis 12.3, 18.18, 22.18 ** 3:10 Dew-Teronom 27.26 †† 3:11 Habakuk 2.4 ‡‡ 3:12 Rewitikos 18.5

tanadëe wät hyb n'aa. Ër hyb n'aa Kristo ky n'aa kawas'ee däk paa ÿ wén näng, hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa ta ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee däk da sahõnh hë b'aa hã sa kamag padëek doo”, §§ näng kerih doo. ¹⁴ Ër ky n'aa kawasee do mahãnh ër Kristo Jesus bedëeb wät do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do na-ããj hë ragadoo hÿÿ kä Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng doo. Hÿÿ kä, ër sahõnh hë, ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa ër gadoo P'op Hagä Do Sahee taky n'aa enooh do paah.

¹⁵ Kaner'oot do ky n'aa jaw'yyk doo gó bë ÿ maher'oot Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa, wakãn haa. Sa da hadoo do sii rakaner'ood bã, ramoo boo bã kerih do rakaner'oot do heen n'aa, sa häd ta hã raberih bã hyb n'aa jewyk do sa matym gó, tii bã dooh hajaa pé ta ti tahÿÿd bã. Dooh na-ããj hë ta jawén sa see haja bã kaner'oot do heen n'aa hã taberih nã ta ky n'aa papuuj, pooj jé, ta da hadoo do sii rakaner'oot do bód nadoo doo. Ti hadoo Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hã.*** ¹⁶ Abaraãm hã, ta panaa hã na-ããj hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah, ta hyb n'aa sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do raky n'aa kedëng. Dooh paa P'op Hagä Do ky dëe bã hajök do ta panaa sa hyb n'aa, ta ti taky n'aa enooh doo. Sét hë ta panaa hyb n'aa taky däng.††† Kristo né hë ti sét hadoo do Abaraãm panaa, ta hyb n'aa ji wén ky n'aa kedëng. ¹⁷ Hahÿÿ d' ti ÿ hanäng péh, dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa hahÿÿt pé ÿ noo bã: Abaraãm sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paah. Baad P'op Hagä Do ky däng ta hã. Taky däng ta hã, dooh taky kahÿÿd bã ta hã taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk doo, 430 ta baab jawén paa bã Mosees hã kan'oo däk doo, dooh tahaja bã tahÿÿd bã pooj jé Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. ¹⁸ Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ër wë tatabëej bã paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, ji haja bã paawä tii, tii bã dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tado wäd bã. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa né hë Abaraãm gadoo P'op Hagä Do ky n'aa

edëng do ta hã. P'op Hagä Do wén ky n'aa edëng Abaraãm, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa ta hã.

¹⁹ Tii d' tado bã, h'ëed hyb n'aa g'eeh takan'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo? Tawén kan'oo däk, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa paawä. Takan'oo däk dó, Kristo, Abaraãm panaa, kanajaa nã bã. Ti panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. P'op Hagä Do anoo paa ta ky n'aa jaw'yyk do ããs sa hã, Mosees hã raban'oo däk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod Isaraéw buuj sa wë, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë na-ããj hë ti Mosees. ²⁰ Hÿÿ kä, sét hë tado bã, ta daaj hë taky n'aa enooh doo, dooh ji hyb n'aa karën pé ji ky n'aa rod. Sét ub né hë P'op Hagä Doo, ta daaj hë Abaraãm hã tamaher'oot do ta hã taky n'aa enooh doo.

²¹ Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do h'yy kawareem g'eeh pooj jé taky n'aa enooh do paa hã? Dooh! Dooh ta hã tah'yy kawareem bã. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do haja bã paawä ji edëb had'yyt do ji hã tan'oo bã, tii bã kä baad ër bahado däg né hë paawä P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ër ky daheeh do hyb n'aa. ²² Dooh né hë tahaja bã ta tii. P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot, nesaa do ji h'yyb gó ji karën do ji hã tamejõ had'yyt hë. Ti hyb n'aa, jããm hë Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji gadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

²³ Kristo ewäd hyng do pooj jé, ti nuuj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ãã tamoo masoo hadoo. ãã tadewäts bëeh hadoo. ãã tahag'ããs ti nuuj jé, tób rayd ragadahew'ëes do hagä n'aa tabad'oo doo da, P'op Hagä Do ër hã tametëeh bã kä Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä hÿÿ kä, baad ji bahado däk ta matym gó. ²⁴ Kristo ewäd hyng do pooj jé, ãã hagä n'aa hadoo ti nuuj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ãã moo nabok hyb n'aa. Hÿÿ kä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa, baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ²⁵ Hÿÿ kä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä, Kristo hã ër daap yyp do hyb n'aa kä, dooh hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tahagãã wäd bã.

§§ 3:13 Dew-Teronom 21.23 *** 3:15 Dooh kah'ÿÿt pé tii. Dooh ta bahãnh hanoo péh. ††† 3:16 Genesis 12.7, 13.15, 24.7

²⁶ Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do taah bë sahõnh hẽ, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Séd bë h'yyb hedo däk hỹỹ kä Kristo Jesus hã. ²⁷ Bẽ nu kemuun bong bã séd hã bë h'yy kata däk hyb n'aa Kristo sii, Kristo hadoo bë bahado däk hỹỹ kä. ²⁸ Séd uuh had'yyt ẽr hỹỹ kä Kristo Jesus hã ẽr h'yy kata däk do hyb n'aa: Judah buuj ji do bã, Judah buuj nadoo do ji do bã, sa kariw n'aa ji do bã, sa karom ji do bã, aj'yy ji do bã, ỹnh ji do bã na-ããj hẽ. Séd uuh had'yyt né hẽ ji. ²⁹ Kristo karapee bë bahado däk do hyb n'aa, Abaraãm panaa heh'ãät hadoo bë bahado däk. Ti hyb n'aa Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa tabës hỹỹ kä bë hã.

4

¹ Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'oot ji hã tabës do ky n'aa: Ji t'aah, sahõnh hẽ ta yb ma gadoo do pan'aa, sa karom bahãnh nado ta karapee noo gó, sahõnh hẽ ta yb ma ta ma hado dæg né paawä ta jawén. ² Ta yb ky däng do noo gó kanajaa nä bã, ta hagä n'aa mejũũ ta t'aah hã ti nuuj jé. Ta ma tagadoo do pan'aa ti nuuj jé hag'ããs do hã taky daheeh. Dooh ta t'aah haja bã tah'yy karẽn do tamoo wäd bã. ³ Ti hadoo ẽr hã. Kristo ẽr tabed'ëep do pooj jé, karapee t'aah hadoo ẽer. Badäk hahỹỹ hã nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ẽp ẽr hã tamejũũ ti noo gó. Ta ti kamejũũ do karom hadoo nä ẽer ti noo gó. ⁴ Tii bã kä, P'op Hagä Do ky däng do noo gó kajaa bã kä, P'op Hagä Do mejũũ ta T'aah. Ỹnh nãng, ji da tabahadoo hyb n'aa. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo bã tabenãng, ⁵ ãã tabed'ëep hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ky n'aa kawas'ee däk do paah, P'op Hagä Do taah ẽr bahadoo hyb n'aa kä. ⁶ P'op Hagä Do taah ẽr bahadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do mejũũ ta T'aah Sahee ẽr h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Ti né hẽ, ta Sahee an'oo bã, "Ee" P'op Hagä Do ẽr maneëenh hyb n'aa. ⁷ Ti hyb n'aa kä, dooh ji hã mejũũ do karom mahado wäd bã. P'op Hagä Do t'aah kä õm. Ta t'aah mabahado däk do hyb n'aa,

sahõnh hẽ ta taah sa hã tabanoo doo, a hã da tabanoo na-ããj hẽ.

⁸ Pooj jé, P'op Hagä Do bë nahapäh nä bã, bë h'yy kaha'eeh do sa karom hadoo paa bëeh, P'op Hagä Do nado né paawä ta tii. ⁹ Hỹỹ kä, P'op Hagä Do bë hapäh hyb n'aa bë h'yyb gó, (bẽ P'op Hagä Do hapäh do hyb n'aa ỹ hanãng), h'ëed hyb n'aa p'aa hẽnh bë h'yy kawareem ta ti ky n'aa jaw'yyk do nahejoonh doo, daap hadoo do wẽ? Bẽ karẽn apäh ta ti hedoo do bë tamejũũ p'aa hẽnh, p'ooj ub bë babok doo da? ¹⁰ Tsytt hẽ dæg bë basëew däk ta ãh, bë daaj hẽ bë tayy hyb n'aa. Kamarab heen n'aa bë teb'ëes, ji joom ji ataa do hedoo do heen n'aa bë teb'ëes, tsytt hẽ dæg bë basëew däk ta see pé noo gó ta baab.* ¹¹ Bẽ ỹ hyb n'aa tón! Daap hẽ apäh ỹ ma met'ëeg wät Kristo ky n'aa bë mahang?

¹² Tak'ẽp ỹ betsëe bë hã, wakãn haa, ỹ bad'oo doo da taw'ãäts hẽ bë bad'oo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ỹ daab yb wäd bã. Pooj jé ta tii hã bë daab nayyp do hado däk ỹh.

Pooj jé baad ỹ bë gadoo. ¹³ Bẽ hapäh né hẽ, ỹ nahëe nãng do hyb n'aa ti noo gó bë häj n'aa bã ỹ bewäd nä. Ti noo gó né hẽ pooj jé bë ỹ maher'ood wät Kristo ky n'aa hanãm doo. ¹⁴ Nahäh ỹ taw'ãäts hẽ nado né paawä bë hã ti noo gó, dooh né paa ỹ bë ty n'aa gesyyg bã. Baad ỹ bë gadoo ti noo gó. P'op Hagä Do ããs bë gadoo doo da ỹ bë gadoo paah. Kristo Jesus bë gadoo doo da ỹ bë gadoo paah. ¹⁵ Tak'ẽp bë tsebé ti noo gó. H'ëed hyb n'aa bë tsanebee bong? Ti noo gó, bë haja bã paawä, bë matym sii hẽ bë ado nyyh paawä hã ỹ bë banoo hyb n'aa. ¹⁶ Bẽ hã, bë majĩ hado däk g'eeh ỹ hỹỹ kä, baad hadoo do bë ỹ maher'oot do hyb n'aa?

¹⁷ Tak'ẽp né paawä nanãng ma matëg oow bë rah'yyb en'yym bë gadoo hyb n'aa sa hã, dooh bë hyb n'aa tado bã bë rah'yyb en'yym doo. Rakarẽn paawä bë hyb n'aa wareem ỹh, sa hã bë h'yyb en'yym hyb n'aa, sa hã bë maa newëe hyb n'aa kä. ¹⁸ Taw'ãäts hẽ had'yyt hẽ ji rah'yyb en'yym doo, baad hadoo do hyb n'aa tado bã tii. Hỹỹ kä, bë mahang ỹ badoh bã, bë an'oo manä baad nadoo do jawén bë rah'yyb

* **4:10** Ta ti hedoo do rateb'ëes do hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo red'oo.

en'yym doo. ¹⁹ Tah haa hadoo do ŷ kamahñn doo, ŷŷnh ajñn benyy dæg bã ta mahŷŷnh do tahoop doo da, p'aa hñnh ŷ bahoop bê hyb n'aa, Kristo bawäd wät doo da bê baboo däk bã kä. ²⁰ Dooh ŷ haja bã bê wë ŷ ahöm bã, ti hadoo né hñ ŷ karñn paawä bê wë ŷ bahöm, baad bê sii ŷ ber'oot hyb n'aa. Ta ti ŷ wén her'oot, dooh ŷ hapëë wäd bã nyy d' ŷ bad'oo bê hä.

²¹ Bëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyc do bê hä mejüü kar'ëeh doo, bê hä ŷ eanh hahŷŷh: Dooh bê hapëë bã Mosees ky n'aa jaw'yyc do her'oot doo? ²² Pawóp mä Abaraãm taah, näng kerih do hä. Ta ŷŷm karom Agah häd näng do sii ta t'aah seeh, ta ŷŷm heh'äät do Sarah häd näng do sii ta t'aah seeh. ²³ Ta ŷŷm karom sii tawén eta däk, ta ŷŷm karom hä ta t'aah wén nyy däk, nyy d' rabad'oo sa daaj hñ rahyb n'aa newë däk do hyb n'aa. Ta ŷŷm heh'äät do sii tawén eta däk, tii da P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa hyb n'aa ta hä.

²⁴ Ta ti ky n'aa gó tahajaa ji ma met'ëeg bã. Pawóp hñ hadoo do ŷŷj, Agah, Sarah, pawóp hñ hadoo pé P'op Hagä Do sa sii kaner'ood däk do hadoo, Abaraãm sii, Mosees sii kaner'ood däk doo. Waëë Sinaih häd näng doo bã ta ky n'aa jaw'yyc do sa hä tanoo doo, Agah hadoo tii. Sahñnh hñ Sinaih bã kanoo do hä daap yyp doo, tak'ëp rabahoop kamejüü doo. ²⁵ Agah, waëë Sinaih häd näng do hadoo, Arab häj n'aa bã hahäng doo. Agah hadoo Jerusarñnh panang da hñ. Agah, Agah panaa tak'ëp sa hä ramejüü do rahoop doo da paah, Jerusarñnh buuj da hñ rahoop tak'ëp kamejüü doo. Sa karom hadoo Jerusarñnh buuj. ²⁶ Hŷŷ kä, Jerusarñnh hŷ pong jé hana doo, † Sarah, kamanejüü do nahoop do hadoo tii. Jerusarñnh hŷ pong jé hana do karapee ëer, Kristo hä h'yy ka'eeh doo. Dooh kamejüü do er ahob bã. ²⁷ Ti ky n'aa né hñ P'op Hagä

Do kyy kerih doo gó kerii däk. Hahŷŷ da takerih:

“H'yy gadajaa da òm, ŷŷnh netaah doo, taah nanäng doo.

Tsebee gó mageëeh, òm ajñn mahŷŷj nahoop doo.

H'yy gadajaa da, tsebee ŷ wén näng, ta bahñnh hajök do ŷŷnh reréd hñm do taah.

Dooh denaa hñ ŷŷnh patug näng do taah.” ‡

²⁸ Ti hyb n'aa kä, bëeh, wakñn haa hedoo doo, Isak hadoo bëeh, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tabenäng doo. P'op Hagä Do taah bê wén hado däk, Abaraãm hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky bajawaa hyb n'aa. ²⁹ P'ooj ub, Abaraãm t'aah Agah sii, nyy d' rabad'oo sa daaj hñ rahyb n'aa newë däk do hyb n'aa henäng doo, Is-maéw, rejä wät ta t'aah Sarah sii P'op Hagä Do Sahee ky gabuuj gó henäng doo. Ti hadoo da hñ. Mosees ky n'aa jaw'yyc do hä daap yyp do er rarejäã, P'op Hagä Do Sahee er h'yyb gó hanäng doo. ³⁰ Hŷŷ kä, hahŷŷ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa: “Mah'eed hñm ŷŷnh karom ta t'aah daheeh. Dooh ŷŷnh karom t'aah gado bã ta yb hanaa ta ŷŷm heh'äät do t'aah nemuun”, § näng kerih doo. ** ³¹ Ti hyb n'aa wakñn haa, tak'ëp ta hä kamejüü do taah nado ëer. †† Baad hawät do taah, kamanejüü do nahoop do taah ëer. ‡‡

5

¹ Kristo er tabed'ëep tak'ëp er hä kamejüü do er ahoop do mahñnh, baad er babok hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa bê an'oo manä ta see hä bê rah'yyb mahüüm. Bê gado manä tak'ëp kamejüü do rakarñn bã p'aa hñnh bê gadoo.

² Bê hyb n'aa matakä bê ŷ maher'oot doo! ŷŷh, Paw-Ro, baad bê ŷ maher'oot

† **4:26** Jesus Kristo hä h'yy ka'eeh do ky n'aa né hñ tii. Jé Kristo hä h'yy ka'eeh doo, dooh tahob wäd bã ky n'aa jaw'yyc do tak'ëp kamejüü doo. ‡ **4:27** Isajas 54.1 hä takerii däk ta tii. Hahŷŷ d' kerih do hanäng péh: ŷŷnh reréd hñm do taah, Jesus hä h'yy ka'eeh do hadoo. Hajöõ däk tii. ŷŷnh patug näng do taah, Mosees ky n'aa jaw'yyc do hä ky dah'eeh do hadoo. Dooh Jesus hä rah'yy kae bã tii. Hajök Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyc do hä ky dah'eeh do bahñnh. § **4:30** Genesis 21.10 ** **4:30** P'ooj ub, Agah, Is-maéw daheeh sa ky n'aa ta ti kerih doo. Ta ti ky n'aa

gó Paw-Ro pes'ääp ma matëg oow sa mahang habong doo, Mosees ky n'aa jaw'yyc do sa hä karñn mejüü doo. Dooh ta ti hedoo do ji gado bã ji mahang, tahanäng péh. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragado da tii. †† **4:31** Tak'ëp Mosees ky n'aa jaw'yyc do mejüü do nado ëer, tahanäng pé tii. ‡‡ **4:31** P'op Hagä Do taah er hado däk, ta hä er h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tahanäng pé tii. Er tawén gadoo, tak'ëp er wë taky enyym do hyb n'aa, nes'aa né paawä ëer.

hahÿÿh: Masuuj noo byyh kahög hõm do bë gado bã, daap hẽ da bë hã tii bã Kristo ji hyb n'aa dajëp doo. ³ Sahõnh hẽ ajyy sa masuuj noo byyh kahög hõm do gadoo do sa hã ÿ ab'aanh ÿ maher'ood wät doo: Ta ti bë gado bã, kamejõ däk bë hã tii bã sahõnh hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do wób bë ky daheeh na-ããj hẽ. ⁴ Bëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do hyb n'aa kar'ëen do baad bë bahado däk paawä P'op Hagä Do matym gó, dawëe bë baboo däg kån Kristo mahãnh. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do bë ty n'aa gesyyg däg kån.

⁵ Ëer kã, baad ër gada P'op Hagä Do Sahee an'oo bã, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó. ⁶ Séd hẽ ji h'yy kata däg bã Kristo Jesus hã, ji masuuj noo byyh kahög hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo, ji masuuj noo byyh kanahög hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo na-ããj hẽ. Séd hã né hẽ ji ta hã. Jããm hẽ takarën do ji hã, baad ji h'yy kae heh'äat do ta hã, ji da hadoo do ji kamahãn do hã kametëeh doo.

⁷ Baad paa bë babok pooj jé. Jaa bë tahewad kån baad hadoo do ky n'aa bë ky nadahé wät hyb n'aa? ⁸ Ta ti bë hã raky kah'ũũm doo, dooh P'op Hagä Do bë tanaëenh do hanaa tado bã. ⁹ Nad'ëed its né paawä pãw makuj n'aa, jé pad'yyt hẽ däg takamekuuj däk.* ¹⁰ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ÿ h'yy kasadä do hyb n'aa, baad ÿ bahapäh hëp ÿÿ gó, ÿ hyb n'aa newëe doo da bë da hyb n'aa newëe na-ããj hẽ, séd bë h'yyb hedoo da hã ÿÿ. Dooh da ta see hadoo bë hyb n'aa newëe bã da. P'op Hagä Do rejãã da bë h'yyb manepëe bong hanoo doo, hyb n'aa jawyg né paawä ta ti ta wób sa hã.

¹¹ Wakån haa, ÿ na-ããj hẽ ÿ mejõ nã bã paawä ta wób ramasuuj noo byyh kahög hõm hyb n'aa, te hub tado bã paawä tii, dooh paawä Judah buuj ÿ rarahejã bã. ÿ ma met'ëëg nã bã paawä taw'ããts hẽ né hẽ ji masuuj noo byyh kahög hõm doo, tii bã Kristo b'aa hã kajatsëk do hã dajëp do ky n'aa, dooh paawä Judah buuj tah'yyb rejã wäd bã. ¹² Ta ti ajyy ji masuuj noo

byyh kahög hõm do mejũũ doo, ta ti ky n'aa me bë h'yyb manepëe bong hanoo doo, taw'ããts hẽ paawä sahõnh hẽ sa hã hanäng do ragahög hõm.

¹³ Bëeh, wakån haa, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät ky n'aa jaw'yyk hedoo do tak'ëp ji mejũũ do bë hã tamanejõ wät hyb n'aa, baad bë babok hyb n'aa kã. Dooh nesaa do ji h'yyb säg karën do jawén ji awät do hyb n'aa tado bã tii d' tabad'oo ër hã. Dooh. Tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejũũ do mahãnh ji tawén ed'ëep, kamahãn gó ër masa hyb n'aa ër da hadoo doo. ¹⁴ Ta tii d' ÿ wén her'oot, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, hahÿ sët hẽ hadoo do tamejũũ do hã kametä däk: “Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da.”† ¹⁵ Bë hyb n'aa matakä! Bë kamanahãn bã bë da hadoo doo, bë mahang ta see kamajë bã ta see wë, ta see rejã bã ta see tabanas'aa mo n'aa me, tii bã da bë d' gawatsik.

Taw'ããts hẽ ji anoo P'op Hagä Do Sahee ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti hyb n'aa kã bë ÿ maher'oot hahÿÿ da: Bë an'oo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa, tii bã da dooh bë moo boo bã nesaa do bë h'yyb säg karën doo. ¹⁷ Nesaa do ji h'yyb säg karën doo, dooh takarën bã P'op Hagä Do Sahee karën doo. P'op Hagä Do Sahee dooh takarën bã na-ããj hẽ nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Pawóp hadoo do kamaj'ĩ ji h'yyb gó, ti hyb n'aa dooh bë haja bã bë moo boo bã ti bë karën paawä bë moo bong doo. ¹⁸ P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm bã bë an'oo bã, dooh ky n'aa jaw'yyk do bë hã tamejõ wäd bã.

¹⁹ Wyt ta maab hẽ nesaa do sa h'yyb säg karën do jawén habok do moo bok doo: Sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ÿÿh, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong, dooh rah'yy keba bã ta ti hedoo do hã. ²⁰ Kabarii hã rah'yy ka'eeh, raweh'ëeh. Ramehëm. H'yy gaëëj gó rababok, ky ked'aak, ta wób hã rah'yy kajew'ëes. Nayyw hẽ rakawajãän. Ta wób sa bahãnh rakarën ranu gapad'ëek, dooh rakarën bã séd rah'yyb

* **5:9** Hahÿÿ d' Paw-Ro hanäng péh: Kanahën d'os hẽ né paawä baad nadoo do ma matëg oow rama met'ëëg bã, ta s'ee hënh da rah'yyb mahũũm hajök doo. † **5:14** Rewitikos 19.18

hedo bä ta wób sa hä. ²¹ Ta wób wë hanäng do raty ge-eh. Jarakë hedoo do hä rabaoom. Ta bahănh rabawëh, rabeëk. Hajông nă ti hedoo do ramoo bong na-ăăj hë. P'aa hënh tak'ëp péj bë ÿ maher'oot: Tii d' hawăt doo, dooh da P'op Hagă Do gado bä tabag'ăăs doo bä.

²² Tii d' nado rabad'oo P'op Hagă Do Sahee h'yyb mahũũm doo. P'op Hagă Do Sahee hanaa ji kamahăn doo, baad ji tsebë doo, ji h'yyb năm doo, nayyw hë kawana-jăăn doo, ji ky enyym doo, baad ji da hadoo do ji gadoo doo, h'yy kaneh'ÿÿt doo, ²³ kaja hë denaa hë ji h'yyb ji mahũũm do ji da hadoo do wë, ji h'yyb ji meduuk do na-ăăj hë. Dooh ky n'aa jaw'yyc pé ta ti hedoo do meduuk péh. ²⁴ Kristo Jesus karapee hedoo doo, dooh nesaa do sa h'yyb săg karën do jawén raboo boo bä. Reréd hõm nesaa do sa h'yyb tak'ëp karën doo. B'aa kajatsëk do hä repëëm dăk hadoo ta tii. ²⁵ Ti hyb n'aa, papuuj gó ër babok P'op Hagă Do Sahee anoo do hyb n'aa, taw'ăăts hë hÿÿ kă ër ky daheeh né hë P'op Hagă Do Sahee ër hä metëeh do ër h'yyb gó. ²⁶ Taw'ăăts hë dooh ër h'yy kasabë bä. Taw'ăăts hë dooh ër mety bä ër da hadoo doo. Taw'ăăts hë dooh ër h'yy kajewëets bä ër da hadoo do wë.

6

Ji da hadoo do ji masa do ky n'aa hahÿÿh

¹ Wakăn haa, nesaa do bë see moo wăd bä, tii bä taw'ăăts hë bëeh, P'op Hagă Do Sahee h'yyb mah'ũũm doo, bë maher'ood ta hä nesaa do taberéd hõm hyb n'aa, p'aa hënh tabanoo hyb n'aa P'op Hagă Do Sahee h'yyb mahũũm ta hä. Taw'ăăts hë kaja hë denaa hë bë h'yyb bë mahũũm ta hä bë maher'oot bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa ta see mamaher'oot bä, taw'ăăts hë baad mamatakă a daaj hë, nesaa do õm sii hë tah'yyb natatuk hyb n'aa. ² Bë masaa bë da hadoo doo, hejoonh do ta wë takametëeh bä. Tii d' bë adoo bä, Kristo ky n'aa jaw'yyc do bë ky dahé dăg kăn.*

* **6:2** Hahÿ Kristo ky n'aa jaw'yyc doo: "Taw'ăăts hë bë ÿ kamahăn doo da bë kamahăn ta wób." Jowăw 13.34. † **6:11** Paw-Ro bahed'oo doo da, tamaher'oot baad herih hajaa do hä nyy da raberih hyb n'aa ta kyyh. Tii bä kă, tagadëeg ub, ta daaj hë tado dăk ji merih do nahëeh, tagadëeg ub hadoo do ta daaj hë taberih hyb n'aa. Ti hyb n'aa tii da Paw-Ro wén her'oot ta tii.

³ Hyb n'aa sakog is do seeh, "ÿ hyb n'aa jawyk", ta h'yyb gó taky hado bä, ta daaj hë takawadii. ⁴ Taw'ăăts hë ji daaj hë ji moo wăt do hä ji hyb n'aa newëe baad ji doo bä. Baad ji doo bä, ji hegăă bä ji daaj hë, tii bä ji moo wăt do hä tahajaa ji tsebë. Dooh hyb n'aa pé tii bä ta wób rababok do hä ji kametyy. ⁵ Taw'ăăts hë sét ken'yyc ji, ji gadoo, ji moo wăt P'op Hagă Do anoo do ji hä ji moo wăt hyb n'aa. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa pé ta wób ramoo bok doo hä ji kametyy ÿ wén năng.

⁶ Taw'ăăts hë P'op Hagă Do kyyh ma kamet'ëek do ramasa sa ma matëg, sa wë hanäng do uuh me.

⁷ Bë hä hë bë kawad'ii manăh! Dooh hajaa pé P'op Hagă Do wadii péh. Ji ejoom doo, ti né hë ti ta jawén ji ataa doo. ⁸ Hahÿÿ d' ÿ hanäng péh: Jé sa h'yyb săg karën do jawén habok doo, ti hanaa né hë ragadoo da tak'ëp rahob had'yyc doo. Jé P'op Hagă Do Sahee karën do jawén habok doo, ragadoo da ji edëb had'yyc do P'op Hagă Do pa. ⁹ Ti hyb n'aa, taw'ăăts hë dooh ër h'yy gejë hõm bä baad hadoo do ër moo bok doo hä. Ër h'yy ganejë bä, P'op Hagă Do h'yyb dăng do noo gó ër gadoo da baad hadoo doo. ¹⁰ Ti hyb n'aa kă, ër haja bä, taw'ăăts hë baad hadoo do ër moo boo had'yyc bä sahõnh hë sa hä. Taw'ăăts hë ti bahănh tii d' ër bad'oo, ër masa, ër nemuun Kristo hä h'yy ka'eeh do sa hä.

Tagadëeg ub Paw-Ro maher'oot do hahÿÿh

¹¹ Bë hegăă hahÿ bë ner'ood bä, tëg ewëeh do hä moh ÿÿ me bë ÿ ma erii kăn hahÿ tagadëeg ub do bód.†

¹² Ta tii d' karën do bë ramejũũ bë masuuj noo byyh bë kahõg hõm hyb n'aa, jăăm hë ta wób rah'yyb en'yym do hyb n'aa tii d' rawén mejũũ. Dooh rakarën bä Judah buuj wób, tak'ëp ta ti mejũũ do sa hä rarahejăă Kristo b'aa hä kajatsëk do hä dajëp do ky n'aa hyb n'aa. ¹³ Sa daaj hë dooh raky dahé bä Mosees ky n'aa jaw'yyc doo, ti hadoo né hë rakarën bë gadoo bë masuuj

noo byyh kahōg hōm doo, ta ti bē gadoo do hyb n'aa Judah buuj wób sa matym gó rah'yy kasab'ee hyb n'aa. ¹⁴ Ỹỹ kā, jāām hē ỹ karēn ỹ h'yy kasab'ee b'aa kajatsēk do hā Jesus Kristo, Ęr Wahē N'aa dajēp do hyb n'aa. B'aa kajatsēk do hā Kristo dajēp do hyb n'aa, sahōnh hē badāk hahỹỹ hā ji h'yyb karēn do dajēb kān hadoo hā ỹỹ. Ỹ na-āāj né hē ỹ dajēb wāt hadoo ta ti hedoo do hā. Dooch ta ti jawén ỹ awād wād bā. ¹⁵ Ji masuuj noo byyh kahōg hōm do hā nado ti ji hyb n'aa matakēē doo, ji masuuj noo byyh kanahōg hōm do hā nado na-āāj hē. Dooch its ti P'op Hagä Do matym gó. Jāām hē taw'āāts hē ji hyb n'aa matakēē papuuj gó ji bawāt do hā, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. ¹⁶ Ta tii hā hyb n'aa matakēē do sa hā, papuuj gó habok do sa hā, h'yyb nām do ỹ karēn P'op Hagä Do anoo. Ỹ karēn P'op Hagä Do t'yyd mehīn tii. Ti né hē ta karapee heh'āāt doo.

¹⁷ Hup ỹỹ hā ti anäng rok ỹ tyw n'aa paah, Jesus hyb n'aa ỹ rarahejāā doo.‡ Ti hyb n'aa, hỹ jawén, dooch ỹ karēn wād bā ran'oo bā, bē hyb n'aa h'yy katón do ỹ ahob wād bā.

¹⁸ Ỹ karēn Ęr Wahē N'aa Jesus Kristo ky enyym sahōnh hē bē hā, wakān haa hedoo doo. Jāām hē kā.

‡ **6:17** Ma matēg oow rah'yy kasab'ee masuuj noo byyh kahōg hōm do heen n'aa hā. Sa hā, ti ti metēeh baad ji do bā P'op Hagä Do matym gó. Dooch its ta tii. Paw-Ro hub hā rahapāh hajōng ta rog tyw n'aa paah, tak'ēp rarahejāā do paa haj'aa. Jesus panyg hanām do hyb n'aa Paw-Ro ahoop tii. Tii hā rahapāh ny hadoo do baad Jesus ky daheeh doo.

Epeso

Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹh

¹ Paw-Ro ỹ ti hỹh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejũ do see ỹ hado däk doo. Ỹ edëng bëeh, Epeso panang bä habong do tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew hõm doo, Kristo Jesus hã h'yy kata däk doo, ta hã h'yy kanerët doo.

² Äã karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hã. Äã karën baad bë rah'yyb en'yym.

Kristo hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ky n'aa hahỹh

³ Taw'ääts hë ji j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né ta ti tabag'ääs doo bä ër taky n'aa edëng do sahõnh hë baad hadoo doo me, hỹ pong jé hana doo me, badäk hahỹh bä naa nadoo doo me. Ër taky n'aa edëng, Kristo hã ër h'yy kata däk tabanoo do hyb n'aa. ⁴ Hahỹh da tabad'oo ër hã: Sahõnh hë badäk hahỹ tapahuunh do pooj jé, Kristo hyb n'aa ër tabasëew hõm ta wë. Ër tabasëew hõm tsyt hë, nesaa do mahãnh, baad had'op doo da ër babok hyb n'aa ta matym gó. Ër takamahãn do hyb n'aa, ⁵ sahõnh hë tapahuunh do pooj jé, Jesus Kristo hyb n'aa ër hã tah'yyb däng, ta taah ër bahadoo hyb n'aa kä. Tii d' tawén d'oo, tii da tah'yyb däng do hyb n'aa, tii da takarën do hyb n'aa. ⁶ Ta wë ër tabasëew hõm, ta taah ër bahado däk tabanoo na-ääj hë, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa ji j'aa etsë hyb n'aa ta hã. Baad ër wë taky enyym hõm ta T'aah hyb n'aa, takamahãn doo. ⁷ Ta T'aah hyb n'aa, ta T'aah majyyw me ër tabed'ëep nesaa do mahãnh. Ta T'aah ër hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, tabawug hõm nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng doo. Tii d' tawén d'oo, tak'ëp taky enyym do hyb

n'aa. ⁸ Tak'ëp né hë ër wë taky enyym hõm. Sahõnh hã ër tah'yy gan'yyh, sahõnh hã ër h'yy kadaw'uuh tan'oo bä. ⁹ P'op Hagä Do karën do hyb n'aa tametä wät ër hã nyy da tah'yyb däng tabad'oo Kristo hyb n'aa. Pooj jé, dooh hapäh pé tah'yyb däng doo. ¹⁰ Hahỹ ti P'op Hagä Do h'yyb däng tabad'oo: Tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä, sahõnh hë, hỹ pong jé habong doo, badäk hahỹh hã habong do na-ääj hë, séd hã da tabata däk, sahõnh hë sa nu gabóg Kristo bahado däk hyb n'aa kä.

¹¹ Kristo hyb n'aa, äã P'op Hagä Do asëew hõm ta karapee äã bahadoo hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo, p'ooj ub tah'yyb däng do hyb n'aa tii da äã hã tabad'oo. Takarën doo da né hë P'op Hagä Do moo wät sahõnh hë.

¹² Äã tabasëew hõm ta wë, P'op Hagä Do kabaj'aa do äã j'aa etsë hyb n'aa, äã pooj jé Kristo hã h'yy kae däk doo. ¹³ Kristo hyb n'aa, bë hã na-ääj hë taban'oo däg kån ta karapee bë bahadoo hyb n'aa hỹh kä. Baad hadoo do ky n'aa, ji tabed'ëep do panyyg n'aa hanäm do bë maa napäh bä, Kristo hã bë h'yy kae däk bä kä, bë hã taban'oo däg kån ta Sahee taky n'aa enooh do paah. ¹⁴ Ta jawén, ta karapee P'op Hagä Do baad tabed'ëep noo gó kajaa bä kä, ër gadoo da sahõnh hë ër hã taky n'aa enooh doo. Pooj jé dó ër hã tabanoo ta Sahee, ta jawén ër gadoo do metëe n'aa. Sahõnh hë ta ti tawén d'oo, ta kabaj'aa do ji j'aa etsë hyb n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsë do ky n'aa hahỹh

¹⁵ Ti hyb n'aa, ỹ ky n'aa napäh bä Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kae däk doo, sahõnh hë ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahãn ỹ ky n'aa napäh bä na-ääj hë, ¹⁶ ỹ paa du doo P'op Hagä Do hã ỹ j'aa etsë bë hyb n'aa. Dooh ỹ eréd bä bë hyb n'aa P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë doo. P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsëe bä, bë ỹ ky n'aa ets'ëe had'yyt hë. ¹⁷ P'op Hagä Do ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ër Yb tak'ëp kabaj'aa doo, tak'ëp baad hadoo do hã ỹ ky n'aa etsëe, ta Sahee me bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa, bë hã tagahoot hyb n'aa na-ääj hë, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb n'aa kä. ¹⁸ Bë hyb n'aa ỹ ky n'aa etsëe, bë h'yy kadaw'uuh P'op Hagä

Do an'oo bä, bë hapäh hyb n'aa ny hadoo do baad hadoo do ta jawén bë gadoo do pan'aa bë P'op Hagä Do wén naëej wät.* Äã karën bë bahapäh tak'ëp hajöng doo, tak'ëp hetsooh do ta karapee tsyt hë ta wë kasëew bong do sa hä taky n'aa enooh doo, ta jawén ragadoo hyb n'aa. ¹⁹ Äã ky n'aa etsëë na-ääj hë bë bahapäh hyb n'aa, tak'ëp sahõnh hë bahãnh hadoo do ta hejój eër, ta hä h'yy ka'eeh do hä tanoo doo. Ti né hë ta ti ta hejój tak'ëp ta kabaj'aa doo me tametëeh doo, ²⁰ dejëp do mahang Kristo ganä wät tan'oo bä. Ta ti hejój me né hë, hÿ pong jé, ta hub hadäk hënh, takaweh'ëeh doo bä, Kristo basooh P'op Hagä Do an'oo bä, ²¹ sahõnh hë kabaj'aa do ji nahapäh do sa bahãnh, sahõnh hë bag'ääs do ji nahapäh do sa bahãnh, sahõnh hë hejój enäh do ji nahapäh do sa bahãnh, sahõnh hë mejüü do ji nahapäh do sa bahãnh Kristo bahado däk hyb n'aa kä. Sahõnh hë hyb n'aa jewyk doo, da hë habong doo, ta jawén habong do na-ääj hë, sa bahãnh hyb n'aa jawyk Kristo bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä na-ääj hë. ²² Sahõnh hä Kristo mejüü P'op Hagä Do an'oo bä, sa hä taj'aa ketsëë däk do hyb n'aa. Sahõnh hë ta hä h'yy ka'eeh do sa nu gabóg Kristo, P'op Hagä Do an'oo bä. ²³ Kristo hä h'yy ka'eeh doo, Kristo hub hadoo, ta tsyym hadoo, ta moo hadoo. Sa hyb n'aa baad sahõnh hë takaja däk Kristo wë, ta hä rakata däk hyb n'aa. Kristo né hë ti sahõnh hë baad takaja däk hanoo doo.

2

¹ Bëeh, dejëp do hadoo bë h'yyb tym p'ooj ub P'op Hagä Do hä, tamejüü do bë ky nadaheeh do hyb n'aa, baad nadoo do bë moo bok do hyb n'aa na-ääj hë. ² Nesaa do bë moo heb'ooh paah, badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo da né hë. Ti noo gó bë paa ky daheeh Nesaa Do Yb, karap'aar h'yyb nesaa do wë hä habong do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do hä ky nadah'eeh do sa h'yyb mejüü doo. ³ Äã na-ääj hë, äã sahõnh hë, ky nadah'eeh do sa da h'yyb hadoo

paa ääh, Jesus hä äã h'yy kana'eeh nä bä. Nesaa do äã hub karën do jawén, äã h'yyb säg karën do jawén na-ääj hë äã babok paah. Nesaa hyb n'aa ji h'yyb ji henäng noo gó naa, äã na-ääj hë P'op Hagä Do rejää paawä, sahõnh hë ta wób sa nemuun.

⁴ Ti hado né paawä, P'op Hagä Do tak'ëp ji tat'yud mehüin doo, tak'ëp er takamahän do hyb n'aa ⁵ er tabedëeb wät hadoo Kristo sii er dejëp do hadoo noo gó. Dajëp hadoo paa eër, P'op Hagä Do mejüü do er ky nadaheeh do hyb n'aa. (Jääm hë bë hä taky enyym do hyb n'aa bë tawén edëeb wät nesaa do mahãnh. Dooch bë hanaa tado bä tii.) ⁶ Kristo sii er ganä wät hadoo tan'oo bä, Kristo Jesus sii hÿ pong jé er bat'oonh hadoo tan'oo bä na-ääj hë,* Kristo hä er h'yy kata däk do hyb n'aa. ⁷ Tii d' tawén d'oo, tak'ëp, sahõnh hë bahãnh hadoo do taky enyym do hÿ jawén sahõnh hä takametëeh hyb n'aa. Er hä Kristo Jesus bad'oo do hä kametä däk tak'ëp ji wë taky enyym doo. ⁸ Jääm hë bë hä taky enyym do hyb n'aa bë tedëeb wät nesaa do mahãnh, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta hä. Dooch bë hanaa tado bä tii. P'op Hagä Do anoo tii, ji matym n'aa hadoo. ⁹ Dooch baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji tawén ed'ëep, ji daaj hë ji hä hë ji h'yy kasabé mahãnh. ¹⁰ P'op Hagä Do mo haj'aa eër. Papuuj er tapehuunh Kristo Jesus hyb n'aa, baad hadoo do er moo bok hyb n'aa hÿÿ kä. P'op Hagä Do enyiw däk paa er pooj jé ta ti baad hadoo do er moo bok do pan'aa.

Séd rah'yyb hedo däg kån sahõnh hë Kristo hä h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti hyb n'aa, bëeh, Judah buuj nadoo doo, “Masuuj noo byyh kanehök do” bë ramaneëenh do Judah buuj hä, sa daaj hë “Masuuj noo byyh kehök do” rakananeëenh do hä, bë hyb n'aa newë nyy da pooj jé bë babok do paah. (Ta ti Judah buuj bad'oo doo, sa daaj hë sa hä hë ramoo bok do tii.) ¹² Ti noo gó, dooch Kristo bë hapëë bä. Dooch Isaraéw buuj, P'op Hagä Do karapee uuh bë do bä. Dooch bë gado bä ti noo gó Isaraéw buuj sa hä P'op Hagä Do

* **1:18** Badagyp do hadoo doo gó ji bawät nä noo gó, ji P'op Hagä Do naëenh Jesus hä ji h'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do takarën tabanoo do hyb n'aa ji hä. Hajöng baad hadoo do na-ääj hë takarën tabanoo ji hä. * **2:6** Ta sii er bag'ääs hyb n'aa, ta sii hÿ pong jé er bat'oonh tan'oo bä.

ky n'aa enooh doo, sa uuh bë nadoo do hyb n'aa. Badäk hahÿÿ bã bë baboo né paawä, dooh baad hadoo do bë gada pé ti noo gó, daap bë babok, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bã ti noo gó. ¹³ Hÿÿ kä, Kristo Jesus hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëëh, pooj jé dawëë P'op Hagä Do mahänh habong doo, p'eets hë, ta wë bë tamana kän, Kristo ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa.

¹⁴ Kristo né ti hanoo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do rakamanajë bong hyb n'aa. Séd uuh hë ër bahado däk tan'oo bã kä. Pooj jé ti anäng ta baa besuu n'aa hadoo, sa h'yyb gó Judah buuj dooh ragado bã Judah buuj nadoo do hanoo doo. Dooh séd rah'yyb hedo bã pooj jé, rakamaj'ïi paah. Hÿÿ kä Jesus ado hóm ta baa besuu n'aa hadoo doo. ¹⁵ Hahÿÿ d' tabad'oo tii: Ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, hajöng hedoo do hä ji tamejüü do hyb n'aa tado wäd bã P'op Hagä Do ji tagadoo, Kristo an'oo bã. Tii d' tawén d'oo papuuj hadoo do takarën. Takarën sét rabahado padëëk Judah buuj Judah buuj nadoo doo, ta hä rah'yy kata däk do hyb n'aa. Tii d' tabad'oo do hyb n'aa, tado hóm rakamaj'ïi doo. ¹⁶ B'aa kajatsëk do hä tadajëp do hyb n'aa, tado hóm kän rakamaj'ïi doo. P'op Hagä Do najiis raba-hado padëëk tan'oo bã, b'aa kajatsëk do hä tadajëp do hyb n'aa. Dooh ta maj'ïi rahado boo bã tan'oo bã, ta hä h'yy ka'eeh doo. ¹⁷ Kristo ewäd hyng, ta ky n'aa hanäm do ji tamaher'oot hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do an'oo bã h'yyb nyyw gó ji bawät P'op Hagä Do wë, ta wób sa wë na-ããj hë. Bë hä, dawëë P'op Hagä Do mahänh habong do paa hä, äã Judah buuj hä, P'op Hagä Do ky n'aa napäh do hä na-ããj hë tamaher'ood wät ta ti ky n'aa. ¹⁸ Hÿÿ kä Kristo hyb n'aa, sahönh hë ëër, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hë, ër hajaa ër ana bã ër Yb hÿ pong jé hawät do matym gó,† sét ub ta Sahee hyb n'aa, ër gadoo doo.

¹⁹ Ti hyb n'aa kä, bëëh, Judah buuj nadoo doo, dooh ta wób buuj bë do wäd bã. P'op

Hagä Do karapee uuh né hë bë hÿÿ kä. P'op Hagä Do taah né hë bëëh, ta wób sa nemuun. ²⁰ Tsäng s'ëëb, tób pan'aa ta hejój n'aa jó ji at'ëëg häng do hadoo bëëh. Jesus mejüü doo, Jesus ky n'aa rod na-ããj hë, ta ti tób hejój n'aa hadoo. Pä yb, sahönh hë tób mesoo doo, Kristo Jesus né hë tii. ²¹ Sahönh hë ëër, ër h'yy kata däk Kristo hä. Kristo hyb n'aa, p'op gadat'ëë sëek do hadoo tób pan'aa hadoo do ëër, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa, tsyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëëw däk doo. ²² Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë na-ããj hë séd hä bë h'yy kata däk sahönh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa sii, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa kä. Ta Sahee ër mahang tabawäd kän.‡

3

¹ Ti hyb n'aa kä, ÿÿh, Paw-Ro, Judah buuj nadoo do hä Kristo Jesus ky n'aa ÿ ma metëëk do hyb n'aa ÿ radawäts gëët doo, ÿ ky n'aa etsëë bë hyb n'aa.

P'op Hagä Do h'yyb däng do Paw-Ro hä takametä däk do ky n'aa hahÿÿh

² Hä ÿ P'op Hagä Do anoo, bëëh, Judah buuj nadoo do ÿ ma metëëk hyb n'aa ji wë taky ennym do ky n'aa. Hä ÿÿ, bë ky n'aa napäh hä ÿ tan'oo däk doo. ³ Ta h'yyb däng doo, pooj jé ji nahapäh nä do P'op Hagä Do metä wät hä ÿÿ. Ganapog is doo me bë ÿ ma erii däk ta ti ky n'aa hä nag'aap hë. ⁴ Bë ner'ood bã, bë hyb n'aa matakä bã, bë hapäh da, baad ÿ bahapäh Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh doo. ⁵ P'ooj ub, ji wahë maküü hä dooh P'op Hagä Do metä bã paa nyy da tah'yyb däng tabad'oo doo, da hë ta Sahee me Jesus mejüü do sa hä, ta ky n'aa rod sa hä na-ããj hë tametëëh do pénh. Tsyt hë ta wë tasëëw hóm do sa hä tametä kän. ⁶ Hahÿ ti da hë tametëëh doo: Jesus ky n'aa hanäm do ragado bã, séd hä rah'yy kata däk Kristo Jesus hä. Ti hyb n'aa kä, Judah buuj nadoo do ragadoo da Judah buuj sii P'op Hagä Do sa hä taky n'aa edëng doo.

† 2:18 Ji ky n'aa ets'ëë bã tii, ji ma ejäm bã, P'op Hagä Do ji j'aa etsëë bã na-ããj hë. ‡ 2:22 Hahÿ tahanäng pé ti tég nad'ëëd is do 20, 21, 22 hä kerii däk doo: Sét ken'yyh sahönh hë ëër, ër ky daheeh Kristo ky n'aa Jesus mejüü doo, ta ky n'aa rod na-ããj hë ër hä rama met'ëëg wät doo. Kristo hyb n'aa né hë séd hä ër h'yy kata däk. P'op Hagä Do karapee, tsyt hë ta wë kasëëw bong do ër bahado däk Kristo an'oo bã. Ta Sahee me P'op Hagä Do awät hÿÿ kä ër mahang.

Sét hē Jesus hub hadoo rabahado padëek Judah buuj sa sii. Sét né hē P'op Hagä Do karapee rabahado padëek. Judah buuj sa sii ragadoo da hÿÿ kä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

⁷ P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa wē ÿÿ, ta hejój hā ÿ tabanoo do hyb n'aa, hā ÿ taban'oo dāk ta ti ky n'aa hanām do panäg n'aa ÿ bahadoo hyb n'aa. ⁸ Sahōnh hē P'op Hagä Do karapee sa yd jé had'os do né paawä ÿÿh, P'op Hagä Do anoo hā ÿÿ, Judah buuj nadoo do sa hā ÿ maher'oot hyb n'aa Kristo tak'ëp ky enyym doo, tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. Dooch ji haja bä baad ji h'yy kadawuung bä Kristo wē hanäng do hā. Jääm hē ta uuh hā ji h'yy kadaw'uuh, tak'ëp ta bahānh baad tabahadoo do hyb n'aa. ⁹ P'op Hagä Doo, sahōnh hē mo haj'aa näng doo, hā ÿ tabanoo ta wób ÿ maher'oot hyb n'aa nyy d' tabad'oo tah'yyb däng doo, p'ooj ub sahōnh hē badäk hahÿÿ bä habong do paa hā tamanetëeh doo, ta h'yyb gó tenäm doo. ¹⁰ Tii d' P'op Hagä Do wén d'oo, hÿÿ kä, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa kametä dāk hyb n'aa wē hā habong do kabaj'aa do sa hā, wē hā bag'ääs do sa hā na-ääj hē, P'op Hagä Do h'yy ganäng sahōnh hē hā. ¹¹ P'ooj ub, sahōnh hē tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy dāk doo da né hē tabadoo kán ta tii, Kristo Jesus, Èr Wahë N'aa bad'oo do hā. ¹² Kristo hā èr h'yy kata dāk do hyb n'aa, ta hā èr h'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ääj hē, h'yyb neÿÿm doo me èr hajaa èr ana bä P'op Hagä Do matym gó èr ky n'aa ets'ëë bä, èr ma ejäm bä. Dooch ge'ÿÿm pé ji. ¹³ Ti hyb n'aa ÿ ets'ëë bë hā, bë h'yy gejë hōm manäh, nesaa do ÿ radawäts geët doo bä bë hyb n'aa ÿ ahoop do hyb n'aa, baad tabahadoo hyb n'aa bë hā ta ti ÿ ahoop doo. Taw'ääts hē bë tsebee ta ti hyb n'aa.

¹⁴ Ti hyb n'aa kä, taron ÿ nu paa me ÿ bahyy häng èr Yb hÿ pong jé hawät do wē, bë hyb n'aa ÿ ky n'aa ets'ëë hyb n'aa. ¹⁵ Ta ti èr Yb an'oo bä hÿ pong jé habong doo, sahōnh hē badäk hahÿÿ hā habong do na-ääj hē rababok hyb n'aa. ¹⁶ Tak'ëp èr Yb kabaj'aa, tak'ëp baad ub. Ti hyb n'aa ÿ ky n'aa ets'ëë ta Sahee me bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa. ¹⁷ Ää ky n'aa ets'ëë na-

ääj hē bë h'yyb gó Kristo bawäd had'yyt hē hyb n'aa, ta hā bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ää ky n'aa ets'ëë bëeh, baad had'yyt hē bë kamahän hyb n'aa, kamahän gó sahōnh hē bë moo bok hyb n'aa, ¹⁸ sahōnh hē P'op Hagä Do karapee wób sa sii baad bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa tak'ëp baad had'op ji Kristo kamahän do hā. ¹⁹ Ää karën paawä bë bahapäh ta ti ji Kristo kamahän doo, dooh né paawä ji haja bä sahōnh hē ji hapëë bä, ta bahānh baad ub tabahadoo do hyb n'aa. Ji hā takamahän do bë bahapäh ÿ wén karën, baad bë h'yyb gó P'op Hagä Do bawät hyb n'aa, P'op Hagä Do bawät doo da né hē bë baboo dāk hyb n'aa kä.

²⁰ Ta hā èr hajaa èr ky n'aa ets'ëë do bahānh, èr hajaa èr hyb n'aa newëë do bahānh tak'ëp P'op Hagä Do hajaa tamoo wät èr mahang, ta hejój me èr h'yyb gó hawät doo me. ²¹ Ää karën Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, Kristo Jesus hyb n'aa na-ääj hē P'op Hagä Do kawehëë däg had'yyt hē. ÿÿ. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

4

P'op Hagä Do karën doo daji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa, ÿÿh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa ÿ ma metëek do hyb n'aa ÿ radawäts geët doo, tak'ëp ÿ bets'ëë bë hā P'op Hagä Do ta wē tats'yyt do sa hā takarën doo da né hē bë babok. ² Taw'ääts hē dooh né hē bë h'yy kasabé bä. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē bë h'yyb bë mahüüm ta wób sa wē. Nayyw hē bë kawaj'ään manäh. Taw'ääts hē kamahän gó bë gadoo, ta wób bë ganen'aak do ramoo boo né paawä bë hā. ³ Séd èr h'yyb hedo dāk P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bë hyb n'aa tam'aah, h'yyb nyyw gó had'yyt hē bë babok ta wób sa wē, tanahānh hyb n'aa séd bë h'yyb hedoo doo. ⁴ Sét né hē Jesus hub hadoo èer, ta hā h'yy ka'eeh doo. Sét né hē P'op Hagä Do Sahee èr gadoo doo. Ti hadoo na-ääj hē, sét né hē baad hadoo do bë gada do ta jawén bë gadoo do pan'aa, bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. ⁵ Sét né hē èr Wahë N'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Sét né èr h'yy ka'eeh doo. Sét né hē èr nu gahem'uun doo. ⁶ Sét né hē P'op Hagä

Doo, sahõnh hê ta hã h'yy ka'eeh do sa Yb, sahõnh hê tabag'ããs doo, sahõnh hã moo wät doo, sahõnh hê er h'yyb gó hawät doo.

⁷ Tii d' tahado né paawä, sét nado er hã tanoo do er hajaa doo. Kristo h'yyb däng doo da, sahõnh hê sa hã tabanoo ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee anoo doo. ⁸ Ti hyb n'aa né hê hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paah:

“P'op tabasëek noo gó,
duu hënh rabana ta maji wób tameso
padëek do tan'oo bã.
Tii bã sa matym n'aa taban'oo däg kãn ta
karapee hã.”*

⁹ (Hahÿÿ d' tahanäng pé ti p'op tabasëek doo: Tabasëek do pooj jé badäk hahÿÿ bã Kristo bewäd hyng. ¹⁰ Ti né hê ti hÿ pong jé hasëek do sahõnh hê sa bahãnh tabahado däk hyb n'aa, sahõnh hê tabag'ããs hyb n'aa kã.) ¹¹ Ti né hê ti ta wób hã tabanoo ta mejüü do rabahadoo hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo P'op Hagä Do Sahee sa hã metëeh do her'oot doo. Ta wób hã tabanoo ta panyyg hanäm do jé pad'yyt hê rabaher'ood hõm hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagä n'aa, sa ma matëg rabahadoo hyb n'aa. ¹² Ti hadoo pé tawén noo sa hã, P'op Hagä Do karapee ramasa hyb n'aa, takarën do ta karapee rahajaa ramoo bok hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo na-ãäj hê, Kristo hã h'yy ka'eeh do rah'yy kahej'oonh hyb n'aa, baad rah'yy ka'eeh, baad raky dahé magyys hê hyb n'aa, ¹³ sahõnh hê eër, séd hã er h'yyb hedo däg kãn hyb n'aa er h'yy kaha'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah er hapäh do hyb n'aa. Aj'yy h'yyb mapëe däk do hadoo er bahado däk tii bã, Kristo hado däk né hê er bahadoo hyb n'aa kã. ¹⁴ Tii bã, dooh karepé er hado boo bã kã. Dooh h'oo t'aah hadoo er hado boo bã, jé pad'yyt hê maadaka maeh do mahüüm doo, jé pad'yyt hê bah'ood ahëm hõm doo. Dooh ajyy ji hã wad'ii doo, h'yy kamep'ëeh doo me panyyg hahup nadoo do rama mehet'ëek do er ky dahé wäd bã, ÿ hanäng péh. ¹⁵ Hÿÿ kã, taw'ãäts hê kamahãn gó er ber'oot er maa newëe baad hadoo do ky n'aa, sahõnh hê ta

tii hã er h'yyb mepëe däk hyb n'aa, Kristo hadoo er bahado däk hyb n'aa kã. Ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg né ti Kristo. ¹⁶ Ta hub hadoo eër. Sahõnh hê ji hã hanäng doo, ji tsyym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji jarãã masoo baad tabahadoo hyb n'aa. Sahõnh hê ji hã hanäng do baad rado bã, baad ub tii bã ji, ji hejooonh. Ti hadoo er hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã: Kamahãn gó er sahõnh hê er moo boo bã Kristo, er nu gabóg, sét ken'yyh er hã tanoo doo, tii bã er da h'yy kahej'oonh, baad er h'yy kae magyys hê, baad er ky dahé magyys hê.

¹⁷ Ti hyb n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó tak'ëp péj bë ÿ mejüü, P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do rababok doo da bë aboo boo manä wäd! Daap hadoo do rahyb n'aa newëe do jawén rababok tii. ¹⁸ H'yy gatamah baad hadoo do hã. Nabuj keh'üüm do hyb n'aa, dooh rah'yy kadawung bã, dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagä Do hã. Ti hyb n'aa dooh rahapëe bã na-ãäj hê papuuj gó ji awät doo, ji hã P'op Hagä Do anoo doo. ¹⁹ Rawao däk nesaa do ramoo bok do hã. Ti hyb n'aa dooh ranu mebyy wäd bã nesaa do ramoo bok do hã. Sa h'yyb karën do jawén rababoo had'yyt hê. Hajöng hedoo pé nu meby n'aa näng do ramoo boo had'yyt hê. Dooh rah'yy keba bã ta ti hedoo do hã. Kah'üüm ta ti nesaa do rakarën doo. ²⁰ Bëe kã, dooh ta ti rababok doo da bë aboo boo bã do hyb n'aa Kristo bë wén hapëe däk bë h'yyb gó. ²¹ Bë ky n'aa napäh né hê Kristo ky n'aa. Bë ãã ma met'ëeg wät nyy da takarën bë babok, ta hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa Jesus hanaa bë ãã ma met'ëeg wät doo. ²² Bë ãã ma met'ëeg wät, bë beréd hõm hyb n'aa pooj jé bë babok do paah, ji h'yyb karën do ji tawadii do hyb n'aa baad nado wäd doo. ²³ Bë ãã ma met'ëeg wät, bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb wareem. ²⁴ Bë ãã ma met'ëeg wät, bë gadoo hyb n'aa kã bë h'yyb tym papuuj, P'op Hagä Do mo haj'aa ta da hadoo tabahadoo hyb n'aa. Baad had'op ji bawät, P'op Hagä Do karën doo da ji bawät ta ti an'oo bã. Baad hadoo do hanaa ta tii da ji bawät doo.

²⁵ Ti hyb n'aa bë noo kanesa manäh. Taw'ãäts hê bë noo gehub bë da hadoo do

* 4:8 Saaw-Mo 68.18

sii bë er'ood bä, séd uuh ër sahõnh hẽ ër bahadoo do hyb n'aa. ²⁶ Bë kawaj'ãän bä, bë an'oo manä baad nadoo do bë moo boo ta ti hyb n'aa. Kawaj'ãän bë hyb n'aa hũüm manäh. Bë h'yyb ehód manä bë kawaj'ãän doo. ²⁷ Bë an'oo manä ta tyw n'aa Dijab† hã, bë tah'yyb natatuk hyb n'aa.

²⁸ Pooj jé hets'ëek doo, taw'ãäts hẽ dooh tetsëëg wäd bä. Taw'ãäts hẽ tamoo wät hỹy kä, ta wë tabanäng hyb n'aa, wë bedoh do tamasa hyb n'aa kä.

²⁹ Bë esog manä nesaa do ta wób h'yyb rejãä doo. Jãäm hẽ baad hadoo doo, ta wób masa do bë her'ood. Ji da hadoo do h'yy katón bä, ji h'yyb en'ym ji her'oot doo me. Tatsebee bä, tsebé doo me ji ber'oot. Ti hõm do had'yyt hẽ. Tii d' bë bad'oo baad tanu däng hyb n'aa maa new'ëë do sa hã. ³⁰ Bë er'ood manäh, bë moo boo manä na-ãäj hẽ P'op Hagä Do Sahee h'yy katón hanoo doo. Ta Sahee P'op Hagä Do anoo dó ër hã, ër ta karapee tametëeh hyb n'aa. Tanoo dó ër hã baad ër tabed'ëëp bä kä. ³¹ Taw'ãäts hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ bë manabaan doo, h'yy ganapũũ doo, ji kawaj'ãän doo, ky ked'aak doo, ta see ji ky n'aa rejãä do na-ãäj hẽ. Taw'ãäts hẽ bë eréd hõm né hẽ bë da hadoo do bë pan'aa takyyk doo. ³² Taw'ãäts hẽ h'yyb nyyw gó bë gadoo ta wób. Taw'ãäts hẽ bë t'yyd mehũin bë da hadoo doo. Taw'ãäts hẽ bë mabaan hõm baad nadoo do ta wób bë hã rabad'oo doo, nesaa do bë moo bok do paah Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm doo da né hẽ.

5

¹ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do bad'oo doo da né hẽ bë bad'oo, ta taah tak'ëp takamahän do bë bahadoo do hyb n'aa. ² Taw'ãäts hẽ kamahän gó bë babok, Kristo ër takamahän doo da né hẽ, ta daaj hẽ takan'oo däk doo, ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yy gadajang Jesus hã, ta daaj hẽ takan'oo däk do hyb n'aa ër hyb n'aa tadajëp noo gó.

³ Bë aã manä bë ȳm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Bë moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bë hã hanäng doo me. Bë hyb n'aa hũüm manä

bë ma. Tabad'op hẽ ti hedoo do bë moo boo manäh. Dooh bë er'ood bë da hadoo do sii ta ti hedoo do ky n'aa. Dooh tii da P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë tasëew hõm do raboo bä. ⁴ Bë er'ood manä nesaa do nu meby n'aa näng doo. Daap hadoo do na-ãäj hẽ, taw'ãäts hẽ dooh bë her'ood. Taw'ãäts hẽ dooh bë ky masuuj bä nu meby n'aa näng doo me ta wób rakawew'aam hyb n'aa. Dooh tii da rer'ood bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ãäts hẽ hahỹy da bë bad'oo: P'op Hagä Do wë ër tsebé baad hadoo do ër hã tanoo do hyb n'aa. ⁵ Baad ȳ karën bë bahapäh hahỹy: Sa ȳm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii he'ȳh doo, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong doo, sa ma rahyb n'aa h'ũüm do na-ãäj hẽ, dooh ragado bä Kristo P'op Hagä Do daheeh rabag'ãäs doo bä. Sa ma rahyb n'aa h'ũüm doo, kabarii hã h'yy kaha'eeh do hadoo, sa ma hã rah'yyb padëek do hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã rah'yy kae heh'äät ta tii. ⁶ Bë gado manä ky kamep'ëeh doo me bë rakarën bä bë rawad'ii bä, ji hajaa nanäng nesaa do ji moo wäd bä raheer'ood bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejãä da nabuj keh'ũüm doo. ⁷ Ti hyb n'aa sa da bë h'yyb hedo manäh.

⁸ Badagyp do hadoo doo gó bë babok paah. Hỹy kä ta bag hadoo doo gó bë baboo däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ ta bag hadoo doo gó né hẽ bë babok. ⁹ Ta bag gó ji awäd bä, baad ji ky enyym, baad hadoo do P'op Hagä Do karën do ji moo wät, dooh ji noo kanesa bä, dooh ji wad'ii bä. ¹⁰ Baad bë hyb n'aa newë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do hã bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa. ¹¹ Bë moo boo manä badagyp do hadoo doo gó habok do ramoo heb'oooh doo. Dooh baad hadoo do ta ti hanaa. Bë maher'ood sa hã, bë metäh sa hã, baad nado rabahapäh hyb n'aa ta ti badagyp hadoo doo gó moo kahew'ëët doo. ¹² (Nu meby n'aa näng kejën doo gó ramoo heb'oooh do ky n'aa ji her'ood bä.) ¹³⁻¹⁴ Ti hadoo né hẽ, sa hã ji maher'ood bä, ji metä bä sa hã nyy da P'op Hagä Do karën

† 4:27 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

ji hã, nesaa do né hẽ ti ramoo bok doo, rabahapãh da tii bã. Ta bag banãng bã ji manyyãh do badagyp doo gó kejẽn do hadoo tii. Ta bag metëeh, ji bahapãh da ny hadoo ta tii. Ti hyb n'aa hahÿÿ da ta wób sa kyyh:

“Ty gawëej dæg haÿÿh do òm.
Ganã da dejëp do mahang hawät do òm.
Tii bã Kristo bag adãng da a hã.”*

¹⁵ Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bẽ hyb n'aa matakã nyy da bẽ babok. H'yy gatema do rababok doo da bẽ aboo manãh. Taw'ããts hẽ P'op Hagã Do karẽn do hã h'yy genãh do rababok doo da bẽ babok. ¹⁶ Ta tyw n'aa nyy bã baad hadoo ji moo wät hyb n'aa, taw'ããts hẽ bẽ moo boo né hẽ baad hadoo doo, nesaa do jé pad'yyt hẽ takah'ũũm kãn do hyb n'aa da hẽ. ¹⁷ Ti hyb n'aa bẽ h'yy gatema manãh. Taw'ããts hẽ bẽ h'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn do hã. ¹⁸ Bẽ eëg manã hejooñh do bẽ ba'oom hyb n'aa. Ji baoom do ji tah'yyb mahũũm nesa do ji her'oot, nesaa do ji moo wät hyb n'aa, ji tarejãã na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ P'op Hagã Do Sahee tii, bẽ an'oo baad bẽ tah'yyb mahũũm hyb n'aa. ¹⁹ Tii bã, Saaw-Mo hã hanãng do kejãm do ky n'aa me, ta see pé P'op Hagã Do ji ma ejãm do ky n'aa me na-ããj hẽ bẽ maher'ood ta wób.† Tii bã, bẽ h'yyb gó naa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bẽ j'aa etsë, bẽ ma ejãm. ²⁰ Tii bã, P'op Hagã Do Sahee bẽ tah'yyb mahũũm do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo häd gó had'yyt hẽ bẽ h'yy gadeja P'op Hagã Do ër Yb wë. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ hyb n'aa bẽ h'yy gadeja ta wë. ²¹ Kristo bẽ weh'ëeh do hyb n'aa taw'ããts hẽ bẽ da hadoo do bẽ ky daheeh. Taw'ããts hẽ kawanajããn doo gó bẽ gadoo bẽ ramaher'ood bã.

ÿÿj hã tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²² ÿÿj, taw'ããts hẽ bẽ ky daheeh bẽ patug, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bẽ ky daheeh doo da. ²³ Ta ÿÿm nu gabóg ta patug, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg hadoo doo da. Kristo hub hadoo do ta hã h'yy ka'eeh

doo. Kristo sa h'yyb tym dëeb. ²⁴ Taw'ããts hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do ta hã raky daheeh doo da sahõnh hã sa ÿÿm raky daheeh sa patug.

Ajyy hã tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²⁵ Ajyy, taw'ããts hẽ bẽ kamahãn bẽ äj, Kristo ta hã h'yy ka'eeh do takamahãn doo da, ta daaj hẽ sa hyb n'aa takan'oo däk doo, ²⁶ tsyt hẽ ta wë tabasëew hõm hyb n'aa, baad sa hã tabenãm hyb n'aa. Ta ky n'aa hyb n'aa sa hã tabenãm. Naëng me tabenãm hadoo sa hã.‡ ²⁷ Tii d' tawén d'oo, tak'ëp hanãm gó takarën ta hã h'yy ka'eeh do rababoo dæg kãn, ta wë tagadoo noo gó. Takarën dooh hesus hedoo doo pé sa mahang hanãng. Takarën dooh baad nadoo do sa mahang hanãng péh. Tsyh hẽ nesaa do mahãnh, baad had'op doo da rababoo däk takarën. ²⁸ Taw'ããts hẽ ajyy rakamahãn sa äj, Jesus bad'oo doo da né hẽ ta hã h'yy ka'eeh do wë. Taw'ããts hẽ sa hã hẽ rakamahãn doo da ajyy rakamahãn sa äj. Jé ta ÿÿm kamahãn doo, ta daaj hẽ ti takamahãn ta hã hẽ. ²⁹ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh ta daaj hẽ, ta hub ty n'aa ges'yyk péh. Ji waa ji esoos ji bahejooñh hyb n'aa, baad ji hag'ããs ji hub hã. Ti hadoo Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã, baad ji tabahag'ããs. ³⁰ Sét ken'yyh ëer, ta hub uuh hadoo ëer. ³¹ Hahÿÿ da takerii däk Genesis hã: “Ti hyb n'aa kã m' aj'yy kã sa yb sa ÿÿn mahãnh kã sa m'aa hënh kã, tagatëe hyb n'aa ta ÿÿm kã. Raketëe jawén paa bã sét rabahado padëek ta ÿÿm daheeh”,§ nãng kerih doo. ³² Tak'ëp tabahetsooh ta ti kerih do ky n'aa see pooj jé ji nahapãh doo. Hã ÿÿ, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh doo, séd h'yyb hedoo do ky n'aa ta ti taher'oot na-ããj hẽ. ³³ Te hub né paawã ta tii, ketëe do sa ky n'aa na-ããj hẽ taher'oot. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ bẽ ajyy, taw'ããts hẽ bẽ kamahãn bẽ äj bẽ hã hẽ bẽ kamahãn doo da. Taw'ããts hẽ ÿÿj raweh'ëeh sa patug.

6

Karapee, pahëew, maruus, sa yb hã na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

* **5:13-14** Gadagyp do hadoo doo gó habok doo, ha'ÿÿh do hadoo, dejëp do hadoo na-ããj hẽ P'op Hagã Do ranahapãh do hyb n'aa. Kristo ky n'aa ji gado bã ji ty gawëej däk do hadoo, ji ganã wät do hadoo. † **5:19** Ta wób ji h'yyb en'yyim hyb n'aa tii, sahõnh hẽ ratsebë hyb n'aa na-ããj hẽ. ‡ **5:26** Ji nu kemuun do ky n'aa tii. § **5:31** Genesis 2.4

¹ Karapee, pahëew, maruus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karapee bë bahadoo do hyb n'aa, bë ky dahé bë yb, bë ÿÿn. Taw'ääts hë né hë ta tii da bë bad'oo. ² Hahÿÿ da kerih do hã: "Mawehëë a yb, mawehëë a ÿÿn." Jããm pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky dahé bã baad hadoo do ji gadoo taky däng do tii. ³ Hahÿÿ da ji hã taky däng: "Mawehëë bã a yb, mawehëë bã a ÿÿn òm wäd dawëët da badäk hahÿÿ bã."*

⁴ Bëeh, sa yb, bë ejäg manä bë taah rah'yy ganapõ mahãnh. Taw'ääts hë baad bë baw'ëeh baad bë maher'ood sa hã, baad rababok hyb n'aa. Bë ma met'ëëg sa hã nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën ji bawät.

Sa karom hã, sa kariw n'aa hã na-ãäj hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Bëeh, sa karom, bë ky dahé bë kariw n'aa. Baad bë wehëë sa hã. J'ooj madäk doo me bë moo boo manäh bë ramejũũ doo. Kristo bë ky daheeh doo da bë ky dahé bë kariw n'aa. ⁶ Taw'ääts hë dooh jããm hë bë ky daheeh bë moo bok do tahegãã bã, bë hã taj'aa etsë bë karën paawä do hyb n'aa. Kristo karom bë bahadoo do hyb n'aa, bë h'yyb gó naa, P'op Hagä Do karën doo da bë moo boo sahõnh hë. ⁷ T'öp bë h'yyb gó naa, tsebé doo me, bë moo boo bë ramejũũ doo. Taw'ääts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado. ⁸ Hahÿ bë hyb n'aa newë: Sahõnh hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo da baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj, ta see karom ji do bã, sa karom ji nado bã na-ãäj hë.

⁹ Bëeh, sa kariw n'aa hedoo doo, bë karom bë raweh'ëeh doo da bë wehëë na-ãäj hë sa hã. Bë eãm manä bë karom, sét né hë ji Kariw N'aa hÿ pong jé hawät do bë bahapäh do hyb n'aa. Bë karom sa Kariw N'aa, bë kariw n'aa na-ãäj hë né tii. Ta ti dooh tasëew bã ji mahang. Séd gó tagadoo sahõnh hë. Ti hyb n'aa tabad'oo doo da bë bad'oo.

Ji mo n'aa jesuu n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹⁰ Tagadëëg ub bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Bë h'yy kahejój Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa, tak'ëp hadoo do ta hejój hanaa.

¹¹ Kaneb'oooh do pooj jé sahõnh hë ta mo n'aa jesuu n'aa warahén dadäk doo da, ta kuman tado däk doo da, bë dadäg hadoo bë mo n'aa jesuu n'aa, bë ado däg bë kuman hadoo do bë hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, Dijab karën bã bë tawadii, bë hã tanahajaa hyb n'aa, ta hã bë j'aa ketsë hyb n'aa. ¹² Ta ti ÿ wén her'oot, dooh ajyy ër majĩ rado bã. Karap'aar h'yyb nesaa do hedoo do hyb n'aa jewyk doo, nesaa do hejój n'aa näng doo, badäk hahÿÿ bã badagyp do hadoo doo gó habok do hã bag'ääs doo, ti né hë ër majĩ. Kabaj'aa hedoo do nesaa do wë hã habong doo, ti né hë na-ãäj hë ër majĩ. ¹³ Ti hyb n'aa, bë ado däg sahõnh hë bë mo n'aa jesuu n'aa, bë kuman hadoo do na-ãäj hë P'op Hagä Do anoo doo, nesaa do bë wë takajaa noo gó nesaa do bë hã tanahajaa hyb n'aa, sahõnh hë bë bahajaa bã kã, bë j'aa ketsë hyb n'aa kã. ¹⁴ Baad bë hyb n'aa matakä däg. Bë ehub had'yyt hë bë her'oot do hã, ër majĩ wë bë bahej'oonh hyb n'aa. Warahén ta baa wyd tadadäk doo da tii, tanahewaat hyb n'aa. Warahén ta h'yyb gatsapoog n'aa tadadäk doo da baad takan'yyh hyb n'aa, baad had'op bë aboo baad bë kan'yyh hyb n'aa. ¹⁵ Warahén ta tsyym suun tapad-edëëk doo da takahej'oonh hyb n'aa, tii da baad bë gado panyyg hanäm doo, h'yyb nyyw gó ji bawät hanoo doo, nesaa do hã bë h'yy kahej'oonh hyb n'aa. ¹⁶ Warahén gatoj jesuu n'aa hadoo ji h'yy ka'eeh doo. Bë h'yy kae né hë. Bë h'yy kae bã bë hajaa bë meduuk gatoj hadoo do hahõng do Nesaa Do Yb hanaa. Bë h'yy kae bã, bë hajaa bë medug bã Nesaa Do Yb bë tah'yyb tatuk doo. ¹⁷ Warahén ta soog sapaar s'ëëb tadadäk doo da, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hë bë Jesus edëëb wät né hë nesaa do mahãnh. Bë ado däg na-ãäj hë P'op Hagä Do Sahee anoo do sën-jeer, P'op Hagä Do kyyh. ¹⁸ Bë er'ood had'yyt hë P'op Hagä Do sii, bë hã ta Sahee h'yyb mahũum doo da. Bë ky n'aa ets'ëë bë tamasa had'yyt hë hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hë. Bë h'yy gejë hõm manäh. Bë ky n'aa ets'ëë had'yyt hë ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

¹⁹ Taw'ääts hë hëp ÿ n'aa na-ãäj hë bë ky

* 6:3 Dew-Teronom 5.16

n'aa etsěē, ỹ ber'oot bā, P'op Hagä Do anoo hyb n'aa hā ỹỹ ỹ her'oot do pan'aa, h'yyb neỹỹm doo me ta ky n'aa hanām do pooj jé ji nahapāh do ta wób hā ỹ maher'oot hyb n'aa. ²⁰ Ta ti ky n'aa hanām do rod n'aa ỹỹh, Jesus mejũũ doo, ỹ rawén dawäts gēēt. Hēp ỹ n'aa bē ky n'aa ets'ěē, ta ky n'aa hanām do h'yyb neỹỹm doo me ỹ baher'oot hyb n'aa, hā ỹ Jesus karēn doo da.

Paw-Ro kedēē hōm do ky n'aa hahỹỹh

²¹ Tikiko, ēr hỹỹj hadoo do baad ēr kamahñn doo, baad ãã sii Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē moo wāt doo, bē da tamaher'oot sahōnh hē kēh ỹ n'aa. ²² Bē wē ỹ mejũũ tabahōm bē tamaher'oot hyb n'aa nyy da babā ãã babok, bē tah'yyb en'yyym hyb n'aa na-ããj hē.

²³ ãã karēn h'yyb näw, kamahñn doo, baad h'yy ka'eeh do na-ããj hē P'op Hagä Do ēr Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ranoo bē hā hāj haa hedoo doo. ²⁴ ãã karēn sahōnh hē ēr Wahē N'aa Jesus Kristo hā had'yyt kamahñn do wē P'op Hagä Do ky enyym. Jããm hē kã.

Pirip

Jesus hã h'yy ka'eeh do Pirip häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

¹ ÿ Paw-Ro, Tsimoot daheeh, Kristo Jesus karom hedoo do ääh, ää edëng bë sahõnh hë, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, Kristo Jesus hã h'yy kata padëek doo, panang Pirip häd näng doo bä haj'eenh doo. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa masa n'aa tii bä haj'eenh do ää edëng na-ääj hë.

² ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'ymm bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'ymm.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëe do ky n'aa hahÿÿh

³ P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kaha'eeh do wë ÿ h'yy gadajang bë ÿ hyb n'aa hesé bä. ⁴ Bë ÿ ky n'aa ets'ëe bä, h'yy gadajaa gó had'yyt hë ÿ ky n'aa etsëe bë sahõnh hë, ⁵ bë du doo noo gó naa Jesus hã bë h'yy ka'eeh do ÿ bë masa do hyb n'aa Kristo panyyg hanäm do ÿ maher'oot hyb n'aa. ⁶ Baad ÿ bahapäh hahÿÿh: Bë h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do du doo doo, kaja däk da tan'oo bä Jesus Kristo matëeh bä kä. ⁷ Taw'ääts hë né hë tii da ÿ hyb n'aa newëe sahõnh hë bë wë, bë ÿ kamahän do hyb n'aa tak'ëp. Bë sahõnh hë ÿ bë masa ÿ moo wät do hã, taky ennym doo gó hã ÿ P'op Hagä Do an'oo däk do hã. ÿ bë masa ragadahew'ëes doo gó ÿ bagëet bä. ÿ bë masa na-ääj hë, hyb n'aa jew'yyk do sa matym gó ÿ ag'ëed bä Jesus panyyg hanäm do ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hë ÿ metëeh hyb n'aa sa hã. ⁸ Tak'ëp paawä ÿ karën bë ÿ bahapäh, Kristo Jesus ji kamahän doo da bë ÿ kamahän do hyb n'aa. Né hup ÿ né hë ti ÿ her'oot do P'op Hagä Do hapäh.

⁹ P'op Hagä Do hã bë ÿ ky n'aa etsëe, bë kamahän do takah'üüm hyb n'aa. Bë ÿ

ky n'aa etsëe, bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa. Bë ÿ ky n'aa etsëe, bë bahapäh hyb n'aa ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo. ¹⁰ Tii d' ÿ wén ky n'aa etsëe, baad had'op do bë bahapäh hyb n'aa, baad had'op bë babok hyb n'aa na-ääj hë Kristo matëeh bä kä. ÿ karën dooh bë hã raw'yyt pé bë hã raky n'aa tapaa pé bë babok do hã Kristo matëeh bä kä. ¹¹ Tii d' ÿ wén ky n'aa etsëe na-ääj hë, baad had'op tabahadoo hyb n'aa had'yyt hë sahõnh hë bë bad'oo doo, P'op Hagä Do hã sahõnh hë raj'aa etsë hyb n'aa, P'op Hagä Do kawehëe däk hyb n'aa na-ääj hë baad hadoo do bë hã rabahapäh bä. Jesus Kristo hanaa né hë ta ti baad ji awät do had'yyt doo.

Jesus ky n'aa kah'üüm do ky n'aa hahÿÿh

¹² Hÿÿ kä wakän haa hedoo doo, ÿ karën bë bahapäh hahÿÿh: Baad nadoo do wë ÿ kajaa doo, dooh tahewad bä Jesus ky n'aa hanäm doo. Baad nadoo do wë ÿ kajaa doo, Jesus ky n'aa hanäm do jé pad'yyt hë takah'üüm tan'oo bä. ¹³ Sahõnh hë warahén Roma buuj sa wahë n'aa tób haeh do hag'ääs doo, panang buuj na-ääj hë, rabahapëe däg kän Kristo hyb n'aa ti ÿ radawäts gëet. ¹⁴ Ragadahew'ëes doo gó ÿ bagëet do hyb n'aa hajök ër hÿÿj hedoo do babä habong do rah'yyb hedo padëek, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kasadëe padëek, neÿÿm doo gó rawén her'ood hõm hÿÿ kä P'op Hagä Do ky n'aa.

¹⁵ Sa wób rabaher'oot Kristo ky n'aa rahyb n'aa jewës do hyb n'aa ÿÿh, bahänh ÿÿ rakarën ranu gapad'ëek do hyb n'aa na-ääj hë. Ta wób rabaher'oot Kristo ky n'aa ÿ ramasa rakarën do hyb n'aa, ta ky n'aa takah'üüm hyb n'aa. ¹⁶ Tii d' rawén d'oo ÿ rakamahän do hyb n'aa. ÿ radawäts gëet P'op Hagä Do an'oo bä rabahapäh, Kristo ky n'aa hanäm do ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hë ÿ metëeh hyb n'aa ta wób sa hã. Ta ti rabahapäh do hyb n'aa ÿ ramasa. ¹⁷ Ta wób rawén her'oot Kristo ky n'aa, bahänh ÿÿ ranu gapad'ëek rakarën do hyb n'aa. Baad hadoo do hyb n'aa nado sa h'yyb Kristo ky n'aa rabaher'oot doo. Tii da rawén d'oo rakarën né paawä baad nadoo do ÿ bahob magyys hë ragadahew'ëes doo

gó. ¹⁸ Na manä ti ta tii. Sa h'yyb baad nadoo doo me rer'ood bä, sa h'yyb baad hadoo doo me ta wób rer'ood bä, taw'ääts hē Kristo ky n'aa takaher'ood hōm. Kristo ky n'aa takaher'ood hōm do hyb n'aa ŷ h'yy gadajang, sa h'yyb baad nadoo doo me ta wób rabaher'ood né paawä.

ŷ d' h'yy gadajaa had'yyt hē, ¹⁹ baad nadoo do babä ŷ ahoop do takawareem däg da baad hadoo do hā ŷ bahapäh do hyb n'aa. ŷ da reréd hōm baad ŷ bahōm hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do hā ŷ bē ky n'aa etsēē do hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee Jesus Kristo hā hana do ŷ tamasa do hyb n'aa na-ääj hē. ²⁰ Baad hēp ŷŷ gó ŷ gada, dooh ŷ her'oot pé P'op Hagä Do matym gó ŷ nu mebyy wät doo. Neŷŷm doo gó ŷ karēn paawä ŷ her'oot hyb n'aa jeryk do sa matym gó, Kristo hyb n'aa ŷ raky n'aa ety bä. ŷ karēn Kristo kawehēē däg had'yyt hē hēp ŷ n'aa, ŷ bedēp do hā, ŷ radajēēb bä na-ääj hē. ²¹ Tii d' ŷ wén her'oot, Kristo ŷ weh'ēēh hyb n'aa ŷ wén wät. ŷ dajēb bä, ta bahānh baad ub ti hā ŷŷ, Kristo wē ŷ bawät hyb n'aa tii bä kä. ²² Badäk hahŷŷ bä ŷ bawät nä bä, ŷ ma panäk nä, ŷ ma metēēk nä Kristo ky n'aa. ŷ haja bä paawä ŷ asēēw bä ŷ bad'oo doo, dooh ŷ hapēē bä ny hadoo do ŷ karēn: Badäk hahŷŷ hā ŷ awäd had'yyt doo, ŷ dajēp doo. ²³ Pawóp hadoo do baad ub hā ŷŷ! ŷ karēn paawä ŷ dajēp, Kristo pa ŷ bawät hyb n'aa. Ti ti baad had'op do hā ŷŷ. ²⁴ Ti hadoo né hē, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā, taw'ääts hē badäk hahŷŷ bä ŷ bawät nä bä. ²⁵ Ti né hē taw'ääts hē hā ŷŷ. Ti hyb n'aa ŷ hapäh, badäk hahŷŷ bä ŷ awät nä, bē ŷ masa nä Kristo hā bē h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa, bē h'yy gadajang hyb n'aa na-ääj hē Kristo hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ²⁶ Tii bä da, p'aa hēnh bē mahang ŷ bawät bä, tak'ēp Kristo Jesus wē bē h'yy gadajang da hēp ŷ n'aa.

²⁷ Hahŷ ti sahōnh hē bahānh ŷ karēn do bē hā: ŷ karēn baad ub bē babok, Kristo ky n'aa hanäm do hā bē ma kametēēk doo da. Tii d' bē aboo bä, bē wē ŷ ahōm bä, jāām hē dawēē naa ŷ ky n'aa napäh bä bē ky n'aa, baad had'yyt hē bē h'yyb tym Jesus hā ŷ bahapēē kän. Séd bē h'yyb hedoo tii b' ŷ bahapēē kän. Séd hā bē hyb n'aa tam'aah,

ēr h'yy ka'eeh do Kristo ky n'aa hanäm do hana do ma matēg oow rawanareem hyb n'aa. ²⁸ Dooh da bē jeŷŷm bē hā h'yy kawareem doo, tii b' ŷ bahapēē kän na-ääj né kä. P'op Hagä Do gawats'iik da bē wē h'yy kawereem doo, bē hā rejää doo. Sa wē bē neŷŷm do metēēh sa hā ta tii. Bē hā kä, bē da P'op Hagä Do ed'ēēp bē neŷŷm do metēēh. P'op Hagä Do né hē ti sahōnh hē ta ti hanoo doo. ²⁹ P'op Hagä Do anoo bē hā Kristo hā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo na-ääj hē Kristo hyb n'aa bē ahoop bē hā rarejää doo. ³⁰ Bē hā rah'yy kawereem kän hā ŷ rah'yy kawereem doo da. Ti hadoo hā ŷ kametēēh nä babä, bē ky n'aa napēē kän hŷŷ kä.

2

Taw'ääts hē Kristo bad'oo do paa da ji bad'oo do ky n'aa hahŷŷh

¹ Ti hyb n'aa kä, bē h'yyb enyyw däk do hyb n'aa Kristo hā bē h'yy kata däk do hyb n'aa, bē h'yy kanatón wät do hyb n'aa Kristo bē takamahān do hyb n'aa, séd bē h'yy kata däk do hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee hā, Kristo ky ennym do hyb n'aa bē hā, bē tat'yyd mehīn do hyb n'aa na-ääj hē, ² ŷ karēn séd bē h'yyb hedoo had'yyt hē, bē kamahān bē da hadoo doo, séd hā bē babok, séd hā bē h'yyb padäg. Tii da bē adoo bä, baad ŷ h'yy gadajaa kän tii bä. ³ Ta wób sa bahānh bē nu gapad'ēēk hyb n'aa nado bē bad'oo sahōnh hē bē bad'oo doo. Bē h'yy kasabé manä bē moo bok do hā. Bē kadad'uu ta wób sa hā. Bē hyb n'aa jeryygy ta wób bē hā hē bē hyb n'aa jaw'yyk do bahānh. ⁴ Bē karēn do hā had'yyt nado bē h'yyb padäg. Taw'ääts hē ta wób karēn do hā na-ääj hē bē hyb n'aa newē.

⁵ Taw'ääts hē Kristo Jesus h'yyb hadoo bē h'yyb:

⁶ Ta Yb, P'op Hagä Do hado né paawä ti Kristo Jesus, tagadoo P'op Hagä Do tanahadoo doo, aj'yy gó takesok hyb n'aa.

⁷ Sahōnh hē hŷ pong jé hanäng do raweh'ēēh do taberéd hōm paah. Tii bä sa karom hado däk aj'yy tabahado däk noo gó.

8 Aj'yy tabahado däk bä, ta daaj hē takadad'uu kån.

Baad P'op Hagä Do taky daheeh do hyb n'aa tagadoo radaj'ëep doo.

B'aa kajatsëk do hä tagadoo radaj'ëep, nesaa do moo heb'ooh do radej'ëep doo da.

9 Ti hyb n'aa sahõnh hē sa bahãnh Kristo bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä.

Sahõnh hē hyb n'aa jëwyk do sa bahãnh dæg Kristo P'op Hagä Do an'oo bä.

10 Tii da P'op Hagä Do wén d'oo, sahõnh hē hÿ pong jé habong doo,

badäk hahÿ hä habong doo, t'öp habong do dejëp do paa na-ããj hē,

sa taron nu paa me rabehyy b'ëeh hyb n'aa Jesus raweh'ëeh hyb n'aa,

11 "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hē bag'ããs do ti Jesus Kristo",

sahõnh hē rabaher'oot hyb n'aa.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Yb, kawehëe däk hyb n'aa.

12 Ti hyb n'aa kä, najis haa, baad bë ky dahé däk do paa hadoo, heÿÿm doo me, kajajån doo me tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah ji P'op Hagä Do edëeb wät do hyb n'aa ji moo hew'ëet do hä.* Taw'ãäts hē tii da bë bad'oo bë mahang ÿ bawäd had'yyt nado. Taw'ãäts hē bë mahang ÿ nawät bä ta bahãnh bë hyb n'aa tam'aah hÿÿ kä ta tii hä. 13 P'op Hagä Do ti hanoo bë karën bë moo bok tagen'aak doo. Tanoo na-ããj hē takarën do bë bahajaa hyb n'aa.

14 Taw'ãäts hē bë h'yyb tsebé doo me bë moo boo sahõnh hē. Bë ky n'aa jëew manäh. 15 Tii d' ÿ mejüü bë hä, dooh hyb n'aa bë raky n'aa tapaa péh, baad had'op bë bahado däk hyb n'aa, P'op Hagä Do taah nesaa do nanäng do bë bahadoo hyb n'aa kä, badäk hahÿ hä nesaa do hedoo doo, nesaa do moo heb'ooh do mahang bë babok bä. Sagõõh gadagyp doo gó wë hä bag padëek do hadoo bëeh, sa mahang, 16 P'op Hagä Do wë ji edëb had'yyt do ky n'aa sa hä bë baher'oot bä. Taw'ãäts hē tii da né hē bë babok, tii da né hē bë bad'oo, Kristo kajaa bä. ÿ da h'yy kasab'ee, daap hē nado tak'ëp bë hyb n'aa ÿ moo wäd wät ÿ bahapäh bä kä. 17 Babä ÿ ahoop do tamasaa bä P'op

Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta wë bë moo bok doo, tii bä ÿ h'yy gadajang, bë sii ÿ tsebé. 18 Ti hyb n'aa taw'ãäts hē bë h'yy gadejah, bë tseebe si ÿÿ.

Tsimoot ky n'aa hahÿÿh

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ gada, nayyw hē Tsimoot bë wë ÿ mejüü tan'oo bä. Bë wë ÿ karën ÿ mejüü, bë tah'yyb en'yyim hyb n'aa, ÿ na-ããj hē ÿ h'yyb nyyw däk hyb n'aa bë ky n'aa tamanaa bä. 20 Jããm hē Tsimoot, pa ÿ hawät doo, baad bë tahyb n'aa newëe doo, baad hadoo do bë wë karën doo. Dooh ta see pé Tsimoot hadoo doo. 21 Ta wób jããm hē sa hä hē rahyb n'aa newëe. Sa hä baad hadoo do rahyb n'aa newëe. Dooh Jesus Kristo karën do rahyb n'aa newëe bä. 22 Tii d' nado Tsimoot. Bë hapëe däk nyy da baad ub Tsimoot bawät. Baad ub sa t'aah sa yb sii moo wät doo da Tsimoot moo wäd wät si ÿÿ Jesus ky n'aa hanäm do hä. 23 Ti hyb n'aa kä, ÿ bahapäh bä kä nyy d' hä ÿ rabad'oo, ÿ karën Tsimoot ÿ mejüü bë wë. 24 Ti hado né paawä, baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ gada, ÿ na-ããj hē nayyw hē bë wë ÿ bahõm tan'oo bä.

Eaporodit ky n'aa hahÿÿh

25 ÿ hyb n'aa newë däk, taw'ãäts hē häj ÿ hadoo do Eaporodit häd näng doo, ÿ tamasa hyb n'aa wë ÿ bë mejüü do paah, tababaaj hõm bë wë. Warahén rabad'oo doo da, si ÿÿ ti tamo n'aa jesuu panyyg hanäm doo. 26 Bë wë ÿ mejüü tababaaj hõm tak'ëp sahõnh hē bë tahyb n'aa esee do hyb n'aa. Tahyb n'aa tón, nahëe näng paa bë ky n'aa napëe däk do hyb n'aa. 27 Te hub né hē. Nahëe näng né paah. P'eets hē paawä tadajëp. Tawén nadajëp P'op Hagä Do t'yyd mehÿn ta hä. ÿ na-ããj hē P'op Hagä Do t'yyd mehÿn, ÿ h'yy kanatón hyb n'aa ta bahãnh tadajëb bä paawä. 28 Ti hyb n'aa kä, nayyw hē ÿ mejüü bë wë tababaaj hõm, bë bahapäh bä kä bë h'yy gadajang hyb n'aa. Tii bä da, bë h'yy gadeja kån do hyb n'aa da, dooh da tak'ëp ÿ hyb n'aa tón wäd bä. 29 Taw'ãäts hē h'yy gadajaa gó bë gadoo da, ji hÿÿj Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä h'yy kata däk do ji gadoo doo da. Taw'ãäts

* 2:12 Heÿÿm doo me, kajajån doo me ji wén moo wät tii, ji nes'õõs hyb n'aa. Masuuj nado tii. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot.

hē bē weh'ēeh ta ti hedoo doo, ³⁰ p'eets hē paawā tadajēp do hyb n'aa Kristo wē tamoo wāt do hyb n'aa. Ț tamasa bē jawén buuj bē nahajaa do hyb n'aa Ț bē masaa bā. Tahapēē né paawā dajēp ta hā péh, ti hadoo né hē Ț tamasa.

3

Dooh ji daab yb bā ji daaj hē ji hajaa do hā ky n'aa hahȚȚh

¹ HȚȚ kā wakān haa, ta see ky n'aa bē Ț ma erih: Taw'āāts hē bē h'yy gadeja Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā bē h'yy kata dāk do hyb n'aa! Dooh Ț h'yy ganapō dāg bā p'aa hēnh Ț erii bā pooj jé bē Ț maher'ood wāt doo. Baad ti bē hā, bē Ț ma erih do bē tamo n'aa jesuu do hyb n'aa, ta see da bē rama met'ēeg mahānh.

² Bē hyb n'aa matakā ajyy nesaa do moo bok doo, awaar nesaa do hedoo doo, ji hub kekyyt doo,* bē rawad'ii mahānh. ³ Ēr ti P'op Hagā Do karapee heh'āāt doo. Dooh sa masuuj noo byyh kahōk do hā daap yyp do rado bā ti P'op Hagā Do karapee heh'āāt doo. Ēēr, ta Sahee h'yyb mahūūm do hyb n'aa P'op Hagā Do hyb n'aa jew'yyk doo, Kristo Jesus hā kasab'ee doo, ēr ti P'op Hagā Do karapee heh'āāt doo. Ēr ti ta karapee heh'āāt doo, ji hā hē ji moo wāt do hā, ji daaj hē ji hajaa do hā na-āāj hē daab nayyp doo. ⁴ Ț hāja né paawā Ț daab yb bā ji daaj hē ji hajaa do hā. Sa daaj hē rahajaa do hā radaab yyp rahajaa redoo bā, Ț sa bahānh Ț hāja ta tii hā Ț daab yb bā Ț karēn bā paawā. ⁵ Masuj Ț noo byyh ragahōg hōm 8 ta āh Ț bahadoo bā kā.† Isaraéw buuj ȚȚh. Bēn-Jamih panaa ȚȚh. Eber buuj heh'āāt né ȚȚh. Pariséw see né ȚȚh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh doo. ⁶ Tak'ēp Ț karēn do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do sahōnh hē raky daheeh, Ț rejāā paa Jesus hā h'yy ka'eeh doo.‡ Dooh raw'yyt pé hā ȚȚ Ț raky n'aa tapaa péh, baad Ț ky daheeh do hyb n'aa paa sahōnh hē Mosees

ky n'aa jaw'yyk doo. Baad dāg ȚȚ Mosees ky n'aa jaw'yyk do matym gó.

⁷ Ti hadoo né hē, sahōnh hē tii, ti noo gó Ț kamahān doo, dooh wād ti hā Ț hȚȚ kā Kristo Ț bahapēē dāk do hyb n'aa. ⁸ Ti had'yyt nado, sahōnh hē né hē p'ooj ub Ț daab yyp doo, dooh its hā Ț hȚȚ kā Kristo Jesus, wahē Ț n'aa, Ț hapēē dāg kān do hyb n'aa. Sahōnh hē bahānh né hē ti Kristo ji bahapāh doo. Kristo hyb n'aa Ț eréd hōm sahōnh hē pooj jé Ț kamahān doo. Hesus do ji aw'oong hōm do hadoo sahōnh hē ti hā ȚȚ, Kristo baad Ț bahapāh hyb n'aa da, ⁹ ta hā Ț h'yy kata dāk hyb n'aa. Ta hā Ț h'yy kata dāk do hyb n'aa kā, dooh Ț tyw n'aa esóts wād bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do Ț ky daheeh do hyb n'aa baad Ț bahado dāk P'op Hagā Do matym gó. Baad Ț hado dāk hȚȚ kā P'op Hagā Do matym gó, Kristo hā Ț h'yy kae dāk do hyb n'aa. P'op Hagā Do hanaa né hē ti baad ji hado dāk do ta matym gó. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē tii. ¹⁰ Baad Ț karēn Kristo Ț bahapāh. HahȚȚ da ti Ț karēn: Ț karēn Ț bahapāh hā ȚȚ hē ta hejój taganā wāt noo gó tagadoo doo. Ț karēn Ț bahapāh hā ȚȚ hē Kristo ahoop doo. Ț karēn Ț bahapāh hā ȚȚ hē tadajēp doo. Kristo dajēp paa ēr hyb n'aa, ti hyb n'aa Ț radajēeb bā ta hyb n'aa, Ț karēn Ț gadoo né ti na-āāj hē. ¹¹ Sahōnh hē ta ti Ț karēn Ț bahapāh hā ȚȚ hē, ta jawén Ț P'op Hagā Do gan'yyh hyb n'aa dejēp do mahang.

Ji pooj jé hawāt do hā tak'ēp ji hyb n'aa matakēē do ky n'aa hahȚȚh

¹² Dooh baad Kristo hadoo Ț hado nā bā. Dooh baad had'op do Ț hado nā bā. Ti hadoo né hē, tak'ēp Ț hyb n'aa tam'aah Kristo Jesus hadoo Ț bahado dāk hyb n'aa kā. Ti hyb n'aa Ț tabasēew hōm. ¹³ Wakān haa hedoo do Kristo hā h'yy ka'eeh doo, hā ȚȚ, dooh ta ti Ț hāja nā bā. Dooh baad Kristo hadoo Ț hado nā bā. Ti hadoo né hē, tsyym kas'ȚȚ do rabahed'oo doo da Ț badoo

* **3:2** Ma matēg oow Paw-Ro pes'āāp. Ji hub rakekyyt tawén her'ood bā, ajyy Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do hā raky kah'ūūm, sa masuuj noo byyh ragehōk hyb n'aa Judah buuj rabahed'oo doo da. Jāām hē tii da P'op Hagā Do gadoo ji, sa hā. Dooh se hub rado bā. Daap ti rama metēek doo. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejūū rahyb n'aa matakēē sa mahānh. † **3:5** Tii d' né paa Isaraéw buuj rabahed'oo P'op Hagā Do karapee see karapee t'aah tabahadoo hyb n'aa. Tii d' né paa P'op Hagā Do mejūū sa hā. ‡ **3:6** Tii d' Paw-Ro d'oo paah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do Jesus hā h'yy ka'eeh do ragawats'iik rakarēn ted'oo do hyb n'aa ti noo gó.

had'yyt hē. Dooh ŷ hyb n'aa matakä bä jó ŷ hadäk hēnh. Dooh ŷ hyb n'aa newë bä pooj jé ŷ bawät do hä, ŷ hanäng péh. Pój ŷŷ jé hawät do hä tak'ëp ŷ hyb n'aa matakëë.
¹⁴Tak'ëp ŷ hyb n'aa tam'aah ta sãm ŷ gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. Hahŷ ta sãm ŷ gadoo hyb n'aa ŷ tawén naëëj wät doo: Hŷ pong jé ŷ d' bawäd had'yyt hē Kristo Jesus hyb n'aa.

¹⁵Ti hyb n'aa, sahõnh hē ëër, baad Jesus hä h'yy kae däk do hedoo doo, ŷ hyb n'aa newëë doo da, nag'aap hē ŷ erii wät doo da taw'ääts hē ër hyb n'aa newë. Ta see hadoo bë hyb n'aa newë nä bä ŷ erii wät do hä, tii bä da, P'op Hagä Do metëëh da bë hä, baad né ti ŷ erii wät doo. ¹⁶Ti hado né paawä, taw'ääts hē ër ky daheeh ër hä P'op Hagä Do metä wät do pénh né hē.

¹⁷Taw'ääts hē ŷ bawät doo da séd gó bë babok, wakän haa hedoo doo. Taw'ääts hē bë hyb n'aa matakä ää babok doo da habok do sa hä, rababok doo da bë na-ääj hē bë babok hyb n'aa. ¹⁸Baad habok do hä bë hyb n'aa matakä ŷ wén näng, hajök ti anäng b'aa kajatsëk do hä Kristo dajëp do ky n'aa majiĩ rababok doo da habok doo, Kristo hä rah'yy ka'eeh sa noo né paawä. Hajõõ nuu me bë ŷ maher'ood wät tii. H'yy kameoot doo me ŷ ab'aanh tii. ¹⁹P'op Hagä Do gawats'iik da tii. Rawa do hä, rawëh do hä, reëëk do hä, ta see rakarën do hä rah'yyb padäg had'yyt hē, P'op Hagä Do hä nado. Nu meby n'aa näng do hä rah'yy kasab'ee. Badäk hahŷŷ hä hanäng do hä rah'yyb padëëk. ²⁰Ta ti hedoo do rababok doo da bë aboo manäh. Hŷ pong jé babuuj ti ëër. Tii b' naa, hŷ pong jé naa tabahyng, baad ër gada Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër h'yyb tym dëëb. ²¹Ta hejój me sahõnh hē tabag'ääs. Ta ti tahejooj me ër hub nahejooj do tawareem da, ta hub kabaj'aa do hadoo ër hub bahadoo hyb n'aa kä.

4

¹Ti hyb n'aa, wakän haa hedoo do ŷ kamahän doo, tak'ëp ŷ hyb n'aa esee doo, baad bë aboo had'yyt hē bë ŷ maher'ood wät doo da né hē. Bë h'yy keréd manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä. Najis haa, bë

hyb n'aa né hē ŷ h'yy gadajang. Bë hyb n'aa né da ŷ kawehëë däk.

Sa hä Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahŷŷh

²Tak'ëp ŷ betsëë ŷŷnh Ewodija häd enäh doo, ŷŷnh Sïn-Tike häd näng do daheeh, séd rah'yyb hedoo hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä rah'yy kata däk do hyb n'aa.

³Õm, baad si ŷ Kristo wë moo wät doo, ŷ etsëë a hä ta ti ŷŷj mamasaa, séd rah'yyb hedo padëëk hyb n'aa p'aa hēnh. Si ŷŷ tak'ëp rahyb n'aa tam'aah paa Jesus ky n'aa hanäm do ää her'ood hõm hyb n'aa. Aj'yy Keremen häd näng do sii, ta wób sa sii na-ääj hē, hawäd had'yyt do gadoo do heen n'aa hä sa häd kerii däk do sa sii ää paa ramasa ta ti ŷŷj.

⁴Taw'ääts hē bë h'yy gadejah, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa. P'aa hēnh bë ŷ maher'oot: Bë h'yy gadejah. ⁵Taw'ääts hē kaja hē denaa hē bë h'yyb bë mahũũm sahõnh hē sa wë, ta tii da bë babok sahõnh hē rabahapäh hyb n'aa. Edaa däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh doo. ⁶Taw'ääts hē dooh bë hyb n'aa tón péh. Bë er'ood had'yyt bä P'op Hagä Do sii, bë ky n'aa etsëë ta hä bë karën doo. Bë j'aa etsë na-ääj hē ta hä sahõnh hē bë hä tabanoo do hyb n'aa. ⁷Tii bä da P'op Hagä Do hä hana do ji h'yyb n'yyim doo, sahõnh hē ji hajaa do bahänh hadoo do mo n'aa jesuu da bë h'yyb, bë h'yy kanatón hyb n'aa kä Kristo Jesus hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa.

⁸Tagadëëg ub, wakän haa hedoo doo, sahõnh hē baad hadoo do hä bë h'yyb padäg. Sahõnh hē ji weh'ëëh do hä, sahõnh hē P'op Hagä Do matym gó te hub hedoo do hä bë h'yyb padäg. Sahõnh hē nesaa do nanäng do hä, sahõnh hē hanäm do hä bë h'yyb padäg. Sahõnh hē baad tabahadoo do hyb n'aa ky n'aa etsëëh do hä na-ääj hē bë h'yyb padäg. Baad had'op do hä, baad tabahadoo do hyb n'aa ji j'aa etsë do hä bë h'yyb padäg na-ääj hē. ⁹Bë ŷ ma metëëk doo da, hä ŷ naa bë gado däk doo da na-ääj hē bë aboo. Hä ŷ naa bë maa napäh doo da, wë ŷ bë bahapäh doo da na-ääj hē bë aboo. Tii bä da ji h'yyb näw P'op Hagä Do hä hana do bë hä tabawät da.

Ramasa do hyb n'aa Paw-Ro h'yy gadajang do ky n'aa hahÿÿh

¹⁰Tak'ëp ÿ h'yy gadajang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä, hÿÿ kä, bap peej tabado däk bä kä, p'aa hënh ÿ bë hyb n'aa es'ee wät do hyb n'aa, ÿ bë masa. Pooj jé ÿ bë hyb n'aa es'ee wäd né paawä, dooh ta tyw n'aa pé ÿ bë masa hyb n'aa paah. ¹¹Dooh ta ti ÿ erii bä wë ÿ badoh do hyb n'aa. Dooh. ÿ h'yy gadajaa kân sahõnh hë hä ÿ kametëeh do hä, baad tabadoo bä, baad tanado bä na-ããj hë. ¹²ÿ hapëë däg kân nyy d' ÿ bad'oo wë ÿ badoh bä, wë ÿ tamad'aak bä na-ããj hë. ÿ haja däk ÿ h'yy gadajang sahõnh hë wë ÿ kametëeh do hä, ÿ wog nyy bä, ÿ asa bä na-ããj hë, sahõnh hë ji karën do wë ÿ tanyy bä, wë ÿ badoh bä na-ããj hë. ¹³Sahõnh hë ÿ hajaa Kristo ÿ tah'yyb hej'oonh do hyb n'aa.

¹⁴Ti hadoo né hë, taw'ãäts hë né hë ÿ bë masaa wät tabahejoonh bä hä ÿÿ. ¹⁵Bëeh, Pirip panang buuj, bë hapäh né hë, papuuj nä Jesus ky n'aa hanäm do bë gado däk noo gó, hëej Masedonija häd näng do ÿ beréd hõm noo gó, jããm hë bë ti Jesus hä h'yy ka'eeh do wób mahang, ÿ masa doo, ta s'ee hënh Jesus ky n'aa ÿ ma metëek hyb n'aa bë mahang ÿ ma met'ëeg wät doo da. ¹⁶Tesaronika panang bä ÿ bawät noo gó, pawóp nuu me bë mejõ wät paa matym ÿ n'aa ÿ bë masa hyb n'aa wë ÿ badoh do hyb n'aa. ¹⁷Dooh hahÿ ÿ erii bä p'aa hënh matym ÿ n'aa bë mejũũ hyb n'aa. Dooh ti hyb n'aa tado bä hahÿ ÿ erih doo. ÿ karën baad bë P'op Hagä Do ky n'aa edëng ÿ bë masa do hyb n'aa. ¹⁸ÿ gado däk sahõnh hë wë ÿ bë mejõ wät doo. ÿ gahëen do bahãnh ti ta tii. Ta bahãnh wë ÿ ti anyy däk hÿÿ kä wë ÿ bë mejõ hõm do an'oo bä, Epaporodit tajoo doo. P'op Hagä Do h'yy gadajang bë masa do hä. P'op Hagä Do matym n'aa buu benyym do hadoo, P'op Hagä Do gadoo do hadoo tii.* ¹⁹P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh doo, Kristo Jesus hyb n'aa bë hä da tabanoo sahõnh hë bë wë badoh doo, bë h'yyb gó badoh do na-ããj hë. Tak'ëp hetsooh do ta wë hanäng do pénh né bë hä d' tabanoo.

* **4:18** P'ooj ub, buu benyym do Isaraéw buuj rama ejuu P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa. Tii da takerii däk Esodo hä. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm.

²⁰Taw'ãäts hë P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do hä, ër Yb, ër j'aa etsëe had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë.

Sa hä takedëe hõm do ky n'aa hahÿÿh

²¹Taw'ãäts hë bë edëe sahõnh hë Kristo Jesus hyb n'aa tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew padëek doo. Òr hÿÿj hedoo do babä pa ÿ habong do bë m' rahyb n'aa esee. ²²Sahõnh hë tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong do hahÿ panang bä habong do bë m' rahyb n'aa esee na-ããj hë. Roma sa wahë n'aa Sesa ramaneëenh do wë moo b'ook doo, Jesus hä h'yy ka'eeh doo, baad bë m' rahyb n'aa esee.

²³ÿ karën Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ky enyym bë hä. Jããm hë kä.

Korosa Jesus hã h'yy ka'eeh do Korosa hãd nãng do panang bã habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

¹ Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see hado däk doo. Èr hỹỹj hadoo do Tsimoot hãd nãng do daheeh ² ỹ edëng bëeh, wakãn haa hedoo doo, ãã nemuun Kristo hã h'yy kata padëek doo, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, ta hã h'yy kanerët doo, Korosa panang bã habong doo. Ỹ karën P'op Hagä Do èr Yb ky enyym bë hã. Ỹ karën baad ub bë tah'yyb en'yym.

³ P'op Hagä Doo, Jesus Kristo èr Wahë N'aa Yb hã ãã ky n'aa etsëẽ bã bë hyb n'aa, ãã h'yy gadeja had'yyt hẽ ta wë bë hyb n'aa, ⁴ Kristo Jesus hã bë h'yy kae däk ãã ky n'aa napäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahãn ãã ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. ⁵ Jesus hã bë wën h'yy ka'eeh, ta wób bë wën kamahãn, baad hadoo do ta jawën bë gadoo bë gada do hyb n'aa. Hỹ pong jé P'op Hagä Do enyyw hõm tii, bë hã tabanoo hyb n'aa. Bë ky n'aa napëe däk hỹ pong jé ji gadoo do ky n'aa, baad hadoo do ky n'aa, Jesus Kristo ky n'aa hanãm doo ⁶ bë wë takajaa noo gó. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ ta ky n'aa hanãm do kah'ũũm. Jé pad'yyt hẽ panyyg ky dah'eeh do baad hadoo do hã tah'yyb wareem hõm tii. Tii da né hẽ na-ããj hẽ tabad'oo bë mahang, pooj jé ta ky n'aa bë maa napäh noo gó naa, ji wë P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa hã baad bë h'yy kadaw'uuh noo gó naa. ⁷ Epararas, ãã sii Kristo wë moo wät doo, bë paa tama met'ëeg wät ta ti panyyg hanãm doo. Baad Epararas moo wät. Dooch tah'yy gajëe bã bë hyb n'aa Kristo wë tamoo wät do hã. ⁸ ãã tamaher'oot nyy da ta wób bë kamahãn P'op Hagä Do Sahee an'oo bã.

Sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëẽ do ky n'aa hahỹỹh

⁹ Ti hyb n'aa, bë ky n'aa ãã ky n'aa napäh bã, ãã du doo paa P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsëẽ bë hyb n'aa. Dooch ãã eréd bã bë hyb n'aa ãã ky n'aa etsëẽ doo. ãã etsëẽ P'op Hagä Do hã ta Sahee hã hana do ji hapäh doo me, ta Sahee hã hana do ji h'yy ganäng doo me na-ããj hẽ bë tah'yy gan'yyh takarën do hã, baad bë bahapäh hyb n'aa. ¹⁰ Tii d' ãã wën ky n'aa etsëẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ta karapee hã takarën doo da né hẽ bë babok hyb n'aa, sahõnh hẽ bë moo bok do hã tah'yy gadajang hyb n'aa, sahõnh hẽ baad hadoo pé bë moo bok hyb n'aa had'yyt hẽ, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb n'aa kä bë h'yyb gó. ¹¹ ãã ky n'aa etsëẽ na-ããj hẽ, tak'ëp ta kabaj'aa do hejój me bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm mahãnh ta hã, bë h'yyb jawyk hyb n'aa, tsebee gó sahõnh hẽ bë gadoo hyb n'aa, ¹² èr Yb hỹ pong jé hawät do wë bë h'yy gadajang hyb n'aa. Ti né hẽ ti ta karapee sa sii bë gadoo tan'oo bã ji hã taky n'aa enooh doo, hỹ pong jé ta bag bawät bã ji gadoo do pan'aa. ¹³ Èr ted'ëep Nesaa Do Yb moo gó naa, badagyp hadoo do bag'ããs doo. Ta T'aah takamahãn do èr hã tabagãã kãn, P'op Hagä Do an'oo bã kä. ¹⁴ Ta T'aah hyb n'aa èr tabedëeb kãn. Ta hyb n'aa kawug hõm nesaa do èr moo bok doo kä.

Kristo sahõnh hẽ sa bahãnh ky n'aa hahỹỹh

¹⁵ Ta T'aah gó kametä däk P'op Hagä Do ji nahapäh doo. P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii. Sahõnh hẽ kapahuuj däk do pooj jé tawäd né hẽ. Sahõnh hẽ kapahuuj däk do bahãnh tanu gadäk. ¹⁶ Ti né hẽ tii, sahõnh hẽ hỹ pong jé hanäng doo, hỹ pong jé habok doo, badäk hahỹỹ bã hanäng doo, badäk hahỹỹ bã habok do na-ããj hẽ pahuuwät doo. Ji hapäh doo, ji nahapäh do na-ããj hẽ tapehuuj bong, wë hã bag'ããs do ji nahapäh do rado bã, kabaj'aa do ji nahapäh do rado bã, mejũũ do ji nahapäh do rado bã, hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do rado bã na-ããj hẽ. Ti né hẽ sahõnh hẽ pehuuj bong doo. Ta hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj wät doo. ¹⁷ Sahõnh hẽ pooj jé tawäd né hẽ. Ta hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj wät

do baad tawén hadoo. ¹⁸ Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo doo, sa nu gabóg tii. Ti né hẽ sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do du na doo. Ti né hẽ jããm hẽ pooj jé dejëp do mahang ganã wät doo,* sahõnh hẽ sa bahãnh hyb n'aa jawyk tabahadoo hyb n'aa. ¹⁹ Tii d' tawén hadoo, ta da had'op ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do karën do hyb n'aa. ²⁰ P'op Hagä Do karën na-ããj hẽ, ta T'aah hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahÿy bã hanäng doo, badäk hahÿy bã habong doo, hÿ pong jé hanäng do na-ããj hẽ baad tabahadoo p'aa hẽnh ta wë, baad ub p'aa hẽnh sahõnh hẽ rababok hyb n'aa ta wë kä. Ta najiis rabahado padëek tan'oo bã† ta T'aah majyyw hyb n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa.

²¹ Bëë kä, dawëë bë babok paa P'op Hagä Do mahãnh Kristo hã bë h'yy kana'eeh nã noo gó. P'op Hagä Do majiĩ paa bëeh, bë h'yyb gó, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa paah. ²² Ti hadoo né hẽ, hÿy kä ta najiis bë bahado däk tan'oo bã Kristo, aj'yy gó ewäd hyng do bë hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. Ta najiis bë bahado däk tan'oo bã. Tii d' tawén d'oo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa, baad had'op bë bahadoo hyb n'aa ta matym gó, dooh bë rap'ãã ky n'aa tapaa pé hyb n'aa ta matym gó. ²³ Baad bë h'yy kae had'yyt bã tii. Baad bë gahëen bã had'yyt hẽ panyyg hanãm do hã bë hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk doo. Ti né ti ta panyyg, Jesus ky n'aa, bë maa napëë wät doo, badäk hahÿ haw'ããts rapanäg hõm doo. Ta ti panäg n'aa see hado däk ÿ ti hÿ Paw-Ro.

Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ahoop do ky n'aa hahÿh

²⁴ ÿ tsebé da hẽ ÿ radawäts gëet doo bã, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã ÿ ahoop doo. ÿ karën ÿ bahajaa Kristo hã ÿ tan'oo däk doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo do sa hyb n'aa ÿ ahoop do pan'aa. ²⁵ Kristo hã h'yy ka'eeh do sa masa n'aa ÿ bahado däk, hã ÿ P'op Hagä Do banoo do hyb n'aa baad ub sahõnh hẽ ta kyyh bë hã ÿ ma metëek hyb n'aa. ²⁶ Hã ÿ tabanoo tah'yyb däng doo,

nyy d' tabad'oo ji hã, ÿ ma metëek hyb n'aa. Kristo ewäd hyng do pooj jé dooh ji hapëë nã bã ta h'yyb däng doo. Dooh P'op Hagä Do h'yyb däng do kametã nã bã ti noo gó ër wahë makũũ hã. Ta karapee hã hÿy kä takametã wät. ²⁷ P'op Hagä Do h'yyb däng ta karapee hã tametëeh tak'ëp baad hadoo do sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do wë hÿy kä tamoo wät doo. Hahÿy da ta ti tak'ëp baad hadoo do ta h'yyb däng doo: Bë h'yyb gó, ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó Kristo bawäd däk, Judah buuj nadoo do né paawä bëeh! Ti hyb n'aa bë né da gadoo tak'ëp baad hadoo do hÿ pong jé.

²⁸ Kristo ky n'aa ãã panäk. Sahõnh hã ãã maher'oot tak'ëp péj baad raky daheeh hyb n'aa. Tak'ëp hajaa doo me sahõnh hẽ sa hã ãã ma metëek. Tii d' ãã wén d'oo, Kristo hã h'yy kata däk do baad had'op rabahado padëek P'op Hagä Do matym gó ãã karën do hyb n'aa. ²⁹ Tii d' ãã karën do hyb n'aa, tak'ëp had'yyt hẽ ÿ hyb n'aa tam'aah, Kristo hejój me hëp ÿy gó baad hawät doo me.

2

¹ ÿ karën bë bahapäh nyy da tak'ëp ÿ ky n'aa etsëë, tak'ëp ÿ hyb n'aa tam'aah bë hyb n'aa, Raw-Diseej panang buuj sa hyb n'aa na-ããj hẽ, jé Jesus hã h'yy ka'eeh do ÿ ranahapäh do wób sa hyb n'aa na-ããj hẽ. ² Tii d' ÿ wén d'oo, ÿ karën rah'yy kej'oonh. ÿ karën kamahãnh gó séd rah'yyb hedoo. Tii d' ÿ wén d'oo na-ããj hẽ, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. ÿ karën baad rabahapäh ta tii. Baad ÿ karën Kristo rabahapäh, ÿ hanäng doo. ³ Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, baad ta hã ji h'yy ganäng doo, jããm hẽ Kristo hã ji baw'yyt. ⁴ Ta ti bë ÿ wén maher'oot, sa kyyh baad ji ed'oo doo me bë rawad'ii mahãnh. ⁵ ÿ nawäd né paawä bë mahang, ÿ hyb n'aa newëë do bë mahang tabawät. ÿ tsebé baad ub bë babok ÿ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Séd h'yyb hedoo mã bëeh. ÿ tsebé na-ããj hẽ dooh né hẽ bë h'yy gejë hõm Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hã ÿ ky n'aa napäh doo.

* **1:18** Jesus ganã wät do pooj jé ta wób ragenã boo né paawä, p'aa hẽnh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganã wät doo, nadajëb wät doo. † **1:20** Ta T'aah hã h'yy ka'eeh do tii.

Ji bawät do papuuj ky n'aa hahÿÿh

⁶ Ti hyb n'aa kä, Kristo Jesus bë gado däk do hyb n'aa bë wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa, taw'ääts hë bë awäd had'yyt hë ta hä h'yy kata däk do rababok doo da. ⁷ Baad né hë bë h'yy kata däk Jesus hä joom kóm baad joom tamasoo do hadoo. Taw'ääts hë bë an'oo bë h'yyb gó Jesus bawät do takahüüm magyys hë. Taw'ääts hë bë an'oo baad bë h'yy kae had'yyt hë baad hadoo do ky n'aa hä bë rama met'ëëg wät doo da né hë. Taw'ääts hë tak'ëp bë h'yy gadeja had'yyt hë P'op Hagä Do wë, bë hä tanoo do hyb n'aa.

⁸ Bë hyb n'aa matakä ta s'ee hënh bë rah'yyb mahüüm mahñh rama metëëk doo me. Baad ji edoo né paawä rahyb n'aa newëë doo, rama metëëk doo, daap hë ti ta tii. Ji rawedii ta tii hä. Sa wahë makü ma mehetëk doo gó rabeñ'üüm rama metëëk doo. Badäk hahÿÿ hä, nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo gó rabeñ'üüm rama metëëk doo. Dooh Kristo hanaa tado bä ta tii. ⁹ P'op Hagä Do had'op do Kristo, aj'yy tabahado däk doo. ¹⁰ Hÿÿ kä, Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, ti anyy däk bë h'yyb gó sahõnh hë P'op Hagä Do karën doo. Sahõnh hë kabaj'aa do ji nahapäh doo, hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do na-ääj hë sa bahñh ti Kristo. ¹¹ Judah buuj ajyy sa masuuj noo byyh ragehök P'op Hagä Do karapee rabahado padëëk do metëë n'aa. Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa bë hä na-ääj hë ti anyy däk ta metëë n'aa hadoo. Sa mo haj'aa nado tii. Kristo ado hõm nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Ti né tametëë n'aa hadoo bë hä hanäng doo. ¹² Bë nu kemuun bong bä bë radakä jëng hadoo Kristo sii. Bë genä bong do hadoo Kristo sii p'aa hënh bë nu gawëëj däk doo. Ta tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do hejój hä, Kristo ganä wät hanoo do hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ¹³ P'ooj ub, nesaa do bë moo heb'ooh do hyb n'aa, nesaa do bë h'yyb karën do kanado hõm

do hyb n'aa na-ääj hë, dejëp do hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hä. Tii bä kä, Kristo sii bë ganä wät hadoo P'op Hagä Do an'oo bä. Sahõnh hë nesaa do ër moo wät do tamabaan hõm ër hä kä. ¹⁴ P'op Hagä Do awug hõm ër küüt heen n'aa kerih do hadoo doo, nesaa do wë ër taky n'aa etyy do paah. Hahÿÿ da tabawug hõm: Tado däk ër küüt heen n'aa, tii bä tabepëëm däk hadoo b'aa kajatsëk do hä. Jesus dajëp do hyb n'aa dajëp hÿÿ kä ër küüt ër hä ky n'aa ketyy do paah. ¹⁵ P'op Hagä Do ado hõm sahõnh hë nesaa do kabaj'aa do ji nahapäh doo, nesaa do hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do sa hejój. B'aa kajatsëk do hä Kristo dajëp doo me P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk sa hä. Kristo dajëp noo gó sahõnh hë sa matym gó P'op Hagä Do metä wät hadoo ta majiï, sa hä taj'aa ketsëë däk do rabahapäh hyb n'aa.*

¹⁶ Ti hyb n'aa bë maa newë manä bë raky n'aa tapa bä bë awa do hä, bë eëëk do hä,† rabahed'oo doo da bë nad'oo hyb n'aa. Bë maa newë manä na-ääj hë bë raky n'aa tapa bä sét ta baab ken'yyh rataheb'ëës doo, kamarab papuuj rataheb'ëës doo, Saab rataheb'ëës do na-ääj hë bë natabëj bä. ¹⁷ Jääm hë ta pooj jé hawät do metëë n'aa ti ta ti Judah buuj rataheb'ëës doo, ratayy doo. Kristo kajaa do pooj jé heen n'aa tii. Sahõnh hë ta ti kaja däk Kristo hä, ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta ti ji karën wät péh. ¹⁸ Bë maa newë manä bë raky n'aa ety bä j'ooj madäk doo me rakadad'uu gen'aak do hä, ääs raweh'ëëh gen'aak do hä. S'ëë gó rameboon do hyb n'aa hyb n'aa jewyk mäh, sa nooh. Rahyb n'aa newëë do hä, sa hanaa hë rakasab'ee. ¹⁹ Ta ti hedoo doo, dawëë rababoo däg kån, Kristo, ër nu gabóg mahñh. Dooh rah'yy kata wäd bä ër nu gabóg hä. Kristo hä h'yy ka'eeh doo, ta hä h'yy kata däk doo, sa h'yyb rahej'oonh, rahüüm had'yyt hë rah'yy ka'eeh doo, raky dahé magyys hë na-ääj hë Kristo an'oo bä P'op Hagä Do karën doo da. Ji nu gabóg

* **2:15** Tii da né hë Roma buuj rabad'oo sa majiï hä. Sahõnh hë sa matym gó rametëëh sa majiï, sa hä raj'aa ketsëë däk sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'üüm Nesaa Do Yb hä, Nesaa Do Yb kabaj'aa do hä, P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk do ky n'aa. † **2:16** Tii d' Paw-Ro wén her'oot, ma matëg oow rama metëëk do hyb n'aa. Sa noo ji tayy ji awa doo, ji eëëk doo, baad ji P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa. Dooh hyb n'aa pé ji tayy péh. Kristo dajëp do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén gadoo, ji tayy do hyb n'aa nado. Dooh jarakë hedoo do ky n'aa tado bä hahÿÿh. Panyyg bód see hä ji tamaher'oot jarakë hedoo do ky n'aa.

hēnh hanaa ji jarãã sahõnh hē ji hã masoo doo. Tii d' Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã. Ta hã h'yy ka'eeh do tabaa g'ããs, ta hã rakata däk tan'oo bã.

²⁰ Kristo hã bê h'yy kata däk do hyb n'aa, bê na-ããj hē bê dejēb bong hadoo pooj jé ji bawät do hã. Ti hyb n'aa, h'ēed hyb n'aa badäk hahÿÿ hã habong do Kristo nahapäh do rababok doo da bê babok nä? Hēd n'aa bê gadoo raky n'aa jaw'yyk do mejüü doo?

²¹ “Bē ado manäh! Bē awa manäh! Bē moo dēe manäh!”, näng raky n'aa jaw'yyk doo.

²² Gawatsik do hã, hahänh do hã ji tamejüü do tii. Sa hanaa ta ti ji ramejüü doo, ji hã rama metēek doo. Dooh P'op Hagä Do hanaa tado bã. ²³ Tak'ēp hajaa do ky n'aa jew'yyk do ji ed'oo ta tii. Ji daaj hē P'op Hagä Do ji weh'ēeh ji karēn ta ti hedoo do ky n'aa jew'yyk do an'oo bã. Ji daaj hē ji kadaduu tan'oo bã. Ji daaj hē ji karehejãã tan'oo bã ta tii. Baad né paawä ta mahang ramoo bok doo, ti hyb n'aa baad ji hyb n'aa manatakä bã, baad ub ji ed'oo ji hã ramejüü doo. Ti hadoo né hē nahejooj ta ti hedoo do ky n'aa jew'yyk doo. Dooh tahaja bã nesaa do ji h'yyb säg karēn do hã ji h'yy keba bã tan'oo bã.

3

Taw'ãäts hē hÿ pong jé hanäng do hã ji h'yyb däk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Kristo sii bê ganä wät hadoo do hyb n'aa, h'yyb tym papuuj P'op Hagä Do hã hana do bê gado däk do hyb n'aa ÿ hanäng péh, taw'ãäts hē hÿ pong jé hanäng do hã bê h'yyb padäg, P'op Hagä Do hub hadäk hēnh Kristo basooh bã. ² Taw'ãäts hē hÿ pong jé hanäng do hã bê h'yyb padäg, badäk hahÿÿ bã hanäng do hã nado. ³ Taw'ãäts hē tii da bê bad'oo bê dajēp paa hadoo do hyb n'aa. Bē h'yyb papuuj tenyyw däk hÿÿ kä Kristo sii P'op Hagä Do wē kä. Dooh ta wób rahapēe nä bã ta ti bê h'yyb papuuj.

⁴ Kristo, bê h'yyb papuuj han'oo däk do matēeh bã kä, sahõnh hē sa matym gó ta sii bê kametä däk tii bã. Kristo kabaj'aa doo da bê da kabaj'aa na-ããj hē ti noo gó kä.

⁵ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē bê gawats'iik sahõnh hē baad nadoo do badäk hahÿÿ hã ji h'yyb säg karēn doo. Bē aã manä bê ÿÿm nadoo do sii, bê patug nadoo do sii.

Bē moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bê hã hanäng doo me. Taw'ãäts hē bê gawats'iik ta wób hedoo pé nesaa do ji h'yyb säg karēn doo. Bē hyb n'aa hüüm manä bê ma. Jé ta ma hã hyb n'aa h'üüm doo, ta ma hã tah'yy ka'eeh tii, dooh P'op Hagä Do hã tah'yy kae bã. ⁶ Ta ti hedoo do hyb n'aa né hē P'op Hagä Do rejãã da nabuj keh'üüm doo. ⁷ P'ooj ub, Kristo bê nahapäh nä bã, tii d' paa bê babok. ⁸ Hÿÿ kä, taw'ãäts hē bê eréd hõm sahõnh hē hahÿ hedoo doo: Ji kawajãän doo, ji h'yy ganapüü doo, sahõnh hē ji da hadoo ji pan'aa takyyk doo, ta see ji ky n'aa rejãã doo, baad nadoo do ji er'oot do na-ããj hē. Taw'ãäts hē bê eréd hõm né hē tii. ⁹ Daap bê menä manä bê da hadoo do hã, bê eréd hõm do hyb n'aa bê h'yyb säg baad nadoo do ji moo wät hanoo doo. ¹⁰ Bē h'yyb tym papuuj bê tah'yyb mahüüm hÿÿ kä. P'op Hagä Do mo haj'aa ta ti er h'yyb tym papuuj. P'op Hagä Do ah'ÿÿt er h'yyb tym papuuj, ta da hado had'yyt hē tabahadoo hyb n'aa kä, baad P'op Hagä Do er bahapäh hyb n'aa na-ããj hē. ¹¹ Papuuj er P'op Hagä Do mo haj'aa do hyb n'aa, séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo, Judah buuj ji do bã, Judah buuj nadoo do ji do bã, masuuj noo byyh kahõk do see ji do bã, masuuj noo byyh kanehõk do see ji do bã, ta see buuj ji do bã, ma kamanetēek do ji do bã, ta see karom ji do bã, sa karom ji nado bã na-ããj hē. Sahõnh hē er h'yyb tym gó Kristo bawät. Sahõnh hē bahänh hadoo do tii.

¹² Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wē kasēew bong do bê bahadoo do hyb n'aa, tak'ēp bê takamahän do hyb n'aa, taw'ãäts hē bê t'yyd mehīn bê da hadoo doo. Taw'ãäts hē bê ky ennym ta wób sa wē. Taw'ãäts hē dooh né hē bê h'yy kasabé bã. Taw'ãäts hē kaja hē denaa hē bê h'yyb bê mahüüm ta wób sa wē. Taw'ãäts hē h'yyb jawyg gó bê gadoo sahõnh hē. ¹³ Taw'ãäts hē kamahän gó bê gadoo ta wób ramoo boo né paawä bê hã bê ganen'aak doo. Taw'ãäts hē bê mabaan hõm baad nadoo do ta wób bê hã rabad'oo doo, nesaa do bê moo bok do paa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mabaan hõm doo da né hē bê hã. ¹⁴ Taw'ãäts hē bê kamahän bê da hadoo doo, sahõnh hē mahänh. Baad ub séd ji h'yyb hedo däk ji kamahän do an'oo bã.

15 Bë an'oo h'yyb n'yyim doo, Kristo bë hã han'oo däk doo, bë tah'yyb mahũũm sahõnh hã, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät do hyb n'aa h'yyb nyyw gó bë babok hyb n'aa. Kristo karapee séd h'yyb hedoo do takarën bë bahadoo. Taw'ãäts hë bë h'yy gadeja P'op Hagä Do wë. 16 Bë an'oo bë h'yyb gó baad ub sahõnh hë Kristo ky n'aa bawät, bë an'oo bë tah'yyb mahũũm. Taw'ãäts hë tak'ëp h'yy ganäng doo me bë ma metëek ta ky n'aa bë da hadoo do hã. Taw'ãäts hë tak'ëp h'yy ganäng doo me tak'ëp péj bë maher'ood na-ãäj hë bë da hadoo doo, baad raky daheeh hyb n'aa. Taw'ãäts hë Saaw-Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa na-ãäj hë bë ma ejäm. Taw'ãäts hë h'yy gadajaa gó bë ma ejäm P'op Hagä Doo. 17 Sahõnh hë bë moo bok doo, sahõnh hë bë her'oot do na-ãäj hë, taw'ãäts hë Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ky gabuuj gó bë bad'oo. Jesus ër taky masa ta Yb wë. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë j'aa etsë né hë P'op Hagä Doo, ër Yb, bë hã tanoo do hyb n'aa.

ÿj hã, ajyy hã, karapee hã na-ãäj hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

18 ÿj, taw'ãäts hë bë ky dahé had'yyt hë bë patug. Tii d' né da taw'ãäts hë bë bahed'oo bë h'yy kata däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. 19 Ajyy, taw'ãäts hë bë kamahän had'yyt hë bë äj. Bë ejäg manä bë äj. 20 Karapee, pahëew, maruus, taw'ãäts hë sahõnh hã bë ky daheeh bë yb, bë ÿn, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tsebé do hyb n'aa bë ky dahé bä. 21 Bë sa yb, bë ejäg had'yyt manä bë taah, rah'yy geëj mahänh bë wë. Tii d' bë adoo bä, dooh rah'yyb hedo boo baad hadoo do ramoo bok do hã.

Sa karom hã tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

22 Bëeh, sa karom, taw'ãäts hë bë ky dahé had'yyt hë bë kariw n'aa. Bë moo bok do rahegãä bä had'yyt nado bë ky daheeh, bë hã raj'aa etsë bë karën do hyb n'aa. Taw'ãäts hë bë h'yyb gó naa bë ky daheeh sa hã, j'ooj madäk doo me nado. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë weh'ëeh do hyb n'aa, taw'ãäts hë baad bë moo bok sa wë.

23 Taw'ãäts hë t'õp, bë h'yyb gó naa bë moo bok sahõnh hë. Taw'ãäts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado, 24 ta hã naa bë gadoo da baad hadoo do bë moo bok do mabaj bë bahapäh do hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë né hë, Kristo wë né ti bë moo bok doo. 25 Hÿÿ kä, baad nadoo do moo wät do gadoo né da nesaa do tamoo wäd wät do sãm. Tii d' tawën hadoo, dooh P'op Hagä Do asëew bä ji mahang.

4

1 Bëeh, sa kariw n'aa hedoo doo, taw'ãäts hë baad bë bad'oo bë karom hã, baad bë an'oo na-ãäj hë sa hã. Bë wad'ii manäh. Bë na-ãäj né hë bë Kariw N'aa näng hÿ pong jé kä. Bë hyb n'aa newë tii. Taw'ãäts hë bë karom hã bë bad'oo, bë kariw n'aa hÿ pong jé hawät do bë hã tabad'oo doo da.

Nyy da raky n'aa etsë doo, nyy da rababok do ky n'aa hahÿÿh

2 Bë h'yy gejë hõm manä P'op Hagä Do sii bë er'oot do hã. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hë bë ky n'aa etsëe bä. Taw'ãäts hë bë h'yy gadeja had'yyt hë P'op Hagä Do wë bë hã tanoo do hyb n'aa. 3 Taw'ãäts hë ãã na-ãäj hë bë ky n'aa ets'ëe, P'op Hagä Do tyw n'aa gas'ëes hyb n'aa Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ãã baher'oot hyb n'aa. Ta ti ky n'aa hanäm do ÿ ma metëek do hyb n'aa ÿ rawén dawäts geët. 4 ÿ bë ky n'aa ets'ëe, baad ub, hã ÿ Jesus karën doo da né hë, ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa. 5 Baad ub, h'yy ganäng doo me bë aboo had'yyt hë Jesus hã h'yy kana'eeh do sa wë. Ta tyw n'aa nyy bä tii da had'yyt hë ÿ karën bë bad'oo.* 6 Taw'ãäts hë ky ennym doo gó had'yyt hë bë er'ood ta wób sa sii. Taw'ãäts hë baad bë er'ood sa sii, rahyb n'aa newëe hyb n'aa bë her'oot doo. Tii d' bë adoo bä, bë hapäh da nyy da bë ky gadoo bë hã reanh doo.

Sa wë Paw-Ro mejüü do sa ky n'aa hahÿÿh

7 Ër hÿÿj hadoo do Tikiko häd näng do bë da tamaher'oot sahõnh hë këh ÿ n'aa. Ër hÿÿj hadoo do ãã kamahän do tii. Æã

* 4:5 Tii d' takarën ji bad'oo, ta wób ji h'yyb tatuk hyb n'aa Jesus ky n'aa ragadoo hyb n'aa.

sii baad Kristo wë moo wät do tii. Dooh tah'yy gajëë bä, bë hyb n'aa, Kristo wë tamoo wät doo. ⁸ Bë wë ÿ mejüü tabahõm, bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä äã babok, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa na-ääj hë. ⁹ Ta sii ÿ mejüü Onesim häd näng doo, bë panang buuj seeh. Ær hÿÿj hadoo do äã kamahän doo, baad hadoo do hä h'yy kanerët do tii. Sahõnh hë babä ky n'aa bë da ramaher'oot.

Sa hä rahyb n'aa esee do ky n'aa hahÿÿh

¹⁰ Aj'yy Aris-Tako häd näng doo, pa ÿ radawäts gëët do bë m' tahyb n'aa esee. Maah-Ko, Béh-Nabéh j'oooh na-ääj hë bë m' tahyb n'aa esee. (Bë ÿ maher'ood wät paa nyy d' bë bad'oo Maah-Ko kajaa bä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë baad bë gadoo.) ¹¹ Jesus, Jus-To ta häd seeh, ti na-ääj hë bë m' tahyb n'aa esee. Jääm né ti aj'yy Judah buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo, si ÿÿ P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa ma met'ëek doo. Baad ÿ ramasa ÿ rah'yyb en'yym. ¹² Epararas, bë seeh, Kristo Jesus wë moo wät doo, bë m' tahyb n'aa esee. Tak'ëp taky n'aa hetsë bë hyb n'aa, baad had'op had'yyt hë bë babok hyb n'aa, baad ub bë bahapäh hyb n'aa na-ääj hë P'op Hagä Do karën do bë hä. ¹³ Tak'ëp Epararas hyb n'aa tam'aah bë hyb n'aa, Raw-Diseej panang bä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ääj hë, Ijerap panang buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ääj hë. ÿ hapäh tii, ÿ wén j'aa etsë ta hä. ¹⁴ Najis ÿÿ, mediko, Rukas häd näng doo, aj'yy Demas häd näng do daheeh ti na-ääj hë né hë m' bë rahyb n'aa esee. ¹⁵ Bë maher'ood ër hÿÿj hedoo do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa hä ÿ hyb n'aa esee. Bë maher'ood na-ääj hë ÿÿnh Nim-Pa häd näng do hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do ta tób bä kahet'aa do sa hä na-ääj hë, ÿ hyb n'aa esee sa hä.

¹⁶ Hahÿ bë ÿ ma erih do bë ner'ood wät do jawén paa bä bë mahang, ÿ karën bë mejõ hõm Jesus hä h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa wë, t'ï hënh takaner'oot hyb n'aa. Taw'ääts hë tii bä bë ner'oot na-ääj hë kerih do Raw-Diseej buuj hä ÿ ma erii wät doo.

¹⁷ Hahÿÿ da bë maher'ood këh ÿÿ, aj'yy Akipo häd näng do hä: "Taw'ääts hë mabahajaa a hä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do mamoo wät do pan'aa." Tii d' né da bë kyyh ta hä.

¹⁸ ÿ Paw-Ro, moh ÿÿ me tagadëeg ub ÿ berii kån hahÿ bë ÿ hyb n'aa esee do ky n'aa. ÿ karën paawä ÿ bë ky n'aa ets'ëë ragadahew'ëës doo gó ÿ bagëët do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky enyym da bë hä. Jääm hë kä.

1 Tesaronika Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahÿÿh.

¹ ÿ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã edëng bëeh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo. ãã karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë ky en'yym bë hä. ãã karën baad bë rah'yyb en'yym.

*Paw-Ro ratsebé Jesus hã rah'yy ka'eeh do
hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh*

² P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsëë bä, ãã tsebee had'yyt hë ta hã bë hyb n'aa. ³ P'op Hagä Do ër Yb hã ãã ky n'aa etsëë bä, ãã hyb n'aa es'ee had'yyt hë baad bë babok doo, Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ãã hyb n'aa esee tak'ëp bë moo heb'ooh bä bë da hadoo do bë masa hyb n'aa, bë kamahän do hyb n'aa sa hã. ãã hyb n'aa newëë na-ããj hë, baad nadoo do bë ahob né paawä, dooh né hë bë hyb n'aa eréd Jesus Kristo ër Wahë N'aa hã bë h'yy ka'eeh doo, p'aa hënh tabahyng bë bahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã ãã tsebé. ⁴ ãã wakãän, P'op Hagä Do kamahän doo, ãã hapäh, bë P'op Hagä Do asëëw hõm ta karapee bë bahadoo hyb n'aa. ⁵ ãã wén hapäh tii, Jesus ky n'aa hanäm do bë ãã maher'oot noo gó, ãã kyy me had'yyt nado ãã baher'oot. P'op Hagä Do Sahee hejój banoo ãã hã, ãã bahajaa hyb n'aa ãã her'oot doo. Se hub né hë Jesus ky n'aa baad ãã bahapäh ãã h'yyb gó. Bë bahapäh nyy da ãã babok bë mahang. Baad ãã babok do hã bë bahapäh te hub né hë Jesus ky n'aa ãã manaa doo. ⁶ ãã wén hapäh na-ããj hë bë P'op Hagä Do asëëw hõm doo, ãã babok doo da, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd wät doo da bë baboo däg kán do hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee hana do ji tsebé doo me bë gado däk Jesus ky n'aa, ta wób bë rarahejã né paawä ta hyb

n'aa. ⁷ Ti hyb n'aa, sahõnh hë Masedonija häd näng do häj n'aa bä, Akaja häd näng do häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rahapëë däk hÿÿ kä tak'ëp P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh bë h'yy ka'eeh do hadoo. ⁸ Bë hanaa né hë Jesus ky n'aa Masedonija, Akaja häj n'aa bä raky n'aa napëë hõm doo. Jé pad'yyt hë raky n'aa napëë kán P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa, dooh ãã her'ood wäd bä bë ky n'aa, sahõnh hë raky n'aa napëë däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh doo. ⁹ Sa daaj hë rabaher'ood kán jé pad'yyt hë bë hã ãã baher'ood wät doo, baad bë mahang ãã babok doo. Raher'ood kán na-ããj hë, bë eréd hõm kabarii hã bë h'yy ka'eeh doo, P'op Hagä Do hã, hedëp do hã, heh'äät hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä. P'op Hagä Do karën do bë moo bok hÿÿ kä, ta hã bë hyb n'aa jew'yyk hÿÿ kä, sa nooh. ¹⁰ Raher'oot na-ããj hë ta T'aah, dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, bë gada tamatëeh hÿ pong jé naa. Jesus bë gada, ji tamo n'aa jesuu doo, nesaa do hã ta hã h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety mahänh.

2

*Baad Tesaronika panang bä Paw-Ro
rababok do ky n'aa hahÿÿh*

¹ Bëeh, ãã wakãän, bë hapäh ti dooh daap hë tado bä bë mahang ãã her'oot do Jesus ky n'aa. Hajök ky dah'eeh. ² Pooj jé Pirip häd näng do panang bä ãã rarejã né paawä, ãã raky n'aa rejã né paawä, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ãã tah'yyb ne'ÿÿm. Ti hyb n'aa bë ãã maher'oot ta ky n'aa hanäm doo, hajök bë panang buuj ãã rahyb n'aa wareem né paawä. ³ Sahõnh hë sa hã ãã ky padäg hë Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh daap hë ãã menä bä. Ji es'õs do nado tii. J'ooj madäk do nado ti ãã wén her'oot P'op Hagä Do ky n'aa. ãã karën do jawén nado. Dooh bë ãã wad'ii bä. ⁴ ãã P'op Hagä Do metyy paah, ti ãã hã tah'yyb däng ta panyyg hanäm do ãã baher'oot hyb n'aa sahõnh hë sa hã. Ti hyb n'aa ta panyyg ãã baher'oot bä, dooh ta wób gen'aak do ky n'aa ãã her'ood bä. P'op Hagä Do gen'aak do ti ãã her'oot doo. Ti né

hē ti āā h'yyb metyy doo. ⁵ Dooch noo gó āā h'yyb manep'ëeh péh. Bē hapäh né hē, dooh tii da āā adoo bä. Dooch noo gó āā ky ken'yyim sa ma hyb n'aa, Jesus ky n'aa āā baher'oot bä. Āā ehub né hē āā her'oot do P'op Hagä Do hapäh. ⁶ Dooch āā bē j'aa etsē do jawén āā aboo bä. Dooch āā ta wób raj'aa etsē do jawén āā aboo bä.

⁷ Kristo mejũ do āā bahadoo do hyb n'aa, āā karēn bä paawä, āā haja né paawä bē hā āā mejō bä. Ti hadoo né hē, dooh tii d' āā karēn bä. Bē mahang āā babok noo gó baad āā ky enyym bē hā. Ji ŷŷn ji takamahän do hadoo, ⁸ bē āā kamahän tak'ëp. Bē āā panäk paa P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Baad āā h'yyb bē āā masa hyb n'aa. Tii da āā wén d'oo tak'ëp āā kamahän do hyb n'aa bēeh. ⁹ Āā wakään, bē hapäh nä tak'ëp āā moo bok āā ma, āā waa sām hā, bē mahang āā habok noo gó. Adëb bä, atsēm āā moo bok āā waa sām hā. Tii da āā wén d'oo, bē hā āā ganada hyb n'aa āā waa, āā h'ëed, P'op Hagä Do panyyg hanäm do āā her'ood nuuj jé bē hā. ¹⁰ Bē hapäh, P'op Hagä Do hapäh na-āāj hē hahŷŷh: Baad ub né hē, P'op Hagä Do karēn doo da āā babok paa bē mahang, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang. Dooch hyb n'aa āā hā raky kes'ëem péh. ¹¹⁻¹² Bē hapäh na-āāj hē, bä mahang āā babok noo gó bē āā h'yyb enāw had'yyt hē, bē āā mejũ tak'ëp péj sét ken'yyh, ji yb ji hā tabad'oo do hadoo, P'op Hagä Do karēn doo da bē babok hyb n'aa. Tii da āā karēn bē babok, bē P'op Hagä Do atsyyd wät do hyb n'aa tabag'āās do karapee bē bahadoo hyb n'aa, ta sii, hŷ pong jé ta bag hetsooh do gabarëeh do mahang bē babok hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do ky n'aa bē hā āā baher'oot noo gó, āā kyyh nado ti bē hā. P'op Hagä Do kyyh bē hā, bē wén ky daheeh. Te hub né hē tii. P'op Hagä Do kyyh né hē ti bē maa newëe doo, āā her'oot doo. Ta kyy me né hē P'op Hagä Do bē tah'yyb h'ŷŷt, bēeh, ta hā h'yy kasadä doo. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hā āā tsee had'yyt hē. ¹⁴ Āā wakään, Jesus ky n'aa bē ky daheeh āā wén hapäh, Judah hāj n'aa bä habong do Jesus hā h'yy ka'eeh do hado däk do hyb n'aa bēeh. Jesus hyb n'aa bē wakään

bē rarahejää, sa hā sa wakään rarahejää do hadoo Jesus hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, Kristo Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Judah hāj n'aa bä habong do rahoop sa wakään mooh, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hŷŷ ká bē ahoop né hē bē wakään Jesus hā h'yy kana'eeh do sa mooh, P'op Hagä Do panyyg bē ky daheeh do hyb n'aa. ¹⁵ Nanäng Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do kyy gó né hē radaj'ëep Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tii d' né paa sa wahë makũ rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod wób sa hā. Radej'ëep né paah. Tii d' né hē āā hā hŷŷ ká. Āā kejën bong ran'oo bä hajōng panang bä. Dooch P'op Hagä Do gen'aak do ramoo boo bä. Sahōnh hē badäk hahŷŷ hā habong do majĩ däg. ¹⁶ Judah buuj nadoo do hā P'op Hagä Do panyyg hanäm do āā baher'oot bä, P'op Hagä Do bed'ëep hyb n'aa sa h'yyb tym, ta wē rababok hyb n'aa, āā rameduuk Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do hā. Tii d' had'yyt rawén d'oo do hyb n'aa ta bahänh däg sa hā hanäng do nesaa doo. Ti hyb n'aa edaa däk ta sām baj sa hā P'op Hagä Do banoo doo.

Tak'ëp Paw-Ro rakarēn rabaheg'āās Tesaronika buuj ky n'aa hahŷŷh

¹⁷ Āā wakään, banadawëd āā bah'ũüm ran'oo bä bē mahänh, tak'ëp āā h'yy ketón bong, ji t'aah dajëp do ji h'yy katón do hyb n'aa hadoo. Dooch né paawä bē mahang āā aboo boo bä, bē āā hyb n'aa esee. Tak'ëp āā karēn bē āā baheg'āās. ¹⁸ Āā h'yyb gó āā karēn paawä bē āā bahehëen. Hajōo nuu me hëp ŷŷ ŷ karēn paawä ŷ bahōm bē wë. Āā wén nahōm, Nesaa Do Yb āā tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa. ¹⁹ Tak'ëp āā wén karēn bē āā baheg'āās, bē hyb n'aa né hē āā j'aa etsē, bē hyb n'aa né hē āā tsebé. Baad P'op Hagä Do hā bē h'yy ka'eeh nä Jesus matëeh noo gó āā gahëen. Baad had'yyt hē Jesus hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa āā tsebé da, āā j'aa etsē da Jesus Kristo, ër wahë n'aa, p'aa hënh tabahyng noo gó ji mo haj'aa tabaheg'āās bä. ²⁰ Te hub né hē, bē hyb n'aa né hē āā kasab'ee, bē hyb n'aa né hē āā tsebé. Ti hyb n'aa āā karēn bē āā baheg'āās.

3

1-2 Ti hyb n'aa, tak'ëp äã h'yy katón bã bë hyb n'aa, äã hyb n'aa newëë Tsimoot äã mejũũ bë wë. Ti nuuj jé Atën häd näng do panang bã ÿ baym Siras daheeh. Äã hÿÿj hadoo né hë ti Tsimoot. Äã moo hadoo né tii, P'op Hagä Do karën do moo wät doo. Kristo ky n'aa taheer'oot. Äã mejõ hõm bë tah'yyb tsebé hyb n'aa, baad had'yyt hë Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, ³ bë h'yy ganejë hõm hyb n'aa, baad nadoo do bë ahoop do hyb n'aa. Bë hapäh né hë, Jesus Kristo hã ji h'yy kae bã, ji rarahejää. Ti né hë P'op Hagä Do h'yyb däng ji hã, baad ji h'yyb tawapëën hyb n'aa. ⁴ Bë mahang äã babok noo gó, hajõõ nuu me bë äã maher'oot ji da rarejää Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Äã her'oot do paa ta ti bë hã, ta ti né kä. ⁵ Bë h'yy gejë hõm ÿ ed'oo bë rarahejää do hyb n'aa. Nejaa wäd hëp ÿÿ ÿ gamada me bë ky n'aa. Ti hyb n'aa ÿ mejũũ Tsimoot bë wë, bë taheg'ääs Jesus hã bë h'yy kae nä bã. ÿ h'yyb eÿÿm Nesaa Do Yb, ji h'yyb tahet'uuk doo, bë tah'yyb tatug bã bë hyb n'aa eréd hõm bã Jesus. ÿ h'yyb eÿÿm Satanas bë tah'yyb met'ëëg hõm bã. Daap paawä tii bã äã ma met'ëëg bong Jesus ky n'aa bë hã.

⁶ Hÿÿ kä, nag'aap hë Tsimoot kaja nä bë wë hana doo. Baad bë ky n'aa tabaheer'oot. Baad Jesus hã bë h'yy ka'eeh tanooh, baad ta wób bë kamahän tanooh. Bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë m' äãh, tanooh. Tak'ëp mä bë karën bë wë äã baheg'ääs, tanooh. Tii d' né äã karën né hë. ⁷ Ti hyb n'aa, äã wakään, tak'ëp äã rarahejã né paawä äã tsebee kån bë ky n'aa hanäm do hyb n'aa. Jesus hã bë h'yy ka'eeh nä do hyb n'aa äã wén tsebé. ⁸ Hÿÿ kä dooh äã h'yy ketón boo bã. Äã tseb'ee hÿÿ kä, baad Jesus hã bë h'yy kae had'yyt do hyb n'aa. ⁹ “Taw'ääts hë õm ee. Baad mah'yyb mahũũm sa h'yyb tym. Äã mah'yyb tym tseb'ee sa hyb n'aa”, näk äã P'op Hagä Do hã. Tak'ëp P'op Hagä Do äã j'aa etsë bë hyb n'aa. ¹⁰ Hajõõ nuu me tak'ëp P'op Hagä Do hã äã betsëë, p'aa hënh bë äã baheg'ääs tan'oo bã, bë äã ma metëëk hyb n'aa bë nahapäh nä doo, baad had'yyt hë Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

¹¹ P'op Hagä Do ër Yb hã, Jesus ër Wahë

N'aa hã na-ääj hë äã ky n'aa etsëë, rabado hõm hyb n'aa sahõnh hë äã tahewaat doo, tabahajaa hyb n'aa bë wë äã bah'ũũm. ¹² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã äã ky n'aa etsëë, sahõnh hë bë da hadoo do tak'ëp bë kamahän magyys hë hyb n'aa, tak'ëp bë äã kamahän doo da. ¹³ Äã ky n'aa etsëë bë h'yyb tym tabehej'oonh hyb n'aa, ta kara-pee sii hë Jesus ër Wahë N'aa kajaa bã kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hã raky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do ër Yb matym gó, baad ub, tsyt hë ta wë bë babok do hyb n'aa.

4

P'op Hagä Do karën doo da ji bawäd had'yyt hë do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hÿÿ kä äã wakään, ta see ky n'aa bë hã äã ma erih. Jesus kyy gó tak'ëp äã betsëë paa bë hã, P'op Hagä Do karën doo da bë baboo had'yyt hë, bë äã ma metëëk do paa hadoo da. Tii d' né hë bë babok äã hapäh. Hÿÿ kä, ta bahänh äã karën bë an'oo bã. ² Tii d' ÿ wén etsëë bë hã, bë hapäh do hyb n'aa Jesus ky gabuuj gó bë hã äã mejũũ do paah.

³ P'op Hagä Do karën sahõnh hë baad nadoo do bë eréd hõm, baad hadoo do bë gadoo, baad had'yyt hë bë babok hyb n'aa kä. Dooh P'op Hagä Do karën bã bë aã bã bë ÿÿm, bë patug nadoo do sii. ⁴ Takarën bë sahõnh hë bë h'yy keb'aah bë ÿÿm nadoo do hã, bë patug nadoo do hã. P'op Hagä Do karën baad ub, tsyt hë, ta wë bë baboo had'yyt hë, P'op Hagä Do hã, ta wób hã na-ääj hë weh'ëeh doo da. ⁵ P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do bë hado manäh. Nesaa do sa h'yyb tii. Rah'yy karën pé sii rabahe'ÿÿh. ⁶ Dooh ta tii da ji wad'ii ji da hadoo doo. Ta da hadoo wadii péh, ta da hadoo do ÿÿm sii hahÿÿh péh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rajää da, baad äã maher'oot do paa né hë bë hã. ⁷ Er P'op Hagä Do atsyid wät, baad had'yyt hë ër babok hyb n'aa ta wë. Dooh ër tatsyyd bã nesaa doo gó ër babok hyb n'aa. ⁸ Ti hyb n'aa jé hahÿÿ äã ma metëëk do taky nadahé bã, aj'yy kyyh had'yyt hë nado taky nadaheeh, P'op Hagä Do kyyh ti taky nadaheeh doo! P'op Hagä Doo, ta Sahee baad had'op do bë hã hanoo do ti taky nadaheeh!

⁹ Dooh hyb n'aa bë äã ma erih pé ji da hadoo do ji kamahän do ky n'aa, P'op Hagä Do ma met'ëög wät do hyb n'aa bëëh, bë kamahän hyb n'aa bë da hadoo doo. ¹⁰ Äã hapäh, sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong do bë kamahän. Ti hado né paawä, äã wakään, tak'ëp äã betsëë bë hä ta bahänh bë kamahän hyb n'aa bë da hadoo doo. ¹¹ Ta äh hä had'yyt hë bë hyb n'aa newë nyy da bë bad'oo, tak'ëp baad ub bë babok hyb n'aa bë da hadoo do wë, bë du nen'aa hyb n'aa bë tah. Taw'ääts hë bë ma hä bë moo bok, bë waa enäh hyb n'aa, bë h'ëed enäh hyb n'aa, bë äã ma metëök do paa da né hë äã habok noo gó bë mahang. Taw'ääts hë ta tii hä bë h'yyb padäg had'yyt hë. ¹² Tii da bë äã wén mejüü, ta äh hä had'yyt hë baad bë babok Jesus hä h'yy kana'eeh do rahegää bä kä, baad bë raweh'ëeh hyb n'aa, ta wób hä bë daab yb mahänh n'aa na-ääj hë.

Jesus matëeh do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Äã wakään, äã karën baad bë bahapäh Jesus hä h'yy ka'eeh do dejëp do sa ky n'aa. Dooh äã karën bë h'yy ketón bä dejëp do hä, ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo da. Tak'ëp rawén h'yy ketón tii, rapanyyg kanadaheeh do hyb n'aa ji ganä wät do ky n'aa. Ji dajëp jawén paa bä, dooh baad hadoo do ragahëen péh. ¹⁴ Jesus dajëp, tii bä taganá wät p'aa hënh äã hapäh. Ti hyb n'aa ër hapäh hahÿÿh: Jesus hä h'yy ka'eeh do paa dejëp doo, genä bong da p'aa hënh sa kamag paa P'op Hagä Do an'oo bä. Hÿ pong jé Jesus masäk ta sii P'op Hagä Do an'oo bä. ¹⁵ Bë äã maher'oot Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do äã tama metëök doo: Eër, babä hedëp nä do Jesus p'aa hënh tamatëeh bä, dooh da ër mamuun ta hä, ta hä h'yy ka'eeh do dejëp do sa pooj jé. ¹⁶ Ta daaj hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bahyng da wawëë hë hÿ pong jé naa. Ti noo gó da ji maa napäh da ta hejój Jesus mejüü doo. Tak'ëp da ta kyyh. Ti noo gó né da ji maa napäh ääs sa wahë n'aa kyyh. Ti noo gó né da torõm-bet häd näng doo, P'op Hagä Do ma, gamehÿÿh do ji maa napäh da. Tii bä kä, Kristo hä h'yy ka'eeh do dejëp do paa kä genä hõm kän sa kamag paah. ¹⁷ Tii bä nadejëp nä doo, as'ëög kän sa sii wë

puh mahang P'op Hagä Do an'oo bä, wë hä, Jesus ër wahë n'aa, ër gadoo hyb n'aa. Tii bä kä, hÿ pong jé ta sii had'yyt ër baboo kän. ¹⁸ Ti hyb n'aa bë da hadoo do hä bë h'yyb tsebee ji ganä wät do ky n'aa hä.

5

¹ Dooh hyb n'aa ny noo gó Jesus bahyng do ky n'aa äã berih péh, äã wakään. ² Baad bë bahapëë däk ta ti ky n'aa. Bë hapäh, nayyw hë da Jesus kajaa. Ji ganada bä takajaa. Hets'ëök do atsëm kajaa do ji ganada do hadoo tii. ³ Ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do rah'yy kanap'eed gó raky hadoo bä: "Taw'ääts hë, h'yyb nyyw däk badäk hahÿÿ hä habong doo. Dooh ër heÿÿm péh", rabanäng bä, tii bä kä da, nayyw hë P'op Hagä Do mo haj'aa adäng sa hä tak'ëp nesaa doo. Nayyw hë da tii. Yÿnh wog mahÿÿnh nayyw hë ganä däk do hadoo da. Nayyw hë da P'op Hagä Do mo haj'aa adäng sa hä tak'ëp nesaa doo. Dooh da rahaja bä rakejën bä ta ti mahänh.

⁴ Jesus hä h'yy kana'eeh doo, badagyp do hadoo doo gó habok doo, Jesus kajaa do ganah'ëen do nahado bëëh. Ti hyb n'aa dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa do hä, hets'ëök do hä ji h'yy gabadoh do hadoo. ⁵ Ta bag hadoo doo gó habok do bëëh, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hä bë h'yy kadaw'uuh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa bä. Atsëm habong doo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hä h'yy kanadew'uuh do hyb n'aa badagyp do hadoo doo gó habong do nahado ëer. ⁶ Ti hyb n'aa taw'ääts hë dooh ji h'yy kanap'eed bä Jesus kajaa do hä ta wób rabad'oo doo da. Aÿÿh do hadoo tii. Taw'ääts hë ër hyb n'aa matakëë. Taw'ääts hë ër h'yyb ër mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karën do jawén ër nabok hyb n'aa. ⁷ Haÿÿh doo, atsëm ti rabaÿÿh. Jarakë hedoo do he'ëök doo, atsëm ti rakanahapëë bong ta mahÿÿj hyb n'aa. Atsëm buuj hadoo né tii, badagyp do hadoo doo gó habok doo. ⁸ Eër, dooh tii da ër hado bä. Adëb bä buuj hadoo ëer, baad hadoo do P'op Hagä Do karën do hapäh doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hë ër h'yyb ër mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karën do jawén ër nabok hyb n'aa. Taw'ääts hë baad ër kan'yyh, sa

h'yy gatsapoog me, sa nu gasu me na-ããj hẽ warahén rakan'yyh doo da hadoo. Hahỹỹ d' ÿ hanäng pé tii: Taw'ããts hẽ baad ẽr h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do hä. Taw'ããts hẽ ta wób ẽr kamahñn had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ Jesus ẽr ted'ëep sahõnh hẽ P'op Hagä Do rejää do mahñnh ẽr gahëen had'yyt hẽ.*

⁹ Ta ti ÿ wén her'oot, ẽr P'op Hagä Do asëew hõm ẽr tarejää hyb n'aa nado. Ẽr tasëew hõm ẽr tabed'ëep hyb n'aa ta wób tarejää noo gó, ẽr hyb n'aa Jesus Kristo ẽr Wahë N'aa, dajëp do hyb n'aa. ¹⁰ Ẽr hyb n'aa Jesus wén dajëp, ta sii ẽr babok hyb n'aa. Jesus matëeh bã ẽr edëb nä bã, ẽr dejëb bã na-ããj hẽ, ta sii né da ẽr babok. ¹¹ Tii hyb n'aa, P'op Hagä Do ẽr ted'ëep do hyb n'aa, bë da hadoo do hä bë h'yyb tsebee. Bë da hadoo do hä bë h'yyb masaa. Tii da bë bad'oo doo da né hỹỹ kã.

¹² ãã wakããn, tak'ëp ãã betsëe bë hä, bë wehëe bë mahang tak'ëp moo bok doo, bë da h'yyb hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do bë ma met'ëek doo, bë h'yyb mah'ũũm doo. ¹³ Bë wehëe, bë kamahñn, tak'ëp ramoo bok do hyb n'aa bë ramasa hyb n'aa. H'yyb näm doo gó bë aboo bë da hadoo do wë.

¹⁴ ãã wakããn, tak'ëp ãã betsëe bë hä, tak'ëp peej bë maher'ood Jesus hä h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ramoo bok hyb n'aa sa ma sãm hä, sa waa sãm hä. Bë h'yyb tsebee jé h'yyb nahed'oo doo. Bë masaa kanahën doo nä Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Bë hyb n'aa ejäg manäh bë da hadoo do hä. ¹⁵ Bë abaaj manä nesaa do bë wë moo wät do hä. Taw'ããts hẽ bë ky enyym bë da hadoo wë, ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do sa wë na-ããj né hẽ.

¹⁶ Taw'ããts hẽ bë h'yyb tsebee had'yyt hẽ. ¹⁷ Taw'ããts hẽ bë ky n'aa ets'ëe had'yyt hẽ. ¹⁸ Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do wë bë tsebee had'yyt hẽ, baad tabadoo bã bë hä, baad tanado bã bë hä na-ããj hẽ. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do karën bë hä, Kristo Jesus karapee, Jesus ky dah'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.

¹⁹ Bë medug manä P'op Hagä Do Sahee. ²⁰ Bë ty n'aa gesygg manä bë ramaher'oot

doo, P'op Hagä Do Sahee metëeh do ranäng doo. ²¹ Tii hadoo né hẽ, bë mety sahõnh hẽ raheer'oot doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa né hẽ tado bã bë bahapäh hyb n'aa. Tii bã bë gadoo te hub hadoo doo. ²² Taw'ããts hẽ nadoo doo, P'op Hagä Do kyy kerih do hä baad kanejäk doo, bë gado manäh. P'op Hagä Do Sahee kyy gó nado tii bã.

²³ P'op Hagä Do hä, ta karapee tah'yyb n'yyim doo, ÿ ky n'aa etsëe tsyt hẽ baad had'yyt hẽ, takarën doo da bë babok tan'oo bã. Ẽ ky n'aa etsëe, tabanoo hyb n'aa bëeh, bë h'yyb tym sii hẽ, baad tabahadoo hyb n'aa Jesus Kristo ẽr Wahë N'aa matëeh bã kã, ji naw'yyt hyb n'aa bë hä raky n'aa tapaa do ky n'aa. ²⁴ P'op Hagä Do bë tanaëenh doo, dooh tah'yy gajëe hõm bã ji hä. Tahajaa né hẽ ta hä ji h'yy kasadëe bã. Tii hyb n'aa ÿ hapäh baad ub, tamoo wät né hẽ ta hä ÿ etsëe doo.

Paw-Ro rakedëe bong do ky n'aa hahỹỹh

²⁵ ãã wakããn hedoo doo, bë ky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä ããh. ²⁶ ãã karën baad bë edëe ãã kyy gó sahõnh hẽ Jesus hä h'yy ka'eeh doo. ²⁷ Jesus ky gabuuj gó ÿ betsëe bë hä, bë ner'oot hyb n'aa hahỹ ãã ma erih do sahõnh hẽ Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. ²⁸ Tagadëeg ub ãã karën, Jesus Kristo, ẽr Wahë N'aa ky enyym bë hä. Jääm hẽ kã.

* 5:8 Tii d' ji adoo bã, dooh da nesaa do ji moo wäd bã.

2 Tesaronika

Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã ta jawén Paw-Ro rama erih do hahỹh.

¹ Ý Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã edëng bëeh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo.

² Æã karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë ky en'yym bë hã. Æã karën baad bë rah'yyb en'yym.

P'op Hagä Do wë Paw-Ro ratsebë do ky n'aa hahỹh

³ Æã wakãän, hajöo nuu me P'op Hagä Do wë Æã tsebë bë hyb n'aa. Baad né tii d' Æã bad'oo. "Taw'ãäts hë òm. Ky enyym òm sa hã", näk Æã kyyh P'op Hagä Do hã. Æã tsebë ta hã, Jesus hã bë h'yy kae magyys hë do hyb n'aa, bë da hadoo do bë kamahän magyys hë do hyb n'aa na-ããj né hë. ⁴ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do wób sa hã Æã her'ood bä bë ky n'aa, Æã j'aa etsë bëeh. Æã her'oot sa hã, h'yyb jawyg gó bë babok, dooh bë h'yy gejë hõm bä Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hã, bë ta wób rarahejä né paawä, kanahën né paawä bë hã hajöo nuu me.

⁵ Baad ub da P'op Hagä Do ky n'aa etyy sahõnh hë, ji bahapäh ta tii hã. Baad ub sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hyb n'aa, bë hã P'op Hagä Do anoo da hỹ pong jé, tabag'ãäs doo bä, ta sii bë baboo had'yyt hë hyb n'aa. Tabag'ãäs do karapee bë bahadoo do hyb n'aa, da hë bë ahoop baad nadoo doo. ⁶ Baad ub P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë sa hã ta sãm. Baad ub P'op Hagä Doo. Dooh tesõõts hõm bä. Tarahejäã da bë hã rejää doo. ⁷ Bë hã kä, da hë baad nadoo do hah'oop doo, baad bë babok da tan'oo bä. Ti hadoo tabanoo da Æã hã na-ããj hë. Tii d' tabad'oo da Jesus, ër Wahë N'aa bahyng noo gó ta Æãs tak'ëp haj'ap do sii hë hỹ pong jé naa tëëg hõh

mahang. ⁸ Tii bä kä, P'op Hagä Do nahapäh doo, Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa hanäm do ky nadah'eeh do P'op Hagä Do rejää kån da. ⁹ Sa hã ta sãm tabaaj kån da. Tarejä had'yyt hë kä. Rahob had'yyt hë kä tamo haj'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mahänh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój mahänh, ta bag hetsooh do gabarëeh do mahänh P'op Hagä Do ah'eed h'üüm da tii. ¹⁰ Tii d' tabad'oo, p'aa hënh Jesus bahyng noo gó kä, sahõnh hë ta karapee, ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hã raweh'ëeh hyb n'aa, ta hã rakasab'ee hyb n'aa. Ti noo gó ta hã j'aa etsë do wób né da bëeh, ta ky n'aa bë hã Æã her'oot do bë ky dahé däk do hyb n'aa.

¹¹ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do hã hajöo nuu me Æã ky n'aa etsëë bëeh. Æã ky n'aa etsëë, bë hã tabanoo hyb n'aa baad, ta karapee rababok doo da bë babok hyb n'aa, bë tawén tsyyd bong. Æã ky n'aa etsëë na-ããj hë, ta hejój me tabanoo bë hã sahõnh hë baad hadoo do ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë moo bok bë karën do bë bahajaa hyb n'aa. Æã ky n'aa etsëë, baad hadoo bë hyb n'aa newëë do bë bahajaa hyb n'aa.

¹² Tii d' Æã wén ky n'aa etsëë, bë hyb n'aa Jesus ër Wahë N'aa kawehëë däk hyb n'aa, bë na-ããj hë bë kawehëë däk hyb n'aa ta hyb n'aa. P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë, ji wë raky en'yym nes'aa né paawä ji. Ti hyb n'aa tii d' tawén hadoo.

2

Ajyy h'yy kawareem do yb ky n'aa hahỹh

¹⁻² Hỹh kä Æã wakãän hedoo doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa p'aa hënh tabahyng do ky n'aa kä, ta wë ër mamuun do ky n'aa kä, Æã karën dooh nayyw hë bë h'yyb manepëë boo bä Jesus ewäd hyng p'aa hënh ranoo bä, daap ramenä bä. P'op Hagä Do Sahee ti ta ti metëeh do sa hã ranoo bä paawä, Æã maher'oot ranoo bä, sa hã Æã ma erih ta ti ranoo bä paawä, bë ky dahé manäh! Daap ramenyh. ³ Bë h'yyb manepëë manä raher'oot do hã.

Jesus matëeh do pooj jé, hajök badäk hahỹ haw'ãäts hë habong do P'op Hagä

Do hã rah'yy kawareem da. Aj'yy, h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do wẽ h'yy kawareem doo, kasee da pooj jé. Jesus gawats'iik da tii. ⁴P'op Hagã Do majĩ yb da tii. P'op Hagã Do hã tah'yy kawareem da. Sahõnh hẽ rah'yy kaha'eeh do bahãnh takarẽn tanu gadãk. Ta daaj hẽ, ta hã hẽ tah'yy ka'eeh da. P'op Hagã Do tób n'aa yt hã da tabajëë suun. Tii bã da tabasoo, takarẽn da sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa. “ÿ né hẽ P'op Hagã Doo”, nãng da, daap tamenyyh bã sahõnh hã.

⁵ Dooch bẽ hyb n'aa es'ee boo bã, hajõõ nuu me ti ky n'aa paa ÿ baher'oot bẽ hã bẽ mahang ÿ hawãd wãt noo gó?

⁶ Bẽ hapãh, da hẽ ti anãng nã ta ti aj'yy h'yy kawareem do yb hewaata doo, jããm né hẽ takasee hyb n'aa P'op Hagã Do h'yyb dãng bã. ⁷ Badãk hahÿÿ bã habong do rah'yy ganenã né paawã, da hẽ Nesaa Do Yb du do dãk tah'yyb metëëk sa hã, P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawareem hyb n'aa. Tii d' tahado né paawã, h'yy kawareem do yb tahewaata do tamasoo nã tii, takanasee hyb n'aa nã. Ta ti tameso had'yyt hẽ, P'op Hagã Do bado hõm bã kã ta ti h'yy kawareem do yb tamasoo doo. ⁸ Tii bã da h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do wẽ h'yy kawareem doo, kas'ee kãn da badãk hahÿÿ bã. Ti hadoo né hẽ Jesus gawats'iik da ti ta kyy me. Ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus bado hõm da sahõnh hẽ nanãng hejój.

⁹ H'yy kawareem do yb kasee bã da, Nesaa Do Yb anoo da ta hã tak'ëp ta hejój. Tapehuunh da. Meuj n'aa nãng da tamo haj'aa. Baad kahed'oo tapehuunh doo.

¹⁰ Hajõng baad nadoo doo me tawedii da tabanesaa doo hẽnh hah'ũũm doo. Tabanesaa hẽnh rawén hõm, P'op Hagã Do ky n'aa hanãm do raky nadaheeh, raganen'aak do hyb n'aa. P'op Hagã Do ky n'aa hanãm do raky dahé bã paawã, P'op Hagã Do ed'ëep paawã ta wẽ. ¹¹ P'op Hagã Do raky nadaheeh do hyb n'aa, rah'yyb manepëë bong P'op Hagã Do an'oo bã. Ti hyb n'aa, rah'yyb manepãh do hyb n'aa, raky daheeh da h'yy kawareem do yb kyy kã. ¹² Tii

d' tawén hadoo, sahõnh hẽ panyyg hanãm do ky nadah'eeh doo, baad nadoo doo gó rababok gen'aak doo, tabanesaa hẽnh P'op Hagã Do ky n'aa etyy hyb n'aa kã.

Dooch baad hadoo do hã ji h'yy gajëë hõm bã do ky n'aa hahÿÿh

¹³ ãã wakããn hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamahãn doo, hajõõ nuu me P'op Hagã Do wẽ ãã tsebé bẽ hyb n'aa. Sahõnh hẽ tadu dahãng do noo gó bẽ tasëew hõm, bẽ h'yyb tym tabed'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagã Do wẽ ãã wén tsebé. Bẽ h'yyb tym tabed'ëep, tsyt hẽ baad had'op bẽ babok ta Sahee an'oo bã do hyb n'aa, panyyg heh'ãat ub do bẽ ky daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. ¹⁴ P'op Hagã Do bẽ tatsyyd bong Jesus ky n'aa hanãm do bẽ hã ãã maher'oot doo me. Bẽ tatsyyd bong, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hejój gó, ta bag gabarëëh doo gó Jesus sii bẽ babok hyb n'aa. ¹⁵ Ti hyb n'aa, wakãn haa, bẽ h'yy gejë hõm manãh. Bẽ eréd manã baad bẽ ky daheeh do sahõnh hẽ bẽ hã ãã metëëk doo, ãã ma erih doo me, ãã her'oot doo me na-ããj hẽ.

¹⁶⁻¹⁷ Jesus Kristo, ër Wahë N'aa hã, P'op Hagã Do ër Yb hã na-ããj hẽ ãã ky n'aa etsëë bëëh, bẽ rah'yyb en'yyim hyb n'aa, bẽ rah'yyb hej'oonh hyb n'aa baad hadoo do bẽ moo boo had'yyt hẽ hyb n'aa, baad hadoo do bẽ her'ood had'yyt hẽ hyb n'aa na-ããj hẽ. P'op Hagã Do ër Yb, ti né ti ër takamahãn doo. Ër wẽ taky enyyim do hyb n'aa, ër h'yyb enyyw dãg had'yyt hẽ tan'oo bã, baad hadoo do ër hã taky dãng do ër gahëen tan'oo bã.

3

Paw-Ro karẽn sa hyb n'aa raky n'aa etsëë do ky n'aa hahÿÿh

¹ ãã wakããn, ta see ky n'aa ãã erih hÿÿ kã. Bẽ ky n'aa ets'ëë ããh, nayyw hẽ jé pad'yyt hẽ sahõnh hẽ rapanyyg enã hõm hyb n'aa Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa jé pad'yyt hẽ baad ta ky n'aa ragadoo hyb n'aa bẽ gado dãk doo da. ² Bẽ ky n'aa ets'ëë na-ããj hẽ ããh, ãã Jesus bed'ëep hyb n'aa ajyy ky nesaa do sa moo mahãnh. Tii d' ÿ

wén etsëē, dooh sahõnh hẽ Jesus hã rah'yy kae bä do hyb n'aa.

³ Dooh Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy gajëē hõm bä ji hã. Tamoo wät né hẽ ji hã taky däng doo. Bẽ da tah'yyb hej'oonh bẽ nerét hyb n'aa ta hã bẽ h'yy ka'eeh doo. Bẽ da tamo n'aa jesuu Nesaa Do Yb mahãnh. ⁴ Bẽ äã ky daheeh Jesus an'oo bä. Äã hapäh, bẽ moo boo had'yyt né hẽ bẽ hã äã mejüü doo. ⁵ Jesus hã äã ky n'aa etsëē, bẽ tah'yyb mahüüm hyb n'aa, bẽ P'op Hagä Do kamahãnh baad ub bẽ bahapäh hyb n'aa, Kristo h'yy ganajëng doo da baad nadoo do tabahoop noo gó, bẽ h'yy ganejë hyb n'aa na-ääj hẽ.

Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ky n'aa hahÿÿh

⁶ Äã wakãän, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó bẽ äã mejüü, bẽ kamanekuunh hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do sa mahang, äã ma metëek doo da nabok doo. ⁷ Tii da äã wén mejüü, bẽ hapäh né hẽ taw'ääts hẽ äã babok doo da bẽ babok. Dooh äã moo nehõj bä bẽ mahang äã babok noo gó. ⁸ Dooh äã awa bä bẽ waa bag hënh. Tak'ëp äã moo bok äã waa säm hã adëb bä, atsëm na-ääj né hẽ, bẽ äã daap yb mahãnh. ⁹ Äã karën bä paawä, taw'ääts hẽ né hẽ paawä bẽ hanaa äã gadoo. Taw'ääts hẽ paawä tii da, dooh tii da äã karën äã adoo bä. Äã daaj hẽ äã waa säm, äã ma säm hã äã wén moo bok, äã hã bẽ bahapäh hyb n'aa nyy da baad ub ji bawät. ¹⁰ Bẽ mahang äã babok noo gó hahÿÿ da bẽ äã maher'oot: "Bẽ an'oo manä moo nawät pé ta tä, ta waa", näk ääh. ¹¹ Tii da äã wén mejüü, äã ky n'aa napäh do hyb n'aa raheer'oot doo. Ti abong mä ta wób moo nabok do bẽ mahang, sa nooh. Boo kahah'üünh né hẽ tii. Sa da hadoo do rah'yyb panas'ëeh. ¹² Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó äã mejüü ta ti hedoo doo, tii da ranabok hyb n'aa. Taw'ääts hẽ dooh sa da hadoo do rah'yyb panasä bä. Taw'ääts hẽ sa waa säm hã ramoo bok. ¹³ Bëë kä, äã wakãän baad habong doo, bẽ h'yy gejë hõm manä baad hadoo do bẽ moo bok do hã.

¹⁴ Bẽ wakãän hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do see ky nadahé bä hahÿÿ äã ma erih doo gó äã mejüü doo, taw'ääts hẽ bẽ metäh sahõnh hẽ sa matym gó. Bẽ aboo manä ta sii, tanu mebyng hyb n'aa.*

¹⁵ Sahõnh hẽ sa matym gó bẽ metä né paawä, bẽ ty n'aa gesyyg manä ta hã. Dooh bẽ majiï tado bä. Bẽ wakãän had'yyt hẽ. Taw'ääts hẽ bẽ maher'ood ji wakãän ji kamahãnh do ji maher'oot doo da.

Sa hã Paw-Ro kedëē hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ P'op Hagä Do hã äã ky n'aa etsëē, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji h'yyb nyyw hanoo do bẽ tah'yyb näw had'yyt hẽ. Äã ky n'aa etsëē, bẽ mahang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd had'yyt hyb n'aa.

¹⁷ Ý Paw-Ro, bẽ ý hyb n'aa esee. Tagadëeg ub, moh ýÿ me né hẽ ý berii kãn ý bahed'oo doo da. Tii d' bẽ bahapäh mo haja ýÿ. Hahÿÿ hadoo né hẽ ý erih do mo haja ýÿ.

¹⁸ Äã karën Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky ennyw had'yyt hẽ sahõnh hẽ bẽ hã. Jääm hẽ kä.

* **3:14** Ta ti hadoo do sii ji wén nawät, tanu mebyng hyb n'aa. Tanu mebyy bä, ta h'yyb tawareem kãn baad ub tabawät hyb n'aa kä.

1 Tsimoot Pooj jé Tsimoot há Paw-Ro ma erih do hahỹyh

1-2 Ý Paw-Ro, Kristo Jesus mejũũ do seeh, ý edëng òm Tsimoot, hëp ý n'aa Jesus há mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ý hado däk doo. Kristo mejũũ do see ý wén hado däk, P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb, Kristo Jesus, ta há ër h'yy kasadä do ý ramejũũ do hyb n'aa.

Ý karën P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër Wahë N'aa na-ããj hë ky en'yym a há. Ý karën òm rat'yyd mehĩn, baad òm rah'yyb n'yym.

Ma matëg oow ky n'aa hahỹyh

³ Masedonija häd näng do häj n'aa hënh ý bahòm noo gó tak'ëp ý betsëë doo da a há Epeso häd näng do panang bä mabaym hyb n'aa, tii da p'aa hënh ý betsëë a há, t'ĩ hënh mabaym hyb n'aa, mameduuk hyb n'aa ajyy ta see hadoo Jesus ky n'aa ma met'ëëk doo. ⁴ Maher'ood sa há raberéd hòm hyb n'aa panyyg heh'äät ub nadoo doo, noo kanesa doo. Maher'ood sa há na-ããj hë, sa wahë makũ sa häd ketsén do nahänh do raberéd hòm hyb n'aa. Ky kedak do du n'aa do tii. Dooch tamasaa bä P'op Hagä Do karën do há. Jããm né hë P'op Hagä Do há ji h'yy kae bä, takarën do ji bahapäh. ⁵ Tii da ý karën mamejũũ sa há, sahòn hë Jesus há h'yy ka'eeh do t'ĩ hënh habong do rakamahän hyb n'aa sa da hadoo doo. Ý karën sa da hadoo do rakamahän, baad hado däk do hyb n'aa sa h'yyb tym, t'öp madäk doo me rah'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ããj hë. ⁶ Dooch tii da raboo boo bä nanäng ma matëg oow, daap hadoo do rawén her'ood kán. ⁷ Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rakarën rabahado paawä, sa daaj hë na-ããj hë dooh rah'yyb mepëë bä rahe'oot do há. Baad rabahapäh ji ed'oo rahe'oot doo. Ti hado né hë paawä, dooh rah'yyb mepëë bä rahe'oot do há.

⁸ Baad ub né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hapäh, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da ji mahũũm bä ti ji h'yyb tym gó.

⁹ Dooch P'op Hagä Do an'oo bä ta ky n'aa jaw'yyk do takarën doo da habong do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo ta ky n'aa jaw'yyk do hahỹ sa hyb n'aa: Ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do sa hyb n'aa, ta há h'yy kawereem do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do há h'yy kana'eeh do sa hyb n'aa, nesaa do moo bok do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do raky n'aa rejãã do sa hyb n'aa, sa yb sa ýyn ta wób na-ããj hë dahej'ëëp do sa hyb n'aa, ¹⁰ sa ýym, sa patug nadoo do sii he'ỹyh do sa hyb n'aa, ajyy ajyy sii he'ỹyh do sa hyb n'aa, ta wób ramesoo rabesëëm h'ũũm do hyb n'aa sa hyb n'aa, daap men'yyh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do häd gó daap raky kajäk do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do banoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ky n'aa há baad kanejäk do hyb n'aa na-ããj hë. ¹¹ Baad hadoo do ky n'aa ý hanäng doo, baad tabadäng P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do há. Ti né hë ta T'aah ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do anoo há ýỹ, ý metëëk hyb n'aa ta wób sa há. P'op Hagä Doo, baad had'op doo, ër weh'ëëh do ky n'aa né tii.

Paw-Ro P'op Hagä Do t'yyd mehĩn do ky n'aa hahỹyh

¹² Ý tsebë Kristo Jesus ër wahë n'aa wë, ý tah'yyb hejooonh doo. Ta há pé baad had'yyt hë ý moo wät ý tamejũũ doo, ti hyb n'aa há ý tah'yyb däng ta ky n'aa ý baher'ood hòm hyb n'aa. ¹³ P'ooj ub ta há ý ky n'aa rejã né paawä, ta karapee ý no n'aa maso né paawä, ý rejã né paawä sa há, Jesus Kristo ý tat'yyd mehĩn, dooh ta há ý h'yy kae ná bä do hyb n'aa, dooh ý h'yy ganyy ná bä P'op Hagä Do t'aah tado bá do hyb n'aa. ¹⁴ Tak'ëp né hë ër Wahë N'aa ky enyym há ýỹ, nes'aa né paawä ýỹ. Há ý tabanoo baad ý h'yy ka'eeh hyb n'aa ta há. Há ý tabanoo na-ããj hë, baad ta wób ý kamahän hyb n'aa. Séd há ji h'yy kata däg bá Kristo Jesus há, tii d' né hë tabanoo ji há.

¹⁵ Te hub né hë hahỹyh, taw'ãäts hë ji ky daheeh: Kristo Jesus ewäd hyng ër mahang, nesaa do moo bok do tabed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahänh. Ta ti nesaa do moo heb'ook do sa bahänh baad nadoo do paa ýyh. ¹⁶ Ti hadoo né hë, ý tat'yyd mehĩn, ý sa bahänh nesaa do moo wät do paah.

ÿ tawén t'yyd mehĩn, ta wób rahegãã bã, rahapãh hyb n'aa dooh Jesus Kristo ty n'aa gesyyg bã ji. Baad ub Kristo. Hã ÿ tabad'oo do hã rabahapãh hỹ kã, dooh h'yy kejỹk pé ta hã. ÿ tat'yyd mehĩn bã, ta wób ta hã h'yy ka'eeh do na-ããj da tat'yyd mehĩn, edëb had'yyt do ta pa ragadoo hyb n'aa.

¹⁷ P'op Hagã Do né hẽ sahõnh hẽ bag'ããs doo. Ti né hẽ hawãd had'yyt doo, nadajëp doo, ji nahapãh doo. Sét ub né tii. Dooh ta see péh. Taw'ããts hẽ ji wehëe had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ ta hã ji j'aa etsëe had'yyt hẽ. ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

¹⁸⁻¹⁹ Tsimoot, tah ÿ hadoo doo, òm ÿ mejũũ hahỹh, baad mamoo wãd, baad mama met'ëeg, baad awãd, baad mameduug ta s'ee hẽnh ma metëek do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ Jesus hã mah'yy kae had'yyt hẽ. Baad awãd, a h'yyb tym òm taky n'aa natapaa hyb n'aa. Òm ÿ mejũũ do baad tanu kejãk P'op Hagã Do kyyh hã p'ooj ub a hã ta rod n'aa rahe'oot doo. Ta wób dooh raky dahé bã sa h'yyb tym sa hã metëek doo. Ti hyb n'aa gawatsig jëng Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. ²⁰ Ti hedoo do mahang ti abong ajyy Imenëw Aresãn hãd enãh doo. ÿ ah'eed h'ũũm, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ranabok hyb n'aa. Nesaa Do Yb moo gó ÿ bahaëej dãk. Tii d' ÿ wén d'oo sa hã, rabahapãh hyb n'aa, dooh P'op Hagã Do ji ky n'aa rejã bã.

2

P'op Hagã Do hã ji ky n'aa etsëe do ky n'aa hahỹh

¹ Pooj jé tak'ëp péj ÿ betsëe a hã, P'op Hagã Do hã ji ky n'aa etsëe, P'op Hagã Do sii ji ber'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ P'op Hagã Do ji j'aa etsë sahõnh hẽ sa hyb n'aa. ² Taw'ããts hẽ ji hãj n'aa wahë n'aa ji ky n'aa etsëe P'op Hagã Do hã. Ta wób wahë n'aa hedoo do ji ky n'aa etsëe né tii d' ënh. Taw'ããts hẽ ji ky n'aa etsëe né tii, baad ub, h'yyb nyyw gó, P'op Hagã Do karën doo da, tsyt hẽ ta wë ër bahajaa ër babok hyb n'aa. ³ P'op Hagã Do ji h'yyb tym dëeb gen'aak ta hã ji ky n'aa etsëe doo. Baad ti ta hã. ⁴ Takarën sahõnh

hẽ badãk hahỹh hã habong do tabed'ëep nesaa do mahãnh. Takarën baad hadoo do ky n'aa rabahapãh hyb n'aa. ⁵ Jããm né hẽ sét hẽ P'op Hagã Doo. Jããm né hẽ sét hẽ sahõnh hẽ badãk hahỹh hã habong do rod n'aa P'op Hagã Do wë, P'op Hagã Do wë ji mahũũm doo. Kristo Jesus, aj'yy gó kesok do né hẽ tii. ⁶ Ta daaj hẽ ti takan'oo dãk dajëb hã, sahõnh hẽ badãk hahỹh hã habong do tabed'ëep hyb n'aa. Ta daaj hẽ takan'oo dãk dajëb hã ër ted'ëep do sãm. Ti né hẽ ta T'aah ky n'aa, tah'yyb dãng noo gó badãk hahỹh hã habong do sa hã P'op Hagã Do metëeh doo. ⁷ Ta ti ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa ÿ P'op Hagã Do wén sëew hõm, ta ky n'aa rod, ta mejũũ do ÿ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sa hã ÿ ma metëek hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kã. ÿ tasëew hõm panyyg baad hadoo do ÿ ma metëek hyb n'aa sa hã. Dooh daap ÿ menã bã. Né hup ÿ né hẽ tii.

⁸ Ti hyb n'aa ÿ karën jé pad'yyt hẽ rakahet'aa bã P'op Hagã Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, baad ub ajyy raky n'aa etsëe. P'op Hagã Do wë sa moo ragadabëeh bã p'op raky n'aa etsëe bã, taw'ããts hẽ baad ub sa h'yyb tym P'op Hagã Do matym gó. Taw'ããts hẽ ky n'aa ets'ëe doo, dooh rakawaj'ããn bã ta wób sa wë, dooh raky kedag bã ta wób sa hã. ⁹ Rakahet'aa bã P'op Hagã Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, ÿ karën ÿÿj dooh rakametã bã sa saroor hyb n'aa. Taw'ããts hẽ dooh rapadedãg bã nu meby n'aa nãng doo. Taw'ããts hẽ taw'ããts hadoo do rapadedëek. Taw'ããts hẽ dooh rakametã bã ta see mo n'aa hado dãk do sa sëen ramahetsooh doo me. Taw'ããts hẽ dooh rakametã bã k'ããts tëg gabarëeh do s'ëeb me, perora hãd nãng doo me, saroor tak'ëp ky n'aa gebah doo me na-ããj hẽ.* ¹⁰ Taw'ããts hẽ ÿÿj P'op Hagã Do hã raky daheeh rahanãng do ta wób ramasa. Ti né sa hetsó sa hã. ¹¹ Taw'ããts hẽ bag hẽnh, rakanasab'ee doo gó rama kametëek P'op Hagã Do ky n'aa. ¹² Dooh ÿ an'oo bã ÿÿj rama met'ëeg bã ajyy. Dooh ÿ an'oo bã ÿÿj ramejõ bã ajyy. Bag hẽnh ÿ karën ÿÿj rabab'ëeh, ramaa newëe, Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa bã. ¹³ Tii d' ÿ wén

* **2:9** Tii da Paw-Ro wén mejũũ, ÿÿj wë ta wób raty gapanad'ëek hyb n'aa, ta s'ee hẽnh sa h'yyb nawãt hyb n'aa.

edoo, pooj jé P'op Hagä Do pahuuj wät Adäw, ta jawén Ewa. ¹⁴ Dooch aj'yy tado bä Nesaa Do Yb wadii doo. Ewa né paa ti tawadii. Ewa né paa P'op Hagä Do mejüü do ky nadaheeh doo. ¹⁵ Ti hadoo né hē rahet'aah do hyb n'aa P'op Hagä Do ed'ëep da nesaa do mahānh, Kristo hā rah'yy kae had'yyt bä, ta wób rakamahān had'yyt bä, rakanasabé bä, P'op Hagä Do karēn doo da rabok bä.

3

Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ji asēew hōm do ky n'aa hahȳh

¹ Te hub né hē hahȳh: Jé karēn pé ta h'yyb gó Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, sa hagā n'aa tabahadoo hyb n'aa, baad ub né tii. ² Ti hyb n'aa, taw'ääts hē baad ub tabawät Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hagā n'aa tabahadoo karēn doo. Taw'ääts hē dooh baad nadoo do rahapāh pé ta hā. Taw'ääts hē sét ub ta ȳm. Taw'ääts hē dooh ta ȳm tawad'ii bä ȳnh see sii. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē ta h'yyb tamahūm. Taw'ääts hē tah'yy keb'aah nesaa do hā. Taw'ääts hē ta wób hā baad ta h'yyb, ta hā raweh'ëeh hyb n'aa. Taw'ääts hē baad tagadoo ta wób ta tób yt hā. Taw'ääts hē tahajaa ta wób tama metëek P'op Hagä Do panyyg hā. ³ Taw'ääts hē dooh jarakē hedoo do heëek do tado bä. Taw'ääts hē da dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ääts hē ta wób baad taky n'aa en'yym, dooh tamebaaj bä. Taw'ääts hē dooh dajëer tahyb n'aa hūm bä. ⁴ Taw'ääts hē baad tah'yyb mahūm ta panaa. Taw'ääts hē ta taah tametëek raky daheeh hyb n'aa sa yb, baad raweh'ëeh hyb n'aa sa yb. ⁵ Ta panaa baad h'yyb manahūm doo, dooh tahaja bä Jesus hā h'yy ka'eeh do tah'yyb mahūm bä. ⁶ Dooch taw'ääts hē tado bä papuuj Jesus hā h'yy kae dāk do sa wahē n'aa. Papuuj Jesus hā h'yy kae dāk do tado bä paawä, nepāh ta daaj hē, ta hā hē tah'yy kasabé bä. Tah'yy kasabé bä, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da, Dijab* taky n'aa etyy do paa hadoo. ⁷ Taw'ääts hē Jesus hā h'yy ka'eeh sa wahē n'aa pan'aa baad rabaher'oot sa ky n'aa, ta wób sa hā, Jesus hā h'yy kana'eeh

do sa hā na-āāj né hē. Dooch hyb n'aa raky n'aa rejāā pé tii bä. Tii bä dooh Dijab haja bä sa hā.

Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa sa masa n'aa sa ky n'aa hahȳh

⁸ Ti hadoo Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa sa hā. Taw'ääts hē ta wób weh'ëeh do tii. Taw'ääts hē ky kaneh'ȳt doo. Taw'ääts hē dooh jarakē hedoo do heëek do tado bä. Taw'ääts hē dooh tawad'ii bä dajëer tagadoo hyb n'aa. ⁹ Taw'ääts hē baad rababoo had'yyt hē, sa h'yyb tym ky n'aa natapaa hyb n'aa sa hā. Taw'ääts hē sa h'yyb gó rabenyw had'yyt hē baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëeh doo, ër ky daheeh doo. ¹⁰ Taw'ääts hē pooj jé ji metyy ta ti ajyy. Tii bä, baad ramoo boo bä, baad raboo bä, ji anoo Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ramasa hyb n'aa. ¹¹ Ti hadoo na-āāj hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa masa n'aa sa ȳm. Taw'ääts hē ta wób weh'ëeh do tii. Taw'ääts hē dooh ta wób ranu mer'ood. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahūm, baad rababok hyb n'aa. Taw'ääts hē sahōnh hē ramoo bok do hā baad né hē ramoo bok.

¹² Taw'ääts hē sét ub ta ȳm, Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa hā. Taw'ääts hē baad tah'yyb mahūm ta taah, ta tób yt haj'eenh do na-āāj hē. ¹³ Baad ub Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa ramoo boo bä, ta wób raweh'ëeh da, ta wób raky daheeh da sa hā. H'yyb neȳm doo me rahajaa tii bä raheer'ood bä nyy da Kristo Jesus hā ji h'yy ka'eeh doo.

Ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëeh do hahȳh

¹⁴ Nayyw hē ȳ karēn a wë ȳ bahōm. Ti hadoo né hē òm ȳ ma erih hahȳh, ¹⁵ ȳ tahewad bä mabahapāh hyb n'aa ȳ erih do hā, nyy da P'op Hagä Do karēn ta karapee rababok. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do karapee né tii, panyyg hanām do ta wób hā metëeh doo, panyyg hanām do mo n'aa jesuu doo. ¹⁶ Tak'ëp tabahetsooh né hē ta T'aah ky n'aa ër hā P'op Hagä Do metëeh doo:

“Aj'yy gó Kristo kas'ee wät.

* 3:6 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

Baad had'op do né hē Kristo P'op Hagä Do Sahee metëeh.

Åäs rahapäh.

Ta ky n'aa raheer'ood hōm badäk hahÿ häj n'aa babuuj sa hä.

Badäk hahÿ haw'ääts hē habong do wób rah'yy kae däk ta hä.

Hÿ pong jé ta wē tabasëek P'op Hagä Do an'oo bä.”

4

Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Baad ub P'op Hagä Do Sahee metëeh hahÿÿh: Hÿ jawén ta wób raberéd hōm da ér ky daheeh do Jesus ky n'aa. Raky daheeh da noo kanesa do sahee, Nesaa Do Yb karapee metëek doo. ² Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do né hē metëek ta tii. Nes'aa däg sa h'yyb rawén hyb n'aa nap'eed wät taw'ääts hē hadoo do hä. ³ Ramejüü ji kanatëe. Ramejüü ji nawa ji naweh ta nawë wób. Dooh taw'ääts hē tado bä ta ti rametëek doo. P'op Hagä Do pahuuj wät ta ti ji waa, ji tä, baad hadoo do ky n'aa hapäh do ky dah'eeh do ratsebé doo me ragadoo hyb n'aa. ⁴ Baad né hē sahōnh hē P'op Hagä Do pahuunh doo. Ti hyb n'aa dooh ji jesyk péh. Taw'ääts hē sahōnh hē ér gadoo P'op Hagä Do hä ér h'yyb tsebé doo me ji waa, ji tä hyb n'aa. ⁵ Sahōnh hē baad däg ta ti ji waa, ji tä, P'op Hagä Do tii da taky hadoo do hyb n'aa, ji waa ji tä ji ky n'aa etsëe do hyb n'aa na-ääj hē ta hä.

Nyy da Kristo Jesus karom baad hadoo do ji bahadoo do ky n'aa hahÿÿh

⁶ Ta ti ÿ mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä mama met'ëeg bä, Kristo Jesus karom baad hadoo do hado däk da òm. A h'yyb hejój n'aa Jesus ky n'aa ér ky daheeh doo. A h'yyb hejój n'aa baad hadoo do ky n'aa maky daheeh doo. ⁷ Mah'yyb ehód manä P'op Hagä Do nahapäh do sa panyyg hä, h'yy gatamah do sa panyyg hä. Mah'yyb ehód had'yyt hē P'op Hagä Do karēn do hä, baad takah'üüm hyb n'aa a h'yyb tym gó P'op Hagä Do karēn doo. ⁸ Taw'ääts hē ji hub ji metëek ji karajan hyb n'aa. Taw'ääts hē ta bahānh ji ma

kametëek P'op Hagä Do karēn do hä. Baad ub ti ji hä wawëe hē ji bawät nä bä, hÿ pong jé ji awäd bä na-ääj hē. ⁹ Te hub né hē ta tii. Taw'ääts hē sahōnh hē ky daheeh. ¹⁰ Baad ub P'op Hagä Do karēn do ér ma kametëek do hyb n'aa tak'ëp ér moo bok, tak'ëp ér ma metëek, baad ér baher'oot ta ky n'aa. Dooh ér h'yy gejë bä ta hä. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do hä ér h'yy kasadä. Sahōnh hē sa h'yyb tym dëeb tii. Jesus hä h'yy ka'eeh do ti ted'ëep. ¹¹ Mama met'ëeg, mamejō na-ääj hē sa hä sahōnh hē òm ÿ ma erih doo.

¹² Man'oo òm raty n'aa gesyyg manä pahëew nä mabahadoo do hyb n'aa. Baad awäd, baad hadoo do maher'ood, baad ub ta wób makamahān, baad ub Jesus hä mah'yy kae, baad menytyw a h'yyb tym, a hä Jesus hä h'yy ka'eeh do rabahapäh hyb n'aa nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät. ¹³ ÿ kanajaa nä bä, ÿ karēn maner'ood had'yyt hē P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. Maher'ood sa hä ta ky n'aa. Mama met'ëeg sa hä. ¹⁴ Baad mahyb n'aa matakä P'op Hagä Do Sahee anoo do a hä mamoo wät hyb n'aa. A hä tabanoo tii, P'op Hagä Do ky n'aa rod a hä raheer'oot noo gó a hä tah'yyb däng do mamoo wät do pan'aa, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa a nuu gó sa moo radatoonh* noo gó. ¹⁵ Baad mamoo wäd ta ti òm ÿ mejüü doo. Ta hä had'yyt hē h'yyb däg. Tii bä da, Jesus karēn do hä a h'yyb kahüüm magyys hē tii b' sahōnh hē rabahapäh.

¹⁶ Baad kanä a daaj hē. Baad manä ti mametëek doo, baad had'yyt hē mametëek hyb n'aa. Tii d' had'yyt hē madoo bä, P'op Hagä Do ed'ëep da òm. Mametëek do ky dah'eeh do na-ääj hē ted'ëep da nesaa do mahānh.

5

¹ Manabuuj gedo manä ajyy wehëh he-doo doo. Kaja hē denaa hē mamaher'ood sa hä. A yb hadoo man'oo bä sa hä. Ajyy wanehëh nä doo, hanām gó er'ood sa hä. A hÿÿj ky n'aa hadoo man'oo bä. ² ÿÿj wehëh hedo padëek doo, baad er'ood sa hä, a ÿÿn hä maber'oot doo da. ÿÿj wanehëh nä doo, baad er'ood sa hä. A ānh ky n'aa hadoo

* 4:14 Tsimoot P'op Hagä Do asëew hōm do heen n'aa tii.

man'oo bä. Baad had'op doo da mabad'oo sa hä.

Patug tema bong do sa ky n'aa hahÿÿh

³Mamasaa ÿÿj patug tema bok do sa mab hē haj'eenh doo, wakāän temah doo. ⁴ÿÿnh patug tamah do ta taah nyy bä, ta tataah nyy bä, taw'ääts hē ti né hē mas'aa ta hä. Taw'ääts hē ti né hē mas'aa sa wakāän, tii da P'op Hagä Do karēn do hyb n'aa ji hä. Taw'ääts hē sa yb, sa ÿÿn, sa oow, sa hoonh ramasa. Raned'ëed is noo gó ramasa do paa ramebaanh do tii. P'op Hagä Do gen'aak tii d' ji adoo bä. ⁵ÿÿnh patug tamah do wakāän tamah doo, kamanasa doo, P'op Hagä Do hä tadaab yyp. P'op Hagä Do hä taky n'aa etsēē adēb bä, atsēm na-āāj hē tamasa hyb n'aa ta hä. ⁶ÿÿnh patug tamah do ajyy hä had'yyt h'yyb dāk doo, edēb né paawä, dajēp do hadoo ta h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. ⁷Mamaher'ood patug temah doo, raky daheeh hyb n'aa ÿ mejüü doo, ta wób raky n'aa natapaa hyb n'aa sa hä. ⁸Jé wakāän näng péh, tamanasa do ta wakāän, ta yb, ta ÿÿn nahag'ääs doo, teréd hōm Jesus ky n'aa er h'yy kaha'eeh doo. Jesus hä h'yy kana'eeh do bahānh däg sa h'yyb nesaa do hä.

⁹Ji erih ÿÿnh patug tamah do häd ji masa do pan'aa sa häd kerih do heen n'aa hä, 60 ta baab bahānh tabahado dāk bä, ta patug makū wanadii do paah, ¹⁰taky n'aa etsä bä baad hadoo do tamoo wät do hä, baad ub ta taah tawä bä, baad ta wób tagado bä ta tób bä, Jesus hä h'yy ka'eeh do tamasa bä, tat'yyd mehīn bä kas'uut doo, baad hadoo doo me ta wób tamasa bä. Tii d' tado bä ji erih ta häd ji masa do pan'aa heen n'aa hä.

¹¹Taw'ääts hē dooh ji erii bä patug tema bong do wanehēh nä do sa häd ji masa do pan'aa heen n'aa hä. Aj'yy hä rah'yy kejäg bä sa häd ji erii dāk do jawén paa bä paawä, reréd hōm da Kristo ma had'yyt ramoo bok do paah, raketēē hyb n'aa p'aa hēnh. ¹²Ti tahado bä sa daaj hē raky n'aa katakyk baad nadoo doo me, pooj jé Kristo hä raky kajäk do raky keh'ÿÿt do hyb n'aa. ¹³Moo nehōj padäg da patug temah do wób rawanehēh nä bä ji masaa bä. Boo

kahah'ũñh da ta wób sa tób hēnh. Ta wób da ranu mer'oot, ta wób da raheer'oot. Ta wób kyy hä da ranu toonh. Raheer'oot da ji naher'oot doo. ¹⁴Ti hyb n'aa hä ÿÿ pé taw'ääts hē patug tema bong doo, wanehēh nä doo, p'aa hēnh raketēē. Na metaah. Taw'ääts hē baad rabahag'ääs sa tób yt haj'eenh doo. Taw'ääts baad had'yyt hē rababok, dooh er majī ky n'aa rejää pé do hyb n'aa èer. ¹⁵Ta ti ÿ wén her'oot, ÿÿj patug tema bong do wób raberéd hōm do hyb n'aa Jesus hä rah'yy ka'eeh do paah. Nesaa Do Yb raky dahé dāk.

¹⁶ÿÿnh Jesus hä h'yy ka'eeh doo, patug tamah do tanyy bä ta wakāän mahang, taw'ääts hē ti tahag'ääs, tamasa. Dooh taw'ääts hē tado bä tadaab yb bä Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa wē. Jesus hä h'yy ka'eeh do wób ramasa ÿÿj patug tema bong doo, wakāän temah doo. Ta wakāän nyy bä, ti né hē hag'ääs.

Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹⁷⁻¹⁸Hahÿÿ da P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih doo gó: “Taw'ääts hē ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hä, tiriig tahes'ooj hōm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa”, * näng mä P'op Hagä Do kyyh. “Taw'ääts hē moo bok do sa hä ramoo bok do sām ji banoo”, † näng mä na-āāj hē ta kyy kerih do hä. Ti hyb n'aa na-āāj ji weh'ëeh, baad ji banoo Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa baad moo bok do sām, jé tak'ēp Jesus ky n'aa her'oot doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do ma met'ëek doo.

¹⁹Mamaa newē manä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa see raky n'aa tapa bä. Pawóp hē, tamawoob hē tado bä ti ky n'aa tapaa doo, ti mahyb n'aa matakä sa kyyh. ²⁰Nesaa do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa see moo wäd bä, ji nabuuj gedoo sahōnh hē sa matym gó, ta wób rajeÿÿm hyb n'aa, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa. ²¹P'op Hagä Doo, Kristo Jesus, ääs P'op Hagä Do pa hab'ëeh do na-āāj sa matym gó om ÿ mejüü baad maky daheeh hyb n'aa sahōnh hē a hä ÿ mejüü doo. Taw'ääts hē baad ub a h'yyb sahōnh hē sa hä. Séd demuun maher'ood, séd demuun magado

* 5:17-18 Dew-Teronom 25.4 † 5:17-18 Rukas 10.7

sahõnh hē a najiis rado bā, a najiis ranado bā na-āāj hē.

²² Mahyb n'aa jóh manā a moo mada-toonh do ta see nuu gó, Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Mahyb n'aa jóh bā, nepäh õm ta h'yyb hata hado dāk nesaa do tamoo wät do paa hā. Taw'ääts hē baad makan'yyh, baad had'yyt hē mabawät hyb n'aa. ²³ Meëg had'yyt manā naëng. A nahëe hyb n'aa taw'ääts hē mahād eëek na-āāj uwa bëeh hejooonh doo, mah'yy gamahÿÿnh do hyb n'aa, mah'yy gamahÿÿnh do badoo wät hyb n'aa.

²⁴ Wyt ta maab hē nesaa do ta wób moo bok doo. Ji metyy do pooj jé, baad raboo bā ji bahapäh hyb n'aa, wyt ta maab hē nesaa do ramoo bok doo. Kejën nä nesaa do ta wób moo bok doo. Ta jawén kä ji bahapäh. ²⁵ Ti hadoo né hē baad hadoo do hā. Wyt ta maab hē baad hadoo do ta wób ramoo bok doo. Ta wób baad hadoo do sa mo haj'aa, ta jawén ji bahapäh.‡

6

Karom kanep'aak do Jesus hā h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Taw'ääts hē sa karom kanep'aak do baad sa kariw n'aa rawehëe had'yyt hē, P'op Hagä Do ta wób raky n'aa narejää hyb n'aa, ër metëek do raky n'aa narejää hyb n'aa na-āāj hē. ² Dooch taw'ääts hē tado bā sa kariw n'aa raty n'aa gesyng bā séd demuun Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Taw'ääts hē ta bahänh ramoo bok sa kariw n'aa wë, sa wakään rabahadoo do hyb n'aa, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, sa hā rakamahän do hyb n'aa na-āāj né hē.

Mama met'ëëg ta ti a hā ÿ metëek doo. Mamaher'ood sahõnh hē sa hā raky daheeh hyb n'aa.

Taw'ääts hē ji h'yy gadajang ji wë hanäng do hā ky n'aa hahÿÿh

³ Jé te hub nadoo do ma metëek péh, Jesus Kristo ër Wahē N'aa ky n'aa ky nadaheeh péh, P'op Hagä Do ky n'aa ër mahetëk do ky nadaheeh péh, ⁴ ta daaj hē ta hā hē tah'yy kasab'ee tii. Dooch tahapäh pé ta tii. Tak'ëp ta ti hedoo do ragen'aak kyy p'ää

raky kedag bā. Nahëe hado dāk ta ti sa hā. Ta ti han'aa hyb n'aa jewës doo, kep'uuk doo, ky n'aa rejää doo, daap tah'yy ganäng do ta wób hā. ⁵ Ta ti hedoo do raky kedag had'yyt hē. H'yy gatema bok. Ta see hado dāk sa h'yyb. Dooch sa h'yyb tym gó baad hadoo do awäd wäd bā. P'op Hagä Do hā rawén h'yyb dāk, dajëer hyb n'aa red'oo.

⁶ P'op Hagä Do karën doo da ji aboo bā, tak'ëp baad hadoo do tanoo né ji hā, ji h'yy gadajaa bā ji wë hanäng do hā, dooch ji hyb n'aa hüüm bā ti bahänh. ⁷ Dooch ji manaa pé ji henäng noo gó. Dooch né hē ji mahüüm pé ji dajëp noo gó. ⁸ Ti hyb n'aa, taw'ääts hē baad ji tsebë ji waa nyy bā, ji saroor enä bā. ⁹ Ta wób, tak'ëp ma näng do karën do raky daheeh da Nesaa Do Yb sa hā h'yyb tatuk doo. Kadëe bëeh hadoo da sa h'yyb tym h'yy gatamah doo gó rakarën do hā. Rah'yy karën do nes'aa d' sa hā, kasuud bong da, dooch d' rahyb n'aa jawyg wäd bā sa hā, sa daaj hē rakawatsik da. ¹⁰ Dajëer ji kamahän doo, hajõng nesaa do du n'aa do tii. Ta wób, dajëer rakamahän do hyb n'aa, reréd hõm Jesus hā rah'yy ka'eeh doo, sa daaj hē rabahoop rakarehejää doo, tak'ëp dajëer rakarën do hyb n'aa.

Taw'ääts hē P'op Hagä Do karën do hā ji h'yyb dāk do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Õm Tsimoot, P'op Hagä Do sii hawät doo, tii d' madoo manäh. Baad hadoo do hā h'yyb däg. P'op Hagä Do karën do hā mah'yyb däg. P'op Hagä Do hā h'yy kae had'yyt hē. Ta wób makamahän had'yyt hē. H'yy gajëe hõm manä P'op Hagä Do karën doo da mabawät do hā. Kaja hē denaa hē had'yyt hē er'ood ta wób sa hā. ¹² Jé tsyym kas'ÿÿ doo, tak'ëp né hē rawaj'aah raj'aa ketsë do sām ragadoo hyb n'aa. Ti hadoo ÿ karën tak'ëp mah'yyb däg Kristo karapee heh'äät do mabahadoo hyb n'aa, edëb had'yyt do magadoo hyb n'aa, hÿ pong jé Jesus sii had'yyt hē mabawät hyb n'aa kä. Ta ti hyb n'aa õm P'op Hagä Do bats'yyt paa hajök do ramaa newëe bā, baad ub mabaher'oot noo gó Jesus hā mah'yy ka'eeh doo.

‡ 5:25 Nayyw hē ji nahapäh do hyb n'aa ta see pé noo gó ta wób sa h'yyb, dooch Paw-Ro karën bā Tsimoot hyb n'aa jóh bā Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa pan'aa tabasëm bā.

¹³ P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do tabed'ëep. Kristo Jesus ky kaneh'ỹýt baad hadoo do hã Pon-Sijo Pirato sii taber'oot noo gó. Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Doo, Kristo Jesus daheeh sa matym gó õm ÿ mejũũ hahỹỹh: ¹⁴ Baad mamoo wäd õm ÿ mejũũ do hã, õm raky n'aa natapaa hyb n'aa mamoo wät do hã Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëeh bã kã. ¹⁵ Jesus Kristo matëeh da P'op Hagä Do an'oo bã, tah'yyb däng noo gó. Ti né hẽ P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ weh'ëeh doo. Jããm né hẽ ti sahõnh hẽ bag'ããs doo. Sahõnh hẽ badäk hahỹ wahë n'aa sa wahë n'aa. Hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa. ¹⁶ Sét né hẽ ti nadajëp doo. Ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang tabawät. Ti hyb n'aa dooh ji haja bã p'eets hẽ ta hã ji kaja bã. Dooh hapáh péh, tabad'op hẽ da ji ty gepëeh. Taw'ãäts hẽ sahõnh hẽ raweh'ëeh tii. Taw'ãäts hẽ né hẽ tak'ëp tahaj'ap doo me tabagãã had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ.

¹⁷ Mamejõ badäk hahỹỹ bã tak'ëp wekãp do sa hã, rah'yy kanasab'ee hyb n'aa. Maher'ood sa hã rah'yy kanasadã hyb n'aa sa ma hã. Nayyw hẽ tagawatsik tii. Ti hyb n'aa dooh ta hã ji h'yy kasadëe bã. Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do hã rah'yy kasadã. Ti né hẽ tak'ëp hanoo do ji hã sahõnh hẽ ji karën do ji h'yyb tsebé n'aa. ¹⁸ Mamejõ wekãp do sa hã, baad hadoo doo, masa doo, sa wë hanäng doo me ramoo bong hyb n'aa. Taw'ãäts hẽ hajõng do sa mo haj'aa taw'ãäts hẽ hadoo doo. Taw'ãäts hẽ wë bedoh do ramasa. ¹⁹ Tii d' radoo bã da, ti anäng da ta sãm heh'äät do nahãnh do ragadoo do pan'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do wë. Edëb had'yyt do ragadoo tii bã.

²⁰ Tsimoot, baad manã a hã P'op Hagä Do anoo doo. Baad kanã P'op Hagä Do pannyg nadoo do daap kaher'oot do mahãnh. Maky gado manã karën do a hã ky kedak doo, “h'yy ganäng do ky n'aa” daap ramaneëënh do hã. ²¹ Ta wób raky dahé däk ta ti ky n'aa, ti raberéd hõm Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah.

Ỹ karën P'op Hagä Do ky ennyym bẽ hã. Jããm hẽ kã.

2 Tsimoot Ta jawén Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

¹ Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ bahado däk doo. Ỹ tamejũũ ỹ baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã, Kristo Jesus hã ji h'yy kae bã, hỹ pong jé ta pa had'yyt hẽ ji bawät da. Ti né hẽ ti ji hã taky n'aa enooh doo. ² Õm ỹ edëng Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, ỹ kamahã doo.

Ỹ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo ër Wahë N'aa na-ããj hẽ ky en'yyim a hã. Ỹ karën õm rat'yyd mehĩĩn, baad õm rah'yyb n'yyim.

Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me ji gadoo ji ahoop do ky n'aa hahỹỹh

³ P'op Hagä Do wë ỹ h'yy gadajang a hyb n'aa. P'op Hagä Do wë ỹ moo wät hëp ỹ hanãm doo me, wahëh ỹ makũ rabahed'oo do paa da. Ỹ hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ õm ỹ ky n'aa etsëe bã, adëb bã ỹ ky n'aa etsëe bã, atsëm ỹ ky n'aa etsëe bã. ⁴ Tak'ëp ỹ karën õm ỹ bahegãã paawä, tak'ëp ỹ tsebë hyb n'aa paawä. Hyb n'aa manabaan hã ỹỹ mabaoot do ër ketyn hõm bã. ⁵ Baad ỹ hyb n'aa esee nyy da t'õp madäk doo me mah'yy ka'eeh Jesus hã. Ỹ hapäh, a hoonh Roots häd nãng do hadoo, a ỹỹn Ew-Nis häd nãng do hadoo né hẽ mah'yy kae däk. ⁶ Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ p'aa hënh mah'yy kadaw'uuh, baad mamoo wät hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee anoo do paa a hã, a nuu gó moh ỹỹ ỹ dasooh noo gó. ⁷ Ta ti ỹ wén nãng, P'op Hagä Do Sahee dooh ji eỹỹm bã tan'oo bã. Ji h'yyb tym tahej'oonh, ta karën do ji bahajaa hyb n'aa. Tanoo ji kamahã doo. Tanoo ji hã ji bahajaa hyb n'aa ji h'yy keb'aah nesaa do hã. ⁸ Ky hebyy manä Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa maher'oot do hã. Nu mebyy manä hëp ỹ n'aa, Kristo hyb n'aa ỹ radawäts geët do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hejój me mabahoop nemon ỹỹ ër rarejã bã panyyg hanãm do hyb n'aa. ⁹ P'op Hagä Do né hẽ ti ër hed'ëep do paa banesaa do mahãnh.

Ër tasëew hõm tsyt hẽ ta wë, takarën doo da ër babok hyb n'aa. Ji mo haj'aa jawén nado ji tabasëew hõm. Ji tawén sëew hõm, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé tii da takarën do hyb n'aa. Kristo Jesus hyb n'aa taky enyyim ër hã, ër takamahãnh, nes'aa né paawä ëër. ¹⁰ Hỹỹ kä, Kristo Jesus, ji h'yyb tym dëeb bahyng do hã ër hã taky enyyim, ër takamahãnh, ër hã tametëeh. Kristo ahäj jëng dajëb hejój paah. Ër da genyyh. Ta ky n'aa hanãm do hã tametëeh ër hã ji edëb had'yyt hẽ do tyw n'aa. ¹¹ P'op Hagä Do ỹ tasëew hõm, ta ti ky n'aa rod, Jesus mejũũ do na-ããj hẽ ỹ bahadoo hyb n'aa, ỹ ma metëek hyb n'aa ta ky n'aa. ¹² Ti hyb n'aa ỹ bahoop ỹ radawäts geët doo. Ti hado né paawä ỹỹh, dooh ỹ hebyy bã ta ti hyb n'aa. Ỹ hapäh ta ti ta hã ỹ h'yy ka'eeh doo, Kristo. Baad ỹ bahapäh ta ti tahajaa baad tabahag'ããs ta ky n'aa hã ỹ tanoo doo, tamatëeh bã kä.

¹³ Menyyw had'yyt hẽ a h'yyb gó a hã ỹ ma met'ëeg wät doo. Taw'ããts hẽ hadoo do ky n'aa né tii. Taw'ããts hẽ Jesus hã mah'yy kae had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ makamahãnh had'yyt hẽ. Ër hajaa Jesus hã ër h'yy ka'eeh, ta wób ër kamahãnh, séd ër h'yyb hedoo do hyb n'aa Kristo Jesus hã. ¹⁴ P'op Hagä Do Sahee ër h'yyb gó hawät do hejój me baad manä a hã P'op Hagä Do anoo do paah, ta ky n'aa, ta see hadoo tanadoo hyb n'aa da.

¹⁵ Mahapäh né hẽ, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Asija häd nãng do hãj n'aa bã hena do ỹ raberéd wät. Pigeer, Emok häd enäh doo, ti na-ããj né hẽ ỹ reréd wät.

¹⁶ Ỹ karën Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do t'yyd mehĩĩn Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj né hẽ, hajõõ nuu me ỹ h'yy gadajang tan'oo bã do hyb n'aa. Dooh tanu mebyy bã hëp ỹ n'aa, ỹ radawäts geët do hã. ¹⁷ Roma bã takajaa noo gó, baad ỹ tabesoos jé pad'yyt hẽ, ỹ tawyyd kã. ¹⁸ Ỹ karën Jesus Kristo, ër wahë n'aa, t'yyd mehĩĩn Onesip hã, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Baad mabahapäh né hẽ tak'ëp ỹ Onesip masa paa Epeso häd nãng do panang bã.

2

¹ Õm kä tah ÿ hadoo doo, tak'ëp h'yy kahejój Jesus hä mah'yy ka'eeh do hä. Õm da Kristo Jesus h'yyb hej'oonh, ky enyym do hyb n'aa a hä. ² Ta ti mamaa napäh do ÿ metëek doo, hajök her'oot doo, ÿ karën matab'ëes ajyy baad hadoo do sa hä, ta wób rama metëek hajaa doo kä.

³ Warahén baad habok do raky daheeh sa wahë n'aa kyyh, ragadoo na-ääj hë ra-hoop doo. Ti hadoo taw'ääts hë nemon ÿÿ magado Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ky n'aa rarejää do na-ääj né hë. ⁴ Warahén baad habok doo, dooh rah'yy kawapëen bä warahén nadoo do ramoo bok do hä. Tii d' rawén d'oo, sa wahë n'aa rah'yyb en'yym do hyb n'aa. Õm na-ääj hë, Jesus Kristo warahén n'aa hadoo mabahadoo do hyb n'aa, h'yy kawapëen manä Jesus ër wahë n'aa manejuü do hä. ⁵ Jé tsyym kas'ÿÿ doo, wajaah doo, dooh tagado bä j'aa ketsë do sãm, kas'ÿÿ do ky n'aa jaw'yyk do taky nadahé bä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë kas'ÿÿ doo, waj'aah do hadoo mabad'oo. Taw'ääts hë baad maky daheeh Jesus òm tamejuü doo. ⁶ Taw'ääts hë jé geëw gó tak'ëp moo wät doo, pooj jé tagadoo ta joom s'ëeb. Taw'ääts hë tii d' mabahadoo. Tak'ëp baad ub mama met'ëeg, mamaher'ood Jesus ky n'aa, ta sãm magadoo hyb n'aa. ⁷ Mahyb n'aa newë ta ti a hä ÿ her'oot doo. Tii d' madoo bä, òm P'op Hagä Do h'yy gan'yyh sahõnh hë mabahapäh hyb n'aa takarën doo.

⁸ Jesus Kristo mahyb n'aa es'ee, ganä wät do dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä, Dawi makü panaa paah. Ti ky n'aa hanäm do rod n'aa ÿÿh. ⁹ Ti ky n'aa hyb n'aa ÿ rarahejää, ÿ rawén moo maw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me. Mo haj'aa dahej'ëep do hadoo ÿ ran'oo bä. Tii d' né paawä ÿ rabad'oo, P'op Hagä Do kyyh dooh takamaw'yyd bä. Dooh mesoo péh. Ta ti awäd had'yyt hë badäk hahÿ haw'ääts hë. ¹⁰ Ti hyb n'aa ÿ gadoo né hë ÿ ahoop do sa mo haj'aa. ÿ wén gadoo tii, P'op Hagä Do asëew hõm do sa hyb n'aa, ramaa napäh

hyb n'aa ta ky n'aa, sa h'yyb Kristo Jesus bed'ëep hyb n'aa, banäm doo hënh ta sii ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang rababoo had'yyt hë hyb n'aa.* ¹¹ Te hub né hë hahÿÿh:

Kristo hyb n'aa ji dajëb bä, ta sii ji baboo däk da.

¹² Ji gado bä had'yyt hë ji ahoop do Kristo hyb n'aa, ji bag'ääs da ta sii. Kristo ji ky n'aa jejën bä, ji na-ääj hë ta ky n'aa jejën da P'op Hagä Do hä.

¹³ Dooh né paawä baad ji awäd bä had'yyt hë Kristo sii, ji tahagää had'yyt hë, ji takamahän had'yyt hë. Dooh tahaja ta daaj hë taky kehÿÿd bä.

Taw'ääts hë ji moo wät P'op Hagä Do gen'aak do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Mamaher'ood ta wób sa hä a hä ÿ her'oot doo. P'op Hagä Do matym gó mamejõ sa hä raky kaned'aak hyb n'aa kyy p'ää. Dooh baad tado bä ji ky kedak doo. Taw'ääts hë nado ti maa new'ëe do sa hä. Tarejää maa new'ëe doo. ¹⁵ Taw'ääts hë baad mama met'ëeg P'op Hagä Do ky n'aa, P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa mamoo wät doo. Taw'ääts baad hadoo do moo wëed mabahadoo. Baad ÿ wén karën mamoo wät, manu manebyng hyb n'aa mamoo wät do hä, baad ub mama metëek hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa.

¹⁶ Mamaa newë manäh, P'op Hagä Do nahapäh do her'oot doo da her'oot doo, daap hadoo do ky n'aa her'oot doo. Er'ood manä sa sii. Dewë hä magyys hë ta ti hedoo do rababoo däk P'op Hagä Do mahänh. ¹⁷ Kah'üüm rama metëek doo, nahëe saraa ji hä ket'ëe hõm do hadoo. Ti hyb n'aa, awäd manä sa mahang. Imenëw, Piret häd enäh do ta ti hed'oo do sa wób. ¹⁸ Reréd hõm baad hadoo do ky n'aa. Èr ganä wät paah, sa nooh. Dooh ji ganä wäd bä ta jawén, sa nooh. Daap ta tii d' rama metëek. Ti hyb n'aa sa kyyh maa new'ëe do wób dooh baad raky dahé boo P'op Hagä Do

* **2:10** Paw-Ro ky dawuh bä paawä tanahoop hyb n'aa, dooh paawä raky n'aa napëe bä Jesus ky n'aa. Dooh redëb bä tii bä P'op Hagä Do wë. Ti hyb n'aa Paw-Ro gadoo tahoop doo.

panyyg. ¹⁹ Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh. Te hub né hē tii. Tahajaa ta kyy hā ji h'yy kasadēē bā. Dooh taky kahȳȳd bā. Hahȳȳ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hapäh ta hā h'yy ka'eeh doo.” Hahȳȳ da ji tamejūū: “Taw'āāts hē nesaa do mahānh dawēē rakan'yyh Jesus sa wahē n'aa ramaneēēnh doo.”

²⁰ Tak'ēp ma nāng do tób bā ti anāng waa hood k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb ta wób, k'āāts tēg hawak do s'ēēb ta wób. B'aa s'ēēb, tsāng s'ēēb hedoo do ta wób. Ky n'aa gebah do s'ēēb, hanām do hood tii. Ky n'aa ganebah do s'ēēb, hanām do hood nado tii. ²¹ Ti hadoo Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Ji daaj hē baad ji kanā bā nesaa do mahānh, hanām do hood hadoo ji. Hanām do ji moo wāt hyb n'aa, ji P'op Hagä Do asēēw hōm tsyt hē. P'op Hagä Doo, ēr Kariw N'aa ma hā ēr hajaa ēr moo boo bā tii bā, tsyt hē ēr tabasēēw hōm do hyb n'aa. ²² Ti hyb n'aa baad kanā pahēēw h'yyb hadoo do nesaa do hā mahānh. Taw'āāts hē baad hadoo do hā mah'yyb dāg. Mahūūm had'yyt hē Jesus hā mah'yy ka'eeh doo. Mahūūm had'yyt hē P'op Hagä Do makamahānh doo, a da hadoo do makamahānh do na-āāj né hē. Mahūūm had'yyt hē a h'yyb hanām do sa hā. Tii da ȳ karēn mabad'oo ta wób sa sii, h'yyb nām doo gó Jesus hā raber'oot do sa sii.

²³ Mamaa newē manā daap ke'aanh doo, daap kaher'oot doo. Mahapäh ti né hē du n'aa kawajāān doo gó raky kedak doo. ²⁴ P'op Hagä Do sii moo heb'ook doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, taw'āāts hē dooh ky ked'aak do rado bā. Taw'āāts hē kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahūūm sahōnh hē sa wē. Taw'āāts hē da baad rama metēēk. Taw'āāts hē dooh renyyw bā h'yy gaēēnh doo. ²⁵ Taw'āāts hē kaja hē denaa hē rama metēēk sa hā ganen'aak doo. Nepäh P'op Hagä Do h'yyb wareem bā, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh, raky daheeh hyb n'aa. ²⁶ Ta tii kā baad dāg p'aa hēnh sa h'yyb tym hanām do hā kā. Baad rakanā dāk tii bā sa hā Dijab† wadii do mahānh, tamesoo do paa mahānh. Ta ti hedoo do Dijab mesoo do paa hadoo, takarēn do ramoo bok hyb n'aa.

3

Sahōnh hē gawatsig hōm do pooj jé panyyg n'aa hahȳȳh

¹ Mahyb n'aa es'ee ti hahȳȳh: Sahōnh hē gawatsig hōm do pooj jé, tak'ēp da tanesaa ji hā. ² Sa hā hē had'yyt hē rahyb n'aa newēē da ti noo gó. Rahyb n'aa hūūm magyys hē da sa ma. Sa daaj hē raj'aa etsē da. Sa hā hē rah'yy kasab'ee da. P'op Hagä Doo, ta wób na-āāj hē raky n'aa rejāā da. Sa yb, sa ȳyn, dooh d' raky dahé bā. Dooh d' taw'āāts hē tado sa hā ragadoo doo. Dooh da P'op Hagä Do rawehēē bā. ³ Dooh da rakamahānh péh. Maneban sa da hadoo do sa mo haj'aa. Ta wób da ranu mer'oot, raky n'aa rejāā da. Dooh da sa h'yyb ramedug bā nesaa do hā. Dooh d' rat'yyd mehīn péh. Sahōnh hē da rarejāā rakarēn doo da. Dooh d' ragenaa bā baad hadoo doo. ⁴ Baad raky kenāw né paawā, ta wób da raky n'aa her'oot sa majī hā. Daap hē ragado nyyh sa h'yyb tym. Sa daaj hē sa hā rabahajaa, sa hā. Rah'yy karēn do rakamahānh da. Dooh da P'op Hagä Do hā rakamahānh bā. ⁵ P'op Hagä Do karēn do ramoo bok ji edoo né paawā, j'ooj madāk doo me tii d' rabad'oo. P'op Hagä Do hejój raty n'aa ges'yyk. Dawēē kanā da ta ti hedoo do sa mahānh. ⁶ Ta ti rah'yyb wedii ragadoo hyb n'aa sa tób bā. Tii bā rahajaa rawedii ȳȳj wób h'yy gatemah doo, ta ti ȳȳj raky sūūt hyb n'aa raheer'oot doo. Ta ti hedoo do ȳȳj hajōng sa hā nesaa doo, nesaa do jawén sa h'yyb tym bawāt do hyb n'aa. ⁷ Ta ti hedoo do ȳȳj ta tii d' had'yyt rakarēn rama kametēēk, dooh paawā rahaja bā rah'yy kadawuung bā baad hadoo do ky n'aa hā. ⁸ Ta ti hedoo doo ma matēg oow, baad hadoo do ky n'aa majī tii. Janes, Jām hād enāh do hadoo tii, Mosees hā rah'yy kawapēēn do paah. Baad nado wād ta ti sa h'yyb tym. Dooh P'op Hagä Do karēn wād ta tii, heh'āāt ub nadoo do hyb n'aa ta hā rah'yy ka'eeh doo. ⁹ Sahōnh hē rah'yy genāh da sa hā. Ti hyb n'aa dooh da rahūūm bā ta bahānh. P'ooj ub habok do paa hadoo da, Janes, Jām hād enāh do paah.

† 2:26 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananāng pé ti Dijab.

Taw'ääts hē ji ky dahé had'yyt hē P'op Hagä Do panyyg ji hã rama metëek doo

¹⁰ Mahapäh né ti ŷ ma metëek doo, nyy da ŷ bawät do baad ub, h'ëed hyb n'aa ŷ bawät. Mahapäh né ti nyy da ŷ h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã, nyy da h'yyb jawyk doo gó ŷ bawäd wät, nyy da sahõnh hē ŷ kamahñ, nyy da h'yy ganajëë hõm doo me ŷ bawät ŷ rarejã né paawä. ¹¹ Mahapäh né hē nyy da ŷ rarejã, nyy da ŷ bahoop do sa mooh. Mahapäh né hē ti nyy da ŷ rano n'aa masoo panang ãn-Tijoka, Ikonijo, Ris häd enäh doo bä. Sahõnh hē ta ti ŷ ahoop do mahñh, ŷ rarejã do mahñh ŷ P'op Hagä Do ed'ëep. ¹² Sahõnh hē P'op Hagä Do karën doo da hawät do karën doo, Kristo Jesus karapee rabahadoo do hyb n'aa, rarejã né da. ¹³ Nanäng ky nesaa doo, j'ooj madäk doo me ky ken'yym doo, ti bahñh däg da sa hã nesaa doo. Rawedii da ta wób, ta ti rawedii na-ããj né da sa hã. ¹⁴ Õm kä, baad maky dahé had'yyt hē ŷ karën, a hã rama metëek do paa hã. Mahapäh né ti baad a hã mama kametëek do paah, baad mabahapäh hyb n'aa õm ma metëek do paah. ¹⁵ Õm karapee noo gó õm rama met'ëeg wät tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih doo. Ta ti õm tah'yy gan'yyh, mabahapäh hyb n'aa nyy da õm P'op Hagä Do bed'ëep Kristo Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. ¹⁶ Sahõnh hē P'op Hagä Do kyy kerih doo, P'op Hagä Do né hē ti hanoo. P'op Hagä Do né hē ti h'yy gan'yyh raberih hyb n'aa. Ta tii hã baad ub panyyg hanäm do ji metëek. Ta tii hã ji metëeh ta wób sa hã resõõts hõm doo. Ta tii hã ji ma metëek ny hadoo do ji eréd hõm doo. Ta tii hã ji metëeh nyy da P'op Hagä Do karën doo da ji bawät. ¹⁷ Ti hyb n'aa kä, ramaa newë bä, raky dahé bä, baad né hē P'op Hagä Do karapee rabahajaa ramoo boo bä sahõnh hē baad hadoo do P'op Hagä Do karën doo.

4

¹ Kristo Jesus matëeh bä kä taky n'aa etyy da sahõnh hē badäk hahÿÿ hã habong doo, hedëp doo, dejëp do na-ããj hē. Ti awät do hyb n'aa, tadu doo do hyb n'aa tabag'ääs doo, P'op Hagä Do matym gó, Kristo Jesus matym gó na-ããj hē õm ŷ mejüü hahÿÿh:

² Maher'ood panyyg hanäm do sahõnh hē sa hã. Maher'ood sa hã rakarën bä ramaa newë bä, rakanarën bä na-ããj né hē. Maky geãm sa hã baad ranaboo bä. Man-abuuj gedo baad nadoo do moo bok doo. Mah'yyb tsebé sa hã, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa. Taw'ääts hē h'yyb jawyg gó mama met'ëeg sa hã. ³ Tii d' ŷ wén karën mabad'oo, ti awät do hyb n'aa ti noo gó dooh rakarën bä ramaa newë bä panyyg heh'äät ub do hã ma kamahetëk doo. Re-soos da sa ma matëg n'aa, ragen'aak do rama metëek hyb n'aa sa hã. Tii da rawén d'oo, rah'yy karën doo da rababok do hyb n'aa. ⁴ Raty n'aa ges'yyk da baad hadoo do ky n'aa. Ramaa newë däg kån da panyyg daap menyyh doo. ⁵ Õm kä, baad menyyw had'yyt hē a h'yyb tym kä. Magado Jesus hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ahoop do ji raky n'aa rejã doo. Maher'ood Jesus ky n'aa hanäm do ta wób sa hã. Baad mamoo wäd. Magawatsiig hõm sahõnh hē, a hã P'op Hagä Do anoo do mamoo wät do pan'aa. ⁶ Tii d' ŷ wén karën mabad'oo, edaa däk do hyb n'aa ŷ radaj'ëep. P'op Hagä Do hã ŷ kan'oo däk ŷ dajëp bä. ⁷ Tak'ëp wajaah doo, tsyym kas'ÿÿ do hadoo paa ÿÿh. Tak'ëp ŷ moo wäd wät Jesus ky n'aa ŷ her'oot do hã. ŷ haja däk hã ŷ P'op Hagä Do karën doo. Tsyym kas'ÿÿ doo, wajaah do kajaa do hadoo ÿÿh. Dooch paa hëp ŷ ŷ eréd bä Jesus hã ŷ h'yy ka'eeh doo. ⁸ Hÿ jawén, p'aa hënh Jesus bahyng bä, ŷ gadoo da ŷ moo wät do sãm, P'op Hagä Do karën doo da ŷ moo wäd wät do sãm. Jesus Kristo, baad had'op doo, nes'õõs doo me sahõnh hē sa hã ky n'aa etyy doo, anoo da hã ŷ tii. Hã ŷ had'yyt nado tabanoo. Tanoo né da ta hã baad gad'aa do sa hã na-ããj né hē.

Tsimoot hã Paw-Ro maher'oot nyy d' rabad'oo ta hã ky n'aa hahÿÿh

⁹ ŷ karën paawä nyyw hē mabana wë ÿÿ, ¹⁰ Demas ŷ teréd wät do hyb n'aa. Badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rah'yyb padëek do hã tah'yyb däg däk, takamahñ kån, ŷ tawén eréd hõm. Tesaronika hënh tabahõm. Èr hÿÿj hadoo do Keresën häd näng do ahõm Garata häd näng do häj n'aa hënh. Tiit ahõm Dar-Masija hënh. ¹¹ Jããm né Rukas

haym hata ỹỹ. Mabana bä da, ỹ karën mamana a sii Maah-Ko. Ỹ karën ỹ tamoo masa. ¹² Tikiko ỹ mejõ hõm Epeso panang hēnh tabahõm hyb n'aa, t'ĩĩ hēnh tamasa hyb n'aa. ¹³ Mabana bä da mamana a sii saror ỹ hebaan doo, aj'yy Kar-Pos häd näng do wē ỹ eréd däk doo, panang Torowas häd näng doo bä. Mamana na-ããj hē ma kahé bäh kerih doo, kap'õõj däk doo. Mamana na-ããj hē ta byyh s'ëëb ta hã kerih do na-ããj né hē. Ta ti né tak'ëp ỹ karën up doo.

¹⁴ Aresän, sapaar s'ëëb moo hew'ëët doo, hajõng nesaa do tamoo wät hã ỹỹ. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da tii.

¹⁵ Baad mamatakä õm Aresän narejãã hyb n'aa. Tak'ëp né hē tahyb n'aa wareem Jesus ky n'aa ër her'oot do hã. Ër her'oot do majĩĩ né tii.

¹⁶ Jããm né hē pooj jé hã ỹ rakamaj'ĩĩ do ky n'aa ỹ her'oot noo gó, tabad'op hē ỹ rahadaa hõm ỹ raky masa hyb n'aa paawä. Ỹ karën P'op Hagä Do mabaan hõm ti ỹ ramanasa doo. ¹⁷ Ỹ né paawä neheda sa hã, P'op Hagä Do ti ỹ tahada, ỹ tah'yyb hej'oonh. Ti hyb n'aa, sahõnh hē Jesus ky n'aa ỹ hajaa ỹ her'oot sahõnh hē Judah buuj nadoo do sa hã. Ỹ P'op Hagä Do ed'ëëp ỹ radajëëb mahãnh. ¹⁸ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ ted'ëëp da sahõnh hē nesaa do mahãnh. H'yyb nyyw gó ỹ tamahũũm da hỹ pong jé tabag'ããs bä. Taw'ããts hē P'op Hagä Do ji j'aa etsëë had'yyt hē. Ỹỹ. Tii d' né hē. Taw'ããts hē.

¹⁹ Mamaher'ood Pisiir, ta patug Akira da-heeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Mamaher'ood na-ããj hē Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj né hē, ỹ hyb n'aa esee sa hã. ²⁰ Eras baym Korĩn bä. Toropimo ỹ eréd sooh panang Mirét häd näng doo bä, nahëë näng do hyb n'aa. ²¹ Ỹ karën mahyb n'aa bawaad tabahahëëm do pooj jé makajaa hyb n'aa babä. Ajyy Ew-buh, Pudën, Rĩĩn häd enäh doo, ỹỹnh Karaw-Dija häd näng doo, hajõk ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hē, õm mä rahyb n'aa esee. ²² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ ky n'aa etsëë a h'yyb tym gó tabawäd had'yyt hē hyb n'aa. Ỹ karën P'op Hagä Do ky enyym sahõnh hē bë hã. Jããm hē kä.

Tiit Tiit hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

¹ ÿ Paw-Ro, P'op Hagä Do karom seeh, Jesus Kristo mejüü do see ÿ ti hÿÿh. ÿ Jesus mejüü ÿ masa P'op Hagä Do asëew bong doo, baad ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do karën doo da ji bawät hanoo doo, rabahapäh hyb n'aa. ² Ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do wë sa h'yyb tym nadajëp do ragada. Sahõnh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Doo, wanadii doo, taky n'aa eno däk paa ji h'yyb tym hawäd had'yyt do ta wë. ³ Hÿÿ kä, tah'yyb däng do noo gó, ÿ ber'oot do hã P'op Hagä Do metëeh nanäng taky däng do paah. P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëeb h'yyb däng hã ÿÿ, ÿ tamejüü, ta ky däng do ÿ baher'oot hyb n'aa, ÿ wén metëek ta wób sa hã.

⁴ ÿ ky n'aa edëng õm Tiit, nemon ÿÿ Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado däk doo. ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër h'yyb tym dëeb na-ãaj hë ky en'yym a hã. ÿ karën baad õm rah'yyb n'yym.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëew hõm do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Õm ÿ eréd gëet tsyt dëeg hã Keret häd näng doo bã, baad nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang hanäng do mabenäm hyb n'aa, tsyt dëeg bã hanäng do panang bã Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa mabasëew hõm hyb n'aa õm ÿ mejüü do paa hadoo da. ⁶ Jããm hë masëew baad tawäd bã. Taw'ãäts hë dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ãäts hë sét ub ta ÿÿm Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa hã. Taw'ãäts hë dooh ta ÿÿm tawad'ii bã ÿÿnh see sii. Ta taah kä, taw'ãäts hë Jesus hã rah'yy ka'eeh. Taw'ãäts hë dooh ta taah raky n'aa etsä bã nu meby n'aa näng do hã. Taw'ãäts hë Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa taah ky dah'eeh do sa yb hã. ⁷ P'op Hagä Do wë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagä n'aa moo wät do hyb n'aa, taw'ãäts hë baad

ub had'yyt hë tabawät, dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ãäts hë dooh h'yy kasab'ee do tado bã tii. Taw'ãäts hë dooh kawaj'ään yb tado bã. Taw'ãäts hë dooh jarakë hedoo do heëek do tado bã. Taw'ãäts hë dooh kahep'uuk do tado bã. Taw'ãäts hë dooh dajëer jawén hawät do tado bã. ⁸ Taw'ãäts hë baad tagadoo ta wób ta tób bã. Taw'ãäts hë baad hadoo do kamahän do tii. Taw'ãäts hë kaja hë denaa hë ta h'yyb tamahüüm tabawät do hã. Taw'ãäts hë baad hawät do ti ta wób sa wë. Taw'ãäts hë tsyt hë P'op Hagä Do wë tabawäd had'yyt hë. Taw'ãäts hë tah'yy keb'aah nesaa do hã. ⁹ Taw'ãäts hë Jesus ky n'aa ër ma metëek do baad taky daheeh, tabahajaa hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa tama metëek ta wób sa hã, tabahajaa hyb n'aa tah'yyb en'yym sa hã, raky daheeh hyb n'aa ky n'aa heh'äät ub do ky n'aa, tabahajaa hyb n'aa ky n'aa heh'äät do majüü hã tametëeh res'õs doo.

¹⁰ Tii da ÿ wén erih, hajök rah'yy kawereem däk do hyb n'aa heh'äät ub do ky n'aa hã. Daap hadoo do rama met'ëeg kån, ta wób rawedii. Ta ti hedoo do sa mahang hajök ji hã ramejüü Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji bawät. ¹¹ Taw'ãäts hë ji ky meduuk ta ti hedoo doo. Ji wén meduuk, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, sa panaa hë, raky dahé kån do hyb n'aa nanäng ma matëg oow panyyg, baad rawén ky nadahé wät baad hadoo do ky n'aa hã. Dajëer ragahëen do hyb n'aa né hë ta ti rama metëek, nu meby n'aa nyy né paawä dajëer ji gahëen bã ta hyb n'aa. ¹² Hahÿÿ da tsyt dëeg hã Keret häd näng do buuj seeh, noo ese do her'oot paa Keret buuj sa ky n'aa: “Noo kanesa had'yyt hë Keret buuj”, näng mäh. “Tabanes'aa hedoo. Moo nehõj, tsyym nehõj, h'yyb nehõj. Ta bahänh haw'aa doo”, näng mä ta kyyh. ¹³ Te hub né hë Keret buuj sa ky n'aa ta her'oot do paah. Ti hyb n'aa manabuuj gedo Keret buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do daap hadoo do ky dah'eeh doo, baad raky daheeh hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa, ¹⁴ raberéd hõm hyb n'aa Judah buuj panyyg ub hadoo doo, noo kanesa doo. Mamejõ reréd hõm hyb n'aa ajyy baad hadoo do ky n'aa ty n'aa ges'yyk do sa hã mejüü doo. ¹⁵ Baad tado bã ji h'yyb tym

P'op Hagä Do matym gó, baad däg sahõnh hē ji hā. H'yyb tym nasaa do hanäng do hā, Kristo Jesus hā h'yy kana'eeh do hā, sahõnh hē nesaa däg ta hā. Baad nado wäd ti sa h'yyb. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hē. Dooh rah'yy kamedug wäd bä nesaa do hā, baad nado wäd do hyb n'aa sa h'yyb tym. ¹⁶ P'op Hagä Do rahapëë né paawä m', sa nooh, ramoo bok do hā daap ramenyyh ji bahapäh. Tak'ëp nesaa do ta ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do kyyh. Tabad'op hē baad hadoo do rahajaa pé ramoo boo bä.

2

Baad hadoo do ky n'aa ji tama metëek doo da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Õm kä, taw'ääts hē baad hadoo do ky n'aa hana do mama met'ëëg Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. ² Ajyy wehëh hedo padëëk do sa hā mama met'ëëg, kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahüüm hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hā, baad rababok hyb n'aa, sa hā ta wób raweh'ëëh hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hā, rah'yy keb'aah hyb n'aa nesaa do hā. Mamaher'ood sa hā, baad ub P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ky n'aa hanäm do baad ub raky daheeh hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, ta wób rakamahän hyb n'aa baad ub. Mamaher'ood sa hā, rah'yy ganejë hõm hyb n'aa P'op Hagä Do karën doo da ji bawät do hā. ³ Ti hadoo ÿÿj wehëh hedo padëëk do sa hā kä. Mamaher'ood, P'op Hagä Do karën up doo da rababok hyb n'aa, P'op Hagä Do hā had'yyt hē rah'yyb padëëk hyb n'aa na-ääj né hē. Mamaher'ood sa hā, ta wób ranu maner'oot hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, jarakë hedoo do noo ranahadoo hyb n'aa. Taw'ääts hē baad hadoo do ti rametëëk. ⁴ Tii bä kä rahajaa rama met'ëëg bä kä ÿÿj wanehëh nä doo kä, sa patug, sa taah rakamahän hyb n'aa, ⁵ sa h'yyb ramesoo hyb n'aa baad nadoo do ji h'yyb karën do jawén ranabok hyb n'aa, baad rakan'yyh baad hadoo do hā rababok hyb n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa sa tób bä, raky en'yym hyb n'aa, sa patug raky daheeh hyb n'aa na-ääj né hē. Taw'ääts hē tii da ÿÿj wanehëh nä do rabad'oo, sa hyb

n'aa P'op Hagä Do ky n'aa ta wób raky n'aa narejäã hyb n'aa. ⁶ Hÿÿ kä, ajyy wanehëh nä do hā kä. Tak'ëp péj mamaher'ood sa hā, sa h'yyb ramesoo hyb n'aa ji h'yyb karën do jawén ranabok hyb n'aa. ⁷ Õm kä tii, taw'ääts hē baad hadoo do mamoo wäd had'yyt hē, a hā ta wób rahegää bä, mabawät doo da rakarën rababok hyb n'aa. Mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa t'õp madäk doo me, j'ooj madäk doo me nado. Maky n'aa manesuj manä P'op Hagä Do ky n'aa mamet'ëëg bä. ⁸ Baad mama met'ëëg baad hadoo do ky n'aa, raky nasëm hyb n'aa õm, a majiĩ hedoo do ranu mebyng hyb n'aa ranaw'yyt do hyb n'aa baad nadoo do ër ky n'aa. ⁹ Mamaher'ood sa karom kanep'aak do sa hā, sa kariw n'aa raky dahé had'yyt hē hyb n'aa sahõnh hā. Mamaher'ood sa hā, sa kariw n'aa rah'yyb en'yym hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, raky ganadoo hyb n'aa sa kariw n'aa. ¹⁰ Mamaher'ood sa hā ranets'ëëk hyb n'aa sa kariw n'aa ma. Taw'ääts hē baad ub rababoo had'yyt hē, sa kariw n'aa rah'yy ganenäh hyb n'aa sa hā. Tii bä, sahõnh hē baad ramoo bok do hyb n'aa, baad ub ta wób rabaher'oot da P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb ky n'aa hā.

¹¹ Ta ti ÿ wén erih, tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym ji hā tametëëh, nes'aa né hē paawä ji. Ti hyb n'aa, sahõnh hē badäk hahÿÿ bä habong do ta hā h'yy ka'eeh do tabed'ëëp nesaa do mahänh, hÿ pong jé ta pa rababok hyb n'aa. ¹² Ji hā tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do hā, ji tametëëk ji moo nawäd wät hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak doo. Ji tametëëk badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do h'yyb karën do ji beréd hõm hyb n'aa. Ji tametëëk ji h'yyb ji mesoo ji h'yyb karën do jawén ji nawät hyb n'aa, baad hadoo do ji moo wät hyb n'aa, P'op Hagä Do karën do hā ji h'yyb däk hyb n'aa na-ääj né hē badäk hahÿÿ hā ji bawät nä bä. ¹³ Tii da ër babok, baad ër gada do hyb n'aa Jesus Kristo ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang p'aa hënh takasee doo. P'op Hagä Do Sahõnh Hē Haj'ap Doo, ji h'yyb tym dëëb né tii. ¹⁴ Ta daaj hē takan'oo däk dajëb hā ër hyb n'aa, sahõnh hē nesaa do mahänh ër tabed'ëëp hyb n'aa, nesaa do

ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, ta karapee baad hadoo do moo bok do karën do ër bahado däk hyb n'aa.

¹⁵ Taw'ääts hë ky n'aa jawyk doo me mama met'ëeg ta ti õm ÿ ma erih doo. Tak'ëp péj mamaher'ood sa hã raky daheeh hyb n'aa mama metëek doo. Manabuuj gedo nabuj keh'üüm doo. Man'oo õm raty n'aa gesyyg manäh!

3

Baad hadoo do ji moo wät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, raweh'ëeh hyb n'aa sa häj n'aa wahë n'aa, ta wób hagã n'aa hedoo do na-ääj né hë. Maher'ood sa hã, raky daheeh hyb n'aa ramejüü doo. Mamaher'ood sa hã, moo hahÿÿnh doo gó ramoo boo had'yyt hë hyb n'aa baad hadoo doo. ² Maher'ood sa hã, sa da hadoo do raky n'aa narejãã hyb n'aa. Maher'ood sa hã, rakawanejän hyb n'aa ta wób sa wë. Taw'ääts hë raky en'yyim ta wób sa wë. Taw'ääts hë baad raky n'aa en'yyim ta wób sahõnh hë rah'yy kanasab'ee doo gó.

³ P'ooj ub, Jesus ër nahapäh nä noo gó, ër na-ääj hë dooh paa ër h'yy genä bä. Dooh paa ër ky daheeh péh. Ër paa ta wób rawedii. Dooh paa ër haja bä ër eréd bä nesaa do ji h'yy karën doo, taw'ääts hë ër ed'oo do paa ër hã. Nesaa do had'yyt paa ër ehat. Ta wób paa ër hyb n'aa jewës. Ër hyb n'aa ge'ëenh paa ta wób. Tii d' paa rabad'oo ënh ër hã. ⁴ Tii bä kä, ji takamahän doo, ji wë taky ennyim do na-ääj hë P'op Hagã Do ër h'yyb tym dëeb metëeh bä kä, ⁵ ër tabedëeb wät nesaa do mahänh. Baad hadoo do ër moo bok do jawén nado ër tabedëeb wät. Ër tat'yyd mehÿÿn do hyb n'aa ër tabedëeb wät. Hahÿÿ da ër tabedëeb wät: Nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm. P'aa hënh ër henäng do hadoo tan'oo bä ër h'yyb tym. Papuuj hado däk ër babok tan'oo bä. Ta Sahee hejój me tii d' tabad'oo ër hã. ⁶ Ky n'aa etsëeh P'op Hagã Doo. Baad tabanoo ta Sahee ër h'yyb tym gó, Jesus Kristo ër h'yyb tym dëeb hyb n'aa. ⁷ Baad ër bahado däk ta matym gó

P'op Hagã Do an'oo bä, taky ennyim do hyb n'aa ër wë, nes'aa né paawä ëër. Ta Sahee tabanoo ër hã, ta taah ër bahadoo hyb n'aa kä. Edëb had'yyt do ër gadoo da hÿÿ kä, baad ër bahapäh. ⁸ Te hub né hë ta ti ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa, ÿ karën baad had'yyt hë mamet'ëeg ta ti ÿ her'oot doo, baad hadoo do P'op Hagã Do hã h'yy ka'eeh do ramoo boo had'yyt hyb n'aa. Baad né hë ta ti kametëek do ky n'aa sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do sa hã.

Ta s'ee hënh ma met'ëek do sa ky n'aa hahÿÿh

⁹ Õm kä tii, maaaa newë manä daap kaher'oot do Judah buuj wahë makü sa häd ketsén do hã. Awäd manä Mosees ky n'aa jaw'yyk do p'ää ky ked'aak do sa mahang, kawaj'äänh gó ky ked'aak do sa mahang. Daap ti ta tii. Ji hã masa do nado tii. Ti hyb n'aa, maaaa newë manäh, awäd manä sa mahang, ÿ wén näng. ¹⁰ Taw'ääts hë pawóp nuu me da maky meduuk jé daap rama metëek doo me séd h'yyb nehedo boo ran'oo bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Õm raky nadahé nä bä, dawëë kanä da sa mahänh.* ¹¹ Ta ti hedoo do rah'yy kawereem kån baad hadoo do ky n'aa hã. Mahapäh né hë tii. Nesaa do had'yyt hë sa hã. Sa daaj hë raky n'aa ketyy nesaa do hã. Dooh baad rado bä P'op Hagã Do matym gó.

Tiit hã Paw-Ro kedëe hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹² ÿ mejüü da Aretemas häd näng do a wë. Aretemas ÿ manejø bä, ÿ mejüü da Tikiko. A wë takajaa bä, ÿ karën, tahaja bä, nayyw hë mabana wë ÿÿ, Nikoporis häd näng doo bä. T'ÿÿ hënh ÿ h'yyb däng ÿ bahõm, tabahahëem do noo gó ÿ tabës hyb n'aa tii bä. ¹³ Senas häd näng do hã kä, ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo, Aporos daheeh ratsyym kasog bä tii b' naa, ÿ karën baad mamasaa sa hã mahajaa doo me. Man'oo sa hã rabatsëk do waa n'aa hedoo doo. ¹⁴ Õm had'yyt hë nado masa. Taw'ääts hë ër wakään, Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ääj hë rama kametëek baad hadoo do

* **3:10** Ta ti hedoo doo, dooh ji an'oo bä ta wób rama met'ëeg bä. Dawëë ji kan'yyh sa mahänh.

ramoo bok ramasa hyb n'aa bedoh do sa wë. Taw'ãäts hē tii d' ji bad'oo daap ji aboo mahãnh.

¹⁵ Sahõnh hē pa ÿ habok do õm mã rahyb n'aa esee. Mamaher'ood sahõnh hē kamahãnh do ãã hã, ãr wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ÿ hyb n'aa esee sa hã. Ý karẽn P'op Hagã Do ky enyym sahõnh hē bē hã. Jããm hē kã.

Piremon Piremon hã Paw-Ro ma erih do hahÿh

1 Ý Paw-Ro, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts geët doo, ër hÿÿj hadoo do Tsimoot häd näng do daheeh òm äã edëng Piremon, äã najiis, äã nemuun Jesus sii moo wät doo. 2 Äã edëng na-ääj hë Jesus hã h'yy ka'eeh do a tób bã kahet'aa doo,* ër änh hadoo do Apija häd näng do na-ääj hë, aj'yy Akipo häd näng do na-ääj hë baad äã nemuun Jesus wë moo wät doo. 3 Ý karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hã. Ý karën baad bë rah'yyb en'yym.

4 Piremon, òm ý ky n'aa etsëë bã, ý tsebee had'yyt hë P'op Hagä Do ý h'yy kaha'eeh do wë. 5 Ý tsebë, P'op Hagä Do karapee makamahän ý ky n'aa napäh do hyb n'aa, Jesus ër wahë n'aa hã mah'yy kae had'yyt hë ý ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ääj hë. 6 Ý ky n'aa etsëë òm, Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad mabetsëh had'yyt hyb n'aa sa hã, baad mabahapäh do hyb n'aa sahõnh hë baad hadoo do Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ër hã tanoo doo.† 7 Tak'ëp ý h'yy gadajaa kãn, tak'ëp ý h'yyb tsebee kãn wakãn ýÿ, P'op Hagä Do karapee mah'yyb tseb'ee do hyb n'aa.

8 Ti hyb n'aa ý eanh a hã mamoo wät hyb n'aa hahÿ a hã ý ky n'aa etsëë doo. Ý karën bã paawä, ý mejüü paawä òm, Kristo mejüü do ý bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hë, dooh ý karën bã òm ý mejõ bã. 9 Òm ý kamahän do hyb n'aa ý eaaj ub a hã. Ý Paw-Ro, ý wah'ëë däg kã, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts geët doo, 10 ý etsëë a hã, baad magado Onesim p'aa hënh a wë takajaa bã.‡ Tah ý hado däk tii, Jesus hã tah'yy kae däk do hyb n'aa, Jesus ky n'aa ý baher'oot do hyb n'aa ta hã ý radawëës doo gó. 11 P'ooj ub dooh baad ub Onesim moo wäd bã a

wë. Hÿÿ kã baad tamoo wät da a wë. Baad tamoo wät wë ý na-ääj né hë.

12 Ý mejõ nä a wë p'aa hënh. Tak'ëp ý kamahän tii, hã ýÿ ý kamahän doo da. 13 Taw'ääts hë paawä tabaym pa ýÿ, a jawén buuj ý tamasaa paawä babä, Jesus hyb n'aa ragadahew'ëës doo gó ý ag'ëed nuuj jé. 14 Dooh ý karën bã pa ý a karom tayyw bã makanarën bã. Ý karën doo da nado. Makarën bã ti ý mamasa. 15 Nepäh P'op Hagä Do an'oo bã Onesim ahõm dó a mahänh, a pa had'yyt hë hÿÿ kã tabawät hyb n'aa. 16 A karom had'yyt hë nado wäd ta tii. A hÿÿj hado däk hÿÿ kã Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Èr wakään, ër kamahän do hado däk hÿÿ kã ti Onesim. Tak'ëp ý kamahän né paawä, òm ta bahänh da makamahän. A karom makamahän do had'yyt hë nado. A wak'ään däg hÿÿ kã Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

17 A h'yyb hata hadoo ý bahadoo bã a hã, tii bã ý karën paawä ý magadoo doo da né hë magado Onesim. 18 Baad nadoo do a hã Onesim an'oo bã paah, ta küüt nyy bã a wë, ý d' hep'aak. 19 Daj ý né hë ý berih hahÿ moh ýÿ me, mabahapäh hyb n'aa ý erih do hã, ý ep'aak né da tii. Ý ep'aak né da, mahapäh né hë ti anäng a küüt hadoo wë ýÿ, Jesus hã mah'yy kae däk do hyb n'aa hëp ý n'aa. 20 Ti hyb n'aa kã, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ý karën paawä baad magado Onesim. Mah'yyb tsebë ýÿh, hã ý mabahadoo do hyb n'aa Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa. 21 Hahÿ ý wén erih, hã ýÿ pé mamoo wät né hë da a hã ý etsëë doo. Ý etsëë do bahänh né da man'oo bã ý hapäh. 22 Sét hë ý etsëë nä a hã: Ý karën paawä mabenäm a tób gawakõ see ý gagä péh. Ý gada da ý ran'oo bã ý bahõm ý radawäts geët doo gó naa, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsëë do hyb n'aa. P'op Hagä Do maa napäh bë ky n'aa etsëë doo.

23 Epararas, pa ý Kristo Jesus hyb n'aa radawäts geët doo, òm tahyb n'aa esee mäh. 24 Maah-Ko, Aris-Tako, Demas, Rukas nemon ýÿ Jesus ky n'aa her'oot doo, òm

* 1:2 Ta tób bã rawén kahet'aa, Jesus rahyb n'aa esee do hyb n'aa. † 1:6 Hahÿÿ da na-ääj hë ji hajaa ji erii bã tég nad'ëed is do 6: “Ý ky n'aa etsëë òm, ta wób hã mamaher'oot hyb n'aa Jesus hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa, baad mabahapäh hyb n'aa sahõnh hë baad hadoo do Kristo hyb n'aa ër hã P'op Hagä Do an'oo däk doo.” ‡ 1:10 Piremon karom ti Onesim, kejën hõm do ta mahänh.

rahyb n'aa esee mäh. ²⁵ Ỳ karẽn Jesus
Kristo, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym
bẽ hã. Jããm hẽ kã.

Eberew Eber buuj hã kerih do hahÿÿh

Ããs sa bahãnh P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hahÿÿh

¹ P'ooj ub, hajöo nuu me ër wahë maküüh* hã P'op Hagä Do maher'oot ta ky n'aa rod raheer'oot do hã. Ta see hadoo tamaher'oot paah, ta see hadoo tamaher'oot ta see pé noo gó. ² Hÿÿ kã, da hë kã, ta T'aah hã ër tamaher'ood kãn. Ta T'aah mo haj'aa hã P'op Hagä Do pahuuj wät paa badäk hahÿÿh, wë, sagööh, papÿÿj, kamarab na-ããj hë. Sahönh hë ta wë hanäng do ta T'aah gadoo da P'op Hagä Do ky däng. ³ Ta T'aah hã P'op Hagä Do kabaj'aa do kametëeh. Ta Yb, P'op Hagä Do hadoo né hë tii. Ta kyyh tak'ëp hejooñh doo me sahönh hë tapahuuj wät do tamatakëe, baad tabahado had'yyt hë hyb n'aa, baad tanado mahãnh. Nesaa do ër h'yyb gó hanäng do tado höm do jawén paa bã, hÿ pong jé, P'op Hagä Do hub hënh, takaweh'ëeh doo bã tabaso kãn, P'op Hagä Do bag'ããs doo bã. ⁴ Ããs sa bahãnh ti tanu gadäg kãn, tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk do hyb n'aa ããs sa bahãnh P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa. ⁵ Ããs sa bahãnh tawén hadoo, dooh “Tah ÿ öm. A yb ÿ hado däk naga hë”,† P'op Hagä Do anoo bã ããs sa hã. Dooh na-ããj hë ããs hã “ÿ né da a Yb, öm kã Tah ÿÿ”,‡ tanoo bã. Ta T'aah hã ti tabaher'oot. ⁶ Ta kyy kerih do bód see hã hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh badäk hahÿÿ hã ta T'aah wah'ëeh hadoo do tamejüü noo gó:

“ÿ karën sahönh hë ããs raweh'ëeh.”§

⁷ Ããs ky n'aa hã kã hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh:

* **1:1** Eber buuj sa wahë makü tii. Ta wakãän tama erih do hyb n'aa, ër wahë maküüh tawén näng. Eber buuj sa uuh ti Judah buuj. † **1:5** Saaw-Mo 2.7 ‡ **1:5** 2 Samuéw 7.14 § **1:6** Dew-Teronom 32.43. Saaw-Mo 97.7 ** **1:7** Saaw-Mo 104.4 †† **1:9** Saaw-Mo 45.6-7 ‡‡ **1:12** Saaw-Mo 102.25-27 §§ **1:13** Saaw-Mo 110.1 hã takerii däk tii. Ta T'aah hã tabaher'oot ta tii.

“Ããs karom ÿÿ, tabahëm do hadoo raba-hadoo ÿ an'oo bã.
Tëeg hõö hadoo ÿ an'oo bã na-ããj hë karom ÿÿ hã”, näng ta kyyh.**

⁸ Ta T'aah ky n'aa hã kã hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh:

“Öm da tabagã n'aa had'yyt hë, P'op Hagä Doo.

Mabag'ããs do hã baad mamoo wät.

⁹ Baad hadoo do ti makamahãñ doo.

Tak'ëp maganen'aak taw'ããts hë nadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, mah'yy kaha'eeh doo,

öm tasëew höm,

tak'ëp mah'yy gadajang tan'oo bã a hata mahãnh.”††

¹⁰ Hahÿÿ da na-ããj hë P'op Hagä Do kyyh ta T'aah ky n'aa hã:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

öm né ti sahönh hë tadu dahäng noo gó badäk hahÿÿh,

wë, papÿÿj, kamarab, sagööh na-ããj hë pahuuj wät doo.

¹¹ Ta ti sahönh hë gawatsik da.

Tii d' nado öm. Öm da awäd had'yyt hë.

Ji saroor ahãnh do hadoo badäk hahÿÿh,

wë, papÿÿj, kamarab, sagööh na-ããj hë.

¹² Ji hatsë ji apöös doo da mabad'oo da sa hã.

Mawareem da, ji saroor ji wareem doo da.

Tii d' nado öm.

P'ooj ub mabawät doo da,

tii da mabawäd had'yyt hë da.

Dooh makawareem bã.

Öm da awäd had'yyt hë.”‡‡

¹³ Dooh noo gó ããs sa hã P'op Hagä Do her'ood bã:

“Aso hup ÿÿ hënh, si ÿ mabag'ããs hyb n'aa a majiÿ ÿ nes'ëem bã kã.”§§

14 ããs kä, sahee hedoo doo, P'op Hagä Do mejũũ do moo bok do tii. P'op Hagä Do mejũũ ramasa hyb n'aa ta jawén ta wë hedëp doo.

2

1 Ti hyb n'aa kä, ããs sa bahãnh Jesus bahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hë ta bahãnh baad ub ër hyb n'aa matakëë ta ky n'aa hanãm do ër maa napäh do hä, ta s'ee hënh, dawëë ta mahãnh ër h'yyb nawät hyb n'aa. 2 Ky n'aa jaw'yyk né hë P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub ããs Mosees sa hä ratab'ëës doo.* Sahõnh hë ta ti ky nadah'eeh doo, ty n'aa ges'yyk doo, raky nadaheeh do pénh né hë ragadoo paa baad nadoo do ta sãm. 3 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh da ër kedëëb bä P'op Hagä Do ji tarejãã do mahãnh, tak'ëp baad hadoo do ër ted'ëëp do ky n'aa hä ër hyb n'aa manatakä bä, ta hä ër hyb n'aa nap'eed bä. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né hë ti pooj jé sa hä tamaher'oot do ta ti ji ted'ëëp do ky n'aa. Ta jawén, Jesus kyyh maa napäh doo, te hub né hë tii, rametä kãn ër hä kä. 4 Èr hä ramaher'oot noo gó, ta metëë n'aa me, meuj n'aa nãng doo me, tapehuunh doo me na-ããj hë P'op Hagä Do metä kãn te hub né hë tii. Ta Sahee hä hana do ji hajaa doo, tah'yyb dãng doo da ji hä tanoo doo, ta tii me na-ããj hë tametëëh ta tii.

Èër, ta wakããn bahadoo Jesus hado däk do ky n'aa hahÿÿh

5 Bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Dooh ããs sa hä tado bä P'op Hagä Do an'oo däk rabag'ããs hyb n'aa ta ti papuuj hedoo do ta karapee rababok doo bä, ta jawén hawät doo, ta ky n'aa babä bë ÿ ma erih doo. 6 Dooh ããs hä tan'oo bä ta ti rabag'ããs. Ti anãng P'op Hagä Do kyy kerih doo gó hahÿÿ da ta her'oot doo:

“Dooh its ti ajyy.
Ti hadoo né hë sa hä mahyb n'aa esee, P'op Hagä Doo.
Dooh its badäk hahÿÿ hä habong doo.

* 2:2 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tii, pä gatsebak do hä kerih do paah. † 2:7 Hahÿÿ da na-ããj hë tahajaa ji erii bä: “Banadawëët do noo gó, ããs hyb n'aa jeryk do yd jé man'oo bä ajyy rahyb n'aa jeryk.” ‡ 2:8 Saaw-Mo 8.4-6 § 2:12 Saaw-Mo 22.22 ** 2:13 Isajas 8.17 †† 2:13 Isajas 8.18 ‡‡ 2:14 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanãng pé ti Dijab.

Ti hadoo né hë mahag'ããs sa hä.

7 ããs hyb n'aa jeryk do yd jé kanahën d'os hë ajyy rahyb n'aa jeryk man'oo bä.†

Ti hadoo né hë, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk, tak'ëp rakawehëë däk man'oo bä.

8 Sahõnh hä rabag'ããs man'oo bä”,‡ nãng mä ta kyyh.

Sahõnh hä rabag'ããs P'op Hagä Do an'oo bä kä, dooh mad'aak pé rabanag'ããs péh. Tii d' tahado né paawä, da hë dooh ër hapëë nä bä sahõnh hä rabag'ããs. 9 Ta ti nepä né paawä ër hä, ër hapäh Jesus, ta hä ta ti kerii däk do paa kaja däk doo. ããs hyb n'aa jeryk do yd jé Jesus bahadoo dó P'op Hagä Do an'oo bä paah, ji wë P'op Hagä Do ky ennym do hyb n'aa sahõnh hë sa hyb n'aa tadjëp hyb n'aa. Hÿÿ kä, tahob wät do hyb n'aa paa dajëb, tak'ëp Jesus hyb n'aa jawyg däk, tak'ëp takawehëë däk.

10 Taw'ããts hë né hë P'op Hagä Doo, sahõnh hë tahana doo, ta hyb n'aa sahõnh hë hawät doo, Jesus hä tabad'oo doo: Jesus ahoop do hyb n'aa baad had'op Jesus wén hado kãn tan'oo bä, hajök badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do taah hedoo doo, ta sii ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang rababoo padëëk hyb n'aa kä. Jesus sa h'yyb tym dëëb P'op Hagä Do wë. 11 P'op Hagä Do hanaa né hë Jesus, tsyt hë P'op Hagä Do wë ji bawäd däk hanoo doo. Ti hanaa na-ããj hë ji, tsyt hë P'op Hagä Do wë haboo däk doo. Sét hanaa né hë èër. Ti hyb n'aa dooh Jesus nu mebyy bä “wakãn haa” tanoo bä ër hä, 12 hahÿÿ da ta Yb hä tabaher'oot noo gó:

“ÿ maher'oot da a ky n'aa wakãn haa sa hä.
Õm ÿ ma ejãm da sa hõõ gó, a hyb n'aa rakahet'aa doo bä.”§

13 Hahÿÿ da na-ããj hë ta kyyh: “Ta hä da ÿ h'yy kasadä”,** nãng mäh. Tii bä ahõm nä ta kyyh: “Gëët hahÿÿ ÿÿ, karapé haa sa sii, hä ÿ P'op Hagä Do anoo doo”,†† nãng mäh.

14 Ta karapee ramajyyw enäh do hyb n'aa, radab enäh do hyb n'aa, sa da hadoo Jesus bahado däk. Tii d' tawén d'oo tadajëp doo me tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab,†† dajëb hejój wë näng doo, 15 èr tabed'ëëp hyb n'aa kä ji dajëp ji jeÿÿm do mahãnh. Dajëb ji jeÿÿm do hyb n'aa, sa karom he'ÿÿm doo gó habok do hadoo paa èr p'ooj ub. Jesus èr tabedëëb wät hÿÿ kä, baad ub, neÿÿm doo gó èr babok hyb n'aa kä. 16 Wyt ta maab hë: Aj'yy Jesus wén hado däk, Abaraãm panaa hedoo do tamasa hyb n'aa. Dooh ããs tamasa do hyb n'aa tado bä tii. 17 Ta wakãän hed'op tawén hado däk, sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'ãät tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do wë, sa hã t'yyd mehïïn doo, P'op Hagä Do wë baad had'yyt hë moo wät doo. Sa da hadoo tabahado däk paah, tadajëp doo me nesaa do èr moo bok do tabado hõm hyb n'aa. 18 Jesus ahob wät do hyb n'aa ta hã Dijab h'yyb tatuk noo gó, Jesus hajaa tamasaä bä ji, da hë Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo. Tahapäh nyy da ji tamasa.

3

Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti hyb n'aa wakãän haa hedoo doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, ta jawén, hÿ pong jé ta pa bë babok hyb n'aa, taw'ãäts hë Jesus hã bë hyb n'aa matakä. P'op Hagä Do ky n'aa rod èr wë tamejüü do tii. Èr ky n'aa rod wahë n'aa heh'ãät P'op Hagä Do wë. Ti né hë èr h'yy kaha'eeh doo. 2 Sahõnh hë ta hã P'op Hagä Do mejüü do Jesus moo wäd wäd had'yyt hë, p'ooj ub Mosees moo wäd wät doo da sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.* 3 Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot: Tób ky n'aa etsëeh do bahãnh tób tama do ky n'aa etsëeh. 4 Anyy né paawä sahõnh hë tób tahem'aa doo, ti bahãnh ti P'op Hagä Doo, sahõnh hë mo haj'aa näng doo.

* 3:2 Tób P'op Hagä Do yd kahesé do pan'aa P'op Hagä Do ky gabuuj gó Mosees tamaa sooh do apäh ti P'op Hagä Do tób n'aa. Ta see pé noo gó P'op Hagä Do karapee na-ãäj hë ramanëënh P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa, “baad ub Mosees moo wäd wät P'op Hagä Do karapee sa mahang”, tahanäng pé tii. † 3:5 Hahÿÿ da na-ãäj hë tahajaa ji erii bä tii: “Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hë P'op Hagä do mejüü do P'op Hagä Do karapee tabahag'ãäs bä. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.” ‡ 3:11 Saaw-Mo 95.7-11.

5 Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hë P'op Hagä Do mejüü doo, tób ta yd kahesé do hã. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.† 6 Kristo hã kä, P'op Hagä Do T'aah, baad tamoo wät P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do hã kä. Èer, Kristo hã h'yy ka'eeh do ti ta tób hadoo doo, neÿÿm doo me èr gadaa bä had'yyt hë èr hã taky däng doo. Èr h'yy ganejë hõm bä èr pooj jé èr gada do hã, èr kasab'ee do hã.

Taw'ãäts hë dooh ji aba bä ji h'yyb ky n'aa hahÿÿh

7 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta Sahee her'oot doo da:

“Da hë, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä,

8 bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da, banawäng doo bä P'op Hagä Do rametyy noo gó.

9 Ta tii bä bë wahë makü ÿ ramehet'yy, 40 ta baab noo gó rahapëë né paawä kabaj'aa do ÿ moo wäd wät do sa mahang.

10 Ti hyb n'aa ÿ kawajãän paa nanäng sa wë. Hahÿÿ d' paa ÿ her'oot sa ky n'aa, ‘Ta s'ee hënh had'yyt hë sa h'yyb bawät. Dooh rakarën bä rabok bä ÿ karën doo da’, näng paa kèh ÿÿ.

11 Ti hyb n'aa ÿ kawajãän doo me, ky kaneh'ÿÿt doo me, ÿ ky däng hahÿÿh: ‘Dooh da ÿ an'oo bä ÿ benäm doo bä rajëë pä bä. Dooh da ÿ an'oo bä rakamehãäg ÿ ky däng doo bä’ ”,‡ näng P'op Hagä Do kyyh.

12 Wakãän haa hedoo doo, bë hyb n'aa matakä nesaa bë h'yyb nahadoo hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä bë h'yy kanae mahãnh, P'op Hagä Do hawäd had'yyt do bë neréd mahãnh. 13 Taw'ãäts hë bë sahõnh hë bë h'yyb enäw bë da hadoo doo, da hë ji P'op Hagä Do bats'yyt nä bä, bë see ta h'yyb

baa mahānh nesaa do tamoo wāt do ta hā wadii do hyb n'aa. ¹⁴ “Bē hyb n'aa matakā P'op Hagä Do bē neréd mahānh”, ŷ wén mejūū bē hā, Kristo h'yyb hataa ēr bahado dāk do hyb n'aa. Kristo h'yyb hataa né hē ēēr, baad had'yyt hē ēr h'yy kasadēē bā ta hā, pooj jé ēr du doo noo gó baad ēr h'yy kasadā doo da. ¹⁵ Hahŷ tabaher'oot bā, “Da hē, P'op Hagä Do kyyh bē maa napāh bā, bē aba manā bē h'yyb, P'op Hagä Do wē rah'yy kawereem do paa da”, § ¹⁶ jaa ti P'op Hagä Do kyyh maa napāh doo, ta wē h'yy kawereem doo? Sahōnh hē Esit hāj n'aa bā naa Mosees manyyh do né hē tii. ¹⁷ Jaa wē P'op Hagä Do kawajāān 40 ta baab noo gó? Nesaa do moo bok do wē takawajāān. Banawāng doo bā daap sa kamag baboo hōm. ¹⁸ Jaa hā ta ky kaneh'ŷŷt doo me P'op Hagä Do ky hadoo: “Dooch ŷ an'oo bā da ŷ benām doo bā rajēē pā bā. Dooch da ŷ an'oo bā rakamehāāg bā pa ŷŷ”? Ky nadah'eeh do hā ta ky dāng tii. ¹⁹ Rah'yy kana'eeh do hyb n'aa né hē rawén nahajaa rajēē pā bā P'op Hagä Do benām doo bā, ēr hapāh.

4

¹ Ti hyb n'aa, tanahānh nā do hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, tabenām doo bā ji h'yyb tym kameh'āāk doo, taw'āāts hē h'yyb eŷŷm doo me baad ēr hyb n'aa matakēē, bē see nes'ōōs hyb n'aa tii. ² Ta tii d' bē ŷ wén maher'oot, banawāng doo bā sa hā ramaher'oot do paa da, ēr hā na-āāj hē ramaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanām doo. Nanāng dooh ragado bā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, raky nadaheeh do hyb n'aa sa wób ky dah'eeh doo da.* ³ Eēr kā, P'op Hagä Do panyyg hanām do ky dah'eeh doo, ēr gadoo da P'op Hagä Do hanaa ji h'yyb tym kameh'āāk doo. Ky nadah'eeh do sa ky n'aa kā hahŷŷ d' paa P'op Hagä Do beher'oot:

“Ti hyb n'aa ŷ kawajāān doo me ky kaneh'ŷŷt doo me ŷ ky dāng hahŷŷh:

§ 3:15 Saaw-Mo 95.7-8 * 4:2 Pawóp hē ky dah'eeh paah, Kareb, Josuwéh hād enāh doo. Ta wób dooh raky dahé bā, rawén ganadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. † 4:3 Saaw-Mo 95.11 ‡ 4:4 Genesis 2.2 § 4:7 Pooj jé ŷ erii wāt doo tawén nāng, tēg eh do 3 hā pawóp nuu me ta ti taberii wāt do hyb n'aa. ** 4:7 Saaw-Mo 95.7-8 †† 4:8 Josuwéh ti Kanaāh hāj n'aa hēnh Isaraéw buuj mahūūm do paah.

‘Dooch ŷ an'oo bā da ŷ benām doo bā rajēē pā bā.

Dooch da ŷ an'oo bā rakamehāāg ŷ benyyw hōm doo bā.’ †

Raky nadaheeh do hyb n'aa né hē rawén ganadoo sa h'yyb tym kameh'āāk doo. P'ooj ub paah, badāk hahŷ tadu dahāng noo gó P'op Hagä Do benyyw dāk paa tii.

⁴ P'op Hagä Do benyyw dāk paa ta ti ēr wén hapāh, hahŷŷ da ta kyy kerih doo gó taher'oot do hyb n'aa setsi dāg kā ta ā ky n'aa hā, tapehuunh do jawén paa bā: “Setsi m' ta ā kā tamoo gawatsik. Setsi kā m' ta ā kā, P'op Hagä Do kameh'āāk tapehuunh do hyb n'aa.” ‡ ⁵ Ta ti ky n'aa né hē na-āāj hē taher'oot hahŷŷ da tabaher'oot bā: “Dooch ŷ an'oo bā da ŷ benām doo bā rajēē pā bā. Dooch da ŷ an'oo bā rakamehāāg ŷ benyyw hōm doo bā.”

⁶ P'op Hagä Do benyyw dāk né hē ji baym do hood, ji h'yyb tym kameh'āāk doo bā. Pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa hanām do maa nap'ēēh doo, dooh raky dahé bā, ti hyb n'aa dooh ragado bā tii. Ti hadoo né hē, ti abok nā ta wób sa pooj jé P'op Hagä Do benyyw dāk rabajēng hyb n'aa ta gó. ⁷ Ti hyb n'aa p'aa hēnh P'op Hagä Do anoo ta tyw n'aa ji hā. Da hē ti tabanoo ta tyw n'aa ji hā. Hajōng ta baab jawén paa bā, raky nadaheeh do jawén paa bā, P'op Hagä Do ky dāng paa ta tii, Dawi her'oot do hā, pooj jé ŷ erii wāt doo. § Hahŷŷ d' ta kyyh:

“Da hē, P'op Hagä Do kyyh bē maa napāh bā,

bē aba manā bē h'yyb”, ** nāng mäh.

⁸ Josuwéh tado bā paawā ti hanoo do rakameh'āāk doo, hēēj sa hā taky n'aa enooh do tado bā paawā rakameh'āāk doo bā, dooh ta jawén P'op Hagä Do her'ood bā paawā ta see pé ky n'aa ji kameh'āāk doo. †† ⁹ Ti hyb n'aa kā, ti anyy dāk tsyt hē kasēēw dāk do ji h'yyb tym kameh'āāk doo, ta karapee hyb n'aa P'op Hagä Do benyyw

däk doo. ¹⁰ Ta ti ji h'yyb tym kameh'ääk do gad'oo doo, rakameh'ääk da ramoo bok do jawén paa bä sa hä P'op Hagä Do karën doo, P'op Hagä Do kameh'ääk doo da né hē tapehuunh do tabahajaa do jawén paa bä. ¹¹ Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hē tak'ëp ër hyb n'aa tam'aah ji h'yyb tym kameh'ääk do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër gadoo hyb n'aa, nabuj keh'üüm doo, ky nadah'eeh doo, p'ooj ub habong doo da ër nabok hyb n'aa.

¹² Ta ti ÿ wén her'oot, awät do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh. Tahajaa tabad'oo P'op Hagä Do karën doo. Sën-jeer séd demuun tahāw padëek do bahānh P'op Hagä Do kyyh hehām do hadoo. Sën-jeer t'öp tabajëng doo da ji k'yy gahūūn gó, t'öp P'op Hagä Do kyyh bajëng ji h'yyb tym gó. Sahōnh hē ji h'yyb gó hanāng do tametyy, sahōnh hē ji hyb n'aa newëe do tametyy. ¹³ Sahōnh hē P'op Hagä Do pahuunh do mahang dooh kejën pé P'op Hagä Do mahānh. Sahōnh hē P'op Hagä Do bahapäh. Sahōnh hē wyt ta maab hē ta matym gó. Ta matym gó ër kametä däk da ër metëeh hyb n'aa ta hä nyy da ër baboo bok paah.

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti hyb n'aa kä, ti anāng do hyb n'aa Jesus, P'op Hagä Do T'aah, ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë, hÿ pong jé P'op Hagä Do wë hajëe suun doo, taw'ääts hē dooh ër h'yy keréd bä Jesus ky n'aa ër gado däk do paa hä. ¹⁵ Taw'ääts hē ta tii hä ër h'yy kanerét ÿ wén nāng, ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë tabahapäh do hyb n'aa né hē ër h'yyb nahejooj. Tahapäh ër hä kametëeh doo, ti na-ääj hē Nesaa Do Yb h'yyb tatuk do paa hyb n'aa sahōnh hä, ër Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo da né hē. Nesaa Do Yb h'yyb tatug né paawä ta hä, dooh nesaa doo Jesus hä. ¹⁶ Ti hyb n'aa taw'ääts hē h'yy kasadä doo me P'op Hagä Do ky ennyim do wë ër bahōm,‡‡ ër tat'yyd mehūūn hyb n'aa, taky ennyim doo gó ër tamasa hyb n'aa baad tanadoo noo gó ër hä.

‡‡ **4:16** Ji h'yy kasadä doo me ji ky n'aa etsëe, tahanāng pé ta wë ji bahōm doo. * **5:5** Saaw-Mo 2.7 † **5:6** Genesis 14.17-20 hä takerii däk ta ti Merekisedek panyyg. ‡ **5:6** Saaw-Mo 110.4

5

¹ Sahōnh hē sa ky n'aa rod wahë n'aa P'op Hagä Do wë takasëew hōm sa wakāān mahang, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do matym n'aa ta wë tamanaa hyb n'aa, sa masāāh wób P'op Hagä Do hä tama ejuu hyb n'aa na-ääj hē, nesaa do ramoo bok do kado hōm hyb n'aa. ² Sa da hadoo sa ky n'aa rod tabahadoo do hyb n'aa, sa nemuun h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, tahajaa kaja hē ta h'yyb tamahūūm bä h'yy gatamah do hyb n'aa hes'ōōs do sa wë. ³ Sa da ta h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, ta wakāān hyb n'aa had'yyt nado tama ejuu P'op Hagä Do wë. Ta hyb n'aa na-ääj hē ky n'aa jaw'yyk do mejūū P'op Hagä Do hä tama ejuu, nesaa do tamoo wäd wät do kado hōm hyb n'aa.

⁴ Dooh hajaa pé ta daaj hē takasëew bä sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do ti hasëm tii, Arāw tasëew hōm do paa hadoo. ⁵ Ti hadoo Kristo hä. Dooh ta daaj hē takasëew bä, dooh ta daaj hē takawehëe bä sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do né hē tii, “Tah ÿ òm, hana ÿ òm”* hanāng do ta hä. ⁶ Hahÿÿ da na-ääj hē Kristo hä P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih do bód see hä:

“Sa ky n'aa rod wë ÿ had'yyt hē òm, Merekisedek,† sa ky n'aa rod wë ÿ hadoo péh”,‡ nāng mä ta hä.

⁷ Badäk hahÿÿ bä Jesus bawät noo gó tak'ëp taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hä. Tak'ëp ta kyyh taky n'aa etsëe bä, haoot doo me na-ääj hē taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hä, dajëb mahānh ji hed'ëep do hä. P'op Hagä Do ky daheeh taky n'aa etsëe doo, Jesus ky dahé had'yyt hē do hyb n'aa ta Yb karën doo. ⁸ P'op Hagä Do T'aah né hē paawä, nesaa do ta hoop do hä tahapëe däk nyy d' tahanāng pé P'op Hagä Do hä ji ky daheeh doo. ⁹ Sahōnh hē ta Yb karën do ta hä kaja däk bä kä, sahōnh hē ta hä ky dah'eeh do sa h'yyb tym dëeb tabahado däg kån. P'op Hagä Do pa had'yyt hē

da rababok tan'oo bā kā. ¹⁰ Sa ky n'aa rod wahē n'aa heh'āät P'op Hagä Do wē, Merekisedek hadoo do Jesus bahado dāk P'op Hagä Do an'oo bā.

Ji h'yy ganajëë hōm do Jesus hā ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Hajōng ti anyy dāk paawä ta ti ky n'aa bē ÿ maher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hē, hejooñh ji maher'ood bā ta ky n'aa, nayyw hē bē h'yy ganahoot do hyb n'aa ta hā. ¹² Bāp peej däg bē h'yy kae dāk do hyb n'aa Jesus hā, ta wób paawä bē ma metëëk da hē ta ky n'aa. Ti hadoo né hē, dooh tagah'ood nā bā bē hā. Bē karēn p'aa hēnh ji ma metëëk bē hā. Jāām hē pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa bē rama metëëk do paa ji ab'aanh bē karēn. Karapee t'aah ta ÿÿn bii gamyyj karēn doo, ta tā nawēh nā do hadoo bēeh. ¹³ Bii karēn nā doo, karapee t'aah hadoo nāh, ji hā P'op Hagä Do karēn do hā h'yy ganahoot nā doo. ¹⁴ Ta dab ti wahēh hedoo do sa tā. Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé tii: H'yy gah'ood dāk do ramaa napäh sahōnh hē P'op Hagä Do kyyh. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newē had'yyt hē do hyb n'aa, rahapëë dāk ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo.

6

¹ Ti hyb n'aa, taw'āäts hē er hyb n'aa matakëë baad tagahoot hyb n'aa er hā sahōnh hē er hā Kristo metëëh doo, baad er bahaja dāk hyb n'aa. Taw'āäts hē dooh er abaj had'yyt hē jāām hē pooj jé Kristo ky n'aa er rama metëëk doo. Taw'āäts hē dooh p'aa hēnh er abaj jāām hē pooj jé er ma kamet'ëëg wāt doo, daap hadoo do ji moo wāt do ji eréd hōm do ky n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do hā ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hedoo doo, ² ji nu kemuun do ky n'aa hedoo doo, sa wahē n'aa sa moo radatoonh do sa nu gad'oo bā ky n'aa hedoo doo, dejëp do ragenä bong do ky n'aa hedoo doo, h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety had'yyt hē do ky n'aa hedoo do na-āāj hē. Er hapëë dāk né hē sahōnh hē ta tii. ³ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do an'oo bā, er ma kametëëk er nahapäh nā doo, er hapäh do

takah'üüm hyb n'aa, baad er bahaja dāk hyb n'aa kā.

⁴⁻⁶ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh tahaja bā kā p'aa hēnh P'op Hagä Do wē rah'yy kawereem bā Kristo tyw n'aa reréd bā, P'op Hagä Do panyyg hā rah'yy gah'ood dāk do paah, P'op Hagä Do hanaa ramepëë dāk do paah, P'op Hagä Do Sahee ragado dāk do paah, P'op Hagä Do kyyh hanäm do ramepëë dāk do paah, Kristo hejój ta jawén tabag'āäs noo gó tametëëh do rahapëë dāk do paa na-āāj né hē. Kristo heréd hōm doo, dooh tahaja wäd bā p'aa hēnh rah'yy kawereem P'op Hagä Do wē, p'aa hēnh P'op Hagä Do T'aah b'aa kajatsëk do hā rabepëëm hadoo do hyb n'aa, sahōnh hē rabahapäh bā P'op Hagä Do T'aah ta wób raky n'aa rejāā ran'oo bā ta tii hā. ⁷ P'op Hagä Do ky n'aa edëng gëew naëng tōs gado had'yyt doo, ta danäh joom baad hawäng hanoo doo. ⁸ Tii d' nado gëew naëng hadoos do gado had'yyt né paawä jāām hē hawäng jawii hedoo doo, sasëng hedoo doo. Dooh gëew baad hadoo do tado bā. Edaa dāk P'op Hagä Do ky n'aa wasee tii. Tagadëëg ub tagawats'iik tii.*

⁹ Tii d' né ÿ baher'ood paawä najis haa, dooh h'yy gejë hōm do wób bē do bā hā ÿÿ. Baad hadoo do hā, ji h'yyb tym hedëp hanoo do hā bē h'yy kajäk, hā ÿÿ. ¹⁰ Ta ti ÿ wén hapäh bē hā, taw'āäts hē hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do bad'oo ji hā. Dooh da tamabaan bā bē moo bok do paah. Dooh da tamabaan bā ta hā bē kamahän do hyb n'aa ta karapee tsyt hē ta wē kasëew bong do bē masa do paah, da hē bē masa do na-āāj né hē. ¹¹ Ti hadoo né hē, ÿ karēn paawä tsebé doo me, tak'ëp bē h'yyb hedoo doo me had'yyt hē bē bad'oo ta ti bē dajëb bā kā, baad bē gadoo hyb n'aa hÿ pong jé bē gahëen doo. ¹² Dooh ÿ karēn bā bē nehōj padäg bā. Taw'āäts hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh do bē pooj jé gadó dāk do rababok doo da bē babok. Baad rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me rababok do hyb n'aa, ti ragado däg kån P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo kā.

* **6:8** Gereg kyy me tabaher'oot, "Tagadëëg ub tagatang." Tagadëëg ub tagawats'iik tahanäng pé tii, Gereg kyy me. Gëew ky n'aa gó ji tamaher'oot Jesus hā h'yy ganejë hōm do sa ky n'aa, h'yy gejë hōm do sa ky n'aa na-āāj hē.

P'op Hagä Do moo wät né hē ji hā taky n'aa enooh do ky n'aa hahÿÿh

¹³ P'ooj ub, Abaraãm hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh noo gó, ta daaj hē, ta häd gó taky däng, dooh taky kahÿÿd bã Abaraãm bahapäh hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do bahänh péh, ti hyb n'aa ta häd gó né taky däng. ¹⁴ Hahÿÿ da Abaraãm hā taky n'aa enooh: “Ôm ÿ ky n'aa edëng né da. Tak'ëp da takanekan a panaa”,† näng mä ta kyyh. ¹⁵ Tii bã h'yy ganajëng doo me Abaraãm gada do jawén paa bã, tagado däg kân ta hā P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. ¹⁶ Baad ji karën bã ji ky dëe bã, ji bahänh hyb n'aa jawyk do hā ji ky däng, te hub né hē ji her'oot do ta wób rabahapäh hyb n'aa. Tii d' ji adoo bã, dooh ji raky sëew wäd bã. ¹⁷ Tii d' paa P'op Hagä Do bad'oo. Ky kaneh'ÿÿt doo me ta häd gó taky däng, sa hā taky n'aa enooh noo gó. Tii d' tawén d'oo, ta jawén taky n'aa enooh do gadoo doo, dooh sa hā P'op Hagä Do ky kahÿÿd bã baad rabahapäh hyb n'aa. ¹⁸ Dooh P'op Hagä Do ahÿÿd bã ta kyyh. Dooh P'op Hagä Do noo kanesa bã. Pawóp hadoo do P'op Hagä Do wén her'oot ër hā, ëër, ta wë kedëeb wät doo, ër h'yy kahejój däk hyb n'aa, ër pooj jé ër gada do ër nerét hyb n'aa. ¹⁹ Baad ër gahëen ta wë né da ër babok ta jawén. Baad ër gahëen do ër h'yyb tahej'oonh ër h'yy gejë hõm mahänh. Marakate ta jawyyg n'aa mesoo do hadoo bah'ood ahëm hõm mahänh hadoo ti ër h'yy kahej'oonh doo. Ta ti ër kahej'oonh doo, P'op Hagä Do hā takahej'oonh. ²⁰ Ta tii bã, P'op Hagä Do matym gó Jesus bajëe suun ër hyb n'aa, ta majyyw me tabado hõm hyb n'aa nesaa do ër moo boo bok doo. Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'õp gadäk doo gó sa masãh majyyw tamahej'ëeh do hadoo né tii. Tii d' Jesus bad'oo do hyb n'aa ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë tabahado däg had'yyt hē kã, sa ky n'aa rod Merekisedek hadoo péh.

7

Merekisedek ky n'aa hahÿÿh

¹ Panang Sarëm häd näng do wahë n'aa paa ta ti Merekisedek. P'op Hagä Doo, Ta Bahänh Hadoo Do wë sa ky n'aa rod. Abaraãm Merekisedek mamuun paa Abaraãm babaaj nã bã ta wób sa wahë n'aa sa warahén sii hē taj'aa ketsë jawén paa bã. Tii bã m' Abaraãm Merekisedek ky n'aa edëe gëet. ² Ti m' Abaraãm bets'ëe hõm ta hā ta majÿi hā tado hõm do uuh. Ji moo sahõnh hē ken'yyh do sét hē ken'yyh tets'ëe däk mä Merekisedek hā. “Sa wahë n'aa, baad had'op do moo hew'ëet doo”, tahanäng pé ti Merekisedek. Sarëm bã wahë n'aa m'. Sarëm bã wahë n'aa, “Sa wahë n'aa rakamanajë bong hanoo doo, rah'yyb enyyw padëek hanoo doo”, tahanäng pé tii. ³ Dooh ji ky n'aa napëe bã ta yb, ta ÿÿn. Dooh ji ky n'aa napëe bã ta wahë makū tahana doo. Dooh na-ãä j hē ji ky n'aa napëe bã tabenäng do ky n'aa, tadajëp do ky n'aa. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod had'yyt hē P'op Hagä Do wë,* P'op Hagä Do T'aah sa ky n'aa rod had'yyt hē tabahadoo doo da.

⁴ Bë hyb n'aa newë, tak'ëp tahyb n'aa jawyk Merekisedek. Abaraãm, ër wahë makūũh, hyb n'aa jawyg né paawä, tets'ëe hõm ta majÿi hā tado hõm do uuh Merekisedek hā. Ji moo sahõnh hē ken'yyh do sét hē ken'yyh tets'ëe däk mä ta hā. ⁵ Rewi panaa wób, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë hedoo doo, ti rahajaa ragahëen bã sa wakãän wë hanäng do uuh, Abaraãm panaa had'yyt né paawä. Tii d' tawén hadoo, tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do hyb n'aa. ⁶ Merekisedek, Rewi panaa nado né paawä, tagado däk Abaraãm wë hanäng do uuh. Ti m' Merekisedek ky n'aa edëe gëet Abaraãm, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do gado däk do paah. ⁷ Hÿÿ kã, wyt ta maab hē hahÿÿh: Ta bahänh hyb n'aa jawyk do tii, ta yd jé hyb n'aa jawyk do taky n'aa edëng doo.† ⁸ Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, sa wakãän wë hanäng do uuh gah'ëen doo, ajyy ub tii. Rawehëh padëek bã radejëp. Merekisedek kã, Abaraãm wë hanäng do uuh gadoo doo, edëb had'yyt

† 6:14 Genesis 22.17 * 7:3 Ji ky n'aa nanapäh do hyb n'aa tabenäng doo, tadajëp doo, awäd had'yyt hē hadoo, dajëb né paawä tii. † 7:7 Abaraãm bahänh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji bahapäh ta tii hā.

hē P'op Hagä Do kyy kerih do metëeh. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod Rewi panaa sa bahãnh tii. ⁹ Hahÿ hyb n'aa na-ããj hē Rewi panaa sa bahãnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji wén hapäh: Rewi panaa, sa wakãän wē hanäng do uuh gah'ëen doo, ti na-ããj hē repaag hōm hadoo Merekisedek hã sa wē hanäng do uuh, dooh nä né paawä Rewi ti noo gó. Merekisedek hã Abaraãm ep'aak do hã rabepaag hōm. Hahÿ hyb n'aa tahajaa ji her'oot tii: ¹⁰ Abaraãm Merekisedek mamuun noo gó, Abaraãm hã nä ta panaa see Rewi.

¹¹ Takaja däg bä paawä sahōnh hē P'op Hagä Do karēn do Isaraéw buuj sa ky n'aa rod Rewi hana do ramoo bok do hã, dooh hyb n'aa pé P'op Hagä Do asēm sa ky n'aa rod see Merekisedek hadoo péh, Arãw hadoo pé nadoo doo. Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod hedoo do radu doo noo gó ramoo bok doo, P'op Hagä Do an'oo däk Isaraéw buuj sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ky n'aa jaw'yyk do mahang tamarher'oot nyy da Rewi panaa ramoo bok ta wē. ¹² Ti hyb n'aa, ta see pé sa ky n'aa rod takahÿÿd bä, ta nemuun né hē ky n'aa jaw'yyk do kah'ÿÿt. ¹³ Ky n'aa jaw'yyk do kahÿÿd däg kãn er wén hapëe kãn, Jesus er Wahē N'aa, ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do paah, dooh Rewi panaa tado bä. Jakóh t'aah see panaa tii. Ta ti sa mahang dooh noo gó taganä bä sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē. ¹⁴ Ta ti ÿ wén her'oot, wyt ta maab hē do hyb n'aa, Judah häd näng do hanaa Jesus er wahē n'aa. Sa ky n'aa rod ky n'aa Mosees her'oot noo gó, dooh Judah panaa hã taky dëe bä sa ky n'aa rod rabahadoo hyb n'aa. ¹⁵ Wyt ta maab hē, takahÿÿd kãn ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē, Rewi panaa nado wäd. Ti hyb n'aa takahÿÿd däg kãn na-ããj hē ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky n'aa rod seeh, Merekisedek hadoo pé kaja däk do hyb n'aa kã. ¹⁶ Ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē ti tawén bahado däk, Rewi panaa hyb n'aa nado, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. Ji ky n'aa rod Jesus wén hado däk P'op Hagä Do wē, takabaj'aa do hyb n'aa, tawäd had'yyt do hyb n'aa. ¹⁷ Tii d' tawén

hadoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky hadoo do hyb n'aa paa ta hã:

“Sa ky n'aa rod had'yyt hē da wē ÿÿ òm, Merekisedek, sa ky n'aa rod wē ÿÿ hadoo péh.”[‡]

¹⁸ Ti hyb n'aa kã, ta ky n'aa jaw'yyk do pooj jé kan'oo däk do kado hōm kãn hÿÿ kã nahejoonh do hyb n'aa. Dooh tahajaa péh. ¹⁹ Dooh noo gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä baad had'op ji bahadoo, P'op Hagä Do wē ji bahōm hyb n'aa. Ti bahãnh baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do an'oo däk hÿÿ kã. Ta ti ta tyw n'aa me er hajaa er kaja bä P'op Hagä Do wē.

²⁰ Ta ky kaneh'ÿÿt doo me ta häd gó P'op Hagä Do ky däng paa ta ti papuuj hadoo do taban'oo däk noo gó. Rewi panaa sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē rabahado padëek noo gó, dooh ta häd gó P'op Hagä Do ky dëe bä tanah'ÿÿt sa hã tanoo do ramoo bok doo. ²¹ Jesus kã ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahado däk bä, ta ky kaneh'ÿÿt doo me P'op Hagä Do ky dëe kãn tanah'ÿÿt doo. Hahÿÿ da ta kyyh ta hã:

“Baad ÿ ky däng hahÿÿh,
dooh ÿ h'yy kahÿÿd bä:

‘Sa ky n'aa rod had'yyt hē òm wē ÿÿ.’”[§]

²² Ky kaneh'ÿÿt doo me Jesus hã P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, pooj jé Mosees hã taky n'aa enooh do bahãnh baad ub hÿÿ kã ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē ji tamahüüm doo, ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Jesus hyb n'aa takaja däk né hē ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

²³ Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do hã kã, ta see dajëb bä paah, takah'ÿÿt paa ta seeh. Sa wahē n'aa gó radejöp do hyb n'aa, dooh sét ub haja bä P'op Hagä Do wē tamoo wäd had'yyt bä. ²⁴ Tii d' nado Jesus. Jesus awäd had'yyt hē do hyb n'aa, ji ky n'aa rod had'yyt hē P'op Hagä Do wē. ²⁵ Ti hyb n'aa, baad tabahajaa tedëeb bä ta hyb n'aa P'op Hagä Do wē hah'üüm doo. Awäd had'yyt hē, sa hyb n'aa taky n'aa etsëe hyb n'aa.

²⁶ Ti hadoo pé né hē ji ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do ji karēn. Baad tabahajaa ēr tamasaa bā sahōnh hā. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Dooh baad nadoo do tamoo wäd bā. Dooh nesaa pé ta hā. Nesaa do moo bok do h'yyb nahado. Hỹ pong jé sahōnh hē sa bahānh tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bā. ²⁷ Dooh hyb n'aa pé sa ky n'aa rod wahē n'aa wób rabahed'oo doo da tamoo wäd bā. Ta āh hā had'yyt hē P'op Hagä Do hā rama ejuu paa tii. Pooj jé, sa daaj hē nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama hej'uu, tii bā sa wakāān, Isaraéw buuj nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama eju kán. Tii d' nado Jesus. Sét nuu me ub nesaa do ta wób ramoo bok do sām tan'oo dāk P'op Hagä Do hā, ta daaj hē takan'oo dāk noo gó sa hyb n'aa tadajēp hyb n'aa.** ²⁸ Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hā, ajyy sa da hadoo do nemuun h'yyb nahej'oonh do rakasēew dāk sa ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē rabahadoo hyb n'aa. Tii d' nado P'op Hagä Do ky kaneh'ỹt doo me taky dāng do hā, Mosees ky n'aa jaw'yyk do jawén kan'oo dāk doo. Ta T'aah tasēew dāk ji ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa ká. Baad had'op had'yyt hē ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do an'oo bā.

8

Jesus ēr ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wē ky n'aa hahỹh

¹ Hahỹ ti bē y maher'oot do mahang tak'ēp baad hadoo doo: Ti anyy dāk né hē ēr ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät doo. Hỹ pong jé, P'op Hagä Doo, Sahōnh Ta Bahānh Hadoo Do hub hēnh, takaweh'ēeh doo bā tabaso dāk. ² P'op Hagä Do matym gó, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa bā ēr ky n'aa rod moo wät, badāk hahỹh bā sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ajyy ratamaa sooh doo bā nado.*

³ Sahōnh hē ji ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do† rasēm P'op Hagä Do matym

** **7:27** Dooh hyb n'aa pé hajōō nuu me tii d' tabad'oo. * **8:2** Esodo bód, tēg eh do 26 hā takerii dāk ta ti sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa. Ta ti yt hā nado Jesus moo wät. † **8:3** Isaraéw buuj hā rama erih do hahỹh. Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do sa ky n'aa taher'oot tēg nad'ēed is do 3 hā. ‡ **8:5** Esodo 25.40 § **8:6** Hahỹh d' tahanāng pé ti rakaner'oot do ky n'aa: Sinaih waēē hā P'op Hagä Do anoo paa sa hā ta ky n'aa jaw'yyk doo. Isaraéw buuj raky dahé bā, P'op Hagä Do ky n'aa edēng sa hā, taky dāng paah. Tii bā ta kyyh ragadoo. “Āā ky daheeh da”, nāk sa kyyh P'op Hagä Do hā.

n'aa P'op Hagä Do wē tamanaa hyb n'aa, sa masāāh wób P'op Hagä Do hā tama ejuu hyb n'aa na-āāj hē. Ti hyb n'aa taw'āāts hē Jesus Kristo na-āāj hē manaa P'op Hagä Do matym n'aa. ⁴ Badāk hahỹh bā Jesus awäd nā bā paawā, dooh sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tado bā paawā, anyy dāk do hyb n'aa Rewi panaa P'op Hagä Do hā rama ejuu doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. ⁵ Sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa, hỹ pong jé hanāng do hād hadoo do katamaa sooh do yt hā ti ramoo heb'ook. Dooh P'op Hagä Do bawät do heh'äät do tado bā ta ti tób ta yt hā ramoo bok do ēr wén hapāh, hahỹh da Mosees P'op Hagä Do maher'oot do paa hyb n'aa: “Mamoo wäd ta tii, hahỹ waēē hā a hā y metēeh do hadoo da, mahapāh do hadoo né hē.”‡ Heh'äät doo, hỹ pong jé tii. ⁶ Baad ub né paawā sa ky n'aa rod Rewi hād nāng do panaa ramoo bok doo, tak'ēp baad ub ti bahānh Jesus ēr ky n'aa rod moo wät doo. Tii d' tawén hadoo, ta tyw n'aa papuuj ta hyb n'aa P'op Hagä Do wē ēr kajaa Jesus anoo doo, p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do bahānh do hyb n'aa.§ Tak'ēp baad ub ti bahānh na-āāj hē ēr hā taky n'aa enooh doo.

⁷ Pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do an'oo bā paawā, baad ub sahōnh hē tabahadoo hyb n'aa, tii d' tado bā paawā, dooh hyb n'aa pé paawā ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh péh. ⁸ Tii bā, P'op Hagä Do bahapāh bā, dooh né hē raky dahé bā Mosees sa sii takaner'ood wät doo, hahỹh da ta kyyh:

“Ti awät bē pooj jé papuuj Isaraéw buuj sii y kaner'oot doo,

Judah buuj sa sii na-āāj hē.

Ta tyw n'aa papuuj y anoo da sa hā.

⁹ Sa wahē makũ sa sii y her'ood wät do paa nahado da tii,

y man'yyh noo gó Esit bā naa.

Raky nadaheeh do hyb n'aa paa sa sii ŷ
ber'ood wät doo,
ŷ eréd hõm paa sa wahë makũũh”, näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹⁰ “Hahÿÿ da ta tyw n'aa papuuj
ta jawén Isaraéw buuj sa hã ŷ metëëh doo:
Sa h'yyb gó da ŷ banoo ŷ ky n'aa jaw'yyk
doo.

Sa h'yyb tym gó da ŷ berih hadoo da ta tii.
ÿ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.
Karapé haa d' tii.

¹¹ Ti noo gó da,
dooh hyb n'aa da rama met'ëëg wät sa da
hadoo do këh ŷ n'aa hã.

Dooh hyb n'aa da sa wakãän rama met'ëëg
wät pé ŷ rabahapäh hyb n'aa.

Sahõnh hë da ŷ rabahapäh.

Hyb n'aa sakog is doo, hyb n'aa jewyk do sii
hë ŷ da rahapäh.

¹² Tii d' tawén hadoo,
ŷ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo
bok do paah.

Dooh da ŷ hyb n'aa es'ee wäd bä nesaa
do ramoo bok do paa.”** Näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹³ Sa sii takaner'oot do papuuj P'op Hagä
Do ky däng do hyb n'aa, tado hõm pooj jé
sa sii takaner'ood wät do paah. Ta säg däg
tii. Edah tagawatsik. Ta tyw n'aa papuuj
tan'oo däk.

9

*Badäk hahÿÿ hã P'op Hagä Do raj'aa etsë
do ky n'aa hahÿÿh*

¹ Ti anäng paa pooj jé Mosees sa sii P'op
Hagä Do kaner'ood wät do paa ky n'aa
jaw'yyk doo, ji hã metëëh do nyy da P'op
Hagä Do wë ji kajaa, ta hã ji hyb n'aa
jaw'yyk hyb n'aa. Ti anäng paa na-ãäj hë
badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do raj'aa etsë
do tób n'aa, P'op Hagä Do sa hã kahesé
do tób n'aa ramaneëënh doo. ² Sa hã P'op
Hagä Do kahesé do tób n'aa katamaa sooh
do yt hã, ta gawakõ tsyt hë P'op Hagä
Do wë kasëew däk do ramaneëënh doo gó
tagadahäng ta bag tyng, pãw tyng n'aa, P'op

Hagä Do matym gó kametëëh do pãw n'aa
na-ãäj hë. ³ Ta baa besuu n'aa bahãnh
tagadäk ta gawakõ tsyt hë P'op Hagä Do
wë kasëew däk do heh'äät doo. ⁴ Tii bä
tabahäng k'ääts tég gabarëëh do s'ëëb buu
benyym do rabahej'uu do tyng n'aa. Tii
bä tabahäng ta hood P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa na-
ãäj hë. K'ääts tég gabarëëh do ta hã. Tii
gó rabat'oonh hahÿÿh: Manah häd näng do
hood k'ääts gabarëëh do s'ëëb, Manah ta gó,
Arãw tatu n'aa ta ts'ooh genä hõm doo, pä
gatsebak do na-ãäj hë ta hã Jawéh ky n'aa
jaw'yyk do kaherih doo. ⁵ Ta hood P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee
do hood n'aa jó rabab'ëëh kabaj'aa do këg
enäh do heen n'aa kerubim ramaneëënh
doo. Ta ti ganahaang gó P'op Hagä Do hejój
kametëëh. P'op kerubim këg ragadabëëh,
p'op naa sa këg me rajasuu hyb n'aa ta ty
gatsë. Ta tii bä, ta ty gatsë jó, P'op Hagä
Do awug hõm nesaa do Isaraéw buuj ramoo
bong doo.* Hÿÿ kä, babä ŷ erih do hã,
dooh né paawä tahaja bä sahõnh hë ta ti
hedoo do ky n'aa bë ŷ maher'ood bä, ⁶ tii
da né hë sahõnh hë ta ti ragadebëëh sa hã
P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã. Ta
gawakõ pooj jé gadäk doo gó sa ky n'aa rod
P'op Hagä Do wë rabahej'ëëh ta tii bä P'op
Hagä Do wë ramoo heb'ooh do ramoo bok
hyb n'aa. ⁷ Ta gawakõ t'öp gadäk doo gó
jããm hë hajëë suun sa ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät doo. Sét ta baab ken'yyh sét
nuu me tabajëng ta tii bä. Tabajëë suun bä,
tamajë had'yyt hë sa mas'ää booj yb aj'yy
majyyw P'op Hagä Do kahesé doo bä, h'yy
gatamah doo gó nesaa do tamoo wät doo,
ta wób moo bok do na-ãäj hë kawug hõm
hyb n'aa. Majyyw tamanajë bä, dooh né hë
tahaja bä tajëë bä tii bä.

⁸ Ta tii hã P'op Hagä Do Sahee metëëh
hahÿÿh: P'ooj ub, sa hã P'op Hagä Do ka-
hesé do tób n'aa ky n'aa jaw'yyk do yt hã
rababok nä bä, dooh sa hã tagasëëts nä bä
ta tyw n'aa hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op
Hagä Do wë kasëew däk doo hënh. Dooh

** **8:12** Jeremij 31.31-34 * **9:5** Ta noo gatsë pong jé P'op Hagä Do kahesé sa hã. Ta ti tabasooh bä Isaraéw buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa rabana nesaa do ramoo bong do P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa, takajesu däk hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta noo gatsë na-ãäj hë ramaneëënh “kajesu n'aa noo gatsë n'aa”, kajesu däk do hadoo do hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah.

tagasëets nä bä sa wë ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë tahanäng pé tii. ⁹ Da hë Kristo hã kaja däk do metëe n'aa ub sahõnh hë ta tii. Dooh P'op Hagä Do matym n'aa ramehen'aa doo, dooh sa masããh majyyw ta wë ramahen'aa do na-ããj hë tahaja bä baad tabahado däk tan'oo bä P'op Hagä Do hyb n'aa jaw'yyk do sa h'yyb. ¹⁰ Jããm hë ji awëh, ji awa, ji eëek do ky n'aa ub tii. Jããm hë naëng me sa hã renãm do ky n'aa tii. Papuu kajaa do pooj jé ky n'aa jawyyg n'aa tii. Dooh t'õp ji h'yyb tenyyw bä.

Jesus majyyw ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Kristo kä, baad hadoo do ta tyw n'aa papuu kaja däk do hã ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'ãät P'op Hagä Do wë tabahadoo noo gó, dooh tajëe suun bä P'op Hagä Do tób n'aa gó badäk hahÿÿh bä ajyy tamaa sooh doo gó, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Kristo bajëe suun tak'ëp baad tabahadoo bä. Hÿÿ pong jé, P'op Hagä Do matym gó né hë tabajëe suun. ¹² Kabara majyyw, booj yb taah majyyw nado ti t'ïi hënh tamajë sun doo, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Ta majyyw né ti tamajë sun doo, tan'oo däk doo. Sét nuu me tii d' tabad'oo, P'op Hagä Do wë ër tabedëeb had'yyt hë hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hënh tabab'aanh péh. ¹³ Kabara majyyw, booj yb ajyy majyyw, booj yb taah ÿÿnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk do na-ããj hë, ta wób sa hã sa ky n'aa rod ratsawyh bä, baad rabahado padëek p'aa hënh. J'ooj hë né paawä rabennyw bong ratsawyh wät do an'oo bä,† p'aa hënh rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hënh rabahõm. ¹⁴ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ta bahãnh Kristo majyyw ër h'yyb tabenãm nesaa do ji moo wät do dajëb hanoo do mahãnh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do wë ër moo bok hyb n'aa kä. P'op Hagä Do Sahee hawäd had'yyt do hejój gó ta daaj hë Kristo kan'oo däk P'op Hagä Do hã tadajëp noo gó. Dooh nesaa pé ta hã.

¹⁵ Ta ti hyb n'aa kä, Kristo né hë ti ta tyw n'aa papuu P'op Hagä Do wë gasëets hõm doo, P'op Hagä Do asëew hõm do ragadoo hyb n'aa nahãnh doo, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do sa hã. Tadajëp do me tabedëeb kãn tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hã mejüü do noo gó nesaa do ramoo bok do paa mahãnh.

¹⁶⁻¹⁷ Ky n'aa jaw'yyk do ta see erii bä tametëeh hyb n'aa ta me jaa wë tabaym ta ma paa tadajëp jawén paa bä, jããm hë wë ym do gadoo ta ma paah, ta hã ky n'aa kenoo do paa dajëp bä kä. Dajëp né hë sahõnh hë rabahapäh bä, tii bä kerih do paa ky n'aa jawyyg däg kãn. Kerih do mo haj'aa nãng do edëb nä bä, dooh kerih do ky n'aa kajawyyg nä bä. ¹⁸ Tii da p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do hã. Jããm hë tahyb n'aa jawyg däk sa mas'ãã see radaj'ëep do jawén paa bä. Ta majyyw hyb n'aa taky n'aa jawyg däk P'op Hagä Do ky däng doo. Hahÿÿ d' paa tii: ¹⁹ Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees maher'ood wät do jawén paa bä m' Isaraéw buuj sa hã, tado däk mä jawii isop häd nãng do mooh, b'éé wii hahiin do sii hë m', ti m' tadatu booj yb taah wób majyyw naëng mahang kamekuuj däk doo gó. Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó tatsawyyh, ti m' Isaraéw buuj sa hã tatsawyh hõm mä na-ããj hë. ²⁰ Ti m' Mosees ky hadoo sa hã: “Jawéh kaner'ood wät do bë sii metëe n'aa hahÿ majyyw. Ta kyyh bë gado däk, bë kyyh Jawéh gado däk na-ããj hë hahÿ majyyw metëeh”,‡ nãng mäh. ²¹ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó majyyw tatsawyh hõm doo da, tatsawyh wät na-ããj hë P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa hã, sahõnh hë ta nahëe jó, sahõnh hë ta gó hanãng do jó na-ããj hë. ²² P'eets hë paawä sahõnh hë takenyyw däk P'op Hagä Do wë sa masããh majyyw hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó takerih. Majyyw takanan'oo däg bä, dooh takawug hõm bä nesaa do ji moo wät doo. Tii da né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do baher'oot.

† **9:13** Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa, dooh rahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hënh rahõm bä tób kamag nãng do yt hã hewäd nä doo, kamag hã, dajëp do paa k'yy hã na-ããj hë moo däng doo. Rabennyw bong hyb n'aa, p'aa hënh P'op Hagä Do tób n'aa hënh rabahajaa rabahõm hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ÿÿnh hahiin do raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Ta ti ky n'aa ti babä ta her'oot doo. ‡ **9:20** Esodo 24.8

²³ Tii da né hē nag'aap hē ŷ etsén wät do renäm paa P'op Hagä Do mejüü, jããm hē hÿ pong jé hanäng do heen n'aa hado né paawä ta tii. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, hÿ pong jé hanäng doo, heh'äät doo, jããm hē takenyyw däk tak'ëp baad hadoo doo me, ji masããh majyyw bahãnh baad hadoo doo me. ²⁴ Ti hyb n'aa, dooh Kristo ajëë suun bä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakō tak'ëp ta wë kasëew däk do ajyy ratamaa sooh doo gó. Hÿ pong jé hanäng do heen n'aa ub ta tii. Hÿ pong jé né hē taheh'äät bä kä Kristo bajëë suun, tanu dëë kãh, t'ĩ hēnh P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etsëë hyb n'aa. ²⁵ Dooh hajõõ nuu me hÿ pong jé P'op Hagä Do matym gó Kristo ajëë suun bä ta daaj hē takan'oo däk hyb n'aa, sa ky n'aa rod wahë n'aa Rewi panaa rabahed'oo doo da. Sét ta baab kenäh had'yyt hē sa mas'ãã majyyw me rabahej'ëëh tii, P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakō tak'ëp ta wë kasëew däk doo gó. ²⁶ Hajõõ nuu me ta daaj hē Kristo kan'oo däg bä paawä, hajõõ nuu me Kristo bahob wät paawä badäk hahÿ P'op Hagä Do pahuunh noo gó naa. Dooh tii da Kristo adoo bä. Sét nuu me ub, tabedaa däk bä kä badäk hahÿ hã ji hawät do gawatsig hõm noo gó, Kristo kaja däk ta daaj hē takan'oo däk doo me, tadajëp doo me nesaa do tabawug hõm hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hēnh tabab'aanh péh. ²⁷ Sahõnh hē ji, sét nuu me né hē ji dajëp. Ji dajëp jawén paa bä kä P'op Hagä Do ky däng da nyy da ji tabad'oo, baad tado bä, baad tanado bä. ²⁸ Ti hadoo, sét nuu me Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ta daaj hē takan'oo däk dajëb hã, ta dajëp doo me, ta majyyw me, nesaa do hajõk do ramoo bok do tabawug hõm hyb n'aa. P'aa hēnh da Kristo kajaa. Nesaa do ji moo wät do hyb n'aa nado tii kä. P'aa hēnh tawén kaja kãh da, ta hã gad'aa do tamahũũm hyb n'aa P'op Hagä Do wë kä, ta tii bä raboo had'yyt hē hyb n'aa kä.

10

*Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuu
P'op Hagä Do wë tagasëets hõm do ky n'aa
hahÿh*

* **10:7** Saaw-Mo 40.6-8 hã takerii däk tii. Kristo kyyh ta Yb hã tii.

¹ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Is-araéw buuj hã kan'oo däk do paah, baad hadoo do P'op Hagä Do ky däng do ta jawén kajaa do maëts ub tii. Dooh heh'äät do hÿ pong jé hanäng do tado bä. Ti hyb n'aa dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä baad had'op rabahadoo tan'oo bä. Dooh baad had'op rabahadoo tan'oo bä sét ta baab kenäh had'yyt hē sa mas'ãã see P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh doo. Ti hado had'yyt né hē ran'oo bä. ² Ta ky n'aa jaw'yyk do haja bä paawä baad had'op rabahadoo tan'oo bä P'op Hagä Do wë han'aa do ta hã rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, dooh hyb n'aa wäd pé paawä sa masããh wób raneboh bëeh, P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa nesaa do sa hã hanäng doo. Sa h'yyb gó hanäng do paa kawug hõm bä paawä, dooh rahyb n'aa es'ee wäd bä paawä nesaa do ramoo bok do paah. ³ Ta tii hã dooh né hē baad ji hado däg P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do matym n'aa ta baab had'yyt hē ramehen'aa doo, nesaa do awät nä sa h'yyb gó rahyb n'aa esee tan'oo bä. ⁴ Tii d' tawén hadoo, dooh né hē booj yb aj'yy majyyw haja bä, dooh kabara majyyw haja bä nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tado hõm bä.

⁵ Ti hyb n'aa badäk hahÿh bä Kristo kajaa noo gó kä P'op Hagä Do hã taky hadoo:

“Sa masããh majyyw a wë ramahen'aa doo, ti nado ti makarën doo.

A matym n'aa a wë ramahen'aa doo, ti nado ti makarën doo.

Ti hyb n'aa ŷ dab näng ŷ majyyw näng man'oo bä majyw ŷÿ ŷ banoo hyb n'aa ta sãm”, näng paa ta kyyh.

⁶ “Dooh magado bä õm rama heju doo.

Dooh magado bä a matym n'aa a wë ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do mabawug hõm hyb n'aa paawä”, näng mäh.

⁷ “Tii bä hahÿh da këh ŷÿh:

‘Mahegã P'op Hagä Doo. ŷ kaja däk, a kyy kerih doo gó këh ŷ n'aa takerih doo da,

makarën do ŷ moo wät hyb n'aa.’ ”*

⁸ Dooch m' sa masãäh majyyw, dooh m' P'op Hagä Do matym n'aa ta wë ramehen'aa doo, dooh m' ta wë rama ejuu doo P'op Hagä Do karën bã. Dooch m' na-ãäj hë takarën bã ta matym n'aa ta wë ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa paawä. Dooch m' ta ti tagado bã, näng mä Kristo kyyh pooj jé. Ti taky hadoo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejõ né paawä ta tii d' rabahed'oo. ⁹ Ta jawén hahỹỹ d' mä Kristo kyykä: “Mahegãã P'op Hagä Doo”, näng mäh, “ỹ kaja däk, makarën do ỹ moo wät hyb n'aa kã”, näng mäh. Gawatsig hõm pooj jé sa hã kamejũũ do rabahed'oo do paah, ta ti taheer'oot do hã ji bahapäh. P'op Hagä Do gasëets hõm hỹỹ kã ta tyw n'aa papuuuj. ¹⁰ P'op Hagä Do karën do Kristo bad'oo do hyb n'aa, ta daaj hë Jesus Kristo kan'oo däk do hyb n'aa ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa, kado hõm nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do paah. Tsyt hë P'op Hagä Do wë ër tabasëew däg kãn. Sét nuu me dajëb hã takan'oo däk. Jããm né tii.

¹¹ Ta ãh hã had'yyt hë sa ky n'aa rod Arãw panaa hedoo do ramoo bok ramoo heb'oooh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Ta ãh hã had'yyt hë rama ejuu rama ejuu do paa péh, dooh né paawä ta ti haja bã nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tawug hõm bã. ¹² Tii d' nado Jesus Kristo bad'oo hỹỹ kã. Sét nuu me ub takan'oo däk nesaa do ër moo bok do hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. Jããm né tii kã. Tii d' tabad'oo do jawén paa bã hỹ pong jé, P'op Hagä Do hub hënh, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bã tabaso däg kãn. ¹³ Ti noo gó kã tagada ta majĩ P'op Hagä Do nes'ëem, Kristo raky daheeh P'op Hagä Do an'oo bã kã. ¹⁴ P'op Hagä Do hub hënh tawén so däg kãn, sét nuu me ër hyb n'aa tadajëp doo me baad had'op rabahado padëek tan'oo bã tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong doo.

¹⁵ P'op Hagä Do Sahee na-ãäj hë ër tama-

her'oot ta ti ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh:

¹⁶ “Hahỹỹ da papuuuj Isaraéw buuj sii ta jawén ỹ kaner'oot doo:

Sa h'yyb gó da ỹ banoo kèh ỹ n'aa jaw'yyk doo.

Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da tii”,† näng mäh.

¹⁷ Ti m' ahõm nã ta kyyh:

“Ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo bok do paah.

Ỹ mabaan hõm da ỹ mejũũ do raky nadaheeh doo”,‡ näng mäh.

¹⁸ Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm do hyb n'aa baad nadoo do ji moo wät do paa kã, dooh hyb n'aa wät pé ramoo heb'oooh do paa sa ky n'aa rod ramoo boo bã nesaa do kado hõm hyb n'aa paawä.

¹⁹ Hỹỹ kã wakãn haa hedoo doo, Jesus majyyw hyb n'aa neỹỹm doo gó ër hajaa ër ajëe p'ëe hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëew däk do hadoo doo gó. P'op Hagä Do matym gó ër hajaa ër ahõm bã had'yyt hë ỹ hanäng péh. ²⁰ Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuuj P'op Hagä Do wë tagasëets hõm. Ta baa besuu n'aa tatab'ëes tii. § Edëb had'yyt hë da jé ta ti tyw n'aa gó P'op Hagä Do wë hahõm doo. ²¹ Ti anäng ër ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tak'ëp hyb n'aa jawyk doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do bawät doo bã bag'ãas doo. ²² Ta ti hyb n'aa, taw'ãats hë ër h'yyb ehub doo me, baad ër h'yy ka'eeh doo me na-ãäj hë ër kah'ũũm P'op Hagä Do wë. Dooch ër h'yyb ër taky n'aa tapa wäd bã Kristo an'oo bã. Baad ër bahado däk na-ãäj hë P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahõm bã. ** ²³ Taw'ãats hë h'yy ganajëng doo me had'yyt hë ër gada baad hadoo do ër hã taky däng doo, ër gada ër hanäng doo. Ër hã ky däng doo, moo wäd

† 10:16 Jeremij 31.33 ‡ 10:17 Jeremij 31.34 § 10:20 P'ooj ub, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ti anäng ta baa besuu n'aa pãan hebaan do s'ëeb. P'op Hagä Do kahesé doo bã noo gatsé n'aa tii. Dooch ji haja bã ta tii bã ji tabëej bã. Hỹỹ kã, Kristo hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahõm bã. ** 10:22 P'ooj ub Isaraéw buuj rabahed'oo do ky n'aa gó tabeh'ũũm. P'ooj ub, ranahaja bã P'op Hagä Do tób n'aa hënh rahõm bã baad sa h'yyb nadoo do hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ỹnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Setsi ta ãh tabahado däk bã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ rabehop. Tii bã kã, baad rabahado padëek p'aa hënh. Tii bã rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hënh rabahõm. Ti ky n'aa gó tabeh'ũũm.

had'yyt hē taky däng doo. ²⁴ Taw'ääts hē er tyw n'aa esoos nyy d' er bad'oo er h'yyb mahũũm er da hadoo doo, rah'yyb hadoo hyb n'aa, kamahñn heh'äät do er mahang takah'ũũm hyb n'aa, baad hadoo do ta wób wē ji moo wät do takah'ũũm hyb n'aa na-ääj hē. ²⁵ Taw'ääts hē dooh er eréd bá P'op Hagä Do hyb n'aa er kahet'aa doo, ta wób, h'yy gejë hõm do rabahed'oo doo da. Taw'ääts hē ta wób er h'yyb en'yyim rah'yy gajëe hõm mahñnh. Taw'ääts hē baad ta bahñnh tii d' er bad'oo, tabedaa däk Jesus matëeh do bë bahapäh do hyb n'aa.

²⁶ Bë h'yy gejë hõm manä ÿ wén näng bë hã, ji h'yyb haj'aa hē Jesus ji mak'yyts bä, nesaa do ji moo wäd nä bá had'yyt hē, ji hapëe däg né paawä baad hadoo do ky n'aa hã, hÿ jawén dooh tanyy wäd bá kã P'op Hagä Do hã ji anoo do pan'aa nesaa do ji moo wät do kawug hõm do sãm. ²⁷ Jããm né hē ti awät heÿÿm doo gó ji gada P'op Hagä Do ji taky n'aa etyy do baad nadoo do wë. Jããm né da tëeg hõõ tak'ëp hajju do P'op Hagä Do majiĩ gawats'iik do ti awät da ta ti wë. ²⁸ P'ooj ub, Mosees ky n'aa jaw'yyk noo gó, radej'ëep paa sahõnh hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do mak'yyys doo. Tanyy bá pawóp hē, tamawoob hē ta ti hapäh doo, dooh né rat'yyd mehĩn bá ta ky n'aa jaw'yyk do mak'yyys doo. ²⁹ Nyy da bë hã? Dooh g'eeh ti bahñnh P'op Hagä Do rejã da P'op Hagä Do T'aah makyys doo, Jesus majyyw ty n'aa ges'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee ji tat'yyd mehĩn do ky n'aa rejãã doo? Jesus majyyw né ti ta hyb n'aa ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë gasëets hõm doo. Ta hyb n'aa né hē P'op Hagä Do wë rakasëew däk paah. ³⁰ Er hapäh né hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hahÿ her'ood wät doo: “ÿ né ti sa sãm habaanh doo. ÿ né tii.”†† “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da ta karapee”,‡‡ näng na-ääj mäh. ³¹ Tak'ëp ta ãm n'aa näng P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do moo gó ji tarejã däg bã!

³² Taw'ääts hē bë hyb n'aa es'ee nyy da baad bë babok p'ooj ub, panyyg hanäm do hã bë h'yy kadaw'uuh jawén paa bã.

Tabad'op hē bë h'yy gejë hõm ti noo gó, baad nadoo do bë ahob né paawä. ³³ Bë hyb n'aa es'ee nyy da ta see pé noo gó bë raky n'aa rejãã paah, nyy da paa bë rarejãã. Bë nado paa tii, ti noo gó rarejãã doo, bë hyb n'aa esee paah, bë masa paa ta ti hah'oop doo. ³⁴ Ti noo gó bë t'yyd mehĩn paa bë da hadoo do radewäts b'ëeh doo, bë masa paa sa hã. Tsebee gó bë gadoo ti noo gó bë ma rado hõm doo, ti bahñnh baad hadoo do nahñnh do ti awät bë pooj jé hÿ pong jé bë hapäh do hyb n'aa. ³⁵ Ti hyb n'aa bë h'yy gejë hõm manäh. Baad had'yyt hē Jesus hã bë h'yy kae bã, tak'ëp baad hadoo do bë gadoo da. ³⁶ Taw'ääts hē h'yyb jawyg gó, h'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop doo, P'op Hagä Do karën do bë bahaja däk bá kã, bë gadoo hyb n'aa bë hã taky däng doo. ³⁷ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa:

“Edaa däk da ti hawät do kajaa.

Dooh da tatabëej bá taky däng do noo gó.

³⁸ Karapé haa, matym ÿÿ gó baad hedo padëek doo, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa da rababoo had'yyt hē.

Dooh da ÿ tsebee bá h'yy gajëe hõm do wë”, näng mäh.§§

³⁹ Eër kã, dooh ta tyw n'aa heréd hõm do er ado bã, ragawatsig hõm doo hënh hahõm doo gó haboo däk doo. H'yy ka'eeh do eër, nesaa do mahñnh hedëp doo.

11

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿÿ d' tahanäng pé ti ji h'yy ka'eeh doo: Baad ji bahapäh do ti ji h'yyb gó, ji gadoo né da ji pooj jé ji gada doo. Te hub né hē, ti awät né da ji nahapäh doo, baad ji bahapäh ji h'yyb gó. ² Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do wén gadoo er wahë makũũh.*

³ P'op Hagä Do hã er h'yy ka'eeh do hyb n'aa, er hapäh hahÿÿh: Sahõnh hē badäk

†† **10:30** Dew-Teronom 32.35. ‡‡ **10:30** Dew-Teronom 32.36, Saaw-Mo 135.14 §§ **10:38** Habakuk 2.3-4. * **11:2** Er wahë makũũh tawén erii wät, ta wakãan, Isaraéw buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do tama erih do hyb n'aa. Isaraéw buuj sa wahë makũ ti sa ky n'aa tamaher'oot doo.

hahÿÿh, wë, kamarab, papÿÿj, sagõõh na-ããj hë, ta ky gabuuj né hë P'op Hagä Do pehuuj wät. Ji nahapäh doo me tapehuuj wät da hë ji hapäh doo.

⁴ Baad ub Abéw makū h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hadoo do tama ejuu paah, ta hÿÿj Kaïh ma ejuu do nahado. Ti hyb n'aa baad né hë m' Abéw P'op Hagä Do hã. Baad mä P'op Hagä Do hã Abéw ma ejuu doo. Badäk hahÿÿ bã Abéw nawäd wäd né paawä, da hë nä tah'yy ka'eeh do paa ër hã tametëeh nny da ji h'yy ka'eeh.

⁵ Aj'yy Enók häd näng do P'op Hagä Do masäg kãn ta wë ta hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa paah. Doo paa Enók dajëb bã. Dawuh up mäh. Doo rawyyd wäd bã P'op Hagä Do mahūüm do hyb n'aa. P'op Hagä Do Enók h'yyb enäw had'yyt hë tabawät do hã, ta wë P'op Hagä Do mahūüm do pooj jé.

⁶ Ji h'yy kanae bã, dooh ji haja bã P'op Hagä Do ji h'yyb enäw bã. Jé karën do P'op Hagä Do wë tahõm bã, jããm né hë tahajaa, P'op Hagä Do awät né hë taky dahé bã, baad hadoo do P'op Hagä Do anoo ta hã hesoos do hã taky dahé bã.

⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa Nowéh tata-maa jat marakate, ta ÿÿm, ta taah, ta taah äj raked'ëep do hood n'aa. Marakate tatamaa jat Nowéh P'op Hagä Do maher'oot jawén paa bã sa pooj jé hana do ranahapäh nä doo. Nowéh h'yy ka'eeh doo, ta metëe n'aa ta wób sa hã. Nesaa do hã ta wób raky n'aa kety däk, Nowéh h'yy ka'eeh doo da rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hë baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad Nowéh wén hado däk ta matym gó.

⁸ Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa tawén ky dahé wät P'op Hagä Do maher'oot noo gó hëej s'ee hënh tabahõm hyb n'aa, hëej ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo hënh. Abaraãm ky dahé wät, tatsyym kadoo, dooh né paawä tahapëe bã n'yy hënh ta ti hëej badäk. ⁹ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa hëej ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo bã tabawäd wät ta s'ee hënh naa hadoo doo da. Ta tii bã jé pad'yyt hë takeh'ÿÿt. Sa masãh byyh s'ëeb sa tób rah'ÿÿt doo. Tii

d' né paa Isak, Jakóh rabad'oo. Sa hã na-ããj hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa hëej Abaraãm hã taky n'aa enooh do paah. ¹⁰ Ta tii d' paa Abaraãm rawén bok panang P'op Hagä Do mo haj'aa hã, nahãnh doo, hÿ pong jé badäk do ragada do hyb n'aa.

¹¹ Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa, neta né paawä ta ÿÿm Sarah, tabëej däg né paawä ta baab n'aa ta ÿÿm sii tabetaah hyb n'aa, Abaraãm panaa nny däk, P'op Hagä Do moo wät né hë ta hã taky däng do taky daheeh do hyb n'aa. ¹² Ti hyb n'aa kã, edaa däg né paawä tadajëp do ta t'aah benäng noo gó, sagõõh hawób däk, hood tæg hawób däg ta panaa ta jawén kã.

¹³ Abaraãm, Isak, Jakóh na-ããj hë radejëp sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa ragadoo do pooj jé. Ti hadoo né hë, rah'yy kae had'yyt hë radejëp bã kã. Ti hyb n'aa, dawëe naa rahapäh hadoo sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. Tsebee gó ragahëen ti sa h'yyb gó. Doo m' badäk hahÿ tado bã sa panang heh'äät, sa nooh. Ta s'ee hënh naa, ta wób sa häj n'aa bã habok do hadoo mäh, sa nooh. ¹⁴ Sa häj n'aa pan'aa hes'oos do tii, ta ti hedoo do her'oot doo. ¹⁵ Doo hëej reréd hõm do paa tado bã rah'yyb padëek doo. Tii d' tado bã paawä, rahaja paawä rababaaj nä p'aa hënh t'ÿÿ hënh. ¹⁶ Panang hÿ pong jé badäk doo, hëej reréd hõm do bahãnh baad hadoo do resoos. Ti hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do nu mebyy bã, “ÿ ti rah'yy kaha'eeh doo”, ta her'ood bã. Tenyyw hõm sa panang pan'aa hÿ pong jé.

¹⁷⁻¹⁸ Abaraãm P'op Hagä Do metyy noo gó, taju paawä ta t'aah Isak P'op Hagä Do wë. Tii d' tawén doo paawä, baad P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Isak, sét had'os do ta t'aah Abaraãm aju paawä, hahÿÿ da paawä P'op Hagä Do ky hadoo paa ta hã: “Isak hanaa da a panaa heh'äät.”† ¹⁹ Abaraãm hã, P'op Hagä Do hajaa dejëp do ragenä boo bã tan'oo bã. Ti hyb n'aa, dooh né paawä Isak tadajëeb bã, ta t'aah tagadoo p'aa hënh, dajëp do mahang taganä wät hadoo.

²⁰ P'op Hagä Do hã Isak h'yy ka'eeh do

† 11:17-18 Genesis 21.12

hyb n'aa taky n'aa edëng Jakóh, Esauh da-heeh, sa pooj jé hawät do hä.

²¹ P'op Hagä Do hä Jakóh h'yy ka'eeh do hyb n'aa tadajëb pooj jé taky n'aa edëë wät mä pawóp hadoo do Joséh taah, tii bä m' ta tatu hä tanu hyy häng bä m', P'op Hagä Do taj'aa etsëë kån.

²² Joséh h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tabedaa däk bä tadajëp doo, taky däng mä Esit bä naa Isaraéw buuj raban'yyh da ta jawén. P'op Hagä Do hä tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejüü sa hä nyy d' rabad'oo ta k'yy paa hä.

²³ P'op Hagä Do hä Mosees yb, Mosees yÿn rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Mosees benäng do jawén paa bä, tamawoob hë kamarab noo gó rajëjën mä Mosees. Anäm mä sa hä sa t'aah. Dooch m' rajeyÿm bä häj n'aa wahë n'aa mejüü doo.

²⁴ P'op Hagä Do hä Mosees h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh takarën bä Paraóh toog t'aah ramaneënh karapee tanado wät bä kä. ²⁵ Dooch takarën bä nesaa do moo heb'ooh do sa da tah'yyb hado bä. Dooch takarën bä sa sii tatsebee bä. Ji wad'iits ti ta tii, ta hä. P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj, sa sii rarejää do takarën tagadoo.

²⁶ Tak'ëp baad ub ta hä Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kajaa do tagada do hyb n'aa ta hä raky n'aa rejää doo. Tak'ëp ky n'aa gebah do Esit häj n'aa bä hanäng do bahñh ti ta hä. Raky n'aa rejää do tawén gadoo, baad hadoo do ta sãm tagada do hyb n'aa ta pooj jé. ²⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hë tawén eréd hõm Esit häj n'aa. Dooch Esit häj n'aa wahë n'aa kawajää do tajeÿÿm do hyb n'aa tado bä. Dooch tah'yy gajëë hõm bä, P'op Hagä Do ji nahapäh do tahapëë däk do hyb n'aa.

²⁸ P'op Hagä Do hä tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejüü Pas-kowa heen n'aa Isaraéw buuj ratab'ëës. Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejüü b'éé majyyw repeets hõm sa tób noo bä, dajëb manaa do sa taah wah'ëeh hedoo do tanadej'ëëp hyb n'aa.

²⁹ Isaraéw buuj rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rabatsëg hõm akajar Hahiin Do häd näng doo me, bawoonh do ji mahõm do hadoo. Esit buuj kä rakarën bä paawä

rabatsëg hõm Isaraéw buuj sa jawén, pehäš mä naëng me.

³⁰ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jerikó häd näng do panang hadë pä s'ëëb kajäg bëëh, setsi ta äh noo gó Isaraéw buuj ranu haw'ööd bong jawén paa bä. ³¹ Yÿnh Rahab häd näng doo, hajök do sii he'yÿh do paah, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa dooh tadajëb bä ta wób sa sii, panang babuuj P'op Hagä Do ky nadah'eeh do sa sii. Baad mä Rahab gadoo paa pawóp hadoo do Isaraéw buuj panang begä n'aa. Tamo n'aa jesuu, tajejën.

³² Badawëët paawä Gidejõn, Barak, Sãn-Sãw, Jepeté, Dawi, Samuéw häd enäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ääj hë sa ky n'aa ji maher'ood bä. ³³ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ti sa wób rado hõm sa majiï häj n'aa. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do karën doo da ti sa wób rabag'ääs. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragadoo. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do noo mesoo awad.

³⁴ P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tëëg hõh tak'ëp haju do mahñh sa wób raked'ëëp. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa sën-jeer mahñh raked'ëëp sa wób. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, nahej'oonh do paa hejooj padëëk. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rakarejan sa majiï sii rakaneb'ooh noo gó, sa majiï ranes'ëëm. ³⁵ Yÿj wób p'aa hënh ragadoo sa taah dejëp do mahang genä bong doo.‡

Sahõnh hë ta ti hedoo do ta wób rahapëë né paawä, h'yy ka'eeh do wób rahoop sa hä rarejää doo. Rahob had'yyt hë, dejëp. Dooch P'op Hagä Do raky n'aa jejën bä raked'ëëp hyb n'aa paawä. Tak'ëp baad ji bawäd had'yyt do hÿ pong jé, ragenä bong bä kä, ti ragahëen. ³⁶ H'yy ka'eeh do wób raky n'aa rejää, rahewyyh. H'yy ka'eeh do wób ramoo mewyyt, ratsyym mewyyt haak sapuuw hadoo doo me, ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëeh. ³⁷ Pä me ramakut h'yy ka'eeh do wób radejëp hyb n'aa. H'yy ka'eeh do wób rabaa gehõg hõm seer me. H'yy ka'eeh do wób sën-jeer me radej'ëëp. Jé pad'yyt hë h'yy ka'eeh do wób raked'ëëp sa

‡ 11:35 P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hä masa do P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tii.

majĩ mahãnh. Jããm hẽ b'ée byyh kabara byyh h'yy ka'eeh do wób sa saroor. Dooh sa wè hanyys péh. Kasuud is paah. Rano n'aa masoo, rarahejãã. ³⁸ Banawãng doo bã, waëë mahang, pä yb gabaho doo gó, k'ããts yt hã gabaho doo gó na-ããj hẽ rababok paah. Dooh rahyb n'aa p'eed bã badãk hahỹỹ bã hanãng doo. Baad had'op ta tii. Badãk hahỹỹ bã habong do wób, P'op Hagã Do hã h'yy kana'eeh do sa bahãnh ta tii, baad hadoo doo. ³⁹ Baad ub ta ti sahõnh hẽ P'op Hagã Do hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh paa ragado bã sa hã P'op Hagã Do ky n'aa eno dãk do paah. ⁴⁰ Rawén ganadoo paa ta tii, baad hadoo doo, pooj jé taky n'aa enooh do bahãnh, P'op Hagã Do h'yyb dãng do hyb n'aa sa hã èr hã na-ããj hẽ, séd demuun baad had'op èr bahadoo hyb n'aa kã.

12

Dooh ji h'yy gajëë hõm bã baad nadoo do ji ahob né paawã ky n'aa hahỹỹh

¹ Ti hyb n'aa kã, hajõk h'yy ka'eeh do paah, p'ooj ub habong do paa èr rahapãh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ èr eréd hõm sahõnh hẽ ji tahewaat doo, baad nadoo do ji tamasoo do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me P'op Hagã Do karën doo da èr aboo had'yyt hẽ hỹ jawén, tsyym kas'ỹỹ do h'yy ganajëng doo me rawaj'aah doo da rakajaa bã kã. ² Taw'ããts hẽ Jesus hã èr h'yyb padëëk. Èr h'yy ka'eeh do du na do tii, èr h'yy ka'eeh do kah'ũũm hanoo do tii. Tak'ëp tsebé do ta pooj jé tagadoo tagada do hyb n'aa tagadoo paa b'aa kajatsëk do hã tadajëp doo. Dooh hyb n'aa Jesus nu mebyng pé ta tii d' tadajëp do hã.* Tii bã kã, P'op Hagã Do sahõnh hẽ bag'ããs do hub hënh tabaso kãn, takaweh'ëëh doo bã. ³ Bë hyb n'aa newë nyy da dooh Jesus h'yy gajëë hõm bã, tak'ëp ajyy nesaa do moo heb'ooh do ta hã rakamajë né paawã. Bë hyb n'aa newë Jesus, bë h'yy gejë hõm mahãnh. ⁴ Bëëh, dooh dajëb bë ahob nã bã nesaa do hã bë h'yy keb'aah do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yy keb'aah né

hẽ, bë h'yy gejë hõm manãh. ⁵ Bë mabaan hõm P'op Hagã Do kyyh bë tah'yyb en'yyim do hyb n'aa bë tamaher'oot doo. Bëëh, ta taah hã tabaher'oot tii. Hahỹỹ da ta kyyh ta kyy kerih doo gó:

“Tah ỹỹ, mamak'yyts manã mahỹỹnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do òm tametëëk doo.

H'yy gajëë hõm manã tak'ëp hadoo doo me òm tamaher'ood bã, òm tah'yy geãm bã.

⁶ Mahỹỹnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëëk takamahãn do hã.

Sahõnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo, ta taah hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hewyyh hadoo ta see pé noo gó tametëëk hyb n'aa”,† nãng ta kyyh.

⁷ Baad nadoo do bë ahoop doo, bë tametëëk do pan'aa tii. Ta taah bë bahado dãk do hyb n'aa, ta t'aah hã tabad'oo doo da bë hã tabad'oo ta ti metëëh. Sahõnh hẽ né hẽ sa taah hedoo do mahỹỹnh hadoo doo me sa yb metëëk. ⁸ Mahỹỹnh do hadoo doo me P'op Hagã Do bë tama net'ëëg bã paawã, sahõnh hẽ ta taah tametëëk doo da, tii bã dooh paawã ta taah heh'ããt bë do bã. Ỹỹnh daap hetaah do taah hadoo paawã bë tii bã. ⁹ Èr karepé noo gó, èr yb badãk hahỹỹ bã hanãng doo, mahỹỹnh do hadoo doo me èr rametëëk, èr wén weh'ëëh èr yb. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ti bahãnh èr Yb hỹ pong jé hawät do èr ky daheeh, ta pa had'yyt hẽ èr babok hyb n'aa. ¹⁰ Pawóp its ta baab noo gó ji yb ji rametëëk baad hadoo doo me sa hã, èr rabaw'ëëh hyb n'aa. P'op Hagã Doo kã èr tametëëk baad tabahadoo hyb n'aa èr hã, baad had'op, tsyt hẽ nesaa do mahãnh èr babok hyb n'aa kã, tsyt hẽ nesaa do mahãnh tabawät doo da. ¹¹ Ji hã rametëëk doo, ji rahewyyh doo, dooh né hẽ ji genaag bã ta tii d' ji hã rabad'oo do ti noo gó. Hejoonh ji hã, datés ji hã. Ti hado né paawã, ta jawén kã, P'op Hagã Do mo haj'aa ji ahob wät do hyb n'aa ji h'yy ganyy dãk bã

* **12:2** Judah buuj sa hã, b'aa hã ji dajëb bã tak'ëp ji nu mebyng. Sa hã P'op Hagã Do ky n'aa was'ee dãk do tii d' dajëp doo. Ti hadoo né hẽ, dooh Jesus nu mebyy bã, baad hadoo do ta pooj jé tagada do hyb n'aa. † **12:6** Proweh-Bijos 3.11-12

kä, tak'ëp h'yyb nyyw gó baad had'op doo gó ji bawät tan'oo bä kä.

¹² Ti hyb n'aa kä, bëeh, h'yyb nahejooj padëek doo, bëeh, h'yyb nahedo padëek doo, taw'ääts hë bë h'yy kahej'oonh, bë h'yyb hedo p'aa hënh. ¹³ Taw'ääts hë tyw n'aa dajang doo me bë babok, h'yyb nahed'oo do rah'yy ganejë hõm hyb n'aa, p'aa hënh baad had'yyt hë Jesus tyw n'aa gó rababok hyb n'aa kä.

Dooh ji mak'yyts bä ji P'op Hagä Do maher'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ H'yyb nyyw gó bë aboo sahõnh hë sa wë. Tsyt hë, nesaa do mahãnh, P'op Hagä Do wë bë aboo had'yyt hë. Tsyt hë nesaa do mahãnh ji naboo bä, dooh da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hapëe bä da. ¹⁵ Baad bë masaa bë da hadoo doo, dooh bë mahang makyys pé ji hã P'op Hagä Do ky ennyim doo. Ji hã P'op Hagä Do ky ennyim do makyys doo, ta hã h'yy gajëe hõm doo, baad nadoo do tadu n'aa, ta wób tah'yyb tatuk ta nemuun dawëe P'op Hagä Do mahãnh rababok hyb n'aa. ¹⁶ Bë hyb n'aa matakä bë mahang tanaÿÿh hyb n'aa ta ÿÿm nadoo do sii, ta patug nadoo do sii. Bë hyb n'aa matakä bë mahang tananäng hyb n'aa P'op Hagä Do waneh'ëeh do Esauh makü bad'oo doo da. Sét ta waa hyb n'aa tesëem hõm, tan'oo däk ta wah'ëe hadoo do paa ta hÿÿj hã. ¹⁷ Bë hapäh né hë, ta jawén, ta yb ky n'aa edëng takarën bä, dooh ta yb gado wäd bä. Aód né paawä dooh tahaja wäd bä tahÿÿd bä tabad'oo do paah.

¹⁸ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë h'yy ganajëng doo me baad had'yyt hë ër h'yy ka'eeh. Baad ub né hë ta tyw n'aa papuuj, p'ooj ub Mosees hã kametä däk do bahãnh tii. Dooh bë kaja däg ji hapäh do waëe bahõõ däk doo bä, tak'ëp tabadagyp doo bä, bah'ood darung do bawät doo bä, ër wahë makü rabad'oo do paa hadoo.† ¹⁹ Dooh bë maa napëe bä b'ée s'ään gamehÿÿh do ky ka'eeh doo. Dooh bë maa napëe bä P'op Hagä Do kyyh äm n'aa näng doo, ta ti ramaa napäh do paa hadoo. Ramaa napäh bä m'

rabetsëe P'op Hagä Do ky ym hyb n'aa sa hã taher'oot doo. ²⁰ Tak'ëp rajeÿÿm do hyb n'aa, dooh m' rahaja bä ragado bä P'op Hagä Do mejüü doo: “Dajëp né da waëe hã moo däng doo, bë masãah see na-ääj hë dajëp né hë da. Ji akut pä me tadajëp hyb n'aa”,§ näng paa ta kyyh. ²¹ Tak'ëp mä ta äm n'aa näng Mosees hapäh doo. Ti hyb n'aa m' taky hadoo: “Tak'ëp ÿ kajajän ta äm n'aa hã”,** näng mäh. Ti hadoo paa sa hã.

²² Èr hã kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëets hõm. Pooj jé sa hã kametä däk do nahado tii. Waëe hadoo ji matym me ji nahapäh do wë, Sijõn häd näng do wë bë kaja däk. Jerusarënh hÿ pong jé badäk doo hënh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do panang wë bë kaja kän. Tak'ëp hajök do ääs tseb'ee doo gó hÿ pong jé rakata padëek doo bä bë kaja kän. ²³ P'op Hagä Do taah wah'ëeh hedoo do sa wë bë kaja däg kän. Hÿ pong jé sa häd kerii däk. Sa wób bë bahado däk. P'op Hagä Do wë bë kaja kän, sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do ky n'aa etyy doo. Baad habok do paa hÿÿ kä baad had'op do hado däk do sa wë bë kaja kän do hadoo.†† ²⁴ Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do Jesus gasëets hõm do wë bë kaja kän. Baad ta majyyw ër h'yyb tym tabenyyw däk. Abéw majyyw nahado, k'ääts gó naa P'op Hagä Do hã tabetsëe P'op Hagä Do babaanh hyb n'aa ta säm.‡‡ Jesus majyyw etsëe hadoo P'op Hagä Do hã tamabaan hõm hyb n'aa sahõnh hë nesaa do ër moo bok do paah. ²⁵ Ti hyb n'aa bë mak'yyts manä Jesus ër tamaher'oot doo. P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh badäk hahÿÿ bä Mosees sa hã tamaher'oot do mak'yyts doo, nesaa do hã raky n'aa kety däk tii. Ti bahãnh ji P'op Hagä Do rejää do ër ahoop da hÿ pong jé naa ër tamaher'oot do ër mak'yyts bä. Dooh ër haja bä ër kejën bä ta ti mahãnh. ²⁶ P'ooj ub waëe Sinaih häd näng doo bä sa sii P'op Hagä Do baher'oot noo gó, tak'ëp badäk hahÿÿ katajus wät ta ky haj'aa. Da hë kä hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng: “Sét nuu

‡ **12:18** Èr wahë maküüh tawén her'oot, ta wakään Isaraéw buuj tama erih do hyb n'aa hahÿÿh. § **12:20** Esodo 19.12-13 ** **12:21** Dew-Teronom 9.19 †† **12:23** Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa hÿ pong jé babuj n'aa ji bahado däk, dooh né paawä t'ii hënh ji awäd nä bä. Ti hyb n'aa né hë sahõnh hë tetsén do wë ji kaja däk tanooh. ‡‡ **12:24** Genesis 4.10

me ti awät nä badäk hahÿ had'yyt nado katajuus ÿ an'oo bä. Wë na-ãäj hë katajuus da ÿ an'oo bä”, näng ta kyyh. ²⁷ “Sët nuu me ti awät nä” ta her'ood bä, gawatsig da tapehuunh do paa hahänh doo, naym doo, tahanäng pé tii. Jããm né hë haym nahänh doo. ²⁸ Ti hyb n'aa, panang banahänh do er gadoo da do hyb n'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ãäs doo bä, taw'ãäts hë dooh er eréd bä P'op Hagä Do ky enyym do ji hã. Taw'ãäts hë takarën doo da, er j'aa etsë ta hã. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do er hyb n'aa jew'yyk er hyb n'aa meuunh doo me. Taw'ãäts hë ta wë er kadadu doo me er j'aa etsë ta hã. ²⁹ Taw'ãäts hë tii d' er bad'oo, tëeg hõo sahõnh hë tagawats'iik do hadoo P'op Hagä Do er h'yy kaha'eeh doo.

13

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Taw'ãäts hë bë kamahän had'yyt hë bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. ² Taw'ãäts hë baad bë gadoo bë tób bä ta s'ee hënh naa hena doo. Tii d' ta wób rabad'oo do hyb n'aa paah, ãäs né ti ragadoo, dooh né paawä rahapëe bä ãäs rado bä. ³ Taw'ãäts hë ragadahew'ëes doo gó radewäts b'ëeh do bë hyb n'aa esee, bë masaa. Bë hyb n'aa newë nyy d' bë karën paawä bë hã ta wób rado bä, bë tado bä paawä ënh radewäts b'ëeh doo. Bë hyb n'aa newë na-ãäj hë rarahejã doo, bë hã pé hado né paawä ta tii.

⁴ Taw'ãäts hë bë sahõnh hë bë hyb n'aa jew'yyk ji katëe doo. Masuuj nado tii. Taw'ãäts hë ÿÿnh patug dooh ta ÿÿm tawad'ii bä ÿÿnh see wë. Taw'ãäts hë ÿÿnh na-ãäj hë dooh tawad'ii bä ta patug. Tii d' ÿ wén her'oot, baad nadoo do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii ha'ÿÿh doo.

⁵ Bë kamahän manä dajëer. Taw'ãäts hë bë h'yy gadeja bë wë hanäng do hã. Tii d' bë ÿ wén maher'oot, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Doo òm ÿ eréd bä. A pa had'yyt hë ÿ bawät”, * näng mäh. ⁶ Ti hyb n'aa, hejooonh do er hã takametä bä, dooh er hyb n'aa tón bä. P'op Hagä Do hã er h'yy

kasadä do hyb n'aa hahÿÿ da er hajaa er ky hadoo:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do masa ÿ n'aa. Doo da ÿ eÿÿm bä. Doo hajaa pé hã ÿ ramoo bok péh.”†

⁷ Bë hyb n'aa es'ee bë wahë n'aa bë h'yyb mah'üüm do paah, P'op Hagä Do panyyg bë ramaher'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da rababok paa radejöp bä kä. Taw'ãäts hë rah'yy ka'eeh do paa da bë h'yy ka'eeh.

⁸ Jesus Kristo dooh takahÿÿd bä. P'ooj ub tabawät doo da, da hë na-ãäj hë tabawät, hÿ jawén na-ãäj hë tabawäd had'yyt da. ⁹ Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta s'ee hënh bë rah'yyb mah'üüm hajõng hedoo do ta see ky n'aa me rama metëek doo me. Taw'ãäts hë ji wë P'op Hagä Do ky enyym do bë tah'yyb hej'oonh, baad bë h'yy kae had'yyt hë hyb n'aa. Sa waa, sa tä ratayy do hã bë hyb n'aa matakä manäh. Doo ta ti masaa bä tayy do sa hã. ¹⁰⁻¹¹ Er wë ti anyy däg kán nesaa do er moo bok do hado hõm doo, Jesus, er hyb n'aa dajöp doo. Sa masãäh wób majyyw Judah buuj sa ky n'aa rod wahë n'aa tamah'üüm P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'öp gadäk doo gó P'op Hagä Do matym gó, nesaa do ramoo bok do paa kado hõm hyb n'aa. Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'oo doo, dooh rahaja bä rawëe bä ta ti booj yb, kabara dab. Panang bahänh rabaju hõm tii. Ta tii pé né hë, P'op Hagä Do matym gó nesaa do hado hõm do ti Jesus. ¹² Ta hã kaja däk sahõnh hë sa ky n'aa rod rabad'oo do paah. Ti hyb n'aa, Jesus na-ãäj hë ahob wät panang bahänh, ta majyyw hyb n'aa tsyt hë P'op Hagä Do wë tabasëew hõm hyb n'aa ta karapee. ¹³ Ti hyb n'aa kä, panang bahänh Jesus ramah'üüm doo da, ta hã rarejã do tabahoop hyb n'aa, taw'ãäts hë er na-ãäj hë er eréd hõm Jesus ganadoo do rabahed'oo doo. Taw'ãäts hë er gadoo Jesus hyb n'aa er raky n'aa rejã bä, Jesus gado däk do paa hadoo ta hã raky n'aa rejã doo. ¹⁴ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh babä er panang heh'äät nahänh do tado bä. Hÿ pong jé er panang heh'äät do ti er gada doo. ¹⁵ Jesus er ky

* 13:5 Dew-Teronom 31.6 † 13:6 Saaw-Mo 118.6-7

n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo do hyb n'aa, taw'ääts hë Jesus wë ër bahöm ër j'aa etsëe had'yyt hë hyb n'aa P'op Hagä Doo. Da hë ër j'aa etsë doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo né hë tii, P'op Hagä Do ji hyb n'aa jew'yyk do né hë tii. ¹⁶ Bë moo boo had'yyt hë baad hadoo do bë da hadoo do wë. Bë mabaan manä tii. Bë masaa had'yyt hë ta wób bë wë hanäng doo me. Bë mabaan manä tii. P'op Hagä Do matym n'aa hadoo tii. P'op Hagä Do h'yy gadajang ta tii hä. ¹⁷ Taw'ääts hë bë ky dahé, bë hyb n'aa jewyyg Jesus hä h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë wahë n'aa hedoo doo. Bë rahagää had'yyt hë, rahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rakametëeh hyb n'aa ta jawén kä nyy da paa bë rabahag'ääs. Bë an'oo manä bë rahyb n'aa tón, baad nadoo do hyb n'aa ta ti bë hä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë ky dahé né hë, tsebee gó bë rabahag'ääs hyb n'aa.

¹⁸ Bë ky n'aa ets'ëë ää hyb n'aa P'op Hagä Do hä. Ää hapäh, baad ub ää h'yyb. Baad ub ää baboo had'yyt hë ää karën. ¹⁹ Tak'ëp bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do banoo hyb n'aa nyyw hë y matëeh hyb n'aa bë wë.

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahÿÿh

²⁰⁻²¹ Y karën P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw ji hä hanoo doo, bë hä tabanoo sahõnh hë baad hadoo doo, takarën do bë bahajaa bë moo bok hyb n'aa. Y karën Jesus Kristo hyb n'aa tamoo wät ër h'yyb gó tagen'aak doo. Ta tyw n'aa papuuj nahänh do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa Jesus majyyw gasëets hõm do hyb n'aa, p'aa hënh Jesus ër Wahë N'aa ganä wät dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. B'éé hagä n'aa wahë n'aa heh'äät do ti Jesus.‡ Taw'ääts hë Jesus Kristo ër j'aa etsëe had'yyt hë. Yÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

²² Wakän haa hedoo doo, baad bë gado hahÿ bë y ma erih doo gó bë y maher'oot doo. Doo hadawëd bä y ma erih doo.

²³ Bë y maher'oot, dooh ër hÿÿj hadoo do Tsimoot ragadahew'ëes doo gó tag'ëed wäd bä. Rado nyyh. Nyyw hë takaja bä babä, y mahũm da si yÿ, bë wë y beg'ääs bä.

²⁴ Bë maher'ood ää hyb n'aa esee bë wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë P'op Hagä

Do karapee na-ääj hë. Itarija häj n'aa buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do bë m' rahyb n'aa esee. ²⁵ Y karën P'op Hagä Do ky ennyw bë wë. Jääm hë kä.

‡ 13:20-21 Èr hagä n'aa heh'äät tahanäng pé tii.

Tsijaag

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Tsijaag, Jesus wak'ãän ma erih do hahÿh

¹ Tsijaag ÿ ti hÿh, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sa karom. ¹² hedoo do Isaraéw taah panaa mahang Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë ketyn hõm do ÿ edëng.

Ji hã kametyy do ky n'aa hahÿh

² Wakän haa,* taw'ãäts hë baad bë tsebee hajõng hedoo pé ji hã kametyy do bë wë tana bä. ³ Baad P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do kametyy doo, ji h'yy kahejój had'yyt hë tan'oo bä. Ta ti bë bahapäh do hyb n'aa “taw'ãäts hë baad bë tsebee kametyy do hã” ÿ wén näng. ⁴ Taw'ãäts hë bë h'yy kahejój had'yyt hë baad tabahado däk hyb n'aa bë h'yyb tym, sahõnh hë ji hã P'op Hagä Do karën do tabanäng hyb n'aa bë h'yyb tym gó, bë wë tabadoo mahänh. ⁵ Ti hadoo né hë, P'op Hagä Do karën do bë see nahapëe bä, taw'ãäts hë tabetsëe P'op Hagä Do hã. Tii bä P'op Hagä Do banoo ta hã tah'yy ganäng hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do banoo ji hã kä. Tak'ëp P'op Hagä Do betsëeh sahõnh hë sa hã. Dooh ji tahajëw bä ji ky n'aa ets'ëe bä. ⁶ Taw'ãäts hë hetsëe doo, h'yy ka'eeh doo me taky n'aa etsëe. Taw'ãäts hë dooh taky sëew bä P'op Hagä Doo. Maadaka bah'ood ty gahëm hënh tamahüüm do hadoo jé ky sëm doo. ⁷ Ta ti hadoo do dooh tagadoo pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa. ⁸ Pawóp hë hadoo ta ti hedoo pé sa h'yyb. H'yy kehÿd had'yyt hë ragabok.

⁹ Taw'ãäts hë Jesus hã h'yy ka'eeh do kes'uut doo, ky n'aa nets'ëeh doo, rah'yy kasab'ee, P'op Hagä Do matym gó raky n'aa etsä däk tanoo do hyb n'aa. ¹⁰ Taw'ãäts hë tak'ëp ma enäh do rah'yy kasab'ee rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo wät do hyb n'aa sa hã. Jawii ts'oooh ahëej jëng do hadoo

da.† ¹¹ Papÿÿj nu ganä däk bä, tak'ëp tabajuu bä, tsawyy jëng jawii. Tüü ta ts'oooh kajäg jëng. Ahëej jëng tii bä hanäm do ta hã. Ti hadoo né hë tak'ëp ma enäh do sa hã. Sa ma hã ramoo boo nuuj jé né hë ragawatsig jëng.

¹² Ky n'aa kedëng ji, ji h'yy kaneréd bä kametyy do ji wë tana bä. Kametyy do hã ji j'aa ketsëe däk bä kä ji gadoo ji hedëb heh'äät do ta sãm hadoo, ta hã kamahän do hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

¹³ Kametyy do ji wë tana bä, ji tah'yyb tatug bä nesaa do ji moo wät hyb n'aa, taw'ãäts hë dooh “P'op Hagä Do ÿ tah'yyb tatuk” ji noo bä. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tah'yyb tatug bä nesaa do hã. P'op Hagä Do na-ãäj hë dooh ji tah'yyb tatug bä nesaa do hã. ¹⁴ Nesaa do ër h'yyb karën do ti ër tah'yyb tatuk nesaa do wë. Ër tawedii, tii bä ër tah'yyb maso däk nesaa do hã. ¹⁵ Nesaa do ji moo wät do ganyyh tii bä, nesaa do ër h'yy karën do haj'aa. Nesaa do aee däg bä, nesaa do kah'üüm bä kä, tamana kån ji h'yyb tym dajëp doo.

¹⁶ Bë daaj hë bë kawad'ii manä wakän haa ÿ kamahän doo. ¹⁷ Sahõnh hë taw'ãäts hë hadoo doo, baad had'op do na-ãäj hë, p'op naa né hë tabana. P'op Hagä Doo, wë hã hanäng do bag pahuunh do hanaa né hë. Badäk hahÿ bag kawereem né hë paawä, P'op Hagä Do dooh tah'yy kahÿd bä, dooh ta hã hewaap pé na-ãäj hë. ¹⁸ P'op Hagä Do h'yyb däng ër h'yyb tym tabed'ëep hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa me, ta karapee tsyt hë tasëew däk do ër bahadoo hyb n'aa ta wë, sahõnh hë tapehuunh do mahang, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëew hõm do hadoo ër bahadoo hyb n'aa.

Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh ky n'aa hahÿh

¹⁹ Wakän haa ÿ kamahän doo, bë hyb n'aa matakä hahÿ hã: Taw'ãäts hë sahõnh hë ji, ji nayyw hë ji maa newëe. Taw'ãäts hë dooh nayyw hë ji er'ood. Taw'ãäts hë dooh nayyw hë ji kawaj'ään bä. ²⁰ Kawaj'ään doo, dooh baad ji hawät do P'op Hagä Do ji hã gahëen do an'oo bä. ²¹ Ti hyb n'aa taw'ãäts

* **1:2** Wakän haa Tsijaag wén erii wät, ta nemuun Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. † **1:10** Rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo bä, sa ma hã rah'yyb naeh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã naa sahõnh hë sa wë hanäng do rabahapäh hyb n'aa.

hē bē eréd hōm hesus hadoo do bē h'yyb tym gó hanäng doo. Bē eréd hōm na-ãäj hē nesaa do hedoo do jé pad'yyt hē hanäng doo. H'yy kadaduu doo me bē gado P'op Hagä Do kyyh bē h'yyb gó kan'oo däk doo. Ta ti né hē hajaa bē h'yyb tym tabed'ëep, P'op Hagä Do wē bē nu kajäk hyb n'aa.

²² Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh. Taw'ääts hē ji moo wät né hē taher'oot doo. Ta ti maa new'ëp doo, panyyg ky nadaheeh doo, ta daaj hē takawadii. ²³ Hahÿ hadoo P'op Hagä Do kyyh maa new'ëp doo, tamejüü do moo nawät doo: Aj'yy japow me kameg'ääs do hadoo tii. ²⁴ Kameg'ääs, ti tabahōm, ti nayyw hē tamabaan hōm takamegää wät doo. ²⁵ Ta tii d' nado baad matakëe do P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do baad had'op doo, nesaa do mahānh ji ted'ëep doo. Baad tamatakä had'yyt bā, tamanabaan bā, taky dahé bā, sahōnh hē tamoo wät do hā P'op Hagä Do ky n'aa edeng ta hā.

²⁶ P'op Hagä Do karēn doo da hawät do ted'oo doo, ta kyy tamanedug bā, ta hā hē takawadii tii. Daap ti ta ti P'op Hagä Do wē tamoo wät do ted'oo doo. ²⁷ Hahÿ ti baad hadoo do heh'äät do P'op Hagä Do er Yb gadoo do er hā: Kabarii, ÿñh patug tamaa wäd is do na-ãäj hē ji t'yyd mehīn doo, baad tanado bā sa hā. Hahÿ na-ãäj hē P'op Hagä Do gadoo do er hā: Ji matakëe ji hā badäk hahÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do h'yyb karēn do mahānh.

2

Dooh ji asëew bā ji gadoo do sa mahang ky n'aa hahÿh

¹ Wakān haa, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hā, tak'ëp ji weh'ëeh do hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa, bē asëew manā bē gadoo do sa mahang. ²⁻³ Hahÿ d' ÿ hanäng pé tii: Aj'yy ta moo heen n'aa k'ääts tég gabarëeh do moo däk doo, saroor ky n'aa gebah do dadäk do bē kahet'aa bā takajaa bā, baad bē gado bā, banām doo bā bē atsyid bā tabasooch hyb n'aa, tii bā aj'yy kasuud is doo, saroor säg dadäk do bē kahet'aa bā tajëe suun bā na-ãäj né hē,

ti ta hā bē ky hado bā: “Nanäng bā ag'ëed däg, tūü tsym ÿ pa mabahyy häng”, bē noo bā, ⁴ dooh séd demuun bē gado bā bē wē heg'ääs doo. Tii d' bē adoo bā, bē asëew däk bē gadoo do mahang. Baad nado tii. Hyb n'aa jeryk doo, baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa ky nesaa do hado däk bē tii bā.

⁵ Wakān haa ÿ kamahān doo, bē maa newë hahÿ ÿ her'oot doo: P'op Hagä Do asëew hōm badäk hahÿ hā habong do sa hā kas'uut doo, baad ub Jesus Kristo hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee rabahadoo hyb n'aa, ta hā kamahān do sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. ⁶ Bëe kã, bē mak'yyts kã kas'uut doo. Tak'ëp ma enäh do nado g'eeh ti bē hā rejää doo? Ti nado g'eeh ti bē ramahüüm do hyb n'aa jeryk do sa wē, bē raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hā? ⁷ Tak'ëp ma näng do né tii, Jesus bē wahë n'aa ky n'aa etsëeh do ky n'aa rahejää doo.

⁸ Baad né hē ti bē hā, hahÿ er Wahë N'aa ky n'aa jaw'yyk do baad bē ky dahé bā: “Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān doo da.”* Ta tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo. ⁹ Ti hyb n'aa, ta see baad bē gado bā ta wób sa mahānh, nesaa do bē moo boo däk. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bē taky n'aa ety däk tii bā, ta ky n'aa jaw'yyk do bē ky nadaheeh do hyb n'aa. ¹⁰ Hahÿ hyb n'aa ÿ wén erih ta tii: Sahōnh hē né hē paawä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, sét ub taky nadahé bā, sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do tabahado däk tii. ¹¹ “Aã manä ta seeh ÿÿm sii”† mejüü doo, “Madajëeb manä a da hadoo doo”‡ ti na-ãäj hē tamejüü. Ti hyb n'aa, a da hadoo do madajëeb bā, a ÿÿm, a patug nadoo do sii naã né hē paawä òm, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do mabahado däk né hē òm. ¹² Ta jawén bē hā da P'op Hagä Do ky däng nyy d' tabad'oo bē hā, bē ky dahé bā, bē ky nadahé bā ta ky n'aa hanām do P'op Hagä Do wē ji ted'ëep doo. Ti hyb n'aa, ji bawät do hā P'op Hagä Do matakëe do hyb n'aa, bē hyb n'aa matakä bē her'oot do hā, bē babok do hā. ¹³ Hahÿ hyb n'aa ÿ

* 2:8 Rewitikos 19.18 † 2:11 Esodo 20.14, Dew-Teronom 5.18 ‡ 2:11 Esodo 20.13, Dew-Teronom 5.17

wén erih ta tii: Ta wób t'yyd manehiïn doo, dooh P'op Hagä Do t'yyd mehïïn bã. Ji t'yyd mehïïn bã ta wób, dooh tii bã P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bã. Ji tat'yyd mehïïn da.

Ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Wakän haa, “Jesus hä ÿ h'yy ka'eeh” ji noo bã, baad hadoo do ji moo nawäd bã ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap ti ta ti ji her'oot doo. Ta ti hedoo do ji h'yy ka'eeh doo, dooh tahaja bã ji tedëeb bã P'op Hagä Do wë. ¹⁵ Tanyy bã paawä ji hÿÿj hedoo doo, ji änh hedoo do hahëëm doo, saroor hebaan do tema bok do hyb n'aa, has'aah do na-ääj hë, ¹⁶ tii bã bë see ky hadoo bã paawä sa hä: “Ahöm kä baad ub, kahatäh, mawog nyy däg da!”, taky hadoo bã, dooh tanoo pé sa wë bedoh do sa hä, daap hë ta tii d' ta kyyh. ¹⁷ Ti hadoo né hë, jããm ub Jesus hä ji h'yy kae bã, baad hadoo do ji moo nawäd bã paawä ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap hë ti ta ti ji h'yy ka'eeh do ji hanäng doo. Dajëp do hadoo ti ta ti ji h'yy ka'eeh doo.

¹⁸ Bë see apäh ky hadoo hä ÿÿ: “Ta see Jesus hä tah'yy ka'eeh, ta see baad hadoo do moo hew'ëët doo”, näng apäh. Ta ti hä hahÿÿ d' käh ÿÿ: Mametä hä ÿÿ mahaja bã paawä Jesus hä mah'yy kaha'eeh doo, baad hadoo do mamoo nawäd do hä. Tii bã da baad hadoo do ÿ moo wät do hä ÿ metëeh a hä Jesus hä ÿ h'yy ka'eeh doo. ¹⁹ Jããm hë sét ub né hë P'op Hagä Doo, maky daheeh, mahanäng? Taw'ääts hë né paawä ta tii, karap'aar h'yyb nesaa do na-ääj né hë rahapäh tii. Ti hadoo né hë, kajajän bong P'op Hagä Do rajeÿÿm do hyb n'aa. ²⁰ H'yy gatamah do õm! Makarën ÿ metëeh a hä daap hë ta tii da ji h'yy kae bã, baad hadoo do ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa ji moo nawäd bã? ²¹ Bë hyb n'aa newë ër wahë makü Abaraãm. P'op Hagä Do mejüü do taky daheeh do hyb n'aa né hë Abaraãm baad tabahado däk paa P'op Hagä Do matym gó, ta t'aah Isak taban'oo däk

noo gó P'op Hagä Do hä tabajuu hyb n'aa paawä. ²² Mahyb n'aa newë, baad P'op Hagä Do hä Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky daheeh na-ääj hë P'op Hagä Do mejüü doo. P'op Hagä Do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa, heh'äät däg tah'yy ka'eeh doo. ²³ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hä: “Abaraãm ky dahé kän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó.”[§] Abaraãm moo wät do hä, taky daheeh do hä, te hub né hë ta ti kerih do kametä däk. P'op Hagä Do najiis ramaneëëj kän Abaraãm.

²⁴ Wyt ta maab hë: P'op Hagä Do karën do ji moo wät do hyb n'aa na-ääj hë baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Jããm hë ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa had'yyt nado.** ²⁵ Ti hadoo Rahab häd näng do hä, ÿÿnh pooj jé hajök do sii heÿÿh doo. Tamoo wät do hyb n'aa baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó, sa panang beg'ääs do ta tób bã tagadoo do hyb n'aa, ta tyw n'aa see tametëeh hyb n'aa kä kejën doo gó rabahöm hyb n'aa.

²⁶ Ji h'yyb tym tamaa wäd bã ji dajëp. Ti hadoo ji h'yy ka'eeh do hä. Baad hadoo do ji moo wät do badoo bã ji hä, dajëp do hadoo tii bã ji h'yy ka'eeh doo.

3

Ji nooh, ji nag'aad ky n'aa hahÿÿh

¹ Wakän haa, bë hapäh hahÿÿh: Ta wób bahänh P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ky n'aa ma mehetëk do sa hä.* Ti bahänh taky n'aa etyy do hyb n'aa ta kyyh ma mehetëk do sa hä, taw'ääts hë dooh hajök bë mahang karën do ta ky n'aa ma mehetëk rabahadoo hyb n'aa. ² Sahönh hë ëër, ër bes'õõs hajõng. Hÿÿ kä, aj'yy taheer'oot do hä nes'õõs doo, baad had'op do tii. Tahajaa sahönh hë nesaa do mahänh baad takanä bã. ³ Ta meduug n'aa ji dadäg bã kawaaro noo hä ji raky daheeh do heen n'aa, ji hajaa

§ 2:23 Genesis 15.6 ** 2:24 Dooh Tsijaag ma met'ëëg bã jããm hë baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó. Hahÿ ti Tsijaag hanäng péh: Heh'äät tado bã ji h'yy ka'eeh doo, tii bã baad hadoo do P'op Hagä Do karën do ji moo wät. Jé P'op Hagä Do ji hä karën do ky nadaheeh doo, dooh tah'yy kae bã heh'äät. 2.26 hä Tsijaag ji tamaher'oot nyy d' tahanäng péh. * 3:1 Ta wób bahänh P'op Hagä Do wén gahëen ta ky n'aa ma mehetëk hedoo do sa hä, baad ta kyyh rabahapäh do hyb n'aa.

ji medugbä ta hã sahõnh hẽ. ⁴ Marakate na-ããj né hẽ. Aee né paawä, tak'ëp tabahëm do mahũüm né paawä, ta poo wõj n'aa mahũüm rakarën hënh ta du wõd n'aa me, nad'ëed its né paawä ta tii. ⁵ Ti hadoo ji nag'aad hã. Nad'ëed its né paawä ji nag'aad, kasab'ee hajõng tahajaa. Bẽ hyb n'aa newë hahỹh: Hëej baeh do ahõng, nad'ëed its né paawä ta hõõ du n'aa doo. ⁶ Tëeg hõõ hadoo ji nooh, ji nag'aad. Séd dó nesaa do ta hanaa. Ji nag'aad ji mer'oot do hanaa né hẽ hesus do hadoo sahõnh hẽ ji hã, ji her'oot do hyb n'aa. Nesaa do ji nag'aad her'oot do hanaa, ji karehejãã do sahõnh hẽ. Tii d' had'yyt hẽ ji gawät. Ji madajëp né hẽ ta tii da. Tëeg hõõ tabanesaa do hanäng doo hënh naa tagahõõ do hadoo ji nag'aad. ⁷ Sahõnh badäk hahỹ babo n'aa hëej hã habong doo, tame habong doo, taw'ëed sii hẽ ji hajaa ji met'ëeg bä. Pooj jé rahaja däk tii, da hẽ na-ããj né hẽ. ⁸ Ta ti ji haja né hẽ paawä, ji nag'aad, ji mer'oot doo me, dooh hajaa pé tamet'ëeg bä, dooh hajaa pé tamedug bä. Nesaa do ta ti ji nag'aad. Dooh ji haja bä ta hã. Tawäd had'yyt hẽ. P'yym mahỹnh do hadoo ji dahej'ëep do hadoo ta hanaa. ⁹ Ta tii me ji j'aa etsë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër Yb. Ta tii me na-ããj hẽ ji ky n'aa wasee ji da hadoo do P'op Hagä Do pahuunh do ta da hadoo doo. ¹⁰ Sét né hẽ ji noo me naa ti tamanyyh ji j'aa etsë do ky n'aa, ji ky n'aa wasee do ky n'aa na-ããj hẽ. Dooh taw'ãäts hẽ tado bä ta ti wakän haa. ¹¹ K'ãäts gó naa naëng ganyyh doo, dooh séd demuun naëng ganä bä ty ganäm doo, naëng ty gasus do na-ããj hẽ. ¹² Wakän haa, joom dooh ta ag kawereem bä. Dooh wiigo häd näng do joom eag bä oriib häd näng do ag. Dooh uwa tyd hã taganä bä wiigo häd näng do ag. Dooh na-ããj hẽ naëng ty ganäm doo bä naa ty gasus do taganä bä.†

Ji hajaa do heh'äät do ky n'aa hahỹh

¹³ Bẽ mahang P'op Hagä Do ji hã karën do tahapäh ted'oo doo, ta tii hã tah'yy ganäng ted'oo doo, taw'ãäts hẽ baad tabawät do hã tametëeh ta tii. Taw'ãäts hẽ kanasab'ee doo gó baad hadoo do tamoo wät. P'op Hagä

Do karën do hapäh doo, dooh takasabé bä. ¹⁴ Hỹh kä, tak'ëp bë h'yy kajewëets bä, ta wób sa bahãnh had'yyt bä bë karën bä bë h'yy kajäg bä, bë h'yy kasabé manä bë hajaa bë ed'oo do hã. Ta tii d' bë adoo bä, dooh baad hadoo do bë ky dahé wäd bä. ¹⁵ Ta ti hedoo pé ji hajaa doo, dooh hỹ pong jé naa tado bä. Badäk hahỹh bä naa tii. Nesaa Do Yb hanaa. ¹⁶ Ji hyb n'aa jewës do bawät bä, ji karën do sa bahãnh ji bawät do bawät bä, ta tii bä ky ked'aak doo, ta tii bä kaj'õök do bawät. Ta tii bä sahõnh hẽ nesaa do moo kahew'ëet do ji baw'yyt. ¹⁷ Ji hajaa do hỹ pong jé hana doo, ta ti anoo ji hã baad had'op do ji h'yyb tym. H'yyb nyyw gó ji bawät sahõnh hẽ sa wë tan'oo bä tii. Dooh h'yy gaëej me ta wób ji gado tan'oo bä. Ta wób her'oot do baad ji maa newëe ta ti an'oo bä. Ta wób ji t'yyd mehĩn had'yyt hẽ, baad hadoo do ji moo wäd had'yyt hẽ ta wób hã tan'oo bä. Séd gó ji gadoo ta wób tan'oo bä. Dooh ji h'yyb ji jejën bä tan'oo bä na-ããj né hẽ. ¹⁸ H'yyb nyyw gó ta wób sa da hadoo do wë rababok hanoo doo, h'yyb nyyw gó tabejoom do hadoo baad hadoo do sa h'yyb tym gó. P'op Hagä Do gen'aak doo da rababok tii kä.

4

Badäk hahỹ kamahän doo, P'op Hagä Do maji hado däk tii, ky n'aa hahỹh

¹ N'yy hënh naa ti bë mahang bë kamaj'ĩ doo, bë kaj'õök doo? Baad nadoo do bë h'yyb karën do naa né tii. Baad nadoo do bë h'yyb karën do bë hã hẽ takamaj'ĩ. ² Ti anäng tak'ëp bë h'yyb karën doo. Dooh bë gado bä. Bẽ ganadoo do hyb n'aa, bë daj'ëep bë da hadoo doo.* Bẽ h'yy kajew'ëes ta wób ma hã. Dooh bë haja bä bë gado bä, ti hyb n'aa bë kaj'õök, bë kamaj'ĩ. Bẽ wén ganadoo bë karën doo, bë netsëe do hyb n'aa P'op Hagä Do hã. ³ P'op Hagä Do hã bë betsëe bä, P'op Hagä Do nanoo bë hã baad hyb n'aa nado bë etsëe do hyb n'aa. Bẽ hã hẽ had'yyt hẽ bë karën bë ahãnh bë etsëe doo. ⁴ Yñh ta patug wadii doo, h'yyb rejãã do hadoo bëeh! P'op Hagä Do

† 3:12 Ti hadoo ji nag'aad hã. Taw'ãäts hẽ jããm hẽ baad hadoo do ji er'oot! * 4:2 Hahỹh da 1 Jowäw 3.15 hã takerii däk: "Ta wakään wë h'yy gaëenh doo, dahej'ëep do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó." Ji h'yyb gó ti tii.

heréd hõm do bëeh. Dooh bë hapëë bã g'eeh, badäk hahÿÿ hã hanäng do kamahän doo, P'op Hagä Do majiĩ hado däk tii? Jé karën pé takamahän bã badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rakamahän doo, P'op Hagä Do majiĩ tabahado däk. ⁵ Daap hẽ bë ed'oo g'eeh hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “P'op Hagä Do kamahän, tahyb n'aa jewës ër h'yyb tym ër hã tanoo doo. Takarën ta hã ub had'yyt ji h'yyb däk.” ⁶ Tii d' tado né paawä, ta bahänh P'op Hagä Do ër tamasa ër tat'yyd mehĩn do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hahÿÿ da takerih ta kyy kerih doo gó: “P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã. P'op Hagä Do t'yyd mehĩn kadad'uu doo, P'op Hagä Do ky enyym sa hã”,† näng kerih do hã. ⁷ Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do mejũũ do bë ky dahé had'yyt hẽ. Taw'ãäts hẽ bë kahejój Dijab‡ wë, tii bã da wajaah bë mahänh. ⁸ Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do wë bë h'yy katahã, tii bã da bë wë takatahÿÿ na-ãäj né hẽ. Bëeh, nesaa do moo heb'oooh doo, bë eréd nesaa doo. Bëeh, h'yy kes'eenh doo, bë enyww bë h'yyb tym P'op Hagä Do wë. § ⁹ Taw'ãäts hẽ bë t'yyd kamehĩn, bë h'yy gabedo booh, bë aód ta see hã bë h'yyb padëek do hyb n'aa. Bë kawewaw manäh! Taw'ãäts hẽ bë h'yy ketón bë mo haj'aa hã. Bë tsebee manäh! Taw'ãäts hẽ bë hyb n'aa tón. ¹⁰ Taw'ãäts hẽ bë kadad'uu P'op Hagä Do wë, tii bã da bë taweh'ëeh.

¹¹ Wakän haa, bë ky n'aa rejã manä ta wób. Ta da hadoo do ky n'aa rejãã doo, ta da hadoo do ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa rejãã tii, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa etyy tii.** P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maky n'aa ety bã, ta ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh do nado õm tii bã. Hyb n'aa jawyk do baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa a daaj hẽ tii bã mabanoo a hã. ¹² Jããm

hẽ sét ub ti ta ky n'aa jaw'yyk do hanoo doo, baad hadoo doo, baad nadoo do ky n'aa rod. Ti né ti hajaa ji ted'ëep, ti né ti hajaa ji tarejãã. Õm nado. Jaa õm a hã pé a da hadoo do maky n'aa ety bã?

Dooh ji hã hẽ ji h'yy kasabé bã do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Bë maa newë hahÿÿ da her'oot doo: “Ãã d' ah'ũũm, jati ãã bahõm panang hënh. Sét ta baab ãã tab'ëes t'ĩĩ hënh ãã es'ëem ãã dajëer enäh hyb n'aa.” ¹⁴ Ta tii da bë h'yyb, ta tii d' bë baher'oot, dooh bë hapëë bã h'ëed hado jat'iip hadoo. Ny hadoo bëeh, badäk hahÿÿ hã bë babok bã? Wanakud hadoo bëeh. Kanahën d'os hẽ taganyyh, ti tadawuh. ¹⁵ Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ hahÿÿ da paawä bë kyyh: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën bã ãã babok nä, ãã hyb n'aa newëe do ãã moo bok tii bã.” ¹⁶ Tii d' nado paawä bë h'yyb da hẽ. Bë bad'oo do hã bë h'yy kasab'ee. Nas'aa ta ti ji h'yy kasab'ee doo! ¹⁷ Ti hyb n'aa, hajaa do baad hadoo do moo wät doo, tamoo nawäd bã, nesaa do tamoo wäd däk P'op Hagä Do matym gó.

5

Tak'ëp ma näng do tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹ Bë maa newë, tak'ëp ma näng doo! Bë aód, bë awaaw nesaa do ta jawén bë wë takajäk do hyb n'aa da. ² Karejã däk bë ma. Kamera rejã däk bë saroor. ³ Hetöd däk bë wë hanäng do k'ãäts tæg gabarëeh doo, k'ãäts tæg hawak doo. Ta ti hetöt do bë da taky n'aa tapaa hadoo P'op Hagä Do matym gó.* Hetöt do bë da taju toonh, tæg hõõ hado däk. Bë bata däk bë ma, edaa däg né hẽ paawä badäk hahÿ gawatsik doo. ⁴ Dooh paa bë epaag hõm bã moo bok do bë joom hã. Bë maa newë da! Ta sãm bë nepaag hõm do eëj had'yyt hẽ hadoo bë hã ky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do matym gó. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

† 4:6 Proweh-Bijos 3.34 ‡ 4:7 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. § 4:8 Rawén h'yy kes'eenh, séd demuun rakarën do hyb n'aa paawä rakamahän badäk hahÿÿ bã hanäng doo, P'op Hagä Do na-ãäj hẽ. ** 4:11 Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji da hadoo do ky n'aa hã: “Makamahän a da hadoo doo, a hã makamahän do hadoo”, näng. Ji da hadoo do ji ky n'aa ety bã, dooh ji da hadoo do ji kamahän bã. Ti hyb n'aa ta tii da Tsijaag wén erii wät. * 5:3 Rabaa es'ĩh do hyb n'aa sa ma, jããm hẽ sa hã hẽ rakarën rabah'ëenh do hyb n'aa sa ma karejã däk. Ta tii me ramasa paawä bedoh do sa hã. Sa hã hẽ rah'ëenh do hyb n'aa sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, baad nadoo do P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa hã.

Sahõnh hẽ Haj'ap Doo, maa napëë wät bë wë moo bok do sa kyyh. ⁵ Sahõnh hẽ hanäm do jawén, ky n'aa gebah do jawén bë baboo bong badäk hahÿÿ hã bë baboo bong noo gó. Sahõnh hẽ bë h'yyb karën do jawén bë baboo bok. Booj yb hepuh do ji tä ji daj'ëep do hado däk bëeh. Tak'ëp da P'op Hagä Do rejää da bë hÿÿ kä. ⁶ Baad habok do wób bë ky n'aa ety däk nesaa doo me, bë neboh bëeh, dooh né paawä rahejooj bã bë wë.

Ji h'yy ganajëng do ky n'aa hahÿÿh

⁷ Bëeh, wakän haa, taw'ääts hẽ bë h'yy gejë hõm manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do p'aa hẽnh tabahyng do bë gada do hã. Bë hyb n'aa newë nyy da joom hejóm do tagada ta joom ag baad hadoo doo. H'yy ganajëng doo gó tagada naëng hedoo do ta joom heduu n'aa. ⁸ Taw'ääts hẽ bë na-ääj hẽ tii da bë bad'oo. Taw'ääts hẽ h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë ahoop doo. Taw'ääts hẽ bë h'yy gejë hõm manäh, edaa däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo.

⁹ Wakän haa, bë ky n'aa hajëew manä bë da hadoo doo, bë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa netyy hyb n'aa. Edaa däk takajaa ji ky n'aa etyy n'aa. ¹⁰ Wakän haa, bë hyb n'aa newë P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó her'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da h'yyb jawyk doo me rababok rarahejã né hẽ paawä sa hã. Taw'ääts hẽ rababok doo da bë babok. ¹¹ Bë maa newë! Äã hã pé P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta hã h'yy kanerët doo, rahob né paawä baad nadoo doo. Bë ky n'aa napäh Jóh h'yy kanerët doo, nesaa né hẽ paawä ta hã adäng. Bë ky n'aa napäh né kä nyy da P'op Hagä Do bad'oo ta hã tagadëeg ub kä.† Tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym. Baad ji tat'yyd mehĩn.

¹² Sahõnh hẽ bahñh hahÿ bë ÿ ma-her'oot wakän haa: Bë ky dëe manä P'op Hagä Do häd gó. Bë ky dëe manä badäk hahÿÿ hã hanäng do sa häd gó, ta see häd gó na-ääj hẽ. “ÿÿ” bë noo bã, “ÿÿ” né hẽ bë h'yyb gó. “Doo” bë noo bã, “doo” né bë

h'yyb gó. Jääm ti ji kyyh. Doo hyb n'aa ji ky däng péh. Taw'ääts hẽ tii d' had'yyt né hẽ bë kyyh, bë P'op Hagä Do ky n'aa ety mahñh.

¹³ Baad nadoo do awäd bã bë see wë, taw'ääts hẽ taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã. Bë mahang tsebé péh, taw'ääts hẽ P'op Hagä Do tama ejäm taj'aa etsë do ky n'aa.

¹⁴ Bë see nahëe nyy bã, taw'ääts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa tats'yyt ta wë, raky n'aa etsëe hyb n'aa ta hã, ta syyj me rahawuuk hyb n'aa ta hã Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó.

¹⁵ Ahub däk da nahëe näng do paa kä, ji h'yy ka'eeh doo me ji ky n'aa etsëe do an'oo bã. Baad tabawät da p'aa hẽnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bã ta hã. Nesaa do nahëe näng do paa moo wäd wäd bã paah, P'op Hagä Do mabaan hõm da ti ta hã. ¹⁶ Ti hyb n'aa, bë kawoow ta wób sa hã nesaa do bë moo boo bok doo, bë ky n'aa ets'ëe bë da hadoo doo, tii bã bë bahub däg kån. Tak'ëp tabahejooñh P'op Hagä Do karën doo da hawät do etsëe doo, tak'ëp tabahajaa. ¹⁷ Bë

hyb n'aa newë Eriij häd näng doo. Èr hadoo né paa tii. Tak'ëp taky n'aa etsëe paa naëng nadoos hyb n'aa. Ti m' tamawoob hẽ ta baab sét ta bód tanadots wät taky n'aa etsëe do haj'aa. ¹⁸ P'aa hẽnh taky n'aa etsëe tabadoos hyb n'aa kä, ti m' naëng badots kån p'aa hẽnh, sa joom ganyyh p'aa hẽnh, tabeag kån.

¹⁹ Wakän haa, baad hadoo do ky n'aa bë see eréd hõm bã, ta see mana bã p'aa hẽnh baad hadoo do wë, ²⁰ hahÿ ÿ karën ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëet do h'yy kawapëen hanoo doo, tabed'ëep ta ti h'yyb, banesaa hẽnh tanahõm hyb n'aa. Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do kamabaan hõm tan'oo bã. Jääm hẽ kä.

¹⁹ Wakän haa, baad hadoo do ky n'aa bë see eréd hõm bã, ta see mana bã p'aa hẽnh baad hadoo do wë, ²⁰ hahÿ ÿ karën ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëet do h'yy kawapëen hanoo doo, tabed'ëep ta ti h'yyb, banesaa hẽnh tanahõm hyb n'aa. Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do kamabaan hõm tan'oo bã. Jääm hẽ kä.

¹⁹ Wakän haa, baad hadoo do ky n'aa bë see eréd hõm bã, ta see mana bã p'aa hẽnh baad hadoo do wë, ²⁰ hahÿ ÿ karën ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëet do h'yy kawapëen hanoo doo, tabed'ëep ta ti h'yyb, banesaa hẽnh tanahõm hyb n'aa. Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do kamabaan hõm tan'oo bã. Jääm hẽ kä.

† 5:11 Sahõnh hẽ Jóh taah dejëp, sahõnh hẽ ta ma paa dooh wäd, Nesaa Do Yb mo haj'aa tametyy hyb n'aa, P'op Hagä Do hã tah'yy keréd hõm hyb n'aa paawä. Doo Jóh hyb n'aa eréd bã P'op Hagä Doo, hajõng nesaa do tahob né paawä. Tii bã kä, tametyy do bahëej jëng bã kä, P'op Hagä Do banoo ta hã ta taah jawén buuj. Ta bahñh P'op Hagä Do banoo ta hã ta ma.

1 Peed Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Peed ma erih do hahỹyh

Kedëng do ky n'aa hahỹyh

¹ Peed, Jesus Kristo mejũũ do see ỹ ti hỹyh. Bëeh, P'op Hagä Do asëew hõm doo, badäk hahỹ bë panang heh'äät nado bahapäh do ỹ edëng, hëej Põn-Tus, Garata, Kapados, Asija, Bitinija häd enäh doo bä habong doo. ² Bë P'op Hagä Do er Yb asëew hõm, p'ooj ub tii d' bë hã tah'yyb däng do hyb n'aa. Ta Sahee bë tah'yyb wareem baad had'op, P'op Hagä Do karën doo da bë baboo magyys hë hyb n'aa, Jesus Kristo bë ky daheeh hyb n'aa kä, ta majyyw hyb n'aa bë h'yyb enyyw däk hyb n'aa had'yyt hë kä. Ỹ karën tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë, ỹ karën baad had'yyt hë bë tah'yyb en'yym.

Hỹ pong jé er hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw hõm do ky n'aa hahỹyh

³ Taw'ääts hë ji j'aa etsë P'op Hagä Doo, er Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Tak'ëp er tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, p'aa hënh tabenäng do hadoo tan'oo bä er h'yyb tym. Papuuj hado däk ji bawät tan'oo bä, baad hadoo doo, awäd had'yyt do ta jawén bë gadoo bë gada hyb n'aa. Dejëp do mahang Jesus Kristo ganä wät do hyb n'aa baad er gada ta tii. ⁴ Papuuj hado däk ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, hỹ pong jé er hyb n'aa tenyyw hõm do er gadoo hyb n'aa. Ta ti er hyb n'aa tenyyw hõm doo, dooh tahëej bä, dooh takarejä bä, dooh tatsawyy bä. ⁵ Ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ta hejój me bë tamo n'aa jesuu baad bë tabed'ëep bä kä Kristo matëeh bä kä p'aa hënh.

⁶ Papuuj hado däk ji bawät bë hã tan'oo däk do hyb n'aa, bë pooj jé tenyyw däk do bë gadoo bë bahapäh do hyb n'aa na-ääj hë, bë h'yy gadajang, da hë, pawóp its ta baab noo gó hajõng hedoo pé baad nadoo

do bë ahob né paawä. ⁷ Ta ti bë wén hoop, bë h'yy kae heh'äät né hë kametä däk hyb n'aa. K'ääts tég gabarëeh do tëeg hõo me ji ajuu do ji ty ganäw däk do hadoo ji ahoop doo.* Ti hadoo né hë, k'ääts tég gabarëeh do ky n'aa gebah do bahänh baad ub bë h'yy ka'eeh doo. (K'ääts tég gabarëeh do gawatsik da tëeg hõo me ji ty genäw né paawä.) Ti hyb n'aa kä, heh'äät tado bä bë h'yy ka'eeh doo, bë hã P'op Hagä Do j'aa etsë da, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó bë babok tan'oo bä da, bë da taweh'ëeh na-ääj hë Jesus Kristo kajaa noo gó kä.

⁸ Dooh né paawä bë hapëe bä paa Jesus Kristo bë matym me, bë kamahän ta hã. Da hë na-ääj hë, nepä né paawä bë hã, ta hã bë ky daheeh, ta hã bë h'yy kasadä, tak'ëp bë wén h'yy gadajang. Tak'ëp né hë bë h'yy gadajang. Dooh bë kyy pé tak'ëp bë h'yy gadajang do hyb n'aa. ⁹ Bë h'yy gadajang, bë gadoo do hyb n'aa ta hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Bë gadoo bë h'yyb tym ted'ëep do P'op Hagä Do wë.

¹⁰ Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do rahyb n'aa newëe, rama kametëek ta ti ji ted'ëep do ky n'aa hã. Ramaher'oot paa ta ti bë hã P'op Hagä Do anoo do ky n'aa hã. ¹¹ Hajõng baad nadoo do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop da, tak'ëp da takabaj'aa tahoop do jawén paa bä Kristo Sahee metëeh paa P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub, Kristo kajaa do pooj jé habong do sa hã. Ti hyb n'aa baad rahyb n'aa matakëe, baad rahyb n'aa newëe rabahapäh hyb n'aa paawä jaa hã sa hã Kristo Sahee metä wät do takajaa. Baad rahyb n'aa newëe rabahapäh hyb n'aa paawä ny noo gó da sa hã P'op Hagä Do metä wät do bawät. ¹² Tii bä P'op Hagä Do metëeh sa hã, dooh sa daaj hë rah'yyb en'yym do hyb n'aa tado bä ta ti P'op Hagä Do kyy gó raher'oot doo. Bë hyb n'aa né hë tii, sa jawén paa bä habong do hyb n'aa, P'op Hagä Do metëeh sa hã. P'op Hagä Do kyy gó ta ky n'aa rod raher'oot do paah, panyyg hanäm do ky n'aa né tii, hỹ kã P'op Hagä Do Sahee hejój gó, hỹ pong jé naa P'op Hagä Do mejũũ doo, bë ramaher'ood wät

* **1:7** K'ääts tég gabarëeh do ji ajuu bä, ji bahapäh heh'äät tado bä. Hesus do anyyh tii bä. Haym k'ääts tég gabarëeh do heh'äät. Ti hadoo ji hã ji ahoop doo.

doo. Tak'ëp baad tabahadoo do hyb n'aa ta ti ky n'aa, ããs na-ãäj né paawä rakarën rabahapäh ta tii.

¹³ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë bë hyb n'aa matakä had'yyt hë, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hë. Taw'ãäts hë bë h'yyb bë meso bë h'yyb karën do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ãäts hë baad had'yyt hë bë gada baad hadoo do Jesus Kristo matëeh noo gó bë gadoo doo. ¹⁴ Taw'ãäts hë sa taah sa yb raky daheeh do hadoo bë babok P'op Hagä Do wë. Bë ky dahé manä nesaa do bë h'yyb säg karën doo, pooj jé Jesus ky n'aa bë nahapäh nä noo gó bë bahed'oo do paah. ¹⁵ Taw'ãäts hë P'op Hagä Do bë tanaëej wät doo da né hë bë babok sahõnh hë wë, baad had'op, tsyt hë nesaa do mahãnh. ¹⁶ Tii d' ÿ wén her'oot bë hã, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa: "Taw'ãäts hë baad had'op doo da bë baboo had'yyt hë, baad had'op do ÿ bawät do hyb n'aa", † näng P'op Hagä Do kyyh.

¹⁷ Bë ky n'aa etsëe noo gó, "Ee" bë maneëenh do hyb n'aa P'op Hagä Doo, ji moo wät do hyb n'aa séd gó sahõnh hë taky n'aa etyy doo, ‡ taw'ãäts hë P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk bë ÿÿm gó badäk hahÿÿ bä bë babok nä bä. Bë hapäh, badäk hahÿÿ dooh bë panang heh'äät do tado bä. ¹⁸ Tii da ÿ karën bë babok, bë hapäh do hyb n'aa ny hadoo doo me bë P'op Hagä Do bedëeb wät bë wahë makü hanaa bë gadoo do daap ji bawät do mahãnh. Ta säm hahãnh doo me, k'ãäts tæg gabarëeh doo me, k'ãäts tæg hawak doo me nado bë tabedëeb wät. ¹⁹ Bë tabedëeb wät Kristo majyyw me. Tak'ëp baad hadoo Kristo majyyw P'op Hagä Do matym gó. B'éé t'aah anyyw is do baad had'op doo, nesaa do kawug hõm hyb n'aa Judah buuj radahej'ëep do hadoo ti Kristo. ²⁰ Sahõnh hë badäk hahÿÿ P'op Hagä Do pahuunh do pooj jé P'op Hagä Do ky däng paa ji hyb n'aa da Kristo dajëp. Hÿÿ kä, tabedaa däg bä kä badäk hahÿÿ bä ji hawät do gawatsig hõm noo gó Kristo kaja däk bë tabed'ëep hyb n'aa, ²¹ bëeh, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo. Ti né hë tii, dejëp

do mahang Kristo ganä wät hanoo doo. Ti né hë tii, tak'ëp Kristo kawehëe däk hanoo doo. Ti hyb n'aa bë hajaa P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh. Bë hajaa ta hanaa baad bë gada ji hã taky däng doo.

²² Hÿÿ kä, Kristo ky n'aa hanäm do bë ky daheeh do hyb n'aa, baad tabenyww däk bë h'yyb tym, dooh nesaa do bë h'yyb gó tawäd wäd bä. Ti hyb n'aa bë hajaa bë kamahãnh heh'äät bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa ÿ etsëe bë hã, bë h'yyb gó naa baad bë kamahãnh bë da hadoo doo. ²³ P'aa hënh bë benäng do hadoo. Papuuj gó bë baboo däg kã ÿ hanäng péh. Ji yb sa wahëh gó dejëp do hanaa nado ta tii. Nadajëp do hanaa ta tii, P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt do nahãnh do hanaa. ²⁴ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa hã:

"Jawii hadoo sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong doo.

Jawii ts'oooh hahãnh do hadoo sa hetsóh, sa hejój.

Jawii tsawyy jëng. Tüü ta ts'oooh kajäk.

²⁵ Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh.

P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt hë", § näng kerih doo.

Jesus ky n'aa hanäm do bë ãã maher'ood wät do né hë ti P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt doo.

2

¹ Ti hyb n'aa kä, taw'ãäts hë bë eréd hõm sahõnh hë ji moo nesaa doo, ta wób ji wedii doo, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym doo, ta wób ma ji hyb n'aa jewës doo, ta see ji nu mer'oot doo, ji ky n'aa rejãã do na-ãäj hë. ² Taw'ãäts hë karapee t'aah bii tak'ëp takarën doo da tak'ëp bë h'yyb padäg P'op Hagä Do kyyh hã. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do kyyh panyyg kamanekuunh do hã had'yyt hë bë h'yyb padäg, papuuj bë babong do kah'üüm hyb n'aa had'yyt hë, tagadëeg ub, hÿ pong jé ta wë bë tabed'ëep hyb n'aa kä. ³ Bë hapëe däk né hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym né hë ji wë.

† 1:16 Rewitikos 11.44-45, 19.2, 20.7 ‡ 1:17 Dooh P'op Hagä Do asëew bä ji mahang. Baad hadoo do moo bok doo, baad hadoo do hã taky n'aa etyy. Baad nadoo do moo bok doo, baad nadoo do hã taky n'aa etyy. § 1:25 Isajas 40.6-8

4 Taw'ääts hē bē ana had'yyt hē Kristo wē. Awād had'yyt né tii. Pā nahānh do hadoo tii. Badāk hahỹ bā habong do raty n'aa gesyng né paawā, P'op Hagā Do asēew hōm do tii. P'op Hagā Do kamahān do tii. 5 Ta wē bē ana had'yyt hē do hyb n'aa, pā nahānh do tób pan'aa hadoo bē hā na-āāj hē. P'op Hagā Do Sahee tób hadoo bē bahado dāk P'op Hagā Do an'oo bā, ēr mahang ta Sahee bawāt do hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo bē hā, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod tsyt hē P'op Hagā Do wē kasēew bong do hadoo bē bahadoo hyb n'aa, ta Sahee hejój me P'op Hagā Do bē j'aa etsē hyb n'aa, ta hā bē hyb n'aa jew'yyk hyb n'aa kā. P'op Hagā Do gadoo da ta hā bē j'aa etsē doo, Jesus Kristo kyy gó bē bana do hyb n'aa. 6 Tii da né hē P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa hā. Hahỹ da takerii dāk:

“Bē hyb n'aa matakā. Sijōn* bā ȳ daj'aat da pā.

Pā tób ba n'aa, tób mesoo n'aa kasēew dāk doo, tak'ēp ji kamahān do tii.

Ta tii hā h'yy kasadā doo, dooh da tanu mebyy bā”, nāng kerih doo.†

7 Bēeh, P'op Hagā Do her'oot do ky dah'eeh doo, bē kamahān ta ti pā hadoo doo, bē kamahān Kristo ȳ hanāng péh. Tii d' nado panyyg ky nadah'eeh do sa hā. Sa hā kaja dāk hahỹ P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot doo:

“Pā tób n'aa tahem'aa do ty n'aa ges'yyk doo,

hỹ kā pā ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.”‡

8 Hahỹ da na-āāj hē takerii dāk:

“Ta ti pā hadoo do hā ratsyym poo heo da.

Tüü rakajäk da ta ti pā yb an'oo bā.”§

Rawén tsyym poo heo do hadoo, P'op Hagā Do panyyg hanām do raky nadaheeh do hyb n'aa. Tii da né hē P'op Hagā Do h'yyb däng sa hā.

9 Bēē kā, P'op Hagā Do karapee tsyt hē, nesaa do mahānh P'op Hagā Do wē kasēew bong do bēeh. P'op Hagā Doo, sahōnh bag'ääs do karēn do bē moo bok, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagā Do wē moo bok do hadoo. P'op Hagā Do ma né hē bēeh. Bē P'op Hagā Do asēew hōm, tak'ēp baad hadoo do tamoo wāt do ta wób hā bē metēeh hyb n'aa. Ti né hē ti bē tanaēej wāt doo, ta bag tak'ēp hetsooh do mahang bē babok hyb n'aa, bēeh, gadagyp do hadoo doo gó habok do paah. 10 P'op Hagā Do karapee nado bē p'ooj ub. Ta karapee däg bē hỹ kā. P'ooj ub dooh bē tat'yyd mehīn nā bā. Bē tat'yyd mehīn kån hỹ kā.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahỹh

11 Najis haa, badāk hahỹ nadoo do hyb n'aa bē panang heh'äät doo, tak'ēp ȳ betsē bē hā, bē ky dahé manā nesaa do ji h'yyb säg karēn doo. Ji h'yyb tym majī ta ti ji h'yyb säg karēn doo. 12 Taw'ääts hē baad ub bē babok P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapäh do sa mahang. Tii bā, bē raky n'aa tapa né paawā, nesaa do bē moo bok rahe'ood né paawā, P'op Hagā Do hā raj'aa etsē da sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó kā, baad hadoo do bē moo bok do rabahapäh do hyb n'aa.

13 Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ēr babok do hā takawehē dāk do hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky daheeh sahōnh hē hyb n'aa jewyk do ji rabag'ääs doo. Bē ky dahé Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub doo.**

14 Bē ky dahé na-āāj hē ta karapee ta kyy gó bag'ääs doo. Sa wahē n'aa heh'äät do mejü ta tii, baad nadoo do moo b'ook do rarejää hyb n'aa, baad habok do raweh'ēeh hyb n'aa. 15 P'op Hagā Do karēn baad hadoo do bē moo bong, bē ky meduuk hyb n'aa ta me h'yy ganehot doo, P'op Hagā Do hā h'yy gatemah doo.

16 Dooh bē hā mejō wāt péh. Bē daaj hē bē bahajaa bē hyb n'aa newē bā nyy da bē babok, ny hadoo do bē moo bok. Ti hadoo né hē, nesaa do bē moo bok do hyb n'aa nado tii. P'op Hagā Do karom bēeh. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē takarēn doo da bē babok.

* 2:6 Jerusarēnh panang ti Sijōn . Isaraéw buuj na-āāj hē ramaneēēnh Sijōn . † 2:6 Isajas 28.16. ‡ 2:7 Saaw-Mo 118.22 § 2:8 Isajas 8.14 ** 2:13 Sesa ramaneēēnh ti noo gó Roma buuj sa wahē heh'äät doo, hajōng hāj n'aa bā bag'ääs doo.

17 Taw'ääts hē sahōnh hē bē weh'ēeh ta wób. Taw'ääts hē bē kamahān bē da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē P'op Hagä Do tak'ēp bē hyb n'aa jew'yyk. Taw'ääts hē bē weh'ēeh Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub doo.

Sa karom Jesus hā h'yy ka'eeh do Peed maher'oot do ky n'aa hahÿÿh

18 Bēeh, sa karom, h'yyb eÿÿm doo me P'op Hagä Do bē hyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky dahé bē kariw n'aa. Taw'ääts hē bē kariw n'aa ky en'yyim do had'yyt nado bē ky daheeh. Taw'ääts hē ky nes'aa do na-ääj hē bē ky dahé. 19 Ta tii d' ÿ wén her'oot, P'op Hagä Do tsebé do hyb n'aa ji wē, ta hyb n'aa ji gado bā daap ji hā rarejää doo. 20 Hÿÿ kā, bē h'yyb haj'aa hē tado bā bē hā rarejää doo, dooh bē hā raj'aa etsē pé h'yyb jawyg gó bē gado bā tii. Hÿÿ kā, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa tado bā bē hā rarejää doo, h'yyb jawyg gó bē gado bā, tii bā P'op Hagä Do tsebé da bē wē, bē da taky n'aa edēng. 21 Bē P'op Hagä Do naēj wät h'yyb jawyk doo gó bē gadoo hyb n'aa bē rarejää doo, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa. Bē hyb n'aa newē hahÿÿh: Kristo na-ääj hē ahob wät. Bē hyb n'aa né hē tabahob wät. Tabawäd wät do hā bē hā tametēeh nyy da bē babok. Tabawäd wät doo da takarēn bē babok. 22 Dooh Kristo hā nesaa péh. Dooh tanoo kanesa bā.†† 23 Ta hā raky n'aa rejää bā, dooh tamebaaj bā. Rarejää noo gó, dooh teām bā ta majiī. P'op Hagä Do moo gó takan'oo dāk. Ti né hē ta jawén sahōnh hē baad ky n'aa etyy doo, Jesus hapäh. 24 B'aa kajatsēk do hā Kristo bahob wät nesaa do ēr moo bok do paah, ēr dejēp hyb n'aa hadoo nesaa do hā, ēr ky nadahé wät hyb n'aa nesaa doo, ÿ hanäng pé tii, baad hadoo ēr babok hyb n'aa kā. Tahob wät ta rog bē bahub padēek hyb n'aa. 25 B'éé nepä bong do hadoo bē p'ooj ub. Hÿÿ kā bē P'op Hagä Do mana kän p'aa hēnh b'éé hagā n'aa heh'äät do wē. Kristo, bē hagā n'aa wē bē tamana kän.

3

Ajyy, ÿÿj sa ky n'aa hahÿÿh

†† 2:22 Isajas 53.9 * 3:7 Ji rejā bā ji ÿÿm, ji ky n'aa rejā bā, ji hajēew bā, dooh P'op Hagä Do gado bā ta hā ji ky n'aa etsēē doo.

1 ÿÿj, bē na-ääj hē. Taw'ääts hē bē ky dahé bē patug. Tii bā, tanyy bā sa mahang P'op Hagä Do kyyh ganadoo nā doo, ta jawén tahyb n'aa pé Kristo hā rah'yy ka'eeh rabahapäh bā kā nyy da baad sa äj rababok. Dooh hyb n'aa sa ÿÿm ky n'aa h'üüm pé sa patug rah'yy ka'eeh hyb n'aa, 2 ta ti rahapäh do hyb n'aa da nyy da baad had'op bē babok P'op Hagä Do bē weh'ēeh do hyb n'aa. 3 Taw'ääts hē dooh j'ooj hē ji padedēek do bē hetsóh. Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé tii: Taw'ääts hē dooh ta see mo n'aa hadoo pé ji sēen bē ramahetsóh do tii. Taw'ääts hē dooh k'ääts tēg gabarēeh do s'ēeb, saroor tak'ēp ky n'aa gebah do na-ääj hē bē hetsóh. 4 Taw'ääts hē bē h'yyb gó hanäng doo me bē kahets'ooh. Kaja hē bē h'yyb bē mahüüm do ta wób sa wē, h'yyb jawyg gó bē babok do na-ääj hē, ti né hē bē hetsó nahānh doo. Ti né hē tak'ēp baad hadoo P'op Hagä Do matym gó. 5 Tii da né p'ooj ub ÿÿnh baad P'op Hagä Do karēn doo da habong doo, ta hā h'yy kasadä do rabahed'oo paah. Baad rababok doo, ti sa hetsóh. Sa patug paa raky daheeh. 6 Tii d' paa m' Sarah bad'oo. Ta patug, Abaraām paa m' taky daheeh. “Wahēh ÿ n'aa”, ta patug tamaneēeh. Sarah hadoo bēeh, baad hadoo do bē moo boo bā, dooh hyb n'aa bē jeÿÿm pé P'op Hagä Do hā bē h'yy kasadä do hyb n'aa.

7 Bēē kā, ÿÿm näng doo, taw'ääts hē baad ub bē babok bē ÿÿm wē. Bē hapäh, dooh denaa hē rahejooj bā bē mahānh. Taw'ääts hē bē weh'ēeh bē ÿÿm bē nemuun ragadoo do hyb n'aa ji edēb had'yyt do P'op Hagä Do pa, taky enyym doo gó ji P'op Hagä Do anoo doo. Taw'ääts hē tii da bē aboo bē ÿÿm wē, bē ky n'aa etsēē do P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa.*

Sahōnh hē tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

8 Bē sahōnh hē ÿ maher'ood kän hÿÿ kā. ÿ karēn séd bē h'yyb hedo had'yyt hē. ÿ karēn bē h'yyb en'yyim bē da hadoo doo, baad tanado bā sa hā. ÿ karēn bē kamahān bē da hadoo doo do Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē bē t'yyd mehīn bē da hadoo

doo. Taw'ãäts hě bë kadad'uu bë da hadoo do sa wě. ⁹ Nesaa do ramoo boo bä bë hã, bë abaaj manä nesaa doo me. Bě raky n'aa rejã bä, bë abaaj manä ky n'aa rejãã doo me. Taw'ãäts hě bë abaaj bë ky n'aa edëng doo me. Ta tii da baad ub bë babok hyb n'aa né hě bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. Ta tii da baad bë aboo bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. ¹⁰ Tii d' ý wén her'oot, ti né hě ti Saaw-Mo hã ji hã taky däng doo:

“Jé karěn do tsebee gó hawät doo,
jé karěn do baad tawäd bä,

taw'ãäts hě dooh ta wób taky n'aa rejã bä.
Taw'ãäts hě dooh tawad'ii bä.

¹¹ Tii d' karěn doo, taw'ãäts hě teréd hõm nesaa doo.

Taw'ãäts hě baad hadoo do tamoo wäd kån.
Taw'ãäts hě h'yyb nyyw gó had'yyt hě tabawät ta wób sa wě.

¹² Tii d' tawén hadoo,
baad had'yyt hě Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bahag'ãäs baad habok doo.

Tagadoo ta hã raky n'aa etsëë doo.

Tii d' nado nesaa do moo b'ook do sa hã.

Tanoo baad ranabok hyb n'aa”, näng kerih doo.†

¹³ Baad hadoo do bë karěn bä bë moo boo bä, dooh bë hã baad nadoo do ramoo bok péh. ¹⁴ Ti hado né paawä, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa bë ahoop ran'oo bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Bě eÿÿm manä sa hã. Bě hyb n'aa tón manä bë hã ramoo bok doo. ¹⁵ Taw'ãäts hě Kristo bë hyb n'aa jew'yyk bë h'yyb gó. Ti né hě Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hě hag'ãäs doo. Taw'ãäts hě bë maher'ood had'yyt hě sahõnh hě sa hã, h'ëed hyb n'aa Kristo hã bë h'yy kasadä, reaaj bä bë hã. ¹⁶ Sa hã bë maher'oot bä, taw'ãäts hě kaja hě bë h'yyb bë mahüüm sa wě. Taw'ãäts hě bë weh'ëeh he'aanh doo. Taw'ãäts hě baad bë aboo had'yyt hě bë h'yyb bë hã hě taky n'aa tapa mahãnh. Tii bä nu mebyk da nesaa doo me her'oot do baad bë babok do ky n'aa hã. Kristo hã h'yy kata däk do hyb n'aa baad bë babok do hyb n'aa bë ky n'aa rejãã do nu mebyk da.

¹⁷ Taw'ãäts hě né hě ji ahoop nesaa do ji moo wät do sãm. Ti hadoo né hě, ta bahãnh baad ub baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji ahob bä, tii d' P'op Hagä Do karěn bä ji hã. ¹⁸ Ta tii d' ý wén her'oot, sét nuu me Kristo bahoop dajëb. Kristo, baad had'op doo, baad nadoo do habok do sa hyb n'aa tabahoop dajëb, P'op Hagä Do wě bë tamanaa hyb n'aa. Ta hub radajëeb wät paah. Tii bä taganä wät p'aa hënh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. ¹⁹⁻²⁰ Ta Sahee gó, Kristo maher'oot paa pannyg ky nadah'eeh do Nowéh hawät noo gó habong do sa hã, h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do gada noo gó marakate kajaa bä kä.‡ Raky nadaheeh do hyb n'aa paah, tabanesaa hënh sa h'yyb tym P'op Hagä Do dewäts hõm. Tahag'yyp noo gó, marakate gó pawóp its, 8 hedoo doo, raked'ëep naëng hag'yyp do mahãnh. ²¹ Naëng mahãnh Nowéh raked'ëep do paah, ji nu kemuun do heen n'aa hadoo tii, da hě nesaa do mahãnh ji tamed'ëep doo. Ji ehop do hasus do mahãnh nado ti ji nu kemuun doo. Ji wén nu kemuun, ji h'yyb tym baad hado däk do ji betsëë hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Jesus Kristo ganä wät do hyb n'aa ër edëb bong nesaa do hã ji P'op Hagä Do ky n'aa ety mahãnh. ²² Hÿ pong jé Jesus Kristo basëëk, P'op Hagä Do hub hadäk hënh, tabag'ãäs doo bä tabawäd däg kån. ãäs, sahõnh hě kabaj'aa do hejój enäh do hã na-ãäj hě tamejõ däg kån.

4

P'op Hagä Do hyb n'aa ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa kä, Kristo ahob wät do hyb n'aa badäk hahÿÿ bä tabawät noo gó, taw'ãäts hě Kristo h'yyb hado däk bë h'yyb. Taw'ãäts hě bë gadoo bë ahoop doo. Jé hahob wät doo, dooh nesaa do hã tah'yyb däg wäd bä had'yyt hě. ² Dooh nesaa do ji h'yyb karěn do jawén tawäd wäd bä badäk hahÿÿ bä tabawät nä bä, P'op Hagä Do karěn do hã tah'yyb däg kån. ³ Jããm hě dó p'ooj ub bë moo bok do paah, P'op Hagä Do

† **3:12** Saaw-Mo 34.13-17 ‡ **3:19-20** Dooh baad ji hapëë bä nyy da Peed hanäng péh. Hahÿÿ da apäh tahanäng pé tii: Pannyg ky nadah'eeh do Nowéh maher'oot paa rat'yyd kamehüün hyb n'aa paawä. Nowéh her'oot do hã Kristo Sahee her'oot paah.

sa h'yyb gó nahapäh do rabad'oo doo da. Tii d' bē moo boo manä wäd. Sa ŷym nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷyh tii. Sa h'yyb karēn do jawén ta ti hedoo do rababok. Jarakē hedoo do hā rabaom. Ta bahānh rabawēh, rabeēek. Jām ramoo bok rah'yy karēn doo da rabeēek hyb n'aa. Sa kabarii raweh'ēeh hyb n'aa tak'ēp taw'ääts hē nadoo do ramoo bok. ⁴ Hŷy kã, rahapäh do hyb n'aa dooh ta tii da sa sii bē aboo boo bã, bē rahyb n'aa meuunh, bē raky n'aa rejãã. ⁵ Da hē bē raky n'aa rejã né hē paawã, ti awät da ti noo gó P'op Hagä Do matym gó rabab'ēeh bã rakaher'oot hyb n'aa ta hã kã. P'op Hagä Do hedēp nã doo, dejēp do paa sii hē ky n'aa etyy do wē kã rakaher'ood kãn. Baad nadoo do ta sãm ragadoo da. ⁶ Sahōnh hē raky n'aa kety däk hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó, Kristo hã h'yy ka'eeh do paa dejēb bong do hã na-ããj hē takaher'ood däk paa rababok nã noo gó Kristo ky n'aa hanãm doo. Ta ky n'aa hanãm do takaher'ood däk paa sa hã, dajēb hã sa hub ky n'aa ety däg né hē paawã sahōnh hē badäk hahŷy bã habong doo da, sa h'yyb tym bedēp hyb n'aa P'op Hagä Do pa, takarēn doo da.

⁷ Edaa däg kãn sahōnh hē tagawatsik doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē baad bē hyb n'aa newē, baad bē hyb n'aa matakã. Taw'ääts hē bē h'yyb bē mesoo ji h'yyb karēn do jawén bē nabok hyb n'aa, baad ub bē bahajaa hyb n'aa bē ky n'aa etsē. ⁸ Hahŷy ti tak'ēp ŷy betsē bē hã: ŷy karēn tak'ēp bē kamahān bē da hadoo doo. Jé kamahān doo, hajōng baad nadoo do tahyb n'aa mabaan ta da hadoo do hã. ⁹ Taw'ääts hē tsebee gó bē gadoo bē tób yt hã bē da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Bē ky n'aa jōg manä ta ti p'ãã. ¹⁰ Taw'ääts hē sahōnh hē bēeh, bē masaa ta wób P'op Hagä Do Sahee hanaa bē gado däk doo me. Hajōng tanoo ēr hã ēr moo mabok hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hē baad bē bad'oo bē gadoo doo me, sa kaser n'aa baad moo bok doo da sa kariw n'aa hanoo doo me hadoo. ¹¹ Bē kahet'aa bã, P'op Hagä Do ky n'aa ta wób maher'oot doo, taw'ääts hē hahŷy da tahyb n'aa newē: "P'op Hagä Do kyyh né hē ti ŷy her'oot doo", näng da ta h'yyb gó. Doooh taky gabuuj tado bã. Bē mahang ta wób

masa doo, taw'ääts hē P'op Hagä Do hejój me ta hã tanoo doo me tamasa. Taw'ääts hē tii da né hē bē bad'oo tii, Jesus Kristo bē tamasa do hyb n'aa P'op Hagä Do j'aa ketsē däk hyb n'aa. ŷy karēn Jesus Kristo kawehē däg had'yyt hē. ŷy karēn sahōnh hē sa bahānh tabahejoonh, takabaj'aa. ŷy. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

¹² Najis haa, bē h'yy gabedo manä bē wē kametyy do bawät do hyb n'aa, bē hã rakamajē bã, bē rarejã bã. Ji ahoop né hē. ¹³ Taw'ääts hē bē tsebee Kristo ahoop do hã séd bē h'yyb hedo däg bã kã. Tii bã kã, Kristo matēeh bã kã, ta kabaj'aa do kametēeh bã kã, tak'ēp da bē tsebē da. ¹⁴ Kristo hyb n'aa bē raky n'aa rejã bã, bē P'op Hagä Do ky n'aa edēng da, ta Sahee tak'ēp kabaj'aa do bē hã tabawäd had'yyt hē do hyb n'aa. ¹⁵ Nesaa do bē ahob bã, taw'ääts hē dooh ta see bē daj'ēep do hyb n'aa tado bã bē ahoop doo, dooh bē ets'ēek do hyb n'aa tado bã, dooh nesaa do bē moo bok do hyb n'aa tado bã, dooh na-ããj hē ta wób hã bē nu so bã do hyb n'aa. ¹⁶ Hŷy kã, Kristo hã bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa tado bã nesaa do bē ahoop doo, tii bã taw'ääts hē dooh bē nu mebyy bã. Taw'ääts hē P'op Hagä Do hã bē j'aa etsē Kristo hã h'yy ka'eeh do bē bahadoo do hyb n'aa. ¹⁷ Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, pooj jé ta karapee taky n'aa etyy da. Kaja däk hŷy kã ēer, ta karapee, taky n'aa etyy doo. Pooj jé ta karapee taky n'aa ety bã, tii bã ta wób, P'op Hagä Do panyyg hanãm do ky nadah'eeh doo, dooh da rakedēeb bã. ¹⁸ Baad P'op Hagä Do matym gó habok do rakedēeb né paawã, hejooonh né tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, nesaa do moo b'ook doo, dooh né da rakedēeb bã. ¹⁹ Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Do karēn doo da hah'oop doo, taw'ääts hē baad hadoo do had'yyt hē ramoo bok. Taw'ääts hē P'op Hagä Doo, ji pahuuj wät do hã rah'yy kasadēē had'yyt hē. Ti dooh ji taky n'aa ehŷyd bã. Tamoo wät né da ji hã taky däng doo.

5

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, ta wób na-ããj hē tamaher'oot do ky n'aa

hahÿÿh

¹ Bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see ÿ bahadoo do hyb n'aa, Kristo ahob wät do ÿ hapäh do hyb n'aa paah, Kristo sii ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó ta pa ta jawén ÿ bawät do hyb n'aa, ÿ maher'oot bëeh, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. ² Baad bë hagãã P'op Hagä Do karapee bë hã P'op Hagä Do anoo do bë bahag'ããs hyb n'aa. P'op Hagä Do masããh b'éé hadoo tii.* H'yyb hedoo doo me, P'op Hagä Do karën doo da bë hagãã sa hã. Taw'ãäts hë dooh bë hã kamejüü do hyb n'aa tado bä. Ta sãm jawén hyb n'aa nado tii. Bë hagãã sa hã baad bë h'yyb gó. ³ Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Sa danäh sa hã tak'ëp mejüü do nado bëeh. P'op Hagä Do karapee ti bë hag'ããs doo. Taw'ãäts hë baad bë babok, bë hã rabahapäh hyb n'aa nyy da baad ji bawät. ⁴ Tii bä kä, Kristo, b'éé hagã n'aa sa wahë n'aa kajaa bä kä, Kristo matëeh bä kä, bë kawehëë däk sahõnh hë sa matym gó tan'oo bä. Ta ti bë hã tanoo doo, dooh tahëej bä. ⁵ Bëë kä, papuuj hedoo doo, taw'ãäts hë bë ky dahé Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa hedoo doo.

Bë sahõnh hë, pahëew hedoo doo, maruus hedoo doo, wahëh hedoo do na-ããj hë, taw'ãäts hë bë kadad'uu séd demuun bë da hadoo do wë. Sa bahãnh bë edoo manä bëeh, hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa:

“P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã.

P'op Hagä Do t'yyd mehïïn kadad'uu doo,
P'op Hagä Do ky ennyym sa hã.”†

⁶ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë bë kadad'uu P'op Hagä Do tak'ëp hejooñh do wë, bë taweh'ëeh hyb n'aa tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä. ⁷ Baad ub bë P'op Hagä Do bahag'ããs. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë kadad'uu ta wë, bë an'oo ta wë sahõnh hë bë hyb n'aa newëë doo, bë hyb n'aa natón hyb n'aa.

* **5:2** Ji masããh b'éé ji nahagãã bä, jé pad'yyt hë rababoo däk sa waa jawén. Rakanapëë boo tii bä. Dooh rahapëë wät sa tyw n'aa. Ti hyb n'aa ta hagã n'aa hagãã had'yyt hë. Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do hã. Ti hyb n'aa b'éé ky n'aa gó tabeh'üüm. † **5:5** Proweh-Bijos 3.34 ‡ **5:8** Gereg kyy me ramaneëñh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. § **5:13** Roma panang né tii. Ta see pé noo gó Roma ramaneëñh Babirõn.

⁸ Taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa newë, taw'ãäts hë bë hyb n'aa matakä. Awad kawajããñ do reãw häd näng do hadoo, jé pad'yyt hë hawät do ta tä hesoos do tabawëh hyb n'aa hadoo bë majïï Dijab.‡ Tesoos jé tarejãã hyb n'aa. ⁹ Taw'ãäts hë bë kahejój ta wë. Bë an'oo manä bë tah'yyb wareem. Baad bë h'yy kae had'yyt hë Jesus Kristo hã. Bë hapäh, jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã bë wakããñ hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do rahoop bë ahoop doo da. Jé pad'yyt hë bë wakããñ hedoo do rarejãã. ¹⁰ Banadawëët bë ahob wät do jawén paa bä, p'aa hënh da baad tabahado däk sahõnh hë bë hã P'op Hagä Do an'oo bä da. Baad ub bë h'yy kae had'yyt hë tan'oo bä. Bë da tah'yyb hej'oonh. Dooh da bë h'yy geje hõm bä tan'oo bä. P'op Hagä Doo, tak'ëp ji wë taky ennyym doo, bë tanaëej wät ta pa ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang bë babok hyb n'aa, Jesus Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. ¹¹ Taw'ãäts hë sahõnh hë P'op Hagä Do bagãã had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë.

Sa hã Peed kedëë hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹² Siras ÿ tamasa wät hahÿÿ bë ÿ ma erih do hã. Hãj ÿ hadoo do h'yy kaneh'ÿÿt do tii, hã ÿÿ. Ganapog is doo me bë ÿ ma erii wät bë ÿ h'yyb en'yyym hyb n'aa. P'op Hagä Do ky ennyw had'yyt hë bë hã ÿ erii wät do hã bë ÿ metëeh. Taw'ãäts hë taky ennyym doo gó bë aboo had'yyt hë. Bë h'yy geje hõm manäh.

¹³ Jesus hã h'yy ka'eeh do Babirõn§ panang bä habong doo, bë nemuun P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, bë m' rahyb n'aa esee. Maah-Ko, tah ÿ hadoo do bë m' tahyb n'aa esee na-ããj hë. ¹⁴ Taw'ãäts hë baad bë edëë bë da hadoo doo.

ÿ karën bëeh, Kristo hã h'yy kata padëek doo, h'yyb nyyw gó bë babok.

Jããm hë kä.

2 Peed Ta jawén Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Peed ma erih do hahÿÿh

¹ Simaw Peed, Jesus Kristo karom, ta mejũũ do see ÿ ti hÿÿh. ÿ edëng bëeh, ãã nemuun Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Baad had'op ti Jesus Kristo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ër h'yyb tym dëëb. Baad had'op tabahadoo do hyb n'aa ër hã tabanoo P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh hyb n'aa. Tak'ëp baad ub ta ti ër h'yy ka'eeh do ër hã tanoo doo. ² P'op Hagä Doo, Jesus ër Wahë N'aa na-ããj hë bë bahapäh do hyb n'aa bë h'yyb gó, ÿ karën tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë, ÿ karën baad had'yyt hë bë tah'yyb en'yym.

Tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah baad had'yyt hë ji bawät hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh

³ Ta hejój me P'op Hagä Do an'oo däk ër hã sahõnh hë baad hadoo doo, ji bahajaa hyb n'aa papuuj gó, takarën doo da ji bawät hyb n'aa. Ta ti tawén n'oo däk ër hã, Kristo, ër tanaëej wät do ër hapëë däg kãn do hyb n'aa ër h'yyb gó. Ta kabaj'aa doo me, tak'ëp taky enyym doo me ër tanaëej wät ta karapee ër bahadoo hyb n'aa. ⁴ Ta kabaj'aa do hyb n'aa, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa na-ããj hë, tak'ëp baad hadoo doo, tak'ëp ji kamahän do taky däng paa ër hã. Ta ti ër hã taky däng do an'oo bã, baad P'op Hagä Do bawät doo da ër babok hyb n'aa. Ër hã taky däng do tan'oo bã na-ããj hë ër bedëp hyb n'aa, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa h'yyb karejãã do mahänh. Nesaa do ji h'yyb säg karën do jawén rababok do hyb n'aa sa h'yyb karejãã tii.

⁵ Ta ti hyb n'aa né hë, taw'ãäts hë tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah takah'ũũm hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Taw'ãäts hë bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy ganäng hyb n'aa P'op Hagä Do karën do hã. ⁶ Taw'ãäts hë bë h'yyb bë mesoo, bë h'yyb karën do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ãäts hë h'yy ganajëng doo

me bë baboo had'yyt hë. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do karën doo da bë babok. ⁷ Taw'ãäts hë bë kamahän bë wakään hedoo doo, bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ãäts hë bë kamahän sahõnh hë ta wób. ⁸ Sahõnh hë ta ti takahũũm bã had'yyt hë bë h'yyb gó, dooh daap hë tado da tii bã Jesus Kristo, ër Wahë N'aa bë hapäh doo. Baad hadoo ta hanaa tii. ⁹ Tii d' nado ÿ etsén wät doo da nabok do hã. Baad rabanahapäh do hadoo tii. Ty temah do hadoo.* Ramabaan nesaa do sa hã hanäng do paa kawug hõm doo. ¹⁰ Ti hyb n'aa, wakän haa hedoo doo, taw'ãäts hë ta bahänh bë hyb n'aa tam'aah, P'op Hagä Do naëej wät do wób né bëeh, bë metëeh hyb n'aa, P'op Hagä Do asëew hõm do wób né bëeh, bë metëeh hyb n'aa. Sahõnh hë ta ti bë hã ÿ ets'ëë wät do bë moo boo bã, dooh né da bë h'yy keréd hõm bã P'op Hagä Do hã. ¹¹ Tii bã, baad bë P'op Hagä Do gadoo da Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb tabagãã had'yyt doo bã.

Te hub né hë Jesus mejũũ do rama metëek do ky n'aa hahÿÿh

¹² Bë hapëë däg né paawä bë ÿ ma erii wät do ky n'aa, baad bë gado däg né paawä bë h'yyb gó baad hadoo do ky n'aa bë rama met'ëëg wät doo, ÿ karën bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë ta tii. Dooh ÿ h'yy gajëë hõm bã bë ÿ maher'oot doo, bë manabaan hyb n'aa. ¹³ Hã ÿÿ, taw'ãäts hë tii da bë ÿ maher'ood had'yyt hë badäk hahÿÿ bã ÿ bawät nä bã, ¹⁴ edaa däk ÿ bahapäh do hyb n'aa badäk hahÿÿ bã ÿ bawät do gawatsik. Ër Wahë N'aa, Jesus Kristo metä wät ta ti hã ÿÿ. ¹⁵ Edaa däk ÿ dajëp doo. Ti hyb n'aa ÿ karën sahõnh hë ÿ moo wät ÿ hajaa doo, badäk hahÿÿ bã ÿ bawät nä bã, ÿ dajëp jawén paa bã na-ããj hë bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë hyb n'aa ta ti bë ÿ maher'ood wät doo.

¹⁶ Ër Wahë N'aa Jesus Kristo hejój ky n'aa bë ãã maher'oot noo gó, p'aa hënh da tamatëeh bë ãã maher'oot bã, dooh sa panyyg ub h'yy ganyy gó sa daaj hë rahyb n'aa newëë do ãã ky s'ũũd bã. ãã daaj hë né hë ãã matym me ãã bahapäh tak'ëp ta

* 1:9 Dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé tii.

kabaj'aa doo, ¹⁷⁻¹⁸ waëë P'op Hagä Do wë kasëew hõm do jó. Ta tii bä P'op Hagä Doo, ta Yb, weh'ëeh ta hã, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó tabawät tabanoo na-ãäj hë. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Hahÿ tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahän up doo. Baad ÿ h'yy gadajang ta wë”,† näng mäh. Æã daaj hë Æã maa napäh ta kyyh, Jesus sii ta tii bä Æã bab'ëeh bä.

¹⁹ Ta ti Æã bahapäh, ta ti Æã maa napäh do hyb n'aa na-ãäj hë, ta bahänh baad Æã bahapäh te hub né hë Kristo matëeh do ky n'aa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paah. Ti hyb n'aa ÿ karën paawä baad bë hyb n'aa matakä Kristo ky n'aa rerih do paa hã. Ta bag atsëm ta tyw n'aa ji hã tametëeh do hadoo rerih do paah. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã bë hyb n'aa matakä bä bë da hapäh ny hadoo do ji ky daheeh, ny hadoo do noo kanesa doo. Taw'ãäts hë rerih do bë ky dahé had'yyt hë Kristo matëeh bä kä. Tii bä kä, baad Kristo bë da tah'yy gan'yyh P'op Hagä Do hã. Watom tapaj'ëë bä hana do hadoo bë hã Kristo. ²⁰ Hahÿ ti baad ÿ karën bë hyb n'aa newëë: Doooh sa hanaa tado bä P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ky n'aa rod rerii bong do paah. ²¹ Doooh sa hanaa tado bä ta jawén hawät do ky n'aa raheer'oot do paah. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm paa tii, P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot hyb n'aa.

2

Ma matëg oow ky n'aa hahÿÿh

¹ Isaraéw buuj mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod oow, noo kanesa doo, rababong do paa hadoo, bë mahang na-ãäj hë ti anäng da ma matëg oow. Ky kamep'ëeh doo me rama metëek da te hub nadoo doo. Kristo, sa kariw n'aa, sa danäh, tadajëp doo me tedëeb wät do sa hã, ramakyyys da. Jé sa kyyh maa newëë do reréd hõm da Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Ti hedoo do ma matëg oow nayyw hë sa daaj hë sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. Gawatsig hõm da. ² Hajök da ky s'üüt ma matëg oow. Nu meby n'aa näng do ma matëg oow ramoo

bok do ramoo bok da na-ãäj hë. Sa hyb n'aa Jesus hã h'yy kana'eeh do baad nadoo doo me raheer'oot da ta tyw n'aa heh'äät doo. ³ Tak'ëp ta sãm hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, sa panyyg sa daaj hë rahyb n'aa newëë doo me ma matëg oow bë da rawedii, bë wë hanäng do bë anoo hyb n'aa sa hã. P'ooj däg P'op Hagä Do h'yyb dëë däk nesaa do hã taky n'aa etyy ta tii. P'op Hagä Do rejää né da tii. Doooh da rakedëeb bä. ⁴ Doooh P'op Hagä Do t'yyd mehÿin bä Æäs wób p'ooj ub nesaa do moo bok doo. Tabanesaa hënh tadewäts bëeh tii, t'öp gadagyp doo gó. Ta tii bä ragada P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã. ⁵ Doooh na-ãäj hë P'op Hagä Do t'yyd mehÿin bä ta hã waneh'ëeh do p'ooj ub habok doo, hag'yyp do tamejüü noo gó sa wë. Jããm hë Nowéh tabed'ëep naëng hag'yyp do mahänh, setsi ta sii habok do sii hë. Nowéh tii, ta wób tamaher'ood had'yyt hë P'op Hagä Do karën doo da rababok hyb n'aa paawä. ⁶ P'op Hagä Do ky n'aa etyy paa panang Sodoma, Gomoha häd enäh do ta babuj n'aa sii hë tëeg hõo me, sahõnh hë tagawatsig hõm hyb n'aa. Jããm hë ta ooj mad'aak paah, tak'ëp hadoo do tamo haj'aa haj'aa. Sa hã tabad'oo do hã tametëeh nyy da tamoo wät da P'op Hagä Do waneh'ëeh do sa hã. ⁷ Jããm hë panang buuj mahang tabed'ëep Róh, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da hawät doo. Tak'ëp Róh h'yy katón paa tak'ëp baad nadoo do nanäng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyp do ky nadah'eeh do ramoo bong do hyb n'aa sa hã hanäng doo me. ⁸ Sa mahang Róh bawät paah. Ta äh hã had'yyt hë Róh, P'op Hagä Do karën doo da hawät do ahoop paa ta h'yyb gó, tahapäh do hyb n'aa, tamaa napäh do hyb n'aa na-ãäj hë nesaa do panang buuj ramoo bok doo. ⁹ Hÿÿ kä, ta tii da P'op Hagä Do t'yyd manehÿin do hyb n'aa paa nesaa do moo heb'ooh doo, tii da tabed'ëep do hyb n'aa paa baad habok doo, ji hapäh hahÿÿh: P'op Hagä Do hajaa né hë takarën doo da habok do tabed'ëep hejoonh do sa hã kametyy do mahänh. P'op Hagä Do hajaa na-ãäj hë tarejä had'yyt hë nesaa do

† **1:17-18** Matew 17.5, Maah-Ko 9.7, Rukas 9.35 * **2:9** Jesus matëeh noo gó P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habok do paah, Æäs sii hë. Nesaa do moo heb'ooh do taky n'aa etyy da banesaa hënh rahob had'yyt hë hyb n'aa. Nahëej tii bä rahoop doo.

moo heb'oooh doo, sahõnh hẽ taky n'aa etyy noo gó kajaa bã kä.* ¹⁰ Tarejãã do mahang tak'ëp sa bahãnh tarejãã da nesaa do sa h'yyb sãg karẽn do jawén habok do hyb n'aa nu meby n'aa nãng do sa hã hanãng doo me moo bok doo, baad nahado bong do hajaa do P'op Hagã Do matym gó. Sa bahãnh P'op Hagã Do rejãã da tamejũũ do mak'yys doo.

Sa hã hẽ ma matëg oow rah'yy kasab'ee. Rah'yy karẽn doo da ramoo bok. Dooch raky daheeh péh. Dooch rajeÿÿm pé ta tii. Ti hyb n'aa, dooh rajeÿÿm bã kabaj'aa do nes'aa padëek do raky n'aa rejã bã. ¹¹ ããs kä, ma matëg oow sa bahãnh hejooj né paawã, sa bahãnh rahyb n'aa jewyng né paawã, dooh raky n'aa rejãã doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó raky n'aa tapa bã kabaj'aa do nes'aa padëek doo. ¹² Har'ëeng hadoo ti ma matëg oow. Dooch har'ëeng rah'yy genã bã. Ti abong har'ëeng ji masoo hyb n'aa, ji nabooh hyb n'aa. Har'ëeng h'yy ganenãh do hadoo ma matëg oow ÿ wén nãng, tak'ëp baad nadoo doo me raba-her'oot ranahapãh do hã. Ti hyb n'aa P'op Hagã Do gawats'iik da tii, har'ëeng ji nabooh do hadoo. ¹³ P'op Hagã Do rejãã da ta tii, ta wób rarahejãã do mabaj. Baad ub sa hã pé adëb bã sii hẽ rah'yy karẽn doo da rababok, baad nado né paawã, nu meby n'aa nyy né paawã ti rah'yy karẽn doo. Séd hã bë bawëh noo gó ragen'aak baad nadoo do sa h'yyb sãg karẽn do ramoo bok bë sii rawëë bã. Baad nado ta wób raheer'oot da bë ky n'aa tii d' bë mahang rababok do hyb n'aa. Tak'ëp bë nu mebyk ran'oo bã. ¹⁴ ÿÿj sa patug wad'ii do hã rah'yyb padëek had'yyt hẽ sa wë rababok hyb n'aa. Dooch reréd nesaa doo. Rah'yyb tatuk sa da rah'yyb hedoo hyb n'aa P'op Hagã Do kyyh baad nahapãh do hyb n'aa nyyw hẽ h'yy keh'ÿÿt doo. Sa h'yyb ramet'ëeg dák, sa h'yyb karẽn do rahyb n'aa h'ũũm hyb n'aa. P'op Hagã Do ky n'aa was'ee padëek do tii! ¹⁵ Reréd hõm ta tyw n'aa baad hadoo doo. Ti hyb n'aa baad nadoo do jawén rababoo dák. Barãm, Beor t'aah, p'ooj ub hawät do mo n'aa me rabad'oo. Tak'ëp Barãm h'yyb dák paa ta sãm hã, Isaraéw buuj majiũ ta hã raky kajäk doo, Isaraéw buuj taky n'aa

wasee hyb n'aa paawã. ¹⁶ Ta sãm, ta hã raky kajäk do jawén tabahõm bã, ta tyw n'aa baa bã, P'op Hagã Do nabuuj gedoo mã ta hã. Hahÿÿ d' paa tii: Jumeto, ta mas'ãã tajawät doo, aj'yy kyy me tamaher'oot paah, dooh né paawã jumeto rahaja bã raheer'ood bã. Jumeto meduuk P'op Hagã Do ky n'aa rod Barãm häd nãng doo, tamoo nawät hyb n'aa tak'ëp baad nadoo doo.

¹⁷ Naëng k'ããts gó naa ganyyh do mawooj dák do hadoo ta ti ma matëg oow. Naëng poo mahauk do tabës do hadoo. Ji wad'ii do tii. Ti hyb n'aa P'op Hagã Do enyyw dák sa hyb n'aa tak'ëp badagyp doo, tadewãts bëeh hyb n'aa gadagyp doo gó. ¹⁸ Daap hadoo do ti raheer'oot doo. Ti hadoo né hẽ, kyyh tak'ëp hetsooh do rakamasab'ee do ji ramaher'oot, ta tii me rah'yyb tatuk hyb n'aa nag'aap hẽ baad nadoo do habok do mahãnh kedëeb bong doo, nag'aap hẽ Jesus hã h'yy kae padëek doo, baad P'op Hagã Do kyyh hã h'yy ganenãh nã doo. Tahajaa, nãk mã sa kyyh, ji aã bã ji ÿÿm, ji patug nadoo do sii ji h'yyb sãg karẽn doo da né hẽ. Ta tii da rah'yyb tatuk sa hã. ¹⁹ Hahÿÿ da raky kajäk sa kyyh maa newëe do sa hã: “ãã ma metëek do bë gado bã, baad ub da bë babok tii bã. Dooch mejõ wät pé bë hã”, nãk sa kyyh. Tii d' né paawã ta wób hã raky kajäk, nesaa do sa h'yyb karẽn do karom ti ma matëg oow. Nesaa do mejõ had'yyt hẽ sa hã. Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Ji hã j'aa ketsë doo, ti né hẽ ji hã mejũũ doo. Nesaa do sa h'yyb karẽn do j'aa ketsëe dák sa hã. Ta ti sa hã mejũũ do ti ramoo boo had'yyt hẽ. ²⁰ Hahÿÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot ta tii da sa ky n'aa hã: Pooj jé èr Wahë N'aa, èr h'yyb tym dëeb, Jesus Kristo rabahapãh do hyb n'aa sa h'yyb gó, reréd hõm dó nesaa do badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagã Do hã h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo, baad nado wäd ji bahadoo hanoo doo. P'aa hënh kä ta ti nesaa do j'aa ketsëe bã sa hã, p'aa hënh nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, tak'ëp baad nado boo hÿÿkä, p'ooj ub baad nadoo do rababok do bahãnh kä. ²¹ Taw'ããts hẽ paawã ranahapãh baad hadoo do ta tyw n'aa P'op Hagã Do wë ji tamahũũm doo. Dooch né paawã baad tado bã ji nahapëë bã ta tyw n'aa baad hadoo doo, sa hã paawã

taw'ãäts hē tii. Hahỹ hyb n'aa ỹ her'oot ta tii: Rahapēē däg né paawä baad hadoo do ta tyw n'aa, p'aa hēnh raberéd hōm tak'ēp hanām do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti hyb n'aa ta tyw n'aa nahapäh do bahñh P'op Hagä Do rejãã da hỹỹ kä sa hä. ²² Sa hä kametä däk hahỹ pawóp hadoo do ji ky hetēg doo: “Awaar ad'ēēb jēng tehēen wät do paah.”† “Too yb hasus do mahñh hehob wät doo, p'aa hēnh da tsapab gó takahep'uut.”‡

3

Jesus matēēh noo gó ky n'aa hahỹỹh

¹ Najis haa, pawóp däg bē ỹ ma erih do hahỹỹh. Pooj jé bē ỹ ma erii wät doo, hahỹ na-ããj hē bē ỹ wén ma erih, bē hyb n'aa esee hyb n'aa pooj jé kaher'oot do paah, baad ub bē hyb n'aa newēē hyb n'aa. ² Ỹ karēn bē hyb n'aa esee p'ooj ub P'op Hagä Do ky n'aa rod tsyt hē ta wē kasēew bong do raheer'oot do paah. Ỹ karēn bē hyb n'aa esee na-ããj hē Jesus, ēr Wahē N'aa, ēr h'yyb tym dēēb mejũũ do paah, ajyy Kristo mejũũ do bē wē heboo nä do bē hä ma met'ēēg wät doo. ³ Taw'ãäts hē baad bē bahapäh hahỹỹh: Jesus matēēh do pooj jé ti abok da nesaa do sa h'yyb karēn do jawén habok doo, Jesus matēēh do ky n'aa rawajehēet doo. ⁴ Hahỹỹ da d' sa kyyh: “Matēēh mäh, taky däng paah. Te hub tado bä, ny tawät? Bē hegãã”, näk, “ēr wahē n'aa ēr pooj jé habong do dejēb kån. Ti hadoo né hē, paa hado had'yyt hē. Dooch takaja bä tamatēēh do pooj jé metēē n'aa.* Paa hado had'yyt hē badäk hahỹ kapahuuj wät noo gó naa”, näk da sa kyyh. ⁵ Dooch rakarēn bä rah'yy kadawuung bä, P'op Hagä Do ky haj'aa p'ooj ub wē kapahuuj wät doo. Dooch rakarēn bä rah'yy kadawuung bä naēng bä naa k'ãäts bawooj däk do ganyyh doo, ta

ky haj'aa. Naēng tetyn hōm, bawooj däk do banyy däk hyb n'aa. ⁶ Dooch rakarēn bä rahyb n'aa es'ee bä naēng hag'yyp doo me P'op Hagä Do gawats'iik paa badäk hahỹ tapahuunh do paah, ta hä habong do sii hē. P'op Hagä Do ky haj'aa tii. ⁷ Wē, papỹỹj, kamarab, sagōōh, badäk hahỹỹ da hē ji hapäh do P'op Hagä Do enyww däk, tii d' P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tēēg hōō me ragawatsik hyb n'aa. P'op Hagä Do enām nä ta tii. Tagawats'iik noo gó kä, sahōnh hē ta hä waneh'ēēh do tagawatsiig kån. ⁸ Bē mabaan manä hahỹ najis haa: P'op Hagä Do hä sét pénh né hē sét ta baab, miw ta baab. ⁹ Dooch P'op Hagä Do hyb n'aa p'eed bä taky däng do tamoo wät hyb n'aa, ta wób red'oo. Tii d' nado. P'op Hagä Do ky däng do tawén kanajaa nä, bē tahyb n'aa b'aaah do hyb n'aa. Dooch né takarēn bä gawatsik péh. Takarēn sahōnh hē rah'yy kawereem, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa paawä. ¹⁰ Ti hadoo né hē, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa né da. Rah'yy kanapeet bä, raganadaa bä takajaa da. Ji ganada do hadoo hets'ēēk do kajaa. Ti hadoo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo. Nayyw hē wē gawatsik da, hawyp do hadoo. Sahōnh hē adēē bēēh da tak'ēp haju do haj'aa. Tii bä dewuh da. Badäk hahỹỹh, sahōnh hē ta hä hanäng do na-ããj hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy da tagawatsik hyb n'aa.†

¹¹ Tii da sahōnh hē P'op Hagä Do gawats'iik do hyb n'aa da, taw'ãäts hē tsyt hē nesaa do mahñh baad bē babok P'op Hagä Do wē. Taw'ãäts hē P'op Hagä Do karēn doo da bē babok, ¹² baad bē gadaa nuuj jé Kristo kajaa doo, P'op Hagä Do ky däng do paah. Taw'ãäts hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bä.‡ Ta ti noo gó kajaa bä kä, wē aooj jēng da. Sahōnh hē adēē bēēh da tak'ēp haju do haj'aa. ¹³ Sahōnh hē ta ti awäd né paawä, ēēr, Jesus hä h'yy

† **2:22** Pooj jé reréd hōm nesaa do ramoo bok doo, ta jawén p'aa hēnh ramoo bok, tahanäng pé tii. ‡ **2:22** Pooj jé rakarēn Jesus awug hōm nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo, ta jawén p'aa hēnh ramoo bok nesaa doo, tahanäng pé tii.

* **3:4** Matew tēg eh do 24 hä takerii däk Jesus her'oot do takajaa do pooj jé metēē n'aa. Dooch ta ti kaja däg sa nooh, ta ti rawén wajahēet Jesus matēēh do ky n'aa. Nayyw hē Jesus matēēh, ta hä h'yy ka'eeh do wób red'oo. Nayyw hē takanaja bä kä, ta wób raky sēm Jesus ky däng do paah. † **3:10** Tahajaa na-ããj hē ji erii bä: “Badäk hahỹỹh, sahōnh hē ta hä kapahuuj wät do na-ããj hē aooj jēng da.” ‡ **3:12** Ji ky n'aa etsēē, nayyw hē takajaa hyb n'aa. Ji h'yy kawareem P'op Hagä Do wē, takarēn doo da had'yyt ji bawät hyb n'aa. Ji h'yy kahäs'ããp Kristo ky n'aa ji mahũũm do hä, sahōnh hē badäk hahỹỹ bä habong do raky n'aa napäh hyb n'aa na-ããj hē, Peed hanäng pé tahyb n'aa péh, taw'ãäts hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bä, taheer'ood bä.

ka'eeh doo, ər gada wë papuuj, badäk hahỹ papuuj P'op Hagä Do ky däng doo da. Jããm hē baad hadoo doo, P'op Hagä Do karēn doo da habok do sa panang tii.

¹⁴ Ti hyb n'aa najis haa, ta ti bē gahēēn do hyb n'aa, taw'ãäts hē tak'ëp bē hyb n'aa tam'aah tak'ëp baad ub bē babok hyb n'aa, tak'ëp baad ub bē bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Tak'ëp bē hyb n'aa tamah, h'yyb nyyw gó bē baboo had'yyt hē hyb n'aa ta wë, P'op Hagä Do bahapäh hyb n'aa.

¹⁵ Bē hyb n'aa newë hahỹh: H'yyb jawyg gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gada nä, nyyw hē takanajaa, ji kedēēb wät hyb n'aa banesaa hēnh ji taky n'aa etyy do mahãnh. Tii da na-ãäj hē Paw-Ro, ər hỹj hadoo do ər kamahãn do bē tama erii wät. Bē tama erii wät P'op Hagä Do h'yy gan'yyh doo da ta hã. ¹⁶ Ti ky n'aa né hē tama erii wät sahõnh hē tama erih do hã. Tama erih do mahang ti anãng hãd hejoonh doo, tak'ëp ji hyb n'aa manatakä bã, dooh ji maa napëē bã tahanãng péh. H'yy gatamah doo, h'yy keh'ỹt doo, rawareem Paw-Ro erii wät doo. Ta see hadoo ta ky n'aa ran'oo bã. Tii da na-ãäj hē rawareem P'op Hagä Do kyy kerih do wób. Sa daaj hē sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. ¹⁷ Ta ti bē hapëē däk do hyb n'aa, najis haa, taw'ãäts hē bē hyb n'aa matakä, ta s'ee hēnh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bē rah'yyb mahũũm mahãnh te hub nadoo do rama metëek doo me. H'yy kanehỹd né paawä bē da hē, sa kyyh bē maa newë bã, bē da h'yy kah'ỹt. Ta tyw n'aa baad hadoo do bē erét da sa kyyh bē maa newë bã. ¹⁸ Taw'ãäts hē P'op Hagä Do kyyh hã bē hyb n'aa matakä had'yyt hē, Jesus Kristo, ər Wahë N'aa, ər h'yyb tym dēēb bē wë taky enyym do takahũũm had'yyt hē hyb n'aa, baad Kristo bē bahapäh hyb n'aa na-ãäj hē bē h'yyb gó. Taw'ãäts hē ti né hē ji j'aa etsëe had'yyt hē! Ỹỹ. Tii d' né hē. Taw'ãäts hē. Jããm hē kã.

1 Jowāw

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Jowāw ma erih do hahỹh

Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa hahỹh

¹ Bë äã ma erih hahỹh hã, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé hawät do ky n'aa, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky n'aa.* Äã maa napäh ta kyyh, äã hapäh na-ääj hẽ. Baad äã bahapäh äã matym me. Ta hã äã moo däng. Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa né hẽ tii. ² Ji h'yyb tym hed'ëep do ana kãn äã mahang.† Baad äã bahapäh né hẽ. Ti hyb n'aa ta ky n'aa äã wén her'oot baad ub. Hedëb had'yyt do ky n'aa bë äã maher'oot. P'op Hagä Doo, ta Yb sii tabawäd wät. Ti ana kãn äã mahang P'op Hagä Do an'oo bä. ³ Bë äã maher'oot äã hapäh do ky n'aa, äã maa napäh do ky n'aa, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa da äã sii. Séd äã h'yyb hedoo ta Yb hỹ pong jé hawät do hã. Séd äã h'yyb hedoo na-ääj hẽ ta T'aah hã, Jesus Kristo hã. ⁴ Bë äã wén ma erih hahỹh hã Jesus ky n'aa, tak'ëp ër tsebé hyb n'aa da.

Taw'ääts hẽ ta bag hadoo doo gó ji bawät do ky n'aa hahỹh

⁵ Bë äã maher'oot äã hã Kristo metëek doo. Hahỹh da tametëek ääh: Ta bag hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub had'yyt hẽ P'op Hagä Doo, tahanäng pé tii. Doo badagyp pé ta hã. Tabad'op hẽ nesaa do ta hã, tahanäng pé tii. ⁶ Ti hyb n'aa, séd hã ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã ji her'ood bä, nesaa doo gó, badagyp do hadoo doo gó ji awäd had'yyt bä, daap ji menyh tii bä ji her'oot do hã. Doo baad hadoo do ky n'aa metëek doo da ji awäd bä tii d' ji edo bä. ⁷ Baad ji aboo bä, P'op Hagä Do baad tabawäd had'yyt doo da ta bag hadoo doo gó, séd ji h'yyb hedoo ta hã. Tii bä P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus, P'op Hagä Do T'aah majyyw me.

⁸ “Tabad'op hẽ nesaa do hã hỹh”, ji noo bä, nesaa do ji jejën bä, ji daaj hẽ ji kawadii. Doo tanyy bä ji h'yyb tym gó baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo. ⁹ Nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do ji najejën bä, P'op Hagä Do hã ji kawoow bä, tawug hõm da tii. Tamabaan hõm da sahõnh hẽ baad nadoo do ër moo bok do paah. P'op Hagä Do anoo né hẽ taky däng doo. Doo tahỹd bä ta kyyh. Baad had'op do tii. ¹⁰ “Doo nesaa do hỹ moo wäd bä” ji ky hado bä, P'op Hagä Do noo kanesa, ji hanäng pé tii. Doo tii bä ji h'yyb tym gó ta kyyh awäd bä.

2

¹ Tah haa hedoo do bëeh. Bë hỹ ma erih wät tii, nesaa do bë moo nabok hyb n'aa, nesaa do bë hyb n'aa nanewëe hyb n'aa. Ti hado né paawä, nesaa do bë see moo wäd bä, nesaa do tahyb n'aa newë bä, ti anäng Jesus Kristo, P'op Hagä Do karën doo da hawäd up doo, ji ky n'aa rod n'aa P'op Hagä Do ër Yb wë. Ji tamo n'aa jesuu. ² Jesus dajëp ër hyb n'aa. Nesaa do ër moo bok do sãm tadajëp, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do ër hã hanäng doo. Doo ër hyb n'aa had'yyt tado bä tadajëp. Sahõnh hẽ badäk hahỹh hã habong do sa hyb n'aa na-ääj né hẽ tadajëp.

³ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã ji bahapäh P'op Hagä Do ji hapëe däg bä ji h'yyb tym gó. ⁴ “Hã hapäh P'op Hagä Do hëp hỹ gó” hanäng péh, doo ta ky n'aa jaw'yyk do taky dahé bä, daap hẽ ti tamenyyh taher'oot do hã. Doo ta h'yyb tym gó tanyy bä baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo. ⁵ P'op Hagä Do ji ky dahé bä, taher'oot doo da ji awäd bä, baad tabadäng tii bä ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kãn tii bä. Hahỹh hã ji bahapäh séd ji h'yyb hedoo bä P'op Hagä Do hã: ⁶ “Séd hỹ h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã”, ji ky hado bä, taw'ääts hẽ Jesus bawäd wät doo da ji bawät.

⁷ Najis haa, doo papuuj ky n'aa jawyk do bë hỹ ma erih bä. Ta paa né hẽ bë hỹ ma erih, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du do noo gó bë gadoo doo, bë hã rama metëek do paa

* 1:1 Jesus Kristo ky n'aa né tii. † 1:2 Jesus né hẽ tii.

né hē tii. Bē maa napēē wāt do né hē ta ti bē ŷ ma erih doo. ⁸ Ta paa né hē paawā, papuuj hado dāk hahŷ ky n'aa jawyk do bē ŷ ma erih doo. Papuuj dāg ji hapāh Kristo bawāt doo kā, bē babok doo kā na-āāj né hē. Bē eréd hōm nesaa doo. Bē du do dāk baad bē babok doo kā. Nesaa doo, ji h'yy gatamah do na-āāj hē badoo wāt hŷ kē. Baad hadoo do ganā dāk er h'yyb gó.

⁹ “Ta bag gó ŷ bawāt”, hanäng péh, ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do wē tah'yy gaēēj bā, badagyp do hadoo doo gó tabawāt nā tii. ¹⁰ Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do kamahān doo, ta bag hadoo doo gó tabawāt. Dooh ta hā hanäng péh baad nadoo do hā ta hā h'yyb tatuk doo. ¹¹ Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do wē h'yy gaēēnh doo, badagyp do hadoo doo gó ta h'yyb bawāt. Badagyp do hyb n'aa, nesaa do hyb n'aa, dooh tahapēē bā tahahōm hēnh. Ty tamah do hado dāk.

¹² Tah haa hedoo doo, bē ŷ wén ma erih nesaa do bē h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagā Do awug hōm do hyb n'aa, Kristo er hyb n'aa dajēp do hyb n'aa. ¹³ Bē mahang bāp peej dāk Kristo hā h'yy ka'eeh doo, wahēh hedo padēēk bēēh. Bē ŷ wén ma erih, hedēb had'yyt do bē hapēē dāg kán do hyb n'aa bē h'yyb tym gó. Bē mahang papuuj nā Jesus hā h'yy kae dāk doo, wanehēh nā do hadoo bēēh. Bē ŷ wén ma erih, Nesaa do Yb hā bē j'aa et'ēēk do hyb n'aa. Bē ŷ ma erih, tah haa hyb n'aa hedoo doo. Bē ŷ wén ma erih er Yb hŷ pong jé hawāt do bē hapēē dāg kán do hyb n'aa bē h'yyb tym gó. ¹⁴ Bē mahang bāp peej dāk Kristo hā h'yy ka'eeh doo, wahēh hedo padēēk doo, bē ŷ wén ma erii wāt hedēb had'yyt do bē hapēē dāg kán do hyb n'aa bē h'yyb tym gó. Bē mahang papuuj nā Jesus hā bē h'yy kae dāk doo, wanehēh nā do hadoo, bē ŷ ma erii wāt, bē h'yyb hej'oonh do hyb n'aa, P'op Hagā Do kyyh bē tah'yyb mahūūm do hyb n'aa, Nesaa Do Yb hā bē j'aa ketsē do hyb n'aa.

Dooh ji kamahān bā badāk hahŷ hā hanäng do ky n'aa hahŷh

¹⁵ Bē kamahān manā badāk hahŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do rakamahān doo. Bē kamahān manā

badāk hahŷ hā hanäng doo. Jé badāk hahŷ kamahān doo, dooh P'op Hagā Do takamahān bā. ¹⁶ Sahōnh hē badāk hahŷ hā hanäng do nesaa doo, tak'ēp ji h'yyb sāg karēn do hedoo doo, ji matym me ji heg'āās doo, tak'ēp ji karēn do hedoo doo, ji ma hā, ji moo wāt do hā ji kasab'ee do hedoo doo, ti sahōnh hē dooh P'op Hagā Do er Yb hanaa tado bā. Badāk hahŷ hā tabana tii. ¹⁷ Badāk hahŷ gawatsik da. Ta hā hanäng do nesaa do hadoo do ji h'yyb karēn do gawatsik né tii da ēnh. P'op Hagā Do karēn do ky dah'eeh doo, dooh ragawatsig bā. Aboo had'yyt hē da.

H'yy kawareem do yb ky n'aa hahŷh

¹⁸ Tah haa, edah ti noo gó sahōnh hē tagawatsik. Bē ky n'aa napāh, ti pooj jé Kristo majī, Kristo hā h'yy kawareem do yb kasee. Da hē hajōk Kristo hā h'yy kawareem do rakas'ee kán. Ti hyb n'aa ji hapāh, edah sahōnh hē gawatsik doo. ¹⁹ Er mahang né paawā rababok do paah, dooh né hē er wób rado bā. Er wób rado bā paawā, dooh paawā er reréd bā er mahang rababok doo. Er mahānh rabahōm. Ti hyb n'aa, dooh er wób rado bā ji hapāh.

²⁰ Bē hā Jesus Kristo anoo P'op Hagā Do Sahee bē tah'yyb mahūūm hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahōnh hē bē bahapāh panyyg heh'āāt doo, P'op Hagā Do metēēh doo. ²¹ Dooh bē ŷ wén ma erii bā bē nahapāh do hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa. Bē ŷ wén ma erih, baad bē bahapēē dāk do hyb n'aa né hē baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bā naa nado noo kanesa doo. Bē hapāh né hē tii. Ti hyb n'aa né hē bē ŷ wén ma erih. ²² Baad bē ŷ maher'oot. “Jesus, P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do nado”, hanäng péh, daap menyyh do yb tii. Ti né hē nanäng bē ky n'aa napēē dāk doo, Kristo hā h'yy kawareem doo. P'op Hagā Do T'aah, ta Yb na-āāj hē h'yy kawareem do yb ty n'aa ges'yyk. ²³ Ta T'aah ty n'aa ges'yyk doo, dooh P'op Hagā Doo, Jesus Yb tahapēē bā. Ta T'aah gadoo péh, Jesus Kristo Yb na-āāj hē tagadoo.

²⁴ Ti hyb n'aa, taw'āāts hē bē ky dahé had'yyt hē panyyg heh'āāt doo, p'ooj ub, bē du doo noo gó Jesus hā bē h'yy ka'eeh do bē maa napāh doo. Taw'āāts hē bē h'yyb

gó tabaym panyyg heh'äät doo. Panyyg heh'äät doo, p'ooj ub bē maa napäh doo, bē h'yyb gó tayyw bā, baad bē enyyw bā, séd bē h'yyb hedo had'yyt da tii bā Jesus hā, Jesus Yb hā. ²⁵ Hahỹ ti ër hā Kristo ky n'aa enooh doo: Ẽr tah'yyb edēēb had'yyt hē, hỹ pong jé ër baboo had'yyt hyb n'aa ta pa.

²⁶ Ta ti bē ỹ ma erii wāt, bē ỹ maher'oot hyb n'aa bē hā karēn wad'ii do sa ky n'aa hā. ²⁷ P'op Hagä Do Sahee bē hā Kristo anoo doo, baym bē h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta see bē ma metēēk péh. P'op Hagä Do Sahee ti bē tama metēēk sahōnh hā. Baad bē tama metēēk. Dooh daap tado bā. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky dahé had'yyt hē bē tama metēēk doo. Taw'ääts hē Kristo hā bē h'yy kata däg had'yyt hē.

²⁸ Hỹ kã, tah haa hedoo doo, ỹ ab'aanh bē hā: Kristo sii bē aboo had'yyt hē, tamatēēh bā kã, h'yyb neỹm gó ta matym gó ër bab'ēēh hyb n'aa, ër nu manebyng hyb n'aa ta matym gó ër bab'ēēh bā. ²⁹ Bē hapäh do hyb n'aa baad had'op do ti Kristo, bē hapäh na-ääj hē P'op Hagä Do taah né hē sahōnh hē baad hadoo do moo bok doo.

3

P'op Hagä Do taah ээр ky n'aa hahỹh

¹ Bē hegã nyy da tak'ep ër Yb hỹ pong jé hawät do ër takamahän. Tak'ep ër takamahän do hyb n'aa P'op Hagä Do taah ër tamaneēēh. Ti né hē ээр! Badäk hahỹ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh doo, dooh ër rahapēē bā P'op Hagä Do taah ээр, ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Doo. ² P'op Hagä Do taah né hē ër da hē, najis haa. Dooh né paawä ër P'op Hagä Do metä nã bā nyy d' tabad'oo da ër hā, ër hapäh Jesus Kristo hado däk da ээр, tamatēēh bā, baad ub tii kã Jesus ër bahapäh do hyb n'aa ti noo gó. ³ Sahōnh hē Jesus Kristo hadoo rabahadoo do sa h'yyb gó ragahēēn doo, sa daaj hē rakan'yyh nesaa do mahänh, Jesus baad had'op do hadoo rabahadoo hyb n'aa kã.

⁴ Nesaa do moo heb'oooh doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wē rah'yy kawereem. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wē h'yy kawareem do tii. ⁵ Bē hapäh né hē, Jesus bahyng wawēē hē nesaa do ji moo wāt do tabado hōm hyb n'aa. Dooh nesaa do ta hā. ⁶ Ti hyb n'aa Jesus sii hawät doo, dooh nesaa do tamoo hewēēd bā. Nesaa do moo heb'oooh doo, dooh Kristo tahapēē bā ta h'yyb gó. ⁷ Ti hyb n'aa, tah haa hedoo doo, bē hyb n'aa matakã bē ranawadii hyb n'aa. Baad hadoo do moo heb'oooh doo, baad had'op do né hē tii, Kristo baad had'op do hadoo. ⁸ Nesaa do moo heb'oooh doo, Dijab* karapee tii. Tii d' ji wén hapäh sahōnh hē tadu dahäng noo gó Dijab moo hew'ēēt né hē ta ti nesaa doo. P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng wawēē hē tagawatsiig hōm hyb n'aa Dijab moo wāt doo.

⁹ P'op Hagä Do taah dooh nesaa do ramoo hebo bā, P'op Hagä Do Sahee mahūm do hyb n'aa sa h'yyb. Dooh rahaja bā nesaa do ramoo hebo bā, P'op Hagä Do taah rabahadoo do hyb n'aa. ¹⁰ Hahỹ hā ji hapäh P'op Hagä Do taah, ji hapäh na-ääj né hē Dijab karapee: Baad hadoo do moo nawät doo, ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do kamanahän doo, dooh P'op Hagä Do t'aah tado bā.

Ji da hadoo do ji kamahän do ky n'aa hahỹh

¹¹ Hahỹ ti bē maa napäh do pooj jé bē du do noo gó Jesus hā bē h'yy ka'eeh doo: Taw'ääts hē ji kamahän ji da hadoo doo. ¹² P'ooj ub hawät do Kaĩh makū bad'oo doo da, bē adoo manäh. Nesaa Do Yb karapee né hē tii. Ta hỹj tanabooh. Ta hỹj Kaĩh wén nabooh, nesaa do Kaĩh moo hew'ēēt do hyb n'aa. Ta hỹj ti baad hadoo do tamoo hew'ēēt. ¹³ Ti hyb n'aa, wakän haa, bē h'yy gabedo manä badäk hahỹ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do bē wē rakawaj'ään bā baad bē babok do hyb n'aa.† ¹⁴ Ẽēr, dooh ër h'yyb tym dajep do tahado wäd bā. Ẽr h'yyb tym edēb kãn P'op Hagä Do wē. Baad ta ti ër bahapäh, ër wakän Jesus hā h'yy ka'eeh do

* **3:8** Gereg kyy me ramaneēēh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. † **3:13** Ji wē rakawaj'ään, Kaĩh moo ti ragahōm do hyb n'aa.

ër kamahän do hyb n'aa. Ta wakään Jesus hä h'yy ka'eeh do wë h'yy gaëenh doo, dajëp do hadoo nä ta h'yyb tym. ¹⁵ Ta da hadoo do wë h'yy gaëenh doo, dahej'ëep do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó. Sa da hadoo do dahej'ëep do sa wë, dooh edëb had'yyt do awäd bä. Dooh P'op Hagä Do wë ras'ëeg bä. Bë hapäh né hë tii.

¹⁶ Hahÿÿ hä ër bahapäh kamahän heh'äät doo: Ta daaj hë Jesus Kristo kan'oo däk dajëb hä ër hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hë ër na-ääj ër kan'oo däk ër da hadoo sa hyb n'aa. ¹⁷ Ji ma nyy bä, ji da hadoo do ta wë badoh do ji t'yyd manehiïn bä, dooh P'op Hagä Do hä ji kamahän. ¹⁸ Tah haa, ji kyy me had'yyt nado ji kamahän. Taw'ääts hë ji masa doo me ji kamahän ji wakään Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë ji kamahän heh'äät, j'ooj madäk doo me nado.

¹⁹ Baad ji wakään ji kamahän do hä, baad ji hapäh, baad hadoo do ky n'aa ky daheeh do ji. Baad ji wakään ji kamahän bä, dooh ji h'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do ji hyb n'aa es'ee bä. ²⁰ Dooh ji eÿÿm bä ji h'yyb ji taky n'aa tapa bä paawä. Tii d' tawén hadoo, ji h'yyb tym bahänh P'op Hagä Doo. Sahönh ji h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do hapäh. ²¹ Najis haa, ji h'yyb ji taky n'aa natapa bä, dooh ji h'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. ²² Ta hä ji ky n'aa etsëe do ji gadoo ji hapäh tii bä, tamejüü do ji ky daheeh do hyb n'aa, tagen'aak do ji moo wät do hyb n'aa. ²³ Hahÿÿ pawóp hë P'op Hagä Do ji tamejüü: Ta T'aah Jesus Kristo hä ji h'yy ka'eeh, ji da hadoo do ji kamahän ji tamejüü doo da. ²⁴ Tamejüü do ky dah'eeh doo, séd hä rah'yyb hedoo P'op Hagä Do hä. Sa h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Ta Sahee ër hä tanoo do hyb n'aa ër hapäh, ër h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

4

Ji metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raheer'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹ Najis haa, bë ky dahé manä “P'op Hagä Do Sahee kyy gó ÿ baher'oot”, hanäk doo. Taw'ääts hë bë mety ta tii, bë bahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä sa h'yyb tym gó hanäng doo, P'op Hagä Do Sahee

tanado bä. Hajök badäk hahÿÿ hä ketyn h'üüm P'op Hagä Do ky n'aa rod oow daap menyyh doo. ² Hahÿÿ hä da bë metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raheer'oot doo: Aj'yy gó né hë Jesus Kristo P'op Hagä Do T'aah kesok se hub né hë hanäng doo, ky daheeh doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó né hë ti tabaheer'oot. ³ Aj'yy gó Jesus kesok do ky sëm doo, ky nadaheeh doo, dooh P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä ti tabaheer'oot. Kristo hä h'yy kawareem do yb sahee ti hedoo do h'yyb tym gó tabawät. Bë ky n'aa napäh, ti awät h'yy kawareem do yb. Ti awäd däg kän badäk hahÿÿ bä. ⁴ Bë tah haa, P'op Hagä Do karapee né hë bëeh. Ta Sahee bë tah'yyb mahüüm doo, P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb gó hanäng do bahänh, Dijab bahänh. Ti hyb n'aa, bë h'yy ganyy däg nanäng ma matëg oow sa hä, bë wén ky nadaheeh raheer'oot doo. Bë j'aa etëeg wät sa hä. ⁵ Badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do wób tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do ramaa napäh, raky daheeh raheer'oot doo. ⁶ Dooh sa wób ër do bä. P'op Hagä Do karapee ër ti hÿÿh. P'op Hagä Do hapäh do maa napäh, ky daheeh, ër metëek doo. P'op Hagä Do karapee nadoo doo, dooh ji tamaa newë bä. Èr her'oot do maa new'ëe doo, Sahee baad hadoo do h'yyb mahüüm. Èr her'oot do maa nanew'ëe doo, daap menyyh do yb sahee ta h'yyb gó tabawät.

Kamahän do ky n'aa hahÿÿh

⁷ Najis haa, P'op Hagä Do banoo ër hä ji kamahän doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hë ji da hadoo do ji kamahän né hë. Ta da hadoo do kamahän doo, P'op Hagä Do karapee né hë tii. Baad P'op Hagä Do tabahapäh ta h'yyb gó. ⁸ P'op Hagä Do kamahän had'yyt hë. Ti hyb n'aa ta da hadoo do kamanahän doo, dooh P'op Hagä Do tahapëe bä. ⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do metëeh ji hä ji takamahän: Ta T'aah sét had'op do tamejüü ër mahang, hÿÿ pong jé ji awäd had'yyt hyb n'aa ta hyb n'aa. ¹⁰ Hahÿÿ heh'äät kamahän doo: Dooh ji tado bä P'op Hagä Do ji kamahän doo. P'op Hagä Do ti ji takamahän. Ta T'aah tamejüü wawëe hë tadajëp hyb n'aa ji hyb n'aa, nesaa do ër moo bok do sëm, nesaa

do ji h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa ta T'aah majyyw me.

11 Najis haa, ta ti hadoo né hē P'op Hagä Do tak'öp ji takamahän. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ji kamahän ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh doo. 12 Dooh noo gó P'op Hagä Do ji ty gepäh péh. Ti hado né hē paawä, ji wakään Jesus hä h'yy ka'eeh do ji kamahän bä, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Baad tabadëe däk tii bä ji h'yyb gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kån tii bä. Ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät. 13 Séd ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hä, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät ji wén hapäh, ta Sahee ji hä tanoo do hyb n'aa. 14 Ta T'aah P'op Hagä Do mejüü wawëe hē, sahõnh hē badäk hahÿÿ hä habong do sa h'yyb tym dëeb tabahadoo hyb n'aa. Ti né hē ää hapäh ää matym me. Baad ta ky n'aa ää baher'oot. 15 Ti hyb n'aa, “P'op Hagä Do T'aah né hē Jesus Kristo” hanäng péh, ky daheeh péh, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hä. 16 Baad ër bahapäh P'op Hagä Do ër takamahän. Ër daab yyp P'op Hagä Do ër takamahän do hä. P'op Hagä Do kamahän had'yyt hē. Ti hyb n'aa, jé P'op Hagä Doo, ta wakään na-ääj hē kamahän had'yyt doo, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hä. Ta h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

17 Jesus Kristo bawät doo da ër babok badäk hahÿÿ hä. Ti hyb n'aa baad tabadëe däk ër h'yyb gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ër kamahän kån P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh ër eÿÿm bä Jesus ji taky n'aa etyy noo gó. 18 P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ji eÿÿm bä. Ji eÿÿm mabaj näng do hä. Ti hyb n'aa, baad had'op P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ÿÿm ji hä. Ji eÿÿm bä, dooh baad tadëe nä bä P'op Hagä Do kamahän do ji h'yyb gó. 19 P'op Hagä Doo, ta wób na-ääj ër wén kamahän, pooj jé P'op Hagä Do ër takamahän do hyb n'aa. 20 “P'op Hagä Do ÿ kamahän” ji ky hado bä, ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do wë ji h'yy gaëej bä, daap hē ji menyih tii bä. Ji wakään ji hapäh do ji kamanahän bä, ny daa ji kamahän P'op Hagä Do ji nahapäh doo. 21 Hahÿÿ da

Jesus Kristo mejüü do paa ji: P'op Hagä Do takamahän doo, taw'ääts hē ta da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do takamahän na-ääj hē.

5

P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh do ky n'aa hahÿÿh

1 Sahõnh hē “Jesus né hē ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo” hanäk doo, ky dah'eeh doo, P'op Hagä Do taah né hē tii. Ta yb kamahän doo, ta yb taah takamahän na-ääj hē. 2 Hahÿÿ hä ji bahapäh P'op Hagä Do taah, Jesus hä h'yy ka'eeh do ji kamahän bä: P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky dahé bä na-ääj hē. 3 P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh. Nahejooj, ji nahajaa do nado P'op Hagä Do mejüü doo. 4 Sahõnh hē P'op Hagä Do taah rahajaa raj'aa etëeg bä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa hä h'yyb tatuk doo. Jesus hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji j'aa et'ëek badäk hahÿÿ hä hanäng do nesaa do ji h'yyb tat'uuk doo. 5 Jesus P'op Hagä Do T'aah né hē ky dah'eeh doo, jääm né hē ti rahajaa raj'aa etëeg bä nesaa do hä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb karën doo.

6 Jesus Kristo né hē ti wawëe hē hahyng doo, naëng me nu kemuun wät doo, ta majyyw tan'oo däk do ji hyb n'aa tadajëp noo gó. Nu kemuun wät do had'yyt nado tame. Dajëp na-ääj né hē. Tan'oo däk ta majyyw ji hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do Sahee metëeh ji hä ta ti ky n'aa. Te hub né hē had'yyt hē P'op Hagä Do Sahee. 7 Tamawoob hē ta metëe n'aa, te hub né hē Jesus ky n'aa metëeh doo: 8 P'op Hagä Do Sahee, tanu kemuun do naëng me, Jesus majyyw tan'oo däk do tadajëp noo gó. Séd gó rametëeh. 9 Aj'yy hapäh do ky n'aa ta her'ood bä, ji ky daheeh ta her'oot doo. Ti bahänh ti P'op Hagä Do her'oot doo. Aj'yy her'oot do nado tii. Ti hyb n'aa, baad ji ky daheeh ta T'aah ky n'aa ta her'oot doo. 10 P'op Hagä Do T'aah hä ky daheeh doo, tenäm ta h'yyb gó Jesus ky n'aa P'op Hagä Do metëeh doo. P'op Hagä Do her'oot do ky nadaheeh doo, P'op Hagä Do noo kanesa, tahanäng pé tii,

ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do her'oot do taky nadaheeh do hyb n'aa. ¹¹ Hahỹỹ da ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëëh ji hã: Ta T'aah hyb n'aa ji h'yyb tym tabed'ëëp, hỹ pong jé ta sii ji awäd had'yyt hë hyb n'aa. ¹² P'op Hagä Do T'aah gadoo do ta h'yyb tym gó, hỹ pong jé had'yyt hë tabawäd däk da P'op Hagä Do sii. Ta T'aah ganadoo doo, dooh né hë tagado bä edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa.

¹³ Ỹ wén ma erii wät hahỹ bë hã, P'op Hagä Do T'aah hã h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do bë gado däk né hë, baad bë bahapäh hyb n'aa. ¹⁴ P'op Hagä Do anoo ji hã ji etsëë doo, P'op Hagä Do gen'aak do hã ji h'yyb däg bä ji ky n'aa etsëë bä. Ti hyb n'aa dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. ¹⁵ Ji tamaa napäh ër hapäh. Ti hyb n'aa sahõnh hë ta hã ji etsëë do ji gado däk do hadoo. ¹⁶ Ti anäng nasaa do p'ãã näng doo, dawëë ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahãnh tanoo doo. Nasaa do ji wakãän moo wäd bä ji hapëë bä, p'ãã näng do tanado bä, taw'ãäts hë ji ky n'aa etsëë tii. Tii bä P'op Hagä Do anoo ta hã edëb had'yyt doo. Nesaa do p'ãã näng doo, dawëë ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahãnh tanoo do hyb n'aa nado bë ky n'aa etsëë, ỹ hanäng tii. ¹⁷ Sahõnh hë nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëë doo, baad nado né hë ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hë ti anäng nesaa do ji h'yyb gó tanyy bä, dooh tan'oo bä dawëë ji nu gadäk P'op Hagä Do mahãnh.

¹⁸ Ër hapäh, dooh P'op Hagä Do taah ramoo hebo bä nesaa doo, Jesus mo n'aa jesuu do hyb n'aa sa hã. Dooh Nesaa do Yb haja bä tarejã bä sa hã. ¹⁹ P'op Hagä Do karapee ëër, ër hapäh. Nesaa Do Yb mejũũ sahõnh hë badäk hahỹỹ hã habong do hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ër hapäh. ²⁰ Ër hapäh na-ãäj hë P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng, ji tah'yy ganã däk, P'op Hagä Do heh'äät do ji bahapäh hyb n'aa. Séd ër h'yyb hedoo P'op Hagä Do heh'äät do hã. Séd ër h'yyb hedoo ta T'aah Jesus Kristo hã. Ti ti P'op Hagä Do heh'äät doo. Ti né hë tanoo ji hã ta wë ji h'yyb tym edëb had'yyt doo.

²¹ Ti hyb n'aa tah haa, bë h'yy kae manä

ta wób rah'yy kaha'eeh do hã. Jããm hë kã.

2 Jowāw

Ta jawén Jowāw ma erih do hahỹh

¹ Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ ramaneënh doo, ỹ edëng sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bã habong do P'op Hagä Do asëew hõm doo. Baad bë ỹ kamahãn. Ỹ had'yyt nado bë kamahãn doo. Sahõnh hë baad hadoo do ky n'aa hapäh do bë rakamahãn na-ãäj hë. ² Baad hadoo do ky n'aa ãã h'yyb tym gó tabawät. ãã h'yyb gó tabawäd had'yyt hë. Ti hyb n'aa bë ãã kamahãn. ³ Hahỹh da bë ỹ ky n'aa edëng: Ỹ karën paawä P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo ër Yb T'aah ër hã raky en'yyim, ër rat'yyd mehĩn, h'yyb nãm do ranoo ër hã. Tii d' né hë tabad'oo da ër hã, baad hadoo do ky n'aa ër bahapäh, ër ky daheeh do hyb n'aa, ër da hadoo do ër kamahãn do hyb n'aa.

⁴ Tak'ëp ỹ tsebee wät baad bë wób rababok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëek doo da rababok, P'op Hagä Do ër Yb mejũũ doo da rababok, ỹ ky n'aa napäh.

⁵ Hỹh kã wakãn haa Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ỹ etsëe bë hã ër kamahãn had'yyt hyb n'aa ër da hadoo doo. Dooh papuuj ky n'aa jawyk do tado bã tii. Ta paa né hë tii, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du doo noo gó bë ky n'aa napäh do né hë. ⁶ Hahỹ kamahãn do heh'äät: P'op Hagä Do mejũũ doo da ji bawät. Ji tamejũũ kamahãn gó ji bawät, pooj jé bë maa napäh doo da né hë.

⁷ Hajõk ma matëg ji wad'ii do raketyn hõm badäk hahỹ haw'ääts hë. Sa hã dooh Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah, ewäd hyy bã babä aj'yy gó. Kristo hã h'yy kawareem do yb, ji wadii do yb né hë ti tii d' ma metëek doo. ⁸ Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä bë rawanadii hyb n'aa rametëek do hã. Rametëek do bë ky dahé bã bë hasõg hõm da P'op Hagä Do wë bë moo bok do paa sãm. Bë hyb n'aa matakä bë moo bok do sãm bë gadoo hyb n'aa sahõnh hë. ⁹ Kristo ma metëek do herét doo, ta see däg metëek

doo, dooh ta ti hadoo do h'yyb tym gó P'op Hagä Do awäd bã. Kristo metëek do baad ta h'yyb gó tenãm doo, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do awät, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do T'aah bawät na-ãäj hë. ¹⁰ Bë wë ma matëg see kaja bã, Kristo metëek do tama net'ëeg bã, bë gado manä bë tób bã. Bë edëe manä ji wakãan Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da. ¹¹ Ta ti hedëng pé ji wakãan Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da, ta h'yyb hata hado däk tii, nesaa do tametëek do hã.

¹² Ti anäng nä hajõng nä bë ỹ maher'oot do pan'aa. Ti hadoo né hë, dooh ỹ karën bã ỹ erih doo gó bë ỹ maher'ood bã. Ỹ karën bë ỹ bahehëen ỹ ber'oot hyb n'aa bë sii, tak'ëp ër tsebé hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do asëew hõm do babä habong doo, bë wakãan hedoo do bë m' rahyb n'aa esee. Jãam hë kã.

3 Jowāw

Gajo hã Jowāw ma erih do hahỹh

¹ Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ ramaneënh doo, ỹ edëng òm Gajo. Baad òm ỹ kamahãn.

² Ỹ karën paawä baad a h'yyb P'op Hagä Do wë, najis ỹỹ. Ỹ karën paawä dooh manahëë nyy bä. ³ Tak'ëp ỹ tsebee wäd kãn ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa a ky n'aa ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do wób raher'oot doo. Baad had'yyt mä mabawät baad hadoo do ky n'aa metëëh doo da, sa nooh. Dooh m' mah'yy gajëë hõm bä ta hã, sa nooh. ⁴ Tak'ëp né hë ỹ tsebë, baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da tah haa hedoo do rababok ỹ ky n'aa napäh bä. Dooh hahỹ hadoo pé tak'ëp ỹ tsebë péh.

⁵ Najis ỹỹ, baad had'yyt hë mamasaa wät ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do baheh'ëën doo, ma metëëk doo, mahep'ëëh do nado né paawä. ⁶ Ta ti raheh'oot babä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da makamahãn wät sa hã. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do gen'aak doo da mamasaa ta ti ër wakãän ramahõm me ramahũüm péh. ⁷ Ta ti rabahõm jé pad'yyt hë Jesus Kristo ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa. Dooh ragado bä dajëër hadoo doo, sa waa hadoo do P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa hanaa. ⁸ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë ër gadoo ta ti hedoo do ër tób yt hã, taw'ãäts hë ër masa sa hã. Tii da ër adoo bä, ër masa baad hadoo do ky n'aa ramaher'ood hõm do hã.

⁹ Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bä habong do ỹ ma erii wät. Ti hadoo né hë, ta ti Dijoteréh, sa bahãnh karën do nu gadäk doo, dooh ỹ taky dahé bä. ¹⁰ Ti hyb n'aa, bë ỹ baheh'ëën bä ỹ naëënh da ỹ nabuuj gedoo hyb n'aa nesaa do tamoo wät do hyb n'aa, ää tanu mer'oot do hyb n'aa, ää taky n'aa rejää do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do tamoo wät doo. Dooh tagado bä ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do heh'ëën doo. Ta wób rakarën paawä ragadoo, tameduuk

raganadoo hyb n'aa. Jé gadoo do tah'eed h'ũüm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahãnh.

¹¹ Najis ỹỹ, taw'ãäts hë hanãm do mamoo wät. Mamoo wäd manä nesaa doo. Baad hadoo do moo wät doo, P'op Hagä Do kara-pee né hë tii. Nesaa do moo wät doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bä ta h'yyb gó. ¹² Taw'ãäts hë mamasaa Demeet. Jé pad'yyt hë raj'aa etsë ta hã, baad tabawät do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da tabawät. Baad ub tabawät ta ti tametëëh. Ää hã na-ääj né hë, baad ää hã tabawät. Mahapäh né hë, ää ehub né hë ää her'oot doo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë mamasaa.

¹³ Ti anäng nä hajõng nä òm ỹ maher'oot do pan'aa. Dooh ỹ karën bä ỹ erih doo gó òm ỹ maher'ood bä. ¹⁴ Ỹ karën paawä nyyw hë òm ỹ baheh'ëën. Tii bä ër ber'oot.

¹⁵ Ỹ karën h'yyb nyyw gó baad mabawät. Èr najiis babä habong do òm rahyb n'aa esee mäh. Sét ken'yyh mamaher'ood ỹ kedëng najis haa t'ĩ hënh habong do hã. Jääm hë kä.

Judas

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Judas ma erii wät do hahÿÿh

¹ Judas, Tsijaag hÿÿj, Jesus Kristo wë moo wät do see ÿ ti hÿÿh. Ý edëng bëeh, P'op Hagä Do naëej wät doo, P'op Hagä Do ër Yb kamahän doo, Jesus Kristo mo n'aa jesuu doo. ² Ý karën ji wë P'op Hagä Do ky enyym doo, ji tah'yyb n'yyym doo, ji takamahän do na-ääj hë baad bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë.

Ma matëg oow P'op Hagä Do waneh'ëeh do sa ky n'aa hahÿÿh

³⁻⁴ Najis haa, tak'ëp paa ÿ karën paawä bë ÿ ma erih ër P'op Hagä Do edëeb wät do ky n'aa hã. Tii bä kä, h'yy kamep'ëeh doo me ajyy P'op Hagä Do waneh'ëeh do bë mahang rababoo däg kän ÿ ky n'aa napäh bä kä, nayyw hë ÿ h'yy kahÿÿd däk ÿ erih do hã. Bë ÿ ma erih hÿÿ kä tak'ëp ÿ betsëe hyb n'aa bë hã, baad bë ban'yyh hyb n'aa panyyg hanäm do ër ky daheeh doo, ta karapee, tsyt hë ta wë kasëew bong do sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Bë an'oo manä ta wób rahÿÿd. Nanäng ajyy rah'ÿÿt ji wë P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa. Ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa, tahajaa, sa nooh, jé rakarën pé sii raba'ÿÿh. Ramakyys Jesus Kristo, sét hadoo do ër kariw n'aa, ër danäh, ër Wahë N'aa. P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih doo gó takerii däk nyy da nesaa do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo.

⁵ Bë hapëe däg né paawä nyy da tak-erih däk, ÿ karën bë hyb n'aa esee hahÿÿh: Esit häj n'aa bä naa ta karapee Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do manyyh jawén paa bä, tagawatsiig jëng sa mahang ky sëm do paah, ky nadah'eeh do paah. ⁶ Bë hyb n'aa es'ee na-ääj hë nyy da Tak'ëp Hyb N'aa

Jawyk Do bad'oo äãs wób sa hã. Ta ti äãs wób dooh paa rah'yy gadeja bä sa hã P'op Hagä Do anoo do hã rabag'ääs do hã, raty n'aa ges'yyk rababong do paa rawén beréd hõm tii. T'õp gadagyp doo gó baad raka-maw'yyd däg had'yyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä, ta tii bä ragada hyb n'aa sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã taky n'aa etyy doo. ⁷ Ti hadoo panang Sodoma, Gomoha häd enäh do babuuj hã, panang nedaa bä haj'eenh do hã na-ääj hë. Sa hã P'op Hagä Do rejää do hã takametä däk nyy da P'op Hagä Do bad'oo da tii d' habok do sa hã. Panang buuj rahob had'yyt hë tëeg hõõ nadëek doo gó. Tii d' rawén hoop, nanäng äãs rabad'oo doo da rabad'oo paah. Tak'ëp baad nadoo do panang buuj ramoo heb'ooh paa sa hã hanäng doo me. Ýÿj nadoo do sii hë rabahe'ÿÿh paah.

⁸ Ta ti hedoo nanäng ajyy P'op Hagä Do waneh'ëeh do bë mahang haboo däk do rabad'oo. Sa s'ëe gó rahapäh do jawén rababok. Sa hub rarejää tak'ëp baad nadoo doo me. Dooh ragado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hã tamejüü doo. Raky n'aa rejää kabaj'aa doo.* ⁹ Mikëw kä, äãs sa wahë n'aa né paawä, dooh taky n'aa rejää doo me Dijab† taky n'aa tapa bä, Mosees kamag n'aa p'ää Nesaa do Yb daheeh taky kedak noo gó.‡ Jääm hë hahÿÿ da Mikëw kyyh Nesaa Do Yb hã: “Öm da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do nabuuj gedoo.” ¹⁰ Mikëw bad'oo doo da nado nanäng ajyy bë mahang kamekuuj däk do rabad'oo. Tak'ëp baad nadoo doo me raky n'aa rejää rana-hapäh do hã. Har'ëeng h'yy ganenäh do hadoo tii. Jääm hë rahapäh rah'yy karën doo. Jääm hë ti jawén rababok. Rah'yy karën do jawén rababok doo, ti né ti sa hã rejää doo. ¹¹ Tak'ëp baad nado da sa hã! Kaïh bawäd wät doo da paa rababok. Dajëer hã tak'ëp rah'yyb padëek do hyb n'aa, Baräm, p'ooj ub hawät do baad nadoo

* **1:8** Kabej'aa doo, äãs P'op Hagä Do karapee. Kabej'aa do na-ääj hë äãs wób nesaa do moo bok do paah, Nesaa Do Yb karom. † **1:9** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananäng pé ti Dijab. ‡ **1:9** Hahÿÿ da Judah buuj panyyg see hã takerii däk ta ti ky n'aa: Mosees dajëp noo gó m' P'op Hagä Do mejüü mä äãs sa wahë n'aa Mikëw, Mosees kamag n'aa tadakä jëng hyb n'aa. Tadakä paawä m', Nesaa Do Yb ana ta wë. Nesaa Do Yb karën mä Mosees kamag n'aa paah. Esit buuj see Mosees naboh jat do paa hyb n'aa m' Mosees mä ta karom, näng mä Nesaa Do Yb kyyh. Tii d' né paawä Nesaa Do Yb karën paawä, dooh m' Mikëw an'oo bä ta hã Mosees kamag n'aa paah.

do moo wät do paa bad'oo doo da rabad'oo. Aj'yy, Korah makũũh, Mosees Arãw sa wë h'yy kawareem do paa hadoo ta ti rah'yy kawereem Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa wë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii. ¹² Séd hã bë bawëh bã, bë sii rabawëh bã, dooh ranu mebyy bã, tak'ëp baad nadoo do ramoo boo né paawä. Pä ji nahapäh do tame hanäng do marakate gah'ood jëng do tahaj'aa hadoo do hedoo ta ti ajyy bë mahang. § B'éé hagä n'aa jããm hë sa hã hë hyb n'aa newëë do hadoo tii. Naëng poo mahauk do tabës doo, ji tawadii do hadoo tii. Joom beaak noo gó neaak do hadoo tii. Joom tsawyy jëng doo, nedëb wät doo, ji tagoo hõm do hadoo tii. ¹³ Maadaka hewëëh do akajar me bah'ood mahũũm doo, ta puh ty gasus do akajar nabyy me rerét do hadoo nanäng ajyy. Ta puh ty gasus do hadoo nu meby n'aa näng do ramoo bok doo. Sagõõh daap ty gehũũm do hadoo ti ajyy. ** Tak'ëp gadagyp do P'op Hagä Do enyiw hõm sa pooj jé. T'ii hënh raboo had'yyt da.

¹⁴ Hahÿÿ da aj'yy Enók häd näng doo, setsi däg do Adãw bã naa ji etsén bã, tamarher'oot paa ta jawén hawät do hahÿ ajyy nesaa do sa ky n'aa: “Bë hegãã”, näng mäh, “ti awät da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, tak'ëp hajök do ta ääs tak'ëp baad hedoo do sa daheeh, ¹⁵ sahõnh hë taky n'aa etyy hyb n'aa. Nesaa doo hënh taky n'aa etyy da sahõnh hë, ta matym gó baad nadoo do moo bok doo, ta hã waneh'ëëh do hyb n'aa baad nadoo do moo bok doo. Nesaa doo hënh taky n'aa etyy da sahõnh hë, nesaa do moo heb'ooh do rabahadoo do hyb n'aa baad nadoo do P'op Hagä Do hã raheer'oot do hyb n'aa”, näng paa Enók. ¹⁶ Sahõnh hë hã raky n'aa hajëëw had'yyt hë. Raheer'ood had'yyt hë ti sa hã dooh baad tado bã ti ta wób ramoo bok doo. Nesaa do sa h'yyb karëh do jawén rababoo had'yyt hë. Sa hã hë rah'yy kasab'ee sa ky n'aa hã. J'ooj

madäk doo me ta wób hã raj'aa etsë ky ken'yyim doo me, sa daaj hë rakarën do ragadoo hyb n'aa.

Ji h'yy ganajëë hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹⁷ Najis haa, bë hyb n'aa es'ee Jesus Kristo ër Wahë N'aa mejũũ doo, 12 hedoo do bë ramaher'oot do paah. ¹⁸ Hahÿÿ d' paa sa kyyh bë hã: “Jesus matëëh do pooj jé, ti abok da nesaa do sa h'yyb karëh do jawén habok doo, bë raky n'aa wajehëët doo”, näk paa sa kyyh. ¹⁹ Séd bë h'yyb nahedo bong ran'oo bã ta tii. Bë ketyn h'ũũm ran'oo bã. Sa h'yyb säg karëh do jawén rababok. Dooh P'op Hagä Do Sahee awäd bã sa h'yyb gó.

²⁰ Bëëh, najis haa, taw'ääts hë baad had'yyt hë bë h'yyb padäg panyyg hanäm do hã Jesus mejũũ do ër hã rama met'ëëg wät doo, P'op Hagä Do hã hana doo. Ta tii hã bë h'yyb padäg, bë h'yy kahejój magyys hë hyb n'aa. Bë ky n'aa ets'ëë bë hã P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo da. ²¹ Taw'ääts hë bë an'oo P'op Hagä Do kamahän do bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë. Taw'ääts hë edëb had'yyt do bë gada, ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër hã tanoo doo.

²² Taw'ääts hë bë t'yyd mehĩĩn jé häd ky sëm doo. ²³ Nayyw hë bë maher'ood ta s'ee hënh sa h'yyb baboo däk doo, tëëg hõõ nadëëk do mahänh ta ti bë bed'ëëp hyb n'aa. Bë t'yyd mehĩĩn ta wób tak'ëp baad nadoo do moo bok doo. Sa hã bë t'yyd mehĩĩn bã, taw'ääts hë h'yyb eÿÿm doo gó baad bë hyb n'aa matakä, nesaa do ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahänh. Taw'ääts hë baad né hë bë kanä tak'ëp nesaa do ramoo bok do mahänh, ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahänh.††

²⁴⁻²⁵ Sét ub hadoo do P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa ër tedëëb wät do hajaa bë tamo n'aa jesuu nesaa do bë moo boo mahänh. Tahajaa ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó bë tamanaa, tsebee gó ta matym gó bë bab'ëëh hyb n'aa tak'ëp

§ **1:12** Marakate pä rejãã doo da, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób rarejãã, tahanäng pé tii. ** **1:13** P'ooj ub akajar me habong do raheg'ääs sagõõh rabahapäh hyb n'aa ny nemuun rabahõm. Dooh tahaja bã ramatakä bã sagõõh daap ty gehũũm do hã. Ti hadoo, dooh ji haja bã ji ky dahé bã nanäng ma matëg oow. Ta s'ee hënh ji rah'yyb mahũũm. Tii d' tahanäng pé tii. †† **1:23** Hahÿÿ d' Gereg kyy me takerii däk: “Taw'ääts hë sa saroor sii hë bë ty n'aa ges'yyk, nas'aa däk do hyb n'aa tii, nesaa do sa hub me ramoo bok do haj'aa.” Baad ji kan'yyh, sahõnh hë nesaa do ramoo bok do ji tah'yyb tatug mahänh, tahanäng pé tii.

baad hado däk do hyb n'aa bë h'yyb tym.
Taw'ããts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëe had'yyt hẽ.
Ti né hẽ had'yyt hẽ tak'ëp hyb n'aa jawyk
do sahõnh hẽ bag'ããs doo. Ti né hẽ had'yyt
hẽ kabaj'aa doo, hejooj had'yyt doo. Ti né
hẽ sahõnh hã mejõ had'yyt doo. Ýÿ. Tii d'
né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.

Apokarip

Ta jawén hawät do Jesus metä wät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Jesus Kristo metëeh do hahÿ kerih doo, ta hä P'op Hagä Do anoo doo, ta hä h'yy ka'eeh doo, ta karom hedoo do sa hä tametëeh hyb n'aa nayyw hë hawät do pan'aa. Jesus Kristo mejõ wät ääs ta mejüü do seeh, wë ÿÿ, ÿ ta karom Jowāw, er pooj jé hawät do ky n'aa er hä tapanäk hyb n'aa. ² Baad ÿ berii wät sahõnh hë hä ÿ tametëeh doo, ÿ hapäh doo. Hahÿ né hë P'op Hagä Do er tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus Kristo metëeh do na-ääj hë. ³ P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé hahÿ ta jawén hawät do ky n'aa ner'oot doo. Ky n'aa kedëng na-ääj hë jé hahÿ maa newëë doo, ky daheeh doo, edaa däk do hyb n'aa takajaa doo.

⁴⁻⁵ ÿ Jowāw, ÿ edëng Jesus hä h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä, Asija häd näng do häj n'aa bä habong doo. ÿ karën P'op Hagä Do awäd had'yyt doo, setsi hedoo do ta Sahee* tabag'ääs do tyng n'aa pa hab'ëeh do na-ääj hë, Jesus Kristo na-ääj hë raky en'yym bë hä, ÿ karën bë rah'yyb en'yym. Jesus Kristo né hë ti baad hadoo do her'oot doo. Tahajaa ji ky dahé bä ta her'oot doo. Ti né hë jããm hë pooj jé dejëp do mahang ganä wät doo.† Sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do sa wahë n'aa wahë n'aa né hë tii.

Tak'ëp ÿ j'aa etsë, ÿ weh'ëeh Jesus er hä kamahän doo, tadajëp do hyb n'aa nesaa do er moo bok do hejój mahänh er tabedëeb wät doo. ⁶ Tak'ëp ÿ j'aa etsë, ÿ wehë had'yyt hë Jesus, ta karapee tabag'ääs do ëer, er hä tanoo doo. P'op Hagä Do ta Yb wë moo bok doo, ta hä hyb n'aa jew'yyk do ëer, tan'oo bä. Taw'ääts hë takabajaa had'yyt hë. Taw'ääts hë sahõnh hë tabagää had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

* **1:4-5** P'op Hagä Do Sahee né hë tii. Setsi hedoo do P'op Hagä Do kyy kerih do hä takerii däg bä, baad had'op tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee baad had'op doo, tahanäng pé ti setsi ta Sahee. † **1:4-5** Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hënh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät do nadajëb wät doo. ‡ **1:8** Tii d' né hë Gereg kyy me: ÿ né hë Aw-Pah ÿ né hë Omekah. Gereg kyy me Aw-Pah m' pooj jé hawät do rerih do retsén bä. Tagadëeg ub hadoo do retsén do ti Omekah. Ti hyb n'aa jããm hë pooj jé hawät doo, tagadëeg ub hawät doo, tahanäng pé tii.

⁷ Bë hyb n'aa matakä da!

Ti awät da Kristo wë puh gabarëeh do mahang.

Sahõnh hë rabahapäh da.

Baa ej'oooh do sii hë rabahapäh da.

Tii bä, sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do a'oot da ta hyb n'aa.

ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

⁸ “ÿ né hë Aw-Pah, ÿ né hë Omekah. ÿ né hë jããm hë pooj jé hawät doo, ÿ né hë tagadëeg ub hawät doo”,‡ näng Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo. “ÿ né hë da hë hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hÿ jawén awäd had'yyt doo”, näng mäh.

Aj'yy hadoo do Jowāw bahapäh do ky n'aa hahÿÿh

⁹ ÿ Jowāw, bë hÿÿj hadoo doo, bë nemuun h'yyb jawyg gó ÿ gadoo er hä rarahejää doo. Bë nemuun Jesus bag'ääs do karapee hadoo do ÿÿh. Tsynt dëeg hä Pat-Mos häd näng doo hënh majë ÿÿ ÿ rataj'oo gëet, ÿ maher'ood hõm do hyb n'aa paa P'op Hagä Do er tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus metëeh do na-ääj hë. ¹⁰ Ta tii bä ÿ bawät bä, met'uuh hä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do er hyb n'aa esee noo gó, P'op Hagä Do Sahee ÿ tah'yyb mahüüm. Tii bä, ÿ jó däk hënh ÿ maa napäh tak'ëp hadoo do kyyh, torõm-bet ky hadoo do ¹¹ hahÿÿ da ky hadoo doo: “Ma kahé bäh kapõõs do hä merii da mahapäh doo. Tii bä mamejõ hä ÿ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang Asija häd näng do häj n'aa bä habong do sa wë. Mamejõ Epeso, Es-Mirina, Peh-Gamo, Tijatira, Sar-Des, Piradepija, Raw-Diseej häd enäh do panang hënh”, näng ta kyyh.

¹² Tii bä, jawén ÿ p'aa hënh ÿ begää wät ÿ bahapäh hyb n'aa jaa hä ÿ her'oot doo. Tii b' ÿ hapäh setsi ta bag tyng k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb. ¹³ Ta bag tyng mahang ÿ bahapäh aj'yy hadoo doo. Dawëët

ta saroor, ta tsyym hã tagadäk. K'ãäts tæg gabarëeh do ta h'yyb mawyd. ¹⁴ Nu hõng. Hawak ta sëen, kawad puw hawak do hadoo. Tak'ëp tabawak. Gabarëeh ta matym, tæeg hõõ hadoo. ¹⁵ K'ãäts tæg hahiin do hadëe jat do hadoo ta tsyym gabar'ëeng. Gawakaa do p'op hana do ky hadoo ta kyyh. ¹⁶ Ta moo hub me setsi sagõõh rapadëek. Ta noo gó naa sën-jeer séd demuun hãw padëek do ganyyh. Pappÿj wasyk tak'ëp tagabarëeh do hadoo ta mamets gabarëeh.

¹⁷ Aj'yy ÿ bahapäh bä, tũũ ÿ badëe jat tii bä ta tsyym pa dajëp do hajad hõm do hadoo. Tii bä ta moo hub tadasooh hã ÿÿ, ti taky hadoo: “Eÿÿm manäh. ÿ né hë jããm hë pooj jé hawät doo, ÿ né hë tagadëeg ub hawät doo. ¹⁸ ÿ né hë Hedëb Had'yyt Doo. ÿ dajëb né paawä, ÿ awäd had'yyt hë hÿÿ kä. ÿ né hë dejëp do rababong bä, Ades häd näng do tæg wë däk doo”, § näng ta kyyh. ¹⁹ “Ti hyb n'aa merii mahapäh doo”, näng ta kyyh hã ÿÿ. “Merii mahapëe däk doo, mahapäh doo, ta jawén hana do pan'aa na-ãäj hë”, näng ta kyyh. ²⁰ “Õm ÿ maher'oot hÿÿ kä nyy d' tahanäng pé ta ti setsi hedoo do sagõõh moh ÿÿ gó mahapëe wät doo, setsi ta bag tyng daheeh”, näng mäh. “Setsi hedoo do sagõõh, setsi ääs hã ÿ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong do hag'ääs doo. Setsi ta bag tyng, hã ÿ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong doo”, näng ta kyyh.

2

Ta hã h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hag'ääs do hã:

“Hahÿÿ setsi hedoo do sagõõh ta moo hub me padëek doo, setsi hedoo do ta bag tyng k'ãäts tæg gabarëeh do mahang hawät do kyyh: ² ÿ hapäh sahõnh hë

bë moo bok doo. Tak'ëp P'op Hagä Do wë bë moo bok ÿ hapäh. H'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop do ÿ hapäh. Dooh bë gado bä bë mahang nesaa do moo heb'ooh do ÿ hapäh. Bë metä wät, ÿ hapäh, nanäng ajyy daap men'yyh doo, 'Kristo mejũũ do äã', hanäk doo. Daap ti ramenyh bë hapëe däg kãn. ³ H'yyb jawyg gó bë gado had'yyt hë baad nadoo do hëp ÿ n'aa bë ahoop doo. ÿ hapäh, ti dooh bë h'yy gejë hõm bä. ⁴ Ti hadoo né hë, sét hë ti ÿ ganen'aak bë hã: Dooh ÿ bë kamahän wäd bä, pooj jé ÿ bë kamahän wät doo da. ⁵ Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë hyb n'aa newë ta ti tak'ëp bë es'õõs doo, ÿ bë kamanahän wät doo. Taw'ääts hë bë t'yyd kamehĩn. P'aa hënh bë moo boo baad hadoo do pooj jé bë moo bok do paah. Bë t'yyd kamanehĩn bä, ÿ da ana bë wë, ÿ ado hõm da bë bag tyng tabasooh doo bä naa. ⁶ Ti hadoo né hë, ti anäng na-ãäj hë hahÿÿ baad bë bad'oo doo: Tak'ëp bë ganen'aak Nikoraw ma metëek do ky s'ũüt doo.* ÿ na-ãäj hë tak'ëp ÿ ganen'aak tii.

⁷ “Bë sahõnh hë, bë maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ÿ anoo da joom ji hed'ëep do ag tabepóh hyb n'aa, P'op Hagä Do panang bä hahäng doo.”†

Ta hã h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

⁸ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hag'ääs do hã:

“Hahÿÿ da jããm hë pooj jé hawät doo, tagadëeg ub hawät doo, dajëp do paah, p'aa hënh ganä wät do kyyh: ⁹ ÿ hapäh bë hã rarahejãã doo. ÿ hapäh bë kas'uut. Bë kasuud né paawä, bë h'yyb gó ti anäng hajõng baad hadoo doo. ÿ hapäh Judah buuj wób bë raky n'aa rejãã doo, nesaa

§ 1:18 Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh tii: “ÿ né hë ti dejëp do hã mejũũ doo. ÿ né hë ti her'oot do nyy da ÿ bad'oo Ades häd näng doo bä, dejëp do rababong bä habong do sa hã.” * 2:6 Dooh ji hapëe wäd bä jaa ti Nikoraw. Jããm hë ji hapäh ta ky s'ũüt do ma met'ëek doo. Tahajaa mäh, sa nooh, ji awëe bä ta wób sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa. Tahajaa mä na-ãäj hë ji h'yy karën do sii ji bahe'ÿÿh. Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rakarën rakamekuunh. † 2:7 Genesis 2.9

do bë ky n'aa ranoo doo. Judah buuj sa noo né paawä, dooh karapé haa heh'äät rado bä tii. Nesaa Do Yb karom né tii. ¹⁰ Bë eÿÿm manä bë ahoop do pan'aa. Bë wób radewäts b'ëeh da Dijab[‡] an'oo bä da, bë tametyy hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm hyb n'aa paawä. Da hë had'yyt ub da ta äh, ji moo sahõnh hë ta äh bë da rano n'aa masoo doo. Taw'ääts hë bë h'yy gejë hõm manä hä ÿÿ, bë radejëeb bä na-ääj hë. Tii bä ÿ anoo da bë hä ji edëb heh'äät do ta säm.

¹¹ “Bë sahõnh hë, bë maa newë hä ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hä P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hä j'aa ketsë doo, dooh da tahob bä banesaa hënh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëenh doo.”[§]

Jesus hä h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do hä Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹² Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hä, hä ÿ h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do hag'ääs do hä:

“Hahÿÿ da sën-jeer séd demuun häw padëek do hanäng do kyyh: ¹³ ÿ hapäh, Nesaa Do Yb mejüü doo bä bë panang badäk.** ÿ hapäh ta ti hejooñh bë hä. Ti hadoo né hë, dooh hä ÿ bë h'yy gejë hõm bä. Dooh noo gó bë eréd wäd hä ÿ bë h'yy ka'eeh doo. Bë seeh, aj'yy Än-Tipas häd näng doo, baad had'yyt hë këh ÿ n'aa her'oot do paa bë panang bä, Nesaa Do Yb bawät bä radaj'ëep noo gó na-ääj hë dooh bë eréd wäd hä ÿ bë h'yy ka'eeh doo.

¹⁴ “Ti hadoo né hë, ti anäng ta mahang ÿ ganen'aak doo: Ti anäng bë mahang

Baräm, p'ooj ub hawäd wät do metëek doo da habok doo. Isaraéw buuj maji sa wahë n'aa Barak häd näng do hä Baräm metëeh paa nyy da tah'yyb tatuk Isaraéw buuj, nesaa do ramoo bok hyb n'aa. Tametëeh ta hä nyy d' tabad'oo kabarii tä n'aa Isaraéw buuj rabawëh hyb n'aa, nyy d' tabad'oo sa ÿÿm nadoo do sii raba'ÿÿh hyb n'aa, tak'ëp baad nado né paawä ta ti P'op Hagä Do matym gó. ¹⁵ Ti anäng na-ääj hë bë mahang Nikoraw häd näng do karapee ma met'ëek do ky s'üüt doo. ¹⁶ Taw'ääts hë bë t'yyd kamehÿÿn, bë eréd ta ti nesaa doo, bë gado manä ta ti hadoo do bë mahang. Bë t'yyd kamanehÿÿn bä, nayyw hë ÿ ana da bë wë. Sën-jeer noh ÿÿ gó naa ganyyh doo me ÿ gawats'iik da bë mahang nesaa do moo bok doo.††

¹⁷ “Bë sahõnh hë, bë maa newë hä ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hä P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hä j'aa ketsë do hä, ÿ anoo da Manah häd näng do kejën hõm doo.‡‡ Jé nesaa do hä j'aa ketsë do hä ÿ anoo da na-ääj hë pä hawak doo. Pä hä takerii däk da ta häd papuuj, jääm hë pä gadoo do hapäh doo.”^{§§}

Jesus hä h'yy ka'eeh do Tijatira panang bä habong do hä Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹⁸ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hä, hä ÿ h'yy ka'eeh do Tijatira panang bä habong do hag'ääs do hä:

“Hahÿÿ da P'op Hagä Do T'aah kyyh, ta matym gabarëeh do tëeg hõo hadoo, k'ääts tég hahiin do hadëe jat do tak'ëp tagabarëeh do hadoo tsyym näng do kyyh: ¹⁹ ÿ hapäh sahõnh hë bë moo bok

[‡] **2:10** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananäng pé ti Dijab. **§ 2:11** Jesus hä ji h'yy kanae bä, ji hub dajëb bä, ji h'yyb tym dajëp hadoo na-ääj hë ta jawén, tëeg hõo hënh ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Ji h'yyb tym dajëp doo, dooh tagawatsig bä. Ji ahob had'yyt hë da. Ti hyb n'aa “pawóp nuu me däg radejëp doo” ta ti kamaneëenh. **** 2:13** Ta tii bä Nesaa Do Yb mejüü tawén näng, Roma buuj sa wahë n'aa Sesa ramaneëenh do tak'ëp panang buuj rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Ta tii bä Jesus hä h'yy kana'eeh do tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk na-ääj hë sa kabarii wób, sa hä pé kabaj'aa doo. Sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk panang buuj redoo né paawä, Nesaa Do Yb ti rahyb n'aa jew'yyk doo. Tak'ëp rarejää paa tii bä Jesus hä h'yy ka'eeh doo. **†† 2:16** Ta kyyh tak'ëp hejooñh doo, ta ti sën-jeer. **‡‡ 2:17** Tabanawäng doo bä Isaraéw buuj rababok noo gó P'op Hagä Do an'oo had'yyt hë sa waa Manah ramaneëenh doo. Sa waa P'op Hagä Do anoo do ky n'aa gó Jesus beh'üüm hÿ pong jé ji awäd had'yyt hë hanoo do ji hä. **§§ 2:17** P'ooj ub ranoo pä hawak do jé rats'yyt do sa hä, ti hyb n'aa hÿ pong jé Jesus bag'ääs bä, ta jäm n'aa hënh ji tagadoo tahananäng pé ti tahyb n'aa péh.

doo. Ý hapäh nyy da ýÿh, ta wób na-ããj hẽ bẽ kamahãn. Ý hapäh nyy da hã ý bẽ h'yy ka'eeh. Ý hapäh bẽ da hadoo do bẽ masa. Ý hapäh na-ããj hẽ h'yy ganajëng doo me bẽ gadoo baad nadoo do bẽ ahoop doo. Pooj jé bẽ moo bok do bahãnh baad bẽ moo bok hÿÿ kã wẽ ýÿ, ý hapäh na-ããj hẽ.

²⁰ “Ti hadoo né hẽ, ti anäng hahÿ bẽ hã ý ganen'aak doo: Baad bẽ gadoo nanäng ýÿnh nesaa doo, Jesabéw p'ooj ub hawát do tak'ëp nesaa do moo wát do hadoo doo. Kẽh ý n'aa rod ta daaj hẽ takamaneëënh. Ta ma metëëk doo me ta s'ee hẽnh tah'yyb mahũũm karapé haa. Sa ýÿm, sa patug nadoo do sii rabahe'ýÿh tan'oo bã. Hã ý h'yy kana'eeh do sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa rawëh tan'oo bã na-ããj hẽ. ²¹ Ý gamedaa wát ta ti ýÿnh t'yyd kamehĩn hyb n'aa paawã. Ti hadoo né hẽ, dooh tat'yyd kamehĩn bã. Dooh takarën bã teréd hõm bã ta patug nadoo do sa sii tabahe'ýÿh doo. ²² Ti hyb n'aa nahëë näng da ý an'oo bã. Tak'ëp rabahoop ý an'oo bã da ajyy ta sii ha'ýÿh pé rat'yyd kamanehĩn bã ýÿnh sii rabahed'oo do hã. ²³ Ý dej'ëëp da ýÿnh hadoo do karapee, tii bã sahõnh hẽ hã ý h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do rahapäh da, ý né hẽ ti t'õp sahõnh hẽ sa h'yyb gó hanäng do hapäh doo, rahyb n'aa newëë do na-ããj hẽ hapäh doo. Rabad'oo do pénh ý anoo da ta sãm sahõnh hẽ sa hã.

²⁴ “Ý maher'oot hÿÿ kã bëëh, Tijatira panang bã habong do hã ý h'yy ka'eeh do wób, ýÿnh hadoo do ma metëëk do ky nas'ũũt doo, ‘Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo’^{***} ramaneëënh do ma kamanetëëk doo. Baad bẽ baboo däk do hyb n'aa, dooh ý mejũũ pé bẽ hã. ²⁵ Jáãm hẽ hahÿ ý karën bẽ hã: Taw'ããts hẽ baad bẽ baboo däk doo da bẽ aboo had'yyt hẽ ý matëëh bã kã.

²⁶ “Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ý matëëh bã kã ý karën do had'yyt moo

wát do hã, ý anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa,^{†††} sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do tabag'ããs hyb n'aa, ²⁷⁻²⁸ Ee hã ý tan'oo däk doo da ý hyb n'aa jawyk doo. Tak'ëp da j'aa kets'ëë do mejũũ da sa hã, dooh rat'yyd mehĩn da ky nadah'eeh doo. Rarejãã da sa hã manajuu ji ganebëëh doo da tatu me sapaar s'ëëb, rabag'ããs do heen n'aa. Nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ý matëëh bã kã ý karën do had'yyt hẽ moo wát do hã, ý anoo da na-ããj hẽ watom.^{‡‡‡}

²⁹ “Bẽ sahõnh hẽ, bẽ maa newë hã ý h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagã Do Sahee maher'oot doo” – näng mã Jesus.

3

Jesus hã h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bã habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹ Ti taky hadoo:

–Hahÿÿ da merii karom ýÿ hã, hã ý h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bã habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ da setsi hedoo do P'op Hagã Do Sahee hã mejũũ do kyyh, setsi hedoo do sagõõh hã mejũũ do kyyh: Ý hapäh sahõnh hẽ bẽ moo bok doo. Baad bẽ babok ta wób redoo né paawã, dajëp do hadoo bẽ h'yyb tym P'op Hagã Do hã, ý hapäh. ² Taw'ããts hẽ bẽ h'yy kadawuung baad bẽ h'yy kana'eeh do hã! Kanahën d'os hẽ madaag is nã baad hadoo do bẽ mahang, edaa däk ta ti na-ããj hẽ gawat-sik. Taw'ããts hẽ bẽ h'yy kahasããb, ta ti bẽ mahang mad'aak do takahejój däk hyb n'aa, tanahãnh hyb n'aa. Ý hapëë däg kãn hÿÿ kã, bẽ moo bok do dooh baad had'op do tado bã P'op Hagã Do ý h'yy kaha'eeh do matym gó. ³ Ti hyb n'aa, bẽ hyb n'aa es'ee bẽ gadoo do paah, baad hadoo do bẽ rama metëëk doo. Bẽ hyb n'aa es'ee bẽ maa napäh do paah. Bẽ ky dahé tii. Bẽ t'yyd kamehĩn! Bẽ h'yy kanadawuung

*** **2:24** Ti noo gó ti abong ma matëg oow Jesus ky n'aa heréd hõm doo. Rahapäh mãh, sa nooh, Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo. Ta ti ky n'aa rama metëëk jé sa hã ky s'ũũt doo. ††† **2:26** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bã: “Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ý karën do moo wát do tadajëp bã kã, ý anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa.” ‡‡‡ **2:27-28** Dooh baad ji hapëë bã nyy d' Jesus hanäng pé ý anoo da watom taher'ood bã. Apokarip 22.16 hã Jesus ta daaj hẽ takamaneëënh “watom tak'ëp gabarëëh doo”. Ti hyb n'aa, raj'aa etsë do hyb n'aa, ta bag tak'ëp gabarëëh do Jesus anoo da sa hã, tahanäng pé tahyb n'aa péh.

bä, ÿ ana da bë wë bë h'yy kanapeet bä, hets'ëek do ji ganada bä takajaa doo da. Dooch bë hapëë bä ny noo gó ÿ kajaa da bë wë.

⁴ “Ti hadoo né hë, pawóp its bë mahang, Sar-Des panang bä habong doo, dooh rahasuuts padäg bä sa saroor. Dooch nesaa do ramoo boo hajök bë wób rabahed'oo doo da, ÿ hanäng pé tii. Si ÿÿ rababok da tii. Hawak da sa saroor, baad rababoo däk do säm.* ⁵ Jé nesaa do hä j'aa ketsë do hä sa nemuun ÿ anoo da sa saroor hawak do rapadedëek hyb n'aa. Dooch da ÿ awug hõm bä sa häd edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa hä naa. Ee matym gó, ääs ta karom sa matym gó na-ääj hë hahÿÿ da ÿ her'oot sa ky n'aa hä, ‘Hahÿ karapé haa tak'ëp ÿ kamahän doo’, näng da këh ÿÿ.

⁶ “Bë sahõnh hë, bë maa newë hä ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hä P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hä h'yy ka'eeh do Piradepija panang bä habong do hä Jesus maher'oot do hahÿÿh

⁷ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hä, hä ÿ h'yy ka'eeh do Piradepija panang bä habong do hag'ääs do hä:

“Hahÿÿ da baad had'op doo, tsyt hë nesaa do mahänh hawät doo,† P'op Hagä Do heh'äät do kyyh. Hahÿÿ da sa wahë n'aa tak'ëp hyb n'aa jawyk do makü Dawi häd näng do panang noo tæg danäh‡ kyyh. Dooch hajaa pé noo gatsë pé ta ti noo gasëets hõm doo. Dooch hajaa pé noo gas'ëes pé ta ti noo gatsëë däk doo. Hahÿÿ da ta kyyh: ⁸ ÿ hapäh sahõnh hë bë moo bok doo. Bë hegää, ÿ noo gasëets däk bë pooj jé ta noo hadoo doo. Dooch hajaa pé ta ti ranoo gatsëë bä.§ Nahejooj its né paawä bëeh,** ÿ bë ky dahé had'yyt

hë, dooh ÿ bë eréd bä. ⁹ Nesaa Do Yb karom hä kä, Judah buuj wób noo kanesa doo, Judah buuj sa daaj hë rakamaneëëj né paawä karapé haa heh'äät nadoo do ÿ anoo da bë pooj jé rabehty b'ëeh tũũ bë raweh'ëeh hyb n'aa, bë ÿ kamahän né hë rabahapäh hyb n'aa. ¹⁰ H'yy ganajëng doo me had'yyt hë bë baboo däk do hyb n'aa bë ÿ mejũũ do paa hadoo, bë ÿ mo n'aa jesuu da tak'ëp hejooñh do mahänh, sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do sa wë kajaa do mahänh. Ta ti tawén kajaa da sa wë, ÿ metyy hyb n'aa sa hä.

¹¹ “Edaa däk ÿ kajaa doo. Taw'ääts hë baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hë, ranado hõm hyb n'aa bë hä ta säm bë hä ÿ ky däng doo. ¹² Jé nesaa do hä j'aa ketsë do hä ÿ anoo da P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do tób n'aa ta tu n'aa hadoo tabahadoo hyb n'aa.†† Dooch takado hõm bä. ÿ anoo da ta tii bä tabayyw had'yyt hë. Ta hä ÿ erih da P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do häd. Ta hä ÿ erih da na-ääj hë P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do panang, Jerusarënh papuuj hadoo do häd, hÿ pong jé P'op Hagä Do wë naa hahyng doo. Ta hä ÿ erih da na-ääj hë hät ÿ papuuj.

¹³ “Bë sahõnh hë, bë maa newë hä ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hä P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hä h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hä Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹⁴ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hä, hä ÿ h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hag'ääs do hä:

“Hahÿÿ da Amen‡‡ häd näng do kyyh. Hahÿÿ da baad hadoo do had'yyt hë her'oot do kyyh. Hahÿÿ da sahõnh hë tadu na do kyyh: ¹⁵ ÿ hapäh sahõnh hë bë

* **3:4** Hawak, baad had'op do ji bawät do ky n'aa, j'aa ketsë do ky n'aa na-ääj hë. † **3:7** P'op Hagä Do Judah buuj ramaneëënh, “Baad Had'op Doo, Tsytt Hë Nesaa Do Mahänh Hawät Doo”. ‡ **3:7** Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Jääm hë Jesus tii, panang Jerusarënh papuuj bä ji ajëë suun hanoo doo, Dawi panaa heh'äät do P'op Hagä Do ky däng do paa tabahadoo do hyb n'aa. § **3:8** Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Jesus an'oo däk sa hä ta tyw n'aa, baad P'op Hagä Do wë ramoo bok hyb n'aa. Dooch hajaa pé hewaat péh. ** **3:8** Dooch rahyb n'aa jewyng bä ta wób sa matym gó, tahanäng pé tii. Dooch rahajõõ bä na-ääj hë. †† **3:12** P'op Hagä Do matym gó had'yyt hë j'aa kets'ëë do rababok da, tahanäng pé ti tahyb n'aa péh. ‡‡ **3:14** “ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë”, tahanäng pé ti amen .

moo bok doo. Dooch ȳ bē ty n'aa gesyyg bā, dooh na-āāj hē tak'ēp ȳ bē kamahān bā. H'yy kanap'eed gó had'yyt hē bē babok wē ȳy. Jāām hē naēng hād ju do hadoo bēeh. Taw'āāts hē paawā naēng dagāp do hadoo bēeh. Tii d' tanado bā, taw'āāts hē paawā naēng aju do hadoo bēeh. ¹⁶ Ti nahado bēeh. Jāām hē naēng hād ju do hadoo bēeh! Ti hyb n'aa edaa dāk bē ȳ makyys da, naēng hād ju do ji ka-aaw nyyh doo da. **SS** ¹⁷ Hahȳy da bē kyyh, 'Āā ma enāh. Sahōnh hē ti anāng āā wē, āā karēn doo. Dooch hyb n'aa ta see āā karēn péh', nāk bē kyyh. Tii d' né paawā bē h'yyb, dooh bē h'yy kadawuung bā tak'ēp baad nado né bēeh, tak'ēp kasuud is do ji t'yyd mehūn do hadoo bēeh. Dooch bē h'yy kadawuung bā, bē ty temah do hadoo. Nu meby n'aa nāng bē babok doo, saroor tamah do ta si n'aa hē hawāt do hadoo bēeh! ¹⁸ Ti hyb n'aa bē ȳ maher'oot hahȳy da: Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē k'āāts tēg gabarēeh do tēeg hōō me ty nāw dāk doo, bē h'yyb tym gó bē ma enāh heh'āāt hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó. Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē hawak do bē saroor bē padedēek hyb n'aa, bē nu manebyng hyb n'aa ta si n'aa hē bē babok do hadoo do paa hyb n'aa. Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē ta biin ji matym gó ji hawuuk doo, bē bahapāh heh'āāt hyb n'aa.

¹⁹ “Ȳ nabuuj gedoo ȳ kamahān doo. Mahȳynh do hadoo doo me ȳ metēek ȳ kamahān doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē tak'ēp bē hyb n'aa tam'aah bē h'yy kawareem hyb n'aa P'op Hagā Do wē, bē erét hyb n'aa j'ooj madāk doo me bē h'yy ka'eeh doo. ²⁰ Bē hyb n'aa matakā da! Tób noo ^{***} bā ȳ bagēēt, ȳ naēēnh. Jé kēh ȳ maa newēē doo, tanoo gasēets bā, tii bā ȳ d' ajēē suun ta sii ȳ bawēh hyb n'aa.

²¹ “Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā ȳ anoo da pa ȳy, ȳ bag'āās do tyng n'aa jó tabasooch hyb n'aa da, ȳ j'aa ketsēē dāk

doo da, Ee bag'āās do tyng n'aa jó ȳ baso dāk doo da.

²² “Bē sahōnh hē, bē maa newē hā ȳ h'yy ka'eeh do jó pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo” — nāng mā Jesus kyyh.

4

Hy pong jé P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa Jowāw hapāh do ky n'aa hahȳh

¹ Ta ti jawén ȳ hegāā wāt, ti h̄y pong jé nooh, noo gasēets hōm do ȳ bahapāh. Tii bā, pooj jé ȳ maa napāh do kyyh, tak'ēp hadoo do torōm-bet ky hadoo doo, ky hadoo hā ȳy: “B'ēep. As'ēeg wawēē hē, tii bā h̄y jawén hawāt do ȳ metēeh da a hā.” ² Nayyw hē P'op Hagā Do Sahee ȳ tah'yyb mahūūm kán tii bā. Tii bā ta bagā tyng n'aa ȳ hapāh h̄y pong jé. Ȳ hapāh ta jó hasooch doo. ³ Tak'ēp tagabarēeh ta jó hasooch doo, pā gabarēeh do hapēeh do jaspēh hād nāng do hadoo, pā ty gahiin do gabarēeh do kor-narina hād nāng do hadoo na-āāj hē. Ta tyng w'oo hā ti akēē sarahōd, pā tak'ēp gabarēeh do emerad hād nāng do gabarēeh doo da. ⁴ Ta bagā tyng n'aa w'oo hā ti atoonh 24 bagā n'aa tyng n'aa wób. 24 sa wahē n'aa ti at'oonh ta jó. Hewak sa saroor. K'āāts tēg gabarēeh do s'ēeb sa soog. ⁵ Ta hoo gad'oo bā hasooch do ta bagā tyng n'aa hanaa awyb had'yyt hē, tak'ēp tadarung, et'oom. Ta tyng pooj jé ti abēeh setsi ta bag hahōng doo. Setsi P'op Hagā Do Sahee hedoo do tii.* ⁶ Ta tyng pooj jé ti majat akajar paras-ko s'ēeb hadoo, tak'ēp taty ganām pā tēg hawak do hadoo.

Ta hoo gad'oo bā, ta bagā tyng n'aa w'oo hā ji meheet pé kabaj'aa do ab'ēeh. Séd dó sa hā sa matym, sa mamets hā sa jó hā na-āāj hē ramatym enāh. ⁷ Awad reāw hād nāng do hadoo ta see mamets, booj yb hadoo ta see mamets, aj'yy hadoo ta see mamets, wawii kapuuh do hadoo ta see mamets. ⁸ Kēg enāh kabaj'aa doo. Ji ma poo oow see pé ken'yyh sa kēg. Matym enāh

SS 3:16 P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, naēng dagāp do hadoo. Tak'ēp P'op Hagā Do hā kamahān doo, naēng haju do hadoo. H'yy kanap'eed gó P'op Hagā Do wē hawāt doo, naēng jāām hē hād ju do hadoo. Tak'ēp da Jesus makyys ta ti hedoo doo. Rahapēē né paawā ta ky n'aa, dooh rahyb n'aa p'eed bā. ^{***} **3:20** Ji h'yyb tym ky n'aa tii. ^{*} **4:5** Sét ub P'op Hagā Do Sahee. Setsi tawén hapāh, numero setsi tak'ēp baad had'op tahanāng pé do hyb n'aa. Taw'āāts hē tēg eh do 1, tēg nad'ēed is do 4-5 ji ner'oot, ta ky n'aa ta tii bā hanāng do sii hē.

sa kĕg hã, ta jó ta matym wób, ta yt hã ta matym wób. Adĕb bã, atsĕm na-ããj hĕ P'op Hagã Do raj'aa etsĕ had'yyt hĕ. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Tak'ĕp baad had'op, tsyt hĕ nesaa do mahãnh hawät do
Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagã Do Sahõnh Hĕ Haj'ap Doo,
p'ooj ub hawät doo, da hĕ hawät doo, hÿ jawén hawäd had'yyt doo”, nãk sa kyyh.

⁹ Ta tii da tabagã tyng n'aa jó hasooh do hawäd had'yyt do kabaj'aa do raj'aa etsĕ bã, ta hã raweh'ĕĕh bã, ta hã ratsebĕ bã,
¹⁰ 24 hedoo do sa wahĕ n'aa rabehty bĕ had'yyt hĕ tabagã tyng n'aa jó hasooh do pooj jĕ, hedĕb had'yyt do raj'aa etsĕ hyb n'aa. Rabag'ããs do heen n'aa sa soog rada-toonh tabagã tyng n'aa jó hasooh do pooj jĕ. Tii bã hahÿÿ da raj'aa etsĕ P'op Hagã Doo:

¹¹ “Õm né ti sahõnh hĕ pahuuj wät doo. Makarĕn do hyb n'aa mapahuuj wät sahõnh hĕ.
Ti hyb n'aa rawén bok, ti hyb n'aa rawén ganyyh.
Ti hyb n'aa taw'ããts hĕ õm ji j'aa etsĕ, ji weh'ĕĕh Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagã Do ĕr h'yy kaha'ĕĕh doo.
Taw'ããts hĕ õm né hĕ ti sahõnh hĕ bagãã had'yyt doo”, nãk sa kyyh.

5

Kerih do kapõõs do ky n'aa, B'ĕé T'aah ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹ Tii bã, tabagã tyng n'aa jó hasooh do moo gó hub hĕnh ÿ bahapãh kerih do kapõõs doo, ta jó, ta gó na-ããj hĕ kerih doo. Setsi kets'aa dãk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa kapõõs do poo gad'oo hĕnh.*
² Tii bã, ããs seeh tak'ĕp kabaj'aa doo, ta kyyh tak'ĕp hadoo do me tabeaanh: “Jaa pé tak'ĕp hyb n'aa jawyk péh, hahÿ ky

* **5:1** Sét hĕ ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa p'ooj ub rabats'aa dãk hyb n'aa jewyk do rerih do hã, jããm hĕ ta danãh tabapyn hyb n'aa. Hahÿ Jowãw hapãh doo, setsi ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã tabets'aa padĕĕk P'op Hagã Do an'oo bã, jããm hĕ sahõnh hĕ sa bahãnh hyb n'aa jawyk do bapyn hyb n'aa. † **5:6** Taw'ããts hĕ ji ner'oot tĕg eh do 1, tĕg nad'ĕĕd is do 4, ta ky n'aa ta tii bã takerih do sii hĕ. Sahõnh hĕ tahapãh doo, tahanãng pé ti setsi hedoo do ta matym. Sahõnh hĕ tahajaa, sahõnh hã tabag'ããs, tahanãng pé ti setsi ta s'ããn.

n'aa jaw'yyk do heen n'aa kets'aa dãk do hado hõm péh, kerih do kapõõs do tabapyn hõm hyb n'aa?”, nãng ta kyyh. ³ Doohty ky gadoo péh. Hÿ pong jĕ, badãk hahÿÿ bã, t'õp dehtëp do rababong bã na-ããj hĕ, dooh tak'ĕp baad hadoo do kaw'yyt pé hajaa do kerih do kapõõs do tapyn bã taner'oot hyb n'aa ta hã kerih doo. ⁴ Tii bã tak'ĕp ÿ baoot kanaw'yyt do hyb n'aa tak'ĕp baad hadoo do kapõõs do hapyn péh, kerih do ner'oot péh. ⁵ Tii bã 24 hedoo do sa wahĕ n'aa see ky hadoo hã ÿÿ: “Aód manãh. Mahegãã, awad Reãw hadoo doo, Judah buuj sa seeh, Dawi panaa heh'ããt doo, ti né hĕ j'aa ketsĕ doo. Ti né hĕ hajaa kerih do kap'õõj dãk do tapyn hõm bã. Ti né hĕ hajaa setsi hedoo do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã kets'aa dãk do tado hõm bã”, nãng ta kyyh hã ÿÿ.

⁶ Tii bã, P'op Hagã Do bagã tyng n'aa mahang, ji meheet pé kabaj'aa do mahang, 24 hedoo do sa wahĕ n'aa hoo gad'oo bã ti agĕĕt ÿ hapãh B'ĕé T'aah. Wyt ta maab hĕ ta rog tyw n'aa paa radaj'ĕĕp noo gó. Setsi ta s'ããn, setsi na-ããj hĕ ta matym. Setsi hedoo do P'op Hagã Do Sahee tii,† badãk hahÿ haw'ããts hĕ kamejũũ doo. ⁷ Tii bã B'ĕé T'aah ana kãn ta tyng jó hasooh do wĕ kã, tii bã tado dãk kerih do kapõõs do ta tyng jó hasooh do moo gó hub hĕnh hadãk doo. ⁸ Tabado dãk bã, ji meheet pé kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahĕ n'aa na-ããj hĕ rabehty b'ĕĕh tũũ. Sét ken'yyh rapatsã kãn ji metĕn doo, buu benyym do hood k'ããts tĕg gabarĕĕh do s'ĕĕb na-ããj hĕ. Buu benyym do in-sijĕĕn hãd nãng do ta gó. P'op Hagã Do karapee, tsyt hĕ ta wĕ kasĕĕw bong do ta hã raky n'aa etsĕĕ do heen n'aa ta ti buu benyym doo. ⁹⁻¹⁰ Tii bã kã, papuuj ky n'aa kã rejãm kãn, B'ĕé T'aah hã rama ejãm doo. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Õm né ti radaj'ĕĕp do paah.
A majyyw me ta sãm mets'ĕĕ hõm P'op Hagã Do wĕ,
ajyy, ÿÿj sahõnh hĕ panaa uuh,

ajyy, ȳȳj sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh,
sahõnh hẽ hãj n'aa babuj uuh,
sahõnh hẽ né hẽ badäk hahȳȳ bã habong do
uuh.

A karapee mabag'ããs do rabahado padëek
man'oo bã,
P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do wë ramoo
bok,

ta hã rahyb n'aa jaw'yyk man'oo bã.

Badäk hahȳȳ bã rabag'ããs da man'oo bã.

Ti hyb n'aa, õm né ti tak'ëp hyb n'aa jawygy
däk doo,

kapõõs do hã kerih do magado däk hyb
n'aa,

ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã ketsaa
do mabado hõm hyb n'aa", näk sa
kyyh.

¹¹ Tii bã ȳ hegãã wät, ȳ maa napëë däk
tak'ëp hajõk do ããs sa kyyh. Tak'ëp né hẽ
rakanekan ããs. Dooh ji haja bã ji etsén
bã. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng, kabaj'aa
doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa na-ããj hẽ
ranu hawõõt. ¹² Tak'ëp hadoo do sa kyy me
ramejãm. Hahȳȳ da rejãm doo:

“B'ée T'aah radaj'ëep do paah,
taw'ãäts hẽ jããm ub tii, sét hẽ, sahõnh hẽ
bagãã had'yyt doo.

Taw'ãäts hẽ ti né hẽ sahõnh hẽ danäh!

Taw'ãäts hẽ tak'ëp tahaj'ap do ta h'yyb gó
tabawät!

Taw'ãäts hẽ tak'ëp tabahejoonh!

Taw'ãäts hẽ ji weh'ëeh, ji hyb n'aa jaw'yyk!

Taw'ãäts hẽ ta ti ji j'aa etsë!”, näk sa kyyh.

¹³ Tii bã ȳ maa napäh sahõnh hẽ ka-
pahuuj wät doo, hỹ pong jé habong doo,
badäk hahȳȳ bã habong doo, t'õp dejëp do
rababong bã, t'õp tamii yt hã habong do na-
ããj hẽ rejãm doo:

“Tabagã tyng n'aa jó hasooh do hã, B'ée
T'aah hã na-ããj hẽ,

ër j'aa etsë, ër weh'ëeh, ër hyb n'aa jawyyg
had'yyt hẽ!

Ti né hẽ tak'ëp rabahejooj had'yyt hẽ”, näk
sa kyyh.

¹⁴ Tii bã ji meheet pé kabaj'aa do raky
gadoo: “Ȳȳ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ”,
näk sa kyyh. Tii bã 24 wahë n'aa hedoo
do rabehyy b'ëeh tũũ P'op Hagä Doo, B'ée
T'aah hadoo do rahyb n'aa jaw'yyk hyb
n'aa.

6

*Kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk do heen
n'aa ky n'aa hahȳȳh*

¹ Ȳ hapäh jããm hẽ pooj jé kets'aa däk do
ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'ée T'aah
bado hõm doo. Tii bã ȳ maa napäh ji
meheet pé kabaj'aa do see kyyh. Tak'ëp
ta kyyh, darung do ky hadoo. “B'ëep
ana!”, näng. ² Ȳ hegãã kãn, tii bã kawaaro
hawak do ti ahäng pój ȳ jé, tanaëenh doo.
Karaba ta jó hasooh do atón ta moo gó.
Ta jó hasooh do hã takan'oo däk ta soog.*
Ti tabahõm kãn sahõnh hẽ ta majiĩ taj'aa
et'ëek hyb n'aa, sa hãj n'aa hã tamejũũ hyb
n'aa kã.

³ Kets'aa däk do see B'ée T'aah bado hõm
bã kã, ȳ maa napëë däk kabaj'aa do see
kyyh. “B'ëep ana!”, näng. ⁴ Tii bã anã kãn
kawaaro seeh. Hahiin tii. Ta jó hasooh do
hã takan'oo däk ta hejój, badäk hahȳȳ hã
habong do rakamaj'iĩ hyb n'aa, sa da hadoo
do radej'ëep hyb n'aa. Sën-jeer tég gaeh do
kan'oo däk kawaaro jó hasooh do hã.

⁵ Ketsaa do see hã kã B'ée T'aah bado hõm
bã kã, ȳ maa napëë däk kabaj'aa do see
kyyh. “B'ëep ana!”, näng. Ȳ hegãã kãn, tii
bã kawaaro hasus do ȳ hapëë däg kãn. Ji
nu metyy do nahëe ta jó hasooh do moo
gó. ⁶ Tii bã kã, ji meheet pé kabaj'aa do sa
mahang ky ganyyh ji kyyh hãd hadoo do
hahȳȳ da her'oot doo: “Sét adëb bã ramoo
bok do sãm, jããm hẽ da sét its kiw tiriig s'ëeb
ta sãm. Sét adëb bã ramoo bok do sãm, jããm
hẽ da tamawoob its kiw sewada hãd näng
do s'ëeb ta sãm.† Ti hadoo né hẽ, marejã
manã joom oriib, joom uwa.” Näng ta ti
kyyh.

⁷ Kets'aa däk do see B'ée T'aah bado
hõm bã kã, ȳ maa napëë däk kabaj'aa
do see kyyh. “B'ëep ana!”, näng. ⁸ Ȳ
hegãã kãn, tii bã kawaaro saw'aak do ȳ

* **6:2** Hyb n'aa jawygy do heen n'aa, j'aa ketsë do heen n'aa na-ããj hẽ ta ti soog. † **6:6** Tak'ëp da badäk hahȳȳ bã habong do rabas'aah da, tahanäng pé tii. Tak'ëp ta bahãnh taky n'aa gebah ji waa ti noo gó, rejoom do karejã däk do hyb n'aa.

hapëe kån. Ta jó hasooh do häd Dajëb. Ta jawén tabawät panang Ades häd nång doo, dejëp do rababong doo bä. Sa hä takan'oo däk rabahej'oonh hyb n'aa, sét hë sa see dajëb had'yyt hë ran'oo bä ji meheet pé ken'yyh badäk hahÿÿ bä habong do uuh. Kaneb'ooh doo me, sah mahÿÿj, nahëe mahÿÿj, har'ëeng ji hawëh doo me radej'ëep da.

⁹ Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, rama ejuu do tyng hÿ pong jé hahäng do yt hä ÿ hapäh P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot do hyb n'aa, Jesus Kristo ma met'ëeg wät do ranerét do hyb n'aa sa majÿ radej'ëeb bong do sa h'yyb tym. ¹⁰ Hahÿÿ da raky hadoo tak'ëp hadoo doo me sa kyyh: “Äã kariw n'aa sahõnh hë mabag'ääs doo, baad had'op doo, tsyt hë nesaa do mahãnh hawät doo, P'op Hagä Do heh'äät doo, ny noo gó da maky n'aa etyy häj n'aa haw'ääts hë habong do sa hä? Ny noo gó da ta säm mababaanh, äã radej'ëep do hyb n'aa? H'ëed pénh g'ee da?”, näk sa kyyh. ¹¹ Tii bä kä ran'oo däk sa hä saroor hawak doo, rapadedëek hyb n'aa. Tii bä takaher'ood däk sa hä, kanahën d'os hë ragada nä hyb n'aa, sahõnh hë sa hataa, sa wakãän hedoo do sa majÿ radej'ëep do pan'aa radejëp bä kä sa hä rabad'oo do paa hadoo.

¹² ÿ hapäh kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä. Tak'ëp k'ääts katajus wät. Tak'ëp papÿÿj ty gamaug däk, pään hasus do hadoo. Kamarab ty hahiin däk, majyyw ty gahiin doo da. ¹³ Sagõõh rakajäk tũ badäk hahÿÿ bä, wiigo häd nång do ag hapëeh do tũ kejak doo da bah'ood an'oo bä. ¹⁴ Wë badoo wäd kån, ma kahé bäh ji apõõs doo da. Sahõnh hë waëe, sahõnh hë tsyt dëeg na-ääj hë rakahÿÿd kån P'op Hagä Do an'oo bä. ¹⁵ Tii bä sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do häj n'aa sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk do sii hë, warahén sa wahë n'aa sii hë, ma nång do sii hë, ta wób mejũ do sii hë, sahõnh hë sa karom, sahõnh hë kariw n'aa temah do sii hë rakejën hõm pä gabeho doo gó sa wób, waëe bä, pä yb mahang sa wób. ¹⁶ Hahÿÿ da rabetsëe waëe hä, pä yb hä na-ääj hë: “Bë kajäg äã jó!

Äã bë ejën tabagã tyng n'aa jó hasooh do mahãnh! Äã bë jejën B'éé T'aah äã wë takawajãän do mahãnh. ¹⁷ Takaja däk do hyb n'aa ta säm baj tak'ëp äm n'aa nång doo, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh ranoo doo. Dooch hajaa pé ked'ëep péh”, näk da sa kyyh.

7

144 miw kasëew bok do sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Ta ti jawén ÿ hapëe däk ji meheet pé ääs. Papÿÿj hana hënh ta see bagëet, papÿÿj hahyng hënh ta seeh, ta karawaa me ta seeh, ta karawaa see me ta see bagëet. Ji meheet pé tabahëm do rameso padëek, hëej hä, akajar hä, b'aa hä rabanahëm hyb n'aa. ² Tii bä ÿ hapëe däk ääs seeh, papÿÿj hana hënh naa hasëek doo. Moo heen n'aa ta hä kerih do ji metsaa doo* P'op Hagä Do hedëb had'yyt do ma tatón ta moo gó. Tii bä ji meheet pé ääs hedoo doo, sa hä takan'oo däk do hëej hä akajar na-ääj hë rarejãä hyb n'aa, tamaher'oot tak'ëp hadoo doo me ta kyyh. Hahÿÿ da ta kyyh sa hä: ³ “Bë rejã manä nä hëej, akajar, joom. Pooj jé dó ää ets'aa däk da ta heen n'aa P'op Hagä Do èr h'yy kaha'eeh do karom sa maboor hä”, nång ta kyyh. ⁴ Tii b' ÿ maa napëe däk nyy hë tii, ta heen n'aa sa maboor hä kets'aa däk doo. 144 miw mäh, sahõnh hë 12 hedoo do Isaraéw† taah sa panaa mahang.

⁵ Judah panaa mahang 12 miw,

Rubën panaa mahang 12 miw,

Gad panaa mahang 12 miw,

⁶ Aseer panaa mahang 12 miw,

Napatawi panaa mahang 12 miw,

Manaséh panaa mahang 12 miw,

⁷ Simijãw panaa mahang 12 miw,

Rewi panaa mahang 12 miw,

Isakah panaa mahang 12 miw,

⁸ Seburün panaa mahang 12 miw,

Joséh panaa mahang 12 miw,

Bën-Jamih panaa mahang 12 miw na-ääj hë.

Tak'ëp hajök do Jowãw hapäh do ky n'aa hahÿÿh

⁹ Ta ti jawén ÿ hegãä wät, tii bä tak'ëp hajök do ÿ hapäh. Dooch ji haja bä ji etsén

* **7:2** P'ooj ub sa moo heen n'aa hä takerii däk sa häd heen n'aa. Ta me rabats'aa däk sa h'ëed hedoo doo. Ta me na-ääj hë rabats'aa däk kerih do hä taky n'aa jawyg däk hyb n'aa. † **7:4** Jakóh né ti Isaraéw .

bä tak'ëp rabahajõk do hyb n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj uuh, sahõnh hẽ panaa uuh, sahõnh hẽ né hẽ badäk hahÿÿ hã habong do uuh, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh tii. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé, B'éé T'aah pooj jé rabab'ëeh. Hawak sa saroor. Sa moo gó rapatsëe madyyk g'aad hadoo, ratsebé do heen n'aa. ¹⁰ Tak'ëp rageëenh hahÿÿ da:

“P'op Hagä Do er h'yy kaha'eeh do tabagä tyng n'aa jó hasooh doo, B'éé T'aah na-ãäj hẽ ti er hed'ëep doo!”, näk sa kyyh.

¹¹ Sahõnh hẽ ããs rabab'ëeh P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa w'oo hã, 24 hedoo do wahë n'aa w'oo hã, ji meheet pé kabaj'aa do w'oo hã. Tii bä rabehty b'ëeh tũũ, tũũ ramaboor ehyy b'ëeh, tii bä P'op Hagä Do hã raj'aa etsëe kãn. ¹² Hahÿÿ da sa kyyh:

“ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ!
 Õm, P'op Hagä Doo, ãã h'yy kaha'eeh doo,
 õm ãã j'aa etsëe had'yyt hẽ,
 õm ãã hyb n'aa jewyyg had'yyt hẽ.
 Tak'ëp mahajaa do a h'yyb gó tabawäd
 had'yyt hẽ.
 A wë ãã tsebee had'yyt hẽ sahõnh hẽ ãã hã
 mabanoo do hyb n'aa.
 Õm ãã wehëe had'yyt hẽ.
 Sahõnh hẽ bagãã had'yyt do õm.
 Tak'ëp mabahejooj had'yyt hẽ!
 ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ!”, näk sa kyyh.

¹³ Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa see ÿ teaanh: “Jaa ti saroor hewak doo gó hab'ëeh doo? N'yy hënh rahana?”, nãng.

¹⁴ Ti ÿ ky gadoo: “Doo ÿ hapëe bä. Õm ti hapäh, hyb n'aa jawyk doo”, nãng ÿ ta hã.

Ti hã ÿ taky hadoo: “Ti ti nanãng tak'ëp rabahoop noo gó hahob bong do paah. Sa saroor rahetsyyd bong, hewak sa saroor ran'oo bä B'éé T'aah majyyw hyb n'aa”, ‡ nãng. ¹⁵ “Ti hyb n'aa”, nãng, “P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé rabab'ëeh. Ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk do tób n'aa yt hã ta hã rahyb n'aa jew'yyk, ta wë ramoo bok adëb bä, atsëm na-ãäj hẽ. P'op Hagä

Doo, tabag'ããs do tyng n'aa jó hasooh do tabawät da sa mahang, sa hã tamo n'aa jesuu da. ¹⁶ Dooch rasa boo bä, dooh rahoo kaaj boo bä. Dooch papÿÿj bag tak'ëp baju do rahob boo bä, dooh na-ãäj hẽ tak'ëp batãng do rahob boo bä. ¹⁷ Tii d' tawén hadoo, B'éé T'aah, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa hoo gad'oo bä hageët do hag'ããs da sa hã, b'éé hagä n'aa ta masãäh baad tabahag'ããs doo da. Tamahũũm da ta tii, naëng ji hedëb had'yyt hẽ hanoo doo hënh. P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabëeh, ta tii bä dooh ji aód wäd bä do hyb n'aa”, nãng 24 hedoo do wahë n'aa see kyyh.

8

Setsi däg do hadoo do kets'aa däk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Setsi däg kets'aa däk do ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé bado hõm bä kã, badatih däk hÿ pong jé 30 minut tahyb n'aa péh.

² Tii bä setsi hedoo do ããs P'op Hagä Do matym gó hab'ëeh do ÿ hapëe kãn. Tii bä takan'oo däk sa hã setsi gamehÿÿh do nahëeh, torõm-bet häd nãng doo.

³ Tii bä kã, ããs see ana kãn, rama ejuu do tyng pa tabag'ëed däk. Buu benyym do ji ejuu do nahëe k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb ta moo gó tatón. Tii bä hajõng buu benyym do in-sijëen häd nãng do takan'oo däk ta hã, buu benyym do rama ejuu do tyng k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb jó tama ejuu hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee ta hã ky n'aa ets'ëe do daheeh P'op Hagä do hã takan'oo däk hyb n'aa. ⁴ Tii bä ããs moo gó naa in-sijëen tsyg as'ëeg kãn P'op Hagä Do wë. Atsyg as'ëeg kãn ta wë, ta karapee ky n'aa ets'ëe do sa kyyh sii hẽ. ⁵ Tii bä ããs bado däk buu benyym do nahëeh, rama ejuu do sëh me tah'aa däk, tii bä kã sahõnh hẽ hëej haw'ãäts hẽ wë tadawäts hyy kãn. Tii bä tetoow kãn, daruu däk, awyb kãn, k'ãäts katajus kãn.

Setsi gamehÿÿh do nahëe torõm-bet häd nãng do ky n'aa hahÿÿh

‡ **7:14** Jesus sa hyb n'aa dajëp do hyb n'aa kawug hõm sahõnh hẽ nesaa do sa h'yyb gó hanãng do paah. Tii d' né hẽ tahanãng pé tii.

⁶ Tii bā kā, setsi hedoo do āās gameh'ỹ̄h do nahēē pats'ēē do ramatakā dāk ragameh'ỹ̄h hyb n'aa.

⁷ Tii bā pooj jé hadoo do āās gamehã kån ta gameh'ỹ̄h do nahēēh. Tii bā kā, naēng tak'ēp dagāp do pā hado dāk doo, tēēg hōō majyyw mahang kamekuuj dāk do na-āāj hē kepyyj hyy kån hēēj hēnh. Tamawoob hē hadoo do see aooj jēē kån hēēj bód. Tamawoob hē hadoo do hāj n'aa bā hanāng do uuh aooj jēē kån b'aah. Sahōnh hē jawii aooj jēē kån.

⁸ Tii bā āās see gamehã kån ta gameh'ỹ̄h do nahēēh. Tii bā kā, waēē hadoo tak'ēp p'op nu dāk do kadaw'uuh do kadawäts tu akajar me. Akajar bód majyyw hado dāk. ⁹ Tamawoob hē ta me habong do uuh dejēp. Tamawoob hē akajar me habong do marakate uuh karejã bong.

¹⁰ Tii bā āās see gamehã kån ta gameh'ỹ̄h do nahēēh. Tii bā sagōōh tak'ēp haeh doo, ta bag tak'ēp hōō eh do hadoo, p'op naa tabadēē hyng. Tamii wób me, naēng k'āāts gó hana do wób me tabadēē kån. ¹¹ “Datsäng Doo”, sagōōh häd. Naēng uuh datsēē kån ta ti haj'aa. Hajōk badäk hah'ỹ̄ hā habong do radejēp ta ti naēng datsäng do an'oo bā.

¹² Tii bā, āās see gamehã kån ta gameh'ỹ̄h do nahēēh. Tii bā sét hē pap'ỹ̄j bäh, sét hē kamarab bäh karejã kån. Pawóp hē pap'ỹ̄j bäh, pawóp hē kamarab bäh mad'aak doo, dooh takarejã bā. Tamawoob nuu me ji etyn bā sagōōh, tamawoob hē hadoo do see karejã wät. Rababong do paa badagyb dāk. Sét adēb bā bód, sét hē atsēm bód dooh bag nāng péh. ¹³ Tii bā, ỹ̄ baheg'āās bā, ỹ̄ maa napäh wawii p'op wē hā kapuuh do kyyh. Hah'ỹ̄ da ta kyyh: “Tak'ēp baad nado da, tak'ēp baad nado da badäk hah'ỹ̄ bā habong do sa hā, tamawoob hē āās mad'aak do ragameh'ỹ̄h do nahēē ragamehã bā kā. Tak'ēp baad nado né da sa hā ta ti an'oo bā!”, nāng wawii kyyh.

9

¹ Tii bā ji moo séd me hadoo do āās

* **9:1** Āās see tahyb n'aa pé ti sagōōh. † **9:11** “Rejã doo,” tahanāng pé ta häd. ‡ **9:12** Tamawoob hē hadoo do rahoop do pan'aa see 8.13 hā wawii her'oot do paa né tii.

kā gamehã kån ta gameh'ỹ̄h do nahēēh. Tii bā kā, ỹ̄ hapäh sagōōh tūū, hēēj hā hadāng doo.* Ta hā takan'oo dāk tak'ēp t'ōp gadarong do tabanesaa hēnh noo tēg. ² T'ōp gadarong do banesaa do tanoo gas'ēēs bā, ganyyh tēēg tsyg tak'ēp hadoo doo, p'op hasēēk doo, tēēg hōō tsyg nāng do hadoo. Pap'ỹ̄j, wē na-āāj hē ta tsyg ty gatsēē dāk. ³ Ta tsyg mahang ragenyyh sabakar. Jé pad'yyt hē, hēēj haw'āāts hē sabakar baboo kån. Sa hā takan'oo dāk sēēj betuuk doo da rabetuuk hyb n'aa. ⁴ Kamejō dāk sa hā jawii, b'aah, joom na-āāj hē ranarejã hyb n'aa. Kamejō dāk sa hā jāām hē hēēj haw'āāts hē habong do P'op Hagä Do ma heen n'aa sa maboer nanāng do rabetuuk hyb n'aa. ⁵ Dooh takan'oo bā sa hā ta ti radej'ēēp hyb n'aa, jāām hē takan'oo dāk ji moo séd me kamarab noo gó rarahejã hyb n'aa hēēj haw'āāts hē habong doo. Datés do rahoop, sēēj ji tetuuk do ji ahoop doo da. ⁶ Ta ti bawät noo gó hēēj haw'āāts hē habong do ratyw n'aa esoos da radejēp hyb n'aa paawä, tak'ēp rabahoop do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh da rawyyd bā. Rakarēn da radejēb paawä, ti hadoo né hē, dooh rahaja bā radejēb bā.

⁷ Rakaneb'ooh noo gó ji enyyw hōm do kawaaro kaneb'ooh do pan'aa hadoo sabakar. Soog hadoo k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb sa nuu gó hatoonh doo. Ajyy ỹ̄j häd hadoo sa mamets. ⁸ Ỹ̄j sēēn hadoo sa sēēn. Awad reāw häd nāng do hadoo sa tēg. ⁹ Sa h'yyb gatsapoog n'aa, h'yy kasep'ook sapaar s'ēēb hadoo. Tak'ēp maa nesaa do sa kēg kyyh, hajōng do kawaaro, kawaaro ratakyyk do na-āāj hē kaneb'ooh doo hēnh waj'aah do ky hadoo. ¹⁰ Dōm enäh. Sēēj hadoo sa w'ooh. Sa w'oo hā hana doo me ta mah'ỹ̄j me hēēj haw'āāts hē habong do rabahoop ran'oo bā ji moo séd me kamarab noo gó. ¹¹ Āās nesaa do t'ōp gadarong doo gó tabanesaa hēnh naa hanyyh doo, sa wahē n'aa. Eberew kyy me ta häd Abadōn. Gereg kyy me ta häd Aporijōn.†

¹² Pooj jé tak'ēp nesaa do s'ēēh hadoo doo gó ỹ̄ hapäh do tabēēj hōm kån. Pawóp hē rahoop do pan'aa ti abong nã.‡

13 Ji ma poo oow see pé hadoo do ããs gamehã kãn tii bã ta gamehỹh do nahëeh. Tii bã, P'op Hagã Do pa hahãng do in-sijëen rama ejuu do tyng k'ããts tæg gabarëeh do s'ëeb, ta sasu me habëeh do poo gesôm doo bã naa ÿ maa napäh ky ganyyh doo. 14 Hahỹh da ta ti kyyh ji ma poo oow see pé hadoo do ããs hã: “Masood hõm ji meheet pé hedoo do ããs tamii maeh do Éw-Parat häd nãng doo bã kamaw'yyd däk doo”, nãng poo gesôm doo bã naa ganyyh do kyyh. 15 Tii bã tasood hõm ji meheet pé hadoo do ããs, tamawoob hë hadoo do uuh badäk hahỹh hã habong do radej'ëep hyb n'aa. Ta ti noo gó bë no n'aa dæg né hë, ta ti radej'ëep hyb n'aa ji meheet pé hedoo do ããs P'op Hagã Do enyyw däk. 16 ÿ maa napäh nyy hë sa warahén kawaaro jó hah'ũũm doo: 200 milhões.

17 Hahỹh da säh ÿ hadoo doo gó ÿ hapäh kawaaro, ta jó hah'ũũm doo: Ty gahiin, tæg hõõ ty hahiin do hadoo, jabaruut, saw'aak do na-ããj hë sa h'yy gatsapoog n'aa. Kawaaro sa nuuh, awad reãw nuu häd hadoo. Sa noo gó naa ganyyh tæg hõõ, tæg tsyg, saw'aak do na-ããj hë. 18 Tamawoob hë hadoo do uuh badäk hahỹh hã habong do dejëp, tæg hõõ, tæg tsyg, saw'aak do mahỹj. 19 Sa hejój banã kãn sa noo gó naa, sa dõm hã naa. Aw'yy hadoo sa dõm. Sa dõm poo gad'oo hã nu enäh. Tii me rarejãã badäk hahỹh hã habong doo.

20 Hëej haw'ããts hë habong do wób, nadejëp doo, sahõnh hë ta ti rabahapëe né paawã, dooh rat'yyd kamehĩn bã baad nadoo do ramoo bok do hã. Dooh reréd bã karap'aar h'yyb nesaa do rahyb n'aa jew'yyk doo. Dooh reréd bã sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk doo. K'ããts tæg gabarëeh do s'ëeb, k'ããts tæg hawak do s'ëeb, k'ããts tæg hahiin do s'ëeb, pä s'ëeb, b'aa s'ëeb ta ti sa kabariih. Dooh rahapëe bã, dooh ramaa napëe bã, dooh raboo bã. 21 Dooh badäk hahỹh bã habong do rat'yyd kamehĩn bã ta wób radej'ëep do hã, ramehëm do hã, sa ÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabeỹh do hã, ta wób sa ma rets'ëek do hã.

* 10:1 Badäk hahỹh bã naa Jowãw bahapäh tii.

10

Kerih do kapõõs do ky n'aa hahỹh

1 Tii bã ããs tak'ëp kabaj'aa do see ÿ bahapäh hỹ pong jé naa hahyng doo.* Wë puh mahang tabahyng. Sarahõd ta nu pong jé tabakëe. Papỹj gabarëeh do hadoo ta mamets. Tæg hõõ hadoo ta tsyym. 2 Kerih do kapõõs do paa kapyn hõm do ta moo gó. Ta tsyym hub akajar jó tabahãng. Hëej hã ta tsyym s'ỹ bahãng. 3 Tak'ëp ta kyyh, awad reãw häd nãng do hahih wät do hadoo, ãm n'aa nãng doo. Taky ganyyh bã, setsi hedoo do darung do raky gadoo. 4 ÿ berih bã paawã setsi hedoo do darung do sa kyyh, ÿ maa napäh kyyh hã ÿh, hỹ pong jé naa hahỹh da ky hadoo doo: “Merii manã setsi hedoo do darung do rahe'oot doo. Maher'ood manã da”, nãng hỹ pong jé naa ky ganyyh do kyyh hã ÿh.

5 Tii bã, ããs akajar jó, hëej hã na-ããj hë hageët do ÿ hapëe wät doo, p'op ta moo hub tagadahëe kãn wë hã. 6 Tii bã kã, hedëb had'yyt do häd gó, ky kaneh'ỹt doo me taky dãng. Wë, papỹj, kamarab, sagõõh, badäk hahỹh, sahõnh hë ta hã hanãng do sii hë, akajar ta me habong do sii hë pahuuj wät do häd gó né hë taky dãng. Hahỹh da ta kyyh: “Dooh da P'op Hagã Do gadaa wäd bã. 7 Ta gamehỹh do nahëe setsi hadoo do ããs kã gamehã bã kã, kaja dæg kãn da P'op Hagã Do h'yyb dãng do ji nahapäh nã doo. Ta ky n'aa rod sa hã tametëeh do paa hadoo doo da né da”, nãng ããs kyyh.

8 Tii bã kã, hỹ pong jé naa ky ganyyh do kyyh, pooj jé ÿ maa napäh doo, p'aa hënh taky hadoo hã ÿh. “Magado kerih do kapyn däk doo, ããs akajar jó, hëej hã tsyym hãng do moo gó naa”, nãng ta kyyh hã ÿh. 9 Tii bã ta wë ÿ bahõm, ÿ betsëe kerih do tabanoo hyb n'aa hã ÿh. Ti taky hadoo hã ÿh: “Mado dæg. Makarëeb jëeh. Egëeh da a noo gó, mabaa bëeh hadoo. A wog gó da matsing”, nãng ta kyyh. 10 Tii bã kerih do ÿ bado däk ta moo gó naa, ÿ awa jëng. Egëeh né hë noh ÿh gó, mabaa bëeh hadoo. ÿ karëeb jëng jawén paa bã, matsii kãn wok ÿh gó. 11 Tii bã rë tanyy ky hadoo hã ÿ hahỹh da: “Kamejõ däk a hã, p'aa hënh mamaher'oot

hyb n'aa ta jawén hana do ky n'aa P'op Hagä Do metëeh do hajök do hëej haw'ääts hë habong do sa ky n'aa hä, hajöng häj n'aa babuuj sa ky n'aa hä, hajök hedoo do badäk hahÿÿ bä sa kyyh her'oot do sa ky n'aa hä", näng hä ÿ her'oot doo.

11

Pawóp hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa rod sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bä takan'oo däk hä ÿÿ ji metyy n'aa nahëe ji tatu hadoo doo. Ti rë tanyy ky hadoo hä ÿÿ: "Ahöm, mety P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa ta madawëet doo, ta gagod, h'ëed pénh tanu däk. Mamety na-ääj hë P'op Hagä Do hä rama ejuu do tyng. Metsén ta tii bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, nyy hë. ² Mety manä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa wahoo. Ta ti takan'oo däk P'op Hagä Do karapee nadoo do sa hä. 42 ta kamarab n'aa rababep panang Jerusarënh. Ti hyb n'aa mety manäh.* ³ Ý mejüü da pawóp hadoo do këh ÿ n'aa herot doo. Këh ÿ n'aa ramaher'oot da ta wób sa hä ta ti 1,260 ta ä noo gó.† Saroor hebaan do hejooh do ji h'yy katón do heen n'aa rapadedëek da", näng ta kyyh. ⁴ Pawóp hadoo do ta ky n'aa rod, pawóp hadoo do joom oriib, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hë bag'ääs do pooj jé habëeh do tii.‡ Pawóp hadoo do ta bag tyng, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hë bag'ääs do pooj jé habëeh do ti na-ääj hë.§ ⁵ Sa majiï rakarën bä rarahejã bä paawä sa hä, tëeg hõ ganyyh sa noo gó naa sa majiï ragawats'iik hyb n'aa. Tii da radej'ëep sahõnh hë sa hä rarejãä karën do paawä. ⁶ P'op Hagä Do an'oo däk sa hä 42 kamarab noo gó naeng nadots wäd ran'oo bä, P'op Hagä Do ky n'aa raheer'ood nuuj jé. P'op Hagä Do an'oo däk majyyw hado däk ran'oo bä naeng. Tan'oo däk na-ääj hë sahõnh hë hedoo pé baad nadoo doo me badäk hahÿ

rarejãä. Rakarën do pénh tii d' rabad'oo P'op Hagä Do anoo sa hä.

⁷ Rabahajaa bä kä P'op Hagä Do ky n'aa ramaher'oot doo, 42 kamarab bahëej jëng bä kä, tabanas'aa, tak'ëp t'öp gadarong doo gó naa, tabanesaa hënh naa hanyyh do kamaj'iï da sa wë, taj'aa et'ëek da sa hä, tadej'ëep da. ⁸ Panang ky n'aa etsëeh do tyw n'aa bä abë hõm da sa kamag n'aa. Panang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do repëem däk do paa ti panang ky n'aa etsëeh doo. Sodomä, Esit na-ääj hë ramaneëenh ta ti panang häd wób.** ⁹ Sahõnh hë né hë badäk hahÿÿ bä habong doo, ajyy, ÿÿj, sahõnh hë panaa uuh, sahõnh hë sa kyyh her'oot do sa uuh, sahõnh hë häj n'aa babuuj uuh na-ääj hë, tamawoob hë ta äh, sét hë ta bód ta jó noo gó raheg'ääs da sa kamag n'aa paah. Dooh da ran'oo bä sa kamag n'aa radakä jëe bä. ¹⁰ Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do ratsebé da pawóp hadoo do dejëp do paa sa hyb n'aa. Tak'ëp ratsebé do hyb n'aa kä, sa matym n'aa ramejüü da sa da hadoo do wë. Tii d' rawén d'oo tak'ëp rabahoop do hyb n'aa paa pawóp hadoo do ta ky n'aa rod sa moo gó.

¹¹ Ti hado né paawä, tamawoob hë ta äh, sét ta bód ta jó jawén paa bä, ta pahuunh do ji edëb hanoo do P'op Hagä Do hä hana do edëeb bong sa kamag n'aa paah. Edëb bë kån. Tak'ëp rabeÿÿm bong sahõnh hë ta ti hapäh doo. ¹² Tii bä pawóp hadoo do ramaa napëe wät kyyh tak'ëp hadoo do hÿ pong jé naa. "Bë as'ëeg wawëe hë", näng ta ti kyyh sa hä. Tii bä wë puh mahang rabas'ëeg kån hÿ pong jé sa majiï matym gó.

¹³ Ti noo gó né hë tak'ëp k'ääts katajus wät. Tób panang bä hatoonh do ji moo sahõnh hë ken'yyh sét hë kag'ëed bëeh. ⁷ miw panang buuj dejëp k'ääts katajuus do haj'aa. Ta wób kä, kedëeb bong do raj'aa etsëe wäd kån tii bä P'op Hagä Do hÿ pong jé hawät doo.

¹⁴ Tabëej hõm kån pawóp däg kä tak'ëp nesaa do s'ëeh hadoo doo gó ÿ hapäh doo. Tamawoob hë hadoo doo kä ti awät nä.

* **11:2** Rawén bep da, raty n'aa ges'yyk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa wahoo. Rakarën rarejãä tii. Dooh rahyb n'aa jewyyg bä da, tahanäng pé tii. † **11:3** 1,260 ta äh hedoo doo, 42 kamarab né tii, tëg nad'ëed is do 2 hä takerii däk doo. ‡ **11:4** P'op Hagä Do ky n'aa rod Sakarija häd näng do hapäh do paa ti ta tii. § **11:4** Joom oriib, ta bag tyng pawóp hadoo doo, ta ky n'aa rod sa metëe n'aa tii. ** **11:8** Jerusarënh panang hä rapes'ääp tii.

Setsi däg do gamehÿÿh do nahëë ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ Tii bä setsi hedoo do ääs kä gamehã kãn ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä hajõng kyyh tak'ëp ky hedoo do ky ganã kãn hÿ pong jé. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh doo,
Kristo tah'yyb däng do na-ãäj hë tii kä hÿÿ
kä sahõnh hë badäk hahÿ bag'ääs doo.
Tabagã had'yyt da”, nãk sa kyyh.

¹⁶ Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa, sa bagã tyng n'aa jó hat'oonh do rabehty b'ëeh P'op Hagã Do matym gó. Tüü sa maboort me rabehty bëeh, P'op Hagã Do raj'aa etsëë kãn. ¹⁷ Hahÿÿ da sa kyyh:

“A wë äã tseb'ee, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagã Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo.

Õm né ti da hë hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hÿ jawén hawäd had'yyt doo.

A wë äã wén tseb'ee, tak'ëp hadoo do a hejój mametã däk do hyb n'aa,
sahõnh hë mabagã däg kãn do hyb n'aa.

¹⁸ Tak'ëp sahõnh hë häj n'aa babuuj rakawajãän paa a wë.

Kaja däg kãn hÿÿ kä makawajãän doo gó ta sãm mabaanh doo.

Kaja däk dejëp do paa nesaa doo hënh maky n'aa etyy doo.

Kaja däk na-ãäj hë ta sãm baad hadoo do manoo do a ky n'aa rod sa hã,

tsyt hë a wë kasëew bong doo, õm weh'ëeh do sa wë na-ãäj hë.

Tii d' mabad'oo ky n'aa nets'äs do sa hã, ky n'aa etsëëh do sa wë na-ãäj hë.

Õm rejãä da badäk hahÿ rejãä doo”, nãk sa kyyh.

¹⁹ Tii bä noo kasëets däg kãn P'op Hagã Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo. Ta hood P'op Hagã Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa

ji hapëë kãn tii bä ta gó hahäng doo. Tak'ëp tabawyp tii bä, tak'ëp tadarung, et'oom, naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk do kajäg kãn.

12

ÿÿnh, tabanas'aa daheeh Jowãw hapäh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa ganyyh wë hã. ÿÿnh ganyyh. Papÿÿj gabarëeh doo da ta saroor tagana doo. Kamarab jó tabagëët. 12 sagõõh ta nuu gó hasooh do hã.* ² Etaah ÿÿnh hadoo doo. Tak'ëp tabawaam ajãn mahÿÿj ganyyh do hyb n'aa.

³ Tii bä tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ganyyh wë hã. Tabanas'aa hahiin do tak'ëp haeh do ganyyh. Setsi ta nuuh. Setsi ta soog. Ji moo sahõnh hë ta s'ãän, dõm näng.† ⁴ Tamawoob hë hadoo do uuh sagõõh tadewäts hyng tüü hëej hã ta dõm me. ÿÿnh hedoo do ajãn benäng do pan'aa pooj jé tabanas'aa bag'ëed däk, ajãn benyy däk bä kä nayyw hë tabawëh hyb n'aa paawã. ⁵ Tii bä ta t'aah aj'yy enyy däg kãn. Doo tabanas'aa haja bä ÿÿnh hadoo do t'aah tawëë jëë bä, nayyw hë P'op Hagã Do masäg kãn do hyb n'aa ta wë, tabagã tyng n'aa wë kä. Sahõnh hë häj n'aa buuj ÿÿnh hadoo do t'aah bag'ääs da. Tagawats'iik da ta hã ky nadah'eeh doo.‡ ⁶ Tii bä ÿÿnh hadoo do kejën hõm tabanawäng hënh, ta pooj jé P'op Hagã Do benyyw däk doo hënh. Ta tii bä ÿÿnh rabahagãä kãn 1,260 ta ä noo gó.§

⁷ Tii bä rakaneb'ooch hÿ pong jé. Mikéw kä, ääs sa wahë n'aa, ääs ta sii habong do rakaneboh kãn tabanas'aa sa sii, ääs nes'aa padëek do tabanas'aa karapee sa sii. ⁸ Tabanas'aa rakamajë boo né paawã Mikéw sa wë, dooh tahaja bä Mikéw. Ti hyb n'aa dooh takan'oo wäd bä hÿ pong jé raboo boo bä, tabanas'aa hã, ta karapee sa hã. ⁹ Tabanas'aa yb paa radawäts hyng tüü. Ti né hë ti aw'yy hadoo do p'ooj ub

* **12:1** Isaraëw buuj P'op Hagã Do karën do moo bok do heen n'aa tahyb n'aa pé ta ti ÿÿnh. † **12:3** Nesaa Do Yb né hë ti tabanas'aa. ‡ **12:5** Gereg kyy me hahÿÿ da takerii däk: “Sapaar s'ëëb tabagã n'aa heen n'aa da.” Sa moo gó bagã n'aa ratón rabag'ääs do heen n'aa. Sapaar s'ëëb tabag'ääs do heen n'aa, tagamawats'iik do ta maji, ta hã ky nadah'eeh doo, tahanäng pé tii. Jesus ky n'aa né ti hahÿÿh. § **12:6** 42 kamarab tii. Tamawoob hë ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó tii.

hawät do Dijab ramaneëenh doo, Nesaa Do Yb. Ti né hē ti ta s'ee hēnh, dawëe P'op Hagä Do mahānh sahōnh hē badāk hahÿÿ hā habong do h'yyb mahūūm do paah. Badāk hahÿÿ hēnh radawäts hyng, āās nesaa do ta karapee hedoo do daheeh.

¹⁰ Tii bā ÿ maa napäh tak'ëp hÿ pong jé her'oot doo. Hahÿÿ da ta kyyh:

“Kaja däg kån hÿÿ kã P'op Hagä Do ji ted'ëep do Nesaa Do Yb hejój mahānh.

Kaja däg kån na-āāj hē ta hejój me sahōnh hē tabag'āās doo.

Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb n'aa jawyg däk hÿÿ kã sahōnh hē sa bahānh.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do dawäts hyng do hyb n'aa èr hÿÿj hedoo do ky n'aa tapa had'yyt hē do P'op Hagä Do matym gó.

¹¹ B'éé T'aah majyyw hyb n'aa, ta ky n'aa ramaher'oot do hyb n'aa, raky daheeh do hyb n'aa na-āāj hē ta ti raj'aa et'ëek ta ti sa majÿÿ, Nesaa Do Yb. Dooch ta bahānh rakamahān bā badāk hahÿÿ hā ji hawät doo.

Ti hyb n'aa, dooh reÿÿm bā dajëb hā.

¹² Ti hyb n'aa, bē tsebee hÿ pong jé. Sahōnh hē bē hÿ pong jé habong do bē tsebee!

Bëe kã, badāk hahÿÿ bā habong doo, akajar me habong do na-āāj hē, tak'ëp nesaa da bē hā bē wē Dijab bahyng do hyb n'aa.

Tak'ëp né hē takawajāān, tahapëe däk do hyb n'aa edaa däk radawäts gëet doo”, näng hÿ pong jé her'oot do kyyh.

¹³ Tabanas'aa bahapäh bā kã ti tūū, badāk hahÿÿ hēnh radawäts hyng doo, ta no n'aa masoo ÿÿnh t'aah henäng doo.

¹⁴ Dooch tabanas'aa haja bā, ÿÿnh hadoo do hā takan'oo däk do hyb n'aa wawii tak'ëp haeh do kæg, tabanawäng hēnh ta hā tabenyw däk doo hēnh takapuh hōm hyb n'aa, takejën hyb n'aa. Ta tii bā rabahag'āās ta hā tamawoob hē ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó. Dooch aw'yy hadoo do haja bā ta t'ÿÿ hēnh tahōm bā. ¹⁵ Tii bā aw'yy

hadoo do etsós wät naëng. Tamii hado däk. Takarën paawä wän n'aa hejooch do bahēm hyng ÿÿnh. ¹⁶ Dooch tahaja bā. ÿÿnh hadoo do k'āāts masaa kån. K'āāts karëeb jëng tamii tabanas'aa noo gó ganyy doo.

¹⁷ Ti hyb n'aa tak'ëp tabanas'aa kawaj'āān kån ÿÿnh wē, ti hyb n'aa ahōm kån ÿÿnh hadoo do panaa wób sa wē takamaj'ÿÿ hyb n'aa. P'op Hagä Do mejūū do ky dah'eeh do ti ta panaa wób,** Jesus ky n'aa nerét doo. ¹⁸ Tii bā akajar nabyy me tabanas'aa bag'ëed däk.

13

Tabanas'aa see akajar me naa hanyyh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bā ÿ hapäh tabanas'aa see akajar me naa hanyyh doo. Setsi ta nuuh. Ji moo sahōnh hē ta s'āān. Ta s'āān hā ti atoonh ta soog. Sét ken'yyh ta nuu hā takerii däk ta häd wób P'op Hagä Do tah'yyb rejāā doo.

² Awad rewopaad häd näng do häd hadoo ta ti tabanas'aa ÿ hapäh doo. Awad see péh, uus häd näng do hadoo ta tsyym, ta mooh. Awad reāw häd näng do noo hadoo ta nooh.

Tabanas'aa seeh, dōm näng doo,* pooj jé ÿ hapäh doo, an'oo däk ta hejój, tabag'āās doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hā. Tan'oo däk na-āāj hē ta hā tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk hyb n'aa. ³ Akajar me hanyyh do tabanas'aa nuu see hā ta rog noo eh do paa tyw n'aa. Dajëp ji edoo né paawä ta rog mahÿÿj, dooh tadajëb bā. Mah'uu däk ta rog. Ti hyb n'aa, sahōnh hē badāk hahÿÿ bā habong do rahyb n'aa meuunh, rawén ky sūūt tabanas'aa tame hanyyh doo.

⁴ Tii bā badāk hahÿÿ bā habong do rahyb n'aa jewyyg däg kån tabanas'aa dōm näng doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jawyg däk tan'oo däk do hyb n'aa. Tabanas'aa akajar me hanyyh do na-āāj hē rahyb n'aa jew'yyk. Hahÿÿ da sa kyyh: “Dooch hahÿÿ tabanas'aa akajar me naa hanyyh do hadoo péh. Dooch hajaa pé ta hā j'aa ketsë péh”, nāk sa kyyh.

⁵ Tii bā tabanas'aa akajar me hanyyh do hā takan'oo däk ta hā hē taj'aa etsë ta ky n'aa hā. Takan'oo däk ta hā ta her'oot doo me P'op Hagä Do tah'yyb rejāā doo.

** 12:17 Jesus hā h'yy ka'eeh do tii. * 13:2 Nesaa Do Yb tii.

Takan'oo däk ta hä 42 kamarab noo gó h'yyb jawyg gó tamejũũ hyb n'aa. ⁶ Tii bã ta her'ood kãn nesaa do P'op Hagä Do tah'yyb rejää doo. Taher'ood kãn P'op Hagä Do häd rejää doo. Taky n'aa rejää P'op Hagä Do karapee, P'op Hagä Do panang, hỹ pong jé habong do na-ããj hẽ. ⁷ Takan'oo däg kãn ta hä P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wẽ kasëew bong do wẽ takamajĩ hyb n'aa. Takan'oo däk sa hä taj'aa et'ëek hyb n'aa. Tii bã takan'oo däk ta hä, sahõnh hã tamejũũ hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã, ajyy, yỹj sahõnh hẽ sa panaa hã, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do hã, sahõnh hẽ hãj n'aa babuuj hã tamejõ kãn. ⁸ Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bã habong doo, sa häd kanerii däk do edëb had'yyt hẽ gadoo do heen n'aa hã raj'aa etsë da tabanas'aa. B'éé T'aah, badäk hahỹỹ bã tadu dahäng noo gó naa P'op Hagä Do h'yyb däng do tadajëp hyb n'aa, ta ti ti ji edëb had'yyt do heen n'aa danäh.†

⁹ Taw'ãäts hẽ sahõnh hẽ maa nap'ëeh do ramaa newëe hahỹỹh:

¹⁰ “Jé sa hä P'op Hagä Do h'yyb däng do sa majĩ rameso padëek hyb n'aa, sa majĩ moo gó rakameso däk né da. Jé sa hä P'op Hagä Do h'yyb däng do sën-jeer me radej'ëep hyb n'aa, sën-jeer me radejëp né da.”

Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wẽ kasëew bong do ragadoo ta tii. Taw'ãäts hẽ dooh rah'yy gejë bã Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã.

Tabanas'aa see k'ãäts gó naa hanyyh do ky n'aa hahỹỹh

¹¹ Tii bã tabanas'aa see k'ãäts gó naa hana doo kã y bahapëe kãn. Pawóp hẽ ta s'ãän. B'éé t'aah s'ãän hadoo ta s'ãän. Tabanas'aa dõm näng do hadoo ta kyyh.‡

¹² Tabanas'aa akajar me hanyyh do paa hejój gó, sahõnh hẽ ta ti hyb n'aa jawyk doo gó tabanas'aa k'ãäts gó hana do bawät. Tabanas'aa pooj jé hanyyh do ky gabuuj

gó tamoo wät sahõnh hẽ tamoo wät doo. K'ãäts gó hana do anoo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bã habong do rahyb n'aa jew'yyk tabanas'aa ta nuu see rog mah'uu däk do paah. ¹³ Tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa k'ãäts gó hanyyh do moo wät. Tëeg hõõ sii hẽ adëe hyng tũũ hỹ pong jé naa tan'oo bã badäk hahỹỹ bã habong do sa matym gó. ¹⁴ Meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa tame hanyyh do paa ky gabuuj gó tamoo wät do hyb n'aa, tawad'ii kãn badäk hahỹỹ hã habong doo. Tamejũũ sa hã, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa ratama hyb n'aa, ta tii hã raweh'ëeh hyb n'aa. Tabanas'aa rog näng do paa né paawä, sën-jeer haj'aa, edëp nã. ¹⁵ Tii bã tabanas'aa k'ãäts gó naa hanyyh do hã takan'oo däk, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa tabedëb geët hyb n'aa kã. Kabarii hedëb wät do hyb n'aa, er'ood kãn. Tamejũũ radej'ëep hyb n'aa sahõnh hẽ kabarii ta heen n'aa hã hyb n'aa najew'yyk doo. ¹⁶ Tamejũũ na-ããj hẽ, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bã habong do sa moo hub hã tanado bã sa maboor hã radadäk ta heen n'aa. Ky n'aa nets'äs do hã, ky n'aa etsëeh do hã, ma näng do hã, kas'uut do hã, kariw n'aa tamah do hã, sahõnh hẽ sa karom hã na-ããj hẽ radadäk da ta ti heen n'aa. ¹⁷ Ta ti heen n'aa nanäng doo, dooh da tahaja bã tets'ëe bã takarën doo, dooh na-ããj hẽ tahaja bã ta wẽ hanäng do tesëem bã. Tabanas'aa tame naa hanyyh do paa häd né ti ta heen n'aa. Ta häd numero n'aa tii. ¹⁸ Taw'ãäts hẽ tak'ëp ji h'yy ganäng hahỹỹ hã. Taw'ãäts hẽ jé h'yy ganäng do tahyb n'aa newëe nyy d' tahanäng pé tabanas'aa numero n'aa. 666 ta numero n'aa. Aj'yy häd né tii.

14

B'éé T'aah 144 miw ta wẽ kasëew bong do ta sii habong do ky n'aa hahỹỹh

¹ Tii bã y hegãã wät. Pój yỹ jé y bahapäh B'éé T'aah waëe Sijõn häd näng do jó hageët doo.* Ta sii rababok 144 miw ta karapee wób. Sa maboor hã takerii däk B'éé T'aah

† 13:8 Ta tii hã sa häd kerih doo, dooh raj'aa etsëe bã tabanas'aa. ‡ 13:11 Kaja hẽ tah'yyb mahũũm sahõnh hẽ sa wẽ ji edoo né paawä, tak'ëp ji tawadii Nesaa Do Yb bad'oo doo da, tahanäng pé tii. * 14:1 Waëe Sijõn häd näng do jó P'op Hagä Do tób n'aa basooh ti noo gó. Ta tii bã Jerusarënh panang basooh na-ããj hẽ.

häd, B'éé T'aah Yb häd daheeh. ² Tii bä ÿ maa napäh hÿ pong jé hana do maa ena doo, gawakaa p'op hana do maa ena do hadoo, darung do tak'ëp maa ena do ky hadoo. Etën do nahëe hajông tyd näng do retën do hadoo ÿ maa napäh doo. ³ P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng n'aa pooj jé, ji meheet pé kabaj'aa do pooj jé, 24 wahë n'aa sa pooj jé 144 miw hedoo do papuuj ky n'aa kã rejäm kãn. Dooh hajaa pé ta ti kejäm do ma kametëek péh. Jããm hë hajaa rama kamet'ëeg bã 144 miw hedoo doo, badäk hahÿÿ hã habong do mahang P'op Hagä Do wë kedëeb bong doo. ⁴ Ta ti hedoo doo, dooh noo gó rababok pé ÿÿj sa wë. Ti hyb n'aa baad had'yyt hë sa h'yyb P'op Hagä Do wë.† B'éé T'aah rahadaa had'yyt hë tahahöm hënh. Jesus dajëp doo me ta sãm, rakets'ëe höm badäk hahÿÿ bã habong do sa mahang naa, tsyt hë P'op Hagä Do wë, B'éé T'aah wë na-ãäj hë ramoo bok hyb n'aa, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëew höm do hadoo rabahadoo hyb n'aa. ⁵ Dooh noo gó ranoo kanesa bã. Baad had'yyt hë rababok.

Tamawoob hë hedoo do ãäs sa ky n'aa hahÿÿh

⁶ Tii bä ÿ hapäh ãäs seeh, p'op wë hã kapuuh doo. Jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã habong do hã tapanäk baad hadoo do nahänh do ky n'aa. Sahõnh hë häj n'aa buuj sa hã, sahõnh hë panaa sa hã, sahõnh hë sa kyyh her'oot do sa hã, sahõnh hë né hë badäk hahÿÿ hã habong do sa hã tapanäk. ⁷ Tak'ëp ta kyyh hahÿÿ da tapanäk bã: “Kaja däk sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë h'yyb eÿÿm P'op Hagä Do hã, taw'ãäts hë tak'ëp bë weh'ëeh, bë j'aa etsëe ta hã. Bë hyb n'aa jewyyg, wë, hëej haw'ãäts hë, akajar, naëng k'ãäts gó naa ganyyh do mo haj'aa näng doo”, näng ta kyyh.

⁸ Tii bä ãäs seeh, pooj jé hahöm do jawén tabana. Hahÿÿ da ta kyyh: “Gawatsig kãn,

gawatsig kãn panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do Babirõn häd näng doo! ÿÿnh hajõk do sii heÿÿh do hadoo Babirõn panang. Tan'oo däk naëng oow mahÿÿnh do sahõnh hë badäk hahÿÿ bã habong do sa hã, tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, P'op Hagä Do kawajãän tan'oo bã sa wë.”‡

⁹ Tii bä ãäs see ana kãn, ãäs pooj jé hah'üüm do sa jawén. Tak'ëp ta kyyh. Hahÿÿ da taky hadoo: “Jé tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jew'yyk doo, kabarii ti tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do na-ãäj hë, jé gadoo do tabanas'aa heen n'aa ta maboor hã, ta moo hã radadäk hyb n'aa, ¹⁰ ta ti hedoo do P'op Hagä Do rejãä da sa hã tak'ëp takawajãän doo gó. Tak'ëp sa hã tarejãä do rahoop da. Dooh da P'op Hagä Do t'yyd mehïin bã sa hã.§ Ta ti hedoo do rahoop da pä hadoo saw'aak do hahõng do tak'ëp mahÿÿnh doo. ãäs P'op Hagä Do wë kasëew bong do sa matym gó, B'éé T'aah matym gó na-ãäj hë rahoop da tii. ¹¹ Rahoop do tsyg as'ëeg had'yyt hë da. Dooh tahëej bã tii. Dooh da takan'oo bã rakameh'ãäk pé rahoop do hyb n'aa. Tabanas'aa, kabarii tabanas'aa heen n'aa na-ãäj hë hyb n'aa jew'yyk doo, ta häd heen n'aa gad'oo do rahob had'yyt né da”, näng ãäs kyyh.

¹² Ta ti hana nä do hyb n'aa, taw'ãäts hë h'yyb jawyk doo gó rababoo had'yyt hë P'op Hagä Do karapee tsyt hë ta wë kasëew bong doo, tamejüü do ky dah'eeh doo, Jesus hã h'yy ganajëng doo.

¹³ Tii bä ÿ maa napäh kyyh hÿ pong jé hana do hã ÿ ky hadoo doo. Hahÿÿ da ta kyyh: “Merii hahÿÿ da: Ky n'aa kedëng da hÿ jawén dejëp doo, h'yy ganajëng doo me Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo”, näng.

“Te hub né hë tii”, näng P'op Hagä Do Sahee. “Ta ti hedoo do rakameh'ãäk da hejooonh do rahoop do mahänh. Hÿ pong

† 14:4 P'op Hagä Do hã had'yyt hë rah'yyb padëek. Dooh ta wób rah'yy kaha'eeh do hã rah'yy kae bã. Dooh kabarii hã rah'yy kae bã, dooh P'op Hagä Do rawad'ii bã, tahanäng pé ti dooh ÿÿj sa wë rabok péh. ‡ 14:8 ÿÿnh hajõk do sii heÿÿh doo, sa sii naëng oow mahÿÿj ha'oom do ky n'aa gó tabeh'üüm. P'op Hagä Do mak'yyys doo, ta wób h'yyb tatuk do sa nemuun P'op Hagä Do ramakyyys hyb n'aa ky n'aa ti ta tii. § 14:10 Panyyg ky n'aa gó tabeh'üüm ta ti ky n'aa Gereg kyy me. Hahÿÿ da takerii wät: “Tak'ëp mahÿÿnh doo, ta hood gó tagedu däk do tan'oo bã reëek. Tak'ëp mahÿÿnh do tii. Dooh takamekuuj bã tanahejooonh hyb n'aa. P'op Hagä Do kawajãän tii.”

jé ragadoo né da baad hadoo do ramoo bok do sãm”, näng P'op Hagä Do Sahee.

Badäk hahÿÿ bä habong do ta hä h'yy kana'eeh do Jesus rejãã do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Tii bä ÿ hegãã wät, wë puh hawak do ÿ hapäh pój ÿÿ jé. Wë puh pong jó ti asooh aj'yy hadoo doo. K'ããts tæg gabarëeh do ta soog ta nuu gó hasooh doo. Ta moo gó tatón joom ji nu gekãã do nahëe tak'ëp hehãm doo. ¹⁵ Tii bä ããs see bana kãn. P'op Hagä Do tób n'aa, hÿ pong jé hasooh doo bä naa tabanyyh. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh taky hadoo wë puh pong jó hasooh do hä. Hahÿÿ da ta kyyh: “Mata dæg badäk hahÿÿ hä habong doo, raky n'aa kety hõm hyb n'aa, joom ta nahëe me ji gekãã doo da, ji bataa doo da. Kaja däk nesaa do hä raky n'aa kety hõm do hyb n'aa, joom ahõõ däk do ji ata hõm do kajaa doo da”, näng ããs kyyh wë puh pong jó hasooh do hä. ¹⁶ Tii bä kä, ta nahëe me wë puh pong jó hasooh do tanu gak'ãã hõm hadoo badäk hahÿÿ hä habong doo. Sahõnh hë tabata hõm.**

¹⁷ Tii bä P'op Hagä Do tób n'aa, hÿ pong jé hasooh doo bä naa tabanã kãn ããs seeh. Ti na-ããj hë tatón joom nahëe tak'ëp hehãm doo. Uwa ag ji gamakãã do nahëe tii. ¹⁸ Tii bä ããs seeh, tæg hõõ hagã n'aa, buu benyym do P'op Hagä Do hä rama ejuu do tyng bahäng bá naa tabana kãn. Tak'ëp ta kyyh ããs joom nahëe hehãm do hatón do hä tamaher'oot bä. Hahÿÿ da taky hadoo ta hä: “Mado dæg joom nahëeh, mata dæg badäk hahÿÿ bä joom uwa ta tyd hä padëek doo. Wah'ëe padæg kä ta ag.” ¹⁹ Tii bä ããs gak'ãã hõm kãn uwa ag badäk hahÿÿ bä hanäng doo. Tata hõm ta ag, tadewäts hõm kãn ji gatsi do hood gó. Takawajãã doo gó tak'ëp da P'op Hagä Do rejãã da badäk hahÿÿ bä ta hä h'yy kana'eeh do tahanäng pé tii. ²⁰ Tii bä sa tsyym me ragetsii kãn uwa ag, ji getsi do hood panang w'oo hä hasooh doo gó. Majyyw ganyyh tagetsi do hood gó naa. Maeë däk majyyw ganyyh doo. Kawaaro ewõd n'aa hä takajäk, p'op péj takajäk. Dawëë né hë takajäk, 300 kirõõm tahyb n'aa péh.††

** 14:16 Panyyg ky n'aa gó tabeh'üüm badäk hahÿÿ bä habong do taky n'aa etyy do ky n'aa. †† 14:20 Uwa ag nado ti rataa do ragetsi doo. Badäk hahÿÿ bä habong do P'op Hagä Do wë kamaj'ii do ããs radej'ëep do ky n'aa tii.

15

Setsi ããs setsi tagadëeg ub nesaa do man'aa do ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ÿ hapäh hÿ pong jé. Setsi ããs ÿ hapäh, tagadëeg ub setsi nesaa do man'aa doo. Tagadëeg ub tawén hadoo, ta ti tabës bä, gawatsig hõm do hyb n'aa P'op Hagä Do kawajãã doo. ² Tii bä akajar paras-ko s'ëeb hadoo, tæg hõõ hadoo doo me kamekuuj däk do ÿ hapäh. Ta ti akajar hadoo do jó ÿ hapäh sahõnh hë j'aa kets'ëe doo, tabanas'aa akajar see me naa hanyyh do paa hä, kabarii ta heen n'aa hä na-ããj hë j'aa kets'ëe doo, ta häd numero n'aa ganad'oo do paah. Sa moo gó rapatsëe retën do nahëeh, sa hä P'op Hagä Do an'oo däk doo. ³ Tii bä rejãm kãn Mosees, P'op Hagä Do karom paa ejãm wät do paah. Rejãm na-ããj hë B'éé T'aah h'yyb n'aa jaw'yyk do jãm n'aa. Hahÿÿ da sa kyyh rejãm doo:

“Tak'ëp meuj n'aa näng do sahõnh hë mamoo wät doo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh hë mamoo wät doo,
õm, sahõnh hë had'yyt bag'ããs doo.
⁴ Jããm hë õm ti baad had'op doo, tsyt hë nesaa do mahãnh hawät doo.
Sahõnh hë häj n'aa babuuj rabana da a wë, õm rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.
Tii d' rabad'oo da, baad had'op do mamoo wät do kametã dæg kãn do hyb n'aa.
Ti hyb n'aa kä, sahõnh hë a hyb n'aa da rah'yyb e'ÿÿm.
Tak'ëp da õm raweh'ëeh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Sahõnh hë õm da raj'aa etsë”, nãk sa kyyh rejãm doo gó.

⁵ Ta ti jawén ÿ hegãã wät, tii bä ÿ hapäh tanoo kasëets hõm P'op Hagä Do tób n'aa hÿ pong jé hanäng doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hood tób n'aa. ⁶ P'op Hagä Do tób n'aa gó naa rabanã kãn setsi ããs, setsi

baad nadoo do badäk hahÿÿ bä habong do rahoop do man'aa doo. Pään papuuj rino häd näng do s'ëëb hawak do gabarëëh do sa saroor. Sa h'yyb mawyd k'ääts tæg gabarëëh do s'ëëb. ⁷ Tii bä, ji meheet pé kabaj'aa do see an'oo däk sa hä setsi ta hood k'ääts tæg gabarëëh do s'ëëb. Ta hood gó tagedu däk P'op Hagä Do hawäd had'yyt do kawajään do metëë n'aa, badäk hahÿÿ bä habong do sa jó rahah'ook hadoo hyb n'aa. ⁸ Tii bä kä, ta tsyg P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh doo gó hana doo, ta hejój gó naa hana doo, jé pad'yyt dæg P'op Hagä Do tób n'aa gó. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tób n'aa gó hajëë suun péh, ta ti setsi baad nadoo do badäk hahÿÿ bä habong do rahoop do man'aa do kajaa bä kä.

16

Setsi ta hood P'op Hagä Do kawajään do metëë n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bä, ÿ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo do P'op Hagä Do tób n'aa bä naa hana doo. Hahÿÿ da taky hadoo setsi hedoo do ääs sa hä: “Bë ahöm, bë ahoog hyy badäk hahÿÿ hënh setsi hedoo do ta hood gó hanäng doo, P'op Hagä Do kawajään do metëë n'aa”, näng ta kyyh. ² Tii bä pooj jé hadoo do ääs ahoog kån ta hood gó hanäng do hëej jó. Tii bä, sahõnh hë tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa heen n'aa sa maboore hä, sa moo hä gado däk do hä, sahõnh hë kabarii ta heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do hä na-ääj hë genyyh sa rog manahuuh doo, nesaa doo, datés doo.

³ Tii bä ääs see akajar me tahoog kån ta hood gó hanäng doo. Majyyw hado däk sahõnh hë näeng, kamag majyyw hadoo. Sahõnh hë akajar me habong do hedëp do paa dejëb kån.

⁴ Ääs see ahoog kån ta hood gó hanäng do sahõnh hë tamii me, näeng k'ääts gó ganyyh doo me na-ääj hë. Majyyw hado däk sahõnh hë näeng. ⁵ Tii bä ÿ maa napäh ääs näeng hagä n'aa, hahÿÿ da P'op Hagä Do hä her'oot doo:

“Baad had'op òm.

P'op Hagä Doo, tsyt hë nesaa do mahãnh hawät doo,

da hë hawät doo, p'ooj ub hawät doo.

Baad hadoo do ti mamoo wät doo, ta tii da sa hä maky n'aa etyy do hä,

⁶ Baad ub né ti sa hä mamoo wät doo, a karapee tsyt hë a wë kasëew bong doo, a ky n'aa rod na-ääj hë radej'ëep do hyb n'aa paah.

Sa majyyw gatsëk ran'oo bä radej'ëep noo gó.

Ti hyb n'aa man'oo däk majyyw né hë rabeëek hyb n'aa.

Sa h'yyb haj'aa hë tii”, näng ääs näeng hagä n'aa kyyh.

⁷ Tii bä ÿ maa napäh kyyh P'op Hagä Do rama ejuu do tyng n'aa hä naa ääs her'oot do ky gadoo doo. Hahÿÿ da ti kyyh P'op Hagä Do hä:

“ÿÿ, te hub né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo.

Baad had'op, heh'äät, sahõnh hë sa hä maky n'aa etyy doo”, näng ti kyyh.

⁸ Tii bä ääs see papÿÿj hä kä tahoog kån ta hood gó hanäng doo. Tii bä kä, papÿÿj hä takan'oo däk badäk hahÿÿ bä habong do tarejää hyb n'aa tak'ëp baju doo me.

⁹ Tii bä byyh hetä padëek tak'ëp baju do haj'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, sahõnh hë rahoop do mo haj'aa näng do raky n'aa was'ee kån. Tak'ëp rahob né paawä, dooh rat'yyd kamehÿÿn bä, dooh reréd bä nesaa doo. Dooh rakarën bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jewyyg bä.

¹⁰ Tii bä ääs see ahoog kån ta hood gó hanäng do tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa bagä tyng n'aa jó. Tak'ëp tabadagyb däk jé pad'yyt hë tabanas'aa bag'ääs doo bä. Badäk hahÿÿ bä habong do nag'aad kegës, tak'ëp datés do rahoop do hyb n'aa.

¹¹ P'op Hagä Do hÿ pong jé bag'ääs do raky n'aa was'ee kån tak'ëp datés do hyb n'aa, sa rog hyb n'aa na-ääj hë. Rahob né paawä, dooh rat'yyd kamehÿÿn bä baad nadoo do ramoo bok do hä. Dooh reréd bä baad nadoo doo.

¹² Tii bä ji ma poo oow see pé ääs kä ahoog kån ta hood gó hanäng do tamii maeh do Éw-Parat häd näng doo me. Tamii Éw-Parat mawooj däk, sa wahë n'aa papÿÿj hana hënh naa

hena do sa warahén sii hē mawooj dāk doo me rabatsëg hōm hyb n'aa kaneb'oooh doo hēnh.

¹³ Tii bā ŷ hapäh tamawoob hē karap'aar h'yyb nesaa doo. Tabanas'aa dōm nāng do noo gó naa ta see ganyyh, tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa noo gó naa ta see ganyyh, sa ky n'aa rod noo kanesa do noo gó naa ta see ganyyh.* Maj'ee hedoo karap'aar h'yyb nesaa doo. ¹⁴ Karap'aar h'yyb nesaa do né hē tii. Tak'ëp meuj n'aa nāng do heen n'aa ramoo bok. Jé pad'yyt hē badäk hahÿÿ bā häj n'aa wahë n'aa wë rabahōm, häj n'aa wahë n'aa sa warahén sii hē rabats'yyt hyb n'aa kaneb'oooh doo hēnh. P'op Hagä Do wë, ta karapee wë na-ãj hē rakaneboh paawä. P'op Hagä Do Sahōnh Hē Haj'ap Do h'yyb dāng do noo gó da ta ti kaneb'oooh do bawät.

¹⁵ Hahÿÿ da Jesus kyyh:

“Bë hyb n'aa matakä. ŷ ana da rah'yy kanapeet bā, hets'ëek do ji ganada bā takajaa doo da. Ky n'aa kedëng da jé hyb n'aa matakëe doo. Ta ti hadoo do hā dooh takado hōm bā ta saroor. Dooh da tanu mebyy bā, dooh ta si n'aa hē tawäd ŷ an'oo bā do hyb n'aa”, nāng Jesus.†

¹⁶ Tii bā tamawoob hē hadoo do karap'aar h'yyb nesaa do ran'oo bā hēej sa wahë n'aa rakataa hyb n'aa Eberew kyy me Ar-Magedōn ramaneëenh doo bā.

¹⁷ Tii bā setsi däg do ãäs kã ahoog hyy kãn ta hood gó hanāng do wë hā. Tii bā ŷ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo doo, maa eh do P'op Hagä Do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo bā naa, P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng n'aa bā naa. Hahÿÿ da ta kyyh: “Gawatsig hōm kãn sahōnh hē!”, nāng. ¹⁸ Tii bā kã, tak'ëp tabawyb kãn, tak'ëp tadarung, et'oom. Tak'ëp né hē k'ãäts katajus kãn, k'ãäts ganabëeh. Badäk hahÿÿ bā ajyy radu doo noo gó naa rababok doo, dooh

noo gó ta ti hedoo pé tak'ëp k'ãäts katajuus do bawät. Tak'ëp né hē badäk hahÿÿ hēej hā katajuus jé pad'yyt hē. ¹⁹ K'ãäts nanāng panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do yt hē hanāng do ganabëeh tak'ëp katajuus do haj'aa. Ganabëeh do haj'aa ketyn padäg kãn panang paa tan'oo bā. Tamawoob däg panang tahaj'aa ketyn bong doo. Sahōnh hē badäk hahÿÿ bā hanāng do sa panang bā hanāng do tób kag'ëed bëeh katajuus do haj'aa. Dooh P'op Hagä Do mabaan bā nesaa do panang ky n'aa etsëeh do Babirōn häd nāng do babuuj ramoo bok do paah. P'op Hagä Do mejüü rabeëek hyb n'aa ta hood gó hanāng do mahÿÿnh doo, tan'oo dāk tak'ëp rabahoop takawajãän doo gó sa hā tarejãä doo, tahanāng pé tii. ²⁰ Sahōnh hē tsyt dëeg akajar me hanāng doo, sahōnh hē waëe na-ãj hē bedo bong. ²¹ Naëng tak'ëp dagäp do pä hado dāk do kajäg hyy kãn badäk hahÿÿ bā habong do sa jó. 40 kiw bahānh pä hadoo kejäk doo. Tii bā P'op Hagä Do raky n'aa was'ee kãn tak'ëp rabahoop pä hadoo kajäk do an'oo bā do hyb n'aa.

17

ŷÿnh ky n'aa tabanas'aa ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹ Tii bā setsi hedoo do ãäs, ta hood sa moo gó patsëe do paa sa see ana kãn wë ŷÿ, tii b' taky hadoo hā ŷÿ: “B'ëep, ŷ metëeh da a hā nyy da P'op Hagä Do rejãä da ŷÿnh hajök do sii heÿÿh do yb, hajōng tamii takëen hā hasooh doo.* ² Sahōnh hē häj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ÿÿh hadoo ta ti ŷÿnh hadoo do sii. Badäk hahÿÿ hā habong do raboom kãn do hadoo uwa s'ëeb mahÿÿnh do hā, ŷÿnh hadoo do sa hā taheno do hā. Baad nadoo do ŷÿnh hadoo do moo wät do h'yyb mahüüm kãn”,† nāng ãäs kyyh hā ŷÿ.

* **16:13** Tabanas'aa k'ãäts gó naa hanyyh do né tii. 13.11-15 hā takerii dāk ta ky n'aa. † **16:15** P'ooj ub, Jerusarēnh bā hasooh do P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa awät kawōöt doo da atsēm. Tii d' tawén d'oo tahag'ãäs hyb n'aa tób hagä n'aa ramatakä bā. Tawyyd bā tób hagä n'aa see haÿÿh doo, rado hōm ta saroor, rajū hōm, tii bā ramejüü bag hēnh tababaaj hōm hyb n'aa ta tób hēnh. Ti ky n'aa gó Jesus beh'üüm tamatëeh do baad ji gada do ky n'aa hā. * **17:1** Panang Babirōn ramaneëenh do ky n'aa ti ŷÿnh hajök do sii heÿÿh do Jowāw hapäh doo. Panang babuuj P'op Hagä Do mak'yy doo, ta see hedoo do hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa tii. Hajōng do tamii, hajōng badäk hahÿÿ hēej babuuj, panang buuj ky s'üüt doo. † **17:2** Sahōnh hē häj n'aa sa wahë n'aa raky dahé dāk, ramoo boo dāk nesaa do ta ti panang buuj sa hā metëeh doo. Séd rah'yyb hedo dāk nesaa do hā, tahanāng pé tii.

³ Tii bā s'ëeh hadoo ÿ hapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Säh ÿ hadoo doo gó ääs ÿ tamahüüm kån tabanawäng hēnh. Ta tii bā ÿ hapäh ÿñh tabanas'aa hād hahiin pé do jó hasooh doo. Tabanas'aa hā takerii dāk séd dó ta hād wób P'op Hagä Do h'yyb rejää doo. Setsi tabanas'aa nuuh. Ji moo sahõnh hē ta s'ään. ⁴ Jabaruut péh, hād hahiin pé ta mahang ÿñh saroor. K'ääts tég gabarëeh do s'ëeb, pä gabarëeh do ky n'aa gebah doo, nu gabarëeh do perora hād näng do na-ääj hē ta hetsó tapadedëek doo. Ji eëek do hood n'aa k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb ta moo gó. Séd dó nesaa péh, hesus hadoo do ta gó ta wób sii tabahe'ÿñh do hyb n'aa. ⁵ Hahÿñ da takerii dāk ta maboor hā: “Babirõn, panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do ÿñh. ÿñj hajõk do sii he'ÿñh do sa ÿñn. Sahõnh hē tak'ëp nesaa do badäk hahÿñ bā hanäng do du n'aa doo.” Tii d' né takerii dāk ta maboor hā, tahanäng pé baad ji nahapäh doo. ⁶ Aoom ÿñh hadoo doo. Tawén oom, P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wē kasëew bong do sa majyyw, Jesus ky n'aa nerét do sa majyyw tadej'ëep do teég wät do hyb n'aa.

Tak'ëp ÿ hyb n'aa meuuj wät ÿñh hadoo do ÿ bahapäh bā. ⁷ Tii bā ääs ky hadoo hā ÿñ: “Héd n'aa mahyb n'aa meuunh? Õm ÿ maher'oot da ÿñh ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. Õm ÿ maher'oot da na-ääj hē tabanas'aa setsi nuu näng doo, ji moo sahõnh hē s'ään näng do ÿñh jó jasooh do ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. ⁸ Tabanas'aa mahapäh doo, pooj jé tabawäd wät paah. Da hē dooh tawäd bā. Ti hadoo né hē tak'ëp t'öp gadarong doo gó naa, tabanesaa hēnh naa taganyyh da tagawatsig hõm hyb n'aa kã. Badäk hahÿñ bā habong doo, sa hād badäk hahÿñ kapahuuj dāk noo gó naa kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hā, rahyb n'aa meuunh da tabanas'aa rabahapäh bā. Pooj jé tabawäd wät paah, da hē dooh tawäd bā. Ti awät né da hÿ jawén p'aa hēnh kã”, näng ääs kyyh.

⁹ Ti taky hadoo ënh: “Taw'ääts hē tak'ëp ji h'yy ganäng ta tii hā, ji bahapäh hyb n'aa nyy d' tahanäng péh. Setsi hedoo do ta

nuuh, setsi waëe ÿñh jó jasooh doo.‡ Setsi ta nuuh, setsi bagä n'aa heen n'aa na-ääj hē. ¹⁰ Setsi hedoo do paa kã, ji moo séd me dooh booh. Setsi hedoo do sa see tabag'ääs da hē. Ta seeh, tagadëeg ub hadoo doo, dooh tana nä bā. Takajaa bā kã, tabag'ääs da kanahën d'os hē ub. ¹¹ Tabanas'aa pooj jé hawät do paah, da hē nawät nä doo, oito hado dāk do bagä n'aa da tii, t'öp gadarong doo gó naa tabanyyh bā kã. Setsi bag'ääs do hadoo pé tii. Tagadëeg ub da P'op Hagä Do gawats'iik da tii”, näng ta kyyh.

¹² Tii bā ahõm nä ta kyyh: “Ji moo sahõnh hē hedoo do ta s'ään mahapäh doo, ji moo sahõnh hē häj n'aa wahë n'aa. Dooh radu do nä bā rabag'ääs doo. Ti hadoo né hē, kanahën d'os hē ub rabag'ääs da tabanas'aa sii. ¹³ Séd rah'yyb hedoo da ji moo sahõnh hē hedoo doo. Ragadoo da tabanas'aa sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do ranoo da tabanas'aa hā. ¹⁴ B'éé T'aah wē da rakamaj'i. Tii d' né paawä rabad'oo da, B'éé T'aah j'aa et'ëek da sa hā, sa wahë n'aa heh'äät doo, hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa B'éé T'aah tabahadoo do hyb n'aa. Ta sii had'yyt hē da rababok ta wē tanaëej bong doo, ta wē tatsyid bong doo, ta hā h'yy kanerét doo”, näng mä ääs kyyh.

¹⁵ Tii bā ääs ky hadoo ënh hā ÿñ: “Hajõng tamii mahapäh do ta takëen hā ÿñh hajõk do sii heÿñh do hasooh doo, hajõk do badäk hahÿñ hā habong do tii. Sahõnh hē häj n'aa buuj, sahõnh hē sa kyyh her'oot do tii. ¹⁶ Tak'ëp da tabanas'aa, ji moo sahõnh hē hedoo do ta s'ään, ji moo sahõnh hē hëej sa wahë n'aa, rakawajään da ÿñh hajõk do sii heÿñh do wē. Ramakyyis da. Rado hõm da sahõnh hē ta wē hanäng doo. Rakabo nyyh da ta saroor, ta si n'aa hē tabawät hyb n'aa. Rawëh da ta dab, raju jëng da tëeg hõ me. ¹⁷ Tii d' rawén d'oo da P'op Hagä Do an'oo dāk do hyb n'aa sa h'yyb gó, takarën do ramoo bok hyb n'aa. Ti hyb n'aa né hē séd rah'yyb hedo padëek, sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do rawén noo tabanas'aa hā. Tii d' rabad'oo da P'op Hagä Do ky däng do paa takaja dāk bā kã. ¹⁸ ÿñh pan'aa paa

‡ 17:9 Ta wób sa hā, setsi bagä n'aa hajõng häj n'aa bag'ääs do ta ti setsi waëe . Ta wób sa hā Roma panang ky n'aa tii, setsi waëe hād tüü nu dāk do jó Roma panang katamaa dāk do hyb n'aa. Ta wób sa hā Jerusarënh ky n'aa.

mahapäh doo, panang ky n'aa etsëeh do tii, badäk hahÿÿ bä hanäng do hëej wahë n'aa hä mejüü doo”, näng ääs kyyh.

18

Panang Babirõn häd näng do gawatsig hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ta ti jawén ÿ hapäh ääs see hÿ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp tahyb n'aa jawyk. Tak'ëp tagabarëeh do hyb n'aa badäk hahÿÿ bä haw'ääts hë ta bag däk.

² Tak'ëp hadoo doo me taky hadoo:

“Gawatsig kån, gawatsig kån panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do paa Babirõn häd näng doo!

Karap'aar h'yyb nesaa do panang däg tii. Ta tii bä sahõnh hë hedoo pé taw'ëed nesaa do ramoo boo däk sa maag.*

³ Babirõn wén gawatsig hõm, ÿÿnh hajõk do sii heÿÿh do hadoo, naëng oow mahÿÿnh do sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do sa hä tan'oo däk do hyb n'aa,

tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii,

tak'ëp sa wë P'op Hagä Do kawajään hanoo doo.

Sahõnh hë häj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ÿÿh hadoo ta ti ÿÿnh hadoo do sii.†

Tak'ëp rama enä däk ajyy hes'ëem doo, sahõnh hë sa h'yyb karën do panang buuj rabetsëe do hyb n'aa sa hä”, näng.

⁴ Tii bä ÿ maa napäh kyyh see hÿ pong jé hana do hahÿÿ da ky hadoo doo:

“Karapé haa, bë beréd däg ta ti panang. Bë beréd däg, nesaa do ramoo bok do sa h'yyb hataa bë nahadoo hyb n'aa, sa hä ÿ rejää do mahãnh bë kedëeb bong hyb n'aa.

⁵ Tak'ëp tabahajõõ däk nesaa do ramoo bok doo.

P'op ji at'ëeg sëek do hadoo, wë hä kaja däk do hadoo tii.

Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa do ramoo bok doo.

⁶ Baad nadoo do ta wób hä ramoo bok do bë‡ moo boo Babirõn panang buuj hä.

Nesaa do panang buuj ramoo bok do bahãnh da bë an'oo bä ta hä baad nadoo doo.

Tak'ëp bë mekuuj reëek do pan'aa, panang buuj ta wób sa hä ran'oo däk do bahãnh.

⁷ Sa hä hë rah'yy kasab'ee do paa pénh, sa hä hë hajõng dajëer rah'ëenh do paa pénh bë an'oo bä kä rahoop hyb n'aa, rah'yy katón hyb n'aa.

Hahÿÿ da h'yy kasab'ee doo gó Babirõn panang buuj raky hadoo sa h'yyb gó: ‘Sa wahë n'aa ÿÿnh bag'ääs do tyng n'aa jó hasooh do ër panang.

ÿÿnh patug tamaa wät do nado ër panang. Dooh ër h'yy ketón da', näng panang buuj sa kyyh.

⁸ Tii d' rah'yy kasab'ee do hyb n'aa, séd noo gó né da baad nadoo do kajaa da sa wë:

Dajëb kajaa da sa wë, h'yy ketón da, as'aah da.

Tëeg hõõ gó da panang baooj jëng.

Tii da tawén hadoo, tak'ëp tabahejoonh,

tak'ëp takabaj'aa do hyb n'aa P'op Hagä Doo,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do panang buuj ky n'aa etyy doo”, näng mä hÿ pong jé hana do kyyh.

⁹ Badäk hahÿÿ bä häj n'aa sa wahë n'aa ta sii rabahe'ÿÿh do hadoo do paah, ta sii hajõng dajëer rah'yy karën do jawén rah'ëenh do paa a'oot da panang haooj jëng do tsyg rabahapäh bä. A'oot da, rah'yy ketón da ta hyb n'aa. ¹⁰ Dawë hä rababë hõm da, panang buuj rahoop do rajeÿÿm do hyb n'aa rahob bä. Hahÿÿ da sa kyyh:

* **18:2** Judah buuj sa hä ti anäng taw'ëed nesaa doo. Ji nawëh do tii. † **18:3** Hahÿÿ d' tahanäng pé ti ta sii raba'ÿÿh hadoo: Panang buuj rah'yyb mahüüm sahõnh hë häj n'aa wahë n'aa, sa karapee sii hë, baad nadoo do P'op Hagä Do ganen'aak do ramoo bok hyb n'aa. Dawë P'op Hagä Do mahãnh rababok ran'oo bä. ‡ **18:6** Dooh baad ji hapëe bä jaa hä ta ti takamejüü. Ääs panang rejää do hä apäh takamejüü. Ji moo sahõnh hë häj n'aa wahë n'aa sa ky n'aa 17.16 hä takerii däk do hä apäh takamejüü na-ääj hë.

“Baad nado né hē a wē kajaa do panang ky n'aa etsēeh doo,
baad nado né hē a wē kajaa do Babirōn,
panang hejooñh doo,
séd noo gó òm P'op Hagä Do rejää do kaja
däk do hyb n'aa!”, näk da häj n'aa
wahē n'aa sa kyyh.

¹¹ Ajyy hes'ēem do a'oot da, rah'yy ketón da panang hyb n'aa, dooh hets'ēē wät pé do hyb n'aa sa wak'ääb marakate yb gó ramena doo. ¹² Dooh hets'ēē wät pé k'ääts tēg gabarēeh doo, k'ääts tēg hawak doo, gabarēeh do perora häd näng doo. Dooh hets'ēē wät pé rino häd näng do s'ēeb pään tak'ēp baad hadoo doo, pään jabaruut péh, pään häd hahiin doo, pään sawasaab is do seda häd näng do s'ēeb, sahōnh hē hedoo pé b'aa buu benyym doo, sahōnh hē hedoo pé ta hood erepääts tēg s'ēeb ramoo bok doo, b'aa ky n'aa gebah do s'ēeb, k'ääts tēg hahiin do s'ēeb, sapaar s'ēeb, pä mar-more häd näng do s'ēeb na-ääj hē. ¹³ Dooh hets'ēē wät pé sa hä b'aa kanera häd näng do syyj, ji waa ty gamabuuj, buu benyym do ji hawuuk doo, buu benyym do in-sijēen häd näng doo, b'aa tæg buu benyym do s'ēeb miir häd näng doo, buu benyym do see pé na-ääj hē. Dooh hets'ēē wät pé sa hä uwa s'ēeb mahyñh doo, joom ag oriib syyj, tiriig ag, tiriig s'ēeb, booj yb, b'éé, kawaaro, ta hood kawaaro takyyk doo. Dooh na-ääj hē hets'ēē wät pé ajyy yñj sa karom pan'aa, ajyy kaneb'ooñh noo gó rameso padēek do na-ääj hē sa karom pan'aa.

¹⁴ Tii bä hahyñ da da sa kyyh panang hä:

“Dooh wäd a wē tak'ēp magen'aak do paah.
Dooh wäd tak'ēp ky n'aa gebah do a wē
hanäng do paah.
Dooh wäd gabarēeh do a wē hanäng do
paah.
Dooh takawyyd wäd bä ta tii”, näk da sa
kyyh.

¹⁵ Ajyy wekáp do ta ti hedoo do panang babuuj hä hes'ēem do paah, tak'ēp ma enä padēek doo, dawē hä rababē hōm da, panang buuj rahoop do tak'ēp rajeyñm do

hyb n'aa rahob bä. A'oot da, h'yy ket'oon da. ¹⁶ Hahyñ da da sa kyyh:

“Baad nado né hē a wē kajaa do panang ky n'aa etsēeh doo.
Pään, rino häd näng do s'ēeb tak'ēp baad hadoo doo,
pään jabaruut péh, häd hahiin pé panang babuuj rapadedēek do paah.
K'ääts tēg gabarēeh doo, pä gabarēeh do ky n'aa gebah doo,
gabarēeh do perora häd näng do na-ääj hē sa hetsó paah.
¹⁷ H'yy katón n'aa näng né hē panang hä kajaa doo,
séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ēp hadoo do ta ma paah”, näk hes'ēem do sa kyyh.

Dawē hä rababē hōm da marakate yb gó moo bok do sa wahē n'aa, ta gó habok doo, marakate yb gó moo bok doo, marakate yb gó men'aa do paa hä ta sām gad'oo doo. ¹⁸ Hahyñ da da sa kyyh panang haooj jēng do tsyg rabahapäh bä: “Dooh hahyñ hadoo pé panang tak'ēp ky n'aa etsēeh pé”, näk da. ¹⁹ K'ääts ooj rehaa da sa nuu hä. ** A'oot da, h'yy ket'oon da. Hahyñ da da sa kyyh:

“Baad nado né hē a wē kajaa do panang ky n'aa etsēeh doo.
Tak'ēp panang buuj rama enäh do hä marakate yb danäh rama enä padēek.
H'yy katón n'aa näng né hē panang hä kajaa doo,
séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ēp hadoo do ta ma paah”, näk sa kyyh.

²⁰ Taw'ääts hē bēē kä, hñ pong jé habong do bē h'yy gadejah. Bēeh, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew bong doo, 12 hedoo do Jesus mejüü doo, Jesus ky n'aa rod hedoo do na-ääj hē, taw'ääts hē bē h'yy gadejah, nesaa do hä P'op Hagä Do ky n'aa ety däk do hyb n'aa panang buuj, nesaa do bē hä ramoo bok do paa hyb n'aa.

²¹ Tii bä ääs tak'ēp kabaj'aa do see tado däk pä tak'ēp haeh doo, ti tadawäts kån

tame akajar me. Pä tadawëes bä taky hadoo:

“Tii bä né kä, tak'ëp baad nadoo doo me tagawatsig kân da panang ky n'aa etsëeh doo, Babirôn.
Dooh da rahapëe wäd bä hahÿ panang”, näng ääs kyyh.

²² Tii bä panang gawatsig hõm do hä ääs ky hadoo:

“Hÿ jawén dooh ji maa napäh pé a mahang retën do nahëeh,
ji gamehÿÿh do nahëeh,
jäm hejäm do sa kyyh.
Hÿ jawén dooh ji awyyd wät pé da a mahang ramoo bok do hä moo bok doo.
Hÿ jawén dooh kawyyd wät pé a mahang tiriig ag kamawõõs doo,
tiriig s'ëeb moo bok doo.

²³ Hÿ jawén dooh ragataas pé ta bag hahÿ panang bä.

Hÿ jawén dooh ji maa napëe wäd bä aj'yy katëe do pan'aa,

ÿÿnh katëe do pan'aa sa kyyh a mahang.

Tii d' tawén hadoo, ky n'aa ets'ëeh do hyb n'aa paah,

hyb n'aa jewyk do hyb n'aa paa badäk hahÿÿ bä a panang bä hes'ëem do paah.

Ramehëm doo me a babuuj rawedii, ta s'ee hënh rah'yyb mahûm do hyb n'aa sahõnh hë badäk hahÿ hëej babuuj.

²⁴ Babirôn panang bä radej'ëep paa P'op Hagä Do ky n'aa rod,

P'op Hagä Do wë kasëew bong do na-ääj hë. Babirôn panang hyb n'aa badäk hahÿ haw'ääts hë radej'ëep paa sa da hadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wén gawats'iik ta tii”, näng mä ääs kyyh.

19

P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ta ti jawén ÿ maa napäh tak'ëp kanekan do hÿ pong jé habong do sa kyyh. Hahÿÿ da tak'ëp sa kyyh:

“Ër j'aa etsë P'op Hagä Doo!

Ti né hë ti ji hed'ëep doo.

Taw'ääts hë P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do takabaj'aa.

Taw'ääts hë sahõnh hë tabag'ääs.

² Baad had'op, heh'ääts sahõnh hë sa hä taky n'aa etyy doo.

Ti hyb n'aa taw'ääts hë ji j'aa etsë P'op Hagä Doo.

Babirôn buuj, ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do hadoo do ky n'aa etsëeh do

P'op Hagä Do ky n'aa ety däk nesaa doo hënh.

Baad nado boo sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do panang buuj ran'oo bä.

ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do hadoo tii, aj'yy tah'yyb tatuk do ta ÿÿm tawadii hyb n'aa.

Sa h'yyb gó P'op Hagä Do reréd hõm ran'oo bä,

daap hadoo do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Ta karapee radej'ëep do majyyw sãm P'op Hagä Do abaaj kân panang buuj sa hä”, näk sa kyyh.

³ Tii bä p'aa hënh raky hadoo:

“Ää j'aa etsë P'op Hagä Doo!

As'ëeg had'yyt hë panang haoj jëng do tsyg.

Dooh tahëej bä rahoop doo”, näk sa kyyh.

⁴ Tii bä 24 wahë n'aa hedoo doo, ji meheet pé kabaj'aa do na-ääj hë rabehty b'ëeh P'op Hagä Do pooj jé, tabag'ääs do tyng n'aa jó hasooh doo. Tii b' raj'aa etsë ta hä. Hahÿÿ da sa kyyh: “ÿÿ, tii d' né hë. Taw'ääts hë hajök do rahe'oot doo. P'op Hagä Do ër j'aa etsë!”, näk sa kyyh.

⁵ Tii bä, P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bä naa rë tanyy ky hadoo:

“Bëeh, sahõnh hë ta karapee tak'ëp ta hä weh'ëeh doo,

ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëeh doo,

bë j'aa etsëe P'op Hagä Doo”, näng her'oot do kyyh.

⁶ Tii bä ÿ maa napäh tak'ëp kanekan do sa kyyh. Gawakaa p'op hana do ky hadoo sa kyyh, et'oom do ky hadoo. Hahÿÿ da sa kyyh:

“P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh
do sahõnh hã tabag'ããs.

Ti hyb n'aa ër j'aa etsë ta hã!

⁷ Taw'ãäts hë ër tsebë, ër h'yy gadejah,
taw'ãäts hë ër j'aa etsë ta hã,
kaja däk do hyb n'aa B'éé T'aah katëë doo
kä.

Ta ÿm pan'aa gadaa däg kãn ta patug kajaa
raketëë hyb n'aa.*

⁸ Ta ÿm pan'aa hã takan'oo däk ta saroor
pãän papuuj rino häd näng do tak'ëp
baad hadoo do s'ëëb.

Baad hadoo do tsyt hë P'op Hagä Do wë
kasëew bong do ramoo bok doo,

baad hadoo do rababok doo, tahanäng pé
ti pãän rino häd näng do s'ëëb tak'ëp
baad hadoo doo”, nãk sa kyyh.

⁹ Tii bã äãs ky hadoo hã ÿy: “Merii
hahÿh, ‘Ky n'aa kedëng da B'éé T'aah katëë
do jãm n'aa hënh katsyyd bong doo.’ ” Tii b'
ããs ky hadoo nä: “Ti né hë P'op Hagä Do
kyyh heh'äät doo”, näng äãs kyyh.

¹⁰ Tüü ÿ badëë jat tii bã äãs tsyym pa,
ta hã ÿ j'aa etsë hyb n'aa paawä. Tii b'
taky hadoo hã ÿy: “Doo. Tii d' madoo
manäh. P'op Hagä Do karom né ÿh, ta
karom mabahadoo doo da né hë, a wakãän
hedoo do Jesus metëeh do hã h'yy kanerët
do ta karom rabahadoo doo da na-ãäj hë.
Taw'ãäts hë P'op Hagä Do ti maj'aa etsëe.
P'op Hagä Do karom ÿh bë nemuun ÿ wën
näng, jããm hë Jesus metëeh do tii, ër ta ky
n'aa rod hedoo doo, ta wób hã maher'oot
doo”, näng äãs kyyh.

*Kawaaro hawak do jó hasooh do ky n'aa
hahÿh*

¹¹ Tii bã ÿ hapäh hÿ pong jé noo kasëëts
hõm doo. Pój ÿy jé ÿ hapäh kawaaro
hawak doo. Taher'oot Do Ji Ky Daheeh Doo,
Heh'äät Do na-ãäj hë ta jó hasooh do häd.
Baad ub taky n'aa etyy taky n'aa etyy doo.
Doo tesõõts hõm bã. Baad ub ti ta maji
wë takamaj'i doo, doo daap hë sa wë
takamajë bã. ¹² Gabarëeh ta matym, tëeg
hõõ hadoo. Hajõng ta nuu hã hatoonh do ta
soog, tabag'ããs do heen n'aa. Ta hã takerii

däk ta häd. Doo hapäh pé ta ti ta häd.
Jããm hë ta daaj hë tabahapäh. ¹³ Majyyw
ta saroor hã. P'op Hagä Do Kyyh ta häd
seeh. ¹⁴ Hÿ pong jé warahén n'aa kawaaro
hewak do jat'oonh do ta jawén rabana.
Pãän rino häd näng do s'ëëb tak'ëp baad
hadoo doo, papuuj, sa saroor. ¹⁵ Ta noo gó
naa sën-jeer hehãm do ganyyh. Ta me taj'aa
et'ëek sahõnh hë badäk hahÿy bã hanäng do
hãj n'aa babuuj. Tak'ëp tamejüü da sa hã,
doo tat'yyd mehün da ky nadah'eeh doo.
Tatu me sapaar s'ëëb, tabag'ããs do heen
n'aa me tabag'ããs da sa hã. Uwa ag ta hood
gó ji getsi doo da ji tsyym me, P'op Hagä Do
Sahõnh hë Haj'ap Do tak'ëp takawajãän doo
gó kawaaro jó hasooh do rejãä da nesaa do
moo bok doo. ¹⁶ Ta hatsë hã, ta hã hadäk
doo, ta kóm hã na-ãäj hë takerii däk hahÿ ta
häd seeh: “Sa Wahë N'aa Heh'äät Doo, Hyb
N'aa Jew'yyk Do Sa Wahë N'aa.”

¹⁷⁻¹⁸ Tii b' ÿ bahapäh äãs see papÿy jé
hagëët doo. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh
tanaëenh sahõnh hë taw'ëed dab hawëh
doo, wë hã habong doo. Hahÿy da ta kyyh
sa hã: “B'ëep dana bë bawëh hyb n'aa bë
hã P'op Hagä Do anoo doo. Hãj n'aa sa
wahë n'aa sa dab, warahén sa wahë n'aa
sa dab, karejan do sa dab, kawaaro sa dab,
kawaaro jó hat'oonh do paa sa dab bë tä da.
Sahõnh hë badäk hahÿy bã habong do sa
dab, kariw n'aa temah do sa dab, sa karom
sa dab, ky n'aa etsëeh do sa dab, ky n'aa
nets'äs do sa dab na-ãäj hë da bë tä”, näng
äãs papÿy jé hagëët do kyyh taw'ëed sa tä
hawëh do hã.

¹⁹ Tii bã kä, ÿ hapäh tabanas'aa akajar
me hanyyh do paah, hëej sa wahë n'aa
sa warahén sii hë séd hã rakata padëek,
kawaaro jó hasooh do wë, ta warahén da-
heeh sa wë rakaneb'ooch hyb n'aa paawä.
²⁰ Tii d' rakarën né paawä, tabanas'aa ka-
maso däk. Ta ky n'aa rod noo kanesa doo,
meuj n'aa näng do moo wät do paa na-ãäj
hë takamaso däk, tii bã, rabadëp nä bã,
karaj'aa hadoo doo gó, tëeg hõõ gó, saw'aak
do hahõng doo gó radewäts bëej kãn. Meuj
n'aa näng doo me ta ky n'aa rod noo kanesa
do wedii paa tabanas'aa heen n'aa gad'oo
doo, kabariih, tabanas'aa heen n'aa hyb

* **19:7** Ket'ëë do ky n'aa gó rabeu'üüm Jesus hã h'yy ka'eeh do séd rah'yyb hedo däk do ta hã ky n'aa. Ta ÿm pan'aa, ta hã h'yy ka'eeh doo.

n'aa jew'yyk doo. ²¹ Sahõnh hẽ sa kyyh has'ũüt do paah, kawaaro jó hasooh do neboh bëeh ta sën-jeer me, ta noo gó naa ganyyh doo me. Sahõnh hẽ taw'ëed sa dab hawëh do noo nehõj padäg tak'ëp kanekan do hyb n'aa sa tä.

20

Miw hedoo do ta baab ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii b' ÿ hapäh ääs see hÿ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa do noo tæg ta moo gó. Haak sapuuw hadoo haeh do tatón ta moo gó. ²⁻³ Tii b' tamaso däk tabanas'aa dõm näng doo, aw'yy hadoo do pooj hawät do Dijab ramaneëenh doo, Nesaa Do Yb. Tamaw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me, tii b' tak'ëp t'õp gadarong doo gó tadawäts hyy kån. Miw ta baab tabagëet. Tii b' ääs noo gatsëe däk, tanoo garib däk t'õp gadarong do tabanesaa do nooh, badäk hahÿ hãj n'aa babuuj tawad'ii mahãnh miw hedoo do ta baab noo gó. Miw hedoo do ta baab jawén paa bä, takado nyyh dó da.

⁴ Tii bä ÿ hapäh rabag'ääs do tyng n'aa. Ta jó rabat'oonh tii, sa hã P'op Hagä Do an'oo däk do ta wób raky n'aa etyy hyb n'aa.* ÿ hapäh na-ääj hẽ baad hadoo do Jesus metëeh do ranerét do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh ranerét do hyb n'aa ranu gehõg bong do sa h'yyb tym. Ta ti dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä tabanas'aa. Dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä kabarii tabanas'aa heen n'aa. Dooh paa ragado bä tabanas'aa heen n'aa sa mabooh hã, sa moo hã. Ta ti ragenä boo kån, tii b' Kristo sii rabagää kån miw ta baab noo gó. ⁵ Jääm pooj jé ji ganyyh do tii. Dejëp do wób dooh ragenä boo bä miw hedoo do ta baab noo gó. ⁶ Ky n'aa kedëng, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëew bong tii, jääm hẽ pooj jé ji ganyyh do noo gó gen'yyh doo. Ta ti hedoo doo, dooh da rahob bä banesaa hënh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëenh doo.† P'op Hagä Do wë, Kristo wë na-ääj hẽ

ramoo bok da, sa hã rahyb n'aa jew'yyk da. Kristo sii rabag'ääs da miw ta baab noo gó.

⁷ Miw hedoo do ta baab tabëej hõm jawén paa bä, Nesaa Do Yb kado nyyh dó tabagëet doo gó naa. ⁸ Ahõm da tii bä badäk hahÿÿh bä haw'ääts hẽ, sahõnh hẽ hãj n'aa babuuj tawedii hyb n'aa. Séd hã da rakata padëek tan'oo bä, Gog, Magog ramaneëenh doo,‡ rakaneb'ooh hyb n'aa. Tak'ëp rakanekan da. K'ääts tæg akajar nabyy me hanäng do hawób né da. ⁹ Jé pad'yyt hẽ badäk hahÿÿh bä naa rabena da. P'op Hagä Do karapee panang, panang P'op Hagä Do kamahãn do ranu haw'õöd däk da, sa wë rakamaj'ii hyb n'aa paawä. Tii bä hÿ pong jé naa tëeg hõõ adëe hyng da sa jó. Sahõnh hẽ ragawatsig hõm da, aooj jëng da. ¹⁰ Tii bä, Dijab, hëej babuuj wedii do paah, radawäts tu tame karaj'aa hadoo doo gó, saw'aak do Š hahõng doo gó, tabanas'aa, ta ky n'aa rod noo kanesa do radewäts bëenh do paa me. Ta tii bä rahob had'yyt hẽ. Dooh da tahëej bä rahoop doo.

Dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Tii bä ÿ hapäh tabag'ääs do tyng n'aa haeh doo, hawak doo, ta jó hasooh do na-ääj hẽ. Ta jasoooh do matym gó hanäng do paa badäk hahÿÿh, wë na-ääj hẽ bedo bong. ¹² Tii bä sahõnh hẽ dejëp do paah, ky n'aa ets'ëeh do paah, ky n'aa nets'äs do paa na-ääj hẽ P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa pooj jé rababë kån ÿ hapäh. Tii bä ma kahé bäh hã kasëets däg kån ta hã ramoo bok do kerih doo. Ma kahé bäh, edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa tagasëets hõm na-ääj hẽ. Tii b' dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ma kahé bäh hã takerii däk ramoo bok do paah. Ramoo bok do pénh raky n'aa kety däk. ¹³ Dejëp do paa akajar me pehäs do paah, dejëp doo, dejëp do rababong bä habong do na-ääj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ramoo bok do pénh né hẽ sahõnh hẽ raky n'aa kety däk. ¹⁴ Tii bä dajëb gawatsig hõm. Ades häd näng

* **20:4** Tahajaa na-ääj hẽ ji erii bä: "Ta wób rabag'ääs hyb n'aa." † **20:6** Taw'ääts hẽ 2.11 hã ji ner'oot ta ti ky n'aa.

‡ **20:8** Ta ti Gog, Magog ramaneëenh doo, Nesaa Do Yb karapee P'op Hagä Do wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahüüm n'aa tii, P'op Hagä Do karapee wë kaneb'ooh doo. § **20:10** Mäs kyy me ta ti saw'aak do ramaneëenh enxofre. Tak'ëp mahÿÿnh do ta tsyg ji poo gó tajëe bä. Tak'ëp tabahõng, tak'ëp ta buu banesaa.

doo, dejëp do rababong do gawatsig hõm na-ããj hẽ. P'op Hagä Do dawäts hõm ti ta me, karaj'aa hadoo doo gó, tēeg hõõ hahõng doo gó. Akajar hahõng doo, pawóp nuu me däg dajëp do tii. ¹⁵ Ta tii bā radewäts bēenh sahõnh hẽ sa häd kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hã.

21

Jerusarēnh papuuj ky n'aa hahỹỹh

¹ Tii bā wē papuuj, hēej papuuj ỹ bahapēē kån. Badäk hahỹ pooj jé hanäng do paah, wē pooj jé hanäng do paa bedo bong. Dooh boo akajar. ² Tii bā panang Jerusarēnh papuuj,* tsyt hẽ P'op Hagä Do wē kasēew dāk do ỹ bahapäh hỹ pong jé naa hahyng doo, P'op Hagä Do bawät doo bā naa. Tak'ëp tabanäm, maruus katēē do pan'aa saroor tak'ëp hanäm do dadäk doo da, ta patug pan'aa tagadoo hyb n'aa hadoo. ³ Tii bā P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā naa rē tanyy ky hadoo: “Hỹỹ kã, ajyy, ỹỹj rababok doo bā P'op Hagä Do panang. Sa mahang P'op Hagä Do bawät da. Ta karapee da tii. Sa sii né da P'op Hagä Do bawät. Ti né hẽ ti rah'yy kaha'eeh doo. ⁴ P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabēeh. Dooh wäd dajëb. Dooh dajëp do hyb n'aa h'yy katón wät péh, dooh wäd do hyb n'aa dajëb. Dooh ji aód wäd bā. Dooh ji ahob wäd bā. Tii d' tawén hadoo da, badoo wät do hyb n'aa pooj jé hanäng doo”, näng P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā naa ganyyh do kyyh. ⁵ Tii b' tabagã tyng n'aa jó hasooh do ky hadoo: “Sahõnh hẽ papuuj dāk ỹ an'oo bā”, näng. Ti taky hadoo hã ỹỹ: “Merii sahõnh hẽ hahỹ õm ỹ maher'ood wät doo. Te hub né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo, tahajaa ji ky dahé bā”, näng. ⁶ Tii b' taky hadoo ënh: “Sahõnh hẽ kaja dāk. Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah. Ỹ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ tagadēeg ub hawät doo. Hoo kaanh do hadoo do hã ỹ anoo da tabeēek hyb n'aa naeng ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Bag hēnh ỹ banoo da ta tii. Dooh ta sãm ỹ gahēen bā. ⁷ Jé nesaa do hã j'aa ketsë do paa hã ỹ anoo da sahõnh hẽ hahỹ papuuj ỹ pehuuj wät doo. Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh

doo. Karapé haa d' tii. ⁸ Tii d' nado hēp ỹ n'aa rahoop do je'ỹỹm do hyb n'aa ỹ rahyb n'aa eréd hõm do sa hã, Jesus hã h'yy kanae bong do sa hã, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do sa hã, sa da hadoo do dahej'ēep do sa hã, sa ỹỹm sa patug nadoo do sii he'ỹỹh do sa hã, mehēm do sa hã, kabarii hã h'yy ka'eeh do sa hã, daap men'yyh do sa hã na-ããj hẽ. Karaj'aa hadoo doo gó, tēeg hõõ hadoo doo gó, saw'aak do hahõng doo gó radewäts bēenh da tii. Pawóp nuu me däg dajëp do tii”, näng hã ỹỹ P'op Hagä Doo.

⁹ Tii bā setsi hedoo do ääs, setsi baad nadoo do badäk hahỹỹ bā habong do ahoop do man'aa do paa see ana kån wē ỹỹ, ti hã ỹ taky hadoo: “B'ēep. Maruus hadoo doo, B'éé T'aah ỹỹm pan'aa hadoo do ỹ metēeh da a hã”, näng ta kyyh. ¹⁰ Tii bā s'ēeh hadoo ỹ bahapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Säh ỹ hadoo doo gó ääs ỹ tamahũũm kån waëe aeh do p'op nu dāk doo hēnh. Ta tii bā Jerusarēnh papuuj, tsyt hẽ P'op Hagä Do wē kasēew dāk do panang, hỹ pong jé, P'op Hagä Do bawät bā naa hahyng do tametēeh hã ỹỹ. ¹¹ Panang gabar'ēeng dāk P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarēeh do an'oo bā. Pã tak'ëp ky n'aa gebah do gabarēeh do hadoo tagabar'ēeng. Pã gabarēeh do jas-peh häd näng do ty gahiin do hadoo, hapees do hadoo. Tak'ëp ty ganäm pã tēg hawak do hadoo. ¹² Panang w'oo hã ta hadë tak'ëp p'op nu dāk doo. 12 ta nooh. Sét ta noo ken'yyh do hã ääs see bagēet. Sét ken'yyh ta noo hã takerii dāk 12 hedoo do Isaraéw taah sa panaa du n'aa do sa häd. ¹³ Papỹỹj hana hēnh tamawoob hẽ ta nooh. Papỹỹj hahyng hēnh tamawoob hẽ. Ta karawaa me tamawoob hẽ, ta karawaa see me tamawoob hẽ ta nooh. ¹⁴ 12 pã ta hadë hejój n'aa. Sét ken'yyh do hã takerii dāk 12 hedoo do B'éé T'aah mejũũ do sa häd. Sét ken'yyh pã hã takerih sët hẽ häd.

¹⁵ Ääs si ỹ her'oot do atón ji metyy do nahēe k'ääts tēg gabarēeh do s'ēeb ji tatu hadoo doo. Ta me tametyy panang ta madawēet doo, ta gagod, panang nooh, panang hadë. ¹⁶ Séd pénh panang ta madawēet doo, ta gagod. Tii b' ji metyy

* 21:2 P'op Hagä Do karapee sa panang tii.

do nahëe me panang ääs etyn hõm. 2,200 kirõõm ta madawëet doo. Ti pénh ta gagod, ti pénh tanu däk doo. ¹⁷ Tii bä ääs ety hõm ta hadë n'aa. Ta hadë hebaan doo, 65 meet. Ji metyy do pénh né hë ti ääs metyy doo. ¹⁸ Pä gabarëeh do jas-peh häd näng do s'ëeb panang hadë. Tak'ëp baad hadoo do k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb me panang katamaa däk. Ty ganäm, paras-ko hadoo. ¹⁹ 12 hedoo do pä, ta hadë mejój n'aa hä sahõnh hë hedoo pé pä gabarëeh do ky n'aa gebah doo. Pä gabarëeh do jas-peh häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hä.† Pä gabarëeh do sapiro häd näng do ta see hä.‡ Pä gabarëeh do agata häd näng do ta see hä.§ Pä gabarëeh do emerad häd näng do ta see hä.** ²⁰ Pä gabarëeh do onis häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hä.†† Pä gabarëeh do rubi häd näng do ta see hä.††† Pä gabarëeh do kirisorit häd näng do ta see hä.§§ Pä gabarëeh do beriwo häd näng do ta see hä.*** Pä gabarëeh do topasijo häd näng do ta see hä.†††† Pä gabarëeh do kirisop häd näng do ta see hä.††††† Pä gabarëeh do jasïn-to häd näng do ta see hä.§§§ Pä gabarëeh do ametis häd näng do tagadëeg ub pä ta hadë hejój n'aa hä.* ²¹ Gabarëeh do perora häd näng do s'ëeb 12 hedoo do panang hadë noo hä ji bejeng doo bä. Sét hë perora ken'yyh sét ta noo pan'aa.† K'ääts tég tak'ëp baad hadoo do s'ëeb ta tyw n'aa panang hoo gad'oo bä tabës doo. Ty ganäm paras-ko hadoo.

²² Ta ti panang bä dooh ý hapëe bä tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do tób n'aa. Dooh hyb n'aa péh, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo, B'éé T'aah na-ääj hë panang bä né hë rababok do hyb n'aa. ²³ Ta ti panang bä, dooh hyb n'aa pé papýÿj bag, kamarab bag, tabawag had'yyt hë do hyb n'aa P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëeh do

an'oo bä. B'éé T'aah na-ääj hë panang bag hadoo. ²⁴ Panang bag gó sahõnh hë hëej babuuj‡ rababok da. Sahõnh hë hëej sa wahë n'aa, Jesus hä h'yy kae däk doo, panang hënh ramena da rakaweh'ëeh doo, ta tii bä rabajëe p'ëe bä, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rakawehëe däk hyb n'aa kä. ²⁵ Dooh da ranoo gatsëe bä panang. Dooh hyb n'aa péh. Adëb bä had'yyt hë ta tii bä. Dooh wäd atsëm. ²⁶ Sahõnh hë hëej babuuj rabajëe p'ëe da panang hënh P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, ta hä raweh'ëeh hyb n'aa.§ ²⁷ Dooh nesaa pé t'ï hënh hajëe pëe péh. Dooh da rajëe pä bä ta tii bä kabarii hä h'yy ka'eeh do paah, P'op Hagä Do wad'ii do paah. Jääm hë hajëe p'ëe da ta tii bä B'éé T'aah wë hanäng do edëb had'yyt do gadoo do sa häd heen n'aa hä sa häd kerih doo.

22

Tamii edëb had'yyt hë hanoo do ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bä kä, tamii awäd had'yyt hë do naeng hanoo do ääs metä wäd kån hä ýÿ. Paras-ko s'ëeb hadoo, tak'ëp ty ganäm pä tég hawak do hadoo tamii. P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh sa bagä tyng n'aa bä naa taganyyh. ² Ta tyw n'aa panang hõõ bä tabës do hoo gad'oo bä tamii mahyng. Ta nabyy me, ta nabyy see me na-ääj hë tabahäng joom ji hed'ëep doo. Kamarab hë had'yyt hë ti rabeaak. 12 nuu me sét ta baab ken'yyh rabeaak. Dooh hëej haw'ääts hë babuj n'aa rahob wäd bä nahëeh, baad had'yyt hë rababok tan'oo bä ta ti joom g'aad. ³ Ta tii bä dooh ky n'aa kawasee do tanyy wäd bä. Tii d' tawén hadoo da, panang bä né hë P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rabag'ääs do tyng n'aa batooj kån do hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, panang buuj, rahyb n'aa jew'yyk da ta hä. ⁴ Rahapäh da P'op Hagä Do mamets. Sa maboer hä

† 21:19 Häd pëeh ty gadoo ta ti jas-peh. ‡ 21:19 Häd ty gabajaruut ti sapiro. § 21:19 Hahiin, rii näng ti agata. ** 21:19 Hapëeh ty gadoo ta ti emerad. †† 21:20 Häd hasënh ty gadoo ta ti onis. ††† 21:20 Häd hahiin ta ti rubi. §§ 21:20 Hapees ty gadoo ta ti kirisorit. *** 21:20 Hapees ty gadoo ta ti beriwo. †††† 21:20 Kata ty gadoo ta ti topasijo. ††††† 21:20 Jawaraah tyb ty gadoo ta ti kirisop. §§§ 21:20 Kata häd hiin do hadoo ta ti jasïn-to. * 21:20 Säänh tyb hadoo ta ti ametis. † 21:21 Nu nad'ëed its perora häd näng do badäk hahÿÿ bá ji aw'yyt doo. Tak'ëp tanu eh hahÿ perora. ‡ 21:24 Jesus hä h'yy kae däk do ti ta tii. Jesus hä h'yy kana'eeh do paa p'ooj ub radewäts bëenh akajar hahõng doo me. § 21:26 Tahajaa na-ääj hë ji erii bá hahÿÿ da: "Panang hënh ramajëeh da badäk hahÿ hëej babuuj sa ma ky n'aa gebah doo, rakaweh'ëeh hanoo doo, P'op Hagä Do hä takan'oo däk hyb n'aa kä, P'op Hagä Do kawehëe däk hyb n'aa kä."

takerii däk da ta häd. ⁵ Dooch wäd da atsëm. Dooch hyb n'aa wät pé sa bag, dooch hyb n'aa wät pé papÿÿj bag. P'op Hagä Do ti sa bag. Ta karapee rabagãã had'yyt da. ⁶ Tii bã äãs ky hadoo hä ÿÿ: “Te hub né hẽ sahõnh hẽ mahapäh doo, maaaa napäh doo, tahajaa ji ky dahé bã. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, ta ky n'aa rod h'yyb mahũũm do tamejõ wät ta äãs, nayyw hẽ hawät do ta karom sa hä tametëeh hyb n'aa”, näng äãs kyyh hä ÿÿ.

⁷ Tii bã Jesus ky hadoo: “Bẽ hyb n'aa matakä da! Nayyw hẽ da ÿ matëeh. Ky n'aa kedëng da, ta jawén hawät do ky n'aa hahÿÿ hä kerih do ky daheeh doo”, näng.

⁸ ÿ Jowãw, ÿ né hẽ ti sahõnh hẽ hahÿ maa napäh doo. ÿ né hẽ ti sahõnh hẽ hahÿ hapäh doo. Sahõnh hẽ ta ti ÿ maa napäh jawén paa bã, ÿ bahapäh do jawén paa bã, ÿ badëe jat tũũ äãs sahõnh hẽ ta ti hä ÿ metëeh do tsyym pa, ta hä ÿ j'aa etsë hyb n'aa paawä. ⁹ Tii b' taky hadoo: “Dooch. Tii d' madoo manäh. P'op Hagä Do karom né ÿÿh, ta karom mabahadoo doo da né hẽ, a wakãän hedoo do Jesus ky n'aa rod ta karom rabahadoo doo da, sahõnh hẽ hahÿ kerih do ky dah'eeh do ta karom rabahadoo doo da na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ti maj'aa etsëe!”, näng ta kyyh.

¹⁰ Tii bã taky hadoo ënh hä ÿÿ: “Majejën manä ta jawén hawät do ky n'aa hahÿÿ hä ma kahé bãh hä kerii däk doo, edaa däk do hyb n'aa kerii däk do kajaa. ¹¹ Edaa däk do hyb n'aa ta ti kajaa doo, na mabok nesaa doo gó nesaa do moo heb'ook doo, rakanarën bã rah'yy kawanareem bã. Na ji h'yyb hasuts däk do hadoo hanoo doo gó rababok nä hÿ jawén sa h'yyb hasus do hadoo do hä rakanarën bã rah'yy kawana-reem bã. Tii d' nado baad hadoo do moo bok doo. Taw'ããts hẽ baad hadoo do ramoo boo had'yyt hẽ. Ti hadoo ënh tsyt hẽ P'op Hagä Do wë habok doo. Taw'ããts hẽ tii da né hẽ rababoo had'yyt hẽ”, näng äãs kyyh.

¹² Ti Jesus ky hadoo: “Bẽ hyb n'aa matakä da! Nayyw hẽ da ÿ kajaa. ÿ kajaa bã kä ÿ manaa da sahõnh hẽ ta sãm. Ramoo

bok do pénh da ÿ banoo sahõnh hẽ sa hä ta sãm. ¹³ ÿ né hẽ Aw-Pah, ÿ né hẽ Omekah. ÿ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ÿ né hẽ tagadëeg ub hawät doo. ÿ né hẽ sahõnh hẽ du doo doo, ÿ né hẽ sahõnh hẽ gawats'iik doo. ¹⁴ Ky n'aa kedëng da sa saroor rahetsyyd wät doo.* Sa hä takan'oo däk panang Jerusarënh papuu j gó rabajëe p'ëe hyb n'aa. Sa hä takan'oo däk joom ji hed'ëep do ag rabepóh hyb n'aa. ¹⁵ Ajyy ÿÿj awaar nesaa do hedo padëek doo, mehëm doo, sa ÿÿm sa patug nadoo do sii ha'ÿÿh doo, sa da hadoo do dahej'ëep doo, kabarii hä h'yy ka'eeh doo, te hub nadoo do gen'aak do na-ããj hẽ, dooch rahaja bã rajëe pä bã ta tii bã.†

¹⁶ “ÿ Jesus, ÿ mejõ däk äãs karom ÿ seeh, hä ÿ h'yy ka'eeh do hä sahõnh hẽ hahÿ tamaher'oot hyb n'aa. ÿ né hẽ ta ti Dawi panaa Dawi hä P'op Hagä Do ky däng do paah. Watom tak'ëp gabarëeh do hadoo ÿÿh”,‡ näng Jesus kyyh.

¹⁷ P'op Hagä Do Sahee, B'éé T'aah ÿÿm pan'aa§ na-ããj hẽ ky hadoo Jesus hä: “B'ëep ahyyh!”, nãk sa kyyh. Taw'ããts hẽ hahÿ maa new'ëe do ti na-ããj hẽ raky hadoo: “B'ëep ahyyh!” Jé hoo kaanh do hadoo doo, jé karën doo, taw'ããts hẽ tabana Jesus wë, tagadoo hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo, bag hënh kan'oo däk doo.

¹⁸ Tak'ëp péj ÿ maher'oot ta jawén hawät do ky n'aa hahÿ ma kahé bãh hä kerih do maa napäh do hä. Hahÿÿ da bẽ ÿ maher'oot: Hahÿ kerii däk do bahãnh herih pé ta hä, ta ti hedoo do hä P'op Hagä Do anoo da baad nadoo do ta ky n'aa hahÿ ma kahé bãh hä kerii däk doo, ta bahãnh ji erii bã. ¹⁹ Ta jawén hawät do ky n'aa, hahÿ ma kahé bãh hä kerih do ta ky n'aa wób hado hõm péh, ta ti hadoo do hä dooch P'op Hagä Do an'oo wäd bã panang tsyt hẽ kasëew däk doo hënh tajëe suun bã, ta ky n'aa hahÿÿ hä kerih doo. Dooch tan'oo wäd bã joom ji hedëp do ag tepoo bã, ta ky n'aa hahÿ ma kahé bãh hä kerih doo.

* **22:14** Ji saroor ji hetsyyd wät do ky n'aa gó tabeh'ũũm ji h'yyb tym ky n'aa. Baad hado däk ji h'yyb, Jesus ji hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. † **22:15** Tabanesaa hënh, akajar hahõng doo bã radewäts bëenh tii. ‡ **22:16** Watom tapaj'ëe bã bawag däk do heen n'aa hadoo Jesus, papuu j P'op Hagä Do moo wät do kajaa do tametëeh do hyb n'aa. § **22:17** Ta hä h'yy ka'eeh do tii.

²⁰ Hahỹỹ da Jesus, hahỹỹ hã bẽ tamer'oot do kyyh: “Nayyw hẽ da ỹ bahyng ỹ matëeh doo. Né hup ỹ né hẽ”, nãng.

“Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. B'ëöp ahyy

Jesus, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo”, nãng ỹ ta hã.

²¹ Ỹ karẽn Jesus Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym P'op Hagã Do karapee sa wë. Tii d' né hẽ taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kã.